

[א.]

(Seite 1)

Titelblatt*Vorderseite**Titel*

ספר דברי הימים | Das Buch der Chronik
למלכי צרפת | der Könige Frankreichs
ומלכי בית אוטומאן התוגר | und der Könige der Dynastie des Türken Osman

Geleitwort

כראות זרחיה הלוי בן אחות המחבר. | Als Serachja der Levit, Schwestersohn des Verfassers, sah,
יופי הדה הספר וצוף יערת אמריו | die Schönheit dieses Buches und den Waldhonig seiner Reden,
העיר ה' רוחו | weckte DER NAME seinen Geist
והואיל גם הוא לדבר. | und auch er unternahm es, zu sprechen
ויפתח פיו בשירי רנניו: | und öffnete seinen Mund mit Liedern seines Sanges.

Er sagte: ויאמר

Gedicht

כל החפץ למצא חפץ | Jeder, der Begehrtes suchte
| בזמן היה לפנינו. | in der Zeit, die vor uns war,
יקח ספר זכרונ' זה | nehme dieses Buch der Erinnerungen;
| בנדוד שינה יקראנו: | wenn Schlaf flieht, lese er es.
כי בו יראה דברי מלכי גוים | Darin nämlich kann er Geschichten von Königen der Heidenvölker
| ולקץ גלותנו. | und auf das Ende unseres Exiles zu sehen.
אם יזכה יבחין בין | Wenn er gewürdigt wird, wird er unterscheiden zwischen
| גורל מלכי אומ' למשיחנו: | dem Los der Könige der Völker und unserem Gesalbten.
| ובכן יתן אל תודה | Ebenso gebe er GEWALT Dank,
| כי לא עזב חסדו מנו. | daß Er Seine Zuneigung nicht von uns abwandte,
| לתת לנו סופר מהיר | uns einen flinken Schreiber zu geben,
| כותב זכונות עמנו: | der Erinnerungen bei uns aufschreibt.

Est 6,1

Rückseite*Titel*

ספר דברי הימים Das Buch der Chronik
 למלכי צרפת der Könige Frankreichs
 ומלכי בית אוטומאן und der Könige der Dynastie Osmans

Vorwort

כה אמר יוסף So sagt Josef
 בן יהושע ben Josua
 בן מאיר ben Meir
 בן יהודה ben Juda
 בן יהושע ben Josua
 בן יהודה ben Juda
 בן דוד ben David
 בן משה ben Mose
 מן הכהנים von den Priestern
 אשר יצאו מגו"איטי מארץ ספרד: die auszogen aus Huete im Lande Spanien:
 יודע כל שער עמי Jeder Treffpunkt meines Volkes weiß,
 כי לא קם סופר עוד בישראל daß kein Schreiber wieder auftrat in Israel
 כיוסיפון הכהן, wie Josippon ha-Kohen,
 אשר כת' את מלחמת ארץ יהודה וירושלם: der den Krieg des Landes Judaea und Jerusalem schrieb.
 חדלו כותבי זכרוננו בישראל חדלו: Die Schreiber der Erinnerungen in Israel haben aufgehört.
 עד שקמתי אני יוסף Bis ich auftrat, ich Josef,
 שקמתי כותב זכרונות בישראל der ich auftrat als Schreiber der Erinnerungen in Israel
 ואתנה אל לבי und mir vornahm,
 לכתוב זכרון בספר. die Erinnerung in ein Buch zu schreiben,
 את רוב התלאות die Menge der Leiden,
 אשר מצאונו בארצות הגוים. die uns fanden in den Ländern der Völker
 מיום גלות היהודה מעל אדמתו seit dem Tage der Exilierung Judaeas von seinem Boden
 עד היום הזה: bis zu diesem Tage,
 ואת מלחמות מלכי הגוים und die Kriege der Könige der Völker,
 אשר נלחמו בארץ יהודה וירושלם. die sie im Lande Judaea und Jerusalem kämpften
 ואת גירוש צרפת וספרד. und die Vertreibung aus Frankreich und Spanien,
 למען ידעו בני ישראל: damit es die Israeliten kennten.
 ואלקטה בשבולים Ich las von den Ähren
 אחרי הקוצרים hinter den Schnittern
 כאשר מצאה ידי wie es meine Hand fand,
 זעיר שם וזעיר שם: ein wenig hier und ein wenig dort.
 לכן נערתי חצני Darum schüttelte ich meinen Latz aus
 לכתוב ספר דברי הימים למלכי צרפת. die Annalen der **französischen Könige**
 ומלכי בית אוטומאן: und der **Könige des Hauses Osman** zu schreiben
 ולשים זמניהם על ספר. und ihre Zeiten in das Buch einzutragen,
 את אשר הרעו לנו המצ"רים ולאבותינו. was uns die Bedränger und unseren Väter übel getan
 ולא יעבור מתוך היהודים. und es soll nicht unter den Juden vergehen
 וזכרם לא יסוף מזרעם. und ihr Andenken bei ihrem Samen nicht aufhört,
 עד ידלג כאיל פסח. bis ein Blinder springt wie der Hirsch
 ותרון לשון אלם. und die Zunge eines Tauben jauchzt,
 זמרו ה' כי גאות עשה singt dem DER NAME, Hohes nämlich wirkte Er!
 מודעת זאת בכל הארץ: Bekannt ist dies im ganzen Land.

Dt 34,10

Rut 2,2f

Neh 5,13

Jes 35,10

Jes 12,5

1 Genealogie von Adam bis zu Frank bzw. zu den Bretonen

אדם הוליד את שת.	Adam zeugte den Set.	
ושת הוליד את אנוש	Und Set zeugte den Enosch.	
ואנוש הוליד את קינן.	Und Enosch zeugte den Kenan.	
וקינן הוליד את מהללאל:	Und Kenan zeugte den Mehallal'el.	
ומהללאל הוליד את ירד.	Und Mehallal'el zeugte den Jered.	
וירד הוליד את חנוך:	Und Jered zeugte den Henoch.	
וחנוך הוליד את מתושלח.	Und Henoch zeugte den Metusalem.	
ומתושלח הוליד את למך.	Und Metusalem zeugte den Lamech.	
ולמך הוליד את נח.	Und Lamech zeugte den Noach.	
ונח הוליד את שם ואת חם ואת יפת:	Und Noach zeugte den Sem, den Ham und den Jafet.	Gn 5,1-32 zusammengefaßt
בני יפת	• Die Söhne des Jafet (sind)	
גומר ומגוג ומדי	Gomer und Magog und Madai	
ויון ותובל ומשך ותירס:	und Jawan und Tubal und Meschech und Tiras.	Gn 10,2
בני גומר	• Die Söhne des Gomer (sind)	
אשכנז וריפת ותוגרמה.	Aschkenas und Rifat und Togarma.	Gn 10,3
בני יון	• Die Söhne des Jawan (sind)	
אלישה ותרשיש כתים ודודנים:	Elischa und Tarsis, Kittim und Dodanim.	Gn 10,4
ואלה משפחות בני יפת.	• Und diese sind die Familien der Söhne des Jafet	
בארצות אשר נפוצו שם ללשונות'	in den Ländern, in die sie nach ihren Sprachen verteilt wurden,	
בארצות' בגוייהם:	in ihren Ländern in ihren Völkern.	Gn 10,5
בני גומר הם פראנק"וש	• Die Söhne Gomers sind: Frankos,	
היושבים על הנהר פרונטה ועל הנהר סינא:	die sitzen am Flusse Pharaon und am Flusse Seine.	
ריפת הם בריטונים	• Rifat, die sind Bretonen,	
היושבים בארץ בריטאניא על נהר לוירה	die sitzen im Lande Bretagne am Flusse Loire,	
ההולך קדמת אוקיאנוס. הוא הים הגדול:	der östlich des Ozeans verläuft, das ist das große Meer.	

2 Römische Herrschaft über Gallien

וירבו שרי צרפת	Und die Fürsten Frankreichs wurden viele	
באשר בארצותם ובאשכנז עוד היום:	in ihrem Lande und in Aschkenas bis heute.	
ויהי בימי שפוט שופטי הרומיים	Es war in den Tagen des Richtens der Richter der Römer	Rut 1,1
ויחלק לבם ויאשמו	Ihr Herz war geteilt Sie wurden schuldig	
ויכבשם קיסר רומי	und (der) römische Kaiser unterwarf sie	
ויתנם תחת רגליו:	und Er gab sie unter seine Füße.	
ולא קמה בהם רוח לפניו	Und kein Geist bei ihnen stand auf vor ihm.	
נתנם האלדים בידו.	G'tt gab sie in seine Hand.	
וימשול במכמני הזהב:	Er verfügte über die verborgenen goldenen Schätze.	Dan 11,43

3 Fränkische Kleinkönige

בימים ההם גורשו הפראנקי	In jenen Tagen wurden die Franken	
משיקאנב"ריאה	aus Sigambria vertrieben,	
כי לא אבו לתת המס לקיסר:	weil sie dem Kaiser keine Steuer geben wollten.	
וישימו בראשם את האנשים האלה	Sie setzten an ihre Spitze diese Leute,	
אשר נקבו בשמות:	die sie mit Namen benannten.	
ואלה שמותם	Und diese sind ihre Namen:	
מארקומירו שואימוני וגיינב"אבדו	Marcomer, Sunno, und Gennobaudes.	
ויצאו לפניהם	Sie gingen vor ihnen her.	
ויחנו במקומות הקרובים למלכות:	Sie lagerten an den dem Königtum nahen Orten.	

Sie bauten dort einen starken Turm. ויבנו שם מגדל עוז
 Sie nannten ihn **Frankfurt**. ויקראו שמו פראנקפורט.
Lucius, der Statthalter der Römer, ויתן להם לוסיאן נציב הרומיים
 gab ihnen auch Tournai. גם את טורנאי.
 Das ist die erste Stadt, היא העיר הראשון
 die sie in jener Zeit in Frankreich erbten. אשר ירשו בארץ צרפת בעת ההיא:
 Und das Land ihres Gastdaseins konnte sie nicht tragen. ולא יכלה ארץ מגוריהם לשאת אותם
 Viele gingen, am Ufer des Flußes Schelde zu wohnen. וילכו רבים לשבת על שפת הנהר שיקואנה.
 Das schien ihnen gut, ויטב בעיניהם.
 da es ein geeigneter Ort ist. כי מקום נאה הוא:
 Und Marcomer war ein kraftvoller Held. ומארקו מירו איש גבור חיל
 Sie setzten ihn als Hirten über sich. ויתנוהו עליהם לרועה.
 Sie ehrten ihn sehr. וכבדוהו מאד
 Sie ließen ihn über sich regieren. וימליכוהו עליהם
 Sie sagten nämlich zu ihm: כי אמרו לו
 Er ist geeignet, zu regieren, נאה למלוך
 da er vom Samen **des trojanischen Königs Priamos** ist. כי מזרע פריאמו מלך טרויא הוא.
 Er hat das Recht auf die Regierung. לו משפט המלוכה
 Marcomer wurde zu seinen Vätern gelegt. וישכב מארקו מירו עם אבותיו
 Sie wählten seinen Sohn **Faramund**. ויבחרו בבנו פיראמונדו
 Sie machten ihn zum König über sich. וימליכוהו למלך עליהם:
 Und elf Jahre regierte Faramund. ועשתי עשרי שנה מלך פיראמונדו.
 Er wurde zu seinen Vätern gelegt. וישכב עם אבותיו.
 Sein Sohn Chlodio regierte statt seiner. וימלוך קלודיו בןו תחתיו:
 Er eroberte Thüringen ויכבוש את הטורינגי.
 und Tournais ואת הטורנאסינשי
 und Cambrais ואת הקאמבראסינשי.
 und machte sie tributpflichtig. וישימום למס עובד:
 Er hatte keine Söhne. ובנים לא היו לו.
 Er regierte zwanzig Jahre וימלוך עשרים שנה
 und starb. וימות:

4 Franken, Merowinger: Meroweich bis Dagobert I.

Und statt seiner regierte **Meroweich** aus seiner Familie. וימלוך תחתיו מירוביאן ממשפחתו.
 Der kämpfte für die **Römer** וילחם בעד הרומיים
 mit den **Ungarn** עם האונג"ארי.
 und mit den **Goten** ועם הגוטים.
 lange Zeit. ימים רבים:
 Meroweich wurde zu seinen Vätern gelegt וישכב מירוביאן עם אבותיו
 und sein Sohn **Childerich** regierte statt seiner. וימלוך קילדיריקו בןו תחתיו:
 Der wurde sehr hochmütig. ויגבה לבו מאד
 An allem, dahin er sich wandte, frevelte er. ובכל אשר פנה הרשיע.
 Die Völker vertrieben ihn. ויגרשוהו העמים.
 Sie weigerten sich, auf ihn zu hören. מאנו שמוע אליו:
 Nach weiteren Tagen ויהי לימים עוד.
 kehrte er in die Städte seines Königtums zurück. וישוב אל ערי מלכותו:
 Mit den römischen Legionen kämpfte וילחם עם גילוני רומיים.
 der Hirte der Suessionen. רועה האשוויסיאוני
 Die römischen Leute wurden geschlagen. וינגפו אנשי הרומיים
 Sie flohen vor ihm. וינוסו מפניו:
 Auch den Orléans וגם את האורליאנשי
 Kustode/Blatthüter ואת

und den Andecaver besiegte Childerich
 ואת האנדיגאב.י. כבש קילדיריקו
 und machte sie tributpflichtig.
 ויתנם למס עובד
 Er wurde zu seinen Vätern gelegt.
 וישכב עם אבותיו
 Sein Sohn **Chlodwig** regierte statt seiner.
 וימלוך קלודיביאו בנו תחתיו:
 Das ist der Chlodwig,
 הוא קלודוביאו
 der die Remer eroberte/besiegte
 אשר כבש את הרימי
 und die Suessionen
 ואת האישבישי.
 und machte sie tributpflichtig.
 ויתנם למס עובד:
 Und auch mit den Deutschen kämpfte Chlodwig.
 וגם עם האשכנזים נלחם קלודוביאו.
 Sie fielen unter seine Füße.
 ויפלו תחת רגליו:
 Mit ihm war ein anderer Geist.
 ותהי אתו רוח אחרת
 Er verließ seine Götter.
 ויעזוב את אלהיו.
 Bischof **Remigius** von Reims taufte ihn
 ויטבלהו רימיגיאו רימינשי ההגמון:
 Er sammelte seine Kriegsleute.
 ויאסוף אנשי חיל.
 Er kämpfte mit den Burgundern
 וילחם עם הבורגוניוני.
 und mit den Aquitanern
 ועם האיקואיטאני.
 und mit den Goten
 ועם הג"וטי
 und zerschlug sie
 וימחצם
 und sie fielen unter seine Füße
 ויפלו תחת רגליו:
 Chlodwig wurde zu seinen Vätern gelegt
 וישכב קלודוביאו עם אבותיו.
 Sein **Königtum wurde unter seine vier Söhne geteilt.**
 ויחלק מלכותו לארבעה בניו.
 Die kämpften gegeneinander.
 וילחמו ביניהם:
 Von ihnen starben (einige) im Krieg
 וימותו מהם במלחמה
 und einigen ging die Zeit zu Ende.
 ומהם כלה הזמן.
 Von ihnen blieb nur einer.
 לא נשאר מהם כי אם אחד.
 Der hieß **Chlothar**.
 ושמו קלודוטאריאו
 Er regierte statt seines Vaters.
 וימלוך תחת אביו
 Chlothar starb.
 וימות קלודוטאריאו
 Sein Sohn **Charibert** regierte statt seiner.
 וימלוך אריבירטו בנו תחתיו:
 Charibert wurde zu seinen Vätern gelegt in Toulouse.
 וישכב אריבירטו עם אבותיו בטולוזה
 Seiner Mutter Sohn **Dagobert** regierte statt seiner.
 וימלוך דאגובירטו בן אמו תחתיו:
 Er baute die Kirche des Baal-Dionysius.
 ה' בנה את במת הבעל דיאניזיאו
 Dort wurde der erste König begraben,
 שמה נקבר המלך הראשון
 der in Frankreich herrschte.
 אשר מלך בצרפ':

4b Ostrom

Heraklios regierte in Konstantinopel als Kaiser
 וימלוך איראקליאו בקושטאנטינופולי לקיסר.
 im Jahre sechshundertunddreizehn.
 בשנת שלש עשרה ושש מאות
 Das ist das Jahr (AM 4373/AD 613)
 היא שנת
 dreiundsiebzigunddreihundertundviertausend.
 שלשה ושבעים ושלש מאות וארבעת אלפים:
 Randbemerkung: 613
 על השוליים: 613

5 und Anfänge des Islam

Muhammad trat in den arabischen Ländern auf,
 ויקם מחומד בארצות הערב.
 im Jahre zwei seiner Regierung.
 בשנה השנית למולכו:
 Er schrieb Gesetze und Rechte.
 ויכתוב חוקים ומשפטי'.
 Er sagte:
 ויאמר
 Jeder, der nicht auf meine Lehre hört, soll getötet werden,
 כל אשר לא ישמע לתורת יומת.
 denn DER NAME sandte mich, **Profet** bei den Völkern zu sein.
 כי ה' שלחני להי' נביא בגוים:
 Der Mann wurde sehr groß. Völker hörten auf ihn.
 ויגדל האיש מאד וישמעו אליו עמים:

Muhammad wurde zu seinen Vätern gelegt. וישכב מחומד עם אבותיו.
 Abu Bakr regierte statt seiner. וימלוך איבוביר תחתיו.
 Und der Rest ihrer Dinge die sind doch geschrieben ויתר דבריהם הלא הם כתובי
 in die Chronik der Könige des Landes Ismaels. על ספר דברי הימי למלכי ארץ ישמעאל:

6 Jerusalem zwischen Ostrom und Persien

Es war im fünften Jahre des Heraklios. ויהי בשנ' החמישית לאיראקליאו
 Der persische König Chosrau kam herauf, ויעל קושדרואי מלך פרס
 um um Jerusalem zu kämpfen, להלחם בירושלם.
 das in der Hand der Unbeschnittenen war אשר היתה ביד הערלי'
 seit den Tagen des Kaisers Konstantin מימי קושטאנטינו הקיסר
 bis zu diesem Tage. עד היו' חזה:
 Er bedrängte es viele Tage und nahm es ein. ויצר ימים רבים וילכדנה.
 Es fielen darin etwa zwanzigtausend (auf ihr) Mann, ויפלו בתוכ' כעשרים אלף עליה איש
 erschlagen zur Erde in jener Zeit. חללים ארצה בעת ההיא:
 Und den großen Geistlichen führten sie gefangen ואת הכומר הגדול הוליכו שבי.
 und das Holz ihrer Statue nahmen sie ואת עץ פסלם לקחו:
 und ihre Altäre und ihre Kirchen ואת מזבחותם ואת במותם
 zerbrachen sie gründlich. שברו היטב
 Und die Stadt ging ins Exil. ותצא העיר בגולה.
 Und das Volk wurde aus der Stadt vertilgt. והעם נכרת מן העיר:
 Damals richtete DER NAME Sein Wort auf, אז הקים ה' את דברו
 das er durch Seinen Diener Mose gesprochen hatte: אשר דבר ביד משה עבדו לאמר.
 Euere Feinde, die in ihr wohnen, entsetzen sich über sie. ושממו עליה אויביכם היושבים בה:
 Der Kaiser schickte Boten zu ihm. Er sagte: וישלח אליו הקיסר מלאכים לאמר.
 Geht aus der Stadt. צא מן העיר
 Ihre Bewohner sollen euch tributpflichtig sein. והיו לך יושביה למס ועבדוך.
 Er wollte nicht auf sie hören. ולא אבה שמוע אליהם:
 Zur Höhe des Jahres ויהי לתקופת השנה.
 nahm Chosrau das ganze Land Ägypten וילכוד קושדרואי את כל ארץ מצרים.
 und das Land Aram und Arabien, וארץ ארם וערב.
 bis Cartagena gelangte er. עד קארט"אגני הגיע.
 Der Kaiser war sehr erschüttert. ויחרד הקיסר מאד:

Lv 26,32

7 Römisch-Persischer Krieg b

Heraklios setzte die Kaiserkrone וישם אירקליאו כתר הקיסרו'
 auf den Kopf seines Sohnes Konstantin בראש קושטאנטינו בנו
 im zehnten Jahre seiner Regierung/Herrschaft. בשנ' עשר למלכותו:
 Er spannte seinen Wagen an ויאסור את רכבו
 und brach mit seinem Lager auf ויסע עם כל מחנהו
 am zweiten Tage ihres Osterfestes. ביום השני לפסחם:
 Er ging in das Land Syrien, וילך אל ארץ שיר"יאה
 das ist Aram. היא ארם.
 Er kam bis Gaza. ויבא עד אזה
 Da fürchtete sich Chosrau ויירא קושדרואי
 und floh vor ihm. וינוס מפניו:
 Er verbrannte alle Orte, וישרוף בכל המקומות
 an denen er vorüberkam, אשר עבר שם
 vom Getreidehaufen bis zum Getreide auf dem Felde מגדיש ועד קמה
 und bis zum Olivengarten, ועד כרם זית
 und auch die Städte verbrannte er. וגם את הערים שרף
 Kustode/Blatthüter באש

Ex 14,6

Ri 15,5

באש: mit Feuer.
 ויחץ את העם אשר ברגליו Er teilte das Volk in seinem Gefolge
 וישם עליהם את שארב"אראם und setzte über sie den **Schahrbaras**
 ואת שרבגם. und den **Schahraplakan**
 וילכו למסעיהם Die gingen in ihren Stationen.
 כשמוע הקיסר Als der Kaiser das hörte,
 וישלח לקראתם אנשי חיל schickte er ihnen seine Kriegersleute entgegen.
 והוא והעם אשר אתו עברו את נהר פרת: Und er und das Volk, das bei ihm war, überquerte den Euphrat.
 ויעברו ההר Sie überquerten den Berg
 ויבואו עד הנהר שארון. und kamen bis zum Fluße Scharon.
 ויקחו את הגשר. Sie nahmen die Brücke
 ויחנו שם: und lagerten dort.
 ויבא גם שרברם לקראתו Auch Schahrbaras kam ihm entgegen
 והנהר בתוך. – und der Fluß in der Mitte –
 ויט אהלו שם: und schlug dort sein Zelt auf.
 ויהי היום ויערכו שם מלחמה. Es kam der Tag, da sie dort den Kampf vorbereiteten.
 ויתחכם שרברם. Schahrbaras stellte sich klug an
 ויברח מפניהם בערמה: und floh aus List vor ihnen.
 ויצאו ממערכות המלחמה Und sie verließen die Kampfstellungen
 בדודפם אחריה'. indem sie ihnen nachjagten.
 ויאמ' הפרסי Da sagte der Perser:
 זה עת לשחוק Jetzt haben wir *zu lachen*,
 וישוב אחר und kehrte um
 ויחלישם לפי חרב: und schwächte sie mit dem Schwert.
 ויתר הפרסיים נלחמו עם הקיסר Und der Rest der Perser kämpfte mit dem Kaiser,
 אשר על הגשר der auf der Brücke war.
 וידו חצים בו Und sie schossen Pfeile auf ihn
 ויכוהו ואת האנשי אשר אתו und trafen ihn und die Leute, die bei ihm waren.
 ויבא לקראת הקיסר איש כענק להלחם בו Ein riesiger Man kam auf den Kaiser zu mit ihm zu kämpfen.
 וידקרהו הקסר בחנית' Aber der Kaiser durchbohrte ihn mit seiner Lanze
 ויפול מעל הגשר וימות. und er fiel von der Brücke und starb.
 ויראו הפרסיים כי מת גבורם. Als die Perser sahen, daß ihr Held gestorben war,
 וינוסו לנפשם flohen sie um ihr Leben.
 ויוסף עוד קשדרואי Chosrau schickte ihnen wieder
 שלוח אחריהם אנשי חיל ופרשים Kriegersleute und Reiter nach
 ובראשם ש"אי שר צבאו und an ihrer Spitze seinen Heerführer **Schahin**
 ויחלישום אנשי הקיסר לפי חרב. und die Leute des Kaisers schwächten sie mit dem Schwert.
 וגם משמים נלחמו Und auch vom Himmel kämpften sie,
 כי נפל עליהם הברד den der Hagel fiel auf sie
 וימותו מהם עם רב: und es starben viele von ihnen.
 ויוסף עוד מלך פרס Und der persische König schickte ihnen wieder
 שלוח שרים רבים ונכבדים. viele und angesehene Fürsten.
 ולא היה להם תקומה. Doch die hielten nicht stand
 ויפלו לפני הערלי' בחרב. und fielen vor den Unbeschnittenen durch das Schwert.
 וגם שר הצבא הפרסי נפל ביום ההוא: Und auch der persische Heerführer fiel an jenem Tage.

Ex 1,10

Koh 3,4aß

Ex 17,13

Klg 3,53

Ex 17,13

Ri 5,20

Nm 22,15

8 Übermut des persischen Königs

ויהי לימי' עוד ויגבה לב קושדרואי Nach weiteren Tagen überschätzte sich **Chosrau**,
 ויאמ' אל אני. er sagte: *Ich bin ein Gott*.
 ויתן את לבו כלב אלקים: Und er hielt sein Herz für das Herz eines G'ttes.
 ויצו ויקראוהו Er wies an, daß sie ihn nennen sollten:
 מלך מלכים ואדון האדונים. בכל ערי König der Könige und Herr der Herren in allen Städten

Ex 28,2ac

מלכותו seines Königtums.
 ויעש לו מגדל כסף Er fertigte sich einen silbernen Turm,
 מעולפת אבנים יקרות. bedeckt mit Edelsteinen.
 ויעש בתוכה כסא זהב In ihm fertigte er einen goldenen Thron.
 וישב עליה: Auf den setzte er sich.
 ויעש בתוכה את השמש ואת הירח. Er fertigte in ihm die Sonne und den Mond.
 ויוציא ממנה במעברים צרים מים. Und er ließ aus ihm aus schmalen Kanälen Wasser herauskommen
 ויאמר und sagte:
 אני אמטיר: Ich lasse es regnen.

9 Römisch-Persischer Krieg c

וילחם מלך פרס שנית. Der persische König kämpfte erneut.
 ויקה את ארץ ארם Er nahm das Land Aram ein
 וארץ פלשת'. und das Land der Philister.
 ויתוך את במות הערלים Er zerschlug die Höhenheiligtümer der Unbeschnittenen
 ושרפם באש und verbrannte sie mit Feuer
 וידק לעפר: und zerstiess sie zu Staub.
 ויחר לאיראקליא Das erzürnte Heraklios.
 ויצא לקראתו בעם כבד וביד חזקה. Er zog ihm entgegen mit gewaltigem Volk und starker Hand. Nm 20,20
 ויהי היום בהיות בן קושדוראי וחילו Es kam der Tag, als der Sohn des Chosrau und sein Heer
 על שפת הנהר דינוב"או. am Flußufer der Donau standen
 ומחנה הקיסר לקראתו: und das Lager des Kaisers ihm gegenüber.
 ויטב בעיני שני המלכים האלה Es war in den Augen dieser beiden Könige gut,
 להלחם לבדם allein zu kämpfen
 באמצע הנהר על הגשר לעיני העמים: in der Mitte des Stromes auf der Brücke vor den Augen der Völker.
 ואשר יגבר משניהם. Und wer von beiden siegen würde,
 ימלוך על שני המחנ' האלה soll über diese beiden Lager herrschen,
 כי המשפט לאלהים הוא: denn das Recht gehört Gott.
 וילחמו שניה' על הגשר Die beiden kämpften auf der Brücke
 ויפול הפרסי לפני הקיסר בעת ההיא: und der Perser fiel vor dem Kaiser zu jener Zeit.
 וישמעו אליו כל המחנות. Und alle Lager gehorchten ihm.
 ויאמרו sie sagten:
 לך נאה למלוך Dir geziemt es, zu regieren.
 אליך משפט המלוך: Dir gehört das Recht der Regierung.
 וילך אל כל המקומות Er ging zu allen Orten,
 אשר לכד קשדוראי die Chosrau eingenommen hatte
 עד המקום אשר כסאו שם: bis zu dem Ort, wo sein Thron war.
 וימצאו יושב על הכס'. Sie fanden ihn sitzen auf dem Thron.
 ויסר ראשו מעליו. Er trennte ihm den Kopf ab.
 וימות כאחד הריקים: Er starb wie einer der losen Leute.
 ויקח את כל הכסף, והזהב והאבן היקרה. Er nahm das gesamte Silber und das Gold die Edelsteine
 וישוב אל ארצו: und kehrte in sein Land zurück.

10 Judenverfolgung durch Heraklios und Dagobert

ויהי בשנת אחד ועשרים שנה למלכותו. Es war im Jahr einundzwanzig seines Königtums. (21)
 ויתחכם איראקליא בחכמת המזלות מאד: Heraklios hatte sich sehr gebildet in der Weisheit der Sternbilder.
 וירא בחכמתו את מלכות רומי Er sah in seiner Weisheit das römische Königtum
 נופלת בימיו fallen in seinen Tagen
 תחת כפות רגלי הנמולים: unter die Fußsohlen der Beschnittenen.
 ויאמר הבלעל בלבו. Da sagte der Nichtsnutz in seinem Herzen:
 לא יחפוץ Es gefällt
 האלדים Kustode/Blatthüter

G'tt האלקים
 diese wichtige Sache zu tun, לעשות היקר הזה.
 nur an den Juden, כי אם אל היהודים.
 weil sie beschnitten sind. כי מולים הם:
 Sein Zorn entbrannte gegen sie. ויחר אפו עליהם
 Er trug in allen Städten seines Königtums auf ויצו בכל ערי מלכותו
 alle Juden zu töten, להמית את כל היהודי
 die sich weigern, אשר ימאנו
 ihre Ehre gegen Unnützes zu tauschen. להמיר את כבודם בלא יועיל:
 Und Boten schickte er zum französischen König Dagobert ומלאכי' שלח אל דאגובירטו מלך צרפת
 auch diese böse Sache zu tun. לעשות גם הוא כדבר הרע הזה:
 Und Dagobert hörte auf ihn. וישמע אליו דגובירטו.
 Und viele tauschten ihre Ehre gegen Unnützes. ורבים המירו את כבודם.
 Und viele wurden mit dem Schwert erschlagen ורבים הוכו לפי חרב
 in Frankreich in jenen Tagen. בצרפת בימים ההם:
 DER NAME räche das Blut Seiner Diener ה' ינקום דם עבדיו
 und bringe Rache zurück auf seine Bedränger. ונקם ישיב לצריו.
 Amen und Amen. אמן ואמן:
 Aber der Nichtsnutz Heraklios wußte nicht, ולא ידע איראקליאו הבליעל.
 daß die Sache die Hagariten betraf, כי אל החגרים הדבר מגיע.
 weil sie wie wir beschnitten sind. כי כמונו הם נמולים:

11 Vordringen der Muslime

In jenen Tagen kam **Omar**, Sohn Katafs. **בימים** ההם בא עומר בן קטף.
 Er ist die dritte Generation nach Muhammad. והוא הדור השלישי למחומד
 und mit ihm ein sehr großes Heer. ועמו חיל גדול מאד
 Sie nahmen das Land Aram und das Land der Philister. וילכדו את ארץ ארם וארץ פלשתים
 Und ihr Ruf erging in alles Land. ויהי שמעם בכל הארץ:
 Sie belagerten Gaza und nahmen es ein. ויחנו על עזה וילכדוה.
 Es gab keine Stadt, לא היתה קריה
 die ihnen *versperrt* war. אשר שגבה מהם.
 Auch Damaskus nahmen sie ein וגם את דמשק לקחו
 mit starker Hand in jener Zeit. ביד חזקה בעת ההיא:
 Heraklios hörte וישמע איראקליאו
 und nahm es sich sehr zu Herzen. ויתעצב אל לבו מאד.
 Denn er konnte ihnen nichts antun. כי לא יכול להם.
 Er kehrte in sein Land zurück. וישוב אל ארצו:
 Damals nahmen die Araber אז לקחו הערביים
 das ganze Land Israel und das Land Ägypten ein. את כל ארץ ישראל וארץ מצרים.
 Sie wählten, in jenen verwüsteten Städten zu wohnen. ויבחרו לשבת בערים השוממות ההם.
 Sie gründeten Familien wie die Herde. וישימו כצאן משפחות:
 Und auch das verwüstete Jerusalem וגם את ירושלם השוממה
 nahmen sie ein zweites Mal ein לקחו שנית.
 Sie schlossen eine Abmachung mit den Unbeschnittenen, ויכרתו ברית את הערלים
 die darin waren, אשר בתוכה
 und das Grab ihres Messias ואת קבר משיחם:
 Und sie gaben ihnen den Steuer, ויתנו להם המס.
 den sie ihnen als Gesetz auferlegten. אשר שמו עליהם לחק:

Dt 2,36

12 Wiederaufbau des Tempels durch Omar

Omar, Sohn Katafs, fragte: **וישאל** עומר בן קטף.
 Wo ist das **Haus**, das ואיה הבית אשר

Titus zerstört hatte, הרס טיטוס.
 wo der Name G'ttes angerufen wurde? אשר נקרא שם האלדים שם.
 Da zeigten sie ihm den zerstörten Tempel des DER NAME. ויראו לו את מקדש ה' ההרוס:
 Er gab viel Silber und Gold aus ויוציא כסף וזהב לרוב.
 und trug auf, das Haus zu bauen, ויצו לבנות הבית
 und es auf seiner Trümmerstätte wieder erstehen zu lassen ולהשיבה על תלה
 wie zuvor. כבראשונה.
 Er warf sich zu Boden וישתחו ארצה
 und betete zu dem DER NAME. ויתפלל אל ה':
 Sie beeilten sich, das Haus zu bauen, וימהרו לבנות את הבית
 wie es Omar aufgetragen hatte. כאשר צוה עומ"ר
 Und er gab dem Tempel Einnahmen und Feldbesitz, ויתן אל המקדש הכנסות ושדה אחוזה.
 um für den G'ttes-Dienst להוציא לעבודת האלקים
 täglich ausgeben zu können. דבר יום ביומו:

13 Israel im Besitz der Araber

Jerusalem ויהי ירושלם
 und das ganze Land Israel וכל ארץ ישראל
 und das Land Aram וארץ ארם
 waren in der Hand der Araber ביד הערביים
 vierhundertundneunzig Jahre (490 Jahre) ארבע מאות ותשעים שנה
 bis die Könige des Westens gingen עד אשר הלכו כלכי המערב
 im Jahre (AM 4856/AD 1096) בשנת
 sechshundertundachtzigtausend, ששה וחמשים ושמונה מאות וארבעת אלפים:
 als Gottfried und die Fürsten, die bei ihm waren, בלכת שם
 dorthin gingen, גוטיפרידו והשרים אשר אתו
 und es einnahmen. ולכדוה.
 Sie saßen dort achtzigundacht Jahr(e). (88) וישבו בה שמונים ושמונה שנה:
 Bis der G'tt עד אשר הקים האלקים
 Saladin, den König von Ägypten, aufstellte. את שאלאדינו מלך מצרי'
 Der nahm es aus ihrer Hand ויקחנה מידם.
 und schickte sie in eine anderes Land, ושליכם אל ארץ אחרת
 wie es heute ist. כיום הזה:

14 Franken, Merowinger: Chlodwig II. (hier: Ludwig) und Chlothar III.

Dagobert, der König von Frankreich, legte sich zu seinen Vätern. וישכב דגובירטו מלך צרפת עם אבותיו.
 Sein Sohn Ludwig regierte statt seiner. וימלוך לודוביקו בנו תחתיו:
 Ludwig zeugte drei Söhne: ויולד לודוביקו שלשה בנים:
 (1) den Chlothar את קלוטאריאו.
 (2) den Childerich את קילדיריקו.
 (3) den Theuderich ואת טיאודיריקו:
 Ludwig legte sich zu seinen Vätern וישכב לודוביקו עם אבותיו.
 im sechzehnten Jahre seiner Regierung. (16) בשש עשרה שנה למלכו:
 Chlothar regierte statt seiner, וימלוך תחתיו קלוטאריאו
 denn er war der Erstgeborene, כי הוא הבכור
 er hatte das Recht der Regierung. לו משפט המלוכה:
 Vier Jahre regierte Chlothar וארבעה שנים מלך קלוטאריאו
 und hatte keine Söhne. ובנים לא היו לו.
 Er legte sich zu seinen Vätern. וישכב עם אבותיו:
 Die Franzosen setzen seinen Bruder Theuderich als König ein. וימליכו הצרפתים את טיאודיריקו אחיו
 Und der war der Jüngste. והוא הקטן
 Kustode/Blatthüter ובקילדיריקו

Aber den Childerich mochten sie nicht. ובקילדיריקו געלה נפסם.
 Sie vertrieben ihn. ויגרשוהו.
 Er ging nach Austrien. וילך לאבשטיריאה.
 Dort blieb er einige Zeit. וישב שם ימים אחדים:

15 Franken, Merowinger: Theuderich III. bis Dagobert III.

Theuderich wurde sehr übermütig. **ויגבה** לב טיאווריריקו מאד.
 Da sagten die Franzosen: ויאמרו הצרפתים
 Was haben wir da getan, מה זאת עשינו
 daß wir diesen Toren zum König über uns salbten? כי משחנו למלך את הנבל הזה עלינו
 Und sie verschworen sich gegen ihn. ויקשרו עליו קשר:
 Sie vertrieben ihn ויגרשוהו מאתם.
 und riefen seinen Bruder. ויקראו את אחיו
 Der kam nach Frankreich, ויבא צרפת'.
 denn er hatte das Recht auf die Herrschaft. כי לו משפט המלוכה:
 Und **Childerich** regierte in jener Zeit. וימלוך קילדיריקו בעת ההיא.
 Er wurde sehr übermütig. **ויגבה** לבו מאד.
 Da konnten die Fürsten Frankreichs nicht ולא יכלו שרי צרפת
 im Frieden mit ihm reden דברו לשלום:
 Eines Tages befahl der König, ויהי היום ויצו המלך,
 daß sie einen Mann ויקחו איש אחד
 von den Fürsten seines Königreiches nähmen משרי מלכותו
 und ihn an die Säule bänden. ויקשרוהו על העמוד:
 Und seine Diener schlugen ihn mit Peitschen. ויכוהו עבדיו בשוטי'.
 Das erzürnte alle seine Diener und seine Fürsten sehr. ויחר לכל עבדיו ושריו מאד:
 Eines Tage verschworen sie sich gegen ihn. ויהי היום ויקשרו עליו קשר.
 Sie erhoben sich gegen ihn ויקומו גם עליו
 und töteten ihn, ויהרגוהו
 als er von der Jagd zurückkehrte, בשובו מציד ציד.
 und seine Frau am selben Tage. ואת אשתו ביום אחד:
 Die Fürsten Frankreichs ließen zum zweiten Mal וימליכו שרי צרפת עליהם שנית
 den **Theuderich** über sich herrschen. את טיאווריריקו
 Und er war Geistlicher seines G'ttes in jener Zeit. והוא כומר לאלדיו בעת ההיא:
 Er regierte in Frankreich einundzwanzig Jahre. (21) וימלוך בצרפת אחד ועשרים שנה.
 Er zeugte zwei Söhne, ויולד שני בנים
 (1) den Chlodwig und את קלודוביאן.
 (2) den Childebert ואת קידילבירטו.
 Er machte sie zu Heerführern ויתנם שרי צבאות
 an der Spitze des Volkes. בראש העם:
 Theuderich legte sich zu seinen Vätern. וישכב טיאווריריקו עם אבותיו.
 Sein erstgeborener Sohn Chlodwig regierte statt seiner. וימלוך קלודוביאן בנו הבכור תחתיו:
 Drei Jahre regierte **Chlodwig**. ושלוש שני' מלך קלודוביאן
 Er hatte keine Kinder. ובני' לא היו לו
 Er legte sich zu seinen Vätern. וישכב עם אבותיו:
 Sein Bruder **Childebert** regierte statt seiner וימלוך תחתיו אחיו קידילבירטו
 einige Tage. ימים אחדים:
 Childebert legte sich וישכב קידילבירטו
 am Anfang seiner Herrschaft zu seinen Vätern. בראשית מלכותו עם אבותיו
 Sein Sohn **Dagobert** regierte statt seiner. וימלוך דגובירטו בנו תחתיו
 Er war ein kleiner Knabe in jener Zeit. והוא נער קטן בעת ההיא:
 Dieser Knaben-König starb, וימות המלך הנער הזה
 ohne etwas gewonnen zu haben. מבלי חפץ.
 Er hinterließ ולא הניח אחריו

keine Könige im Lande als Kronerben. מלכים בארץ דבר יורש עצר:

16 Franken, Merowinger: Daniel/Chilperich II. und Karl Martell

Als der königliche Same aufgehört hatte, **ויהי** כי אפס זרע המלוכה.
wählten die Fürsten den **Daniel**. **ויבחרו** השרים בדניאל.
Der war Geistlicher seines Gottes in jener Zeit. **והוא** כומר לאלהיו בעת ההיא:
Sie machten ihn über sich zum König **ויליכוהו** עליהם למלך
und nannten ihn **Chilperich** **ויקראו** שמו קילפיריקו
bis zu diesem Tage. **עד** היום הזה:
Chilperich kämpfte mit **Martell**, Sohn Pippins. **וילחם** קילפיריקו עם מארטילו בן פיפנו
Eines Tages stellten sie sich zum Kampf auf. **ויהי** היום ויערכו מלחמה:
Chilperich wurde vor Martell zurückgeschlagen. **וינגף** קילפיריקו לפני מארטילו
Seine Leute fielen erschlagen zu Boden. **ויפלו** אנשיו חללים ארצה:

17 Franken, Merowinger: Daniel/Chilperich II. und Karl Martell b

Chilperich floh vor ihm. **ויברח** קילפיריקו מפניו.
Er ging zu **Eudo**, dem Fürsten der Gascogne **וילך** אל איאודוני שר הגואשקוניה
und blieb dort bei ihm. **וישב** עמו שם:
Eudo sprach mit Martell **וידבר** איאודוני עם מארטילו
wegen des Königs **על** דבר המלך
und sie schlossen eine Abmachung miteinander. **ויכרתו** ברית ביניהם:
Er gab ihm seine königlichen Städte zurück, **וישוב** לו את ערי מלכותו
außer den Städten, **לבד** מהערים
die er sich ausgewählt hatte. **אשר** בחר בהן
Der König kehrte auf seinen Königsthron zurück. **וישוב** המלך על כסא מלכותו
König Chilperich machte den Martell **ועש** קילפיריקו המלך את מארטיל
zum Konstabel in Frankreich in jener Zeit. **קונדישטאבלי** בצרפת בעת ההיא:
Randbemerkung: Vizekönig **על** השוליים: ר"ל משנה למלך
Er legte sich zu seinen Vätern **וישכב** עם אבותיו.
und hinterließ keinen Kronerben. **ולא** הניח גם הוא אחריו יורש עצר:

18 Franken, Merowinger: Theuderich IV. und Karl Martell

Die Fürsten Frankreichs **ויבחרו** שרי צרפת
und der Konstabel Martell wählten **ומארטילו** הקונדישטאבלי
den Theuderich, **בטיאודוריקו**
der in ihren Augen **אשר** היה בעיניה'
wie ein Heiliger war. **כקדש**.
Sie machten ihn über sich zum König. **ויליכוהו** עליהם למלך
Theuderich regierte in Frankreich lange Zeit. **וימלוך** טיאודיריקו בצרפת ימים רבים:

19 Franken, Merowinger: Theuderich IV. und Karl Martell b

König Theuderich war vollkommen und gerade. **ויהי** טיאודיריקו המלך תם וישר. Iob 1,1
Über ihm wurde dem Namen nach das Königtum ausgerufen. **ויהי** רק שם המלוכה נקרא עליו
Alles andere war Sache des Martell, **וכל** שאר הדברים היו למארטילו.
seines Heerführers. **שר** צבאו.
Wer etwas wollte, **מי** בעל דברים
wandte sich an ihn. **יגש** אליו:
Martell kämpfte mit den Schwaben **וילחום** מארטילו עם האישביבי
und sie fielen unter seine Füße. **ויפלו** תחת רגליו:
Kustode/Blatthüter **בימים**

20 Poitiers 732

In jenen Tagen kämpfte **Abd ar-Rahman**,
 das ist der spanische König Abd ar-Rahman,
 im Lande Frankreich.
 Gott gab Bordeaux in seine Hand
 und Poitiers.
 Er legte eine Wache hinein.
 Martell sammelte Kriegersleute
 und zog ihm mit starker Hand entgegen.
 Sie stellten sich dort zum Kampf auf.
 Die Leute von Abd ar-Rahman wurden zurückgeschlagen.
 Sie fielen erschlagen zu Boden.
 Dann nahm Martell aus der Hand von Abd ar-Rahman
 alle Städte, die er genommen hatte
 und vertrieb ihn aus seinem Lande.
 Martell verlieh dem Königtum der Franzosen
 Ehre und einen guten Ruf,
 weil er Großes tat.
 Martell zeugte drei Söhne
 (1) den Karl und
 (2) den Pippin und
 (3) den Grifo
 Die Männer wurden sehr groß.

21 Franken: Karolinger lösen Merowinger ab

1Chr 11,2

Martell war der,
 der in Frankreich *ausziehen und heimkehren ließ*
 fünfundzwanzig Jahre. (25)
 Sein Ruf ging in das ganze Land.
 Er teilte sein Königtum
 seinen Söhnen nach ihm
 zu Lebzeiten des Königs.
 Der König verweigerte ihm nichts
 von allem, was zu tun er vorschlug.
 Er gab dem **Karl** Austrien:
 Allemannien und
 Lothringen.
 Und den **Pippin** machte er
 zum Konstabel und Fürsten der Franzosen.
 Aber von Grifo, dem Dritten, sagte er nichts
 und vergaß ihn.
 Martell legte sich zu seinen Vätern.
 Seine Söhne begruben ihn,
 wie er ihnen aufgetragen hatte.
 Karl vollbrachte Großes (= **ma[g]no**)
 und sie nannten ihn **Karlmann** bis zu seinem Todestag.
 Als er von Ehre gesättigt war,
 ging er zum Haus der Geistlichen,
 das er auf dem Berge Soratte gebaut hatte.
 Er diente dort seiner Statue lange Zeit.
 Er wählte

עוד לנוח בדד. weiter allein zu ruhen.
 וילך אל הר קאשינו. Er ging zum Berge **Casino**
 und ließ sich dort nieder.
 וישם את פיפיו אחיו Er setzte seinen Bruder Pippin
 zu Lebzeiten des Königs Theuderich statt seiner ein.
 ותכון מלכותו מאד: Sein Königtum war sehr gefestigt.
 ויהי טיאודיריקו לעצלותו. Und König Theuderich wurde ob seiner Faulheit
 לנבזה בעיני העמים: zu etwas Verächtlichen in den Augen der Völker.
 ימשח האפיפיאור זאקאר"יאה Papst **Zacharias** salbte
 את פיפיו למלך den Pippin zum König.
 וישוב טיאודיריקו Theuderich ging zurück,
 לעבוד פסלו seiner Statue zu dienen,
 כאשר בהיותו שם: als er dort war.
 ויעש פיפיו בצרפ' דברים גדולים ועצומים Pippin tat in Frankreich große und gewaltige Dinge.
 לא יסוף זכרם לעולם: Ihr Andenken wird nie aufhören.

22 Langobarden

ויבואו הלונגובארדי ונשיהם וטפם Die Langobarden mit ihren Frauen und Kindern
 לאיטאליאה kamen nach Italien
 מכנף ארץ הצפון. vom Nordzipfel der Erde,
 כי לא יכלה ארץ מגוריהם לשאת אותם: denn das Land ihres Weilens konnte sie nicht tragen.
 וילחצו את איטאליאה Sie bedrückten Italien.
 ויברח אישטיפאנו האפיפיאור Papst **Stefan** floh
 מרומה מפניהם. vor ihnen aus Rom,
 כי ירא לנפשו: denn er fürchtete um sein Leben.
 הוא אישטיפאנו Das ist der Stefan,
 אשר בחרו לאפיפיאור den sie zum Papst gewählt hatten
 בימי פיפיו in den Tagen des Pippin,
 בשנת שנים וחמישים ושבע מאות: im Jahre zweiundfünzigundsiebenhundert. (AM 4512/AD 752)
 על השוליים: 752 Randnotiz: 752
 ויעבור פיפיו המלך לאיטאליאה König Pippin zog nach Italien
 ביד חזק' mit starker Hand,
 להצילה מיד הלונגובארדי um es aus der Hand der Langobarden zu retten.
 ויערוך אתם מלחמה. Er stellte sich zum Kampf mit ihnen auf.
 ויפלו תחת רגליו. Sie fielen unter seine Füße,
 כי נבהלו מפניו: denn sie erschranken vor ihm.
 וישב את אישטיפאנו Er brachte Stefan zurück
 לרומה על כסאו כבראשונה. nach Rom auf seinen Stuhl wie zuvor.
 וישוב צרפתה ביד רמה: Er kehrte mit erhobener Hand nach Frankreich zurück.
 ויעש חוקים ומשפטים בצרפת Er gab Gesetze und sprach Recht in Frankreich,
 לשם שלום בארץ בימים ההם: um Frieden im Lande einzurichten in jenen Tagen
 ויעמד את יועצי המלך Er stellte die Räte des Königs auf
 ותנתן להם פאר"יז לבית מושב. und gab ihnen **Paris** als Wohnort.
 וישבו שם עד היום הזה: Sie sitzen dort bis zu diesem Tage.
 ולו שני בנים Er hatte zwei Söhne:
 שם האחד קארלו. (1) der Name des einen war Karl,
 הוא הנקרא קארלו מאניו der Karlo magno genannt wurde,
 ר"ל גדול soll heißen: der Große
 כי הגדול לעשות: weil er Großes tat.
 ושם השני קארלו מאנו (2) Und der Name des zweiten war Karlmann.
 ויקראום השרים מלכי ארץ בימי' ההם: Die Fürsten nannten sie Könige des Landes in jenen Tage.
 וישכב Es legte sich
 פיפיו Kustode/Blatthüter

Pippin zu seinen Vätern.
 Und auch **Karlmann** schloß seinen Tag.
 Statt ihrer regierte **Karl d. Gr.**
 im gesamten Gebiet jenes Königreichs.

22b Karl d. Gr.

Auch er zog nach Italien,
 es aus der Hand der Langobarden zu retten,
 mit gewaltigem Volk und starker Hand.
 Er nahm die Königsstadt Pavia ein
 bevor er von Papst **Hadrian** gerufen wurde.
 Und **Desiderius**,
 den letzten König der Langobarden
 ergriff er lebend
 und setzte eine Wache über ihn.
 Karl d. Gr. gab dem römischen Stuhl
 in jener Zeit seine frühere Ehre zurück.
 Der Papst Hadrian erwiderte ihm seine Rechttat
 und gab ihm große und starke Rechte,
 wie es sein Verlangen war.
 Und er kehrte nach Frankreich zurück.
 Das ist der Hadrian,
 den die Unbeschnittenen zum Hirten wählten
 im Jahre zweiundsiebzigundsiebenhundert. (AM 4532/AD 772)
 Randnotiz: 772
 Karl überquerte den Rhein.
 Er kämpfte gegen die **Sachsen**
 lange Zeit
 und machte sie tributpflichtig.
 Karl wies sie an.
 Da verließen sie ihre Götter
 Sie glaubten an seinen Messias.
 Er machte sein Herz wie ein Gottes-Herz.
 Karl befahl auch,
 gegen die **Ismaeliten** zu kämpfen,
 in in Spanien waren in jener Zeit.
 Auch mit dem Ungarn kämpfte Karl d. Gr.
 und zertrat sie wie Straßendreck.
 Sie flohen vor ihm.

Nm 20,20

Mic 7,10

23 Kaiser Karl d. Gr. und Ludwig der Fromme

Papst Hadrian starb
 im Jahre sechsunneunzigundsiebenhundert. (AM 4556/AD 796)
 Randnotiz: 796
 Die Unbeschnittenen wählten Leo.
 Der wurde ihr Hirte.
 Papst Leo setzte
 die Kaiserkrone auf das Haupt von Karl d. Gr.
 für all das Große, das er getan hatte
 im Jahre achthundertundzwei. (AM 4562/AD 802)
 Randnotiz: 802
 Sein Ruf ging in alle Welt.

Karl machte seine Königsstadt **Paris** groß.
 ויגדיל קארלו את פאריס עיר מלכותו:
 Er stellte in sie kluge Leute
 ויעמד בתוכ' אנשים חכמים
 mit Buchkenntnissen,
 יודעי ספר
 die jede Weisheit verstanden,
 ומביני כל חכמה.
 damit Jugendliche Bücher lernen.
 ללמוד בחוריהם ספר:
 Karl d. Gr. zeugte drei Söhne:
 ויולד קארלו מאניו שלשה בנים.
 (1) den Pippin
 אח פיפיו.
 (2) den Karl und
 את קארלו.
 (3) den Ludwig.
 ואת לודוביקו:
 Er setzte seinen erstgeborenen Sohn, Pippin, zum König
 וימליך את פיפיו בנו הבכור
 in Italien ein
 באיטאליאה.
 und den zweiten, Karl, in Frankreich.
 ואת קארלו השני בצרפת:
 Die starben zu Lebzeiten ihres Vaters.
 וימותו על פני אביהם.
 Er setzte seinen dritten Sohn Ludwig an ihre Stelle.
 וימליך את לודוביקו בגו השלישי תחתם:
 Karl d. Gr. regierte
 וימלוך קארלו מאניו.
 siebenundvierzig Jahre (47)
 שבע וארבעים שנה
 und starb.
 וימות.
 Sie begruben ihn in **Aachen**.
 ויקברו אותו באקואיש גראנה:
 Und die Herrschaft erhielt Bestand
 והמלוכה נכונה
 in der Hand seines Sohnes **Ludwig**
 ביד לודוביקו בנו
 im Jahre fünfzehnhundert (AM 4575/AD 815)
 בשנת חמש עשרה ושמונה מאות שנה
 Randnotiz, korrigiert: 815
 על השוליים: 815
 nach dem Kommen ihres Messias.
 לביאת משיחם:
 Ludwig war barmherzig,
 ויהי לודוביקו רחום.
 ein Mann des Geistes,
 איש הרוח.
 und hatte keinen Erfolg mit seinem Königtum.
 ולא הצליח במלכותו:
 Seine Söhne nämlich frevelten an ihm.
 כי בניו פשעו בו
 Sie setzten ihn in eine Zisterne
 ושימוהו בבור.
 und setzten über ihn eine Wache.
 ושימו עליו משמר:
 Er gab ihnen das Kaisertum
 ויתן להם את הקיסרות
 widerwillig und widerstrebend.
 על אפו ועל חמתו.
 Er ging von ihnen,
 וילך מאתם
 seinem G'tt zu dienen.
 לשרת את אלדיו:
 Nach kurzer Zeit
 ויהי לימי' עוד מזער.
 brachten ihn das Volk und die Fürsten
 ושיבוהו העמים והשרים
 auf seinen Thron zurück.
 על כסאו.
 Diese üble Tat
 כי חרה אפם
 hatte ihnen nämlich mißfallen
 על המעשה הרע הזה.
 und die Furcht vor seinem erstgeborenen Sohn Lothar
 וכי נפל פחד לוטאריאו בנו הבכור
 war über sie gekommen.
 עליהם:
 Ludwig lebte vierundsiebzig Jahre (74)
 ויחי לודוביקו ארבעה ושבעים שנה
 und starb.
 וימות.
 Das Kaisertum teilte sich in vier Häupter.
 ויחלק הקיסרות לארבעה ראשים:
 Sein Sohn **Karl** regierte in Frankreich
 קארלו בנו מלך בצרפת.
 und der Große, **Lothar**, in Aschkenas
 ולוטאריאו הגדול באשכנז.
 und **Ludwig** in Bayern.
 ולודוביקו בבאביר'.
 Und dem **Pippin**, ihres Bruder Sohn,
 ולפיפיו בן אחיהם
 gaben sie Aquitanien
 נתנ' האיכואיטאניאה
 in jener Zeit.
 בעת חהיא:
 Gegen König Karl kämpften
 וילחמו בקארלו המלך.
 Lothar und sein Bruder Ludwig.
 לוטאריאו ולודוביו אחיו.
 Aber er wankte nicht vor ihnen.
 ולא זע מפניהם
 Sie fielen unter seine Füße.
 ויפלו תחת רגליו:
 Kustode/Blatthüter
 ויכרתו

Sie schlossen ein Abkommen miteinander
und legten jeder sein Kriegsgerät ab
und das Land ruhte.
Lothar unternahm es, seiner Statue zu dienen
und überließ sein Königtum.
seinen Söhnen **Lothar** und **Ludwig**,
wie er sie anwies.
Lothar regierte in Italien (*gemeint ist Ludwig*)
König Karl zog gegen ihn mit starker Hand.
Er vertrieb ihn und seinen Bruder,
für das, was sein Vater ihm getan hatte.
Karl fürchtete nämlich,
daß er die Kaiserkrone nicht erlange,
wie er geplant hatte.
Lothar starb, ohne etwas gewonnen zu haben.
Denn die Gedanken des Menschen sind Luft.
Aber der Rat des DER NAME, der wird bestehen.
König Karl kehrte noch zweimal nach Italien zurück,
den Papst aus der Hand seiner Räuber zu retten.
Er füllte seine Hand gegen die Hagariten,
die in jener Zeit alle Orte plünderten.

Spr 19,21b

23b Kaiser Lothar

Der Papst **Johannes** erwiderte ihm seine Rechttat
und setzte die Kaiserkrone auf seinen Kopf.
Sein Königtum war sehr gefestigt.
Der Johannes ist der,
den die Unbeschnittenen
im Jahre zweiundsiebzigundachthundert wählten.
Randnotiz: 872
Er wurde ihr Hirte.

24 Kaiser Ludwig

Karl starb.
Sein Sohn Ludwig
Die Leute nannten ihn Stammeler,
weil Ludwig schweren Mundes und schwerer Zunge war.
Er achtete nicht auf Kampf.
Er sah Ruhe, daß sie gut war.
Auch er wurde Kaiser genannt
von Papst Johannes,
wie sein Vater genannt wurde.
Er setzte die Krone seines Königtums auf seinen Kopf.
Ludwig zeugte zwei Söhne,
doch nicht von seiner Frau,
weil sie unfruchtbar war
und nicht gebar.
Ludwig starb.
Sein ältester Sohn **Ludwig** regierte statt seiner.
Und **Karlmann**, dem zweiten,
wurde
Bogen/Heft 2, Lage 1

Gn 49,15a

Aquitanien und Burgund gegeben.
Er wurde ihr Hirte.

24b Karl III. der Einfältige

Und Karlmann zeugte den **Rudolf**,
der danach in Frankreich in jenen Tagen regierte.
Ludwig lebte einige Zeit
und starb.
Sein Sohn **Karl** regierte statt seiner.
Und das ist die Geschichte von Karl
Karl *vollkommen und gerade* in seiner Generation
und gottesfürchtig und Böses meidend.
Rollo von der Normandie,
der Baals-Diener kämpfte mit ihm lange Zeit.
Karl bot ihm seine Tochter zur Frau
und die Stadt Neustrien
als Mitgift,
nur daß Rollo seine Religion auswechselte
gegen die Religion Jesu, ihres Messias.
Das gefiel dem Rollo.
Sie nannten seinen Namen **Robert**
bis zum Tage seines Todes.
Sie gaben ihm die Tochter des Königs
und die Stadt Neustrien.
Er änderte ihren Namen in Normandie
bis auf diesen Tag.
Er lebte noch wenige Tage.
Robert betrog seinen Schwiegervater.
Er kämpfte mit ihm
und gedachte nicht des Bundes,
den er mit ihm geschlossen hatte.
Karl zog ihm entgegen
und überall, wo er sich hinwandte,
hatte er Erfolg.
Er zeigte ihm seine Kraft
und seine Stärke in jener Zeit.
Als er nach Hause zurückkehrte,
zog er durch Peronne,
weil er von Heribert, dem Fürsten von Vermandois
gerufen worden war mit List.
Heribert band ihn mit Ketten.
Er demütigte mit Fesseln sein Leben
bis zum Tage seines Todes.
Seine Frau nahm ihren kleinen Sohn Ludwig
und floh zum Haus ihres Vaters, der König von England.
Sie blieben lange dort.

Iob 1,1

24c Rudolf von Burgund

Darum machten die Franzosen über sich
den Rudolf, Sohn Karlmanns, Herzog von Burgund zum König.
Er regierte
Kustode/Blatthüter

etwa zehn Jahre. (10) כעשר שנים:
 König Karl starb im Gefängnis וימות המלך קאולו בבית הסוהר
 im zehnten Jahre des Rudolf. (10) בשנה העשירית לרודולפו.
 Ein anderer Geist entstand ותהי רוח אחרת
 bei vielen der Großen Frankreichs את רבים מגדולי צרפת
 in jener Zeit. בעת ההיא.
 G'tt rührte ihr Herz an. נגע האלדים בלבם:
 Sie riefen den Ludwig, ויקראו את לודוביקו
 den Sohn ihres Königs Karl. בן קארלו מלכם.
 Der saß in England והוא יושב באינגלאטירה.
 wie einer aus dem Volke באחד העם
 in jener Zeit. בעת ההיא.
 Als er kam, ויהי בבואו
 banden sie ihn in der Normandie ויאסרוהו בנורמנדיא
 die Drangsale der Zeit bedrückten ihn einige Zeit. העיקוהו מצוקות הזמן ימים אחדי'
 So ließ sich der DER NAME das Böse gereuen. וינחם יי' על הרעה.
 Sie holten ihn aus dem Gefängnis. ויוציאוהו מבית כלא.
 Sie machen diesen Ludwig וימליכו את לודוביקו זה
 über sich zum Kōng עליהם למלך
 statt seines Vaters Karl. חחת קארלו אביו.
 Er nahm sich eine Tochter des Otto, (richtig: Schwester Ottos) ויקח לו את בת אוטוני
 des Königs von Deutschland מלך הגירמ"אני
 zur Frau. לאשה.
 Sie gebar ihm zwei Söhne, ותלד לו שני בנים
 (1) den Lothar und את לוטאריאו
 (2) den Karl. ואת קארלו:
 Ludwig starb im Jahre וימות לודוביקו בשנת
 sechzigundneunhundert. (AM 4720/AD 960) ששים ותשע מאות שנה.
 Randnotiz: 960 על השוליים: 960
 Sein Sohn Lothar regierte statt seiner. וימלוך לוטאריאו בנו תחתיו:
 Karl unternahm es, ויואל קארלו
 wie einer aus dem Volk zu wohnen. לשבת כאחד העם
 So fiel sein Anteil an seinen Bruder. ויהי חלקו לאחיו:
 Aber Lothar tat nichts Großes. ולא הגדיל לוטאריאו לעשות
 Doch kämpfte er um die Normandie. אך נלחם בנורמאנדי
 Sie wurden vor ihm zurückgeschlagen. וינגפו מפניו:
 Er legte sich zu seinen Vätern וישכב עם אבותיו
 und hatte keinen Sohn. ובן אין לו:
 Da wollte sein Bruder Karl, ויבקש קארלו אחיו
 der zuvor das Königtum verabscheut hatte, אשר מאס לפנים במלוכה
 statt seiner regieren. למלוך תחת אחיו:
 Als er kam, ויהי כבואו
 griffen ihn seine Feinde bei Laon. ויתפסוהו אויביו אצל לאנד"ינו.
 Sie gaben über ihn eine Wache. ושימו עליו משמר:
 Karl zeugte zwei Söhne, ויולד קארלו שני בנים
 (1) den Ludwig und את לודוביקו
 (2) den Karl ואת קארלו
 in jenen Tagen בימים ההם:
 Die Kampf wurde heftig in Frankreich, ותהי המלחמה חזקה בצרפת:
 einer baute sich auf gegen den anderen. וירהבו איש ברעהו:
 Denn es gab viele, כי רבים היו
 die in diesem großen Königreich המבקשים למלוך
 herrschen wollten. במלכות הגדול הזה:

25 Hugo Capet von Frankreich

Die Nachkommen des **Martell** gewannen keine Kraft mehr.
 So regierte **Hugo**, der Sohn Hugos d. Gr.
 und Schwestersohn des Kaisers Otto
 durch die Menge seiner Anschläge statt ihrer.
 Sein Königtum war gefestigt in seiner Hand
 im Jahre
 neunhunderundachtzigundsieben. (AM 4747/AD 987)
 Randnotiz: 987
 Völker hörten auf ihn.
 Hugo legte sich zu seinen Vätern
 im neunten Jahre seiner Herrschaft. (9)
 Sein Sohn **Robert** regierte statt seiner.
 Robert war klug in den Künsten und konnte besprechen
 und kannte die Gesetze des Kaisertums und ihre Religionslehre.

25b Robert II., der Fromme, von Frankreich

Auch beerbte er Heinrich, Herzog von Burgund.
 Den Landry, Herzog von Auxerre, überkam Neid
 indem er sagte,
 daß er der ihm nächste Auslöser sei,
 er Anrecht auf das Erbe hätte.
 Doch erstarkte die Macht des Königs Robert.
 Er nahm ganz Burgund ein
 und der Krieg ruhte.
 Robert regierte vierundzwanzig Jahre. (24)
 Er legte sich zu seinen Vätern.
 Er hatte fünf Söhne,
 und das sind ihre Namen:
 (1) Heinrich und
 (2) Robert
 von seiner ersten Frau;
 (3) Hugo
 von der zweiten;
 (4) Simon und
 (5) Almerich
 von der dritten.

26 Heinrich I. von Frankreich

Sein Sohn Heinrich regierte statt seines Vaters.
 Dem Robert wurde Burgund gegeben in jener Zeit.
 Seine Brüder beneideten ihn
 und vertrieben ihn.
 Sie nahmen sein ganzes Land aus seiner Hand.
 Heinrich floh vor ihnen
 zum Herzog der Normandie.
 Der half ihm.
 Er brachte ihn zurück auf seinen Königsthron.
 Und der Krieg ruhte.
 Kustode/Blatthüter

27 Türken: Seldschuken

Nm 14,4

ויהי בימים הרבים ההם In jener langen Zeit
 ויאמרו התוגרמים sagten die Türken:
 נתנה ראש Wir wollen einen an die Spitze setzen
 ככל הגוים אשר סביבותינו wie alle Völker um uns herum.
 והאנשים רועי מקנה: Und die Leute waren Viehhirten.
 ומקצה ארץ הצפון מטארטאריאה. Und vom Rand der Erde im Norden, aus Tatarien waren sie.
 יצאו העמים ההם Diese Völker zogen erstmals aus
 בימי פיפינו מלך צרפת לראשונה: in den Tagen des französischen Königs Pippin.
 וילחמו עם האונגארי. Sie kämpften mit den Ungarn
 וישחיתו מהם עם רב: und vernichteten von ihnen eine große Menge
 וילכו לדרכם und zogen ihres Weges.
 וילכדו Sie nahmen alles ein,
 כל מדרך כף רגליהם. was ihr Fuß betrat.
 ויאכלו שלל אויביהם חלק כחלק. Sie aßen die Beute von ihren Feinden Stück um Stück.
 ויתנו עליהם ראשים. Sie setzen Häupter über sich
 ולא עמד איש לפנייהם: und niemand hielt ihnen stand.
 ויקחו את גליל הקאפאדוציאה. Sie nahmen das ganze Gebiet von Kappadokien
 ואת האס"יאה. und Asien
 ואת הארצות הקרובות אליהם: und die Länder, die ihnen nahe sind.
 וירדו מים איא"וניאו. Sie fuhren zur See vom Jonischen Meer
 עד הים איגיא"ו. bis zur Aegaeis.
 ולא היה להם מלך. Sie hatten keinen König
 בימים הרבים ההם: in jener langen Zeit.
 ויבקשו וימצאו ביניהם Sie suchten und fanden unter sich
 מאה משפחות אנשי שם. hundert namhafte Familien,
 וידו גורל ביניהם warfen das Los zwischen ihnen
 ויצא הגורל למשפחת חילדוקיאו und das fiel auf die Familie Seldschuk
 ויבחרו מהם עוד מאה אנשים. Sie wählten aus ihnen wieder hundert Leute,
 וידו גודל שנית. warfen das Los ein zweites Mal,
 ויצא הגורל אל שילדוק. und es fiel auf **Seldschuk**.
 וימליכוהו עליהם למלך: Den machten sich über sich zum König.
 והאיש יפה תואר Der Mann war schöner Gestalt
 כאחד מבני המלך. wie einer der Königskinder,
 גבור חיל ואיש מלחמה: ein tüchtiger Held und Kriegsmann.
 ויצא לפנייהם Der zog vor ihnen aus
 בימי אינריקו מלך צרפת הלזה in den Tagen jenes französischen Königs Heinrich
 ובימי בנו. und in den Tagen von dessen Sohn.
 ובכל אשר פנה Überall, wo er sich hinwandte,
 הצליח. hatte er Erfolg,
 באשר ה' אתו: indem DER NAME mit ihm war.
 וילחמו עם מלך מצרים. Sie kämpften mit dem König von Ägypten.
 ויקחו את ארץ ארם. Sie nahmen das ganze Land Aram
 ואת ירושלים ואת הער' אשר סביבותיו und Jerusalem und die Städte um es herum
 ביד חזקה: mit starker Hand.
 וימררו את חיי הערלים Sie verbitterten des Leben der Unbeschnittenen,
 אשר מצאו שם בעבודה קשה. die sich dort mit schwerer Arbeit fanden.
 הכבידו עולם עליהם: Sie machten ihr Joch auf ihnen schwer.
 וישבו עוד הישמעאלים. Die Ismaeliten kehrten wieder zurück.
 ויקחו מידם את ירושלים. Sie nahmen Jerusalem aus ihrer Hand
 ואת und

סביבותיה seine Umgebung,
 בשנה בא גוטיפרידו ירושלימה: in dem Jahr, in dem Gottfried nach Jerusalem kam.

28 Frankreich: Philipp I.

Heinrich machte seinen Sohn Philipp zum König an seiner statt
 וימליך אינריקו את בנו פיליפו תחתיו und starb im Jahre sechzigundtausend. (AM 4820/AD 1060)
 על השוליים: 1060 Randnotiz: 1060
 Und die Herrschaft hatte Bestand in der Hand des Königs Philipp.
 והממלכה נכונה ביד פיליפו המלך.
 Er nahm ויקח
 eine Tochter Balduins, des Herzogs von Holland, את בת באלדואינו דוכוס אולאנדה
 zur Frau. לאשה
 Die gebär ihm einen Sohn. ותלד לו בן:

29 Kauf des Berry

König Philipp kaufte das **Berry**
 ויקן פיליפו המלך את הביטורסינשי. מאת אלפינו דוכוסם.
 von ihrem Herzog **Herpin**,
 denn der ging mit Gottfried in den Orient כי הלך עם גוטיפרידו לארץ המזרח.
 und verkaufte sein Erbgut. וימכור את נחלתו:

30 Judenmassaker von Granada 1066

Ein Jude war in Granada in Spanien,
 איש יהודי היה בג'רנדה אשר בספרד
 sein Name war Josef, Sohn des Vorstehers Rav Samuel,
 יוסף הלוי בן הנגיד רב שמואל שמו.
 im Jahre (AM 4824/AD 1064 [1066])
 בשנת
 vierundzwanzigundacht[hundert]undviertausend.
 ארבע ועשרי' ושמנה וארבעת אלפים:
 Das ist der Vorsteher, der Israel Gutes tat in Spanien
 הוא הנגיד אשר היטיב לישראל בספרד.
 und im Magreb und in Afrika und in Ägypten.
 ובארץ המערב. ובאפריקה. וארץ מצרים
 Josef ging auf den Wegen seines Vaters.
 וילך יוסף בדרכי אביו
 Es mangelte nichts.
 לא חסר מאומה.
 Doch war er nicht bescheiden wie er,
 אך לא היה עניו כמוהו.
 weil er kein Joch in seiner Jugend getragen hatte.
 כי לא נשא עול בנעוריו:
 Sein Herz erhob sich zum Verderben.
 ויגבה לבו עד להשחית.
 Die Fürsten von Granada beneideten ihn.
 ויקנאו אותו סרני גר'נדה.
 und konnten mit ihm nicht zum Frieden reden.
 ולא יכלו דברו לשלום.
 Sie erhoben sich gegen ihn am Sabbat,
 ויקומו עליו ביום השבת.
 am neunten des Monats Tevet (AM 4825/AD 1064-12-20 [1066-12-30])
 בתשעה לחדש טבת
 und töteten ihn.
 ויהרגוהו:
 Auch die ganze Gemeinde
 וגם את כל הקהל
 und die Juden, die von fern gekommen waren,
 ואת היהודים אשר באו ממרחק
 seine Lehre und seine Größe zu sehen,
 לראות תורתו וגדולתו
 erschlugen sie mit Schwertes Schneide
 הכו לפי חרב.
 an jenem bitteren Tage.
 ביום המר ההוא:
 Ihre Trauer war in allen Ländern,
 ויהי אבלם בכל הארצות.
 wo sie diese böse Nachricht hörten.
 אשר שמעו את השמועה הרעה הזאת
 Sieh, DER NAME, schau hin!
 ראה יי' והביטה
 und führe ihren Streit.
 וריבה ריבם:

Gn 37,4

Klg 1,11=2,20

Ps 43,1

31 Pilgererfahrung des Eremiten Peter von 1095

Peter, der Eremit, der Geistliche, ging nach Jerusalem
 וילך פיטרו אירימ"יטה הכומר. ירושלמיה.
 im Jahre viertausendundachthundert-
 בשנת ארבעת אלפים ושמנה מאות
 Kustode/Blatthüter וחמשים

undfünffzigundsechs, וחמשים ושש.
 das ist das Jahr sechsundneunzigundtausend (AM 4856/AD 1096) היא שנת ששה ותשעים ואלף.
 Randbemerkung: 1096 על השוליים: 1096
 und sah die Leiden der Unbeschnittenen, die dort waren, וירא בסבלות הערלים אשר שם.
 und die harte Arbeit, die ihnen auferlegt war, ואת העבודה הקשה אשר עובד בהם.
 und eiferte für seine Brüder. ויקנא לאחיו:
 Und er kehrte nach Rom zurück וישוב לרומה
 und sprach in die Ohren des Papstes Urban, וידבר באזני האפיפיור אורבאנו
 was seine Augen gesehen hatten את אשר ראו עיניו
 und die Leiden der Unbeschnittenen, ואת סבלות הערלים
 die in Jerusalem waren in jenen Tagen. אשר בירושלם בימים ההם:

32 Synode von Clermont 1095

Sie hielten einen Rat in Clermont. ויעשו עצה בקלאראמונטי
 Der Papst sagte zu den Fürsten: ויאמר חאפיפיאור אל השרים:
 Auf! Wir wollen zum Berg des DER NAME steigen, לכו ונעלה אל הר יי
 und nehmen ihn aus der Hand der Ismaeliten. ונקחנו מיד הישמעאלים.
 „Es ist uns nämlich eine Schande, כי חרפה היא לנו
 jenes heilige Land להניח הארץ הקדושה ההיא
 in der Hand jener Hunde zu lassen.“ ביד הכלבים ההם:
 Und viele hörte auf seine Stimme וישמעו רבים לקולו
 und ihr Herz bewegte sie, zu gehen. וידבם לבם ללכת
 Sie nahmen als Zeichen auf ihre Kleidung das Bild ושימו לאות על לבושם את הצלם
 an jenem Tage. ביום ההוא:
 Und auch Peter sprach vor den Ohren der Völker und der Fürsten. וגם פיטרו דבר באזני העמ' והשרי'
 Und viele hörten auf seine Stimme. וישמעו רבים לקולו
 Sie nahmen sich vor zu gehen ויתנו לב ללכת
 und zu kämpfen im Lande Juda und der heiligen Stadt להלחם בארץ יהודה ועיר הקדש
 in jener Zeit בעת ההיא
 und sie versammelten sich aus allen Ländern: ויתקבצו מכל הארצות:
 aus Deutschland und aus Frankreich und aus Spanien und מאשכנז ומצרפת ומספרד
 aus England und aus Schottland und aus Italien ומאינגלטיריה ואישקוציה ומאיטאליה
 viel Volk, das vor Menge nicht zu zählen ist, עם רב אשר לא יספר מרוב
 Männer und Frauen, die ihre Geist bewegte, zu gehen. אנשי' ונשי' אשר נדבה רוחם ללכת.
 Da waren Könige und Ratgebet eines Landes, שם מלכי' ויועצי ארץ.
 Große und Geringe, גדולי' וקטני'.
 Reiche und Arme, עשירי' ועניי'
 Helden und Schwache, גבורי' וחלשי'.
 Geistlicher und Bischöfe miteinander. כמרי' והגמוני' יחדיו.
 Und über sie ist gesagt: Einen König hat die Heuschrecke nicht. ועליהם נאמר מלך אין לארבה: Jes 2,3 Spr 30,27

33 Judenmassaker vor dem Kreuzzug 1096

Jenes Jahr wurde eine Notzeit für Jakob ותהי השנה ההיא עת צרה ליעקב
 und sie wurden zur Plünderung in den Ländern der Unbeschnittenen ויהיו למשיסה בארצות הערלי'
 an allen Orten, dahin sie zerstreut sind. בכל המקומו' אשר נפוצו שם:
 Viele und böse Nöte fanden sie, וימצאום צרות רבות ורעות
 die geschrieben sind in der Lehre des Mose, הכתובות בתורת משה
 und die nicht geschrieben sind in den Büchern. והבלתי כתובי' בספ'
 Denn es kamen über sie jene Greuelthaten, כי קמו עליהם המתועבי' האלה
 die deutschen und die französischen, האשכנזי' וצרפתי'
 ein freches Volk, das nicht die Person beachtet גוי עז פני'. אשר לא ישא פני'

sich eines Alten oder Knaben nicht erbarmt.
 Sie sagten:
 Wir wollen Rache für unseren Messias üben
 an den Juden, die unter uns sind,
 und sie als Volk vernichten.
 Und nicht mehr werde des Namens Israel gedacht.
 Oder sie vertauschen ihre Ehre und werden wie wir.
 Danach wollen wir gehen.
 Die Gemeinden in Deutschland hörten
 diese bestürzende Nachricht.
 Ihr Herz schmolz dahin.
 Es wurde zu Wasser.
 Beben erfaßte sie dort,
 Wehen wie eine Gebärende.
 Sie nahmen ihr Herz in die Hände
 und verordneten Fasten.
 Sie legten Erde auf ihren Kopf
 und gürteten Säcke um.
 Sie riefen zu dem DER NAME, als ihnen eng war.
 Der deckte sich mit Gewölk vor dem Gebet.

Ps 83,5

(Gn 34,15)

Jos 7,5b

Ps 48,7

Klg 2,10

Ps 107,13a

34 Das Martyrium in Speyer

Die Feinde kamen über die heilige Gemeinde **Speyer**
 am Sabbattage dem achten des Monats Ijjar,
 das ist der zweite Monat. (AM 4856/AD 1096-04-08)
 Sie erschlugen von ihnen zehn mit Schwertes Schneide, (10)
 darum, daß sie sich weigerten,
 sich zu besudeln mit dem bösen Wasser.
 Dort war eine fromme Frau,
 die zog den Tod dem Leben vor.
 Sie nahm das Messer und schlachtete sich selbst.
 Aus sich weigerte sich, sich zu besudeln in jener Zeit.
 Sie wurde die erste der Schlächter und der Geschlachteten.
 Sie sagte:
 Mein Teil DER NAME, darum hoffe ich auf Ihn.
 Die Übrigen wurden durch den Bischof gerettet.
 Seine Auge hatte nämlich Mitleid mit ihnen.
 Er rette sie aus der Hand des Feindes.
 Elëasar sang Trauerlieder über sie in jener Zeit.

Ps 124,5

Klg 3,24

35 Das Martyrium in Worms

Und am dreiundzwanzigsten desselben (AM 4856/AD 1096-04-18)
 kamen sie wie Wölfe
 über die heilige Gemeinde in **Worms**
 und viele flohen in das Haus des Bischofs.
 Sie fürchteten nämlich, sonst würde das Böse an ihnen kleben.
 Sie gingen zu den Häusern
 und erschlugen die Vorfindlichen mit Schwertes Schneide.
 Sie hatten kein Mitleid mit Mann oder Frau.
 Sie rissen die Häuser ein
 und stürzten die Treppen.
 Kustode/Blatthüter

ובבזה

ובביזה שלחו את ידם	Und nach der Beute streckten sie ihre Hand.	Est 9,10
ולא היה מידם מציל	Und keiner rettete aus ihrer Hand	
ביום אף יי:	<i>am Tage des Zornes des DER NAME.</i>	Klg 2,22
ואת ספרי התורה לארץ הפילו.	Die Bücher der Lehre warfen sie zu Boden,	
ויקרעום וירמסום ברגליהם.	sie zerrissen sie und zertraten sie mit ihren Füßen.	
קול נתנו בבית יי	<i>Ein Stimme ließen sie ertönen im Hause des DER NAME</i>	
כיום מועד:	<i>wie am Tage der Verabredung.</i>	Klg 2,7b
ויאמרו	Sie sagten:	
אך זה היום שקוינוהו.	Das ist doch der Tag, auf den wir hofften!	
ויאכלו את ישראל בכל פנה.	Sie fraßen Israel in jeder Ecke.	
ראה יי והביטה:	<i>Sieh, DER NAME, schau hin!</i>	Klg 1,11=2,20
לא השאירו מהם כי אם עוללות	Sie ließen von ihnen nur Ungeeignete,	
אשר נגואלו במים הזדוני' בחזקה:	die sich besudeln ließen mit dem bösen Wasser gewaltsam.	Ps 124,5
ויחשבו אחרי כן יראתם לחבל.	Sie dachten, danach würden sie deren Ehrfurcht verderben,	
ופסלם בטיט חוצות.	und deren Statue <i>im Straßenkot.</i>	Mic 7,10
ויאמרו	Sie sagten:	
נלכה ונשובה אל יי	<i>Wir wollen gehen und zurückkehren zu dem DER NAME,</i>	Hos 6,1ac
בעבור מעליהם הזעם	wenn ihr Wüten vorüber ist.	
והנהרגים קדשו קדוש ישראל	Und die getötet wurden heiligten den Heiligen Israels	
לעיני השמש.	vor den Augen der Sonne.	
בחרו מות מחיים.	Sie zogen den Tod dem Leben vor,	
מאנו ליגאל:	weigerten sich, sich zu besudeln.	
וישחטו רבים את עצמם	Viele schlachteten sich selbst	
ואיש את אחיו ואת רעהו.	und einer schlachtete seine Bruder und seinen Gefährten	
ואת בניו ואת בנותיו	und seine Söhne und seine Töchter,	
החתנים והכלות.	die Bräutigame und die Bräute	
ואת אשת חיקו:	und die Frau seines Schoßes.	
ונשים רחמניות שחטו ילדיהן	Und mitleidige Frauen schlachteten ihre Kinder	
בכל לב ובכל נפש.	von ganzem Herzen und von ganzer Seele	
ויאמרו שמע ישראל.	und sagten: <i>Höre Israel</i>	Dt 6,4
בהשתפך נפשם אל חיק אמותם:	während sie ihre Seele in den Schoß ihrer Mütter schütteten.	

36 Das Martyrium in Worms beim Bischof

ויהי לשבעת הימים	Nach sieben Tagen,	
ביום הראשון לחדש סיון.	am Ersten des Monats Siwan, (AM 4856/AD 1096-04-25)	
ויעשו לאשר ברחו בבית ההגמון.	taten sie denen, die in das Haus des Bischofs geflohen waren,	
כאשר לראשונים.	wie sie den Ersten getan hatten.	
ויתעללו בהם	Sie mißhandelten sie	
ויכו רבים לפי חרב:	und erschlugen viele mit Schwertes Schneide.	
ויעשו גם הם כאחיהם.	Und auch sie taten wie ihre Brüder	
וישחטו איש את רעהו.	und schlachteten einer seinen Gefährten	
ואם על בנים רוטשה	und die Mutter wurde mitsamt den Kindern zerschlagen	
ביום אף יי.	<i>am Tage des Zornes des DER NAME.</i>	Klg 2,22
ולא נצלו ביום המר ההוא	Und es wurden an jenem bitteren Tage	
כי אם מתי מספר:	nur eine geringe Anzahl gerettet.	

37 Mordversuch in Worms beim Bischof

ויהיו המתים במגפה בשני הימים ההם	Es starben an dem Schlag an jenen beiden Tagen	
שמנה מאות נפש:	achthundert Personen. (800)	
ובתוכם בחור אחד	Und unter ihnen war ein Jüngling/Bursche,	
שמחה הכהן שמו.	Simcha, der Priester, war sein Name.	
ויוליכוהו אל בית טעותם בחזקה.	Den brachten sie mit Gewalt in das Haus ihres Irrtums.	

להמיר את כבודו: seine Ehre zu vertauschen.
 ויוציא מחיקו מאכלת Da holte er aus seinem Schoß ein Messer
 ויהרוג und tötete
 את קרוב ההגמון שר העיר. den dem Bischof, dem Stadtfürsten, Nächsten.
 וידקרוהו גם הוא בחרבות Da durchbohrten auch sie ihn mit Schwertern
 וימות: und er starb.
 עליהם אספרה Über sie will ich erzählen
 ואילילה und will heulen,
 אעשה מספד כתנין will Klage halten wie ein Krokodil
 ואבל כבנות יענה: und Trauer wie die Strauße.
 ויקונן גם עליהם אלעזר בעת ההיא. Über sie sang auch Elëasar Trauerlieder in jener Zeit.
 ולהיותו כבד לשון Und da er eine schwere Zunge hatte,
 חשבתי לזר. rechnete ich ihn als Fremden
 ולא הביאותיו הנה: und brachte ihn nicht hierher.

38 Das Martyrium in Mainz

וישמעו העדה הקדושה אשר במגא"נצה Die heilige Gemeinde in Mainz, sie hörten
 את השמועה הרעה הזאת. diese böse Nachricht.
 וימס לבבם Ihr Herz schmolz dahin.
 ויהי למים. Es wurde zu Wasser. Jos 7,5b
 וינוסו כלם אל בית ההגמון. Sie flohen alle zum Hause des Bischofs,
 אשר חשבו להם לעיר מקלט. das sie für sich für eine Zufluchtstadt hielten,
 להציל חיתם משחת. ihr Leben vor dem Verderben zu retten.
 ויקומו עליהם האויבים. Die Feinde erhoben sich gegen sie
 ביום השלישי לחדש סיון. am dritten Tage des Monats Siwan. (AM 4856/AD 1096-05-27)
 ויכום לפי חרב. Sie erschlugen sie mit Schwertes Schneide
 ופני זקנים לא נשאו. und die Person von Alten achteten sie nicht
 ביום הנמהר ההוא an jenem bestürzenden Tage.
 ויהי כבא עליהם האויבים Als die Feinde über sie kamen,
 ויצעקו בקול גדול schrien sie sehr laut:
 שמע ישראל Höre Israel Dt 6,4
 וישלחו יד במחמדי עיניהם. Sie legten die Hand an die Geliebten ihrer Augen
 וישחטו את נשיהם ואת טפם. und schlachteten ihre Frauen und ihre Kinder.
 וגם הנשי' מלאו את ידן Und auch die Frauen füllten ihre Hand
 ביום המר ההוא. an jenem bitteren Tage.
 ומקצת הזקנים נתעטפו בטליתות und sagten:
 ויאמרו: Du Fels, dessen Werk vollkommen ist! Dt 32,4
 על אלה למדנה בנות ישראל נהי Über diese Dinge lehrt, Töchter Israels, seufzen,
 ואשה רעותה קינה. und eine ihre Gefährtin Trauergesang:
 הן אראלים צעקו חוצה Da, Erëelim schreien nach draußen,
 מלאכי שלום מר יבכיון: Boten des Friedens weinen bitter
 על העדה הקדושה הזאת. über diese heilige Gemeinde,
 אשר עלה עליה הכורת. über die der Roder dahingeht
 בקרדומות כחוטבי עצים: mit Äxten wie Holzfäller.
 על זאת אספרה Darüber will ich erzählen
 ואילילה und will heulen,
 אלכה שולל וערום. will ausgeplündert und nackt gehen;
 על אלף ושלש מאות נפשות wegen der tausendunddreihundert Personen, (1 300)
 אשר היו למשיסה die zur Beute wurden
 בעת הנמהרה ההיא. in jener bestürzenden Zeit.
 העל אלה תתאפק יי: Dieser Dinge wegen, hältst Du an Dich, DER NAME?
 וששים Kustode/Blatthüter Jes 64,11

39 Das Martyrium der aus Worms nach Remagen Geflohenen

Und sechzig Personen hatten sich im Schatzhaus verborgen. (60)
 Der Bischof schickte sie in Dörfer, die Remagen genannt wurden,
 um sie vor ihren Händen zu retten.
 Aber ihre Feinde verfolgten sie und töteten sie.
 Und an jedem Ort, dahin sie flohen,
schreit ein Stein aus der Wand ihnen nach,
 sie zu verwirren und sie zugrunde zu richten.
 Es war nämlich Erlaubnis gegeben,
 zu vernichten und zu verderben
 in jenen bösen Tagen.
 Und zwei wurden gerettet,
 die gewaltsam besudelt wurden.
 Der Name des einen war Uri
 und der Name des zweiten Isaak, Sohn Davids, dem Parnas
 und seine beiden Töchter mit ihm.
 Aber sie kehrten zu dem DER NAME zurück.
 Isaak schlachtete seine Töchter am Abend des Schavuot-Festes
 und steckte sein Haus in Brand (AM 4856/AD 1096-05-29)
 und ließ einen Aufstieg aufsteigen für den DER NAME.
 Er und Uri gingen in die Synagoge vor den Schrank
 und starben dort vor dem DER NAME, als die Flamme aufstieg.
 Mein Herz, mein Herz, wegen ihrer Erschlagenen,
 und wegen derer, die im Feuer verbrannten,
 weigert sich meine Seele, sich trösten zu lassen.
 Führe, DER NAME, den Streit ihrer Seelen,
 sprich ihr Recht,
 und räche *das vergossene Blut Deiner Diener*,
 wie gesagt ist:
Ich bereinige ihr Blut – bereinige Ich es nicht? –
und DER NAME wohnt in Zion.

Hab 2,11a

Ps 79,10

Joe 4,21

40 Das Martyrium in Köln

Diese bestürzende Nachricht kam
 zur Heiligen Gemeinde in **Köln**
 am fünften Tage des Monats Siwan. (AM 4856/AD 1096-05-29)
 Da flohen die Juden,
 einer hierhin und der andere dorthin
 und verbargen sich im Hause ihrer Bekannten.
 Als es Morgen wurde,
 da gab es Geräusche und Beben,
 Wehen wie bei einer Gebärenden.
 Die Feinde erhoben sich
 und erbrachen die Häuser
 und plünderten viel.
 Und keiner rettete aus ihrer Hand.
 Der Pöbel, sie zerstörten das Bethaus
 und holten die Tora-Rollen heraus
 und mißhandelten sie
 und warfen sie zum Zertreten auf die Gassen
 am Tage des Festes des DER NAME.

An dem Tage, da die Lehre gegeben worden war, (AM 4856/AD 1096-05-30)
 ביום אשר נתנה תורה
 da frevelten sie an ihr auf der Erde.
 והרעושה ארץ.
 Und ihre Stäbe wurden zerbrochen,
 ועמודיה יתפלצון.
 sie zerrissen sie, zertraten sie, Übermütige verbrannten sie,
 קרעוה דרסוה זידים שרפוה.
 Übeltäter entweihten sie. –
 חללוה עושי רשעה.
 Sollte das nicht heimsuchen
 העל אלה לא יפקוד
 DER NAME Zebaot, der gerechte Richter!
 יי צבאות שופט צדק:

41 Isaak in Köln

Sie nahmen den Herrn Isaak, der nicht hatte fliehen wollen
 ויקחו את מר יצחק אשר לא רצה לברוח.
 und brachten ihn zu ihrem Bethaus.
 ויוליכוהו אל בית תפלתם:
 Er spuckte auf ihre Statue und schmähte und verlästerte sie.
 וירוק רוק בפסלם. וחרפם וגדפם
 Da töteten sie ihn.
 ויהרגוהו.
 Und auch eine Frau töteten sie zu jener Zeit.
 וגם אשה אחת הרגו בעת ההיא:
 Es war am Zehnten des Monats, (AM 4856/AD 1096-06-03)
 ויהי בעשירי לחדש
 als das Wüten vorüber war,
 כעבור הזעם.
 da schickte der Bischof
 ושלה הגמון
 die sich im Haus ihrer Bekannten verborgen hatten
 את אשר נחבאו בבית מכריהם.
 in die Dörfer
 אל הכפרים:
 und verteilte sie auf sieben Orte, (7)
 ויחלקם בשבעה מקומות
 um sie zu retten.
 למען הציל אותם.
 Dort blieben sie bis zum vierten Monat. (AM 4856/AD 1096-06)
 וישבו שם עד החדש הרביעי:
 Sie fasteten in jenen Tagen Tag um Tag
 ויצומו בימים ההם דבר יום ביומו
 und legten Gelübde ab und beteten zu G'tt.
 וידרו נדרים. ויתפללו לאלהי:

42 Juden in Neuß

Am nächsten Tage, dem zweiten Neumondstag, (AM 4856/AD 1096-06-24)
 ויהי ממחרת החדש השני.
 gingen die scheußlichen Feinde zum Dorf Neuß.
 וילכו האויבים המתועבים אל כפר נוש"א.
 Auch viel Mischvolk ging mit ihnen in jener Zeit.
 וגם ערב רב הלך עמם בעת ההיא:
 Sie erhoben sich gegen Samuel, Sohn Aschers, den Juden,
 ויקומו על שמואל בן אשר היהודי
 und töteten ihn und seine beiden Söhne mit ihm.
 ויהרגוהו. ואת שני בניו עמו.
 Sie zertraten sie im Kot der Gassen.
 וירמסוהו בטיט חוצות:
 Seine Söhne hängten sie an die Öffnung seines Hauses.
 ואת בניו תלו לפתח ביתו.
 Sie mißhandelten sie,
 ויתעללו בהם
 um das Volk des lebendigen Gottes zu schmähen.
 לחרף עם אלהים חיים:
 Und jetzt, Gott der Rache, DER NAME,
 ועתה אל נקמות יי.
 ihren Fehl lösch nicht aus
 חטאתם אל תמחי.
 zur Zeit Deines Zornes handle an ihnen!
 בעת אפך עשה בהם:

Ex 12,38

43 Juden in Wevelinghofen

Am nächsten Tage standen sie auf gegen die bedauerlichen Juden,
 ויהי ממחרת ויקומו על היהודים האומללים
 die in der Stadt Wevelinghofen waren, (AM 4856/AD 1096-06-25)
 אשר בעיר וובלצ"ק.
 um sie schnell lebend zu verschlingen.
 למהר לבלעם חיים:
 Dort war R. Levi, Sohn Samuels und sein Haus
 ושם ר' לוי בר שמואל וביתו.
 und die alte Frau Rachel
 ומרת רחל הזקנה.
 und R. Salomo, der Priester
 ור' שלמה הכהן.
 und alle übrigen Juden, die er mit sich benommen hatte,
 וכל יתר היהודים אשר הוליד עמו
 sie dorthin zu retten.
 להמלט שם:
 Als das Böse über sie kam,
 ויהי כבוא עליהם הרעה.
 füllten auch
 וימלאו גם

sie ihre Hand הם את ידם.
 und der Heilige Israels zeigte Sich an ihnen heilig. ויקדש בם קדוש ישראל:
 Sie schlachteten einen den andern, וישחטו איש את רעהו.
 damit die Unbeschnittenen sie nicht mißhandeln konnten, פן יתעללו בהם הערלים.
 in den Wasserteichen, die um die Stadt waren. בתוך אגמי המים אשר לעיר סביב:
 Dorthin ließen sie fallen Kinder und Frauen ויפלו שמה טף ונשים
 und Bräutigame und Bräute וחתנים וכלות.
 und Alte miteinander. וזקנות יחדיו.
 Sie schlachteten vollkommene Schlachtungen dem DER NAME. ויזבחו זבחים שלמים ליי.
 Und ihre Seele stieg rein himmelwärts. ותעל נשמתם הטהורה השמימה:

44 Samuel bar Jechiel und sein Sohn

Unter denen, die dahin kamen, war ein alter, betagter Mann, ויהי בתוך הבאים איש זקן בא בימים.
 unser Meister Samuel, Sohn Jechiels, war sein Name. רבינו שמואל בר יחיאל שמו.
Jener Mann war vollkommen und gerade והיה האיש ההוא תם וישר
und g'ttesfürchtig und Böses meidend. ירא אלהים וסר מרע. Iob 1,1b
 Er hatte einen einzigen Sohn, ולו בן יחיד
 einen Burschen wie Zedern. בחור כארזים.
 Der floh mit seinem Vater in das Wasser. ויברח עם אביו בתוך המים:
 Und der Knabe entblößte seinen Hals ויפשוט הנער צוארו
 und der Alte nahm das Messer ויקח הזקן את המאכלת
 und segnete über der Schlachtung ויברך על השחיטה
 und schlachtete ihn וישחטו
 und der Knabe antwortete Amen. ויען הנער אמן:
 Und alle, die dort standen erwiderten und sagten: ויענו כל העומדים שם ויאמרו.
Höre Israel שמע ישראל:
All ihr Vorüberkommenden schaut und seht, הביטו וראו כל עוברי דרך
ob es einen Schmerz gibt wie [ihren] Schmerz, אם יש מכאוב כמכאובם. Klg 1,12
 und ihre Kraft und ihre Stärke, ואת כחם ואת גבורתם.
 da sie ihre Herz füllten, so zu handeln. אשר מלאם לבם לעשות כן:
Oder wurde Derartiges gehört von dem Tage an, או הנשמע כזאת מיום
da DER NAME Menschen auf dem Lande schuf? ברא יי' אדם על הארץ. Dt 4,32
 Weh den Augen, die solches sahen! אוי לעינים שכך ראו:

45 Der Synagogendiener Menachem

Dort war ein g'ttesfürchtiger Jüngling, ויהי שם בחור ירא אלהים.
 der Synagogendiener, שמש הכנסת
 Menachem war sein Name. מנחם שמו:
 Der Alte sagte zu ihm: ויאמר אליו הזקן
 Nimm mein Schwert und töte mich mit meinen Kindern. קח חרבי ומוותני על בני.
 Der Jüngling nahm sich zusammen ויתאמץ הבחור
 und tötete ihn. ומיתו.
 Auch er starb dort. וימות גם הוא שם:
 Und dergleichen noch viele. ועוד כאלה רבים.
 Sie zogen den Tod dem Leben vor, בחרו מות מחיים
 heiligten den Heiligen Israels vor den Augen der Sonne, קדשו קדוש ישראל לעיני השמש.
 weigerten sich, sich zu besudeln מאנו ליגאל
 mit dem bösen Wasser. במים הזדונים:
 Einige von ihnen sanken in das Wasser ומהם טבעו במים
 und sanken in die Tiefen wie ein Stein. וירדו במצולות כמו אבן.
 Von ihnen blieben nur לא נשארו מהם
 zwei oder drei Körner auf dem Gipfel des Berges. כי אם שנים שלשה גרגרים בראש האמיר:

46 Juden in Ellern

Am dritten dieses bestürzenden Monats (AM 4856/AD 1096-06-26) ובשלישי לחדש הנמהר הזה
wurden die Juden in Ellern getötet. נהרגו היהודי אשר באילנירה.
Von ihnen blieben nur eine Anzahl Leute. לא נשארו מהם כי אם מתי מספר.
Auch sie hatten ihre Hände gefüllt in jener Zeit. וימלאו גם הם את ידם בעת ההיא:
Sie nahmen den R. Isaak, den Leviten ויקחו את ר' יצחק הלוי
und spielten ihm übel mit, schlugen ihn und verletzten ihn וימררוהו הכוהו פצעוהו.
und besudelten ihn mit dem bösen Wasser. ויגאלוהו במים הזדונים.
Und er wußte nichts davon, ולא ידע מה.
denn es war nur ein Spalt breit zwischen ihm und dem Tod. כי כפשע בינו ובין המות:
Und als seine Seele in ihn zurückkehrte nach drei Tagen, ובשוב נשמתו בו בעוד שלשת ימי
ging er nach Köln, (AM 4856/AD 1096-06-29) הלך אל קולוניא.
kam in sein Haus ויבא אל ביתו
und verharrte stumm etwa eine Stunde. וישתומם כשעה חדא:
Dann ging er zum Rhein וילך אל הנהר רינוס.
und versank im Fluß und starb. ויטבע בנהר וימות:
Über ihn ist gesagt: ועליו נאמר:
Ich bringe wieder aus Meerestiefen. אשיב ממצולות ים:

Ps 68,23b

47 Juden in Ellern b

Und am vierten Tage des Monats, וביום הרביעי לחדש
am Sabbatvortage, (AM 4856/AD 1096-06-27) בערב השבת
verabredeten sie sich gegen den Weinberg des DER NAME in Ellern, נוסדו על כרם יי אשר באילנירה.
sie zu züchtigen und sie zu demütigen ליסרם ולענותם
bis sie bereit wären, עד יאותו
sich zu besudeln mit dem bösen Wasser. ליגאל במים הזדונים.
Die Juden hörten diese böse Nachricht וישמעו היהודים את השמועה הרעה הזאת.
und versammelten sich alle in einen Raum, ויאספו כלם אל חדר אחד
bevor sie kamen. טרם בואם.
Da waren etwa dreihundert Personen. (300) והנם כשלש מאות נפש:
Sie schrien bitter vor dem DER NAME: Weh! ויזעקו במר לפני יי אהה.
Die Häupter des Volkes erklärten sich bereit, ויתנדבו ראשי העם
sie alle zu schlachten in jener Zeit. לשחוט את כלם בעת ההיא:
Und das sind die Namen der Männer: ואלו שמות האנשים.
R. Gerschom ר' גרשם.
Mar Juda מר יהודה.
und sein Bruder Mar Josef, Söhne von Abraham, ומר יוסף אחיו. בני אברהם.
R. Juda, Sohn unseres Meisters Samuel, des Leviten, ר' יהודה ברבינו שמואל הלוי.
und R. Peter ור' פטר:
Die Männer erhoben sich ויקומו האנשים
und nahmen ihre Schwerter ויחזיקו בחרבותם.
und schlossen die Türen ויסגרו הדלתות.
und schlachteten sie wie einen Mann וישחטום כאיש אחד.
an jenem bestürzenden Tage. ביום הנמהר ההוא.
Und R. Peter schlachtete auch die vier (4) וישחט ר' פטר גם את ארבעתם
und stieg auf den Turm ויעל על המגדל
und stürzte auf die Erde ויפול ארצה
und starb vor dem DER NAME. וימות לפני יי:
Von dieser ganzen heiligen Gemeinde לא נשארו מכל העדה הקדוש' ההיא
blieben nur zwei Jünglinge. כי אם שני בחורים
Kustode/Blatthüter ושני

Ps 124,5

und zwei Knaben. ושני נערים.
Und auch sie waren geschlachtet worden mit dem Stock וגם הם נשחטו בקנה
überlebten aber. וחיו:

48 Juden in Xanten

Am Abend (AM 4856/AD 1096-06-27) ויהי לעת ערב
tranken auch die Juden in Xanten וישתו גם היהודים אשר בזאנטה
den vergifteten Becher-Kelch, את קובעת כוס התרעלה
an jenem bestürzenden Tage. ביום הנמהר ההוא:
Einige von ihnen heiligten den Tag, ומקצתם קדשו את היום.
als der Roder über sie kam, בעלות הכורת עליהם.
da füllten auch sie ihre Hand wie ihre Brüder וימלאו גם הם כאחיהם את ידם
und der Heilige Israels erwies sich heilig an ihnen. ויקדש במ קדוש ישראל:
Ein Meister aus Frankreich grub in der Erde ויחפור רבי מצרפת בארץ
und segnete die Schlachtung. ויברך הזבח.
Er schlachtete an seinem Halse und starb. וישחוט צוארו וימות.
Und das ganze Volk antwortete: ויענו כל העם
Höre Israel שמע ישראל:
Am Tage des Zornes des DER NAME gab es nicht ולא היה ביום אף יי
einen Überlebenden oder Entronnenen. שריד ופליט.
außer eine Anzahl Leute, כי אם מתי מספר
die sich fanden zwischen die Toten gewälzt אשר נמצאו מגוללים בין המתים
zu jener Zeit. בעת ההיא:

Jes 51,17,22

Dt 6,4

Klg 2,22

49 Juden in Moers oder Mehr

Am siebenten des Monats Tamus (AM 4856/AD 1096-06-30) ובשבעה. לחדש תמוז.
erhoben sich die Feinde, קמו האויבים
die Kriegsleute, אנשי הצבא.
gegen ein armes und gedrücktes Volk, על עם עני ומדוכה
das in Moers אשר במירה.
Sie schlossen die Stadt ein. ויצורו על העיר.
Sie waren wie der Sand am Meeresrand. והנם כחול אשר על שפת הים:
sie fragten nach den Juden, וישאלו את היהודים.
mit ihnen zu tun wie sie wollten, לעשות בהם כרצונם.
wie sie getan hatten in allen Städten, durch die sie gezogen waren. כאשר עשו בכל הערים אשר עברו שם:
Der Fürst der Stadt ging zu ihnen hinaus. ויצא אליהם שר העיר.
Er sagte zu dem Heerführer: ויאמר אל שרי הצבא.
Was ist der Gewinn, מה בצע
wenn wir die Juden töten כי נהרוג את היהודים
und uns mit ihrem Blut bedecken? וכסינו את דמם:
Jetzt bleibt doch draussen. ועתה עמדו נא החוצה.
Ich will vor ihren Ohren sprechen. ואדברה באזניהם
Was er antwortete, ודבר מה ישיב לי
will ich euch mitteilen. אגיד אליכם:
Vielleicht finden sich die Leute bereit, אולי יאותו האנשים
sich besudeln zu lassen, ליגאל
um zu sein wie wir. ולהיות כמונו.
Dann sind wir frei davon, in Blut zu geraten. ונקינו מבוא בדמים:
Seine Worte gefielen dem Heerführer. וייטבו דבריו אל שרי הצבא.
Und sie kehrten in die Stadt zurück. וישבו העירה:
Er rief alle Juden ויקרא את כל היהודים.
und sprach zu ihnen das Folgende: וידבר אליהם לאמר:

(Gn 34,15)

אתם ידעתם את אשר עשיתי עמכם	Ihr wißt, wie ich mit euch umgegangen bin,	
מעודי עד היום הזה:	seit ich da bin bis zu diesem Tage,	
ואשר הצלתי אתכם מכף מעול וחומץ	und ich euch rettete aus der Hand von Missetäter und Verderber,	
כאשר נדרתי.	wie ich gelobt hatte.	
לא חרץ לאיש מכם כלב את לשונו.	Kein Hund leckte nach einem von euch seine Zunge	(Ex 11,7)
ולא לוקה מכם שרוך נעל.	und kein Schuhriemen von euch litt.	
אתם עדי. עד היום הזה:	Ihr seid meine Zeugen bis zu diesem Tage	(Jes 43,9)
ועתה עיניכם הרואות.	Jetzt aber sehen euere Augen,	
כי באו בנים עד משבר.	daß Kinder kamen bis zu den Wehen.	
וכח אין ללידה:	Aber es ist keine Kraft zum Gebären.	2Kg 19,3b = Jes 37,3b
יום צרה ומצוקה.	ein Tag von Not und Bedrängnis,	
יום שואה ומשואה.	ein Tag von Umsturz und Untergang,	
יום עברה	Ein Tag von Wüten	Zef 1,15
ותוכחה היום הזה.	und von Zurechtweisung ist dieser Tag.	2Kg 19,3a = Jes 37,3a
ואנכי לא אוכל לעמוד	Und ich kann nicht standhalten	
נגר זדון האודים העשנים האלה בחרי אף.	gegen die Bosheit dieser in brenndem Zorn rauchenden Scheite.	
פן יבואו והכני אם על הבנים:	Sonst kommen sie und erschlagen mich, Mutter samt Kindern.	
ועתה בחרו לכם.	Jetzt wählt euch,	
או תאותו להם	entweder findet ihr euch bereit zu ihnen,	
ליגאל להיות כמונו.	sich zu besudeln, zu werden wie wir,	(Gn 34,15)
או תנתנו להם.	oder laßt euch ihnen übergeben,	
ועשו בכם	und sie tun an euch,	
כאשר עשו בכל הארצות	wie sie in allen Ländern taten,	
אשר עברו שם.	durch die sie zogen.	
בחרו לכם אתם	Wählt ihr euch,	
ונקיתי מעון.	und ich bin rein von Vergehen.	
ויענו כלם כאיש אחד ויאמרו.	Sie alle antworteten wie ein Mann und sagten:	
טוב מותנו ביראת יי'	Besser wir sterben in der Furcht des DER NAME	
מעשותנו הדבר הרע הזה.	als daß wir diese böse Sache täten.	
ועתה אדוננו	Jetzt, unser Herr,	
הננו בידך	wir sind hier, in deiner Hand.	
כטוב בעיניך עשה.	Wie es gut in deinen Augen ist, tu.	
כי כלתה אלינו הרעה	Das Böse ist ja über uns beschlossen.	1Sm 20,7.9.17
בשלנו הצער הגדול הזה עליכם.	Unseretwegen ist dieses großes Leid über euch.	
וירא השר	Der Fürst sah,	
כי לא יכול אליהם.	daß er an sie nicht herankam.	
ויתחכם	So suchte er klug zu handeln	
וישלח מהם רבים	und schickte viele von ihnen	
ביד עבדיו החוצה:	durch seine Diener hinaus.	
ויצו	Er wies an,	
וישובו האנשים העירה.	da kehrten die Leute in die Stadt zurück	
וחרבותם מגואלות מדם חית השדה:	mit von Wild blutbesudelten Schwertern in ihren Händen.	
ויראום אל היהודים לאמר	Er zeigte sie den Juden mit dem Hinweis:	
ראו את הנעשה באחיכם	Seht, was mit eueren Brüdern geschehen ist.	
כמשפט הזה יעשה לכם.	Nach dieser Weise wird euch geschehen,	
אם לא תאותו	wenn ihr euch nicht bereit findet,	
ליגאל להיות כמונו:	euch zu besudeln, zu werden wie wir,	(Gn 34,15)
ויענו כלם כאיש אח' ויאמרו	Sie alle antworteten wie ein Mann und sagten:	
אין לנו חלק בדתכם.	Wir haben kein Teil an euerer Religion	
ונחלה באמונתכם.	noch Erbe an euerem Glauben.	
כטוב בעיניכם עשו.	Wie es gut ist in eueren Augen, tut.	
כי	Denn	
יי' אלהינו יי'	DER NAME ist unser Gott, DER NAME	
אחד	Kustode/Blatthüter	

אחד: *ist Einer.*

An Ihm haften wir und Ihm dienen wir
 und bei Ihm schwören wir alle Tage.
 Wir werden nicht von der Aufgabe wichen rechts oder links,
 die Er dem Mose, dem Diener des DER NAME, auftrag.
 בו נדבק ואותו נעבוד.
 ובו נשבע כל הימים.
 לא נסור מן המצוה ימין ושמאל
 אשר צוה משה עבד אדני:

50 Juden in Haft

Der Fürst wies an
 und sie brachten die Juden zurück, die er hinaus geschickt hatte.
 Sie gaben sie unter Bewachung, einen hier und einen da,
 damit sie nicht Hand an sich legten,
 wie sie getan hatten in den anderen Städten.
 Da waren zwei Frauen,
 der Name der einen Gintel und
 der Name der zweiten Rivka.
 Die eine kam nieder und gebar einen Sohn,
 denn ihre Wehen waren über sie gekommen.
 Und dort war mit ihnen nur ein Mädchen,
 sehr schönen Aussehens.
 Als sie sahen, daß die Feinde über sie kamen,
 nahmen sie das Kind
 und bedeckten es mit Gewändern,
 denn ihr Erbarmen über es regte sich.
 sie warfen es von dem Turm,
 in dem sie gefangen waren, hinab.
 ויצו השר
 ושיבו את היהודים אשר שלח החוצה.
 ויתנו אותם במשמר אחד הנה ואחד הנה.
 פן ישלחו יד בהם.
 כאשר עשו בשאר הערים:
 ותהיינה שתי נשים.
 שם האחת גינטיל.
 ושם השנית רבקה.
 ותכרע האחת ותלד בן.
 כי נהפכו עליה צריה:
 ולא היה שם עמהן כי אם נערה אחת
 טובת מראה מאד:
 ויהי בראותן כי קמו עליהן האויבים
 ויקחו את הילד.
 וכסוהו בבגדים
 כי נכמרו רחמיהן עליו:
 ופילוהו מן המגדל
 אשר הן אסורות שם ארצה:

51 Zwangmaßnahmen

Als die Feinde sahen, was sie getan hatten,
 erhoben sie sich vor dem Folgetage
 und ergriffen sie
 und führten sie mit Gewalt zum Hause ihres Irrtums
 und taten mit ihnen nach ihrem Willen
 und keiner sagte: Kehr um!
 Von ihnen erschlugen sie welche mit Schwertes Schneide
 an jenem bitteren Tage
 und von ihnen beugten sich welche und verehrten das Bild
 und tauschten ihre Ehre gegen etwas Unnützes
 und ließen sich besudeln widerwillig und widerstrebend
 mit dem bösen Wasser.
 ויהי בראות האויבים את אשר עשו.
 ויקומו ממחרת.
 ויתפשו
 ויליכום בחזק יד אל בית טעותם.
 ויעשו בהם כרצונם
 ואין אומר השב:
 מהם הכו לפי חרב
 ביום המר ההוא:
 ומהם נגידו ופלחו לצלמא.
 וימירו את כבודם בלא יועיל
 נגאלו על אפם ועל חמתם
 במים הזדונים:

Ps 124,5

52 Schemarja

Ein Jude war unter ihnen,
 sein Name war Schemarja,
 zu dem sagte der Verwalter des Bischofs:
 Schemarja, fürchte dich nicht,
 bleib bei mir
 und ich rette dich aus ihrer Hand.
 Da wagte er es, zu bleiben,
 und gab ihm das Geld, daß er bei sich hatte.
 Und er brachte ihn und seine Frau und
 ויש יהודי היה בתוכם
 שמריה שמו.
 ויאמר אליו גזבר ההגמון.
 שמריה אל תירא
 שבה עמדי
 ואצילך מידם.
 ויואל האיש לשבת.
 ויתן לו את הכסף הנמצא אתו:
 ויליכהו ואת אשתו ואת

Und seine drei Söhne. שלשת בניו
 Er brachte sie in der Stadt unter ויושיבם ביער
 bis zum neunten Tage des Monats Av, עד היום התשיעי לחדש אב.
 das ist der fünfte Monat. (AM 4856/AD 1096-07-31) הוא החדש החמישי:
 Und dieser Nichtsnutz bedrängte sie, ולחצם הבליעל הזה
 bis sie zu seinen Söhnen in **Speyer** schickten, עד שולחו אל בניו אשר באישפיר"ה
 von dort Silber und Gold zu holen. לקחת משם כסף או זהב:
 Die schickten ihm das Geld, das sie bei sich hatten. וישלחו לו את הכסף הנמצא אתם.
 Der Nichtsnutz nahm es ויקחנו הבליעל.
 und schickte es schnell in die Hand der Feinde. וימהר וישלחם אל יד האויבים:
 Die Bewohner des Dorfes freuten sich über ihn, וישמחו עליו יושבי הכפר
 denn sie kannten ihn כי הכירוהו.
 und waren zu ihm freundlich, ויאותרו לו.
 ohne sich zu besudeln bis zum Folgetage. לבלתי הגאל עד יום מחר:
 Und sie aßen keinerlei Abscheuliches an jenem Tage. ולא אכלו כל תועבה ביום ההוא.
 Sie sagten nämlich: כי אמרו
 Heute handeln wir nach unserem Recht היום נעשה כמשפטנו
 und morgen werden wir zu einem Volke werden. ולמחר נהיה לעם אחד:
 Sie gingen davon ins Zimmer, ויסורו החדרה
 denn sie waren verbittert und müde כי מרים ועיפים היו
 und nächtigten dort וילינו שם
 und schlossen die Tür. והדלת סגרו.
 Um die Morgenwache floh der Schlaf von seinen Augen. ויהי כאשמור' הבוקר ותדד שינתו מעיניו:
Der Mann erhob sich bevor einer seinen Gefährten erkennt. ויקום האיש בטרם יכיר איש את רעהו:
 (Rut 3,14) Er nahm das Messer ויקח את המאכלת.
 und schlachtete seine Söhne und seine Frau וישחוט את בניו ואת אשתו:
 (Gn 22,10) und der Mann nahm seine Kraft zusammen ויתחזק האיש
 und durchschnitt auch seinen Hals. ויחתוך גם את צוארו.
 Aber er schaffte es nicht, denn der Schlag traf ihn ולא יכול כי אחזתהו השבץ.
 und er wurde ohnmächtig ohne zu sterben. ויתעלף ולא מת.
 Der Morgen kam und die Feinde kamen zu ihm הבקר אור. והאויבים באו אליו
 und sahen, was er getan hatte. ויראו את אשר עשה:
 Sie sagten zu ihm: Was hast du getan! ויאמרו אליו מה זאת עשית.
 Warum hast du so Schlimmes getan? ולמה הרעות לעשות כדבר הזה:
 Dein Blut ist auf deinem Haupt und wir sind rein. דמך בראשך ואנחנו נקיים.
 Das Böse ist über Dir beschlossen. כלתה עליך הרעה. (1Sm 20,7.9.17)
 Und jetzt wird dein Vergehen damit gesühnt, ועתה בזאת יכופר עונך
 daß du wie wir wirst בהיותך כמונו (Gn 34,15)
 und verwandelt wirst und zu einem anderen Menschen wirst. ונהפכת והיית לאיש אחר.
 Und deine Seele wird gerettet werden. ותנצל נפשך:
 Wenn aber nicht, ואם אין
 tun wir dir schlimmeres als sie נרע לך מהם.
 und du wirst mit ihnen lebend begraben werden. ועמהם תקבר חי:
 Er sagte zu ihnen: ויאמר אליהם
 Fern sei es von mir, darauf zu hören. חלילה לי מעשות כדבר הזה.
 Wie es euch gut scheint, tut. כטוב בעיניכם עשו
 Doch von dem DER NAME will ich nicht abfallen. אך ביי' אל אמרוד.
 Sie fertigten ein Grab. ויעשו קבר
 Und er ging auf seinen Füßen, וילך ברגליו
 und wurde begraben, ויקבר
 und seine Frau wurde zu seiner Rechten וישם אשתו בימינו
 und seine Söhne zu seiner Linken gelegt. ובניו בשמאלו.
 Und sie schütteten Erde auf ויזרקו עפר
 Kustode/Blatthüter עליהם

עליהם. sie.

Und sie sagten jedesmal zu ihm:
 Kehre um zu unserer Lehre,
 dann wirst du leben und nicht sterben.
 Und er hörte nicht auf sie.
 Und sie entfernten die Erde von ihm dreimal,
 um zu sehen, ob er sich vielleicht verführen ließe.
 Und er wollte nicht hören.
 Da bedeckten sie ihn mit Erde.
 Und seine Stimme wurde den ganzen Tag gehört.
 Und sie verspotteten ihn.
 Dieser Dinge wegen, hältst Du an Dich, DER NAME?

Jes 64,11

53 Kerpen und Geldern

Auch in dem Dorfe **Kerpen**
 taten sie den Juden nach ihrem Willen
 und verunreinigten sie mit ihrem Stinkewasser
 und mißhandelten sie.
 Auch die Juden in **Geldern**
 tranken den Becher-Kelch des Grimmes DER NAME,
 und sie gaben sie zu Plünderung und Beute.
 Und es gab am Tage des Zornes des DER NAME
 keinen übrig Gebliebenen oder Entronnenen.
 Die Ich pflegte und aufzog, Mein Feind vernichtete sie!
 Darüber weint mein Auge, sinkt mein Auge in Wasser.
 Töchter Israels, weint darüber,
 kleidet euch nicht in Seidengewänder, legt nicht Karmesin auf,
 denn um unserer Vergehen ging die Ehre aus Juda ins Exil
 Sie kreisten [ihn] ein, schlugen ihn in die Flucht,
 Ruhe verlegten sie ihm,
 auf den Straßen mißhandelten sie sie.
 Und Israel verelendete sehr.

Jes 51,17,22

Klg 2,22

Klg 1,16

Ri 20,43

Ri 20,45

Ri 6,6a

54 Troyes, Metz, Preßburg und Prag

Und wie sie in diesen Gemeinden taten,
 so taten sie
 in Troyes und in Metz
 und in Preßburg und in Prag.
 Und sie alle heiligten den Heiligen Israels.
 Sie wollten sich nicht besudeln.
 Alle diese Unruhen
 waren von Monat Ijjar bis zum Monat Av,
 das ist der fünfte Monat. (AM 4856/AD 1096-03 bis 08)
 Bei ihnen waren welche, die geheiligt wurden und gereinigt wurden,
 aufzusteigen zu G'tt.
 Die sind die Töpfer und die Bewohner von Netaim
 bei dem König, in seinem Werk wohnten sie dort,
 die ihre Leben für ihn gaben
 und ihr Blut wurde vergossen wie Wasser.
 Er wird ihnen nach ihrem Werk un Tun erwidern.
 Und ihre Seelen seien eingebunden in das Bündel des Lebens,

1Chr 4,23

Ps 79,3

(1Sm 25,29)

im Palast des Königs, DER NAME Zebaot
 und ihre Würdigkeit und Gerechtigkeit
 stehe uns forthin bei,
 Amen und Amen.

55 Quellenangaben

Der Priester Josef sagte:
 Ihr saht dieses große Leid,
 das die Kinder unseres Volkes in jenen Tagen traf
 und die Fasten und ihre Schreie,
 die ich übertragen habe
 aus dem Heft des Rabbi Elieser,
 der in jenen Tage schrieb.
 Und abgesehen von ihm
 fand ich es allgemein geschrieben
 im Buch der Chronik der Könige von Deutschland.
 Und jetzt unternehme ich,
 zu schreiben,
 was mit unseren Feinden geschah
 auf dem ganzen Wege,
 den sie gingen,
 damit die Israeliten wüßten,
 daß DER NAME ein eifernder Gott ist
 und das vergossene Blut Seiner Diener rächt,
 und daß auch sie starben auf dem Wege
 durch Schwert und Hunger und Seuche
 zu Tausenden und Myriaden
 und von ihnen nur eine Anzahl Leute blieb.
 und auch, daß sie das Land Israel und Juda einnahmen.
 Sie verunreinigten es
 mit ihren Scheusalen und mit ihren Mistdingern
 achtundachtzig Jahre. (88).
 Am Ende hört es mit ihnen auf,
 und euere Feinde staunen darüber.
 Auch fielen sie tausendmal
 in die Hand derer, die ihnen nach dem Leben trachteten,
 in die Hand der Könige von Persien und Ägypten,
 wie ihr sehen werden,
 wenn DER NAME das Leben bestimmt.

Lv 26,32

56 Die Heerzüge

Und es waren bei den Häuptern der eilenden Heiden,
 die sich bereiterklärten nach Jerusalem zu gehen
 Gottfried, Herzog von Lothringen
 und Eustach
 und sein Bruder Balduin
 und Hugo, der Bruder von Philipp, dem König von Frankreich,
 und viele hochgeehrte Fürsten,
 die sich auch bereit erklärt hatten,
 zu gehen.
 Auch der verfluchte Peter,
 Kustode/Blatthüter

der Geistliche, ging mit ihnen
 und er wurde ihnen zum Auge.
 Ihre Zahl war
 etwa sechshunderttausend Mann. (600 000)
 sie gingen auf sieben Wegen, (7)
 zu Wasser und zu Lande,
 denn *das Land ihres Aufenthaltes konnte sie nicht tragen*,
 jeder wandte sich nach seinem Wege.
 Und es war beinahe kein Haus im ganzen Westen,
 aus dem nicht ein Mann oder eine Frau ging,
 und manche nahmen ihre Kinder mit
 und kehrten nicht wieder zu ihrem Hause zurück.

Nm 10,31

Ex 12,38

Gn 36,7

Jes 56,11

57 Der Volkskreuzzug

Walter,
 einer von den Heerführern, brach auf
 und mit ihm eine sehr große Streitmacht.
 Er ging seine Stationen durch Ungarn,
 gelangte bis Konstantinopel
 und bat den Kaiser,
 im Herbst in seinem Lande bleiben zu dürfen,
 bis der Geistliche Peter eintraf.
 Auch Peter kam an
 und mit ihm etwa vierzigtausend Mann. (40 000)
 Sie wurden ungeduldig,
 die Halsstarrigen seiner Streitkräfte.
 Und in Bulgarien töteten sie einige,
 zehntausend Mann gingen verloren, (10 000)
 meist Freche und Frevler.
 Sie nahmen von ihm das ganze Geld,
 daß sie ihm gegeben hatten,
 um es unterwegs für die Armen auszugeben.
 Er fand dort den Walter.
 Sie blieben dort,
 bis sich alle Herden versammelt hatten.
 Auf Befehl des Kaisers
 setzten sie in Schiffen
 nach Anatolien über.
 Sie schlugen ihre Zelte
 am Meeresufer auf
 und blieben dort etwa zwei Monate
 ohne daß etwas mangelte.
 Da wurde seine Streitmacht fett und ablehnend.
 Sie zogen von ihren Zelten aus etwa zehn Meilen
 und nahmen alles,
 was sie fanden.
 Als sie täglich gingen,
 und keiner ihnen im Lande etwas verweigerte,
 zogen sie wieder aus Mal um Mal,
 etwa dreitausend Mann und zweitausend Reiter. (3 000/2 000)
 Da legte ihnen Suleiman der Fürst der Türken,
 der Bewohner jener Länder,

Nm 21,4

Gn 29,8 vgl. Gn 29,2f; 32,20

Dt 32,15

Ri 18,7

einen Hinterhalt. ההם מארב:
 Sie fielen plötzlich über sie her ויפלו עליהם פתאום.
 und schlugen sie mit Schwertes Schneide. ויכום לפי חרב
 Keiner blieb von ihnen übrig. לא נשאר מהם איש:
 Als die Nachricht von ihnen im Lager erklang, ויהי כהשמע קולם אל המחנה
 erhoben sich alle wie ein Mann ויקומו כלם כאיש אחד.
 und sagten: ויאמרו
 Wir wollen gehen נלכה
 und an ihnen Rache für unsere Brüder üben. לקחת את נקמת אחינו מידם:
 Und sie wollten nicht auf die Fürsten hören, ולא אבו שמוע אל השרים
 die das Volk tyrannisierten. הרודים בעם.
 Sie wurden frech und sprachen von ihnen töricht, wie: ויזידו וידברו בהם נבלה לאמר.
 Weil sie um ihr Leben fürchten, כי מפחיתות נפשם
 wehren sie uns, zu gehen. היו ממאנים ללכת
 Sie nahmen Kampfstellung ein ויכינו מערכות המלחמה.
 und da waren sie fünfundzwanzigtausend zu Fuß (25 000) והנם חמשה ועשרים אלף רגלי
 und fünfhundert gepanzerte Reiter. (500) וחמש מאות פרשים לובשי שריון:
 Sie machten sich auf den Weg וילכו לדרכם
 und kamen nicht weit, לא הרחיקו.
 da traf sie Suleiman mit starker Hand und großem Volk, ויפגשם סולימ"אן ביד חזקה ובעם כבד
 der weder gemessen noch gezählt werden kann. אשר לא ימד ולא יספר:
 Sie stellten sich dort zum Kampf. ויערכו שם מלחמה.
 Die Unbeschnittenen flohen וינוסו הערלים
 und kehrten den Rücken. ויתנו עורף.
 Suleiman und seine Streitmacht verfolgte sie bis zu ihrem Lager וירדפם סולימ"אן וחילו עד מחניהם.
 und bannten sie mit Schwertes Schneide. ויחרמום לפי חרב:
 Auch ihr Heerführer **Walter** fiel ויפול גם גואלטיריאו שר צבאם
 in jenem Kampf. במלחמה ההיא:

Ri 20,8

Jer 20,10

Hos 2,1

58 Der Zug des Geistlichen Gottschalk

In jenen Tagen brach der Geistliche **Gottschalk** auf. בימים ההם נסע קונדיק"אלקוס הכומר.
 aus dem Lande Deutschland מארץ אשכנז.
 und mit ihm fünfzehntausend Mann. (15 000) ועמו חמשה עשר אלף איש:
 Er zog auf seinen Stationen וילך למסעיו
 ebenfalls durch Ungarn. גם הוא דרך אונגאריאה.
 Er sagte zu dem König: ויאמר למלך
 Ich will bitte durch dein Land ziehen. אעברה נא בארצך.
 Auf der Königs-Straße wollen wir gehen, בדרך המלך נלך.
 bis wir dein Gebiet durchzogen haben werden. עד אשר נעבור גבולך:
 Und der König wagte es, ויואל המלך
 sie hindurchziehen zu lassen לתתם לעבור.
 und ihnen Wegzehrung zu verkaufen ולמכור להם צידה:
 Da wurde das Volk fett und ablehnend. וישמן העם ויבעט.
 Sie taten im Königreich nach ihrem Gutdünken, ויעשו במלכות כרצונם.
 Dinge, die nicht geschehen dürfen. מעשים אשר לא יעשו.
 Das wurde dem König gesagt ויאמר למלך
 und er brannte vor Wut. וחמתו בערה בו.
 Er sammelte seine Kriegsleute, ויאסוף אנשי מלחמתו
 vollzog den Bann an ihnen ויחרים
 und unterschied nicht zwischen gut und böse. לא הבחין בין טוב לרע:
 Und die vom ungarischen Schwert übrig geblieben waren והנשארים מחרב האונג"ארי
 kehrten schmachvoll nach Hause zurück. שבו הביתה בחרפה
 Kustode/Blatthüter לימים

Nm 21,22

Dt 32,15

Gn 20,9

59 Der Zug des Grafen Emicho

Nach kurzer Zeit **לימים** עוד מזער
 kam sehr viel Volk in den Ländern des Westens zusammen. Ps 2,2
 Auch sie wollten losgehen. **ויאמרו גם הם ללכת:**
 Sie gingen *wie die Herde*,
die keinen Hirten hat. **אשר אין להם רועה.** Nm 27,17
 Und sie wollten nicht hören auf die namhaften Leute,
 die unter ihnen waren. **אשר בתוכם.**
 Sie gingen in der Verdorbenheit ihres Herzens. Jer 7,24 = 11,8; 13,10; Ps 81,13
וילכו בשרירות לבם
 Sie töteten die Juden,
 die sich an allen Orten befanden,
 an denen sie vorüberkamen. **אשר עברו שם.**
 Sie gingen nach ihren Stationen
 bis zum Ort **Sopron**.
 der am Ende von Ungarn ist. **אשר בקצה אונגאריאה:**
 Sie konnten nicht hinüber,
 denn sie jagten ihre Schritte, so daß sie nicht gehen konnten. Klg 4,18
 Sie lagerten jenseits des Flusses.
ויחנו מעבר הנהר:
 Jener Ort war sehr befestigt
 zwischen dem Flusse Donau und dem Flusse **Leitha**
 und Wasserbecken um ihn herum. **ואגמי מים סביב לו.**
 Der König befahl sie einzuschließen,
 weil er fürchtete, daß sie für die Vorigen Rache nähmen,
 deren Blut er wie Wasser vergossen hatte. Ps 79,3
אשר שפך דמם כמים:
 Die Leute des Heeres sagten:
 Diesmal ist das Volk, das uns folgt, mehr,
 und wir halten uns zurück?
 Wir wollen doch zu dem Turm hinaufsteigen
 und ihn für uns erbrechen
 Dann werden wir sehen,
 was aus ihren Träumen werden wird. Gn 37,20
 Sie schlugen eine Brücke über den Fluß
 und bedrängten ihn
 und schütteten gegen ihn einen Wall auf
 und stürzten seine Mauern zu Boden. 2Sm 20,15
 Als sie mit ganzer Kraft kämpften, bis zum Fall,
 traf sie Schrecken G'ttes
 und sie flohen, ohne daß einer verfolgte. Gn 35,5
 Sie ließen die Stadt wie sie war.
 Da verfolgte sie der Ungar.
 Sie vernichteten von ihnen eine große Menge.
 Und etwa zweihunderttausend zu Fuß waren es (200 000)
 und dreitausend Pferde. (3 000)
Und in ihnen blieb kein Geist mehr
 dem Ungarn zu widerstehen,
 die nur eine Anzahl Leute waren. Jos 2,11
 Die Leute kehrten in ihr Haus zurück,
 denn sie wollten nicht weiter gehen.
 Und welche von ihnen zogen durch Italien,
 fuhren über das Meer und kamen bis Durazzo
 und verbanden sich mit
ויעברו את הים. וילכו עד דוראצ'ו.
ויתערבו עם

den Leuten des Heeres, das sie dort fanden
and gingen ihren Weg.
אנשי הצבא אשר מצאו שם.
וילכו לדרכם:

60 Der Heerzug Gottfrieds

In jenem Jahr gingen **Gottfried**
und die Fürsten, die bei ihm waren,
bis Ungarn.
Der König ließ sie durchziehen,
weil sie ihn besänftigt hatten,
und sie zogen wohlbehalten durch.
Sie zogen durch Bulgarien
und kamen nach Philippopol
am Rande Griechenlands.
Dort hörten sie,
daß gefangen waren
durch die Verschlagenheit des Kaisers von Konstantinopel
Hugo, der Bruder von Philipp, dem König von Frankreich,
und die Fürsten, die bei ihm waren.
Das erzürnte den Gottfried sehr.
Er schickte Boten zum Kaiser, die sagten:
So sagt dein Bruder Gottfried:
Laß jene Fürsten frei.
Was ist denn ihr Verbrechen und was ihr Fehl,
daß an ihnen diese Schmach angetan wird?
Aber der Kaiser hörte nicht auf ihre Worte
und schickte sie fort.
Da kehrten die Leute zurück
und erzählten ihm die Worte des Kaisers
Da wurde er sehr zornig.
Und sie gaben die Städte des Kaisers der Beute und Plünderung preis
und die Stadt Konstantinopel war bestürzt.
Der Kaiser erbebt
und fürchtete sich und ihm war sehr angst
und holte die Fürsten aus dem Gefängnis
und sie gingen ihres Weges.
Der Kaiser schickte Boten
zu Gottfried, dem Heerführer,
Gunst in seinen Augen zu finden
und ihn in die Stadt zu bringen.
Aber er wollte nicht hören.
Der Kaiser sagte:
Kann ich sie denn wirklich nicht ehren?
Und er wurde zornig.
Er befahl, daß sie verlauten ließen,
daß sie ihnen keine Wegzehrung gäben.
Sie wurden ungeduldig vor Hunger
und gingen nordwärts und südwärts
umd etwas für ihre Kehle zu erbeuten
Sie gaben alles, was sie fanden, zur Beute frei.
Sie hatten kein Mitleid mit Mann oder Frau.
Der Kaiser bereute
und befahl,
Kustode/Blatthüter

Gn 31,36
Est 3,15b
Gn 32,8
Nm 21,4

בשנה ההיא הלכו גוטיפרידו
והשרים אשר אתו
עד אונגאריאה:
ויתנס המלך לעבור
כי חלו פניו
ויעברו בשלום:
ויעברו דרך בולגאריאה
ויבואו עד פיליפופול
אשר בקצה ארץ יון:
וישמעו שם
כי נלכדו
בשחיתות קיסר קושטאנטינופולי.
אוגו אח פיליפו מלך צרפת.
והשרים אשר אתו.
ויחר אל גוטיפרידו מאד
וישלח מלאכים אל הקיסר לאמר.
כה אמר אחיך גוטיפרידו
שלח את השרים ההם.
כי מה פשעם ומה חטאתם
כי יעשה להם הנבלה הזאת:
ולא שמע הקיסר לדבריהם.
וישלחם מעליו.
וישובו האנשים
ויגידו לו את דברי הקיסר
ויחר אפו מאד:
ויתנו לשלל ולמשיסה את ערי הקיסר.
והעיר קושטאנטינופולי נבוכה:
ויתחלחל הקיסר
ויירא ויצר לו מאד.
ויוציא את השרים מבית כלא.
וילכו לדרכם:
וישלח הקיסר מלאכים
אל גוטיפרידו שר הצבא.
למצא חן בעיניו:
ולהביאו אליו העירה.
ולא אבה שמוע:
ויאמר הקיסר
האמנם לא אוכל כבדם.
ויחר אפו.
ויצו ויעבירו קול
פן ינתן להם צידה
ותקצר נפש העם ברעב
וילכו צפונה ונגבה
לטרופ טרף לנפשם.
ויתנו לשלל את כל אשר מצאו.
לא חמלו על איש ואשה:
וינחם הקיסר
ויצו

וימכרו להם צידה. daß sie ihnen Wegzehrung verkauften.
 וחמתם שככה: und ihr Grimm legte sich
 ויאמר הקיסר Der Kaiser sagte:
 עתה ילחכו הקהל הזה את כל סביבותינו. *Jetzt frißt diese Gemeinde unsere ganze Umgebung kahl.*
 ויאסוף גם הוא אנשי חיל. So sammelte auch er Soldaten
 ויפלו עליהם פתאום und die fielen plötzlich über sie her
 וישחיתו מהם עם רב: und vernichteten von ihnen eine große Menge.
 ויקומו עליהם כל אנשי הצבא Da erhoben sich gegen sie alle Leute des Heeres
 ויכו את היונים לפי חרב. und schlugen die Griechen mit Schwertes Schneide.
 והנשארים העירה נסו Und die Übrigen flohen in die Stadt,
 כי כלתה אליהם הרעה: denn das Böse war über sie beschlossen. (1Sm 20,7,9,17)
 וילחמו דבר יום ביומו Sie kämpften Tag um Tag
 וינוסו היונים מפניהם. und die Griechen flohen vor ihnen,
 כי לא נסו: während sie nicht flohen.
 ובכל יום ויום שרי החילים Und jeden Tag kamen Heerführer
 באים מכל הארצות. aus allen Länder,
 כי שם יאספו כל העדרים. denn dort versammelten sich alle Herden. Gn 29,8 vgl. Gn 29,2f; 32,20
 ואנשי הצבא רבו למעלה: und die Soldaten wurden überaus viele.
 ויגר הקיסר מפני העם Der Kaiser fürchtete sich vor dem Volk,
 כי רב הוא. denn es war viel
 ויקץ מפניהם. und er war gereizt von ihnen. Nm 22,3
 ויקרא אליהם לשלום. Und er rief sie zum Frieden auf
 ויאמרו. und sie sagten:
 שלום: Frieden! Dt 20,10f
 ויתן להם הקיסר מתנות Der Kaiser gab ihnen Geschenke
 וכלי כסף וכלי זהב ואבן יקרה. und Gefäße von Silber und Gold und Edelstein,
 למצא חן בעיניהם. um Gunst in ihren Augen zu finden.
 ויתמהו האנשים מאד: Und die Leute staunten sehr.
 ולא כן לבו אתם. Aber sein Herz war nicht aufrichtig bei ihnen.
 כי מיראה עשה כל אלה. Aus Tücke nämlich tat er all dies.
 ובוחן לבות יי: *Aber Prüfer von Herzen ist DER NAME.* Spr 17,3

61 Ankunft der letzten Heeresteile

וישמעו גוטיפרידו Gottfried
 והשרים אשר אתו und die Fürsten, die mit ihm waren, hörten,
 כי קרבו שרי החילים. daß die Heerführer,
 הבאים אחריהם. die nach ihnen kamen, nahten.
 ויהינו בעזר הקיסר Sie erbaten die Hilfe des Kaisers
 לעבור גם הם באוניות. auch sie in Schiffen überzusetzen
 אל עבר ביט"יניאה. nach Bithynien.
 ויטו אהליהם שם. Dort schlugen sie ihre Zelte auf.
 והמקום קרוב אל קושטאנטינופולי מאד: Der Ort war sehr nahe an Konstantinopel.
 ויעבירם הקיסר באניות Der Kaiser ließ sie in Schiffen übersetzen
 כפעם בפעם. wie jedesmal,
 בהגיע תור אנשי החיל. wenn eine Heersäule ankam.
 כי ירא מפניהם. Denn er fürchtete von ihnen,
 פן יתקבצו לפני העיר: daß sie sich vor der Stadt sammeln könnten.

62 Musterung in Bithynien

ויהי כאשר תמו כל הגוי Als das ganze Volk
 לעבור את הים אילישפונטו den Hellespont überquert hatte,
 בהיותם בביטיניאה. als sie in Bithynien waren,

erhoben sie die Kopffzahl der Soldaten.
 Alle Gesichteten waren
 sechshunderttausend zu Fuß (600 000)
 und hunderttausend gepanzerte Reiter. (100 000)
 Alle diese lagerten gegen die große Stadt Nizäa.
 sie kämpften gegen sie
 und nahmen sie ein.
 Und nach der Beute streckten sie ihre Hand.
 Sie hatten keinen Retter.

Nm 1,46

Ex 12,38

Est 9,10

63 Die Einnahme Nizäas 1097

Und die Stadt Nizäa
 und ihre Umgebung ringsum
 war unter der Herrschaft eines tüchtigen hochaktiven Mannes,
 der Satrap Suleiman hieß.
 Der (war) ein Türke,
 der herrschte von Tarsis
 bis zum Meer vom Hellespont in jenen Tagen.
 Auch er sammelte Soldaten aus dem ganzen Lande des Ostens
 die Stadt aus ihrer Hand zu retten.
 Und die Soldaten zogen ihm entgegen
 und er hielt ihnen nicht stand.
 Er kehrte zurück
 und die Stadt wurde eingenommen
 im Jahre siebenundneunzigundtausend
 Randnotiz: 1097
 im vierten Monat,
 das ist der Monat Tamus,
 am zwanzigsten des Monats.
 Sie nahmen die Frau des Suleiman
 und seine Kinder damals gefangen.
 Und Suleiman zürnte sehr.

64 Schlacht von Dorylaion 1097

Alle Soldaten zogen von dort los,
 und gingen ihren Weg
 durch die Stadt Antiochia.
 Auf ihrem Zug gingen Bohemund
 und die Fürsten, die mit ihm waren,
 und die Leute, die ihnen folgten, zuerst.
 Etwa zweitausend Ellen waren zwischen ihnen (2 000)
 und dem Lager, daß hinter ihnen zog.
 Suleiman traf sie wie ein der Jungen beraubter Bär
 seine Seele war nämlich bitter
 wegen der Stadt und seiner Frau und seiner Kinder.
 Und er vernichteten von ihnen eine große Menge.
 Und die Übrigen wandten den Rücken
 und flohen vor ihnen.
 Als Gottfried das hörte,
 kamen sie, er und sein Heer,
 wie
 Kustode/Blatthüter

Hos 13,8 ~ 2Sm 17,8; Spr 17,12

2Kg 4,27

der Adler gleitet ידאה הנשר.
 Und Suleiman וינוסו שולים"אן
 und die Leute, die bei ihm waren, והאנשים אשר אתו
 flohen vor ihm מפניו
 und sie hatten ihr Leben zur Beute. ותהי להם נפשם לשלל.
 An jenem Tage fielen von den Türken ויפלו ביום ההוא מהתוגרמים
 etwa dreitausend Mann (3 000) כשלת אלפי איש.
 und von den Unbeschnittenen ומהערלים
 etwa viertausend Männer und Frauen. (4 000) כארבעת אלפים איש ואשה
 Frauen hatten sie nämlich in Menge in dem Lager. כי נשים היו להם לרוב בקרב המחנה:

65 Wassermangel

Sie zogen durch Bithynien. ויעברו מביתיניאה.
 Sie kamen nach Pisidien. ויבואו אל פשידי"אה.
 Und das Volk hatte kein Wasser zu trinken. ולא היה מים לשתות לעם.
 Da starb eine große Menge von ihnen vor Durst. וימותו מהם בצמא עם רב:
 Sie brachen von jenem Ort auf ויסעו מן המקום ההוא
 und lagerten bei Klein-Antiochia, ויחנו אצל אנטיאוקיאה הקטנה.
 die eine Metropole in Pisidien ist. והיא עיר ואם בארץ פיש"ידיאה.
 Sie fanden Wasser zu trinken. וימצאו מים לשתות:

Nm 33,14b

66 Eroberung von Tarsus 1097

Balduin, ויסעו משם באלדוא"ינו.
 der Bruder von Gottfried אח גוטיפרידו
 und mit ihm etwa siebentausend Mann, (7 000) ועמו כשבע אלפים איש
 gepanzert, brachen von dort auf. נושאי שריון:
 Und Tankred וטאנקרידו.
 und mit ihm fünftausend Mann ועמו חמשת אלפי איש
 Berittene רוכבים בסוסים.
 und Infanterie ואיש רגלי.
 gingen nach Cilicien. וילכו אל ארץ ציליצ"יאה.
 Sie kamen nach Tarsis ויבואו תרשישה.
 und belagerten es. ויחנו עליה:
 Das große Tarsis ותרשיש הגדולה
 ist eine Metropole in jenem Lande, היא עיר ואם בארץ ההיא.
 die Tarsis gebaut hatte, אשר בנה תרשיש
 der Sohn Jawans, בן יון.
 der Sohn Jafets, בן יפת.
 der Sohn Noachs. בן נח.
 Sie kämpften gegen es וילחמו אליה
 bis zum Fall. עד רדת
 Sie gaben es in ihre Hand. ויתנוה בידם.
 Balduin nahm es, ויקחנה באלד"ואינו.
 denn viele waren die Leute bei ihm. כי רבים היו האנשים אשר אתו:
 Er schickte den Tankred fort. וישלח מאתו את טאנקרידו.
 Und die Türken, die in der Stadt waren, והתוגרמים אשר בתוכה
 gingen ihres Weges. הלכו לדרכם:
 Und die Leute darin waren Christen, והאנשים אשר בתוכה נוצרים.
 mehrheitlich Ackerbauern ורובם עובדי אדמת.
 und Kaufleute. וסוחרי ארץ.
 Sie waren den Türken tributpflichtig gewesen ויהיו לתוגרמים למס עובד
 bis zu diesem Tage. עד היום הזה:

Gn 10,1-4

67 Kilikien 1097

וילך משם טאנקרדו. Tankred ging von dort.
 ויחן על העיר אנושטריאה. Er belagerte die Stadt Anostria.
 וילכדה גם הוא ואת בנותיה סביב. Er nahm sie ein und ihre Tochterstädte rings.
 ויגרש את התוגרמים אשר שם. Er vertrieb die Türken, die dort waren.
 ויקח גם באלדואינו את הערי' Auch Balduin nahm die Städte
 אשר סביבות תרשיש rings um Tarsis
 ויגרש את התוגרמים אשר בתוכן. und vertrieb die Türken, die darin waren.
 ופאנגרא"ציאו ארמונו שר צבאו בעת ההיא: Und der Armenier Pakrad war sein Heerführer zu jener Zeit.
 ויהי שומעו הולך וגדל. Sein Ruf wurde immer größer.
 ויקראוהו בעלי אידיש"אנו. So riefen ihn die Herren von Edessa
 ויתנוהו עליהם לראש. und machten ihn zu ihrem Haupt.
 ויהי להם לרועה. Er wurde ihr Hirte.
 ואידישאנו עיר ואם בארם נהרים. Edessa war eine Metropole in Aram-Naharajim
 ואנשיה נוצרים Ihre Leute waren Christen
 מימי תלמידי ישו seit den Tagen der Schüler Jesu
 ויהיו אל התוגרמים למס עובד Sie waren den Türken tributpflichtig
 עד היום הזה. bis zu diesem Tage.
 ויגרש את התוגרמים מסביב Er vertrieb die Türken aus der Umgebung
 ותהי אליו הארץ: und das Land wurde seins.

68 Der Weg nach Antiochia

בהיותם באידישאנו Als sie in Edessa waren,
 עברו כל אנשי הצבא. zogen alle Kriegersleute vorüber
 ויקחו את כל המקומות und nahmen alle Orte ein,
 אשר עברו שם: an denen sie vorüberkamen.
 ויגרשו את התוגרמים Sie vertrieben die Türken.
 ויבאו עד אנטיאוקיאה Sie kamen bis Antiochia,
 עיר ואם וצבי לכל הארץ. eine Metropole und Zierde des ganzen Landes,
 היא הרבלה: das ist Arbela.
 ויסב אנטיאוקו את שמה Antiochos änderte ihren Namen
 אחרי מות אלכסנדרו מאניו. nach dem Tode Alexanders des Großen
 אנטיאוקיאה כשמו. in Antiochia nach seinem Namen
 עד היום הזה. bis zu diesem Tage.
 ותהי עיר ואם לכל מלכות: Sie wurde Metropole für sein ganzes Königreich.

69 Antiochia und andere Seldschukenherrschaften

והעיר עיר גדולה Die Stadt war eine große Stadt,
 חומה גבוהה mit einer hohen Mauer,
 דלתים ובריח Toren mit Riegeln
 ובתוכה שני הרים und in ihr zwei Berge
 ובראש היותר גבוה מגדל עוז. und auf der Spitze des höheren ein Befestigungsturm.
 והנהר עובר ביניהם. Und der Strom verlief zwischen ihnen.
 ואלפים אמה ארכה. Sie war zweitausend Ellen lang. (2 000)
 והיא רחוקה מהים כעשר מילין. (10) Vom Meer war sie etwa zehn Meilen entfernt. (10)
 והארץ סביב לה Und das Land darum herum war
 כגן יי' wie der Garten des DER NAME,
 כארץ מצרים wie das Land Ägypten,
 ואגש"יאנו התוגר מלך Und der Türke Yaghi-Siyan regierte
 עליהם Kustode/Blatthüter

עליהם בעת ההיא: über sie in jener Zeit.
 והוא ממשפחת השולטאן הפרסי. Und er war aus der Familie des **persischen Sultan**,
 אשר מלך על כל הארצות ההם der über alle jene Länder regierte
 ביד חזקה mit starker Hand.
 ובשובו אל ארצו Und als er in sein Land zurückkehrte,
 נתן את כל הערים ההם אל קרוביו ואל עבדיו. gab er alle diese Städte seinen Verwandten und seinen Dienern.
 ויתן אל שולימאן בן אחיו Seinem Brudersohn **Suleiman** gab er
 את העיר ניכ"א: die Stadt Nizäa
 ואת בנותיה סביב. und ihre Tochterstädte ringsum.
 ואל דוק"אט נתן את דמשק וסביבותיה. Und dem **Duqaq** gab er Damaskus und seine Umgebung.
 ואת אסונגור עבדו נתן את ח"לב: Und seinem Diener **Aq-Sunqur** gab er Aleppo.
 ואת אגשיאנו הלזה Und jenem **Yaghi-Siyan**
 נתן את אנטיאוקיאה gab er Antiochia,
 היא הרבלה. das ist Arbela
 וסביבותיה מעט. und ihre Umgebung – ein wenig.
 כי קאליפה מלך מצרים Der **Kalif** nämlich, König von Ägypten,
 רודה עד ארץ ארם: herrschte bis in das Land Aram.

70 Belagerung von Antiochia 1097

Gottfried ויצורו גוטיפריירו. und dreihunderttausend Mann, die mit ihm waren, (300 000)
 ושלוש מאות אלף איש אשר אתו schnürten diese große Stadt ein
 על העיר הגדולה הזאת. auf acht Monate. (8)
 שמנה חדשים. Und sie konnten nicht ringsum lagern,
 ולא יכלו לחנות סביב סביב weil es eine so große Stadt war.
 כי עיר גדולה היא. Sie wurden ungeduldig vor Hunger
 ותקצר נפשם ברעב: Sie kamen aus der Stadt wie jedesmal
 ויצאו מהעיר כפעם בפעם. und vernichteten von den Leuten des Heeres eine große Menge.
 וישחיתו מאנשי הצבא עם רב: Er sagte zu ihnen:
 ויאמר אליהם Da, ein Volk zog aus Persien,
 הנה עם יצא מפרס. da, es bedeckt das Auge des Landes.
 הנה כסה את עין הארץ. Es sitzt euch gegenüber.
 והוא יושב ממולכם. Holt Rat, den tut.
 הבו עצה עשו: Die Heerführer berieten sich.
 ויועצו שרי החילים. Sie waren beunruhigt.
 ותפעם רוחם. Der eine sagt:
 זה יאמר Wir allen ihnen alle entgegenziehen.
 נלכה כלנו לקראתם. Der andere sagt:
 וזה יאמר Nein, wir ziehen mit der Hälfte von uns.
 לא כי חצינו נלך. Und die Übrigen halten hier Wache.
 והנשארים יעמדו פה למשמרת. DER NAME verwirrte ihre Sprache.
 בלל יי שפתם: Bohemund, der Fürst von Tarent begann
 ויען בוא"מונדו שר טארינטינו. und sagte:
 ויאמר Wenn wir alle gehen,
 אם כלנו נלך. dann kommen die Leute der Stadt heraus
 ויצאו אנשי העיר und schließen sich auch unseren Gegnern an
 ונוספו גם הם על שונאנו und kämpfen mit uns
 ונלחמו בנו und sie kommen alle zur Stadt.
 ויבואו כלם העירה. Und wenn wir zur Hälfte ausziehen
 ואם חצינו נלך. kommen sie über die Übrigen
 ויצאו על הנשארים und lassen von ihnen keine Nachlese
 ולא ישאירו מהם עוללות. und wir sind die Fehlgehenden.
 והיינו חטאים Ist es nicht
 הלא

Nm 21,4

Ex 22,5

2Sm 16,20

Gn 41,8 (= Dan 2,3)

Gn 11,9

Ex 1,10

besser für uns, unser Möglichstes zu tun,
in die Stadt zu kommen und sie zu nehmen
bevor sie kommen
und wenn nicht,
weiß,
daß das Böse über uns beschlossen war. (1Sm 20,7.9.17)
Sie sagten zu ihm:
Und was ist weiter zu tun?
Er sagte zu ihnen:
Ein Mann von den Wächtern der Stadt,
ein Christ wie wir,
in dessen Hand ist ein Befestigungsturm von den Mauertürmen,
der sagte zu mir:
In deine Hand werde ich diese Stadt geben,
wenn du mir das Geld gibst,
das du mir gelobt hast.
Und jetzt gebt mir diese Stadt,
sie dauerhaft als Erbbesitz zu erwerben,
dann erfülle ich mein Wort gegenüber jenem Manne
und wir kommen in die Stadt.
Und wenn nicht, tut was in eueren Augen gut ist.
Und ich gehe, wo ihr geht, und kämpfe,
bis meine Ablösung kommt. (Iob 14,14)
Die Fürsten hörten das
und freuten sich sehr.
Sie sagten: Gib ihm!
Es sei nach deinen Worten.
Sie gaben ihm die Stadt als dauerhaften Erbbesitz.

71 Verrat des Firuz

Ein Christ war in jener Stadt.
Der hieß Emir **Firuz**.
Er war groß vor seinen Herren
und der stützte sich auf ihn.
Er gab ihm den Turm zur Bewachung.
Sie hörten die Nachricht von Bohemund,
daß er ein tüchtiger Mann war.
Er schickte jeden Tag Boten zu ihm,
ihm die Blöße der Stadt anzusagen,
um Gunst in seinen Augen zu finden.
Bohemund schickte täglich zu ihm und sagte:
Und jetzt, sieh zu, zu tun, was wir beide besprochen haben
daß wir in die Stadt kommen.
Emir Firuz freute sich.
Er erzählte seinem Bruder von fern,
zu sehen, was in seinem Herzen war.
Er konnte es nämlich nicht allein tun.
Er hatte ihm aber bis zu dem Tage nichts gesagt.
Er sah,
daß in seinem Herzen nicht war,
diese große Torheit und Bosheit zu tun.
Und er fürchtete sich davor, zu ihm zu reden
Kustode/Blatthüter
וִיחָרֹשׁ

und sann gegen ihn Böses. ויחרוש עליו רעה:

72 Eroberung von Antiochia 1098

In jener Nacht **בלילה** ההוא
als Schlummer auf die Leute gefallen war **בנפול תרדמה** על אנשים
kam er in das Zimmer **ויבא החדרה**
während sein Bruder auf dem Bette lag. **ואחיו שוכב על המטה**
Er kam über ihn und tötete ihn. **ויקם עליו ויהרגהו.**
Er bedeckte ihn mit der Decke. **ויכסהו בשמיכה.**
Er schickte, **וישלח**
den Bohemund zu holen und seine Leute. **להביא את בואמונדו ואת אנשיו.**
Die kamen und standen vor dem Turm. **ויבואו ויעמדו לפני המגדל:**
Er warf den Strick durch das Fenster. **וישלח החבל בעד החלון.**
Er holte den Bohemund zuerst herauf. **ויעל את בואמ"ונדו ראשונה:**
Danach holte er den General von Flandern **אחרי כן העלה את אלוף פיאנד"רה.**
und den Tankred herauf **ואת טאנקרידו.**
und den Rest der Männer, die bei ihnen waren. **ויתר האנשים אשר אתם:**
Sie gingen von dort mit ihm los **ויצאו משם עמו**
und nahmen zehn von den Türmen der Mauer ein. **וילכדו עשרה מגדלים ממגדלי החומה:**
Sie töteten die türkischen Wachen **ויהרגו את התוגרמים השומרים**
ohne daß jemand ihr Kommen bemerkte. **ולא ידע איש בואם.**
Sie ließen das Tor hinab **וירדו השער**
und zerrachen seine Türen **וישברו דלתותיה**
und holten die Kriegsleute, **ויביאו את אנשי החיל**
die draußen geblieben waren, herein. **הנשארים החוצה:**
Als die Morgendämmerung aufstieg **ויהי בעלות השחר**
stießen sie in die Trompeten, **ויתקעו בחצוצר'ו**
gaben ein Zeichen **ויתנו אות**
und alle Soldaten kamen zur Stadt **ויביאו כל אנשי החיל העירה**
In der Stadt fallen sie ein, **וישוקו בעיר**
Gegen die Mauer rennen sie, **וירוצו בחומ'**
in die Häuser steigen sie **ויעלו בבתי'**
durch die Fenster kommen sie wie der Dieb. **ויבואו בחלונים כגנב.**
Sie schlugen alle Bewohner der Stadt mit Schwertes Schneide. **ויכו את כל יושבי העיר לפי חרב:**
Als die Leute der Stadt den Klang des Tumultes hörten, **כשמוע אנשי העיר את קול ההמון.**
erhoben sie sich von ihren Betten **ויקומו ממטתם**
und wollten fliehen. **ויתנו לב לנוס:**
Die Unbeschnittenen trafen sie **ויפגעו בהם הערלים**
und erschlugen sie mit dem Schwert. **ויכום לפי חרב**
Erschlagene sanken zu Boden. **ויפלו חללים ארצה.**
Viele flohen durch die Tore der Stadt **ורבים ברחו בשערי העיר**
und viele flohen über die Mauern. **ורבים ברחו דרך החומות**
Sie erhielten ihr Leben zur Beute. **ותהי להם נפשם לשלל.**
Auch **Yaghi-Siyan**, der Fürst der Stadt, floh. **ויברח גם אנשיאנוש שר העיר.**
Leute aus Armenien fanden ihn **וימצאוהו אנשים מאירמיניאה.**
und töteten ihn. **ויהרגוהו נפש**
Ihr Auge hatte kein Mitleid mit ihm, **לא חמל עינם עליו**
denn sie sind Hurenkinder. **כי בני זנונים המה:**
Sie fanden in der Stadt keine Nahrung. **ולא מצאו בעיר צידה.**
Vertrocknet war ihre Seele. **כי יבשה היתה נפשם.**
Nichts war da **אין כל.**
wegen **מפני**
Kustode/Blatthüter **חמת**

des Zorns des Bedrängers. חמת המציק.
 Aber das Silber und das Gold und der Edelstein אך לכסף ולזהב ולאבן היקרה.
 und die Gewänder, die sie darin fanden, hatten keine Zahl. ולבגדים אשר מצאו בה אין מספר:
 Jene wüste Stadt wurde eingenommen ותלכד העיר השוממה ההיא
 im Jahre 4858 בשנת ד' אלפים תת"נח
 am dritten Tage des vierten Monats, בשלשת ימים לחדש הרביעי
 das ist Juni. הוא יוני
 Die Unbeschnittenen saßen in ihr וישבו הערלים בתוכה
 im Jahre achtundneunzigundtausend. (AM 4858/AD 1098-06-03) בשנת שמנה ותשעים ואלף:
 Randnotiz: 1098 על השוליים: 1098

73 Wieder Belagerung von Antiochia 1098

Nach drei Tagen ויהי בעוד שלשה ימים
 kam der Türke **Kerboga** ויבא קארב"ונאק התוגר
 und mit ihm ein sehr sehr großes Heer. ועמו חיל גדול מאד מאד
 Er bedrängte die Stadt. ויצר על העיר.
 Die Stadt kam unter Belagerung. ותבא העיר במצור:
 Die Unbeschnittenen in ihr wurden ungeduldig ותקצר נפש הערלים בתוכה
 vor Hunger und Mangel an Allem. ברעב ובחוסר כל
 Sie aßen die Pferde und die Esel ויאכלו את הסוסים ואת החמרים
 und die Kamele und das Scheußliche ואת הגמלים ואת השקץ
 und die Maus und alles, was sie fanden. ואת העכבר ואת כל אשר מצאו:
 Und die Leute und Angesehenen: והאנשים אנשי השם
 Er verdunkelte mehr als schwarz ihre Gestalt, חשך משחור תאורם
 nicht erkennbar auf den Straßen, לא נכרו בחוצות.
 und jeder seine Stütze in seiner Hand ואיש משענתו בידו
 denn ihre Kraft schwankte כי כשל כחם
 und Arme fragten nach Brot, ועניים שאלו לחם
 das ihnen keiner reicht. פורש אין להם:
 Die Soldaten beugen sich. ויתעותו אנשי החיל
 und die Mahlsteine wurden untauglich, ובטלו הטוחנות
 da sie wenige geworden waren. כי מעטו.
 Und die Stadt war verriegelt und verrammelt. והעיר סוגרת ומסוגרת
 Der Schmerz wuchs sehr. ויגדל הכאב מאד:

Nm 21,4

Klg 4,8

Sac 8,4

Klg 4,4

Koh 12,3

Jos 6,1.

74 Kaiser Alexios bricht seinen Zug ab

Von ihnen floh wegen der Gluten des Hungers. ויברח מאתם מפני זלעפות רעב
Wilhelm von Gramatildis גוליאילמו מגראמ"אטילדיש.
 und die Leute, die ihm folgten. והאנשים אשר ברגליו.
 Sie gingen nach **Alexandria**. וילכו לאליסאנדריאה
 Sie fuhren mit Schiffen auf das Meer. וירדו הימה באניות
 Die gingen nach **Smyrna** וילכו לאישמירמו:
 Sie fanden dort den **Kaiser** von Konstantinopel und sein Heer וימצא שם את קיסר קושטאנטינופולי. וחילו.
 und vierzigtausend Mann von den Arabern, (40 000) וארבעים אלף איש מערביים
 die sich bei ihm versammelt hatten, אשר נתקבצו עמו
 gingen, die Unbeschnittenen zu retten, הולכים להציל את הערלים
 die in Antiochia waren, אשר באנטיאוקיאה.
 aus der Hand der Türken. מיד התוגרמים:
 Der Kaiser fragte ihn: וישאלהו הקיסר לאמור
 Wie ist die Sache ausgegangen? איך נפל דבר.
 Er sagte zu ihm, ויאמר אליו
 Kustode/Blatthüter לכסות

Klg 5,10

לכסות את ערותו. um seine Blöße zu bedecken:
 נלכדה העיר. Die Stadt ist eingenommen
 ורוב אנשי החיל מתו ברעב. und die meisten Soldaten sind Hungers gestorben.
 נשארו מעט מהרבה: *Es blieben Wenige von Vielen.* Jer 42,2
 וקארב"ונאק מלך פרס וחילו צרים עליהם. Und Kerboga, der König von Persien und sein Heer bedrängten sie.
 ואין שנשארים כח לעמוד לפניהם Und die Übriggebliebenen hatten keine Kraft vor ihnen zu bestehen
 מרעב וחוסר כל: vor Hunger und Mangel an Allem.
 והצל לא יצילוה מידם: Aber sie retteten ihn nicht aus ihrer Hand.
 ואדבר אליהם לאמר. Ich sprach zu ihnen Folgendes:
 למה תקשו ערפכם, Warum seid ihr so halsstarrig,
 לשבת הנה hier zu sitzen?
 עד מתי תהיה העיר הזאת עלינו למוקש Wie lange soll uns diese Stadt zur Falle werden? Ex 10,7
 ולא אבו שמוע: Aber sie wollten nicht hören.
 ונפן ונצא Wir wollen umkehren und fortziehen Ex 10,6
 מתוך ההפכה von der Katastrophe Gn 19,29
 להציל נפשותינו מרעב. unsere Leben zu retten vor dem Verhungern.
 ואתה אדוננו אל תעבור מזה Und du, unser Herr, zieh von hier nicht weiter,
 אתה והעם אשר ברגליך du und das Volk, das dir folgt,
 פן תספה ברעב. sonst gehst du am Hunger zugrunde.
 ויועץ הקיסר Da beschloß der **Kaiser**
 וישוב אחור: zurückzukehren.

75 Ausfall

בשמוע קורנוב"אק את שמע הקיסר **Kerboga** hörte die Nachricht von dem **Kaiser**
 ויקרב וילחם על העיר בכל עוז und kam die Stadt mit aller Kraft zu bekämpfen,
 לא נתן להם מרגוע. gab ihnen keine Ruhe.
 ויאמרו רבים מהשרים Da wollten viele von den Fürsten
 לברוח באישון לילה בלט heimlich in finsterner Nacht fliehen,
 להציל נפשותם ממות: ihre Leben vor dem Tode zu retten.
 ויודע הדבר לגוטיפר"ידו Die Sache wurde dem Gottfried bekannt.
 ויקראם Er rief sie
 ויוכיחם und überzeugte
 וידבר על לבם. und überredete sie.
 ויועדו כלם Sie kamen alle zusammen
 ושם נשבעו לשבת יחדיו und dort schwuren sie, beieinander zu bleiben
 ולבלתי נסוג אחור. ohne zurückzuweichen,
 עד עשותם את אשר יזמו לעשות: bis sie ausgeführt hätten, was sie eronnen hatten.
 ויהי היום Es kam der Tag,
 ויאמרו איש אל רעהו: da sagten sie zueinander:
 עד מתי יהיה זה לנו למוקש. Wie lange soll uns das zur Falle werden? Ex 10,7
 כלי הקרב שות שתו השערה. Die Kriegsgeräte nehmen Aufstellung zum Tor hin. Jes 22,7
 ואנחנו מזי רעב. *vom Hunger gezeichnet,* Dt 32,24
 טובים היו חללי חרב: *besser haben es die Schwertergeschlagenen.* Klg 4,9
 ועתה נפלה אל מחנה קורנוב"אק Und jetzt wollen wir wollen wir in das Lager des Kerboga einfallen
 ואם יחינו האלדים und wenn uns G'tt am Leben läßt,
 נחיה werden wir leben,
 ואם ימיתנו und wenn Er uns sterben läßt,
 ומתנו: dann sterben wir. 2Kg 7,4
 ויאזרו חיל למלחמה. Sie gürtenen sich mit Kraft zum Kampf.
 החלש אמר גבור אני. Der Schwache sagte: Ich bin ein Starker! Joe 4,10b
 ויהי בבוקר בשמונה ועשרים יום לחדש יוניי Es kam der Morgen des achtundzwanzigsten Tage im Monat Juni,
 הוא חדש תמוז das ist der Monat Tamus,

Sie richteten zwölf Aufstellungen ein
 Sie richteten auch sein Lager
 und ging ihnen entgegen.
 Auf das Lager der Türken stießen drei Austellungen
 und sie führten den Kampf dort.
 Die Übrigen stießen nach ihnen dazu.
 Da führten auch sie den Kampf.
 Bei dem Kampf
 stieß die Letzte
 auf Kerboga an ihrer Spitze.
 Der Kampf ging los;
 die Türken flohen vor ihnen,
sie hielten nicht stand,
denn DER NAME stieß sie fort.
 Auch Kerboga floh,
 als er sah,
 daß gegen seine Leute das Böse beschlossen war.
 Die Unbeschnittenen verfolgten sie
 und vernichteten von ihnen eine große Menge.
 Sie kehrten um,
 denn ihre Pferde waren *vom Hunger Gezeichnete*,
 Tankred allein verfolgte sie,
 bis die Sonne unterging.
 Sie kehrten zu dem Lager zurück
 und fanden dort
 Silber und Gold und Edelstein und Gewänder
 und Getreide und Brot und Nahrung
 in großer Menge.
 Sie atmeten auf
 und die Unbeschnittenen blieben in jener Stadt lange Zeit.

Ex 16,13f

76 Der Sieg

וּשְׁמַע קורנוב"אק.
 ויערוך גם הוא מחנהו.
 וילך לקראתם:
 ויפלו במחנה התוגרמים שלש המערכות
 ויערכו שם מלחמה.
 ויפלו הנשארות אחריהם:
 ויערכו גם הם מלחמה
 ויהי בהלחמם
 ותפול גם האחרונה
 ובואמ"ונדו בראשם:
 ותטוש המלחמה.
 וינוסו התוגרמים מפניהם
 לא עמדו
 כי יי' הדפם:
 ויברח גם קורנוב"אק
 בראותו
 כי כלתה אל אנשיו הרעה
 וירדפו הערלים אחריהם
 וישחיתו מהם עם רב
 וישבו אחור.
 כי היו סוסיהם מזי רעב.
 טאנקר"ידו לבדו רדף אחריהם
 עד בא השמש.
 וישבו אל המחנה
 וימצאו שם
 כסף וזהב ואבן יקרה ובגדים.
 ובר ולחם ומזון
 לרוב מאד.
 וישיבו את נפשם:
 וישבו הערלים בעיר ההיא ימים רבים:

1Sm 4,2

Jer 46,15b

(1Sm 20,7.9.17)

Dt 32,24

77 Seuche in Antiochia

וְהָיָה הַמִּגְפָּה בָהֶם.
 וְהַמּוֹתָנָה כִּמְעַט כָּל הַנָּשִׁים
 וַיְהִי הַמָּתִי' בַּמִּגְפָּה
 חֲמִשִּׁים אֶלֶף.
 כֵּן יֵאבְדוּ כָל אוֹיְבֶיךָ יי'.
 וַיִּסְעוּ מִשָּׁם שְׂרֵי הַחִיִּילִים.
 אֶחָד הֵנָּה וְאֶחָד הֵנָּה
 אִישׁ לְדַרְכּוֹ פָּנוּ:
 וַיִּלְכְּדוּ אֶת הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֶיהָ סָבִיב.
 וְמָנְחָה
 נִתְּנוּ Kustode/Blatthüter

Ri 5,31

Dan 12,5

Jes 53,6

machten sie tributpflichtig
 bis zum Tage der Exilierung des Landes.
 נתנו למס עובד.
 עד יום גלות הארץ:

78 Ankunft vor Tripolis

Die Fürsten des Heeres versammelten sich
 im Monat September,
 das ist der Monat Tischre.
 Sie gingen nach ihren Stationen nach Jerusalem
 und nahmen die Städte ein,
 an denen sie vorüberkamen.
 Sie kamen nach **Tripolis**.
 Die Stadt ist einer sehr große Stadt.
 Deren Leute kamen heraus,
 mit ihnen im Felde zu kämpfen.
 Sie wurden von den Unbeschnittenen zurückgeschlagen
 und wandten den Rücken
 und kehrten in die Stadt zurück
 und schlossen ihre Tore.
 Da bedrängten sie die Stadt
 lange Zeit.

ויתקבצו שרי הצבא
 בחדש שיטימ"רו
 הוא חדש תשרי.
 וילכו למסעיהם ללכת ירושלימה:
 ולכדו את הערים
 אשר עברו שם
 ויבואו אל טריפ"ולי.
 והעיר עיר גדלה מאד.
 ויצאו אנשיה
 להלחם עמם השדה:
 וינגפו לפני הערלים
 ויתנו עורף.
 וישבו העירה
 ודלתותיה סגרו.
 ויצורו על העיר
 ימים רבים.

79 Einnahme von Ramla

Da klagte das Volk gegen die Heerführer
 aus Mangel an Allem.
 So ließen sie von der Stadt ab
 und gingen nach ihren Stationen
 am Meeresufer entlang
 und kamen nach **Beirut**
 Sie brachen von dort auf
 und gingen über **Sidon** und **Tyros**
 und kamen in die Gegend bei **Akko**.
 Von dort brachen sie auf
 und zogen rechts an Galiläa vorbei
 und gingen eine Drei-Tage-Reise.
 Sie kamen in die Gegend,
 wo es nach **Jaffa** geht.
 Dort lagerten sie.
 Sie hörten,
 daß **Ramla** ihnen nahe sei
 und schickten dorthin den Grafen von Flandern
 und mit ihm etwa fünfhundert Reiter. (500)
 Die kamen zu der Stadt.
 Dort war kein Mann,
 denn sie waren in der Abenddämmerung geflohen,
 vor ihrer Ankunft.
 Sie verließen ihre Häuser und ihren Besitz.
 Ihr Auge hatte kein Mitleid mit ihnen.
 Sie hatten ihr Leben zur Beute.
 Nach ihnen kamen alle Kriegsleute.
 Die fanden die Häuser voll allen Gutes
 und blieben dort drei Tage.

וילוו העם על שרי הצבא
 מחוסר כל.
 ויעלו מעל העיר.
 וילכו למסעיהם
 על שפת הים.
 ויבואו אל באר"וט:
 ויסעו משם
 וילכו דרך צידון. וצור.
 ויבואו אל הככר אשר אצל עכ"ו:
 משם נסעו
 ויעברו מימין אל ארץ הגליל
 וילכו דרך שלשת ימים:
 ויבואו אל הככר
 בואכה איא"ופים.
 ויחנו שם:
 וישמעו
 כי רומ"י הקטנה קרובה אליהם.
 וישלחו שם את אלוף הפיא"נררה.
 ועמו כחמש מאות פרשים:
 ויבואו העירה.
 והנה אין שם איש.
 כי נסו בנשף
 טרם בואם.
 ויעזבו את בתיהם ואת קנינם
 לא חמל עינם עליהם.
 ותהי להם נפשם לשלל:
 ויבואו אחריהם כל אנשי המלחמה.
 וימצאו הבתים מלאים כל טוב.
 וישבו שם שלשת ימים:

80 Vorbereitung Jerusalems

וישמעו אנשי ירושלים Die Leute von Jerusalem hörten das
 וינע לבבם וימס. und ihr Herz flatterte und zerfloß.
 ויחזקו את חומת העיר: Und sie befestigten die Mauern der Stadt.
 וישימו בתוכה אנשי חיל. Sie legten Soldaten hinein
 ובר ולחם ומזון וכלי קרב לרוב und Getreide und Brot und Nahrung und Kampfgerät in Menge.
 כי כן צוה מלך מצרים. Denn so hatte der ägyptische König befohlen,
 אשר לקח את העיר השוממה ההיא. der jene verödete Stadt genommen hatte
 מיד התוגרמים. ביד חזקה בשנה ההיא: aus der Hand der Türken mit starker Hand in jenem Jahre.
 ויחזקו מבית ומחוץ. Sie befestigten sie von innen und außen.
 ותהי להם הלילה למשמר והיום למלאכה: Die Nacht wurde ihnen zur Wache und der Tag zum Werk.

Neh 4,16b

81 Ankunft vor Jerusalem

ויועצו להרוג את כל הנוצרים Sie beschlossen alle Christen
 אשר בעיר. in der Stadt zu töten
 ולהרוס הבמה עד היסוד בה. und das Höhenheiligtum bis auf den Grund zu zerstören
 ולעקור קבורתם und ihr Grab abzuschlagen
 ולזרותם לרוח und sie in den Wind zu streuen,
 להסיר מלב הערלים um den Unbeschnittenen die Absicht zu nehmen,
 לבא העירה. in die Stadt zu kommen.
 וייראו מעשות הדבר הזה Aber sie fürchteten sich, dies zu tun,
 כי לא ידעו מה יולד יום. weil sie nicht wußten, was ein Tag hervorbringen wird.
 ויתנום לשלל ויגרשום. So ließen sie sie ausplündern und vertrieben sie
 ואת הכומר הגדול מתוך העיר: und den großen Geistlichen aus der Stadt.
 וישבו החוצה. ונפשם בכפם יום יום Sie saßen draußen mit ihrer Seele in ihrer Hand Tag um Tag
 עד בא הערלים שמה. bis zur Ankunft Unbeschnittenen dort.
 ויסעו הערלים מרומ"ולה. Die Unbeschnittenen brachen von Ramla auf
 ויקרבו העירה. und nahten der Stadt.
 ויראו את העיר מרחוק Sie sahen die Stadt von fern
 וישאו קולם und erhoben ihre Stimme
 ויבכו בכי גדול und weinten sehr
 ויתנו תודה לפסלם: und gaben Dank ihrer Statue

Spr 27,1

Esr 10,11

82 Die Anfangsgeschichte Jerusalems

ירושלים Jerusalem,
 הרים סביב לה. Berge sind um sie her,
 בארץ בנימין: im Lande Benjamin.
 פלשתים אליה מים. Philister von der Seite des Meeres
 והירדן והמדבר מקדם: und der Jordan und die Wüste vom Osten.
 בית לחם מתימן. Bethlehem vom Süden
 וגבעון מנגב: und Gibëon vom Trockenland.
 שלם שמה לפנים Schalem war ihr Name früher
 ויקראוה יבוס und sie nannten sie Jebus/Jevus
 על שם יושב הארץ: nach dem Bewohner des Landes.
 על כן קראו שמה ירושלים Darum nannten sie sie Jerusalem
 כמו יבוס שלם עד היום הזה. wie Jebus-Schalem bis zu diesem Tage.
 ובתוכה שני הרים. והעמק בתוך. Und in ihr zwei Berge und das Tal in der Mitte.
 הר ציון מים וחר המוריה מקדם: Der Berg Zion im Westen und der Berg Moria im Osten.
 הוא המקום אשר קנה דוד מאת ארונה Kustode/Blatthüter

Ps 125,2a

dem Jebusiter Arauna um den Preis in der Meinung:
 Ich will nicht Aufstiege aufsteigen lassen
 dem DER NAME, meinem G'tt, unentgeltlich.

83 Kämpfe um Jerusalem

Es war im Jahre 4859
 am siebenten Tage des Monats Juni,
 das ist der vierte Monat. (AM 4859/AD 1099-06-07)
 Die Unbeschnittenen kamen nach Jerusalem.
 Sie waren etwa vierzigtausend Menschen. (40 000)
 Sie schlugen ihre Zelte rings auf.
 Sie engten es ein.
 Die Stadt geriet in Belagerung. (40 000)
 In ihr waren etwa vierzigtausend Mann,
 die das Schwert trugen.
 Die Unbeschnittenen nahten der Stadt,
 um sie zu kämpfen am fünften Tage.
 Sie kämpften um sie täglich.
 Aber sie überwältigten sie nicht.
 Denn die Leute der Stadt hatten sich befestigt.
 Sie widerstanden ihnen Mal um Mal.
 Und die Eliten im Lager der Unbeschnittenen
 waren nur etwa zwanzigtausend Infanterie (20 000)
 und tausendfünfhundert Berittene. (1 500)

84 Kämpfe um Jerusalem b

Und am elften Tage des Monats Juli,
 das ist der Monat Av,
 näherten sie sich wieder der Stadt
 und kämpften um sie bis zum Mittag.
 Aber sie erreichten nichts.
 Da wurde der Atem der Unbeschnittenen kurz
 und sie kämpften nicht wie sonst.
 Sie kehrten beinahe um.
 Sie waren nämlich vor ihnen erschrocken.

85 Einnahme Jerusalems

Gegen Abend,
 da die rafften sich die nachhinkenden Unbeschnittenen auf
 und brachten an die Mauer einen Belagerungsturm,
 den sie aus den Hölzern des Waldes gebaut hatten
 und schütteten dazu ein Bahn auf.
 Und die Leute der Stadt
 hängten große Hölzer von den Libanonzedern
 über die Mauer, sie vor den Widdern zu retten.
 Die Unbeschnittenen auf dem Belagerungsturm
 stürzten zwei von ihnen zu Boden.
 Der Heerführer Gottfried befahl,
 sie auf den Belagerungsturm zu heben.
 Sie legten

אותם על החומה ועל המצור sie auf die Mauer und auf den Belagerungsturm
 ויעשו גשר und brachten eine Brücke zustande,
 ויעברו עליהם: auf der sie hinübergelangen.
 ויעברו גוט"יפרידו. ואיאוסט"אקיאו אחיו Gottfried und sein Bruder Eustach
 ראשונה kamen zuerst hinüber
 ויבואו העירה: und gelangten in die Stadt.
 וילכו אחריהם שרים רבים ונכבדים Hinter ihnen kamen viele Fürsten und Honoratioren
 ורבים מאנשי הצבא und viele von den Soldaten.
 וינוסו מפניהם שומרי החומות. Die Mauerwächter flohen vor ihnen.
 ותהום כל העיר עליהם: Die ganze Stadt erregte sich über sie.
 וירדו הערלים מעל החומות Die Unbeschnittenen stiegen von den Mauern,
 וילכו השערה gingen zum Tor,
 וישברו הדלתות brachen die Türen auf
 ויביאו את כל אנשי הצבא העירה: und holten alle Soldaten in die Stadt.
 ויכו את כל יושביה לפי חרב Sie erschlugen alle ihre Bewohner mit dem Schwert,
 לא נשאר גם אחד. auch nicht einer blieb übrig.
 וכעשרת אלפים נפש אדם. Etwa zehntausend Menschen (10 000)
 בחרו אל עזרת ההיכל: flohen zum Hofe des Tempels.
 וירדוף אחריהם טאנק"רידו Tankred verfolgte sie
 ויכם לפי חרב. und erschlug sie mit dem Schwert.
 ולא היה ביום אף יי Am Tage des Zornes des DER NAME gab es nicht
 שריד ופליט: einen Überlebenden oder Entronnenen.
 למען הקים יי את דברו Damit DER NAME aufrichte Sein Wort,
 אשר דבר ביד משה עבדו לאמר das Er durch Seinen Diener Mose gesprochen hatte:
 ושממו עליה אויביכם und euere Feinde staunen über es,
 היושבים בה: die darin wohnen.
 ותבקע העיר Die Stadt wurde erbrochen
 בעשתי עשר יום לחדש החמישי am elften Tage des fünften Monats
 בשנת השלישית im dritten Jahre
 לצאת הערלים nach dem die Unbeschnittenen
 מארצם: aus ihrem Lande losgezogen waren
 בימי אורב"אנו אפיפיאור. in den Tagen des Papstes Urban,
 בימי אינר"יקו הקיסר. in den Tagen des Kaisers Heinrich und
 ובימי פי"ליפו מלך צרפת in den Tagen des französischen Königs Philipp,
 ותהי בידם und war in ihrer Hand
 שמונים ושמונה שנה. achtundachtzig Jahre (88).
 וילכו Sie gingen,
 לראות קבורת משיחם das Grab ihres Messias zu sehen
 ויבכו עליה בבי גדול: und weinten darüber sehr.

Rut 1,19

Klg 2,22

Lv 26,32b

86 Herrschaft Jerusalem

ויהי לימים עוד שמונה Nach weiteren acht Tagen
 ויבחרו השרים בגוטיפר"ידו wählten die Fürsten Gottfried,
 דוכס לוטור"נג'אה. den Herzog von Lothringen
 וימליכוהו על ירושלים und setzten ihn über Jerusalem
 ועל סביבותיה סביב und über ihre Umgebung rings
 ועל כל הערים und über alle Städte,
 אשר לקחו die sie eingenommen hatten,
 למלך. zum König ein.
 והוא צרפתי Er war ein Franzose
 מעיר בולוניא אשר על שפת הים. aus der Stadt Bouillon am Meeresufer.
 ושם אביו Sein Vater hieß
 איאוסטאקיאו Kustode/Blatthüter

Eustach, Graf jenes Landes.
 Und der Mann Gottfried
 war ein Kriegermann,
 mutig,
 zuverlässig,
 großzügig
 schöngestaltet
Und er war rötlich.
 Er wollte keine Königskrone auf seinen Kopf setzen
 nach dem Recht der Könige
 in der Stadt, in der sein Messias aufgehängt worden war.
 Darum nannten sie ihn nicht *König* im Buch der Erinnerungen.

1Sm 16,12

87 Schlacht von Askalon 1099

Der **Kalif**, der König von Ägypten,
 sammelte ein großes Heer
 aus allen Völkern um ihn herum.
 Er schickte sie in das Land Aram,
 gegen die Unbeschnittenen zu kämpfen
und sie vom Erdboden verschwinden zu lassen.
 Auch sie versammelten sich
 und wurden gemustert
 etwa tausendundzweihundert Pferde (1 200)
 und neuntausend Mann zu Fuß. (9 000)
 Sie zogen ihnen entgegen.
 Sie stellten sich dort zum Kampf.
 Die Ismaeliten wurden von ihnen geschlagen.
 Sie flohen um ihr Leben.
 Die Unbeschnittenen verfolgten sie
 und vernichteten von ihnen eine große Menge.
 Sie kamen zu ihren Zelten,
 die voll waren von allem Guten,
 und gaben sie ihnen zur Beute.

Ex 32,11

88 Heimkehrende Kreuzfahrer

Hugo, der Bruder des französischen Königs
 und viele von den Fürsten bei ihm kehrten zurück
 nach Hause nach Frankreich in jenen Tagen
 aber viele blieben im Lande Judaea
 Und Gottfried wurde ihr König.

89 Bohemund und Balduin besuchen Jerusalem

Bohemund, der Fürst von Antiochia,
 das ist Arbela
 und Balduin, der Fürst von Edessa hörten das
 und gingen auch dorthin
 und mit ihnen etwa zwanzigundfünftausend Mann zu Fuß. (25 000)
 Gegen sie zogen die Türken auf den Weg,
 verrichteten aber nichts.
 So gingen sie nach ihren Stationen nach Jerusalem

Auch sie sahen das Grab ihrer Statue
 Sie blieben einige Tage dort
 und kehrten zu ihrem Lande zurück.
 ויראו גם הם קבורת פסלם.
 וישבו שם ימים מספר
 וישבו אל ארצם:.

90 Bohemunds Gefangennahme

Nachdem Bohemund nach Hause zurückgekehrt war,
 ging er mit seinen Leuten eilig,
 eine der ihm nahen Städte zu nehmen.
 Aber die Türken trafen ihn plötzlich
 und sie schwächten ihn mit Schwertes Schneide.
 Und Bohemund wurde lebendig ergriffen
 und sie nahmen ihn mit.
 ויהי אחרי שוב בואמ"ונדו אל ביתו.
 וילך עם אנשיו בחפזון
 לקחת אחת מהערים הקרובות אליו:
 ויפגעו בו התוגרמים פתאום
 ויחלישוהו לפי חרב.
 ובואמונדו נתפש חי
 ויוליכוהו אתם:

91 Balduin wird Gottfrieds Nachfolger in Jerusalem

Im jenem Jahre,
 das ist das Jahr hundertundtausend,
 Randnotiz: 1100
 erkrankte Gottfried an seiner Krankheit,
 an der er starb.
 Er ging den Weg alles Irdischen.
 Sein Bruder Balduin, der Fürst von Edessa,
 wurde König an seiner statt.
 Er war ein tüchtiger Mann.
 Auch er kämpfte mit den Türken und den Ismaeliten.
 Sie flohen vor ihm,
 wandten den Rücken.
 Und er nahm ihre Städte aus ihrer Hand.
 בשנה ההיא.
 היא שנת מאה ואלף
 על השוליים: 1100
 חלה גוטיפ"רידו את חוליו
 אשר מת בו
 וילך בדרך כל הארץ.
 וימלוך באלדואינו שר אידיש"אנו אחיו
 תחתיו:
 והוא איש חיל.
 וגם הוא נלחם עם התוגרמים והישמעאלים.
 וינוסו מפניו
 נתנו עורף.
 וילכוד את עריהם מידם:

92 Der Aufbruch zum Kreuzzug von 1101

Die Könige des Westens hörten,
 was die Unbeschnittenen im Orient taten
 und auch sie nahmen sich vor,
 weitere Leute zum Heer in den Osten zu schicken.
 An ihre Spitze stellten sie **Wilhelm** von Poitou
 und **Hugo**, den Bruder des französischen Königs
 Die Leute brachen auf
 und gingen nach ihren Stationen
 bis sie Konstantinopel erreichten
 und fuhren über das Meer.
 Sie kamen zu der Stadt Nizäa.
 Der **Kaiser** schickte zu den Türken die Nachricht:
 Zieht gegen sie unterwegs,
 und euer Schwert fresse Fleisch
 וישמעו מלכי המערב
 את אשר עשו הערלים מזרחה:
 ויתנו לב גם הם.
 לשלוח עוד אנשים לצבא קדמה:
 ויתנו בראשם גוליאילמו פיקטאביא"נשי.
 ואת אוג'ו. אח מלך צרפת.
 ויסעו האנשי'
 וילכו למסעיהם
 עד קושטאנטינופולי הגיעו
 ויעברו את הים:
 ויבואו אל עיר ניק"יאה:
 וישלח הקיסר אל התוגרמי' שפי לאמר
 צאו אליהם הדרך
 וחרבכם תאכל בשר:

Nm 23,3 s. Komm.

Dt 32,42.

93 Kampf bei Heraklea

Es kam der Tag,
 an dem die Türken gegen sie zogen
 und sie mit Schwertes Schneide schwächten.
 Da fielen von den Unbeschnittenen an jenem Tage
 Kustode/Blatthüter
 ויהי היום
 ויצאו אליהם התוגרמים
 ויחלישום לפי חרב:
 ויפלו מהערלים ביום ההוא
 כחמשים

etwa fünfzigtausend Menschenleben. (50 000) כחמשים אלף נפש אדם.
 Die Übrigen flohen. והנשארים ברחו למו.
 Ihr Leben hatten sie zur Beute. ותהי להם נפשם לשלל.
 Sie kamen verbittert und geschlagen nach Tarsis. ויבואו מרים ונגפים תרשישה:

94 Die Eroberung von Tartus/Tortosa

Dort starb auch Hugo, der Bruder des Königs. וימות שם גם אוג'ו אח המלך.
 Und die Übrigen gingen ihren Weg והנשארי' הלכו לדרכם
 und belagerten Tartus ויצורו על טורט'ושה
 und nahmen es ein וילכדוה
 und es hatte keinen Retter. ולא היה לה מושיע:

94b Die Schale aus Tartus/Tortosa

Sie fanden dort in dem Höhenheiligtum eine grüne Schale. וימצאו שם בבמה קערה ירוקה.
 Die hatte sechs Seiten und zwei Henkel. ואליה ששה דפנות ושתי ידות.
 Der König und die Fürsten gaben sie den Leuten von Genua, ויתנוה המלך והשרים לאנשי ג'נוב"ה
 die bei ihnen waren, אשר היו אתם
 als ihren Beuteanteil. בחלקם שלל
 Die brachten sie nach Genua. ויביאוה ג'נוב"אתה:
 Randnotiz: Genua (ohne Richtungsanzeige) על השוליים: ר"ל ג'נוב"א
 Sie stellten sie in das Haus ihrer Statue ושימוה בבית פסלם
 und zur Aufbewahrung. ולמשמרת
 Und sie ist bis heute noch dort. ועודנה שם עד היום:
 Und welche sagen, ואומרים
 daß sie aus Smaragd sei. שהיא משמיר"אלד.
 Es findet sich keine wie sie לא נמצא כמוה
 auf der ganzen Erde. בכל הארץ:
 Und es ist nicht bekannt, ולא נודע
 woher sie war – bis heute. מאין היתה עד היום:
 Und ich, Josef, der Priester, habe sie gesehen. ואני יוסף הכהן ראיתה.
 Sie ist sehr schön. ויפה היא מאד:
 Sie setzten in die Städte, ושימו בערים
 die sie eingenommen hatten, אשר לקחו
 eine Wache. משמר.
 Und der König kehrte nach Jerusalem zurück. וישוב המלך ירושלימה:

95 Die erste Schlacht von Ramla/Ramle 1101

Man sagte dem König: ויאמר למלך לאמר
 Der Kalif, der König von Ägypten, schickte Leute, שלח ק"אליפה מלך מצרים אנשים
 gegen das Land Aram ein Heer aufzustellen. לצבא על ארץ ארם
 Hier sind etwa zwanzigtausend Mann zu Fuß (20 000) והנם כעשרים אלף רגלי
 und fünfzehntausend Berittene. (15 000) וחמשה עשר אלף רוכבי' בסוסים:
 Auch er schickte ihnen entgegen וישלח גם הוא לקראתם
 zweihundertundsiebzig Pferde (270) מאתים ושבעים סוסים.
 und zwölf tausend Mann zu Fuß (12 000). ושנים עשר אלף רגלי:
 Sie stellten sich zum Kampf mit ihnen auf ויערכו אתם מלחשה.
 und die Leute des Kalif wurden von ihnen geschlagen וינגפו אנשי קא"ליפה מפניהם.
 und flohen um ihr Leben. וינוסו לנפשם:
 Sie verfolgten sie וירדפו אחריהם
 und vernichteten von ihnen eine große Menge. וישחיתו מהם עם רב:
 Ihr Heerführer fiel bei jener Niederlage. ויפול שר צבאם במגפה ההיא:

96 Die zweite Schlacht von Ramla/Ramle 1102

Und im Jahre dreiundhunderttausend
 על השוליים: 1103 Randnotiz: 1103
 Und im Jahre dreiundhunderttausend
 als König Balduin in Jaffa-Askalon war,
 kamen die Ismaeliten
 mit starker Hand und ausgestrecktem Arm.
 Das hörte König Balduin
 und zog ihnen mit großem Heer entgegen.
 Sie stellten sich dort zum Kampf
 und die Unbeschnittenen wurden geschlagen.
 Sie wandten den Rücken
 und viele Fürsten und Angesehene starben
 an jenem Tage.
 König Balduin floh zu Fuß
 zu einem der Berge.
 Er kehrte in die Stadt zurück
 und die Leute der Stadt wunderten sich sehr über ihn,
 denn sie hatten gemeint,
 er sei auch gefallen wie seine Brüder,
 weil die Hand Gottes ihn geschlagen hatte.
 Da kehrte er wieder auf das Feld zurück.
 Er fand sie hier und da Beute teilen
 und schlug sie mit Schwertes Schneide
 und die Übrigen flohen.
 Ihr Leben hatten sie zur Beute.
 Und im vierten Jahr seiner Herrschaft
 ging Balduin
 mit großen Schiffen der Leute von Genua,
 die an die Küste von Askalon gekommen waren,
 und belagerten Akko
 zwanzig Monate (20)
 und nahmen es ein.
 Und nach der Beute streckten sie ihre Hand.
 Und er vertrieb die Türken,
 die dort waren.

97 Eroberung von Akko 1104

Im vierten Jahr seiner Herrschaft
 ging Balduin
 mit großen Schiffen der Leute von Genua,
 die an die Küste von Askalon gekommen waren,
 und belagerten Akko
 zwanzig Monate (20)
 und nahmen es ein.
 Und nach der Beute streckten sie ihre Hand.
 Und er vertrieb die Türken,
 die dort waren.

Est 9,10

98 Belagerung von Harran 1104

In jenem Jahre beschlossen einmütig
 Bohemund, der Fürst von Antiochia
 und Tankred
 und Balduin von Bourcq, der Fürst von Edessa
 und viele andere Fürsten,
 gegen Harran in den Kampf zu ziehen,
 die Edessa nächstgelegene Stadt.
 Die Leute gingen
 und belagerten sie
 und schlugen ihre Mauern bis zum Fall.
 Kustode/Blatthüter

99 Die Schlacht von Harran 1104

ויהי בתת אנשיה את העיר בידם. Als ihre Leute die Stadt in ihre Hand gaben
 ויקנאו השרים ביניהם neideten die Fürsten einander
 לאמר. in der Frage,
 מי יבא אליה ראשונה: wer zuerst hineingehen dürfe.
 עודם מדברים. Als sie noch redeten,
 והנה אורחת תוגרמים באה. *da kam eine Karawane* von Türken
 מכל ארץ המזרח. aus dem ganzen Orient.
 ויערכו אתם מלחמה: Sie stellten sich ihnen zum Kampf
 וינוסו הערלים מפניהם und die Unbeschnittenen flohen vor ihnen
 ותהי נפשם להם לשלל und hatten ihr Leben zur Beute.
 ויפלו רבים מהם Viele von ihnen fielen
 חללים ארצה: erschlagen zu Boden.
 ושר אידיש"אנו. ויוסי"לינו קרובו. Und der Fürst von Edessa und seine Verwandter Joscelin
 נתפשו חיים: wurden lebend ergriffen.
 רק בואמ"ונדו וטאנ"קרידו. Nur Bohemund und Tankred
 ברחו לנפשם flohen um ihre Leben
 ותחי להם נפשם לשלל. und hatten ihr Leben zur Beute.
 וישבו איד"ישה. Sie kehrten nach Edessa zurück.
 לא היתה כמגפה הזאת לערלים Bis zu diesem Tage
 עד היום הזה: hatten die Unbeschnittenen keine solche Niederlage.

Gn 37,25

100 Die Schlacht von Artah 1105

ויהי לתקופת השנה. Es war zur Jahreswende,
 ויבוא רוד"ואבאם התוגר da kam der Türke **Radwan**
 בעם כבד מאד. mit sehr starkem Volk
 וביד חזקה ובזרוע נטויה und mit starker Hand und ausgestrecktem Arm
 בגבולי אנטיא"וקיאה in das Gebiet von Antiochia
 ויצא טאנ"קרידו לקראתם: Und Tankred zog ihnen entgegen.
 ויפלו לפניו Vor ihm fielen
 חללים רבים ארצה. viele Erschlagene zu Boden.
 והנשארים ברחו למו Und die Übrigen flohen.
 ותהי להם נפשם לשלל. Ihr Leben hatten sie zur Beute.
 וישבו אל ארצם: Sie kehrten in ihr Land zurück.

2Chr 24,23

101 Die dritte Schlacht von Ramla/Ramle 1105

וישבו עוד הישמעאלים Die Ismaeliten kamen wieder
 מארץ מצרים aus dem Lande Ägypten
 ביד חזקה. mit sarker Hand
 ויצא המלך לקראתם und der König zog ihnen entgegen
 בעם רב כבד מאד. mit sehr mächtigem Volk.
 וינגפו הישמעאלים Die Ismaeliten wurden geschlagen.
 ויפלו מהם כארבעת אלפי איש Von ihnen fielen etwas viertausend Mann
 חללים ארצה. erschlagen zu Boden
 ביום ההוא: (4 000) an jenem Tage.
 ובשובם אל ארצם Als sie zu ihrem Land zurückkehrten,
 היתה יד יי' בהם war die Hand des DER NAME gegen sie,
 להומם. sie zu verwirren
 ותשברנה הספינות לזעף הים. die Schiffe scheiterten im Wüten des Meeres.
 לא נשארו מהם כי אם מתי מספד: Von ihnen blieben nur eine Anzahl Leute.

Dt 2,15

102 Bohemunds Zug an der Adria 1107f

In jenen Tagen kam Bohemund,
 der Fürst von Antiochia aus Frankreich
 und mit ihm fünftausend Pferde (5 000)
 und vierzigtausend Mann zu Fuß. (40 000)
 Er ging auf seinen Stationen bis **Apulien**
 und bis Griechenland.
 Er gedachte dessen,
 was ihnen der Kaiser bei ihrem Durchzug getan hatte
 und nahm die Städte am Meeresrand ein
 und ließ sie plündern.
 Und auch die übrigen nahen und fernen Städte,
 sein Auge hatte kein Mitleid mit ihnen.
 Und nach der Beute streckten sie ihre Hand.
 Und keiner rettete aus ihrer Hand.

Est 9,10

103 Vertrag von Devol 1108

Der Kaiser hörte
 und zog ihm entgegen mit mächtigem Volk und starker Hand.
 Aber sie kämpften nicht
 sondern schlossen Frieden miteinander
 Und der Kaiser schwor,
 denen die zum Lande Judaea und Jerusalem gingen behilflich zu sein
 von jenem Tage an und forthin.

104 Bohemunds Tod 1111 und Nachfolge

Die Kriegsleute gingen nach ihren Stationen
 Und Bohemund kehrte nach Apulien zurück.
 Es war zur Jahreswende,
 da beabsichtigte er in den Orient zurückzukehren,
 erkrankte aber und starb.
 In seiner Herrschaft blieb sein Sohn Bohemund,
 den ihm Konstanze
 die Tochter des französischen Königs geboren hatte.

2Chr 24,23

105 Philipp I. von Frankreich gefolgt von Ludwig VI. dem Dicken

Nachdem der französische König Philipp
 das **Berry** gekauft hatte, von ihrem Herzog **Herpin**,
 und nachdem er das Königreich größer gemacht hatte,
 als alle Könige, die vor ihm waren,
 unternahm er es,
 seinen Sohn Ludwig zu seinen Lebzeiten zum König zu machen.
 Die Tage Philipps nahten dem Sterben
 und er ging den Weg alles Irdischen
 im Jahre tausendundhundertundsechs
 nach dem Kommen ihres Messias.
 Am Rand: 1106
 Und sein Sohn regierte statt seiner.
 Kustode/Blatthüter

106 Ludwig VI. der Dicke

לודוביקו זה המלך המכונה גרוס"ו König Ludwig, der der Dicke genannt wird,
 בן פי"ליפו Sohn des Philipp,
 מלך אחריו herrschte nach ihm.
 ויגדיל לעשות והצלח Er tat viel und erfolgreich
 נגד האינג"ליסי gegen den Engländer
 ונגד אינריקו קיסר אשכנז und gegen den deutschen Kaiser Heinrich
 ומפני אימת אינריקו הקיסר Und wegen der Furcht vor dem Kaiser Heinrich,
 נקרא מאת ג'ילאשיאו האפיפיאור, wurde er von Papst Gelasius gerufen,
 למשען לו: zu seiner Stütze.
 ואחרי מות האפיפיאור: הזה בצרפת. Und nach dem Tode dieses Papstes in Frankreich
 נעשה אפיפיאור גו"אידו הגמון ויא"ינה תחתיו. wurde Bischof Guido von Vienne Papst statt seiner.
 ויקראו שמו קא"ליסטו השני. Er nannte sich Calixt II.
 ויהי לודוביקו בעוזריו. Ludwig war sein Helfer.
 ויביאהו לרומ"ה Er brachte ihn nach Rom.
 וישב על כסא האפיפיורים Er saß auf dem Papst-Stuhl
 לכן נלחמו את לוד"וביקו מלך צרפת. Darum bekämpften den französischen König Ludwig
 אינר"יקו הקיסר der Kaiser Heinrich
 ואינר"יקו מלך אינגלאטירה und der englische König Heinrich.
 ויצא לקראתם Er zog gegen sie
 ביד חזקה mit starker Hand
 וידיחם מעליו. und stieß sie von sich.
 ויהי לעת זקנתו Als er alt geworden war
 ויפול בנו הבכור מעל הסוס ארצה fiel sein erstgeborener Sohn vom Pferd auf den Boden
 וימות. und starb.
 ויבך אותו אביו: Sein Vater beweinte ihn.
 ויואל לודוביקו המלך, Da unternahm es König Ludwig,
 וימליך את לודוביקו בנו בחייו. seinen Sohn Ludwig zu seinen Lebzeiten zum König zu machen.
 ושלישים שנה מלך. Dreißig Jahre hatte er regiert
 וילך בדרך כל הארץ: und ging den Weg alles Irdischen.

107 Eroberung von Tripolis (1109) und Beirut (1110)

וילך בירטר"אנדו אלוף טלוש"ה. Bertrand, der Graf von Toulouse, ging
 בספינות ג'ינוב"ה אל ארץ ארם. mit Schiffen Genuas nach Aram
 ועמו חיל גדול und mit ihm eine große Streitmacht,
 פרשים ואיש רגלי. Reiter und Fußvolk,
 ויחן על טריפול"י. und er lagerte gegen Tripolis.
 ויצורו עליה בים וביבשה: Sie belagerten es zu Wasser und zu Lande.
 וילכו שם בא"לדואינו המלך Dorthin gingen König Balduin
 ואנשי מלחמתו und seine Kriegersleute.
 וילחמו אליה ימים רבים. Sie bekämpften es lange Zeit.
 ויראו אנשי העיר Die Leute der Stadt fürchteten,
 כי אין לאל ידם daß ihre Kraft nicht zum Himmel reicht,
 להצילה. sie zu retten,
 ויצאו אליהם und gingen zu ihnen hinaus
 ויתנו העיר בידם und gaben die Stadt in ihre Hand
 בשנת תשע ומאה ואלף. im Jahre neunundhunderttausend.
 על השוליים: 1109 Randnotiz: 1109
 וילכו הם ונשיהם וטפם לדרכם חפשים. Sie und ihre Frauen und ihre Kinder gingen frei ihres Weges
 והעיר נתנה לבירטר"אנדו und die Stadt wurde Bertrand gegeben,
 רק כי יהיה למלך באלד"ואינו לעבד. nur daß er dem König Balduin dienstbar sei,

מעלה מנחה כל הימים: alle Tage Tribut zu zollen.
 בימים ההם הלך באלד"ואינו המלך In jenen Tagen ging König Balduin
 על באר"וט gegen **Beirut**
 וילכדנה בחזקה und nahm es mit Gewalt ein.
 ויכו את יושבי העיר לפי חרב. Sie erschlugen die Bewohner der Stadt mit Schwertes Schneide
 בחדש השני im zweiten Monat,
 הוא חדש אייר das ist der Monat Ijjar,
 בשנת עשתי עשר ומאה ואלף im Jahre elfundhundertundtausend,
 על השוליים: 1111 Randnotiz: 1111
 היא שנת ד' אלפים תתע"א: das ist das Jahr 4871.

108 Eroberung von Sidon 1110

בשנה ההיא הגיע לחוף איאופה In jenem Jahre kam an die Küste von Jaffa
 אח מלך נוב"ירגיאה. der Bruder des Königs von Norwegen
 ועמו חיל גדול. und mit ihm eine große Streitmacht,
 כי התנדבו לבו גם הוא sein Herz hatte auch ihn dazu bewegt,
 ללכת להלחם בישמעאלים: zu gehen, gegen die Ismaeliten zu kämpfen.
 וישמח המלך ויאסוף גם הוא מחנהו. Der König freute sich und sammelte ebenfalls sein Lager.
 וילכו שניהם יחדיו Beide gingen miteinander
 ויחנו על צידון: und lagerten gegen **Sidon**
 ויצורו עליה בים וביבשה. und belagerten es zu Wasser und zu Lande.
 וילחמו אליה ימים רבים. Sie kämpften gegen es lange Zeit
 ותנתן העיר בידם בתנאי und die Stadt wurde in ihre Hand gegeben unter der Bedingung,
 שהעשירים וגדולי העיר ילכו לדרכם. daß die Reichen und Großen der Stadt ihres Weges gehen könnten.
 ודלת העם תשאר לעבוד את הארמה: und das arme Volk bliebe, um den Boden zu bearbeiten.
 ויבואו הערלים העירה. Die Unbeschnittenen kamen in die Stadt
 בחדש העשירי im zehnten Monat,
 הוא חדש טבת das ist der Monat Tevet,
 והיה בידם ימים רבים: und sie war lange Zeit in ihrer Hand.

Gn 22,6 = 8

109 Tankreds Tod und Nachfolge

לתקופת השנה מת טאנ"קרידו. Zur Jahreswende starb **Tankred**,
 מכלכל אנטיא"וקיאה. der Verwalter von Antiochia.
 וישם את רוג"יראו קרובו תחתיו: Er setzte den **Roger** an seine Stelle
 ויאמרו אליו und sagte zu ihm:
 בבא בואמ"ונדו בן בואמונ"דו Wenn Bohemund, der Sohn Bohemunds kommt,
 נתון תתן אליו העיר. sollst du ihm unbedingt die Stadt geben,
 כי לו משפט המלוכה: den er hat das Recht zur Herrschaft.

110 Schlacht von Al-Sannabra 1113

ובשנת שלש עשרה ומאה ואלף Und im Jahre dreizehnhundertundtausend
 על השוליים: 1113 Randnotiz: 1113
 בא תוגר אחד מארץ פרס kam ein **Türke aus Persien**
 בעם כבד מאד וביד חזקה mit mächtigem Volk und starker Hand
 להלחם בארץ יהודה. im Lande Judaea zu kämpfen.
 ויצא המלך לקראתם Der König zog ihnen entgegen
 עם אנשי הצבא אשר אתו mit den Leuten des Heeres, das bei ihm war.
 ואת שרי אנטיא"וקיאה. וטריפו"לי. Aber die Fürsten von Antiochia und Tripolis
 ואת חילם לא קרא. und ihre Streitmacht rief er nicht.
 וינגף באלד"ואינו Balduin wurde geschlagen
 לפניהם Kustode/Blatthüter

Ri 12,1

vor ihnen. לפניהם.
Seine Leute fielen durch Schwertes Schneide. ויפלו אנשיו לפי חרב.
Die Toten jener Niederlage waren ויהיו המתים במגפה ההיא
tausendundzweihundert Mann zu Fuß אלף ומאתים איש רגלי.
und dreißig Reiter. ושלשים פרשים:
Und die Übrigen flohen um ihr Leben. והנשארים ברחו לנפשם:
Die Türken vernichteten וישחיתו התוגרמי
alle Orte, an denen sie vorüberkamen את כל המקומות אשר עברו שם
und kehrten fröhlich in ihr Land zurück. וישבו אל ארצם בשמחה:

111 Schlacht von Sarmin 1115

Und im Jahre fünfzehnhundertundtausend **ובשנת** חמשה עשר ומאה ואלף
Randnotiz: 1115 על השוליים: 1115
kam **Bursuq** der Fürst der Türken בא בורשוקוא"ינו שר התוגרמים
und eine sehr große Streitmacht ועמו חיל גדול מאד.
und zog in das Land Antiochia. וילך בארץ אנטיא"וקיאה.
Sie legte Feuer an alle jene Städte ויצת אש בכל הערים ההם.
und das Volk schlug er mit Schwertes Schneide. ואת העם הכה לפי חרב:
Gegen sie zogen der Fürst von Antiochia ויצאו אליהם שר אנטיא"וקיאה.
und der Fürst von Edessa ושר איד"ישאנו
und stellten sich ihnen zum Kampf. ויערכו אתם מלחמה:
Die Türken wurden geschlagen וינגפו התוגרמים
und wandten den Rücken. ויתנו עורף
Sie verfolgten sie וירדפו הערלים אחריהם.
und vernichteten von ihnen eine große Menge וישחיתו מהם עם רב.
und gingen zu ihren Zelten. וילכו לאהליהם
Sie nahmen viel Beute ויקחו שלל רב.
und kehrten in ihre Land zurück. וישבו אל ארצם:

112 Zuzug nach Jerusalem

König Balduin sah **וירא** באלד"ואינו המלך
das öde Jerusalem את ירושלם שוממה
ohne Einwohner מאין יושב
und wurde traurig. ויתעצב את לבו.
Er hörte, וישמע
daß in allen Städten Arabien jenseits des Jordan כי בכל ערי הערב מעבר לירדן.
sich Unbeschnittene zwischen den Ismaeliten befinden נמצאו ערלים בין הישמעאלים
und schickte, ihre Frauen und Kinder zu holen וישלח ויקחם ואת נשיהם ואת טפם:
und siedelte sie in Jerusalem an. ויושיבם בירושלם
Dort waren sie ויהיו שם
bis zum Tage der Exilierung des Landes. עד היום גלות הארץ:

Ri 18,30

113 Balduin I. Tod 1118 und seine Nachfolge

Balduin spannte seinen Wagen an **ויאסור** בא"לדואינו את רכבו.
und nahm sein Volk mit sich. ואת עמו לקח עמו.
seine Rache an den Ägyptern zu nehmen. לנקום נקמתו מאת המצריים.
Sie gingen nach ihren Stationen וילכו למסעיהם:
und lagerten gegen die Stadt **Farama**, ויחנו על העיר פאראמ"יאה.
die am Meeresrand liegt, אשר על שפת הים.
nahe dem Nil-Strom קרובה אל הנהר נילוס.
hingegen war der Name frühere Name der Stadt **Tanis**. ואולם טאנ"וש. שם העיר לראשונה:

Ex 14,6

Sie belagerten es und nahmen es ein. ויצורו עליו וילכדו.
 Und nach der Beute streckten sie ihre Hand. ובביזה שלחו את ידם:
 Als er dachte, ויהי בחשבו
Wohnungen in Besitz zu nehmen, die nicht sein sind, לרשת משכנות לא לו.
 erkrankte er an der Krankheit, an der er starb. ויחלא את חוליו אשר מת בו
 Er kehrte nach Jerusalem zurück und starb. וישוב ירושלימה וימות.
 im Jahre achtzehnhundertundtausend. בשנת שמנה עשר ומאה ואלף:
 Randnotiz: 1118 על השוליים: 1118
 Balduin von Bourcq, der Fürst von Edessa, וימלך באלד"ואינו. די בורגו שר אידיש"אנו.
 der ihm Nächste von seiner Familie, wurde statt seiner König. הקרוב אליו וממשפחתו תחתיו.
 Er war Franzose. והוא צרפתי
 Viele von den Fürsten waren sehr verärgert. ויחר אל רבים מהשרים מאד:
 Sie schickten, den Bruder des Königs, **Eustach** zu holen, וישלחו להביא את איאושטא"קיאז אח המלך.
 da er das Recht auf die Regierung hatte. כי לו משפט המלוכה:
 Er kam widerwillig bis Apulien, ויבא על אפו עד פולייא
 und hörte, daß Balduin, König geworden war, וישמע כי מלך באלד"ואינו.
 und wollte zu seinem Lande zurückkehren. ויאמר לשוב אל ארצו:
 Sie sagten zu ihm: Warum tust du das? ויאמרו אליו למה תעשה כה
 Du hast das Recht auf die Regierung. ואלך משפט המלוכה:

113b Eustachs Absage

Er sagte: Fern sei es mir, ויאמר חלילה לי
 Gründe für einen Kampf im **Heiligen Lande** zu bieten. מהיותי סבות מלחמה בארץ הקדושה:
 Das Land, in dem meine beiden Brüder starben, הארץ אשר מתו שמה שני אחי
 die besser waren als ich, הטובים ממני.
 um ihr Wohlergehen zu mehrern. להרבות בשלומה.
 Und er kehrte in sein Land zurück. וישוב אל ארצו:

114 Joscelyn Nachfolger für Edessa

König Balduin war ein tüchtiger Mann, ובאלדואינו המלך איש חיל.
 von schöner Gestalt, יפה תואר.
 und Böses meidend. וסר מרע.
 Als er König wurde, ויהי במולכו
 gab er seine Stadt Edessa ויתן את עירו אידיש"אנו
 seinem Verwandten Joscelyn, אל יוס"ילינו הקרוב אליו
 damit er wisse den Ausgang jener Städte. להיותו יודע את מוצא הערים ההם:

115 Schlacht von Ager Sanguinis 1119

Damals kamen **Ilghazi**, der Heerführer der Ismaeliten, אז באו גא"זו שר צבא הישמעאלים
 und der König von Damaskus ומלך דמשק
 und mit ihnen mächtiges Volk. ועמהם עם רב.
 Die gingen in das Gebiet von Antiochia und lagerten dort. וילכו בגבולי אנטיאוק"יאה ויחנו שם.
 Ihnen entgegen zogen **Roger**, der Versorger der Stadt, ויצאו לקראתם רוג"ריאו מכלכל העיר.
 und die Fürsten von Edessa und Tripolis ושרי אידיש"אנו וטר"פולי
 Dort stellten sie sich zum Kampf ויערכו שם מלחמה.
 bevor der König zu ihnen kam בטרם בא אליהם המלך
 und die Streitmacht, die bei ihm war. והחיל אשר אתו
 Da wurden sie von ihren Feinden geschlagen וינגפו לפני אויביהם
 und fielen durch Schwertes Schneide. ויפלו לפי חרב
 Auch ויפול גם
 Kustode/Blatthüter רוגיראו

der Heerführer Roger fiel רוג'יר"ואו שר הצבא
 in jenem Kampf. במלחמה ההיא.
 Die Toten der Niederlage waren ויהיו המתים במגפה
 siebenhundert Reiter (700) שבע מאות פרשים
 und dreitausend Mann zu Fuß. (3 000) ושלושת אלפי איש רגלי.
 Aber von den Ismaeliten fehlte fast kein Mann. ומהישמעאלים כמעט לא נפקד איש:
 Nach weiteren Tagen ויהי לימים עוד
 da schickte Ilghazi וישלח גא"ז
 von den Kriegersleuten, die bei ihm waren, מאנשי הצבא אשר אתו
 gegen den König. לקראת המלך:
 Balduin traf auf sie ויפגשם בא"לדואינו
 und schwächte sie mit dem Schwert. ויחלישם לפי חרב.
 Und die Übrigen wurden lebendig gefangen. והנשארם נתפשו חיים:

116 Sieg der Kreuzfahrer 1119-08-14

An der Höhe des Jahres ויהי לתקופת השנה.
 gingen der König und seine Männer nach Antiochia וילכו המלך ואנשיו לאנטיא"וקיאה
 und Ilghazi zog ihnen entgegen ויצא גא"ז לקראתם:
 Und die Leute des Ilghazi wurden geschlagen. וינגפו אנשי גא"ז.
 Von ihnen fielen zu Boden ויפלו מהם ארצה
 etwa viertausend Mann. (4 000) כארבעת אלפי איש.
 außer den Gefangenen und den Versehrten. מלבד השבויים והמוכים
 Und die übrigen flohen um ihr Leben. והנשארם ברחו לנפשם:

117 Gefangennahme Balduins II. durch Balak 1123

Nach Verlauf von zwei Jahren ויהי מקץ שנתים ימים
 kamen Balak, der Heerführer der Türken, ויבואו בלק שר צבא התוגרמים
 und seine Streitmacht וחילו
 in das Gebiet von Antiochia. בגבולי אנטיא"וקיאה.
 Sie jagten ihre Schritte, צדו צעדם
 so daß sie nicht gehen konnten. מלכת:
 König Balduin sammelte seine Heerführer ויאסוף באלד"ואינו המלך שרי צבאותיו
 und seine Streitmacht וחילו.
 und ging in das Gebiet von Edessa. וילך בגבול אידיש"אנו:
 Als er die Stadt Turbessel sicher verließ, ויהי בצאתו מהעיר טורב"שיל לבטח.
 kam Balak aus dem Hinterhalt auf ihn zu ויצא בלק מן המארב לקראתו
 und faßte ihn lebend. ויתפשו חי:
 Er brachte ihn gefesselt in Ketten hinter den Euphrat ויוליכוהו אסור בזיקים מעבר אל הנהר פרת.
 und legte ihn unter Bewachung ויתנהו במשמר.
 an den Ort, במקום
 wo Joscelin, der Fürst von Edessa, אשר יוס"לינו שר איד"ישאנו.
 und sein Gefährte ומרעהו
 gefangen waren. אסורים שם
 Dort saßen sie lange Zeit. וישבו שם ימים רבים:
 Und etwa fünfzig Armenier וכחמישים איש ארמ"ני.
 aus dem Lande des Fürsten von Edessa schworen sich, מארץ שר איד"ישאנו נשבעו יחדיו
 sie aus dem Gefängnis zu holen in jener Zeit. להוציאם מבית כלא בעת ההיא:
 Sie kamen zu dem Turm, ויבואו אל המגדל.
 wo der König und die Fürsten gefangen waren, אשר המלך והשרים אסורים שם.
 gekleidet wie Geistliche mit List. מלובשים ככומרם בערמה:
 sie erschlugen ויכו

die Wächter des Turmes mit Schwertes Schneide את שומרי המגדל לפי חרב.
 und nahmen den Turm ואת המגדל לקחו:
 und holten den König und die Fürsten aus dem Gefängnis ויוציאו את המלך ואת שריו מבית כלא.
 Die Türken hörten וישמעו התוגרמים.
 und liefen zu dem Turm, וירוצו אל המגדל.
 bevor sie herausgelangt waren, בטרם צאתם החוצה.
 stiegen aber nicht auf den Turm, ואל המגדל לא עלו
 denn sie hatten die Türen geschlossen. כי סוגרו הדלתים.
 Da belagerten sie sie. ויצורו עליהם:
 Der König wies an, ויצו המלך
 daß Joscelin und seine beiden Knappen mit ihm ויצאו יוס"לילינו ושני נעריו אתו
 heimlich davongingen. בלט.
 Sie querten den Euphrat ויעברו את הנהר פרת בנודות:
 und gingen bis Antiochia. וילכו עד אנטא"וקיאה.
 Sie erzählten alles, ויגידו
 was ihnen geschehen war. את כל אשר קרם.
 Die Unbeschnittenen sammelten Heer und Reiter ויאספו הערלים גם חיל גם פרשים
 ihnen zu Hilfe zu kommen. ללכת בעזרתם:
 Als sie noch in Antiochia waren, עודם באנטיא"וקיאה.
 nahm Balak den Turm mit Gewalt ein, ובלק לקח המגדל בחזקה.
 nahm den König ויקח את המלך
 und schickte ihn וישלחו
 mit dem Sohn seines Bruders עם בן אחיו
 und mit **Waleran** ועם גאליר"אנו
 in die Stadt Kairo, אל העיר קא"יירו.
 das war Ägypten früher. היא מצרים לראשונה:
 Dort saßen sie in Ketten gefesselt lange Zeit. וישבו שם אסורים בזיקים ימים רבים:
 Und die Leute von Armenien geißelten sie ואת אנשי אירמ"יניאה יסרו בשוטים.
 und brachten ihn blutig in die Fragewelt hinab. ויורידום בדם שאולה:
 Die Unbeschnittenen, וישמעו הערלים
 die ihnen zu Hilfe kamen, hörte das הבאים לעזרתם.
 und kehrten um. וישבו אחור:

1Kg 2,9

118 Kampf bei Ibelin 1123-05-29

Der König von Ägypten hörte, וישמע מלך מצרים
 daß Balduin gefangen genommen worden war כי נשבה באלד"ואינו.
 und daß er nach Ägypten herabgebracht worden war, וכי הורד מצרימה:
 und sammelte sein Lager ויאסוף מחנהו
 und kam am Meer entlang bis Askalon. ויבא דרך הים באניות עד אשקלון.
 Und der Klang wurde gehört. והקול נשמע
 Die Unbeschnittenen sammelten sich auch ויאספו הערלים גם הם.
 und an ihrer Spitze **Eustach Garnier**, ובראשם איאוש"טאקיא גרימ"יר.
 den ihn hatten die Fürsten כי בו בחרו השרים
 vom Tag des Exils des Königs an gewählt. מיום גלות המלך.
 Sie zogen ihnen mit starker Hand entgegen ויצאו לקראתם ביד חזקה:
 und fanden sie in Ibelin וימצאום ביב"לים
 und stellten sich ihnen zum Kampf ויערכו אתם מלחמה
 und schlugen sie mit Schwertes Schneide. ויכום לפי חרב.
 Und etwa siebentausend Ismaeliten fielen erschlagen zu Boden וכשבעת אלפים ישמעאלים נפלו חללים ארצה
 bei jener Niederlage במגפה ההיא:
 außer den Gefangenen, die in großer Menge waren. מלבד השבויים אשר היו לרוב מאד.
 Und die Übrigen והנשארים
 Kustode/Blatthüter ברחו

flohen. ברחו למו.

Ihr Leben hatten sie zur Beute. ותהי להם נפשם לשלל:

119 Eustach Garniers Nachfolger Wilhelm von Bures 1123

Nach weiteren Tagen ויהי לימים עוד

starb Eustach וימות איאושט"אקיא

und die Fürsten wählten den Wilhelm von Bures. ויבחרו השרים את גוליא"למו מבוריס.

Er wurde ihr Hirte bis zur Rückkehr des Königs. ויהי להם לרועה עד שוב המלך:

120 Einnahme von Tyros 1124

In jenen Tagen ging Dominico Michael בימים ההם הלך דומ"ניקו מיכ"אל.

der venezianische Heerführer שר צבא הוויניצי"אני.

und mit ihm siebzig Galeeren ועמו שבעים ספינות משוטטות

in die Meere Syriens, אל ימי סיר"יאה.

das ist Aram. היא ארם:

Er verfolgte Schiffe Ägyptens, וירדוף אחרי ספינות מצרים

die zu ihrem Lande unterwegs waren, ההולכות דרך ארצם

als sie hörten, בשמעם

daß ihre Heere vor ihren Feinden im Kampf gefallen waren, כי נפלו צבאותם לפני אויביהם במלחמה:

und faßten sie bei Askalon. וישגם אצל אשקלון.

und vernichteten von ihnen eine große Menge. וישחיתו מהם עם רב:

Die Übrigen flohen וינוסו הנשארם

und wandten den Rücken. ויתנו עורף.

Ihr Leben hatten sie zur Beute. ותהי להם נפשם לשלל:

Und vom Blut der Ismaeliten, die in jener Niederlage fielen, ומדם הישמעאלים אשר נפלו במגפה ההיא

wandelte sich das Wasser des Meeres in Blut נהפכו מי הים לדם:

bis auf zwei Meilen weit. עד רחוק ב' מילין

Solches gab es nicht seit es einem Volk angehört. לא נהיה כזאת מיום היותם לגוי:

Der Venezianer fand noch וימצאו עוד הוויניצי"אני

zehn Schiffe, die alles Gut Ägyptens transportierten, עשרה ספינות נושאות כל טוב מצרים.

und nahm sie. וילכדום

Sie teilten ihre Beute unter sich. ויחלקו שללם ביניהם:

Ihr Heerführer kam nach Jerusalem ויבא שר צבאם ירושלימה

Sie ehrten ihn ויכבדוהו

und berieten miteinander ויועצו יחדיו

und schlossen einen Bund gegen Tyros. ועל צור ברית יכרותו.

Sie führten aus, was sie geplant hatten zu tun ויעשו ככל אשר יזמו לעשות.

und belagerten es ויצורו עליה

und kämpften gegen es viele Tage. וילחמו אליה ימים רבים:

Die Ismaeliten sammelten sich, ihnen zu Hilfe zu kommen, ויאספו הישמעאלים לבא בעזרתם.

fanden aber nicht die Kraft ולא עצרו כח:

und kehrten auf ihrem Wege um. וישבו לדרכם:

Und der Hunger lastete in der Stadt, והרעב כבד בעיר

jeder Brot-Stab war gebrochen, נשבר להם מטה לחם

durch Belagerung und Enge, במצור ובמצוק.

Sie konnte ihn nicht weiter verbergen. ולא יכלו עוד הצפינו.

wegen der Gluten des Hungers. מפני זלעפות רעב:

Sie gingen hinaus zu den Leuten des Heeres ויצאו אל אנשי הצבא.

und gaben die Stadt in ihre Hand ויתנו העיר בידם

im Jahre vierundzwanzigundhundertundtausend. בשנת ארבעה ועשרים ומאה ואלף:

Randnotiz: 1124 על השוליים: 1124

Bogen/Heft 5, Lage 2 ה ב 5 ii

Ex 9,24

Gn 43,1

Ex 2,3a

Klg 5,10

121 Auslösung Balduins II. 1124

בשנה החיא בחדש השביעי In jenem Jahre im siebenten Monate (AM 4884/AD 1124-09)
 נפדה המלך באלד"ואינו. wurde der König Balduin ausgelöst
 אחרי גלותו שמנה עשר חדשים nachdem er achtzehn Monate exiliert war.
 וישוב ירושלימה. Er kehrte nach Jerusalem zurück
 וישמחו השר' אתו: und die Fürsten freuten sich mit ihm.

122 Schlacht von Azaz 1125

לתקופת השנה בא בורש"יקואינו An der Höhe des Jahres kam **Bursuq**
 שר צבא התוגרמים der Heerführer der Türken
 וחמשה עשר אלף פרשים רצים לפניו: und fünfzehntausend Reiter eilten ihm voraus.
 ויעברו את נהר פרת Sie querten den Euphrat
 ויבואו בגבולי אנטי"אוקיאה und kamen in das Gebiet von Antiochia
 ויחנו שם: und lagerten dort.
 ויצא המלך לקראתם Der König zog ihnen entgegen
 ועמו מאה ואלף פרשים und mit ihm hunderttausend Reiter (1 100)
 ואלפים איש רגלי. und zweitausend Mann zu Fuß. (2 000)
 ויערוך אתם מלחמה: Er stellte sich ihnen zum Kampf.
 וינוסו מפניו Sie flohen vor ihm
 נתנו עורף. und wandten den Rücken.
 וירדוף אחריהם Sie verfolgten sie
 ויחלישם לפי חרב. und schwächten sie mit Schwertes Schneide.
 ויפלו מהם כאלפים איש ביום ההוא. Von ihnen fielen etwa zweitausend Mann an jenem Tage (2 000)
 ומהנוצרים לא נלכדו בשחיתותם. und von den Christen wurden bei ihrem Verderben
 כי אם ארבעה ועשרים איש: nur vierundzwanzig Mann gefangen genommen

123 Zug gegen Damaskus 1126

ויאסוף עוד המלך מחנהו Der König sammelte wieder sein Lager.
 וילכו בגבולי דמשק. Sie gingen in das Gebiet von **Damaskus**
 וישחיתו כל חלקה טובה. und vernichteten jedes gute Landstück
 והנמצאים הוכו לפי חרב: und die sie fanden, erschlugen sie mit Schwertes Schneide.
 ויצאו לקראתם אנשי דמשק. Die Leute von Damaskus zogen ihnen entgegen
 ויערכו אתם מלחמה. und stellten sich ihnen zum Kampf
 מן בקר עד ערב. vom Morgen bis zum Abend.
 וינגפו אנשי דמשק Die Leute von Damaskus wurden geschlagen
 ויתנו עורף. und wandten den Rücken,
 כי כלתה אליהם הרעה: da das Böse über ihnen beschlossen war.
 ויפלו מהם Von ihnen fielen
 כאלפים איש ביום ההוא חללים ארצה etwa zweitausend Mann an jenem Tage erschlagen zu Boden
 ומהערלים נפקדו ארבעה ועשרים פרשים und von den Unbeschnittenen vierundzwanzig Reiter
 ושמונים איש רגלי: und achtzig Mann Fußvolk.

1Sm 20,7.9.17

123b Bohemund II. tritt sein Erbe an 1127

ובשנת שבע ועשרים ומאה ואלף שנים Und im Jahr siebenundzwanzigundhunderttausend Jahre
 על השוליים: 1127 Randnotiz: 1127
 בא בואמ"ונדו בן בואמ"ונדו. kam **Bohemund**, Sohn Bohemunds,
 שר אנטי"אוקיאה אל ארץ ארם. der Fürst von Antiochia in das Land Aram
 ויצא המלך לקראתו Der König zog ihm entgegen
 וישיבו Kustode/Blatthüter

und brachte ihn nach Antiochia zurück.
 Der König gab ihm seine Tochter **Alice** zur Frau
 Er liebte sie.
 Der König kehrte in sein Haus zurück.
 Damals nahm Bohemund die Stadt **Keresdem**
 aus der Hand der Türken mit Gewalt.
 In jenen Tagen bebte **Tyros**
 und die Erde öffnete ihren Mund
 und eine große Menge starb.

124 Fulko von Anjou 1129

Der König schickte auf Rat der Fürsten
 den Grafen **Fulko** von Anjou.
 Sie brachten den Fulko und die Fürsten, die bei ihm waren, nach Akko
 im Frühlingsmonat (AM 4890/AD 1129)
 im Jahre neunundzwanzigundhundertundtausend.
 Randnotiz: 1129
 Der König ehrte ihn sehr.
 Er gab ihm seine älteste Tochter **Melisande** zur Frau.
 Er sagte zu ihm:
deinen Befehl soll mein ganzes Volk ausführen.
 Sei nur tüchtig.

Gn 41,40aß

125 Zug gegen Damaskus 1129

An der Höhe des Jahres
 kehrten die Boten zurück,
 die der König zu den Königen des Westens geschickt hatte
 und mit ihnen viele angesehene Fürsten,
 die ihr Geist trieb, ihnen zu Hilfe zu kommen.
 Der König freute sich mit ihnen.
 Sein Herz erhob sich sehr
 und sie vertrauten auf ihre Menge und die Stärke ihrer Hand.
 Sie gingen mit Damaskus zu kämpfen.
 Von ihnen starb eine große Menge.
 Sie kehrten beschämt zurück.

126 Tod Bohemunds II. 1130

Im Jahre dreißigundhundertundtausend
 Randnotiz: 1130
 kam **Radwan**, der König von Aleppo
 mit schwerem Volk und mit starker Hand
 in das Gebiet von Antiochia
 und lagerte dort.
 Bohemund, der Fürst der Stadt, zog ihm entgegen
 bevor sich viele Völker gesammelt hatten
 und stellte sich zum Kampf mit ihnen.
 Die Leute, die bei ihm waren, flohen
 und die Türken erschlugen ihn mit Schwertes Schneide.
 Er kehrte nicht wieder nach Hause zurück.
 Die Leute

von Antiochia schickten nach dem König von Jerusalem
אנשי אנטיא"וקיאה למלך ירושלם
um Hilfe.
לעזרה.
Er beeilte sich zu kommen.
ויחפז ללכת:

127 Alice verweigert ihrem Vater Balduin II. den Zutritt nach Antiochia

Als er kam,
ויהי כבואו
weigerte sich seine Tochter Alice,
ותמאן א"ליס בתו
den König, ihren Vater, in die Stadt kommen zu lassen.
להביא את המלך אביה העירה:
Etwa einen ganzen Tag drängte er nicht,
ולא אץ
hineinzukommen.
לבוא כיום תמים
Dann brannte sein Zorn in ihm
וחמתו בערה בו.
und er redete zu ihrem Herzen
וידברו על לבה.
und kam gegen ihren Willen in die Stadt
ויבוא על אפה העירה.
und handelte an der Stadt und ihrer Umgebung nach seinem Willen.
ויעש מהעיר וסביבותיה כרצונו.
Die Türken flohen vor ihm.
וינוסו התוגרמים מפניו:
Bohemund hatte eine Tochter,
ולבו"אמונדו בת
die ihm Alice geboren hatte.
אשר ילדה לו א"ליס.
Die hatte das Erbrecht.
ואליה משפט הירושה:

128 Tod Balduin II. 1130

Der König kehrte nach Jerusalem zurück
וישוב המלך ירושלימה.
und erkrankte an der Krankheit,
ויחלה את חוליו
an der er starb.
אשר מת בו:
Er wies an, daß sie ihn zum Haus des Geistlichen brachten.
ויצו ויוציאוהו אל בית הכומר.
Er rief alle seine Fürsten und seine Diener.
ויקרא את כל שריו ועבדיו
Auch sein Schwiegersohn Fulko und seine Tochter ließ er kommen
ויבא גם את פו"לקוש חתנו ואת בתו.
und ihren kleinen Sohn **Balduin**.
ואת באלדואינו בניהם הקטן.
Er übergab ihnen die Leitung des Königtums.
ויתן להם הנהגת המלכות.
Er schwor ein Gelübde, seiner Statue zu dienen.
וידור נדר לעבוד פסלו.
Sein Geist ging aus und er starb
ותצא רוחו וימות.
im Jahre dreizehn Jahre seiner Herrschaft. (13)
בשנת שלש עשרה שנה למולכו:

129 Fulko König von Jerusalem und Joscelin I. von Edessa 1131

Fulko wurde statt seiner König
וימלך פו"לקוס תחתיו.
im Jahre einunddreißigundhunderttausend.
בשנת אחד ושלשים ומאה ואלף.
Und er war siebzig Jahre alt. (70)
והוא בן שבעים שנה:
Randnotiz: 1131
על השוליים: 1131
In jenen Tagen kam der **Sultan** mit starker Hand
בימים ההם בא השו"לטאן ביד חזקה.
und belagerte den Turm **Kaisun**
ויצר על מגדל א"יקון
im Gebiet von Edessa.
אשר בגבולי אידיש"אנו:
Joscelin hörte das
וישמע יוסי"לינו השר
war aber krank und betagt.
והוא חולה בא בימים.
Er rief seinen Sohn Joscelin
ויקרא לבנו יוסי"לינו
und sagte zu ihm:
ויאמר אליו
Sieh doch, *ich bin alt und hinfällig geworden*
הנה נא זקנתי ושבתי
Ich kann nicht mehr aus- und eingehen
לא אוכל לצאת ולבוא:
Und jetzt, mein Sohn, gürte mit Kraft deine Lenden
ועתה בני אזור נא בגברה חלצך
und zieh gegen sie zu Felde
וצא אליהם השדה.
mit den Leuten, die bei uns sind,
עם האנשים אשר אתנו
und entferne von uns nur
והסר מעלינו רק
את Kustode/Blatthüter

diesen Tod. את המות הזה:
 Der Knabe weigerte sich, zu gehen, וימאן הנער ללכת,
 weil er sich fürchtete. כי ירא.
 Da wurde der Alte zornig. ויחר אף הזקן.
 Er wies an, ויצו
 daß sie ihn auf Stangen trügen auf der Liege. וישאוהו במוטות על המטה:
 Er zog mit den Leuten des Heeres ihnen entgegen. ויצא עם אנשי הצבא לקראתם.
 Der Sultan hörte, וישמע השולטאן
 fürchtete sich und war erschüttert. ויירא ויתחלחל.
 Er hob sich weg von dem Turm, ויקום מעל המגדל
 bevor sie kamen. בטרם בואם.
 und ging seines Weges. וילך לו לדרכו:

130 Tod Joscelins I. von Edessa 1131

Als sie zurückkehrten ויהי בשובם
 wies der Alte an, ויצו הזקן
 daß sie die Liege von ihren Schultern auf den Boden stellten. ויורידו המטה מעל שכמם ארצה.
 Er hob seine Augen zum Himmel, וישא עיניו השמימה
 gab G'tt Dank, ויתן תודה לאלדים
 der ihm diese Rettung am Ende seiner Tage gewährt hatte אשר נתן אליו התשועה הזאת באחרית ימיו:
 und die Furcht vor ihm auf die Türken gelegt hatte, ואשר שם יראתו על התוגרמים
 als er an den Toren des Todeschattens war. בהיותו בשערי צלמות.
 Sein Geist ging aus ותצא רוחו
 und er starb. וימות.
 Sein Sohn trat an seine Stelle. ויקום בנו תחתיו.

131 Die Herrschaft Fulkos beginnt 1131

Die Herren von Antiochia riefen ויקראו בעלי אנטיא"וקיאה.
 den König Fulko את המלך פו"לקוש
 im ersten Jahre seiner Herrschaft בשנה הראשונה למולכו
 und er kam eilend. ויחפז ללכת:
 Alice weigerte sich, ותמאן א"ליס
 ihn in die Stadt kommen zu lassen, להביאו העירה.
 denn sie wollte über sie herrschen. כי אותה למלוך עליהם.
 Sie gab dem Fürsten von Tripolis Geschenke ותתן מתנות אל שר טר"יפולי
 und machte ihn mit den glatten Äußerungen ihres Mundes geneigt, ותטהו בחלקלקות פיה
 ihr zu helfen. להיות בעזרתה:
 Er zog zu Felde mit starker Hand, ויצא השדה ביד חזקה
 mit dem König zu kämpfen. להלחם במלך.
 Sie stellten sich zum Kampf. ויערכו שם מלחמה.
 Er floh vor dem König ויברח מפני המלך.
 Sein Leben hatte er zur Beute. ותהי אליו נפשו לשלל:
 Und nach einer weiteren kurzen Zeit ולימים עוד מזער השלימו ביניהם.
 kam der König in die Stadt. ויבא המלך העירה.
 Er setzte den Reinald zum Hirten über sie. וישם את רגינא"לדו לרועה עליהם
 Und die Stadt ruhte. והעיר שקטה.
 Er kehrte nach Jerusalem zurück. וישוב ירושלימה:
 Nach einiger Zeit hörte er, ויהי לימים עוד וישמע
 daß die Türken aus Persien mit starker Hand kämen, כי באו תוגרמי מארץ פרס ביד חזקה
 in den Gebieten von Antiochia zu rauben. לשוט בגבולי אנטיאוקי"אה.
 Er spannte seinen Wagen an und sein Volk ויאסור את רכבו ואת עמו

nahm er mit sich. לקח עמו.
 Er zog ihnen eilig entgegen. ויחפז ללכת לקראתם:
 Auf dem Zug hörte er, ויהי בלכתם וישמע
 daß auch der Türkenfürst Zengi mit starker Hand käme כי בא גם שאגנ"ינו שר התוגרמים ביד חזקה
 und daß er gegen Tripolis kämpfe. וכי הוא נלחם על טריפול"לי.
 Da bog er ab, ihm entgegen. ויט הדרך לנגדו:
 Zengi machte sich auf, ויקום שאגנ"ינו
 bevor sie kamen, בטרם בואם.
 denn er fürchtete um sein Leben כי ירא את נפשו.
 und kehrte in sein Land zurück. וישוב אל ארצו:
 Der König nahm seinen Weg nach Tripolis וילך המלך לדרכו טריפול"לי
 Er fand die Türken auf dem Felde verstreut וימצא את התוגרמים נטושים על פני השדה.
 und schlug sein Zelt gegenüber auf. ויט אהלו מנגד:
 Sie saßen dort eine Anzahl an Tagen וישבו שם ימים מספר.
 erhoben sich nicht ולא קמו
 und bewegten sich nicht fort. ולא זעו ממנו.
 Sie sagten nämlich in ihren Herzen: כי אמרו בלבם
 Mögen sich alle Herden versammeln, יאספו כל העדרים
 die nach uns kommen. הבאים אחרינו.
 Wir wollen sie als Volk vernichten, ונכחידם מגוי
 so daß nicht mehr bleibt Unbeschnittener und Unreiner. ולא ישאר עוד ערל וטמא:
 Der König sah, וירא המלך
 daß sie vor ihm nicht wichen כי לא זעו מפניו.
 und sagte: ויאמר
 Ist das nichts?! הלא דבר הוא
 Er faßt sich ein Herz ויחזק לבו.
 und fiel plötzlich über sie her ויפול עליהם פתאום
 und schlug sie mit Schwertes Schneide. וכס לפי חרב.
 Von ihnen fiel ein große Menge ויפלו מהם עם רב.
 und die Übrigen flohen um ihr Leben. והנשארים ברחו לנפשם:

Gn 29,8 vgl. Gn 29,2f; 32,20

Ps 83,5

132 Verschwörung des Hugo von Jaffa 1134

Der König wies an, ויצו המלך
 daß die Herren von Antiochia schickten, וישלחו בעלי אנטיא"וקיאה
 den Raimund von Poitiers לקרוא את ראימ"ונדו פיקטא"ביאינשי
 zu rufen, לתת לו
 um ihm
 die Tochter ihres Herren Bohemund zur Frau zu geben, את בת בואמ"ונדו אדוניהם לאשה.
 und kehrte nach Jerusalem zurück. וישוב ירושלימה
 Damals schworen sie sich gegen den König. אז קשרו קשר על המלך.
 Zu den Verschwörern gehörte Hugo, der Fürst von Jaffa. ויהי בקושרים אוג"ו שר איא"ופי.
 Er ging von ihm nach Askalon וילך מאתו אשקלונה.
 und schloß eine Abmachung ויכרות ברית
 mit den ismaelitischen Bewohnern des Landes. עם הישמעאלים יושבי הארץ:
 Der König belagerte die Stadt Jaffa. וייצר המלך על עירו איא"ופי.
 Sie hörten, וישמעו
 daß Hugo von ihnen fortgegangen war, כי הלך אוג"ו מאתם
 eine Abmachung mit den Bewohnern von Askalon zu schließen. לכרות ברית עם יושבי אשקלון.
 Da gaben sie die Stadt in seine Hand. ויתנו העיר בידו:
 Als der König in Jaffa war, ויהי בהיות המלך באי"אופי.
 ging der König von Damaskus וילך מלך דמשק
 und nahm die Stadt Banias mit Gewalt. וילכוד את העיר פינ"יאדים בחזקה:
 Er erschlug alles Männliche mit Schwertes Schneide. ויך את כל זכורה לפי חרב.

Dt 20,13

Kustode/Blatthüter

Und Alles Übrige dem Auge Begehrliche,
die gingen gefangen vor dem Dränger.

Klg 1,5

133 Raimund heiratet Konstanze 1136

An der Höhe des Jahres
kam Raimund
und sie gaben ihm die Tochter des Bohemund zur Frau.
Sie war vierzehn Jahre alt zu jener Zeit. (14)

134 fällt Pons, Graf von Tripolis 1137

In jenen Tagen
schwärmte die Streitmacht von Damaskus in Gruppen
in das Gebiet von Tripolis.
Und Pons, der Fürst der Stadt, zog ihnen entgegen
und stellte sich ihnen zum Kampf.
Seine Leute flohen vor der Streitmacht von Damaskus.
Auch er fiel geschlagen zu Boden.
Die Leute von Assur im Libanon
waren nämlich auch bei seinen Vernichtern.
Viele von den Leuten von Tripolis fielen in jenem Kampf.
An seine Stelle trat sein Sohn Raimund.
Er holte seine Ausgebildeten hervor
und stieg das Libanongebirge hinauf
und nahm Rache für seinen Vater
an jenen Leuten
und kehrte zu seinem Lande zurück.

Gn 14,14

135 Rivalität zwischen Byzanz und Jerusalem
um die Oberhoheit in Antiochia

Johannes, Kaiser von Konstantinopel, hörte,
daß die Tochter von Bohemund
dem Raimund zur Frau gegeben worden war
und daß sie ihn zum Haupt der Herren von Antiochia gesetzt hatten,
und ihm keiner ein Wort gesagt hatte.
Da entbrannte sein Zorn.
Er spannte seinen Wagen an
und nahm sein Volk mit sich.
Er ging nach seinen Stationen
nach Antiochia hinüber mit starker Hand
und vertrieb die Franzosen
aus allen Orten, an denen er vorüber kam.
Er kam bis Antiochia
und belagerte es.
Das wurde König Fulko gesagt
und er wollte es retten.
Aber der Rat des DER NAME, der wird bestehen.

Ex 14,6

Spr 19,21b

136 Damaszenener Überfall auf Tripolis 1137

Sie kämpften noch in Antiochia
da kam Zengi in das Gebiet von Tripolis mit starker Hand.

ויהרוג כל מחמדי עין Er tötete Alles dem Auge Liebe,
 und legte Feuer in allen Städten,
 ויצת אש בכל הערים an denen er vorüberkam.
 ויאמר למלך Dem König wurde gesagt:
 בא שאג"נינו טריפו"לאתה: Zengi ist nach Tripolis gekommen.
 ר"ל לטריפולי Tripolis – in der Grundform, statt Richtungsform
 והנה מציב לו יד Und da hat er sich ein Zeichen aufgestellt
 ויסוב המלך ויעבור und ist der König umgekehrt und vorübergezogen
 וילך לקראתו ביד חזקה: und ihm mit starker Hand entgegengezogen.
 וישמע שאג"נינו Zengi hörte das,
 והוא נלחם על ראפ"אניה als er gegen Rafania kämpfte.
 ויקום וילך לקראתו Da machte er sich auf und ging ihm entgegen
 ויערוך אתם מלחמה und stellte sich ihm zum Kampf.
 ויפלו לפניו חללים ארצה: Vor ihm fielen viele erschlagen zu Boden.
 והמלך נס ברגליו Und der König floh zu Fuß
 אל עיר קטנה הקרובה אליהם. zu einer kleinen Stadt, die ihnen nahe war.
 וימלט שם. Er rettete sich dorthin.
 ויפלו ביום ההוא לפי חרב כל אנשי החיילים An jenem Tage fielen durch Schwertes Schneide alle Soldaten
 והנשאר' נתפשו חיים: und die Übrigen wurden lebend ergriffen.
 וגם שר טר"פולי גם ראימ"ונדו Auch der Fürst von Tripolis und Raimund
 נלכדו בשחיתותם wurden in ihrer Vernichtung gefangen.
 ויאסרום בנחושתים: Sie banden sie in Ketten.

1Sm 15,12

137 Zengi schlägt Fulko bei Barin 1137

וילך שאג"נינו Zengi ging
 ויצר על העיר und belagerte die Stadt,
 אשר המלך שם in der der König war
 וישפוך אליה סוללה: und schüttete gegen sie einen Wall
 ולא הניחם השב רוחם אליהם: und ließ sie nicht Luft schöpfen.
 וישמע Er hörte,
 כי שרי אנטיא"וקיאה ואיד"ישה daß die Fürsten von Antiochia und Edessa
 באים לעזרתם. zu ihrer Hilfe kämen.
 ויקראם לשלום לאמר: Da bot er ihnen Frieden an und sagte:
 תנו לי המגדל Gebt mir den Turm
 ואתם גם המלך גם האנשים und ihr, samt dem König und den Leuten,
 אשר נלכדו ראשונה die zuvor gefangen genommen wurden,
 תלכו חפשים: könnt frei gehen.
 ויעשו כן So taten sie.
 וילכו המלך והשר' אשר אתו לדרכם. Der König und die Fürsten, die bei ihm waren, gingen ihres Weges.
 לא חסר מאומה שאג"נינו מכל דברו הטוב Nichts ließ Zengi weg von seinem gesamten guten Wort,
 אשר דבר אליהם. das er zu ihnen gesprochen hatte.
 וישבו ירושלימה: Sie kehrten nach Jerusalem zurück.
 ושר אנטיא"וקיאה שב למקומו: Und der Fürst von Antiochia kehrte an seinen Ort zurück.
 והמלחמה שקטה: Und der Kampf ruhte.

138 Ludwig VII. folgt Ludwig VI. und zieht mit Konrad III. nach Judaea

בימים ההם סגר יומו לודוב"יקו מלך צרפת In jenen Tagen beschloß der französische König Ludwig,
 הנקרא גר"סו der der Dicke genannt wurde, seinen Tag.
 ושלישים שנה מלך Dreißig Jahre hatte er regiert. (30)
 וימלוך לוד"וביקו בנו תחתיו: Und sein Sohn Ludwig regierte statt seiner.
 הוא לודוביקו יוניאו"רי אשר הלך Das ist Ludwig d. J., der mit
 עמ Kustode/Blatthüter

Kaiser Konrad in das Land Judaea ging.
 Und auch dort richteten sie nichts aus
 und kehrten beschämt zurück.
 עם קונרד"אדו הקיסר אל ארץ יהודה.
 וגם שם לא עשו מאומה
 וישבו אחור בחרפה:

139 Byzanz sucht Antiochia zu unterwerfen 1137

Alle jene Tage kämpften die Leute von Kaiser Johannes
 gegen Antiochia beständig.
 Auch die Leute der Stadt legten Hand an
 und vernichteten von ihnen eine große Menge,
 denn *die Hand des DER NAME war gegen sie, sie zu verwirren*
 Als sie müde waren, es zu ertragen,
 sagten sie:
Wie lange soll das Schwert fressen?
 So schlossen sie miteinander Frieden in jener Zeit.
 כל הימים ההם נלחמו אנשי יוא"ן הקיסר
 על אנטיא"וקיאה תמיד.
 גם אנשי העיר מלאו את ידם
 וישחיתו מהם עם רב.
 כי יד יי' היתה בם להומם:
 ויהי כי נלאו נשא.
 ויאמרו
 עד מתי תאכל חרב.
 וישלימו ביניהם בעת ההיא:

Dt 2,15

2Sm 2,26

140 Vereinbarung Antiochias mit Byzanz 1137

Der Inhalt des Friedens:
 daß der Fürst von Antiochia gehe,
 sich zu seinen Füßen zu werfen
 und ihm tributpflichtig zu sein.
 Doch daß der Kaiser ihm
 Aleppo und Caesaraea
 und Hama und Homs zurückgäbe.
 Und er würde Antiochia
 in die Hand des Kaisers geben
 und nach seinem Namen nennen.
 Und der Kaiser würde es ihm zurückgeben.
Nur der Thron sei größer
 Die beiden schlossen einen Bund
 und schwuren gemeinsam,
 den Inhalt dieses Bundes mit aller Kraft aufzurichten.
 Der Kaiser kam in die Stadt.
 Sie empfingen ihn freudig.
 Er sprach dem Fürsten zu Herzen.
 Er wollte um jene Städte kämpfen, sie sich zurückzuholen.
 Er ging von ihm in Frieden.
 Er ging in die Provinz Cilicien,
 das ist Karamanien.
 Dort blieb er bis zum Frühlingsmonat.
 פתשגן השלום
 שילך שר אנטיא"וקיאה
 להתנפל לפני רגליו.
 ולהיות אליו למס עובד:
 אך כי ישיב אליו הקיסר
 את אלא"פיאה. ואת ציסא"ריאה.
 ואת אמ"ם. ואת אימ"ישם:
 והוא יתן את אנטיא"וקיאה
 ביד הקיסר
 ועל שמו יקרא:
 והקיסר ישיבנה אליו
 רק הכסא יגדל:
 ויכרתו ברית שניהם.
 וישבעו יחדיו
 לקיים את כל תוקף פתשגן הברית הזה:
 ויבא הקיסר העירה.
 ויקבלוהו בשמחה:
 וידבר על לב השר
 ויאמר להלחם בערים ההם להשיבם אליו.
 וילך מאתו בשלם:
 וילך אל מדינת ציליציאה.
 היא קאראמ"אניאה.
 וישב שם עד החדש האביב:

Gn 41,40b

141 Johannes II. Komnenos belagert Caesaraea in Cilicia 1137

Es war zur Zeit, da die Könige ausziehen
 da ging der Kaiser
 und belagerte Caesaraea.
 Sie zerschlugen ihre Mauern
 und schleuderten Steine hinein
 und vernichteten ihn ihr eine große Menge.
 Und die Fürsten von Antiochia und Edessa
 achteten nicht darauf,
 etwas zu tun.
 Sie gingen nach
 ויהי בעת צאת המלכים
 וילך הקיסר
 ויצר על ציסאר"יאה
 ויכו חומותיה
 וידו אבן בה
 וישחיתו בתוכה עם רב:
 ושרי אנטיא"וקיאה ואיד"ישה.
 לא נתנו לב
 לעשות מאומה
 וילכו אחרי

1Chr 20,1,

der Verdorbenheit ihres Herzens. שרירות לבם
 Sie saßen, aßen und tranken den ganzen Tag. וישבו לאכול ושתו כל היום.
 Das erzürnte den Kaiser sehr. ויחר אל הקיסר מאד:
 Er sagte: ויאמר
Ich – am Tage zehrte mich Hitze und Frost nachts – אני היום אכלני חורב וקרח בלילה
Mein Schlaf floh von meinen Augen. ותידד שנתי מעיני. Gn 31,40
 Und diese Leute/Männer spielen in ihren Zelten. והאנשים האלה משחקים באהליהם.
 Habe ich, etwa ich sie geboren, האנכי ילדתים
 daß ich diese Sache tue? כי אעשה הדבר הזה:
 Er nahm das Geld, ויקח את הכסף
 das ihm die Leute der Stadt gegeben hatten אשר נתנו לו אנשי העיר
 und ging in Frieden von ihnen וילך מאתם בשלום:
 und kehrte nach Antiochia zurück. וישוב לאנטיא'יקיאה
 Dort blieb er eine Anzahl Tage. וישב שם ימים מספר.
 Er erbat die Festung der Stadt. וישאל את מבצר העיר:
 Das war in den Augen des Fürsten und seiner Leute bei ihm böse, ובעיני השר והאנשי אשר אתו רע
 daß die Stadt übergeben werden sollte, כי תנתן העיר
 für die das Blut der Franzosen wie Wasser vergossen worden war Ps 79,3
 durch die Hand jener schrecklichen Griechen. אשר עליה שופך דם הצרפתים כמים.
 Und der Ton wurde gehört ביד היונים הפוחזים ההם:
 und die ganze Stadt erregte sich. והקול נשמע
 Sie erhoben sich wie ein Mann. ותהום כל העיר
 Jeder sein Hammer-Werkzeug in seiner Hand. ויקומו כאיש אחד
 Und ihr Geschrei stieg zum Himmel. ואיש כלי מפצו בידו
 Sie gingen auf die Märkte und auf die Straßen ותעל צעקתם השמימה:
 und erschlugen die Griechen, וילכו בשוקים וברחובות
 die sich dort befanden. ויכו את היונים
 Ihr Auge hatte kein Mitleid mit ihnen. הנמצאו שם
 Der Kaiser war erschüttert. לא חמל עינם עליהם.
 Er fürchtete sich und ihm war sehr angst. ויתחלחל הקיסר
 ויירא ויצר לו מאד: Gn 32,8

142 Johannes II. Komnenos zieht aus Antiochia ab 1137

Er rief den Fürsten ויקרא את השר
 und die Großen der Stadt ואת גדולי העיר
 und sagte vor ihren Ohren Folgendes: ויקרא באזניהם לאמר
 Ich erbat von euch den Turm. שאלתי מאתכם את המגדל.
 Und das Volk klagte וילונו העם
 und sie erhoben sich gegen uns. ויקומו עלינו:
 Und jetzt, wenn es böse ist in eueren Augen, ועתה אם רע בעיניכם
 will ich umkehren אשובה לי.
 und die Stadt soll in eurer Hand bleiben. והעיר תשאר בידכם
Nur der Thron sei größer רק הכסא יגדל
 Und mein Name wird über euch genannt. ויקרא שמי עליכם:
 Und ihr geht von mir hinaus ואתם צאו מאתי
 und sprecht zum Herz des Volkes דברו על לב העם.
 und entfernt diesen Tod von uns. והסירו מעלינו את המות הזה.
 Und morgen gehe ich meines Weges. ומחר אלך לדרכי:
 Das war gut in ihren Augen. וייטב הדבר בעיניהם.
 Und die Stadt hatte Ruhe. והעיר שקטה:
 Am Folgetage wies der Kaiser an, ויהי ממחרת ויצו הקיסר
 daß alle Leute der Streitmacht aus der Stadt zögen. ויצאו כל אנשי החיל מתוך העיר.
 Sie schlugen ihre Zelte am Ufer des Stromes auf ויטו אהליהם על שפת הנהר.
 Kustode/Blatthüter וישובו

und kehrten in ihr Land zurück. וישבו אל ארצם:

143 Dietrich von Flandern in Gilead 1139

Damals erreichte **Dietrich**, אז הגיע טיאוד"יריקו
der Graf von Flandern Jerusalem אלוף הפיאנ"דרה ירושלימה
und mit ihm eine sehr große Streitmacht. ועמו חיל גדול מאד
Die Unbeschnittenen freute sich mit ihnen. וישמחו הערלים עמהם:
Sie gingen und nahmen einen festen Turm, וילכו וילכדו מגדל עוז
der jenseits des Jordan war, mit Gewalt. אשר מעבר לירדן בחזקה.
Er erschlug alles Männliche mit Schwertes Schneide. ויכו את כל זכורה לפי חרב:

Dt 20,13

144 Zengi bedrängt Unur in Damaskus 1140

Zengi wollte gegen Damaskus kämpfen **ויאמר** שאג"נינו. להלחם בדמשק
Unur, der Fürst der Stadt, וישמע אינ"ארדו שר העיר
Schwiegervater des Königs von Damaskus, hörte das, חותן מלך דמשק
und schloß einen Bund mit den Unbeschnittenen in Jerusalem. ויכרות ברית את הערלים אשר בירושלם.
Sie verbündeten sich mit ihm, ihm zu Hilfe zu kommen. ויתחברו אליו להיות לו לעזרה:
Zengi hörte das וישמע שאג"נינו
und fürchtete sich vor ihnen. ויירא מפניהם
Er stand ab von der Stadt, ויקום מעל העיר
die er belagerte, אשר צר עליה
und kehrte in sein Land zurück. וישב אל ארצו:

145 Eroberung von Banias und Rückgabe an Raimund 1140

Der König und seine Leute gingen mit dem Lager von Damaskus **וילכו** המלך ואנשיו עם מחנה דמשק
und belagerten die Stadt **Banias**. ויצורו על העיר פינ"אדים
So hatten sie es nämlich einander ausbedungen. כי כן התנו ביניהם:
Die Stadt wurde in ihre Hände gegeben. ותנתן העיר בידם.
Sie gab sie dem Fürsten **Raimund**. ויתנוה אל השר ראניד"יקו
Dem war sie nämlich weggenommen worden. כי ממנו לוקחה
Und sie kehrten in ihr Land zurück. וישבו אל ארצם:

146 Der Tod Kaiser Johannes II. Komnenos 1143

Der Kaiser kehrte nochmals nach Antiochia zurück **וישוב** עוד הקיסר לאנטיא"וקיאה
und sie ließen ihn nicht in die Stadt hinein. ולא נתנוהו בא העירה.
Das erzürnte ihn sehr. ויחד אפו מאד
Er kehrte nach Cilicien zurück und sagte sich: וישב אל ציליז"יאה לאמר
Der Winter geht vorüber, יעבור הסתיו
dann wollen wir zurückkehren ונשובה.
und sehen, was aus ihren Träumen werden wird. ונראה מה יהיו חלומותם.
Als er auf die Jagd ging im Frühlingsmonat, ויהי בצאתו לצוד ציד בחדש האביב
mit dem Bogen in der Hand, וקשתו בידו
und **einen Eber aus dem Walde** sah, וירא חזיר מיער.
da schoß er den Pfeil, ihn zu treffen ויורה החצי להכותו.
und der Pfeil ging in seine Hand. ותכה החצי בידו
Er beeilte sich, zum Zelt zurückzukehren ויחפז לשוב האהלה:
und rief die Ärzte. ויקראו הרופאים.
Aber die konnten ihn nicht retten. ולא יכלו להצילו
Sie wollten seine Hand amputieren, ויאמרו לחתוך ידו:
bevor das Pfeilgift eindringe. בטרם יכנס סם החצי פנימה

Gn 37,20

Ps 80,14

Er aber verweigerte das und sagte:
 Wenn es so ist, ist mein Tod besser als Leben,
 zu einem Versehrten paßt die Regentschaft nicht.
 Er rief seinen Sohn **Manuel**
 und machte ihn zum König statt seiner.
 Und er war ein Knabe.
 Sein Geist ging aus
 und er starb.
 Und sie kehrten in ihr Land zurück.

147 Tod König Fulkos; Verluste Joscelins 1143

In jener Zeit, als König **Fulko** in **Akko** weilte,
 als er auszog zur Zeit, da die Könige ausziehen,
 rannten die Hunde einem Hasen nach
 und alle Soldaten hoben ihre Stimmen,
 und viele flohen,
 denn sie wußten nicht, was los war,
 da lief der König und bog ab, zu sehen,
 was der Klang dieses Tumultes sei.
 Da fiel das Pferd unter ihm.
 Und auch er fiel zu Boden
 und brach sich das Genick.
 Sie brachten ihn in die Stadt
 und sein Geist ging aus
 und er starb
 im Jahre zweiundvierzigundhunderttausend.

1Chr 20,1

Randnotiz: 1142 על השוליים: 1142

Er hatte zwei Söhne,
 der eine hieß **Balduin**
 Er war dreizehn Jahre alt.
 Und der Name des zweiten **Amalrich**
 Und **Balduin** regierte statt seiner.
 In jenem Jahr kam **Zengi** gegen **Edessa**
 und belagerte es.
 Denn dorthin war Joscelin der Fürst von **Turbessel**,
 das am Euphrat liegt,
 Und die Leute der Stadt, **Chaldäer** und **Armenier**,
 waren nicht kampferprobt.
 Er sagte:
 Jetzt haben wir zu lachen.
 Er kämpfte gegen sie von allen Seiten,
 gab ihnen keine Ruhe.
 Die Nacht wurde ihnen zur Wache
 und der Tag zum Werk.
 Joscelin, der Fürst der Stadt, hörte das
 und sammelte Soldaten
 und auch den Fürsten von Antiochia, seinen Herren,
 rief er zu Hilfe.
 Auch an den König schickte er die Nachricht:
 Die Ismaeliten sind gekommen
 und sie kämpfen um die Stadt.
 Und jetzt wollen wir gehen und gegen sie kämpfen.

Koh 3,4aß

Neh 4,16b

Kustode/Blatthüter ויתמהמהו

Doch die Leute zögerten, ויתמהמהו האנשים
 zu kommen. לבא.
 Und Zengi kämpfte gegen die Stadt וילחום שאג"נינו על העיר
 und nahm sie mit Gewalt. ויקחנה בחזקה:
 Sie erschlugen die Bewohner der Stadt ויכו את יושבי העיר
 mit Schwertes Schneide. לפי חרב.
 Es blieben nur eine Anzahl Leute, לא נשארו כי אם מתי מספר
 die in die Befestigung geflohen waren, אשר ברחו אל המבצר
 deren Leben erhalten blieb. ותמלט נפשם:

148 1146 Judenvertreibung durch die Almohaden

In jenen Tagen, בימים ההם
 im Jahre 4902, בשנת ד' אלפים תת"קב
 verödete die Welt von Bewohnern, שמם העולם מן הישיבות
 denn wegen des Bösen wurde der Gerechte eingesammelt, כי מפני הרעה נאסף הצדיק
 Rav Josef, der Levit, im Lande Spanien. רב יוסף הלוי בארץ ספרד:
 Und nach seinem Tode ואחרי מותו
 waren Jahre von Bannungen und Abfall über Israel היו שני חרום ושמדות על ישראל
 in den Ländern des Westens בארצות הערב
 Sie zogen aus ihren Orten, ויצאו ממקומותם
 wer dem Sterben, dem Sterben und אשר למות למות
 wer dem Schwert, dem Schwert und ואשר לחרב לחרב.
 wer dem Hunger, dem Hunger und ואשר לרעב לרעב.
 wer der Gefangenschaft, der Gefangenschaft und ואשר לשבי לשבי.
 wer aus der Gesamtheit herausfällt, ואשר לצאת מן הכלל.
 wegen des Schwertes des Frevlers Ibn Tūmart, des Ismaeliten, מפני חרב בן תמור"ת הרשע הישמעאל
 der bestimmte, אשר גזר
 Israel aus der Gesamtheit herauszunehmen, להוציא את ישראל מן הכלל.
 und sagte: ויאמר
 Kommt, wir wollen sie als Volk vernichten. לכו ונכחידם מגוי
 und nicht mehr werde des Namens Israel gedacht. ולא יזכר שם ישראל עוד.
 Er ließ ihnen keinen Namen ולא השאיר להם שם
 in seinem ganzen Königreich בכל מלכותו.
 und in allen Provinzen, ובכל המדינות
 die er eingenommen hatte, אשר לקח
 am Rande der Welt בקצה העולם
 bis zur Provinz Al-Mahdia. עד מדינת אלמההא"דיאה:
 In jenen Tagen בימים ההם
 lastete die Hand des Königs Alfons, Sohn des Raimund, כבדה יד המלך אלפונסו בן ראימ"ונדו
 auf den Ismaeliten, על הישמעאלים
 die sich in Spanien befanden. הנמצאים בספרד
 Sein Königtum war sehr gefestigt. ותכון מלכותו מאוד:
 Er nahm aus der Hand der Ismaeliten ויקח מיד הישמעאלים
 Calatrava, גבער"קה
 das an der Weggabelung אשר על אם הדרך
 aus dem Lande Ismael zu seinem Lande lag. מארץ ישמעאל לארצו:
 Und die Abtrünnigen im Lande der Philister והמורדים בארץ פלשתים
 kamen von jenseits des Meeres עברו מעבר לים
 nach Spanien herüber, אל ספרד
 nachdem kein Entronnener für Israel gelassen worden war אחרי אשר לא השאיר פליט לישראל:
 von Tanger bis nach Al-Mahdia. מתנ"גה עד אלמהד"יאה:
 Sie wollten ebenso ויבקשו לעשות כן
 in allen Provinzen Ismaels in Spanien tun. בכל מדינות ישמעאל אשר בספרד:

Jes 57,1

Ps 83,5

Die Juden hörten, וישמעו היהודים
 daß die Abtrünnigen kamen, כי באו המורדים
 sie von dem DER NAME, dem Gott Israels, wegzustoßen. להדיחם מעל יי' אלהי ישראל.
 Und sie flohen um ihr Leben. וינוסו לנפשם:
 Und beinahe wendeten sie nicht Väter zu Söhnen וכמעט לא הפנו אבות על בנים
 wegen Erschlaffen der Hände. מרפיון ידים:
 Und einige von ihnen wurden genommen ומהם נכבשו
 durch die Hand Edoms ביד אדום:
 und wurden ihnen verkauft, ונמכרו להם
 sie aus dem Lande Ismael zu schaffen. להניסם מארץ ישמעאל:
 Und einige von ihnen flohen barfuß. ומהם נסו ברגלם יחפים.
 Und ihre Kleinkinder fragten nach Brot ועולליהם שאלו לחם
 und keiner reichte ihnen welches. פורש אין להם:
 Sie schrien ויצעקו
 und ihr Schrei stieg zum G'tt. ותעל שועתם אל האלדים
 Der gab in das Herz des Königs Don Alfonso, ויתן בלב המלך דון אלפ'ונשו
 zu bestellen über Calatrava, להפקיד על גבע ר"קה.
 über alles dem König zugehörige, על כל מנת המלך.
 den Rav Juda, ha-Nasi, את רב יהודה הנשיא
 Sohn Rav Josefs, Sohn Esras. בן רב יוסף בן עזרא:
 Und seine Väter waren von den Großen von Granada ואבותיו היו מגדולי גר"אנדה
 und Erben von Rang und Amt, ויורשי עצר ומשרה.
 von den Bewohnern Jerusalems. מיושבי ירושלם:
 Und als er bestellt wurde über Calatrava וכאשר הופקד על גבער"קה.
 und über die Zuflucht der Exulantenschaft, ועל מקלט הגולה.
 holte er in Ketten Gebundene heraus. הוציא אסירים בכושרות
 Und an ihm zogen vorüber ויעברו על ידו
 die Exilierten und die Verstoßenen הגולים והנדחים
 aus dem Lande Ismael מארץ ישמעאל.
 und er entließ Gequälte als Freie, וישלח רצוצים חופשים.
 sie fanden in seinem Hause und an seinem Tische Rast, וימצאו בביתו ועל שלחנו מנוח
 Hungrige und Durstige, רעבים גם צמאים.
 Er gab ihnen Brot zu essen ויתן להם לחם לאכל
 und Kleid zum Anziehen. ובגד ללבוש:
 Er führte sie auf Pferden und Mauleseln, וינהלם בסוסים ובפרדים
 jeden Strauchelnden, לכל כושל.
 bis sie nach Toledo kamen ועד בואם עד טו"לידו
 – Toletula war sein früherer Name – טו"ליטולא שמה לפנים.
 und mit Ehre und mit Güte und mit Erbarmen בכבוד ובחסד וברחמים
 wegen seiner Furcht und seiner Ehre, מפני מוראו וכבודו.
 den groß war sein Name bei den Heiden, כי גדול שמו בגוים.
 die sie führten. המוליכי אותם:
 Und Geld wurde für nichts geachtet וכסף לא חשב למאומה.
 und Gold sammelte er nicht für sich selbst וזהב לא גנז. לעצמו
 von der Dienstbarkeit des Königs. מעבודת המלך.
 Sondern die Gerechtigkeit des DER NAME כי אם צדקת יי'
 wirkte er an Israel. עשה עם ישראל:
 Er gab von ihrem Brot dem Dürftigen. ויתן מלחמה לדל.
 Und heruntergekommene Arme holte er ins Haus. ועניים מרודים הביא הביתה.
 Um am Leben zu erhalten nämlich, כי למחיה
 hatte ihn G'tt שלחה אלדים
 vor jenen Exilierten hergeschickt. לפני הגולים ההם:
 Kustode/Blatthüter וימרוד

Jer 47,3

Ex 12,23

Ps 68,7

Jes 58,6

150 Angebot an Balduin, Damaskus auszuliefern 1147

Einer von den Verwaltern der Städte des Königs von Damaskus
 rebellierte gegen seinen Herren.
 Nach einiger Zeit
 wollte er den König gnädig stimmen,
 ihm jene Stadt zurückzugeben.
 Balduin, der König der Unbeschnittenen, hörte das.
 Er sagte in seinem Herzen:
 Jetzt haben wir zu lachen.
 Wir wollen gehen und sie uns aufbrechen,
 bevor sie zurückkehrt in die Hand des Königs
 Sie machten sich auf und gingen dorthin.
 Die Türken zogen ihnen entgegen
 und kämpften mit ihnen
 und vernichteten von ihnen eine große Menge.
 Und die Übrigen flohen um ihr Leben.

Koh 3,4aß

151 Aufruf zum Zweiten Kreuzzug 1145-12-01

Es war, nachdem Edessa eingenommen worden war,
 da hörten die Leute des Westens Folgendes:
 Die Türken sind in das Land Judaea
 und das Land Aram gekommen.
 Sie haben jedes gute Landstück vernichtet
 und die Städte, die die Unbeschnittenen eingenommen hatten,
 und alles Männliche erschlugen sie mit Schwertes Schneide.
 Der Papst Eugen hörte
 und schickte Geistliche zu allen Königen der Völker mit den Worten:
 Kinder kamen bis zu den Wehen.
 Und keiner nimmt es sich zu Herzen.
 Und jetzt auf, wir wollen hinaufgehen zum Lande Israel
 und es uns aufbrechen
 und die Türken vernichten (vom Volk-sein)
 daß ihres Namens nicht mehr gedacht werde.
 Da ging der Geistliche Sankt Bernhard von Clairevaux
 von Provinz zu Provinz
 und von Stadt zu Stadt
 und predigte vor ihren Ohren die Nöte und die Wirren,
 die die Unbeschnittenen im Lande Kanaan trafen.
 Als er in Speyer war,
 nahm ihn der Kaiser Konrad an beiden Händen
 und holte ihn zu sich hinauf,
 weil er fürchtete,
 daß ihn sonst das Volk des Landes,
 die auf seine Predigt hin gekommen waren, zertrampelte,
 Der Kaiser Konrad hörte
 und das ganze Volk des Landes
 denn sie waren mehr als die Heuschrecke.

Dt 20,13

2Kg 19,3 = Jes 37,3

Jes 57,1

Jer 46,23

hörte כל עם הארץ.

und sie fanden sich bereit, nach Jerusalem zu gehen. ויתנדבו ללכת ירושלימה:

152 Aufbruch zum Zweiten Kreuzzug 1146-05

Damals trafen sich einmütig Kaiser Konrad
und der französische König Ludwig,
nach Jerusalem zu gehen mit starker Hand.
Sie nahmen das Bild auf ihre Kleidung, als Zeichen
und machten sich auf den Weg im Monat Mai,
das ist der zweite Monat
im Jahre viertausendundneunhundertundsechs
der Schöpfung,
das ist das Jahr sechundvierzigundhundertundtausend.
Randnotiz: 1146 על השוליים: 1146

153 Kreuzzugspredigt Rudolfs und Bernhards 1146

Auch jenes Jahr wurde für das Haus Jakob
eine Zeit der Enge und Bedrängnis,
geleerte Leere und Verheerung,
Wanken der Knie und Beben der Hüften
und in ihren Gesichtern sammelt sich Röte. Nah 2,11
Der Geistlicher **Rudolf** kam nämlich nach Deutschland,
zu durchstreifen und Zeichen zu verteilen kreuz und quer,
die sich anschlossen, nach Jerusalem zu gehen.
Er sprach über die Juden,
den entronnenen Rest von den früheren Verordnungen,
Irriges.
Er sagte in seinem Herzen:
Es ist Zeit zu handeln
und zu sprechen
zu vernichten, zu töten, sie zu Grunde zu richten. Est 3,13 = 7,4 = 8,11
Er ging immer weiter schreiend im Namen seines Gottes
nach Jerusalem zu gehen.
Und an allen Orten,
an denen er vorüber kam,
hetzte er die Hunde darin auf und sagte,
nehmt Rache unsere Gottes an seinen Feinden, die wir vor uns haben,
danach gehen wir.
Die Juden hörten das
Ihr Herz schmolz dahin. Jos 7,5b
Beben erfaßt sie dort,
Wehen wie eine Gebärende. Ps 48,7
Und in ihnen blieb kein Geist. Jos 2,11
vor der Glut des Drängers,
der bereit ist zu verderben. Jes 51,13
Sie schrien zu dem DER NAME
und sagten:
Oh, DER NAME, G'tt!
Sieh, noch sind nicht fünfzig Jahre wie ein Jubiläum vergangen,
da unser Blut wie Wasser vergossen wurde Ps 79,3
für die Heiligung Deines
Kustode/Blatthüter הגדול

הגדול הנבוד והנורא.	großen, starken und furchtgebietenden Namens	
ביום הרג רב:	am Tage großen Tötens.	
הלעולמים תזנח יי	Wirst Du auf Weltzeiten vernachlässigen, DER NAME?	Ps 77,8
ומה תעשה לשמך הגדול.	Und was tust Du Deinem großen Namen an?	Jos 7,9b
התקום פעמים צרה:	Soll die Not zweimal aufstehen?	Nah 1,9
וישמע יי את נאקתם.	DER NAME hörte ihr Seufzen.	
ויזכור את בריתו.	Er gedachte Seines Bundes.	Ex 2,24
ויפן אליהם	Er wandte sich ihnen zu	
וירחמם ברוב חסדיו:	und erbarmte sich ihrer in Seiner großen Güte.	2Kg 13,23
וישלח אחר הבליעל הזה	Er schickte jenem Nichtsnutz nach	
את האב"אטי שא"ן בירנ"ארדו	den Abt Sankt Bernhard	
מקלא"רה ווא"לי העיר אשר בצרפת:	aus der Stadt Clairevaux in Frankreich,	
ויקרא גם הוא כמשפטם לאמר	Auch er predigte nach ihrer Weise mit den Worten:	
לכו ונעלה ציון אל קבורת משיחם	Auf, wir wollen zum Zion steigen zum Grab ihres Messias.	
אך השמרו לכם	Doch hütet euch,	
מדבר על היהודים מטוב עד רע.	über die Juden von Gutem zu Bösem zu sprechen.	Gn 31,29 ~ 24
כי כל הנוגע בהם	Jeder nämlich, der sie anrührt,	
כנוגע בבת עינו של ישו	ist, als rührte er den Augapfel von Jesus an.	Sac 2,12
כי עצמו ובשרו הם.	Sie sind nämlich sein Knochen und Fleisch.	Gn 2,23
ורוד"ולפו תלמידי לא דבר נכונה.	Und mein Schüler Rudolf sprach nicht richtig.	Iob 42,7f
ועליהם נאמר בתהלים	Und über sie ist in den Psalmen gesagt:	
אל תהרגם פן ישכח עמי:	Töte sie nicht, sonst vergißt mein Volk!	Ps 59,12

154 Dank für die Rettung durch Bernhard

וישמעו לקולו כי גדול היה ביניהם	Sie hörten auf seine Stimme, denn er war groß unter ihnen	
וישובו מחרון אפם.	und sie kehrten sich von ihrer Zornesglut ab	
ויחדלו מהרע להם.	und sie ließen davon ab, ihnen Böses zu tun,	
כאשר דמו לעשות:	wie sie zu tun gedacht hatten.	
ולא לקח מהיהודים כופר.	Und er nahm von den Juden kein Schutzgeld,	
כי מלבו דבר טוב על ישראל:	denn er sprach aus seinem Herzen Gutes über Israel.	
אודך יי	Ich danke Dir, DER NAME:	
כי אנפת בי	Du schnaubtest mich an –	
תשוב אפך ותנחמני	Du bis umgekehrt von Deinem Zorn und tröstest mich,	Jes 12,1
לתת לנו שארית בארץ.	uns einen Rest im Land zu geben	
להחיות מהם פליטה גדולה	von ihnen am Leben zu erhalten – ein großes Entrinnen,	Gn 45,7
כיום הזה:	wie an diesem Tage.	
כי לולי רחמי יי	Wäre nicht das Erbarmen des DER NAME,	
אשר שלח הכומר הזה	der diesen Geistlichen geschickt hat,	
לא נשאר מהם שריד ופליט.	wäre von ihnen kein Entronnener oder Überlebender gelieben.	
ברוך פודה ומציל אמן:	Gesegnet, der erlöst und rettet. Amen.	

155 Freikauf

ובשאר המקומות נתנו היהודים כספם וזהבם	Und an den übrigen Orten gaben die Juden ihr Silber und ihr Gold,	
להציל נפשם משחת.	um ihr Leben vom Verderben zu retten.	
לא כחדו מהם מאומה	Sie enthielten ihnen nichts vor	
מכל אשר שאלו	von allem, was sie verlangten.	
ויצילם יי:	Und DER NAME rettete sie.	Ex 18,8

156 Mord an Simëon

ויהי בחדש אלול בבוא רוד"ולפו הכומר	Es war im Monat Elul, als der Geistliche Rudolf
------------------------------------	---

ירדפהו וידפהו אל – Gott verfolge ihn und lasse ihm Schimpf angedeihen –
 לקולונ"י: nach Köln kam.
 ויצא רבי שמעון מהעיר Da verließ Rabbi Simëon die Stadt
 לשוב לעירו טרב"רש כי שם ביתו: um in seine Stadt Trier zurückzukehren, weil dort sein Haus war.
 ויפגעו בו אנשים ריקים מהמצויינים ללכת. Ihn trafen lose Leute von den für den Zug Gekennzeichneten.
 ויפצרו בו ליגאל במים Die drängten ihn, sich mit Wasser zu besudeln.
 ולא שמע אליהם: Und er hörte nicht auf sie.
 ויבא גוי עז פנים Ein Heide mit hartem Gesicht kam,
 אשר לא ישא פנים לזקן. der das Alter des Mannes nicht beachtete,
 ויכרות ראשו מעליו der hieb seinen Kopf ab
 ויתנהו על פנת גג. und setzte ihn auf die Ecke eines Daches.
 ותהי נבלתו כדומן על פני השדה Und seine Leiche wurde die der Dung auf dem Feld
 ואין מאסף. den keiner einsammelt. Jer 9,21[22]
 וישמעו היהודים Die Juden hörten das
 ויתעצבו und waren sehr betrübt
 ויחרדו חרדה גדולה ומרה מאד בעת ההיא: und sehr bitter und stark erschüttert in jener Zeit. Gn 27,33a
 ויאמרו Sie sagten:
 באו ימי הפקודה. Die Tage der Heimsuchung sind gekommen,
 באו ימי השלום. die Tage der Bezahlung sind gekommen.
 יצא הקצף Die Wut ist losgegangen,
 החל הנגע die Plage hat angefangen.
 מלאו ימינו Unsere Tage sind um,
 כי בא קצנו. denn unser Ende ist gekommen.
 ואמרו Wir sagen:
 נגזרנו לנו. Wir sind abgeschnitten. Ez 37,11
 ויבכו העם בכי גדול מאד מאד: Das Volk weinte sehr sehr heftig.
 וילכו ראשי הקהל Die Häupter der Gemeinde gingen
 וידברו באזני בעל העיר. und sprachen vor den Ohren des Stadtherren.
 וישיבו אליהם את ראש הצדיק ואת נבלתו Da gaben sie ihnen den Kopf des Gerechten und seine Leiche.
 ויקברוהו בקבורתם: Sie begruben ihn in ihrem Begräbnis.

157 Mißhandlung der Mina

במים ההם לקחו את מינ"ה היהודית In jenen Tagen nahmen sie die Jüdin Mina
 בצאתה מישפי"רה als sie Speyer verließ
 ויכרתו את אוזניה ואת בהונות ידיה. und schnitten ihre Ohren und ihre Daumen ab
 ויתנו שכמה לסבול und ließen ihre Schulter tragen
 על קדוש יוצרה zur Heiligung ihres Bildners.
 וידל יהודה בימים הרעים ההם מאד: Und Israel verelendete sehr in jenen sehr bösen Tagen. Ri 6,6a

158 Juden suchen Zuflucht an festen Orten

וישאו בני ישראל את עיניהם Die Kinder Israels hoben ihre Augen –
 והנה חיל הנצמדים לבעל. da war die Streitmacht derer, die dem Baal verbunden sind,
 נוסע אחריהם. die fuhren ihnen hinterher.
 וייראו Und sie fürchteten sich
 ויצר אליהם מאד: und ihnen war sehr eng. Ex 14,10
 וישאו עיניהם אל ההרים המבצרים. Sie hoben ihren Augen zu den befestigten Bergen. Gn 32,8
 ויבקשו איש מאת מכרו Sie baten jeder seinen Bekannten,
 אשר לו מגדל ומצודה. der einen Turm oder eine Festung hatte,
 לשבת בנקרת הצורים ובנקיקי הסלעים in der Steinspalte und in den Felsritzen sitzen zu dürfen,
 להתחבא עד יעבור זעם. sich zu verstecken, bis der Zorn vorübergegangen ist. Jes 26,20 vgl. Ps 78,49
 ויצאו מביתם אחר חג Sie gingen aus ihrem Haus nach dem Fest
 הסכות Kustode/Blatthüter

der Hütten im Jahre 4907. הסכות בשנת ד' אלפים תת"קז
 Sie gingen zu den Festungen וילכו אל המבצרים
 und hielten sich dort still, וידמו שם.
 bis die Soldaten vorübergezogen waren, עד עבור אנשי החיל
 und kehrten zu ihrem Hause zurück, וישבו אל ביתם:
 Damals gaben die Juden, die in Köln saßen/wohnten אז נתנו היהודים היושבים בקולוניא
 dem Bischof alles, was er erbat. אל ההגמון ככל אשר שאל.
 Er übergab ihnen die Festung Wolkenburg, ויתן בידם מבצר וולקניב"ורק.
 weil sie sehr stark war. כי חזק הוא מאד:
 Und die Wächter des Turmes holte er heraus. ואת שומרי המגדל הוציא החוצה.
 Kein Fremder ging zwischen ihnen durch. ולא עבר זר בתוכם
 sie gaben ihr Haus und ihren Besitz dem Bischof als Pfand. ויתנו בתיהם וקנינם אל ההגמון לערבון.
 Die Sache wurde bekannt. וידוע הדבר
 Da verfolgten sie ולא רדפו אחריהם עוד.
 auch den Rest der Juden nicht mehr, גם יתר היהודים
 die in die übrigen Festungen geflohen waren. אשר ברחו אל יתר המבצרים
 Sie sagten nichts von diesem Tage an und weiterhin. לא אמרו מאומה מהיום ההוא והלאה.
 Gelobt sei der Name des DER NAME forthin! ישתבח שם יי' לעד:
 Elëasar, der Levit, schrieb alle diese Dinge in sein Heft, אלעזר הלוי כתב כל אלה בקונטרסו
 als er in der Festung war, בהיותו במבצר
 unter denen, die kamen, die ihm verwandt waren בתוך הבאים הקרובים אליו
 von der Familie seiner Mutter. ממשפחת אמו:
 Und er war dreizehn Jahre als in jener Zeit. והוא בן שלש עשרה שנה בעת ההיא:
 Auch die Juden, die in allen Provinzen des Königs waren, גם היהודים אשר בכל מדינות המלך
 entkamen jeder in das Haus seines Bekannten נמלטו איש איש אל בית מכרו
 in Festungen und in Türmen. במצודות ובמגדלי
 Er bracht seine Verwandten und Gefährten mit. ויבא את קרוביו ריעיו עמו
 Und sie saßen dort, וישבו שם
 bis der Zorn vorübergegangen war. עד עבור הזעם:

Jes 26,20 vgl. Ps 78,49

159 Ermordung zweier Jungen bei Wolkenburg

In jenen Tagen, בימים ההם
 als die Juden in der Festung Wolkenburg saßen, בשבת היהודי' במבצר וולצקינ"בורק
 da war ein betager jüdischer Mann. והנה איש יהודי בא בימים
 Der wohnte unterhalb des Berges. יושב בתחתית ההר
 Der hatte zwei Söhne. ולו שני בנים
 Der Name des einen war Abraham שם האחד אברהם.
 und der Name des Zweiten Samuel ושם השני שמואל.
 Ihre Jugend trieb sie, ותשאם ילדותם
 auf den Berg zu steigen, לעלות ההרה
 die Hinaufgestiegenen zu sehen. לראות בעולים.
 Da traf sie ein Nichtsnutz, ויפגע בהם האיש הבליעל
 der sie erschlug וכם נפש
 und seines Weges ging. וילך לדרכו:
 Da gingen zwei Burschen vom Berg herab והנה שנים בחורים יורדים מן ההר
 und sahen die Toten liegen. ויראום שוכבים מתים
 Sie rissen ihre Gewänder ein ויקרעום שמלותם
 und gingen hinab וירדו
 und erzählten es ihrem Vater. ויגידו לאביהם.
 Der weinte und trauerte über seine Söhne lange Zeit. ויבך ויתאבל על בניו ימים רבים.
 Der Mörder wurde gesucht ויבוקש

und gefunden. וימצא הרוצח.
 Sie gaben dem Bischof Bestechung. ויתנו שוחד אל ההגמון.
 und blindeten seine Augen. וינקרו את עיניו.
 und nach drei Tagen starb er. ובעוד שלשת ימים מת.
 So mögen zugrunde gehen alle Deine Feinde, DER NAME! כן יאבדו כל אויבך יי:

160 Mord an zwei Juden bei Mainz

Und zwei Juden verließen Mainz zur Lesezeit. ושני יהודים יצאו ממאג"אנצה בעת הבציר
 Der Name des Einen war Isaak. שם האחד יצחק
 und der Name des Zweiten war Juda. ושם השני יהודה.
 Gegen die erhob sich ein Heide mit hartem Gesicht. ויקום עליהם גוי עז פנים
 und tötete sie. ויהרגם.
 Der ging zuschanden und kehrte nicht mehr zu seinem Hause zurück. וילך למחרפות ולא שב עוד לביתו.
 Der Fürst beschlagnahmte Alles, was ihm gehörte. וינקש השר לכל אשר לו:

161 Mord an Isaak zwischen Worms und Mainz

Ein tüchtiger starker Mann war in Mainz. איש גבור חיל היה במאג"אנצה
 Und sein Name war Samuel, Sohn Isaaks. ושמו שמואל בן יצחק
 Er ging nach draußen. ויצא החוצה
 Die Feinde kamen über ihn. ויקומו עליו האויבים
 zwischen Worms und Mainz. בין גארמ"אישה ובין מאג"ינצה.
 Sie erschlugen ihn. ויכוהו
 Auch er stand auf. ויתרחק גם הוא
 und erschlug drei von denen, die sich gegen ihn erhoben hatten. ויד שלשה מהקמים עליו
 und starb. וימות:
 Und drei hebräische Leute, die in dem Dorf Karka saßen, ושלושה אנשים עברים היושבי' בכפר בק"רקא
 flohen zu der Festung, sie und ihre Frauen und ihre Kinder. ברחו אל המבצר הם ונשיהם וטפם
 Sie blieben dort lange Zeit. וישבו שם ימים רבים
 Sie kamen aus der Festung herab. וירדו מהמבצר
 im dritten Monat am fünften des Monats. בחדש השלישי בחמשה לחדש.
 Die dem Baal verbunden sind, erhoben sich gegen sie. ויקומו עליהם הנצמדים לבעל.
 und bedrängten sie sehr und sagten: ויפצרו בהם מאד לאמר
 Kommt mit uns und wir werden zu einem Volk werden. לכו אתנו ונהיה לעם אחד.
 Aber sie wollten nicht hören, ולא אבו שמוע
 sie weigerten sich, sich zu besudeln mit dem bösen Wasser. מאנו ליגאל במים הזדונים.
 Und dies sind ihre Namen: ואלה שמותם
 Eljakim Nidri, Sohn Moses, אליקים נדרי בן משה.
 Abraham, Sohn Samuels, אברהם בן שמואל.
 Kalonymos, Sohn Mordechais. וקלונימוס בן מרדכי.
 Kalonymos spuckte auf ihre Statue. וירק קלונימוס על פסלם
 Da erschlugen sie ihn. ויכוהו נפש.
 Und die beiden Übrigen versteckten sich. והשנים הנשארי' נחבאו
 unter den Betten des Hauses. תחת מטות הבית
 Sie durchbohrten sie mit ihren Schwertern. וידקרום בחרבותם
 und sie starben. וימותו:
 Sie wurden in Mainz begraben. ויקברו במאג"ינצה
 DER NAME möge sehen und richten! ירא יי' וישפוט
 In jenen bösen Tagen regierte kein Richter in Israel, בימים הרעים ההם אין מלך שופט לישראל,
 denn auch der Kaiser Konrad war bei denen, כי גם הקיסר קונ"ראדו
 die sich angeschlossen hatten. בנצמדים.
 und ging auch nach Jerusalem. וילך גם הוא ירושלימה

Auch anderen Juden wurden gezwungen,
 sich mit Wasser zu besudeln.
 Sie kehrten danach zum Heiligen Israels zurück wie zuvor.
 Eine Jüdin wurde in **Aschaffenburg** ergriffen
 Ihr Name war **Gothilde**.
 Sie weigerte sich, sich besudeln zu lassen.
 Da wurde sie im Fluß für die Heiligung ihres Bildners ertränkt.
 Gedenke ihrer, mein Gott, zum Guten!

162 Überfall auf Würzburger Juden am 1148-02-22

In jenen Tagen flohen alle Juden in Deutschland
 einer hierhin und einer dahin,
 auf die Felsen
 und in die Burgen,
 ihr Leben vom Tode zu erretten.
 Nur die Gemeinde **Würzburg**
 dachte nicht daran zu fliehen.
 Es war am zweiundzwanzigsten Tage
 im zwölften Monat
 vom Jahre 4907, (AM 4907/AD 1147-02-22/24)
 da unternahmen sie Anschläge gegen sie,
 Dinge, über sie herzufallen.
 Sie sagten:
 Wir fanden einen Heiden im Fluß
 und ihr tötetet ihn
 und warft ihn ins Wasser.
 Er erwies sich als heilig bei uns
 und hier, er tut Zeichen.
 Die Irrenden erhoben sich
 und das geringe Volk
 und schlugen Leben.
 Sie ließen keine Kinder übrig.
 Dort wurde Rav Isaak bei seinem Buch getötet
 und mit ihm an einundzwanzig Personen. (21)
 Und dort war bei ihm ein hebräischer Knabe, ein Schüler,
 dem schlugen sie etwa zwanzig Wunden. (20)
 Er lebte noch ein ganzes Jahr
 und starb.
 Seine Schwester führten sie in das Haus ihres Irrtums.
 Sie spuckte auf ihre Statue
 Sie schlugen und verwundeten sie mit Stein und Faust.
 Sie verlor das Bewußtsein,
 so daß nur ein Schritt war zwischen ihr und dem Tode.
 Da schlugen und verwundeten sie sie mit Wasser
 und legten sie auf Marmor.
 Aber sie erwachte nicht aus ihrem Schlaf
 und regte ihre Hand und ihren Fuß nicht.
 Sie beobachteten sie bis zur Nacht,
 um sicher zu sein,
 daß ihre Seele gegangen war,
 daß sie gestorben war.
 Es geschah im Dunkel
 und im Dunkeln

לילה der Nacht,
 ותבא גויה אחת da kam eine Heidin
 ותשאנה אל ביתה. und trug sie in ihr Haus,
 כי נכמרו רחמיה עליה. denn ihr Mitleid regte sich über sie.
 ותטמנה Sie verbarg sie,
 למען הציל אותה um sie zu retten,
 להשיבה אל אחיה: sie ihrem Bruder zurückzugeben.
 ושאר היהודים נמלטו בבית מכריהם. Und der Rest der Juden entkam in ein Haus ihrer Bekannten.
 וממחרת ברחו אל מבצר שטו"לפון. Und am Folgetage flohen sie zur Festung **Stolpen**
 וישבו שם Dort blieben sie,
 עד עבור הזעם. bis der Zorn vorübergegangen war.
 ברוך יי אשר נתן להם פליטה: Gesegnet ist DER NAME, der ihnen Entrinnen gab.

Jes 26,20 vgl. Ps 78,49

163 Friedhof in Würzburg

ויהי ממחרת ויצו ההגמון Am Folgetage gab der Bischof Anweisung
 ויאספו את כל המתים במגפה alle bei dem Massaker Getöteten einzusammeln.
 וישאום בעגלות כל נתח טוב Sie brachten sie in Wagen jedes gute Stück:
 ירך וכתף ובהונות ידיהם Rumpf und Schulter und Daumen
 וכל הנמצא מהם. und alles, was sich von ihnen fand
 ויקברום בגנו. und begruben sie in seinem Garten.
 ויקנו ר' רחקיה ויהודית אשתו. את הגן מאתו. R. Rechakja und seine Frau Judit kauften den Garten von ihm.
 ויהי אליהם לאחוזת קבר עד היום הזה: Das wurde ihr Begräbnisgelände bis zu diesem Tage.

164 Judenmorde in Nordfrankreich 1147

גם בב"יהם. Auch in **Ham**
 נהרגו כמאה וחמישים נפש אדם: wurden etwa hundertundfünfzig Menschenseelen getötet. (150)
 גם בסו"לי נהרגו כמה נפשות Auch in **Sully**, wurden einige Personen getötet,
 על אשר מאנו weil sie sich weigerten,
 להמיר את כבודם בלא יועיל: ihre Ehre gegen Unnützes zu vertauschen.
 גם בקר"נען עלה הכורת עליהם פתאום. Auch in **Carentan** kam der Geistliche plötzlich über sie
 ויאספו לחצר אחד. und sie sammelten sich in einen Hof.
 ושם שנים בחורים בני איש אחד. Dort waren zwei Jünglinge, Söhne eines Mannes,
 גבורי החיל. starke Männer.
 ויעמדו על נפשם: Die traten für ihr Leben ein
 ויכו באויבים und schlügen die Feinde.
 ולא יכלו לעשות אליהם מאומה. Da konnten sie nichts ausrichten.
 ויהי בהלחמם Als sie kämpften
 ויבואו מאחריהם אל תוך החצר. kamen welche von hinter ihnen in den Hof
 ויכום נפש und erschlugen sie.
 ולא נשאר גם אחד: Da blieb nicht einer übrig.
 גם הרב הגדול ר' פטר Auch der große Meister, **R. Peter**,
 ורבנא יעקב מן מיד"ו נהרגו und unser Meister Jakob aus Ramerupt wurden getötet,
 בלכתם לקבור פרנס אחד als sie gingen, einen Gemeindeernährer zu begraben.
 ירא יי וישפוט: DER NAME möge sehen und richten!

Ex 5,21

165 Judenmorde in Ramerupt

ובחדש השלישי בשבעה לחדש Und im dritten Monat, am siebenten des Monats
 נאספו הטועים במ"ידו אשר בצרפת. versammelten sich die Irrrenden in **Ramerupt** in Frankreich
 ויבואו ביתה רבינו יעקב. und kamen zum Hause unseres Meisters **Jakob**
 ויקחו את כל אשר לו: und nahmen Alles, was er hatte,
 ואת Kustode/Blatthüter

und das Buch der Lehre unseres G'ttes zerrissen sie vor ihm in Stücke
 und griffen ihn und führte ihn auf das Feld
 und sprachen hart mit ihm
 und schlugen ihn zusammen, ihn zu töten,
 und schlugen ihm auf den Kopf
 und sagten:
 Du bist groß in Israel.
 Darum nehmen wir an dir die Rache unseres Gottes.
 Und wie ihr ihm tatet, soll dir geschehen,
 euer Tun kehrt auf dein Haupt zurück.
 und beinahe wurde seine Seele stumm,
 wäre nicht das Erbarmen des DER NAME,
 das nicht aufhörte!
 DER NAME bestellte einen großen Fürsten,
 der an dem Feld vorbeikam,
 der rief ihn: Rabbi!
 Er legte ihn auf das Pferd
 und redete den Irrenden zu Herzen und sagte:
 Überlaßt ihn mir
 und ich will ihm zureden.
 Vielleicht läßt er sich überreden.
 Und wenn nicht, bringe ich ihn euch morgen zurück.
 Sie hörten auf seine Stimme.
 So rettete er ihn aus ihrer Hand
 durch das Erbarmen des DER NAME über ihn.
 Sein Name sei gesegnet! Amen.
 In den übrigen Provinzen Frankreichs
 hörten wir nicht,
 daß getötete oder gezwungen wurden.
 Doch gingen sie zu den Toren des Volkes des DER NAME hinab
 weil der König Ludwig d. J. angewiesen hatte,
 daß sie durch sein ganzes Reich verkündeten:
 Wer ist der Mann,
 den sein Herz bereit macht,
 mit ihm hinaufzugehen zum Kampf nach Jerusalem,
 der soll rein sein von allen seinen Schulden,
 die er den Juden schulden sollte.
 Und Israel verelendete sehr.

Ri 6,6a

166 Heinrich II. und ein Geistlicher

Und in England rettete sie DER NAME
 durch König **Heinrich**,
 denn das Herz eines Königs in der Hand des DER NAME,
 und Er gab in sein Herz, sie zu retten.
 Er nahm nicht von ihnen
 von Faden bis Schuhsenkel,
 Der Name des DER NAME ist gesegnet für immer. Amen
 Auch die Gezwungenen, die in jenem Jahr besudelt wurden,
 gab DER NAME zum Erbarmen in den Augen eines Geistlichen.
 Der führte sie nach Frankreich, nicht für Geld oder einen Preis.
 Dort blieben sie,
 bis der Grimm der Irrenden von ihnen abließ.
 Sie kehrten zu dem DER NAME zurück.

Spr 21,1

Gn 14,23

Ps 113,2

Ps 22,28

Gedenke seiner, mein Gott, zum Guten! זוכרה אליו אלהי לטובה:

167 Untergang der Kreuzeskrieger und Weiterbestehen der Juden

Alle Kriegsleute, die sich einspannen lassen hatten, **וילכו** כל אנשי הצבא הנצמדים
 machten sich auf ihren Weg. לדרכם.
 Ihre Mehrheit starb unterwegs. וימותו רובם בדרך.
 im Meer, an Massensterben, durch das Schwert **ביום במגפה ובחרב.**
und an Hunger und an Durst und an Mangel an Allem. וברעב ובצמא ובחוסר כל.
 Sie kehrten nicht wieder zu ihrem Hause zurück. לא שבו עוד לביתם:
 Alle Juden in Aschkenas kehrten zurück **וישובו כל היהודים אשר באשכנז**
zum Hafen ihres Verlangens. אל מחוז חפצם.
 Sie saßen in ihren Städten und in ihren Häusern wie zuvor **וישבו בעריהם ובבתיהם כבראשונה.**
 im Jahre 4907 **בשנת ד' אלפים תת"קז.**
 am fünfzehnten des fünften Monats. בחמשה עשר לחדש החמישי
 Dort blieben sie bis zu diesem Tage. **וישבו שם עד היום הזה:**

Dt 28,48

Ps 107,30

*168 Überleitung von den Verfolgungen in Europa
 zum Kreuzzug nach Jerusalem*

Josef ha-Kohen sagte: **אמר יוסף הכהן**
 Jetzt will ich wieder davon sprechen, **עתה אשוב לדבר**
 was den Eingespannten geschah, **את אשר קרה אל הנצמדי'**
 die nach Jerusalem gingen **ההולכי ירושלימה**
und die ganze Mühe, die sie auf dem Wege antraf **ואת כל התלאה אשר מצאתם בדרך.**
 damit die Israeliten wüßten, **למען ידעו בני ישראל**
daß DER NAME ein Gott der Rache ist; **כי אל נקמות יי'**
Gott der Rache erschien **אל נקמות הופיע.**
 über ihnen zum Bösen und nicht zum Guten **עליהם לרעה ולא לטובה.**
 und Sein Volk Israel rächt. **וינקום את נקמת עמו ישראל.**
Darum danke ich Dir bei den Heiden, DER NAME **לכן אוודך בגוים**
und will singen Deinem Namen. **ולשמך אזמר:**

Ex 18,8,

Ps 94,1

2Sm 22,50 = Ps 18,50

169 Zug Konrads und Ludwigs, Begegnung mit Manuel 1146

Sie brachen auf, der Kaiser Konrad **ויסעו קונר"אדו הקיסר**
 und der französische König Ludwig und ihre Heere **ולוד"וביקו מלך צרפת וצבאותם**
 im dritten Monat, **בחדש השלישי**
 im Jahre sechundvierzigundhundertundtausend, **בשנת ששה וארבעים ומאה ואלף.**
 Randnotiz: 1146 **על השוליים: 1146**
 nach Jerusalem zu gehen **ללכת ירושלימה**
 jeder wandte sich zu seinem Wege. **ואיש לדרכו פנו**
 denn *Das Land ihres Aufenthaltes konnte sie nicht tragen,* **כי לא יכלה הארץ לשאת אותם**
denn sie waren mehr als die Heuschrecke. **כי רבו מארבה.**
 und sie fürchteten, daß sie unterwegs erschrecken könnten **וייראו פן ירגזו בדרך.**
 und nahmen den Weg durch Ungarn **ויעברו דרך אונגא"ריאה**
 und gingen nach Griechenland. **וילכו אל ארץ יון.**
 Konrad und sein Heer ging voran **וילך קונר"אדו וחילו ראשונה.**
 und gelangte bis Konstantinopel **עד קושט"אנטינופולי הגיע.**
 Und der griechische Kaiser **Manuel** ging ihm entgegen **ויצא עמנוא"ל קיסר היונים לקראתו.**
und umarmte ihn und holte ihn in die Stadt. **ויחבקוהו וביאהו העירה.**
 Sie blieben dort einige Tage. **וישבו שם ימים אחדים.**
 Sie überquerten den Hellespont **ויעברו את הים איליש"פונטו**
 Kustode/Blatthüter **ויבואו**

Jes 53,6

Gn 36,7

Jer 46,23

Gn 33,4

Sie kamen in das Gebiet von Syrien,
 ויבואו בגבולי שיר"יאה
 das ist Aram.
 והיו פקודיהם
 Ihre Gemusterten waren
 siebzigtausend gepanzerte Reiter (70 000)
 שבעים אלף פרשים נושאי שריון
 und eine zahllose Menge zu Fuß.
 ואיש רגלי לרוב אין מספר:

170 Bei Lykaonia lassen die zwei Fremdenführer das Heer im Stich

Dem Sultan von **Iconium** wurde folgendes gesagt:
 ויאמר לשולטאן איקוני"או לאמר
 Da, ein Volk zog aus den Ländern des Westens,
 עם יצא מארצות המערב
 da, es bedeckt das Auge des Landes.
 והנה כסה את עין הארץ
 Es sitzt dir gegenüber.
 והוא יושב ממולך.
 und er fürchtete sich und ihm war sehr angst.
 וירא ויצר לו מאד.
 denn sie waren mehr als die Heuschrecke.
 כי רבו מארבה.
 Da sammelte auch er sein Lager.
 ויאסוף גם הוא מחנהו.
 Er zog ihnen entgegen mit gewaltigem Volk und starker Hand.
 ויצא לקראתם בעם כבד וביד חזקה:
 Der Kaiser kam und sein Heer zur Stadt **Lykaonia**,
 ויבואו הקיסר וחילו אל עיר ליקאאניאה.
 eine Metropole des Reiches Iconium
 עיר ואם למלכות איקוניאו:
 und mit ihnen zwei Leute,
 ועמהם שנים אנשים
 die ihnen der Kaiser gegeben hatte,
 אשר נתן להם הקיסר
 ihnen den Weg zu zeigen,
 לראותם הדרך
 für sie zu Augen zu werden.
 להיות להם לעינים:
 Diese Männer führten sie *gewundene Pfade*.
 ויוליכום האנשים האלה אורחות עקלקלות.
 In der Nacht, als Schlaf auf die Männer fiel,
 והי בלילה בנפול תרדימה על אנשים.
 flohen die beiden.
 וינוסו גם שניהם.
 Es war nicht bekannt,
 לא נודע
 wer das verursacht hatte.
 מי היה נסבה:
 Und niemand hatte gesehen,
 ואיש לא ראה
 daß sie müde waren,
 כי עייפים היו
 hingestreckt auf das Feld.
 נטושים על פני השדה:
 Am Morgen waren sie nicht da.
 ויהי בבקר ואינם.
 Der Kaiser war sehr erschüttert.
 ויחרד הקיסר מאד.
 Er rief alle seine Fürsten
 ויקרא את כל שריו
 und sagte zu ihnen:
 ויאמר אליהם:
 Entweder hat uns **Manuel** angeführt
 או עמנואל"ל הקיסר התל בנו.
 oder die Bestechung der Türken
 או שוחד התוגרמים
 machte diese Leute blind,
 עור את האנשים האלה
 daß sie uns verlassen haben.
 כי עזבונו.
 Sie verbrauchtn ihr Geld
 ויאכלו את כספם:
 und jetzt sind wir verwirrt im Lande.
 ועתה הננו נבוכים בארץ.
 Die Wüste hat uns eingeschlossen.
 סגר עלינו המדבר:
 Und das Volk,
 ואין צידה לעם
 das uns folgt, hat keine Wegzehrung
 אשר ברגלינו:
 Und wir sind heute in fremdem Lande.
 ואנחנו היום בארץ נכריה
 G'tt begegnete uns nämlich,
 כי קרה האלדים אותנו
 und zu töten durch Hunger.
 להמיתנו ברעב:
 Darum holt Rat –
 לכן הבו עצה דברו.
 ihr seid ja die Vielen.
 כי אתם הרבים:

Ex 22,5

Gn 32,8

Jer 46,23

Nm 20,20

Nm 10,31

Ri 5,6

Ex 14,3

171 Zug gegen Ikonion 1146/Schlacht von Doryläum 1147-10-25

Da betrübten sich die Fürsten sehr
 ויתעצבו השרים מאד
 und sagten:
 ויאמרו
 Wir wollen einen an die Spitze setzen
 נתנה ראש

und umkehren. ונשובה

Nm 14,4

Denn der einengende Bedränger hat uns verkauft. כי מכרנו הצר הצורר הזה:

Und einige sagten: ומהם אמרו

Nein, wir wollen unseren Weg fortsetzen. לא כי לדרכנו נלך.

Und DER NAME tue, was in Seinen Augen gut ist. וי' הטוב בעיניו יעשה.

DER NAME verwirrte ihre Sprache. בלל יי שפתם:

Gn 11,9

Sie hörten, וישמעו

daß die Streitmacht der Türken ihnen entgegenzieht. כי חיל התוגרמים נוסע לקראתם

Sie fürchteten sich sehr. ויראו יראה גדולה:

Als sie in der Wüste irrten, ויהי בהיותם טועים במדבר

matt und יגעים

vom Hunger gezeichnet, ומזי רעב.

Dt 32,24

fielen die Türken plötzlich über sie her. ויפלו עליהם התוגרמים פתאום.

Sie stellten sich zum Kampf. ויערכו אתם מלחמה:

Viele der Unbeschnittenen fielen vor ihnen, ויפלו הערלים לפניהם.

niedergestoßen und geschlagen fielen sie zu Boden, נדפים ונגפים חללים ארצה.

denn DER NAME stieß sie fort. כי יי הדפם.

Jer 46,15b

und lieferte sie in die Hand derer, die ihr Leben forderten ויסגירם ביד מבקשי נפשם

an jenem Tage ביום ההוא:

und keiner blieb übrig von jener ganzen mächtigen Streitmacht ולא נשאר מכל החיל העצום ההוא.

als ein Zehntel. כי אם המעשר.

Und neun Teile fielen im Vernichten der Türken. ותשע הידות נפלו בשחיתות התוגרמים:

Der Kaiser entrann und ein Teil der Fürsten, die bei ihm waren. וימלט הקיסר וחלק מהשרים אשר אתו

Die gingen hinüber zur Stadt Nizäa וילכו אל עבר העיר ניקי'אה:

Die Türken nahmen die Beute ihrer Feinde, ויקחו התוגרמים את שלל אויביהם

die sie dort in ihrer Hast in sehr großer Menge gelassen hatten, אשר הניחו שם בחפזם לרוב מאד.

deren Menge nicht gezählt werden kann, אשר לא יספר מרוב

und gingen ihres Weges. וילכו לדרכם:

Der Sultan war nicht bei Alledem, והש'ולטאן לא היה בכל אלה

sondern sein Heerführer **Paramoni** כי אם פאראמ'וני שר צבאו:

DER NAME gab mit Seiner Hand den Türken ויתן יי בידו לתוגרמים

diese große Rettung, את התשועה הגדולה הזאת

wie es keine gab, seit sie einem Volk angehörten, אשר לא נהיתה כמוה מאז היו לגוי

im neunten Monat בחדש התשיעי

im Jahre sechundvierzigundhundertundtausend בשנת ששה וארבעי' ומאה ואלף.

Randnotiz: 1146 על השוליים: 1146

Und sie gaben G'tt Dank. ויתנו תודה לאלדים:

vgl. Ri 15,18

Ex 9,24

Esr 10,11

172 Täuschung des französischen Königs

Die Männer, וילכו האנשים

die ihnen **Manuel** gegeben hatte, אשר נתן להם עמנ'ואל

ihnen den Weg zu zeigen, לראותם הדרך.

gingen zum Lager des französischen Königs Ludwig, אל מחנה לוד'ויקו מלך צרפת.

der hinter ihnen zog. הנוסע אחריהם:

Sie sagten zu ihm: ויאמרו אליו

Wir sind mit dem Kaiser gegangen, הלוך הלכנו עם הקיסר

ihm den Weg zu zeigen. לראותו הדרך.

und überall, wohin er sich wandte, hatte er Erfolg. ובכל אשר פנה הצליח.

und auch Iconium nahm er mit Gewalt, וגם את איקוני'ואו לקח בחזקה.

logen sie. כחדו:

Kustode/Blatthüter וילר

173 Ludwig trifft Konrad in Lopadium am Rhyndakos

Auch Ludwig ging seine Stationen,
 ויעבור את הים איליש"פונטו.
 fragte nach dem Lager des Kaisers
 וישאל ממחנה הקיסר.
 und sie erzählten ihm alles, was ihm geschehen war.
 וגם פידיר"יקו בן אח הקיסר
 Auch Friedrich, der Brudersohn des Kaisers,
 דוכס האיש"ויי הפליט.
 der Herzog von Schwaben, war entkommen,
 eilte zu dem König
 נחפז אל המלך
 und erzählte ihm ebenfalls,
 ויגד לו גם הוא
 wie die Sache gewesen war.
 איך היה הדבר.
 Der König war sehr erschüttert
 ויחרד המלך מאד:
 und ging ebenfalls auf seinen Stationen zu dem Ort,
 וילך גם הוא למסעיו אל המקום
 wo Konrad sein Zelt aufgeschlagen hatte.
 אשר נטה שם קונר"ארו אהלו.
 Und der beredete mit ihm, alles, was ihm geschehen war.
 וידבר אתו את כל אשר קרהו.
 Der König redete ihm zu Herzen
 וידבר המלך על לבו
 und tröstete ihn.
 וינחמהו
 Sie gingen ihre Stationen gemeinsam
 וילכו למסעיהם יחדיו:
 und kamen bis Ephesos, einer Metropole in der Region Asien.
 ויבואו עד איפיש"ו עיר ואם בגליל האסיא"ה.
 Als sie dort waren,
 ויהי בהיותם שם.
 schickte Konrad den Rest der Entronnenen, die bei ihm waren,
 וישלח קונר"אדו את יתר הפליטה אשר אתו
 auf dem Festlande entlang,
 דרך היבשה:
 und stach in See mit Schiffen
 וירד הימה באוניות
 und Kehrte nach Konstantinopel zurück,
 וישוב אל קושטא"נטינופולי.
 denn er schämte sich, zu gehen,
 כי בוש ללכת.
 bei der geringen Zahl der Leute, die ihm geblieben waren,
 למיעוט האנשים אשר נשארו אתו.
 oder er war der Franzosen überdrüssig,
 או כי קצה נפשו בצרפתים.
 und blieb dort bis zum Frühlingsmonat.
 וישב שם עד חדש האביב:

174 Anfang der Schlacht bei Laodikea 1147

Ludwig blieb in Ephesos einige Tage
 וישב לוד"וביקו בא"יפישו ימים אחדים
 und ging weiter bis zum Flusse Meander.
 ויסע וילך עד הנהר מינא"נדרו.
 Sie sahen das Lager der Feinde jenseits des Flusses.
 ויראו את מחנה האויבים מעבר לנהר:
 Sie überquerten den Fluß mit Macht
 ויעברו את הנהר בחזקה.
 und schlugen sie mit Schwertes Schneide.
 ויכום לפי חרב.
 Die Übrigen flohen um ihr Leben.
 והנשארים נסו לנפשם:
 Die Franzosen nahmen die Gefangenen und das Beutegut
 ויקחו הצרפתים את השבי ואה המלקוח.
 und verfolgten sie bis zu ihren Zelten
 וירדפו אחריהם עד אהליהם
 Und nach der Beute streckten sie ihre Hand,
 ובביזה שלחו את ידם
 wie ihre Seele begehrte an jenem Tage.
 כאשר אותה נפשם ביום ההוא:

Est 9,10

175 Niederlage der Franzosen bei Laodikea 1147

Sie erhoben sich am Morgen
 וישכימו בבקר
 und gingen auf ihren Stationen
 וילכו למסעיהם.
 und sagten zum ersten Lager:
 ויאמרו אל המחנה הראשון
 Wendet euren Marsch
 פנו וסעו לכם

bergwärts. ההרה.
 Wir gehen euch hinterher. ונלכה אחריהם
 Dort wollen wir nämlich übernachten. כי שם נלין;
 Der Fahnenenträger, ויבא נושא הדגל
 der vorangeht, kam zum Gipfel des Berges ההולך ראשונה אל ראש ההר.
 und sagte: ויאמר
Der Tag ist doch noch lang. עוד היום גדול.
Es ist nicht die Zeit, die Lager zu versammeln. ולא עת האסף המחנות.
 Er ging immer weiter וילך הלך ונסוע.
 und die hinter ihm gingen wußten nichts. וההולכים אחריהם לא ידעו מאומה.
Sie gingen langsam nach der Weise des Werks וילכו לאט לרגל המלאכה:
Das Lager teilte sich, ויחלק המחנה.
die Hälfte ging jenseits des des Flußes חצים הלכו מעבר ההר.
und die Hälfte blieb zurück וחצים נשארו אחור.
und der Berg in der Mitte. וההר בתוך:
Die Feinde verfolgten sie von der Gegenseites וירדפו האויבים אחריהם מנגד.
 und sagten: ויאמרו
Jetzt haben wir zu lachen, זה עת לשחוק.
denn der Schatten des ersten Lagers ist von ihnen gewichen כי סר צל המחנה הראשון מעליהם.
 und sie sind an einer engen Stelle והנם במקום צר
 ohne Möglichkeit rechts oder links auszuweichen. אין דרך לנטות ימין ושמאל.
 Sie fielen plötzlich über das zweite Lager her ויפלו על המחנה השני פתאום.
 und schwächten sie mit Schwertes Schneide ויחלישום לפי חרב.
 und töteten von von ihnen eine große Menge. וימותו מהם עם רב:
 Der König floh ויברח המלך
 und eilte den Berg hinauf. ויחפז לעלות ההרה
 Und da war niemand. והנה אין שם איש.
 Im Dunkel der Nach stieg er hinab וירד באישון לילה
 und kam mit den Übrigen, die bei ihm waren ויבא עם הנשארים אשר אתו
 zu dem Ort, wo die ihre Zelte aufgeschlagen hatten, אל המקום אשר נטו שם אהליהם
 die vorangegangen waren. ההולכים ראשונה.
 Und sie hatten keine Nachrung zu jener Zeit. ולא היה להם צידה בעת ההיא.
 Sie gingen wankend und schwankend und irrend im Lande. וילכו נעים ונדים ונבוכים בארץ.
Die Wüste hatte sie eingeschlossen. סגר עליהם המדבר:
 Sie kamen bis **Tatalia** ויבואו עד טאטא"ליאה
 am Meeresrand. אשר על שפת הים.
 Das gehörte dem Kaiser **Manuel**. והיא מהקיסר מנוא"ל:
 Ludwig und die Fürsten, die bei ihm waren וירדו לוד"וביקו והשרים אשר אתו
 stachen in See mit Schiffen הימה באוניות.
 und kamen zur Küste von **San Simëon**. ויבואו אל חוף ש"אן ש"ימון.
 das von Antiochia etwa zehn Meilen entfernt ist. הרחוק מאנטיא"וקיאה כעשר מילין:
 Dort blieben sie bis das Lager der übrigen Entronnenen, וישבו שם עד בא כל המחנה יתר הפליטה.
 die nach ihnen kamen auf dem Festland an die Küste gekommen war. הבאים אחריהם דרך היבשה על שפת הים:

Gn 29,7

Gn 33,14

Koh 3,4aß

Nm 14,9

Ex 14,3

176 Ludwig bei Raimund in Antiochia

Raimund und die Fürsten, die bei ihm waren, kamen ויצאו ראימ"ונדו והשרים אשר אתו
 dem König Ludwig entgegen לקראת המלך לודוב"יקו
 und ehrten ihn ויכבדוהו
 und brachten ihn ויביאוהו
 Kustode/Blatthüter העירה

in die Stadt. העירה.
 Er blieb dort einige Tage bei ihm. וישב אתו ימים אחדים:
 Raimund sagte zu dem König: ויאמר ראימ'ונדו אל המלך.
 Dein Diener möge Gunst in deinen Augen finden ימצא נא עבדו חן בעיניך.
 und dein Volk mit meinem Volk gehen, וילכו נא עמך ועמי
 die uns nahen Städte zu bekämpfen, להלחם בערים הקרובות אלינו
 die als Dornen an meiner Seite stehen, העומדים לסיכים בצדי:
 und zwar Aleppo, Caesaraea und Hama הלא הן אלא"פאיה צישא"ריאה. ואימא"ן.
 und die Städte um sie herum. והערים אשר סביבותיהן:
 Aber der König weigerte sich, וימאן המלך
 weil er nach Jerusalem gehen wollte. כי נתן את לבו ללכת ירושלימה.
 Das erzürnte den Raimund ויחר אף ראימ'ונדו
 und er sann Böses gegen ihn. ויחרוש עליו רעה:
 Das wurde dem König bekannt וידע למלך
 und er beeilte sich nach dem Rat seiner Fürsten zu gehen ויחפז מעצת שריו ללכת.
 und verließ die Stadt heimlich ויצא מתוך העיר בלס.
 und ging seines Weges. וילך לדרכו:

177 Konrad trifft Balduin und Ludwig

Kaiser Konrad und die ihm geblieben waren, וירדו קונר"אדו הקיסר והנשארים אתו
 stachen in See mit Schiffen, הימה באוניות
 die ihm Kaiser Manuel bereit gestellt hatte אשר הכין לו הקיסר עמנואל.
 im Frühlingsmonat בחדש האביב:
 und ging an die Küste von Akko. וילכו אל חוף עכ"ו.
 Sie gingen an Land ויעלו היבשה
 und gingen nach Jerusalem. וילכו ירושלימה:
 Und dem König Balduin wurde gesagt: ויאמר למלך באלד"ואינו
 Da, auch der französische König Ludwig ist dir nahe. הנה גם לוד"וביקו מלך צרפת קרוב אליך.
 Da wies er an, daß sie hinausgingen, der große Geistlicher ויצו ויצאו הכומר הגדול
 und das ganze Volk des Landes ihm entgegen. וכל עם הארץ לקראתו.
 Sie brachen ihn nach Jerusalem ויביאוהו ירושלימה
 und der König und die Fürsten ehrten ihn וכבדוהו המלך והשרים
 und zeigten ihm Alles, was er wollte. ויראוהו את אשר אותה נפשו.
 Er blieb dort einige Tage. וישב אתם ימים אחדים:
 Nach weiteren Tagen ויהי לימים עוד
 trafen sich der Kaiser und diese beiden Könige ויועדו הקיסר ושני המלכים האלה
 als sie bei Akko waren. בהיותם אצל עכ"ו לאמר.
 Und was ist zu dieser Ehre des Königtums zu tun. ומה לעשות לכבוד המלכות הזה:
 Sie sagten alle mit einem Mund: ויאמרו כלם פה אחד.
 Es ist gut für uns, mit Damaskus zu kämpfen טוב לנו להלחם בדמשק
 und wir wollen es uns aufbrechen. ונבקיענה אלינו.
 Und das schien ihnen gut. וייטב הדבר בעיניהם:
 Und der Befehl wurde gegeben in jener Zeit. Er lautete: והדת נתנה בעת ההיא. לאמר
 Bereitet euch für den Termin vor. הכינו אתכם ליום המועד
 Dann gehen wir. אחר נלך:

178 Belagerung von Damaskus 1148

Der Kaiser und diese beiden Könige ויצאו הקיסר ושני המלכים האלה
 und die Leute, die ihnen folgten, gingen והאנשים אשר ברגליהם
 im dritten Monat בחדש השלישי
 im Jahre בשנת

siebenundvierzigundhundertundtausend שבע וארבעים ומאה ואלף:
 Randnotiz: 1147 על השוליים: 1147
 Die überquerten das Libanon-Gebirge, ויעברו את הר הלבנון
 das zwischen Caesaraea und Damaskus ist אשר בין ציש"אריאה ומן דמשק.
 und gingen hinab in die Gegend von Damaskus וירדו אל ככר דמשק.
 Sie näherten sich der Stadt. ויקרבו העירה.
 Und rings um die Stadt waren viele Gärten und Haine, וסביב לעיר גנות ופרדסים לרוב.
 fünf Meilen weit bis zum Libanon-Gebirge מהלך חמשה מילין עד הר הלבנון.
 und eine gekalkte Mauer darum וחומת סיד אליהם סביב:
 König ging voran. ויבא המלך באלד"ואינו ראשונה
 Sie nahmen die Haine ein ויקחו את הפרדסים:
 und überquerten auch den Fluß gewaltsam. ויעברו גם את הנהר בחזקה.
 Sie schlugen ihre Zelt auf rings um die Stadt. ויטו אהליהם סביב לעיר.
 Die Leute der Stadt fürchteten sich sehr. וייראו אנשי העיר מאד.
 Sie schlossen die Märkte und die Plätze, ויסגרו השוקים והרחובות.
 die auf der Seite der Unbeschnittenen waren, in der Absicht: אשר מצד הערלים לאמר:
 Wenn die Unbeschnittenen in die Stadt kommen, אם יבואו הערלים העירה.
 retten wir unser Leben, bevor sie herüberkommen נמלט את נפשנו בטרם יוכלו עבור.
 und es wird uns zur Beute. והיתה אלינו לשלל:

179 Ausgang der Belagerung von Damaskus 1148

Als sie sahen, ויהי בראותם
 daß das Böse gegen sie beschlossen war. כי כלתה אליהם הדעה.
 und daß ihre Kraft nicht zum Himmel reicht, וכי אין לאל ידם.
 vor jener Streitmacht zu bestehen, לעמוד לפני החיל ההוא
 sprachen sie zu den Heerführern, וידברו באזני שרי הצבא
 die zuoberst saßen im Königreich, היושבי' ראשונה במלכות
 seit sie in das Land gekommen waren. מיום בואם אל הארץ:
 Sie wollten ihnen Silber und Gold in Menge geben, ויאמרו לתת להם כסף וזהב לרוב.
 daß sie ihr Leben vor dem Tode retteten. כי יצילו נפשותם ממות.
 Sie hörten auf sie, וישמעו אליהם
 die Bestechung nämlich macht Weitsichtige blind. כי השוחד יעור פקחים:
 Sie sagten zum Kaiser ויאמרו אל הקיסר
 und die Könige und die Fürsten, die mit ihnen waren: והמלכים והשרים אשר אתם.
 Es ist besser für uns, diese Haine zu verlassen. טוב לנו לצאת מהפרדסים האלה.
 Wir wollen doch zur Stadt hinüber gehen. נלכה נא מעבור לעיר.
 G'tt gibt sie in unsere Hand, ונתנה האלדים בידינו.
 denn sie ist schwach. כי חלושה היא:
 Das gefiel ihnen. וייטב הדבר בעיניהם.
 sie verließen die Orte, ויניחו המקומות
 die sie mit dem Blut von Erschlagenen erworben hatten, אשר קנו בדם חללים.
 und lagerten gegenüber der Stadt. ויחנו מעבר לעיר
 Da hatte die Gemeinde kein Wasser. ולא היה מים לעדה.
 Das ganze Volk klagte, sie sagten: וילונו כל העם לאמר
 Mit List brachte er uns von dort weg, בערמה הוציאנו משם.
 diese ganze Gemeinde zu töten להמית את כל העם הזה
 durch Hunger und durch Durst und durch Mangel an Allem. ברעב ובצמא ובחסר כל.
 bevor wir in die Stadt kommen. טרם באנו העירה:

ויאמרו Kustode/Blatthüter

1Sm 20,7,9,17

Ex 23,8

Nm 20,2a

Dt 28,48

und sagten: ויאמרו

Wir wollen einen an die Spitze setzen und umkehren. נתנה ראש ונשובה

Nm 14,4

Der Hunger war nämlich schwer. כי כבד הרעב.

Und sie wußten nicht, was sie tun sollten ולא ידעו עוד מה לעשות

oder woher sie Nahrung bekämen. או מאין תבוא להם צידה:

So kehrten sie schmachvoll und beschämt nach Jerusalem zurück. וישבו בחרפה ובזו ירושלימה.

So geschah es, daß die Fürsten der Unbeschnittenen im Ostland ויהי שרי הערלים אשר בארץ המזרח

in den Augen dieser Könige zum Greuel wurden, בעיני המלכים האלה לתועבה

ihre Seele verabscheute sie, קצה נפשם בהם

da sie Hurenkinder sind. כי בני זנונים המה:

Das Silber, das die Leute der Stadt zur Bestechung gegeben hatten, וימצא הכסף

fand sich als minderwertiges Silber. אשר נתנו אנשי העיר לשוחד כסף סיגים

Es taugte nicht zur Verwendung. לא הצליח למלאכה.

Sie waren nämlich klug verfahren mit den Unbeschnittenen. כי בחכמה עשו עם הערלים:

180 Konrad kehrt zurück

Konrad sah, וירא קונראד"דו

daß all dies von dem DER NAME her geschehen war, כי מאת יי' היו כל אלה

Jos 11,20

sie zu verwirren und sie untergehen zu lassen. להומם ולאבדם.

Er stach in See mit den Schiffen. וירד הימה באניות

So kehrte er in die Länder des Westens beschämt zurück. וישב אל ארצות המערב בחרפה:

181 Ludwig kehrt zurück

Ludwig und seine Frau blieben in Jerusalem וישבו לוד"וביקו ואשתו בירושלים

ein ganzes Jahr. שנה תמימה.

Dann kehrten sie in ihr Land zurück. וישבו אל ארצם.

Von diesem Tage an und fortan מהיום ההוא והלאה

sank die Macht der Unbeschnittenen im Ostlande immer tiefer, ירדה יד הערלים בארץ המזרח מטה מטה.

bis DER NAME sie von dort wegstieß עד אשר הדיחם יי' משם.

und das Land sie ausspie. ותקיא הארץ אותם

Und die Ismaeliten rafften sich auf והישמעאלים אזרו חיל.

und wichen vor ihnen nicht zurück, wie zuerst. ולא זעו מהם כבראשונה.

Sie kämpften heftig mit ihnen, וילחמו אתם בחזקה.

Der Schwache sagte: Ich bin ein Starker! החלש יאמר גבור אני:

Joe 4,10b

182 Verwicklungen während der Rückreise Ludwigs

Die Schiffe der Griechen trafen ותפגושנה ספינות היונים

den König Ludwig d. J. bei seiner Rückkehr nach Frankreich במלך לוד"וביקו יוניאורי בשובו צרפת'

und griffen ihn ויתפשוהו

und führten ihn auf den Weg zu ihrem Lande. ויוליכוהו דרך ארצם.

Sie wollten ihn nämlich כי אמרו

ihrem König, dem Kaiser übergeben. לתת אותו אל הקיסר מלכם.

Der belagerte Kosovo zu jener Zeit. והוא צר על קורש"וליאו בעת ההיא:

Als sie noch unterwegs waren, עודם בדרך.

da kam Gregor, der Heerführer des Königs והנה גריג"וריאו שר צבא ספינות המלך בא:

und legte Feuer in alle Regionen Griechenlands, ויצת אש בכל גלילות יון.

denn er hatte die Nachricht gehört, כי שמע את השמועה.

und ließ sie plündert. ויתנם לשלל:

Er gelangte bis Konstantinopel. ועד קושטאנט"ינופולי הגיע.

Sie schossen וישליכו

goldene Pfeile in den Palast des Kaisers.
 Er verbrannte alle Häuser außerhalb der Stadt.
 Und vom Obst der Gärten des Kaisers nahmen sie gewaltsam.
 Als er zurückkehrte,
 traf er die Schiffe der Griechen
 und nahm sie
 und nahm auch seinen Herrn den König aus ihrer Hand.
 Und die Griechen gingen ihres Weges.
 So hatte nämlich der König angewiesen.
 Und sie kehrten nach Frankreich zurück.
 Nach seiner Rückkehr
 schied er sich von seiner Frau,
 weil er sie eifersüchtig beargwöhnte.
 Sie ging von ihm
 und wurde die Frau **Heinrichs**, des Herzogs der Normandie.
 Und in seinem Alter zeugte er einen Sohn.
 Den nannte er **Philipp**
 und mit zusätzlichem Namen Deodatus,
 d. h. Natanael/Gabe G'ttes
 Denn es war in ihren Augen wie ein Wunder.
 Und andere nannten ihn August.
 Und er war ein Bedrucker der Juden
 von Geburt, vom Mutterleib und von der Schwangerschaft an.

183 Schlacht von Inab 1149

Nachdem diese Könige in ihr Land zurückgekehrt waren,
 kam **Nur ad-Din**, Sohn des Königs Zengi
 in das Gebiet Antiochias
 mit gewaltigem Volk und starker Hand
 im Jahre achtundvierzigundhunderttausend.
 Randnotiz: 1148
 Das wurde **Raimund** gesagt
 und er zog ihnen entgegen
 mit dem Volk, das er bei sich hatte.
 Er fürchtete sich und ihm war sehr angst,
 denn sie waren mehr als er.
 Er stellte sich ihnen zum Kampf.
 Die Leute, die bei ihm waren, flohen
 und wandten den Rücken
 und **Raimund** blieb allein.
 Da erschugen ihn seine Feinde mit Schwertes Schneide.
 Viele Fürsten fielen in jenem Kampf.
Nur ad-Din wies an,
 daß sie seinen Kopf und seinen Arm abhieben.
 den schickten sie zum **Kalifen** von **Bagdad**
 und den übrigen Fürsten der Türken
 ihn zu mißhandeln.
 Auch der Fürst von Edessa fiel bei seiner Flucht in ihr Vernichten.
 Sie führten ihn nach Aleppo,
 das ist Challab.
 Sie verbitterten sein Leben
 und er starb im
 Kustode/Blatthüter

Nm 20,20

Gn 32,8

Gefängnis. הסוהר:
Seine Frau trat an seine Stelle. ותקום אשתו אחריו.
Sie befestigte die ihnen gebliebene Städte, ותחזק את הערים הנשארו להם.
sie aus der Hand ihrer Plünderer zu retten. להצילם מיד שוסייהם.
Denn sie war eine tüchtige Frau. כי אשת חיל היא:

184 Manuel übernimmt die Festungen Edessas von Beatrix

Der Kaiser von Konstantinopel hörte וישמע קיסר קושטאנט"ינופולי
vom Veröden jenes Landes את שוממות הארץ ההיא
und betrübte sich, ויתעצב
weil es als sein Land galt. כי ארצו תחשב
Er schickte seinen Heerführer mit starker Hand וישלח שר צבאו ביד חזקה.
ihnen zu Hilfe. להיות להם לעזרה:
Er sprach zum Herz der Frau וידבר על לב האשה.
und sagte ihr zu, ihr und ihren Kindern ויאמר לתת אליה ולבניה.
Jahr um Jahr eine Summe zu geben, דבר מה מידי שנה בשנה.
und sie aus der Hand der Türken zu retten. ולהצילה מיד התוגרמים
Nur daß sie ihm die Festungen gäbe, die in ihrer Hand waren, gäbe, אך כי תתן אליו את המצודות אשר בידה.
um Kriegsleute hineinzusetzen. לשים בתוכם אנשי חיל.
Er würde ihr die Städte zurückbringen, והוא ישיב אליה את הערים.
die von ihnen mit Gewalt genommen worden waren. אשר לוקחו מהם בחזקה
Das gefiel ihr und dem König Balduin וייטב הדבר בעיניה ובעיני המלך באלד"ואינו
Und sie taten so. ויעשו כן:

185 Balduin nimmt Beatrix mit nach Jerusalem

Der König nahm die Frau und ihre Kinder ויקח המלך את האשה ואת בניה.
und alle Franzosen, ואת כל הצרפתים
die mit ihnen gehen wollten אשר רצו ללכת אתם.
und kehrte nach Jerusalem zurück. וישוב ירושלימה:
Antiochia blieb in der Hand der Griechen in jener Zeit. ותשאר אנטיאוק"יאה ביד היוונים בעת ההיא:

186 Verlust der Restgrafschaft Edessa 1150,
Assassination Raimund II. von Tripolis 1152

Nur ad-Din sah, וירא נוראנ"דינו
daß die Westler gingen כי הלכו המערביים.
und daß ihre Kraft nicht zum Himmel reicht, וכי אין לאל ידם
weiter Kraft zu gewinnen. לעצור עוד כח:
Er kehrte zur Höhe des Jahres wieder וישוב לתקופת השנה.
und nahm jenes ganze Land ויקח את כל הארץ ההיא
wie ein Mann ein Ohrläppchen כקחת איש בדל אוזן.
Es gab keine Stadt, לא היתה קריה
die ihm versperrt war. אשר שגבה ממנו
Sie geriet in ihre Hand bis zu diesem Tage. ותהי בידם עד היום הזה:
Und das Land war weitläufig והארץ רחבת ידים
fünftausend Reiter (5 000) חמשת אלפים פרשים
kann es versorgen und noch übrig haben. תכיל אכול והותר:
In jenem Jahr, בשנה ההיא
das ist das Jahr einundfünfzigundhundertundtausend, היא שנת אחד וחמשים ומאה ואלף.
Randnotiz: 1151 על השוליים: 1151
tötete das Volk, הרגו העם

Am 3,12

Dt 2,36

הנקראים אש"יניני die **Assassinen** genannt werden,
 את אדוניהם ihre Herrschaft,
 את שר טריפ"ולי den Fürsten von Tripolis,
 ויורידוהו בדם שאלה: und brachten ihn blutig in die Fragewelt hinab.

187 Husam ad-Din vor Jerusalem geschlagen 1152

ויהי לתקופת השנה Zur Höhe des Jahres
 ויבואו שנים תוגרמים kamen zwei Türken,
 בני איש אחד. Söhne eines Mannes,
 ביד חזקה. mit starker Hand
 ויצורו על ירושלים: und belagerten Jerusalem.
 כי להם היתה הארץ. Denn ihnen gehörte das Land,
 בטרם בא הערלים bevor die Unbeschnittenen kamen,
 וארצם תחשב. als ihr Land galt es.
 ויטו אהליהם בהר הזתים. Sie schlugen ihre Zelte am Ölberg auf.
 ותבא העיר במצור: Und die Stadt kam in Bedrängnis.
 ויצאו אנשי העיר Da kamen die Leute der Stadt heraus,
 ויפלו עליהם פתאום plötzlich fielen sie über sie her
 וינגפו התוגרמים לפניהם und die Türken wurden vor ihnen zurückgeschlagen
 ויתנו עורף. und wandten den Rücken.
 ויכום ויכתום עד הירדן: Sie erschlugen und zerschlugen sie bis an den Jordan.
 ויפלו מהם ביום ההוא כחמשת אלפי איש. An jenem Tage fielen von ihnen etwa fünftausend Mann. (5 000)
 והנשארים שבו אל ארצם: Und die Übrigen kehrten in ihr Land zurück.

188 Barbarossa folgt auf Konrad 1153

וימות קונראד"דו קיסר **Kaiser Konrad** starb
 בשנת שלשה וחמשים ומאה ואלף: im Jahre dreiundfünzigundhundertundtausend.
 על השוליים: 1153 Randnotiz: 1153
 וימלוך תחתיו פידיר"יקו בא"רבה רוש"ה. Statt seiner regierte **Friedrich Barbarossa**,
 בן אחיו דוכוס האיש"ביבי בחזקה. ein Sohn seines Bruders, des Herzogs von Schwaben, mächtig
 נגד רצון קצת השרים. Gegen den Willen einiger Fürsten.
 ותכון מלכותו מאד: Sein Königtum war sehr gefestigt.
 ויבא באיטא"ליאה Er kam nach Italien
 בשנת ששה וחמשים ומאה ואלף. im Jahre sechsundfünzigundhundertundtausend.
 על השוליים: 1156 Randnotiz: 1156
 ויצר על מיל"אן שבע שנים: Er belagerte **Mailand** sieben Jahre.
 וילכדנה בחזקה ויהרסנה. Er nahm es mit Gewalt ein und zerstörte es.
 וכל בתיה ומגדליה לארץ הפיל. Alle ihre Häuser und ihre Türme riß er zu Boden
 וישב אל ארצו: und kehrte in sein Land zurück.

189 Einnahme von Askalon 1153

ובשנת שבעה וחמשים ומאה ואלף Und im Jahre siebenundfünzigundhundertundtausend
 על השוליים: 1157 Randnotiz: 1157
 אסף באלד"ואינו המלך את אנשי המלחמ' sammelte König **Balduin** die Kriegsleute,
 הנמצאים אתו: die bei ihm waren
 וילך להלחם באשקלון אשר על שפת הים. und ging, gegen **Askalon** am Meeresrand zu kämpfen.
 ויצת אש בגנות ובפרדסים Er legte Feuer an die Gärten und Haine,
 אשר סביבותיה סביב: die rings um es waren.
 וישם אל העיר פניו. Er richtete auf die Stadt sein Gesicht.
 והעיר עיר Die Stadt war eine
 בצורה Kustode/Blatthüter

בצורה מאד sehr befestigte Stadt,
 כחצי עגולה wie ein Halbrund
 והמים אליה חומה: und das Wasser war für sie eine Mauer.
 ולחמו אליה חמשה חדשים Sie kämpften gegen sie fünf Monate (5)
 דבר יום ביומו. Tag für Tag.
 ותבא העיר במצור: Die Stadt kam in Bedrängnis.
 ותבאנה אליה ספינות מצרים לעזרה. Ägyptische Schiffe kamen ihr zu Hilfe.
 ותהינה להם למשיבת נפש. Die verschafften ihnen eine Atempause,
 כי יבשה נפשם denn sie waren ausgedörrt
 במלחמה במצור ובמצוק: durch Kampf und Belagerung und Bedrängnis.
 לא עצרו עוד כח: und fanden nicht mehr die Kraft.
 עודם צרים על אשקלון Während sie noch Askalon belagerten,
 ונורא נדינו בא בעם כבד וביד חזקה: kam Nur ad-Din mit gewaltigem Volk und starker Hand.
 וילחם בדמשק. Er kämpfte um Damaskus,
 כי שמע denn er hatte gehört,
 כי מת אינא רדו רועה מלכם daß Unur der Verwalter ihres Königs gestorben war,
 ויקחנה: und nahm es ein,
 כי קצו אנשי העיר במלכם. denn die Leute der Stadt hatten ihren König satt,
 להיותו תם ועצל der einfältig und faul war,
 לא יאות למלוכה. nicht würdig der Regierung.
 ויברח מאתם Er floh vor ihnen
 וילך קדמה. und ging nach Osten.
 ויסע משם נורא נדינו Nur ad-Din brach von dort auf
 ויצר על העיר פיניא דוס. und belagerte die Stadt Banias.
 כי אמר denn er sagte:
 ישמעו הערלים Die Unbeschnittenen werden es hören
 וישבו מעל אשקלון: und sich von Askalon abkehren.
 ולא עשה מאומה. Aber er erreichte nichts,
 כי את העיר לא לקח. denn die Stadt nahm er nicht
 והערלים לא השיבו ידיהם אחור: und die Unbeschnittenen wandten ihre Hand nicht zurück.
 וילחמו עליה כפעם בפעם. Sie kämpften gegen sie Mal um Mal.
 וימותו מבית ומחוץ עם רב דבר יום ביומו: Viel Volks starben von draußen und drinnen Tag um Tag.
 ויהי היום Eines Tages
 ויבואו ארבעים איש בתוך העיר במחתרת. kamen vierzig Mann aus dem Wald im Untergrund
 ויהרגום כאיש אחד. und töteten sie wie einen Mann.
 ויחר אל הערלים מאד. Das erzürnte die Unbeschnittenen sehr.
 ויתנו לב ללכת מעליה: Sie nahmen sich vor, von ihr wegzugehen.
 ויהי היום Eines Tages
 ויצאו אליהם אנשי העיר. zogen gegen sie die Leute der Stadt.
 ויערכו אתם מלחמה: Sie stellten sich ihnen zum Kampf.
 וינגפו לפני הערלים Sie wurden vor den Unbeschnittenen zurückgeschlagen
 לפי חרב. mit Schwertes Schneide.
 והנשארים שבו העירה. Und die Übrigen kehrten in die Stadt zurück.
 ותהי להם נפשם לשלל. Ihr Leben hatten sie zur Beute.
 ולא היה בית בעיר In der Stadt war kein Haus,
 אשר לא היה שם בכי ומספד. in dem nicht Weinen und Trauer war.
 ותהום כל העיר. Die ganze Stadt erregte sich,
 כי נשארו מתי מספר. denn es war nur eine Anzahl Leute übrig.
 ויאמרו איש אל רעהו: Sie sagten einer zum Anderen:
 עד מתי תהיה העיר הזאת אל נפשותנו Wie lange soll diese Stadt für unsere Leben

Ex 14,22

Ps 19,8

Nm 20,20

Rut 1,19

zur Falle werden? למוקש.
 Und jetzt wollen wir doch zu ihnen gegen ועתה נצאה נא אליהם
 und sie um Frieden bitten ונשאלה להם לשלום
 und die Übrigen vor dem Tode retten. ונציל הנשארם ממות:
 Sie schickten Boten zum König. וישלחו מלאכים אל המלך.
 Sie schlossen mit ihm eine Abmachung. ויכרתו אתו ברית.
 und gaben die Stadt in seine Hand. ואת העיר נתנו בידו
 Sie und ihre Frauen und ihre Kinder gingen frei aus. וילכו הם ונשיהם וטפם חפשים.
 Der König kam in die Stadt ויבא המלך העירה
 und legte eine Besatzung hinein וישם בתוכה משמר.
 und kehrte nach Jerusalem zurück. וישוב ירושלימה:

190 Auseinandersetzung mit Patriarch Aimerich von Limoges

In jenen Tagen nahm **Rainald** von Châtillon, **בימים** ההם לקח ריג"ינאלדו די קאשט"יליאוני
 der aus einer niederen Familie war, והוא ממשפחה שפלה.
 die Frau des toten Raimund, את אשת ראימ"ונדו המת
 des Fürsten von Antiochia zur Frau. שר אנטיא"וקיאה לאשה:
 Und viele von den Fürsten wollten sie haben. ורבים מהשרים בקשו לקחתה.
 Aber sie alle mochte sie nicht ובכלם קצתה נפשה
 und wählte den Rainald, ותבחר בריגינ"אלדו
 denn der war recht in ihren Augen. כי הוא ישר בעיניה.
 Als der sah, ויהי בראותו
 daß die Sache nicht recht war כי לא נכון הדבר
 in den Augen des großen Geistlichen, des Patriarchen, בעיני הכומר הגדול הפטריא"רקה
 da zürnte er ihm ויחר אפו עליו.
 und mißhandelte ihn. ויתעלל בו
 Und der war alt und krank. והוא זקן וחולה.
 Er nahm ihn und gab Honig auf seinen Kopf ויקחהו וישם דבש בראשו.
 und stellte ihn in die Sonne an Sommertagen von Morgen bis Abend. ושימיהו לשמש בימי הקיץ מן בקר עד ערב.
 Und alles, was ihm gehörte, nahm er. ואת כל אשר לו לקח.
 Als er zuschanden geworden war, ויהי כי בוש
 verließ er die Stadt ויצא מן העיר.
 und hob seine Füße ושא את רגליו
 und ging nach Jerusalem. וילך ירושלימה:

191 Plünderung Zyperns 1158

Damals ging Rainald, der Fürst von Antiochia **אז** הלך ריגינ"אלדו שר אנטיא"וקיאה
 zu der Insel Zypern אל ציפ"רי האי
 und nahm sie mit Gewalt ein וילכדנה בחזקה.
 aus der Hand des Kaisers von Konstantinopel. מיד קיסר קושטאנט"ינופול:
 Er nahm alle befestigten Städte und ihre Töchter ויקח את כל הערים הבצורות ואת בנותיהן
 und ließ sie plündern. ויתנם לשלל.
 Und auch an die Höhen der Mönche und Nonnen legte er seine Hand. וגם בבמות הכומרים וחכומרות שלח ידו.
 Sein Auge hatte kein Mitleid mit ihnen. לא חמל עינו עליהם:
 Und das Silber und das Gold, das er von ihnen nahm, hat kein Maß. ולכסף ולזהב אשר לקח מאתם אין מספר.
 Er kehrte an seinen Ort und in sein Land zurück. וישוב אל מקומו ולארצו:

192 Zug gegen Abu Schamma 1148

Der fünfte König Balduin ging **וילך** באלד"ואינו המלך החמישי
 im Jahre בשנת
 Kustode/Blatthüter שמנה

achtundfünzigundhundertundtausend שמנה וחמשים ומאה ואלף.
 Randnotiz: 1158 על השוליים: 1158
 eine Stadt aufzubauen, לבנות עיר אחת
 die die Türken niedergebrannt hatten. אשר שרפו התוגרמים:
 Und bei seiner Rückkehr nach Jerusalem ובשובו ירושלימה
 jagten die Türken seine Schritte, so daß er nicht gehen konnte. צדו התוגרמים צעדיו מלכת. Klg 4,18
 Sie legten einen Hinterhalt, den er nicht bemerkte. ושימו מארב והוא לא ידע:
 Sie fielen plötzlich über ihn her. ויפלו עליו פתאום
 Seine Leute flohen, vom Schwert gejagt. וינוסו אנשיו מנוסת חרב.
 Da floh auch er auf einem leichten Pferd. וינוס גם הוא על סוס קל
 Sein Leben hatte er zur Beute. ותהי לו נפשו לשלל.
 Und viele wurden gefangen ורבים נתפשו
 und viele wurden mit Schwertes Schneide erschlagen an jenem Tage. ורבים הוכו לפי חרב ביום ההוא.
 Und der Heerführer wurde lebend gefangen. ושר הצבא נתפש חי
 Sie führten ihn mit sich. ויוליכוהו אתם:

193 Belagerung und Entsatz der Höhlenfestung 1148

Zur Höhe des Jahres ויהי לתקופת השנה
 kam **Nur ad-Din**, der Bedränger der Unbeschnittenen, ויבא נורא"נדינו צורר הערלים
 mit starker Hand. ביד חזקה.
 Er lagerte gegen die Stadt **Spelunke** ויחן על העיר אישפי"לונקה.
 d. h. Höhle ר"ל מערה
 und bedrängte sie. ויצר עליה:
 Dem König wurde es gesagt. ויאמר למלך.
 Er zog gegen ihn. ויצא לקראתו.
 Nur ad-Din hörte das und ließ von der Stadt ab. וישמע נורא"נדינו ויעל מעל העיר:
 Er kam ihm entgegen und stellte sich ihm zum Kampf. ויבא לקראתו. ויערוך אתו מלחמה
 Die Streitmacht Nur ad-Dins wurde geschlagen וינגף חיל נורא"נדינו
 vor den Unbeschnittenen, לפני הערלים.
 sie kehrten den Rücken. ויתנו עורף.
 Die Übrigen kehrten in ihr Land zurück. וישבו הנשארים אל ארצם:

194 Rainald unterwirft sich Manuel

In jenem Jahr kam der Kaiser von Konstantinopel **בשנה** ההיא בא קיסר קושטאנ"טינופולי
 mit starker Hand in das Land Cilicien, ביד חזקה בארץ ציליצ"יאה.
 es aus der Hand **Thoros**, des Fürsten der Armenier, להצילה מיד טו"רו שר הארמיני.
 der es aus seiner Hand genommen hatte אשר לקחה מידו.
 und die Griechen aus jener Gegend vertrieben hatte. ויגרש את היונים מהגליל ההוא.
Rainald, der Fürst von Antiochia fürchtete sich sehr ויירא ריג"ינאלדו שר אנטי"אוקיאה.
 und sein Leben war ihm bitter, ונפשו מרה לו
 wegen dessen, das er in Zypern getan hatte. על אשר עשה בציפר".
 Er nahm sich vor, ויתן אל לבו
 hinzugehen und sich niederzuwerfen vor dem Kaiser. ללכת להתנפל לפני הקיסר.
 Denn er sagte: כי אמר
 Ich will ihn mit meinen Worten versöhnen, אכפרה פניו בדברי
 vielleicht beachtet er mich. אולי ישא פני.
 Er ging auf den Rat seiner Freunde zum Kaiser, וילך מעצת אוהביו אל הקיסר
 als der in Cilicien war, בהיותו בציליצ"יאה
 barfuß und in Leinengewand bis zur Hälfte seiner Arme יחף ולבוש בגדי בד. עד חצי זרועותיו:
 und einen Strick um seinen Hals וחבל בצוארו.
 und in seiner Hand ובידו

מאכלת. ein Messer.
 ויתנו אל הקיסר לעיני השמש. Er gab es dem Kaiser im Licht der Sonne
 ויפול לפני רגליו: und warf sich ihm zu Füßen
 ויאמר und sagte:
 חטאתי לאדני. Ich habe gesündigt gegen meinen Herren.
 ועתה עשה לי כטוב בעיניך: Und jetzt tue mir wie es gut ist in deinen Augen.
 וישב שם עד אשר קצה נפשם. Er blieb dort, bis sie es satt hatten.
 והיה לצרפתי' לחרפה למשל ולשנינה Das wurden den Franzosen zu Schmach und Gerede und Spott
 עד היום הזה: bis zu diesem Tage.

195 Balduin tritt sich mit Manuel

וישמע באלד"ואינו כי בא הקיסר **Balduin** hörte, daß der Kaiser kam
 ויבא לקראתו. und ging ihm entgegen.
 ויקבלהו הקיסר בשמחה. Der Kaiser empfing ihn mit Freude
 וישלים באלד"ואינו Und Balduin schloß Frieden
 את הקיסר ואת שר אירמיני"אה mit dem **Kaiser** und mit dem Fürsten von **Armenien**
 והמלחמה שקטה. und der Kampf ruhte.
 ומגדנות נתן למלך. Und Köstlichkeiten gab er dem König.
 וישוב ירושלימה. Der kehrte nach Jerusalem zurück,
 והקיסר שב אל ארצו: und der Kaiser kehrte in sein Land zurück.

196 Schlacht bei Kommi 1160 und die Folgen

ובשנת ששים ומאה ואלף Und im Jahre sechzigundhundertundtausend
 על השוליים: 1160 Randnotiz: 1160
 הלך ריג"נאלדו שר אנטיא"וקיאה **Rainald**, der Fürst von Antiochia, ging
 בארץ איד"ישאנו in das Land Edessa,
 לשלול שלל ולבז בז. Beute zu machen und zu plündern.
 ויקחו את כל אשר אותה נפשם Sie nahmen alles, was sie begehrten
 ויבאישו כל חלקה טובה: und verdarben jedes gute Stück.
 ויאספו יושבי הארץ ההיא וירדפו אחריהם. Die Bewohner jenes Landes sammelten sich und verfolgten sie.
 וינגפו אנשי ריג"נאלדו מפניהם Die Leute des Rainald wurden von ihnen geschlagen
 וינוסו לנפשם: und flohen um ihr Leben.
 ויכום ויכתום Sie erschlugen und zerschlugen sie
 ואת ריג"נאלדו תפשו חי. und den Rainald fingen sie lebend.
 ויוליכוהו אסור בזיקים אל אלא"פיאה. Sie führten ihn gebunden in Fesseln nach Aleppo,
 היא ח"לב בחרפה: das ist Halab, in Schande.
 אז הלך המלך לאנטי"אוקיאה Da ging der König nach Antiochia,
 כי נקרא מאנשי העיר. denn er war von den Leuten der Stadt gerufen worden,
 וידבר על לבם. und sprach ihnen zu Herzen.
 ויתן את הכומר הגדול הפאטריא"רקה. Er setzte den großen Geistlichen, den Patriarchen
 לרועה עליהם. zum Hirten über sie
 וישוב אל ארצו. und kehrte in sein Land zurück.
 והיה לימים עוד וישוב המלך לאנטיא"וקיאה Nach weiteren Tagen kehrte der König nach Antiochia zurück
 ויחלה. und erkrankte
 ויצו und wies an,
 ויוליכוהו אל באר"וט daß sie ihn nach Beirut brächten.
 ויקרא את שריו ואת כומריו ויתודה. Er rief seine Fürsten und seine Geistlichen und legte die Beichte ab
 ותצא רוחו וימות und sein Geist ging aus und er starb
 בשנת שנים וששים ומאה ואלף. im Jahre zweiundsechzigundhundertundtausend
 על השוליים: 1162 Randnotiz: 1162
 בעשרים am einund-
 ואחד Kustode/Blatthüter

zwanzigsten Tag ואחד יום
des zwölften Monats, לחדש שנים עשר
das ist der Monat Adar, הוא חדש אדר:
denn sie hatten ihm Gift zu trinken gegeben. כי סם המות השקוהו.
und den Rest hatten sie in das Brot gegeben והנשאר נתנו בלחם.
für einen kleinen Hund, לכלב קטן
der auch starb. וימות:

197 Auf Balduin folgt sein Bruder Amalrich in Jerusalem

Sein Sohn **Amalrich** herrschte statt seiner. **וימלוך** אלמ"ריקו בנו תחתיו.
Dieser sechste König Amalrich ויהי אלמ"ריקו המלך הששי הזה.
liebte Geld mehr als alle, die vor ihm waren, אוהב כסף מכל אשר היו לפניו.
war buchkundig und ein Kriegermann. יודע ספר ואיש מלחמה:
Die Ägypter erbitterten ihn וימרו בו המצרים
und wollten den Tribut nicht zahlen לא אבו לתת המס
wie in den Tagen seines Vaters. כאשר בימי אביו.
Er sammelte sein Lager ויאסוף מחנהו
und ging nach Ägypten hinab. וירד מצרימה:
Der Versorger Ägyptens zog ihm mit starker Hand entgegen ויצא מכלכל מצרים לקראתו ביד חזקה
und sie stellten sich ihm zum Kampf. ויערכו אתו מלחמה:
Die Ägypter wurden vor ihm geschlagen וינגפו המצריים מפניו
und wandten den Rücken. ויתנו עורף.
Sie öffneten die Wasserkanäle ויפתחו את מובאי המים.
und der Nil-Strom floß aus ויצא הנהר נילוס
und bedeckten das Auge des Landes וכס את עין הארץ:
Da konnte Amalrich nicht mehr durchziehen, ולא יכול עוד אלמ"ריקו עבור
weil das Wasser stark war. כי גברו המים
Er kehrte in sein Land zurück וישוב אל ארצו.
im ersten Jahre seiner Herrschaft. בשנה הראשונה למלכו:

Ex 22,5

*198 Schawar verbündet sich mit Amalrich
gegen Schirkuh/Nur ad-Din 1164*

Nach weiteren Tagen **ויהי** לימים עוד
sammelte Nur ad-Din, der Fürst von Damaskus ויאסוף נוראנד"ינו שר דמשק
seine Reiter und seine Streitmacht את פרשיו וחילו.
und schickte seinen Heerführer Schirkuh nach Ägypten, וישלח את סירא"קון שר צבאו מצרימה.
denn er war von einem der Fürsten der Stadt gerufen worden. כי נקרא מאחד משרי העיר:
Der Sultan, der König von Ägypten hörte das וישמע הש"ולטאן מלך מצרים.
und fürchtete sich und ihm war sehr angst. וירא ויצר לו מאד:
Er schickte Boten zu **Amalrich** mit den Worten: וישלח מלאכים אל אלמ"ריקו לאמר.
Rette mich aus dem Rachen der Türken, הושיעני מפי התוגרמים.
dann zahle ich den Tribut, ואני אתן המס
wie du ihn mir auferlegst כאשר תשים עלי.
und ich werde dir eine Gabe hinaufbringen alle Tage. ואהיה לך מעלה מנחה כל הימים.
Der König sagte: ויאמר המלך
Wie ihr zu mir sagt, כאשר תאמרון אלי
will ich tun. אעשה.
Nur darf euer König mich nicht wieder betrügen. אך אל יוסף מלככם התל בי עוד:
Sie waren noch bei dem König, עודם עם המלך
da kam Schirkuh nach Ägypten. ושירא"קון בא מצרימה.
Der Sultan zog ihm entgegen. ויצא הש"ולטאן לקראתו
Sie stellten sich dort ויערכו שם

Gn 32,8

zum Kampf. מלחמה.
 Die Ägypter wurden geschlagen ויגפו המצריים
 Und der Sultan floh vor ihm. וינוס השו"לטאן מפניו
 Auf der Flucht ויהי בבורחו
 erschlugen ihn seine Diener ויכוהו עבדיו
 und er starb. וימות.
 Sie den **Schawar** zum König statt seiner. וימליכו את שו"אר תחתיו:
 Und Schirkuh wandte sich ויסוב שירא"קון.
 und lagerte gegen die Stadt **Bilbeis** ויחן על באלב"יאס העיר
 und nahm sie ein. וילכדנה.
 Das erschütterte den Sultan **Schawar** ויתחלחל השו"לטאן שו"ר.
 und er fürchtete sich und ihm war sehr angst. ויירא ויצר לו מאד:
 Da schickte auch er Boten zu **Amalrich** וישלח גם הוא מלאכים אל אלמ"יריקו
 und die beiden schlossen einen Bund. ויכרתו שניהם ברית:
 Amalrich sammelte sein Lager ויאסוף אלמ"יריקו מחנהו
 und ging ebenfalls hinab nach Ägypten וירד גם הוא מצרימה
 im zweiten Jahre seiner Herrschaft. בשנה השנית למולכו.
 Er lagerte gegen Bilbeis mit den Leuten des Sultan ויחן על בלב"יאיש עם אנשי הש"ולטאן
 Sie belagerten es. ויצורו עליה:
 Nach Tagen ויהי לימים
 gab Schirkuh die Stadt in ihre Hand ויתן ש"יראקון את העיר בידם
 und sie kehrten in sein Land zurück. וישבו אל ארצו:

Gn 32,8

199 Schlacht von Artah/von Harim/Harenc 1164

In jenen Tagen gingen aus Deutschland in das Ostland **בימים** החם הלכו מאשכנז אל ארץ המזרח
Hugo d. Ä. אוג"ו הזקן
 und Gottfried וג'ופר"ידוס
 und mit ihnen viele Kriegersleute, ועמהם אנשי חיל לרוב.
 denn auch sie hatten sich bereit gefunden, zu gehen. כי התנדבו גם הם ללכת:
 Als sie Tripolis erreichten, ויהי בהגיעם לטר"יפולי
 fielen sie plötzlich über das Lager von Nur ad-Din her ויפלו על מחנה נורא"נדינו פתאום.
 und schlugen sie mit Schwertes Schneide ויכום לפי חרב:
 und vernichteten von ihnen eine große Menge. וישחיתו מהם עם רב:
 Die Übrigen wandten den Rücken והנשארים נתנו עורף
 und flohen um ihr Leben. וינוסו לנפשם.
 Das erzürnte Nur ad-Din sehr. ויחר לנורא"נדינו מאד.
 Nach weiteren Tagen ויהי לימי עוד
 sammelte er die Leute seiner Streitmacht ויאסוף אנשי חיל
 und bedrängte eine kleine Stadt, ויצר על עיר קטנה אחת
 die den Unbeschnittenen gehörte, אשר לערלים
 bei Antiochia אצל אנטיאוק"יאה:
 Die Fürsten der Unbeschnittenen hörten das וישמעו שרי הערלים
 und waren im Herzen erschüttert. ויחרד לבם.
 Sie sammelten ihre Lager ויאספו את מחניהם
 und an ihrer Spitze **Bohemund**, der Fürst von Antiochia ובראשם בו"אמונדו שר אנטי"אוקיאה.
 und der Fürst von Tripolis ושר טריפולי.
 und **Kalamanos**, Vertreter des **Kaisers Konstantin** וקא"לאמנוס נציב קיסר קושטא"נטיין
 in Cilicien אשר בארץ ציליצ"יאה
 und **Thoros**, der Fürst der Armenier, וטור"וש שר הארמ"יני.
 vier Könige mit dem Einen. ארבעה מלכים את האחד:
 Sie gingen ihm entgegen וילכו לקראתו
 und stellten sich ihm zum Kampf. ויערכו אתו מלחמה.
 Kustode/Blatthüter ויגפו

Die Unbeschnittenen wurden geschlagen
 und fielen vor ihm erschlagen zu Boden
 und die Fürsten von Antiochia und Tripolis
 und der Vertreter des Kaisers
 und Hugo d. Ä.
 und andere Fürsten mit ihnen, wurden lebend gefangen.
 Und die Übrigen flohen.
 Ihr Leben hatten sie zur Beute.
 Das wurde den Unbeschnittenen zur Schande.
 Nur ad-Din kehrte um
 und bedrängte die Stadt
 und nahm sie ein im fünften Monat
 im Jahre vierundsechzigundhundertundtausend.
 Randnotiz: 1164 על השוליים: 1164
 In jenem Jahre als Amalrich noch in Ägypten war,
 ging Nur ad-Din
 und belagerte die Stadt Bilbeis, die den Unbeschnittenen gehörte,
 und nahm sie ein.

200 Auslösung Bohemunds III. von Antiochia 1165

König Amalrich hörte das,
 achtete aber nicht darauf.
 Er ging nach Antiochia,
 weil er von den Leuten der Stadt gerufen worden war.
 Er redete ihnen zu Herzen
 und kam ihnen zu Hilfe.
 Sie lösten den Fürsten aus der Hand der Ismaeliten aus
 für einige Gewichte Silber
 und er kehrte in jenem Jahre in sein Haus zurück.

201 Amalrich kämpft mit Schirkuh bei Alexandria 1167

Zur Höhe des Jahres
 ging Nur ad-Din mit seiner Streitmacht nach Ägypten
 Amalrich hörte das,
 und sammelte auch sein Lager,
 durchquerte die Wüste
 und ging hinab nach Ägypten
 Der Sultan Schawar hörte das
 und freute sich herzlich.
 Er sagte dem Amalrich zu,
 ihm vierzigtausend Goldstücke zu geben
 auf den Rat des Kalifen, der König von Ägypten.
 nachdem er vertrieben hatte
 die Streitmacht des Schirkuh, des Heerführers von Nur ad-Din
 aus dem ganzen Gebiet Ägyptens.
 Amalrich kam aus der Stadt
 und zog dem Schirkuh, des Heerführers von Nur ad-Din entgegen
 und schlug sein Zelt gegenüber aus.
 Am Folgetag zog Schirkuh aus, zu kämpfen,
 und hatte zwölftausend
 gepanzerte Reiter dabei. (12 000)

Da zog auch Amalrich heraus ויצא גם אלמ"יריקו
 mit etwa viertausend Berittenen (4 000) ועמו כארבעת אלפי איש פרשים
 außer den Ägyptern, מלבד המצריים
 die nicht kampferprobt waren, אשר לא נסו להלחם.
 und stellten sich dort zum Kampf. ויערכו שם מלחמה:
 Die Leute des Schirkuh wurden geschlagen וינגפו אנשי שיר"אקון
 und wandten den Rücken. ויתנו עורף
 Sie verfolgten sie וירדפו אחריהם
 und vernichteten von ihnen eine große Menge. וישחיתו מהם עם רב.
 Und die Übrigen flohen um ihr Leben. והנשארים נסו לנפשם:
 Und der Fürst Hugo, והשר אוג'ו
 der bei der zweiten Aufstellung war, אשר במערכה השנית
 zog auch los יצא גם הוא.
 und stellte sich zum Kampf mit der Aufstellung, ויערוך מלחמה את המערכה
 von Saladin, dem Brudersohn von Schirkuh. אשר לשא"לאדינו בן אח שירא"קון.
 Und er und sein ganzes Volk wurde geschlagen וינגף הוא וכל עמו
 und wandten den Rücken. ויתנו עורף.
 Und der Fürst Hugo, der Fürst von Caesaraea והשר אוג'ו שר ציש"אריאה
 und viele von seinen Leuten mit ihm wurden lebendig gefangen. ורבים מאנשיו עמו נתפשו חיים:
 Von den Ismaeliten fielen an jenem Tage ויפלו מהישמעאלים ביום ההוא
 tausendundfünfhundert Mann; (1 500) אלף וחמש מאת איש.
 und von den Unbeschnittenen starben nur hundert. (100) ומהערלים לא מתו כי אם מאה:
 Schirkuh floh ויברח שירא"קון
 und ging nach Alexandria וילך לאליש"אנדריאה.
 Die Bewohner der Stadt gaben sie in seine Hand ויתנוה בידו יושבי העיר.
 und er legte eine Besatzung hinein. וישם בתוכה משמר:

202 Beschreibung Alexandrias

Und Alexandria ist eine große Stadt, ואלישאנדריאה עיר גדולה
 Pracht des gazon Landes Ägyptens, צבי לכל ארץ מצרים:
 vom Nil fünf Meilen entfernt, רחוקה מנילוס המשה מילין.
 die Wüste im Westen המדבר אליה מים.
 und Libyen im Osten וליב"יאה מקדם.
 Alexander baute es ויבן אותה אליש"אנדרו.
 und nannte es nach seinem Namen. ויקראנה על שמו.
 Und zu ihr hin wird die Meeresküste zweigeteilt ואליה חוף הים נחלק לשנים.
 und eine kleine Landzunge ist darin. ולשון הארץ קטנה בתוך
 Julius Caesar baute an ihrer Spitze einen hohen Turm, ויבן יו"ליאו קיסר בראשה מגדל גבוה
 der bis zu diesem Tage Pharos genannt wird. ונקרא פאר"וס עד היום הזה:
 Und die Händler bringen zu ihr והסוחרים מביאים אליה
 Duftstoffe und Edelstein in Menge בשמים ואבן יקרה לרוב.
 aus Indien und aus Kusch und aus Scheva מהודו. ומכוש. ומשבא.
 und aus Elam und aus Sinäarund aus Chamat ומעילם. ומשנער. ומחמת.
 und von den Inseln des Meeres, über das Schilfmeer ומאיי הים. דרך ים קוף
 kamen sie zu der Statt Ardif, יבואו אל העיר ארד"יף
 die am Rande des Landes Ägypten ist אשר בקצה ארץ מצרים
 Kustode/Blatthüter ומשם

und von dort über den Nil ומשם דרך נילוס.
 bis Alexandria. עד אלישא"נדריאה:
 Aus aus den Ländern des Westens gehe sie dorthin über das Meer. גם מארצות המערב ילכו שמה דרך הים.
 Eine Pracht ist sie צבי היא
 und ein Markt der Waren aller Länder. ושוק של סחורות לכל הארצות:

203 Amalrich und Schirkuh lassen von Ägypten ab 1165

Amalrich hörte das וישמע אלמיריקו
 und beeilte sich, dahin zu kommen ויחפז ללכת שמה.
 und lagerte gegen die Stadt ויחן על העיר:
 und bedrängte sie. ויצר עליה
 Da kam die Stadt in Bedrängnis ותבא העיר במצור
 und der Hunger lastete, והרעב כבד.
 den sie kamen nicht zu ihr wie gestern und vorgestern. כי לא באו אליה כתמול שלשום:
 Sie kämpften gegen sie Tag für Tag. וילחמו אליה דבר יום ביומו.
 Von ihnen starb eine große Menge. וימותו מהם עם רב:
 Saladin fürchtete, ויירא שאלא"דינו
 daß die Leute der Stadt gegen ihn aufstehen könnten פן יקומו עליו אנשי העיר
 wegen der Gluten des Hungers. מפני זלעפות רעב:
 Er schrieb an seinen Onkel Schirkuh ויכתוב אל שירא"קון דודו
 Alles, was ihm geschehen war. את כל אשר קרהו.
 Der kämpfte gegen eine Stadt am Rande der Grenze Ägyptens והוא נלחם על עיר אחת בקצה גבול מצרים
 zu jener Zeit. בעת ההיא:
 Schirkuh hörte וישמע שירא"קון
 und ging von der Stadt fort ויעל מעל העיר.
 und kam nach Babel ויבא בבבל:
 und plante gegen die Städte der Unbeschnittenen zu kämpfen, ויאמר להלחם בערי הערלים
 um den Amalrich von dort wegzubewegen. להעלות את אלמ"יריקו משם.
 Aber er führte seinen Plan nicht aus, ולא מלאו לבו.
 denn er hörte, כי שמע
 daß sie befestigt waren. כי בצורות הנה:
 Da wurde er anderen Sinnes ותהי אתו רוח אחרת
 und bat um Frieden ויקרא לשלום.
 durch Hugo von Caesaraea, der in seiner Hand war. על יד אוג"ו מציס"אריאח אשר בידו:
 Sie hörten auf ihn. וישמעו לקולו.
 Die Stadt wurde in ihre Hand gegeben. ויתן העיר בידם
 Die Gefangenen, die Unbeschnittenen und die Ismaeliten והשבויים הערלים והישמעאלים
 wurden frei gelassen. שולחו חפשים
 sie kehrten jeder zu seinem Besitz zurück an jenem Tage. וישבו איש אל אחוזתו ביום ההוא.
 Schirkuh zog sich von den Grenzen Ägyptens zurück ויצא שירא"קון מכל גבול מצרי'.
 und Amalrich und seine Streitmacht kehrten nach Jerusalem zurück ואלמ"יריקו וחילו שבו ירושלימה
 im vierten Jahre seiner Herrschaft, בשנה הרביעית למולכו
 das ist das Jahr fünfundsechzigundhundertundtausend. היא שנת חמש וששים ומאה ואלף:
 Randnotiz: 1165 על השוליים: 1165

Klg 5,10

204 Einnahme von Pelusium 1168

Es war zur Höhe des Jahres, ויהי לתקופת השנה
 da schickte Kaisers Konstantin וישלח קיסר קושטא"נטין מלאכים
 zu Amalrich mit den Worten: אל אלמ"יריקו לאמר
 Wir wollen hinabgehen נרדה

nach Ägypten מצרימה.
 und es aufwecken ונקיצנה
 und es uns aufbrechen, ונבקיענה אלינו.
 denn in die Hand schneller Leute gab DER NAME dieses Königreich.
 Das gefiel dem König. וייטב הדבר בעיני המלך.
 Er sagte zu ihnen: ויאמר אליהם.
 Euer König soll seinen Heerführer zum Termin schicken,
 dann gehen wir. ונלכה.
 Ich will nicht rechts oder links abweichen,
 denn er ist mein Bruder. כי אחי הוא:
 Es war zur Zeit, da die Könige ausziehen ויהי בעת זאת המלכים
 da sammelte Amalrich sein Lager ויאסוף אלמ"ריקו מחנהו
 und ging hinab nach Ägypten. וירד מצרימה:
 Er bedrängte Pelusium ויצר על פילוס"יאו
 und nahm es ein. וילכדנה.
 Und sein Volk bannte er mit Schwertes Schneide.
 Sultan Schawar hörte das וישמע שו"אר הש"ולטאן
 und war erschüttert. ויתחלחל.
 Denn er wußte nicht,
 was der Tag bringen würde. כי לא ידע מה ילד יום.
 Er schickte Boten zu Nur ad-Din mit den Worten:
 Bring uns Hilfe aus der Krise, הבה לנו עזרה מצר
 denn Kinder kamen bis zu den Wehen. כי באו בנים עד משבר.
 Aber es ist keine Kraft zum Gebären. וכח אין ללידה.
 Nur ad-Din tat alles, was er bat. ויעש נוראנ"דינו ככל אשר שאלו.
 Er rief seinen Heerführer Schirkuh ויקרא את שירא"קון שר צבאו.
 und schickte ihn mit starker Hand nach Ägypten. וישלחנו מצרימה ביד חזקה:

Dt 5,28

1Chr 20,1,

Spr 27,1

2Kg 19,3 = Jes 37,3

205 Das Ende des Schawar 1168

Amalrich stand auf, ויקום אלמ"ריקו
 nachdem er die Bewohner von Pelusium geschlagen hatte,
 ging er nach Ägypten וילך מצרימה
 und bedrängte es. ויצר עליה:
 Der Sultan sagte in seinem Herzen:
 dieser Unbeschnittene liebt das Geld. ויאמר הש"ולטאן בלבו.
 Und jetzt will ich ihn Geld schmecken lassen. הערל הזה אוהב כסף
 Vielleicht schaffe ich es und bringe ihn von mir weg. ועתה אלעיטנו נא כסף
 Er schickte Boten zu ihm mit den Worten: אולי אוכל והעליתיהו מעלי:
 Was ist denn mein Verbrechen, וילשלח אליו מלאכים לאמר
 daß du hinter mir her hetzt? מה פשעי
 Und jetzt, auf, geh von mir fort כי דלקת אחרי.
 und ich gebe dir zwanzig mal hunderttausend Goldstücke. ועתה קום לך מעלי
 Nur kämpfe nicht weiter gegen mich. ואתנה לך עשרי פעמים מאה אלף זהובים.
 Das gefiel ihm רק אל תוסף להלחם בי עוד:
 Und er gab ihm hunderttausend dieses Mal. וייטב הדבר בעיניו.
 Er hob die Belagerung der Stadt auf ויתנו לו מאה אלף. בפעם ההיא.
 und schlug sein Zelt im Pfirsichgarten auf, ויעל מעל העיר.
 das ist der Garten des Königs. ויט אהלו בגן האפרסמון.
 Er hörte, הוא גן המלך:
 daß Schirkuh mit starker Hand käme וישמע
 und ging ihm entgegen. כי בא שירא"קון ביד חזקה.
 Dem Amalrich wurde gesagt: וילך לקראתו.
 Kustode/Blatthüter ויוגד לאלמ"ריקו לאמר עבר

Gn 31,36

עבר שירא"קון את הנהר נילוס Schirkuh kommt über den Nil
 וגם הולך לקראתך ביד חזקה: und geht dir mit starker Hand entgegen.
 וינע לבבו ולבב עמו Da wankte sein Herz und das Herz seines Volkes
 ולא קמה בו עוד רוח ללכת. und er hatte keinen Willen mehr, zu gehen,
 כי ירא את נפשו. denn er fürchtete um sein Leben.
 וישא את רגליו Er hob seine Füße
 וישוב ירושלימה. und kehrte nach Jerusalem zurück.
 ושירא"קון הקריב. Schirkuh nahte
 ויאמר und sagte:
 אך זה היום שקויתיהו Das ist doch der Tag, auf den ich hoffte.
 מצאתי מגבולי מצרים עד היום הזה: Ich fand mich vor den Grenzen Ägyptens bis zu diesem Tag.
 ויצו Er wies an,
 ויהרגו אנשיו את ש"ואר הש"ולטאן. daß seine Leute den Sultan **Schawar** töteten,
 כי לא נשמר מהם: da er nicht auf der Hut war, vor ihnen.
 ויבא שירא"קון אל קא"ליפה פנימה Schirkuh kam zum Kalifen hinein
 וישתחו לאפיו ארצה. und warf sich vor ihm zu Boden.
 ויעשהו קא"ליפה. שו"לטאן תחת שוא"ר המת: Der Kalif machte ihn zum Sultan statt des toten **Schawar**.

Gn 29,1

206 Ende des ägyptischen Fatimiden-Kalifen Al-Adid 1171

וימות גם שירא"קון בשנה ההיא. Auch Schirkuh starb in jenem Jahr.
 ויעשו את שאלאד"ינו שולטאן תחתיו: Sie machten **Saladin** zum Sultan statt seiner.
 וש"אלאדינו איש גבור חיל. Und **Saladin** war ein tüchtiger Held,
 יועץ וחכם חרשים ונבון דעת: Berater und klug in den Künsten und Verstand Kenntnis.
 וכסף לא יחשב למאומה עם אנשי הצבא. Und Geld galt der Menge der Soldaten nichts,
 רחמן לשבויים ונאמן רוח. bermherzig mit Gefangenen und zuverlässigen Geistes,
 לא יחל דברו: sein Wort wird nicht verzögert.
 ויבא גם הוא Auch er kam,
 להשתחות אל אדניו קא"ליפה sich vor seinem Herrn, dem **Kalifen** niederzuwerfen
 כמשפטם nach ihrem Recht
 ויהרגו בקרדום und tötete ihn mit dem Beil,
 אשר בידו: das er in der Hand hatte.
 ואת כל משפחתו הוריד בדם שאולה. Auch seine ganze Familie brachte er blutig in die Fragewelt hinab.
 ויהי שאלאד"ינו שו"לטאן. **Saladin**, dem Brudersohn von Schirkuh wurde Sultan
 וק"אליפה ביום ההוא: und Kalif an jenem Tage.
 ויחלק שאלאד"ינו את כל אוצרות קא"ליפה. **Saladin** verteilte alle Schätze des Kalifen
 אל אנשי הצבא אשר אתו: an die Leute des Heeres, das bei ihm war.
 ויהי שומעו בכל הארץ: Sein Ruf war im ganzen Lande.
 ויראו הערלים יראה גדולה. Die Unbeschnittenen fürchteten sich sehr
 וישלחו אל מלכי המערב לעזרה. und schickten zu den Königen des Westens um Hilfe
 ולא עשו מאומה בעת ההיא: und die taten nichts zu jener Zeit.

Nm 30,3

↓ 1Kg 2,9

207 Belagerung von Damiette 1169

ויזכור הקיסר את בריתו Der **Kaiser** gedachte seines Bundes,
 אשר כרת את den er geschlossen hatte mit

אלמ"ריקו. Amalrich

und schickte im siebenten Monat

im Jahre neunundsechzigundhundertundtausend

על השוליים: 1169 Randnotiz: 1169

חמשים ומאה ספינות המשוטטות fünfzigundhundert Galeeren (150)

ושבעים ושתים ספינות גדולות und siebzigundzwei große Schiffe (72)

נושאות אנשי חיל. mit Soldaten

וסוסים וכלי קרב לרוב. und Pferden und Kampfgerät

אל שוריא"ה, nach Syrien,

היא ארץ ארם: das ist Aram,

על יד מאלד"וקאש שר צבאו durch seinen Herrführer Andronikos,

הקרוב אליו ממשפחתו. der mit ihm verwandt war,

ואלישא"נדרו מקונוירש"אנו מפו"ליא מרעהו: und Alexander von Conversana aus Apulien, seinen Gefährten.

וישמע אלמיד"יקו Amalrich hörte das

ויאסוף גם הוא אנשי חיל. und sammelte auch Soldaten,

רוכבי הסוסים Reiter

ואיש רגלי. und Fußvolk

מארץ יון. ומערב לרוב. aus Griechenland und dem Westen in Menge.

וילך אשקלונה. Er ging nach Askalon.

וילכו כל המחנ' דאמיא"טה Alle Lager gingen nach Damiette

ויצורו עליה. und schlossen es ein.

ויתמהמהו להלחם שלשת ימים: Sie zögerten drei Tage, zu kämpfen.

ויבואו תוגרמים ממצרים. Da kamen Türken aus Ägypten

ויבואו אל קרבה לעיניהם und kamen hinein unter ihren Augen

וישימו בתוכה אנשי חיל וצידה. und brachten Soldaten und Nahrung hinein,

כאשר אותה נפשם. soviel sie wollten.

ותהי להם הלילה למשמר Und die Nacht wurde ihnen zur Wache

והיום למלאכה: und der Tag zur Arbeit.

וילחמו עליה הערלים Die Unbeschnittenen kämpften gegen sie

ויכו חומותיה. und schlugen ihre Mauern.

גם אנשי העיר מלאו את ידם בעת ההיא: Auch die Leute der Stadt gingen ans Werk zu jener Zeit

וימס לב הערלים und das Herz der Unbeschnittenen schmolz

ולא נלחמו כפעם בפעם. und sie kämpften nicht wie sonst.

ויש אשר יקרבו להלחם וגברו. Manchmal kämpften sie und hatten die Oberhand

ויש אשר יקרבו וגברו התוגרמים: und manchmal kämpften sie und die Türken hatten die Oberhand.

ויפלו אנשי העיר Und die Leute der Stadt fielen ein

במחנה היונים כפעם בפעם in das Lager der Griechen mal umd mal,

וישחיתו מהם עם רב: und vernichteten von ihnen eine große Menge.

ויביאו אל תוך העיר אנשי חיל דבר יום ביומו. Sie brachten Tag um Tag Soldaten in die Stadt.

וייראו הערלים מאד: Da fürchteten sich die Unbeschnittenen sehr

ויאמרו: und sagten:

טוב לנו לשוב לארצנו Besser für uns ist, in unser Land zurückzukehren

ממותנו ברעב בארץ מצרים. als an Hunger im Lande Ägypten zu sterben,

כי לא היה להם צידה denn sie hatten keine Versorgung

והרעב כבד: Und der Hunger lastete.

ויהי היום וישלימו אתם מחוסר כל. Es kam der Tag, da schlossen sie mit ihnen Frieden vor lauter Mangel

והדת נתנה. und die Bestimmung wurde erlassen

וישרפו את האלים המנגחים. und sie verbrannten die Rammböcke

ואלמיריקו Kustode/Blatthüter

Neh 4,16b

Jos 7,5b

Ex 14,12

Gn 43,1

Und **Amalrich** kehrte an seinen Ort zurück. ואלמ"יריקו שב למקומו:

208 Untergang der byzantinischen Flotte auf dem Heimweg

Die Griechen stachen **וירדו** היונים
mit den Schiffen in See. הימה באניות.
Und DER NAME warf einen Sturmwind auf das Meer וי"י השליך רוח סערה אל הים
und die Schiffe zerbrachen an den Felsen ותשברנה האוניו אל הסלעים:
und von ihnen blieben nur sehr wenige. ולא נשארו מהם כי אם מעט מזער
So mögen zugrunde gehen alle Deine Feinde, DER NAME! כן יאבדו כל אויביך יי':

Ri 5,31

209 Erdbeben 1170-06-29

Auf der Höhe des Jahres **ויהי** לתקופת השנה
gab es ein großes **Erdbeben** im Orient. ויהי רעש גדול בארץ המזרח.
wie es das noch nicht gegeben hatte. אשר לא נהיה כמוהו:
Die Städte stürzten **bis auf die Grundmauern** ein. ויפלו הערים עד היסוד בה.
Von ihren vielen Bewohnern blieben **wenige übrig**. וישארו יושביהם מעט מהרבה:
Tripolis stürzte ein ותפול טר"פולי
und seine Bewohner starben. וימותו יושביה.
Auch **Antiochia** stürzte fast völlig ein. וגם אנטיא"וקיאה נפלה כמעט כלה:
Das ganze Land trauerte, welkte. אבלה נבלה כל הארץ.
Es wurde plötzlich geplündert כי שודדה פתאום
wie die Katastrophe von Sodom und Gomorra כמהפכת סדום ועמורה.
und **Hände regten sich nicht in ihr**. ולא חלו בה ידים:
Auch welche von den Städten, die die Türken hatten, גם מהערים אשר לתוגרמים.
ließ das Beben einstürzen. לארץ הפיל הרעש.
Das sind **Aleppo** und **Caesaraea** הלא הן אלא"פיאה. וציש"אריאה
und **Hama** und **Homs** ואמ"אם. ואימ"ישה.
Und von den Städten, die um sie herum waren, ומהערים אשר סביבותיהן
stieg ihr Geschrei zum Himmel. ותעל צעקתם השמימה:

Ps 137,7

Jer 42,2

Jes 24,4

Klg 4,6

210 Konfrontation um Askalon und Gaza 1170

Saladin sammelte **ויאסוף** שאלא"דינו
sein Lager in jenem Jahr את מחנהו בשנה ההיא.
und ging, im Lande Judaea zu kämpfen וילך להלחם בארץ יהודה.
im zehnten Monat. (10) בחדש העשירי.
Ihre Musterung ergab והיו פקודיהם
vierzigtausend Mann, Berittene. (40 000) ארבעים אלף איש רוכבים בסוסים.
Amalrich fürchtete sich sehr ויירא אלמיריקו מאד:
und beeilte sich ebenfalls, ויחפז גם הוא
nach Askalon zu gehen. ללכת אשקלונה.
Er unternahm es, ihnen entgegenzugehen ויואל ללכת לקראתם.
und mit ihm etwa zweihundertundfünfzig Reiter. ועמו כמאתים וחמשים פרשים:
Saladin ging nach Gaza. וילך שאלא"דינו עזת"ה.
Er gab seine ganze Umgebung ringsum zur Beute. ויתנו לשלל את כל סביבותיה סביב.
Sie kehrten mit den Gefangenen und mit der Beute וישבו עם השבי ועם המלקוח
nach Ägypten zurück. מצרימה:

211 Amalrich besucht Manuel in Konstantinopel 1171

ויירא אלמיריקו Amalrich fürchtete sich
 וישלח מלאכים אל מלכי המערב לאמר und schickte Boten zu den Königen des Westens, die sagten:
 הבו לנו עזרה מצר. Kommt uns zur Hilfe in der Bedrängnis.
 כי גדל שא"לדינו Denn Saladin ist stark geworden
 ושמעו יצא בכל הארץ: und sein Ruf ging in das ganze Land.
 וירד גם הוא הימה Auch er ging auf das Meer
 וילך בעשרה ספינות משוטטו und ging mit zehn Galeeren (10)
 אל קושטאנטי' בשנה ההיא nach Konstantinopel in jenem Jahr,
 היא שנת אחד ושבעים ומאה ואלף: das ist das Jahr einundsiebzighunderttausend.
 על השוליים: 1171 Randnotiz: 1171
 וישמע הקיסר ויצא לקראתו Der Kaiser hörte das und zog ihm entgegen.
 ויחבקו. וישקו. Und er umarmte ihn und küßte ihn
 ויכבדו. ויביאו העירה: und ehrte ihn und brachte ihn in die Stadt.
 ויאמר Er sagte:
 בואך לשלם הלא דבר הוא. Ist dein Kommen in Frieden? *Ist da nicht etwas?*
 ויסרו החדרה: Sie gingen in das Zimmer hinein.
 וידבר אל הקיסר את אשר הביאו הלום. Er sprach zu dem Kaiser, was ihn her gebracht hatte
 וישם בלבו und gab ihm ins Herz,
 לשוב להלחם במצרים לאמר: wieder in Ägypten zu kämpfen, indem er sagte:
 נקל אליך הדבר ואליך לעשותו. Dir ist das leicht und du hast es zu tun.
 ויצא שמעך בכל הארץ: Dein Ruf ist in alles Land gegangen.
 וייטב הדבר בעיניו. Das war gut in seinen Augen.
 וידור לעשות ככל אשר דבר. Er gelobte, zu tun, nach allem, was er gesprochen hatte.
 וינחמהו וידבר על לבו. Er tröstete ihn und sprach zu seinem Herzen.
 ויאמר שימו לחם Er sagte: Bringt Brot!
 ויאכלו וישתו ויתעלצו יחדיו: Sie aßen und tranken und waren miteinander ausgelassen.
 ויקום אלמיריקו וישוב אל ספינותיו Amalrich erhob sich und kehrte zu seinen Schiffen zurück.
 וירד הימה. Er ging zur See
 ויבא אשקלונה בעת ההיא: und kam nach Askalon in jener Zeit.

1Sm 17,29b

212 Verfolgung in Blois 1171

אמר יוסף הכהן Sagte Josef, der Priester:
 אוי לי אמי Weh mir, meine Mutter,
 כי ילידתיני daß du mich geboren,
 כי רעה נשקפה מצרפת denn Böses schaut herein aus Frankreich
 ושרב בביב"לואים. und Verkauf aus Blois
 על קיצו ועל קצירו שודד נפל: Über seine Grenze und über seine Ernte fiel ein Räuber.
 ויהי בשנת ד' אלפים תחק"לא Es war im Jahre viertausendneunhunderteinunddreißig (4931)
 היא שנת אחד ושבעים ומאה ואלף: das ist das Jahr einundsiebzighunderttausend.
 על השוליים: 1171 Randnotiz: 1171
 וילך איש יהודי להשקות סוסו לעת ערב. Ein jüdischer Mann ging, sein Pferd am Abend zu tränken.
 וימצא שם גוי אחד. Dort fand sich ein Heide,
 אשר הלך גם הוא שמה: der ging auch dorthin.
 ויירא היהודי Der Jude fürchtete sich
 ויתחלחל. und war erschüttert.
 ויצא מחיקו כנף עור מתחת למדיו: Aus seinem Schoß kam ein Hautstück unter seinem Gewand hervor.
 ויראהו סוס הגוי בחשך Das Pferd des Heiden sah es im Dunkel
 ויירא גם הוא und fürchtete sich auch
 וישוב אחור. und ging zurück
 וימאן Kustode/Blatthüter

Jes 16,9

Es weigerte sich, zum Wasser zu gehen. וימאן לבא המימה:
 Da erschrak der Heide ויבהל הגוי
 und kehrte zu seinen Herrschaften zurück. וישוב אל אדניו
 Er erzählte ihm Folgendes: ויגד לו לאמר
 Ich sah einen Juden, ראיתי איש יהודי
 der warf einen kleinen Knaben ins Wasser, אשר השליך נער קטן המימה
 den die Juden getötet hatten. אשר הרגו היהודים:
 Da fürchtete ich mich, ואירא
 daß sie auch mich töten könnten. פן יהרגני גם אני
 Und auch das Pferd schrak zurück vor dem Bewegen des Wassers. וגם הסוס נבעת מרגשת המים.
 Da kam ich, es dir zu erzählen. ואבואה להגיד לך:
 Und in Blois war eine Jüdin, eine tüchtige Frau, ובביב"לואים. יהודית אשת חיל
 Polzilina ihr Name. פולצילינה שמה.
 Und von seinem Herren war bekannt, והוא ידע באדניו
 daß er sie haßte von vorgestern. כי שונא הוא אליה מתמול שלשום.
 Am Folgetage ויהי ממחרת
 stieg er auf sein Pferd וירכב על סוס
 und ging zum Stadtfürsten, וילך אל שר העיר
 der ein Nichtsnutz war. והוא בן בליעל.
 Er sprach solche Worte zu ihm. וידבר אליו כדברים האלה.
 Da wurde er zornig. ויחר אפו:
 Er nahm alle Juden, ויקח את כל היהודים
 das waren etwa vierzig Mann, (40) והנם כארבעים איש
 und steckte sie in das Gefängnis. ויתנם בבית הסוהר:
 Da sprach Polzilina ihnen zu, ותדבר פולצילינה על לבם
 denn sie vertraute auf den Fürsten, der sie liebte, כי בטחה בשר באהבתו אותה
 weil sie eine tüchtige Frau war כי אשת חיל היא:
 und nichts getan hatte. ולא עשתה מאומה
 Denn seine Frau hatte ihn abspenstig gemacht mit ihrem vielen Gut. כי הטתו אשתו ברוב לקחה.
 Die sprach gegen die Juden Böses. ותדבר על היהודים שטנה
 Aber die Frau fand keine Gunst in seinen Augen. ולא מצאה האשה חן בעיניו
 Und er haßte sie in seinem Herzen sehr. וישנאה בלבו מאד:
 Er trug den Wächtern auf, ויצו אל השומרים
 daß sie Polzilina nicht vorlassen sollten, פן יניחו את פולצילינה
 hineinzugehen, mit ihm zu sprechen. לבא פנימה לדבר עמו.
 Denn sie allein war nicht im Gefängnis. כי היא לבדה לא היתה בבית הסוהר:
 Aber er wollte über sie herfallen, ויבקש להתגולל ולהתנפל עליהם
 konnte es aber nicht. ולא יכול.
 Denn es fanden sich keine Zeugen für die Böse Sache, כי לא נמצאו עדים בדבר הרע הזה.
 deren sie bezichtigt wurden. אשר העלילו:
 Da kam ein Geistlicher ויבא כומר אחד
 und sagte: ויאמר
 Ich will dir raten, mein Herr, איעצך נא אדוני
 was du tun sollst. את אשר תעשה
 Dann bringst du Recht ans Licht. ותוציא לאור משפט.
 Doch nimm von ihnen keine Bedeckung. אך אל תקח מהם כופר:

213 Wasserprobe gegen die Juden in Blois

Und jetzt, bring doch den Diener, ועתה הבא נא את העבד
 der gesehen hat. אשר ראה.
 Wirf ihn in die Ansammlung unreinen Wassers. והשלך אותו אל מקוה מים טמאים:
 Wenn dann והיה אם

כנים דבריו seine Worte richtig sind,
 יצוף על המים. wird er auf dem Wasser schweben,
 ואם אין und wenn nicht,
 ירד תחתית כעופרת: wird er untergehen auf den Grund wie Blei. Ex 15,10
 ויעשו כן So taten sie
 ויצופו את העבד und ließen den Diener schwimmen
 ויעלוהו. und holten ihn herauf
 ויצדיקו את הרשע und erklärten den Frevel für recht,
 וירשיעו את הצדיקים und erklärten die Gerechten für schuldig. Rut 1,19
 ותהום כל העיר עליהם: *Die ganze Stadt erregte sich über sie.*
 וישלח השר איש יהודי לשאול מאתם. Der Fürst schickte einen Juden, von ihnen zu erfragen,
 מה יתנו לו בכופר נפשם: was sie ihm als Sühne für ihr Leben gäben.
 ויתיעצו עם הגוי' ועם היהודי' Sie berieten sich mit den Heiden und mit den Juden
 ויאמרו לתת מאה ליט' und sagten, sie wollten ihm hundert Litra geben
 וחובותיהם אשר היו כשמונים ומאה: und ihre Schulden, die etwa achtzigundhundert waren.
 עודם מדברים והכומר עומד לשטנם. Als sie noch redeten, stand der Geistliche, sie anzuklagen.
 ויאמר אל השר: Er sagte zu dem Fürsten:
 אל תפן אל מנחתם: *Wende dich nicht ihrer Gabe zu* Nm 16,15
 ויסב את לבו אחורנית. Er wandte sein Herz rückwärts
 ולא שמע עוד אליהם und er hörte nicht mehr auf sie
 ולא הועיל הון ביום עברה: *Kapital nützt nicht am Tage des Zorns* Spr 11,4
 ויצו הצורר Der Bedränger wies an
 ויתנום אל בית אחד של עצים. und sie gaben sie in eine Haus von Holz
 ויערכו עצים וחבלי זמורות סביב סביב: und schichteten Holz und Weinranken ringsum.
 ויהי כהוציאם אותם החוצה. Als sie sie herausholten,
 ויאמרו אליהם: sagten sie zu ihnen:
 המלטו על נפשותיכם Rettet euere Leben
 והיו כמונו und werdet wie wir, (Gn 34,15)
 ותחיו לא תמותו: dann sollt ihr leben, und nicht sterben.
 ולא אבו ליגאל Aber sie wollten sich nicht besudeln
 במים הזדונים mit dem bösen Wasser. Ps 124,5
 ויענום Da bedrückten sie sie
 וייסרום לראות und züchtigten sie, um zu sehen,
 אולי יוכלו להדיחם מעם אלהי ישראל: ob sie sie von dem Gott Israels abwenden könnten.
 וימאנו. Aber sie weigerten sich.
 ואיש את רעהו עזרו Und einer half dem anderen
 ולאחיו אמר und sagte zu seinem Bruder:
 חזק ונתחזק בעד אלהינו. Sei stark, wir wollen stark sein für unseren Gott.
 כי אנחנו עמו Wir nämlich sind Sein Volk
 וי' הטוב בעיניו יעשה: und DER NAME tue, was in Seinen Augen gut ist.
 ויצו הצורר Der Bedränger wies an,
 ויקחו את ר' יחיאל ברבי דוד und sie nahmen den R. Jechiel, Sohn Rabbi Davids
 ואת ר' יקותיאל בר' יהודה הכהנים und den R. Jekutiël, Sohn R. Judas, die Priester,
 תלמידי רבנו שמואל Schüler unseres Meisters Samuel
 ואת ר' יהודה בר' אהרן. und den R. Juda, Sohn Aarons.
 ויקשרום בעבותי'. Sie banden sie mit Stricken.
 ויציתו אש בעצים: Sie legten Feuer an die Hölzer
 ותתלקח האש בעבותות אשר על ידיהם und das Feuer erfaßte die Stricke an ihren Händen
 וינתקו. und sie rissen.
 ויצאו שלשתם: Da gingen die drei
 ויאמרו אל עבדי הצורר und sagten zu den Dienern des Bedrängers;
 הן לא שלט בנו האש Hier, das Feuer beherrschte uns nicht
 ומדוע לא נצא: und warum sollen wir nicht gehen.
 ויאמרו Kustode/Blatthüter

Sie sagten: ויאמרו
 Bei unserem Leben, חי נפשנו
 ihr sollt nicht von hier gehen! אם תצאו מזה.
 Sie bedrängten sie ויפצרו בהם.
 und brachten sie wieder zurück in das Haus des Feuers. וישיבום עוד אל בית המוקד:
 Sie kamen wieder heraus ויוסיפו לצאת
 und griffen einen Heiden ויתפשו בגוי אחד
 ihn mit sich in das Feuer zu bringen, להביאו עמהם אל המוקד
 denn sie waren kräftige Leute. כי גבורי חיל היו.
 Da machten sich die Unbeschnittenen stark ויתחזקו הערלים
 und nahmen ihn aus ihren Händen ויקחוהו מידם
 und töteten sie mit dem Schwert ויהרגום בחרב:
 und warfen sie in das Feuer. וישליכום אל תוך האש.
 Aber sie verbrannten nicht, weder sie, ולא נשרפו גם הם.
 noch der Rest der Juden, die bei ihnen waren, גם יתר היהודים אשר היו אתם
 einunddreißig Personen. (31) שלשים ואחד נפש.
 Doch ihre Seele flog fort, sie starben vor dem DER NAME. אך פרחה נשמתם וימותו לפני יי':
 Die Unbeschnittene sahen ויראו הערלים
 und staunten einer mit dem anderen ויתמהו איש אל רעהו.
 und sagten: *Der Finger Gottes ist das.* ויאמרו אצבע אלהים היא.
 Sie sind doch Heilige, die heiligten! אך קדושים המה כי קדשו:
 Und R. David, der Priester, ור' דוד הכהן
 der in einer der Städte des Bedrängers wohnte, היושב באחת מערי הצורר
 sah das alles, ראה כל אלה.
 da er gegangen war, für sich zu sprechen, aber erfolglos, אשר הלך להליץ בעדם. ולא להועיל.
 denn, von DER NAME geschah dies, כי מאת יי' היתה זאת.
 Es ist wunderbar in unseren Augen. היא נפלאה בעינינו:
 Und der Rest der Juden, die in seinem Lande waren, ויתר היהודים אשר בארצו
 gaben dem Bedränger tausend Litra (1 000) נתנו אל הצורר אלף ליט'.
 aber die heiligen Bücher retteten sie aus seiner Hand. ואת ספרי הקודש הצילו מידו:
 Diese Plage geschah וזאת המגפה נהיתה
 in den Tagen des Königs Ludwig d. J., בימי לודוב"קו יוניא"ורי המלך.
 am vierten der Woche, ברביעי בשבת
 am zwanzigsten Tage des dritten Monats. בעשרים יום לחדש השלישי:
 Derartige Dinge schrieben sie aus **Orléans**, כדברים האלה כתבו מאור"ליאינסי הקרובה
 das den Erschlagenen des DER NAME nahe ist, an Rabbi Jakob. אל חללי יי' אל רבי יעקב:
 Und weiter schrieben sie: ועוד כתבו
 Als die Flamme aufstieg, ויהי כעלות הלהב
 hoben sie ihre Stimme einmütig und sangen. וישאו קולם פה אחד וירונו:
 Da sagten die Unbeschnittenen: ויאמרו הערלים
 Wir hörten euer Lied שמענו שירכם.
 und hörten nichts dergleichen seit unseren Tagen. ולא שמענו מימינו כמוהו.
 Und wir wissen wirklich, וידענו באמת
 daß es *Uns obliegt, zu loben* war. כי עלינו לשבח היה:

Ex 8,15

Ps 118,23

214 Klagelied und Fastenregel

Töchter Israels, בנות ישראל
 über diese reinen Seelen weint, על הנפשות הטהורות האלה בכנה
 die geliebten und lieblichen in ihrem Leben und in ihrem Tode! הנאהבים והנעימים בחייהם ובמותם:
 Legt keine seidenen Gewänder an, אל תלבשו בגדי משי
 tragt keinen Purpur, אל תעלו שני.
 denn *Ehre ist* כי גלה כבוד

von Israel entfernt. מישראל.
 Und euere Brüder, das ganze Haus Israel, beweinen den Brand. ואחיהם כל בית ישראל יבכו את השרפה:
 Und damals ließen sie sie nicht begraben. ולא נתנו אז לקבורה.
 Nach weiteren Tagen kamen die Juden ויהי לימי עוד ויבואו היהודי
 und begruben ihre Gebeine ויקברו את עצמותיהם.
 und weinten sehr über sie, ויבכו עליהם בכי גדול
 denn der Schmerz war groß. כי גדל הכאב:
 Alle Juden in Frankreich ויקבלו כל היהודים
 und auf den Inseln des Meeres nahmen auf sich, אשר בצרפת ואיי הים.
 diesen bitteren Tag als Trauer- und Fastentag את היום המר הזה ליום הספד ותענית:
 auf das Wort unseres Meisters Jakob, Sohn des R. Meir, במאמר הגאון רבינו יעקב בר' מאיר.
 der schrieb: אשר כתב.
 Größer soll dieses Fasten sein als das Fasten Gedaljas, גדול יהיה הצום הזה מצום גדליה.
 denn ein Versöhnungstag ist das. כי יום כפורים היא:
 Und die Juden nahmen auf sich, וקבלו היהודים
 was sie angefangen hatten, zu tun. את אשר החלו לעשות:

215 Münzbetrugsvorwurf in Köln um 1170

In jenem Jahre kamen nach **Köln** בשנה ההיא באו לקו"ל לוינא.
 Rabbi Benjamin der Großzügige רבי בנימן הנדיב
 und Rabbi Abraham, der Schreiber. ורבי אברהם הסופר:
 Als sie auf dem Platz der Stadt waren, ויהי בהיותם ברחוב העיר.
 hetzte ein Wechsler gegen sie auf ויסת עליהם חלפני אחד.
 eine Frau von den Töchtern der Stadt, mit den Worten: אשה מבנו' העיר לאמר.
 Seht, Hebräer brachten uns minderwertiges Geld ראו הביאו לנו. אנשים עברים. כסף סיגים
 uns zu betrügen. לשקר בנו.
 Sie gaben mir dieses Lügengeld, ויתנו לי את הכסף השקר הזה.
 wobei sie leugnete, כיחדה.
 daß der Wechsler es ihr gegeben hatte, כי החלפני נתנו אליה.
 um zu leugnen wie an diesem Tage. למען כחש כיום הזה:
 Nichtige Leute versammelten sich zu Tausenden gegen sie ויתקבצו עליהם אנשים ריקים לאלפים
 und banden sie ויאסרום
 und demütigten sie ויענום.
 legten ihre Füße in den Block. ושימו בסד רגלם:
 Die Kinder Jakobs gingen zu den Fürsten, als sie hörten, בני יעקב הלכו אל השרים בשמעם.
 Sie schwuren Eide. וידרו נדרים
 Aber sie wollten nicht hören. ולא אבו שמוע.
 Da waren die Männer sehr betrübt ויתעצבו האנשי' מאד:
 und gingen zum Bischof. וילכו אל ההגמון.
 Der sprach hart mit ihnen וידבר אתם קשות.
 und stieß sie fort. וידחם מדחי אל דחי.
 Er sprach nicht recht mit ihnen. לא דבר אתם נכונה:
 Am dritten Tage ויהי ביום השלישי
 kamen sie zu dem Volk ויביאו' אל החצר.
 und sagten: ויאמרו:
 Gebt uns einen Fürsprecher. תנו לנו מליץ
 Aber sie wollten nicht hören. ולא אבו שמוע:
 Sie befahlen, ihre Hände abzuhaue. ויאמרו לקצות את ידיהם.
 Die Leute der Stadt umringten sie, zu sehen. ואנשי העיר נסבו לראות:
 Die Juden hörten das וישמעו היהודים
 und zerrissen ihre Gewänder ויקרעו שמלותם.
 und gingen zum Hause וילכו אל בית
 Kustode/Blatthüter תפלתם

ותפלתם	ihres Gebetes	
ויצומו ויספדו ויבכו	und fasteten und klagten und weinten	
מקטנם ועד גדולם:	vom Kleinen bis zum Großen.	
ויוציאו ספר התורה. וידרו נדרים	Sie holten das Tora-Buch heraus und legten Gelübde ab	
וישלמו יד ליד.	und versöhnten sich untereinander	
ויורידו כנחל דמעה:	und ließen die Tränen wie einen Bach fließen.	
וישמע אלהים את נאקתם.	Gott hörte ihre Seufzen	
וישם בלב השופטים לקחת שוחד.	und gab in das Herz der Richter, Bestechung anzunehmen,	
לבלתי שפוך דם נקי:	um nicht unschuldiges Blut zu vergießen.	
ויתנו הקהל והיהודים אשר סביבותיהם	Die Gemeinde und die Juden, die ringsum wohnten	
ק"ח מגינים להצילים.	gaben hundertundacht Scudi (108) um sie zu retten	
וגם הם נתנו שלשים:	und auch sie gaben dreißig.	
זמרו ליי	Musiziert dem DER NAME,	
כי גאות עשה	Hohes nämlich wirkte Er,	
מודעת זאת בכל הארץ:	bekannt ist dieses auf dem ganzen Lande.	Jes 12,5
אשר כל אשר יבא אל חצר קו"לוניא.	Da jeder der kam zum Hof von Köln.	
ונגמר דינו.	Sein Urteil wurde abgeschlossen.	
אחד דתו להמית.	Eines ist sein Recht, zu töten	
ולא יצילנו זהב וזכוכית:	und nicht rettet ihn Gold und Kristall.	
ולאלו תקעו בחצוצרות	Darum stoßt in die Trompete	
וקול שופר הריעו בית און.	und Horn-Klang laßt hören, Bet-Aven,	Hos 5,8
וימשכו הפעמון בחבלי השוא:	Sie zogen die Glocke an nichtigen Seilen,	
כתרו את בנימן הרדיפוהו.	Sie kreisten Benjamin ein, schlugen ihn in die Flucht,	Ri 20,43
הוציאו את אברהם.	holten Abraham heraus,	
מנוחה הדריכוהו.	Ruhe verlegten sie ihm,	Ri 20,43
ויצילם יי:	Und DER NAME rettete sie.	Ex 18,8
לא נהיתה כזאת. מאז היתה לגוי.	Solche gab es nicht seit es einem Volk angehört.	Ex 9,24
ברוך יי	Gesegnet ist DER NAME,	
אשר לא נתנם טרף לשיניה'	der [sie] nicht (preis-)gab als Raub/Fraß ihren Zähnen.	Ps 124,6
אמן ואמן:	Amen und Amen.	
ויצאו ויברכו את העם ויתנו תודה לאלהים	Sie gingen hinaus und segneten das Volk und gaben G'tt Dank.	Esr 10,11
ויענו כל העם אמן:	Und das ganze Volk antwortete Amen	
זוכרה להם לקהל קו"לוניא אלהי לטובה	Gedenke der Gemeinde von Köln, mein Gott, zum Guten!	Neh 5,19 = 13,31
ורביה ריבם:	und führe ihren Streit.	Ps 43,1
אפרים בן יעקב כתב כל אלה	Efraim, Sohn Jakobs, schrieb alle diese (Dinge auf).	
ואביאם על ספרי:	Und ich übernahm sie in mein Buch.	

215b Tod des Nur ad-Din 1174

בימים ההם עלה שאלאד"ינו	In jenen Tagen stieg Saladin	
אל ארץ יהודה פעמים.	zweimal in das Land Judaea hinauf	
ולא עשה מאומה וישוב אל ארצו:	und richtete nichts aus und kehrte in sein Land zurück.	
וימות נורא"נדינו צורר הערלים	Nur ad-Din, der Bedränger der Unbeschnittenen,	
שר אלאפ"יאה	der Fürst von Aleppo starb,	
ותשע ועשרים שנה מלך.	neunundzwanzig Jahre hatte er geherrscht. (29)	
והניח ממנו שם טוב בין אויביו.	Er hinterließ einen guten Namen bei seinen Feinden,	
כי צדיק היה בדורותיו.	denn er war ein Gerechter in seinen Generationen	
ואיש גבור חיל:	und eine tüchtiger Mann.	

216 Tod des Amalrich und Nachfolge durch Balduin IV. 1174

וימות גם אלמיר"יקו המלך	Auch König Amalrich starb	
בשנת שנים עשר	im Jahre zwölf	

למולכו seiner Herrschaft,
 היא שנת חמש ושבעים ומאה ואלף: das ist das Jahr fünfundsiebzigundhundertundtausend.
 על השוליים: 1175 Randnotiz: 1175
 וימלוך באלדוא"ינו בנו תחתיו Und sein Sohn **Balduin** wurde König statt seiner.
 והוא בן שלש עשרה שנה בעת ההיא: Er war dreizehn Jahre alt zu jener Zeit.
 ולהיותו נער וחולה מנעוריו Und da er ein Knabe war und krank von seiner Jugend an,
 נתנו הנהגת חמלכות gaben sie die Leitung des Königreichs
 לר"אימונדו שר טריפ"ולי. dem **Raimund**, dem Fürsten von Tripolis,
 ויהי להם לרועה: der wurde ihnen zum Hirten.

217 Balduin IV. und Saladin

בַּיָּמִים ההם לקח שאלא"דינו את דמשק In jenen Tagen nahm **Saladin** Damaskus,
 כי נקרא מיושבי העיר denn er war von den Bewohnern der Stadt gerufen worden,
 בהיות בן נורא"נדינו מלכם als ein Sohn von Nur ad-Din, ihr König,
 אצל אלא"פיאה. bei Aleppo war,
 והוא נער: der war ein Knabe.
 ויחפז ללכת עם מחנהו אל העיר ציליצ"יאה. Er beeilte sich mit seinem Lager nach Cilicien zu gehen
 וילכוד את כל הערים und nahm alle Städt ein,
 אשר היו לנורא"נדינו בגליל ההוא. die Nur ad-Din in jener Gegend gehabt hatte,
 ככל אשר זמם: genau wie er es sich vorgenommen hatte.
 וישמע המלך באלדוא"ינו König **Balduin** hörte das
 וישלח לקראתו את שר טריפול"י ביד חזקה: und schickte ihm den Fürsten von Tripolis mit starker Hand entgegen.
 וישמע שאלא"דינו **Saladin** Damaskus hörte das
 וישלח אליו מלאכים לאמר. und schickte Boten zu ihm mit den Worten:
 אל תמנעני מלהלחם בבן נורא"נדינו Hindere mich nicht, gegen den Sohn des Nur ad-Din zu kämpfen,
 כאשר עם לבבי. wie ich will,
 ואני אשיב אליך את האנשים und ich gebe dir die Leute zurück,
 אשר הניח אצלי ריג"נאלדו שר אנטיא"וקיאה die Rainald, der Fürst von Antiochia bei mir
 לערבון. als Geiseln gelassen hat.
 והלכו לדרכם חפשים: Und sie gehen frei ihres Weges.
 ויטב הדבר בעיני שר טריפול"י. Das gefiel dem Fürsten von Tripolis.
 ויקח את האנשים ההם Er nahm jene Leute
 וישוב ירושלימה: und kehrte nach Jerusalem zurück.
 עודנו נלחם בגליל ההוא. Während er noch in jener Gegend kämpfte,
 ובאלדוא"ינו הלך ביד חזקה בגבולי דמשק. ging **Balduin** mit starker Hand in die Grenzen von Damaskus.
 ויצא שירוש"ידולו אח שאלאד"ינו שר העיר Da zog **Schams ad-Dawla**, der Bruder Saladins, der Fürst der Stadt
 לקראתו ביד חזקה: ihm mit starker Hand entgegen
 וינגף לפני באלדוא"ינו und wurde von Balduin geschlagen.
 ויפלו רבים מאנשיו לפי חרב. Viele von seinen Leuten fielen durch Schwertes Schneide
 והנשארים ברחו לנפשם. und die Übrigen flohen um ihr Leben.
 ויקחו הערלי את השלל Die Unbeschnittenen nahmen die Beute
 וישובו ירושלימה: und kehrten nach Jerusalem zurück.
 ושאלאד"ינו שב מצרימה Und Saladin kehrte nach Ägypten zurück,
 אחרי לוקחו את כל הערים nachdem er die Städte genommen hatte,
 אשר Kustode/Blatthüter

die Nur ad-Din gehört hatten. אשר היו לנורא"נדינו.
 Er sammelte wieder etwa sechszwanzigtausend Mann (26 000) ויאסוף עוד כששה ועשרים אלף איש.
 und ging hinauf, seinen Bruder zu rächen. ויעל לנקום את נקמת אחיו:
 König Balduin hörte das וישמע באלדוא"ינו המלך
 und sammelte auch seine Kriegersleute ויאסוף גם הוא אנשי מלחמתו.
 und zog aus Askalon ויצא מאשקלון.
 mit etwa dreihundertundfünfundsiebzig (375) ועמו כשלוש מא' וחמשה ושבעים פרשים
 gepanzerten Reitern. לובשי שריון:
 Er stellte sich ihnen zum Kampf. ויערוך אתם מלחמה.
 Da wurden von den Leuten Saladins eine große Menge vernichtet. וישחיתו מאנשי שאלאד"ינו עם רב.
 Und die Übrigen flohen. והנשארים ברחו למו
 Ihr Leben hatten sie zur Beute. ותהי להם נפשם לשלל:
 Sie verfolgten sie bis zur Nacht. וירדפו אחריהם עד הלילה.
 Saladin floh ויברח שאל"אדינו
 und mit ihm etwa hundert Pferde. ועמו כמאה סוסים
 Und er kehrte in sein Land zurück. וישוב אל ארצו:
 Die Unbeschnittenen nahmen die Gefangenen und die Beute ויקחו הערלים את השבי ואת המלקוח
 und kehrten nach Jerusalem zurück. וישובו ירלשלימה:

218 Kampf von Mardsch Uyun 1179

Und Saladin ging wieder hinauf ויעל עוד שאלא"דינו
 mit starker Hand nach Jerusalem, ביד חזקה ירושלם
 es zu bekämpfen למלחמה עליה.
 im Jahre siebundsiebzighundertundtausend. בשנת שבע ושבעים ומאה ואלף:
 Randnotiz: 1177 על השוליים: 1177
 Balduin zog ihm entgegen ויצא לקראתו באלדוא"ינו.
 und stellte sich ihm zum Kampf ויערוך אתו מלחמה
 Und die Leute Saladins wurden geschlagen וינגפו אנשי שאלאד"ינו
 und wandten den Rücken ויתנו עורף
 und von ihnen fielen Erschlagene zu Boden. ויפלו מהם חללים ארצה:
 Und die Übrigen flohen zum Lager, והנשארים ברחו אל המחנה
 wo Saladin war. אשר שם שאלא"דינו.
 Und er war erschüttert. ויתחלחל.
 Da zogen auch er und die Leute bei ihm zu Felde ויצאו גם הוא והאנשים אשר אתו השדה.
 und stellten sich den Unbeschnittenen zum Kampf. ויערכו את הערלים מלחמה.
 Da fielen viele vor ihm erschlagen und geschlagen zu Boden ויפלו רבים לפניו חללים ונגפים ארצה
 in jener Zeit בעת ההיא:
 Und die Übrigen flohen um ihr Leben. והנשארי' ברחו לנפשם.
 Auch der König floh vor dem Vernichten der Türken ויברח גם המלך משחיתות התוגרמים
 in jener Zeit. בעת ההיא:
 Und der Heerführer Odo wurde lebend gefangen ואוד"ו שר הצבא נתפס חי.
 und starb im Gefängnis. וימות בבית הסוהר:
 In jenem Jahr tat Saladin Großes בשנה ההיא הגדיל לעשות שאלא"דינו
 im Lande Judaea בארץ יהודה.
 und überall, wohin er sich wandte setzte er ins Unrecht. ובכל אשר פנה הרשיע.
 von DER NAME geschah dies, ומי' היתה זאת:
 Sie schlossen mit Saladin für zwei Jahre Frieden. וישלימו את שאלא"דינו שנתיים.

Das Land hatte Ruhe. ותשקוט הארץ:
 Saladin dachte nicht an seinen Bund. לא זכר שאל"אדינו את בריתו
 Er sammelte etwa zwanzigtausend Mann. ויאסוף כעשרים אלף איש.
 und zog in Judaea hinauf. ויעל ביהודה
 und plünderte die offenen Städte. וישלול את ערי הפרזי:
 Da zogen ihm etwa siebenhundert Reiter entgegen. ויצאו לקראתו כשבע מאת פרשים
 und stellten sich ihm zum Kampf. ויערכו אתם מלחמה
 Da wurden die Türken vor ihnen geschlagen. וינגפו התוגרמים מפניהם:
 Von ihnen fielen durch Schwertes Schneide etwa tausend Mann. ויפלו מהם לפי חרב כאלף איש.
 Und von den Unbeschnittenen fehlte keiner. ומהערלים לא נפקדו
 als eine Anzahl Weniger. כי אם מתי מספר.
 Saladin kehrte in sein Land zurück. וישוב שאלא"דינו אל ארצו:
 Er sammelte wieder Soldaten. ויאסוף עוד אנשי חיל.
 und überquerte den Euphrat-Strom. ויעבור את הנהר פרת.
 und ging nach Mesopotamien. וילך ארם נהריים.
 Er nahm Karam ein und Edessa. וילכוד את קא"ראם. ואת אידיש"ה.
 und alle Städte rings um sie herum. ואת כל הערים אשר סביבותיהן.
 und alle Städte, die dem Bruder von Nur ad-Din gehört hatten. ואת כל הערים
 Und keiner rettete aus seiner Hand. אשר היו לאחיו של נוראנ"דינו.
 Balduin hörte, ולא היה מידו מציל:
 daß er in eine fernes Land gegangen war. וישמע באלד"ואינו
 und sammelte sien Lager. כי הלך אל ארץ רחוקה.
 und ging, gegen Damaskus zu kämpfen. ויאסוף מחנהו
 und bedrängte das ihm nahe Suram. וילך להלחם בדמשק:
 und nahm es mit Gewalt. ויצר על זורא"ם הקרובה אליה.
 Er ging von dort. וילכדנה בחזקה:
 und bedrängte die Festung, וילך משם
 die ihm Saladin abgenommen hatte, ויצר על המבצר
 bis zum Fall. אשר לקח שאלא"דינו מידו.
 Dann kehrte er mit der gesamten Beute und den Gefangenen. עד רדת.
 nach Jerusalem zurück. וישוב עם כל השלל והשבי
 nach Jerusalem zurück. ירושלימה:

219 Mitkönig Philipp bedrängt Juden in Frankreich

Der französische König Ludwig d. J. **ויואל** לודוב"יקו יוניא"ורי מלך צרפת
 setzte seinen Sohn **Philipp** zum König ein, וימליכו את בנו פי"ליפו
 bevor er fünfzehn Jahre alt war. טרם היותו בן חמש עשרה שני'
 und sie salbten ihn mit Öl. וימשחוהו בשמן:
 und setzten eine Königskrone auf seinen Kopf, וישימו כתר מלכות בראשו.
 das erste Mal in Reims. בפעם הראשונה ברינ"ס.
 und das zweite Mal in Paris. ובשנית בפא"ריש
 im Jahre neunundsiebzighundertundtausend. בשנת תשע ושבעים ומאה ואלף:
 Randnotiz: 1179 על השוליים: 1179
Philipp tat in den Augen seiner Diener gut daran, וייטב פיל"יפו בעיני עבדיו
 zum Bedränger der Juden zu werden. להיותו צורר היהודים:
 Und in seiner Jugend richtete er sie, ובבחרותו עשה בהם שפטים
 denn sie beschuldigten sie. כי העלילו עליהם.
 Und jedes Jahr vergossen sie. שבכל שנה היו שופכים
 Kustode/Blatthüter דם

unschuldiges Blut. דם נקי.
Und Israel verelendete sehr. וידל ישראל מאד:
 Er war in seinen Augen Herr über das Leben. ויהי בעיניו בעל נפש:
 Er ertrug die Lästere und Flucher nicht. ולא סבל המגדפים והמקללים:
 Er wies in seiner Jugend an, ויצו בבחרותו
 den Namen Gottes zu achten in seinem ganzen Königreich. לכבד שם האל בכל מלכותו.
 Und das Gesetz wurde erlassen in Paris und seiner Umgebung. והדת נתנה בפאריש וסביבותיה:

Ri 6,6a

220 Saladins Gebiet umschließt das christliche

Saladin kehrte zurück, **וישוב** שאלא"דינו
 nachdem er alle Städte Mesopotamiens genommen hatte
 und querte den Euphrat-Strom
 und kehrte in das Gebiet Coelesyrien zurück.
 Er nahm die große Stadt Aleppo
 unter Bedingungen.
 Und die Unbeschnittenen fürchteten sich sehr.
 Denn das Königreich Saladins umgab sie,
 Ägypten vom Westen
 und Aram-Zova vom Osten
 und das Land Judaea dazwischen.
 Sie befestigten die Grenzstädte
 und gaben Vorrat hinein.
 Denn die Furcht vor ihm hatte sie befallen
 Ihr Herz schmolz dahin.
 Es wurde zu Wasser.
 ומס לבבם
 ויהי למים:

Jos 7,5b

221 Balduin IV. Rücktritt

Balduin erkrankte
 und der Aussatz blühte auf seiner Stirn
 außer der Elefantenkrankheit,
 an der er seit seiner Jugend krankte.
 Er sah,
 daß seine Hoffnung verloren war
 und machte **Guido von Lusignan**,
 den Ehemann seiner Schwester zum Hirten,
 Nur um den Thron wollte er größer sein.
 ויחלא באלד"ואינו
 והצרעת פרחת במצחו.
 מלבד חולי הפיל
 אשר חלא מנעוריו:
 וירא
 כי אבדה תקותו.
 ויתן את גואיד"ון מלישיגניא"קו.
 בעל אחותו לרועה.
 רק הכסא יגדל:

Gn 41,40b

222 Balduin V. und Belagerungen von Kerak 1183 und 1184

Saladin und sein Heer kehrten nach Damaskus zurück.
 Er stieg in Judaea hinauf
 Und die Unbeschnittenen zogen ihm entgegen
 zu dem Ort, wo sie ihr Zelt aufgeschlagen hatten
 und lagerten ihnen gegenüber.
 Ihr Aufgebot war
 tausendunddreihundert gepanzerte Reiter (1 300)
 und fünfzehntausend zu Fuß
 und an ihrer Spitze **Bohemund**, der Fürst von Antiochia
 und **Raimund**, der Fürst von Tripolis,
 Herzog **Heinrich** der Löwe, ein Deutscher,
 und **Rudolf** von Melun,
 vier Könige mit
 וישוב שאלא"דינו וחילו דמשק.
 ויעל ביהודה
 ויצאו הערלים לקראתו
 אל המקום אשר נטה שם אהלו
 ויחנו נגדם:
 ויהיו פקודיהם
 אלף ושלוש מאות פרשים לובשי שריון
 וחמשה עשר אלף רגלי:
 ובראשם בואמ"ונדו שר אנטי"אוקיאה
 וראימ"ונדו שר טריפול"י.
 אנר"יקו דוכוס לובא"ניאה. אשכנזי.
 ורודו"לפו ממילוני.
 ארבעה מלכים את

dem einen. האחד:
 Sie waren uneins, ויחלק לבם
 weil sie **Guido** beneideten, כי קנאו בגואיד"ן.
 den der König groß gemacht hatte. אשר גדל המלך
 Sie sagten: ויאמרו
 Es ist nicht gut, zu kämpfen. לא טוב להלחם:
 Saladin saß dort וישבו שם שאלא"דינו
 und die Leute, die ihm folgten, והאנשים אשר ברגליו
 achtzehn Tage weit von ihnen. קרובים אליהם שמנה עשר יום.
 Das wurden den Unbeschnittenen zur Schmach. ויהי לערלים לחרפה:
 Sie taten in jener Gegend alles, was sie wollten, ויעשו בגליל ההוא ככל אשר אותה נפשם.
 und keiner ihnen im Lande etwas verweigerte, ואין מכלים בארץ דבר.
 Sie kehrten in ihr Land zurück. וישבו אל ארצם.
 Saladin kehrte nach dreißig Tagen zurück וישוב ש"אלאדינו מקצה שלשים יום.
 und bedrängte die Stadt Kerak. ויצר על העיר קר"אק
 Das war zuvor eine Wüstenfels. היא סלע מדבר לראשונה.
 Er schüttete gegen sie einen Wall. וישפוך אליה סוללה:
 Der König sah das Geschehen וירא המלך את הנעשה
 und nahm seinen Ring von **Guido**, dem Mann seiner Schwester, ויעבר את טבעתו מגו"אידון. בעל אחותו.
 und gab ihn auf den Rat der Fürsten ויתנה מעצת השרים
 dem Sohn seiner Schwester Balduin לבאלד"ואינו בן אחותו
 den sie geboren hatte אשר ילדה
 dem Wilhelm, Markgraf von Montferrat, לגוא"יליילמו מארק"יש מונפיר"אטו:
 und machte ihn zum König. וימליכו למלך.
 Er setzte die Königskrone auf seinen Kopf וישם כתר מלכות בראשו:
 und sammelte sein Lager ויאסוף מחנהו.
 und ging, die Stadt aus der Hand Saladins zu retten. וילך להציל את העיר מיד שאלא"דינו.
 Saladin hörte das וישמע שאלא"דינו
 und hob sich weg von der Stadt ויעל מעל העיר
 und kehrte in sein Land zurück וישוב אל ארצו.
 im Jahr achtzigundhundertundtausend. בשנת שמנים ומאה ואלף.
 Randnotiz: 1180 על השוליים: 1180
 Und der Kampf ruhte. והמלחמה שקטה:

223 Mordbeschuldigung bei Bopart

In jenem Jahre, בשנה ההיא
 d. i. 4940 היא שנת ד' אלפים תתק"ם
 fuhren auf einem Schiff Dienstleute aus **Köln** יצאו בספינה אנשים עבדים מקו"לונא
 in Deutschland. אשר באשכנז:
 Einige von ihnen gingen an Land ויצאו מהם היבשה
 umd am Flußufer zu gehen. ללכת על שפת הנהר.
 Das war bei **Bopart** ויהי בהיותם אצל ביבר"אט. העיר
 Da war ein anderes Schiff hinter ihnen. והנה ספינה אחרת אחריהם:
 Deren Schiffsleute fanden ein heidnisches Mädchen וימצאו מלחיה נערה גויה
 am Rheinufer liegen. נופלת על שפת הנהר רינוס.
 Es war unbekannt, wer sie erschlagen hatte. לא נודע מי הכהה.
 Sie riefen ihnen hinterher und sagten: ויצעקו אחריהם לאמר
 Warum habt ihr dieses Mädchen getötet? מדוע הרגתם את הנערה הזאת:
 So folgten sie ihnen immer weiter schreiend bis zur Stadt. וילכו הלוך וצעוק אחריהם עד העיר.
 Sie schlugen sie ויכום
 und warfen sie lebend וישליכום חיים
 Kustode/Blatthüter ברינוס

in den Rhein. ברינוס.
 Und auch wer in dem Schiff war, warfen sie lebend. וגם את אשר בספינה השליכו חיים:
 Sie bedrängten sie sehr, ויפצרו בהם מאד
 daß sie ihre Ehre vertauschten. שימירו את כבודם.
 Aber sie heiligten ihren Bildner ויקדשו את יוצרם.
 und wollten nicht hören. ולא אבו שמוע:
 Und die Gemeinde bestrafte ואת הקהלות העניש
 Kaiser Friedrich Barbarossa פיד"ריקו בארב"ה רוש"ה הקיסר.
 mit fünfhundert Gulden. בחמש מאות זהובים.
 Und auch der Bischof bestrafte die Juden in seinem Lande וגם ההגמון העניש את היהודים אשר בארצו
 mit viertausendundzweihundert. ד' אלפים ומאתים:
 Wäre nicht DER NAME Zebaot, ולולי י' צבאות
 wären wir beinahe wie Sodom geworden, כמעט כסדום היו.
 denn dieses Unglück wurde immer größer. כי היה הפורענות הולך וגדל:
 Sie zogen Rabbi Juda, וימשכו את רבי יהודה
 einen von den Getöteten אחד מההרוגים
 an seinen Füßen geschliffen und geworfen ברגליו סחוב והשלך
 im Wasser und auf dem Trockenem, במים וביבשה.
 von Stadt zu Stadt und von Provinz zu Provinz. מעיר לעיר וממדינה למדינה:
 Auch in Köln schliffen sie ihn von Tor zu Tor גם בקו"לוינא גררוהו משער לשע'
 und beinahe hätten sie sie lebend verschlungen. וכמעט חיים בלעום.
 Wäre nicht DER NAME bei ihnen gewesen, לולי יי' שהיה להם
 und gab ihr Kapital statt ihrer. ויתן הונם תחתם:
 Gesegnet sei Sein Name. Amen. י"ת שמו אמן:

Jes 1,9

Ps 124,3

Ps 124,1f

224 Tod der Könige Balduin IV. 1183 und Balduin V. 1186,
 Nachfolge durch Sibylle und Guido

Nach wenigen Tage לימים עוד מעט
 schloß der alte König Balduin seinen Tag, סגר יומו באלד"ואינו המלך הזקן.
 und auch der Knabe, König Balduin starb nach ihm. וימות גם באלד"ואינו המלך הנער אחריו:
 Das Königtum kehrte zu Guido zurück, ותשוב המלוכה אל גוא"ידון.
 dem Manne seiner Schwester. בעל אחותו.
 Das war in den Augen des Raimund, des Fürsten von Tripolis böse. ובעיני ראימ"ונדו שר טריפול"י רע:
 Er verständigte sich mit Saladin ויהיו דבריו את שאלא"דינו.
 und niemand wußte etwas. ואיש לא ידע מאומה:
 Die Ismaeliten nahmen von den Städten der Unbeschnittenen, ויקחו הישמעאלים מערי הערלי'
 wie sie wollten in jener Zeit. כאשר אותה נפשם בעת ההיא:

225 Nachschub aus Europa 1184f

König Guido schickte Boten וישלח גואיד"ון המלך מלאכי'
 zu den Königen des Westens um Hilfe. אל מלכי המערב לעזרה:
 Sie kamen zu Philipp in den Frühlingstagen. ויבואו אל פי"ליפו בימי אביו.
 Sie gaben ihm Schlüssel des Grabes ihres Messias ויתנו לו מפתחות קבר משיחם
 und Schlüssel der Tore Jerusalems. ומפתחות שערי ירושלם:
 Er empfing sie ויקבלם
 und redete zu ihrem Herzen. וידבר על לבם.
 Sie kamen in Paris zusammen. ויועדו בפא"ריש.
 Er trug den Geistlichen auf, ויצו את הכמרים
 die Fürsten aufzufordern, לדרוש אל השרים
 nach Jerusalem ללכת

ירושלימה: zu gehen.

וַיִּסְמָלֶט סוֹלְדָטִים, רֵיטֶר וְפִיַּסְוֹלְק Er sammelte Soldaten, Reiter und Fußvolk
וַיִּתֵּן אֶת שְׂכָרָם und gab ihnen ihren Sold
וַיֵּלְכוּ יְרוּשָׁלַיִם: und sie gingen nach Jerusalem.

226 Schlacht bei den Hörnen von Hattin 1187

וַיִּסְמָלֶט סוֹלְדָטִים עוד שאלא"דינו אנשי חיל Saladin sammelte wieder Soldaten,

תּוֹגֵרְמִים וְעֵרְבִיִּים לְרֹב Türken und Araber in Menge.

וַיָּבֹא בְּאַרְץ יְהוּדָה Er kam in das Land Judaea

וַיִּצַר עַל הַגִּלִּיל: und bedrängte des Gebiet.

וַיִּסְמָלֶט סוֹלְדָטִים וְעֵרְבִיִּים וַיִּתֵּן אֶת שְׂכָרָם König Guido spannte seinen Wagen an

וַיִּתֵּן אֶת שְׂכָרָם und nahm sein Volk mit sich

וַיִּצַר לְקִרְיָתוֹ בֵּיד חִזְקָה: und zog ihm entgegen mit starker Hand.

וַיֵּלֶךְ סוֹלְדָטִים וַיִּתֵּן אֶת שְׂכָרָם Da ließ Saladin von der Stadt ab

וַיִּתֵּן אֶת שְׂכָרָם und ging ihm entgegen

וַיִּתֵּן אֶת שְׂכָרָם שֶׁם מִלְחָמָה מִן הַצְּהָרִים עַד הָעֶרֶב: und stellte sich dort zum Kampf vom Mittag bis zum Abend.

וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ לְבָא. וַיָּשׁוּבוּ לְאֹהֲלֵיהֶם. Als die Sonne unterging, kehrten sie zu ihren Zelten zurück

וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ. und aßen und tranken.

וַתְּהִי לַהֵם הַלַּיְלָה לְמִשְׁמֶר: Und die Nacht wurde zur Wache.

וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי. Am dritten Tage

וַשָּׁלָא"דִינוּ הַקְּרִיב. nahte Saladin

וַיִּוְעֲצוּ הָעֶרְלִים und die Unbeschnittenen berieten sich

וַיֹּאמְרוּ und sagten:

וּמָה לַעֲשׂוֹת: Was ist zu tun?

וַיֵּעַן אֶחָד מֵאַנְשֵׁי הַחֵיל יוֹא"נִישׁ שֶׁמוֹ Einer von den Soldaten, der Johannes hieß,

וַיֹּדַע מִלְחָמָה וְנִבּוֹן דְּבַר. kriegserfahren und wortkundig war,

וְהוּא יָשָׁב אֶת הַתּוֹגֵרְמִים לְרֹאשׁוֹנָה: und vorher bei den Türken war,

וַיֹּאמֶר sagte:

שְׁמַעֲנִי אֲדֹנֵי הַמֶּלֶךְ Hör mich, Herr König!

טוֹב לָנוּ לְהִלָּחֵם עִם הַמַּחֲנֶה Besser ist für uns, gegen das Lager zu kämpfen,

אֲשֶׁר דָּגַל שָׁלָא"דִינוּ שָׁם: wo die Fahne Saladins ist.

כִּי אִם יִיטֵב בְּעֵינֵי הָאֱלֹהִים Wenn es Gott gefällt,

וְנִתֵּן בְּיָדֵנוּ. dann gibt er es in unsere Hand

וְהִיא הַמַּחֲנֶה הַנִּשְׁאָר לְמִרְמָס: und das übrige Lager wird zertreten;

וְאִם אֵין und wenn nicht,

דַּע wisse,

כִּי כִלְתָה אֶלֵינוּ הָרָעָה: daß das Böse gegen uns beschlossen war.

וַיִּיטֵב הַדְּבַר בְּעֵינֵי הַשְּׂרִים Das gefiel den Fürsten

וּבְעֵינֵי רֹאשֵׁי הַמַּלְחָמָה וְנִדּוּ שֶׁר טְרִיפּוֹ"לִי רַע: und Raimund, dem Fürsten von Tripolis gefiel es nicht.

וַיְהִי אֶת הָעַם לֵאמֹר Er brachte das Volk zum Schweigen mit den Worten:

מָדוּעַ תִּשְׁמָעוּ לְעֵצַת הָאִישׁ הַבִּלְעַל הַזֶּה: Warum hört ihr auf den Rat dieses Nichtsnutz,

הַהִמָּיִר דְּתִינוּ. der unsere Religion auswechselte,

וְעַתָּה שָׁב אֵלֵינוּ: und jetzt zu uns zurückkehrte?

וּבְמָה יִתְרַצֶּה עוֹד אֱלֹהִים Womit sollte er sich noch ihr Wohlwollen verdienen,

הֲלֹא בְּרֹאשֵׁי הַשְּׂרִים הָאֵלֶּה wenn nicht mit den Köpfen dieser Fürsten,

אֲשֶׁר אֵתְנוּ הַיּוֹם die heute bei uns sind.

וַיִּבְזּוּ אֶת עֵצַת הַמַּסְכֵּן. So verachteten sie den Rat des Armen.

וַיִּפְּלוּ בְּאֵיבֵיהֶם und fielen durch die Feinde.

וַיִּתְּנוּ אֶתְּמוֹל הַיּוֹם Sie stellten sich ihnen zum Kampf in der Hitze des Tages

וַיִּעֲפּוּ. und ermüdeten

וַיִּצְמָא הָעַם לְמַיִם: und das Volk düstete nach Wasser

וְלֹא und nicht

יָכֹל Kustode/Blatthüter

Ex 14,6

Neh 4,16b

1Sm 20,7,9,17

יכלו לעמוד konnten sie bestehen
 לפני זדון החצים ואבני הקלע vor dem Wüten der Pfeile und der Schleudersteine
 ויתנו עורף und wandten den Rücken
 וינוסו לנפשם: und flohen um ihr Leben.
 ושר טריפולי והאנשים אשר ברגליו Und der Fürst von Tripolis und die Übrigen, die ihm folgten,
 השליכו כלי מלחמתם וינוסו. warfen ihre Waffen weg und flohen
 וילכו אל מבצר סאפיט und gingen zur Festung Safit.
 ויפלו רבי' מהערלים ארצה Viele von den Unbeschnittenen fielen zu Boden
 במלחמה ההיא: in jenem Kampf.
 וירו המורים *Die Schützen schossen*
 ויכו את הגמון עכ"ו נושא הצלם und trafen den **Bischof** von Akko, den Träger des Bildes.
 ויהי בצאת נפשו Als seine Seele ausging,
 ויתנהו למרעהו. gab er es seinem Gefährten.
 והוא נתנו אל המלך גויד"ן. Und der gab es dem König **Guido**
 בעת ההיא: zu jener Zeit.
 וילחמו המלך והאנשים אשר אתו. Der König und die Übrigen bei ihm kämpften
 ויפלו אנשיו חללים ארצה. Und seine Leute fielen erschlagen zu Boden.
 ויתפשוהו חי ואת צלמו. Ihn griffen sie lebend und sein Bild
 ויוליכוהו אתם: und nahmen ihn mit sich.
 לא נהיתה כמלחמה ההיא Es war kein Kampf wie jener
 מאז הלכו הערלים seit die Unbeschnittenen gegangen waren,
 לרשת משכנות לא להם: Wohnungen, die nicht ihnen gehörten, zu erwerben.
 ויאמרו Sie sagten:
 אבד נצחנו Unser Sieg ist verloren,
 כי נפלו גבורם בעת ההיא: denn Helden fielen in jener Zeit
 ומעטים נתפשו חיים. und wenige wurden lebend gefangen.
 ויצו שאלד"ינו לאמר Saladin wies an:
 לא תחיו כל נשמה Laßt keine Person leben
 ויורידם בדם שאולה: und bringt sie blutig in die Fragewelt hinab.
 וגם את ריג"נ"אלדו Und auch den **Rainald**.
 אשר היה לפנים שר אנטיא"וקיאה der vorher Fürst von Antiochia war,
 צורר התוגרמים ואיש ריבם. den Bedränger der Türken und Mann ihres Streites,
 הביאו לפניו. brachten sie vor ihn.
 ויסר ראשו מעליו וישסעהו Er trennte ihm den Kopf ab und zerteilte ihn
 וכאשר שכלה נשים חרבו und wie sein Schwert Frauen kinderlos gemacht hatte,
 נשכלה אמו בעת ההיא wurde seine Mutter zu jener Zeit kinderlos.
 אל נקמות יי' – Ein GEWALT der Rache ist DER NAME!
 ויחלק סלאדינו את השבי ואת השלל Saladin teilte die Gefangenen und die Beute
 אל אנשי הצבא. den Leuten des Heeres,
 ויתן תודה לאלדים: und gab G'tt Dank.

2Sm 11,24

1Kg 2,9

227 Saladin verschont Guido und Gérard de Ridefort

את גויד"ן המלך לבדו השאיר חי. Den König **Guido** allein ließ er am Leben
 ואת שר הצבא אשר נתפש אתו. und den Heerführer, den er mit ihm ergriffen hatte.
 כי חלה המלך את פני סלאד"ינו Der König nämlich flehte (um ihn) vor Saladin
 ויתנהו אליו: und der gab ihn ihm.

228 Saladin gewinnt Akko und Beirut und belagert Askalon

ויהי אחר Nachdem DER NAME
 נתון יי' את אויבי ש"אלאדינו בידו. die Feinde Saladin in seine Hand gegeben hatte,
 וילך משם ויצר על עכ"ו. ging er von dort und bedrängte Akko.
 ויתנו העיר בידו ביום Sie gaben die Stadt in seine Hand am

dritten Tage. השלישי:
 Er ging nach Beirut. וילך אל בא"רוט.
 Auch das gaben die Leute der Stadt in seine Hand. ויתנוהו גם אנשי העיר בידו:
Es gab keine Stadt, לא היתה קריה
die ihm versperrt war bis Askalon in jener Zeit, אשר שגבה ממנו עד אשקלון בעת ההיא. Dt 2,36
 denn alle Kriegsleute waren tot, die darin gewesen waren. כי מתו כל אנשי המלחמה אשר היו בתוכן.
 Saladin wies an ויצו שאלא"דינו
 und seine Leute taten nichts Böses weder Mann noch Frau ולא הרעו אנשיו למאיש ועד אשה.
 in allen Städten, die ihm friedlich öffneten. בכל הערים אשר פתחו לו בשלום:
 Die Leute von Askalon allein wollten nicht auf ihn hören und sagten: אנשי אשקלון לבדם לא אבו שמוע אליו לאמר:
 Wir übergeben die Stadt nicht, לא נתן העיר
 bis wir hören, was in Jerusalem geschieht. עד שומענו את הנעשה בירושלם.
 Sie war nämlich befestigt. כי בצורה היא
 Sie bedrängten sie neun Tage ויצורו עליה ימים תשעה
 und kämpften täglich um sie. וילחמו אליה דבר יום ביומו.
 Als er es nicht schafften, ging er von dort nach Jerusalem. ויהי כי לא יכול ויעל משם ירושלימה:

229 Jerusalem fürchtet sich vor Saladin

Die Unbeschnittenen in Jerusalem hörten, **וישמעו** הערלים אשר בירושלם
 daß ihr König und ihre Statue gefangen worden waren כי נלכד מלכם ופסלם
 und daß ihre Helden und ihre Kriegsleute gestorben waren, וכי מתו גבוריה' ואנשי מלחמתם
schmolz ihr Herz dahin. וימס לבבם
Es wurde zu Wasser. ויהי למים.
 Sie beteten zu ihrem Gott und bestimmten Fasten ויתפללו לאלהיהם ויגזרו צומות
 und ließen wie einen Bach Tränen rinne. ויורידו כנחל דמעה.
 Aber Er hörte nicht auf sie. ולא שמע אליהם.
 Das ist, wie wenn du zum Holze sagst: Erwache! כי הוי אומר לעץ הקיצה.
 Aber es ist keinerlei Hauch in ihm. וכל רוח אין בקרבו:

Jos 7,5b

230 Saladin erobert Jerusalem 1187

Saladin nahte Jerusalem vom Westen **ויקרב** שא"לאדינו ירושלימה דרך ים
 und bedrängte es. ויצר עליה
 Die Stadt geriet in Bedrängnis. ותבא העיר במצור:
 Sie kämpften täglich um sie וילחמו אליה יום יום
 und schütteten eine Wall gegen sie וישפכו אליה סוללות.
 und schlugen ihre Mauern bis zum Einsturz. ויכו חומותיה עד רדת.
 Da fürchteten sich die Leute der Stadt sehr. וייראו אנשי העיר מאד:
 Als sie sahen, ויהי בראותם
 daß ihre Kraft nicht zum Himmel reicht, כי אין לאל ידם.
 und daß das Böse gegen sie beschlossen war, וכי כלתה אליהם הרעה.
 gaben sie die Stadt in seine Hand ויתנו העיר בידו.
 und gaben ihm Lösegeld für ihre Person ויתנו לו כסף פדיון נפשם.
 und gingen, sie und ihre Frauen und ihre Kinder, frei. וילכו הם ונשיהם וטפם חפשים:
Saladin kam in die Stadt ויבא סאלא"דינו העירה
 im achten Monat, das ist der Monat Cheschan, בחדש השמיני הוא חדש חשון
 am zweiten des Monats בשני לחדש.
 im Jahre zweiundachtzigundhundertundtausend. בשנת שתים ושמונים ומאה ואלף.
 Randnotiz: 1182 על השוליים: 1182
 Sie stellten die Pferde in die Höhenheiligtümer וישימו ההוסים בבמות
 zur Schmach der Unbeschnittenen. לחרפת הערלי'.
 Aber in das große אך אל הבמה
 Kustode/Blatthüter הגדולה

1Sm 20,7.9.17

הגדולה לא באו Höhenheiligtum gingen sie nicht.
 כי פדאוה הערלים אשר מאשור Die hatten nämlich die Unbeschnittenen aus Assur
 בכסף וזהב לרוב: mit viel Silber und Gold ausgelöst.
 ולמקדש יי' ההרוס כבדו התוגרמים. Und das zerstörten Heiligtum des DER NAME ehrten die Türken
 ויצו שאלא"דינו. und **Saladin** wies an
 וירחצו קירות הבית סביב במי וורדים und sie wuschen die Wände des Hauses rings mit Rosenwasser
 טרם בואו שם: bevor sie hineingingen.
 ויקטרוהו בריח ניחח. Und sie beräucherten es mit angenehmem Duft
 ויבא פנימה: ויתפלל אל יי' ויצא החוצה: und er ging hinein und betete zu dem DER NAME und kam heraus.

231 Das neue Religionsregime

ויצו Er wies an
 וישברו את פעמוני הבמות und sie zerbrachen die Glocken der Höhenheiligtümer
 במהלמות היטב. gründlich mit Hämmern.
 ועודן שם שבורות Sie sind noch dort, zerbrochen
 לחרפת הערלים עד היום הזה: zur Schmach der Unbeschnittenen bis auf diesen Tag.
 ומי' היה כל אלה Von dem DER NAME geschah dies.
 היא נפלאה בעינינו Es ist wunderbar in unseren Augen,
 למען הדיחם מעל אדמתו: um sie zu vertreiben von Seinem Boden.
 כי מלאו הארץ חמס מפניהם Sie hatten nämlich das Land mit Gewalttat gefüllt vor ihnen
 וכטמאת הנדה היתה דרכם לפניו: wie die Unreinheit der Menstruierenden war ihre Weg vor Ihm.
 ויצאו מתוכה הכמרים. והערלים המערביים: Die Geistlichen zogen fort und die westlichen Unbeschnittenen.
 והנוצרים ההודיים. Und die indischen Christen
 והמ"ארוניטי. und die maronitischen
 והיא"קוביטי. und die jakobitischen
 והגיא"ורגיאני. und die georgischen
 והא"רמיני: und die armenischen
 והניסטורני. ושאר שמה. und die nestorianischen blieben dort.
 והיו לתוגרמים למס עובד. Und sie wurden den Türken dienstbar.
 נטו שכמם לסבול: Sie beugten ihre Schulter unter die Last.

Ps 118,23

232 Unterwerfung der übrigen Städte

והקול Die Nachricht verbreitete sich
 ויתנו את שאר הערים הבצורות und sie gaben den Rest der befestigten Städte
 אל שאלא"דינו. dem Saladin.
 לא היתה קריה אשר שגבה ממנו: Es gab keine Stadt, die ihm versperrt war,
 כי יי' אתו: denn DER NAME war mit ihm.

Dt 2,36

233 Judenschutz durch Friedrich I. Barbarossa

ויאמר Man sagte in den Ländern des Westens:
 בא שאלא"דינו ירושלימה. Saladin ist nach Jerusalem gekommen
 והנה מציב לו יד. und befestigt seine Macht.
 ותהום אשכנז מאד: Und Deutschland *erregte sich* sehr.
 ויתנו לב ללכת Sie richteten sich darauf ein, zu gehen,
 להצילה מידו. es aus seiner Hand zu retten.
 ויקומו על עם יי' Sie erhoben sich gegen das Volk des DER NAME,
 לבלעם חיים: sie lebend zu verschlingen.
 ויתנם יי' לרחמים DER NAME verlieh ihnen Erbarmen
 בעיני הקיסר פיד"יריקו בא"רבה רוש"ה. in den Augen des Kaisers Friedrich Barbarossa
 ויצו את הכמרים Der wies die Geistlichen an

Rut 1,19

Ps 124,3

בלתי דבר על היהודים מטוב עד רע: nicht gegen die Juden zu reden sei es gut oder böse.
 ויצילם בכל כחו. ולא נגע בהם איש. Er rette sie mit aller seiner Kraft und niemand rührte sie an.
 ואל הקיסר נתנו מנחה Und dem Kaiser gaben sie Tribut
 וישא את פניהם: und er achtete sie.
 זכור לו אלהים לטובה Gedenke sein, G'tt, zum Guten!
 יהי שם יי מבורך לעד. Der Name des DER NAME ist gesegnet für immer. Amen
 אשר לא נתנם טרף לשניהם: der [sie] nicht (preis-)gab als Raub/Fraß ihren Zähnen.

Ps 113,2

Ps 124,6

234 Tod Ludwigs VII. 1180 und Herrschaft Philipps II.

בשנה ההיא In jenem Jahre,
 היא שנת שנים ושמונים ומאת ואלף: das ist das Jahr zweiundachtzigundhundertundtausend,
 על השוליים: 1182 Randnotiz: 1182
 מת לודובי"קו יוניאורי מלך צרפת starb der französische König Ludwig d. J.
 והממלכה נכונה ביד פריפו בנו Und die Herrschaft hatte Bestand in der Hand seines Sohnes Philipp,
 אשר הומלך der im Jahre elfhundertneunundsiebzig
 בשנת תשע ושבעים ומאה ואלף zum König gemacht worden war,
 על השוליים: 1179 Randnotiz: 1179
 בימי לודוביקו אביו: in den Tagen seines Vaters Ludwig.

234b Das Elend der aus Jerusalem Vertriebenen

וילכו הערלים המערביים והצרפתיים Die westlichen und französischen Unbeschnittenen,
 אשר יצאו מירושלם, die Jerusalem verließen,
 הם ונשיהם וטפם אל עבר טריפולי. sie und ihre Frauen und ihre Kinder, gingen hinüber nach Tripolis.
 כי אמרו: Denn sie sagten:
 בצלה נחיה בגוים: In ihrem Schatten werden wir leben unter den Heiden.
 ויצא אליהם שר טריפולי Der Fürst von Tripolis
 ובני הבליעל אשר אתו. und die Nichtsnutze, die bei ihm waren, gingen zu ihnen hinaus
 ויקחו את כל אשר להם und nahmen alles, was sie hatten
 וירעו אליהם יותר מאשר הרעו התוגרמים: und taten ihnen schlimmer als die Türken ihnen getan hatten.
 ותהי בתוך הבאים אשה Unter den Ankömmlingen war eine Frau
 ובנה על כתפה, mit ihrem Sohn auf ihrer Schulter,
 ויקחו את כל אשר לה: der nahmen sie alles weg.
 ותלך הלוד ובכה ערומה. Da ging sie weinend und nackt,
 אשר לא נסתה כף רנלה הצג על הארץ: deren Fußsohle nicht gewohnt war, den Boden zu berühren.
 והיא מרת נפש. Sie war verbittert
 ותשלך את בנה אל הים und warf ihren Sohn in das Meer
 מקוצר רוח ומחוסר כל aus Hoffnungslosigkeit und Mangel an Allem
 והיא מר לה: und ihr war sehr bitter.

235 Raimund von Tripolis als Verräter

ויכתוב **Saladin** schrieb
 אל ראימ"ונדו שר טריפולי לאמר. an Raimund, den Fürsten von Tripolis:
 ויעמדו נא גם אנשי עירך עמי בברית. Auch die Leute deiner Stadt mögen in den Bund mit mir eintreten,
 כאשר נשבעת לעשותו: wie du geschworen hast, zu tun.
 ויצו ראימ"ונדו Da wies Raimund an
 ויקראו את כל העדה. und sie riefen die ganze Gemeinde
 וישביעם לעשות und ließen sie schwören, zu tun
 ככל אשר יאמר אליהם: nach allem, was er ihnen sagen würde.
 ויאמרו Sie sagten:
 חלילה לנו מלהשבע. Uns ist unmöglich, zu schwören,
 בטרם Kustode/Blatthüter

bevor wir wissen, worum es geht. בטרם נדע על מה ועל מה:
 Er drang in sie. ויפצר בס.
 Und sie sagten: ויאמרו
 Laß ab von uns bis zum Morgen, הרף ממנו עד בקר
 dann bringen wir dir Antwort. ונשיבה אליך דבר.
 Das gefiel ihm. וייטב הדבר בעיניו
 Und sie kehrten jeder in sein Haus zurück. וישבו איש לביתו:
 Am Morgen fanden sie ihn tot auf seinem Bette liegen. והיה בבוקר וימצאוהו נופל מת על מטתו.
 Sie wußten nicht, was mit ihm war. לא ידעו מה היה לו:
 Sie gingen, ihn anzusehen und fanden ihn beschnitten. וילכו לראותו וימצאוהו מהול.
 Da entdeckten seine Diener sein Geheimnis, אז גלו עבדיו סודו.
 daß er mit **Saladin** verbündet war, כי בעל ברית היה לשאלא"דינו.
 was bis zum Tage seines Todes nicht bekannt geworden war, ולא נודע עד יום מותו:
 und hatte ihm geschworen, die Stadt in seine Hand zu geben, וישבע לו לתת בידו את העיר.
 und ihm alle Tage tributpflichtiger Diener zu sein. ולהיות לו עבד מעלה מנחה כל הימים:

Gn 49,15bß

236 Belagerung von Askalon und Tyros

Saladin brach auf **ויסע** שאלא"דינו
 und ging nach **Askalon** וילך אשק"לונה.
 und bedrängte es. ויצר עליה.
 Sie schütteten eine Rampe auf. וישפכו אליה סוללה:
 Und als sie sahen, והי בראותם
 daß ihre Kraft nicht zum Himmel reicht, כי אין לאל ידם.
 baten sie um Frieden ויקראו לשלם
 und sagten: ויאמרו
 Die Stadt geben wir in deine Hand. את העיר נתן בידך
 Nur laß unseren König Guido und ihre Statue אך כי תשלח את גוא"ידון מלכנו.
 und seinen Heerführer frei. ואת שר צבאו חפשים מעמד:
 Das gefiel ihm וייטב הדבר בעיניו
 und er tat alles, was sie baten. ויעש ככל אשר שאלו.
 Die Leute der Stadt gingen, וילכו אנשי העיר
 sie und ihre Frauen und ihre Kinder frei. הם ונשיהם וטפם חפשים:
 Er brach auf von Askalon **ויסע** מאשקלון
 und bedrängte **Tyros** ויצר על צור.
 Sie schütteten eine Rampe auf. וישפכו אליה סוללה.
 Aber sie konnten ihr nichts anhaben, ולא יכלו לה.
 denn die übrigen Soldaten waren bei ihr versammelt כי נתקבצו אליה אנשי החיל הנשארים
 und retteten sie aus seiner Hand. ויצילוהו מידו:

237 Konrad rettet Tyros 1187

Er wandte sich von ihr ab **ויסוב** מעליה
 und schickte seine Heere nach Antiochia hinüber. וישלח את צבאותיו אל עבר אנטיאוק"יאה:
 Er vermied es, gegen die Küstenstädte zu kämpfen, וימאן להלחם בערים אשר על שפת הים.
 Denn dorthin war als Heerführer כי הגיע שם שר צבא
 der sizilianische König **Wilhelm** gekommen וילי"אלמו מלך ציצי"ליאה
 und mit ihm fünfzig Boote, (50) ועמו חמישים דוגיות
 den Unbeschnittenen zu Hilfe zu kommen. להיות לערלים לעזרה.
 und wurde für sie zum Auge. והי להם לעינים:
 Auch **Saladin** ging in das Gebiet von Antiochia וילך גם שאלא"דינו אל גליל אנטי"אוקיאה.
 und nahm es, ויקחנו
 wie ein Mann ein **Ohr läppchen** nimmt כקחת איש בדל אוזן.

Nm 10,31

Am 3,12

in drei Monaten. בשלשה חדשים:
 Und der Stadt nahte er, ואל העיר לא קרב,
 denn er sagte: כי אמר
 Ich will ihre ganze Umgebung nehmen אקחה את כל סביבותיה
 und sie nackt ausziehen. ואפשיטנה ערומה.
 Danach kommen sie friedlich zu mir heraus. אחר יצאו אלי לשלום:
 Er kehrte wieder in das Land Judaea zurück וישוב עוד אל ארץ יהודה.
 und lagerte gegen Tyros zum zweiten Mal ויחן על צור שנית
 und schloß es rings ein, ויצר עליה סביב.
 denn es war den Unbeschnittenen damals geblieben. כי היא נשארה לערלים בעת ההיא:
 Damals gelangte **Konrad**, der Sohn Bonifatius' dorthin, אז הגיע שמה קונראדו בן בוניפאצ'יאו
 der Fürst von Montferrat, שר מונפי"רה
 der war ein tüchtiger Mann. והו' איש חיל.
 Er kam in die Stadt ויבא העירה
 an dem Tage, da der König gefangen genommen worden war. ביום אשר נתפס המלך:
 Er sagte zu den Ältesten der Stadt: ויאמר אל זקני העיר
 Wenn ich euch rette aus der Hand von Saladin, אם אציל אתכם מיד שאלא"דינו.
 will ich euer Haupt sein. אנכי אהיה לכם לראש:
 Da sagten die Ältesten der Stadt: ויאמרו זקני העיר
 DER NAME höre zwischen uns, ה' שומע בינותינו
 Wenn wir nicht nach deinem Wort tun. אם לא כדברך כן נעשה.
 Sie setzten ihn über sich zum Haupt und Anführer. ושימו אותו עליהם לראש ולקצין:
 Er begann, sie aus der Hand Saladins zu retten. ויחל להצילם מיד שלא"דינו.
 Er fiel über sein Lager plötzlich her ויפול על מחנהו פתאום
 und vertrieb sie von der Stadt ויגרשם מעל העיר:
 und ihre Schiffe verbrannte er mit Feuer. ואת ספינותם שרף באש.
 Das erzürnte den Saladin ויחר לשאלא"דינו.
 und er ließ von der Stadt ab ויעל מעל העיר:
 und belagerte die Türme, ויצר על המגדלי
 die die Unbeschnittenen in der Umgebung hatten אשר לערלים סביב.
 lange Zeit. ימים רבים
 Er nahm sie mit Gewalt וילכדם בחזקה
 und ihr Brotstab brach. בתשבר להם מטה לחם:

Ri 11,10

238 Vorbereitung zum dritten Kreuzzug 1188

Die Könige des Westens hörten es וישמעו מלכי המערב
 und nahmen sich vor, ויתנו לב
 das Blut der Unbeschnittenen zu rächen, לנקום דם הערלים
 das durch die Türken vergossen worden war. השפוך מיד התוגרמי:
 Sie kamen zusammen im französischen Königreich: ויוסדו יחד במלכות צרפת.
 und der englische König **Heinrich** und אינ"ריקו מלך אינגלאט"ירה.
 der französische König, der Frevler **Philipp** ופי"ליפו הרשע מלך צרפת.
 und der Geistliche **Joscius** aus Tyros unter ihnen. והכמר טיר"ינשי. מצור בנותם:
 Am dritten Tage des Monats Januar ביום השלישי לחדש זינ"אר
 verabredeten sie sich miteinander נועדו לב יחדיו
 und erklärten sich bereit, vor dem Geistlichen zu gehen. ויתנדבו ללכת בפני הכומר.
 Sie nahmen das Bild auf sich, als Zeichen. ושימו עליהם הצלם לאות:
 Viele von den Fürsten, die bei ihnen waren, erklärten sich ויתנדבו רבים מהשרים אשר אתם.
 auch bereit, zu gehen. גם הם ללכת:
 Sie fertigten ein Holz ויעשו עץ
 und erhoben es zum Feldzechn, וירימוהו לנס במקום
 an der Stelle, wo אשר דברו
 Kustode/Blatthüter שמה

diese beiden Könige sprachen.
 Sie bauten dort ein Höhenheiligtum zum Andenken.
 Die beiden schlossen einen Bund
 und nannten den Ort dort **Heiliges Feld**
 und Feld des Bannes wurde es genannt,
 noch heute im Lande Normandie.

239 Vertreibung aus dem Frankreich Philipps II. 1182

Die Juden mehrten sich in Paris und seiner Umgebung
 in jenen Tagen.

גרוש צרפת Vertreibung aus Frankreich

Sie erstarkten sehr an Reichtum und Gütern.
 Sie nahmen sich Diener und Mägde,
 Töchter eines fremden Gottes, die sie wählten.
 Da beneideten sie die Franzosen sehr.
 Sie unterstellten ihnen Dinge und sagten:
 Ihr nehmt Silbergeräte und Kelche,
 die in den Höhenheiligtümern zum Pfand
 und ihr schändet sie
 und gebt mit ihnen euren Söhnen und Töchtern zu trinken,
 um sie zu entweihen.

Da haßten sie sie noch mehr.

Gn 37,5

und fanden Unterstellung von Dingen und sagten,
 daß sie in jedem Jahr
 einen Heiden an ein Bild in Höhlen hefteten.
 Sie verbitterten ihr Leben.

Das hörte König Philipp in seiner Jugend in den Tagen seines Vaters
 und bewahrte die Sache.

Es war im Jahr

viertausendundneunhundertundsechszvierzig
 nach der Schöpfung,

das ist das Jahr sechsundachtzigundhundertundtausend.

Randnotiz: 1186 על השוליים: 1186

Er gab Auftrag, daß sie die Juden in seinem ganzen Reiche ergriffen.

Er nahm ihr Gold und ihr Silber

und vertrieb sie aus seinem Lande.

Und viele tauschten ihre Ehre gegen Nichtsnutz

in jener Zeit.

Und aus den Bethäusern

machter er Höhenheiligtümer für sein Statue.

Huren-Geist verführt (es/sie) nämlich.

Hos 4,12

DER NAME möge sehen und richten!

Ex 5,21

Über diese Vertreibung sagte **Even Bochan.**

Ich hörte sagen zu den Bergen:

bedeckt uns!

Hügel fällt über uns!

Hos 10,8

Ich bin abgewandt vom Hören

Jes 21,3

das Böse, das Mein Volk findet,

bin erschrocken vom Sehen

Jes 21,3

den Verlust

Bogen/Heft 9, Lage 3

meiner Heimat. מולדתי.
 Und Mein Atem wurde kurz ותקצר נפשי
 bei der Mühe Israels. בעמל ישראל:
 Als über uns der Wind diese Herrschers ging בעלות עלינו רוח המושל זה
 siebzehn Jahre שבע עשרה שנה
 nach der Exilierung meines Volkes an der Spitze der Exile. להגלות עמי בראש גולים:
 Über die Herde von Heiligen spannte er die Schnur, על צאן קדשים נטה קו
 entsetzen ihr umstürzen in seinem Zorn. תהו הפכם באפו.
 Und mit starker Hand vertrieb er sie aus seinem Lande. וביד חזקה יגרשם מארצו:

240 Kreuzzugs-Zehnt

Nach Verlauf von zwei vollen Jahren ויהי מקץ שנתים ימי'
 ratschlagten sie in Paris ויעשו עצה בפא"ריש
 und viele Fürsten und Honoratioren erklärten sich bereit ויתנדבו שם שרים רבים ונכבדים
 zu gehen im Lande Judaea zu kämpfen ללכת להלחם בארץ יהודה.
 und nahmen Zeichen an ושימו עליהם אותות:
 und der König wies Folgendes an: ויצו המלך לאמר
 Wer nicht mir uns zum Kampf geht, אשר לא יבא אתנו למלחמה.
 soll alles was er hat verzehnten, עשר יעשר את כל אשר לו.
 den Leuten des Heeres zu geben. לתת לאנשי הצבא.
 Sie nannten das Saladin-Zehnt bis heute. ויקראו שמו מעשר שאלא"דינו עד היום:

241 Kaiser Friedrich Barbarossa nimmt das Kreuz 1188

Auch Kaiser **Friedrich** גם פיד"יריקו הקיסר
 nahm sich vor, zu gehen in jenem Jahre, נתן את לבו ללכת בשנה ההיא.
 nachdem er mit dem Papst Alexander Frieden geschlossen, אחרי השלימו אם אלס"אנדרו האפיפיאור.
 zur Bedeckung der Auslösung seiner Seele, לכופר פדיון נפשו
 wie er ihm gelobt hatte. כאשר נרד אליו.
 Er legte mit Tränen in den Augen das Bild וישם גם הוא בדמעות עיניו. הצלם על כתפו:
 und tat alles, was er gesagt hatte ויעש כל אשר אמר
 und ging mit starker Hand, וילך ביד חזקה
 Reitern und Fußvolk. פרשים ואיש רגלי.
 Auch sein zweiter Sohn **Konrad** ging mit ihm. וילך גם קונראד"ו בנו השני עמו:
 Auch aus dem Rest der Provinzen גם משאר המדינות
 gingen viele Fürsten und Honoratioren הלכו שרים רבים ונכבדים
 zu jenem Kampf. למלחמה ההיא:
 Auch die Herren von Pisa gingen וילכו גם בעלי פיס"ה
 mit großen Schiffen und mit Galeeren. בספינות הגדולות ובמשוטטות.
 Ihr Bischof war ihr Haupt. ויהי ההגמון שלהם לראש:
 Und von Brescia und aus Dacien ומפריש"יאה ומדאציא"ה
 gingen fünfzig Schiffe הלכו חמישים ספינות.
 und aus Flandern siebenunddreißig Schiffe, ומפלאנד"ריאה. שבע ושלשים אוניות
 die Kampfgerät und Soldaten trugen. נושאות כלי קרב ואנשי חיל:

242 Der Konflikt zwischen Heinrich II. von England, seinen Söhnen und Ludwig VII. von Frankreich

Als der französische und englische König ויהי בהכין
 Soldaten und Kampfgerät und Getreide und Brot und Nahrung מלך צרפת. ואינגלאט"יירה.
 vorbereitete, אנשי חיל וכלי קרב ובר ולחם ומזון
 zu gehen ללכת
 Kustode/Blatthüter לדרכם.

ihren Weg, לדרכם:
 kam Richard, der Sohn des englischen Königs, ויבא ריק"ארדו בן מלך אינגלאטירה
 mit starker Hand in das Land des Grafen von Toulouse, ביד חזקה בארץ אלוף טולוש"ה.
 der Frankreich unterstand, אשר תחת מלכי צרפת.
 und nahm viele Festungen ein. וילכוד מבצרים רבים:
 Raimund sagte König Philipp ויגד ראימ"ונדו למלך פי"ליפו
 alles, was er getan hatte את כל אשר עשה.
 und sein Zorn entbrannte gegen ihn. וחמתו בערה בו:
 Auch er sammelte Soldaten ויאסוף גם הוא אנשי חיל.
 und ging zu den Städten Englands וילך אל ערי אינגלאט"ירה.
 und nahm auch viele Festungen ein ויקח גם הוא מבצרים רבים
 in der Provinz Auvergne במדינת אלואירנ"יאה
 und legte eine Besatzung hinein. וישם בתוכם משמר:
 Und auch der englische König Heinrich וגם אינריק"ו מלך אינגלאטירה.
 füllte seine Hand an jenem Tage מלא את ידו ביום ההוא:
 und kam nach Frankreich mit starker Hand. ויבא צרפתה ביד חזקה.
 Und überall, wohin er sich wandte, setzte er ins Unrecht. ובכל אשר פנה הרשיע.
 Von dem DER NAME her geschah all dies. ומי"י היה כל אלה:
 Als der Herbst kam ויהי בבא הסתיו.
 schlossen sie Frieden וישלימו ביניהם
 und der Kampf ruhte. והמלחמה שקטה:

Jos 11,20

243 Der Konflikt Richards mit seinem Vater Heinrich II.
 und des letzteren Tod 1189

Damals sagte Richard אז אמר ריק"ארדו
 zu dem englischen König Heinrich, seinem Vater: אל אינריק"ו מלך אינגלאט"ירה אביו.
 Gib mir zur Frau, die Schwester des französischen Königs Philipp, תנה את אשתי את אחות פיליפו מלך צרפת.
 die dir übergeben wurde von ihrem Vater zur Aufbewahrung, הנתנה לך מאת אביה למשמרת
 sie meinem erstgeborenen Bruder zur Frau zu geben. לתת אותה אל אחי הבכור לאשה.
 Doch mein Bruder Heinrich ist tot. והנה אינריק"ו אחי מת.
 Und mir steht das Erbe zu. ואלי משפט הירושה:
 Aber der König wollte nicht auf ihn hören. ולא שמע אליו המלך.
 Er zürnte seinem Sohn Richard sehr. ויחר לריקארד"ו בנו מאד:
 Er ging von ihm zum französischen König וילך מאתו אל מלך צרפת
 Die beiden schlossen einen Bund. ויכרתו ברית שניהם.
 Er schwor Folgendes: וישבע לאמר
 Ich werde mich deinem Befehl nie widersetzen. לא אמרה את פוך כל הימים:
 Es war zur Zeit, da die Könige ausziehen, ויהי בעת צאת המלכים
 Philipp ging mit starker Hand nach England. וילך פי"ליפו ביד חזקה בארץ אינגלאט"ירה:
 König Richard floh vor ihm ויברח המלך ריק"ארדו מפניו
 aus der Stadt Le Mans. מהעיר צינומאנ"ינשי
 Der König nahm sie ein. וילכדנה המלך:
 Er kam bis zum Fluß Loire. ויבא עד הנהר ליג"ר.
 Philipp überschritt ihn zuerst ויעבור פי"ליפו ראשון:
 und alle Leute des Heeres ihm nach. ויעברו כל אנשי הצבא אחריו.
 Er nahm die Stadt Tours mit Gewalt. ויקח את העיר טורונ"ינשי בחזקה:
 Der König Heinrich wurde krank vor Sorge, ויחלה המלך אינריק"ו מדאגה.
 denn DER NAME hatte gegen ihn כי הקי' יי

1Chr 20,1

das Böse geweckt aus seinem Hause, אליו הרעה מתוך ביתו.
 als er bei dem Turm Chinon war בהיותו אצל מגדל קינונים.
 und starb. וימות:
 Sein Sohn Richard wurde König statt seiner וימלוך ריק"ארדו בנו תחתיו.
 im Jahre viertausendneunhundertundfünfzig, בשנת ד אלפים תת"ק
 das ist das Jahr neunzigundhundertundtausend. היא שנת תשעים ומאה ואלף:
 Randnotiz: 1190 על השוליים: 1190
 Sie setzten die Königskrone auf seinen Kopf in der Stadt London ויתנו כתר מלכות בראשו בעיר לונד"ריש.
 im Königspalast, der außerhalb der Stadt ist. בבית המלכו אשר מחוץ לעיר:

244 Judenverfolgung bei der Krönung von Richard Löwenherz

Ein große Menge versammelte sich dort ויאספו שם עם רב.
 aus Frankreich und den Inseln des Meeres. מצרפת ומאיי הים:
 Auch die Juden, die Häupter des Volkes, kamen ויבאו גם היהודים ראשי העם:
 inmitten der Kommenden, בתוך הבאים.
 Dem König Geschenk zu bringen. להביא למלך מנחה:
 Sie klagten über sie mit den Worten: וילונו עליהם לאמר
 Das ist nicht richtig, לא נכון הדבר.
 daß die Juden die Krone sehen, שיראו היהודי בעטרה
 mit der ihn die Geistlichen krönen. שיעטירו לו הכמרי'.
 Sie stießen sie וידחפום
 und mißhandelten sie ויתעללו בהם:
 und der König wußte nichts davon. והמלך לא ידע מאומה:
 Und die Nachricht wurde in der Stadt verbreitet: והקול נשמע בעיר לאמר
 Die Sache ging von dem Munde des Königs aus, הדבר יצא מפי המלך.
 zu vernichten alle Juden. להשמיד את היהודי':
 Sie erhoben sich plötzlich gegen sie ויקומו עליהם פתאום
 und zerstörten ihre Häuser und ihre Türme ויהרסו בתיהם ומגדליה'.
 und töteten von ihnen etwa dreißig Mann. ויהרגו בהם כשלשי איש:
 Und ein Teil von ihnen, die schlachteten ihre Kiner und sich selbst ומקצת שחטו את בניהם ואת עצמם
 unermüdlich an jenem bitteren Tage. לבלתי הגע ביום המר ההוא:
 Dort fiel zum Raube Rabbi Jakob aus Orléans שם נפל שדוד רבי יעקב מאורל"יאניש
 zur Heiligung seines Formers על קדוש יוצרו
 an jenem bitteren Tage. ביום הנמהר ההוא:
 und von alledem wußte der König Richard nichts. ומכל אלה לא ידע המלך ריק"ארדו מאומה.
 Er hörte den Klang des Tumultes וישמע את קול ההמון.
 und sagte: ויאמר
 Was ist das heute? מה אלה היום:
 Der Torhüter antwortete: ויען השוער ויאמר
 Nichts, אין דבר.
 nur daß die Knaben sich freuen und guten Mutes sind. רק כי הנערים שמחים וטובי לב:
 Als er von dem großen Übel hörte, ויהי בשמעו את הרעה הגדולה הזאת.
 entbrannte sein Zorn sehr ויחר אפו מאד
 und sein Grimm loderte in ihm. וחמתו בערה בו:
 Er wies an und sie banden den Torhüter an die Pferdeschwänze ויצו ויקשרו השוער בזנבות הסוסים.
 und schleiften ihn über die Märkte und Plätze ויגררוהו סחוב והשלך בשוקי וברחובי
 bis sein Geist ausging עד צאת רוחו
 und er starb. וימות:
 Gesegnet, der Rache gewährt. Amen. ברוך הנותן נקמות אמר:
 Kustode/Blatthüter ויהי

245 Judenmord in Brügge

In jenem Jahr **ויהי בשנה ההיא.**
 erhob sich ein Heide gegen einen Hebräer
 und tötete ihn,
 denn er haßte ihn,
 in der Stadt **Bruges**
 und in ihren Erzählungen Brugge
 in Frankreich.
 Seine Verwandten schrien zu der Fürstin, die in der Stadt war.
 Sie griffen den Mörder
 und steckten ihn ins Gefängnis.
 Am Purim-Tage holten sie ihn heraus
 und hängten ihn an das Holz
 und beachteten nicht,
 daß er ein Diener des französischen Königs war.
 König Philipp hörte das
 und sein Grimm loderte in ihm.
 Er spannte seinen Wagen an und nahm sein Volk mit
 und kam in die Stadt Brugge
 und wies an und sie verbrannten die Juden mit Feuer
 und seine Grimm legte sich.
 Und in ihren Büchern fand ich,
 daß es achtzig Verbrannte waren. (80)
 Sie alle Reiche, Kluge, Bekannte und Meister.
 Sie wollten nicht
 sich besudeln mit dem bösen Wasser.
 An jenem Tage raffte sich Rabbi Jom-Tov auf
 und schlachtete viele von ihnen,
 damit sie sich nicht mit dem Wasser besudeln.
 Und der Rest wurde an jenem bitteren Tage verbrannt.
 Nur die Knaben,
 die noch nicht dreizehn Jahre erreicht hatten,
 trug er auf, sie nicht anzurühren.
 Ihr Leben hatten sie zur Beute.

Ps 124,5

Ps 124,5

246 Judenvernichtung in York 1190

Und im Jahre viertausendneunhunderteinundfünfzig,
 das ist das Jahr einundneunzigundhundertundtausend.
 Randnotiz: 1191
 erhoben sich die Irrenden gegen das Volk des DER NAME
 in der Stadt **York** in England
 am Großen Sabbat.
 Da flohen sie in ihr Gebetshaus.
 Und der Rabbiner R. Jom-Tov stand auf
 und schlachtete sie.
 Auch andere Leute unternahmen das
 an jenem bitteren Tage.
 Es gib auch den, der auftrag, seinen einzigen Sohn zu schlachten,
 dessen Fußsohle noch nicht den Boden erfahren hatte.
 Und einige von ihnen wurden verbrannt

für die Einheit ihres Schöpfers. על יחוד בוראם.
 Und der Heilige Israels heiligte Sich bei ihnen. ויקדש במ קדוש ישראל:
 Die Zahl der Getöteten war והי מספר ההרוגים.
 hundertundfünfzig Personen, (150) מאה וחמישים נפש.
 Männer, Frauen und Kinder. אנשים ונשים וטף.
 Sie rissen die Häuser ein, ויהרסו הבתים
 und nach der Beute streckten sie ihre Hand. ובביזה שלחו את ידם:
 Sie nahmen viel Geld ויקחו הון רב
 und einen Schatz an Büchern, kostbarer als Gold und Feingold וחמדת ספרים נחמדים מזהב ומפז.
 und brachten sie nach Köln וביאום לקו"לונא.
 und verkauften sie den Juden וימכרום אל היהודים:
 Ebenso taten unsere Feinde an den übrigen Orten, וכן עשו אויבינו בשאר המקומות.
 auch in einer Stadt, גם בעיר אחת
 in der sich nur etwa zwanzig Personen befanden, אשר לא נמצאו שם כי אם כעשרי איש.
 erhoben sie sich plötzlich gegen sie קמו עליהם פתאום
 und töteten sie ויהרגום
 weil sie sich weigerten, על אשר מאנו
 sich zu besudeln mit dem bösen Wasser. ליגאל במים הזדונים:
 Sieh, DER NAME, schau hin! ראה יי' והביטה
 und führe ihren Streit. וריבה ריבם:

Est 9,10

Ps 124,5

Klg 1,11=2,20

Ps 43,1

247 Konrad verweigert Guido 1188/1189 den Zutritt nach Tyros

Der König der Unbeschnittenen **Guido** **ויואל** גואיד"ון מלך הערלים
 im Lande Judaea unternahm es אשר בארץ יהודה.
 auf den Rat seiner Fürsten, מעצת שריו.
 nach Tyros zu gehen, ללכת אל צור.
 sich mit den Leuten des Heeres zu verbünden, להתחבר עם אנשי הצבא
 die dort waren. אשר שם.
 Und er saß bei Tripolis zu jener Zeit. והוא יושב אצל טריפולי בעת ההיא:
 Er schickte Boten וישלח מלאכים
 zu **Konrad, dem Fürsten von Montferrat**, אל קונראד"ו שר מונ"פירה.
 von ihm die Stadt zu erbitten. לשאול מאתו את העיר.
 Und Konrad hörte nicht auf seine Worte. ולא הקשיב קונראד"ו לדבריו.
 So kehrte der König zurück. וישוב המלך אחור:
 Und die Stimme wurde gehört in Tyros – והקול נשמע בט"ירו
 das ist Zor. היא צור.
 Da zogen von der Stadt die Leute des Heeres, ויצאו את העיר אנשי הצבא
 die zum sizilianischen König gehörten. אשר למלך ציזיליאה.
 Und **Berthold**, der deutsche Fürst ובירטולד"ו השר האשכנזי.
 und seine Gefährte bei den Leuten des Heeres, ומרעהו עם אנשי הצבא
 die ihnen folgten, אשר ברגליהם.
 schlugen ihre Zelte rings um die Stadt auf. ויטו אהליהם סביב לעיר:
Saladin hörte das וישמע שאלאד"ינו
 während er den Turm **Beaufort** bedrängte. והוא צר על מגדל בילפ"ורטי בעת ההיא:
 Er schickte einen Teil seiner Leute, וישלח חלק מאנשיו
 die plötzlich über sie herfielen ויפלו עליהם פתאום.
 und sich ihnen zum Kampf stellten. ויערכו שם מלחמה:
 Die Leute Saladins wurden geschlagen וינגפו אנשי שאלאד"ינו
 und viele fielen durch das Schwert ורבי' נפלו בחרב.
 und viele wurden lebend gefangen ורבי' נתפשו חיים.
 und die Übrigen flohen. והנשארי' ברחו למו
 Ihr Leben hatten sie zur Beute. ותהי להם נפשם לשלל:
 Kustode/Blatthüter וישלח

248 Richard und Philipp verabreden sich zum Kreuzzug 1188

Der englische König Richard schickte
als er in seinem Reich auf dem Thron saß,
Boten an den französischen König Philipp.
Die beiden schlossen einen Bund
wie der erste Bund, der in den Tagens seines Vaters bestand.
Er gab ihm alle Städte zurück, die er seinem Vater abgenommen hatte.
Damals verabredeten sie sich, gemeinsam zu gehen
zum Kampf des Landes Judaea und Jerusalem.

249 Belagerung von Akko 1189–1191

Der König Guido
und die Leute des Heeres, das ihm folgte, gingen
und bedrängten Akko.
Saladin hörte das
und stand ab von dem Turm
und ging auch dorthin
und fiel über sie her vom Norden kommend
und vernichtete von ihnen eine große Menge.

250 Belagerung von Akko 1189–1191 b

In jenen Tagen kamen viele von den Fürsten des Westens
und ihre Streitmacht und die Schiffe der Friesen an.
Sie brachten Versorgung mit
und schlossen die Stadt rings ein.
So kam die Stadt in Bedrängnis.

251 Belagerung von Akko 1189–1191 c

Saladin schickte
Schiffe und Soldaten und Nahrung
aus Alexandria.
Die kamen zu der Stadt.
Das wurde den Unbeschnittenen zur Schmach.
Viele böse Nöte gingen über sie hin,
sie waren ihres Lebens verdrossen in jenem Kampfe.
Die Ismaeliten fielen täglich über sie her
und steckten die Rammböcke in Brand
und vergossen ihr Blut wie Wasser.
Sie waren geschlagen von Hunger und Mangel an Allem
und verpesteter Luft und harter Arbeit.
Und das Volk hatte kein Brot,
denn der Scheffel, der für einen Schekel verkauft worden war,
fand sich nicht für sechzig
in jenem Lager.
Sie sagten zu einander:
Was sitzen wir hier und sterben?
Jetzt kommt,

wir wollen in das Lager Saladins einfallen.
 wenn uns Gott am Leben läßt,
 dann werden wir leben;
 und wenn Er uns in die Hand unserer Feinde gibt,
 dann werden wir streben.
 Und sie widersetzten sich dem Befehl der Heerführer
 und wagten, zu gehen.
 Da waren etwa zwanzigtausend schwertragende Mann.
 Die Ismaeliten hörten das
 und zogen aus dem Lager
 und ließen die Zelte, wie sie waren, listig zurück.
 Die Unbeschnittenen kamen zu ihren Zelten
 und aßen und tranken, *bis es aus ihrer Nase kam*,
 und nahmen von ihren Gewändern und den Geräten,
 soviel sie tragen konnten
 und gingen.
 Das Essen war noch zwischen ihren Zähnen,
 da kamen die Ismaeliten
 und fielen plötzlich über sie her
 und schlugen und zerschlugen sie
 und sie fielen durch Schwertes Schneide.
 Von ihnen blieben nur eine Anzahl Leute.
 Die Leute der Stadt hörten das
 und zogen ebenfalls plötzlich aus
 und fielen über das Lager der Unbeschnittenen her.
 Das ganze Lager *erregte sich*.
 Und wäre nicht Gottfried von Lusignan,
 der mit seiner Weisheit in die Bresche getreten war,
 beinahe wären sie alle aufgerieben worden.
 Die Ismaeliten kehrten zurück
 und viele fielen durch das Schwert
 Und die Übrigen kehrten in die Stadt zurück.

Nm 11,20

Rut 1,19

252 Belagerung von Akko 1189–1191 d

Während sie Akko bedrängten,
 kam Heinrich, ein Verwandter des französischen Königs nach Tyros
 und mit ihm Soldaten in Menge.
 Auch sie kamen in das Lager bei Akko
 und sie empfingen sie freudig.

253 Kämpfe bei Philomelion und Ikonion 1190

In jenen Tagen
 ging der Kaiser Friedrich Barbarossa
 und seine Reiter und seine Streitmacht nach Konstantinopel,
 den es war Frieden zwischen Friedrich
 und dem Kaiser von Konstantinopel
 in jener Zeit.
 Die die beiden schlossen einen Bund.
 Er ging über den Hellespont
 und kam in die Provinz Asien
 Das Volk wurde ungeduldig auf dem Wege,
 Kustode/Blatthüter

Nm 21,4

aus Mangel an Allem. מחוסר כל:
 Sie kamen ins Königreich Iconium. ויבואו אל מלכות איקוניא
 Der Sultan fürchtete sich und ihm war sehr angst. ויירא השולטאן ויירצ לו מאד:
 Er wollte ihnen Versorgung um volles Geld geben, ויאמר לתת להם צידה בכסף מלא.
 aber sie fanden in seinem Mund nicht Richtiges. ולא מצאו בפיו נכונה.
 Er entweihte seinen Bund ויחלל את בריתו.
 und zog zu ihnen den Weg mit starker Hand. ויצא אליהם הדרך ביד חזקה:
 Da entbrannte der Zorn Friedrichs ויחר אף פידיריק'ו.
 und er ging ihm entgegen וילך לקראתו
 und verfolgte ihn bis Iconium וירדפהו עד איקוניא
 und plünderte die offenen Städte. וישלול את ערי הפרזי
 Sein Auge hatte kein Mitleid mit ihnen. לא חמל עינו עליהם:
 Er brach von dort auf ויסע משם
 und ging seine Stationen nach Cilicien. וילך למסעיו אל עבר צי'ליציאה.
 Als sie an einer engen Stelle durchkamen, ויהי בעוברם במקום צר.
 fanden sie viele Türken, וימצאו תוגרמים לרוב
 die im Hinterhalt saßen in den Felsspalten. היושבי' במארב בנקיקי הסלעים.
 Denn sie sagten: כי אמרו
 Wir wollen plötzlich über sie herfallen, נפלה עליהם פתאום
 daß keiner von ihnen übrigbleibt. ולא יותר מהם איש:
 Das wurde Friedrich gesagt. ויאמר אל פידיריק'ו
 Der ging seine Stationen וילך למסעיו
 und traf sie wie ein der Jungen beraubter Bär ויפגשם כדוב שכול.
 und sie flohen vor ihm. וינוסו מפניו:
 Sie verfolgten sie in das Gelände וירדפו אחריהם עד הככר
 und vernichteten von ihnen eine große Menge. וישחיתו מהם עם רב:
 Er ging durch Cilicien hindurch. וילך אל עבר צי'ליציאה.
 Der armenische Fürst Leo empfing ihn mit Freude. ויקבלהו ליוון שר הארמ'יני בשמחה:
 Er gab ihnen ausreichend Verpflegung. ויתן להם צידה עד אשר די.
 Sie blieben dort lange Zeit וישבו שם ימים רבים:
 und freuten sich miteinander וישמחו שם יחדיו
 und zogen täglich aus zur Jagd. ויצאו לצוד ציד דבר יום ביומו.

Gn 32,8

Hos 13,8 * 2Sm 17,8; Spr 17,12

254 Friedrich Barbarossas Tod 1190

Eines Tages ויהי היום
 stieg Friedrich hinab in das Flußwasser zu baden in der Tageshitze וירד פידיריק'ו אל מי הנהר לרחוץ כחום היום
 Da trafen ihn die Todesengel. ויפגעו בו מלאכי מות
 Er sank in das Flußwasser wie ein Stein [Ex 15,5](#) und hatte keinen Retter. ויטבע במי הנהר כמו אבן ולא היה לו מושיע.
 Da beweinten ihn alle Fürsten, die bei ihm gewesen waren. ויבכוהו כל השרים אשר אתו:

255 Saladins Furcht

Saladin fürchtete sich sehr ויירא שאלא'דינו מאד
 und war erschüttert bevor sie kamen, ויתחלחל טרם בואם.
 denn ihm war nicht bekannt, daß Friedrich gestorben war. כי לא נודע כי מת פידיריק'ו.
 Er nahm sich vor, das ganze Land zu verlassen ויאמר בלבו לעזוב את כל הארץ.
 und nach Ägypten zurückzukehren. לשוב מצרימה:

256 Gibellum, Byblos, Beirut, Sidon ohne Befestigung

Er wies an, ויצו
 die Mauer von Laodicea zu schleifen ויפילו את חומות לאוד'יצי
 und die Mauer von ואת חומת

Gibellum, גיביליט"ורשי.
 das ist die Mauer von Byblos, ואת חומת ביב"ליאי.
 und die Mauer von Beirut und Sidon ואת חומת בא"רוט. וצידון.
 sonst könnten die Unbeschnittenen hineinkommen פן יבואו הערלים אל קרבנה
 und zu Dornen an ihrer Seite werden, להיות לסיכים בצדם.
 wie sie bis zu diesem Tage gewesen sind. כאשר עשו עד היום הזה:

257 Konrad kontaktiert Guido

Konrad, der Sohn Friedrichs **וישלח** קונראד"דו בן פידיריק"ו
 schickte Boten zu König Guido מלאכי אל גואידון המלך
 nach dem Tode seines Vaters. אחרי מות אביו:
 Die erzählten ihm *die ganze Mühe*, ויגידו לו את כל התלאה
die sie auf dem Wege antraf אשר מצאתם בדרך.
 Sie erbaten von ihm kluge und bekannte Männer, ושאלו מאתו אנשים חכמי וידועים
 Kriegsleute, ihnen den Weg zu zeigen. אנשי מלחמה לראותם הדרך:
 Sie sagten nämlich: כי אמרו
 Wir wollen um die Städte kämpfen, נלחמה בערים
 die die Türken zuerst genommen haben. אשר לקחו התוגרמים ראשונה.
 Danach wollen wir zu euch kommen. אחר נבא אליכם:
 Und Konrad stützte sich nicht auf den Fürsten von Antiochia, ולא נשען קונראד"דו על שר אנטיא"וקיאה.
 denn er hatte gehört, was der Fürst von Tripolis getan hatte כי שמע את אשר עשה שר טריפול"לי.
 und fürchtete sich davor, an ihn heranzutreten. וירא מגשת אליו:

Ex 18,8,

258 Verweilen auf den Rat von Balduin und Galgan

Der König schickte ihm **וישלח** אליו המלך
 den Balduin und den Galgan. את באלדוא"ינו. ואת גאלג"אנו.
 Die warfen sich vor ihm nieder und sagten zu ihm: ושתחו לו ויאמרו אליו לאמר:
 Es ist gut im Lande Antiochien טוב לשבת בארץ אנט"יאוקיאה
 einige oder ein Dutzend Tage zu bleiben, ימים או עשור
 weil es Weideland ist. כי ארץ מרעה היא.
 Er hörte auf sie וישמע אליהם
 und schlug dort sein Zelt auf. ויט אהלו שם:

259 Völlerei im Lager

Als sie in jenem fetten Lande waren, **ויהי** בהיותם בארץ השמנה ההיא.
 aßen die Deutschen und tranken, ויאכלו האשכנזי וישתו
 soviel sie wollten, ככל אשר אותה נפשם
 bis es aus ihrer Nase kam, עד אשר יצא מאפם
 so daß es euch zum Ekel wurde. ויהי להם לזרא:

Nm 11,20

260 Seuche und Begräbnis Friedrichs in Tyros

Und der Zorn des **וּאָף** יי' חרה בעם
 und die Seuche erfaßte jene große Streitmacht ותהי המגפה בחיל העצום ההוא
 und von ihnen starb eine große Menge. וימות מהם עם רב.
 Es blieben nur Wenige von Vielen. וישארו מעט מהרבה:
 Und Konrad kämpfte nicht wie er es vorgehabt hatte, ולא נלחם קונראד"ו כאשר היה עם לבבו.
 denn vom Himmel kämpften sie. כי מן שמים נלחמו.
 Er stach mit Schiffen in See וירד הימה באוניות
 und kam nach ויבא אל
 Kustode/Blatthüter צור.

Ri 5,20

צור: Tyros.

Dort begrub er seinen Vater Friedrich
und trauerte um ihn viele Tage.
ויקבור שם את פידיריק'ו אביו.
ויאבל עליו ימים רבים:

261 Krankheiten und Weigerungen

Saladin hörte,
daß die Leute des Kaisers nach Akko kämen
und schickte seinen Heerführer Taqi ad-Din
ihnen entgegen mit starker Hand.
Und das Lager Saladin verelendete sehr.
Die Unbeschnittenen wollten
mit Saladin kämpfen.
Die Leute des Markgrafen von Montferrat, des Fürsten von Tyros,
weigerten sich aber,
und wollten nicht kämpfen,
es sei denn, ihr Herr wäre bei ihnen.
So blieben sie im Lager.

וישמע שאלא"דינו
כי אנשי הקיסר באים אל עכו.
וישלח את טודי"קין שר צבאו.
לקראתם ביד חזקה.
וידל מחנהו שאלאד"ינו מאד:
ויאמרו שרי הערלים
להלחם בשאלא"דינו.
וימאנו
אנשי מארק"יש מונפיראט"ו שר צור.
ולא רצו להלחם,
כי אם בשבת אדנם אתם.
וישבו תחתש במחנה:

Ri 6,6a

262 Konrad erreicht die Belagerer

Saladin fürchtete,
daß sie plötzlich über ihn herfielen.
Er machte sich auf von dem Ort, da er war
und schlug sein Zelt weiter weg auf.
So saßen sie sicher.
Damals kamen Konrad, der Sohn Friedrichs
und die Leute, die ihm folgten,
die übrig geblieben waren von der Seuche im Lager.
Das waren etwa siebenhundert Schwerträger.
Der König empfing ihn
und ehrte ihn
und tröstete ihn und sprach ihm zu Herzen.
Und sie gingen in das Zelt.
Sie bereiteten die Kriegersleute vor,
gegen die Stadt zu kämpfen
und teilten die Lager unter sich auf.
Sie kämpften gegen sie
und überwältigten sie nicht,
denn die Leute von Tyros waren nicht völlig dabei
zu kämpfen wie ihre Brüder,
denn ihr Herz war nicht mit dem König.
So kehrten sie mit Schmach zurück an jenem Tage.

ויירא שאלא"דינו
פן יפלו עליו פתאום.
ויקום מן המקום אשר היה שם.
ויט אהלו הרחק
וישבו בטח:
אז באו קונר"אדו בן פידיריק'ו.
והאנשי אשר ברגליו.
הנשארים מן המגפה אל המחנה.
והנם כשבע מאו' איש שולפי חרב:
ויקבלהו המלך ויכבדהו.
וינחמהו
וידבר על לבו.
ויבואו האהלה:
ויכינו את אנשי המלחמה
להלחם על העיר
ויחלקו החומות ביניהם:
וילחמו אליה
ולא יכלו לה.
כי לא מלאו את ידם אנשי צור
בהלחם כאחיהם
כי לא היה לבם שלם עם המלך
וישובו אחור בחרפה ביום ההוא:

263 Königin Sibylle stirbt ohne Erben

In jenen Tagen starben die beiden Töchter des Königs Guido,
die ihm Sibylle, die Tochter des Königs Amalrich
Nach weiteren Tagen
starb auch seine Frau.
So blieb

בימים החם מתו שתי בנות המלך גואיד"ון
אשר ילדה לו שיבי"מלה בת אלמ"יריקו המלך:
ויהי לימים עוד
ותמות גם אשתו:
ויותר

גוא"ידון המלך לבדו. König Guido allein.

ובנים לא היו לו: Und Söhne hatte er nicht.

264 Der Anspruch der Halbschwester Isabella

ויתנשא Humfried überhob sich, der Mann von **Isabella**,
הבת השנית der zweiten Tochter

אשר לאלמ"ריקו המלך לאמר des Königs Amalrich und meinte:

אני אמלך Ich werde König,

כי לאשתי משפט המלוכה: denn meiner Frau steht die Herrschaft zu,

כי כן צוה אביהן לפני מותו. denn so hatte ihr Vater vor seinem Tode angewiesen.

גם באלדוא"ינו המצורע צוה כדברים האלה: Auch Balduin der Aussätzige hatte derartiges angewiesen.

265 Streit zwischen Guido und Humfried

וישמע Guido,
גוא"ידון

אשר הורם der erhoben worden war,

ואשר נמשח בשמן הטמא בירושלם und der mit dem unreinen Öl in Jerusalem gesalbt worden war,

וירע בעיניו: hörte das und es mißfiel ihm.

ויאמר Er sagte:

את מי עשקתי Wen habe ich bedrückt,

ואת מי רצותי wen habe ich gequält,

ומיד מי לקחתי כופר. aus wessen Hand nahm ich Sühnegeld,

כי ימירו את כבודי היום. daß sie heute meine Ehre vertauschen?

יעידו נא לפנינו נגד מלך צרפת Sie mögen doch vor uns, gegenüber dem französischen König,

בבואו אלינו wenn er zu uns kommt, bezeugen,

ואשר יצא מפיו und was aus seinem Munde kommt,

נעשה: wollen wir tun.

ודבר אינר"יקו שר קאנפאנ"אה Und das Wort des **Heinrichs**, des Fürsten der Champagne,

כדבר מלך שלטון במחנה ההוא: sie wie das Wort eines Königs, der jenes Lager beherrscht.

ויאמר אינר"יקו Heinrich sagte:

זה הדבר אשר תעשו. Das ist es, was ihr tun sollt,

ונחיה ולא נמות: dann werden wir leben und nicht sterben:

יהיו נא הכנסות הים Die Einnahmen des Meeres

והמכסים והקנסות und die Zölle und Strafen

אל השר אינר"ופרידו sollen dem Fürsten **Humfried** zustehen.

רק הכסא יגדל ממנו. Nur um den Thron soll er größer sein als er.

וגוא"ידון ימלך עלינו כל הימים: Und Guido soll über uns König sein alle Tage.

ויחר לגוא"ידון מאד. Das erzürnte den Guido sehr.

ויקרא את אנשי הצבא Er rief die Leute des Heeres,

היושבים ראשונה במלכות: die an der Spitze im Königtum sitzen

ויואל להלחם בישמעאלים und unternahm es, mit den Ismaeliten zu kämpfen

ויאמר und sagte:

אמותה הפעם Diesmal will ich sterben,

ואצא מתחבולות הזמן הסוער und gehe fort von den Verstrickungen dieser stürmischen Zeit,

אשר לא נתנני בלעי רוקי der mich nicht läßt *meinen Speichel schlucken*,

מעודי עד היום הזה: seit ich bin, bis zu diesem Tag.

וייראו שרי החיל Die Fürsten der Streitmacht fürchteten sich,

פן ימות במלחמה daß er im Kampf sterben würde

ויהיה המחנה הנשאר למשיסה: und das übrige Lager zerstört würde.

וידברו על לבו Sie redeten ihm zu Herzen

וישיבוהו על כנו כבראשונה. und brachten ihn an seinen Platz wie zuvor

וחמתו שככה: und sein Grimm legte sich.

וירא Kustode/Blatthüter

Gn 41,40b

Gn 46,30

Iob 7,19

266 Wechsel Isabellas und des Thronanspruchs

Der Markgraf von Montferrat, der Fürst von Tyros sah,
 daß **Isabella**, der Tochter des **Amalrich**
 die Herrschaft zustand.
 Er ging und nahm sie ihrem Manne **Humfried** weg
 mit dem Einverständnis ihrer Mutter **Maria Komnena**
 und sie wurde seine Frau.
 Die Unbeschnittenen waren zornig,
 daß er eine Schandtät begangen hatte.
 Aber sie sagten ihm nichts,
 denn sie hatten keine Versorgung
 außer durch Tyros in jenen Tagen.
 Und der Fürst von Tyros gab Köstlichkeiten und Geschenke
 den Fürsten der Streitmacht in jener Zeit,
 um Gunst in ihren Augen zu finden
 und damit sie ihm zu Hilfe kämen.

267 Philipps Reise 1190f

Auch der französische König Philipp beeilte sich,
 in das Land Judaea zu gehen
 und stach auf Schiffen in See in Genua
 Er ging nach Messina auf Sizilien.
 König Tankred empfing ihn erfreut.
 Er gab ihnen Versorgung für den Weg.
 Auch der englische König Richard
 setzte seine Schritte auf den Weg im Monat August
 mit gewaltigem Volk und starker Hand.
 Philipp brach auf von dort und ging seine Stationen
 und kam nach Akko am Abend ihres Ostern im Frühlingsmonat.
 Das war für die Unbeschnittenen eine Erholung.
 sie sahen ihn wie das Sehen des Gesichtes G'ttes
 Sie schlugen ihre Zelte dort auf
 und fertigten ihm ein hölzernes Haus. Dort saß er
 und wollte nicht gegen die Stadt kämpfen,
 bis der englische König Richard käme.
 Denn so hatten es beide besprochen.

Nm 20,20

Gn 33,10

268 Richard erobert Zypern 1191

Der englische König Richard kam.
 bis zur Insel **Zypern**.
 Er hörte, daß der dortige Fürst
 von seinen Herren, den Kaiser von Konstantinopel abgefallen war.
 Da fiel er plötzlich über ihn her
 und nahm sein ganzes Land aus seiner Hand
 und ergriff ihn lebend auch sein Haus und alles, was darin war,
 darum, daß er die Leute seiner Streitmacht,
 die vor ihm her gegangen waren,
 nicht mit Brot und Wein empfangen hatte,
 Er legte eine Besatzung in jenes Land.

Er ging seines Weges, וילך לדרכו:
 hob seine Augen und sah: וישא עיניו וירא
 Da kam ihnen ein großes Schiff entgegen, והנה ספינה גדולה באה לקראתם.
 in dem Kriegsleute und Getreide und Brot und Nahrung waren, ובתוכה אנשי חיל ובר ולחם ומזון
 die Saladin nach Akko zu Hilfe geschickt hatte. אשר שלח שאלא"דינו אל עכ"ו לעזרה:
 Er wies an, und sie gingen ihm entgegen ויצו וילכו לקראתה
 und nahmen es ein וילכדוה
 und verbrannten es mit Feuer ושרפוה באש.
 und seine Leute schlugen sie mit Schwertes Schneide. ואת אנשיה הכו לפי חרב:
 Auch er kam nach Akko ויבא גם הוא אל עכו
 und sie empfingen ihn erfreut. ויקבלוהו בשמחה
 Sie schlugen ihre Zelte auf rings um die Stadt. ויטו אהליהם סביב לעיר:

269 Kapitulation Akkos 1191-07-12

Als sie kamen ויהי כבואם
 kämpften sie gegen es täglich. וילחמו אליה דבר יום ביומו
 Sie schütteten gegen es eine Rampe. וישפכו אליה סוללות:
 In jenen Tagen starben viele Fürsten im Lager der Unbeschnittenen. בימים ההם מתו שרים רבים במחנה הערלים
 Das sind ihre Namen: ואלה שמותם:
 Theobald, der Seneschall der Franzosen, טיאוב"אלדו שינישק"אלקו צרפתים
 der Graf von Partizens, אלוף פארטיצ"ינסי.
 der Graf von Clermont, אלוף קלאראמ"ונטי.
 der Graf von Burgund, אלוף בורגונ"דיאה.
 der Graf von Schwaben, das ist Bayern, אלוף אישב"יביאה היא באב"ירה.
 und Sohn von Friedrich ובן פידיר"יקו.
 Sie blieben dort viele Tage. וישבו שם ימים רבים:
 Die Leute der Stadt sahen ויראו אנשי העיר
 daß ihre Kraft nicht zum Himmel reicht, כי אין לאל ידם
 Kraft zu gewinnen לעצור כח
 gegen den Mutwillen dieser unbeschnittenen Könige. נגד זדון המלכים הערלים האלה.
 Sie baten sie um Frieden. ויקראו אליהם לשלם:
 Der Friedensvertrag: פתשגן השלם
 Daß sie die Stadt in ihre Hand gäben כי יתנו העיר בידם.
 und zweihunderttausend Gulden als Lösegeld. (200 000) ומאתים אלף זהובים פדיון נפשם.
 Dann wurde sie mit ihrer Person frei ausgehen. וילכו לנפשם חפשים:
 Sie sagten zu, auch das Holz zurückzugeben, ויאמרו להשיב גם את העיץ
 das Saladin am Tage des Kampfes genommen hatte. אשר לקח שאלא"דינו ביום המלחמה.
 So taten sie. ויעשו כן:

270 Besetzung Akkos

Sie kamen in die Stadt ויבואו העירה
 im fünften Monat בחדש החמישי
 im Jahre vierundneunzigundhundertundtausend. בשנת ארבעה ותשעים ומאה ואלף.
 Randnotiz: 1194 על השוליים: 1194
 Saladin litt mit seinem Herzen ויתעצב שאלא"דינו את לבו
 und fürchtete sich und ihm war sehr angst. ויירא ויצר לו מאד:
 Er wies an, da schleiften sie ויצו ויפילו ארצה
 die Mauern der Küstenstädte, את חומות ערי הים.
 die Mauer von Porphyria und את חומת פורפי"ריאה.
 die Mauer von Caesarea und Askalon und ואת חומת ציסא"ריאה. ואת אשק"לון.
 die Mauer von Damiette, ואת חומת דאמ"יאה.
 Kustode/Blatthüter פן

damit sich in ihnen nicht die Unbeschnittenen verschanzten.
 Denn er wußte nicht, was der Tag bringen würde.

Spr 27,1

271 Beuteteilung zwischen Philipp und Richard

Die beiden Könige teilten
 die Versorgung, die in der Stadt war, auf die Leute des Heeres auf,
 jeder nahm nach seiner Aufgabe,
 denn sie waren hungrig.
 Und auch die Gefangenen teilten sie unter sich zu jener Zeit.

272 Richard tötet einen Teil seiner Gefangenen

Eines Tages befahl
 der englische König Richard,
 fünftausend Mann von den Gefangenen zu schlachten, (5 000)
 die in seiner Gewalt waren, an einem Tage,
 weil sie das Holz nicht zurückgegeben hatten, wie sie gelobt hatten
 und die Gefangenen, die im Reiche Saladins waren.
 Nur die Reichen entkamen,
 die Lösegeld für ihr Leben gaben
 und frei ausgingen.

273 Philipp tauscht seine Gefangenen

Der französische König
 tauschte die Gefangenen, die bei ihm waren,
 gegen Unbeschnittene, die in der Hand der Türken waren.
 Die kehrten zu ihrem Besitz zurück.

274 Uneinigkeit über weitere Pläne

DER NAME verwirrte ihre Sprache.
 Der eine sagt:
 Wir wollen nach Ägypten hinabziehen
 uns es uns aufbrechen;
 der andere sagt:
 Wir wollen nach Jerusalem gehen;
 ein anderer:
 Wir gehen nach Damaskus.
 Und keiner hörte auf die Rede seines Gefährten.
 Auch taten sich von alledem nichts.
 denn, von DER NAME geschah dies.
 Das Herz dieser Könige war nicht völlig einer bei dem anderen,
 Eine verkehrte Generation sind sie,
 Kinder auf die kein Verlaß ist.

Gn 11,9

Gn 11,7

Ps 118,23

Dt 32,20

275 Differenzen der Temperamente

Philipp fürchtete sich vor der Unzuverlässlichkeit Richards,
 denn Saladin hatte
 Boten mit Geschenken zu ihm geschickt.
 Die hatte Richard erfreut empfangen.

276 Philipps Heimkehr 1191

Heinrich erkrankte sehr **ויחלה** אינר"קו מאד
 und wollte in sein Königreich und sein Land zurückkehren
 ויאמר לשוב אל מלכותו ולארצו
 zu jener Zeit. בעת ההיא:
 Das hörte der französische König Philipp
 וישמע פי"ליפו מלך צרפת.
 und war eifersüchtig in seinem Herzen und sagte:
 ויקנא בלבבו לאמר:
 Jetzt kehrte er in sein Land zurück
 עתה ישוב אל ארצו
 und kämpft in ihrem Land
 ונלחם בארצם
 und steigt aus dem Lande auf. ועלה מן הארץ.
 Da nahm auch er sich vor nach Frankreich zurückzukehren
 ויתן גם הוא את לבו לשוב צרפתה
 zu jener Zeit. בעת ההיא:
 Er gab die Führung seiner Heere
 ויתן הנהגת צבאותיו
 dem Herzog von Burgund,
 אל דוכוס בורג"ונדיאה
 und brach von jenem Orte auf. ויסע מן המקום ההוא.
 Das erzürnte die Fürsten, die mit ihm gingen, sehr. ויחר אל השרים אשר הלכו אתו מאד:
 Er ging seine Stationen bis Apulien
 וילך למסעיו עד פו"ליא.
 und kehrte zu seinem Ort und in sein Land zurück. וישוב אל מקומו ולארצו.

Ex 1,10

277 Richards Heimkehr 1192

Auch Richard brach von dort auf,
ויסע משם גם ריק"ארדו.
 denn auch er war eifersüchtig nach seinem Königreich und seinem
 כי קנא גם הוא למלכותו ולארצו:
 Lande. ויחפז וירד הימה.
 Er stach eilig in See,
 כי לא נשען על השבועה
 denn er verließ sich nicht auf den Schwur,
 אשר נשבע פי"ליפו.
 den Philipp geschworen hatte,
 לבלתי הלחם בו
 ihn nicht zu bekämpfen,
 עד עבור חמישים יום
 bis fünfzig Tage vergangen seien,
 אחרי שובו הביתה.
 im englischen Königreich. במלכות אינגלא"טירה:
 Er setzte Heinrich, seiner Schwester Sohn,
 וישם את אינריק"ו בן אחותו
 den Grafen der Champagne,
 אלוף קאנפאנ"יאה
 über seine Heere,
 על צבאותיו.
 den er dort als Haupt und Anführer zurückließ.
 אשר הניח שם לראש ולקצין.
 Der legte sie als Besatzungen in die Küstenstädte
 ויתנם למשמרת ערי הים
 im Lande Judaea
 אשר בארץ יהודה.
 in jener Zeit. בעת ההיא:
 Als er zurückkehrte,
 ויהי בשובו
 führte DER NAME einen starken Ostwind heran
 וי"י נהג את הים ברוח קדים עזה.
 und seine Wellen tobten. ויהמו גליו.
 Da scheiterten die meisten seiner Schiffe
 ותשברנה רוב אוניותיו
 und seine Leute versanken wie Blei. ואנשיו צללו כעופרת.
 Da blieb König **Richard** übrig
 ויותר ריק"ארדו המלך
 und wenige von den Fürsten, die bei ihm waren. ומעטים מהשרי' אשר אתו.
 Richard machte sich unkenntlich
 ויתנכר ריק"ארדו
 und ging durch Österreich. וילך דרך אנסט"ריאה
 Da griff ihn **Leopold**, der Herzog jenes Landes,
 ויתפשהו שאפו"לדו דוכוס המדינה ההיא
 denn er hatte ihn erkannt. כי הכירוהו:
 Sie nahmen alles, was das Meer übrig gelassen hatte
 ויקחו את כל אשר השאיר הים.
 und gaben ihn in die Hand des Kaisers Heinrich. ויתנוהו ביד אינ"ריקו הקיסר.
 Er gab ihn unter Bewachung. ויתן אותו במשמר:
 Dort saß er achtzehn Monate. **(18)** וישב שם שמנה עשר חדש.
 Sie quälten ענה

Ex 14,21

Ex 15,10

בכבל נפשו mit der Kette seinen Seele,
 קצר ימיו: kürzte seine Tage.
 ויתן מאתים אלף מארק"ו כסף Er gab zweihunderttausend Silbermark (200 000)
 בעד פדיון נפשו. zur Auslösung seiner Seele.
 וישלחוהו חפשי: Dann ließen sie ihn frei.
 וירד הימה באוניות. Er stach mit Schiffen in See
 וישוב אל ארצו: und kehrte in sein Land zurück.

278 Heinrich I. König von Jerusalem 1192

Heinrich, ויתן אינריק"ו
 אלוף קאנפא"ניאה der Graf der Champagne,
 שר צבא ריק"ארדו מלך אינגלא"טירה der Heerführer des englischen Königs **Richard**,
 את לבו לשבת בארץ יהודה. nahm sich vor, im Lande Judaea zu bleiben.
 ויהי לערלים לעינים: Er wurde für die Unbeschnittenen zu Augen.
 וישימו אותו שרי החיל בראשם Die Heerführer setzten ihn an ihre Spitze,
 להיותו גבור חיל da er ein tüchtiger Held war
 ואיש מלחמה und ein Kriegermann.
 וימליכוהו עליהם למלך: Sie machten ihn über sich zum König.
 ויתנו לו את בת אלמיריק"ו המלך. Sie gaben ihm die Tochter des Königs **Amalrich**,
 אשר לקח קונרא"דו שר מונפ"ירה לאשה. die **Konrad**, der Fürst von Montferrat, zur Frau genommen hatte,
 כי נהרג קונר"אדו אישה. בשנה ההיא: denn ihr Mann Konrad war getötet worden in jenem Jahr.

Nm 10,31

279 Das Haus Lusignan auf Zypern 1192–1470

בימים ההם In jenen Tagen
 מכר גו"אידון המלך verkaufte König **Guido**
 את משפט המלוכה אשר לו בארץ יהודה. das Anrecht auf das Königtum, das er im Lande Judaea hatte,
 לאינריק"ו מלך אינגלא"טירה. an den englischen König **Heinrich**,
 והוא נתן אליו את האי ציפר"י und der gab ihm die Insel **Zypern**,
 אשר לקח מיד היונים בעברו: die er bei seiner Passage aus der Hand der Griechen genommen hatte.
 ויהי המלכות ההוא לגוא"ידון ולזרעו So gelangte jenes Königreich an Guido und seinen Samen
 עד שנת שבעים וארבע מאות ואלף: bis zum Jahre siebenzigundvierhundertundtausend.
 על השוליים: 1470 Randnotiz: 1470
 ומאתים ושבעים וחמש שנים ישבו בה. Zweihundertundsiebenzigundfünf Jahre waren sie darin.
 ויבואו אחרים Dann kamen andere
 וירשום und nahmen ihnen das Erbe ab
 וישבו תחתם: und saßen an ihrer Stelle.

280 Zusammenfassung von Saladins Taten

וילחמו עוד הערלים בשאלא"דינו Die Unbeschnittenen kämpften wieder mit **Saladin**
 ויפלו לפניו חללים ארצה. und fielen vor ihm erschlagen zu Boden
 ויתנו עורף ולא פנים: sie wandten den Rücken und nicht das Gesicht
 ויגרשם בגבורתו וחכמתו und er vertrieb sie mit seiner Stärke und seiner Weisheit
 מכל ארץ יהודה וארץ ארם. aus dem ganzen Lande Judaea und dem Lande Aram
 וימלוך בכל ארץ המזרח. und regierte im gesamten Landes des Ostens
 וגם את עמנ"ואל קיסר היונים נלחם Auch mit dem griechischen Kaiser **Manuel** kämpfte er,
 טרם בואו ירושלימה. bevor er nach Jerusalem kam
 ויתפשהו חי. und griff ihn lebend.
 ויהי שמעו בכל הארץ: Sein Ruf ging in alle Welt.

281 Saladins Tod 1193 und seine Nachfolge

Und **Saladin** hatte zwei Söhne,
 der Name des Erstgeborenen **Safadin**
 und der Name des Zweiten **Miralin**.
 Seine Tage nahten dem Sterben.
 Er machte den **Safadin** zum König
 im Lande Judaea und Aram
 und den **Miralin** im Lande Ägypten.
 Als er starb,
 rief er seinen Diener, der seine Fahne trug
 und sagte zu ihm:
 Du, mein Diener, bist der Verlässliche meines Hauses,
 der du mit mir gingst
 in allen meinen Kämpfen, alle Tage meines eitlen Daseins.
 Nimm dir dieses Tuch,
 in den sie meinen Körper legen,
 und setze es auf die Stange
 und ruf mit deiner Kehle und halte nicht zurück
 in allen Plätzen von Damaskus:
 Schaut und seht, all Völker,
 daß Saladin der König des ganzen Orients
 nichts bei seinem Tode mitnimmt,
 und ihm nicht nachsinkt von all seiner Mühe,
 da er sich mühte unter der Sonne,
 als dieses Tuch.
 Und er ging von ihm
 und tat nach allem, was er gesagt hatte.
 So starb Saladin, die Geißel und der Bruch der Unbeschnittenen
 Seine Söhne begruben ihn,
 wie er ihnen aufgetragen hatte.
 Ihr Onkel **Safadin** stand gegen sie als Widersacher
 und nahm ihr Land aus ihrer Hand.

282 Spanien: Schlacht bei Alarcos 1195

Randnotiz: 1195
 In jenen Tagen im Jahre fünfundneunzigundhundertundtausend
 kamen die Araber
 ind das Land Spanien mit starker Hand.
 König **Alfons** zog ihnen entgegen
 Er wurde von ihnen geschlagen.
 Von den Unbeschnittenen fielen Erschlagene zu Boden
 etwa fünfzigtausend Mann in jenem Kampf.

283 Tod Heinrichs II. 1197

In jenen Tage,
 als König **Heinrich**, Fürst der Champagne,
 der über die Unbeschnittenen herrschte an Stelle des Guido,
 in **Ptolemais** im Hause des Königtums saß,
 trat er an
 Kustode/Blatthüter

אל החלון das Fenster,
 לראות zu sehen,
 ויפול ארצה und fiel hinab
 וימות: und starb.
 Der französische König Philipp und
 der englische König Richard beweinten ihn,
 denn er war ein Sohn ihrer Schwester Marie.

284 Judenmassaker in Wien 1196

ויהי בשנת ד' אלפים תת"קנו Es war im Jahre viertausendneunhundertsechundneunzig,
 היא שנת ששה ותשעים ומאה ואלף: das ist das Jahrsechundneunzigundhundertundtausend,
 על השוליים: 1196 Randnotiz: 1196
 איש יהודי בארץ אושטה ריב"ה. Ein jüdischer Mann im Lande Österreich,
 שלמה שמו. sein Name war Salomo.
 והיה האיש ההוא תם וישר Jener Mann war vollkommen und gerade
 וירא אלהים ועושה צדקה בכל עת: und g'ttesfürchtig und wohlthätig zu jeder Zeit.
 ויפקידהו הדוכוס על מכסיו. Der Herzog bestellte ihn über seine Zölle
 ועל כל אשר לו und über alles, was sein war.
 ויהיו לו עבדים ושפחות Er hatte Diener und Mägde,
 יהודים ונכרים Juden und Andere,
 ועבודה רבה: und eine große Dienerschaft.
 ויתנו לב הערלים Die Unbeschnittenen nahmen sich vor,
 ללכת ירושלימה בשנה ההיא. nach Jerusalem zu gehen in jenem Jahre.
 ויתקבצו לאלפים ולרבבות Sie sammelten sich zu tausenden und zu zehntausenden
 עד כי חדלו לספור: bis zum Aufgeben zu zählen.
 ויהי בתוך ההולכים אחד מעבדיו. Unter denen, die gingen, war einer seiner Diener,
 אשר נדבו לבו גם הוא ללכת: den sein Herz bewegte auch zu gehen.
 ויגנוב מאתו ארבעה ועשרים זהובים. Er stahl von ihm vierundzwanzig Gulden. (24)
 ויחר אפו עליו Er zürnte ihm
 ויתנהו בבית הסוהר: und steckte ihn ins Gefängnis.
 ויהי היום הוא יום אידם: Eines Tages war einer ihrer Feiertage.
 ותלך אשתו אל בית פסלם. Da ging seine Frau in das Haus ihrer Statue.
 ותצעק בקול גדול. על דבר אישה. Sie schrie laut wegen der Sache mit ihrem Manne,
 אשר שם היהודי בבית הסוהר: den der jüdische Mann in des Gefängnis gesetzt hatte.
 ויקומו הנצמדים אשר בויא"נה. Da erhoben sich, die sich verbündet hatten in Wien.
 ויבואו אל ביתו Sie kamen zu seinem Haus
 ויהרגוהו. und töteten ihn
 וכחמשה עשר נפשות הרגו אתו. und etwa fünfzehn Personen töteten sie mit ihm.
 וישמע הדוכוס Der Herzog hörte das
 ויחר אפו: und zürnte
 ויצו und wies an,
 ויקחו שנים מראשי העם daß sie zwei von den Häuptern des Volkes nähmen,
 אשר עשו את הרעה הגדולה הזאת. die diese große Bosheit begangen hatten.
 ויסירו ראשם מעליהם Er schlug ihnen den Kopf ab
 ויורידם בדם שאולה: und brachte sie blutig in die Fragewelt hinab.
 וליתר העם לא עשה מאומה. Doch dem Rest des Volkes tat er nichts,
 כי בתום לבבם עשו. denn einfältig hatten sie gehandelt.
 ולא שם לבו עליהם. Er beachtete sie nicht.

Iob 1,1

1Kg 2,9

מה נאמר ליי *Was sollen wir dem DER NAME sagen,*
 מה נדבר *was können wir sprechen,*
 ומה נצטדק *und womit uns rechtfertigen?*
 כי מצא את עון יושבי נוש"א. *Er fand nämlich das Vergehen der Bewohner von Neuß*
 גם בשנת ד' אלפים תת"קנז *auch im Jahre viertausendneunhundertsechundfünfzig,*
 בשבעה לחדש אדר *am siebenten des Monats Adar, (AM 4957/AD 1197-01-28)*
 כי פגע איש עברי חסר לב *denn ein hebräischer Mann ohne Verstand*
 בנערה גויה *traf ein heidnisches Mädchen*
 וישחטנה בתוך העין לעיני השמש *und schlachtete es an der Quelle am hellichten Tage,*
 כי בשגעון ינהג: *denn er verhält sich verrückt.*
 ויקומו הערלים ויהרגוהו *Da erhoben sich die Unbeschnittenen und töteten ihn*
 וגם את יתר היהודים הכו לפי חרב. *und auch die übrigen Juden schlugen sie mit Schwertes Schneide.*
 ובביזה שלחו את ידם: *Und nach der Beute streckten sie ihre Hand.*
 ויוציאום החוצה *Sie holten sie heraus*
 ושימו אותם באופנים *und legten sie auf Räder*
 לחרף עם אלהים חיים: *zu schmähen das Volk des lebendigen Gottes.*
 ובעשתי עשר יום לחדש ביום השבת *Und am elften Tage des Monats, am Sabbat,*
 תפשו את אם הרוצח ואחיה *griffen sie die Mutter des Mörders und ihren Bruder*
 ויקברוהו בעוד נשמתה בה. *und begruben sie, während sie noch lebte,*
 על קדוש יוצרה. *zur Heiligung ihres Formers.*
 ואת אחיה שמו באופנים: *Und ihren Bruder legten sie auf Räder.*
 ויהודית אחת ושלוש בנותיה נאנסו *Und eine Jüdin und ihre drei Töchter bedrängten sie*
 וידיחום מעם אלהי ישראל: *und stießen sie weg vom Gott Israels.*
 ואת הנותרים העניש ההגמון *Und die Übrigen bestrafte der Bischof*
 בחמשים ומאה זהובים. *mit fünfzigundhundert Gulden. (150)*
 ואת היהודים אשר סביבותיהם. *Und die Juden in ihrer Umgebung*
 הענישו ההגמון והשרים. *bestrafte der Bischof und die Fürsten*
 ויקחו מהם הון רב: *und nahmen von ihnen großes Vermögen.*
 ויהי לימים עוד *Nach weiteren Tagen*
 ויתנו היהודי' שוחד *gaben die Juden Bestechung*
 ויורידום מן האופני'. *und sie holten sie von den Rädern*
 וישאום בספינה *und brachten sie auf ein Schiff*
 למטה מהעיר דאנ"טי. *unterhalb der Stadt Xanten*
 ויקברו' אצל הצדיקים *und begruben sie bei den Gerechten,*
 אשר נקברו שם *die dort begraben worden waren*
 בשנת ד' אלפים תת"נו: *im Jahre viertausendachthundertsechundfünfzig. (AM 4856/AD 1096)*
 והיהודית האנוסה *Und die bedrängte Jüdin*
 שבה אל עמה ואל אלהיה קודם הפורים: *kehrte zu ihrem Volk und zu ihrem Gott zurück vor dem Purimfest.*
 ואלה שמות המתים במגפה ההיא: *Und das sind die Namen der Toten in jenem Massaker:*
 רבי יצחק חזן. *Rabbi Isaak Chasan*
 רבי שמואל. *Rabbi Samuel*
 ובנו נתן. *und sein Sohn Natan und*
 רבי יצחק בן שמשון. *Rabbi Isaak, Sohn Simsons*
 רבי שמואל ב"ר נטרוני *Rabbi Samuel, Sohn R. Natronais und*
 וברוך בן יוסף. *Baruch, Sohn Josefs.*
 תן להם יי' כפעלם: *Gib ihnen, DER NAME, nach ihrem Werk!*
 גם זה הביא רבי אפרים בן יעקב בקונטרסו. *Auch das brachte Rabbi Efraim, Sohn Jakobs in seinem Heft.*
 ועוד אמר *Und weiter sagte er:*
 ברוך יי' אלהי ישראל, *Gesegnet ist DER NAME, der GEWALTEN Israels,*
 אשר *der*
 פדה *Kustode/Blatthüter*

Gn 44,16

2Kg 9,20

Est 9,10

meine Seele aus Versuchungen erlöste,
 denn auch ich gehörte zu den Bewohnern von Neuß
 und ging drei Tage vor dem Bösen nach Köln.
 Mein Leben hatte ich zur Beute.
 Aber sie kamen in mein Haus
 und nahmen von allem, was sie wollten,
 von meinem Besitz und meinem Vermögen.
 Mein Former fülle meinen Mangel aus!

286 Erneute Zulassung der Juden im Frankreich von Philipp II. 1198

Im Jahre viertausendneunhunderachtundfünfzig
 Randnotiz: 1198
 erlaubte wieder der französische König Philipp, den Juden,
 gegen den Willen der Völker, in Paris zu wohnen
 und dort blieben sie nicht lange,
 da verstießen sie sie erneut in ein anderes Land, wie es heute ist.

287 Aufbruch zum Vierten Kreuzzug 1202

Und im Jahre viertausendneunhundertzweiundsechzig,
 das ist das Jahr zweiundzweihunderttausend, (AM 4962/AD 1202)
 Randnotiz: 1202
 fanden sich viele von den Unbeschnittenen bereit,
 nach Jerusalem zu gehen.
 Sie gingen nach Venedig und konnten nicht passieren.
 Viele von ihnen starben.
 Und die Übrigen kehrten beschämt zurück.

288 Elegisches nach Even Bochan

Auch jene Tage waren Tage des Abfalles.
 Und über sie sagte Even Bochan.
 Das sind zwei Jahre des Bösen im Lande,
 als Frevler blühten, gegen uns standen, uns zu vernichten.
 Über heiliger Saat warfen sie das Los,
 in ihrem Zorn töteten sie uns,
 Alten und Kleinkind,
 Jüngling und Jungfrau,
 Säugling mit Grauhaarigem,
 da starb eine große Menge aus Israel,
 am Tage da wir das Ausrotten von Bösen erhofften.
 Von dem DER NAME geschah dies,
 denn wir hatten Seine Lehre verlassen.
 Und DER NAME wollte nicht verzeihen.
 Beben an allen Hüften,
 als wir hörten:
 geholt zum Tode und wanken zum Abschachten,
 zu heiligen den Namen des Heiligen Jakobs,
 um Seinen Namen zu verkünden,
 wurden wir für Schlachtvieh gehalten
 am Tage großen Schlachtens
 fürchteten sie sich nicht und wichen nicht,
 als das Schlachten stattfand,

Ps 118,23

Jes 21,3

Spr 24,11

Ps 44,23

an einem Tag von Gewölk und Nebel,
Er lasse sich nicht ausmachen unter den Tagen des Jahres.
 An jenem Tage war mein Volk gespalten,
 tauschte, wählte neue Götter,
 konnte nicht an sich halten,
 als Er seine Kinder zum Schlachten herausgab.
 Ihr Herz war geteilt, sie schlossen einen neuen Bund,
 obwohl am Anfang Zwang war, waren sie am Ende willig.

Iob 3,6

289 Beschuldigung der Brunnenvergiftung

Und das ist ein Zweites, Unglück auf Unglück,
Ein Herrscher, der hört auf Worte der Untat
 gegen die Gemeinde Israel,
 unsere Feinde wurden viele,
sie beschuldigten die Juden
 und sagten zu ihm:
Wir fanden schlechtes Wasser
 und das Land raubt Kinder durch das Verbrechen Jakobs,
 all das wurde einmütig beraten, uns zu töten.
 Als sie täglich redeten,
 wurde die Stimme immer stärker gehört.
 Da raffte sich das Volk auf
 und ein königliches Wort ging von der Herrschaft aus,
 die Wahrheit zu suchen sie vor Augen zu führen,
 denn nichts konnte mehr erreichen.
 damals hätten die Heiden des Landes uns lebend verschlungen.
 Aber der König und sein Thron sind rein.
 Wer hörte die Not Israels
 und den Druck, mit dem die Bedrucker sie bedrückten.
 am Rand: Vokale für *Bedrucker*
 aus ihrem Munde zu holen,
 was ihnen nicht in den Sinn gekommen war.
 Du wählst nicht, was seine Kehle würgt,
 wer sah das Verderben Jakobs,
 harte Züchtigungen und Demütigungen,
 derartige entstanden in keinem Land und bei keinem der Völker.
 Gott fand das Vergehen Israels
 auf sei Seinen Grimm zu schütten,
 und das Feuer des DER NAME brannte bei ihnen,
 Heilige des Höchsten in Feuerflamme
 kamen ein Mann und sein Haus.
 wie ein Bräutigam unter seinem Baldachin hervortritt,
 kamen sie aus dem Gefängnis,
 zu heiligen ihren Vater im Himmel
 Gott der Racheakte, erscheine,
 und räche das vergossene Blut Deiner Diener,
 Dafür, daß sie keine Gewalttat begingen,

Spr 29,12

Dan 3,8

Gn 26,32

Ps 124,3

Iob 7,15

Ps 19,6

Ps 94,1

Ps 79,10

Jes 53,9

290 Bittere Würdigung der Martyrien

Diese beiden Dinge gingen vorüber in ihrer Stärke an Tagen,
 da das Jahr noch
 Kustode/Blatthüter

לראשונה	zum ersten gehörte,	
מקץ היות לה שנים עשר חדש	am Ende, da es zwölf Monate hatte,	
השנייה ממחרת לבא	das nächste am Folgetage eintreten sollte,	
ועוד בא שלישיה	da kam noch ein Drittes:	
תורת יי' תמימה	Die Tora des DER NAME ist vollkommen,	Ps 19,8
נקדשה	sie wird heilig gehalten –	
והיתה לבער:	und wurde zum Brand,	
מלבד כובד הגלות.	neben der Last des Exils	
ושנאת האמת חזקה עלינו.	und die Ablehnung der Wahrheit wurde stark gegen uns,	
נלאיתי נשוא	ich bin es müde, zu tragen.	Jes 1,14
שנאתם וקנאתם כי קשתה.	ihr Haß und ihr Neid, er ist hart.	Koh 9,6
אלי גוים יבואו	Heiden kommen zu mir,	
לשלול קניני בתוך האהל.	meinen Besitz im Zelt zu plündern.	
יחזיקו עשרה אנשים מלשונות הגוים	da werden zehn Leute aus Sprachen der Völker ergreifen,	Sac 8,23
שפת לא ידעתי אשמע.	Eine Sprache, die ich nicht kenne, höre ich	Ps 81,6
בכנף איש יהודי.	den Zipfel eines jüdischen Mannes,	Sac 8,23
להפשיט את כתנתו מעליו.	ihm sein Hemd auszuziehen.	
ואם יעזי פניו.	Und wenn er es wagt,	
להסיר חרפה.	Schmach abzuweisen,	
בחרבו ירוץ אליו	mit seinem Schwert lief er zu ihm,	
לאחוז בערפו.	seinen Nacken zu fassen,	
אם יי' לא ישמור:	wenn DER NAME nicht hütet.	Ps 127,1
לכן אתה קדוש ישראל רם ונשא	Darum, Du, der Heilige Israels, hoch und erhaben,	
הביטה וראה את מכאובינו.	schau hin und sieh unseren Schmerz.	
כי עליך הורגנו כל היום	Deinetwegen nämlich werden wir den ganzen Tag getötet,	
נחשבנו כצאן טבח	werden wir für Schlachtvieh gehalten	Ps 44,23
ורביה ריבנו	und führe unseren Streit,	Ps 43,1
בעבור שמך הגדול והנורא.	um Deines großen und ehrfurchtgebietenden Namens willen.	
למה יאמרו הגוים:	Warum dürfen die Völker sagen:	Ps 79,10
ונודה לשמך הגדול סלה:	Und wir danken Deinem großen Namen. Sela.	

291 Erdbeben im Orient 1202

ובשלשים יום לחדש מאיו:	Und am dreißigsten Tage des Monats Mai	
על השוליים: 1202	Randnotiz: 1202	
היה רעש גדול שלשה ימים בארץ המזרח.	war ein großes Beben drei Tage im Lande des Ostens	
אשר לא נהיה כמוהו	wie keines war	
מימי עוזיהו מלך יהודה:	seit den Tagen des judäischen Königs Usia	
וישמע קול גדול.	Ein starkes Geräusch ertönte,	
אשר כל שמעו תצלנה אזניו.	von dem jedem Hörenden die Ohren klingelten.	
ויפול ארצה חלק גדול מעכו.	Ein großer Teil von Akko stürzte ein,	
וחצר בית המלך.	auch der Hof des Königshauses.	
וימות עם רב:	und eine große Menge starb.	
ותפול צור כלה.	Tyros stürzte völlig ein,	
ותפול גם ארקא"ש העיר הבצורה.	Auch die feste Stadt Arqa	
עד היסוד בה.	bis auf den Grund,	Ps 137,7b
ותפול גם טריפול"לי רובה.	Auch die feste Stadt Tripolis zum größten Teil,	
ותהי הרת עולם	und wurde auf Weltzeit schwanger.	Jer 20,17
כי מתו תחתיה עם רב:	denn eine große Menge starb unter ihr.	
ויהי רעב בארץ	Eine Hungersnot war im Lande.	
ולא נתנה את יבולה בימים ההם:	Es gab seinen Ertrag nicht in jenen Tage.	
עליה לבניכם ספרו.	Darüber werdet ihre eueren Kindern erzählen,	Joe 1,3
כי יתר החרב אכל הרעש.	denn den Rest des Schwertes fraß das Beben	
ויתר הרעש אכל הרעב.	und den Rest des Bebens fraß der Hunger	

und den Rest des Hungers fraß die Seuche.

Joe 1,4

Und die Unbeschnittenen hatten keinen Stand mehr in jenem Gebiet,

denn vom Himmel kämpften sie,

Ri 5,20

um sie vom Boden Israels zu stoßen.

Damals richtete DER NAME Sein Wort auf,

das er durch seinen Diener Mose gesprochen hatte und besagt:

Euere Feinde entsetzten sich über sie.

Und achtzigundacht Jahre (88)

saßen die Unbeschnittenen in jenem Lande.

Und Er stieß sie in ein anderes Land, wie es heute ist.

292 Die Liste der Kreuzfahrer-Könige von Jerusalem

Und diese sind die Könige,

die über die Unbeschnittenen regiert hatten im Lande Judaea:

Gottfried regierte, der Name seiner Stadt war Bouillon.

Er starb und statt seiner regierte sein Bruder Balduin

Er starb und statt seiner regierte Balduin von Bourcq.

Er starb und statt seiner regierte sein Schwiegersohn Fulko

Er starb und statt seiner regierte Balduin.

Er starb und statt seiner regierte Amalrich.

Er starb und statt seiner regierte sein Sohn Balduin, der Aussätzige.

Statt seiner regierte zu seinen Lebzeiten

der Sohn seiner Schwester Balduin, der ein Knabe war.

Er starb und statt seiner regierte Guido.

Und der Name seiner Frau war Sibylle, Tochter des Königs Amalrich,

die Mutter des Knaben.

In seinen Tagen wurde das Land eingenommen.

Da machten die Heerführer den Heinrichs von der Champagne zum

König

statt seiner über sich.

Der fiel durch das Fenster in Ptolemais

und starb.

293 Frankreich 1223: Ludwig VIII., der Löwe, nach Philipp II. August

Nachdem Philipp nach Frankreich zurückgekehrt war,

tat er Großes, zur Mehrung ihrer Religion

Er war in den Augen der Völker ein guter Mann

und kundig in der Führung des Staates.

Philipp nach Frankreich starb

im Jahre neunzehnhundzweihunderttausend

Randnotiz: 1219

und statt seiner regierte sein Sohn Ludwig.

Kustode/Blatthüter

Ludwig ging auf den Wegen seines Vaters
und kämpfte mit den **Avignonensern**,
die in seinen Augen wie Sektierer wren
und machte sie tributpflichtig.

Gn 49,15bß

294 Entmilitarisierung Jerusalems 1219

Im Jahre des Todes Philipps versammelten sich viele Völker,
nach Jerusalem zu gehen.
Kordirio, Groß-Sohn von Saladin hörte
und fürchtete sich und ihm war sehr angst.
Er befahl,
daß sie die Mauern Jerusalem einrissen
und ihr Haus zu Boden legten,
bis auf den Grund.
Er ließ nichts
als die Trümmer des Heiligtums.
Und das Höhenheiligtum der Christen riß er nicht nieder,
weil sie ihn erweicht hatten
und er sich ihrer in dieser Sache annahm.
In jenem Jahre nahmen die Christen **Damiette**
und nach weiteren wenigen Tagen
verkauften sie es an die Türken für die Unbeschnittenen,
die in deren Händen waren.
Dann gingen sie jeder zu seinem Besitz.

Gn 32,8

Ps 137,7b

295 Albigenserkreuzzug 1209–1229, Tod Ludwigs VIII. 1226

Ludwig, der König von Frankreich, unternahm es,
auch gegen die **Albigenser** zu kämpfen,
da sie in seinen Augen Abtrünnige waren.
Und als sich seine Soldaten versammelten
starb er plötzlich in Montpensier
Und das sind die Namen der ihm Geborenen:
(1) der Erste Ludwig nach seinem Namen und
(2) sein Zweiter Robert,
(3) der Dritte Alfons und
(4) der Vierte Karl.

296 Ludwig IX., Nachfolger Ludwigs VIII.

Und Ludwig regierte nach ihm
denn er hatte das Recht der Erstgeburt
und die Tochter des Grafen von Narbonne wurde seine Frau.
Und seinem Bruder Robert gab er das Herzogtum Aire
und Artios.
Und er gab ihm die Tochter des Grafen von Brabant zur Frau.
Und dem Alfons gab er die Tochter des Grafen von Toulouse,
Und dem Karl die Tochter seiner Frau,
indem er dachte,
daß der eine Graf von Toulouse werden würde
und der andere Graf von Narbonne.

297 Anlage von Sainte-Chapelle in Paris

Und er ging zu kämpfen mit England,
 וילך להלחם באינגלישי
 stellte sich ihnen zum Kampf
 ויערוך אתם מלחמה
 und sie wandten (ihm) den Rücken (zu).
 ויתנו עורף
 Sie fielen vor ihnen erschlagen zu Boden.
 ויפלו לפניו חללים ארצה.
 Viele von den Fürsten,
 ויתפוש רבים מהשרים
 die ihn an jenem Tage bedrängt hatten, ergriff er.
 הצוררים אליו ביום ההוא:
 Er baute die Höhe, die Santo genannt wird
 ויבן את הבמה הנקראת שאנט'ו
 und legte dort
 וישם בתוכה
 die Lanze und den Schwamm zur Aufbewahrung nieder.
 חנית וספוג למשמרת.
 Sie sagen, daß sei die Lanze,
 ואומרים שהיא החנית
 mit der ihr Messias durchbohrt worden war
 שנדקר בה משיחם.
 und der Schwamm, den sie an seinen Mund brachten, als er starb,
 והספוג שהעבירו על פניו במותו:
 die ihm als Gabe gesandt worden waren,
 אשר שולחו לו מנחה.
 von Balduin, Kaiser von Konstantinopel.
 מאת באלדוא'ינו קיסר קושטאנטינו'
 Die haben sie als Greuel bis zu diesem Tage.
 ויהיו להם לתעבה עד היום הזה:

298 Ausstattung der Brüder Ludwigs IX.

Und dem Alfons gab er
 ואלאפ'ונשו נתן את
 Saintonge, die Auvergne und Poitou;
 קונט'ארו ארברנ'אינשי. ופיקטא'ביאינשי.
 Dem Karl die Herrschaft Maine
 ולק'ארלו את אדנות סינומ'אינשי
 und machte ihnen Häuser.
 ויעש להם בתים:

299 Ludwig IX. und sein Bruder Karl I. von Sizilien

Das ist der Karl,
 הוא ק'ארלו
 der das Königtum Sizilien nahm.
 אשר לקח את מלכות ציזיל'יאה.
 und den sie Karl I. nannten bis zu diesem Tage.
 ויקראוהו קא'רלו הראשון עד היום הזה:
 In jenen Tagen erkrankte Ludwig tödlich
 בימים ההם חלה לוד'וביקו למות
 und gelobte, zu gehen,
 וידור נדר ללכת
 gegen die Hagariten um das Land Israel zu kämpfen,
 להלחם בהגרים על אדמת ישראל.
 wenn seine Krankheit von ihm wiche.
 בסור מעליו חליו:
 Ludwig genas von seiner Krankheit
 ויחי לוד'וביקו מחליו.
 und kehrte zu seiner früheren Kraft zurück.
 וישוב לאיתנו כבראשונה:
 Er übergab die Leitung des Königtums
 ויתן הנהגת המלכות
 seiner Mutter und seinem Bruder Alfons
 לאמו ולאחיו אלפונ'שו.
 und sammelte eine Menge Soldaten
 ויאסוף אנשי חיל לרוב.
 und wandte sich nach Osten.
 ויתן אל ארץ המזרח פניו:
 Papst Innozenz IV. fand ihn
 וימצאהו אינוצ'ינציאו רביעי האפיפיא'ור
 als er noch in Lyon war
 בעודו בליא'ון.
 und fiel vor seinen Füßen nieder und sagte:
 ויתנפל לפני רגליו לאמר:
 Rette mich bitte aus der Hand des Kaisers Friedrich II.,
 הצילני נא מיד הקיסר פיד'יריקו השני
 der mich vertrieben hat,
 אשר גרשני
 daß ich nicht meinen Erbbesitz in Rom einnehmen kann
 מהסתפח בנחלתי ברומי.
 und mich in ein anderes Land schickte, wie es heute ist.
 ושליכני אל ארץ אחרת כיום הזה:
 Ludwig nahm sich seiner in dieser Sache an
 ושא לוד'וביקו פניו בדבר הזה
 und tröstete ihn
 וידבר על לבו
 und sie gingen
 וילכו
 Kustode/Blatthüter
 שניהם

beide miteinander. שניהם יחדיו:
 Er brachte ihn zurück in seine Position wie zuvor. וישיבהו על כנו כבראשונה.
 Er ging auf seine Reise über das Meer in das Ostland. וילך למסעיו מעבר לים מזרחה שמש.
 Er nahm Damiette mit Gewalt ein. וילכוד את דאמיה"טה בחזקה.
 Sie ist eine Metropole im Lande Ägypten. והיא עיר ואם בארץ מצרים:
 Über ihn und seine Reihen kamen ועברו עליו ועל אגפיו
 verschiedene Nöte und Bedrängnisse und mühen צרות ומצוקות. ותלאות שונות
 in jenem Kriege. במלחמה ההיא:
 Der Sultan zog ihm entgegen ויצא השולטן לקראתו
 und kämpfte mit ihm ויערוך אתו מלחמה
 und ergriff ihn und seinen Bruder Karl lebend ויתפשוהו חי ואת אחיו קארלו.
 und führte ihn in Ketten nach Ägypten. וילכסם בנחושתים מצרימה:
 Sie gaben ihm Damiette zurück ושיבו לו את דאמיה"טה.
 und Lösegeld für ihre Person וכסף פדיון נפשם
 wie es der Sultan von ihnen verlangte כאשר שאל השולטן מאתם
 und gingen frei aus. ויצאו חפשים.
 Sie kehrten schmachvoll nach Frankreich zurück. וישבו צרפתה בחרפה.
 Nach seiner Rückkehr והי אחרי שובו
 baute Ludwig viele Baals-Höhenheiligtümer ויבן לוד"וביקו במות בעל הרבה
 für die Mönchs-Geistlichen לכמרים האחים.
 und gab ihnen Geschenke in königlicher Großzügigkeit. ויתן להם משאת כיד המלך:

300 Tod Ludwigs IX. 1270

Nach weiteren Tagen ויהי לימים עוד
 sammelte er ein sehr großes Heer auf den Rat des Papstes (1267) ויאסוף חיל גדול מאד מעצת האפיפיא"ור
 und ging nach Afrika auf Schiffen וילך לאפריקה"ה בספינו'
 im Jahre tausendundzweihundertundzwanzigundsiebzig. בשנת: אלף ומאתים ועשרים ושבעי'.
 Randnotiz: 1227 (richtig: 1270) על השוליים: 1227
 und seine drei Söhne mit ihm. Und das sind ihre Namen: ושלושה בניו עמו ואלה שמותם
 (1) Philipp und פי"ליפו
 (2) Johannes und ויוא"ני
 (3) Peter. ופיט"רו.
 Sie taten in jener Region Großes ויעשו בגליל ההוא גדולות.
 Die Tücke läßt einen sein Wildpret nicht braten, ולא הרך רמיה צידו
 denn der Zorn des DER NAME entbrannte gegen sie, כי חרה אף יי' בהם
 es begann eine Seuche. החל הנגף:
 Und Ludwig starb bei Tunis וימות לוד"וביקו אצל טוניס
 bevor er jenen Kampf vollendet hatte. טרם כלותו המלחמה ההיא.
 Und sie balsamierten ihn ein ויחנטו אותו
 und brachten ihn nach Frankreich. וישאוהו צרפתה.
 und sein Inneres wurde begraben in Sizilien וקרבו נקבר בציצי"ליאה
 im Höhenheiligum Montreal. בבמת מונט"יריאל:
 Randnotiz: 1270 על השוליים: 1270

Spr 12,27

Gn 50,26

302 Philipp III.

Sein erstgeborener Sohn **Philipp** regierte statt seiner וימלוך תחתיו **פיליפו** בנו הבכור.
 im Jahre tausendundzweihundertundsiebzig. בשנת אלף ומאתים ושבעים:
 Und er wurde stark und ein Kriegermann ויתחזק ויהי לבן חיל.
 und zog seine Rechte nicht zurück, ולא השיב ימינו אחור.
 wenn er im Lande seiner Feinde war. בהיותו בארץ אויביו.
 und er bedrängte Tunis lange Zeit. ויצר על טוניס ימים רבים:
 Dorthin ging auch גם שמה הלך

Karl, der König von Sizilien,
zur Unterstützung seines Bruders Ludwig
mit starker Hand.
Als Ludwig gestorben war,
verständigten sie sich mit dem König von Tunis
wie es ihnen gut und recht schien,
indem er ihnen Tribut brachte
von Jahr zu Jahr.
Und Philipp kehrte zurück nach Frankreich
im Jahre tausendundzweihundertundsiebzigundzwei.
Randnotiz: 1272 על השוליים: 1272

303 Karl I. von Sizilien

In jenen Tagen, als sie Tunis bedrängten,
regierte **Baibars** in Ägypten
Er bedrängte die Unbeschnittenen
in Aram und in Armenien.
Er fand Antiochia wüst ohne Einwohner.
Er befahl sie niederzureißen bis auf den Grund.
Er kämpfte mit den Leuten von Assur
und schlug sie
und starb in Damaskus.
Und Sizilien brach mit Karl
als er noch in Tunis war.
Und sie riefen den Peter, König von Aragon.
Und Er wurde ihr König.
Karl ging zum Papst,
der ihn in Sizilien zum König eingesetzt hatte
und erzählte ihm alles, was ihm geschehen war
und der zürnte dem sehr.
Er schrieb an König Peter.
Der wollte nicht hören.
Er schrieb ihm ein zweites Mal
und exkommunizierte ihn.
Da ging von ihnen
und die Herrschaft hatte Bestand in der Hand Karls zu jener Zeit.

Ps 137,7b

303b Das Ende der Regierung Karls in Sizilien

Sizilien war von Aufruhr erfüllt gegen die Franzosen,
die die Frauen vergewaltigten.
Der Zorn der Bewohner des Landes entbrannte gegen sie
und sie verschworen sich.
Als der Tag kam, gaben sie ein Zeichen
und töteten sie allesamt.
Sie machten sie nieder.
Keiner blieb übrig.
Sie riefen erneut nach dem König von Aragon
und machten ihn zum König über sich.
Karl starb in Neapel
und hatte keine Söhne.
Kustode/Blatthüter בשנה

304 Kirchliche Unionsbemühungen

בשנה ההיא בשוב פיליפו צרפתח In jenem Jahr, als Philipp nach Frankreich zurückkehrte,
 עשה האפיפי"אור גריג"וריאן hielt der Papst Gregor
 עצה כוללות בלי"און: einen allgemeinen Rat in Lyon.
 ויבא גם שם פאליאולוגו קיסר קושטאנטינ' Dort erschien auch Palaiologos, der Kaiser von Konstantinopel.
 ויקבלוהו בשמחה: Sie empfingen ihn freudig.
 שמה דברו Dort sprachen sie,
 לעשות עצה על אמונתם einen Rat über ihren Glauben abzuhalten,
 כי בחשך ילכו denn im Dunkel gehen sie
 ובחשך שמם יכוסה. und mit Dunkel ist ihr Name bedeckt. Koh 6,4
 כעורים יגששו קיר. Wie Blinde tasten sie nach der Wand,
 באשמנים כמתים: unter Kräftigen wie die Toten. Jes 59,10

305 Philipp III. und Philipp IV., der Schöne

ויאסוף פיליפו אנשי חיל. Philipp sammelte Soldaten
 וילך להלחם עם פיט"רו מלך ארא"גון und ging, mit Peter, dem König von Aragon, zu kämpfen
 על דבר מלכות ציציל"יא. wegen des Königreiches Sizilien,
 אשר לקח מיד קא"רלו דודו. das er seinem Onkel Karl abgenommen hatte.
 ויקח זבד טוב מערי המלכות ההוא: Er nahm eine wertvolle Abgabe von den Städten jenes Königtums.
 והיה היום ותצא נשמתו פתאום וימות. Eines Tages ging sein Atem plötzlich aus und er starb.
 ואלה שמות הילודי': Und das sind die Namen der Kinder:
 פיליפו מאשתו הראשונה Philipp von seiner ersten Frau,
 וקא"רלו אלוף ואליש"יא und Karl, der Graf von Valois;
 מהשנית: von der zweiten:
 ולוד"וביקו אלוף האיברוא"יצנישי. und Ludwig, den Grafen von Évreux,
 ומארגא"ריטה. אשת מלך אינגלאטירה. und Margareta, die Frau des Königs von England.
 וביא"נקה אשת דוכס אבש"טריאה: und Blanka, die Frau des Herzogs von Österreich.
 וימלוך פיליפו הבכור תחתיו Der Erstgeborene, Philipp herrschte statt seiner
 בשנת אלף ומאתים ושמון' וחמשה: im Jahre tausendundzweihundertundachtzigundfünf.
 על השוליים: 1285 Randnotiz: 1285
 ויקראוהו יפה Sie nannten ihn den Schönen,
 כי היה יפה תואר וקומה. den er war schöner Gestalt und Statur.
 הוא נלחם עם אודוא"רדו מלך אינגלא"טירה. Er kämpfte mit dem englischen König Eduard.
 ולא הצליח במלחמה. Er hatte keinen Erfolg im Kampf.
 וישנא את בוניפ"אציאו האפיפיאור בלבבו. Er haßte den Papst Bonifatius von Herzen.
 ויצו ויעבירו קול בכל מלכותו. Er wies an, daß sie in seinem ganzen Königreich verkündeten,
 שלא ישלחו כסף וזחב לר"ומה: daß sie kein Silber und Gold nach Rom schicken sollten.
 וישלח שפי Er schickte klug
 את שא"רה קולונה שר צבאו לאיטא"ליאה. den Sciarra Colonna, seinen Heerführer, nach Italien
 ויאסוף את חילו ואת אוהביו ריעיו. Der sammelte seine Streitmacht und seine Freunde und Gefährten
 ויוליכם אתו לאנאג"ני: und führte sie mit sich nach Anagni
 ויתפוש Er ergriff
 i 11 א יא Bogen/Heft 11, Lage 1

den Papst Bonifatius את בוניפ"אציו האפיפיאור
 in seinem Hause und in seinen Mauern בביתו ובחומותיו.
 und band ihn und führte ihn nach Rom. ויאסרהו ויוליכהו לרומ"ה.
 Dort starb er arm und Mangel leidend. וימות שם בעוני ובחוסר כל:

306 Ägyptische Mamluken erobern Kreuzfahrerstädte

In seinen Tagen ging der ägyptische Sultan, König **Aschraf** **בימיו** הלך מלך א"סה שולטא"ן מצרים
 mit starker Hand ביד חזקה.
 und bedrängte Tripolis ויצר על טריפול"י
 und nahm es mit Gewalt. וילכדנה בחזקה.
 Viele Unbeschnittene fielen ויפלו ערלים רבים
 in jenem Kampf erschlagen zu Boden. במלחמה ההיא חללים ארצה:
 Sie verbrannten die Stadt völlig וישרפו את העיר כלה
 und rissen die Häuser ein. ויהרסו הבתים
 Ihr Auge hatte kein Mitleid mit ihnen. לא חמל עינם עליהן:
 Er ging nach Sidon und nach Beirut וילך לציד"ון ולבא"רוט.
 und DER NAME gab sie in seine Hand. ויתנם יי' בידו.
 Er tat ihnen, wie er Tripolis getan hatte ויעש להם כאשר עשה לטריפ"לי
 und kehrte in sein Land zurück וישוב אל ארצו:
 im Jahre tausendundzweihundertundneunzig. בשנת אלף ומאתים ותשעים:
 Randnotiz: 1290 על השוליים: 1290

307 Beginn des päpstlichen Exils in Avignon

In jenen Tagen **בימים** ההם
 überführte Papst Clemens V. העביר קלמ"נטו חמישי האפיפי"אור
 den Papstthron von Rom nach Avignon את כסא האפיפיאורות מר"ומה לאב"יניון
 in Frankreich אשר בצרפת
 im Jahre funfunddreihundertundtausend. בשנת חמש ושלוש מאות ואלף.
 Randnotiz: 1305 על השוליים: 1305
 Die Päpste saßen dort fünfundsiebzig Jahr(e). (75) וישבו שם האפיפיאורים חמש ושבעים שנה:

308 Der Stammvater der Osmanen, Osman I. 1288–1325

In jenen Tagen **ובימים** ההם
 richtete DER NAME den **Osman**, Sohn des Siach, den Türken, הקים יי' את אוטומ"אן בן זי"ח התוגר.
 und seine junge Familie auf. ומשפחתו הצעירה.
 Er war ein erfolgreicher Mann, ויהי איש מצליח.
 ein kräftiger Held und Kriegermann und verständig. גבור חיל ואיש מלחמה. ונבון דעת:
 Der Mann erstarkte sehr. ויגדל האיש מאד.
 Er sammelte Soldaten ויאסוף אנשי חיל.
 und bekämpfte die Unbeschnittenen, die ihm nahe waren, וילחם בערלים הקרובים אליו
 und verzehrte die Beute seiner Feinde Tag für Tag. ויאכל את שלל אויביו דבר יום ביומו:
 Und überall, wohin er sich wandte, setzte er ins Unrecht. ובכל אשר פנה הרשיע.
 Er wurde immer größer, וילך הלוך וגדל
 bis er sehr groß war. עד כי גדל מאד:
 Er nahm feste Städte ein an der **Küste des Schwarzen Meeres** וילכוד ערים בצורות על שפת הים הגדול.
 und machte sie tributpflichtig. ויתנם למס עובד:
 Er ging auch gegen die große Stadt **Sivas**, וילך גם על העיר הגדולה שיוא"ש.
 die zuvor Sebaste hieß, אשר שיבא"שטה שמה לפנים
 und nahm sie ein. וילכדנה.
 Sein Ruf ging ins ganze ויהי שומעו בכל
 Kustode/Blatthüter הארץ

Land. הארץ.

Er ist der Vater der **Osmanen** bis zu diesem Tag. הוא אבי האוטומ"אנים עד היום הזה:

309 Die Könige Frankreichs von Ludwig X. bis Philipp VI.
Ludwig X. 1314–1316, Johannes I. 1316

König **Philipp** zeugte drei Söhne. **ויולד** פיליפ המלך שלשה בנים.

Dies sind ihre Namen: ואלה שמותם

(1) Ludwig, König von Navarra und לוד"וביקו הנקרא אוטיני"ו מלך נאבא"רה.

(2) Philipp, Graf von Poitou und ופיליפ"ו אלוף פיקטאביאני"שי.

(3) Karl, Graf von La Marche. וקאר"לו אלוף המארק"יאה:

Er regierte zweiunddreißig Jahre וימלוך שתים ושלשים שנה

und starb alt und satt an Tagen. וימות זקן ושבע ימים:

Sein Sohn **Ludwig** regierte statt seiner im Jahre dreizehnunddreihundertundtausend. וימלוך **לודוביקו** בנו תחתיו בשנת שלש עשרה ושלש מאות ואלף:

Randnotiz: 1313 על השוליים: 1313

Als er König geworden war ויהי במולכו

wurde er hochmütig ויגבה לבו

und nahm einen Teil der Freunde seines Vaters und seiner Diener ויקח חלק מאוהבי אביו ומעבדיו

und brachte sie blutig in die Fragewelt hinab. ויורידם בדם שאלה:

Und den **Juden** erlaubte er, ואת היהודים הרשה

in den Städten seines Königreiches zu wohnen, לשבת בערי מלכותו.

denn sie fanden Gunst in seinen Augen. כי מצאו חן בעיניו.

Er nahm sich ihrer an וישא את פניהם.

und schloß mit ihnen einen Bund. ויכרו' להם ברית:

Ludwig starb וימות לוד"ובקי

und sein Sohn **Johannes** wurde König statt seiner. וימלוך **יואני** בנו תחתיו

Er war ein Kind. והוא נער.

Sein Onkel Philipp war sein Vormund. ויהי לו פיליפ דודו לאומן.

Das Kind starb nach zwanzig Tagen. (20) וימות הנער מקץ עשרים יום.

(310) Sein Onkel **Philipp** wurde König statt seiner im Jahre fünfzehnhundertundtausend. וימלוך **פיליפ** דודו תחתיו בשנת חמש עשרה ושלש מאות ואלף:

Randnotiz: 1315 על השוליים: 1315

Philipp hatte drei Töchter. ולפיליפ"ו שלש בנות.

die wurden die Frauen ותהיינה לנשים

(1) des Herzogs von Burgund, לדוכוס בורג"וניא.

(2) des Herzogs von Nevers, ולדוכוס ניוירש"י

(3) des Dauphin von Viennois. ולד"ולפינו ויאני"נשי.

Söhne hatte er nicht. ובנים לא היו לו:

Er ging den Weg allen Landes. וילך בדרך כל הארץ.

Sein Bruder **Karl** wurde König statt seiner. וימלוך **קארלו** אחיו תחתיו.

im Jahre zweiundzwanzigunddreihundertundtausend. בשנת שתים ועשר' ושלש מאות ואלף.

Randnotiz: 1322 על השוליים: 1322

Er hatte keinen Erfolg in seiner Regierung. ולא הצליח במלכותו:

Nach einiger Zeit erkrankte er und starb. ויהי לימים ויחלה וימות.

Und hinterließ seine Frau, ותשאר אשתו

die war schwanger. והנה הרתה.

Die Augen aller Fürsten waren auf sie gerichtet, ויהיו עיני כל השרים עליה

zu sehen, ob sie einen Kronerben gebäre. לראות התלד יורש עצר:

Sie stritten untereinander, ויהי ריב ביניהם.

weil sie bestrebt waren zu herrschen, כי אותה נפשם למלוך

bis der groß würde, der in dem vollen Bauche war. עד יגדל. אשר בבטן המלאה:

Bogen/Heft 11, Lage 2 יא ב 11 ii

Unter den Streitenden war ויהי במריבים
 Karl קא"רלו
 und Eleusius ואליש"יאו
 und der englische König Eduard ואודוא"רדו מלך אינגלא"טירה.
 Die Fürsten wählten Karl. ויבחרו השרים בקא"רלו
 Der wurde ihr Hirte. ויהי להם לרועה:
 Karl starb, bevor sie gebar. וימות קאר"לו בטרם תלד.
 Als sie gebar, da war ein Mädchen in ihrem Bauche gewesen. ויהי בעת לידתה והנה נקבה בבטנה:
 (312) Da wählten die Fürsten den Sohn des toten Karl, den Philipp ויבחרו השרים בפיליפו בן קאר"לו המת
 und machten ihn über sich zum König וימליכוהו עליהם למלך
 im Jahre siebenundzwanzigunddreihundertundtausend. בשנת שבע ועשרים ושלש מאות ואלף.
 Randnotiz: 1327 על השוליים: 1327
 Das war in den Augen des englischen Königs schlecht. ובעיני מלך אינגלא"טירה רע:
 Dieser Philipp VI. war ein tüchtiger Held. ויהי פיליפ"ו השישי הזה גבור חיל
 Sein Königtum war sehr gefestigt. ותכון מלכותו מאד:

312 Orhan I., reg. 1326–1359

Der Türke Osman regierte וימלוך אוט"ומאן התוגר
 über Kleinasien על מדינת אשיא"ה הקטנה
 achtundzwanzig Jahr(e) (28) עשרים ושמונה שנה
 und starb. וימות.
 Sein Sohn Orhan regierte statt seiner וימלוך אורק"אנה בנו תחתיו
 im Jahre achtundzwanzigunddreihundertundtausend. בשנת שמנה ועשרים ושלש מאות ואלף:
 Randnotiz: 1328 על השוליים: 1328
 Er ging auf den Wegen seines Vaters. וילך בדרכי אביו.
 Er wurde sehr hochmütig ויגבה לבו מאד
 und dachte klügere Pläne aus, ויחכם ממנו לחשוב מחשבות.
 die ihm nahen Städte zu erwerben. לרשת את הערים הקרובות אליו:
 Er war großzügig und weitherzig mit den Soldaten ויהי נדיב ורחב לב עם אנשי החיל.
 und versagte ihnen nichts, was sie erbaten. ולא חשך מהם מאומה מכל אשר שאלו.
 So begann er, וזה החילו
 einen Ruf bei den Helden zu erwerben, לקנות שם בגבורים
 die seit jeher berühmt waren. אשר מעולם אנשי השם:
 Er kämpfte mit Finessen. ובתחבולות נלחם.
 Er ersann verheerende Geräte ויהי חרש וחושב לעשות כלים משחיתים
 und Rammböcke, ואלים המגנחים
 um die Mauern zum Einsturz zu bringen, wie es heute ist. להפיל החומות כיום הזה:
 Er nahm sich die Tochter des Königs von Karamanien, ויקח לו לאשה את בת מלך קארא"מאניאה
 das früher Cilicien hieß. ציליצ"יאה שמה לפנים.
 Er wurde höher als sein Vater וירום מאביו
 und sein Königreich erhob sich. ותנשא מלכותו:

Gn 6,4

313 Beginn des Hundertjährigen Krieges, Schlacht bei Crécy 1346-08-26

Der englische König Eduard kam ויבא אודוא"רדו מלך אינג"לאטירה
 mit starker Hand nach Frankreich mit dem Anspruch, ביד חזקה צרפתה לאמר
 daß ihm die Herrschaft zustünde. כי אליו משפט המלוכה:
 Kustode/Blatthüter ויצא

וּיצֵא פִּי־לִיפּוֹ הַמֶּלֶךְ לַקְרָאתוֹ König Philipp zog ihm entgegen
וַיַּעַרְךָ אִתּוֹ מִלְחָמָה. und stellte sich zum Kampf mit ihm.
וַיִּגָּף אִידוּא־רָדוּ מִפְּנֵיו. Eduard wurde von ihm geschlagen.
וַיָּשׁוּב אַחֲרָיו בַּחֲרָפָה: Er kehrte beschämt zurück.
וַיַּעֲשׂוּ כֵן כָּפֶעַם בְּכָפֶעַם So taten sie jedesmal,
מִיָּדִי שׁוּבוֹ לַהֲלָחַם צָרְפֶּתָה. wenn er nach Frankreich kam, um zu kämpfen.
וַאֲצֵל אִישֶׁק־לוֹשֶׁה אֲבָד פִּי־לִיפּוֹ Und bei Calais zerstörte Philipp zugrunde
וַשֶּׁבֶר חֹזֶק הָאִיִּגִּלִּישִׁי בְּאוֹנוֹת und brach die Kraft der Engländer mit Schiffen.
וַיָּשׁוּבוּ הַנִּשְׁאָרִים אֶל אֶרֶצָם: Die Übrigen kehrten in ihr Land zurück.

314 Übertragung der Dauphiné auf das französische Königsgut 1349

וַיִּקְרְבוּ יְמֵי אִיִּמ־בִּירְטוֹ דִּילֶפ־יְנוֹ מוֹיָא־נָה Die Tage Humberts, des Dauphin von Viennois,
לָמוֹת. nahten dem Sterben.
וַיֹּאמֶר אֵלָיו הַמֶּלֶךְ Der König zu ihm:
הִנֵּךְ הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ כָּל הָאָרֶץ. Du gehst ja den Weg alles Irdischen.
וְעֵתָה זֶה חֲסֹדֶךְ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עִמָּדִי So erweise mir jetzt diese Güte:
צוֹ אֶת בֵּיתְךָ. Bestelle dein Haus
וְתֵן אֶת הַדְּאֶלְפ־יְנֵאֲטוֹ und gib die Dauphiné
אֶל קָאֶר־לּוֹ בֶּן בְּנֵי הַבְּכוֹר לְאַחֲוָה: dem Karl, dem Sohn meines erstgeborenen Sohnes zum Erbbesitz.
וַיֹּאמֶר אִיִּמ־בִּירְטוֹ אֵלָיו Humbert sagte zu ihm:
יִי שׁוֹמֵעַ בֵּינוֹתָנוֹ DER NAME hört zwischen uns,
אִם לֹא בְּדֶבֶרְךְ אֲדוֹנִי הַמֶּלֶךְ ob ich nicht nach deinen Worten, mein Herr König
כֵּן אַעֲשֶׂה הַיּוֹם הַזֶּה: heute tun werde!
מִהַיּוֹם הַהוּא וְהַלָּאָה Von dem Tage an und weiter
הָיָה הַדְּאֶלְפִּינְאֶטוֹ לְמַלְכֵי צָרֶפֶת gehörte die Dauphiné
אוֹ לְבָנֵיהֶם הַבְּכוֹר עַד הַיּוֹם הַזֶּה: den französischen Königen.

315 Pest von 1348

וַיְהִי בִשְׁנַת חֲמִשָּׁת אֲלָפִים וּמֵאָה וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה: Im Jahre fünftausendundhundertundacht, (5108)
הָיָה הַשָּׁנָה הַשְּׁנִית לְמֶלֶךְ פִּי־לִיפּוֹ das ist das zweite Jahr des Königs Philipp
דְּבַר כְּבֹד מֵאֹד: war eine sehr schwere Pest
מִמְזַרְחַ שֶׁמֶשׁ וְעַד מְבֹאוֹ. vom Sonnenaufgang bis zum ihrem Untergang
וְלֹא הָיְתָה קְרִיָּה Es gab keine Stadt,
אֲשֶׁר שִׁגְבָּה מִמֶּנּוּ. die ihr versperrt war,
כְּכָתוּב בְּסֵפֶר עֵמֶק רַפְּאִים Wie geschrieben im Buche Tal der Geister
לְר' חַיִּים גַּאֲלִיִּיפ־אֶפָּה: von R. Chajjim Galliapapa
וְתָהִי צַעֲקָה גְּדוֹלָה מִקְצֵה הָעוֹלָם וְעַד קְצֵהוּ Ein großes Geschrei war von einem Ende der Welt bis zum anderen,
אֲשֶׁר כְּמוֹהָ לֹא נָהִיתָ. wie es noch nicht gewesen war.
וְהָעִיר הַיּוֹצֵאת אֶלֶף הַשְּׂאִירָה מֵאָה Die Stadt, aus der tausend ausziehen, behält hundert übrig
וְהַיּוֹצֵאת מֵאָה הַשְּׂאִירָה עֶשְׂרֵה und aus der hundert ausziehen, behält zehn
בְּעַת הַהִיא: zu jener Zeit.
וְלֹאֶחָד גּוֹעַ אוֹ חֹלָה מִהַיְּהוּדִים. Und auf einen Sterbenden oder Kranken von den Juden
מָתוּ וַחֲלוּ מֵאָה מַעֲמֵי הָאָרֶץ. starben und erkrankten hundert von den Leuten des Landes.
וַיִּלְבְּשׁוּ עֲלֵיהֶם קִנְאָה: Da hüllten sie sich in Neid gegen sie.

Ps 50,1b par. Ps 113,3b

Dt 2,36

Am 5,3

316 Judenmassaker im Zuge der Pest: Barcelona 1348

In jenen bösen Tagen war kein König und kein Fürst.
Wäre nicht DER NAME bei uns gewesen,
 לא נשאר מהיהודים
 im Königreich Aragon und Katalonien,
 als Überlebender oder Entronnener.
 Sie mißhandelten sie frevelhaft und sagten:
 Wegen des Verbrechens Jakobs ist all dies,
 Sie brachten tödliches Gift in die Welt.
 Von ihnen rührt die Ursache,
 von ihnen kommt uns dieses große Übel.
 Als sie mit Zittern sprachen
 da fürchteten sich die Juden sehr
 und beschränkten ihr Leben mit Fasten *Ps 35,13* und schrien zu Gott.
 Es war eine Notzeit,
 Wut und Zurechtweisung für das Haus Jakob
 Es war am Sabbat zur Abendzeit,
 da erhoben sie sich gegen sie in **Barcelona**
 und töteten von ihnen etwa zwanzig Personen. (20)
 Und nach der Beute streckten sie ihre Hand.
 Und keiner sagte: Gib zurück!
 Sie kämpften noch, da ließ DER NAME donnern und regnen
 und in Strömen schütten und zuckende Blitze.
 Da erschranken, die über sie gekommen waren.
 DER NAME verwirrte ihre Sprache.
 Auch die Fürsten der Stadt und ihre Großen gingen
 und retteten die Übrigen aus ihrer Hand.
 Aber sie fanden nicht die Kraft, sie zu retten,
 vor den Donnern und dem Regen,
 denn die über sie gekommen waren, waren viele, *die sagen:*
kommt, wir wollen sie vernichten, daß sie kein Volk mehr sind,
Laß es gut gehen, DER NAME, den Guten.
Die ihre Verkehrtheiten ausspannen,
laß sie gehen, DER NAME, mit den Übeltätern. Amen. *Ps 125,4f*

317 Morde in Cervera

Nach weiteren Tagen
 erhoben sie sich gegen die Juden in der Stadt **Cervera**
 sie töteten etwa achtzehn Personen (18)
 Und nach der Beute streckten sie ihre Hand.
 Und die Übrigen flohen um ihr Leben
 und beschränkten ihr Leben mit Fasten
 Sack und Asche zogen sie der Menge über.

318 Morde in Tarrega

Nach weiteren drei Tagen
 am zehnten Tage des Monats Av, (AM 5108/AD 1348-07-06)
 am Tage, da sie ihre Seele beschränken,
 erhoben sich auch die Bewohner
 Kustode/Blatthüter

טאר"יגה. von **Tarrega**

und erschlugen die Juden,

sie verloren mehr als dreihundert Personen. (300)

Sie schleiften sie zu einem leeren Brunnen.

Und nach der Beute streckten sie ihre Hand.

Est 9,10

Und die Übrigen flohen um ihr Leben in das Haus ihrer Bekannten,

um Geschenke im Verborgenen, bis das Wüten vorüber ist.

Sie blieben *nackt* von allem, was sie hattenund *schämten sich nicht*.

Gn 2,25

319 Von der Provence bis nach Deutschland

Auch über die Bewohner von **Solsona** und **Tarragona**

kam wegen der Menge unserer Verbrechen die Ausrottung.

Und die hoch aufgerichteten wurden abgehauen,

die Weltzeit-Hügel beugten sich.

Hab 3,6

Sie töteten in jenen beiden Orten

etwa dreihundert Personen. (300)

Sieh, DER NAME, schau hin!

Klg 1,11=2,20

und führe ihren Streit.

Ps 43,1

Auch im Königreich **Provence**

tranken die Juden

den vergifteten Becher,

Jes 51,17,22

in jenen Tagen.

Und als diese bösen Nachrichten die Stadt **Monzon** erreichten,

erschranken die Juden

über die Einforderung an Israel

Ri 5,2

und bestimmten Fasten

und gürteten sich mit Säcken

und beteten zu G'tt.

Sie verschanzten sich in ihren Straßen

und in ihren Höfen und auf ihren Burgen.

*Und die Nacht wurde ihnen zur Wache**und der Tag zur Vernachlässigung der Arbeit.*

Neh 4,16b

Sie verließen die Judengasse nicht

*bis zum Tode der Leute,**die ihnen nach dem Leben trachteten.*

Ex 4,19

Auch in **Lerida** und in **Huesca**

und in allen Orten,

wo die Juden Mauer und Tore und Riegel hatten,

versammelten sie sich und traten für ihr Leben ein

und stellten Wächter auf

bis der im Himmel sitzt, herabblickte

und DER NAME sie rettete.

Auch in **Deutschland** verleumdete sie die Juden,

sie würden Tod in die Brunnen werfen

und züchtigten sie mit Peitschen und Skorpionen

und verbrannten sie im Feuer.

DER NAME räche das vergossene Blut Seiner Diener.

Amen und Amen.

320 Frankreich: Auf Philipp VI. folgt Johannes I. der Gute

ויעש פיליפ המלך במלחמה ובשלם דברים
 die der Erinnerung wert sind.
 Und zwanzigunddrei Jahre regierte er in Frankreich. (23)
 ועשרים ושלש שנה מלך בצרפת
 Dann erkrankte er und starb.
 והוא בן חמשים ושבע שני']
 Er war fünfzigundsieben Jahre alt. (57)
 וימלוך יואני בנו תחתיו
 Und sein Sohn Johannes wurde König statt seiner
 בשנת חמשים ושלש מאות ואלף:
 im Jahre fünfzigunddreihunderttausend.
 על השוליים: 1350 Randnotiz: 1350

321 Osmanen: Orhan I. erobert 1326 Bursa, ihm folgt Murad I.

In jenen Tagen kämpfte der Türke Orhan
 עם מיכאל פאליאולוגו קיסר קושטנט'ינופולי
 mit Michael Palaiologos, dem Kaiser von Konstantinopel
 und nahm die große Stadt Bursa ein,
 וילכוד את העיר הגדולה בורש'יאה
 in der früher die Könige Bithyniens saßen.
 אשר מלכי ביטיני'אה ישבו בה לפנים.
 Die Schützen schossen.
 ויורו המורים
 und trafen ihn in jenem Kampf.
 ויכוחו במלחמה ההיא:
 Und der große Türke Orhan erkrankte
 ויחלה אורק'אנה התוגר הגדול
 und starb.
 וימות.
 Sein Sohn Murad regierte statt seiner
 וימלוך אמ'וראט בנו תחתיו:

2Sm 11,24

322 Osmanen: Schlacht an der Mariza 1371

Murad, Sohn Orhans, Sohn Osmans
 ויהי אמ'וראט בן אורק'אנו בן אוט'ומאן.
 war listig wie eine Schlange
 ערום כנחש.
 Seine Ohren waren aufmerksam, zu hören,
 ותחינה אזניו קשובות לשמוע
 was der Tag bringen würde.
 מה ילד יום:
 Denn er sehnte sich sehr danach, seine Flügel auszubreiten
 כי נכסוף נכסף לפרוש כנפיו
 und seine Grenzen zu erweitern.
 ולהרחיב את גבולו.
 Seine Zeit enthielt ihm nichts vor
 ולא חשך ממנו זמנו מאומה.
 von allem, was seine Seele begehrte.
 מכל אשר אותה נפשו:
 Es war Frieden zwischen Murad
 ויהי שלם בין אמ'וראט
 und dem Kaiser von Konstantinopel.
 ובין קיסר קושטא'נטינה
 Die beiden schlossen einen Bund.
 ויכרתו ברית שניחם:
 Griechische Fürsten widersetzten sich dem Kaiser.
 וימרו שרי יון בקיסר.
 Und Marko Zarnovic,
 ויהי מאר'קו צרנוב'יקיא
 der Fürst Bulgariens kam ihnen zu Hilfe.
 שר בולגא'ריאה בעוזרם.
 Der Kaiser bat den Murad um Hilfe.
 וישאל הקיסר את אמור'אט לעזרה:
 Murad zögerte nicht,
 ולא אחר אמור'אט
 ihm zwölf tausend Türken zu Hilfe zu schicken.
 לשלוח שנים עשר אלף תוגרמים לעזרתו:
 Als sie kamen,
 ויהי כבואם
 zog der Kaiser gegen die Fürsten,
 ויצא הקיסר לקראת
 die sich gegen ihn vergangen hatten.
 השרים הפושעים בו:
 Sie wurden von ihm geschlagen
 וינגפו מפניו
 und wandten den Rücken.
 ויתנו עורף.
 Einige von ihnen fielen durch Schwertes Schneide
 ויפלו מהם לפי חרב
 und die Übrigen flohen um ihr Leben.
 והנשארים ברחו לנפשם.
 Und der Kampf
 והמלחמה
 Kustode/Blatthüter
 שקטה

Ps 130,2

Spr 27,1

ruhte. שקטה:

Der Kaiser schickte siebentausend Türken
in ihr Land,
und ihre Brüder blieben bei ihm.

Als Besatzung in seinem Auftrag blieben sie dort.
So begannen sie, nach Griechenland zu kommen,
zu den Widersachern der Unbeschnittenen zu gehören,
wie es heute ist.

Von dem DER NAME her war all dies geschehen,

Jos 11,20

denn nach Ihm richten sich die Abläufe.

Die Heerführer sagten zu Murad:

Wir kamen nach Griechenland,

Nm 13,27f

es ist fett

und ein sehr gutes Land,

weitläufig,

nur das Herz des Volkes, das darauf wohnt, ist glatt.

Nm 13,28

Da sagte er sich:

Es ist Zeit, mir ein Denkmal zu setzen.

323 Frankreich: Johannes II. und seine Gefangenschaft in England

Der englische König Richard kam

nach Frankreich zum Kampf.

Ihm zog König Johannes mit starker Hand entgegen.

Als sie kämpften, schlugen ihn die Engländer,

umringten ihn und griffen ihn lebend.

Sie fesselten ihn mit Kupferfesseln

und führten ihn mit sich.

Nach vier Jahren

schlossen sie miteinander Frieden

und er kehrte in sein Land zurück.

Er zeugte drei Söhne,

dies sind ihre Namen:

(1) Karl, der nach ihm regierte und

(2) Philipp, Graf von Tournai und (recte: Tours)

(3) Ludwig, Herzog von Anjou und Poitou.

324 Osmanen: Die Einnahme Gallipolis 1354

In jenen Tagen

dachte sich Murad in seinem Herzen aus,

nach Griechenland zu gehen,

den Kaiser an seinen Feinden zu rächen.

Er sammelte viele Soldaten,

ihre Gemusterten waren sechzigtausend Mann, (60 000)

sie alle Männer.

Sie kamen hinüber nach Gallipoli

im Jahre dreiundsechzigunddreihundertundtausend

Randnotiz: 1363

Zwei Schiffe der Leute von Genua,

das eine von der Familie der Antriani und

das andere von der Familie der Escorza Pia brachten sie hinüber.

Sie gaben ihnen zum Lohn sechzigtausend Gulden,
für jeden einen Gulden.
Und sie gingen nach ganz Griechenland
um Beute zu machen
und um zu plündern,
so viel sie wollten.
Und keiner rettete aus ihrer Hand.
und ihr Schreien stieg zum Himmel.

325 Frankreich: Auf Johannes II., den Guten, folgt Karl V., der Weise

Der französische König **Johannes** starb,
nachdem es die Zeit mit sich gebracht hatte,
daß er die Hälfte seiner Mühlen in seiner Gefangenschaft zubrachte,
im Jahr vierundsechzigunddrehundertundtausend.
Randnotiz: 1364 על השוליים: 1364
Sein Sohn **Karl** wurde König statt seiner.
Er wurde der Weise genannt.
Karl ging nach
nachdem sie ihn gesalbt hatten.
Er gab seinem Bruder Philipp das Herzogtum Burgund.
Philipp nahm Margareta,
die Tochter Ludwigs, des Grafen von Flandern zur Frau.
Er wurde Ludwig zum Sohn,
denn der hatte keine Söhne.

326 Osmanen: Weitere Eroberungen Murads I.

Der Türke **Murad** nahm Gallipoli ein
und die der Passage nahen Städte
im Jahre sechzigundsechshundertundtausend.
Randnotiz: 1366 על השוליים: 1366
Sie bauten Schiffe,
die Pferde und das Fußvolk hinüberzubringen
und fuhren tagtäglich hinüber
und wurden sehr viele.
Und überall, wohin sie sich wandten,
setzten sie ins Unrecht, indem sie sagten:
Sie sind Feinde des Kaisers.
Er nahm auch Philippopol ein.
Er durchzog das ganze Gebiet Serbiens.
Die Völker erschrecken vor ihnen.

Jer 10,2

327 Frankreich: Regierung und Nachfolge Karls V., des Weisen

König Karl erließ Gesetz und Recht über die Zölle
und sammelte Silber und Gold ohne Ende,
mehr als alle Könige, die vor ihm waren.
Er machte weiter Gesetze und Rechte
beim Tod des Königs ohne erwachsene Erben
in der Führung der Regierung
Kustode/Blatthüter ושימם

und erließ sie in Frankreich als Gesetz.
 Karl erkrankte nachdem er Gesetze und Rechte
 für den Bestand des Königreiches gemacht hatte
 und bestellte sein Haus
 und starb
 im Jahre achtundsechzigunddrehundertundtausend.
 Randnotiz: 1368 על השוליים: 1368
 Er hatte zwei Söhne,
 Karl und Ludwig.
 Ludwig wurde Herzog von Orléans.
 Valentina, ותהי לו גאלינט"ינה (צ"ל: ואלנינט"ינה)
 die Schwester des Herzogs von Mailand,
 Filippo Visconti, wurde seine Frau.
 דוכס מי"לאן לאשה:

328 Frankreich: Karl VI.

Karl wurde König nach ihm,
 als er ein Knabe war.
 Sein Vormund wurde
 sein Onkel Ludwig, der Herzog von Anjou,
 denn so hatte es sein Vater Karl vor seinem Tode angewiesen.
 König Karl wich nicht
 vom Rat seines Onkels Ludwig,
 bis er erwachsen war, weder rechts noch links,
 wie sein Vater angewiesen hatte.
 וקארלו מלך אחריו
 והוא נער.
 ויהי לו לאומן
 לוד"וביקו דוכס אנג"ו דודו
 כי כן צוה קאר"לו אביו לפני מותו:
 ולא נטה קאר"לו המלך
 מעצת לודוב"יקו דודו
 עד גודלו. ימין ושמאל.
 כאשר צוה אביו:

329 Frankreich: Karl VI. Hirsch-Legende und die Egidianen

Eines Tages
 ging Karl als er noch ein Jüngling war wie die Zedern,
 um im Wald von Silvanito zu jagen.
 Sie fanden einen Hirsch und fingen ihn.
 Er hatte ein eisernes Band um seinen Hals
 auf dem sich eingraviert fand:
 Der Kaiser hat es mir angelegt,
 oder: Eine Gabe des Kaisers ist das.
 Von diesem Tage an und weiterhin
 brachte er auf seiner Fahne und auf seinem Kriegsgerät
 einen Hirsch mit einem goldenen Band an.
 In seinen Tagen machte Papst Clemens VI.
 die Egidianischen Gesetzbücher.
 ויהי היום
 ויצא קאר"לו בעודו בחור כארזים.
 לצוד ציד ביער סילוא"ניטו:
 וימצאו צבי ויתפשוהו.
 ורביד הברזל על צוארו.
 וימצא חקוק עליו.
 הקיסר נתנו אלי.
 או מתת הקיסר היא.
 מהיום ההוא והלאה.
 הביא על דגלו ובלי מלחמתו
 צבי עם רביד הזהב:
 בימיו עשה קלימינ"טי ששי
 האפיפי"אור דתות האגא"טי:

330 Osmanen: Amselfeld 1389

In jenen vielen Tagen
 verbündeten sich der Despot Lasar, der Fürst von Serbien
 Und Marko, der Fürst Bulgariens,
 und viele Fürsten aus Albanien.
 Sie sammelten Soldaten, jeder soviel er konnte
 und zogen aus gegen Murad zu kämpfen
 und stellten sich ihm zum Kampf
 und wurden vor ihm geschlagen
 und fielen erschlagen zu Boden.
 Und der Despot
 ביימים הרבים ההם
 חברו לא"אזרו דישיפ"וטו שר השירב"איה
 ומא"רקו שר בולגא"ריא
 ושרים רבים מאלב"אניאה:
 ויאספו אנשי חיל איש כמתנת ידו:
 ויצאו להלחם באמור"אט
 ויערכי אתו מלחמה.
 וינגפו מפניו
 ויפלו חללים ארצה:
 ולא"זרו

דישפ"וטו נתפש חי.	Lasar wurde lebend gefangen.	
ויליכוהו אתם.	Sie nahmen ihn mit	
וירידוהו בדם שאולה:	und brachten ihn blutig in die Fragewelt hinab.	1Kg 2,9
וילכוד אמור"אט את גליל בולגא"ריאה	Murad nahm die Gegend Bulgarien	
מיד הערלים בעת ההיא.	aus der Hand der Unbeschnittenen in jener Zeit,	
היא שנה שבעים ושלש מאות ואלף:	das ist das Jahr siebzigunddreihundertundtausend.	
על השוליים: 1370	Randnotiz: 1370	
וישמע אחד מהשבויים.	Einer der Gefangenen hörte,	
כי נהרג לאזא"רו שר שירב"יאה אדוניו.	daß sein Herr, der serbische Fürst Lasar getötet worden war,	
ויתעצב בלבבו מאד:	und es wurde ihm sehr leid im Herzen.	
ויהי היום ויאמר.	Eines Tages sagte er:	
תמות נפשי עם אמ"וראט.	Meine Seele möge sterben mit Murad,	Ri 16,30
הורג אדוני היום:	der meinen Herren heute getötet hat.	
ויקרב אליו	Er trat an ihn heran,	
ויקח את החרב	nahm das Schwert	
ויתקעה בבטנו.	und stieß es in seinen Bauch.	Ri 3,21
וימותו גם שניהם בעת ההיא:	und beide starben zu jener Zeit.	Rut 1,5
ועשרים ושלש שנים מלך אמור"אט.	Zwanzigunddrei Jahre regierte Murad, (23)	
וירד בדם שאולה.	und sank blutig in die Fragewelt hinab	1Kg 2,9
בשנת שלש ושבועים ושלש מאות ואלף.	im Jahre dreiundsiezigunddreihundertundtausend.	
על השוליים: 1373	Randnotiz: 1373	
וימלוך באיא"זיט בנו תחתיו:	Und sein Sohn Bayezid regierte statt seiner.	
ויקום באיא"זיט על שולימ"אן אחיו	Bayezid erhob sich gegen seinen Bruder Suleiman	
ויהרגהו.	und tötete ihn.	Gn 4,8
והממלכה נכונה בידו:	Und die Herrschaft hatte Bestand in seiner Hand.	
ויהי באיא"זיט גבור חיל.	Bayezid war ein starker Held	
ומפלס מעגל רגליו.	und pflasterte den Weg seiner Füße.	Spr 4,26
ויקראוהו הילד"רין באיא"זיט.	Sie nannten ihn Bayezid, der Blitz (yildirim)	
עד היום הזה:	bis zu diesem Tage.	
ר"ל לפיד בייזט	Die hebräische Übersetzung: Bayezid, die Fackel	

331 Osmanen: Sieg über Marko und allgemeiner Raubzug Bayezids I.

ויהי אחרי מות אמ"וראט אביו	Nach dem Tode seines Vaters Murad	
ויאסוף אנשי חיל.	sammelte er Soldaten	
וילך לקראת מאר"קו שר בולג"אריאה	und ging Marko, dem Fürsten Bulgariens, entgegen,	
לנקום את נקמת אביו	seinen Vater zu rächen.	
ויערוך אתו מלחמ' אצל המקום	Er stellte sich ihm zum Kampf bei dem Ort,	
אשר נהרג אביו.	wo sein Vater getötet worden war.	
וינגף מאר"קו מפניו	Marko wurde von ihm geschlagen.	
ויפלו מאר"קו והשר' אשר אתו חללים ארצה.	Marko und die Fürsten, die bei ihm waren, fielen erschlagen zu Boden	
במלחמה ההיא:	in jenem Kampf.	
ויקח באיא"זיט התוגר	Der Türke Bayezid nahm	
את כל הערים הבצורות והמבצרים	befestigten und bewehrten Städte,	
אשר נשארו בבולגא"ריאה בעת ההיא:	die in Bulgarien übrig geblieben waren zu jener Zeit.	
ויהי לימים עוד	Nach weiteren Tagen	
ויעבור דרך הבוש"ינה	zog er durch Bosnien	
ויבא באונגא"ריאה חרדה	und kam nach Ungarn hinein	
ובבאלא"קיהא.	und die Walachei,	
ובאלב"אניאה הפקיד כליו:	und in Albanien legte er seine Waffen ab.	
ולא חמל	Sein Auge hatte	
עינו	Kustode/Blatthüter	

kein Mitleid mit ihnen. עינו עליהם
 Er nahm Gefangene und Beute ויקח את השבי ואת המלקוח.
 soviel er wollte ככל אשר אותה נפשו.
 und schickte sie in sein Land. וישלחם אל ארצו
 Er nahm das ganze Griechenland ויקח את כל ארץ יון.
 und machte es tributpflichtig. וישימם למס עובד.
 Bis zur großen Stadt Konstantinopel gelangte er עד העיר הגדולה קושט"אנטינה הגיע
 und bedrängte sie viele Tage. ויצר עליה ימים רבים:

Gn 49,15bß

332 Europareise des Johannes V. Palaiologos 1341–1391

Der Kaiser ging nach Frankreich וילך הקיסר צרפתה
 und flehte vor dem König und den Fürsten: ויתחנן לפני המלך והשרים לאמר:
 Kinder kamen bis zu den Wehen. באו בנים עד משבר
 Aber es ist keine Kraft zum Gebären. וכח אין ללידה
 Da, euere Augen sehen, והנה עיניכם הרואות
 darum kommt mir nun zu Hilfe! לכן היו נא לי לעזרה.
 Der König Karl sprach ihm zu Herzen וידבר המלך על לבו
 und tröstete ihn. וינחמהו.
 Er sagte zu ihm: ויאמר אליו
 Fürchte dich nicht אל תירא
 und erschrick nicht, ואל תחת
 denn mein Volk ist dein Volk an diesem Tage. כי כעמי כעמך היום הזה.
 Er ging von ihm in Frieden. וילך מאתו בשלום:

2Kg 19,3 = Jes 37,3

333 Zug nach Nikopolis 1396

Der König schickte וישלח קא"רלו המלך
 seinen Heerführer den Grafen von Nevers Johannes את יו"אני אלוף ניוירס"ה שר צבאו.
 und mit ihm viele und angesehene Fürsten ועמו שרים רבים ונכבדים
 von den Heerführern in Frankreich משרי החיילים אשר בצרפת:
 und mit ihnen ein sehr großes Heer. ועמהם חיל גדול מאד
 Ihre Gemusterten waren tausend französische Reiter והיו פקודיהם אלף פרשים צרפתים.
 außer den leiten Begleitpferden. מלבד הסוסים הקלים הנלוים אליהם.
 Sie gingen durch Ungarn וילכו דרך אונגא"ריאה.
 und verbündeten sich mit König Sigismund ויתחברו עם המלך שיגיישמ"ונדו.
 und kamen durch Serbien ויבואו דרך הסירב"יאה.
 mit Hilfe des Despoten, des Fürsten, mit starker Hand. בעזר השר הדישפ"טו. ביד חזקה:
 Sie lagerten bei Nikopolis ויחנו על ניקופ"ולי
 und bedrängten es, ויצורו עליה.
 konnten es aber nicht bekämpfen. ולא יכלו להלחם עליה:
 Der Türke Bayezid hörte das כי הצילוה התוגרמים מידם:
 und sammelte Soldaten in Menge, וישמע באיא"זיט התוגר.
 Reiter und Fußvolk ויאסוף אנשי חיל לרוב
 und ging von der Stadt Konstantinopel weg פרשים ואיש רגלי
 den Unbeschnittenen entgegen. ויעל מעל העיר קושטאנט"ינופולי.
 Die blieben an ihrem Ort. וילך לקראת הערלים
 Die leichten Pferde, die er hatte, וישבו תחתם:
 liefen hin und her, וירוצו הסוסים הקלים אשר לו
 zu erkunden. אנה ואנה לראות.
 Da zogen die Franzosen, die die Vorhut bildeten, auf sie zu ויצאו אליהם הצרפתים הנוסעים ראשונה.
 und sie schlugen und zerhieben sie mit Schwertes Schneide. ויכום ויכתום לפי חרב:

334 Schlacht bei Nikopolis 1396

ויגבה לבם מאד Da wurden sie sehr übermütig
 ויאמרו und sagten:
 נסעה ונלכה Wir wollen losgehen,
 כי נתנם האלדים בידינו: den G'tt hat sie in unsere Hände gegeben.
 ולא שמעו קול מורים Und sie hörten nicht das Geräusch der Schützen,
 מאנו לשבת weigerten sich, anzuhalten,
 עד בא שיג'ישמ"ונדו bis Sigismund kam
 וחיל האונ"גרי והאשכנזים. und das Heer der Ungarn und der Deutschen
 והסיר"ביאטי: und der Serben.
 לאמר Sie sagten sich:
 דברי שיג'ישמ"ונדו הם. Sigismund meint wohl:
 פן יכבדו הצרפתים באויבינו היום הזה: Die Franzosen könnten sich ja heute über unsere Feinde rühmen.
 ולא יכלו השרים לתת מעצר לרוחם. Und die Fürsten konnten ihrem Geist keinen Halt geben,
 כי בשגעון ינהגו: denn sie verhielten sich verrückt. 2Kg 9,20
 ויסע שר ויא"ינה נושא הדגל ראשונה: Der Fahnenträger Fürst Johannes brach zuerst auf.
 ומי"י היתה להם Und von DER NAME geschah es ihnen,
 כי קצף ליי בצרפתים denn der Grimm des DER NAME war gegen die Franzosen,
 וחמת על כל צבאם. und Zorn gegen ihr ganzes Heer,
 החרים נתנם לטבח: übergab sie dem Bann und der Schlachtung.
 ויתקעו בחצוצרות Sie bliesen die Trompeten
 ויערכו שם מלחמה und stellten sich dort zum Kampf
 ויכו בתוגרמים מכה רבה. und schlugen die Türken heftig
 ויאמרו היאח היאח: und sagten: Ho, ho!
 ותעבור שמחתם כמעט רגע. Dann verging ihre Freude im nu,
 כי בא סוס באיא"זיט denn das Pferd des Bayezid kam
 וחילו ופרשיו לקראתם und seine Streitmacht und seine Reiter ihnen entgegen,
 ערוכי מלחמה כתבנית לבנה בחדושה: aufgereiht zum Kampf wie ein neu gestalteter Plan.
 ויהיו פקודיהם ששים אלף סוסים Ihre Gemusterten waren sechzigtausend Pferde
 ואיש רגלי לרוב und Fußvolk in Menge,
 ויסגרם בתוך. die schlossen sie ein,
 בטרם בא שיג'ישמ"ונדו bevor Sigismund kam.
 ויפלו הצרפתים לפי חרב בעת ההיא Da fielen die Franzosen durch Schwertes Schneide zu jener Zeit.
 והקול נשמע במחנה שיג'ישמונדו Die Kunde wurde gehört im Lager von Sigismund.
 וימס לבבם Ihr Herz schmolz dahin.
 ויהי למים. Es wurde zu Wasser. Jos 7,5b
 וינוסו מנוסת חרב בעת ההיא: Sie flohen vor dem Schwert zu jener Zeit.
 ושיג'ישמ"ונדו ושר ק"מריי דודו Sigismund und sein Onkel der Fürst von Kamrei
 ברחו באוניה דדך הנהר דינוב"יאו flohen auf einem Schiff auf der Donau.
 ושליכו אחריהם התוגרמים בני אשפתם: Die Türken schickten ihnen den Inhalt ihrer Köcher nach.
 וכשלש מאות צרפתים המלובשים רקמה Etwa dreihundert vornehm gekleidete Franzosen
 החיו התוגרמים לאמר ließen die Türken leben in der Meinung,
 אנשי חיל הם sie sind tüchtige Leute,
 ונתנו פדיון נפשם und geben Lösegeld,
 בכל אשר נשים עליהם: soviel wir ihnen auferlegen.
 ויצו באיא"זיט Bayezid wies an,
 וביאו את יו"אני אלוף ניויר"שה שר הצבא daß sie den Grafen von Nevers, den Heerführer Johannes, vor ihn
 לפני Kustode/Blatthüter

brächten. לפניו

Der war nackt, da sie ihn ausgezogen hatten. והוא ערום כי הפשיטוהו:

Er sagte zu ihm: ויאמר אליו

Ich habe dich ausersehen, dich leben zu lassen, נשאתי פניך לחיותך

Jüngling aus königlicher Familie. בחור וממשפחת המלוכה:

Jetzt wähle dir fünf von den Gefangenen, die bei dir bleiben, ועתה בחר לך חמשה מן השבויים לשבת אתך.

und die Übrigen sinken blutig in die Fragewelt hinab. והנשארים ירדו בדם שאולה:

1Kg 2,9

Da weinte er und fiel ihm zu Füßen und erbat ויבך ויתנפל לפני רגליו.

(1) den Fürsten von Coucy und וישאל את שר קוס"י.

(2) den Fürsten Guido von Trémoille und ואת גוא"ידו שר טרימ"וליא.

(3) den Philipp von Artois und ואת פי"ליפו אטרוא"יש.

(4) den Grafen von Eu. ואת אלוף ד"יאו:

Aber den Fürsten Jean erbat er nicht, ואת שר ויא"נה לא שאל

denn der war in jenem Kampfe gestorben. כי מת במלחמה חהיא.

Sie brachten sie zu ihm. וביאום אליו:

335 Ermordung der Gefangenen, Freikauf einiger

Bayezid wies die Leute seines Heeres an: ויצו באיא"זיט אל אנשי הצבא לאמר.

Tötet jeder seine Leute. הרגו איש אנשיו.

Als sie sie herausholten, ויהי כהוציאם החוצה,

erkannte Graf Johannes von Nevers ויכיר יוא"ני אלוף ניב"ירשה.

den Marschall von Frankreich Boucicaut, את שר בוגיא"לדו מאריסק"אלקו צרפת.

der wie ein Riese war. והוא כענק:

Er lief und warf sich auf den Boden וירץ וישתחו ארצה.

mit Tränen auf seinen Wangen ודמעתו על לחיו.

und weinte vor Bayezid um ihn ויבך לפני באיא"זיט עליו.

und flehte ihn an ויתחנן לו.

und sagte: ויאמר

Tötet ihn nicht, den er ist mein Bruder! אל תמיתוהו כי אחי הוא:

Er schenkte ihm Beachtung auch in dieser Sache וישא פניו גם לדבר הזה

und gab ihn ihm ויתנהו אליו

und rettete ihr Leben vom Tode. ויציל חייתם ממות:

Aber die dreihundert erschlugen sie mit Schwertes Schneide והשלש מאה הוכו לפי חרב

vor ihren Augen. (300) לעיניהם.

Und die sechs Fürsten brachten sie nach Bursa ויוליכו את שש השרים האלה לבורש"יאה.

und gaben ihnen zu essen und zu trinken, ויאכילום וישקום.

doch nicht besonders großzügig. אך לא כיד המלך:

Als sie ankündigten, ihr Lösegeld zu zahlen, ויאמרו לתת פדיונם

gönnten sie ihnen Erleichterungen. אז הרחיבו להם.

Bayezid gewährte ihnen, ויפק באיא"זיט רצונם

daß sie sich Wild erjagen durften und sich so erholten. וישלחם לצוד להם ציד וישיבו את נפשם:

Jakob der Fürst von Heilly gab zweihunderttausend Gulden ויתן יעקב שר מאט"יילין

für ihren Freikauf מאתים אלף זהובים בעד פדיון נפשם

und sie gingen frei. ויצאו חפשים:

336 Massive Überlegenheit Bayezids 1385

Im Lager des Bayezid waren ויהי מחנה באיא"זיט

etwa dreihunderttausend Mann. (300 000) כשלש מאת אלף איש

Darin fanden sich aus allen Sprachen der Heiden. וימצאו בו מכל לשונות הגוים:

Und das Lager der Unbeschnittenen bestand aus ומחנה חערלים היו

etwa achtzigtausend (80 000) כשמונים אלף

und etwa zwanzigtausend (20 000) וכעשרים אלף

Pferde waren bei ihnen. סוסים היו בתוכם:

DER NAME gab sie in die Hand derer, ויתנם יי

die ihnen nach dem Leben trachteten in jener Zeit, ביד מבקשי נפשם בעת ההיא

im Jahre fünfundachtzigunddreihundertundtausend, בשנת חמש ושמונים ושלש מאות ואלף

im siebenten Monat. בחדש השביעי:

Randnotiz: 1385 על השוליים: 1385

336b Ludwig II. von Anjou, Titularkönig von Sizilien-Neapel 1385

In jenem Jahre בשנה ההיא

zog Ludwig, Herzog von Anjou, nach Italien. עבר לוד"וביקו דוכוס אנג'ו באיטאליאה.

Sie machten ihn in Neapel zum König. וימליכוהו בנאפ"ולי למלך:

Er starb dort ohne etwas gewonnen zu haben. וימות שם מבלי חפץ

Seine Leute blieben wie die Herde, die keinen Hirten hat. וישארו אנשיו כצאן אשר אין להם רועה.

Die Übrigen kehrten nach Frankreich zurück. וישבו הנשארים צרפתה:

337 Judenvernichtung in Prag 1389

Im Jahre fünftausenundhundertundvierzigundneun, (AM 5149 entspr.) ובשנת חמשת אלפים ומאה וארבעים ותשעה

das ist das Jahr neunundachtzigunddreihundertundtausend, (AD 1389) היא שנת תשע ושמנים ושלש מאות ואלף.

Randnotiz: 1389 על השוליים: 1389

im ersten Monat בחדש הראשון

am letzten Tage von Pesach ביום אחרון של פסח:

umringten die Leute von Prag in Böhmen ואנשי פרא"גה אשר בבוהימ"יאה

den Weinberg des DER NAME, die Heere des Hauses Israel, נסבו על כרם יי צבאות בית ישראל

das ganze Volk vom Rande, כל העם מקצה

und kein Strauchelnder unter ihnen, ואין בהם כושל

jeder mit seiner Axt in seiner Hand ואיש קרדומו בידו

wie die Holzhauer כחוטבי עצים

die streckten ihre Hände gegen sie ויטו ידיהם עליהם

und erschlugen sie. ויכום:

Und die Berge zitterten. וירגזו ההרים.

und ihre Leiche wird wie der Abfall in den Gassen. ותהי נבלתם כסוחה. בקרב חוצות:

Sie verwarfen nämlich die Tora des DER NAME וימאסו את תורת יי

und die Rede des Heiligen Israels lästern sie. ואת אמרת קדוש ישראל נאצו.

Bei Alledem wandte sich Ihr Zorn nicht ab ובכל זאת לא שב אפם.

Sie verbrannten einige וישרפו מהם באש

und gingen auch zu den Gräbern וגם אל הקברות הלכו

und holten die in der Erde schlafen aus ihren Gräbern ויציאו ישני עפר מקברותם.

und zerbrachen ihre Grabmale. ואת מצבותם שברו:

Und viele von den bedauernswerten Juden legten Hand an sich selbst. ורבים מהיהודים האומללים שלחו יד בעצמם.

als sie sahen, בראותם

daß das Böse über sie beschlossen war. כי כלתה אליהם הרעה:

Sie töteten einen seinen Bruder ויהרגו איש את אחיו

und einen seinen Gefährten ואיש את רעהו

und einen seinen Verwandten ואיש את קרובו

und seine geliebte vertraute Frau ואת אשת חיקו הענוגה:

und seine Söhne und seine Töchter, ואת בניו ואת בנותיו.

damit sie nicht in die Hand der Unbeschnittenen fielen. פן יפלו ביד הערלים.

Und ihr Geschrei stieg zum Himmel. ותעל צעקתם השמימה.

Sieh, DER NAME, schau hin! ראה יי והביטה

und führe ihren Streit. וריבה ריבם:

R. Avigdor Kara klagte ויקונן ר' אביגדור קרא

Kustode/Blatthüter עליהם

Jes 5,25

Jes 5,24

Jes 5,25

1Sm 20,7.9.17

Klg 1,11=2,20

Ps 43,1

עליהם בימים ההם: über sie in jenen Tagen.
 בסליחתו שם תמצאנו: In seiner *Verzeichungsbitte* findest du das.

338 *Verzweiflung im belagerten Konstantinopel*

וישוב Bayezid, der Türke, kehrte zurück
 אחרי הכותו את חיל הצרפתים nachdem er das Heer der Franzosen geschlagen hatte
 ויצר על קושטאנט"ינופולי: und bedrängte Konstantinopel.
 ושחיתו כל חלקה טובה Sie vernichteten jedes gute Landstück
 ויתנו' לשלל und ließen es plündern.
 ולא היה מידם מושיע. Und nichts rettete aus ihrer Hand.
 ותבא העיר במצור: Die Stadt kam in Bedrängnis.
 ויראו כי אין לאל ידם. Sie sahen, daß ihre Kraft nicht zum Himmel reicht,
 ויאמרו אבדה תקותנו. und sagten: *Unsere Hoffnung ist verloren.*
 ונשינו וטפינו יהיו לבז. *unsere Frauen und unsere Kinder werden zur Beute.*
 הלא טוב לנו *Ist es denn nicht besser für uns,*
 לתת העיר בידם die Stadt in ihre Hand zu geben
 ונציל נפשותינו ממות: und unser Leben vor dem Tode zu retten.

Ez 37,11

Nm 14,3

339 *Die Schlacht bei Ankara 1402*

עודם Während sie die Stadt bedrängten,
 וטאמ"ירלאנו הפרסי kam der Perser-Fürst Tamerlan
 שר הזאגא"טאי בא מארץ המזרח: aus dem Lande des Ostens
 ויעבור בגליל האשי"אה הקטנה. und zog durch das Gebiet von Kleinasien
 בעם כבד וביד חזקה. mit gewaltigem Volk und starker Hand.
 ותרעש הארץ מקול מצהלות אביריו: und die Erde bebte vom Klang des Wieherns seiner Ritter.
 והיו פקודיהם ארבע מאות אלף סוסים Ihre Gemusterten waren vierhunderttausend Pferde (400 000)
 ושש מאות אלף רגלי: und sechshundert Fußsoldaten. (600)
 וישמע באיא"זיט Bayezid hörte das
 ויירא ויצר לו מאד. und fürchtete sich und ihm war sehr angst.
 ויעל מעל העיר ויחפז ללכת: Er ließ ab von der Stadt und eilte, zu gehen.
 ויבא עד אנג"ורי. Er kam bis **Ankara**
 ויערוך אתם מלחמה und stellte sich ihnen zum Kampf
 וינגף מפניהם: und wurde von ihnen geschlagen.
 ויפלו אנשיו חללים ארצה: Seine Leute fielen erschlagen zu Boden.
 וגם הוא נתפש חי. Und auch er wurde lebend gefangen.
 ויאסרוהו בכבלי זהב. Sie banden ihn mit goldenen Ketten
 ויוליכוהו בכל ערי פרס: und brachten ihn durch alle Städte Persiens
 וישימהו טאמ"ירלאן תחת רגליו ברכבו. Tamerlan legte ihn unter seine Füße in seinem Wagen.
 ויהי מלקט תחת שולחנו. Es gab Zuflucht unter seinem Tisch.
 ויענהו עד יום מותו: Er demütigte ihn bis zum Tage seines Todes.
 ויהיו המתים במלחמה ההיא Die Toten in jenem Kampfe waren
 מאתים אלף איש. zweihunderttausend Mann. (200 000)
 לא נשמע כזאת מאז היתה אשי"אה לגוי: *Solche gab es nicht, seit es einem Volk angehört.*

Nm 20,20

Gn 32,8

Ex 9,24

340 *Osmanisches Interregnum 1402–1413, Suleiman 1403–1411*

וינוסו Die Söhne von Bayezid flohen
 מפני טאמ"ירלאנו vor Tamerlan
 וישבו בארץ יון und blieben in Griechenland
 תחת כנפי הקיסר unter den Fittichen des Kaisers
 וישם עליהם משמר: Er ließ sie bewachen.

Tamerlan starb וימות טאמירלאן
 und **Kirisci Çelebi**, Sohn Bayezids, וישוב גירי גי'ליבי בן באי'אזיט.
 ging in die Provinz Asien. אל גליל האשיא"ה.
 Die Völker nahmen ihn auf ויקבלוהו העמים.
 und er regierte über alle Städte, וימלוך בכל הערים
 die sein Vater beherrscht hatte. אשר מלך אביו:
 Er sammelte eine Streitmacht und Reiter ויאסוף גם חיל גם פרשים
 und sein Ruf ging in das ganze Land. ויהי שומעו בכל הארץ:
 Das erzürnte den ungarischen König **Sigismund** ויחר לסיגייסמ'ונדו מלך אונגא"ריאה.
 und er zog ihm mit starker Hand entgegen. ויצא לקראתו ביד חזקה:
 Sigismund wurde von ihm geschlagen וינגף שיג'שמ'ונדו מפניו.
 wie in den Tagen seines Vaters Bayezid. כאשר בימי באיא'זיט אביו.
 Er floh um sein Leben וינוס לנפשו.
 und seine Leute wurden durch Schwertes Schneide erschlagen ויאנשיו הוכו לפי חרב.
 im Kreis **Golubac** בככר שאלומביז.
 im Jahre neunundvierhundertundtausend. בשנת תשעה וארבע מאות ואלף:
 Randnotiz: 1409 על השוליים: 1409

341 Osmanisches Interregnum 1402–1413, Mehmed I. 1403–1421

Er kämpfte noch gegen den **Despoten** von Serbien וילחם עוד בדישפ'וטו מש"ירביאה.
 und in den Grenzen des **Kaisers** von Konstantinopel ובגבולי קיסר קושטאנט'ינופולי
 und gedachte nicht des Guten, ולא זכר את הטובה
 das der ihm getan hatte, אשר עשה אתו
 als er vor Tamerlan geflohen war. בבורחו מפני טאמ'ירלאן:
 Er erkrankte und starb im sechsten Jahr seiner Herrschaft. ויחלה וימות בשנה הששית למולכו.
 Er hatte zwei Söhne, ולו שני בנים
 der Name des Erstgeborenen war Orhan שם הבכור אורק"אנה
 und der Name des zweiten Mehmed ושם השני מח'ומיט:
 Orhan wollte an seines Vaters statt regieren, ויבקש אורק"אנה למלוך תחת אביו
 war aber ein Knabe. והוא נער.
 Da tötete ihn sein Onkel **Musa** וימיתו משה דודו
 und regierte statt seiner. וימלוך תחתיו:
 Nach weiteren Tagen ויהי לימים עוד
 erhob sich **Mehmed**, der Sohn von **Kirisci Çelebi** gegen ihn ויקום עליו מח'ומיט בן גיר"י גי'ליבי
 und tötete ihn und regierte auf dem Thron seines Vaters. ויהרגו. וימלוך על כסא אביו
 Sein Königtum war sehr gefestigt. ותכון מלכותו מאד:
 Er kämpfte gegen den Walachen הוא נלחם עם הוואלא"קי.
 und zog nach Anatolien ויעבור בנאטו"ליאה.
 und nahm alle Städte ein, וילכוד את כל הערים
 die Tamerlan in den Tagen seines Vaters genommen hatte. אשר לקח טאמ'ירלאנו בימי אביו.
 Er vertrieb von dort viele Fürsten ויגרש משם שרים רבים
 und regierte statt ihrer. וימלוך תחתם:
 Er übertrug den Regierungssitz הוא העביר כסא המלוכה
 von Bursa nach **Andrianopel**, מבורש"יאה לאנדרינ'ופולי
 einer Metropole in Griechenland. עיר ואם בארץ יון.
 Er regierte vierzehn Jahre וימלוך ארבע עשרה שנה
 und starb im Jahre neunundvierhundertundtausend. וימות בשנת תשע עשרה וארבע מאות ואלף:
 Randnotiz: 1416, gedreht für: 1419 על השוליים: 1416

341b Belagerung von Golubac 1428

Und nach dieser Rechnung scheint es, ולפי זה החשבון נראה
 Kustode/Blatthüter שהוא

daß er den Sigismund schlug שהוא הכה את שיג'ישמונ'דו
im Kreis Golubac בככר שא"לומביז.
und nicht sein Vater. ולא אביו:

342 Auf Mehmed I. folgt Murad II. 1421, danach Mehmed 1444

Sein Sohn Sultan Murad regierte statt seiner. וימלוך שו"לטאן אמור"אט בנו תחתיו
und war ein erfolgreicher Mann. ויהי איש מצליח.
Murad nahm eine Tochter Georgs, des Despoten von Serbien, ויקח אמור"אט את בת ג"יא"ורג'יאו
neben seinen Frauen zur Frau, דיש"פוטו מהש"רביאה
kam zu ihr, על נשיו לו לאשה
sie wurde schwanger, ויבא אליה
gebar ihm einen Sohn, ותהר ותלד בן
den nannten sie Mehmed. ויקראו שמו מה"ומיט
Der regierte nach ihm. והוא מלך אחריו.
Er tat nach seinem Willen gegen die Heiden rings um ihn. ויעש כרצונו נגד הגוים אשר סביבותיו:
Damals richtete DER NAME Sein Wort auf, אז הקים יי את דברו
das er durch den Profeten Obadja gesprochen hatte, als der sagte: אשר דבר ביד עובדיה הנביא לאמר.
die dich einreißen und dich verwüsten ziehen von dir fort. מהרסיד ומחרביך ממך יצאו:

Jes 49,17

343 Murad II. zieht gegen Georg Branković, blendet dessen Sohn,
richtet die Knabenlese/Janitscharen ein

Nach weiteren Tagen ויהי לימים עוד
sammelte Murad Soldaten ויאסוף אמור"אט אנשי חיל
und ging, gegen seinen Schwiegervater zu kämpfen. וילך להלחם בחמיו
Georg konnte nicht ולא יכול ג'יאור"ג'יאו
vor ihm bestehen. לעמוד לפניו
Er befestigte die Stadt Smederevo ויחזק את העיר שינדיר"וניאה
und legte Soldaten hinein וישם בתוכה אנשי חיל
und seinen erstgeborenen Sohn an ihre Spitze. ובנו הבכור בראשם:
Er floh nach Ungarn mit seiner Frau und seinen Kindern. ויברח לאונגא"ריאה עם אשתו ובניו.
Mit ihm gingen auch die meisten Geistlichen aus der Stadt, וילכו גם אתו רוב הכוברים אשר בעיר
denn sie fürchteten, כי יראו
das Böse könnte sich an sie heften. פן תדבקם הרעה:
Murad nahm sein gesamtes Land aus seiner Hand ויקח אמור"אט את כל ארצו מידו.
und wandte sich nach Smederevo וישם אל העיר שינדיר"וניאה פניו
und bedrängte es ויצר עליה.
und nahm es mit Gewalt. וילכדנה בחזקה:
Er nahm den Sohn des Georg ויקח את בן ג'יאור"ג'יאו
und blindete seine Augen ואת עיניו עיור
und nahm ihn mit sich. ויוליכוהו אתו.
Georg, der Schwiegervater des Murad, וישב ג'יאור"ג'יאו חותן מחומ"יט
blieb lange in Ungarn. באונגא"ריאה ימים רבי'.
Und auch Skopije וגם את אישקופ"יאה
und Sofia ואת שופ"יאה.
und Novimonti ואת נובימ"ונטי.
nahm Murad zu jener Zeit. לקח אמור"אט. בעת ההיא:
Er begann die Jungen der Unbeschnittenen zu nehmen הוא התחיל לקחת את נערי הערלים
die ja die Janitscharen sind. הלא הם הג'ניצ'רי
Die wurden ihre Kriegsleute und Heeresfürsten ויהיו אנשי מלחמתם ושרי צבאותם
bis heute. עד היום הזה:

344 Murad II. nimmt den späteren Skanderbeg als Geisel

Und **Johannes Kastriot**, der Fürst von Albanien,
 גבור חיל ein tüchtiger Held,
 וילחם עם אמור"אט ימים רבים: kämpfte mit Murad lange Zeit.
 ולא יכול יוא"ן לעמוד וישלי' עמו Johannes konnte aber nicht standhalten und schloß mit ihm Frieden
 ויתן לו את בניו לערבו: und gab ihm seine Söhne als Geiseln.
 Murad sah den **Georg**,
 והוא הקטן Der war der Jüngste
 וישא חן בעיניו und erlangte Gunst in seinen Augen,
 ויאהבהו. er liebte ihn.
 Er beschnitt das Fleisch seiner Vorhaut
 ויסב שמו שכאנד"רביג und änderte seinen Namen in **Skanderbeg**,
 d. h. Fürst Alexander, bis heute.
 ומראהו כאחד מבני המלך. Sein Anblick war wie der eines des Königssöhne.
 וילמדוהו ספר ולשון ותגרמים: Sie lehrten in Schrift und Sprache der Türken.
 וישא חן בעיני כל רואיו. Er erlangte Gunst in den Augen aller, die ihn sahen.
 ויהי לאמור"אט לבן. Er wurde dem Murad zum Sohn.
 והוא בן שמנה שנים Er war acht Jahre alt,
 בהמול בשר ערלתו: als das Fleisch seiner Vorhaut beschnitten wurde.

345 Skanderbeg lernt seine Herkunft kennen

Der Knabe wuchs und wurde ein tüchtiger Mann.
 ומשמח עליו אמור"אט Murad freute sich über ihn
 ויעשהו שר צבאו: und machte ihn zu seinem Heerführer.
 וילך להלחם באויבי המלך בנאט"וליאה Er ging, die Feinde des Königs in Anatolien zu bekämpfen
 וינגפו מפניו. und die wurden von ihm geschlagen.
 Und überall, wohin er sich wandte, war er erfolgreich,
 באשר יי אתו: Indem DER NAME mit ihm war.
 Und der König in Anatolien sagte über ihn:
 יד ימיני הוא. Er ist meine rechte Hand.
 Und die Türken liebten ihn sehr.
 וילכו האונ"גרי להלחם בערי אמור"אט. Die **Ungarn** gingen, die Städte des Murad zu bekämpfen
 ולבוז בז בימים ההם: und Beute zu gewinnen in jenen Tagen.
 וישלח את שכאנד"רביג לקראתם Da schickte der ihnen den Skanderbeg entgegen
 וישבו אחור. כי נפל פחדו עליהם: und sie kehrten um, denn die Furcht vor ihm war auf sie gefallen.
 ושם אתו רבים מעבדי אביו. Dort waren viele der Diener seines Vaters,
 וילמדוהו תורה משיחם. die lehrten ihn die Lehre ihres Messias
 וידברו על לבו דבר יום ביומו. und redeten ihm zu Herzen Tag für Tag.
 ויט אזנו אליהם: Er liebte ihnen sein Ohr.
 לכן לא רדף אחר האונ"גרי Darum verfolgte er den **Ungarn** nicht,
 כי חמל עינו עליהם. denn sein Auge hatte Mitleid mit ihnen
 ולא אבה שפוך דם הערלים und wollte das Blut der Unbeschnittenen
 בעת ההיא: zu jener Zeit nicht vergießen
 וישב לאנד"רנופולי. ויכבדוהו מאד: und kehrte nach Andrianopol zurück und sie ehrten ihn sehr.

Gn 39,23

346 Murad II. läßt die Erbfolge der Kastrioti offen

Sein Vater Johannes Kastriot starb
 וישלח אמור"אט את שיבא"ליאה שר צבאו. und Murad schickte seinen Heerführer **Subasi**
 לאלב"אניאה nach Albanien
 ביד Kustode/Blatthüter

mit starker Hand. ביד חזקה.
 Er nahm die Stadt **Kruja** ויקח את העיר קר"ויה
 und alle Städte des Johannes Kastriot im Namen seiner Söhne ואת כל ערי יוא"ן קאשט"ריאוט. בשם בניו.
 und legte eine Besatzung hinein. וישם בתוכן משמר:
Subaşı sagte zu ihnen: ויאמר אליהם שיב"אליאה
 Fürchtet euch nicht, אל תיראו.
 denn die Söhne eures Herren werden hierher zurückkehren כי בני אדונכם ישובו הנה.
 und jeder wird unter seinem Weinstock sitzen. ואיש תחת גפנו ישב: 1Kg 5,5; Mic 4,4
 Doch Murad tat nichts ולא עשה אמור"אט מאומה
 von alledem, was sein Heerführer zu ihnen gesagt hatte. מכל אשר דבר אליהם שר צבאו:

347 Verrat Mehmeds an den Kastrioti

Der nahm alle jene Städte ויקח את כל הערים ההם.
 und gab den Brüdern des Skanderbeg Gift zu trinken, ואת אחי שכאנד"ירביג השקה סם המות.
 sie in die Fragewelt hinab zu bringen. ליורידם שאולה: 1Kg 2,9
 Und zu Skanderbeg sprach er Trostworte וידבר על לב שכאנד"ירביג. דברים נחומים
 Und Skanderbeg bewahrte die Sache. ושכאנ"דירביג שמר את הדבר:
 Er dachte in seinem Herzen von jenem Tage an fortwährend daran, ויחשוב בלבבו מהיום ההוא והלאה
 in sein Land לשוב אל ארצו.
 und zu seinem Gott zurückzukehren. ואל אלהיו.
 Aber er sagte keinem Menschen etwas. ולאדם לא הגיד מאומה.
 Denn er fürchtete um sein Leben. כי ירא לנפשו:

348 Frankreich: Aufstände gegen Karl VI.

Der französische König **Karl** ויך ק"ארלו מלך צרפת
 schlug die Leute von **Flandern** את אנשי הפיאנד"רה.
 und bestrafte die Bewohner von Paris ויענוש את יושבי פאר"יש.
 dafür, daß sie sich geweigert hatten die Steuern zu bezahlen, על אשר מאנו לתת המכס.
 die der König ihnen auferlegt hatte. אשר שם עליהם המלך:
 Er entfernte die eisernen Geländer und Ketten, ויסר את המסגרות ואת שללאות הברזל.
 die seit Urzeiten an den Straßen von Paris waren. אשר היו מימי קדם בחוצות פאר"יש.
 Und die Tore der Stadt und ihre Riegel warf er zu Boden. ואת דלתות העיר ובריחיה. הפיל ארצה:
 Er hatte kein Mitleid mit den Bewohnern von **Rouen**, ולא חמל על יושבי רוא"ן.
 weil sie zu den Abtrünnigen gehörten. כי היו במורדים.
 Die Völker fürchteten sich sehr vor ihm. ויראו ממנו העמים מאד:

349 Tod Karls VI. 1422

Karl legte sich zu seinen Vätern וישכב קארלו עם אבותיו
 im Jahre zweiundzwanzigundvierhunderttausend. בשנת שנים ועשרים וארבע מאות ואלף:
 Randnotiz: 1422 על השוליים: 1422

350 Ausgang des Hundertjährigen Krieges 1346–1453

Sein Sohn **Karl** wurde König statt seiner וימלוך קארלו בנו תחתיו
 in jenem Jahre. בשנה ההיא.
 Die Engländer und die Burgunder kämpften mit ihm וילחמו עמו האינג"לישי והבורג"וניוני.
 und nahmen sein Land aus seiner Hand. ויקחו את ארצו מידו.
 Nur das Land רק אדמת
 Bogen/Heft 12, Lage 3 יב ג 12 iii

הביטוריצ"ינשי. **Poitou**
 ולא לקחו מידו. nahmen sie nicht auch aus seiner Hand.
 ויהי בלעגס עליו So kam es, daß sie über ihn spotteten
 ויקראוהו מלך ביטוריצ"ינשי. und ihn den *König des Poitou* nannten.
 ויהי מנגינתם. Das wurde ihre Melodie.
 וילחם אינר"יקו בן אינר"יקו **Heinrich**
 מלך אינגלא"טירה König von England kämpfte
 במלך צרפת בעת ההיא לאמר. gegen den König von Frankreich in jener Zeit in der Meinung:
 לי משפט המלוכה: Mir gehört das Recht auf die Herrschaft.
 כי במות קא"רלו החמישי. Denn beim Tode Karls V. (**recte: Karls IV.**)
 לא הניח יושב על כסאו אחריו. יורש עצר: hinterließ der keinen Thronerben.
 ויבחרו השרים בפ"ליפו מואלו"איש. Und die Fürsten hatten den **Philipp** von Valois gewählt.
 וכן לא יעשה. Aber das darf nicht geschehen.
 כי לאידו"ארדו מלך אינגלא"טירה Denn dem englischen König Eduard,
 אבי אביו משפט הירושה. dem Vater seines Vaters stand die Erbschaft zu,
 כי לקח אינר"יקו אבי אידוא"רדו. denn Heinrich, der Vater von Eduard, (**Heinrich: recte Eduard II.**)
 את אחות קאר"לו החמישי hatte die Schwester Karls V. (**recte: Karls IV.**)
 לאשה. zur Frau genommen.
 ויכרתו ביניהם ברית שלום Und sie schlossen untereinander einen Friedensvertrag
 בעד שלשים שנה: für dreißig Jahre. (**30**)
 ושם נשבעו לאמר Und dort beschworen sie Folgendes:
 אם יחיה אינר"יקו אחרי אשתו Wenn Heinrich seine Frau überlebt, (**Heinrich: recte Eduard II.**)
 ישב על כסא צרפת soll er auf dem Thron von Frankreich sitzen
 אחרי מות קא"רלו החמישי. nach dem Tode Karls V. (**recte: Karls IV.**).
 ואם אינר"יקו ימות ראשונה. Und wenn Heinrich zuerst stirbt, (**Heinrich: recte Eduard II.**)
 ירשו בניו אחריו sollen seine Söhne nach ihm
 את קאר"לו מלך צרפת דודם. ihren Onkel, den französischen König Karl beerben,
 כי להם משפט הירושה: denn ihnen steht das Recht der Erbschaft zu.
 לכן בא אינר"יקו Darum kam **Heinrich**,
 להלחם בצרפת בעת ההיא: um um Frankreich zu kämpfen in jener Zeit.

351 Entwicklung des Buchdruckes

אמר יוסף הכהן Josef ha-Kohen sagte:
 נראה Es scheint,
 כי כבר נמצ' הדפוס בימי' ההם: daß es bereits den **Druck** gab in jenen Tagen.
 ואני ראיתי ספר Und ich sah ein in Venedig
 נדפס בוניצ"איה im Jahre achtundzwanzigundvierhundertundtausend
 בשנת שמונה ועשרים וארבע מאות ואלף: gedrucktes Buch.
 על השוליים: 1428 Randnotiz: 1428

352 Frankreich: Judenverfolgung in Aix en Provence 1430

ויקומו יושבי אשא"יש אשר בפרוב"ניציאה. Die Bewohner von **Aix** in der Provence erhoben sich
 על היהודים. gegen die Juden
 בשלשים יום לחדש שבט: am dreißigsten Tage des Monats Schevat
 בשנת חמשת אלפים. ומאה ותשעים. im Jahre fünftausendundhundertundneunzig, (**AM 5190 entspr. 1430**)
 היא שנת שלשים וארבע מאות ואלף: das ist das Jahr dreißigundvierhundertundtausend.
 על השוליים: 1430 Randnotiz: 1430
 ויכו מהם תשעה לפי חרב. Sie erschlugen von ihnen neun mit Schwertes Schneide.
 ובביזה שלחו את ידם. Und nach der Beute streckten sie ihre Hand.
 ולא היה מידם מציל Und keiner rettete aus ihrer Hand
 ביום Kustode/Blatthüter

ביום אף יי':	<i>am Tage des Zornes des DER NAME.</i>	Klg 2,22
ושבעים וארבעה נפש המירו כבודם בלא יועיל.	Siebzigundvier Personen tauschten ihre Ehre gegen Unnützes, (74)	
כי נפל פחדם עליהם:	denn Furcht vor ihnen war auf sie gefallen.	
היום המר ההוא	Dieser bittere Tag	
אל יחד בימי שנה.	<i>lasse sich nicht ausmachen unter den Tagen des Jahres.</i>	Iob 3,6,
כי בו שודדו הקהל ההוא	denn an ihm wurde geplündert jene Gemeinde,	
פתאום רגע שודדו יריעותם:	plötzlich in einem Moment wurden ihre Zelte geplündert.	
ראה יי' והביטה.	<i>Sieh, DER NAME, schau hin!</i>	Klg 1,11=2,20
כי עליך הורגנו כל היום.	<i>Deinetwegen nämlich werden wir den ganzen Tag getötet,</i>	Ps 44,23
ורביה ריבנו וגאלנו:	und führe ihren Streit.	Ps 43,1
וצרה זו נרמזה בפסוק	Und diese Not wird angedeutet in dem Vers:	
הושיעני אלוהים:	<i>Rette mich, GEWALTEN,</i>	
כ"י בא"ו מ"ים ע"ד נפ"ש:	<i>Wasser nämlich kamen bis an das Leben.</i>	Ps 69,2
כ"י עולה למספר ימי החדש.	<i>nämlich ergibt die Zahl der Tage im Monat, (30)</i>	
בא"ו למספר הנהרגים.	<i>kamen die Zahl der Getöteten, (9)</i>	
מ["]ים. למספר הפרט הקטן	<i>Wasser die kleine Jahreszahl, (90)</i>	
ע"ד למספר הנדחים.	<i>bis die Zahl der Abgefallenen, (74)</i>	
נפ"ש. למספר הפרט הקטן שלהם:	<i>Leben die Zahl der kleinen Jahreszahl von ihnen. (430)</i>	

353 Predigten Vinzenz Ferrers 1412–1414 u. a. Bedrängnisse

בימים ההם	In jenen Tage,	
בימי איא'וג'ינאו האפיפיאור	in den Tagen des Papstes Eugen ,	
בימי פיליצי	in den Tagen des Felix	
רבו השמדות בספרד.	mehrten sich die Abtrünnigkeiten in Spanien .	
וידל ישראל מאד:	<i>Und Israel verelendete sehr.</i>	Ri 6,6a
כי קם הכומר פר"א וינצ"נצו.	Denn der Geistliche Fra Vinzenz	
מעיר ואלנצ"יאה.	aus der Stadt Valencia	
מכת בעל דומ"יניגו על היהודים.	aus dem Dominikaner-Orden gegen die Juden.	
ויהי להם לשטן:	Er wurde ihnen zum Widersacher.	
ויסת עליהם את כל יושבי הארץ.	Er stachelte gegen sie alle Bewohner des Landes auf.	
ויקומו לבלעם חיים:	Sie erhoben sich, sie lebend zu verschlingen.	Ps 124,3
ויכו רבים לפי חרב	Sie erschlugen viele mit Schwertes Schneide	
ורבי' שרפו באש.	und viele verbrannten sie mit Feuer	
ורבים הדיחו בכח החרב.	und viele brachten sie mit Schwertgewalt ab	
מעל יי' אלהי ישראל:	von dem DER NAME, dem Gott Israels.	
וישרפו ספרי תורת אלהינו.	Sie verbrannten die Bücher der Lehre unseres Gottes	
וירמסום כטיט חוצות.	und zertraten sie im Straßendreck.	Mic 7,10
ואם על בנים רוטשה	<i>Mutter und Kinder wurden zerschmettert.</i>	Hos 10,14
ביום אף יי':	<i>am Tage des Zornes des DER NAME.</i>	
ויצאו אבות אבותי הכהנים	Die Priester, die Väter meiner Väter, zogen	
מעיר קואינ"קה בימים ההם.	aus der Stadt Cuenca in jenen Tagen	
מפני חמת המציק.	wegen des bedrängenden Grimmes.	
וילכו אל מצודת אוא"יטי	Sie gingen zu der Festung Huete	
וידמו שם:	und ruhten dort.	
והנשארים מהם נהרגו	und die von ihnen übrig waren, wurden getötet	
ומהם הרגו את בניהם ואת בנותיהם	und (welche) von ihnen töteten ihre Söhne und ihre Töchter,	
לבלתי הגאל.	damit sich nicht besudelt würden.	
ומהם המירו כבודם בלא יועיל:	Und (welche) von ihnen tauschten ihre Ehre gegen Unnützes.	
מהיום ההוא והלאה.	Von jenem Tage an und forthin	
רבו	mehrten sich	

die Gezwungenen im ganzen Lande Spanien
 Sie unterzogen sie **Untersuchungen** bis zu diesem Tage.
 Die Juden in der Festung **Huete**
 und in der Festung **Soria**
 und in anderen Festungen kehrten zurück
 bis zu ihrem Auszug aus jenem verfluchten Lande,
 das DER NAME verflucht hatte.

Gn 5,29bß

354 Savoyen unter Amadeus VIII.?

Auch über die Juden
 in **Savoyen** spannte die Schnur der Verwüstung
 dieser bedrückende Bedrücker.
 Und ich sah ein entstelltes Buch,
 von denen, die sie in Brunnen in **Savoyen** versteckt hatten
 in jener bösen Zeit.
 Dieser Nichtsnutz wurde in ihren Augen ein Heiliger.
 Papst **Calixt** schrieb sein Andenken bei den Heiligen
 und sie feiern seinen Namen am fünften des Monats April.
 Nach seinem Werk gib ihm zurück, mein G'tt!

Jes 34,11

355 Osmanen erobern Thessaloniki 1430

Murad II. spannte seinen Wagen an
 und ging, um um **Thessaloniki** zu kämpfen,
 das in jenen Tagen den **Venezianern** gehörte.
 Er nahm es mit Gewalt ein
 auch seine Umgebung ringsum
 im Jahre zweiundvierzigundvierhundertundtausend.
 Randnotiz: 1442
 Das wurde den Unbeschnittenen zur Schmach.

356 Erste osmanische Belagerung Belgrads unter Murad II. 1443

Er kämpfte in Ungarn
 und in Bosnien
 und in der Walachei
 und in Griechenland viele Tage/ lange Zeit.
 Er kehrte wieder, zu kämpfen in Ungarn.
 Er bedrängte **Belgrad**
 und schüttete gegen es Wälle auf.
 Doch die Leute der Stadt wichen nicht vor ihm.
 Sie töteten von seinen Leuten etwa zehntausend Mann. (10 000)
 Er kehrte mit Schmach zurück
 im Jahre dreiundvierzigundvierhundertundtausend.
 Randnotiz: 1443

357 Schlacht von Nisch 1443 bzw. Schlacht von Kunovica 1444

An der Höhe des Jahres
 zog **Ladislau**, der König von
 Kustode/Blatthüter

Ungarn und Polen אונגאריאה. ופולוניאה.
 in die Grenzen von Serbien und Bulgarien בגבולי השירב"יאה. והבו"לגאריאה.
 mit starker Hand. ביד חזקה:
 Er stellte sich zum Kampf im Tal des Flußes Jerma ויערוך מלחמה בבקעת הנהר הימ"ו.
 mit Karambey und mit Skanderbeg, עם קארא"מביי ועם שכאנדירביג.
 den Heerführern von Murad. שרי צבאות אמוראט:
 Die Türken wurden von ihm geschlagen וינגפו התוגרמים מפניו.
 und fielen in jenem Kapfe erschlagen zu Boden ויפלו חללים ארצה במלחמה ההיא:
 und der Heerführer Karambey wurde lebend gefangen. וקארא"מביי שר הצבא נתפש חי.
 Er wurde unter Bewachung gesetzt. ושימו עליו משמר.
 Und Skanderbeg und die Übrigen flohen. ואישכא"נדירב"יג והנשארים ברחו למו.
 Ihr Leben hatten sie zur Beute. ותהי נפשם לשלל:

358 Skanderbegs Abfall von Murad II.

Skanderbeg freute sich über das Unglück וישמח שכאנ"דירב"יג לאיד.
 und sagte in seinem Herzen: ויאמר בלבו
 Jetzt haben wir zu lachen. זה עת לשחוק. Koh 3,4aß
 In tiefster Nacht ויהי באישון הלילה
 kam einer der Schreiber des Königs zu ihm ויבא אליו אחד מסופרי המלך:
 und sagte zu ihm: ויאמר אליו
 Was hast du hier zu suchen, Skanderbeg! מה לך פה אישקאנד"ירביג.
 Wir sahen dich doch noch nie fliehen außer heute? כי לא ראינוך בורח בלתי היום:
 Er sagte zu ihm: ויאמר אליו
 Als Bestimmung der Wächter ist ergangen, בגזרת עירין פתגמא Dan 4,14
 daß der Kampf G'tt gehört. כי המלחמה לאלדים היא 2Chr 20,15
 Wer kann bestehen! ומי יוכל לעמוד:
 Skanderbeg gab Anweisung ויצו אישקאנד"ירביג
 daß sie den Schreiber des Königs griffen ויקחו את סופר המלך
 und ihn in Ketten legten. ויאסרוהו בנחושתים:
 Der Schreiber sagte zu ihm: ויאמר אליו הסופר
 Was ist denn mein Verbrechen und was mein Fehl, מה פשעי ומה חטאתי Gn 31,36
 daß du mir das antust? כי תעשה אלי הדבר הזה:
 Skanderbeg erwiderte: ויען אישקאנד"ירביג
 Du bedrücktest mich nicht, du zerstörtest mich nicht, לא עשקתני ולא רצותני 1Sm 12,4
 Nur weil du mir sonst fliehen würdest, רק פן תברח מאתי
 tue ich dir das an. עשיתי אליך הדבר הזה:
 Und jetzt setze mir ein Schreiben auf, ועתה כתוב נא כתב.
 geschrieben und gesiegelt mit dem Siegel des Königs נכתב ונחתם בטבעת המלך
 an den Fürsten in Kruja, אל השר אשר בקר"ווא.
 der Regierungsstadt seines Vaters. עיר מלכות אבי:
 damit er mir die Stadt und ihre Umgebung ויתן לי את העיר ואת סביבותיה.
 im Namen meines Herrn, des Königs gibt. בשם אדוני המלך.
 Denn ein Schreiben, das in seinem Namen geschrieben ist, כי בתב אשר נכתב בשמו
 kann nicht zurückgewiesen werden. אין להשיב:
 Danach gest du mir mir אחר תלך אתי
 und ich will deinen Namen groß machen ואגדלה שמך.
 und du wirst mir zum Bruder alle Tage. והייתה לי לאח כל הימים.
 Der Schreiber ויאמר

sagte: הסופר

Aber wie könnte ich dieses Unerhörte tun? ואיך אעשה הנבלה הזאת

Da mache ich meinen Kopf dem König schuldig. וחייבתי את ראשי למלך:

Skanderbeg zog sein Schwert וישלף אישקאנד"ירביג חרבו

und droht ihm, ihn zu töten. וישטמהו להרגו נפש.

Da fürchtete der Schreiber um sein Leben ויירא הסופר לנפשו

und tat alles, was er verlangte. ויעש כל אשר אמר:

Er sagte zu ihm: ויאמר אליו

Kommt mit uns. לכה אתנו.

Der Schreiber weigerte sich. וימאן הסופר

Da tötete er ihn. ויהרגהו

Aber niemand wußte davon. ואיש לא ידע מאומה:

Skanderbeg ging eilig ויחפז אישקאנד"ירביג

nach **Albanien**. וילך לאלבא"ניאה

Die Türken, die dort waren, ehrten ihn sehr. וכבדוהו התוגרמים אשר שם מאד

Sie aßen und betranken sich mit ihm. ויאכלו וישכרו עמו:

Als sie es sich gut gehen ließen beim Wein, ויהי בטוב לבם ביין

sagte er zu ihnen: ויאמר אליהם

Wußtet ihr davon, daß ich hierherkäme? הידעתם את בואי הנה.

sie sagten: ויאמרו

Wir wußten nichts. לא ידענו מאומה:

Er sagte zu ihnen: ויאמר אליהם

Unserer Herr, der König, schickt mich, אדוננו המלך שלחני

in Kruja zu sitzen statt des Fürsten dort. לשבת בקר"ויא תחת השר אשר שם:

Sie glaubten seinen Worten, ויאמינו לדבריו

denn wie man Frauen liebt, liebte ihn der König Murad כי אהבת נשים אהב אותו אמ"וראט המלך:

Einer von ihnen wollte mit ihm gehen. ויאמר אחד מהם ללכת אתו.

Skanderbeg freute sich sehr. וישמח אישקאנד"ירביג מאד

Sie gingen zur Stadt **Kruja**. וילכו אל העיר קר"ויא.

Er gab das Schreiben dem Fürsten. ויתן הכתב אל השר:

Der gab die Stadt in seine Hand. ויתן העיר בידו:

Skanderbeg kam in die Stadt ויבא אישקאנד"ירביג העירה.

mit den dreihunder Albanern, die bei ihm waren ובשלש מאות איש אלבא"ניסי עמו.

und die Türken gingen ihres Weges. והתוגרמים הלכו לדרכם:

Als er kam, ויהי כבואו

entfernte er die Fahne des Murad ויסר את דגל אמור"אט.

und hißte seine Fahne, וישא דגלו.

auf der ein schwarzer Adler mit zwei Köpfen ist. אשר עליו נשר שחור. עם שני ראשים:

Sie sagten: ויאמרו

Es lebe Skanderbeg! יחי אישקאנד"ירביג.

so fiel er von seinem Herren ab in jener Zeit. וימרוד באדונו בעת ההיא:

Er tötete die Türken, die dort geblieben waren ויהרג את התוגרמים הנשארו שם.

und nahm alle Städte, die seinem Vater gehört hatten, ויקח את כל ערי אביו

wie ein Mann ein Ohrläppchen nimmt. כקחת איש בדל אוזן:

Auch den Rest der Städte, וגם את שאר הערים

die Murad in Albanien gehabt hatte, אשר לאמור"אט באלב"אניאה

nahm er. לקח

Er wurde ihr König. ויהי להם למלך.

Die Albaner freuten sich sehr. וישמחו האלבא"נישי מאד:

Denn sie waren der Türken überdrüssig. כי קצה נפשם בתוגרמים.

Sie sagten: ויאמרו

Unser Herr Skanderbeg lebe ewig! יחי אדוננו אישקאנד"ירביג לעולם:

Kustode/Blatthüter וישמע

359 Skanderbeg behauptet sich

Murad hörte וישמע אמור"אט
 alles, was geschehen war את כל אשר הנעשה
 und wurde sehr traurig. ויתעצב את לבו מאד
 Er kämpfte mit Skanderbeg alle Tage, וילחם באישקנד"ירביג כל הימים
 richtete aber nichts aus. ולא עשה מאומה:
 Skanderbeg wurde sehr groß ויגדל אישקאנד"ירביג מאד.
 und sein Ruf ging in das ganze Land. ויהי שומעו בכל הארץ:

360 Osmanische Verständigung mit Ungarn 1444

Damals schloß Murad mit dem Ungarn Frieden אז השלים אמו"ראט עם האונג"רי
 Er gab fünfzigtausend Gulden ויתן חמשים אלף זהובים
 zur Auslösung seines Heerführers. בפדיון שר צבאו:
 Und das Land hatte Ruhe. ותשקוט הארץ:

361 Die Schlacht bei Warna 1444-11-10

Nach weiteren Tagen ויהי לימי' עוד
 übertrat der ungarische König Ladislaus das Gesetz, ויעבור לאדיש"לאו מלך אונגא"ריאה חוק
 brach den Bund, הפר ברית.
 denn der Papst Eugen כי הסבו האפיפיאור איאוג'ניאו.
 und der Kaiser von Konstantinopel וקיסר קושטאנט"ינופולי
 und der Herzog von Burgund ודוכוס בורג'וניו
 und der Venezianer והוינצי'יאני.
 hatten sein Herz umgedreht. את לבו אחורנית.
 Er ging, um mit Murad zu kämpfen, וילך להלחם באמ"וראט.
 nach Warna am Schwarzen Meer hinüber, אל עבר וארנ"ה. אשר על הים הגדול
 sich mit den Schiffen zu verbünden, להתחבר עם הספינות
 die sie dorthin geschickt hatten, אשר שלחו שם לשמור
 damit Murad nicht übersetze, פן יעבור אמ"וראט.
 der gegangen war, אשר הלך
 mit dem karamanischen König zu kämpfen, להלחם עם המלך הקרא"מאני
 nachdem er mit Ladislaus in jenen Tagen Frieden geschlossen hatte. אחרי השלימו עם לאדיש"לאו בימים ההם:
 Murad hörte das וישמע אמ"וראט.
 und beeilte sich, mit Karaman zu kämpfen ויחפז להלחם בקא"ראמנו
 und vertrieb ihn ויגרשהו.
 und nahm die Überfahrt bei Gallipoli ויעבור את מעבר גאליפ"ולי
 mit Hilfe der Leute von Genua בעזר אנשי ג'ינוב"ה ביד חזקה.
 Er gab ihnen ihren Lohn. ויתן להם את שכרם
 Und nach sieben Tagen ויהי לשבעת הימים
 stellte er sich auf vor den Feinden bei der Stadt Warna. ויתיצב לפני האויבים אצל העיר ואר"נה.
 Dionysiopolis hieß sie zuerst. דיאוניש"יפולי שמה לראשון:
 Sie ist von Adrianopel etwa vier Tage entfernt. הרחוקה מאנדרינ"יפולי מהלך ארבעה ימים
 Er hatte etwa achtzigtausend Mann dabei. (80 000). ועמו כשמונים אלף איש.
 Das war elften Tage des Monats November ויהי ביום עשתי עשר לחדש נוב"ימרי.
 im Jahre vierundvierzigundvierhundertundtausend. בשנת ארבעה וארבעים וארבע מאות ואלף:
 Randnotiz: 1444 על השוליים: 1444
 Sie stellten sich dort zum Kampf auf ויערכו שם מלחמה

und die Türken wurden geschlagen. וינגפו התוגרמים
 Murad dachte daran, zu fliehen. ויחשוב אמ"וראט לברוח.
 Aber die Janitscharen wollten nicht und sagten: ולא אבו הג'ניצ'ארי לאמר
Stell dich auf und sieh die Hilfe des DER NAME. התיצב וראה את ישועת יי'
 Und sie kämpften nochmals heftig. וילחמו עוד בחזקה:
 Die Bischöfe **Großwardein** und **Esztergom** zogen aus, ויצאו הג'מוני וארוד"ינו אשטריג"וניאה
 die Fliehenden zu verfolgen, לרדוף אחרי הבורחים
 brachten die Soldaten aus ihrer Aufstellung, ויוציאו את אנשי החיל ממערכותם:
da kam eine Karawane von Türken ויבואו אורחת תוגרמים
 und stellte sich dort zum Kampf. ויערכו שם מלחמה
 Hunyadi, der Heerführer des Ladislaus eilte וירוף אוניאד"יש שר צבא לאד"ישלאו
 ihnen zu Hilfe. להיות בעזרתם:
 Und Murad und seine Leute rafften sich auf. ואמ"וראט ואנשיו אזרו חיל.
 Und **Ladislaus** und seine Reiter eilten zu ihnen. וירוף אליהם לאד"ישלאו ופרשיו.
 Sie schlugen die Pferde vor dem König gewaltig. ויכו בסוסי שער המלך מכה רבה:
 Die Janitscharen kämpften mit ihnen וילחמו אתם הג'ניצ'ארי.
 und nahmen den Ladislaus in die Zange ויקחו את לאד"ישלאו בתוך.
 und hieben die Beine seines Pferdes ab ויכרתו רגלי סוסו
 und er fiel zu Boden ויפול ארצה
 und sie töteten ihn. ויהרגוהו.
 Viele Fürsten und Honoratioren fielen mit ihm zu der Zeit. וימותו שרים רבים ונכבדים עמו בעת ההיא:
 Von dem Polen blieb nicht ein einziger übrig. ומהפול"וני לא נשאר גם אחד:
 Der Heerführer Hunyadi versuchte, ויואל אוניאד"יש שר הצבא
 den Leichnam des Königs zu erlangen, לקחת את נבלת המלך
 schaffte es aber nicht. ולא יכול
 Beinahe wankten seine Füße an jenem Tage. וכמעט נטיו רגליו ביום ההוא:
 Auch alle **Geistlicher**, וימותו כל הכומרים
 die mit dem König gekommen waren, אשר באו עם המלך.
 und die Getreide und Brot und Nahrung brachten, starben. ונושאי בר ולחם ומזון.
 Und die Übrigen flohen um ihre Leben. והנשארים ברחו לנפשם:
 Der Kardinal **Giuliano Cesarini** floh ויברח החשמן יוליא"נו ציס"ארינו
 und der Ungar fand ihn וימצאהו האונג"רי
 und tötete ihn. ויהרגוהו
 Sein Leichnam wurde ותהי נבלתו
 zur Speise des Wildes der Erde und des Geflügels der Himmel. למאכל לחית הארץ ולעוף השמים.
 Er hatte das Herz des Ladislaus umgekehrt, הוא הסיב את לב לאדיש"לאו
 seinen Bund zu brechen, indem er sagte: להפר את בריתו לאמר.
 Es geziemt den Unbeschnittenen nicht, לא יאות לערלים
 ihren Schwur mit dem Rest der Völker aufrecht zu halten. לקיים את שבועתם עם שאר העמים:
So mögen zugrunde gehen alle Deine Feinde, DER NAME! כן יאבדו כל אויבך יי':
 Murad stellte dort eine große Säule zum Andenken auf ויצב שם אמ"וראט עמוד גדול למזכרת.
 und schrieb darauf alles, was geschehen war ויכתוב עליו את כל אשר קרהו.
 und gab G'tt Dank. ויתן תודה לאלדים:
 Noch heute werden dort verblichene Knochen gefunden ועוד היום ימצאון שם העצמות היבשות.
 zum Zeichen für Ungehorsame. לאות לבני מרי:
 Kustode/Blatthüter ויצו

362 Murad II. läßt Ladislaus III. Kopf zur Schau stellen

Und Murad befahl, **ויצו** אמו"ראט
 und sie schlugen den Kopf des Königs Ladislaus ab
 und steckten ihn auf eine Stange
 und trug ihn in ganz Griechenland umher
 und die Türken freuten sich sehr.
 Aber Murad verfolgte die Fliehenden nicht
 und war in seinem Herzen sehr zerknirscht.
 Sie sagten zu ihm: Warum ist dein Gesicht heute böse,
 nachdem G'tt deine Feinde in deine Hand gegeben hat?
 Er sagte: Ich mag einen solchen Kampf nicht.
 Er kehrte nach Andrianopel zurück
 und erfüllte seine Gelübde, die er abgelegt hatte,
 und dankte G'tt.

363 Murad II. beginnt die Eroberung der Morea/Peloponnes 1446

Damals verständigte er sich mit Venedig
 und richtete sein Gesicht gegen Griechenland
 Er ging nach **Morea** hinüber, zu dem Ort,
 der **Hexamilion** genannt wir.
 Dort war eine hohe Mauer vom Meer bis zum Meer,
 sechs Meilen lang.
 Er nahm sie gewaltsam ein und zerstörte sie.
 Die Brüder des konstantinopolitanischen Kaisers
 fielen vor ihm erschlagen zu Boden.
 Sie nahmen die Gefangenen und die Beute
 und verbrannten die Häuser
 und vernichteten jedes gute Landstück.
 Er nahm auch **Vlora** ein zu jener Zeit.

364 Murad II. leidet an Skanderbeg

Er ging mit **Skanderbeg**, seinem Diener, zu kämpfen,
 der von ihm abgefallen war.
 Mit ihm ging sein Sohn **Mehmed**.
 Er bedrängte die Stadt **Kruja**.
 sie schütteten gegen sie einen Wall auf viele Tage lang.
 Sie schlugen ihre festen Mauern, richteten aber nichts aus.
 Da ging er von dort weg und kehrte in sein Land zurück.
 Er wurde krank vor Sorge um die Sache
 und starb in Adrianopel
 im Monat November
 im Jahre fünfzigundvierhunderttausend.
 Randnotiz: 1450
 Sein Sohn **Mehmed II.** regierte an seiner statt.

365 Mehmed II. 1432/1444–1446, 1451–1481

Einundzwanzig Jahre war **Mehmed II.** bei seinem Herrschaftsbeginn
 und dreißigundzwei Jahre herrschte er.
 Und der Name seiner Mutter war **Irene**

Tochter des Despoten. בת הדיש"פוטו מהשיר"ביאה:
 Und er wurde ein erfolgreicher Mann ויהי איש מצליח
 und Geisel und Bruch der Unbeschnittenen alle Tage. ושוט ושובר הערלים כל הימים.
 Er tötete seine Brüder. ויהרוג את אחיו.
 Und die Herrschaft hatte Bestand in seiner Hand. והממלכה נכונה בידו:
 Er liebte die Weisen ויאהוב את החכמים
 und die nachsinnen und Künste verstehen ואת החרשים יודעי מלאכת מחשבת.
 und gabe ihnen nach ihrer Arbeit. ויתן להם כפעלם:
 Er wollte, ויואל
 daß die berühmten Leute seine Kämpfe aufschrieben, שיכתבו אנשי השם מלחמותיו.
 ihm ewigen Ruhm zu erwerben, לקנות לו שם עולם
 der nicht entfernt werden kann. אשר לא יכרת:
 Er las die Chronigen alles Könige, ויקרא בדברי הימים מכל המלכים
 die vor ihm waren. אשר היו לפניו:
 Er liebte den **Johannes Maria Vicentino**, ויאהב את יוא"ן מאר"יאה ויצני"טינו
 den Diener seines Dieners, עבד עבדו
 darum daß er על אשר כתב
 in ihrer Sprache und in der italienischen Sprache schrieb, בלשונם ובלשון איטא"לקי
 den Kampf, את המלחמה
 den er mit dem persischen König **Uzun Hasan** kämpfte. אשר נלחם עם אושונק"אשנו מלך פרס:
 Und zu seinen vielen guten Eigenschaften ולרוב מדותיו הטובות
 erwarb er sich einen Namen unter den Helden, קנה שם בגבורים
 die seit jeher berühmt waren. אשר מעולם אנשי השם
 Sein Ruf ging in alle Welt. ויהי שמעו בכל הארץ:

Gn 6,4

366 Die Eroberung von Konstantinopel 1453

Und er spannte seinen Wagen an und nahm sein Volk mit sich. ויאסור את רכבו ואת עמו לקח עמו:
 Und er richtete sein Gesicht gegen Konstantinopel וישם אל קושטאנ"טינופולי פניו.
 mit gewaltigem Volk und starker Hand בעם כבד וביד חזקה.
 und bedrängte/belagerte es ויצורו עליה
 auf dem Meer und auf dem Lande lange Zeit. בים וביבשה ימים רבים:
 Der Kaiser schickte zu den Königen der Unbeschnittenen um Hilfe. וישלח הקיסר אל מלכי הערלים לעזרה.
 wie eine taube Viper וכפתן חרש
 wollten sie nicht hören. לא אבו שמוע:
 Sie kämpften gegen es jeden Tag וילחמו עליה. דבר יום ביומו.
 und gruben rings um. ויחפרו סביב סביב.
 Sie bauten eine **Brücke** von **Pera** ויעשו גשר מעבר פ"ירה
 zweitausend Ellen lang, אלפים אמה אורכו
 ein Werk der Ingenieurkunst, מעשח חרש וחושב.
 wie es nicht gesehen worden war. אשר לא נראה כמוהו:
 Sie errichteten darauf Türme, ויקימו עליו מגדלים.
 die Leute der Stadt zu bekämpfen. להלחם עם אנשי העיר.
 Und auch sie füllten ihre Hand וגם הם מלאו את ידם
 und befestigten sie Tag für Tag ויחזקוה דבר יום ביומו
 und gaben ihren Augen keinen Schlaf. ולא נתנו שינה לעיניהם:
 Die Türken schütteten einen Wall gegen sie auf וישפכו אליה התוגרמים סוללה
 und schlugen ihre Mauern bis zum Einsturz. ויכו חומותיה עד רדת:
 Es kam der Tag, da Mehmed anwies, ויהי היום ויצו מהומיט
 und sie im Lager ausriefen: ויעבירו קול במחנה לאמר.
 Stellt euch auf und macht euch bereit התיצבו והכינו עצמכם

Nm 20,20

Ps 58,5

für morgen.
לעת מחר:

Wenn wir dieser Stadt zum Kampf nahen,
כִּי קִרְבִּים אֲנַחְנוּ אֶל הָעִיר הַזֹּאת לַמִּלְחָמָה
dann gibt sie G'tt in unsere Hand.
וְנִתְּנָה הָאֱלֹדִים בְּיָדֵנוּ.
Und nach der Beute dürft ihr eure Hand strecken drei Tage.
וּבְבִיזָה תִּשְׁלַחוּ אֶת יָדֵיכֶם שְׁלֹשֶׁת יָמִים.
Da freuten sich die Soldaten sehr.
וְיִשְׂמְחוּ אַנְשֵׁי הַחֵיל מְאֹד.
Sie aßen nicht und trnaken nichts an jenem Tage.
וְלֹא אָכְלוּ וְלֹא שָׁתו מֵאוֹמָה בְּיוֹם הַהוּא:
Als die Sterne aufgingen, saßen sie, Brot zu essen,
וְיֵהי בְצֹאת הַכִּכְבִּים וַיֵּשְׁבוּ לֵאכּוֹל לֶחֶם.
jeder mit seinem Bruder und mit seinem Gefährten.
אִישׁ אֶת אָחִיו וְאִישׁ אֶת רֵעֵהוּ.
Sie freuten sich gemeinsam
וְיִשְׂמְחוּ יַחְדָּיו.
und umarmten und küßten einander
וַיַּחְבְּקוּהוּ וַיִּשְׁקוּ אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ.
und gingen zu ihren Zelten.
וַיֵּלְכוּ לְאַהֲלֵיהֶם:
Und der Klang war zu hören in der Stadt
וְהַקּוֹל נִשְׁמַע בְּעִיר.
Und die Stadt **Konstantinopel** war bestürzt.
וְהָעִיר קוֹשְׁטַנְטִינֹפּוֹלִי נְבוּכָה:
Sie weinten sehr
וַיִּבְכוּ בְּכִי גָדוֹל.
und riefen jeder zu seinem Gott,
וַיִּקְרְאוּ אִישׁ אֶת אֱלֹהָיו
befragten für die Lebenden die Toten
וַיִּדְרְשׁוּ בְּעַד הַחַיִּים אֶל הַמֵּתִים:
und trugen ihre Knochen rings um die Stadt
וַיִּשְׂאוּ אֶת עֲצָמוֹתֵם סָבִיב לָעִיר.
und kasteieten auch sie sich an jenem Tage.
וַיִּתְּעֲנוּ גַם הֵם בְּיוֹם הַהוּא:
Zwei Mauern waren ringsum.
וּשְׁתֵּי חוֹמוֹת סָבִיב לָהּ
Die Kriegsleute stellten sie zwischen die Mauern
וַיִּשְׁיִמוּ אֶת אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה בֵּין הַחוֹמוֹת
und schlossen die Tore.
וַהֲדִלְתוּ סָגְרוּ:
Am Ende der mittleren Wache
וְיֵהי בְּסוֹף הָאֲשִׁמּוֹרֶת הַתִּיכוֹנָה
nahten die Türken der Stadt
וַיִּקְרְבוּ הַתּוֹגֵרְמִים הָעִירָה.
und kämpften heftig um sie.
וַיִּלְחֲמוּ אֵלֶיהָ בְּחִזָּקָה:
Auch die Leute der Stadt füllten ihre Hände
גַּם אַנְשֵׁי הָעִיר מָלְאוּ אֶת יָדָם
und warfen Steine auf sie
וַיִּדּוּ אֶבֶן בָּם
und Pfeile und Schleudersteine
וַחֲצִי' וְאֶבְנֵי קֶלַע
bis zum Licht des Morgens.
עַד אוֹר הַבּוֹקֶר.
Viele von den Türken starben in jener Zeit.
וַיָּמוּתוּ תּוֹגֵרְמִים רַבִּים בַּעַת הַהִיא:
Als der Morgen anbrach,
הַבּוֹקֶר אוֹר
nahte Mehmed.
וּמֵהוֹמֵיט הַקְּרִיב.
Sie gaben das Zeichen zum Kampf.
וַיִּתְּנוּ אוֹת מִלְחָמָה.
Er wies an und sie kämpften gegen sie ringsum.
וַיִּצּוּ וַיִּלְחֲמוּ עֲלֶיהָ סָבִיב סָבִיב:
Sie hatten die Mauern unter sich geteilt
וַיַּחֲלֲקוּ הַחוֹמֹת בֵּינֵיהֶם
auf dem Meer und auf dem Festland.
בַּיָּם וּבִיבְשָׁה.
Sie stimmten einen großen Lärm an.
וַיִּרְעוּ תְּרוּעָה גְדוֹלָה
Die Erde bebte von ihrem Klang.
וַתִּבְקַע הָאָרֶץ לְקוֹלָם
Es war von fern zu hören.
וַיִּשְׁמַע לְמֶרְחֹק:
Sie hielten ihre Schilde über ihre Köpfe
וַיִּשְׁיִמוּ מִגְנֵיהֶם בְּרֹאשָׁם.
und stiegen auf Leitern auf die Stadtmauern mit Gewalt.
וַיַּעֲלוּ בְּסִלְמוֹת עַל חוֹמוֹת הָעִיר בְּחִזָּקָה:
Die Leute der Stadt stürzten viele von ihnen zu Boden.
וַיִּפְּלוּ מֵהֶם אַנְשֵׁי הָעִיר רַבִּים אֶרְצָה:
Wenn einer fiel,
וְיֵהי בְּנִפּוֹל הָאֶחָד.
kamen zwei statt seiner hinauf,
וַיַּעֲלוּ שְׁנַיִם תַּחְתָּיו
denn sie waren mehr als die Heuschrecke.
כִּי רַבּוּ מֵאַרְבֶּה.
Viele Türken starben zu jener Zeit
וַיָּמוּתוּ תּוֹגֵרְמִים רַבִּים בַּעַת הַהִיא.
und die Übrigen wichen
וְהַנִּשְׁאָרִים נָזְרוּ

Est 9,10

Est 3,15b

Jes 8,19

1Kg 1,40

zurück. אחור:
Und Mehmed kam ein zweites Mal. ומה'ומיט הקריב שנית.
Er sprach vor den Soldaten וידבר באזני אנשי החיל.
und sie kämpften wieder wie zuvor וישבו לחלום כבראשונה.
und stiegen auf die Leitern. ויעלו בסולמות
Auch die Leute der Stadt füllten ihre Hand in jener Zeit וימלאו נם אנשי העיר את ידם בעת ההיא.
und stürzten sie zu Boden ויפילו ארצה
mit Steinen und mit Pfeilen und mit brennendem Feuer. באבנים ובחצים ובאש הבוררת.
Andere kamen statt ihrer hinauf. ויעלו אחרים תחתם.
Und die Leute der Stadt konnten ihren Geist nicht zurückwenden ולא יכלו אנשי העיר השב רוחם בעת ההיא.
Ein Genuese war unter ihnen, איש ג'ינוב"ש היה בתוכם.
Johannes Justinian war sein Name. יוא"ן יושטיניאנו שמו
Der war ein Kriegsheld. והוא גבור חיל.
Er kämpfte mit aller Kraft והוא נלחם בכל עוז.
und die Griechen setzten ihre Hoffnung auf ihn. וישימו היונים את כסלם באיש ההוא:
Als sie kämpften, ויהי בהלחמם
schlugen ihn die Feinde ויכוהו האויבים
und er wich von der Mauer ויסר מעל החומה
und ging, sich zu erholen. וילך להרפא:
Kaiser Konstantin, Sohn der Helena hörte das וישמע קושטא"נטינו בן אילינה הקיסר.
und ging zu ihm, וילך אליו
flehte ihn an ויתחנן לו
und bat ihn, ויבקש מלפניו
auf die Mauer zurückzukehren. לשוב אל החומה:
Aber er wollte nicht auf ihn hören. ולא אבה שמוע אליו:
Der Kaiser wies an, ויצו הקיסר
und sie öffneten das innere Tor der Mauer ויפתחו את פתח החומה הפנימית
und er ging in die Stadt. וילך העירה:
Als er ging, ויהי בלכתו
fürchteten sich die Leute, ויפחדו האנשים
die auf der Mauer waren, אשר על החומה.
denn *sein (schützender) Schatten war von ihnen gewichen* כי סר צלו מעליהם
und sie kämpften nicht mehr wie sonst. ולא נלחמו כפעם בפעם:
Die Türken kamen heran ויקרבו חתוגרמים
und stiegen auf die Mauer ויעלו על החומה
und die Griechen flohen vor ihnen. ויברחו היונים מפניהם:
Sie suchten in die Stadt zu kommen durch das Tor, ויבקשו לבא העירה דרך חשער
durch das der Genuese gekommen war. אשר בא הג'ינוב"ש.
Sie flohen vor einem Schwert וינוסו כמפני חרב.
und strauchelten einer über den anderen. ויכשלו איש באחיו.
Auch der Kaiser floh mit ihnen, ויברח גם הקיסר בתוכם
denn er fürchtete um sein Leben כי ירא את נפשו.
und fiel zu Boden. ויפול ארצה:
Die Leute der Stadt zerstraten ihn in ihrer Hast וירמסוהו אנשי העיר בחפזם
und er starb an jenem Tage wie einer der Leeren. וימות ביום ההוא כאחד הרקים.
Die Leute des Heeres flohen nach drinnen. וינוסו אנשי הצבא פנימה:
Allein zwei zogen den Tod dem Leben vor an jenem Tage שנים לבדם בחרו מות מחיים ביום ההוא.
und kämpften bis sie ihre Seele ausgehaucht hatten, וילחמו עד צאת נפשם.
denn ihr Herz war wie das Herz des Löwen. כי לבם כלב הארי:
Als sie in die Stadt kamen, ויהי בבואם העירה.
töteten sie etwa achthundert ויהרגו כשמנה מאות
Kustode/Blatthüter איש

Schwertträger, איש שולפי חרב.
 die sich dort an der Stadttoröffnung zu der Zeit befanden. הנמצאו שם פתח שער העיר בעת ההיא:
 Auch die Bewohner der Stadt, וגם את יושבי העיר
 die ihnen entgegen kamen mit Pfeilen und mit Bogen אשר באו לקראתם בחצים ובקשת
 erschlugen sie mit Schwertes Schneide. הכו לפי חרב:
 In der Stadt fallen sie ein, וישוקו בעיר
 auf die Mauern stiegen sie, ויעלו בחומות.
 durch die Fenster kommen sie. ויבואו בעד החלונים.
 Und nach der Beute streckten sie ihre Hand. ובביזה שלחו את ידם
 Und keiner rettete aus ihrer Hand. ולא היה מידם מציל:
 Die Stadt ging ins Exil, ותצא העיר בגולה
 das Volk wurde aus der Stadt ausgerottet ויכרת העם מהעיר
 und die Frauen vergewaltigt והנשים נשכבו.
 und gingen in Gefangenschaft für den Bedränger. ותלכנה שבי לפני צר:
 Sie gingen zu den Höhenheiligtümern וילכו אל הבמות
 und nahmen ihre Beute und ihr Silber und ihr Gold. ויקחו את שללם ואת כספם ואת זהבם:
 Und die Bilder und die Stelen zerbrachen sie. ואת צלמיהם ואת מצבותם שברו
 Die Geistlichen exilierten sie an jenem Tage. ויגלו הכוהנים ביום ההוא:
 Damals richtete DER NAME Sein Wort auf, אז הקים יי את דברו
 das er durch den Profeten Jeremia gesprochen hatte: אשר דבר ביד ירמיהו הנביא לאמר.
 Auch bei dir wird ein Becher vorübergehen, גם עליך תעבור כוס
 du wirst trinken und dich entblößen. תשכרי ותתערי:
 Sie holten aus der Stadt sehr viel Silber und Gold ויציאו מהעיר ההיא כסף וזהב לרוב מאד.
 auch der Rest des Raubes und der Beute hat keine Zahl. וליתר הביזה והמלקוח אין מספר:
 Der Türke Mehmed verzehrte die Beute seiner Feinde ויאכל מה'ומיט התוגר את שלל אויביו
 an jenem Tage ביום ההוא.
 im Jahre dreiundfünfzigundvierhundertundtausend בשנת שלשה וחמשים וארבע מאות ואלף
 Randnotiz: 1453 על השוליים: 1453
 am fünfundzwanzigsten Mai. (1453-05-25) בעשרים תשעה ימים לחדש מא'יין:
 Am dritten Tage ויהי ביום השלישי.
 machte Mehmed ein großes Mahl ויעש מהומ'יט משתה גדול
 für alle seine Fürsten und seine Diener. לכל שריו ועבדיו
 Als sie guten Mutes waren beim Wein, ויהי כטוב לבם ביין.
 wies er an, ויצו
 und sie brachten die Gefangenen, ויביאו את השבויים
 die Obersten des Volkes des Landes ראשי עם הארץ
 und brachte sie blutig in die Fragewelt hinab. ויורידם בדם שאולה:
 Sie brachten auch den Fürsten der Stadt Loukas ויביאו גם רירי'לקה שר העיר
 und töteten seinen erstgeborenen Sohn vor ihm, ויהרגו את בנו הבכור בפניו.
 und den zweiten ließ er leben, um bei ihm zu liegen, ואת השני החיה לשכב עמו.
 und auch den Alten brachte er blutig in die Fragewelt hinab. וגם את הזקן הוריד בדם שאולה:
 Merkt und seht, דעו איפה וראו
 daß Konstantin, Sohn Helenas כי קושט'אנטינו בן אי'לינה.
 der erste war, היה הראשון
 der in jener Stadt regierte אשר מלך בעיר חהיא.
 und Konstantin, Sohn Helenas וקושט'אנטינו בן אי'לינה.
 der letzte war. היה האחרון:
 Die Stadt war in der Hand der unbeschnittenen Könige ותהי העיר ביד המלכים הערלים
 tausend אלף

Joe 2,9

Est 9,10

Klg 1,5

Klg 4,21

1Kg 2,9

1Kg 2,9

undhundertundzwanzigundein Jahr. ומאח ועשרים ואחד שנה.

Randnotiz: 1121 על השוליים: 1121

Sie fiel durch die Hand der Türken in jener Zeit. ותפול ביד התוגרמים בעת ההיא:

Damals gaben die Genuesen die Stadt **Pera** אז נתנו הג'נוב"סי את העיר פיר"ה

dem Mehmed friedlich. אל מה"ומיט בשלום:

Nach weiteren Tagen rissen sie ihre Mauern ein. ויהי לימים עוד ויפילו חומותיה.

und er nahm von den Frauen und von den Kindern soviel er wollte. ויקח מהנשים ומהילדים ככל אשר אותה נפשו.

Und keiner rettete aus seiner Hand. ולא היה מידו מציל

Er verfügte über die verborgenen goldenen Schätze. וימשול במכמני הזהב.

Dan 11,43

Mehmed wies an ויצו מהומ"ט

und sie bauten die durchbrochenen Mauern Konstantinopels auf ויבנו את חומות קושטנט"ינופולי הפרוצו'

wie vorher כבראשונה

und holten hinein aus allen Städten, die er genommen hatte ויביא אליה מכל הערים אשר לקח

Männer und Frauen zum wohnen. אנשים ונשי' לשבת

Sie wurde ihre Königsstadt bis zu diesem Tage. ותהי עיר מלכותם עד היום הזה:

367 Umgestaltung der Morea

Die **Albaner**, die die Morea bewohnten, hörten, וישמעו האלב"אנישי יושבי המ"וריאה

daß die Stadt eingenommen worden war כי נלכדה העיר

und daß der Kaiser tot war. וכי מת הקיסר.

Da widersetzten sie sich dem **Thomas** und seinem Bruder **Demetrios** וימרו בטומ"אשו ודימיט"רו אחיו.

und gingen zu Mehmed um Hilfe. וילכו אל מהומ"ט לעזרה:

Er erhörte sie וישא את פניהם.

und schickte Soldaten zu ihrer Hilfe. וישלח בעזרתם אנשי חיל.

Die Albaner, die die Morea unterwarfen sich Die ויכנעו האלב"אנישי

und blieben wohnen wie zuvor. וישבו תחתם כבראשונה.

Sie versprachen dem Mehmed ויאמרו לתת למה"ומיט

siebzehntausend Gulden jedes Jahr zu geben. שבעה עשר אלף זהובים מדי שנה בשנה

Er ernannte den **Thomas** zum Despoten von Morea. ויקרא טומא"שו דיספ"וטו המור"יאה.

Nur um den Thron wollte er größer sein. רק הכסא יגדל:

Gn 41,40b

368 Einnahme Athens 1456/1458

Mehmed sammelte sein Heerlager ויאסוף מהומ"ט מחנהו

und ging nach **Athen** וילך לאט"יני.

und belagerte es. ויחן עליה

Und die Stadt war sehr befestigt. והעיר בצורה מאד:

Der Mann, der der Herr des Landes war, sah, וירא האיש אדני הארץ

daß seine Kraft nicht zum Himmel reicht, sie zu retten, כי אין לאל ידו להצילה

und gab es in seine Hand. ויתננה בידו.

Mehmed gab ihm von den offenen Städten bewohnte Städte, ומהומ"ט נתן אליו מערי הפרזי די מחיתו

die zu seiner Versorgung genügten ערים לשבת:

Seine beiden Söhne nahm er mit sich, denn sie gefielen ihm. ואת שני בניו הוליך אתו כי נשאו חן בעיניו.

Die Knaben wuchsen ויגדלו הנערם

und der eine wurde ein tüchtiger Mann ויהי האחד לבן חיל.

und er liebte ihn sehr. ויאהבהו מאד:

369 Frankreich: Karl VII. 1403/1422–1461

Nachdem die Sterne aus ihren Bahnen gekämpft hatten ויהי אחרי אשר נלחמו הככבים ממסלותם

mit König Karl VIII. von Frankreich, (**richtig: Karl VII.**) עם קא"רלו השמיני מלך צרפת.

ließen sie wieder von ihm ab. שבו וירפו לו

Kustode/Blatthüter ואחרי

Ri 5,20

und nachdem alle Hoffnung verloren war,
zerbrach er mit seinen Kämpfen das Haupt seiner Feinde
und nahm sein Königreich aus ihrer Hand.
Er nahm auch die Normandie ein,
nachdem sie um jenes Lande gekämpft hatten
dreißigundsechs Jahre. (36)
Er nahm auch Aquitanien ein,
nachdem es in der Hand der Engländer
vierzig Jahre gewesen war. (40)
Kar^l merkte,
daß das Gute und das Schlechte aus der bösen Zeit geboren werden,
wie gewonnen so zerronnen.
Nachdem ihm G'tt des Böse
aus seinem Hause aufgerichtet hatte
und er mit seinem Sohn Ludwig^g gekämpft hatte,
der nach ihm regierte,
da war sein Königtum gefestigt.
Er erkrankte
und starb alt und satt an Tagen.
Viele der Ärzte dachten,
daß einer ihm Gift gegeben hatte.

370 Frankreich: Ludwig XI.

Sein Sohn Ludwig XI.
regierte an seiner statt.
im Jahre siebenundfünfzigundvierhunderttausend.
Randnotiz: 1457
Die Fürsten von Frankreich fürchteten sich vor ihm.
sie sprachen zum Herzen seines Bruders Kar^l,
dem Herzog von Berry, Folgendes:
Komm, sei uns Anführer
und diese Regierung soll unter deinen Händen sein.
Und jetzt sei unbesorgt
und dein Herz werde nicht weich,
denn mit dir sind wir,
überall, wohin du gehst.
Karl hörte auf ihre Stimme
und ging in die Bretagne mit starker Hand
und nahm sie ein.

Jes 7,4

Jos 1,9

371 Mehmed II. bemächtigt sich Akarnaniens 1458

In jenen Tagen kämpften die Leute von Mehmed^g
mit dem Despoten von Akarnanien^g,
das ist Arta,
Tag für Tag.
Der Despot konnte nicht standhalten.
Er hatte sich zur Frau genommen,
die Tochter des Johannes, Heerführer von Alfons, König von Neapel.
Der gehörte zu seinen Helfern
und rettete ihn vor dem Schwert der Türken.
Die kehrten in
Bogen/Heft 13, Lage 2

ihr Land zurück. ארצם:

Sein Schwiegervater, der Heerführer Johannes, ging fort. וילך יוא"ני חמיו שר הצבא מאתו.
Die Diener des Despoten verschworen sich gegen ihren Herren. ויקשרו עבדי הדיש"פוטו על אדוניהם קשר.
und gaben ihn in die Hand des Mehmed. ויתנוהו ביד מהומ"יט.
Der nahm sein ganzes Land aus seiner Hand. ויקח את כל ארצו מידו:
Sein Herz überhob sich sehr. ויגבה לבו מאד
Er war höher als seine Väter. וירם מאבותיו
Er mehrte sich Pferde sehr. וירבה לו סוסים מאד:

372 Georg Branković, 1377/1427–1456, zwischen Ungarn und Osmanen

Das hörte Georg, der Fürst Serbiens, der Vater seiner Mutter. וישמע ג'יאור"ג'יאו שר השירב"יאה אבי אמו.
Er fürchtete sich und ihm war sehr angst. ויירא ויצר לו מאד.
Er ging zum ungarischen König um Hilfe. וילך אל מלך אונגאריאה לעזרה:
Der hörte nicht auf seine Stimme. ולא שמע בקולו.
Da wurde er tödlich zornig. ויחר אליו עד מות:
Er hörte, וישמע
daß Michael Szilágyi und Ladislaus, כי מיק"ל וי"לוגו ולאדיש"לאו
die Brüder der Frau des Wojewoden in Belgrad, אחי אשת הואיב"ודה אשר בבילג"ראדו.
durch sein Land kamen באים דרך ארצו.
und schickte ihnen entgegen. וישלח לקראתם:
Die Männer gingen, וילכו האנשים.
Michael entkam ihnen. ויברח מיק"ל מידם.
Aber seinen Bruder erschlugen sie mit Schwertes Schneide. ואחיו הוכו לפי חרב.
Und Michael bewahrte die Sache. ומיק"ל שמר את הדבר:
Er schickte, den Georg auszukundschaften. וישלח לרגל את ג'יאורג'יאו
Die Boten kehrten zurück וישבו המלאכים
und sagten: ויאמרו
Wir sind zu Georg gekommen באנו אל ג'יאורג'יאו.
und er geht, die Städte seines Königreiches zu sehen וגם הולך לראות ערי מלכותו
am Ufer des Flußes Donau. על שפת נהר דינ"וביא.
Da zog er zu ihm aus auf den Weg mit starker Hand. ויצא אליו הדרך ביד חזקה:
Er stellte sich ihm zum Kampf. ויערוך אתו מלחמה
Er schlug ihn mit seiner rechten Hand ויכהו ביד ימינו
und fing ihn lebend ויתפשוהו חי
und nahm ihn mit sich. ויוליכהו אתו:
Georg gab ihm Lösegeld für sein Leben ויתן אליו ג'יאורג'יאו כופר פדיון נפשו
und kehrte nach Hause zurück. וישב אל ביתו:
Sein Blut floß täglich, ויצא דמו יום יום
die Ärzte konnten es nicht stoppen. ולא יכלו הרופאים לסגור בעדו
Er wurde ohnmächtig und starb. ויתעלף וימות.
Sein Sohn Lasar regierte statt seiner. וימלוך לאזאר"רו בנו תחתיו:
Er vertrieb seinen großen Bruder Gregor, ויגרש את ג'יאור"ג'יאו אחיו הגדול.
den Gregor, den Murad geblendet hatte, הוא ג'יאור"ג'יאו אשר עיוור אמ"וראט.
und der ging fort. וילך מאתו:
Nach Tagen ויהי לימים
legte sich Lasar zu seinen Vätern. וישכב לאז"ארו עם אבותיו.
Und es entstand Streit zwischen ihnen. ויהי ריב ביניהם:

373 Vergebliche und verspätete ungarische Hilfe für Serbien 1459

Der blinde Gregor ging וילך ג'יאור"ג'יו העיוור
zu dem Türken Mehmed um Hilfe אל מהומ"יט התוגר לעזרה
Kustode/Blatthüter ותלך

Und die Frau des toten Lasar ותלך גם אשת לאזאר"רו המת
ging zum König von Ungarn אל מלך אונגאר"ריאה
und weinte und flehte ihn an ותבך ותתחנן לו
und bat ihn wegen ihres Volkes. ותבקש מלפניו על עמה:
Ladislaus sammelte sowohl Heer als auch Reiter. ויאסוף לאד"שלאו גם חיל גם פרשים.
Er schickte sie וישלחם
mit **Johannes Carvajal, Kardinal von St. Angel**, עם יוא"ן קארא"פוגא חשמן שא"נט אנ"ג"לו
ihr zu helfen. להיות בעזרתה:
Aber sie richteten nichts aus, ולא עשו מאומה
denn Mehmed eilte zu schicken, bevor sie kamen. כי נחפז מהומ"יט לשלוח טרם בואם
Sie nahmen alle Städte Serbiens, ויקחו את כל ערי השיר"ביאה
wie ein Mann ein Ohrläppchen nimmt. כקחת איש בדל אוזן.
Da kehrte der Kardinal zurück. וישוב החשמן אחור.
Beinahe wankten seine Füße zu jener Zeit, וכמעט נטיו רגליו בעת ההיא
das ist das Jahr neunundfünfzigundvierhundertundtausend. היא שנת תשע וחמשים וארבע מאות ואלף:
Randnotiz: 1459 על השוליים: 1459

Am 3,12

374 Vorübergehender Abfall der Morea von Mehmed II.

In jenen Tagen fiel der Despot von Morea **בימים** ההם מרד דיש"פוטו המו"ריאה
von Mehmed ab במה"ומיט
und gab ihm nicht den Tribut, ולא נתן אליו המס
denn er stützte sich auf die Stütze dieses gesplitterten Rohres, כי נשען על נשענת קנה רצוץ
die Unbeschnittenen, הערלים.
und seine Erwartung wurde enttäuscht. ונכזבה תוחלתו:
Und er kehrte zurück, sich unter seinen Fittichen zu bergen וישוב לחסות תחת כנפיו.
und er nahm ihn auf. ויקבלהו.
Aber in seinem Herzen bewahrte er die Sache. אבלבו שמר את הדבר:

2Kg 18,21

375 Mehmed II. zieht gegen Ungarn 1456

Mehmed sah, **וירא** מהומ"יט
daß die Sterne aus ihren Bahnen mit seinen Feinden kämpften כי הככבים ממסלותם נלחמו עם אויביו.
und daß er von den Leuten Serbiens gerufen wurde. וכי נקרא מאנשי השירב"יאה.
Er sagte: ויאמר
Es ist Zeit, zu handeln. עת לעשות:
Er sammelte sein Heerlager ויאסוף מחנהו
und ihre Musterungen waren hundertundfünfzigtausend. (150 000) והיו פקודיהם מאה וחמשים אלף.
Er wandte sich nach Ungarn. וישם אל אונגאר"ריאה פניו:
Er zog über die Berge ויעבור ההרים
und ging bis zum Fluß Sau. וילך עד הנהר שא"בה:

Ri 5,20

376 Ungarische Truppensammlung, Predigt Johannes Kapistrans 1456

Der **Kardinal Johannes**, **ויאסוף** יו"אן החשמן
den der Papst gesandt hatte, sammelte ebenfalls Kriegsleute אשר שלח האפיפיאור גם הוא אנשי חיל.
aus Deutschland und aus Böhmen und aus Ungarn, מאשכנז ומיבוא"ימיאה ומאונגאר"ריאה
denn der Bruder **Johannes Kapistran** כי דרוש דרש האח יוא"ן קאפישט"ראנו
predigte vor den Ohren des Volkes des Landes. באזני עמי הארץ.
Er gelobte ihnen das Paradies im Namen des Papstes. וידור להם הגן עדן בשם האפיפיאור.
Sie glaubten seinen Worten. ויאמינו לדבריו.
Ihre Gemusterten waren vierzig-tausend. (40 000) והיו פקודיהם ארבעים אלף:
Auch der Wojewode sammelte sowohl Streitmacht als auch Reiter. גם הואיבודה אסף גם חיל גם פרשים

Sie kamen nach Belgrad,
einer Stadt am Rand ihres Gebietes.
ויבואו לב"ל גרא"דו
עיר קצה גבולם:

377 Mehmed II. bei der Belagerung Belgrads verwundet 1456

Mehmed nahte und lagerte gegen **Belgrad**
am Ufer des Flußes Donau.
ומהומיט הקריב ויחן על ב"ל גרא"דו.
אשר על שפת הנהר דינ"וביאן.
Sie kämpften gegen es viele Tage.
וילחמו אליה ימים רבים:
Sie schlugen ihre Mauern Tag um Tag.
ויכו חומותיה דבר יום ביומו:
Auch die Leute der Stadt ihre Söldner füllten ihre Hand.
גם אנשי העיר ושכיריה מלאו את ידם.
und befestigten sich sehr.
ויתחזקו מאד:
Sie brachten ihre Mauern zu Fall
ויפילו חומותיה
und nahten ihr.
ויקרבו אליה
Aber sie bewältigten sie nicht,
ולא יכלו לה.
denn die Leute der Stadt retteten sie, weil da die Mauer war.
כי הצילוה אנשי העיר כאשר בהיות החומה:
Mehmed ergrimnte
ויחר למהומי"ט
und sagte:
ויאמר
Gönnt ihr keine Ruhe tags und nachts.
אל תתנו דומי לה יומם ולילה.
Er wies an
ויצו
und sie verteilten unter sich die Mauern
ויחלקו ביניהם החומות.
und kämpften gegen sie.
וילחמו עליה
In jener Zeit starb eine große Menge.
וימותו בעת ההיא עם רב:
Es war am Abend,
ויהי לעת ערב
da nahten auch Mehmed und seine Leute,
ויקרבו גם מהומי"ט ואנשי משמרתו
zu sehen,
לראות
ob G'tt sie vielleicht in seine Hand gäbe.
אולי יתננה האלדים בידו:
Die Schützen schossen von der Mauer.
ויורו המורים מעל החומה
Sie trafen ihn in seine rechte Brust
ויכוהו בדדו הימנית
Er wurde schwach.
ויחלש
Sie trugen ihn fort.
וישאוהו האהלה:
Ihr Herz wurde weich
וירך לבבם
und sie ließen von der Stadt ab
ויעלו מעל העיר
und kämpften nicht weiter.
ולא נלחמו עוד:
Sie ließen die Kanonen, wie sie waren, zurück
ויניחו האלים חמננחים כאשר הם
und kehrten in das Lager zurück.
וישובו אל המחנה:
Es war im Dunkel der Nacht, da zogen sie von dort weg
ויהי באישון הלילה ויסעו משם
und gingen nach Griechenland.
וילכו למסעיהם אל ארץ יון:
Und Mehmed drängte es zu seinem Hause
ומהומי"ט נדחף אל ביתו.
und war in seinem Herzen gebrochen
ויכנע בלבבו.
und sprach nicht seit jenem Tage und fortan
ולא דבר מהיום ההוא והלאה
hochtrabend wie vorher, denn er war verbittert.
גבוה גבוה כבראשונה. כי נפשו מרה לו.
Und jedesmal, wenn sie von Belgrad sprachen,
ובכל עת דברו מב"ל גרא"דו
stieg sein Grimm in seine Nase.
תעלה חמתו באפו:

Jes 62,7

2Sm 11,24

Est 6,12

378 Papst Calixt III. folgt Pius II. 1458

In jenen Tagen starb der Papst **Calixt**
Und sie wählten den **Enea Piccolomini**
Er ging nach Mantua
וילך למאנט"ואה
und sie verabredeten sich, mit dem Türken zu kämpfen.
ויועדו להלחם בתוגר
Auch er beabsichtigte, mit den Soldaten zu gehen.
ויאמ' ללכת גם הוא עם אנשי החיל.
Und sie richteten nichts aus,
ולא עשו מאומה.
denn G'tt wandte
כי הסב חאלדים את
לבם Kustode/Blatthüter

379 Mehmed II. erobert die Peloponnes 1460

Mehmed hörte, **וישמע** מהומ"ט
 daß sie zusammengekommen waren, כי נועדו יחדיו
 gegen sein Land zu kämpfen להלחם בארצו
 und sammelte sein Heerlager ויאסוף מחנהו
 im Jahre sechzigundvierhundertundtausend. בשנת ששים וארבע מאות ואלף:
 Randnotiz: 1460 על השוליים: 1460
 Er schickte sie in die **Morea**. וישלחם אל המ"וריאה.
 Sie nahmen jenes ganze Land ויקחו את כל הארץ ההיא.
 und die Stadt **Korinth**. ואת העיר קור"ינטו.
 Und der Despot **Demetrios** wurde lebend gefangen. ודימ"יטרו דיספ"וטו נתפש חי.
 sie schickten ihn nach Konstantinopel וישלחוהו אל קושטאנ"טינופול
 gebunden mit Ketten, אסור בנחושתים
 denn er war von seinen Herrschaften abgefallen כי מרד באדונו
 und hatte seinen Bund gebrochen. ואת בריתו הפר:
 Und sein Bruder **Thomas** floh nach Rom וטומ"אשו אחיו ברח לרומה.
 und gab dem Papst den Kopf einer Leiche als Gabe. ויתן אל האפיפיאור ראש פגר אחד למנחה.
 Der nahm ihn auf ויקבלהו
 und gab ihm ausreichend für seinen Lebensunterhalt. ויתן אליו די מחיתו:

380 Osmanen nehmen Trapezunt ein 1461

Mehmed sammelte wieder Soldaten. **ויאסוף** עוד מה"ומיט אנשי חיל
 Er ging mit seinen Schiffen in das pontische Meer. וילך עם ספינותיו אל הים פונ"טו:
 Er belagerte die Stadt **Trapezunt** ויחן על העיר טריביש"ונדה
 und bedrängte sie ויצר עליה
 und nahm sie ein וילכדנה.
 im Jahre zweiundsechzigundvierhundertundtausend. בשנת שנים ושישים וארבע מאות ואלף:
 Randnotiz: 1462 על השוליים: 1462
 Und ihr König **David**, ודוד מלכה.
 der Schwiegervater von Uzun Hasan, חותן אושונק"אשאנו.
 dem König von Persien מלך פרס.
 wurde lebend gefangen. נתפש חי.
 Er schickte ihn nach Konstantinopel וישלחהו אל קושטאנ"טינה
 und brachte ihn blutig in die Fragewelt hinab. ויורידהו בדם שאולה:
 Und auch die restlichen Städte der Unbeschnittenen וגם את שאר הערים אשר לערלים.
 ring um sie herum סביבותיה סביב.
 und die Stadt **Sinope** ואת שינ"אפי העיר.
 nahm Mehmed in jener Zeit. לקח מהומ"יט בעת ההיא.
 Er vernichtete jede Saat des Königtums. ויאבד את כל זרע המלוכה:
 Auch den König von Persien **Uzun Hasan** גם עם אושונק"שאנו מלך פרס
 bekämpfte Mehmed נלחם מהומ"יט.
 und wurde von ihm geschlagen. וינגף מפניו:
 Er kämpfte noch ein zweites Mal. וישוב וילחם שנית.
 Da wurde **Uzun Hasan** geschlagen, וינגף אושונק"שאנו.
 denn die persischen Pferde waren nicht gewohnt כי לא נסו סוסי פרס
 den Lärm der kupfernen Kanonen. בקול המון האלים אלי הנחשת:
 Sie verließen ihre Aufstellungen ויצאו ממערכותם
 und Erschlagene fielen zu Boden. ויפלו חללים ארצה.
 Und die Übrigen flohen um ihre Leben. והנשארים ברחו לנפשם:

381 Mehmed II. erobert Lesbos 1463

ויאסוף עוד אנשי חיל וספינות לרוב Er sammelte wieder Soldaten und Schiffe in Menge
 על השוליים: 1463 Randnotiz: 1463
 בשנת שלש וששים וארבע מאות ואלף: im Jahre dreiundsechzigundvierhundertundtausend.
 וילכו אל האי מיט"ליני. Sie gingen zu der Insel **Mytilene**.
 ליש"בו שמה לראשונה: Früher war ihr Name Lesbos.
 ויצורו עליה ימים רבים. Sie bedrängten sie viele Tage
 ויכו חומותיה עד רדת und schlugen ihre Mauern bis zum Einsturz
 וילכדו בחזקה. und nahmen sie mit Gewalt.
 ואת כל זכורה הכו לפי חרב. Alles Männliche in ihr erschlugen sie mit Schwertes Schneide. Dt 20,13
 והנשים והטף Und die Frauen und die Kinder
 הלכו שבי לפני צר: gingen als Gefangene vor den Bedränger. Klg 1,5
 ופראנצ"ישקו גאט"הלוש"י הג'נוב"יש Der Genuese **Francesco Gattiluso**,
 שר העיר נתפש חי. der Fürst der Stadt, wurde lebend gefangen.
 ויוליכוהו אתם: Sie nahmen ihn mit.
 ויאכלו את שלל אויביהם בעת ההיא: Sie verzehrten die Beute ihrer Feinde in jener Zeit.

382 Chios zahlt Tribut an Mehmed II. 1566

וישמע המונ"שי אשר בש"יאו והם ג'נובי"שי. Das hörten die **Monesen**, das sind die in Chios, die Genuesen sind.
 ויראו מאד Sie fürchteten sich sehr
 וישלחו אל מהומ"יט לאמור und schickten an Mehmed die Nachricht:
 הננו לך לעבדים והיינו למס עובד: Wir sind deine Diener und wollen dir Tribut entrichten.
 ויתנו לו עשרת אלפים דוקאטי מדי שנה בשנה. Sie gaben ihm zehn-tausend Dukaten jedes Jahr.
 ויכרות עמם ברית. Er schloß mit ihnen einen Bund.
 ויהיו לו עד היום הזה: So wurden sie sein bis zu diesem Tage.

383 Venedig belagert Korinth

ויאמרו הויניצ"יאני Die **Venezianer** sagten:
 עתה ילחכו התוגרמים את כל סביבותינו Jetzt fressen die Türken unsere ganze Umgebung kahl. Nm 22,4
 ויאספו אנשי חיל ופרשי Sie sammelten Soldaten und Reiter
 ויורידום הימה כאוניות. ובדוגיאות. und schifften sie ein und stachen in See mit Schiffen und Booten
 וילכו אל המוריה. und gingen nach Morea.
 ויבנו את חומת איגש"ימילו הנופלת: Sie bauten die eingefallene Mauer von **Hexamilion**
 וילכו ויחנו על קו"רינטו. und gingen und belagerten **Korinth**
 ותבא העיר במצור. und die Stadt kam in Bedrängnis.
 ויכו חומותיה. Sie schlugen ihre Mauern,
 וילחמו אליה דבר יום ביומו: sie kämpften um sie Tag für Tag.

384 Mehmed II. schlägt die Belagerer zurück

ויגד למהומ"יט Das wurde dem **Mehmed** gesagt.
 ויאסוף גם הוא מחנהו. Da sammelte auch er sein Heerlager
 וישלחם אל עבר המ"וריה. und schickte sie nach Morea hinüber.
 ויכו את חומי איגשימ"ילו Sie schlugen die Mauern von **Hexamilion**
 ולא יכלו הערלי שומרי החומה und die Unbeschnittenen, die Wächter der Mauer,
 לעמוד konnten nicht standhalten
 ויזורו אחור: und wichen zurück.
 ויפילו את החומה Sie brachten die Mauer zum Einsturz
 וילכו אל המקום אשר הערלים und gingen dorthin, wo die Unbeschnittenen
 שם Kustode/Blatthüter

שם. waren.
 ויערכו אתם מלחמה. Sie stellten sich ihnen zum Kampf.
 ויפלו מהערלים עם רב Von den Unbeschnittenen fiel eine große Menge
 והנשארם נתנו עורף und die Übrigen wandten den Rücken
 וינוסו אל הים. und flohen zum Meer.
 וירדפו אחריהם Sie verfolgten sie
 ויכום לפי חרב. und schlugen sie mit Schwertes Schneide.
 והנשארם נתפשו חיים: Und die Übrigen wurden lebend gefangen.
 ויקחו את האלים אלי הנחושת. Sie nahmen die kupfernen Kanonen
 ואת כל אשר להם. und alles, was sie hatten,
 וישבו אל קושטא"נטינה בשמחה: und kehrten fröhlich nach Konstantinopel zurück.
 ומהשבויים אשר הוליכו אתם Und von den Gefangenen, die sie mitnahmen,
 הורידו ברחובות קושט"אנטינה brachten sie in den Straßen von Konstantinopel
 בדם שאולה. blutig in die Fragewelt hinab.
 והנשארם נמכרו לעבדים ולשפחות. Die Übrigen wurden als Sklaven und Sklavinnen verkauft
 בכל ערי האש"יאה. in allen Städten Asiens
 ולא שבו עוד לביתם: und sie kehrten nie wieder in ihre Häuser zurück.

1Kg 2,9

385 Statt christlichen Bündnisses die Schlacht bei Montlhéry 1465-07-16

ויראו הויניצ"יאני Die Venezianer sahen,
 כי לא יכלו לו. daß sie ihm nichts anhaben konnten,
 וישלחו מלאכים אל האפיפיאור לאמר: und schickten Boten zum Papst mit den Worten:
 דבר נא באזני מלכי הערלים Sprich doch in die Ohren der Könige der Unbeschnittenen,
 להיות בעזרתינו. uns zu helfen,
 כי באו מים עד נפש. Wasser nämlich kamen bis an das Leben.
 ולא עשו מאומה. Aber sie taten nichts,
 כי נלחמו איש ברעהו בעת ההיא: denn sie kämpften jeder gegen den anderen in jener Zeit.
 ויהי לימים עוד Nach weiteren Tagen
 ויואל האפיפיאור unternahm es der Papst,
 ללכת להלחם בתוגר. zu gehen, mit dem Türken zu kämpfen.
 ויהיו דבריו עם מלך אונגא"ריאה. Er sprach sich ab mit dem ungarischen König
 ודוכוס בורג"וניאה und dem Herzog von Burgund
 ובעלי ויניצ"יאה: und den Herren von Venedig
 וגם אל שאר המלכים כתב לאמר. Und auch den übrigen Königen schrieb er Folgendes:
 עושו ובואו Helft und kommt
 לאנק"ונה nach Ancona
 ונלחמה באויבינו. und wir wollen unsere Feinde bekämpfen.
 ואלכה עמכם גם אני. Auch ich will mit euch gehen.
 ולא אבה יי: Aber DER NAME wollte nicht.
 כי נלחמו שרי צרפת. Denn die Fürsten Frankreichs kämpften
 וירהבו איש ברעהו. und wetterten gegeneinander.
 וינגף חיל לוד"וביקו המלך Die Streitmacht des Königs Ludwig wurde geschlagen
 אצל מונליר"יקו bei Montlhéry
 לפני חיל דוכוס בורגוני"יאה von der Streitmacht des Herzogs von Burgund
 ויפלו חללים ארצה. und fielen erschlagen zu Boden.
 והנשארם ברחו לנפשם: Und die Übrigen flohen um ihre Leben.
 וישלח לוד"וביקו מלאכים Ludwig schickte Boten
 אל האפיפיאור לאמר zum Papst mit den Worten:
 לא אוכל ללכת Ich kann nicht gehen,
 כי כלי הקרב שות שתו השערה. Denn die Kriegsgeräte müssen Aufstellung nehmen zum Tor hin.
 וגם דוכוס בורגוני"יאה שלח אליו Und auch der Herzog von Burgund schickte zu ihm

Ps 69,2

Joe 4,11

Jes 22,7

solche Worte zu sagen. לאמור כדברים האלה:

386 Karl belagert Ludwig in Paris

In jenen Tagen gingen **בימים** ההם הלכו
Karl, der Bruder König Ludwigs,
und der Herzog von Burgund mit starker Hand.
וּדְכּוּס בּוּרְגֻנְיָאָה בִּיד חֲזָקָה:
und belagerten **Paris**,
und dorthin war der König vor ihnen geflohen.
כִּי בָרַח שָׁם הַמֶּלֶךְ מִפְּנֵיהֶם
Sie bedrängten die Stadt viele Tage.
וַיִּצְוּ עֲלֶיהָ יָמִים רַבִּים:

387 Pius II. löst das Heer in Ancona auf und stirbt 1464-08-13

Der Papst ging nach **Ancona**
וְהַאֲפִיאוֹר הָלַךְ לֵאנֶק"וֹנָה.
und fand dort Soldaten,
וַיִּמְצָא שָׁם אֲנָשֵׁי חֵיל.
Deutsche und Franzosen, die sich bereitgefunden hatten, zu gehen.
אֲשֶׁכְּנִזִּים וְצִרְפָּתִים אֲשֶׁר הִתְנַדְּבוּ לֵלְכָת.
Er schickte sie nach Hause, denn er neigte zum Sterben.
וַיִּשְׁלַחם אֶל בֵּיתָם כִּי נָטָה לָמוּת.
Seine Krankheit verschlimmerte sich und er starb
וַיִּכְבַּד עָלָיו חֲלָיו וַיָּמוּת.
am dreizehnten Tage des Monats August
בְּשִׁלְשָׁה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ אֲגוּש"טו.
im Jahre vierundsechzigundvierhundertundtausend.
בְּשָׁנָה אַרְבַּע וְשִׁשִּׁים וָאַרְבַּע מֵאוֹת וָאַלֶּף
Randnotiz: 1464
עַל הַשּׁוֹלִיִּים: 1464
An jenem Tage kam dort der Doge von Venedig
בְּיוֹם הַהוּא הִגִּיעַ שָׁמָּה דּוֹכּוֹס וַיִּנִּיצ"יָאָה
mit zwölf Booten an.
בְּשָׁתֵי עָשָׂר דּוֹגִיאוֹת.
Er kehrte um,
וַיָּשׁוּב אַחֲרָיו
denn seine Erwartung war enttäuscht.
כִּי נִבּוּכָה תּוֹחֲלָתוֹ:

388 Venedig nimmt Vostitsa auf der Peloponnes

Damals schickten die Venezianer
אִז שָׁלְחוּ הוּיִנִּיצ"יָאָנִי
den **Niccolò Canaletto**, ihren Herrführer
אֶת נִיק"וֹלוֹ קָאנֵ"אֵלִיטוֹ שֶׁר צִבָּאָם
in die griechischen Meere.
אֶל יָמֵי יוֹן:
Sie gaben die Stadt **Enea** zur Beute.
וַיִּתְּנוּ לְשַׁלֵּל אֶת הָעִיר אֵינִיָּא"ה.
sie gingen nach **Patras** in der Morea.
וַיֵּלְכוּ אֶל פֶּאט"רָאשׁ אֲשֶׁר בְּמוֹר"יָאָה.
Sie kämpften mit den Türken, die dort waren,
וַיִּלְחֲמוּ עִם הַתּוֹגֵרְמִים אֲשֶׁר שָׁם
und schlugen sie mit Schwertes Schneide.
וַיִּכּוּם לְפִי חֶרֶב:
Sie nahmen den Turm **Vostitsa**
וַיִּקְחוּ אֶת מִגְדַּל וַיִּשְׁטִיץ"יָאוּ
und befestigten ihn und legten eine Besatzung hinein.
וַיַּחֲזִקוּהוּ וַיִּשְׁיִמוּ בְּתוֹכּוֹ מִשְׁמָר:

389 Frankreich: Friedensschlüsse bis Mord, 1465 bis 1468

Die Fürsten von Frankreich sagten:
וַיֹּאמְרוּ שְׂרֵי צִרְפָּת
Wie lange soll das Schwert fressen?
עַד מָתִי תֹאכַל חֶרֶב
So schlossen sie miteinander Frieden
וַיַּעֲשׂוּ שְׁלוֹם בֵּינֵיהֶם
am ersten Tage des Monats November
בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן לַחֹדֶשׁ נּוֹב"יָמְרִי.
Randnotiz: 1465
עַל הַשּׁוֹלִיִּים: 1465
im Jahre fünfundsechzigundvierhundertundtausend.
בְּשָׁנָה חָמֵשׁ וְשִׁשִּׁים וָאַרְבַּע מֵאוֹת וָאַלֶּף:
Der Text der Bedingungen,
פִּתְשָׁגֵן הַתְּנָאִים
daß Karl, der Bruder des Königs,
שִׁינִיָּח קָא"רְלוֹ אֶחָ הַמֶּלֶךְ
daß Herzogtum Berry abgäbe
אֶת דּוֹכְסוֹת הַבֵּיטוֹרָצ"יָנִישִׁי
und statt dessen die Normandie übernehme,
וַיִּקַּח הַנּוֹרְמָא"נְדִיָּאָה תַּחְתָּיו:
und daß der König eine Geldsumme oder Städte den Fürsten gäbe,
וְשֶׁהַמֶּלֶךְ יִתֵּן אִיזָה סֶךְ כֶּסֶף אוֹ עָרִים אֶל הַשְּׂרִים
die zur Hilfe gekommen waren,
אֲשֶׁר הָיוּ בְּעֶזֶר
Kustode/Blatthüter
אֲחִיו

Sein Bruder Karl אחיו קאר"לו
 und der Herzog von Burgund ודוכס בורגו"ניאה
 und jeder an seinen Ort käme in Frieden. ואיש על מקומו יבא בשלום:
 Aber die Tage des Friedens wurden ihnen nicht lang. ולא ארכו להם ימי השלום:
 Karl stellte sich wieder וישוב קאר"לו
 zum Kampf ein mit seinem Bruder Ludwig, ויערוך מלחמה את אחיו לודוב"יקו.
 denn der hatte seinen Bund entweiht כי חלל את בריתו.
 und die Normandie aus seiner Hand genommen. ויקח מידו את הנורמ"אנדיאה.
 Der Herzog von Burgund kam ihm zu Hilfe in jener Zeit. ויהי דוכס בורגו"ניא בעוזריו בעת ההיא:
 Also gab König Ludwig אז נתן לוד"וביקו המלך
 seinem Bruder Karl לאחיו קאר"רלו
 Aquitanien את האיקויטא"ניאה
 und sie schlossen zum zweiten Mal Frieden miteinander. וישלימו ביניהם שנית:
 Nach weiteren Tagen ויהי לימים עוד מזער
 gaben sie dem Bruder des Königs, dem Karl, וישקו את קאר"רלו אחי המלך
 Gift zu trinken סם המות
 und brachten ihn in die Fragewelt hinab. ויורידוהו שאולה.
 Und Aquitanien kehrte in die Gewalt des Königs zurück. ותשוב האיקויטא"ניאה תחת יד המלך:

1Kg 2,9

390 Frankreich: Burgund zieht England in den Streit

In jenen Tagen stachelte der Herzog Karl von Burgund **בימים** ההם הסית קאר"רלו דוכס בורג"וניאה
 den König **Eduard** von England an, את איד"ובארדו מלך אינגלא"טירה
 mit König Ludwig zu kämpfen. להלחם עם לוד"וביקו המלך.
 Er zog mit starker Hand durch Frankreich. ויעבור צרפתה ביד חזקה:
 König Ludwig fürchtete sich und ihm war sehr angst. וירא לוד"וביקו ויצר לו מאד.
 denn er wußte nicht, כי לא ידע
 was der Tag bringen würde. מה ילד יום:
 Er schloß Frieden mit Eduard וישלים עם אידוב"ארדו
 und gab ihm alles, was er wünschte. ויתן לו ככל אשר שאל.
 Denn Ludwig stützte sich nicht auf seine starke Hand und Gewalt. כי לא נשען לוד"וביקו על עוצם ידו ותוקפו
 Und das Land hatte sieben Jahre Ruhe. (7) ותשקוט הארץ שבע שנים:
 Er gab dem Ludwig den Tribut ויתן המס לאידובא"רדו
 Jahr für Jahr, מדי שנה בשנה
 wie sie untereinander ausbedungen hatten. כאשר התנו ביניהם:

Gn 32,8

Spr 27,1

391 Frankreich: Hinrichtungen 1475/1477

Als G'tt dem Ludwig Ruhe gegeben hatte ויהי בהניח אלדים את לוד"וביקו
 von allen seinen Feinden ringsum, מכל אויביו סביב.
 nahm er Rache am Herzog von **Nemours** וינקום נקמתו מאת דוכס נימור"שיאו.
 und an **Ludwig von Luxemburg**, ומאת לוא"שיאו לוצימ"בורג
 dem Großen Connétable, הקונדישט"אבלי הגדול.
 und enthauptete sie ויסר ראשם מעליהם
 und brachte sie blutig in die Fragewelt hinab. ויורידם בדם שאולה:
 In jenen Tagen nahm König Ludwig בימים ההם לקח לוד"וביקו המלך
 einen großen Teil Burgunds, חלק גדול מהבורג"וניאה
 nachdem אחרי הכות

1Kg 2,9

האישויצ"ארי את קא"רלו דוכוס בורג"וניאה der Schweizer den Herzog Karl von Burgund geschlagen hatte
 תחת ממשלת דוכוס לור"ינה. unter die Herrschaft des Herzogs von Lothringen,
 בהיות הארץ ההיא insofern jenes Land war,
 כצאן אשר אין להם רועה: wie die Herde, die keinen Hirten hat.

392 Frankreich: Heirat 1483

Und Ludwig ließ
 ויואל לודוב"יקו seinen Sohn Karl,
 ויקח קאר"לו בנו die Margareta, Tochter des Maximilian,
 את מאר"גריטה בת מאקשימי"ליאנו des Königs der Römer,
 מלך הרומיים. die ihm seine Frau Maria,
 אשר ילדה לו מאר"יאה אשתו die Tochter des Herzogs Karl von Burgund, geboren hatte,
 בת קאר"לו דוכוס בור"גוניא zur Frau nehmen.
 לאשה Sie schlossen Frieden mit Flandern in jenen Tagen.
 וישלימו עם הפי"אנדרה בימים ההם:

393 Osmanen belagern Chalkida/Negroponte 1470

Im Jahre siebzigundvierhundertundtausend.
 ויהי בשנת שבעים וארבע מאות ואלף.

Randnotiz: 1470 על השוליים: 1470

sammelte Mehmed Soldaten in Menge.
 ויאסוף מה"ומיט אנשי חיל לרוב Sie schifften sie ein und stachen in See.
 ויורידום הימה באניות. Ihre Zahl betrug zweihundert Galeeren (200)
 ויהי מספרן מאתים משוטטות. und zweihundert große und kleine Schiffe (200)
 ומאתים ספינות גדולות וקטנות: mit Mehmed Pascha an ihrer Spitze.
 ומהומ"יט באש"ה בראשם: Sie gingen, um gegen die Stadt Chalkida
 וילכו להלחם בעיר קאלש"ידי auf der Insel Negroponte zu kämpfen.
 אשר באי ניגרופ"ונטי. Euböa war ihr Name vorher.
 איאובוא"יקה שמה לראשונה. Sie belagerten sie
 ויחנו עליה und schlugen ihre Mauern viele Tage.
 ויכו חומותיה ימים רבים. Mehmed sah,
 וירא מהומ"יט daß ihnen die Tage dort lang wurden.
 כי ארכו להם שם הימים Er sammelte weitere Soldaten
 ויאסוף עוד אנשי חיל und ging selbst dorthin.
 וילך גם הוא שמה. Sie schlugen wieder ihre Mauern bis zum Einsturz.
 ויכו עוד חומותיה עד רדת: Es kam der Tag, da redete er den Soldaten zu Herzen
 ויהי היום וידבר על לב אנשי החיל. und sagte zu ihnen:
 ויאמר אליהם: Ihr begebt euch heute in den Kampf gegen unsere Feinde.
 אתם קרבים היום למלחמה על אויבינו. Fürchtet euch nicht,
 אל תראו und schätzt sie nicht hoch ein,
 ואל תערצו מהם den G'tt hat sie in unsere Hände gegeben.
 כי נתנם האלדים בידינו: Sie verteilten die Mauerabschnitte.
 ויחלקו החומות. Er gab Versprechen dem,
 וידור נדרים der zuerst hinaufkäme
 לאשר יעלה ראשונה. Sie schlugen die Trommeln und bliesen zum Sturm
 ויתקעו בתופים ובחצוצרות התרועה. und ihr Lärm war weit zu hören.
 וישמע קולם למרחוק: Sie kämpften um sie zwei Tage, nachts und tags
 וילחמו אליה שני ימים לילה ויום. und gönnten ihren Augen keinen Schlaf.
 ולא נתנו שינה לעיניהם: Und die Erde bebte und zitterte vor dem Donner der Kanonen
 ויתגעש ותרעש הארץ מקול האלים
 בימים Kustode/Blatthüter

In jenen Tagen בימים ההם.
wurde die Stadt zweimal aufgebrochen, ותבקע העיר פעמים
aber sie trieben sie gewaltig zurück ושיבוס אחר בחוזקה
und eine große Menge starb. וימות עם רב:
Sie kehrten wieder ושובו עוד
aber die Bewohner der Stadt fanden nicht mehr die Kraft. ולא עצרו עוד כח יושבי העיר.
Sie kamen auf ihren Platz ויבואו אל תוך רחובה
und sagten: ויאמרו
Wir werden sterben. מות נמות:
Und die ihr Herz nicht füllten, zu widerstehen, flohen zum Turm. ואשר לא מלאם לבם לעמוד ברחו אל המגדל
Dort starben alle tüchtigen Leute. וימותו שם כל אנשי החיל:
Die Türken kamen in die Stadt ויבואו התוגדמי העירה.
und nahmen den Italiener, die sich in der Stadt befanden, ויקחו את האיט"ליאני הנמצאו בעיר
und setzten sie auf die Stange nach ihrem Brauch ושימו אותם על נס כמשפטם.
und entkleideten sie lebend ויפשיטום חיים.
und teilten sie mittendurch. ויכרתו אותם בתוך
So etwas war unerhört. לא נשמע כזאת:
Die Gassen von Negroponte füllten sich ויתמלאון חוצות ניגרופ"ונטו
mit dem Blut Erschlagener von einem Winkel zum anderen דם חללים מזן אל זן.
und ihr Gestank stieg zum Himmel. ותעל באשם השמימה:
Und die Frauen und die Kinder gingen in Gefangenschaft והנשים והטף הלכו שבי
vor dem Bedränger. לפני צר.
Sie nahmen ihre ganze Beute in jener Zeit. ויקחו את כל שללה בעת ההיא:
Sie gingen zum Turm וילכו אל המגדל
und sie gaben ihn in ihre Hand, ויתנוהו בידם
nur daß sie sie frei abziehen ließen. רק כי יניחום ללכת חפשים.
Als sie abzogen, ויהי כצאתם
entweihten sie ihren Bund ויחללו את בריתם.
und erschlugen sie mit Schwertes Schneide. ויכום לפי חרב
Ihr Auge hatte kein Mitleid mit ihnen. לא חמל עינם עליהם.
So gelangte die verwüstete Stadt an Mehmed ותהי העיר השוממה למ"הומיט
am fünfzehnten Tage des Monats Juni, (AM 5230/AD 1470-06-15) בחמשה עשר יום לחדש יוניאו.
das ist der Monat Tamus, הוא חדש תמוז
im Jahre siebzigundvierhundertundtausend, בשנת שבעים וארבע מאות ואלף:
Randnotiz: 1470 (5230) על השוליים: 1470
das ist das Jahr fünf-tausend-zweihundertunddreißig der Schöpfung. היא שנת חמשת אלפים ר' ל' ליצירה:

Klg 1,5

394 Venedig: Auf Nicolò Canal folgt Pietro Mocenigo als Flottengeneral

Nicolò Canal kehrte nach Venedig zurück **וישוב** ניק"ולו קאנא"ליטו אל ויניציאה
und sie setzen ihn in den Brunnen, וישימוהו בבור
weil er Negroponte nicht gerettet hatte, על אשר לא הציל את ניגרופ"ונטו
und setzten **Pietro Mocenigo** an seine Stelle. ושימו פיאת"רו מוצ"יניגו תחתיו:
Der ging mit sechzig Booten (60) וילך עם ששים דוניאות
und zwanzig großen Schiffen (20) ועשרים ספינות גדולות.
nach Griechenland אל ארץ יון.
und bannte alle Städte, ויחרם כל הערים
die am Meer waren in jener Zeit. אשר על הים בעת ההיא
Das erzürnte den Mehmed sehr. ויחר למהומ"יט מאד:

395 Genuesen: Caffa

Der Genuese, die sahen, **ויראו** הג'נוב"ישי
daß nicht auch ihnen das Böse sich anhefte in **Caffa** פן תדבקם גם הם הרעה בקאפ"ה

das sie am **Schwarzes Meer** hatten. אשר היתה להם על הים מ"איוור.
 Sie schickten dorthin hundertundfünfzig Mann וישלחו שמה מאה וחמשים איש.
 durch das Friaul. דרך הפריב"ולי.
 Die zogen durch Ungarn ויעברו באונג"אריאה
 und Polen ופולונ"יאה.
 und Tatarien וטארט"אריאה.
 und kamen nach **Caffa**. ויבואו אל קא"פה:

396 Osmanische Eroberung von Caffa 1475

Es gab Leute, die wollten ויהיו אנשים אשר אמרו
Candia in die Hand Mehmeds geben. לתת את קאנד"יאה ביד מהומ"יט.
 Und er unternahm es, dorthin zu schicken. ויואל לשלוח שמה:
 Das wurde den Herren von **Venedig** bekannt. ויודע הדבר לבעלי ויניצ"יאה
 Sie schickten ihre Schiffe וישלחו ספינותם
 und nahmen die Verschwörer ויקחו הקושרים
 und brachten sie blutig in die Fragewelt hinab. ויורידום בדם שאולה.
 Sie legten eine Besatzung hinein. וישימו בתוכה משמר:
 Mehmed hörte das וישמע מהומ"יט
 und richtete sein Gesicht auf das **Schwarze Meer** וישם אל הים מא"יור פניו
 und schickte seine Schiffe dorthin. וישלח שמה ספינותיו:
 Auch auf dem Landweg schickte er Soldaten. גם בדרך היבשה שלח אנשי חיל
 Die gingen und belagerten **Caffa** וילכו ויחנו על קא"פה
 und schlugen ihre Mauern ויכו חומותיה
 und die Stadt kam in Bedrängnis. ותבא העיר במצור:
 Die Genuesen sahen, ויראו הג'ינוב"ישי
 daß das Böse über sie beschlossen war כי כלתה אליהם הרעה.
 und gab die Stadt in seine Hand ויתנו העיר בידו

1Kg 2,9

1Sm 20,7.9.17

Randnotiz: 1475 על השוליים: 1475

im Jahre fünfundsiebzigundvierhunderttausend בשנת חמש ושבעים וארבע מאות ואלף.
 am sechsten des Monats Juni. (AM 5235/AD 1475-06-06) בששת לחדש יוני"או:
 An jenem Tage schickte der Heerführer **Achmed Pascha** ביום ההוא שלח אקמ"יט בא"שה שר הצבא
 den Ältesten seines Hauses in die Stadt. את זקן ביתו העירה.
 Sie übergaben ihm die Burg. ויתנו לו את הבירה
 Er setzte sich auf den Thron der Fürsten der Stadt und ihrer Richter. וישב על כסא שרי העיר ושופטיה.
 Am Folgetage ויהי ממחרת
 ließen sie ausrufen, ויעבירו קול
 daß sie alle Kampfgeräte zu ihm in die Burg brächten ויביאו את כל כלי המלחמה אליו אל הבירה
 und sie verwahrten. ויתנם במשמר:
 Er erhob die Kopffzahl aller Bewohner der Stadt וישא את ראש כל יושבי העיר.
 und versah die Knaben mit einem Zeichen. ויתן על הנערים אות:
 Und alle Ware, die Fremden gehörte, innerhalb der Stadt ואת כל הסחורה אשר לבני הנכר בתוך העיר
 forderte er an. דורש דרש.
 Sie nahmen sie ihnen weg. ויקחנה מאתם:
 Auch der Pascha kam in die Stadt ויבא גם הבא"שה העירה
 und nahm tausendundfünfhundert Kinder, (1 500) ויקח אלף וחמש מאות ילדים
 die das Zeichen trugen אשר עליהם האות.
 und alle Sklaven und Sklavinnen ואת כל העבד' והשפחות
 und schiffte sie ein und die Schiffe stachen in See ויורידם הימה באוניות
 und die Hälfte allen ihres Besitzes nahm er ואת חצי כל קנינם לקח.
 und machte sie zu Tributzahlern. וישימם למס עובד:
 Auch die **Genuesen** nahm er וגם מהג'ינוב'ישי לקח.
 und brachte sie ויעבירו

אל Kustode/Blatthüter

nach Pera und **Konstantinopel** אל פיר"ה וקושטאנט"ינופולי
 zu wohnen, sie und ihre Frauen und ihre Kinder. לשבת הם ונשיהם וטפם:
 Und den **Hubert von Koarcapigo**, ואת אוב"רטו איש קואר"צאפיגו.
 der Ursache geworden war, אשר היה נסבה
 hängten sie auf das Holz. תלו על העץ:
 So kam **Caffa** zu Mehmed in jener Zeit. ותהי קא"פה למהומ"יט בעת ההיא.
 Sie legten eine Besatzung hinein. ושימו בתוכה משמר:

397 Osmanen belagern Skutari

Es war zur Höhe des Jahres, ויהי לתקופת השנה
 da sammelte **Mehmed** hunderttausend Mann. (100 000) ויאסוף מהומ"יט מאה אלף איש
 und schickte sie nach Albanien. וישלחם לאלבא"ניאה:
 Sie belagerten **Skutari**, ויחנו על איש ק"וטארי
 das am Flusse Buna liegt. אשר על נהר בויא"נה.
 Sie bedrängten es ויצורו עליה
 und schlugen seine Mauern viele Tage. ויכו חומותיה ימים רבים:
 Im Winter schlug DER NAME sie mit Fieber ויהי בעת החורף ויכס יי בקדחת
 und sie konnten nicht bestehen ולא יכלו עמוד.
 und ließen von ihm ab ויעלו מעליה.
 und saßen in den ihr nahen Städten וישבו בערי' הקרובים אליה
 bis zum Frühling. עד עת האביב:

398 und Übergabe von Skutari 1478

In jenen Tagen schickte der Pascha **בימים** ההם שלח הבא"שה.
 von den Leuten des Heeres zu den Städten des **Ivan Crnojevitsch** מאנשי הצבא אל ערי יוא"ני גיר"נוי.
 Die nahmen **Zabljak** ein וילכדו את שאב"יאקו
 und **Drisht** ואת דריוא"שטרו
 und **Lezha** ואת לישי".
 mit Gewalt. בחזקה.
 Sie töteten ihre Männlichen ויהרגו את זכורם
 und die Frauen und die Kinder והנשים והטף
 gingen in Gefangenschaft des Bedrückers. הלכו שבי לפני צר:
 Im Frühlingsmonat ויהי בחדש האביב
 kehrten sie nach **Skutari** zurück וישבו לאישק"וטארי.
 und die Stadt kam in Bedrängnis. ותבא העיר במצור:
 Der Venezianer, die sahen, ויראו הויניצ"יאני
 daß niemand darauf achtete, כי אין איש שם על לב
 ihnen zu Hilfe zu kommen. לבא בעזרתם
 Sie schickten Boten zu **Mehmed**, וישלחו מלאכים אל מהומ"יט
 die um Frieden baten. ויקראו לשלום:
 Er hörte auf sie. וישמע לקולם
 Nur sollten sie ihm **Skutari** geben. אך כי יתנו לו את אישקוט"רי
 und hunderttausend Gulden. (100 000) ומאה אלף זהובי'
 Sie taten alles, was er verlangte ויעשו ככל אשר שאל
 und schlossen ein Friedensabkommen miteinander. ויכרתו ברית שלום ביניהם:
 Damals erlaubte er den Baili in Konstantinopel einzusetzen, אז הרשה לשים הבא"ילו בקושט"אנטינופולי
 jeden Streit zwischen Händlern aus Venedig, לדין כל ריב בין סוחרי ויניצ"יאה
 die dort saßen, zu richten. היושבים שם:
 Er schickte die Kriegsleute nach **Ungarn** וישלח את אנשי הצבא לאונגא"ריאה.
 und seine Schiffe gingen nach **Apulien** וספינותיו הלכו אל הפו"ליא
 und nahmen viel Beute. ויקחו שלל רב:

ויאסוף עוד מהומ"ט **Mehmed** sammelte wieder
 אנשי חיל וספינות לרוב. Soldaten und Schiffe in Menge
 וישלחם אל האי ר"ודי. und schickte sie zur Insel **Rhodos**
 ויבואו שמה באחד ועשרים יום Sie kamen dorthin am einundzwanzigsten Tage
 לחדש השלישי הוא חדש מאיו. des dritten Monats, das ist der Monat Mai,
 בשנת שמנה ושבעים וארבע מאות ואלף: im Jahre achtund-siebzigundvierhundertundtausend.
 על השוליים: 1478 Randnotiz: 1478
 ויתנו לשלל את כל ערי הפרזי אשר שם: Sie ließen alle offenen Städte dort plündern
 ויחנו על העיר רוד"ו und belagerten die Stadt **Rhodos**
 ויצורו עליה. und bedrängten sie.
 ויכו חומותיה ימים רבים: Sie schlugen ihre Mauern viel Tage.
 ויצילו מידם Die retteten sie aus ihrer Hand.
 ויצאו אליהם כפעם בפעם: Auch zogen sie immer wieder gegen sie heraus.
 ויקרבו גם הם העירה. Auch sie kamen der Stadt nahe
 וילחמו אליה דבר יום ביומו: und kämpften um sie Tag für Tag.
 וישפכו אליה סוללות Sie schütteten gegen sie Wälle auf
 ותפול החומה תחתיה. und die Mauer fiel zusammen.
 ויתמלאו החפירות Sie füllten die Gräben
 אשר סביבותיה מן אל זן: um sie herum von einem Winkel bis zum anderen.
 ויחלקו חומותיה Sie verteilten ihre Mauerabschnitte
 ויקרבו העירה und kamen der Stadt nahe
 בעשרים יום לחדש יו"ליאו. am zwanzigsten Tage des Monats Juli,
 כעלות השחר als der Morgen dämmerte.
 ויריעו תרועה גדולה sie stimmten großes Geschrei an.
 וישמע קולם למרחוק: Ihr Klang war von fern zu hören.
 ויעלו על פרצות החומה. Sie stiegen auf die Breschen der Mauer.
 וישחיתו מהם אנשי העיר עם רב Die Leute der Stadt vernichteten von ihnen eine große Menge.
 ויפלו חללים ארצה: Sie fielen erschlagen zu Boden.
 ויעלו עוד על החומה ביד רמה. Sie stiegen wieder auf die Mauer mit erhobener Hand
 ולא יכלו הערלים עמוד und die Unbeschnittenen konnten nicht standhalten
 ויזורו עד רחוב העיר und wichen zurück bis auf den Freiraum der Stadt
 וירדפו התוגרמים אחריהם: und die Türken verfolgten sie.
 ויהי חתת אלהים עליהם. Schrecken Gottes traf sie
 והערלים אזרו חיל. und die Unbeschnittenen rafften sich auf
 ויגרשום מהעיר und vertrieben sie aus der Stadt
 וישבו לאהליהם בחרפה: und sie kehrten beschämt zu ihren Zelten zurück.
 ויחזקו אנשי העיר את פרצות החומה. Die Leute der Stadt befestigten die Breschen in der Mauer
 וישבו על משמרתם כבראשונה: und saßen auf ihrem Posten wie zuvor.
 אז תבאנה שתי ספינות, Damals kamen zwei Schiffe,
 אשר שלח מלך נאפ"ולי בעזרתם die der König von **Neapel** zu ihrer Hilfe geschickt hatte
 בשלשים יום לחדש יו"ליאו. am dreißigsten Tage des Monats Juli.
 ותבא הקטנה העירה ביד רמה Das kleine kam in die Stadt mit erhobener Hand
 ויקבלוה בשמחה. und sie empfingen es froh.
 וייראו אנשי הגדולה Aber die Leute des großen fürchteten sich
 ותשוב אחור. und es kehrte zurück.
 ויהי ממחרת ותבא גם Am Folgetage kam es
 היא Kustode/Blatthüter

auch. היא.

Die Türken gingen ihm entgegen. וילכו התוגרמים לקראתה

Da hielt es an. ותעמוד מלכת:

Doch der Wind trug es וישאה עוד הרוח

und es blieb nicht vor ihnen ולא עמדו לפניה

und kam so zu ihrem Zorn und Grimm in die Stadt. ותבא גם היא על אפם ועל חמתם העירה:

Das ganze Volk des Landes freute sich zwei Tage lang sehr. וישמח כל עם האר' שני ימי' שמחה גדולה:

Das ärgerte die Türken sehr. ויחר אל התוגרמים מאד

Sie ließen von ihr ab ויעלו מעליה

und brachten die Kanonen zurück auf die Schiffe וישיבו את האלים אל הספינות

und kehrten in ihr Land zurück וישבו אל ארצם

am siebzehnten Tage des Monats August. בשבעה עשר יום לחדש אגוש"ט

Und der Kampf ruhte. והמלחמה שקטה:

400 osmanische Einnahme von Otranto, Martyrium der Christen 1480

Mehmed schickte zehntausend Mann, (10 000) וישלח מהומ"ט חמשה עשר אלף איש

Berittene רוכבים בסוסים

und seinen Heerführer Achmed Pascha ואת אקמ"ט הבא"שה שר צבאו

mit Schiffen zur Insel Maura, באוניות אל הא"י מאו"רה

war Lefkada ihr Name früher, איאוקא"דיאה שמה לפנים

und die nahmen sie ein. וילכדוה:

Und auch Cephalonia וגם את הציפא"לונאה.

und Zakynthos gab Gott in ihre Hand. ואת יאצינ"טו נתן האלהים בידם:

Sie gingen auf Raubzug hinüber nach Apulien וילכו אל עבר הפוליא"ה לשלול שלל.

und gelangten bis Otranto. עד אוטרא"נטו הגיעו.

Die Leute der Stadt sagten nichts zu ihnen. ולא אמרו אליהם אנשי העיר מאומה.

Da gingen sie an Land. ויעלו היבשה:

Sie gingen in das ganze Land Otranto. וילכו בכל ארץ אוטרא"נטו

Und niemand hielt ihnen stand. ולא עמד איש לפניה'.

Sie kehrten zu der Stadt zurück וישבו העירה

am achtundzwanzigsten Tage des Monats Juli. בשמנה ועשרי' יום לחדש יוליא"ו

Randnotiz: 1479 על השוליים: 1479

im Jahre neunundsiebzigundvierhunderttausend. בשנת תשע ושבעים וארבע מאות ואלף.

Sie sagten: ויאמרו

Gott gab sie in unseres Hand. נתנה האלהים בידנו:

Sie befestigten sich ringsum nach ihrer Weise ויתחזקו סביב כמשפטם.

und bedrängten sie. ויצורו עליה.

Die Stadt kam in Bedrängnis. ותבא העיר במצור

Sie schlugen ihre Mauern bis zum Einsturz. ויכו חומותיה עד רדת:

Und am elften Tage des Monats August ובעשתי עשר יום לחדש אגוש"ט.

kämpften sie um sie נלחמו עליה

und die Stadt wurde aufgebrochen ותבקע העיר

und sie kamen hinein mit erhobener Hand. ויבואו אליה ביד רמה:

Der Bischof וינוסו אל בית תפלתם ההגמון

und die Häupter des Landes flohen in ihr Bethaus וראשי עם הארץ

und die Türken kamen dorthin וילכו שם התוגרמים

und brachten sie blutig in die Fragewelt hinab. ויורידום בדם שאולה:

Und die Übrigen und die Kinder והנשים והטף

gingen in Gefangenschaft des Bedrängers. הלכו שבי לפני צר.

In jener Zeit verließ Otranto alle seine Pracht. ותצא מאוטרא"נטו כל הדרה בעת ההיא:

Bogen/Heft 14, Lage 1 יד א 14 i

1Kg 2,9

Klg 1,5

Klg 1,6

Da erschrak **Ferdinand** der König von **Neapel** heftig
 ויחרד פירנא"נדו מלך נאפו"לי חרדה גדולה.
 und schickte, seinen Sohn,
 וישלח לקרא את בנו
 den Herzog von **Kalabrien** zu rufen.
 דוכוס קאלאב"ריאה.
 Der sammelte sein gesamtes Heerlager.
 ויאסוף את כל מחנהו.
 Die gingen hinüber nach **Otranto**
 וילכו אל עבר אוטרא"נטו.
 und lagerten fern gegenüber
 ויחנו מנגד הרחק
 und befestigten sich ringsum.
 ויתחזקו סביב:
 Auch über das Meer schickte er Schiffe und Soldaten in Menge.
 גם דרך הים שלח ספינות ואנשי חיל לרוב.
 Die Türken zogen täglich gegen sie hinaus
 ויצאו אליהם התוגרמים יום יום
 und vernichteten von ihnen eine große Menge.
 וישחיתו מהם עם רב:
 Es kam der Tag, da nahten die Unbeschnittenen der Stadt.
 ויהי היום ויקרבו הערלים העירה.
 Die Türken zogen gegen sie hinaus.
 ויצאו אליהם התוגרמים
 Die Leute des Königs wurden geschlagen.
 וינגפו אנשי המלך
 Viele fielen erschlagen zu Boden.
 ויפלו רבים חללים ארצה.
 Auch ihr Heerführer, der Conti **Julius** fiel.
 ויפול גם הק"ונטי יוליא"ו שר צבאם
 Und die Übrigen flohen um ihre Leben.
 והנשארים ברחו לנפשם:
 Und **Ludwig** von Capua und seine Leute
 ולוא"ישי מקאפוא"ה ואנשיו
 flohen in den Turm,
 ברחו בתוך המגדל
 der bei der Stadt war.
 אשר אצל העיר
 Und sie verfolgten sie
 וירדפו אחריהם:
 und waren bereit, den Turm zu Fall zu bringen.
 וכינו להפיל המגדל ארצה.
 Da fürchteten sich die Leute
 וייראו האנשים
 und kamen zu ihnen heraus um Frieden.
 ויצאו אליהם לשלם
 Die nahmen sie mit in die Stadt.
 ויוליכום העירה:
 Die Leute des Königs wurden täglich wieder von ihnen geschlagen.
 וינגפו עוד אנשי המלך לפניהם דבר יום ביומו.
 Viele Fürsten und Angesehene starben in jenem Kampf.
 וימותו שרים רבים ונכבדים במלחמה ההיא.
 Der König war sehr erschüttert.
 ויתחלחל המלך מאד:
 Der König ging nach Apulien
 וילך המלך לפו"ליאה
 und blieb in **Barletta** in jenen Tagen.
 וישב בבאר"ליטה בימים ההם:
 Er schickte zu den Königen der Unbeschnittenen um Hilfe.
 ולמלכי הערלים שלח לעזרה.
 Der ungarische König **Matthias** schickte
 וישלח מאטיא"ש מלך אונגאריא"ה.
 achthundert Reiter. (800)
 שמנה מאות פרשים:
 Und aus Spanien
 ומספרד.
 und aus Portugal
 ומפורט"וגאל.
 und aus Aragon
 ומאר"אגון.
 und aus Katalonien
 ומקאטא"לוניא.
 schickten sie in Schiffen ein sehr großes Heer.
 שלחו באוניות חיל גדול מאד:
 Die Türken befestigten sich
 ויתחזקו התוגרמים
 und sie konnten ihnen nichts anhaben.
 ולא עשו להם מאומה.
 Die Unbeschnittenen fielen erschlagen zu Boden.
 ויפלו הערלים לפניהם חללים ארצה:
 Und viele wurden zu ihrem Verderben gefangen.
 ורבים נלכדו בשחיתותם
 Die führten sie gebunden in die Stadt in jenen Tagen.
 ויוליכום אסורים העירה בימים ההם:
 Ihre Kraft wurde vergeblich verbraucht den ganzen Sommer.
 ותתום לריק כחם כל הקיץ.
 Sie ließen von ihr ab
 ויקומו מעליה.
 und gingen,
 וילכו
 Kustode/Blatthüter
 לשבת

zu bleiben in den ihr nahen Städten ringsum. לשבת בערים הקרובים אליה סביב.

402 Osmanische Plünderungen italienischer Küsten

In jenen Tagen gingen die Schiffe der Türken **Apuliens**, die am Meer lagen, **בימים** ההם הלכו ספינות התוגרמים בכל ערי הפוליא"ה אשר על הים. und ließen sie plündern. ויתנום לשלל. Und keiner rettete aus ihrer Hand. ולא היה מידם מציל: Der Heerführer **Achmed Pascha** ושם אקמ"יט הבאש"ה שר הצבא legte nach Otranto באוטרט"נטו. achttausend Mann (8 000) שמנה אלפים איש und Getreide und Brot und Nahrung in Menge ובר ולחם ומזון לרוב: und kehrte nach Konstantinopel zurück וישוב אל קושטאנטינופ"ולי um mit seinem Herren Mehmed zu sprechen לדבר אל טהומ"יט אדניו. und erzählte ihm Alles, was ihm geschehen war. ויגד לו את כל אשר קרהו. Und Mehmed freute sich sehr. וישמח מה"ומיט מאד:

403 Mehmed II. stirbt, Nachfolger Bayezid II. 1481

Ein Mann kam aus dem Lande Anatolien an jenem Tage, **ויבא** איש מארץ הנאט"וליאה ביום ההוא der erzählte dem Mehmed: וינד למהומ"יט Dein Sohn **Bayezid** floh vor dem Heer des **Karamanen** נס בנך באיא"זיט לפני חיל הקאראמ"ני und auch ein großer Schlag traf das Volk. וגם מגפה גדולה היתה בעם: Mehmed erschrak heftig. ויחרד מהומ"יט מאד. Er war fünfzigundsechs Jahre alte in jenen Tagen. (56) והוא בן חמשים ושש שנה בימים ההם: Er wollte ihm mit starker Hand zu Hilfe kommen ויואל ללכת בעזרתו ביד חזקה. und sagte zu dem Heerführer Achmed Pascha: ויאמר אל אק"מיט שר הצבא Komm mit mir לכה אתי und wir wollen umkehren ונשובה und danach nach Italien gehen. אחר נלך לאיטא"ליאה: Aber der Rat des DER NAME, der wird bestehen. ועצת יי היא תקום: Mehmed und seine Streitmacht zogen nach Anatolien. ויעבר מהומ"יט וחילו אל נטוליא"ה. Als sie bei **Skutari** waren, ויהי בהיותם אצל אישקוטא"יו. erkrankte Mehmed ויחלה מהומ"יט und starb וימות. im Jahre einundachtzigundvierhundertundtausend. בשנת אחד ושמונים וארבע מאות ואלף. Randnotiz: 1481 על השוליים: 1481 Sein Sohn **Bayezid** wurde Herrscher an seiner statt. וימלוך באיאזיט בנו תחתיו:

Spr 19,21b

404 Inthronisation Bayezid II.

Und **Bayezid** hatte einen Bruder, **ולבאיאזיט** אח dessen Name war **Cem**, ושמו ג'ימ"ה das ist Zizimo. הוא זיזימו. Die Janitscharen, die Kriegsleute, neigten zu Bayezid. ויטו הגיניצארי אנשי הצבא אחר באיאזיט. Sie beeilten sich, nach Konstantinopel zurück zu kommen, ויחפזו לשוב לקושט"אנטינופולי bevor er kam. טרם בואו. Sie nahmen seinen Sohn **Korkud** ויקחו את קור"קוט בנו und der war neunzehn Jahre alt. (19) והוא בן שלש עשרה שנה. Den setzten sie auf den Königsthron וישיבוהו בכסא המלכים: und sagten: ויאמרו Es lebe der König! יחי המלך.

Sie führten ihn durch die Straßen der Stadt
 und sagten:
 Es lebe Bayezid auf ewig!
 Bayezid kehrte aus Anatolien zurück.
 im dritten Monat.
 Sie wählten ihn zum König
 und er setzte sich auf den Königsthron.
 Und den Janitscharen und den Fürsten, die ihm zugeneigt waren,
 gab er Geschenke.
 Sein Königtum war sehr gefestigt.
 Er sammelte Soldaten und Reiter,
 denn er fürchtete sich vor seinem Bruder.

405 Cems Exil

Cem hörte, daß Bayezid König geworden war
 und ging von den Grenzen Arams nach Kleinsasien
 und gelangte bis Bursa
 und befestigte es.
 Sein Heerlager wuchs sehr.
 Bayezid zog ihm mit starker Hand entgegen
 und stellte sich ihm zum Kampf.
 Die Streitmacht des Cem wurde von ihm geschlagen,
 sie fielen erschlagen zu Boden in der Gegend von Bursa.
 An jenem Tage fiel eine große Menge.
 Cem floh nach Ägypten.
 Der Sultan gehörte zu seinen Helfern.
 Er kehrte mit starker Hand zurück
 und wurde von seinem Bruder zum zweiten Mal geschlagen.
 Er floh nach Rhodos
 Und der Fürst der Geistlichen schickte ihn nach Frankreich
 Der König ehrte ihn
 und schickte ihn nach Rom,
 den so hatte es der Papst Innozenz angewiesen.
 Der ehrte ihn und ließ ihn bewachen.

406 Das Ende von Cem

Er schwur dem Bayezid,
 ihn nicht wieder in die Türkei zurückkehren zu lassen.
 Und Bayezid schickte ihm dreißigtausend Scudi
 jedes Jahr.
 König Karl nahm ihn mit nach Neapel.
 Er starb unterwegs in Terracina.
 denn sie hatten ihm ein scharfes Gift zu trinken gegeben.
 Nach weiteren Tagen
 schickte König Ferdinand seine Leiche
 zu seinem Bruder Bayezid, um in seinen Augen Gefallen zu finden.

407 Ferdinand verlangt Otranto zurück 1481

Ferdinand, der König von Neapel, hörte,
 daß Mehmed gestorben war
 Kustode/Blatthüter

und sagte zu dessen Heerführern
 in Otranto Folgendes:
 Euer König ist gestorben.
 Jetzt gebt mir mein Land
 und ich führe euch und alles, was ihr habt,
 aufrecht in euer Land.
 Aber die Türken wollten nicht hören,
 denn sie trauten seinen Worten nicht.
 Der Herzog von Kalabrien nahte der Stadt
 und bedrängte sie.
 Sie schlugen ihre Mauern viele Tage.
 Die Türken befestigten sich innen.
 Und die Nacht wurde zur Wache
 und der Tag zur Arbeit.
 Es kam der Tag, an dem sie gegen sie kämpften
 und sie stiegen in die Breschen in der Mauer
 und sahen, was in der Stadt geschah
 und kehrten schmälich um.
 An jenem Tag starb eine große Menge.

Neh 4,16b

408 Rückeroberung Otrantos 1481

Die Türken sahen,
 daß sich ihr Heerführer Achmed verspätete,
 und schlossen Frieden mit den Kriegsleuten, die sie bedrängten,
 bis sie sie in die Türkei schicken würden,
 denn sie wußten nicht,
 was mit ihm geschehen war.
 Die Boten kehrten zu ihnen zurück und sagten:
 Unser König Mehmed ist gestorben
 und Achmed ist noch in Anatolien,
 denn er neigte zu Cem.
 Und Bayezid zieht ihnen entgegen
 mit einer großen Streitmacht.
 Da wurden die Leute traurig
 und sagten:
 Wir wollen einen an die Spitze setzen
 und umkehren.
 zum Lande unserer Herkunft.
 Warum sollen wir in fremdem Lande sterben.
 Sie gaben die Stadt den Leuten Ferdinands, der König von Neapel.
 Der König und sein Sohn schwuren ihnen,
 sie schnell zu entlassen,
 sie und ihren Besitz und die kupfernen Kanonen in ihr Land.
 Sie kamen in die Stadt
 und brachen ihren Bund
 und entweihten, was aus ihren Lippen hervorgegangen war.
 Die Häupter des Heeres setzten sie in den Brunnen
 und den Rest der Leute setzten sie in die Galeeren.
 Nur wenige wurden gerettet,
 die sie dem Ungarn gaben.
 Die entließen sie frei.

Nm 14,4

409 Erste Maßnahmen Bayezids II.

Bayezid nahm alle Städte Asiens ein
 וילכוד באיא"זיט את כל ערי האס"אה
 nachdem er seinem Bruder geschlagen hatte.
 אחר הכותו את אחיו
 Er blieb einige Tage in **Bursa**.
 וישב בבורש"יאה ימים אחדים:
 וישא חן בעיני כל רואיו
 Er erlangte Gunst in den Augen derer, die ihn sahen.
 וישב אל קושטא"נטינופולי
 Er kehrte nach Konstantinopel zurück.
 וישמח כל עם הארץ
 Das ganze Volk freute sich.
 ותכון מלכותו מאד:
 Sein Königtum war sehr gefestigt.
 ויואל למצוא חשבון הכסף
 Er wollte die Rechnung des Geldes finden,
 המובא אל גנאי המלך מדי שנה בשנה
 das in die Schatzkammern des Königs Jahr um Jahr gebracht wurde,
 ויכתוב בספר:
 und schrieb sie in ein Buch.
 וישא את ראש הגיניצ"ארי
 Er erhob die Kopfbzahl der Janitscharen
 וירבה לו אנשי חיל רגלי ופרשים.
 und steigerte seine Soldaten, Fußvolk und Reiter.
 ויתן את שכרם מדי חדש בחדשו:
 Er gab ihren Lohn monatlich.
 ויצו וילבשו עבדיו בגדי משי ובגדי רקמה
 Er wies an und seine Diener trugen Seide und gewirkte Gewänder.
 ויהי שמעו בכל הארץ:
 Sein Ruf ging in alle Welt.
 וילך בכל ערי יון.
 Er ging in alle Städte Griechenlands
 וימצא
 und fand,
 כי מרדו חלק מהאלב"אניאה במות אביו:
 daß ein Teil von Albanien beim Tod seines Vaters abfiel.
 ויבקשו להם בורות נשברים:
 Sie suchten sich rissige Zisternen.
 וישלח שמה אנשי חיל.
 Er schickte Soldaten dorthin,
 ויתנם למס עובד כבראשונה:
 die machten sie tributpflichtig wie vorher.

Jer 2,13

Gn 49,15bß

410 Freilassung der in Ortranto gefangenen Türken

ויזכור Er gedachte dessen,
 את אשר עשה פירנ"אנדו מלך נאפו"לי
 was Ferdinand, der König von Neapel, getan hatte,
 ויכתוב אליו לאמר.
 und schrieb ihm Folgendes:
 שלח את אנשי
 Entlaß die Leute,
 ואת כל אשר להם.
 und alles, was ihnen gehört,
 ואם אין אליך המלחמ':
 und wenn nicht, hast du den Kampf.
 ויירא
 Er fürchtete sich
 וישלחם ואת כל אשר להם אל הוי"לונה
 und entließ sie und alles, was ihnen gehörte, nach **Vlora**.
 וישבו אל ארצם:
 Sie kehrten in ihr Land zurück.

411 Vorgehen gegen Karamanien

ויילך **Bayezid** ging nach **Andrianopel**.
 באיא"זיט אל אנדרינ"ופולי
 ויאסוף אנשי חיל לרוב
 Er sammelte Soldaten in Menge.
 וישם אל ארצות הקארא"מאנו פניו:
 Er wandte sich zu den Ländern des **Karamanen**,
 כי נפשו מרה לו.
 denn er war ihm böse,
 על אשר עשה לו
 wegen dessen,
 לפני מות מה"ומיט אביו:
 was er ihm vor dem Tode seines Vaters Mehmed angetan hatte.

412 Die Karamanen

והקאראמאנו Und der **Karamane** war von den übrigen Türken,
 אשר נשארו באס"אה.
 die in Asien geblieben waren.
 וימלוך בקצה האס"יאה הקטנה:
 Er regierte am Rand von Kleinasien,
 אצל הסורי"אה היא הציליצ"יאה
 bei Syrien, das ist Cilicien,
 אשר
 wo
 תרשיש Kustode/Blatthüter

Tarsis über der Region ist, תרשיש שם על הככר.
 und der Fluß Cidno zieht hindurch. והנהר סינד"ה עובר בתוך:
 Er regierte auch am Rande von Klein-Armenien ומלוך גם בקצה האירמיניאה הקטנה
 am Tauros-Gebirge אצל ההר תאור"ו.
 Seine Streitmacht bestand aus vierzigtausend Reitern. (40 000) ויהי חילו ארבעים אלף פרשים:
 Sie alle waren kampfgeübte Leute. כלם אנשים מלמדי מלחמה.
 Sie vertrauten auf Wagen, eine Menge, denn sie waren sehr stark. ויבטחו על רכב כי רב. כי עצמו מאד:

413 Zug gegen Karamanien, wohl 1487

Bayezid ging mit gewaltigem Volk und starker Hand. וילך באיא"זיט בעם כבד וביד חזקה.
 auf seinen Stationen durch sein Land למסעיו דרך ארצו.
 und gelangte bis Bithynien. עד הביטיניאה הגיע:
 Er zog durch Phrygien ויעבור הפריגי"אה
 und Dardanien והדארדאני"אה.
 und Jonien והאיא"וניאה.
 und Mysien והמיש"יאה.
 und Karien והקאר"יאה.
 und Lykien והליצ"יאה.
 und Pamphylien והפא"נפיליאה.
 und in Cilicien ובציליצ"יאה
 legte er seine Geräte ab הפקיד כליו.
 und schlug dort sein Zelt auf. ויט אהלו שם:

Nm 20,20

414 Einnahme von Tarsis

Abraham, der König der Karamanen, hörte, וישמע אברהם מלך הקאר"אמאני:
 daß Bayezid kam כי בא באיא"זיט.
 und befestigte die Städte seines Königreiches ויחזק את ערי מלכותו.
 und die engen Pässe ואת המעברים הצרים
 und legte eine Besatzung hinein. וישם בהם משמר:
 Er stellte sich mit den Kriegsleuten, die er hatte, auf ויתיבב עם אנשי הצבא אשר לו
 an den hohen Bergen und in den Felsspalten, על ההרים הרמים ובנקיקי הסלעים
 denn er wollte nicht kämpfen in jener Zeit. כי לא רצה להלחם בעת ההיא:
 Die Leute von Bayezid gingen jenen ganzen Sommer וילכו אנשי באיא"זיט כל הקיץ ההוא
 hierhin und dahin wohin sie wollten אנה ואנה ככל אשר אותה נפשם
 und niemand hielt ihnen stand in jener Gegend. ולא עמד איש לפניהם בגליל ההוא:
 Bayezid ging וילך באיא"זיט
 und belagerte Tarsis ויחן על תרשיש
 und bedrängte es. ויצר עליה
 Sie schütteten Wälle gegen es auf. וישפכו אליה סוללות.
 Die Mauer fiel zusammen. ותפול החומה תחתיה:
 Die Leute der Stadt sahen, ויראו אנשי העיר
 daß das Böse über sie beschlossen war, כי כלתה אליהם הרעה.
 und gaben die Stadt in seine Hand. ויתנו העיר בידו:

1Sm 20,7.9.17

415 Unterwerfung des Umlandes

Bayezid kam in die Stadt ויבא באיא"זיט העירה.
 und ließ seine Leute nicht hineinkommen, ולא הניח את אנשיו לבא.
 nur die Leute, er namentlich bestimmt hatte, sie zu bewachen. רק האנשים אשר נקבו בשמות לשמרה:
 Seine Leute liefen auf alles Feld der Städte ringsum. וירוצו אנשיו בכל שדה הערים סביב
 Und sie konnten nicht ולא יכלו

לזרוע: säen.

ויראו יושבי הארץ Die Bewohner des Landes sahen,

כי אין לאל ידם. daß ihre Kraft nicht zum Himmel reicht.

ויבואו אל באיא"זיט. sie kamen zu Bayezid

ויאמרו und sagten:

הננו לך אדננו המלך לעבדים. Hier sind wir, dir, unser Herr König, zu Dienern.

והסר מעלינו את המות הזה: Entferne von uns diesen Tod.

ויקבלם המלך ויתנם למס עובד. Der König nahm sie auf und machte sie tributpflichtig.

ותשקוט הארץ: Und das Land hatte Ruhe.

Ex 10,17

Gn 49,15bß

416 ägyptische Verstärkung für die Karamanen

ויהי בחדש הראשון וישלח אברהם מצרימה Im ersten Monat schickte Abraham nach Ägypten

אל השו"לטן קא"ריבייו לעזרה zu dem Sultan Khai'r Bey um Hilfe.

וישלח אליו אנשי היל וכסף וזהב Der schickte Soldaten, Silber und Gold zu ihm.

ויגדל מחנהו מאד. Sein Heerlager wuchs sehr.

ויצא השדה אל המקום אשר בחר: Er ging auf das Feld zu dem Ort, den er wählte.

417 Sieg über die Karamanen 1487

ויילך באיא"זיט אל המקום Bayezid ging zu dem Ort,

אשר חיל הקארא"מאני שם wo die Streitmacht des Karamanen war

וישלח לפניו את אלי הנחשת: und schickte die Kupferkanonen voraus.

ויערכו שם מלחמה. Sie stellten sich dort zum Kampf.

וילחמו כל היום ההוא Sie kämpften jenen ganzen Tag

וימות עם רב: und eine große Menge starb.

וילחם אברהם ביום ההוא Abraham kämpfte an jenem Tage

כגבור כאיש מלחמה: wie ein Held, wie ein Kriegermann.

ויהי לעת ערב וירא את אנשיו נגפים Als Abend wurde, sah er seine Männer geschlagen

וילך בעזרתם. וירוף עם סוסו בתוך. und ging, ihnen zu helfen und rannte mit seinem Pferd mitten hinein.

ויכירוהו ויכו את סוסו ויפול ארצה: Sie erkannten ihn und schlugen sein Pferd und er fiel zu Boden.

וילחם עוד בכל עוז. Er kämpfte mit ganzer Kraft weiter.

ותאכל חרבו בשר. Sein Schwert fraß Fleisch.

ויכוהו Sie schlugen ihn,

ויתעלף וימות: er wurde ohnmächtig und starb.

וימס לב אנשיו ויהי למים Das Herz seiner Leute schmolz dahin. Es wurde zu Wasser.

וינוסו לנפשם: Sie flohen um ihr Leben.

וירדפו אחריהם Sie verfolgten sie

ויכום לפי חרב. und schlugen sie mit Schwertes Schneide.

והנשארים נתפשו חיים: Und die Übrigen wurden lebend gefangen.

ויחפז באיא"זיט ללכת בכל ערי הציליצ"יאה Bayezid ging eilig in alle Städte Ciliciens.

ויאמרו אליו Sie sagten zu ihm:

הננו לך לעבדים: Hier, wir sind deine Diener.

ויקח את כל מלכות הקארא"מאני ביום ההוא: Er nahm das ganze Königreich des Karamanen an jenem Tage.

וישא את ראש צבאותיו Er erhob die Kopfbzahl seiner Heere

ויתן את שכרם. und gab ihnen den Lohn.

וילכו אל עבר שאטי"ליאה Er ging hinüber nach Schatilien

ויט אהלו שם: und schlug dort sein Zelt auf.

Jos 7,5b

418 Der Herrscher von Alexandrette unterwirft sich Bayezid II.

וקרוב אליה עיר גדול' Nahe bei ihr eine große Stadt,

מנגד לציפ"רו אישקאנד"אלורו gegenüber von Zypern Alexandrette

שמה Kustode/Blatthüter

dort, שמה
 und ihr König ist von den übrigen Türken. ומלכה מיתר התוגרמים:
 Er war dem Hause **Osman** ויהי אויב אל בית אוט'ומאן.
 und dem **Karaman** feind alle Tage. ואל הקאראמא"נו כל הימים:
 Er hatte etwa zwanzigtausend Mann (20 000) ולו כעשרים אלף איש
 berittene Kriegsleute. רוכבים בסוסים אנשי מלחמה.
 Er sprach sich ab mit dem König von **Zypern** ויהי דבריו עם מלך ציפ"רי.
 und mit den Geistlichen von **Rhodos** ועם כומרי רוד'יו.
 Er regierte über es bis zu diesem Tage. וימלוך עליה עד היום הזה:
 Er hörte, וישמע
 daß **Bayezid** den Karaman geschlagen hatte כי הכה באיא"זיט את הקארא"מאני
 und fürchtete sich und ihm war sehr angst. ויירא ויצר לו מאד:
 Er sah, וירא
 daß er ihm nicht beikommen würde כי לא יכול לו.
 und ging zu ihm um Frieden. ויצא אליו לשלם.
 und gab dem **Bayezid** die Städte seines Königtums. ויתן לבאיא"זיט את ערי מלכותו:
 Und Bayezid gab ihm in Anatolien ובאיא"זיט נתן אליו בנאט'וליאה
 ausreichend für seinen Unterhalt Städte zum bewohnen. די מחיתו ערים לשבת:
 So herrschte Bayezid von **Gallipoli** וימלוך באיא"זיט מגאליפולי.
 bis an den Rand der Grenze des des Landes **Aram** in jener Zeit. עד קצה גבולי ארץ ארם בעת ההיא:

Gn 32,8

419 Bayezid II. besetzt Armenien

Er zog über das **Tauros**-Gebirge ויעבור ההר תאור"ו
 und ging nach Armenien וילך לאירמיני"איה
 und nahm alle Städte, ויקח את כל הערים
 die der **Karamane** dort hatte. אשר היו לקארא"מאני שם:
 Und bei niemanden bestand ein Geist vor ihm. ולא קמה באיש רוח מפניו
 Er stieg höher als sein Vater, וירום מאביו
 sein Königtum wurde sehr erhaben. ותנשא מלכותו מאד:
 Er legte in jenes Land Soldaten וישם בארץ ההיא אנשי חיל.
 mit **Mustafa Pascha** an ihrer Spitze. ומושט"אפה באש"ה בראשם:
 Bayezid kehrte nach Konstantinopel zurück. וישוב באי"אזיט אל קושטא"נטינופולי
 Sie empfingen ihn fröhlich. ויקבלוהו בשמחה:

420 Bayezid II. bereitet in Cilicien einen Zug gegen Ägypten vor

Zur Zeit, da die Könige ausziehen ויהי בעת צאת המלכים
 im ersten Monat, בחדש הראשון
 sammelte er wieder sein Heerlager ויאסוף עוד מחנהו
 und führte sie nach Asien hinüber. ויעבירם אל עבר האס"יאה.
 Sie gingen bis zur Stadt **Iconium**, וילכו עד העיר איקוני"או
 wo sein Heerführer **Mustafa** war. אשר שם מושט"אפה שר צבאו:
 Er wandte sich nach Cilicien, וישם אל הציליצ"יאה פניו.
 mit dem Sultan von **Ägypten** zu kämpfen, להלחם בשולט"ן מצרים.
 weil er seinem Bruder und dem Karamanen geholfen hatte. על אשר עזר את אחיו ואת הקארא"מאני:
 Er erhob die Kopffzahl seiner Heere, וישא את ראש צבאותיו
 da waren ihre Gemusterten hunderttausend Reiter, (100 000) ויהיו פקודיהם מאה אלף פרשים.
 außer den Janitscharen und dem Fußvolk. מלבד הגיניצ"ארי ואיש רגלי:

1Chr 20,1,

421 Bayezid II. unterliegt Kait-Bay bei Tarsis 1488

וישמע השולט"אן Der Sultan hörte,
 כי מת הקארא"מאני. daß der Karamane gestorben war
 ויירא ויצר לו מאד: und fürchtete sich und ihm war sehr angst. Gn 32,8
 וישלח את המאמא"לוקי אשר לו Er schickte seine **Mamluken**
 ובראשם דיאד"ארו שר צבאו mit seinem Heerführer **Dawadar**
 ועמהם אנשי חיל ערביים לרוב und arabische Soldaten in Menge
 אל גבולי ארצו בארץ ארם: an die Grenzen seines Landes im Lande **Aram**.
 וישמע באיא"זיט Bayezid hörte das
 וילך תרשיש"ה. und ging nach **Tarsis**.
 וילכו המאמא"לוקי לקראתו. Die Mamluken gingen ihm entgegen
 ויבואו גם הם תרשיש"ה. und kamen auch nach Tarsis
 אל המקום אשר באיא"זיט שם: zu dem Ort, wo Bayezid war.
 ודיאד"ארו הקריב Dawadar nahte
 וערכו שם מלחמה מחצי היום עד הערב. und sie stellten sich dort zum Kampf vom Mittag bis Abend.
 וימות ביום ההוא עם רב: An jenem Tage starb eine große Menge.
 ויהי לעת ערב. Am Abend
 ויפול דיאד"ארו עליהם שנית. fiel Dawadar erneut über sie her
 ויזורו התוגרמים אחור: und die Türken wichen zurück.
 וירץ באיא"זיט לעזרתם Bayezid lief ihnen zu Hilfe
 ויעמדו הגיניצ"ארי נגד זדון המאמא"לוקי. und die Janitscharen standen gegen den Eifer der Mamluken.
 ויצו ויתנו אות Er wies an und sie gaben ein Zeichen,
 ויזורו אנשיו אחור. da zogen sich seine Leute zurück
 ופניהם אל האויב: mit ihren Gesichtern zum Feind.
 וישבו אל המחנה. Sie kehrten zum Lager zurück
 וישבו שם כל הלילה. und blieben dort die ganze Nacht,
 ותהי להם למשמר: die wurde ihnen zur Wache. Neh 4,16b
 ומגפה גדולה היתה בחיל באיא"זיט. Eine große Niederlage war das für die Streitmacht des Bayezid
 ביום ההוא: an jenem Tage.
 וקא"לוביי באש"ה ברח לנפשו. Und **Hadim Ali Pascha** floh um sein Leben.
 וקירצ"גלי באש"ה הוכה בידו Und **Hercigli Pascha** wurde an der Hand verwundet
 ויתפשוהו. und sie fingen ihn
 ויוליכוהו מצרימה: und nahmen ihn mit nach Ägypten.
 הבוקר אור וישבו המאמא"לוקי. Der Morgen wurde hell und die Mamluken kehrten zurück
 ויראו את המקום und sahen den Ort,
 אשר התחזקו שם an dem sie sich befestigt hatten
 וילכו לדרכם: und gingen ihres Weges.

422 Mamluken-Offensive 1490

וישבו דיאד"ארו שר הצבא והאנשי אשר אתו Sein Heerführer **Dawadar** und die Leute, die bei ihm waren,
 אל חלב. kehrten nach Aleppo zurück,
 היא ארם צובא: das ist Aram-Zova.
 וילכו בכל גבולי התוגר Sie gingen in alle Grenzen des Türken
 לשלול שלל כל הקיץ auf Raubzug den ganzen Sommer
 וישבו אל ארץ ארם: und kehrten in das Land Aram zurück.

423 Friedensschluß 1491

ובאיא"זיט וחילו הלכו אל ארץ ציליציאה Bayezid und seine Streitmacht gingen in das Land Cilicien
 וישבו und blieben
 שם dort

den ganzen Winter. כל החורף.
 Sie schlossen miteinander Frieden וישלימו ביניהם
 und der Kampf ruhte. והמלחמה שקטה:
 Er kehrte nach Bursa zurück וישוב אל בורס"יאה.
 und ging nach Griechenland וילך ארץ יון
 und setzte in alle Städte seines Königreiches Richter und Beamte, וישם בכל ערי מלכותו שופטים ושוטרים
 denn durch Gerechtigkeit steht ein Thron. כי בצדקה תכון כסא:
 Er liebte die Philosophen und die Weisen ויאהוב את הפילוסופי' ואת החכמי'
 und las ihre Bücher ויקרא בספריהם
 und zog sie zu sich heran. ויקריבם אליו:

Spr 16,12

424 Bayezid II. gegen Korfu und die Walachei

Griechen kamen zu ihm im dritten Jahre seiner Herrschaft (3) ואנשים יונים באו אליו נה השלישית למלכו.
 und sagten: ויאמרו
 Geh mit uns und wir geben Korfu in deine Hand. לכה אתנו וארת קור"פו נתן בידך.
 Er hörte auf sie וישמע לקולם:
 und sammelte sein Heerlager ויאסוף מחנהו
 und wollte um die Walachei kämpfen in jener Zeit. ויאמר להלחם בואלאק"יאה בעת ההיא:
 Und venezianische Schiffe gingen ותלכנה ספינות ויניצ"יאני
 von Candia nach Korfu מקאנדיא"ה אל קורפ"ו.
 und ihr Heerführer sah וירא שר צבאם
 die Befestigungen der Stadt und ihre Kampfgeräte את חזקות העיר ואת כלי הקרב.
 Sie nahmen von den Leuten der Stadt und gingen ihres Weges. ויקחו מאנשי העיר וילכו לדרכם:
 Bayezid sah, וירא באיא"זיט
 daß seine Erwartung enttäuscht war כי נכזבה תוחלתו.
 und wandte sich nach der Walachei, וישם אל הואלאק"יאה פניו
 indem er sagte: כאשר דבר:
 Er schickt seine Schiffe zum Schwarzen Meer וישלח ספינותיו אל הים מא"יור.
 und seine Heere schickte er über das Festland. ואת צבאותיו שלח דרך היבשה.
 Sie zogen durch Bulgarien ויעברו הבולגאר"יאה.
 und gelangten in die Walachei. עד ואלאק"יאה. הגיעו.
 Sie nahmen die Beute jener Städte. ויקחו את שלל הערים ההם:
 Der König sah, וירא המלך
 daß seine Kraft nicht zum Himmel reicht. כי אין לאל ידו
 Da verließ er sich auf den guten Charakter von Bayezid, וישען על טוב מזג באיא"זיט
 denn sein Ruf ging in alle Welt. כי יצא שמעו בכל הארצות:
 Er schickte Boten zu ihm, וישלח אליו מלאכים.
 die sagten: ויאמרו
 Dein Diener, der König, sagt: עבדך המלך אמר
 Bei meinem Leben, תחי נא נפשי
 ich will dein Diener sein, der alle Tage Gaben hinaufbringt. ואהיה לך לעבד מעלה מנחה כל הימים:
 Er empfing sie ויקבלם
 und sagte: ויאמר
 Lebt er noch? Er ist mein Bruder. העודנו חי אחי הוא:
 Er beherbergte sich unter seinen Fittichen ויתלונן תחת כנפיו
 und das Land hatte Ruhe. ותשקוט הארץ:

1Kg 20,32

425 Mehmed II. belagerte Moncastro 1453

Bayezid zog über den Donau-Fluß ויעבור באיא"זיט הנהר דינוב"יאו
 bis Moncastro עד מונקא"סטרן
 am Ufer des Meeres und am Dnister-Fluß אשר על שפת הים והנהר ניס"טיר.
 und die Stadt והעיר

בצורה מאד war sehr befestigt,
 עיר ואם בגליל ההוא: eine Metropole in jener Gegend.
 ומה'ומיט נלחם עליה חדש ימים. Und **Mehmed** hatte gegen sie einen ganzen Monat gekämpft
 ולא יכול עמוד לסבת הקרח הנורא und konnte aufgrund des schrecklichen Eises nicht bestehen
 וילך לדרכו und ging seines Weges.
 ויהי שמעה בכל הארץ: Ihr Ruf ging in alles Land.

426 Bayezid II. erobert Moncastro 1485

Die Leute von Bayezid liefen in das ganze Gebiet rings um die Stadt
 und die Leute der Stadt sagten nichts.
 So kam die Stadt in Bedrängnis.
 Er gab Anweisung, so daß die Schiffe herankamen
 und sie belagerten sie ringsum.
 Sie schlugen ihre Mauern bis zum Einsturz.
 Aber die Leute der Stadt befestigten sich
 und standen für ihr Leben ein.
 Es kam der Tag, daß sie der Stadt nahe kamen
 und auf die Mauern stiegen
 und sie sie erschlagen zu Boden stürzten.
 An jenem Tage starb eine große Menge.
 Sie kämpften noch einmal
 Auch von den Leuten der Stadt fielen sie
 und es blieben Wenige von Vielen.
 Bayezid gab Anweisung
 und sie bliesen die Trompeten
 und kehrten in das Lager zurück
 und übernachteten.
 sie ließen die Nachricht durch das ganze Lager gehen:
 Morgen tretet ihr zum Kampf an
 und jetzt fürchtet euch nicht
 und seid nicht bang vor ihnen,
 denn Gott gab sie in unsere Hand.
 Das hörten die Leute der Stadt
 und befestigten sich auch
 und schlossen die Breschen in der Mauer
 Der Morgen wurde hell und Bayezid nahte.
 sie stimmten einen großen Lärm an.
 Das Meer und das land bebten von ihrer Stimme.
 Sie nahten der Stadt.
 Er gab Anweisung und sie gaben ein Signal, mit ihnen zu sprechen,
 zu sehen, ob er sie aus ihrem Übel retten könne,
 denn sein Erbarmen regte sich über ihre Bewohner,
 weil das Böse über sie beschlossen war.
 Bayezid rief Folgendes:
 Wir treten heute zum Kampf an gegen euch
 und werden von der Stadt nicht ablassen,
 bis Gott sie in unsere Hand gibt.
 Wenn wir dann hineinkommen,
 werden wir niemanden am Leben lassen.
 Doch jetzt macht es nicht schlimmer,
 Kustode/Blatthüter

Dt 20,3

1Sm 20,7.9.17

Dt 20,3

laßt es gut sein היטיבו שאת.
 und kommt friedlich zu mir heraus. וצאו אלי לשלום.
 Dann werdet ihr das Gute eueres Landes essen. וטוב ארצכם תאכלו:
Nur um den Thron wollte er größer sein. רק הכסא יגדל.
 Und mein Name soll über euch genannt werden. ויקרא שמי עליכם.
 Und wer nicht bleiben will, ואשר ימאנו לשבת.
 die können frei ihres Weges gehen. ילכו לדרכם חופשים:
 Sie hörten auf seine Stimme וישמעו לקולו
 und gaben die Stadt in seine Hand. ויתנו העיר בידו.
 Und die nicht bleiben wollten, gingen frei. ואשר מאנו לשבת הלכו חופשים.
 Und keiner nahm von ihnen einen Schnürsenkel. ולא לוקח מהם שרוך נעל:
 Sie kamen in die Stadt. ויבואו העירה.
 und er legte eine Besatzung hinein. וישם בתוכה משמר:
 Auch die restlichen Seestädte nahm er וגם את שאר ערי הים לקח:
 und die Flußmündungen, ואת מובאי הנהרות.
 damit sie mit Schiffen in jenes Schwarze Meer פן יוכלו לבא באוניות אל הים מא"יור ההוא.
 nur mit seiner Zustimmung fahren können. אם לא מרצונו:
 Er kehrte nach seinen Stationen nach Griechenland zurück. וישוב למסעיו אל ארץ יון.
 und blieb viele Tage in **Andrianopel**. וישב באנדרינופ"ולי ימים רבים:

427 Frankreich: Verheiratung der Töchter und Tod Ludwig XI. 1483

Und der König Ludwig wurde sehr mächtig. ויגדל המלך לודוב"יקו מאד.
 Er wurde klüger als alle Könige, ויחכם מכל המלכי
 die vor ihm in Frankreich geherrscht hatten. אשר מלכו לפניו בצרפת.
 Sein Ruf ging in alle Welt. ויהי שמעו בכל הארץ:
 Er hatte zwei Töchter ולו שתי בנות
 Die eine bekam **Pierre** von Brabant, ותהי האחת לפ"ירו דוכוס בארבאנצ"א.
 die zweite **Ludwig** von Orléans, והשנית ללודוב"יקו דוכוס אורליא"ינס.
 das ist der Ludwig, הוא לודוב"יקו
 der danach in Frankreich regierte. אשר מלך אחרי כן בצרפת:
 Der König legte sich zu seinen Vätern. וישכב המלך עם אבותיו.
 im Jahre dreiundachtzigundvierhundertundtausend. בשנת שלש ושמונים וארבע מאות ואלף:
 Randnotiz: 1483 על השוליים: 1483

428 Kämpfe um den unmündigen Thronfolger Karl VIII.

Und sein Sohn Karl וימלך **קארלו** בנו תחתיו
 den ihm Charlotte von Savoyen geboren hatte. אשר ילדה לו קאר"לוטה משא"בויה
 Er war zwölf Jahre bei seinem Regierungsantritt. (12) והוא בן שתים עשרה שנה במולכו:
 Seine Schwester **Anna** wurde sein Vormund ותהי לו אנ"ה אחותו לאומנת.
Ihren Befehl führte sein ganzes Volk aus, וישק על פיה כל עמו.
 und den Befehl ihres Mannes **Pierre**, des Herzogs von Brabant. ועל פי פיר"ו דוכוס בארבאנצ"אה אישה.
Ludwig von Orléans beneidete sie, ויקנא בהם לודוב"יקו מאורליא"ינס.
und konnte mit ihnen nicht zum Frieden reden. ולא דבר אלהם לשלם:
 Er stachelte einige der Fürsten auf, ויסת קצת מהשרים
 mit Karl zu kämpfen. להלחם בקאר"לו:
 Er sprach sich ab mit den Leuten der Bretagne ויהיו דבריו עם אנשי בריטאניה
 und sie stellten sich zum Kampf mit ihm auf dem Feld von **Orléans** ויערכו אתו מלחמה בשדה אורליא"ינס:

Karl sammelte seine Reiter und seine Streitmacht
 und zog ihnen mit starker Hand entgegen.
 Ludwig floh vor ihm
 und ging zum Herzog von Alençon.
 Der vermittelte zwischen ihnen
 und sie schlossen Frieden.
 Sie schlossen beide einen Bund.
 Er ging, sich vor Karl niederzuwerfen.
 Aber er blieb nicht lange am Hofe des Königs,
 denn er fürchtete um sein Leben.
 Er ging in die Stadt Blois.
 Er floh in die Bretagne
 und blieb dort.

429 Der verrückte Krieg (Guerre folle) 1485–1488

Der Herzog von Angoulême
 und Johannes, der Herzog von Bourbon
 sammelte ebenfalls Soldaten, um mit Karl zu kämpfen.
 König Karl zog ihnen entgegen mit starker Hand.
 Nach weiteren Tagen
 schlossen sie Frieden mit Karl
 und der Kampf ruhte.

430 Maximilian von Habsburgs Handschuhehe
mit Anne von der Bretagne

Franz, der Herzog der Bretagne, starb.
 Nach ihm blieb seine Tochter Anne.
 Maximilian, der König der Römer, unternahm es,
 sie zur Frau zu nehmen,
 denn seine Frau Maria war in jenen Tagen gestorben.
 Ihre Berater wollten sie ihm zur Frau geben.
 Karl hörte den Klang von Pferd,
 von großer Streitmacht in der Bretagne.
 Er beeilte sich, ihnen mit starker Hand entgegenzuziehen
 und nahm die Normandie und ihre Umgebung ein.
 Das ärgerte den Maximilian sehr.
 Er kam in die Grenzen der Picardie mit starker Hand.
 Sie vernichteten jedes gute Landstück.
 Karl zog ihm entgegen.
 Aber Maximilian richtete nichts aus.
 Er kehrte zurück.
 Karl ging in die Bretagne.
 Sie zogen ihm entgegen
 und stellten sich ihm zum Kampf
 und wurden von ihm geschlagen.
 und fielen erschlagen
 Kustode/Blatthüter

zu Boden. ארצה:

Und **Ludwig**, der Herzog von Orléans wurde lebend gefangen.
 Sie setzten ihn unter Bewachung.
 Anne, die Tochter des Herzogs der Bretagne, weinte
 und flehte um ihn.
 Da tat er alles, was ihm Karl auftrug,
 wick nicht rechts oder links.

431 Karl VIII. heiratet Anne von der Bretagne 1490

Karl entließ seine Frau Margareta,
 Tochter von Maximilian,
 und schickte sie in das Haus ihres Vaters, wie in ihrer Jugend.
 Er nahm sich **Anne** von der Bretagne zur Frau
 im Jahre neunzigundvierhundertundtausend.
 Randnotiz: 1490
 Karl liebte sie
 und sie gebar ihm Kinder, die starben.

432 Granada fällt an die spanischen Könige 1492

Und **Granada** war in der Hand der Ismaeliten
 siebenhundert Jahr(e). (700)
 Es wurde zu Dornen in den Seiten der Könige Spaniens
 bis zu diesem Tage.
 Gegen es rannten der spanische König **Ferdinand** an
 und seine Frau **Isabella** viele Tage.
 Sie bauten einen Wall gegen es
 und Wohnhäuser.
 Die Stadt kam in Bedrängnis.
 Sie gaben sie in seine Hand im Monat Januar
 im Jahre zweiundneunzigundvierhundertundtausend.
 Randnotiz: 1492
 Es gehört den Königen von Spanien bis zu diesem Tage.
 Das Land ist weitläufig
 und ist eine Zierde unter allen Ländern.

Nm 33,55

433 Vertreibung der Juden aus Spanien 1492

Im jenem Jahre wurden ausgewiesen
 die Exilsgemeinden Jerusalems,
 die in Spanien waren,
 auf das Wort der Frevler Ferdinand
 und seine Frau Isabella.
 Und von dort wurden sie zerstreut an die Zipfel der Erde.
 Sie gingen in Schiffen
 wohin der Wind sie wehte:
 Nach Afrika
 und Asien
 und Griechenland
 und in die Türkei
 und ließen sich dort nieder bis heute.
 Nöte gingen über sie hin,
 Kustode/Blatthüter

(קייב)	דברי הימים (Seite 224)	
רבות ורעות.	viele und böse,	
ותקצר נפש העם בדרך:	die Atem des Volkes wurde kurz unterwegs.	
כי מהם המיתו הישמעאלים	Einige von ihnen nämlich töteten die Ismaeliten ,	
להוציא זהב אשר בלעו להחביאו.	um das Gold zu holen, das sie verschluckt hatten, es zu verbergen,	
ומהם כלו הדבר והרעב:	und einige von ihnen gingen zugrunde an Seuche und Hunger,	
ומהם הושלכו ערומי	und einige von ihnen wurden nackt	
מרב החובל באיי הים.	vom Kapitän an den Meeresinseln ausgesetzt,	
ומהם נמכרו לעבדים ולשפחות	und einige von ihnen wurden als Sklaven und Sklavinnen verkauft,	
בג'נובה ובנותיה.	in Genua und ihren Tochterstädten,	
ומהם טבעו בים:	und einige von ihnen ertranken im Meer,	
ראה יי' והביטה. למי עוללת כה.	<i>Sieh, DER NAME, schau hin, wem Du so mitgespielt hast.</i>	Klg 2,20a
אם יאכל אנוש פרי.	Wenn ein Sterblicher seine Frucht ißt.	
כי היה בתוך המושלכים באיי הים	Es war nämlich unter den auf die Meeresinseln ausgesetzten	
על פרוב"נציאה.	bei der Provence,	
איש יהודי	ein jüdischer Mann.	
ואביו הזקן עטוף ברעב.	Und sein alter Vater war von Hunger umhüllt,	
שואל לחם.	fragte nach Brot,	
ופורש אין לו. בארץ נכריה:	und keiner reichte ihm welches in fremdem Lande.	
וילך האיש	Der Mann ging	
וימכור את בנו הקטן בלחם	und verkaufte seinen kleinen Sohn um Brot,	
להשיב את נפש הזקן	um dem Alten wieder zu beleben.	
ויהי בשובו אל אביו	Und als er zu seinem Vater zurückkehrte,	
וימצאחו נופל מת.	fand er ihn tot.	
ויקרע את בגדיו:	Und er zerriß seine Gewänder.	
וישוב אל האופה לקחת את בנו.	Er kehrte zu dem Bäcker zurück, seinen Sohn zu holen.	
ולא אבה האופה להשיאו.	Und der Bäcker wollte ihn nicht zurückgeben.	
ויזעק צעקה גדולה ומרה על בנו.	Da schrie er sehr laut und bitter um seinen Sohn.	Gn 27,34
ולא היה לו מושיע:	Und er hatte keinen Retter.	
כל זאת באתנו.	<i>All dies kam über uns</i>	Ps 44,18
בשנת	im Jahre:	
כי רב"ם בני שוממה.	<i>Mehr nämlich sind die Kinder der Einsamen, (200+2+10+40=252)</i>	Jes 54,1
היא שנת שנים וחמישים שנה ומאתים שנה	das ist das Jahr zweiundfünfzig Jahr undzweihundert Jahr	
וחמשת אלפים.	undfünftausend. (AM 5252/AD 1492)	
ולא שכחנוך	<i>Wir aber vergaßen Dich nicht,</i>	
ולא שקרנו בבריתך:	<i>noch logen wir gegen Deinen Bund.</i>	Ps 44,18
ועתה אלהים אל תרחק.	<i>Und [jetzt, Gott], entferne Dich nicht,</i>	
יי' לעזרתנו חושה:	<i>[DER NAME,] zu [unserer] Hilfe eile.</i>	Ps 22,20
כי עליך הורגנו	<i>Deinetwegen nämlich</i>	
כל היום	<i>werden wir den ganzen Tag getötet,</i>	
נחשבנו כצאן טבחה:	<i>werden wir für Schlachtvieh gehalten</i>	Ps 44,23
חושה לעזרתנו אל חי.	<i>Eile zu unserer Hilfe, lebendiger G'tt,</i>	
תשועתנו.	<i>unsere Rettung/Befreiung.</i>	Ps 38,23
וריבה ריבנו וגאלנו:	<i>Führe unseren Streit und erlöse uns.</i>	Ps 119,154

434 Inquisition gegen Konvertiten

וגם על אשר המירו כבודם בלא יועיל	Und auch über die, die ihre Ehre gegen Unnützes getauscht hatten	
בימי הכמר פר"א וינצינ"צו	in den Tagen des Geistlichen Fra Vinzenz	
ש"ר"י. (= שם רשעים ירקב)	– <i>der Name der Frevler modert</i> –	Spr 10,7b
היתה אישאבי"לה הזאת לשטן בימים ההם:	wurde diese Isabella zu Anklage in jenen Tagen.	
ותשם עליהם חוקרים ודורשים.	Sie setzte über sie Nachforscher und Sucher,	
לראות הילכון בתורת משיחם	zu sehen, ob sie gehen würden in der Lehre ihres Messias	
אם אין:	oder nicht.	
וישרפו	Kustode/Blatthüter	

ושרפו מהם למאות על לא דבר Sie verbrannten von ihnen zu Hunderten wegen Nichts,
 ואת כל אשר להם בזו דבר יום ביומו: und was ihnen gehörte, raubten sie, Tag um Tag.
 וזה החילם לברוח. Und das war der Anfang, zu fliehen,
 וללכת גם מהם תוגרמתה. und zu gehen, auch welche von ihnen in die Türkei,
 לעבוד את יי' אלהינו כיום הזה: zu dienen dem DER NAME, unserem Gott wie heute.

435 Himmlische Strafen den bösen Königen

DER NAME eiferte für Sein Volk ויקנא יי' לעמו
 und gab diesen Königen ויתן למלכים האלה.
 Erstattung nach dem Werk ihrer Hände. גמול כמעשה ידיהם:
 Ihre Tochter starb in Portugal beim Gebären. ותמו' בתם בפודט"וגאל בלדתה.
 Und ihr Erstgeborener starb an der Seuche. ובנה הבכור מת בדבר
 Und ihnen blieb kein männlicher Sohn, Kronerbe. ולא נשאר להם בן זכר יורש עצר:
 Und der Königin Isabella war ihr Leben leid, ואישא"בילה המלכה קצתה בחייה
 und sie verzehrte ihr halbes Fleisch ותאכל חצי בשרה
 von dem bösen Schlag und verlässlich, der Krebs genannt wird, מהנגע הרע ונאמן הנקרא סרטן
 und sie starb. ותמות:

436 Vertreibungen aus Spanien Grund für dieses Buch

Der Priester Josef nahm sich vor, אמר יוסף הכהן
 die Vertreibung aus Spanien גרוש צרפת
 und diese Städte-Vertreibung והגרוש הזה העירוני
 zu verfassen in diesem Buch, לחבר הספר הזה.
 damit die Israel-Kinder wüßten, למען ידעו בני ישראל
 was sie uns getan hatten in ihren Ländern, את אשר עשו לנו בארצותם.
 in ihren Höfen und in ihren Burgen. בחצריהם ובטירותם.
 Es werden ja Tage kommen. כי הנה ימים באים:

437 Massaker in Lissabon 1506-04-19

Auch in Portugal גם בפורט"וגאל.
 mehrten sich Abfallbewegungen רבו השמדות.
 und verordneten sie mit der Gewalt des Schwertes וגזרו בכח החרב.
 nicht zu gehen nach der Lehre des Dieners des DER NAME, Mose. לבלתי לכת אחרי תורת משה עבד יי':
 Sie nahmen ihre Söhne und ihre Töchter ויקחו את בניהם ואת בנותיהם
 und schickten sie zu Meeresinseln, wo es keinen Bewohner gab. וישלחו לאיי הים אשר אין שם יושב:
 Und Viele heiligten den Heiligen Israels. ורבים קדשו קדוש ישראל.
 Und Viele dagegen dienten dem Bild ורבים נגידו ופלחו לצלמא.
 und sie vertauschten ihre Ehre gegen Unnützes. וימירו כבודם בלא יועיל:
 Nach weiteren Tagen ויהי לימים עוד.
 erhob sich gegen die Vertriebenen ein Geistlicher, ויקום על הנדחים כומר אחד
 sie herauszufordern. לשטן:
 Als sie im Haus ihrer Gebete waren, ויהי בהיותם בבית תפלתם
 stachelte er gegen sie die Bewohner des Landes auf. ויסת עליהם את יושבי הארץ.
 Sie erhoben sich gegen sie ויקומו עליהם
 und töteten sie ויהרגום
 und hatten kein Mitleid gegen Mann oder Frau. ולא חמלו על איש ואשה:
 Und der König war nicht in Lissabon in jener Zeit. ולא היה המלך בליש"בונה בעת ההיא:
 Das wurde dem König erzählt ויוגד למלך
 und ärgerte ihn sehr. ויחר אליו מאד.
 Sie nahmen den Geistlichen ויקחו את הכמר

und verbrannten ihn mit Feuer וישרפוהו באש.
 und einige wenige, die bei ihm waren, ומעטים מאשר היו אתו.
 brachten sie blutig in die Fragewelt hinab. הורידו בדם שאולה:

1Kg 2,9

438 Heimliche Juden

Viele gingen fort aus Portugal in jener Zeit ויצאו רבים מפורט"וגאל בעת ההיא
 und gingen in den Orient, וילכו אל ארץ המזרח
 dem DER NAME, unserem Gott, wie früher zu dienen. לעבוד את יי' אלהינו כבראשונ'.
 Sie wohnten dort bis zu diesem Tage. וישבו שם עד היום:
 Aber viele blieben dort, ורבים נשארו שם.
 hinkend auf beiden Seiten. פוסחים על שתי הסעיפי'.
 Den DER NAME fürchteten sie את יי' היו יראים
 und bei deren Bild schwören sie. ובפסלם היו נשבעים:
 Und in ihre Höhenheiligtümer gehen sie Tag für Tag. ואל במותם הולכים. דבר יום ביומו:
 Und sie nahmen zu und wurden stark an Reichtum bis zu diesem Tag. וירבו ויעצמו בעושר. עד היום הזה:
 Von jenem Tage an und weiter מהיום ההוא והלאה.
 blieb in allen Königreichen Spaniens keiner, לא נשאר בכל מלכיות ספרד איש.
 den man mit dem Namen Israel nennt. אשר בשם ישראל יכנה:

1Kg 18,21

Jes 44,5

439 Vorübergehende Duldung in Navarra und der Provence, Josefs Familie

Aber der König von Navarra vertrieb sie nicht aus seinem Land. ולא גרשם מלך נאבא"רה מארצ'ו.
 Dorthin gingen viele von den Juden, וילכו שם מהיהודים
 in Aragon, zu wohnen. אשר באר"אגון רבים לשבת:
 Es war zur Höhe des Jahres ויהי לתקופת השנה.
 da suchten die Leute, ויבקשו האנשים.
 die Gott in ihrem Herzen getroffen hatte, אשר נגע אלהים בלבם.
 den eisernen Ofen zu verlassen, לצאת מכור הברזל
 denn sie fürchteten um ihr Leben. כי יראו לנפשם:
 Der König von Aragon ließ sie ziehen. ויתנם מלך ארא"גון עבור.
 Sie kamen mit Schiffen bis in die Provence. ויבואו באוניות עד פרובינצ'יאה.
 Sie blieben in Avignon einige Tage. וישבו באויני"ון ימים אחדי':
 Unter denen, die kamen, war Don Bonafede, mein Onkel, ויהי בתוך הבאים דון בונאפ'ויש דודי.
 und seine Frau Orositi und ihre Mutter Dolca, ואשתו אורוס'יטי ואמה דולצ'ה.
 in ihrer Jugend das Haus ihrer Mutter, בנעוריה בית אמה.
 und seine Kinder, ובניו:
 und Don Abraham Official ודון אברהם אופיצ'יאל
 und seine Frau Mira ואשתו מיר"ה.
 und noch viele andere, ועוד רבים אחרים.
 deren Namen ich nicht mit mir trage. אשר לא אשא את שמותם:
 Sie fanden dort וימצאו שם
 meinen Vater, meinen Lehrer, meinen Meister, Josua, der Priester, את אבי כמ"ר יהושע הכהן (כ? מורי רבי)
 von den Priestern, die aus der Festung Huete. מן הכהנים אשר יצאו ממצודת אוא"יטי
 Sie gaben ihm die Frau Dolca, meine Mutter, zur Frau. ויתנו לו את מרת דולצ'ה אמי לאשה:
 Die Tage dauerten ihnen dort nicht lange. ולא ארכו להם שם הימים
 Sie gingen von dort in die Türkei וילכו משם תוגרמתה
 und blieben dort bis וישבו שם עד
 Kustode/Blatthüter היום:

heute. היום:
 Nach weiteren Tagen ויהי לימים עוד
 vertrieb der König die, die in Navarra geblieben waren. ויגרש המלך את הנשארים בנאבא"רה
 Aber sie konnten nicht gehen. ולא יכלו לצאת
 Der Weg war ihnen verschlossen. סגר עליהם הדרך.
 Sie tauschten ihre Ehre gegen etwas Unnützes. וימירו את כבודם בלא יועיל
 Sie wurden verstoßen von dem DER NAME, dem Gott Israels. וידחו מעל יי' אלהי ישראל:
 Auch die Juden im Königtum Provence גס היהודים אשר במלכות פרוביגצ"יאה
 wurden vertrieben. גורשו
 Aber sie wollten nicht gehen. ולא רצו לצאת
 Sie tauschten ihre Ehre mutwillig gegen etwas Unnützes. וימירו את כבודם בזדון בלא יועיל
 Sie blieben dort bis heute. וישבו שם עד היום:
 In der Provence blieben לא נשארו בפרוב"ינציאה
 nur die in Avignon wohnen כי אם היושבים באביניון
 und in den Städten des Papstes dort. ובער' אשר לאפיפיור שם:

440 Die Schlacht auf dem Krbava-Feld 1493

Bayezid schickte וישלח באיא"זיט
 im Jahre dreiundneunzigundvierhundertundtausend בשנת שלש ותשעים וארבע מאות ואלף:
 Randnotiz: 1493 על השוליים: 1493
 seinen Heerführer Hadum Pascha את קאד"ון באש"ה שר צבאו
 in den Osten Ungarns קדמת אונגא"ריאה.
 und mit ihm etwa achttausend Mann, (8 000) ועמו כשמונת אלפים איש
 Berittene. רוכבים בסוסים:
 Sie gingen bis zum Sichelgebirge וילכו עד זאבאר"יאה.
 Sie plünderten alles, was sie fanden. ויבזו את כל אשר מצאו.
 Schrecken G'ttes traf die Bewohner jenes Landes. ויהי חתת אלהים על יושבי הארץ ההיא.
 Sie fürchteten sich sehr. ויראו יראה גדלה מאד:
 Da verabredeten sich die Fürsten Kroatiens ויועדו שרי קרואצ"יאה.
 und Slawoniens ואישקלאב"וניאה.
 und Ungarns. ואונגאר"יאה.
 Sie schlossen darüber einen Bund ויכרתו עליהם ברית
 und sammelten Soldaten ויאספו אנשי חיל.
 und zogen ihnen entgegen. ויצאו לקראתו:
 Und Hadum kehrte zurück bis zum Debelo-Berg וישוב קאד"ון אחור עד הר הדיא"בלו.
 zwischen Kroatien und Krbava אשר בין קרואצ"יאה. ובין קורבא"ביאה
 und schlug dort sein Zelt auf. ויט אהלו שם:
 Sie stellten sich dort am Morava-Fluß zum Kampf auf. ויערכו שם מלחמה על נהר מורא"בה.
 Hadum teilte seine Leute in drei Lager. ויחלק קאד"ון את אנשיו לשלשה מחנות:
 Der Fürst des ersten Lagers, Ismael, ויערוך ישמעאל שר המחנה הראשון
 stellte sich ihnen zum Kampf. אתם מלחמה.
 Sie wurden von ihm geschlagen. וינגפו מפניו
 Sie verfolgten sie bis zum Morava-Fluß. וירדפם עד הנהר מור"אבה
 Sie fielen von den hohen Felsen bei ihrer Flucht ויפלו מן הצורים הגבוהים בבורחם
 und starben. וימותו:
 Ismael kehrte zurück וישוב ישמעאל
 und stellte sich wieder zum Kampf auf ויערוך עוד מלחמה
 mit dem zweiten Lager. אל המחנה השני.
 Über sie fiel auch der Wojewode Karlerije ויפול גם עליהם קאריב"ילו ואיב"ודו

Gn 35,5

מרעהו שר השני: sein Gefährte, der zweite Fürst her.
 ויכו את מחנה הקונ"טי ג'וא"ן טורקוא"ט Sie schlugen das Lager des Conti **Johannes Torkoat**
 לפי חרב. mit Schwertes Schneide.
 וירד מעל הסוס. להלחם. Er stieg vom Pferd, um zu kämpfen.
 ויכוהו Sie schlugen ihn
 וימות: und er starb.
 וקאד"ון באש"ה נלחם במחנ' האונג"ארי **Hadum Pascha** kämpfte mit dem ungarischen Lager
 ויחרים und schlug sie mit dem Bann.
 וינגפו גם הם מפניו: Auch sie wurden von ihm geschlagen.
 ויקחו את האד"ון בא"נו מקרואצ"יאה **Ban von Kroatien**
 ואת בנו הרגו בחרב: und seinen Sohn töteten sie mit dem Schwert.
 וימות ביום ההוא עם רב: An jenem Tage starb eine große Menge.
 ומהתוגרמים לא מתו כי אם מתי מספר: Und die Türken starben nur in geringer Anzahl.
 ויבקשו במתים Sie suchten bei den Toten
 ויקחו את ראשי השרים und nahmen die Köpfe der Fürsten
 וישלחום אל באיא"זיט תוגרמתה: und schickten sie zu Bayezid in die Türkei.
 ויהיו המתים במגפה ההיא Die Zahl der Toten in jener Schlacht
 כשבע אלפי איש: waren etwa siebentausend Mann. (7 000)
 ויפלו כלם בשעה אחת: Sie fielen alle in einer Stunde.

441 Mailand unter Galeazzo Maria 1466–1476 und Johannes Galeazzo 1476–1494 Sforza

ויהי גאליא"צו מאריא"ה Der Herzog von Mailand **Galeazzo Maria Sforza**,
 בן פראנצי"שקו שפ"ורצה Sohn Francesco Sforzas
 דוכס מילא"ן גבור חיל. war ein tüchtiger Held.
 ותהי לו בונ"ה בת דוכס שאב"וייא לאשה. Er bekam die Tochter des Herzogs von Savoyen, Bona, zur Frau.
 ותלד לו בן: Die gebir ihm einen Sohn.
 ויגרש את לודוב"יקו המ"ורו אחיו מעליו Er vertrieb seinen Bruder **Ludwig, den Mohren**,
 בעצה קיק"ו סימונ"טה קאלאב"ריסי. auf Anraten des **Cicco Simonetta Calabrese**.
 וישנאו אותו Sie haßten ihn
 ולא יכלו דברו לשלם: und konnten mit ihm nicht zum Frieden reden. Gn 37,4
 וילך בדרכי יוא"ן מאריא"ה ויסקונט"י האכזרי Er ging auf den Wegen des grausamen **Johannes Maria Visconti**,
 דוד אמו. des Onkels seiner Mutter,
 ואחר שרירות לבו כל הימי': und nach der Verdorbenheit seines Herzens alle Tage.
 ויקח לו מבנות מילא"ן מכל אשר בחר. Er nahm sich von den Töchtern Mailands, wen er wollte,
 ויענה אותן. und vergewaltigte sie
 וישא את שמותן על שפתיו: und trug ihre Namen auf seinen Lippen.
 ויוסיפו עוד שנא אותו. Da haßten sie ihn noch mehr, Gn 37,5
 על נאפופיו ועל דבריו: wegen seiner Ehebrüche und wegen seiner Reden.
 ויקשרו עליו קשר Sie verschworen sich gegen ihn
 ויהי היום ויהרגוהו und eines Tages töteten sie ihn
 בבמת ש"אן איסטיפ"אנו im Höhenheiligtum San Stefano
 ביום אידם: am Tage ihres Festes.
 ויהיו בקושרים Unter den Verschwörern waren
 יו"אן אנדר"יאה לאנפונ"יאנו. Johannes Andrea Lampuniani und
 וקאר"לו וישק"ונטי. Carlo Visconti und
 וגירו"לימו אולגיאי"טו: Gerolamo Olgiati.
 ויברח יו"אן אנדריא"ה בחפזו בין הנשים Johannes Andrea floh hastig zwischen den Frauen.
 וירדוף Kustode/Blatthüter

וירדוף אחריו הכושי *Der Kuschi verfolgte ihn*

und tötete ihn. ויהרגהו.

וגם קאר"לו נפל שדוד *Und auch Carlo fiel ihnen zur Beute.*

ותהום כל העיר עליהם *Die ganze Stadt erregte sich über sie.*

Rut 1,19

וג'רו"לימו ברח אל ביתו. *Und Gerolamo floh in sein Haus.*

וילך משם *Er ging von dort*

בבגדי גלח כמתנכר *in den Gewändern eines Mönches unkenntlich gemacht.*

ויכירוהו *Sie erkannten ihn*

ויתפשוהו חי. *und ergriffen ihn lebend*

וירידוהו בדם שאולה. *und brachten ihn blutig in die Fragewelt hinab.*

1Kg 2,9

ותשקוט הארץ: *Und das Land hatte Ruhe.*

וישב יו"אן גאליא"צו תחת אביו *Und Johannes Galeazzo nahm die die Stelle seines Vaters ein*

והוא בן תשע שנים *als er neun Jahre alt war*

בשנת שבע ושבעים וארבע מאות ואלף: *im Jahre siebenundsiebzigundvierhundertundtausend.*

על השוליים: 1477 *Randnotiz: 1477*

ותהי אמו אליו לאומנת. *Seine Mutter, Bona wurde sein Vormund.*

וישק על פיה ועל דודיו כל עמו *Ihren Befehl und den seiner Onkel führte sein ganzes Volk aus*

Gn 41,40aß

ימים רבי: *viele Tage*

וישמע לודוב"יקו כי מת אחיו *Ludwig hörte, daß sein Bruder tot war,*

ויבא אל לומבא"רדיאה *kam in die Lombardei*

וילכוד את טורט"ונה *und nahm Tortona ein.*

ויהי רוביר"טו סאנסיב"ירין בעוזריו: *Und Roberto Sanseverino gehörte zu seinen Helfern.*

וישלימו ביניהם. *Sie schlossen einen Frieden miteinander*

ויהי אל בן אחיו עם בונה"אמו לרועה. *und er wurde seinem Neffen mit seiner Mutter Bona zum Vormund.*

ויהי שמעו בכל הארץ. *Sein Ruf ging in alle Welt.*

כי השתרר עליהם גם השתרר: *Beherrschen nämlich wollte er sie, ja beherrschen!*

Nm 16,13

ויגדל הדוכוס *Der Herzog wuchs heran*

ויתנו לו את איסאב"ילה *und sie gaben ihm Isabella,*

בת אלפ"ונסו מלך נאפ"ולי לאשה *die Tochter des Neapolitanischen Königs Alfons zur Frau.*

ותלד לו בן: *Die gebär ihm einen Sohn.*

ויהיו ימיו מעט ורעים *Seine Tage waren wenige und schlechte,*

Gn 47,9

ויאסוף מזלו נגהו. *und sein Glück sammelte seinen Glanz ein.*

ויהי תחת לודוב"יקו דודו. *Er war unter seinem Onkel Ludwig*

כשבוי חרב כל הימים. *wie ein mit dem Schwert Gefangener alle Tage.*

ולא היה לו כי אם שם הדוכוס. *Er hatte nur den Namen des Herzogs*

ודודו היה אדון כל הארץ. *und sein Onkel war Herr des ganzen Landes.*

לפניו יכרעו כל יושביה. *Vor ihm bückten sich alle seine Bewohner.*

וייראו מפניו מאד: *Sie fürchteten sich vor ihm sehr.*

442 Alfons II. von Neapel stellt sich gegen Ludwig, den Mohren

וירא אלפונש"ו כי גדל יוא"ן גאליא"צו. *Alfons sah, daß Johannes Galeazzo erwachsen geworden war*

ואדנותו לא נתן לו *und ihm seine Herrschaft nicht gegeben wurde.*

ויחר אליו מאד. *Das ärgerte ihn sehr.*

וישלח מלאכים אל לודוב"יקו לאמר *Er schickte Boten zu Ludwig mit dem Auftrag:*

למה תעשה כה אל בן אחיך. *Warum handelst du so am Sohn deines Bruders.*

ולא שת לבו אליהם. *Aber der achtete nicht auf die.*

וישובו אל ביתם: *Sie kehrten nach Hause zurück.*

וישטום אלפ"ונסו את לודוב"יקו לאמ' *Alfons stellte sich gegen Ludwig in der Meinung:*

יתמו מלחמות מלכותי *Wenn die Kämpfe meines Königreiches beendet sein werden,*

ואדעה *werde ich wissen,*

מה אעשה לו. *was ich mit ihm machen werde.*

ולודוב"יקו שמר את הדבר: *Und Ludwig merkte sich die Sache.*

443 Historische Ansprüche auf Sizilien und Neapel

ויסת עליו את קאר"לו מלך צרפת. Er hetzte den französischen König **Karl** auf.
 וישם בלבו Der nahm sich vor,
 לקחת המלכו' ההוא jenes Königtum zu nehmen,
 כי לו משפט המלוכה: da ihm das Recht der Herrschaft zustand.
 וישמע המלך Der König hörte das
 ויאמר לחכמים: und sagte es den Weisen,
 היושבים ראשונה במלכות: die zuoberst im Königreich sitzen.
 ויאמרו Die sagten:
 לא נפלאה היא המלך. Das ist nicht verwunderlich, König,
 כי שאל נא לימים ראשונים frag doch nach den ersten Tagen,
 ויגידו לך. und sie werden es dir sagen,
 כי הנורמ"אני daß die Normannen,
 אשר מלכו בציצ"ליאה ונאפו"לי die in Sizilien und in Neapel herrschten,
 הצילו המלכות ההוא מיד אויבי דתנו. jenes Königreich aus der Hand der Feinde unserer Religion retteten.
 והשיבוהו אל הבמה: und es an den Platz zurückbrachten.
 ובגלל הדבר הזה נתנוהו האפיפיורים Und deswegen gaben die **Päpste** es
 אל בית צרפת ארבעה ועשרים פעמים. dem Hause Frankreich vierundzwanzig Mal.
 ופעמים נתן אליהם משתי עצות כוללות: und zweimal wurde es ihnen von zwei allgemeinen Räten gegeben.
 וגם קאר"לו אלוף אנג"ו. Und auch **Karl**, Graf von Anjou,
 מלך בציצ"ליאה regierte in Sizilien
 בדברי אורבא"נו הרביעי האפיפיור. auf die Worte von Papst **Urban IV.**
 וקיימו קלימ"ינטו Auch **Clemens** hielt zu ihm,
 אשר קם תחתיו: der nach ihm war.
 ויקח המלכות ההוא Er nahm jenes Königtum
 בחרבו ובקשתו mit seinem Schwert und mit seinem Bogen
 מיד מאנפר"ידו ממזר פידיריק"ו שני הקיסר aus der Hand **Manfreds**, des Bastard des Kaisers Friedrich II.,
 אשר לקחו נגד הדין: der es gegen das Recht genommen hatte.
 וימלוך אחריו קאר"לו בנו Sein Sohn **Karl** regiert nach ihm
 בשנת שתים ושמונים ומאתים ואלף: im Jahre zweiundachtzigundzweihundertundtausend.
 על השוליים: 1282 Randnotiz: 1282
 ותכון מלכותו חמש ועשרים שנה: Und sein Königtum bestand fünfundzwanzig Jahr(e). (25)
 ויצו אל ביתו Er bestellte sein Haus
 ויתן את מלכות אונגא"ריאה und gab des Königreich Ungarn,
 אשר ירש מאשתו das er von seiner Frau geerbt hatte,
 לקאר"לו בנו הבכור: seinem erstgeborenen Sohn **Karl**.
 ולרוב"ירטו השני Und dem zweiten, **Robert**,
 נתן את מלכות נאפו"לי וציצ"ליאה. gab er das Königreich Neapel und Sizilien.
 וימלוך רוב"ירטו שלש ושלשים שנה: Robert regierte dreiunddreißig Jahre. (33).
 ויולד בן Er zeugte einen Sohn,
 ויקרא שמו קאר"לו. den nannte er Karl.
 וימות קאר"לו על פני אביו: Karl starb zu Lebzeiten seines Vaters.
 ותשאר יוא"נה בתו אחריו. Zurück blieb seine Tochter **Johanna**.
 ותהי לרוב"ירטו המלך לבת Die wurde dem König Robert zur Tochter
 ויאהבה תחת בנו: und er liebte sie statt seines Sohnes.
 ויצו לפני מותו Er wies an vor seinem Tode,
 שימלוך אחריו אנדריא"ה בן אחיו daß nach ihm **Andreas**,
 מלך אונגא"ריאה der Sohn seines Bruders, des Königs von Ungarn, regiere.
 ויעשו כן: So taten sie.
 וימלוך So wurde **Andreas**
 אנדריא"ה Kustode/Blatthüter

König אנדריא"ה.
 und nahm die **Johanna**, Tochter des toten Karl zur Frau.
 Er kam zu ihr.
 Aber sie verabscheute den König
 und tötete ihn.
 Dann nahm sie ihren Verwandten **Ludwig**,
 den Fürsten von Tarent statt seiner.
 Sie kamen aus Ungarn mit starker Hand,
 ihren König zu rächen.
 Der Kampf wurde heftig in Italien
 in jener Zeit.
 Königin **Johanna** floh vor ihnen.
 Sie ging in die Procence
 und gab ihr Königreich dem Herzog Ludwig von Anjou,
 Bruder des französischen Königs **Karl**.
 Er zog durch Italien
 im Jahre zweiundachtzigunddreihunderttausend.
 Randnotiz: 1382
 על השוליים: 1382
 blieb aber erfolglos
 und überließ das Königreich dem **Ladislaus**.
 Papst **Gregor** vertrieb ihn
 und gab das Königreich dem **Ludwig**,
 dem Sohn des Herzogs **Ludwig**
 Und auch als das Königreich
 dem ungarigen König **Ladislaus** gehörte,
 aus dem Erbe des Andreas
 wurde zum zweiten Male dem französischen König **Karl** gegeben,
 weil **Ladislaus** starb
 und keine Kinder hatte
 und seine Schwester **Johanna** hinterließ.
 Und die gab es **René**, dem Bruder von **Ludwig** von Anjou.
 Der regierte sechs Jahre. (6)
 Und Papst **Alexander** hielt zu ihm in jenen Tagen.
 Und den **Ludwig** von Anjou
 unterstützte der Papst **Martin**.
 Darum steht dir, unser Herr König, das Recht der Regentschaft zu.
 Und jetzt, unser Herr, geh, erwirb,
 wie man zu dir sprach.
 Denn für eine derartige Zeit bist du zum Königtum gekommen. Est 4,14b
 Aber woher weiß ich denn,
 daß Gott dich als Obersten einsetzte?
 Etwa nicht indem du gehst, zu nehmen,
 was den Königen, die vor dir in Frankreich waren, gehörte,
 mit der Zustimmung der Päpste,
 die bis zu diesem Tage waren?
 Die Sache war gut
 וייטב

in den Augen des Königs. הדבר בעיני המלך.

Er nahm sich vor, zu gehen. ויתן אל לבו ללכת:

444 Mailand unter Ludwig, dem Mohren, 1494–1499/1500

In jenen Tagen starben **בימים** ההם מתו
der Herzog von Mailand Johannes Galeazzo und sein Sohn.
und sowohl ihre Liebe als auch ihre Eifersucht waren vergangen.
וגם אהבתם גם קנאתם אבדה.
Und im Herzogtum übernahm die Regierung
sein Onkel Ludwig, der Mohr,
im Jahre dreiundneunzigundvierhundertundtausend
לדוב"קו המ"ורו דודו
Randnotiz: 1493 על השוליים: 1493
im zehnten Monat.
בחדש העשירי.
Sein Ruf ging in alle Welt.
ויהי שמעו בכל הארץ:

445 Italienzug Karl VIII. 1494

König **Karl** sammelte Soldaten und Reiter
und brach von Frankreich auf
Ende August
im Jahre vierundneunzigundvierhundertundtausend.
Randnotiz: 1494 על השוליים: 1494
Er zog durch Italien
wie er wollte
und keiner *strauchelte* in seinen Heerlagern
und unter seinen Helfern waren
die Sterne des Himmels und ihre Konstellationen
in jenem Kampf.
Er ging nach **Pisa**
und rettete es aus der Hand eines Missetäters und Gewalttäters.
Und sie setzten ihre Ratsleute und ihre Richter ein wie zuvor
und wurden keine Vasallen.
Er schickte Boten nach **Genua**.
Sie wollten
in ihre Gewalt zurückholen
את שאריזא"נה ואת פיאט"רה שאנטה.
richteten aber nichts aus.
Er ging seine Stationen bis **Florenz**.
Die Herren von Florenz ehrten ihn sehr.
Die Leute von Genua schickten Boten dorthin
wegen jener Städte.
Aber er hörte nicht auf sie
und sie kehrten um.
ויעברו באיטאליא"ה
כאשר אותה נפשו
ואין כושל במחניו
ויהיו בעוזריו
כוכבי השמים וכסיליהם
במלחמה ההיא:
וילך אל פיס"ה
ויצילנה מכף מעול וחומס.
וישימו יועציה ושופטיה כבראשונה
ולא היו למס עובד:
וישלח מלאכים אל ג'נוב"ה.
ויאמרו
להשיב תחת ידם
לא עשו מכל אלה מאומה:
וילך למסעיו עד פלורנצ"יאה
ויכבדוהו בעלי פלורנצ"יאה מאוד:
וישלחו שם אנשי ג'נוב"ה מלאנים
על דבר הערים ההם.
ולא שמע בקולם
וישובו:

Jes 5,27ac

Jes 13,10

446 Karl VIII. nimmt das Königreich Neapel ein 1495-02-22

Der neapolitanische König **Alfons** hörte
die Nachricht von **Karl**,
der ihm mit starker Hand nahte,
und er fürchtete sich und ihm war sehr angst.
Er gab das Königreich in die Hand seines Sohnes **Ferdinand**
und nahm das Silber und das Gold den Edelstein,
die seine Väter
Kustode/Blatthüter
אבותיו
וישמע אלפונ"סו מלך נאפו"לי
את שמע קאר"לו
הקרב אליו ביד חזקה.
ויירא ויצר לו מאד:
ויתן המלכות ביד בנו פירנאנד"ינו
ויקח את הכסף ואת הזהב ואח אבן היקרה
אשר אצרו

Gn 32,8

אבותיו. gehortet hatten,
 ויברח מפניו אל ציצי"ליאה und floh vor ihm nach Sizilien
 בחדש שנים עשר הוא חדש אדר: im zwölften Monat, das ist der Monat Adar.
 וקאר"לו מלך צרפת הקריב Und der französische König Karl nahte.
 ולא עצר פירנאנד"ינו לפניו כח. Aber Ferdinand konnte ihm nichts entgegensetzen
 וילכדו את נאפול"לי בחדש ההוא: und sie nahmen Neapel in jenem Monate ein.
 ופירנאנד"ינו המלך. Und König Ferdinand
 ודודו פידריק"ו und sein Onkel Friedrich
 ומארקיש פישק"ארה und der Markgraf von Pescara
 נאספו אל מצודת קאשט"יל נוב"ו sammelten sich in der Festung Casalnuovo
 אשר בנאפ"ולי in Neapel
 כמפני חרב vor dem Schwert.
 ושבע מאת איש אישויצ"ארי עמו: Und siebenhundert Mann Schweizer mit ihm. (700)
 ויתנו את היהודים Sie gaben die Juden,
 אשר היו שם die dort waren,
 לשלל בעת ההיא: der Plünderung preis in jener Zeit.
 וישב קאר"לו בחצר פ"זו ריא"ל יום או יומים Karl saß im Vorort Pozzuoli ein oder zwei Tage.
 ויבא העירה בשלשה ועשרי יום לחדש מארצו Er kam in die Stadt am dreiundzwanzigsten Tage des Monats März.
 ויחן במצודת שער קאפוא"נו ימים אחדים: und belagerte die Tor-Festung von Capua einige Tage
 ויקח את כל ערי המלכות ההוא. und nahm alle Städte jenes Königreiches.
 ויהי שמעו בכל הארץ: Sein Ruf ging in alle Welt.

447 Pisa sucht Hilfe bei Genua gegen Florenz

וישובו הפיאורינט"יני להלחם בפיס"ה Die Florentiner kämpften wieder mit Pisa,
 להשיבה אליהם. es wieder an sich zu bringen.
 ותקצר נפש בעלי פיס"ח במלחמה ההיא: Die Herren von Pisa verloren den Atem in jenem Kampf
 וישלחו אל בעלי ג'ינוב"ה לעזרה. und schickten zu den Herren von Genua um Hilfe.
 ויהיו בעזרתם בעת ההיא: Und die kamen ihnen zu Hilfe in jener Zeit.

448 Italienisches Bündnis gegen Karl VIII.

ויגורו שרי הערלים מקאר"לו. Die Fürsten der Unbeschnittenen fürchteten sich vor Karl
 ויועדו לב יחדיו und verabredeten sich
 ועליו ברית יכרותו und schlossen gegen ihn einen Bund
 בחדש השני הוא חדש אבר"ל: im zweiten Monat, das ist der Monat April.
 ויהיו בקושרי האפיפיא"ור אליס"אנדרו. Unter den Verschwörern war Papst Alexander
 ומאקשימי"ליאנו. מלך הרומיים. und der römische König Maximilian,
 פירדינא"נד. מלך ספרד. der spanische König Ferdinand
 ובעלי ויניצ"יאה: und die Herren von Venedig.
 ויהי גם בקושרים להלחם עמו. Unter den Verschwörern, mit ihm zu kämpfen,
 לודוב"יקו המור"ו דוכס מילא"ן: war auch Ludwig, der Mohr, der Herzog von Mailand,
 כי סרה תלונת מלך נאפול"לי מעליו. denn die Klage gegen den König von Neapel war von ihm gewichen
 במות יוא"ן גאליאצ"ו דוכס mit dem Tode des Johannes Galeazzo, des Herzogs von

Mailand, מילאן
 und seines kleinen Sohnes. ובנו הקטן.
 So gehörte das Herzogtum ihm. ויהי הדוכסות אליו:
 Sie schickten ihm Boten, die sagten: וישלחו לו מלאכים לאמר
 Kehr in dein Land und deine Heimat zurück. שוב אל ארצך ואל מולדתך.
 Und wenn nicht, ואם אין
 hast du den Kampf. אליך המלחמה:
 fürchtete sich in seinem Herzen, ויירא קאר"ל בלבו
 erzählte aber keinem Menschen etwas. ולאדם לא הגיד מאומה.
 Er setzte Vertreter in die Städte des Königreiches ויתן נציבים בערי המלכו'
 nach dem Vermögen des Königs. כיד המלך.
 Gilbert Montpensier, sein Stellvertreter, wurde ויהי גילבר"טו מונפינס"אירו משנהו
 ihnen zum Hirten. להם לרועה:
 Er beeilte sich, mit dem Rest seiner Leute zurückzukehren, ויחפז לשוב עם יתר אנשיו.
 denn er hörte die Piffe der Herden כי שמע שריקות עדרי'
 auf dem Wege ihnen entgegenziehen. יוצאים לקראתו הדרך:

Ri 5,16

449 Ludwig in Novara

In jenen Tagen wurde Novara בימים ההם נתנה נוב"אירה
 tückischerweise Ludwig, dem Herzog von Orléans, gegeben. אל לודוב"יקו דוכוס אורליא"נס בערמה.
 Er legte eine Besatzung hinein. וישם בתוכה משמר:
 Das wurde dem Ludwig, dem Mohren, ויאמר ללוד"וביקו
 dem Herzog von Mailand gesagt. דוכוס מילאן.
 Das ärgerte ihn sehr. ויחר אליו מאד:

450 Die Schlacht bei Fornovo am Taro 1495

Karl kam in seinen Märschen bis Pisa. ויבא קאר"ל למסעיו עד פיס"ה.
 Er wollte den Apennin überqueren ויואל לעבור ההר אפינינו
 durch Pontemoli in jener Zeit. דרך פונטרמ"ולו בעת ההיא:
 Die Verschwörer zogen ihm entgegen ויצאו לקראתו הקושרים.
 mit gewaltigem Volk und starker Hand. בעם כבד וביד חזקה.
 in Fornovo am Flusse Taro, בפור"נו נוב"ו על נהר טאר"ו
 an den Grenzen von Parma. אשר בגבולי פאר"מה:
 Und der Markgraf von Mantua, ומארק"יש מאנט"ואה
 der Heerführer der Herren von Venedig an ihrer Spitze. שר צבא בעלי ויניצ"אה בראשם.
 Und auch die Streitmacht Ludwigs, des Mohren, וגם חיל לודוב"יקו המור"ו
 hatte sich ihnen angeschlossen in jener Zeit. נלוה אתם בעת ההיא:
 Und Karl fürchtete sich vor ihnen ויירא קאר"ל מפניהם
 und schickte Boten, die sagten: וישלח מלאכים לאמר
 Ich will bitte durch euer Land ziehen. אעברה נא בארצכם
 und zu meinem Ort und meinem Lande zurückkehren. ואשובה אל מקומי ולארצי:
 Sie sagten: ויאמרו
 du wirst nicht durchkommen. לא תעבור
 Wir ziehen dir nämlich mit dem Schwert entgegen. כי בחרב נצא לקראתך:
 Karl sprach zum Herzen seiner Soldaten וידבר קאר"ל על לב אנשי החיל
 wie ein Held, wie ein Kriegermann. כגבור כאיש מלחמה.
 Sie erhoben ihre Stimme und lärmten. וישאו את קולם ויריעו.
 Sie gaben ein Zeichen zum Kampf. ויתנו אות מלחמה:
 Und der Rat von Gian Giacomo Trivulzio war im Kampf ועצת יוא"ן יאק"ומו טריאו"לציאו במלחמה
 wie das das Wort eines Gottes-Mannes כדבר איש אלהים
 Kustode/Blatthüter בעת

Nm 20,20

Ri 11,17

Gn 30,25

in jener Zeit. בעת ההיא:
 Er sagte zum König: ויאמר למלך
Komm, wir wollen ihnen klug begegnen. הבה נתחכמה להם.
 Sie schickten tückisch vierzig Maultiere vor sich her, וישלחו לפניהם בערמה ארבעים פרדים.
 die alles Gute des Lagers trugen נושאים בל טוב המחנה.
 und gingen ihres Weges. וילכו לדרכם:
 Die Italiener sahen sie ויראום האיט"אליאני
 und verließen ihre Stellungen zu Dutzenden und zu Hunderten ויצאו ממערכותם לעשרות ולמאות
 und liefen ihnen nach. וירוצו אחריהם:
 Auch die berittenen Albaner schlossen sich ihnen an. וילכו גם האלבא"ניסי רוכבי הסוסים אחריהם.
 Es entstand Streit zwischen ihnen. ויהי ריב ביניהם:
 Sie schlugen einer seinen Bruder und einer seinen Gefährten ויכו איש באחיו ואיש ברעהו.
 wegen der Gewänder und der Geräte und der Maultiere. על דבר הבגדים והכלים והפרדים
 So fielen von ihnen etwa tausend Mann zu Boden ויפלו מהם ארצה כאלף איש
 fast in einem Moment. כמעט רגע.
 Ihr Klang war von fern zu hören. וישמע קולם למרחוק:
 Der König sagte: ויאמר המלך
 Jetzt haben wir zu lachen, זה עת לשחוק.
 und stellte sich zum Kampf mit ihnen auf. ויערוך אתם מלחמה.
 Sie wurden von ihnen geschlagen. וינגפו מפניו
 Etwa fünftausend Mann fielen zu Boden. ויפלו כחמשת אלפים איש ארצה:
 Viele von den Fürsten Italiens רבים משרי איטא"ליאה
 wurden mit Schwertes Schneide geschlagen הוכו לפי חרב.
 und fünf von den Fürsten des Königs wurden gefangen in jener Zeit. וחמשה משרי המלך נתפשו בעת ההיא:

Ex 1,10

Koh 3,4aß

451 Zweikampf zwischen Karl VIII. und Gianfrancesco II. Gonzaga

Und auch **Karl** selbst וגם קא"רלו בעצמו
 kämpfte mit **Francesco**, נלחם עם פראנציס"קו
 dem Heerführer der Venezianer שר צבא ויניצ"יאני
 und die Lanzen brachen. וישברו החניתות:
 Und der König zog sein Schwert וישלוח המלך חרבו
 und Francesco konnte nicht standhalten ולא יכול פראנציס"קו לעמוד.
 und floh vor ihm. וינוס מפניו:
 Die Leute von Parma errichteten dort eine Säule. וירימו שם אנשי פארמ"ה עמוד
 Die dient als Zeichen bis zu diesem Tage. ויהי לנס עד היום הזה:

452 Ferdinand III. v. Neapel nimmt Neaple wieder ein 1495-07-13

An jenem Tage **ביום** ההוא
 war der dreizehnte des Monats Juli הוא יום שלש עשרה לחדש יוליא"ו
 im Jahre fünfundneunzigundvierhundertundtausend. בשנת חמש ותשעים וארבע מאות ואלף:
 Randnotiz: 1495 על השוליים: 1495
 nahm König **Ferdinand** Neapel לקח המלך פירנאנד"ינו את נאפו"לי
 aus der Hand der Franzosen. מיד הצרפתים:
 Und das Volk des Landes half ihm. ויהי עם הארץ בעוזריו.
 Und die Festungen blieben in der Hand des Königs ותשארנה המצודות ביד המלך
 und kamen in Bedrängnis. ותבאנה במצור:
Ferdinand schrieb an die Herren von Genua. ויכתוב פירנאנד"ינו אל בעלי ג'נוב"ה
 Das ganze Volk des Landes freute sich sehr. וישמח כל עם הארץ מאד:

453 Karl VIII. zieht sich nach Frankreich zurück

וילך קאר"לו למסעיו עד אסט"י. Karl ging in seinen Märschen bis Asti
 ויחזק את נובא"רה Er befestigte Novara
 וישם בתוכה אנשי חיל. und legte Soldaten hinein
 ובר ולחם ומזון לרוב: und Getreide und Brot und Nahrung in Menge.
 ויגרש משם את הזקנים ואת החולים Er vertrieb von dort die Alten und die Kranken
 ואת הנשים ואת הטיפ. und die Frauen und die Kinder
 וישוב אל ארצו und kehrte in sein Land zurück.
 ויקבלוהו בשמחה: Sie empfingen ihn froh.
 אחרי כן השלים עם לודוב"יקו המ"ורו Danach verständigte er sich mit Ludwig, dem Mohren,
 כי אירק"ולי דוכוס פירא"רה חותן המ"ורו denn Ercole, der Herzog von Ferrara,
 הליץ בינותם. vermittelte zwischen ihnen.
 וישיבו לו את נובא"רה בעת ההיא: Sie gaben ihm Novara zurück in jener Zeit.
 והמ"ורו נתן את מגדל ג'ינוב"ה Und der Mohr gab den Turm Genuas
 ביד דוכוס פירא"רה חמיו in die Hand des Herzogs von Ferrara, seines Schwiegervaters,
 לעירבון: als Pfand.
 אז באו שני עבדי המלך אל ג'ינוב"ה Damals kamen zwei Diener des Königs nach Genua,
 לשלוח ספינות בעזר הצרפתים damit sie Schiffe zur Unterstützung der Franzosen schickten,
 אשר נשארו בנאפול"לי במצודות: die in den Festungen in Neapel geblieben waren.
 וישמעו Sie hörten,
 כי נלכד קאש"טיל נוב"ו. daß Casalnuovo genommen worden war,
 ולא שלחו שם עוד: und schickten nicht mehr dorthin.

454 Josefs Geburt 1496-12-22, Umzug nach Genua 1501

בימים ההם In jenen Tagen
 בשנת חמשת אלפים ומאתים וחמשים ושבעה. im Jahre fünftausendundzweihundertundfünzigundsieben,
 היא ששה ותשעים וארבע מאות ואלף: das ist sechsendneunzigundvierhundertundtausend,
 על השוליים: 1496 Randnotiz: 1496
 בעשרים יום לחדש דיצימ"רי am zwanzigsten Tage des Monats Dezember,
 הוא חדש טבת. das ist der Monat Tevet, (AM 5257/AD 1496-12-20)
 נולדתי אני יוסף בן יהושע. wurde ich geboren, Josef, Sohn Josuas,
 מן הכהנים. von den Priestern,
 אשר גורשו מספרד: die aus Spanien vertrieben worden waren.
 במדינת פרובינצ"אה באוינ"יון In der Landschaft Provence in Avignon
 אשר על נהר רונ"י. am Fluß Rhone.
 ויוציאני אבי משם. Und Mein Vater holte mich von dort
 ואני בן חמש שנים. als ich fünf Jahre alt war
 ונשב בגבול"ה ג'ינוב"ה העיר und wir siedelten im Gebiet der Stadt Genua
 עד היום הזה: bis zu diesem Tage.

455 Karl VIII. stirbt 1498-04-07

ויאמר קאר"לו המלך König Karl wollte
 לשוב שנית לאיטאליא"ה ביד חזקה erneut nach Italien zurückkehren mit starker Macht
 ולא יכול, aber konnte es nicht,
 כי נסוגו אחר כוכבי שמי. da die Sterne seiner Himmel zurückgewichen waren.
 ועצת יי' היא תקום: Aber der Rat des DER NAME, der wird bestehen.
 ויחלה Er erkrankte
 וימות und starb
 בשנת im Jahre
 שבע Kustode/Blatthüter

שבע ותשעים וארבע מאות ואלף. siebenundneunzigundvierhundertundtausend.

Randnotiz: 1497 על השוליים: 1497

ויהיו שני חייו Seine Lebensjahre waren

שבע ועשרים שנה (27) siebenundzwanzig Jahr.

ובנים לא היו לו: Und Söhne hatte er nicht.

455b Ludwig XII. 1498–1515

ויבחרו השרים בלודוביקו Die Fürsten wählten Ludwig,
דוכס אורליא"נס. ובא"לויס den Herzog von Orléans und Valois,
וימליכוהו למלך und setzten ihn als König ein
וישב בכסא המלכים: und er saß auf dem Königsthron.
ויגרש לודוביק"ו את יוא"נה אשתו Ludwig entließ seine Frau **Johanna**
בדבר האפיפי"אור. auf das Wort des Papstes,
כי מוס בה וחטוטרות על גבה: denn sie hatte einen Makel und einen Buckel auf ihrem Rücken.
אשר לקח מיראתו את לוד"וביקו die er genommen hatte mit Rücksicht auf König **Ludwig**
אבי קאר"לו המלך den Vater von Karl,
ולא יסף עוד לדעתה: und erkannte sie nicht mehr.
ויקח לו את אנ"ה מבריט"אניא. Er nahm sich **Anne** von der Bretagne
אשת קאר"לו המלך לאשה: die Frau des Königs Karl zur Frau.

456 Drei Grenzgebiete: Burgund, Spanien, England

בראשית ממלכת לוד"וביקו Am Anfang der Regierung **Ludwigs**
בא מאקשימ"ליאנו מלך הרומיים kam der römische König **Maximilian**
בבורגוני"א ביד חזקה. nach Burgund mit starker Hand.
ויצאו לקראתו Sie zogen ihm entgegen
וישוב אחר בחרפה: und er kehrte beschämt zurück.
וישלים לודוביק"ו מלך צרפת Der französische König **Ludwig** verständigte sich
עם מלך ספרד. mit dem spanischen König
ועם מלך אינגלאטי"רה. und mit dem englischen König,
ויכרתו ברית ביניהם: sie schlossen einen Bund miteinander.

457 Ludwig XII. Anspruch auf Mailand

Ludwig וידע לוד"וביקו Ludwig wußte,
כי לו משפט דוכסוס מיל"אן (צ"ל: דוכסות) daß er ein Anrecht hatte auf das Herzogtum Mailand
מירושת ואלינ"טינה aus dem Erbe von **Valentina**,
אם קאר"לו אביו. der Mutter seines Vaters Karl,
בת יו"אן גאליאצ"ו ויסק"ונטי der Tochter des **Johannes Galeazzo Visconti**,
דוכס מילא"ן הראשון: des ersten Herzogs von Mailand.
כי נתנה אחיה פיליפו: Denn die hatte ihr Bruder Filippo,
ללודוביק"ו מאורליא"ניס dem Ludwig von Orléans,
אח קאר"לו הששי מלך צרפת לאשה: dem Bruder des französischen Königs Karl VI. zur Frau gegeben.
ויכרתו ברית לאמר: Sie schloßen folgenden Bund:
אם ימות פיליפו בלי בנים Wenn Filippo ohne Söhne stürbe,
יהיה הדוכסות לואלינטי"נה ולבניה אחריה: sei das Herzogtum der **Valentina** und ihren Kindern nach ihr.
והאפיפי"אור קיים הברית. Und der Papst hielt den Bund aufrecht,
כי לא היה קיסר בימים ההם. denn es war kein Kaiser in jenen Tagen.
איש הישר בעיניו יעשה: Ein jeder tat das Rechte in seinen Augen.

458 Ludwig XII. vertreibt Genuesische Kaufleute

ויגרש לודוביק"ו המלך König Ludwig vertrieb
 את סוחריו ג'ינוב"ה בימים ההם. in jenen Tagen die genuesischen Händler
 וישבו אל ארצם: und sie kehrten in ihr Land zurück.

459 Ludwig, der Mohr, verläßt Mailand 1499

ויהיו דבריו Er hatte sich
 עם הפיירינט"ני ועם בעלי ויניצ"יאה. mit den Florentinern und mit den Herren von Venedig verständigt.
 ויאסוף גם חיל גם פרשים Er sammelte sowohl eine Streitmacht als auch Reiter
 ויעבור לאיטא"ליאה ביד חזקה: und zug nach Italien mit starker Hand.
 וישמע לודוביק"ו המור, Das hörte Ludwig, der Mohr,
 ויתחלחל und war erschüttert
 ויאסוף גם הוא אנשי חיל. und sammelte ebenfalls Soldaten
 וישלח אל ג'ינוב"ה לעזרה: und schickte nach Genua um Hilfe.
 ואגוסט"ינו אדור"נו וגו"אן אחיו Und Augustin Adorno und sein Bruder Johannes
 אז בארץ waren damals im Lande
 ויתמהמהו לשלוח: und zögerten, zu schicken.
 ולוד"וביקו הקריב Und Ludwig nahte
 וילכוד את אליסאנד"ריאה וסביבותיה. und nahm Alexandria und seine Umgebung
 ועוד ידו נטויה. und noch war seine Hand ausgestreckt.
 ויחר ללוד"וביקו המ"ורו מאד: Das ärgerte Ludwig, den Mohren sehr.
 וירא כי לא יכול לו. Er sah, daß er ihm nicht beikommen konnte
 וכי אבן מקיר תזעק אחריו. und daß ein Stein aus der Wand ihm nach schrie.
 וישם אל ארץ אשכנז פניו Da richtete er sein Gesicht nach Deutschland
 ויחפז לברוח: und floh hastig.
 וישלח לפניו את אחיו אשק"אניאו החשמן Er schickte voraus seinen Bruder, den Kardinal Ascanio
 ואת בניו ואת כל הון ביתו. und seine Söhne und das ganze Gut seines Hauses.
 וילך אחריהם וארבעת אלפים איש רגלי Er ging ihnen nach und viertausend Mann Fußvolk
 וחמש מאות פרשים עמו: und fünfhundert Reiter mit ihm.
 ואת מגדל מילא"ן Und den Turm von Mailand
 נתן ביד עבדו בירנא"לדינו די קורט"י gab er in die Hand seines Dieners Bernaldin de Corte
 וישם בתוכו משמר: und legte eine Besatzung hinein.

Jes 5,25bβ

Hab 2,11a

460 Ludwig XII. nimmt Genua ein 1499

וילך לוד"וביקו למסעיו עד מילא"ן הגיע Ludwig ging in seinen Märschen, gelangte bis Mailand
 ויקבלוהו שרי העיר בשמחה: und die Fürsten der Stadt empfangen ihn froh.
 וישלחו שם אנשי ג'ינוב"ה מלאכים Die Leute von Genua schickten Boten dorthin,
 לתת העיר בידו: die Stadt in seine Hand zu geben.
 ויקבלם המלך בששה ועשרים יום Der König empfing sie am sechsundzwanzigsten Tag
 לחדש אוטוב"רי: des Monats Oktober
 בשנת תשעה ותשעים וארבע מאות ואלף. im Jahre neunundneunzigundvierhundertundtausend
 על השוליים: 1499 Randnotiz: 1499
 להיות לו לעם nachdem sie zu seinem Volk geworden waren.
 ויכרתו ברית ביניהם: Sie schlossen miteinander einen Bund.
 ויבקשו אגוסט"ינו ויו"אן אדורנ"י Augustin und sein Bruder Johannes Adorno wollten
 לשבת בעיר כבראשונה in der Stadt wohnen wie früher,
 ולא יכולו. konnten aber nicht
 וילכו לדרכם: und gingen ihres Weges.
 ויקח Der König
 המלך Kustode/Blatthüter

nahme alle Städte des Herzogtums kampflos.
 Nur **Cremona** wurde dem Venezianer gegeben,
 denn so hatten sie unter sich ausbedungen.
 המלך את כלי ערי הדוכסות בשלום.
 רק קרימונה נתנה לויניצ"יאני.
 כי כן התנו ביניהם:

461 Die Festung von Mailand Ludwig XII. übergeben

Bernaldin de Corte fiel von seinen Herrschaften ab
 und gab den Turm in die Hand des Königs
 Der legte eine Besatzung hinein.
 Er schickte von den Soldaten, die er hatte,
 in die **Romagna**
 zur Hilfe des Papstes **Alexander**
 und seines Sohnes, des Herzogs von **Valentinois**
 sie nahmen **Imola** und **Forli** ein
 und kehrten in ihre Land zurück.
 וימרוד בירנא"לדינו די קורט"י באדוניו
 ויתן המגדל ביד המלך.
 וישם בתוכו משמר:
 וישלח מאנשי החיל אשר לו
 אל הרומ"אניא
 בעזר האפיפיאור אליסא"נדרו
 והדוכס ואלינט"ינו בנו.
 וילכדו את אימו"לה ואת פורלי.
 וישבו אל ארצם:

462 Osmanische Züge gegen Venedig um 1500

Der Groß-Türke Bayezid sagte:
 Wer von uns zu den Venezianern?
 Seine Diener sagten zu ihm:
 Der Baili, den sie hier bei uns haben,
 erzählt alles, was wir heute hier tun.
 Da wies er an,
 daß die Fremden keinen Baili in seinen Ländern haben sollten.
 Er vertrieb sie aus seinem Gesichtsfeld.
 Es wurde untersucht
 und fand sich,
 daß die venezianischen Kaufleute
 die Sache mit **Korfu** aufgedeckt hatten.
 Da nahm er alles, was sie hatten,
 und steckte sie in das Gefängnis
 und **Andrea Gritti** unter ihnen.
 Er sammelte Soldaten
 und schickte sie auf Schiffen nach **Morea**.
 Er selbst ging in Märschen nach **Patras** hinüber.
 Er belagerte **Lepanto**,
 dessen Name früher **Naupactus** war.
 Er bedrängte es viele Tage.
 Sie gaben es in jener Zeit in seine Hand.
Ludwig, der Mohr, sah,
 daß die Herren von **Venedig** zu seinen Widersachern gehörten.
 Er hetzte **Bayezid** weiter gegen sie auf.
 Der schickte seinen Heerführer, den **Pascha Skanderbeg**.
 durch das Friaul.
 Sie kamen plötzlich bis nahe an **Treviso**
 und nahmen alle Bewohner
 ויאמר באיא"זיט התונר הגדול
 מי משלנו אל הויניצ"יאני.
 ויאמרו לו עבדי
 הבא"ילו אשר להם פה עמנו.
 יגיד כל אשר אנחנו עושים פה היו:
 ויצו
 לבלתי היות בארצותיו באי"לו לבני הנכר.
 ויגרש אותם מעל פניו:
 ויבוקש
 וימצא
 כי סוחרי ויניציא"ה
 גלו את דבר קורפ"ו
 ויקח את כל אשר להם
 ויתנם בבית הסוהר
 ואנד"ריאה גריט"י בתוכם:
 ויאסוף אנשי חיל
 וישלחם באוניות אל המור"יאה.
 וילך גם הוא למסעיו אל עבר פאטרא"ש:
 ויחן על ליפא"נטו
 ניאופא"טו שמה לפנים.
 ויצר עליה ימים רבים.
 ויתנוה בידו בעת ההיא:
 וירא לודוב"יקו המור"ו
 כי בעלי ויניצ"יאה היו בעוכריו.
 ויסת עוד עליהם את בא"יאזיט:
 וישלח את הבאש"ה איסקאנ"דירביג שר צבאו.
 דרך הפריב"ולי.
 ויבואו פתאום עד קרוב לטר"יביו.
 ויקחו את כל יושבי

jener Städte הערים ההם:

und etwa viertausend Menschen, וכארבעת אלפים נפש אדם
die sie nicht mit sich führen konnten, אשר לא יכלו להוליך אתם
schlugen sie mit Schwertes Schneide am Fluß Tagliamento. הכו לפי חרב על נהר טאיאמ"ינטו:

Sie kamen bis auf die Höhen der Berge ויבואו עד ראש ההרים
und sahen Venedig, mitten im Meer liegen ויראו את ויניצ"יאה היושבת בלב ימים
und kehrten um. וישבו.

Ez 28,2aß

Aber Venedig war erschüttert in jener Zeit. ותתחלחל ויניצ"יאה בעת ההיא:

463 Osmanen unterwerfen Modon, Corone, Durazzo 1500f

Es war zur Höhe des Jahres, ויהי לתקופת השנה.

da ging er gegen Modon. וילך על מוד"ון

Sie bedrängten es ויצורו עליה

und die Stadt kam in Bedrängnis. ותבא העיר במצור

Der Hunger war nämlich schwer. והרעב כבד:

Die Herren Venedigs schickten zu ihr ein großes Schiff. וישלחו אליה בעלי ויניצ"יאה ספינה גדולה

Das kam in die Stadt mit erhobener Hand. ותבא העירה ביד רמ"ה:

Der Vertreter Venedigs wies die Bewohner der Stadt an, ויצו נציב ויניצ"יאה אל יושבי העיר
in See zu stechen ללכת הימה

es von dem Weizen zu entlasten. להקל מעליה את החטה

Sie gingen alle wie ein Mann frohgemut, וילכו כלם כאיש אח' שמחים וטובי לב.

aber achteten nicht auf die Feinde, ולא שמו לבם אל האויבים

die ringsum lagerten. אשר סביבותם יחנו:

Die Sache wurde dem Bayezid bekannt. וידוע הדבר לבאיאז"יט

Er wies an, und sie nahen alle der Stadt. ויצו ויקרבו כלם העירה.

und stiegen auf die Mauern. ויעלו על החומות:

Und dort war kein Mann. ולא היה שם איש.

Sie stiegen hinab in die Stadt וירדו העירה

und liefen durch ihre Straßen וירוצו ברחוביה.

bevor sie auf ihre Posten zurückkehren konnten. בטרם יוכלו לשוב אל משמרתם.

und töteten jeden Männlichen. ויהרגו כל זכר:

Sie nahmen die Frauen und die Kinder ויקחו את הנשים ואת הטרף

und ihren ganzen Besitz in jener Zeit ואת כל רכושם בעת ההיא.

am zehnten des Monats August ביום העשירי לחדש אגוש"ט

im Jahre fünfhundertundtausend. בשנת חמש מאות ואלף:

Randnotiz: 1500 על השוליים: 1500

Und die Leute in der Festung konnten nicht standhalten והאנשים אשר במצודה לא יכלו עמוד

und gaben sie in seine Hand ויתנוה בידו

und gingen ihres Weges. וילכו לדרכם:

Die Leute von Corone sahen, ויראו אנשי קור"ון

daß Modon eingenommen worden war. כי נלכדה מוד"ון.

und fürchteten sich sehr ויראו מאד

und schickten Boten zu Bayezid, die sagten: וישלחו מלאכים אל באיאז"יט לאמר

Wir sind deine Diener. הננו לך לעבדים:

Sie gaben die Stadt in seine Hand ויתנו העיר בידו

und die Leute kamen kampflos in die Stadt. ויבואו אנשי העירה בשלם:

Sie blieben in Morea bis zum Frühlingsmonat וישבו במור"יאה עד חדש האביב.

und befestigten Modon ויחזקו את מוד"ון

und richteten seine Mauern auf. ויקימו חומותיה.

Er legte eine Besatzung hinein. וישם בתוכה משמר:

Sie brachten Leute aus den anderen Städten, zu wohnen. ויביאו אנשים משאר הערים לשבת:

Er änderte den Namen der Stadt ויסב שם העיר

Kustode/Blatthüter טאגג"ארי

in Tangari, טאנגא"רי
 d. h. Gott gab es. ר"ל האל נתן:
 Im Frühlingsmonat ויהי בחדש האביב
 schickte er seinen Heerführer nach Vlorա וישלח שר צבאו אל הוי"לונה
 mit vierzigtausend Mann. וארבעים אלף איש עמו:
 Sie nahmen Durazzo ein וילכדו את דורא"צו
 im Jahre einsundfünfhundertundtausend בשנת אחד וחמש מאות ואלף.
 Randnotiz: 1501 על השוליים: 1501
 und kehrten in ihr Land zurück. וישבו אל ארצם:

464 Ludwig, der Mohr, erobert Mailand zurück 1500

Die Häupter der Ghibellinen ויבקשו ראשי הגיב"ליני
 das fanzösische Joch von sich werfen. לפרוק עול הצרפתים מעליהם.
 Sie riefen Ludwig, den Mohren, ויקראו את לודוביק"ו המ"ורו
 nach Mailand zurückzukehren. לשוב מילא"נו:
 Er schickte seinen Bruder, den Kardinal Ascanio vor sich her וישלח לפניו את החשמן אשק"אניאו אחיו.
 und den Kardinal Sanseverino, ואת החשמן סאנסבייר"ינו
 um den Wege vor ihm frei zu räumen. לפנות הדרך לפניו
 Die kamen nach Mailand ויבואו מילא"נה
 im Monat Februar בחדש פיב"רירו
 im Jahre fünfhundertundtausend. בשנת חמש מאות ואלף:
 Randnotiz: 1500 על השוליים: 1500
 Dann auch er kam nach ihnen ויבא גם הוא אחריהם.
 und zwanzigtausend Mann, (20 000) ועשרים אלף איש
 Schweizer und Deutsche mit ihm. שויצ"ארי ואשכנזים עמו:
 Das ganze Volk des Landes empfing ihn froh ויקבלוהו כל עם הארץ בשמחה.
 wie einen Heiligen, wie einen Engel Gottes. כקדש כמלאך אלהים.
 Sie riefen vor ihm her: Der Mohr! Der Mohr! ויקראו לפניו מ"ורו מור"ו
 Die Erde bebte von ihrem Klang. ותבקע הארץ לקולם:
 Er brach auf aus Mailand ויסע ממ"ילאן
 und ging nach Pavia וילך לפא"ביאה.
 und nahm die Festung Vigevano. וילכוד את מצודת ויג'ב"יני.
 Sein Ruf ging in alle Welt. ויהי שמעו בכל הארץ.
 Von dort ging er nach Novara וילך משם אל נוב"ארה.
 und bedrängte es. ויצר עליה:

1Kg 1,40

465 Genuas Verhalten

Damals wanderte Genua nach seiner Weise. אז נדדה ג'ינוב"ה כמשפטה.
 Und sie legten eine Besatzung hinein. וישימו בתוכה משמר:
 Auch der König schickte וגם המלך שלח
 fünfhundert Mann aus der Provence. חמש מאות איש מפרובינ"ציאה
 Und das Land hatte Ruhe. ותשקוט הארץ:
 Kardinal Ascanio schrieb an sie ויכתוב אליהם אשקאניאו החשמן
 Worte des Friedens und der Treue, um sie zu sich zurückzubringen. דברי שלם ואמת להשיבם אליו
 Aber sie antworteten ihm nichts ולא השיבו אליו דבר
 und wollten seinen Rat nicht. לא אבו לעצתו:

466 Einnahme und Verrat von Novara 1500

Ludwig, der Mohr, nahm Novara ein. וילכוד לודוביק"ו המ"ורו את נובא"רה.
 Und die Franzosen darin gingen nach Mortara, וילכו הצרפתים אשר בתוכה אל מורט"ארה

denn dort versammelten sich alle Herden.
 Aber die Festung **Novara** blieb in der Hand der Franzosen
 in jener Zeit.
Ascanio sammelte Soldaten,
 um mit seinem Bruder zu gehen.
 Aber **Gian Giacomo Trivulzio**
 und **Trémoille** ließen ihn nicht passieren.
 Auch sie sammelten Soldaten.
 Und der Franzose kam aus der Romagna
 und auch der König füllte seine Hand zum zweiten Male
 und schickte Soldaten aus Frankreich.
 Die gingen gegen Novara
 und bedrängten es.
 Ludwig, der Mohr, zog ihnen entgegen
 und wagte mit ihnen zu kämpfen,
 wußte aber nicht, daß sein Tag gekommen war.
 Hier steht eine kleine Grafik, Speichen in einem Quadrat.
 Die Knaben, die Kriegersleute, spielten vor ihnen
 Tag für Tag.
 Die Schweizer, die der Mohr hatte, sprachen
 mit den Franzosen,
 wie ein Mensch mit seinem Freund redet.
 Das ärgerte den Mohren hatte, sprachen mit den Franzosen
 und er fürchtete sich sehr
 und kehrte in die Stadt zurück.
 Er sprach zu ihrem Herzen
 und gab ihnen Geschenke,
 sie zu sich zurückzugewinnen.
 Aber sie hörten nicht auf seine Stimme
 und wollten nicht mit den Franzosen kämpfen.
 So wurden sie alle wie ein Mann seine Gegner,
 denn es ist kein Verlaß auf sie.
 Da wußte Ludwig,
 daß das Böse über ihn von ihnen beschlossen war,
 und verkleidete sich
 und zog schmutzige Kleider an, wie einer der losen Leute,
 sein Leben zu retten,
 und ging mit ihnen.
 Aber sie erkannten ihn im Tor der Stadt
 und fingen ihn lebend
 und übergaben ihn den Franzosen.
 Und seine Leute waren, als gäbe es sie nicht.
 Jeder wandte sich seinem Wege zu in jener Zeit.
 Sie brachten ihn nach **Mortara**
 und schickten ihn nach Frankreich,
 und er blieb dort bis zum Tage seines Todes.

2Sm 2,14

Ex 33,11

1Sm 20,7,9,17

467 Festnahme von Ascanio Maria Sforza

Sein Bruder **Ascanio** floh.
 Die Venezianer fingen ihn.
 Sie brachten ihn nach Venedig
 und schickten ihn
 Kustode/Blatthüter

nach Mailand zum **Kardinal von Rouen**,
 dem Vertreter des Königs.
 Der schickte ihn nach Frankreich.

468 Französisch-spanisches Bündnis gegen Neapel

König Ludwig wurde sehr übermütig.
 Er schloß einen Bund mit dem spanischen König,
 gemeinsam zu gehen, zu kämpfen gegen das Königreich Neapel
 und Teil für Teil zu verzehren.
 Sie schickten ihre Heerführer mit starker Hand dorthin.

469 Unterwerfung und Rebellion des Neapolitanischen Königs Friedrich

Der Neapolitanische König **Friedrich** hörte das
 und fürchtete sich und ihm war sehr angst.
 Er sah,
 daß er ihnen nichts entgegensetzen könne.
 Da nahm er alles Kampfgerät
 und die Kanonen,
 die in Neapel waren,
 und in allen ihren Grenzen ringsum,
 und verkaufte sie dem Herzog von **Valentinois**
 für dreißigtausend Dukaten. (30 000)
 Und die Völker staunten in ihrem Herzen,
 denn so etwas war nicht gesehen worden.
 Er nahm seine Frau und den Rest der Herrinnen
 und alles, was er hatte,
 und schickte sie in ein anderes Land – wo sie heute sind.
 Er stach in See auf Schiffen
 und ging nach Frankreich.
 Er warf sich vor dem König nieder
 und weinte
 und flehte ihn an.
 Der König nahm ihn auf
 und sprach zu seinem Herzen
 und tröstete ihn.
 Er blieb dort viele Tage.
 Die Heerführer dieser Könige nahmen
 alle Städte jenes Königtums,
 wie ein Mann ein **Ohr läppchen** nimmt.
 Sie blieben zusammen einige Tage.
 Und den Franzosen wurden die Tage dort nicht lang,
 denn Ferdinand brach seinen Bund.
 Er schickte Soldaten dorthin.
 Die nahmen alle Städte jenes Königtums
 und sie gehörten den spanischen Königen bis heute.

Gn 32,8

Am 3,12

470 Genuesische Expedition 1501

König Ludwig wies an
 und in Genua sammelten sich Soldaten
 und schifften sie ein in großen Schiffen

und vier Galeeren. וארבעה משוטטות
 Und Philipp von Kleve, der Versorger der Stadt, an ihrer Spitze. ופיליפו מקליב"ס מכלכל העיר בראשם:
 Sie brachen von Genua auf im fünften Monat ויסעו מג'נובה בחדש החמישי
 im Jahre einsundfünfhunderttausend. בשנת אחד וחמש מאות ואלף:
 Randnotiz: 1501 על השוליים: 1501
 Sie gingen hinüber nach Neapel וילכו אל עבר נאפ"ולי
 mit Hilfe der Franzosen, die dort waren, בעזר הצרפתי אשר שם
 richteten aber nichts aus, ולא עשו מאומה.
 denn die Städte waren vor ihrem Eintreffen eingenommen worden. כי נלכדו הערים טרם בואם:
 Philipp unternahm es, in den Orient zu gehen. ויואל פיליפו ללכת אל ארץ המזרח.
 Auch die Venezianer schlossen sich ihm an. גם הווינציאני נלוו עמו.
 So wurden ihre Schiffe vierunddreißig. (34) ותהיינה ספינותיהם ארבע ושלשים:

471 in die Ägäis

Sie gingen zum Archipelagos. וילכו אל הארציפ"ילאנו
 Bis Mytilene gelangten sie. למיט"ילין הגיעו.
 Sie plünderten die offenen Städte. ויבזו את ערי הפריז:
 Sie belagerten die Stadt ויחנו על העיר
 und bedrängten sie ויצורו עליה
 und schlugen schnell ihre Mauern. ויכו חומותיה בחפזון
 Da fürchteten sich die Leute der Stadt sehr. וייראו אנשי העיר מאד:
 und schickten Boten zu Bayezid. וישלחו מלאכים אל באיא"זיט.
 Der König war sehr erschüttert. ויתחלחל המלך מאד
 Und die Stadt Konstantinopel war bestürzt. והעיר קושטאנטינ"ופולי נבוכה:
 Der Name der Franzosen wurde groß bei den Völkern in jenen Tagen. כי גדל שם הצרפתים בגוים בימים ההם.
 Ihr Ruf ging in alle Welt. ויהי שמעם בכל הארץ:
 Bayezid stach in See. וירד באי"אזיט הימה
 Er gürtete seine Lenden. ויאזור מתניו.
 Er holte seine Ausgebildeten hervor וירק את חניכו
 sie schnell loszuschicken, למהר לשלחם.
 um Mytilene zu retten. להושיע את מיט"ילין:
 Und die Franzosen richteten nichts aus, ולא עשו הצרפתים מאומה
 denn ihr Herz war geteilt. כי חלק לבם.
 Die Venezianer schickten schnell Versorgung zu ihnen ויתמהמהו הווינציאני לשלוח אליהם צידה
 und Brot war keines im ganzen Lande. ולחם אין בכל הארץ:
 Philipp geriet in Zorn. ויחר אף פיליפו די ק"ליביס
 Er ließ von der Stadt ab ויעל מעל העיר
 und sie gingen ihres Weges. וילכו לדרכם:
 Unterwegs ויהי בבואם
 scheiterten zwei der großen Schiffe ותשברנה שנים מהספינות הגדולות
 bei der Insel Kythira באי ציט"רי
 und sanken in die Tiefen wie ein Stein. ותרדנה במצולות כמו אבן:
 Und von den Leuten auf ihnen ולא נצלו מהאנשים אשר עליהן
 wurden nur wenige gerettet. כי אם מתי מספר:
 Und die Übrigen kehrten schmähdlich nach Genua zurück. וישבו הנשארים אל ג'נוב"ה בחרפה:

Est 3,15b

Gn 14,14

Ex 15,5

472 Venezianisch-osmanische Verständigung

Damals verständigten sich die Venezianer mit Bayezid. אז השלימו וינציאני עם באיא"זיט.
 Und Andrea ויהי אנדר"יאה
 Kustode/Blatthüter גריטי

גריט"י המליץ בינותם: **Gritti** vermittelte zwischen ihnen.
 ושיבו לו את האי שאנ"טה מאור"ה Sie gaben ihnen die Insel **Santa Maura** zurück,
 אשר לקחו לו. die sie ihm genommen hatten.
 ויהי שלום ביניהם עד היום הזה: Dann war Frieden zwischen ihnen bis heute.

473 *Beben in Konstantinopel 1509-09-14*

Bayezid ging, **וילך** באיא"זיט
 לשבת באנדרינופ"ולי in **Andrianopel** zu bleiben
 בחצר גינת ביתן המלך. im Hof des Gartens des Königspalastes.
 ויצו ויבנו את חומות קושטאנט"ינופולי Er wies an und sie bauten die Mauern von Konstantinopel,
 אשר הפיל הרעש בימים ההם: die das Beben in jenen Tagen zu Fall gebracht hatte.

474 *Osmanisch-Safawidische Konfrontation um 1510*

Als **Bayezid** zur Ruhe gelangt war **ויהי** בהיות באיא"זיט שליו
 in seinem Hause und in seinen Höfen, die er gebaut hatte,
 stellte DER NAME den **Ismael Safawi** auf, **ויקם יי' את ישמעאל הש"ופי**
 den Sohn der Tochter des persischen Königs **Uzun Hasan**. **בן בת אושונקאש"אנו מלך פרס.**
 Viele Völker sammelten sich zu ihm **ויתקבצו אליו עמים רבים**
 und sein Heerlager dehnte sich sehr aus. **ויפרוץ מחנהו מאד:**
 Er holte Ratschläge von fern **ויבא עצות מרחוק**
 und sprach vor ihren Ohren. **וידבר באזניהם.**
 Er unternahm es, den Koran zu erläutern, **ויואל באר האלק"וראן**
 den Muhammad verfaßt hatte, **אשר חבר מחומד**
 als er ihn aus seinem Herzen ersann. **כאשר בדה מלבו:**
 Er wies an, **ויצו**
 daß alle Einkünfte und Erwerbungen in der Öffentlichkeit **שיהיו כל הנכסים והקנינים בצבור**
 jeder den Besitz eines Anspruches aus seiner Hand lasse, **שמוט כל בעל משה ידו**
 damit Nackter und Hungernder aus dem Land verschwindet. **למען יחדל ערום ורעב מקרב הארץ.**
 Völker hörten auf ihn. **וישמעו אליו עמים**
 Er kämpfte mit allen Völkern um ihn herum **וילחם בכל הגוים אשר סביבותיו**
 und machte sie zu Vasallen. **ויתנם למס עובד.**
 Sein Ruf ging in alle Welt. **ויהי שמעו בכל הארץ:**
 Seine Heerführer liefen bis Anatolien. **וירוצו שרי צבאותיו עד הנאט"וליאה**
 Alle Bewohner jenes Landes fürchteten sich vor ihm. **וייראו מפניו כל יושבי האר' ההיא.**
 Sie hielten ihn für einen Profeten in jenen Tagen. **ויחשבוהו לנביא בימים ההם:**
Bayezid schickte ihnen den **Caraggio**, **וישלח באי"אזיט לקראהם את קא"ראג'יאו**
 seinen Heerführer, mit starker Hand entgegen. **שר צבאו ביד חזקה:**
 Die Leute des Bayezid wurde geschlagen. **וינגפו אנשי באיא"זיט**
 Es war eine große Metzelei unter dem Volk in jener Zeit. **ומגפה גדולה היתה בעם בעת ההיא:**
 Sie fingen den **Caraggio** **ויתפסו את קא"ראג'יאו.**
 und steckten ihn auf eine Stange nach ihrer Weise **וישימו אותו על נס כמשפטם.**
 bei **Kozia**, **אצל קוצ"יאה**
 und er starb. **וימות:**
Ali Pascha, der Heerführer des Bayezid, **וירדוף אחריהם**
 verfolgte sie **ע"לי באש"ה שר צבא באיא"זיט.**
 und stellte sich zum Kampf mit ihnen auf. **ויערוך אתם מלחמה**
 Die Leute des **וינגפו אנשי**

ישמעאל הש"ופי Ismael Safawi wurden geschlagen.
 ויפלו חללים ארצה. Sie fielen erschlagen zu Boden,
 והנשארים ברחו לנפשם: Und die Übrigen flohen um ihre Leben.
 וגם עלי שר הצבא. נפל שדוד במלחמה ההיא: Auch der Heerführer Ali Pascha fiel zur Beute in jenem Kampf.

475 Messiasankündigung des Ascher Lämmlein aus Istrien um 1500

ויקום באיס"טריאה אצל ויניצ"יאה In Istrien bei Venedig trat
 יהודי אשכנזי ein deutscher Jude auf,
 לעמ"לן שמו Lemln war sein Name.
 אויל הנביא משוגע איש הרוח. Der Tor von Profet war verrückt, der Mann des Windes.
 ונהרו אליו היהודי': Und zu ihm strömten die Juden.
 ויאמרו אך נביא הוא. Sie sagten: Er ist doch ein Profet.
 כי ה' שלחו לנגיד על עמו ישראל. DER NAME schickte ihn nämlich, zum Leiter über Sein Volk Israel.
 ונפוצות יהודה יקבץ Und die Zerstreuten Judas wird er
 מארבע כנפות הארץ: von den vier Zipfeln der Erde sammeln.
 וגם מהחכמים נטו אחריו Und auch von den Weisen neigten ihm welche zu
 ויגזרו צומות und sie verordneten Fasten
 ויחגרו שקים und sie gürteten Säcke
 וישבו איש איש מדרכו הרעה בימים ההם und sie kehrten um, ein jeder von seinem bösen Wege in jenen Tagen.
 כי אמרו קרובה ישועתנו לבוא: Denn sie sagten: Nahe ist unsere Rettung zu kommen.
 וי' בעתה יהישנה: Und DER NAME wird sie zu ihrer Zeit herbeieilen lassen.

Jes 60,22

476 Ludwig XII. in Genua 1502f

אז בא לוד"וביקו המלך לגיני"ובה Damals kam König Ludwig nach Genua
 על השוליים: 1152 (richtig: 1502)
 בשנת שתיים וחמש מאות ואלף. im Jahre zweiundfünfhundertundtausend,
 לראות העיר die Stadt zu sehen.
 ויצאו לקראתו Sie kamen ihm entgegen
 וכבדוהו und ehrten ihn
 וישמח בלבו: und er freute sich von Herzen.
 ויהי ריב לאמר מי יצא ראשונה: Ein Streit entstand darum, wer voranzöge.
 ויאמרו כל עם הארץ הזקנים. Das ganze Volk des Landes sagte: Die Ältesten.
 ויאמרו המיוחסים Aber die Adligen sagten:
 לא כי אנחנו נלך ראשונה: Nein, sondern wir sollten vorangehen.
 ויען שר העיר אשר למלך שם. Der dortige Stadtfürst des Königs erwiderte:
 לא כי הזקנים ילכו Nein, sondern die Ältesten sollen gehen.
 ויעשו כן: Und so taten sie.
 וישב שם ימים אחדים. Er blieb dort einige Tage.
 וילכו רבים משרי איטא"ליאה Viele von den Fürsten Italiens gingen,
 להשתחוות לפניו ihm zu huldigen
 וישבו אל ארצם: und kehrten in ihr Land zurück.
 ויהי בשנת שלש וחמש מאות ואלף: Das war im Jahre dreiundfünfhundertundtausend
 על השוליים: 1503 Randnotiz: 1503

477 Die Päpste Alexander VI., Pius III., Julius II.

וימות אליסא"נדרו הששי אפיפיאור. Papst Alexander VI. starb
 ויבחרו את פיא"ו: Und sie wählten Pius
 וימות פיא"ו מקץ ששה ועשרים יום Und Pius starb nach sechsundzwanzig Tagen.
 ויבחרו את יוליא"ו השני אפיפיא"ור Und sie wählten den Julius II. zum Papst,
 מסא"בונה. aus Savona.
 ויהי Kustode/Blatthüter

Er war ihr Hirte für etwa zehn Jahre. (10) ויהי להם לרועה כעשר שנים:

478 fällt Pisa an Florenz 1504

Im Jahre vierundfünfhundertundtausend. ויהי בשנת ארבעה וחמש מאות ואלף.

Randnotiz: 1504 על השוליים: 1504

übten die Herren von Florenz Druck auf Pisa aus
 Da hatten die ihr Leben satt,
 und verlangten die Stadt den Leuten von Genua zu geben.
 Die hörten nicht auf ihre Stimme,
 Eine verkehrte Generation waren sie.
 Sie kämpften wieder gegen sie zur Höhe des Jahres
 und ihre Mauern fielen
 und sie kehrten zurück
 und von ihnen fielen Erschlagene zu Boden.
 Sie sahen,
 daß ihre Kraft nicht zum Himmel reicht
 und schickten wieder Boten nach Genua
 richteten aber nichts aus,
 denn ihr Herz war geteilt.
 Da wurde die Stadt den Herren von Florenz übergeben
 und gehört ihnen bis heute.

Dt 32,20

479 Revolte in Genua bis zum 1506-04-24

Im siebenten Jahre des Königs Ludwig
 wurde Genua fett
 und voller Verachtung.
 Sie hofften, Beeren zu bringen.
 Es brachte aber Härtinge.
 Da erhoben sich alle Leute des Landes,
 das es ringsum umgab
 wie ein Mann gegen die Adlingen
 um ihrer großen Frechheit und Frevels willen,
 am achtzehnten Tage des fünften Monats
 im Jahre sechshundertundfünfundtausend.

Jes 5,2,4

Randnotiz: 1506 על השוליים: 1506

Sie töteten einige von ihnen
 und nach der Beute streckten sie ihre Hand.
 Und die Übrigen flohen.
 Ihr Leben hatten sie zur Beute.
 Nach weiteren Tagen
 ging Philipp von Kleve
 der Vertreter des Königs, von ihnen,
 denn er hatte sie satt.
 Zurück blieb dessen Vertreter.
 Die Geringen des Volkes erzürnten ihn mit ihren Nichtigkeiten.
 Da ging auch er von ihnen.
 Sie blieben wie die Herde,
 die keinen Hirten hat.
 Da wählten sie sich den Färber Paul aus Novi zum Anführer.
 Es war zur Höhe des Jahres
 da kam der König, und die Adligen über sie mit starker

Est 9,10

Nm 27,17

Hand. חזקה:

וּיצֹאוּ אֵלָיו בְּבִקְעַת פּוֹצ'יבִירָה בִּיד חֲזָקָה. Sie zogen zu ihm hinaus in das Tal Polcevera mit starker Hand.
 בָּאַרְבַּעָה וְעֶשְׂרִים יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי am vierundzwanzigsten Tage des zweiten Monats.
 וַיִּגְּפוּ מִפָּנָיו Sie wurden von ihm geschlagen
 וַיָּשׁוּבוּ הָעִירָה: und kehrten in die Stadt zurück.
 וַיְהִי מִמָּחָרָת וַיַּעֲלוּ הַצְרַפְתִּים הָהֵרָה Am Folgetage stiegen die Franzosen auf den Berg
 וַיִּקְחוּ אֶת הַמְצוּדָה אֲשֶׁר שָׁם und nahmen die dortige Festung.
 וַיִּנוֹסוּ מִפָּנֵיהֶם Die flohen vor ihnen
 וַיָּבֹאוּ הָעִירָה und kamen in die Stadt.
 וְהָעִיר גֵּינוּבָה נְבוּכָה: Und die Stadt Genua war bestürzt.

Est 3,15b

480 Unterwerfungsangebot

וַיְהִי בַּאֲשֶׁמֹרֶת הַבּוֹקֶר In der Morgenwache
 וַיִּשְׁלְחוּ מַלְאכֵי' לְהִתְנַפֵּל לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ schickten sie Boten, sich vor dem König niederzuwerfen,
 וְלֹא יָכְלוּ דַבְּרוּ לְשָׁלֵם: und konnten mit ihm nicht zum Frieden reden.
 וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם חֲשֹׁמֶן רֹא"ן Der Kardinal von Rouen sagte zu ihnen:
 לֹא יִכְרוֹת הַמֶּלֶךְ עִמָּכֶם בְּרִית Der König wird mit euch keinen Bund schließen,
 כִּי חֲטִאתֶם חֲטָאָה גְדוֹלָה denn ihr habt einen großen Fehltritt begangen.
 רַק לֹא יִתֵּן הָעִיר לְשָׁלֵם: Nur wird er die Stadt nicht plündern lassen.
 וַיָּשׁוּבוּ אֵלֵיהֶם דָּבָר. Sie antworteten ihm.
 וַיִּנוֹסוּ מִדֶּלֶת הָעָם לְאַלְפִים בַּעַת הַהִיא: Damals flohen die von den Armen des Volkes zu Tausenden.

Gn 37,4

481 Einzug Ludwigs XII. 1506-04-28

וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ הָעִירָה Der König kam in die Stadt
 בַּשְּׁמִנָּה וְעֶשְׂרִים יוֹם לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי. am achtundzwanzigsten Tage des zweiten Monats
 וַחֲרָבוֹ שְׁלוּפָה בִּידּוֹ. und sein Schwert gezückt in seiner Hand.
 וַיִּצְאוּ לִקְרֹאתוֹ זִקְנֵי הָעִיר Die Ältesten der Stadt zogen ihm entgegen
 וַיִּשְׁתַּחֲווּ לוֹ אֶרְצָה: und sie huldigten ihm tief.
 וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו Sie sagten zu ihm:
 חֲטָאָנוּ Wir haben gefehlt.
 וְעַתָּה אֲדִינֵנוּ סֶלַח נָא כְּגֹדֶל חֲסִדְךָ Und jetzt, unser Herr, verzeih bitte nach der Größe deiner Güte
 וְהֵיינוּ לְךָ לְעַבְדֶּיךָ: und wir sind deine Diener.
 וַיֹּאמֶר אֵלֵיהֶם Er sagte zu ihnen:
 סִלַּחְתִּי. Ich verzeihe.
 קוּמוּ וּלְכוּ לְדֶרֶכְכֶם. Auf, geht eures Weges.
 וַיִּקְוּ: Sie machten sich auf.
 וַיֵּשֶׁב חֲרָבוֹ אֶל נִדְנָה. Er steckte sein Schwert zurück in seine Scheide.
 וַיֵּלְכוּ כֻלָּם הָעִירָה: Sie gingen alle in die Stadt.
 וַיִּצְאוּ גַם הַבְּתוּלוֹת מְלוּבָשׁוֹת בְּגָדֵי בָד Auch die Jungfrauen gingen in Leinen gekleidet
 לִקְרֹאתוֹ. ihm entgegen.
 וַיִּתְּנֻהֶם לִפְנֵי רַגְלָיו. Sie warfen sich vor seine Füße.
 וַיִּנָּחַם הַמֶּלֶךְ עַל הָרָעָה. der König besann sich wegen des Bösen,
 אֲשֶׁר דָּבַר לַעֲשׂוֹת: das er zu tun vorgehabt hatte.

482 Strafen, Hinrichtung des Anführers 1507-07-15

וַיְהִי הַיּוֹם וַיַּעֲמֹד הַמֶּלֶךְ עַל הָעֲמֹד Eines Tages stand der König auf dem Podest.
 וַיִּשְׁבְּעוּ לוֹ לִהְיוֹת לוֹ לְעַבְדִּים: Sie schworen ihm, seine Diener zu sein.
 וַיַּעֲמֹד כָּל הָעָם בְּבְרִית. Das ganze Volk trat in den Bund.
 וַיִּשְׂאוּ יָדָם הַשְּׁמִימָה: Sie hoben ihre Hand zum Himmel.
 וְאֵת סֵפֶר הַבְּרִית הָרִאשׁוֹן Und die erste Bundesurkunde

2Kg 11,14

Kustode/Blatthüter שרף

שרף המלך. verbrannte der König.
 ויחר להם מאד: Das ärgerte sie sehr.
 ואת העיר העניש בשלש מאת אלף מגיני זהב Und die Stadt bestrafte er mit dreihunderttausend Gold-Scudi
 עובר לסוחר: übergeben an den Partner.
 ויצו ויבנו מגדל חדש Er wies an und sie bauten einen neuen Turm
 בראש הספ"ר auf dem Gipfel des **Sporn**.
 ויקראו שמו רס"ן עד היום: Sie nannten ihn **Resen** bis heute.
 ואת בית פאולו מנוב"י Und das Haus des **Paul** aus **Novi**,
 אשר בחרו לנגיד den sie zum Anführer gewählt hatten,
 ואת בית פאולו באטיש"טה יושטיני"אן und das Haus des **Paulo Battista Justinian**
 הפילו ארצה. rissen sie nieder.
 ותהיינה תל עולם ימים רבים: Sie wurden dauerhafte Ruinenhügel für lange Zeit.
 ויברח פאולו מנוב"י. **Paul** aus **Novi** floh.
 וילכד בלכתו רומ"ה Er wurde gefaßt, als er nach **Rom** ging.
 ויסגירוהו Sie übergaben ihn
 ביד מבקשי נפשו: in die Hand derer, die ihm nach dem Leben trachteten.
 ויסירו ראשו מעליו בדבר המלך. Sie schlugen ihm den Kopf ab auf das Wort des Königs
 בחמשה עשר יום לחדש החמישי am fünfzehnten Tage des fünften Monats
 בשנת שבע וחמש מאות ואלף. im Jahre siebenundfünfhundertundtausend.
 על השוליים: 1507 Randnotiz: 1507
 וישסעוהו ביום ההוא Sie *zerrissen ihn* an jenem Tage,
 וירד בדם שאילה: und er sank blutig in die Fragewelt hinab.
 וגם את דימ"טרו יושטיני"אן Und auch den **Dimitro Justinian**
 הורידו בדם שאולה brachten sie blutig in die Fragewelt hinab
 בעת ההיא: in jener Zeit.

Gn 23,16

Ri 14,6

1Kg 2,9

1Kg 2,9

483 Ferdinand von Spanien besucht Ludwigs XII. von Frankreich

בימים ההם בא פירדינ"אנדו מלך ספרד In jenen Tagen kam der spanische König **Ferdinand**
 בעשרים דוגיאות אל ג'ינוב"ה mit zwanzig Galeotten nach **Genua**
 בחדש הרביעי: im vierten Monat.
 ויראו לו את הקערה אשר להם. Sie zeigten ihnen die **Schale**, die sie hatten.
 וילך אל סאב"ונה Er ging nach Savona.
 ויקבלהו לודוב"יקו המלך בשמחה: König **Ludwig** empfing ihn erfreut.
 ויתעלצו באהבים ימים אחדים: Sie vergnügten sich in Liebe einige Tage.
 ויתפרדו איש מעל אחיו: Dann schieden sie Einer vom Anderen.

484 Tod Ludwig des Mohren 1508-05-27

וימות לודוב"יקו המ"ורו בבית הסוהר בצרפת **Ludwig, der Mohr** starb im Gefängnis in Frankreich
 בשנת שמנה וחמש מאות ואלף. im Jahre achtundfünfhundertundtausend
 על השוליים: 1508 Randnotiz: 1508
 ויקבר שם: und wurde dort begraben.

485 Spanien erobert Bejaia 1509

ויאסוף פירדינא"נדו מלך ספרד אנשי חיל Der spanische König **Ferdinand** sammelte Soldaten
 וישלחם באוניות אל בוגיא"ה und schickte sie in Schiffen nach **Bejaia**.
 אשר בבארב"ריאה. in der **Berberei**
 וילכדוה Sie nahmen es ein
 ותצא העיר בגולה und die Stadt ging ins Exil
 ויכרת העם מהעיר: und das Volk wurde von der Stadt ausgerottet.
 וגם היהודים יושבי הארץ. Und auch die jüdischen Bewohner des Landes
 והנלויים und die zu ihnen

gehörten, אליהם
 die aus Spanien vertrieben worden waren, אשר גורשו מספרד.
 die gingen gefangen vor dem Dränger, הלכו שבי לפני צר בעת ההיא.
 im Jahre neunundfünfhunderttausend, בשנת תשע וחמש מאות ואלף:
 Randnotiz: 1509 על השוליים: 1509
 Und das Land, das wie der Garten Eden gewesen war, blieb wüst. ותשאר הארץ אשר היתה כגן עדן שוממה.
 Seine Häuser rissen sie ein. ופילו בתיה ארצה.
 Sie machten aus ihr eine kleine Stadt. ויעשו ממנה עיר קטנה.
 Die gehört den Spaniern bis heute. ותהי לספרד עד היום הזה:

486 Die Liga von Cambrai 1508

In jenen Tagen verabredeten sie sich einmütig in Cambrai: בימים ההם נועדו לב יחדיו בקאמ"בראיי.
 Papst Julius II. יוליא"ו האפיפיור
 und der römische König Maximilian מאקשימ"יליאנו מלך הרומיים.
 und der französische Ludwig לודוביק"ו מלך צרפת.
 und der spanische König Ferdinand ופירדינא"נדו מלך ספרד:
 Auch Alfons, der Herzog von Ferrara schloß sich ihnen an, גם אלפונ"סו דוכוס פירא"רה נלוה עמם
 zu kämpfen mit den Venezianern לחלחם בויניצ"יאני.
 wegen der Städte, denen sie Gewalt angetan hatten, על דבר הערים אשר חמסו
 von allen Königen der Völker ringsum. מכל מלכי הגוים סביב.
 Sie schlossen einen Bund miteinander. ויכרתו ברית ביניהם:

487 Rückgabeverabredungen

Sie planten dem Julius II. zurückzugeben: Cervia ויאמרו להשיב אל יוליא"ו את צירב"יאה.
 und Ravenna ואת ראב"ינה.
 und Rimini ואת רימ"יני.
 und Faenza, ואת פאינצ"ה:
 und dem Maximilian Vicenza ולמאקשימ"יליאנו את ויצ"ינצה.
 und Treviso ואת טריב"יס.
 und Verona ואת וירונ"ה.
 und Padua ואת פאד"ואה.
 und den ganzen Landstrich des Friaul ואת כל חבל הפריב"ולי:
 und dem französischen König die Ghiaradadda ולמלך צרפת. ג'יראד"אדה.
 und Cremona ואת קרימ"ונה.
 und Crema ואת קרימ"ה.
 und Bergamo ואת בירגא"מו
 und Brescia ואת בריס"ה:
 und dem Ferdinand die Städte Apuliens, ולפירד"ינאנדו את ערי הפו"לייא
 die ihnen König Friedrich zum Pfand gegeben hatte; אשר נתן להם פידיר"יקו המלך לערבון:
 und dem Alfons, der Herzog von Ferrara: ולאלפ"ונסו
 Rovigo את רוב"יגו
 und den ganzen Landstrich Polesine ואת כל חבל פוליס"ינו:
 und die Städte Mantuas ihren Herren. ואת ערי מאנט"ואה. אל אדוניהם.
 Sie traten in den Bund. ויעמדו בברית:

488 Die Schlacht von Agnadello 1509-05-14

Ludwig war der Erste ויהי הראשון לודוביק"ו
 und sammelte viele Soldaten. ויאסוף אנשי חיל לרוב:
 Und auch die Herren Venedigs sammelten Soldaten. ויאספו בעלי ויניצ"יאה גם הם אנשי חיל.
 Kustode/Blatthüter וילכו

וילכו ניק"ולאו קונט"י מפיטי"ליאנו. Niccolò Conti aus Pitigliano

ובארטולומיאו מליביא"נו שרי צבאותם. und Bartolomeo aus Alviano, die Heerführer, gingen
ויפילו את טר"יבי ארצה: und stürzten Trevi zu Boden.

ויעבור המלך את הנהר אד"ה. Der König zog durch den Fluß Adda

וילכוד את ריבו"לטה ביד חזקה: und nahm Rivolta ein mit starker Hand.

ויבא עד ככר גיראד"אדה. Er kam bis in die Region Ghiaradadda.

ויצאו הויניצ"יאני לקראתו: Die Venezianer zogen ihm entgegen

ויערכו שם מלהמה. und stellten sich dort zum Kampf auf

בארבעה עשר יום לחדש מא"ו. am vierzehnten Tage des Monats Mai.

ותבקע הארץ לקולם: Die Erde bebte von ihrem Klang.

וינגפו הויניצ"יאני. Die Venezianer wurden geschlagen

ויתנו עורף. und wandten den Rücken

ובארטולומ"יאו שר צבאם נתפש חי: und ihr Heerführer Bartolomeo wurde lebend gefangen.

ויהיו המתים במגפה ששה עשר אלף: Die Toten der Metzelei waren sechzehntausend. (16 000)

וניתנו למלך: Dem König wurden gegeben:

בריס"ה. Brescia

וקרימה. und Crema

וקרימונה. und Cremona

ובירגמו. und Bergamo

ובנותיהן. בעת ההיא. und ihre Töchter in jener Zeit.

וילך על פיסקירה. Er ging gegen Pescara

ויקרא אליה לשלם. und forderte es zur Unterwerfung auf.

ולא אבו שמוע: Aber sie wollten nicht hören.

ויצורו עליה Da bedrängten sie es

ויפילו חומותיה und brachten seine Mauern zum Einsturz

וילכדוה und nahmen es ein

ואת השרים אשר בתוכה und die Fürsten darin

הורידו בדם שאולה: brachten sie blutig in die Fragewelt hinab

וישימו בתוכה משמר. Sie legten eine Besatzung hinein.

וישוב המלך מילא"נו בשמחה: Und der König kehrte froh nach Mailand zurück.

1Kg 1,40

1Kg 2,9

489 Einnahme von Gorizia, Belagerung von Cividale

וישלח מאקשימיליאנו Und Maximilian schickte

גם הוא את דוכוס פראנק"ופורט auch den Herzog von Frankfurt

בערי הפריב"ולי. in die Städte des Friaul

וילכוד את גוריז"יאה. und er nahm Gorizia

ולא ביד חזקה: aber nicht mit starker Hand.

ויבא עד טריא"יסטי. Er kam bis Triest

וילך אל ציויד"אל. und ging nach Cividale

ויחן עליה Er belagerte es

ותבא העיר במצור: und die Stadt kam in Bedrängnis.

וילך יוא"ן פא"ולו בא"לייון Gian Paolo Baglioni,

שר צבא הסוסים, der Führer der Reiterei,

להצילה. kam, es zu retten.

ויעלו מעליה Da ließen sie von ihm ab

וישובו אל ארצם: und kehrten in ihr Land zurück.

490 Maximilians Gewinne, Venedig gewinnt Padua zurück

ומאקש"ימליאנו הקריב Maximilian nahte.

ויהי חתת אלהים על יושבי הערים Schrecken Gottes traf die Bewohner der Städte

טרם בואו: bevor er kam.

ויתנו לו את ויצניצ"ה ואת טריב"יס. ואת Sie gaben ihm Vicenza und Treviso und

Gn 35,5

Verona und Padua, וירונ"ה. ואת פאדוא"ה.
und Hände regten sich nicht in ihr. ולא חלו בהן ידים. Klg 4,6
 Er legte eine Besatzung in sie. וישם בתוכן משמר:
 Die Heerführer der Herren von Venedig flohen vor ihnen ויברחו שרי צבאות בעלי ויניצ"יאה מפניהם
 und gingen nach **Mestre** וילכו למיס"טרי
 und befestigten es, ויחזקוה.
und setzten auf Gott ihr Vertrauen וישימו באלהים כסלם:
 Nach weiteren Tagen ויהי לימים עוד.
 kehrte **Treviso** zu den Herren Venedigs zurück, ותשוב טריב"יס אל בעלי ויניצ"יאה.
 denn **Marco Filizzaro** gab es in ihre Hand כי נתנה מארק"ו פיליצ"ארו בידם
 und es gehört ihnen bis heute. ותהי להם עד היום:
 Sie verabredeten sich mit einem Geistlichen aus Soncino. ויהיו דבריהם עם כמר מסונצ"ין
 Eines Tages ויהי היום
 schickten sie Wagen gefüllt mit Stroh וישלחו עגלות המלאות להם תבן
 nach **Padua** mit List. אל פאד"ואה בערמה:
 Und sie legten den **Andrea Gritti** und seine Leute וישימו את אנדר"יאה גריט"י ואת אנשיו
 in einen Hinterhalt. לאורב:
 Als sie in die Stadt kamen, ויהי כבואן העירה
 ging ein Wagenrad ab ויסר אופן העגלה האחת
 und fiel ותפול
 und lag in der Toröffnung. ותעמוד בפתח השער
 Da kamen die aus dem Hinterhalt plötzlich ויבואו בהם האורבים פתאום
 und nahmen die Zufahrt. ויקחו הפתח:
 Nach ihnen kamen die Soldaten ויבואו אחריהם אנשי החיל
 und nahmen die Stadt ein, וילכדו העיר
 bevor ihre Ankunft bemerkt worden war. בטרם יודע בואם:
 Die deutschen Stadtwächter hörten (es) וישמעו האשכנזים שומרי העיר
 und sagten: Verschwörung, Verschwörung! ויאמרו קשר קשר:
 Sie legten ihre Rüstung an ויחגרו כלי מלחמת'
 und liefen ihnen entgegen, וירוצו לקראת'
 richteten aber nichts aus, ולא עשו מאומה.
 denn die Venezianer waren schneller כי נחפזו הויניצ"יאני
 und kamen zuerst auf den Platz der Stadt וילכו אל רחוב העיר ראשונה:
 und die Bewohner der Stadt halfen ihnen ויושבי העיר היו בעזרתם
 und riefen laut. ויקראו בקול גדול
Die ganze Stadt erregte sich. ותהום כל העיר:
 Die Deutschen flohen in die Festung וינוסו האשכנזים אל המצודה
 und verschanzten sich dort. ויתחזקו שם:
 Sie ließen die Freunde des Kaisers ויתנו לשלל את אוהבי הקיסר
 und die Juden damals als Beute zurück. ואת היהודים בעת ההיא:
 Sie bedrängten den Turm ויצורו על המגדל
 und schütteten gegen ihn Batterien. וישפכו אליו סוללות
 Da gaben sie ihn in ihre Hand. ויתנוהו בידם.
 Einige von ihnen schickten sie nach **Venedig** ומהם שלחו אל ויניצ"יאה.
 und einige wurden frei entlassen. ומהם שולחו חופשים:

Ps 78,7

Rut 1,19

491 Päpstliche Gewinne in der Romagna

Der Papst schickte den **Francesco Maria**, וישלח האפיפיאור את פראנצ"ישקו מאריא"ה
 den Herzog von Urbino, und seine Streitmacht דוכס אור"בין וחילו.
 mit den Franzosen in die Romagna עם הצרפתים אל הרומא"ניאה
 und nahm **Convento** ein וילכוד את קונבני"טו
 und verbrannte es mit Feuer. וישרפהו באש:
 Kustode/Blatthüter ויחנו

Sie belagerten **Russi** ויחנו על רוס"אי.
 und kämpften mit ihm, וילחמו אליה
 bewältigten es aber nicht. ולא יכלו לה.
 Sie bedrängten es viele Tage. ויצורו עליה ימים רבים:
 Dann gingen sie nach **Brisighella** וילכו אל בריש"יגילה.
Johannes Paulo von Anfron וילך גוא"ן פ"אולו מאנפר"ון
 der Vertreter von **Venedig** ging, es zu retten. נציב ויניצ"יאני להצילה.
 Er fand sie, als sie mit Gewalt in das Tor eindringen. וימצאם כי באו השערה בחוזקה:
 Da stellte er sich zum Kampf mit ihnen auf ויערוך אתם מלהמה.
 und sie schlugen sein Pferd ויכו את סוסו
 und fingen ihn lebend. ויתפשוהו חי.
 Seine Leute wurden geschlagen וינגפו אנשיו
 und fielen zu Boden. ויפלו ארצה.
 Und die Übrigen flohen um ihre Leben. והנשארים ברחו לנפשם
 Und viele wurden gefange in jener Zeit. ורבים נתפשו בעת ההיא:
 Sie nahmen die Stadt ein וילכדו העיר
 und ließen sie plündern ויתנוה לשלל.
 und legten eine Besatzung hinein. ושימו בתוכה משמר:
 Die Soldaten kehrten zum Herzog zurück וישבו אנשי החיל אל הדוכוס
 und stellten den **Johannes Paulo** von Anfron vor ihn. וציגו לפניו את פאו"לו מאנפר"ון
 Er empfing ihn וקבלהו
 und ehrte ihn in jener Zeit. וכבדהו בעת ההי':
 Sie kämpften wieder gegen **Russi** וישבו להלחם ברוס"אי
 und **Johannes Grecco**, Anführer der Reiterei, ויפול עליהם יוא"ן גריק"ו. שר חסוסי
 überfiel sie mitten in der Nacht. באישון לילה.
 Aber auch er wurde vor ihnen geschlagen וינגף גם הוא מפניהם
 und sie fingen ihn lebend. ויתפשוהו חי.
 Das ärgerte die Herren von Venedig sehr. ויחר לבעלי ויניצ"יאה מאד:
 Sie sahen, daß ihre Kraft nicht zum Himmel reicht ויראו כי אין לאל ידם
 und kamen heraus, sich ihnen zu unterwerfen ויצאו אליהם לשלם
 und gaben es in ihre Hand ויתנוה בידם
 und es wurde nicht geplündert. ולא היתה לשלל:
 Der Herzog kam nach **Ravenna** ויבא הדוכוס אל ראב"ינה
 und rief es zur Unterwerfung auf. ויקרא אליה לשלם.
 Aber sie wollten nicht hören. ולא אבו שמוע.
 Da kämpften sie mit ihm, וילחמו אליה
 überwältigten es aber nicht. ולא יכלו לה
 So taten sie viele Tage. ככה עשו ימים רבים:
 Die Fürsten Venedigs sahen, ויראו שרי ויניצ"יאה
 daß ihre Kraft nicht zum Himmel reicht כי אין לאל ידם
 und schickten Boten zum Papst, die sagten: וישלחו מלאכים אל האפיפיא"ור לאמר.
 Die Städte der Romagna wollen wir übergeben, את ערי הרומ"אניאה נתן
 nur entferne diesen Tod von uns. רק הסר מעלינו את המות הזה:
 Der Papst empfing sie ויקבלם האפיאור
 und sie gaben ihm die Städte der Romagna ויתנו לו את ערי הרומא"נייה
 und schlossen miteinander Frieden. וישלימו ביניהם:

492 Gianfrancesco II. Gonzaga gefangen 1509-08-08

Die Fürsten von **Venedig** befestigten **Padua** ויחזקו שרי ויניצ"יאה את פאד"ואה
 und sammelten Soldaten ויאספו אנשי חיל
 und legten Getreide, Brot, Nahrung und Waffen in Menge hinein. ושימו בתוכה בר ולחם ומזון וכלי קרב לרוב.
 Das Land hatte Ruhe. ותשקוט הארץ:
 Dem Conti **Niccolò** ויאמר לקונט"י ניק"ולו

פיטיליאנו Pitigliano wurde gesagt:
 בא פראנצ'ישקו מארק"יש מאנטוא"ה Der Markgraf von Mantua, Francesco,
 ביד חזקה בארץ וירונ"ה: kam mit starker Hand in das Land Verona
 וישלחו שם גם הם אנשי חיל Sie schickten auch Soldaten dorthin.
 ויפלו עליה' באיס"ולה די לאס"קאלה und fielen über sie her bei Isola della Scala
 באישון הלילה פתאום: plötzlich mitten in der Nacht.
 ויערכו שם מלחמה. Sie stellten sich dort zum Kampf auf.
 וינגפו אנשי פראנצ'ישקו מפניהם. Die Leute des Francesco wurden von ihnen geschlagen
 ויתנו עורף. und wandten den Rücken.
 ויתפשו את פראנצ'ישקו אנשי המקו' בשדה. Die Leute des Ortes fingen den Francesco auf dem Feld,
 כי נחבא שם ערום: den er verbarg sich dort nackt.
 וישלחוהו אל פאד"ואה Sie schickten ihn nach Padua
 בשמנה לחדש אגוסט"ו. am achten des Monats August.
 וישלחוהו אל ויניצ"אה Die schickten ihn nach Venedig
 ושימו עליו משמר: und setzten ihn unter Bewachung.

493 Guido de Rossi gefangen

ויאמר אליהם Sie sagten zu ihnen:
 הלא הקונ"טי גו"אידו די רוס"י בלינגא"רה. Ist nicht der Conti Guido de Rossi in Longare?
 וישלחו שם. Sie schickten dorthin.
 ויערכו שם מלחמה Sie stellten sich dort zum Kampf auf
 ויתפשוהו חי. und fingen ihn lebend.
 וישלחוהו אל בעלי ויניצ"אה Sie schickten ihn zu den Herren von Venedig
 ויתנוהו במשמר: und gaben ihn in Bewachung.

494 Vergebliche Belagerung Paduas 1509-07-17 bis 10-02

ויאסוף Maximilian sammelte eine sehr große Streitmacht.
 ויהיו פקודיהם מאה ועשרים אלף: Ihre Gemusterten wurden hundertundzwanzigtausend. (120 000)
 ויבואו אל פאד"ואה Sie kamen nach Padua
 בשבעה עשר יום לחדש יולי"א am siebzehnten Tage des Monats Juli
 בשנת תשע וחמש מאות ואלף. im Jahre neunundfünfhunderttausend.
 על השוליים: 1509 Randnotiz: 1509
 ויצורו עליה ימים רבים: Sie bedrängten es viele Tage.
 ויתחזקו אנשי העיר die Leute der Stadt verschanzten sich
 וישאו את ראש צבאותם und erhoben die Kopfzahl ihrer Heere
 ויחלקו החומות: und verteilten die Mauerabschnitte.
 ומאקשימ"יליאנו הקריב Und Maximilian nahte
 ויקרא אליה לשלם. und rief es zur Unterwerfung auf.
 וילעיגו עליו Sie spotteten sein
 ולא אבו שמוע: und wollten nicht hören.
 ויחר אליו מאד Das ärgerte ihn sehr.
 ויצו Er wies an,
 ויכו חומותיה סביב und sie schlugen seine Mauern ringsum.
 ותבקע הארץ לקולם. Die Erde bebte von ihrem Klang.
 וילחמו אליה Sie kämpften um es
 ולא יכלו לה דבר יום ביומו konnten es aber Tag um Tag nicht überwältigen.
 ויפלו מהם חללים ארצה: Von ihnen fielen Erschlagene zu Boden.
 וירא כי לא יכול לה. Er sah, daß er es nicht überwältigen konnte
 ויקומו מעליה und hob die Belagerung auf
 ביום השני לחדש אוט"וברי am zweiten Tage des Monats Oktober.
 וישבו אל ויניצ"אה Sie kehrten nach Venedig zurück
 ושימו Kustode/Blatthüter

und legten eine Besatzung hinein וישימו בתוכה משמר:
 und auch in den gesamten Rest der Städte und Festungen, וגם בכל שאר הערים והמצודות
 die er eingenommen hatte, legte er Soldaten. אשר לקח. שם אנשי חיל
 Sie befestigten sie in jener Zeit. ויחזקם בעת ההיא:
 Er verabschiedete sich von dem Volk ויברך את העם
 und sie kehrten jeder nach Hause zurück. וישבו איש לביתו.
 Er ging auf seine Märsche והוא הלך למסעיו
 und kehrte in sein Land zurück. וישב אל ארצו:

495 Venezianer gehen nach Vicenza, Verona und Soave 1510

Andrea Gritti וילך אנד"ריאה גריט"י
 der Heerführer der Venezianer ging gegen Vicenza שר צבא ויניצ"יאני על ויצינצ"ה
 im Jahre zehnhunderttausend. בשנת עשרה וחמש מאות אלף:

Randnotiz: 1510 על השוליים: 1510

Die Leute des Kaisers hörten das וישמעו אנשי הקיסר
 und flohen vor ihnen וינוסו מפניהם
 und gingen nach Verona. וילכו אל וירונ"ה
 Die Venezianer kamen in die Stadt ויבואו הויניצ"יאני העירה.
 und legten eine Besatzung hinein. וישימו בתוכה משמר:
 Sie gingen gegen Verona. וילכו על וירונ"ה.
 Sie bedrängten sie viele Tage. ויצורו עליה ימים רבים:
 Sie konnten nicht standhalten. ולא יכלו לעמוד
 Sie ließen von ihm ab. ויקומו מעליה
 Sie gingen nach **Soave** וילכו לשוא"בי.
 und blieben dort bis zum Frühlingsmonat. וישבו שם עד חדש האביב:

496 Die Schlacht von Polesella 1509-12-22

Die Fürsten von **Venedig** sagten: ויאמרו שרי ויניצ"יאנה
 Die Zeit zu handeln ist gekommen. בא עת לעשות.
 sie schickten ihre Heere zu Schiff in die Grenzen von Ferrara. וישלחו צבאותם באוניות אל גבולי פירא"רה
 Die Galeeren waren siebzehn (17) ותהיינה המשוטט' שבע עשרה
 und die kleinen hatten keine Zahl. ולקטנות אין מספר:
 Sie ließen alle Orte plündern, ויתנו לשלל את כל המקומות
 die sie durchzogen. אשר עברו שם.
 Sie nahmen ihren gesamten Besitz. ויקחו את כל רכושם.
 Sie kamen bis **Comacchio** וילכו עד קומ"אקיו.
 und töteten alles Männliche ויהרגו כל זכורה
 und verbrannten es mit Feuer. וישרפוה באש.
 Der Herzog erschrak sehr. ויחרד הדוכס מאד:
 Er ging zu ihnen ויצא אליהם
 und stellte sich zum Kampf mit ihnen auf, Tag um Tag. ויערוך אתם מלחמה דבר יום ביומו:
 Und die Galeeren nahten Ferrara ותקרבנה הספינות המשוטטות אל פירא"רה.
 und die Stadt kam in Bedrängnis. ותבא העיר במצור:
 Es kam der Tag, ויהי היום
 da schütteten sie plötzlich Batterien gegen sie וישפכו עליהם סוללות פתאום
 und warfen Steine gegen sie. וידו אבן במ
 Und der Fluß Po und das Land bebten von ihrem Klang. ותרעש הנהר פ"ה. והיבשה לקולם.
 Ihr Klang war von fern zu hören. וישמע קולם למרחוק:
 Sie ließen die Galeeren, wie sie waren, ויניחו הספינות המשוטטות כאשר הם
 und flohen in den Kleinen, וינוסו בקטנות
 so gut sie konnten, כאשר יכולו
 denn das Böse war כי כלתה

über sie beschlossen. אליהם הרעה.
 Die Übrigen hatten ihr Leben zur Beute. ותהי לנשואים נפשם לשלל:
 Die Heerführer der Venezianer hörten das וישמעו שרי צבאות ויניצ"אני
 und kehrten nach Padua zurück. וישבו אל פאד"ואה.
 Und auch die in die Polesine gegangen waren, וגם אשר הלכו אל הפוליס"נו
 versammelten sich dort zu jener Zeit. נאספו שם בעת ההיא:
 Die Fürsten Venedigs schlossen Frieden mit Papst Julius. וישלימו שרי ויניצ"אה עם יוליא"ו האפיפ"יאור
 Sie schickten ihm den Markgrafen von Mantua frei. וישלחו לו את מארק"ש מאנטוא"ה חופשי
 Da schlug sein Herz. ויפג לבו.
 Denn auf sie war kein Verlaß. כי לא אמון בס:

Gn 45,26

497 Päpstliche und Venezianer gegen Franzosen

Julius schickte וישלח יוליא"ו
 seinen Heerführer, den Herzog von Urbino, את דוכוס אורב"ינו שר צבא
 gegen Bologna. על בולונ"י
 Und die Franzosen gingen, es aus seiner Hand zu retten. וילכו הצרפתי' להצילה מידו:
 Sie stellten sich dort zum Kampf Tag um Tag. ויערכו שם מלחמה דבר יום ביומו.
 Und auch die Venezianer schlossen sich dem Herzog von Urbino an. וגם הויניצ"יאני נלוו עם דוכוס אורב"ינו.
 Sie saßen vor ihm einige Tage. וישבו עליה ימים אחדים:
 Der Herzog von Urbino kehrte zurück nach Ravenna. וישב דוכוס אורב"ינו אל ראב"נה.
 Da fielen die Franzosen ויפלו הצרפתים
 über die verbliebenen Heere der Venezianer her על צבאות ויניצ"יאני הנשואים
 und zerschlugen sie. ויכום ויכתום
 Viele fielen zu Boden in jener Zeit. ויפלו רבים ארצה בעת החיא:
 Die Übrigen flohen vor ihnen וינוסו הנשואים מפניהם
 nackt nach Padua אל פאד"ואה ערומים.
 und schämten sich nicht, ולא יתבוששו.
 denn alles, was ein Mensch hat, כי כל אשר לאיש
 gibt er für sein Leben. יתן בעד נפשו:
 In jenen Tagen, als die Franzosen in Bologna waren, בימים ההם בהיות הצרפתים בבולונ"י.
 ging der Gräff und seine Streitmacht gegen Verona. הלך הגריט"י וחילו על וירונ"ה.
 Die Franzosen nahmen Bologna in jener Zeit. ויקחו הצרפתים את בולונ"י בעת ההיא:
 Er ließ von Verona ab ויעל מעל וירונ"ה
 und kehrte nach Padua zurück, וישב לפאד"ואה.
 denn er fürchtete sich vor ihnen. כי ירא מפניהם
 So verschanzten sie sich in ihr. ויתחזקו בתוכה:
 Die Franzosen belagerten wieder Treviso. וישבו הצרפתים ויחנו על טריב"ס.
 Sie bedrängten es viele Tage. ויצורו עליה ימים רבים.
 Doch die zitterten nicht vor ihnen, ולא חלו מפניהם
 denn es war befestigt. כי בצורה היא:

Gn 2,25

Iob 2,4

498 Papst Julius II. verbündet sich mit England und Spanien gegen Frankreich

Als Julius sich nach Bologna sehnte, ויהי כי נכסף יוליא"ו אל בולונ"י.
 verschwor er sich mit dem englischen König ויקשור קשר עם מלך אינגלא"טירה.
 und mit dem spanischen König ועם מלך ספרד
 und mit den Fürsten von Venedig ועם שרי ויניצ"אה.
 mit Ludwig zu kämpfen. להלחם בלוד"וביקו.
 Und die Ordnung wurde gegeben in Venedig והדת נתנה בוויניצ"אה
 und das ganze Volk des Landes freute sich. וישמח כל עם הארץ:
 Und die Franzosen zogen ab ויעלו הצרפתים
 Kustode/Blatthüter מעל

von Treviso. מעל טירב"יו.

Sie gingen nach Verona hinüber. וילכו אל עבר וויר"ונה:

Die Streitmacht des Julius und der Spanier gingen gegen Bologna. וחיל יו"ליאו והספרדי הלכו על בולונ"יא

Sie bedrängten es viele Tage. ויצורו עליה ימים רבי':

499 Brescia zwischen Venedig und Frankreich

Die Herren von Brescia schickten וישלחו בעלי בריס"ה

den Grafen Luigi Avogaro nach Venedig. את האלוף א"לוויס אווג"ארו אל ויניצ"יאה.

und gaben die Stadt in ihre Hand. ויתנו העיר בידם:

Der Gritti ging dorthin und seine Streitmacht וילך הגר"יטי וחילו שמה.

und legte eine Besatzung hinein. וישם בתוכה משמר:

Die französischen Wächter der Stadt flohen in die Festung. והצרפתים שומרי העיר ברחו אל המצודה.

und blieben dort. וישבו שם:

Gian Giacomo Trivulzio, וילך שם יוא"ץ יא"קומו טריא"ולצי

der Heerführer des Königs ging dorthin שר צבא המלך

und belagerte es ויחן עליה

und die Stadt kam in Bedrängnis. ותבא העיר במצור:

500 Auf Heinrich VII. folgt Heinrich VIII. 1509

Der englische König starb וימות מלך אינג"לאטירה

und sein Sohn Heinrich wurde König statt seiner וימלוך אינ"ריקי בנו תחתיו

am dreizehnten Tage des Monats März בשלש עשר יום לחדש מאר"צו

im Jahre zehnhundertundtausend. בשנת עשרה וחמש מאות ואלף:

Randnotiz: 1510 על השוליים: 1510

Sie setzten die Krone auf seinen Kopf in der Stadt London. ושימו כתר מלכות בראשו בלונד"ריס העיר.

Sein Königtum war sehr gefestigt. ותכון מלכותו מאד:

Er fürchtete sich vor den Söhnen seines Onkels ויירא מבני דודו.

und setzte Edmund, den Herzog von Suffolk gefangen. וישם את איט"מונדו דוכוס סופ"וק במשמר:

Sein Bruder Richard floh nach Frankreich וריק"ארדו אחיו ברח צרפתה

und blieb dort. וישב שם:

Es fand sich, וימצא

daß sie Hand an den König legen wollten כי בקשו לשלוח יד במלך

mit Empson und mit Dudley. עם אימס"ופה ועם אידוט"לה.

Sie schlugen ihnen den Kopf ab ויסירו ראשם מעליהם.

und brachten die drei blutig in die Fragewelt hinab. וירדו שלשתם בדם שאולה:

1Kg 2,9

501 Spanier erobern Tripolis 1510

Der spanische König Ferdinand sammelte Leute ויאסוף פירדינא"נדו מלך ספרד אנשים

und die gingen nach Tripolis in Afrika וילכו אל טר"יפולי אשר באפ"ריקה

zu Schiff באניות

und nahmen es ein וילכדוה

im Jahre zehnhundertundtausend. בשנת עשרה וחמש מאות ואלף:

Randnotiz: 1510 על השוליים: 1510

Die Stadt ging ins Exil ותצא העיר בגולה.

und ihr Geschrei stieg zum Himmel. ותעל צעקתם השמימה:

Und auch die Juden, deren dort viele waren, וגם היהודים אשר היו שם לרוב

die gingen gefangen vor dem Dränger. הלכו שבי לפני צר.

Von Tripolis ging all ihre Pracht fort in jener Zeit. ויצא מטרפ"ולי כל הדדה בעת ההיא:

Und das Silber und das Gold, ולכסף ולזהב

Bogen/Heft 17, Lage 1 i 17 א יז

1Kg 1,5

und den Edelstein ולאבן היקרה
 und die Gewänder, die sie dort nahmen, ולבגדים אשר לקחו שם
 haben keine Zahl. אין מספר.
 Denn es war eine große Stadt vor G'tt. כי עיר גדולה היתה לאלדים.
 Die Zeit ihrer Heimsuchung war zu jener Zeit gekommen. ותבא אליה עת פקודתה בעת ההיא:
 Die Stadt blieb wüst. ותשאר העיר שוממה.
 Ihre Häuser rissen sie zu Boden, ויפילו בתיה ארצה
 um darin Verborgenes zu finden. לבקש מצפוניה.
 Sie wurde ein dauerhafter Ruinenhügel, ותהי תל עולם
 der nicht wieder aufgebaut wird. לא תבנה עוד:
 Einen Turm machten sie darin. ומגדל עשו בתוכה
 Den gaben sie den rhodesischen Geistlichen. ויתנוהו אל כומרי רוד'ן
 Die sitzen dort bis heute. וישבו שם עד היום:
 Und die armen **Juden** führten sie gefangen nach Neapel. ואת היהודים האומללים הוליכו שבי לנאפ'ולי
 Von ihnen starb ein große Menge an allgemeinem Mangel, וימותו מהם
 bevor sie freigekauft wurden. בטרם נפדו מחוסר כל עם רב:
 Einige von ihnen wurden in Rom freigekauft. ומהם נפדו ברומ'ה.
 Sie sitzen dort bis heute. וישבו שם עד היום:

502 Spanien: Vergeblicher Zug gegen Djerba

Die Schiffe Ferdinands gingen zu der Insel **Djerba**. **ותלכנה** ספינות פירדינ'אנדו אל האי ג'יר'בי.
 Die Ismaeliten verstopften die Brunnen, bevor sie eintrafen, ויסתמו הישמעאלים את הבורות טרם בואם.
 und das Volk düstete nach Wasser. ויצמא העם למים:
 Sie stellten sich dort zum Kampf auf ויערכו שם מלחמה
 und fielen geschlagen zu Boden, ויפלו נגפים ארצה
 da sie ermattet waren. כי עייפו:
 Die Ismaeliten schlugen sie heftig. ויכו הישמעאלים בהם מכה רבה:
 Die Toten der Metzelei waren etwa viertausend Mann. (4 000) ויהיו המתים במגפה כארבעת אלפי איש
 Und auch ihr Heerführer Don **García** וגם דון גא'רציאה שר צבאם
 fiel zur Beute in jenem Kampf. נפל שדוד במלחמה ההיא:
 וישבו הנשארים אל ארצם בחרפה:

503 Die Plünderung Brescias 1512-02-19

Der **Gritti** befestigte **Brescia**. **ויחזק** הגר'יטי את בר'יסה
 Er sprach den Leuten, die bei ihm waren, zu Herzen, וידבר על לב האנשים אשר אתו
 und sie saßen auf ihrem Posten viele Tage. וישבו על משמרתם ימים רבים:
 Die Franzosen kämpften mit ihnen וילחמו אליה הצרפתים
 und schlugen ihre Mauern ringsum. ויכו חומותיה סביב
 Die Erde bebte von ihrem Klang. ותבקע הארץ לקולם:
 Und auch die Leute der Stadt füllten ihre Hände וגם אנשי העיר מלאו את ידם
 und warfen Steine auf sie. וידו אבן בס.
 Von ihnen fiel eine große Menge. ויפלו מהם עם רב:
 Der Tag kam, da sie sich der Stadt nahten. ויהי היום ויקרבו העירה.
 Sie kamen zur Citadelle mit erhobener Hand. ויבאו אל הציט'אדילה ביד רמה:
 Die zogen ihnen entgegen וילכו לקראתם
 und vertrieben sie. ויגרשום.
Gian וירוצו יוא'ן

יקומו Kustode/Blatthüter

יאק"ומו טריא"ולצי. Giacomo Trivulzio
 ושרי החיל und die Fürsten des Heeres
 והאנשים אשר אתם und die Übrigen, die bei ihnen waren, liefen,
 ויבואו העירה ביד חזקה שנית: und betraten die Stadt mit erhobener Hand
 וילכו עד רחוב העיר und kamen bis auf den Platz der Stadt
 ויערכו שם מלחמה und stellten sich dort zum Kampf auf.
 ויפלו רבים ארצה: Und viele fielen zu Boden.
 ויראו האלב"אניסי Die Albaner sahen,
 כי אין לאל ידם. daß ihre Kraft nicht zum Himmel reicht,
 ויפרצו החומה brachen durch die Mauer
 ויצאו המה וסוסייהם und zogen mit ihren Pferden ab
 וינוסו: und flohen.
 ויראו הנשאים החוצה את המחותרת Die Leute draußen sahen den Durchbruch,
 אשר עשה: den man gemacht hatte.
 ויבאו העירה Sie kamen in die Stadt
 ולא קמה באיש רוח מפניהם. Und in ihnen blieb kein Geist vor ihnen Jos 2,11
 וילכו ברחובותיה. Sie gingen durch ihre Straßen.
 ותהום כל העיר עליהם: Die ganze Stadt erregte sich über sie. Rut 1,19
 והצרפתים אשר במצודה יצאו ביד רמה Und die Franzosen in der Festung zogen heraus mit erhobener Hand
 ותהי המלחמה חזקה על ויניצ"יאני und der Kampf wurde stark gegen die Venezianer
 פנים ואחור בעת ההיא: vorwärts und rückwärts in jener Zeit.
 וילך לקראתם פיד"ריגו שר הסוסים Der Reiterführer Friedrich zog ihnen entgegen
 ויהרגוהו und sie töteten ihn
 ורבים משרי הצבא נתפשו חיים und viele von den Heerführern wurden lebend gefangen.
 ויתנו במשמר: Die gaben sie unter Bewachung.
 וישליכו יושביה כלי מלחמתם Ihre Bewohner warfen ihre Waffen weg
 וילכו לקראתם und gingen ihnen entgegen
 ויאמרו חטאנו: und sagten: Wir haben gefehlt!
 וגם הג"ריטי שר הצבא נתפש חי Und auch der Gritti wurde lebend gefangen
 ושימו עליו משמר: und sie setzten ihn unter Bewachung.
 גם הקוני"טי לוא"ייס אווגא"רו Auch der Graf Luigi Avogaro,
 אשר נתן העיר לבעלי ויגיצ"יאה der die Stadt den Herren von Venedig gegeben hatte,
 נלכד בשחיתותם wurde gefangen in ihrem Verderben,
 אחרי הלחמו כגבור כאיש מלחמה: nachdem er gekämpft hatte wie ein Held, wie ein Kriegsmann.
 והי ממחרת Am Folgetage
 ויצו יוא"ן יא"קומו שר הצבא. wies der Heerführer Gian Giacomo an,
 ויסירו ראשו מעליו ברחוב העיר. und sie schlugen ihm den Kopf ab auf dem Platz der Stadt
 ויורידוהו בדם שאולה: und brachten ihn blutig in die Fragewelt hinab. 1Kg 2,9
 ואת הגר"יטי ואת יתר התפוס' Und den Gritti und den Rest der Gefangenen
 שלח מילא"נה. schickte er nach Mailand
 ויקבלהו מונסינ"יור די פ"וייס משנה המלך Der Vertreter des Königs, Monseigneur de Foix empfing ihn
 ויכבדהו. und ehrte ihn
 וישלחהו למלך צרפתה. und schickte ihn zu dem König nach Frankreich.
 וישב שם ימים רבים: Dort blieb er viele Tage.
 וימותו בתוך העיר כשמונת אלפים איש In der Stadt starben etwa achttausend Mann (8 000)
 במלחמה ההיא: in jenem Kampf.
 ויתנו העיר לשלל Sie ließen die Stadt plündern
 והנשים נשכבו und die Frauen wurden vergewaltigt
 ותעל שועתם השמימה: und ihr Geschrei stieg zum Himmel.

504 Kämpfe um Bologna

וישלחו שרי ויניצ"יאה Die Herren von **Venedig** schickten,
 להגיד אל אנשי הצבא den Leuten des Heeres zu sagen,
 אשר שלחו עם הספרדים וחיל האפיפיאור die sie mit den Spaniern und der Streitmacht des Papstes
 על בולונ"יאה: gegen Bologna geschickt hatten,
 ויעלו מעליה daß sie von ihm abließen
 וילכו בגבולי פירא"רה. und in die Grenzen von Ferrara gingen.
 וגם מויניצ"יאה שלחו באניות Und auch aus Venedig schickten sie
 דרך הנהר עם רב: über den Fluß eine große Menge.
 ויתנו לשלל את כל יושבי הכר ההוא. Sie ließen alle Bewohner jener Gegend plündern
 ויציתו הבתים באש. und steckten die Häuser mit Feuer an
 וכל הנמצא נדקר בחרב: und jeder, den man fand, wurde mit dem Schwert erstochen.
 וילכדו את ארגינ"טה. Und sie nahmen **Argenta** ein.
 וילחמו גם על המירא"נדולה Sie kämpften auch gegen **Mirandola**
 וילכדוה: und nahmen es ein.
 וילחמו גם על המצודה Sie kämpften auch gegen die Festung,
 אשר עשה הדוכוס אלפ"ונסו בקריס"פינו. die der Herzog **Alfons** in **Crispino** gemacht hatte,
 ולא יכלו לה: konnten aber nicht gegen sie an.
 וישבו על בולונ"יאה. Sie kehrten wieder gegen Bologna.
 ויצורו עליה ימים רבים: Sie bedrängten es viele Tage.
 וישלחו בעלי בולונ"יאה אל משנה המלך Die Herren von Bologna schickten zum Vertreter des Königs,
 אשר במי"לאן לעזרה. der in Mailand war, um Hilfe.
 וישמע בקולם: Er hörte auf ihre Stimme.
 וילכו שמה Dahin gingen
 יו"אן יאק"ומו טריא"ולצי שר הצבא der Heerführer **Gian Giacomo Trivulzio**
 והשרים אשר אתו ביד חזקה: und die Fürsten, die bei ihm waren, mit starker Hand.
 גם דוכוס פיר"ארה נלוו עמהם Auch der Herzog von Ferrara schloß sich ihnen an,
 היה זרוע אל יושבי בולונ"יאה: war Arm für die Bewohner von Bologna.
 סלה: Sela.

505 Kräfte der Heiligen Liga marschieren nach Ravenna

וישמעו משנה מלך ספרד Der Vertreter des Königs von Spanien
 ובעלי ברית יו"ליאו und die Bundesgenossen des Julius hörten das
 ויעלו מעליה und ließen von ihm ab.
 וילכו אל ראב"ינה. Sie gingen nach Ravenna.
 ויטו אהליהם שם. Sie schlugen dort ihre Zelte auf
 ויתחזקו סביב: und verschanzten sich ringsum.
 ויצאו יושבי בולונ"יאה ביד חזקה השדה. Die Bewohner von Bologna zogen mit starker Hand auf das Feld.
 וילכו עם הצרפתים ודוכוס פיר"ארה Sie gingen mit den Franzosen und dem Herzog von Ferrara
 אל עבר ראב"ינה בעת ההיא: hinüber nach Ravenna in jener Zeit.
 ויטו אהליהם Sie schlugen ihre Zelte
 הרחק ממחנה בעלי הברית in einem Abstand vom Lager der Bundesgenossen
 כאלפים אמה פעמים etwa zweitausend Ellen auf.
 וישבו על משמרתם בעת ההיא: Sie blieben auf ihrem Posten in jener Zeit.
 וישלחו מאנשי הצבא על ראב"ינה Sie schickten von den Leuten des Heeres gegen Ravenna
 להוציא הספרדי מן המקום אשר um die Spanier von dem Platz zu holen,
 נתחזקו Kustode/Blatthüter

נתחזקו שם wo die sich verschanzt hatten.
 Aber sie schafften es nicht, ולא יכולו.
 denn die waren Soldaten. כי אנשי מלחמה המה.
 Sie widerstanden wie gestern und vorgestern. ויעמדו כתמול שלשום:

506 Aufstellung der päpstlichen Truppen aus Ravenna

ויצאו Fabrizio Colonna und seine Leute zogen
 מן העיר. aus der Stadt
 und gingen zum Lager der Bundesgenossen in jener Zeit. וילכו אל מחנה בעלי הברית בעת ההיא:
 Es war am Sabbatage, ויהי ביום השבת
 da sprachen sie zum Herzen der Kriegsleute וידברו על לב אנשי הצבא
 und setzten Heerführer an die Spitze des Volkes. ושימו שרי צבאות בראש העם:

507 Schlacht bei Ravenna 1512-04-11

Es war am Folgetage, ויהי ממחרת
 am ersten ihres Osterfestes ביום הראשון לפסחם
 im Jahre elfundfünfhundertundtausend. בשנת עשתי עשר וחמש מאות ואלף:
 Randnotiz: 1511 1511 Randnotiz:
 Da zogen **Monseigneur de Foix** ויצאו מונס"נייור די פ"ויס
 der Vertreter des Königs, משנה המלך
 und der Herzog von Ferrara ודוכס פיר"ארה
 und die Leute der Herren von Bologna ואנשי בעלי בולונ"ייא
 und die Fürsten, die bei ihnen waren, והשרים אשר אתם
 auf das Feld mit starker Hand. השדה ביד חזקה.
 Sie gaben das Zeichen zum Kampf. ויתנו אות מלחמה:
 Der Vertreter von Spanien ויצאו משנה ספרד
 und die Bundesgenossen zogen ihnen entgegen. ובעלי הברית לקראתם:
 Sie schickten **Wagen** voller Soldaten, וישלחו לפנייהם עגלות מלאות אנשי חיל
 die sie klug gebaut hatten, vor sich her. אשר בנו בחכמה:
 Und die trugen sich selbst והם נושאות את עצמן
 zu dem Ort, wohin es beabsichtigt war, zu gehen, gingen sie, אל מקום אשר יהיה שמה הרוח ללכת ילכו
 auf Rädern, die sie nach innen korrigiert hatten, באופנים אשר תקנו אל קרבנה:
 und an ihrer Spitze Waffen zur Vernichtung. ובראשם כלי קרב להשחית:
 Und überall, wo sie sich hinwandten, verdarben sie, ובכל אשר פנו הרשיעו
 solche wurden nicht gefertigt bis heute. לא נעשו כהם עד היום.
 Die Bundesgenossen zogen ihnen hinterher וילכו בעלי הברית אחריהן.
 und die Franzosen wichen zurück. ויזורו הצרפתים אחור:
Monseigneur de Foix וירוצו מונס"נייור די פ"ויס
 und die Fürsten, die bei ihm waren, liefen zu ihrer Hilfe. והשרים אשר אתו בעזרתם
 Sie stellten sich dort zum Kampf auf. ויערכו שם מלחמה
 Einige von ihnen fielen erschlagen zu Boden. ויפלו מהם חללים ארצה:
 Die Leute in den Wagen schlugen die Franzosen heftig. ויכו האנשים אשר בעגלות בצרפתים מכה רבה
 Sie verließen die Kampfaufstellungen ויצאו ממערכות המלחמה
 und flohen. וינוסו:
 Noch kämpften sie, עודם נלחמים
 da traf Alfons, der Herzog von Ferrara ein וא"לפונסו דוכס פירא"רה הגיע
 und schüttete über sie Haufen und Hagel וישפוך עליהם סוללות ואבני אלגביש

und die Erde bebte von ihrem Klang.
 und eine große Menge von ihnen fiel.
 Die Spanier flohen vor deren Klang,
 denn sie wußten nicht,
 woher jenes große Übel
 plötzlich über sie käme.
 Die Übrigen hatten ihr Leben zur Beute.
 Und auch von den Franzosen
 fielen viele und Ehrenwerte zu Boden in jener Zeit.
 Die Franzosen verfolgten sie
 bis zu den Mauern von Ravenna
 und nahmen es ein
 und ließen es plündern.
 Ihr Geschrei stieg zum Himmel.
 Die Toden in der Metzelei waren zwanzigtausend. (20 000)
 Und auch der Vertreter des Königs, Monseigneur de Foix
 und viele von den Fürsten, die bei ihm waren,
 starben in jenem Gemetzel.
 Und auch von den Bundesgenossen starben viele.
 Und Fabrizio Colonna wurde dem Herzog von Ferrara gegeben.
 Und Johannes Kordona
 und der Markgraf von Pescara
 und viele Fürsten und Ehrenwerte wurden gefangen
 nach Mailand geschickt in jener Zeit.

508 Franzosen bekommen Imola, Faenza und Forli

Schrecken G'ttes traf die Städte ringsum.
 sie gaben Imola,
 Faenza,
 und Forli
 den Franzosen in jenen Tagen.

Gn 35,5

509 Ahmet und Selim vor der Nachfolge Bayezid II.

Und Bayezid wurde alt, kam in die Tage.
 Er wollte seinen erstgeborenen Sohn Ahmet statt seiner zum König
 machen.
 Ahmet kam von dem Ort, wo er war,
 und huldigte dem König tief.
 Der umarmte ihn
 und küßte ihn auf seine Stirn
 und beide freuten sich gemeinsam.
 Er gab ihm königliche Geschenke.
 Er blieb einige Tage bei ihm.
 Der König segnete ihn
 und sagte zu ihm:
 Geh in Frieden!
 Er huldigte ihm tief
 und kehrte in sein Land zurück.
 Selim,
 Kustode/Blatthüter

sein Zweiter hörte die Nachricht von seinem Bruder
 und daß ihn der König erhoben hatte.
 Das ärgerte ihn sehr.
 Da brach auch er von **Trapezunt** auf
 und kam vor den König
 und huldigte ihm tief.
 Der König sagte: Was hast du, und wer brachte dich hierher?
 Er wurde sehr zornig.
Selim erwiederte Folgendes:
 Dich, mein Herr König, zu sehen, kam ich,
 wie es mein Bruder tat,
 damit mich deine Seele segnet.
 Denn meine Seele sehnte sich, dich lebend zu sehen.
 Da legte sich der Grimm des Königs.
 Er nahte dem König
 und küßte seine Füße.
 Der König umarmte ihn
 und küßte ihn auf seine Stirn.
 Er gab ihm Geschenke.
 Sie gingen beiseite in das Zimmer.
 Selim blieb im Tor des Königs einige Tage.
 Es kam der Tag, da der König zu ihm sagte:
 Kehre zu deinem Ort zurück.
 Aber er hörte nicht auf ihn.
 Er blieb bei den Janitscharen und Soldaten,
 Gunst in ihren Augen zu finden.
 Er gab ihnen Geschenke und Leckereien.
 Da liebten sie ihn sehr.

Gn 27,19.31

Est 7,10 vgl. 2,1

510 Konfrontation zwischen Bayezid II. und seinem zweiten Sohn Selim

Den Bayezid ärgerte das.
 Er wies an
 und sie sagten zu ihm:
 Warum übertrittst du die Anweisung des Königs?
 Als sie das Tag für Tag zu ihm sagten,
 und er nicht auf sie hörte,
 erzählten sie es dem König.
 Das ärgerte ihn sehr und sein Grimm loderte in ihm.
 Er wies an
 und sie sagten zu ihm als Wort des Königs:
 Geh in Frieden!
 Und wenn nicht,
 wisse, daß das Böse über dich beschlossen ist.
 Selim ging fort
 und ging hinüber nach Serbien vier Tagereisen weit
 und blieb in **Skavakara**
 und verschanzte sich an jenem Ort.
 Er gab an, Soldaten zu sammeln, um mit Ungarn zu kämpfen.
 Er blieb dort viele Tage
 und nahm alles Geld,
 das zum Tor des Königs gebracht werden sollte
 aus Griechenland und aus Dalmatien.

1Sm 20,7.9.17

und Bosnien und aus Serbien und aus Bulgarien. ובוס"ינה. ומסירב"יאה. ומבולגא"ריאה.
 Er gab es in Obhut. ויתן אותו במשמר:
 Er sammelte Soldaten, Fußvolk und Reiter. ויאסוף אנשי חיל רגלי ופרשים.
 Er gab ihnen vollen Lohn. ויתן את שכרם כסף מלא.
 Sein Ruf ging in alle Welt. ויהי שומעו בכל הארץ.
 Sie liefen zu ihm von fern. וירוצו אליו מרחוק:
 Sein Heerlager dehnte sich aus. ויפרוץ מחנהו
 Das ärgerte den Bayezid sehr. ויחר לבאי"זיט מאד:
 Er wies seinetwegen Leute an, ויצו עליו אנשים
 die redeten zu seinem Herzen im Auftrag des Königs. וידברו על לבו בדברי המלך.
 Aber er hörte nicht auf ihre Stimme. ולא שמע לקולם.
 Er sammelte Soldaten in Menge. ויאסוף אנשי חיל לרוב
 Da sagte Bayezid: ויאמר באי"זיט
 Ich will nach Konstantinopel gehen אלכה אל קושטאנ"טינופולי.
 und nicht heute mit meinem Sohn kämpfen. ולא אלחם עם בני היום:
 Er ging in seinen Märschen, er und die Leute, die mit ihm waren, וילך למסעיו הוא והאנשים אשר אתו:
 Selim zögerte nicht, sie zu verfolgen. ולא אחר ס"לים לרדוף אחריו.
 Er erreichte sie וישיגם
 und fiel plötzlich über sie her. ויפול עליהם פתאום:
 Der König schickte zu ihm die Worte: וישלח אליו המלך לאמר
 Weihe ab davon, mir zu folgen, סור מאחרי
 sonst wird es dir bitter gehen. פן מרה תהיה.
 Aber er hörte nicht auf seine Stimme. ולא שמע לקולו.
 Er schlug alle, die ihm nachgeschickt worden waren. וידך כל הנחשלים אחריו:
 Da sagte Bayezid zu seinen Leuten: ויאמר באי"זיט אל אנשיו
 Verfolgt doch diesen verdorbenen und abtrünnigen Sohn. רדפו נא אחר בן נעות המרדו' הלז.
 Denn die ihn geboren hat, hat gehurt. כי זנתה הורתו:
 Sie hörten auf die Stimme des Alten. וישמעו לקול הזקן.
 Sie fielen über die Leute des Selim zornig und grimmig her. ויפלו על אנשי ס"לים באף ובחימה.
 Die wurden von ihnen geschlagen וינגפו מפניהם
 und flohen. וינוסו:
 Die leichte Reiterei verfolgte sie וירדפו אחריהם רוכבי הרכש
 und schwächten sie mit Schwertes Schneide. ויחלישום לפי חרב:
 Selim floh jenen ganzen Tag und die ganze Nacht. וינוס ס"לים כל היום ההוא וכל הלילה.
 Er ging hinter Varna in Bulgarien וילך מעבר ואר"נה אשר בבולגא"ריאה
 auf die hohen Berge, על ההרים הרמים
 denn er fürchtete um sein Leben. כי ירא לנפשו:
 Der König ging nach Konstantinopel וילך המלך לקושטאנ"טינופולי
 und schickte, den Ahmet zu holen, וישלח להביא את אקומ"ט
 denn er war der Erstling seiner Kraft. כי הוא ראשית אונו
 Er hatte das Recht der Erstgeburt. לו משפט הבכורה.

Ex 17,13

Dt 21,17

511 Der dritte Sohn Korkud

Seinen dritter Sohn **Korkud**, וישמע קורק"וט בנו השלישי
 der in Manisa war, hörte, אשר במנ"יסיאה
 was Selim seinem Vater angetan hatte, את אשר עשה ס"לים לאביו.
 und verkleidete sich ויתנכר
 und stach in See וירד הימה.
 und kam nach Konstantinopel zu Schiff. ויבא אל קושטאנ"טינופולי באוניה.
 Kustode/Blatthüter וילך

Auch er ging zu seinem Vater
 und huldigte ihm tief.
 Er sagte zu ihm:
 Gedenke doch, mein Herr und König,
 daß sie mich zuerst auf den Königsthron gesetzt hatten
 und du, mein Herr, schworst deinem Diener Folgendes:
 Mein Sohn **Korkud** soll nach mir König sein
 und er soll auf meinem Thron sitzen.
 Und jetzt soll Ahmet König werden
 und mich töten.
 So halte jetzt mein Leben wert in deinen Augen.
 Warum soll dein Diener sterben wie einer der losen Leute.
 Das wird eine Schuld gegen meinen Herren sein.
 Bayezid umarmte ihn
 und küßte ihn
 und sprach zu seinem Herzen
 und tröstete ihn
 und gab ihm Geschenke
 und segnete ihn.
 Er blieb bei ihm einige Tage.
 Er gab ihm vier Galeeren
 und schickte ihn von sich
 und er kehrte in sein Land zurück.

2Kg 1,14

512 Die Janitscharen bevorzugen Selim vor Ahmet

Bayezid hörte,
 daß Ahmet kam
 und wies an,
 und viele Schiffe eilten auf das Meer, ihn überzusetzen.
 Er kam in seinen Märschen bis **Skutari**
 am Meer gegenüber.
 Der König wies die Fürsten und die Janitscharen an,
 ihm entgegenzugehen und ihn zu empfangen.
 Aber sie wollten nicht hören,
 denn sie hatten den Ahmet satt
 und bevorzugten den Selim,
 denn es war Beute in seinem Mund.
 Und von fern duftete er nach Kampf.
 Und sein Herz war wie das Herz eines Löwen.
 Sie schrien laut
 und rannten
 und ließen das Haus des **Kadi** plündern
 und die Häuser der beiden, die das Gesicht des Königs sehen.,
 Sie gingen zum Meer
 und ließen alle Schiffe,
 die der König bereitgestellt hatte, plündern,
 und ließen keine Nachlese.
 Sie gingen zum Tor des Königs
 und riefen laut:
 Selim soll kommen und die Fußsohlen des Königs küssen!
 Bayezid war sehr erschüttert
 und wollte ihnen Silber und Gold geben,
 um den Ahmet zum König zu machen.

Gn 25,28

Iob 39,25

Aber sie wollten nicht hören. ולא אבו שמוע:
 Bayezid sah, וירא באיאזיט
 daß es schlecht stand, כי ברע הוא
 und sprach zu ihrem Herzen, sie zu sich zurück zu bringen. וידבר על לבם להשיבם אליו.
 Aber sie hörten nicht auf seine Stimme. ולא שמעו בקולו
 Da sagte der König: ויאמר המלך
 Tut, was euch gutdünkt. עשו כטוב בעיניכם.
 Sie schickten den Agha der Janitscharen וישלחו את אג"אד הג'ניצ"ארי
 und den Rest der Fürsten zu Selim ויתר השרים אל ס"לים.
 und er beeilte sich, zu kommen. ויחפז לבא:
 Die Janitscharen und die Reiterei gingen ihm entgegen וילכו לקראתו הג'ניצ"ארי ורוכבי הרכש.
 und viel Volk, das bei ihnen war ועמים רבים אשר אתם:
 und huldigten ihm. וישתחוו לו.
 Sie brachten ihn in die Stadt ויביאוהו העירה:
 Sie riefen vor ihm: Der König lebe! ויקראו לפניו יחי המלך.
 Er setzte sich auf den Königsthron. וישב בכסא המלכים:
 Sie setzten ihm die Königskrone auf seinen Kopf. ושימו כתר מלכות בראשו.
 Er schloß mit ihnen einen Bund. ויכרת עמהם ברית.
 Und die Stadt Konstantinopel jauchzte und jubelte. והעיר קושטא נטינה צהלה ושמחה:

Est 8,15

513 Bayezid II. fügt sich seinem Sohn Selim und stirbt 1512-05-26

Und seinem Vater schickte er Folgendes: ולאביו שלח לאמר
 Es sei in deinen Augen nicht ärgerlich, mein Vater, אל יחר בעיניך אבי
 und dein Herz sei nicht weich. ולבבך אל ירך.
 Denn nicht in Widerstand kam ich, noch um Übel zu tun. כי לא במרד באתי ולא להרע.
 Sondern ich wurde gerufen. כי נקראתי.
 und bin dein Sohn. ואהיה לך לבן.
 Und du, mein Herr, bis mein Vater und Herr alle Tage. ואתה אדני תהיה לי לאב. ולאדון כל הימים:
 Und jetzt schließ dich doch den Vielen an ועתה הואל נא להיות אחרי רבים
 und sag auch du: Ich tat es! לאמר גם אתה אני עשיתי.
 Und ich werde nicht von deiner Anweisung abweiche alle Tage. ולא אסור ממצותך כל הימים.
 Und Bayezid erwiderte: ויען באיאזיט
 Friede deinem Kommen! שלם בואך:
 Und jetzt, mein Sohn, sei stark und fest. ועתה בני חזק ואמץ
 Denn von dem DER NAME ging die Sache aus. כי מיי' יצא הדבר.
 Und wer sagt zu Ihm: Was tust du? ומי יאמר אליו מה תעשה:
 Und Bayezid schickte zwei von denen, die ihm nahe stehen, וישלח באיאזיט שנים מהקרובים אליו.
 vor Selim in seinem Namen zu huldigen. להשתחוות לפני ס"לים המלך בשמו:
 Bei der Morgenwache ויהי באשמורת הבוקר.
 ging auch er hinab in die Stadt, Selim zu sehen וירד גם הוא העירה. לראות את ס"לים
 und huldigte ihm tief וישתחו ארצה
 und küßte seine Füße. וישק את רגליו:
 Selim richtete ihn auf ויקימהו ס"לים
 und umarmte ihn ויחבקו
 und küßte ihn. וישקו.
 Sie gingen ins Innere וילכו החדרה
 und sprachen miteinander וידברו יחדיו
 und kamen heraus. ויצאו:
 Als sie herauskamen, sagte er zu seinem Sohn: ויהי בצאתם ויאמר אל בנו
 Ich will zurückkehren zu dem Hof von Demotika, אשובה נא אל חצר הדימוטיקו
 den ich mir errichtet habe אשר בניתי לי
 Kustode/Blatthüter באנדרינופולי

Gn 24,50

Iob 9,12

bei Andrianopel. באנדרינ"ופולי
 Er sagte: Geh, mein Vater, und wo es dir gut ist, bleibt, ויאמר לך אבי ובאשר ייטב בעיניך שב
 denn Dein ist alles. כי ממך הכל:
 So trennte sich einer vom andern ויפרדו איש מעל אחיו
 und er blieb dort einige Tage. וישב שם ימים אחדים:
 Dann kam er wieder, seinen Sohn zu sehen וישב לראות את בנו
 und der begrüßte ihn ויברכהו
 und er ging von ihm in Frieden. וילך מאתו בשלום:
 Er ging in seinen Märschen hinüber nach Andrianopel. וילך למסעיו אל עבר אנדר"ינופולי
 Er erkrankte unterwegs von Sorge oder Gift ויחלה בדרך מדאגה או מסם
 und starb וימות
 im Jahre zwölftundfünfhunderttausend. בשנת שתים עשרה וחמש מאות ואלף:
 Randnotiz: 1512 על השוליים: 1512

514 Ahmet verschanzt sich im Tauros-Gebirge

Ahmet hörte, daß Selim König geworden war וישמע אקומ"אט כי מלך סלים
 und kehrte zurück nach Bursa וישב אחור אל בורס"יאה
 und brach von dort auf ויסע משם
 und ging nach Anatolien. וילך אל הנאטו"ליאה:
 Er ging bis zum Tauros-Gebirge וילך עד ההר טא"ברו
 zu den Städten, die früher den Karamanen gehörten. אל הערים אשר היו לקארא"מאני ראשונה.
 Er verschanzte sich unter dem Berg. ויתחזק בתחתית ההר:
 Er legte dorthin Getreide und Brot und Waffen in Menge וישם שם בר ולחם וכלי קרב לרוב.
 und sagte: ויאמר
 Hier will ich bleiben פה אשב
 und wir werden sehen, ונראה
 was der Tag bringen wird. מה ילד יום.
 Denn G'tt ist gerecht. כי האלרים צדיק
 diesen erniedrigt Er und jenen erhöht Er. זה ישפיל וזה ירים:

Spr 27,1

Ps 75,8

515 Selim I. zieht gegen Ahmet

Selim nahm von dem Silber, ויקח ס"לים מהכסף
 das seine Väter gehortet hatten אשר אצרו אבותיו.
 und gab den Kriegsleuten, soviel sie wollten. ויתן לאנשי הצבא כאשר אותה נפשם.
 Er wies an und sie legten Schuppenpanzer an ויצו וילבשו קשקשים.
 und er legte in alle Städte Griechenlands Besatzung. וישם בכל ערי יון משמר:
 Er zog durch Bithynien ויעבור אל הביטיני"אה
 und ging hinüber nach Lykaonia und Kappadokien וילך אל עבר ליקא"וניאה. והקאפא"דוציאה.
 mit starker Hand, ביד חזקה.
 seinen Bruder Ahmet zu bekämpfen. להלחם באקומ"אט אחיו:
 Er ging zu dem Ort, וילך אל המקום
 wo er war. אשר היה שם.
 Sie gaben das Zeichen zum Kampf. ויתנו אות מלחמה:
 Aber Ahmet wollte nicht kämpfen. ולא רצה אקומ"אט להלחם.
 Selim blieb dort viele Tage. וישב שם ס"לים ימים רבים:

516 Selim I. zieht gegen Korkud

Und seine Kraft ging vergeblich zu Ende. ותתם לריק כחו.
 Da ließ er von ihm ab ויקום מעליו.
 und ging nach Magnesia, וילך אל מאניס"יאה
 um mit seinem zweiten Bruder Korkud להלחם בקור"קוט אחיו

השני: zu kämpfen.

ולא אסף קור"קוט אנשי חיל **Korkud** hatte aber keine Soldaten gesammelt,
 כי בתום לבבו התהלך. denn er war in der Einfalt seines Herzens gewandelt
 וישב בטח: und saß in Sicherheit.

Selim ging eilig
 ויחפז ס"לים ללכת
 ולא ידע איש בואו. und keiner wußte von seinem Kommen.

Korkud floh vor ihm.
 ויברח קור"קוט מפניו:

Er verkleidete sich
 ויתנכר

und ging zum Meer um nach Rhodos überzusetzen,
 וילך אל הים לעבור אל ר'ודו
 ולא יכול schaffte es aber nicht,

denn die Schiffe Selims jagten seine Schritte,
 כי צדו ספינות ס"לים צעדי
 מלכת. so daß er nicht gehen konnte.

Da versteckte er sich in der Stadt.
 ויתחבא ביער.

Er blieb viele Tage in einer Höhle.
 וישב במערה ימים רבים:

Er aß Honig und Baumwurzeln in jenen Tagen
 ויאכל דבש ושרשי העצים בימים ההם:

Selim wies an
 ויצו ס"לים

und sie verbreiteten die Nachricht,
 ויעבירו קול לאמר

daß der Mann, der **Korkud** fände,
 האיש. אשר ימצא את קורק"וט

den würde der König reich machen.
 יעשירו המלך:

Die Ackerleute gingen und sagten zu Selim:
 וילכו עובדי האדמה ויאמרו לס"לים

Versteckt sich denn **Korkud** nicht in der Höhle.
 הלא קור"קוט מסתתר במערה.

Er schickte, ihn zu holen,
 וישלח להביאו

und sie töteten ihn unterwegs.
 ויהרגוהו בדרך:

Selim nahm **Magnesia**
 ויקח ס"לים את מאניס"יאה

und alle Küstenstädte in jener Zeit
 ואת כל ערי הים בעת ההיא

und alle Städte Asiens
 ואת כל ערי האס"יאה.

und legte Besatzung hinein.
 וישם בתוכן משמר:

517 Selim I. läßt andere Geschwisterkinder ermorden

Er kehrte zurück nach **Bursa**.
 וישב אל בורס"יאה

Dort waren die beiden Söhne seiner Brüder,
 ושם שני בני אחיו

die zu Lebzeiten seines Vaters **Bayezid** gestorben waren.
 אשר מתו על פני באיא"זיט אביו:

Er machte ein großes Mahl für alle seine Fürsten
 ויעש משתה גדול לכל שריו

und für die Bewohner der Stadt
 וליושבי העיר

und für jene beiden übrig gebliebenen Söhne seiner Brüder.
 ולשני בני אחיו האלה הנותרים.

Sie aßen und betranken sich mit ihm
 ויאכלו וישכרו עמו

und gingen jeder in sein Haus.
 וילכו איש לביתו:

Aber die beiden Knaben führte er ins Innere
 ואת שני הנערים הוליך החדרה

und wies an

und sie brachten sie blutig in die Fragewelt hinab.
 ויורידום בדם שאולה:

So blieb keiner weiter vom Hause **Bayezid**
 ולא נשאר עוד לבית באיא"זיט

als Ahmet und seine Söhne zu jener Zeit.
 כי אם אקומ"אט ובניו בעת ההיא:

Selim brach auf
 ויסע ס"לים

und ging nach **Nikomedien**.
 וילך אל ניקומ"ידיאה.

Er setzte mit Schiffen nach Konstantinopel über
 ויעבור באניות אל קושטאנ"טינופולי.

und kehrte in Frieden in sein Haus zurück.

518 Selim I. entledigt sich Ahmets, dessen zwei Söhne im Exil

Alle seine Gedanken den ganzen Tag waren,
 ותהינה כל מחשבותיו כל היום.

den Ahmet von seiner Gegenwart zu entfernen.
 להסיר את אקומ"אט מעל פניו.

Er wies den
 ויצו אל

Kustode/Blatthüter
 אגאד

אג"אד הגיניצ"ארי Agha der Janitscharen an
 ואל שני רואי פניו. und die beiden, die sein Gesicht sehen,
 וישלחו לו בערמה לאמר: und schickte sie zu ihm mit List, zu sagen:
 קצנו בחיינו Wir haben unser Leben satt,
 מפני ס"לים אהיך wegen deines Bruders Selim
 ורוע מעללי. und das Übel seiner Missetaten.
 ועתה בא נא עד בורס"יאה. Und jetzt komm doch nach Bursa.
 כי ביום צאתך משם ימות. Denn an dem Tag, da du von dort ausziehst, wird er sterben
 ונמליכך למלך: und wir machen dich zum König.
 ולא האמין לדבריהם: Aber er glauben ihren Worten nicht.
 וישלחו להגיד לו כפעם בפעם כדברים האלה: Aber sie schickten, ihm wieder und wieder solche Worte zu erzählen.
 ויהי כדברם אליו יום יום Als sie so täglich zu ihm sprachen
 ויטו את לבו. neigten sie sein Herz.
 ויצא מן המקום אשר היה שם. Er ging weg von dem Ort, an dem er war
 ויאמר und sagte:
 אלכה ואראה Ich will gehen und sehen,
 אם כנים דבריהם ואשובה: ob ihre Worte richtig sind und zurückkehren.
 וישמע ס"לים כי יצא אחיו. Selim hörte, daß sein Bruder losgegangen war
 ויעבור בנאט"וליאה und zog durch Anatolien.
 וילך שפי: Er ging heimlich.
 ויחפז ללכת אל בודס"יאה. Er ging eilig nach Bursa.
 ואקומ"אט לא ידע מאומה Und Ahmet wußte von nichts.
 כי בתמו הלך: Denn er ging in seiner Einfalt.
 ויפגע ס"לים במחנה אחיו Selim traf auf das Lager seines Bruders
 בככר בורס"יאה in der Region Bursa
 בשנת חמש עשרה וחמש מאות ואלף: im Jahre fünfzehnhunderttausend.
 על השוליים: 1515 Randnotiz: 1515
 ויפול עליהם פתאום. Er fiel plötzlich über sie her
 וינגפו אנשי אקומ"אט מפניו und die Leute des Ahmet wurden von ihm geschlagen
 וינוסו und flohen.
 וירדפו רוכבי הסוסים אחריהם Die Reiter verfolgten sie
 ויחלישום לפי חרב: und schwächten sie mit Schwertes Schneide.
 ויכו את סוס אקומ"אט Sie schlugen des Pferd des Ahmet
 ויפול ארצה und er fiel zu Boden
 ויתפשוהו. und sie fingen ihn.
 ויאמר Er sagte:
 הוליכוני אל אחי: Bringt mich zu meinem Bruder.
 ויהי בהיותם בדרך, Als sie unterwegs waren,
 ויבאו עבדי ס"לים kamen die Diener des Selim
 ויורידוהו שאולה: und brachten ihn in die Fragewelt hinab.
 ושני בני אקומ"אט ברחו מן המלחמה: Und die beiden Söhne des Ahmet flohen aus dem Kampf.
 וילך האחד אל הש"ופי מלך פרס Der eine ging zum persischen König Safawi.
 וכבדהו: Der ehrte ihn.
 ויתן לו ערים לשבת: Er gab ihm Städte zum wohnen.
 ויגדל הנער Der Knabe wuchs heran.
 ויתן לו אשה Da gab er ihm eine Frau,
 כי אמר denn er sagte:
 בזה אלחם בס"לים: Mit ihm will ich gegen Selim kämpfen.
 וילך הנער בשרירות לבו. Aber der Knabe ging in seiner Verdorbenheit.
 ויורידוהו בדם שאולה: Da brachten sie ihn blutig in die Fragewelt hinab.
 והשני הלך מצרימה Und der Zweite ging nach Ägypten
 וישב שם: und blieb dort.
 וישוב ס"לים אל ביתו בעת ההיא. Selim kehrte nach Hause zurück in jener Zeit.
 והמלחמה שקטה: Und der Kampf ruhte.

Nm 23,3 s. Komm.

1Kg 2,9

1Kg 2,9

Papst Julius hörte, **וישמע** יו"ליאו האפיפיאור
 was in der **Ravenna** geschah. את אשר נעשה בראב"נה.
 Er sprach sich ab mit dem Kaiser und dem englischen König
 und dem spanische König und den Herren von Venedig. והיו דבריו עם הקיסר ועם מלך אינגלא"טירה.
 Sie schlossen einen Bund gegen Frankreich, ומלך ספרד. ובעלי ויניצ"יאה.
 sie schnell lebend zu verschlingen. למהר לבלעם חיים:
 Sie holten die Schweizer über **Verona** וביאו את האישויצ"ארי דרך וויר"ונה.
 und stellten sich zum Kampf am Flusse Po ויערכו מלחמה על נהר פ"וא.
 Die Franzosen wurden von ihnen geschlagen. ויגנפו הצרפתי מפניהם.
 Sie gingen nach **Novara** וילכו אל נוב"ארה
 Sie verfolgten sie. וירדפו אחריהם.
 Sie flohen nach Frankreich. וינוסו צרפתה:
 Der Turm von Mailand blieb bei den Franzosen. וישאר מגדל מי"לאן אל הצרפתים
 Sie setzten eine Wache gegen ihn. ושימו עליו משמר:
 Auch **Crema** und **Brescia** וגם קר"ימה. ובר"ישה.
 blieben den Franzosen in jener Zeit. נשאר הצרפתים בעת ההיא:
 Die **Bundesgenossen** gaben das Herzogtum Mailand ויתנו בעלי הברית את דוכסות מי"לאן
 dem Maximilian, Sohn des Mohren, למאקשימי"ליאנו בן המ"ורו
 auf das Wort des Kaisers. בדבר הקיסר.
 Und das Land hatte Ruhe. ותשקוט הארץ:
 Damals wankte **Genua** אז נדדה ג'נוב"ה
 und schickte um Hilfe zu den Franzosen. וישלחו לעזרה אל הצרפתים
 Aber die hörten nicht auf ihre Stimme. ולא שמעו בקולם:
 Und **Janus Fregoso** nahte וי"אניס פרא"גוסו הקריב
 und rief es zur Unterwerfung auf. ויקרא אליה לשלום:
 Der Franzose, ויברח הצרפתי
 den der König dort bei seinem Regiment hatte, floh zu dem **Turm**. אשר למלך שם במלכתו אל המגדל.
 Und hundert Mann, die bei ihm waren, blieben draußen. ומאה איש אשר אתו נשאר החוצה.
 Sie schickten sie nach Frankreich, וישלחו צרפתה
 denn sie fürchteten um ihr Leben. כי יראו לנפשם:
 Die Stadt blieb drei Tage wie die Herde, ותשאר העיר שלשת ימי' כצאן
 die keinen Hirten hat. אשר אין להם רועה.
Janus kam auf das Worte der Bundesgenossen ויבא יא"ניס בדבר אנשי הברית
 und sie gaben die Stadt in seine Hand. ויתנו העיר בידו:
 Die beiden Festungen, die dem König geblieben waren, ותבאנה שתי המצודות אשר נשאר למלך
 kamen in Bedrängnis. במצור.
 Der Kampf gegen sie wurde heftig viele Tage. ותהי המלחמה חזקה עליהם ימים רבים:
 Sie wählten den **Janus Fregoso** zum Herzog ויבחרו את יוא"נוס פרא"נוסו לדוכוס
 am neunundzwanzigsten Tage des Monats Juni. בתשעה ועשרים יום לחדש יוני.
 Seine Freunde freuten sich sehr. וישמחו אוהביו מאד:
Janus wies an ויצו יואנוס
 und sie bedrängten den **Turm** ויצורו על המגדל
 und schlugen seine Mauern ringsum. ויכו חומותיו סביב:
 Ein Geistlicher sprach וידבר כומר
 Kustode/Blatthüter אחד

Ps 124,3

Jes 10,31

Nm 27,17

zum Herzen des Franzosen im Turm. אחד על לב הצרפתי אשר במגדל.
 Und er gab ihn in ihre Hand. ויתנהו בידם.
 Sie gaben ihm zwölftausend Scudi (12 000) ויתנו לו שנים עשר אלף מגינים
 und gingen ihres Weges. וילכו לדרכם:
 Die Festung am Meer blieb dem König. ותשאר המצודה אשר על הים למלך
 Er schickte zu ihr Getreide und Brot und Nahrung. וישלח אליה בר ולחם ומזון
 So blieben die Franzosen darin viele Tage. וישבו הצרפתים בתוכה ימים רבים:
 Und der Crivello war in Crema והקריב"לו בקר"ימה.
 im Namen des Königs Ludwig in jenen Tagen. בשם המלך לוד"וביקו בימים ההם:
 Er verständigte sich ויהיו דבריו
 mit Paul Capello, dem Venezianischen Vertreter. עם פאו"לו קאפ"לו נציב ויניצ"יאני
 Der gab die Stadt in ihre Hand. ויתן העיר בידם.
 und seinen Gefährten brachte er blutig in die Fragewelt hinab. ואת רעהו הוריד בדם שאולה:

1Kg 2,9

520 Franzosen übergeben Brescia den Spaniern 1516-05-22

Und die Bundesgenossen gingen gegen Brescia. וילכו בעלי הברית על בר"יסה.
 Sie bedrängten es viele Tage. ויצורו עליה ימים רבים:
 Die Franzosen sahen, ויראו הצרפתים
 daß ihre Kraft nicht zum Himmel reicht כי אין לאל ידם.
 und daß dem König וכי לא נשאר למלך
 kein Mann in Italien geblieben war. משתין בקיר באיטא"ליאה.
 Da gaben sie die Stadt den Spaniern. ויתנו העיר אל הספרדים
 Sie gingen ihres Weges. וילכו לדרכם:
 Die Spanier kamen in die Stadt. ויבאו הספרדים העירה.
 Aber sie wollten sie den Venezianern, ולא רצו לתתה לויניצ"יאני
 nur für volles Geld geben. כי אם בכסף מלא.
 Das ärgerte sie sehr. ויחר אפם מאד:
 Sie verständigten sich mit dem König. וישלימו עם המלך
 Der schickte zu ihnen den Bartolomeo וישלח אליהם את בארטול"ומיאו די ליוי"אנו.
 und den Andrea Gritti ואת הנר"יטי.
 und die Leute, die bei ihnen waren, frei. ואת האנשים אשר אתם חפשים
 Sie kehrten im Monat Oktober zurück וישבו בחדש אוט"וברי
 im Jahre zwölfundfünfhunderttausend בשנת שתים עשרה וחמש מאות ואלף:
 Randnotiz: 1512 על השוליים: 1512
 jeder zu seinem Hause. איש לביתו:

521 Englische und Kaiserliche Angriffe auf Frankreich

In jenem Jahre בשנה ההיא
 kam der englische König nach Frankreich mit starker Hand. בא מלך אינג"לטירה צרפתה ביד חזקה:
 Und der Kaiser kam in das Gebiet von Flandern והקיסר בא בגבולי הפיאנד"רה
 mit seiner Tochter Margareta. עם מארג"אריטה בתו
 Sie haben jedes gute Landstück vernichtet. וישחיתו כל חלקה טובה:
 Ludwig fürchtete sich und ihm war sehr angst. ויירא לודוב"יקו ויצר לו מאד:

Gn 32,8

522 Heinrich VIII. Tudor und Maximilian I. in Théroutanne

Heinrich hielt einen Rat in Calais. ויעש אינר"יקו עצה בקא"ליס.
 Er brach von Calais auf ויסע מקא"ליס
 und belagerte die Stadt Ardres, die dem König gehörte. ויחן על העיר אר"דו אשר למלך.

Sie schütteten Batterien gegen sie. וישפכו אליה סוללות.
 Da gaben sie die Stadt in seine Hand ויתנו העיר בידו
 und gingen ihres Weges. וילכו לדרכם.
 Die Engländer kamen in die Stadt ויבואו האינגליסי העירה
 und rissen sie nieder. ויהרסוה
 Sie wurde ein dauerhafter Ruinenhügel viele Tage. ותהי תל עולם ימים רבים:
 Sie gingen nach Thérrouanne. וילכו לטאר"ואן.
 Sie schlugen seine Mauern. ויכו חומותיה
 Sie gaben es in seine Hand. ויתנו העיר בידו:
 Auch der Kaiser kam nach Thérrouanne וגם הקיסר בא טרוא"נה
 in jenen Tagen mit starker Hand. בימים ההם ביד חזקה:

523 Ludwig XII. geht gegen Thérrouanne

König Ludwig sammelte Leute ויאסוף לוד"ויקו המלך אנשי
 und ging, ihnen zu helfen. וילך לעזרתם
 Ihre Gemusterten waren vierzigtausend. (40 000) ויהיו פקודיהם ארבעים אלף:
 Sie stellten sich dort zum Kampf auf. ויערכו שם מלחמה
 Die Franzosen wurden geschlagen וינגפו הצרפתים
 und fielen erschlagen zu Boden. ויפלו חללים ארצה:
 Die Leute der Festung sahen, ויראו אנשי המצודה
 daß ihre Kraft nicht zum Himmel reicht כי אין לאל ידם.
 und übergaben die Festung König Heinrich ויתנו המצודה לאינר"יקו המלך
 und gingen frei ihres Weges. וילכו לדרכם. חופשים:
 Sie waren noch in Thérrouanne. עודם בט"ורואן.
 Da schickte der schottische König Jakob an Heinrich die Botschaft: וג'ימיני מלך שקוצ"יאה שלח לאינר"יקו לאמר
 Kehr in deine Heimat zurück, שוב אל מולדתך.
 sonst komme ich über dich פן אבא עליך
 und schlage die Stadt und was in ihr ist. והכיתי עיר ומלואה:
 Da schickte der englische König an Jakob die Botschaft: וישלח מלך אינגלא"טירה אל ג'ימ"יני לאמר.
 Die Distel im Libanon schickte zur Zeder im Libanon und sagte: החוח אשר בלבנון שלח אל הארז לאמר.
 Komm, wir wollen uns treffen. לכה נתראה פנים.
 Und das Wild im Libanon zog darüber ותעבור חית השדה
 und zertrat die Distel. ותרמוס את החוח:
 Und jetzt, warum forderst du das Böse heraus, ועתה למה תתגרה ברעה.
 so daß du fällst und dein Volk mit dir. ונפלת אתה ועמך עמך.
 Denn besser ist der Ernteabfall Englands כי טוב עוללות אינג"לאטירה
 als die Ernte Schottlands. מבציר שקוציא"ה:

2Kg 14,8f par 2Chr 25,17

Ri 8,2

524 Schlacht von Flodden Field 1513-09-09

Heinrich schrieb an seine Frau Isabella. ויכתוב אינר"יקו לאיש"בילה אשתו:
 Die Königin sammelte vierzig-tausend Mann (40 000) ותאסוף המלכה ארבעים אלף איש
 und den Herzog Norfolk an ihrer Spitze. ודוכס אור"קו בראשם.
 Der ging zur Stadt Norfolk ותלך אל העיר אור"קו
 dem König Jakob entgegen mit starker Hand. לקראת ג'ימיני" המלך ביד חזקה:
 Jakob schlug eine Brücke über den Fluß River, ויעש ג'ימ"יני גשר על הנהר ריב"אסיס
 zwischen Schottland und England. אשר בין שקוציא ובין אינגלאטירה
 Kustode/Blatthüter ויעבור

ויעבור עם אנשי החיל Er zog hinüber mit den Soldaten
 und ihre Musterung betrug hunderttausend. (100 000)
 ויהיו פקודיהם מאה אלף: König Heinrich schickte dem Norfolk
 וישלח אינר"קו המלך לאור"קו zehntausend Deutsche (10 000)
 עשרת אלפי"אשכנזי" und den Sohn des Herzogs von Nassau an ihrer Spitze.
 [על השוליים: נאסאוו] [am Rand verdeutlicht: Nassau]
 והאיש גבור חיל והוא בן אשה זונה: Und der Mann war ein Krieger und er war der Sohn einer Hure. Ri 11,1
 ויואל להלחם. Er wagte den Kampf
 ויקח שלשים אלף בחור und nahm eine Auswahl von dreißigtausend (30 000)
 ויצא החוצה: und zog hinaus.
 וישם כלי מלחמתו מנגד לעיר Er setzte die Waffen gegen die Stadt
 ויתחזק und verschanzte sich
 וישב שם: und blieb dort.
 ויהי היום Es kam der Tag,
 ויתנו אות מלחמה. da gaben sie das Zeichen zum Kampf.
 ויאמר אל אנשיו לאמר: Er sagte zu seinen Leuten:
 אנחנו קרבי" היום למלחמה Wir gehen heute in den Kampf
 והיה כי יצאו אנשי ג'ימני" לקראתנו. und wenn die Leute von Jakob uns entgegenziehen,
 ונסנו לפניהם: dann fliehen wir vor ihnen.
 ויצאו אחרינו Dann folgen sie uns,
 עד התיקנו אות' מן המקו' bis wir sie von dem Ort getrennt haben,
 אשר התחזקו שם wo sie sich verschanzt hatten,
 ומן האלים המגנבחי'. und von den Kanonen.
 על השוליים: ר"ל בומבארדש heißt: Bombardage/Bombardement
 כי יאמרו נסים לפנינו. ונסנו לפניהם: Wenn sie sagen: Sie fliehen vor uns! Und wir fliehen vor ihnen.
 אחר תקומו כי נתנם האלדים בידנו. Dann macht euch auf, weil G'tt sie in unsere Hand gegeben hat,
 כי אין מחסור להושיע: weil kein Mangel ist an Hilfe.
 ויצא ג'ימני" וכל עמו למלחמ' Jakob und sein ganzes Volk zogen in den Kampf
 וינגפו האינג"ליזי לפניהם und die Englischen wurden von ihnen geschlagen
 וינסו: und flohen.
 וירדפו אחריהם Da verfolgten sie sie
 וינתקו הסקוצ"יזי מן המקום und die Schotten trennten sich von dem Ort,
 אשר התחזקו שם: wo sie sich verschanzt hatten.
 ולא נשאר איש במחנה ג'ימני" Keiner blieb im Lager Jakobs,
 אשר לא רדף אחריהם der sie nicht verfolgte
 עד מקום האלים המנגחים: bis zum Ort der Kanonen.
 ויעמדו האינגליזי Da blieben die Engländer stehen
 וידו אבן במ sie schossen Steine auf sie
 ויכו אותם und schlugen sie,
 עד בלתי השאיר להם שריד ופליט: bis kein Überlebender oder Entronnener übrig blieb.
 ויהיו המתים במגפה חמשים אלף. Die Toten der Metzelei waren achtzigtausend. (80 000)
 והנשארים ברחו לנפשם: Und die Übrigen flohen um ihre Leben.
 ועם ג'ימני" איש אינגליש Und bei Jakob war ein Engländer,
 אשר מרד במלך אינר"קו. der vom König Heinrich abgefallen war,
 ויעשהו שר צבאו: Den hatte er zu seinem Heerführer gemacht.
 ויהי בברוח ג'ימני" המלך Als König Jakob floh,
 וירדוף גם הוא אחריו verfolgte auch der ihn
 וידקרהו בחנית אשר בידו פעמים. und durchstach ihn mit der Lanze, die er in der Hand hatte, zweimal.
 ויפול ארצה Und er fiel zu Boden
 וימות: und starb.
 ויקח את רדידו המלך מעליו Er nahm sein Diadem, das Königsdiadem, von ihm
 ויצא מן המלחמה. und verließ den Kampf,
 להביאו אל es zu dem

המלך: König zu bringen.
 Der Heerführer von England schickte welche,
 וישלח שר צבא אינגלא"טירה die zerbrachen die Brücke,
 וישברו הגשר, und als sie flohen,
 ויהי בנוסם und als sie flohen,
 ויפלו המימה אל תוך הנהר fielen sie ins Wasser, in den Fluß,
 וימותו במים אדירים: und starben in gewaltigem Wasser.
 ויבוקש גימ"ני Jakob wurde gesucht
 וימצא. und man fand ihn.
 וישאוהו העירה: Sie trugen ihn in die Stadt.
 וימות ביום השלישי Er starb am dritten Tage.
 ויקברוהו בקיר החומה. Sie begruben ihn an der Stadtmauer,
 על אשר הרג את אביו: weil er seinen Vater getötet hatte.
 וישמע אינ"ריקו המלך. König Heinrich hörte das.
 ולא ארכו לו הימים בטור"ואן. Es blieb nicht lange in Théroutanne.
 ויבן שם מצודה Er baute dort eine Festung
 וישוב אל ארצו: und kehrte in sein Land zurück.
 אז השלים עמו לדודב"יקו Da verständigte sich Ludwig mit ihm
 ויקח את אחותו לאשה. und nahm seine Schwester zur Frau.
 וישוב לו את הערים אשר לקח Er gab ihm die Städte zurück, die er genommen hatte.
 ותשקוט הארץ שבע שנים: Das Land hatte sieben Jahre Ruhe. (7)

525 Julius II. stirbt 1513-02-21, Leo X. gewält 1513-03-11

Papst Julius starb.
 ויבחרו בליא"ון ממשפחת מיד"צי. Sie wählten Leon aus der Familie Medici,
 איש פלורנ"ציה einen Florentiner
 בעשתי עשר יום לחדש מאר"צו am elften Tage des Monats März
 וישב תחתיו und er saß an seiner Stelle
 בשנת שלש עשרה וחמש מאות ואלף: im Jahre dreizehnundfünfhunderttausend.
 עלש השוליים: 1513 Randnotiz: 1513

526 Daniel Bomberg beginnt zu drucken 1513

In jenem Jahre begann Daniel Bomberg
 מאנוויר"סה. aus Antwerpen zu drucken
 והוציא מאפילה לאורה und aus dem Dunkel ans Licht
 ספרי הרבה בלשון הקודש. viele Bücher in der heiligen Sprache.
 ותמיד היו הולכי ושבי בביתו Und stets gingen in seinem Hause aus und ein
 אנשי מלומדי כפי האפשר. gelehrte Leute so viel wie möglich.
 ולא השיב אחור ימינו Er zog seine Rechte nicht zurück
 ליתן לכולם ככל אשר שאלו allen zu geben, so viel sie wünschten
 כיד יי הטובה עליו. nach der guten Hand des DER NAME über ihm.
 ודניאל הנ"ל הוא נוצרי Und der oben erwähnte Daniel ist Christ,
 נולד מאביו ומאמו geboren von seinem Vater und von seiner Mutter
 ובכל זקניו und bei all seinen Vorfahren
 לא היה טפח מזרע יהודים: war keine Handbreit vom jüdischem Samen.

527 Venzianer belagern Brescia 1513

וישלחו בעלי ויניצ"יאה Die Herren von Venedig schickten
 את בארטו"לומיאו די ליב"יאנו den Bartolomeo aus Alviano
 ואת הג"ריטי על ברי"סה ביד חזקה. und Gritti gegen Brescia mit starker Hand.
 ויצורו עליה בשנה ההיא: Sie bedrängten es in jenem Jahre.

וגם Kustode/Blatthüter

528 Schlacht bei Novara 1513-06-06

וגם לוד"וביקו המלך שלח צבאותיו לאיטאליה Und auch König **Ludwig** schickte seine Heere nach Italien,
 כי הויניצ"יאני נתנו יד denn auch die Venezianer reichten die Hand
 ויצורו על נובא"רה. und bedrängten Novara.
 ומאקסימ"יליאנו ספו"רצה הדוכוס Und Maximilian Sforza, der Herzog von Mailand,
 אז בארץ. war damals im Lande.
 ובתוכה כששת אלפי איש אשכנזים Und in ihm waren etwa sechstausend Mann Deutsche.
 ותבא העיר במצור: Und die Stadt kam in Bedrängnis.
 ויאמרו לתת העיר בידם Sie wollten die Stadt in ihre Hand geben,
 רק כי יתנום ללכת חפשים. nur daß sie ihnen freien Abzug gewährten.
 ולא אבו הצרפתים שמוע: Aber die Franzosen wollten nicht hören.
 ויהי היום ויפלו על הצרפתים פתאום Es kam der Tag, da sie plötzlich über die Franzosen herfielen.
 וינגפו הצרפתים Die Franzosen wurden geschlagen
 ויפלו ארצה. und fielen zu Boden.
 והנשארים הרה נסו Und die Übrigen flohen ins Gebirge.
 ויהי לצרפתים לחרפה: Das wurden den Franzosen zur Schmach.

Gn 14,10

529 Kampf um die Festung Genuas

בימים ההם ספינות ג'ינוב"ה In jenen Tagen bedrängten Schiffe **Genuas**
 צרים על המצודה die Festung,
 אשר נשארה שם ביד המלך: die in der Hand des Königs geblieben war.
 ותבוא ספינה גדולה Da kam eine großes Schiff
 ביום העשירי לחדש מארצ"ו am zehnten Tage des Monats März,
 נושאות בר ולחם ובגדים לרוב das Getreide und Brot und Gewänder in Menge trug.
 אל האנשים אשר בתוכה לעזרה: zu den Leuten darin, zu Hilfe.
 ותעבור ביד רמה בתוך: Es fuhr mit erhobener Hand mitten hindurch.
 ותעמוד מנגד אל המצודה Es hielt gegenüber der Festung
 הרחק כמטחוי קשת. einen Bogenschuß weit.
 ותהום כל העיר עליהם: Die ganze Stadt erregte sich über sie.
 ויהי איש גבור חיל Da war ein tüchtiger Held,
 מאנ"ועל קאב"לו שמו **Manuel Cablo** war sein Name,
 ויאמר אל שרי העיר: der sagte zu den Fürsten der Stadt:
 אל תיראו Fürchtet euch nicht,
 כי אנכי אקחנה: denn ich werde es nehmen.
 וישמעו לקולו Sie hörten auf ihn
 ויבחרו מאנשי העיר אנשי חיל und wählten von den Leuten der Stadt tüchtige Leute
 וילכו אתו: die mit ihm gingen.
 ויעל מאנ"ואל באחת הספינות: Manuel stieg auf eines der Schiffe.
 ויצו אל המלחים. und wies die Matrosen an
 ותעבור הספינה בין המצודה. und das Schiff fuhr zwischen die Festung
 ובין הספינה הבאה לעזרתם. und das Schiff, das zu deren Hilfe gekommen war.
 ויערכו שם מלחמה: Sie stellten sich dort zum Kampf auf.
 ויעל מאנ"ועל על הספינה אשר שלח המלך Manuel stieg auf das Schiff, das der König geschickt hatte.
 וכרת את מתריה בגרזן und zerschnitt seine Seile mit der Axt
 ויוציאנה ביד חזקה החוצה: und sie holten es mit starker Hand heraus.
 וידו אבן במ אנשי המצודה בעת ההיא Die Leute der Festung schossen Steine auf sie zu der Zeit
 ויפלו מהם חללים ארצה: und von ihnen fielen welche erschlagen zu Boden.

Rut 1,19

Auch von den Franzosen, die auf dem Schiff waren,
wurden einige getötet
und einige flohen in die Festung
und zweiunddreißig wurden lebendig gefangen. (32)
Auch der Kapitän wurde lebend gefangen im Meer.
Sie brachten ihn in die Stadt.
und gaben ihn in Bewachung.
Und sechs von seinen Leuten hängten sie an das Holz. (6)
Und das Land hatte Ruhe.
Damals trafen die Schützen den **Andrea Doria**
Sie heilten ihn
und er überlebte.

530 Streit zwischen Fiescho und Fregosi 1513-05-23

In jenen Tagen,
als die Streitmacht des Königs gegen Novara stand,
am dreiundzwanzigsten Tage des Monats Mai,
das ist der dritte Monat,
kamen der Conti **Hieronymus** von **Fiescho** und seine Brüder
in Genua in den Hof hinein,
zu sprechen zu Herzog **Janus Fregoso**.
Giacomo Lomellini sprach mit ihnen.
Es entstand Streit zwischen ihnen.
Das ärgerte den Herzog.
Er sprach zu ihrem Herzen
und ihr Grimm legte sich
Est 7,10 vgl. 2,1.
Janus fürchtete sehr,
daß die **Fiescho** dem König die Hand reichten
in jener Zeit.

531 Ermordung des Hieronymus Fiescho 1513-05-23

Der Conti **Hieronymus** ging auf den Platz des Hofes hinab.
Fregosino und **Ludwig**, die Brüder des Herzogs,
erhoben sich gegen ihn
und erschlugen ihn
und er fiel zur Beute, zu Boden.
Seine Brüder flohen in ihr Haus
und riefen laut **Adorno**, **Adorno**!
Sie gingen in ihre Städte in jener Zeit.

532 Janus Fregoso verläßt Genua 1513-05-25

Am Folgetage
kamen **Augustin Adorno**,
und sein Bruder **Hieronymus**,
und dreitausend Mann mit ihm. (3 000)
Sie stellten sich dort zum Kampf
mit den Leuten, die die Festung bedrängten
und vertrieben sie.
Sie legten Getreide und Brot und Nahrung in Menge hinein.
Da flohen
Kustode/Blatthüter

der Herzog Janus und sein Bruder Fregosino
 יאניוס הדוכס ופראג'וסינו אחיו
 אל הספינות מפניהם
 vor ihnen auf die Schiffe,
 כי כלתה אליהם הרעה:
 da das Böse über sie beschlossen war.

533 Rückkehr der Adorni und der Fiescho 1513

Damals kamen Antoniotto Adorno und seine Brüder in die Stadt
 אז באו אנטוניא'וטו אד'ורנו ואחיו העירה
 Und auch die Fiescho, die Brüder des Toten,
 וגם הפיא'ישקי אחי המת
 kehrten mit erhobener Hand zurück in jener Zeit.
 שבו ביד רמה בעת ההיא:
 Antoniotto wurde ihr Hirte auf das Wort des Königs
 ויהי אנטוני'ואוטו להם לרועה בדבר המלך
 in jenen Tagen.
 ימים אחדים.
 Sacharia, der Bruder des Herzogs Janus wurde lebend gefaßt.
 וזאק'אריאה אח יא'נוש הדוכס נתפש חי.
 Sie übergaben ihn den Brüdern des Conti
 ויסגרוהו ביד אחי הקונ'טי
 und die töteten ihn.
 ויהרגוהו
 Sie zertraten ihn auf den Straßen Genuas in jener Zeit.
 וירמסוהו בחוצות ג'ניובה בעת ההיא:
 Damals kamen Schiffe des Königs.
 אז תבאנה ספינות המלך
 Sie brachten Versorgung für die Leute der Festung soviel sie wollten.
 ויתנו צידה אל אנשי המצודה ככל אשר שאלו.
 Sie folgten den Schiffen des Janus
 וילכו אחר הספינות אשר ליא'נוס.
 Die Leute des Janus nahmen von ihnen zwei Schiffe
 ויקחו מהם אנשי יא'נוש שתיים ספינות
 und sie kehrten schmachvoll zurück.
 וישבו אחור בחרפה:

534 Spanier besetzen Genua und bedrängen Franzosen in der Festung

Als die Streitmacht der Franzosen in Genua geschlagen worden war,
 ויהי בהנגף חיל הצרפתים בנוב'ארה.
 kam Octavian Fregoso
 ויבא אוטא'ביאנו פרא'גוסו.
 und dreitausend Spanier (3 000)
 ושלוש אלפים ספרדי'
 und vierhundert Pferde mit ihm. (400)
 וארבע מאות סוסים עמו:
 Da fürchteten sich Antoniotto Adorno
 וייראו אנטוניא'וטו אד'ורנו
 und die Fiescho vor ihnen
 והפיא'ישקי מפניה'
 und verließen die Stadt inmitten der Nacht
 ויצאו מתוך העיר באישון לילה.
 am sechzehnten Tage des Monats Juni.
 בששה עשר יום לחדש יוני'או.
 Sie gingen in ihre Städte in jener Zeit.
 וילכו אל עריהם בעת ההיא:
 Am Folgetage
 ויהי ממחרת
 kamen Octavian und Peter Fregoso in die Stadt.
 ויבאו אוטא'ביאנו ופ'יטרו פרא'גוסי העירה
 Die Ältesten der Stadt empfangen sie froh.
 ויקבלום זקני העיר בשמחה
 Am Folgetage wählten sie Octavian Fregoso.
 ויהי ממחרת ויבחרו באוטא'ביאנו.
 Er wurde ihr Fürst.
 ויהי להם לנגיד
 Octavian wies an
 ויצו אוטא'ביאנו
 und sie setzten gegen die Festung,
 ושימו על המצודה.
 die die Franzosen hatten, eine Wache.
 אשר לצרפתים משמר
 Sie bedrängten sie viele Tage.
 ויצורו עליה ימים רבים:
 Sie gaben sie in ihre Hand.
 ויתנוה בידם.
 Sie stürzten sie zu Boden.
 ויפילוה ארצה:

535 Unruhe um Genua

ויצאו הצרפתים באניות Die Franzosen zogen in Schiffen aus,
 לבוז בז בגבולי ג'ניוֹבָה um im Gebiet von Genua zu plündern.
 והקול נשמע. Die Nachricht wurde gehört,
 ויכינו זקני העיר ארבע' ספינות משוטטו' und die Ältesten der Stadt rüsteten vier Galeeren aus.
 והיה אנדר"יאה דאור"יה שר צבאם בעת ההיא: Andrea Doria war ihr Heerführer in jener Zeit.
 אז תבאנה שתים עשרה אוניות משוטטות Damals kamen zwölf Galeeren (12)
 מישמעאלים בימי ג'ניוֹבָה von Ismaeliten in die Gewässer Genuas
 ויבזו בזה רבה: und plünderten reichlich.
 ויגד לאוטא"ביאנו לאמר Dem Andrea Doria wurde mitgeteilt:
 הנה חרש עליך יא"נוש Janus, der früher Herzog war,
 אשר היה דוכוס לפניך רעה. schmiedet böse Pläne gegen dich.
 והוא בשא"וונה בעת ההיא: Er war in Savona in jener Zeit.
 וישלח שמה כשלש מאות איש Er schickte etwa dreihundert Mann dorthin. (300)
 וינוס יא"נוס מפניו. Janus floh vor ihm
 וילך אל ארץ אחרת כיום הזה: und ging in ein anderes Land, wo er heute ist.

536 Kampf um Chiavari

בימים ההם In jenen Tagen
 באו אנטוני"אוטו אדור"נו. והפ"יאסקי. kamen Antoniotto Adorno und die Fiescho
 בעזר הדוכוס מיל"אן dem Herzog von Mailand zu Hilfe
 וילכדו את קייאב"ארי אשר על הים: Sie nahmen Chiavari am Meer.
 וישלח עמה אוטאב"יאנו אנשי חיל Octavian Fregoso schickte Soldaten dorthin,
 ויצורו עליה יומים sie bedrängten sie zwei Tage,
 ולא יכלו לה überwältigten sie aber nicht.
 ויפלו מהם רבים Viele von ihnen fielen.
 והנשארי' שבו ג'ינוב"אתה Und die Übrigen kehrten nach Genua zurück
 בשלשה עשר לחדש נוב"ימרי בחרפה: am dreizehnten Tage des Monats November mit Schmach.
 אז באו האדור"ני והפ"יאסקי Damals kamen die Adorni und die Fiescho
 וכאלפים איש עמהם. und etwa zweitausend Mann mit ihnen. (2 000)
 ויחנו על ג'ינוב"ה בביזא"ניו הנהר. Sie belagerten Genua am Flusse Bisagno
 ויצורו עליה Sie bedrängten es.
 וישפכו אליה סוללה: Sie schütteten einen Wall gegen es.
 ויתחזק אוטא"ביאנו Octavian verschanzte sich,
 וישם בתוכה משמר: und legte eine Besatzung hinein.
 והי מקץ עשרה ימים Nach zehn Tagen
 ויקומו מעל העיר לילה ließen sie nachts von der Stadt ab
 ויניחו מהאלים המנגחים אשר הביאו und ließen die Kanonen zurück, die sie mitgebracht hatten,
 וילכו לדרכם: und gingen ihres Weges.

537 Kämpfe um Brescia, Verona, Genua 1514f

וילכו הצרפתי' על בריס"ה Die Franzosen gingen gegen Brescia
 בעזר בעלי ויגיצ"יאה mit Hilfe der Herren von Venedig
 ויצורו עליה ימים רבים: und bedrängten es viele Tage.
 ויסגירה Da übergaben es
 הספרדים Kustode/Blatthüter

die Spanier den Franzosen אל הספרדים אל הצרפתים
 im Monat Mai בחדש מא"ו
 im Jahre vierzehnhunderttausend. בשנת ארבע עשרה וחמש מאות ואלף.
 Randnotiz: 1514 על השוליים: 1514
 Sie gingen ihres Weges. וילכו לדרכם:
 Damals wurde die Stadt den Venezianern gegeben אז נתנה העיר לוינצ'יאני
 und gehört ihnen bis heute. ותהי להם עד היום:
 Sie gingen auch gegen Verona וילכו גם על ווירונה
 und bedrängten es. ויצורו עליה.
 Der Kaiser und die Spanier retteten es aus ihrer Hand ויצילוה הקיסר והספרדי מידם
 in jener Zeit. בעת ההיא
 Am 28. des Monats Dezember בכ"ח לחדש דיצ"מ
 kamen Hieronymus Adorno, באו ג'ירונימו אדורנו
 und Scipio Fiescho nach Genua וסיפ"און פי"אסקו ג'ינוב"אתה
 in der Morgenwache. באשמורת הבקר
 Der Herzog zog ihnen entgegen. ויצא אליהם הדוכוס
 Sie wurden geschlagen וינגפו
 und sie fingen sie lebend ויתפסם חיים
 und gaben sie in die Bewachung des Gefängnisses. ויתנם במשמר בית הסוהר:
 Im Frühlingsmonat ויהי בחדש האביב
 des Jahres fünfzehnhunderttausend שנת חמש עשרה ומאה ואלף
 Randnotiz: 1515 על השוליים: 1515
 kamen die Spanier in die Grenzen Venedigs ויבואו הספרדים בגבולי ויניצ'אה.
 bis Mestre gelangten sie. עד מיסט"רי הגיעו
 Sie haben jedes gute Landstück vernichtet. וישחיתו כל חלקה טובה:
 Und jedes gute Hause steckten sie mit Feuer an. וכל בית טוב שלחו באש.
 Und jeder, den sie vorfanden, fiel durch das Schwert. וכל הנמצא נפל בחרב.
 G'tt verwirrte sie mit jederlei Not. הממם אלדים בכל צרה:
 Und in jenen Zeiten hatten die Reisenden keinen Frieden, ובעתים ההם אין שלום ליוצא ולבא.
 Die Heerführer Venedigs verstummten וידמו שרי צבאות ויניצ'אה:
 und sammelten sich in den festen Städten ויאספו אל ערי המבצר
 und blieben dort. וישבו שם:

2Chr 15,6

2Chr 15,5; Sac 8,10

538 Schlacht von La Motta 1513-10-07

Bartolomeo aus Alviano sammelte Soldaten ויאסוף בארט"ולומיאנו מליו"אנו אנשי חיל.
 auch von den Bewohnern des Landes וגם מתושבי הארץ.
 und zog gegen sie mit starker Hand. ויצא אלהם ביד חזקה:
 Die Spanier zogen an die Grenze Venedigs ihnen entgegen וילכו הספרדים אל גבול ויצינ'צה לקראתם
 und lagerten in Motta. ויחנו במוט"ה.
 es waren etwa viertausend Ellen zwischen ihnen. (4 000) וכארבעת אלפים אמה ביניהם:
 Die Spanier flohen als Täuschung bis zu den Bergen. וינוסו הספרדים בערמה עד ההרים.
 Sie warfen Gewänder und Geräte in ihrer Hast weg וישליכו בגדים וכלי' בחפזם
 und ihr Vieh, daß sie in Menge erbeutet hatten ואת בהמתם אשר בזזו לרוב
 aus den Ländern der Heiden, lähmten sie. מארצות הגוים עקרו:
 lähmten sie עקרו
 Bartolomeo meinte: ויאמר בארט"ולומיאנו
 Sie fliehen doch, אך נסים הם
 G'tt gab sie in unsere Hand. נתנם האלדים בידנו:
 Er wies an ויצו
 und sie ließen ausrufen: ויעבירו קול לאמר
 Laßt keine Person am Leben! לא תחיו כל נשמה.
 Und wer sich dem widersetzt, dessen Leben והאיש אשר ימרה נפשו תחת

נפשו: für sein Leben.
 ויראו פרוספ"ירו קו"לונה Da sahen **Prospero Colonna**
 ושרי הצבא und die Heerführer,
 כי כלתה אליהם הרעה. daß das Böse über sie beschlossen war.
 ויעבירו קול לאמר Sie ließen verkünden:
 כל הבא אלינו לשלום Jeder, der friedlich zu uns kommt,
 לא יפול משער ראשו ארצה: dem soll kein Haar gekrümmt werden.
 ויהי היום Es kam der Tag,
 וידבר בארטו"לומיאו על לב אנשי הצבא. da sprach **Bartolomeo** zum Herzen der Kriegsleute.
 וישם שרי צבאות בראש העם: Er setzte Heerführer an die Spitze des Volkes.
 וישלח לפניו את באטיס"טה דוט"ו Er schickte den **Battista Doto**,
 שר אנשי היחל, den Anführer der Soldaten,
 ואת סאגרא"מורו שר הפרשים. und den **Sagramoro**, den Reiterführer, voraus.
 והוא והאלים המנגחים התמהמהו ללכת: Er selbst und die Kanonen gingen verzögert.
 ויפלו שני השרים האלה על האויבים Da fielen diese beiden Anführer über die Feinde her,
 טרם בואם. bevor sie kamen,
 ויערכו מלחמה. und stellten sich zum Kampf.
 ויפלו הראשונים חללים ארצה: Da fielen die ersten erschlagen zu Boden.
 ויראו הספרדים Die Spanier sahen,
 כי נתקו מן המחנה ומהאלים המנגחים: daß sie vom Lager und von den Kanonen abgeschnitten waren.
 ויערכו אתם מלחמה שנית. Da stellten sie sich ihnen wieder zum Kampf
 ויחלישום לפי חרב. und schwächten sie mit Schwertes Schneide.
 והנשארים נסו עד פאדו"אה Und die Übrigen flohen bis Padua,
 כי יראו denn sie fürchteten,
 פן תבלעם הארץ: daß sie das Land verschlänge.
 ויהיו המתים במגפה כארבעת אלפי איש. Die Toten der Metzelei waren etwa viertausend Mann. (4 000)
 וגם באטיס"טה וסאגרא"מורו ונציב ויניצ"יאני Auch **Battista** und **Sagramoro** und der Venezianische Vertreter,
 מתו במגפה ההיא: starben bei jener Metzelei.

539 Ludwig XII. stirbt 1515-01-01, Nachfolger Franz I.

וישלים מלך צרפת עם פירדינ"אנדו Der König von Frankreich verständigte sich mit Ferdinand
 ש"רי (= שם רשעים ירקב) – der Name der Frevler modert –
 ואל השוויצ"ארי נתן מתנות Und dem Schweizer gab er Geschenke,
 וישלחם מארצו und er schickte sie aus seinem Lande.
 ויהי בהניח יי' אליו Als DER NAME ihm
 מכל אויביו סביב. vor allen seinen Feinden rings Ruhe gegeben hatte,
 ויאמר לשוב לאיטא"ליה. wollte er nach Italien zurückkehren.
 וגם הויניצ"יאני Und auch der Venezianer,
 אשר היו לפניו בעוכריו der ihm vorher geschadet hatten,
 שחרו פניו יום יום. suchten sein Gesicht jeden Tag.
 ולא אבה אליהם: Aber er wollte sie nicht.
 ומאגסימ"ליאנו בן המ"ורו Und Maximilian, Sohn des Mohren,
 דוכס מי"לאן Herzog von Mailand
 והאישויצ"ארי und der Schweizer
 אז בארץ: waren damals im Lande.
 ויהי בהכן לורוב"יקו חילו ופרשיו Als Ludwig seine Streitmacht und seine Reiter bereit hatte,
 לעבור. hinüberzuziehen,
 ויחלה erkrankte er
 וימות. und starb
 בשנת חמש עשרה וחמש מאות ואלף: im Jahre fünfzehnhunderttausend.
 על השוליים: 1515 Randnotiz: 1515
 ולא Er hatte
 הי Kustode/Blatthüter

keine Söhne, היו לו בנים
sondern eine Tochter. כי אם בת
Die hieß Claudia. ושמה קלאוד"יאה.
Die wurde die Frau des Dauphin Franz. ותהי לפרא"נצישקו הדא"לפין לאשה:
Der wurde nach ihm König, והוא מלך אחריו
denn ihm stand das Recht der Herrschaft zu. כי לו משפט המלוכה:

540 Krönung Franz I. 1515–1547

Franz d'Angoulême wurde König **וימלך** פראנצ"ישקו דאנג"וליש
und sie setzten ihm die Königskrone in Paris auf den Kopf. וישימו כתר מלכות בראשו בפא"ריש.
Die Fürsten und die Venezianischen Boten ehrten ihn sehr. ויכבדוהו השרים ומלאכי ויניצ"יאני מאד:

541 Genuesisch-französisches Bündnis

Octavian Fregoso sah, **וירא** אוקט"אביאנו פראג"וסו
daß seine Kraft nicht zum Himmel reicht, כי אין לאל ידו לעמוד
denn alle Gedanken der **Adorni** und der **Fiescho** כי כל מחשבוי האד"ורני והפיא"יסקי
waren den ganzen Tag auf ihn gerichtet. עליו כל היום.
Er reichte dem König **Franz** die Hand ויתן יד למלך פראנצ"ישקו
und die beiden schlossen einen Bund. ויכרתו ברית שניהם:
Damals kamen Schiffe des Königs nach Genua. אז תבאנה ספינות המלך אל ג'נוב"ה
Sie empfingen sie froh. ויקבלום בשמחה:
Er gab die Festung in die Hand des Königs. ויתן את המצודה ביד המלך
Er wurde sein Diener. ויהי לו לעבד.
Und **Hieronymus Adorno**, וג'ירונ"ימו אד"ורנו
und **Scipio Fiescho** וסיפ"יאון פיא"יסקו
wurden frei in ihr Land geschickt. שולחו חופשים אל ארצם:
Und zweitausend Mann schickte er in die Lombardei hinüber, ואלפים איש שלח אל עבר לונב"ארדיאה
die kamen bis **Alexandria** עד אליסא"נדריאה הגיעו
und wurden den Franzosen zu Augen. ויהיו לצרפתים לעינים:

542 Züge in Norditalien

König **Franz** zog mit starker Hand hinüber **ויעבור** פראנצ"ישקו המלך ביד חזקה
und ging bis **Marignano**. וילך עד מאר"יניאן:
Auch der Venezianische Heerführer **Bartolomeo** וגם בארט"ולומיאו שר צבא ויניצ"יאני
ging der spanischen Streitmacht hinterher הלך אחר חיל הספרדים
und verfolgte sie bis zum Flusse Po. וירדפם עד הנהר פ"וא.
Sie flohen vor ihm bis **Piacenza**. וינוסו מפניו עד פי"אזינציאה:
Bartolomeo eilte bis Lodi. ויחפז בארטול"ומיאו ויבא עד לודי.
Und der Herr **Enzio de Ceri** kämpfte והאדון אינצ"יאו דצ"ירי נלחם
gegen die Festung in jener Zeit. על המצודה בעת ההיא:
Die Leute der Festung fürchteten sich vor ihnen וייראו אנשי המצודה מפניה'
und sagten: ויאמרו
Schließt mit uns einen Bund כרתו לנו ברית
und wir gehen. ונלכה
So taten sie. ויעשו כן
Und sie gingen ihres Weges. וילכו לדרכם:
Bartolomeo aus **Alviano** ging, וילך בארטולומ"יאו מליויא"נו
um zu huldigen להשתחוות

למלך dem König.
 ויועדו יחדיו. Sie verabredeten sich
 וישבו לקראת הספרדים und er wandte sich wieder gegen die Spanier,
 פן יבואו גם הם מלא"נו: damit sie nicht auch nach Mailand kämen.
 ויסע המלך ממאר"ינייאן Der König brach von Marignano auf.
 ויקרב העירה und näherte sich der Stadt.
 ויחנו שם: Sie lagerten dort
 ויצו und er wies an
 וידברו על לב השוויצ"רי אשר במי"לאן und sie sprachen zum Herzen des Schweizers, der in Mailand war.
 ויכרתו ברית ביניהם: Sie schlossen einen Bund miteinander.
 ויבא החשמן אישויצ"ארי מילא"נו Der Kardinal Schiner kam nach Mailand.
 ויחר אליו מאד Das ärgerte ihn sehr.
 וידבר על לב שרי הצבא Er sprach zum Herzen der Heerführer
 ויסב את לבם אחורנית: und wandte ihr Herz um.
 ויתנו קול בערמה לאמר Sie ließen hinterhältig verkünden:
 נגפו הויניצ"יאני לפני הספרדים. Die Venezianer wurden von den Spaniern geschlagen.
 והנם באים ביד רמה על המלך. Und jetzt kommen sie mit erhobener Hand gegen den König.
 ועתה נצא אליהם Und jetzt ziehen wir zu ihnen
 ונראה und sehen,
 מת יהיו חלומותם: was aus ihren Träumen werden wird.

Gn 37,20

543 Schlacht bei Marignano 1515-09-13f

ויהי בארבעה עשר יום Es war am vierzehnten Tage
 לחדש סיוט"ימר des Monats September
 לעת ערב gegen Abend
 בשנת חמש עשרה וחמש מאות ואלף: im Jahre fünfzehnhunderttausend,
 על השוליים: 1515 Randnotiz: 1515
 ויצאו כל צבאות השוויצ"ארי ממי"לאן da zogen alle Heer der Schweizer aus Mailand.
 ויהיו פקודיהם ארבעים אלף: Ihre Musterungen waren viertausend. (4 000)
 וישם החשמן את העם שלשה ראשים. Der Kardinal teilte das Volk in drei Haufen.
 ויפלו על חיל הצרפתים איש נגדו Sie fielen über die Streitmacht der Franzosen her, jeder vor sich hin.
 ויבואו אל קרב המחנה כמעט רגע. Sie kamen fast in einem Moment in das Lager hinein.
 לא עמד איש לפניהם. Keiner hielt ihnen stand.
 ויתחלחל המלך מאד: Der König war sehr erschüttert.
 וישלח לקראתם את פיד"רו נאב"ארו Er schickte den Pedro Navarro entgegen.
 ויגרשם. Der vertrieb sie.
 ויקח מאתם את האלים אשר לקחו: Er nahm ihnen die Kanonen ab, die sie genommen hatten.
 ויערכו עוד אתו מלחמה. Sie stellten sich wieder zum Kampf mit ihm auf.
 וינגף חיל המלך Die Streitmacht des Königs wurde geschlagen.
 וינוסו מפניהם Sie flohen vor ihnen,
 כי עייפה נפשם להורגים: denn sie waren müde vor den Tötenden.

544 Schlacht bei Marignano 1515-09-13f, Fortsetzung

וישלח בארט"ולומיאו Bartolomeo schickte,
 לדעת את הנעשה das Geschehene zu erfahren.
 וישבו בדבר המלך לאמר Er kehrte um auf das Wort des Königs:
 הנם נלחמים Hier kämpften sie
 וגם מגפה היתה בעם: und es gab auch eine Metzelei an dem Volk.
 ויצו Er wies an
 וימהרו צבאותיו und seine Heere beeilten sich
 ללכת Kustode/Blatthüter

zum Lager zu kommen. ללכת אל המחנה.
 Bartolomeo zog vor ihnen her ובארט"ולומיאו עבר לפניהם
 und fünfzig Mann mit ihm. (50) וחמשים איש עמו:
 Die Sonne zog aus über das Land השמש יצא על הארץ
 und Bartolomeo kam an ובארט"ולומיאו הגיע
 und sah: וירא
 Da kämpften etwa achttausend Mann mit den Franzosen. (8 000) והנה כשמנת אלפים איש נלחמים בצרפתים
 Beinahe wankte ihr Fuß in jener Zeit. וכמעט נטיו רגלם בעת ההיא:
 Er lief וירץ
 und rief laut: ויקרא בקול גדול
 Frankreich! Frankreich! צרפת צרפת
 Marko! Marko! מאר"קו מאר"קו
 Er stellte sich ihnen zum Kampf. ויערוך אתם מלחמה
 Die Schweizer flohen, וינוסו השויצ"ארי
 denn sie erschranken vor ihm. כי נבהלו מפניו:
 Der König sah, וירא המלך
 daß sie ihm zu Hilfe kamen. כי באו לעזרתו
 Er verschanzte sich. ויתחזק
 Er sprach zum Herzen seiner Starken וידבר על לב גבוריו
 und Strauchelnde gürteten sich mit Kraft, ונכשלי' אזרו חיל
 denn der Tag leuchtete ihnen. כי האיר להם היום
 Sie stellten sich zum Kampf, ויערכו מלחמה
 denn ihr Herz war wie das Herz des Löwen. כי לבם כלב הארי:
 Und der Venezianer traf ein. וחיל הויניצ"יאני הגיע
 Sie stellten sich auch zum Kampf. ויערכו גם הם מלחמה.
 Der Schweizer wurde geschlagen zu jener Zeit. וינגפו השויצ"ארי בעת ההיא.
 Sie fielen erschlagen zu Boden ויפלו חללים ארצה:
 und viele flohen in die Stadt. ורבים ברחו אל היער
 sie schlugen sie mit den Kanonen. ויכום באלים המנגחים
 Ihr Auge hatte kein Mitleid mit ihnen. לא חמל עינם עליהם
 Sie brachten sie blutig in die Fragewelt hinab. ויורידום בדם שאולה:
 Von ihnen fielen zwanzigtausend Mann in jener Metzelei. (20 000) ויפלו מהם עשרים אלף איש במגפה ההיא:
 Und von den Franzosen fielen sechstausend zu Fuß (6 000) ומהצרפתים נפלו ששת אלפים רגלי
 und dreihundert Reiter. (300) ושלוש מאות פרשים:
 Sie bedeckten das Auge des Landes ויכסו את עין הארץ
 fünf Meilen lang und zwei Meilen breit חמשה מילין באורך ושנים מילין ברוחב
 und der Kampf wurde heftig zwischen ihnen ותהי המלחמה חזקה ביניהם
 vom Tage fünf, 22 Uhr מיום ה' כ"ב שעות
 bis 18 Uhr vom Folgetage. עד י"ח שעות מיום המחרת
 Solche gab es nicht in den Toren von Mailand לא נהיה כזאת בשערי מילאן
 seit es einem Volk angehört. מאז היתה לגוי:
 Der Rest der Schweizer floh ויתר השויצ"ארי ברחו למו
 und sie kehrten in ihr Land zurück, וישבו אל ארצם
 beschämt ob ihrer Flucht aus dem Kampf. נכלמים בנוסם מן המלחמה:

1Sm 2,4

1Kg 2,9

Ex 22,5

Ex 9,24

545 Mailand unterwirft sich den Franzosen und Venezianern

Die Ältesten von Mailand kamen heraus ויצאו זקני מיל"אן
 und huldigten dem König mit dem Gesicht zum Boden וישתחוו למלך אפים ארצה
 und sagten: Wir fehlten! ויאמרו חטאנו
 und gaben die Stadt in seine Hand. ויתנו העיר בידו:
 Der Heerführer Bartolomeo ויבאו בארטולומ"יאו שר הצבא
 und der Vertreter der Venezianer kamen, ונציב ויניצ"יאני
 zu huldigen לחשהחות

dem König. למלך.
 Der König Franz ehrte sie ויכבדם פראנצ'ישקו המלך.
 und schwor, וישבע
 ihnen zum Bruder zu werden alle Tage, להיות אליהם לאח כל הימים
 weil sie sein Leben vom Tode retteten. כי הצלו נפשו ממות:
 Am Folgetage kam er froh nach Mailand. ויהי ממחרת ויבא מילא'נה בשמחה.
 Er nahm alle Städte des Herzogtums in jener Zeit ויקח את כל ערי הדוכסות בעת ההיא
 und den Herzog Maximilian schickte er nach Frankreich, ואת הדוכס מקשימ'יליאנו שלח צרפתה.
 Er gab ihm ausreichend zum Leben bis zum Tage seines Todes. ויתן לו די מחיתו עד יום מותו:
 Damals erschranken alle Könige der Unbeschnittenen אז נבהלו מלכי הערלים
 und alle Fürsten Italiens zitterten vor ihm וכל שרי איטא'ליאה זעו מפניו
 in jener Zeit. בעת ההיא:

546 Franz I. trifft Papst Leo X. in Bologna

Papst Leon unternahm es, **ויואל** ליי'און האפיפ'יאור
 dem König eine Audienz zu gewähren. להראות למלך
 Er kam nach Bologna. ויבא אל בולונ'יאה:
 Auch König Franz ging dorthin, וגם פראנצ'ישקו המלך הלך שם
 ihm zu huldigen. להשתחוות לו.
 Sie vergnügten sich in Liebe einige Tage. ויתעלצו באהבים ימים אחדים
 Sie sprachen miteinander וידברו יחדיו.
 und kehrten jeder in sein Haus zurück. וישבו איש לביתו:

547 Verona an Mailand

Er schickte seine Heere mit dem Venezianer. **וישלח** צבאותיו עם הויניצ'יאני
 Sie bedrängten Verona ויצורו על וירו'נה
 und Brescia viele Tage. וב'ריסה ימים רבים.
 Als die Tage sich dort hinzogen. ויהי כי ארכו להם שם הימים.
 Die Herren von Venedig verständigten sich וישלימו בעלי ויניצ'יאה
 mit dem Kaiser auf das Wort des Königs עם הקיסר בדבר המלך
 im Jahr sechzehnhundertundtausend. בשנת שש עשרה וחמש מאות ואלף:

Randnotiz: 1516 על השוליים: 1516

Sie gaben Verona in die Hand des Königs. ויתנו את וירונה ביד המלך.
 Und der König gab es dem Venezianer zurück. והמלך השיבה אל הויניצ'יאני
 Die übrigen Städte des Friaul blieben dem Kaiser in jener Zeit. ושאר ערי הפר'יאולי נשארו לקיסר בעת ההיא
 Das Land hatte Ruhe bis zum Tage seines Todes. ותשקוט הארץ עד יום מותו:
 Der König kehrte nach Frankreich zurück. וישוב המלך צרפתה
 Sein Ruf ging in alle Welt. ויהי שמעו בכל הארץ:
 Wie er war vor ihm kein König, וכמהו לא היה לפניו מלך
 schöner Gestalt und höher als alles Volk. יפה תואר וגבוה מכל העם.
 Er sah jeden verständigen, tüchtigen Mann וראה כל איש משכיל גבור חיל.
 und sammelte bei sich. ויאספו אליו:

548 Auseinandersetzung mit Kurtoğlu Muslihiddin Reis 1513

In jenen Tagen kam der Türke **Kurtoğlu** **בימים** ההם בא קורט'וגילו תוגר
 aus dem Orient מארץ המזרח
 und mit ihm zwanzig Galeeren. ועמו עשרים ספינות משוטטות:
 Er nahm ויקח
 Kustode/Blatthüter שמנה

achtzehn Schiffe, die Getreide trugen, שמנה עשר ספינות נושאות בר
 als sie aus Sizilien kamen. בבואן מציצי"ליאה
 Und in jenen Tagen hatten die Reisenden keinen Frieden, 2Chr 15,5; Sac 8,10 ובימים ההם אין שלום ליוצא ולבא.
 Denn er jagte ihre Schritte, so daß sie nicht gehen konnten. Klg 4,18 כי צד צעדם מלכת.
 Das ärgerte die Leute von Genua sehr. ויחר לאנשי ג'ני"ובה מאד:
 Auch sie sammelten tüchtige Leute. ויאספו גם הם אנשי חיל
 Sie schifften sie ein. ויורידום הימה באניות.
 Ihre Zahl war neunzehn Galeeren ויהי מספרן תשע עשרה משוטטות
 mit den Schiffen des Königs עם ספינות המלך
 und drei große Schiffe. ושלושה ספינות גדולות.
 Und der Geistliche Friedrich Fregoso, ופידר"יקו פראגוסו הכומר
 Bruder von Octavian, אח אוט"אביאנו
 war Heerführer in jener Zeit. שר הצבא בעת ההיא:
 Sie gingen nach Bonifacio וילכו לבוניפ"ציו
 und gelangten bis Bizerte in der Berberei. עד ביס"רטה אשר בבארב"אריאה הגיעו.
 Dort fanden sie Schiffe des Kurtoglu, וימצאו שם ספינות קור"טוגילי
 im Flusse sicher liegen. בתוך הנהר יושבות בטח
 Die nahmen sie. וילכדום
 Da gingen alle Sklaven unentgeltlich frei aus in jener Zeit. ויצאו כל העבדים לחפשי חנם בעת ההיא:
 Sie nahmen die Gelände der Stadt ringsum ויקחו את מגרשי העיר סביב
 und ließen sie plündern. ויתנום לשלל.
 Und keiner rettete aus ihrer Hand. ולא היה מידם מציל:
 Friedrich wollte die Schiffe mit Feuer zu verbrennen. ויואל פיד"יריקו לשרוף הספינות באש
 Aber sie hörten nicht auf ihn, ולא שמעו אליו
 denn sie hingen dem Gewinn nach. כי נטו אחרי הבצע.
 Und nachdem sie nichts vermochten, ואחרי לא יועילו
 gingen sie. הלכו:
 Andrea Doria ואנד"ריאה דאור"יאה
 war dort als Führer zweier Galeotten bei ihm. שר שתי דוגיאות שם עמו.
 Das galt in jenen Tagen nichts. ולא היה נחשב למאומה בימים ההם:
 Ismaeliten zogen gegen sie ויצאו אליהם ישמעאלים
 und brachen einige von ihnen erschlagen zu Fall. ויפילו מהם חללים
 Sie vertrieben sie. ויגרשום:
 DER NAME führte einen starken Ostwind heran וי' נהג את הים ברוח קדים עזה.
 Da zogen die Schiffe der Unbeschnittenen hinaus ותצאנה ספינות הערלים החוצה.
 und zwei blieben im Fluß ושתיים נשארו בנהר
 in der Gewalt der Ismaeliten bis heute. בשחיתות הישמעאלים עד היום הזה:
 Die Unbeschnittenen gingen nach Tunis. וילכו הערלים לטוניס
 In Goulette nahmen sie eine Galeere, ויקחו בגו"ליטה ספינה אחת משוטטת
 die die Türken in Korsika genommen hatten. אשר לקחו בקורס"יקה התוגרמים.
 Sie gingen nach Djerba וילכו אל הגיר"בי.
 und verbrannten Galeeren von den Ismaeliten, וישרפו באש ספינות משוטטות מישמעאלים
 die dort waren, mit Feuer, אשר היו שם
 und kehrten zurück. וישובו:
 Kurtoglu beeilte sich, mit Schiffen voranzukommen. וקורט"וגלי נחפז ללכת עם ספינות קדמה:

549 Osmanisch-Persische Spannung

Im Jahre sechzehnhundertfünfhunderttausend
 על השוליים: 1516 Randnotiz: 1516
 ויהי בשנת שש עשרה וחמש מאות ואלף. sagte der Groß-Türke **Selim**:
 ויאמר ס"לים התוגר הגדול Jetzt lehren die **alevitischen** Händler mein Volk
 עתה ילמדו הסוחרים האג'ימי את עמי die Gesetze des **Safawi**
 את חוקי הס"ופי und seine Lehren
 ואת תורותיו und er wendet das Herz dieses Volkes zu sich.
 ושב לב העם הזה אליו: Er wies an, nicht mehr durchziehen zu lassen
 ויצו לבלתי תת עבור עוד Er wies an, nicht mehr durchziehen zu lassen
 סוחרים ארצות הס"ופי בארצו: die Händler der Länder des **Safawi** durch sein Land.
 ואת כל אשר לסוחרים האג'ימי Und alles was die **alevitischen** Händler hatten,
 הנמצאים בבזרס"אה לקח die sich in Bursa befanden, nahm er,
 ויתנהו במשמר und gab es in Bewachung.
 ואת הסוחרים שלח אל קושטא"נטינה Und die Händler schickte er nach **Konstantinopel**
 בעת ההיא: in jener Zeit.
 ותואנה בקש להלחם בש"ופי Er suchte einen Vorwand, gegen den **Safawi** zu kämpfen
 על דבר ערי אירמיני"אה. wegen der Städte **Armeniens**,
 כי תוגרמים ישבו בס לפנים denn die Türken saßen früher darin
 ויקחם הש"ופי מידם und der **Safawi** hatte sie aus ihrer Hand genommen
 ותהיינה לו עד היום: und sie wurden sein bis heute.

550 Osmanische Rüstung gegen Persien

Selim sammelte Kriegsleute
 ויאסוף ס"לים אנשי חיל und mehrte sich Janitscharen
 וירבה לו ג'ניצ"ארי und Metallarbeiter holte er aus Deutschland,
 ויבא חרשים מאשכנז aus Ungarn und aus Frankreich.
 מאונג"אריה ומצרפת. Sie gossen die Kanonen
 ויתיכו את האלים המנגחים und luden sie auf Wagen.
 ויעלו בעגלות: Auch von den Kleinen, die Reiter trugen,
 וגם מהקטנים לשאת רוכבי הסוסים fertigten sie eine Menge.
 עשו לרוב. Er gab ihnen Lohn soviel sie wollten.
 ויתן את שכרם ככל אשר שאלו: Selim sah jeden tüchtigen Mann
 וראה ס"לים כל בן חיל und sammelte ihn zu sich
 ויאספם אליו wie es seine Weise war alle Tage.
 כמשפטו כל הימים Er gab ihnen Pferde und Handrohre.
 ויתן להם סוסים וסקופ"יטי. Ihre Zahl erreichte tausend (1 000)
 ויהי מספרם אלף ohne das Fußvolk.
 מלבד ההולכים רגלי: Er sagte mit einem Fluch:
 ויאמר באלה Ich werde den Safawi zerschlagen.
 אנגח את הס"ופי. Denn seine Leute flohen nicht bei jedem Fluch.
 כי לא נסו אנשיו בכל אלה: Auch aus den Ländern der Unbeschnittenen gingen welche mit ihm.
 וגם מארצות הערלים הלכו עמו. Er gab ihnen Lohn in vollem Geld.
 ויתן את שכרם כסף מלא: Sein Ruf ging in alle Welt.
 ויהי שומעו בכל הארץ: Auch in den Küstenstädten bauter er Häuser für die Schiffe.
 וגם בערי הים בנה בתים לספינות. Er versteuerte die Waren um mehr Geld zu bekommen.
 ויוסף מכס הסחורות להרבות כסף: Nachdem er all das getan hatte,
 ויהי אחרי עשותו כל אלה: brachte er die Soldaten nach Asien.
 ויעביר את אנשי החיל אל האס"יאה, Kustode/Blatthüter
 ויתחברו

ויתחברו עם אנשי הצבא אשר שם: Sie verbanden sich mit den Kriegsleuten, die dort waren.
 ויהי פקודיהם מאה וחמשים אלף פרשים Ihre Gemusterten wurden hundertundfünzigtausend Reiter (150 000)
 ואיש רגלי לרוב. und Fußvolk in Menge
 מלבד הג'ניצ'ארי: außer den Janitscharen
 וישם אל פרס פניו Er richtete sein Gesicht nach Persien
 ויעבור דרך קאפאד'וציאה. וליקא'וניאה. und zog durch Kappadokien und Lykaonia
 ויקח את האירמיני'יאה הקטנה. und nahm Klein-Armenien.
 ויהיו לו למס עובד: Die wurden ihm Vasallen.
 וישלח מלאכים אל מלך אד'ולה. Er schickte Boten zu Ad-Daula,
 היושב בהרים לאמר: der in den Bergen sitzt und sagte:
 כרות עמנו ברית Schließ mit uns einen Bund
 ונלחמה בסופ': und wir kämpfen gegen den Safawi.

551 Bergfürst Ad-Daula erklärt Neutralität

ויען ויאמר Der gab zur Antwort:
 לא אלחם בשופ'י Ich werde nicht gegen den Safawi kämpfen,
 כי אחינו בשרנו הוא. denn er ist unser Bruder, unser Fleisch.
 וגם לו גם לכם אתן בר ולחם ומזון. Doch weder ihm noch euch gebe ich Getreide und Brot und Nahrung.
 וכל איש מכם בארצי Aber jeder Mann von euch in meinem Lande,
 יעבור בשלום: ziehe in Frieden hindurch.
 וייטבו דבריו באזני ס'לים. seine Worte gefielen Selim.
 ולא שת את לבו עליו. Er achtete nicht weiter auf ihn,
 כי ארצו ערים בצורות דלתים ובריה. denn seine Land hatte feste Städte mit verriegelten Toren.
 ולו שלשים אלף פרשים עושי מלחמה בכח חיל. Er hatte dreißigtausend kampf-tüchtige Reiter. (30 000)
 וישבעי גם שניהם Die beiden schworen,
 לבלתי הרע איש לאחיו: einander nichts Böses zu tun.

552 Schlacht bei Tschaldiran 1514-08-23

וילך ס'לים לדרכו. Selim ging seines Weges.
 ויעשו גשר על הנהר פרת. Sie schlugen eine Brücke über den Euphrat-Fluß.
 ויעברו בארצות הס'ופי Sie zogen durch die Länder des Safawi,
 ויתנום לשלל: und ließen sie plündern.
 ויצא הס'ופי מט'אבריס לקראתו ביד חזקה Da zog der Safawi aus Täbris mit starker Hand
 דרך ארבע ימים: vier Tage weit
 ויערוך אתו מלחמה und stellte sich zum Kampf mit ihm auf
 בארבעה ועשרים יום לחדש אגוש'טו am vierundzwanzigsten Tage des Monats August,
 אשר לא נהיתה כמותה wie noch keiner gewesen war.
 וישמע קולם למרחוק: Ihr Klang war von fern zu hören.
 וירא ס'לים Selim sah,
 כי גבר הש'ופי. daß der Safawi stärker war,
 ויצו und wies an,
 ויתחלקו אנשיו. da teilten sich seine Leute
 ויעברו הפרסיים ביד חזקה בתוך. und die Perser kamen in der Mitte durch mit starker Hand,
 עד מקום האלים המנגחים: bis zu dem Ort der Kanonen.
 ויתנו אנשי ס'לים אש באילים המנגחים Die Leute Selims gabe Feuer mit den Kanonen.
 ותרעש הארץ לקולם Die Erde bebte von ihrem Klang.

Da fielen von ihnen in großer Menge Erschlagene,
 Verletzte und Getroffene zu Boden.
 Und die übrigen gebliebenen Pferde flohen bei ihrem Klang,
 denn sie waren ihn nicht gewohnt.
 Die Reiter konnten sie nicht in den Kampf zurückbringen.
 Es blieben nicht zwei beieinander.
 Sie verfolgten sie
 und schwächten sie mit Schwertes Schneide.
 Viele wurden lebend gefangen.
 Und die Übrigen flohen um ihre Leben.
 Der Safawi und der Rest der Entronnenen kehrten
 bitter und wütend zurück
 und sagten:
 Der Finger G'ttes ist das.
 Selim ging in des Lager der Perser
 und nahm alles, was er fand.
 Sie ließen keine Nachlese in jener Nacht.
 Selim erhob sich am Morgen
 und ging in Märschen bis **Täbris**, der Königsstadt,
 und belagerte sie.
 Die Ältesten der Stadt gingen zu ihm
 und sagten:
 Schließ mit uns einen Bund
 und wir werden dir dienen.
 Da schloß er mit ihnen einen Bund
 und Selim kam wohlbehalten in die Stadt.

553 Vertreibung der Juden aus Genua nach Neapel

In jenen Tagen vertrieb **Octavian Fregoso**
 – Der Name von Frevlern modere! –
 die Juden aus Genua.
 Auch mein Vater, Josua, der Priester,
 das Andenken des Gerechten zum Segen, zog von dort weg,
 und kehrte in sein Haus nach Novi zurück,
 und kehrte nicht wieder nach Genua zurück.
 Der Rest der Juden ging nach **Neapel**.
 Dort blieben sie.

554 Ad-Daula plündert Durchziehende

König **Ad-Daula** brach seinen Bund,
 Er zog, als Selim in **Täbris** war, zu Felde
 mit starker Hand
 und plünderte jeden Reisenden.
 Die Leute des Selim konnten nicht
 Getriede und Brot und Nahrung in das Lager bringen.
 Da gingen sie, den Handel aufzuzehren, der in **Täbris** war,
 und was sie mit sich gebracht hatten.
 Sie aßen einen Gutteil der Pferde
 und das Gewürm und die Maus
 Kustode/Blatthüter

und die Wurzeln der Kräuter. ואת שרשי העשבים.
 Der Hunger lastete sehr auf ihnen. ותכבד עליהם הרעב מאד.
 Da sah Selim, וירא ס"לים
 daß das Böse über sie beschlossen war כי כלתה אליהם הרעה
 und daß seine Kraft nicht zum Himmel reicht, וכי אין לאל ידו
 die Streitmacht zu halten. לעצור חיל:
 Er verließ **Täbris** ויצא מטא"בריס.
 und nahm sein Volk, einen Gutteil der Leute der Stadt ויוליך עמו את מיטב אנשי העיר
 und ihren Frauen und ihren Kindern und all ihrer Habe ונשיהם וטפם ובל קניינם
 und alle Waffenschmiede mit ואת כל חרשי כלי המלחמה:
 und zog über den Euphrat-Fluß ויעבור את הנהר פרת.
 und belagerte **Maskoal** am Fluß ויחן על מאסק"ואל אשר על הנהר.
 Er nahm es ein. וילכדנה
 Sie ließen es plündern ויתנוה לשלל:
 Und er kehrte auf seinen Weg zurück. וישוב לדרכו.
 Viele der übrig gebliebenen Pferde starben an dem Hunger. וימותו רבים מהסוסים הנשארים ברעב:
 Er ging bis Lykaonia, וילך עד ליקא"וניאה
 das ist **Konya** היא קונג'י
 und sie lagerten ringsum. ויחנו סביב:

555 Selim I. in Konya

Selim kam bitter und wütend in die Stadt **ויבא** ס"לים מר וזעף העירה.
 und die Soldaten blieben draußen. ואנשי החיל נשארו החוצה
 Ihre Gestalt hatte sich verdunkelte mehr als schwarz ויחשך משחור תוארם
 vor Hunger und Mangel an allem in jener Zeit. מרעב ומחוסר כל בעת ההיא:
 Er schickte וישלח
 welche von den nachhinkenden und geschlagenen Soldaten מאנשי החיל הנחשלים והנדפים
 nach Griechenland. אל ארץ יון.
 Und andere kamen statt ihrer ind das Lager, bis sie sich erholt hatten. ואחרים באו תחתם במחנה עד חיותם:

556 Safawiden realisieren die technische Überlegenheit der Osmanen

Das Herz des Safawi und das Herz seines Volkes ward schwach **וירך** לב הס"ופי ולבב עמו.
 auch nachdem die Türken aus Täbris abgezogen waren. גם אחרי צאת התוגרמים מטא"בריס
 Denn der Schrecken der Kanonen war auf sie gefallen. כי נפל פחד האלים עליהם.
 Er kam mit seinen verbliebenen Leuten bis zur Grenze ויבא עם אנשיו הנשארים עד הגבול.
 und verschanzte sich dort. ויתחזק שם:

557 Die Schlacht von Turnadağ 1515-06-13

Zur Höhe des Jahres **ויהי** לתקופת השנה
 wollte sich Selim an König **Ad-Daula** rächen. ויואל ס"לים להנקם ממלך אד"ולה.
 Er schickte **Sinan Pascha** gegen ihn mit starker Hand. וישלח עליו את סינ"אן בא"שה ביד חזקה:
 Der kam in das Land des **Ad-Daula** ויבא בארץ אד"ולה.
 und stellte sich zum Kampf mit ihnen auf. ויערוך אתם מלחמה
 Sie wurden vor ihm geschlagen וינגפו מפניו
 und fielen erschlagen zu Boden. ויפלו חללים ארצה:
 Er nahm all ihr Land ויקח את כל ארצם
 und den König fing er lebend וגם המלך נתפש חי.
 und schickte ihn gebunden וישלחו אסור

in einer Zwinge zu Selim.
 ברהטי אל ס"לים:
 ויצו Der wies an,
 ויסירו ראשו מעליו und sie schlugen ihm den Kopf ab
 וישימוהו על נס. und steckten ihn auf eine Stange
 וישלחוהו בכל גבולו סביב: und schickten ihn in sein ganzes Gebiet ringsum.

558 Konflikt zwischen Selim I. und den Janitscharen

Selim sammelte wieder Soldaten
 ויאסוף עוד ס"לים אנשי חיל. und wollte in **Iconium** bleiben
 ויואל לשבת באיק"וניאו bis zum Frühlingsmonat.
 עד חדש האביב:
 ויאמרו הג'יניצ"ארי Da wollten die **Janitscharen**
 לשוב אל ארץ יון. nach Griechenland zurückkehren.
 ולא שמע אליהם: Aber er hörte nicht auf sie.
 וידברו אתו קשות לאמר Da redeten sie hart mit ihm und sagten:
 אם לא תלך והלכנו. Wenn du nicht gehst, gehen wir,
 ונמליך את בנך סולימ"אן עלינו למלך: und machen deinen Sohn **Suleiman** über uns zum König.
 וירא ס"לים מאד. Da fürchtete sich Selim sehr,
 ויקום בלילה macht sich in der Nacht auf,
 ויתחפש verkleidete sich
 וירכב על סוס קל כל הלילה und ritt auf einem leichten Pferd die ganze Nacht
 וילך עד סקוט"ארי. und kam bis **Skutari**
 ויעבור הים ging über das Meer
 ואיש לא הכירו und niemand erkannte ihn.
 ויסר הביתה: Er kam nach Hause,
 וישב שלשת ימים blieb drei Tage
 ולא שמע לקול איש. und hörte auf niemandes Stimme
 ולאדם לא הגיד מאומה מכל אלה: und erzählte keinem Menschen etwas von all dem.
 ויאמרו אליו פ"רי בא"שה והקא"די Der **Piri Pascha** und der **Kadi** sagten zu ihm:
 מדוע אדוננו הסלך פניך רעים היום הזה: Warum ist das Gesicht unseres Herren Königs heute böse?
 ויאמר אליהם Er sagte zu ihnen:
 אינני עוד מלך. Ich bin nicht mehr König,
 כי הג'יניצ"ארי דברו אלי כדברים האלה: denn die **Janitscharen** sprachen zu mir so.
 וידברו על לבו לאמר Da sprachen sie zu seinem Herzen Folgendes:
 אדוננו המלך אל תירא Fürchte dich nicht, unser Herr König
 ואל תחת und erschrick nicht,
 כי נבלים הם denn sie sind Toren
 ונבלה דברו. und sprachen Torheit
 ועל קודקודם חמסם ירד. und auf ihren Scheitel wird ihre Gewalttat treffen.
 ואתה אדני תחי לעולם! Aber du, mein Herr, sollst ewig leben!
 ותחי רוחו בדברם אליו. Von ihrem Reden belebte sich sein Geist.
 ויאמר אליהם Er sagte zu ihnen:
 מי ומי המורדים: Wer sind die Abtrünnigen?
 ויבתבו אל ראשי הג'יניצ"ארי. Die schrieben an die Häupter der **Janitscharen**.
 ויקחו את האנשי' החטאי' בנפשותם. Die nahmen die Leute, die ihre Leben verwirkt hatten
 וישלחו אל קושטא"נטינה und schickten sie nach Konstantinopel.
 ויהי בהיותם בשער המלך Als sie im Tor des Königs waren,
 ויאמרו sagten sie:
 סלח נא אדוננו המלך כגודל חסדך. Verzeih bitte, unser Herr König, nach der Größe deiner Gnade,
 כי שרי צבאותינו הסבו את לבנו אחורנית. denn unsere Heerführer wandten unser Herz rückwärts.
 ויתנום בידו Sie gaben sie in seine Hand.
 ויאמרו Sie sagten:
 הורידום בדם Bringt sie blutig
 שאולה Kustode/Blatthüter

שאולה in die Fragewelt hinab.

1Kg 2,9

והיו לאות לבני מרי. Sie sollen ein Zeichen für Widersetzliche sein.
ויעשו כן. וחמת המלך שככה: So taten sie. *Und der Grimm des Königs legte sich.*

Est 7,10 vgl. 2,1

559 Suleiman huldigt seinem Vater Selim I.

וירא סולימ"אן בנו מאד. Sein Sohn Suleiman fürchtete sich sehr,
פן יחרה אף אביו גם עליו daß nicht der Zorn seines Vaters auch auf ihn falle,
על אשר דברו: wegen dessen, was sie gesagt hatten.
וילך וישתחו לאביו ארצה Er ging und huldigte seinem Vater bodentief.
וישק כפות רגליו. Er küßte seine Fußsohlen.
ולא עצבו אביו Und seine Vater tat ihm nichts.
ויברכהו וישבו לביתו בשלום: Er segnete ihn. Und er kehrte wohlbehalten in sein Haus zurück.

560 Selim I. in Ikonion/Konya

וישם ס"לים אנשי חיל בכל ערי הגבול Selim legte Soldaten in alle Grenzstädte
וישוב לאיק"וניאו וישב שם: und kehrte nach **Iconium** zurück und blieb dort.

561 Persisch-ägyptisches Bündnis

וישלח הס"ופי לקאמ"פיסוך Der Safawi schickte zu **Qansuh**,
וסול"טאן מצרים לעזרה. dem ägyptischen Sultan um Hilfe.
וישמע לקולו לאמר: Der hörte auf seine Stimme und sagte:
כעמי כעמך כסוסי כסוסך. wie mein Volk ist dein Volk, wie meine Pferde, deine Pferde. 1Kg 22,4
רק חזק ואמץ. sei nur stark und fest.
והיה בעת האביב ונלחמה עמו Wenn der Frühling kommt, dann wollen wir mit ihm kämpfen.
ויכרתו ברית שניחם: Die beiden schlossen einen Bund.

562 Selim I. zieht zuerst gegen Ägypten

ויהי בשנת שמנה עשר וחמש מאות ואלף. Es war im Jahre tausendachthundertundachtzehn
על השוליים: 1518 Randnotiz: 1518
וישא ס"לים את ראש אנשי הצבא da erhob Selim das die Kopfzahl der Leute des Heeres
ויתן את שכרם: und gab ihnen ihren Lohn.
ויסע מאיק"וניאו בחדש האביב. Er brach von **Iconium** im Frühlingsmonat auf
וילך אל ההר טא"ברו: und ging zum **Tauros**-Gebirge.
והיה בהיותם בדרך Als sie auf dem Wege waren
ויוגד לס"לים לאמר: wurde dem Selim erzählt:
נסע הסו"לטן ממצרים. Der Sultan ist aus Ägypten aufgebrochen
והנה מציב לו יד und stellt sich bereit,
להתחבר עם חיל הש"ופי: sich mit der Streitmacht des Safawi zu verbinden.
ויסוב ויעמוד ויועדו שם. Da wandte er sich und hielt an und sie trafen sich dort
ויאמרו und sagten:
טוב להלחם בשו"לטן ראשונה Besser zuerst mit dem Sultan ist aus Ägypten zu kämpfen,
טרם בואו אל הש"ופי bevor er zur dem Safawi kommt.
ונראה מה יהיו חלומותיו: Dann sehen wir, was aus seinen Träumen werden wird. Gn 37,20
וישובו אחור וילכו קדמת הציליז"יאה. Sie kehrten zurück und gingen östlich von Cilicien.
וישמע הסו"לטאן מלך מצרים Der ägyptische König, der Sultan ist aus Ägypten, hörte das
וינע לבו und sein Herz schlug
ויאסוף מהערביים עם רב: und er sammelte von den Arabern eine große Menge
מלבד המאמ"אלוקי אשר היו עמו außer den Mamluken, die bei ihm waren,
חמשה עשר אלף: fünfzehntausend. (15 000)

Sie kamen bis zur großen Stadt Aleppo
und lagerten dort.
ויבואו עד העיר הגדולה חלב
ויחנו שם:

563 Die Schlacht von Mardsch Dabiq 1516-08-24

Selim eilte ihm entgegen.
Sie erzählten ihm:
Dort ist die Streitmacht des Sultan aus Ägypten am Quwaiq-Fluß
Er ging dorthin mit starker Hand.
Er fiel über sie her
und sie stellten sich dort zum Kampf auf am 24. August.
Die Mamluken kämpften
und kamen bis zum Ort Janitscharen mit erhobener Hand.
Die wichen zurück bis zu dem Ort, wo Selim war.
Selim wies an
und sie gaben Feuer in die Kanonen.
Die Erde bebte von ihrem Klang.
Sonne und Mond verfinsterten sich,
denn ihr Rauch stieg himmelwärts.
Sie schlugen den Mamluken einen harten Schlag
Und die übrigen gebliebenen Pferde flohen bei ihrem Klang,
und sie konnten sie nicht zurückbringen,
denn sie waren all das nicht gewohnt.
Die nachhinkenden Leute des Selim gürteten sich mit Kraft
und verfolgten sie.
Sie schwächten sie mit Schwertes Schneide.
Und die übrig Gebliebenen hörten nicht auf den Sultan aus Atemnot,
denn die Furcht der Batterien war auf sie gefallen.
Da floh auch er, nachdem er gekämpft hatte,
und wurde ohnmächtig
und fiel zu Boden.
So starb der Sultan Qansuh zu der Zeit.
Qansuh war sechsundsiebzig Jahre alt. (76)
Und sechzehn Jahre regierte er in Ägypten
und hörte den Klang des Krieges nicht bis zu jenem Tage.
Die Übrigen flohen nach Aleppo.

1Kg 1,40

Joe 2,10

Jos 8,20

564 Aleppo wird von den Osmanen übernommen 1516

Selim nächtigte in jener Nacht im Lager
und stellte ring eine Wache auf.
Sie erhoben sich am Morgen
und gingen zum Lager der Feinde
und machten große Beute.
In jener Nacht zog Gasali, der Heerführer des Sultan,
und die Übrigen
in der vierten Wache fort von Aleppo.
Sie gingen nach Damaskus
Und Selim nahte
Kustode/Blatthüter

der Stadt. העירה
 Der **Khai'r Bey**, Fürst der Stadt, kam heraus ויצא קאסיר"ביי שר העיר
 und gab die Stadt in seine Hand. ויתן העיר בידו:
 Da ehrte ihn Selim. ויכבדהו ס"לים.
 Damals sagten sie: **Khai'r Bey** liefert seine Herrschaft aus. אז אמרו קאסיר"ביי מוסר אדוניו:

565 Josef ha-Kohen: Heirat

In jenem Jahre בשנה ההיא
 im Monate Elul 278 nach der kleinen Zählung (= 1518) בראש חדש אלול רע"ח לפ"ק
 nahm ich Paloma, נשאתי את פא"לומה
 Tochter des Meisters Abraham, des Priesters – seligen Andenkens – בת הרב אברהם הכהן ז"ל
 zur Frau. לאשה
 Und wir kehrten nach **Novi** zurück, ונשוב לנ"ובי
 das in den Grenzen von **Genua** ist, zurück, אשר בגבולי ג'ינוב"ה.
 denn dort war das Haus meines Vaters – seligen Andenkens – כי שם בית אבי ז"ל
 in jener Zeit. בעת ההיא:

566 Von Aleppo bis Judaea

Selim kam in die Stadt ויבא ס"לים העירה
 und gewährte der Stadt und den Händlern Erleichterung והנחה לעיר ולסוחרים עשה
 und sie empfangen ihn froh. ויקבלוהו בשמחה:
 Dem Selim wurde erzählt: ויוגד לס"לים לאמר
 Die Mamluken haben sich in Damaskus versammelt נאספו המאמ"אלוקי בדמשק
 und sind nach Ägypten gegangen, וילכו מצרימה
 einen König über sich einzusetzen. להמליך עליהם מלך:
 Selim brach von Aleppo auf ויסע ס"לים מח"לב
 und ging nach Damaskus. וילך דמשק
 Er nahte der Stadt. ויקרב העירה:
 Da sagten die Ältesten der Stadt: ויאמרו זקני העיר
 Schließ mit uns einen Bund, und wir wollen dir dienen. כרות לנו ברית ונעבדך:
 Sie schlossen einen Bund ויכרתו להם ברית
 und er kam in die Stadt ויבא העירה
 und die Kriegsleute blieben draußen, ואנשי הצבא נשארו החוצה
 um das Land nicht zu verderben. לבלתי שחת את הארץ
 Die Leute von Tripolis und Sidon und Beirut und Ptolemais וישמעו אנשי טריפ"ולי. וצד"ון. ובא"רוט.
 hörten den Ruf von Selim וטולומ"אידה את שמע ס"לים
 und zogen auch zu ihm um Frieden. ויצאו אליו גם הם לשלום:
 Er versammelte von den Ältesten all der Städte nach Damaskus ויאסוף מזקני כל הערים אל דמשק.
 und erneuerte dort die Herrschaft. ויחדש שם המלוכה:
 Dort legt er ihnen Gesetze und Rechte auf. שם שם להם חוקים ומשפטי'
 Und dort schworen sie ihm ושם נשבעו לו
 ihm zu Dienern zu werden an jenem Tage. להיות לו לעבדים ביום הזה:
 Sie blieben dort einige Tage bis ihr Geist zurückkehrte. וישבו שם ימים אחדים עד שוב רוחם.
 Er richtet sein Gesicht nach Ägypten. וישם אל מצרים פניו:
 Er schickte den **Sinan Pascha** vor sich her וישלח לפניו את שינ"אן באש"ה.
 in das Land der Philister nach Gaza. אל ארץ פלשתים עזתה:
 Als sie unterwegs waren, bog Selim den Weg ab ויהי בהיותם בדרך ויט ס"לים הדרך
 und ging nach Juda וילך אל ארץ יהודה
 und kam nach **Jerusalem**. ויבא ירושלימה:
 Er ging zu dem niedergerissenen Heiligtum des DER NAME וילך אל מקדש יי' ההרוס
 und huldigte וישתחו

Ex 15,25

dort dem DER NAME. שם ליי.

Er kehrte auf seinen Weg zurück. וישב לדרכו:

567 Osmanischer Heerführer Sinan Pascha zieht nach Gaza

ויעבור סינ'אן בארץ **Sinan** zog durch das Land
ועמו חמשה עשר אלף פרשים und mit ihm fünfzehntausend Reiter. (15 000)
ויצאו אליו הערביים: Die Araber kamen zu ihm
ויעבור ביד רמה עזתה. und er zog mit erhobener Hand vorüber nach Gaza.
ויתנו העיר בידו. Sie gaben die Stadt in seine Hand.
וישב שם עד בא אדוניו: Er blieb dort, bis seine Herrschaft kam.

568 Tuman Bay II. 1516f Nachfolger des Qansuh II.

אז בחרו המאמ"לוקי Damals wählten die Mamluken
בטומום"ביירו דיאד"ארו הגדול לס"ולטן den **Tuman Bay**, den großen Dawadar, zum Sultan.
והוא איש חיל רב פעלים בדורותיו: Er war ein tüchtiger und tätiger Mann in seiner Zeit.
ויאסוף טומום"בירו הס"ולטן אנשי חיל Sultan Tuman Bay sammelte Soldaten
ואת כל העבדים הנמצאים במלכותו und alle Diener, die sich in seinem Königreich fanden,
כתב על ספר: schrieb er in ein Buch.
ויתן להם סוסים וכלי מלחמה. Er gab ihnen Pferde und Waffen.
וגם מהערביים אסף חיל גדול מאד: Und auch die Araber sammelte er, eine sehr große Streitmacht.
וגם את האלים המנגחים הכין Auch die Kanonen bereitete er vor
ואת עפר השרפה Und das Schießpulver.
ויפרוץ מחנהו מאד: Sein Heerlager dehnte sich sehr aus.
וישמע Er hörte,
כי בא סינ'אן עזתה. daß **Sinan** nach Gaza gekommen war
וישלח שמה את גא"זילי ביד חזקה und schickte dorthin den **Gasali** mit starker Hand,
כי נשען על משענת קנה, denn er stützt sich auf eine Rohr,
יושבי העיר אשר שלחו להביאו: die Bewohner der Stadt, die geschickt hatten, ihn zu holen.
ויירא ס"ינאן **Sinan** fürchtete sich
ויצא החוצה דרך חצי יום לקראתם. und zog hinaus einen halben Tageweg ihnen entgegen.
ויחן שם על המים: Er lagerte dort am Wasser.
עודם מבקשים מנוח, Sie suchten noch Ruhe,
ויאמרו השומרים da sagten die Wächter:
הנה סוסים באים: Da, Pferde kommen.
עודם מדברים Sie sprachen noch,
וגא"זילי הגיע da traf Gasali ein
ויפול עליהם פתאום. und fiel plötzlich über sie her.
ויערכו שם מלחמה: Sie stellten sich dort zum Kampf auf.
וירא גא"זילי Gasali sah,
כי לא באו יושבי עזתה לעזרתו. daß die Bewohner von Gaza ihm nicht zu Hilfe kamen.
וישוב אחר Da kehrte er um
ויניחו הבגדים והכלים בחפזם und sie ließen die Kanonen und die Geräte in ihrer Eile.
ויפלו מהם עם רב: und eine große Menge von ihnen fiel.
וישוב ס"ינאן עזתה Sinan kehrte nach Gaza zurück
ויהרוג במשמניהם und tötete einige von ihren Fetten,
על אשר נתנו יד אל גא"זילי weil sie dem Gasali die Hand gereicht hatten,
להביאו. ihn zu holen.
וישב שם ימים אחדים: Er blieb dort einige Tage.

569 Selim I. kommt ins Feldlager und zieht nach Ma'raka

אז בא גם ס"לים עזתה Damals kam auch Selim nach Gaza
 וישתחו אליו סינ"אן Sinan huldigte ihm
 ויגד לו את כל הדברים האלה: und erzählte ihm alle diese Dinge.
 ויסע משם ס"לים המדברה. Selim brach von dort zur Wüste auf.
 וילך לפניו סינ"אן דרך יום עם היונים. Sinan ging vor ihm her einen Tageweg mit den Griechen.
 ויעברו המדבר Sie zogen durch die Wüste
 ויבאו מצרימה: und kamen nach Ägypten.
 ויחנו מרחוק אצל מאקא"ריאה Sie lagerten von fern bei Ma'raka,
 אשר שם גנת ביתן המלך wo der Garten des Königspalastes ist. Est 1,5
 ושם עצי השמן הטוב האפרסמון. Und dort sind die guten Ölbäume und die Dattelpflaume.
 ויושבי הגינה נוקבים העצים מדי שנה בשנה Und die Bewohner des Gartens, pflegen die Bäume Jahr um Jahr
 בסכין שן הפיל mit dem Elfenbein-Messer.
 וברדת השמן נותנים אותו בצנצנת Und wenn das Öl herabfließt, geben sie es in ein Glas
 למשמרת: zur Aufbewahrung.

570 Vorbereitungen zum Kampf

ויחזק הס"ולטן את מאקא"ריאה. Der Sultan befestigte Ma'raka,
 וישם שם את האלים ואת להט החרב und setzte dorhin die Kanonen und die Schwertklinge,
 לשמור את ררך עץ הגן: den Weg des Holzes des Gartens zu hüten. Gn 3,24
 וישמע Er hörte,
 כי בא ס"לים daß Selim kam
 ויצא ממצרים und zog aus Ägypten
 ושנים עשר אלף מאמא"לוקי עמו und zwölftausend Mamluken mit ihm (12 000)
 מלבד הערביים außer den Arabern
 וישב גם הוא על משמרתו שם: und saß auch selbst dort auf seinem Posten.

571 Schlacht von Raydaniyya 1517-01-22f

ויוגד לס"לים Dem Selim wurde es erzählt.
 ולא הלך אל מקום האלים. Und er ging nicht an die Stelle der Kanonen.
 ויט הדרך Er bog den Weg um
 ויפול עליהם אל המקום אשר התחזקו שם: und fiel über sie her an den Ort, wo sie sich verschanzt hatten.
 ויצאו אליו Sie gingen zu ihm
 ויערכו מלחמה מן בקר עד ערב und stellten sich auf zum Kampf vom Morgen bis zum Abend.
 ויפלו רבים חללים ארצה: Viele fielen erschlagen zu Boden.
 ויהי השמש לבא. Als die Sonne unterging,
 ויצו הסו"לטן wies der Sultan an
 ויתקעו בחצוצרות und sie bliesen in die Trompeten
 וישבו לאוהליהם und kehrten zu ihren Zelten zurück
 והמלחמה שקטה: und der Kampf ruhte.
 ויצא הסו"לטאן מן המקום ההוא Der Sultan zog von jenem Ort
 ויבא העירה בלילה ההוא: und kam in die Stadt in jener Nacht.
 וימותו דיאד"ארו שר צבא הסו"לטן Der Heerführer des Sultan, Dawadar,
 וסינ"אן באשה שר צבא התוגר und der Heerführer des Türken, Sinan Pascha,
 במלחמה ההיא: starben in jenem Kampf.
 ויבא ס"לים אל תוך הגן Selim kam in den Garten
 אחרי צאת טומומ"ביירו nachdem Tuman Bay weggezogen war
 וישב שם: und blieb dort.

572 Tuman Bay II. zieht Verstärkung zusammen

ויהי בבוא הסו"לטאן מצרימה Als der Sultan nach Ägypten kam,
 ויחנו צבאותיו החוצה בין העיר ובין היאור lagerten seine Heere draußen zwischen der Stadt und dem Nil.
 ויתחזקו שם Sie verschanzten sich dort.
 וישלח ויקרא את כל המאמא"לוקי Er schickte und rief alle Mamluken
 מכל הערים אשר היו שם. aus allen Städten, wo sie waren.
 ויוציא את כל כלי הקרב Sie holten alle Waffen heraus
 ויתנם לבני המאמא"לוקי. und gaben sie den Mamluken
 ולשנים עשר אלף עבדים und den zwölftausend Dienern, (12 000)
 אשר נמצאו בעיר die sich in der Stadt befanden
 ויפרוץ מחנהו מאד: und sein Heerlager dehnte sich sehr aus.
 וגם אל ארץ יהודה שלח ואל ארץ ערב Und auch in das Land Juda schickte er und in das Land Arabien,
 להשכיר אנשי חיל לרוב: Soldaten in Menge zu dinge.
 ויאמר ללכת להלחם באישון הלילה. Er wollte gehen, zu kämpfen im Dunkel der Nacht.
 ויוגד לס"לים Das wurde dem Selim erzählt
 ויצו und er wies an
 ויעשו אש סביב מחנהו und sie machten Feuer rings um sein Lager.
 ולילה כיום האיר. und Nacht leuchtet wie der Tag.
 ויעמוד על משמרתו: Und er stand auf seinem Posten.

Ps 139,12

573 Tuman Bay II. zieht sich in die Stadt zurück

ויצא טומומ"בירו באישון הלילה. Tuman Bay zog im Dunkel der Nacht los
 וירא את האש הגדולה und sah das große Feuer
 ויאמר und sagte:
 הגד הוגד לו סודי Erzählt, erzählt wurde ihm mein Geheimnis.
 וילחם אליהם Er kämpfte gegen sie
 וירא כי לא יכול und sah, daß er es nicht schaffte
 וישוב אחור: und kehrte zurück.
 ולא רצו המאמא"לוקי לשבת החוצה Die Mamluken wollten nicht draußen bleiben
 ויבואו עמו העירה und kamen mit ihm in die Stadt
 ויחזקו und befestigten sie
 וישימו בתוכה משמר: und legten eine Besatzung hinein.

574 Selim I. treibt Tuman Bay II. aus der Stadt

ויקרב גם ס"לים Da nahte auch Selim
 ויבא העירה. כי אין לעיר חומה. und kam in die Stadt. Denn die Stadt hatte keine Mauer.
 וילחמו בתוכה שלשה ימים ושלשה לילות. Sie kämpften in ihr drei Tage und drei Nächte.
 וירוצו בחוצותיה Sie liefen in ihren Gassen.
 ותהום כל העיר עליהם: Die ganze Stadt erregte sich über sie.
 ותהי צעקה גדולה במצרים. Ein großes Geschrei war in Ägypten
 וימות עם רב במלחמה ההיא: und eine große Menge starb in jenem Kampf.
 ויראו המאמא"לוקי כי אין לאל ידם Die Mamluken sahen, daß ihre Kraft nicht zum Himmel reicht.
 ויצאו מהעיר Da verließen sie die Stadt
 וילכו על שפת היאור: und gingen an die Ufer des Nils.
 ויעברו עם הסולט"אן מעבר היאור Sie zogen mit dem Sultan über einen Nil-Übergang
 וילכו בארץ סיג'יסטאן דרך אפר"יקה und gingen in das Land Gisch Richtung Afrika
 וישבו שם: und blieben dort.
 וישלח עוד Er schickte wieder
 ויקרא המאמא"לוקי und rief die Mamluken,
 אשר Kustode/Blatthüter

Rut 1,19

die in Alexandria waren אשר באליסא"נדריהא.
 und auch aus Afrika וגם מאפ"ריקה
 und aus dem Lande der Araber ומארץ ערב
 und aus den übrigen Ländern die ihm nahe waren ומשאר הארצות הקרובות אליו
 holte er Soldaten. הביא אנשי חיל.
 Sein Heerlager weitete sich sehr aus. Aber es nützte nichts. ויפרוץ מחנהו מאד ולא להועיל:

575 Des Tuman Bay II. Heerführer Gasali geht zu Selim I. über

Sein Heerführer **Gasali** kehrte zurück **וישוב** גא"זילי שר צבאו
 mit den Königen der Araber עם מלכי הערביים
 und sah, daß der Sultan geflohen war. וירא כי ברח הסולט"אן
 Da hob er seine Stimme und weinte. וישא את קולו ויבך:
 Er sagte zu den Heerführern: Und was ist noch zu tun? ויאמר אל שרי הצבא ומה לעשות עוד
 Sie sagten: Handle nach deiner Weisheit, ויאמרו עשה כחכמתך
 so daß du lebst und nicht stirbst. ותחיה ולא תמות:
 Da ging **Gasali** zu Selim וילך גא"זילי אל ס"לים
 und huldigte ihm mit dem Gesicht zum Boden. וישתחו לאפיו ארצה:
 Er sagte zu ihm: ויאמר אליו
 In der Einfalt meines Herzen verhielt ich mich zu dem Sultan בתום לבבי התהלכתי עם הסולט"אן
 seit meiner Jugend bis zu diesem Tage. מנעורי עד היום הזה:
 Und hier kam ich auch jetzt ihm zu Hilfe. והנה גם עתה באתי להיות בעזרתו
 Aber er ist nicht da, denn G'tt hat ihn geschlagen. ואיננו. כי נגף אותו אלדים:
 Und ich sah, daß G'tt mit dir war וארא כי היה אלדים עמך
 und kam zu meinem Herren mit den Worten: ואבואה אל אדני לאמר.
 Schließ mit deinem Diener einen Bund und er wird dir dienen. כרות את עבדך ברית ויעבדך:

576 Araber schließen sich ihm an

Selim nahm ihn auf und sprach zu seinem Herzen **ויקבלהו** ס"לים וידבר על לבו
 und sagte zu ihm: Fürchte dich nicht. Sei nur tüchtig. ויאמר אליו אל תירא רק היה לבן חיל:
 Er machte ihn zu seinem Heerführer ויעשהו שר צבאו
 und gab ihm seinen Lohn vollständig. ויתן את שכרו כסף מלא:
 Da kamen auch die Fürsten der Araber ויבואו שרי הערביים
 und auch sie huldigten ihm וגם הם להשתחוות לו
 und er gab ihnen ihren Lohn. ויתן את שכרם:

577 Selim I. verfügt über gute Feindaufklärung

Dem Selim wurde alles, was Tuman Bay tat, erzählt, **ויגז** לס"לים את כל אשר עשה טומומ"בירו
 auch daß viele von den Häuptern der Stadt die Hand reichten, וכי רבי' מראשי העיר נותני' יד
 ihn nach Ägypten zurückzuholen. להשיבו מצרימה:
 Da rief er die Häupter der Stadt ויקרא את ראשי העיר
 und gab sie unter Bewachung ויתן אותם במשמר
 und ging eilend und zog über den Fluß. ויחפז ללכת ויעבור את הנהר:

578 Timan Bay II. flieht bei Gizeh

Der Sultan hörte das **וישמע** השולט"אן
 und fürchtete sich vor den Bewohnern des Landes ויירא מיושבי הארץ.
 und sagte: *Wollen wir doch in die Hand des DER NAME fallen.* ויאמר נפלה נא ביד יי' 2Sm 24,14
 Und wir wollen auch diesmal kämpfen. ונלחמה אך הפעם.
 Denn dem DER NAME mangelt nicht an Hilfe. כי אין מחסור ליי' להושיע:
 Er brach von **Giseh** auf. ויסע מסיג'יסטאן

באשמורת השלישית in der dritten Wache
 ויחפז ללכת und ging eilig
 וארבעת אלף מאמ"אלוקי. mit viertausend Mamluken (4 000)
 וארבעת אלפים ערביים עמו: und viertausend Arabern. (4 000)
 ויבואו אל הגשר פתאום. Sie kamen plötzlich zu der Brücke
 וימצאו את מוסט"אפה באש"ה ואת אנשיו und fanden den **Mustafa Pascha** und seine Leute
 ויערכו אתם מלחמה und stellten sich zum Kampf mit ihnen auf
 וינגפו התוגרמים und die Türken wurden geschlagen
 וינסו: und flohen.
 ולא יכול מוסט"אפה להשיבם, und Mustafa konnte sie nicht zurückbringen,
 כי נפל פחד השולט"אן עליהם: denn die Angst des Sultan war auf sie gefallen.
 וירץ ס"לים אל נילוס Selim lief zum Nil
 ויעבר כל אנשי החיל. und brachte alle Soldaten hinüber
 ויערכו אתו מלחמה und sie stellten sich zum Kampf mit ihm auf.
 ויסוג טומוב"ירו אחור: Da wich Tuman Bay zurück.
 וינס דרך שלשת ימים עד סינ"וסה. Er floh drei Tage weit bis **Sinusa**
 וישב שם: und blieb dort.
 וישלח ס"לים אחריו Selim schickte
 את מושט"אפה den Mustafa hinter ihm her
 ואת קאר"יביי und den Khai'r Bey
 ואת גאזי"לו: und den Gasali.
 ויעבירו קול לאמר: Er ließ verkünden:
 האיש אשר ימצא השולט"אן Der Mann, der den Sultan findet,
 יעשירו ס"לים עושר גדול. den macht Selim sehr reich.
 ואשר יכסה עליו בזדון Und wer ihn mutwillig deckt,
 הדמין יתעבד: soll in Stücke gehauen werden

Dan 3,29

579 Tuman Bay II. gefangen und hingerichtet 1517-04-14

טומוב"ירו **Tuman Bay** sah,
 כי כלתה אליו הרעה. daß das Böse über ihn beschlossen war.
 ויתחפש Er verkleidete sich
 ויתחבא באגם המים und verbarg sich in einem Wasserbecken
 ויתכסה באחו: und bedeckte sich mit Schilf.
 וימצאוהו יושבי הארץ ההיא Bewohner jenes Landes fanden ihn
 במים עד צוארו im Wasser bis zum Hals
 ויוליכוהו אסוך אל מושט"אפה. und brachten ihn gebunden zu **Mustafa**.
 וישלחוהו מצרימה Der schickte ihn nach Ägypten
 ויביאוהו אל ס"לים: und sie brachten ihn zu **Selim**.
 ולא דבר אתו מאומה. Er sprach mit ihm kein Wort.
 וייסרוהו שוטריין. Seine Beamten brachten ihn zur Seite
 על דבר אוצרות קאמ"פשו הש"ולטן wegen der Schätze Sultans Qansuh,
 אשר מלך לפניו: der vor ihm regiert hatte.
 ולא גלה להם טומוב"ירו מאומה. Aber **Tuman Bay** verriet ihnen nichts.
 ולא ידעו את מקומם עד היום הזה: Und sie kennen ihren Ort bis heute nicht.
 וישכימו בבוקר Sie erhoben sich am Morgen
 ויעבירוהו ברחובות העיר. und führten ihn durch die Straßen der Stadt
 ויתלוהו על העץ und hängten ihn an das Holz
 בשער באס"ואילה. im Tor von **Zuwayla**.
 וישימו רביד הברזל על צוארו: Sie hängten die Eisenkette an seinen Hals.
 ויצו ס"לים **Selim** wies an
 ויכו את יתר המאמא"לוקי und sie erschlugen die restlichen Mamluken,
 אשר die
 היו Kustode/Blatthüter

1Sm 20,7.9.17

mit dem Schwert gefangen worden waren. היו אסורי' לפי חרב.
Kein Mann von ihnen blieb übrig. ולא נשאר מהם משתין בקיר:

580 Luthersche Reformation 1518

Es geschah, ויהי
Als Papst Julius anfang כי החל יו"ליאו האפיפי"אור
das große Höhenheiligtum zu bauen in Rom, לבנות הבמה הגדולה אשר ברומה
schickte er die franziskanischen Brüder וישלח את האחים הפרנצי"סקאני
in alle Gebiete der Unbeschnittenen. בכל גלילות הערלים:
Und er gab ihnen Gewalt zu lösen und zu binden, ויתן להם כח להתיר ולאסור.
und Seelen aus der Grube zu retten. ולהציל נפשות משחת:
Sie gingen und riefen laut mit den Worten: וילכו ויקראו בקול גדול לאמר.
Brecht die Goldreifen eurer Frauen und eurer Töchter פרקו נזמי נשיכם ובנותיכם
und bringt sie והביאו
zum Bau des Höhenheiligtums. לבנין הבמה
Und indem ihr kommt, והיה בבואכם
rettet ihr die Seelen eurer Toten aus der Grube. תצילו נפשות מיתכם משחת:
Nach dem Tode des Julius ויהי אחרי מות יו"ליאו
schickte Papst Leon weiter ויוסף ליא"ון האפיפי"אור שלוח:
Und sie gingen wie zuvor וילכו כבראשונה.
bis in die Städte Deutschlands עד ערי אשכנז
und sie wurden sehr hochmütig. ויגבה לבם מאד:
Als dann והיה
die Deutschen ihnen erwiderten: כאשר יאמרו אליהם האשכנזים דבר לאמר
Wie könnt ihr das sagen איך תאמרו הדבר הזה
und wie kann der Papst das tun? ואיך יוכל האפיפיאור עשוהו
Da antworteten sie ihnen frech: ושיבו להם בזדון לאמר
Ihr seid verflucht, מקוללים אתם
wenn ihr nicht glaubt, אם לא תאמינו
werdet ihr keinen Bestand haben. כי לא תאמנו
Und sie wurden zum Stachel für alles Fleisch. ויהיו דראון לכל בשר:
Dort war der Geistliche **Martin** ויהי שם הכומר מארט"ינו
Luther על השוליים: לוטירר
ein verständiger und kluger Mann. איש נבון וחכם.
Auch er sagte zu ihnen: ויאמר גם הוא אליהם
Warum schämt ihr euch nicht, מדוע לא תבושו
wenn ihr euere Stimme in der Höhe hören laßt בהשמיעכם במרום קולכם
mit euren Worten wie diese Träumereien. בדברכ' כחולמו' האלה:
Und die Geistlichen konnten nichts erwidern ולא יכלו הכומרים השב דבר
und verhielten sich nach ihrer verrückten Weise ויתנהגו בשגעון כמשפטים.
und bannten ihn im Jahre ויחרימוהו בשנת
achtzehnhundertundtausend. שמנה עשר וחמש מאות ואלף.
Randnotiz: 1518 על השוליים 1518
Er wurde sehr zornig. ויחר אפו מאד:
Martin öffnete seinen Mund ויפתח מארט"ין את פיהו
und predigte laut וידרוש בקול גדול
gegen den Papst נגד האפיפיאור
und gegen die päpstlichen Träumereien und Verhaltensweisen ונגד חלומותי ונימוסי האפיפיאורי'
Nur an jenem Manne hatte man Lust רק באותו האיש חשק
und viele sammelten sich zu ihm. ויתקבצו אליו רבים:
Und er legte ihnen Gesetze und Rechte auf וישם להם חוקים ומשפטים
und sprach übel von den Weisen des Höhenheiligtums ועל חכמי הבמה דבר סרה.
Und er unternahm ihre Lehre zu erläutern ויואל באר תורתם

Ex 32,2

Jes 7,9

und die Worte des Paulus aus seinem Herzen.
 Und sie gingen nicht nach den päpstlichen Bestimmungen.
 So wurde ihre Lehre zu zwei Lehren bis heute.

581 Osmanen übernehmen das gesamte Mamlukenreich

In Alexandria stand alles Rand-Volk auf
 und die nahmen die Stadt und die Festungen.
 Sie schlugen die restlichen Mamluken
 und die Fürsten des Sultan und seine Richter und seine Beamten
 mit Schwertes Schneide.
 Sie riefen **Selim** mit lauter Stimme.
 Die Erde bebte von ihrem Klang.
 Selim schickte Soldaten.
 Und auch den Rest der Städte nahm er.
 Keinem Mann behielt den Mut vor ihm,
 denn Furcht war auf sie gefallen.
 Er sagte zu ihnen:
 Ein Bekräftigungsfluch sei zwischen uns.
 Sie schworen ihm an diesem Tage, seine Diener zu sein.
 Auch die Könige der Araber,
 die unter dem Sultan und gewesen waren,
 sagten:
 Hier sind wir, deine Diener!
 In jenem ganzen Lande
 bis zum Lande Judaea blieb keiner,
 der Selim nicht gehorchte.
 Sein Königreich wurde sehr groß.
 Die Zeltbewohner allein gehorchten ihm nicht,
 da sie auch heutigen Tages nomadisieren.

1Kg 1,40

582 Umsiedlung und Administration in Alexandria

Selim ging über den Fluß nach Alexandria.
 Dort waren seine Schiffe in jener Zeit.
 Er sah die Stadt und die Befestigungen
 und legte eine Besatzung hinein
 und kehrte nach Ägypten zurück.
 Er nahm fünfhundert Mann (500)
 von den Häuptern der Stadt
 und ihre Frauen und ihre Kinder und all ihre Habe
 und die Frauen der Mamluken
 und ihre Kinder
 und alles, was sie hatten
 und schickte sie auf Schiffen nach Konstantinopel.
 Sie sind bis heute dort.
 In Ägypten legte er eine Besatzung
 und den **Khai'r Bey** machte er zu seinem Stellvertreter.
 Das ärgerte den **Yunus**

583 Rivalität zwischen Khai'r Bey und Yunus Pascha

ויאמר בלבו לאמר. Er sagte in seinem Herzen:
 למי חפץ ס"לים לעשות יקר יות' ממני Wem mag Selim mehr Ehre erweisen als mir,
 אשר עבדתיהו בכל כחי der ich ihm mit meiner ganzen Kraft diene
 מנעורי עד היום הזה: seit meiner Jugend bis heute.
 ויבא עצות מרחוק Er brachte Ratschläge von fern,
 פן ישאר קאר"יביי במצרים daß **Khai'r Bey** nicht in Ägypten bleiben soll.
 ויחר לס"לים מאד: Das ärgerte den Selim sehr.

Est 6,6

584 Hinrichtung des Yunus Pascha und Rückkehr Selims I. nach Konstantinopel

ויאמרו שרי החילים אל ס"לים. Die Heerführer sagten zu Selim:
 לא נוכל לחיות במצרי Wir können nicht in Ägypten leben
 בכסף אשר אדני נותן von dem Geld, das mein Herr gibt,
 כי כבד הרעב: denn der Hunger ist schwer.
 ויצו ס"לים את יונ"יאו הבא"שה לאמר Selim wies den **Yunus Pascha** an,
 לאשר על המלאכה der der Aufgabe vorstand,
 להוסיף על שכרם: ihren Lohn zu erhöhen.
 ולא הגיד יונ"יאו הבא"שה מאומה. Und Yunus Pascha erzählte nichts,
 כי נפשו מרה לו מאד: denn er war sehr verbittert.
 ויסע ס"לים ממצרים. Selim brach aus Ägypten auf.
 ויהי בהיותו בארץ יהודה. Als er im Lande Judaea war,
 וילונו שרי החילים על קאר"יביי המשנה. klagten die Heerführer über den Stellvertreter **Khai'r Bey**
 כי לא נוסף על שכרם מאומה: weil er ihren Lohn nicht erhöht hatte.
 ויען אליהם לאמר Er erwiderte ihnen:
 לא עלי תלונותיכם Nicht gegen mich gehen euere Klagen,
 כי אם על ס"לים. sondern gegen Selim.
 ועתה שלחו אליו Und jetzt schickt zu ihm,
 ואשר יאמר לכם אעשה: und was er euch sagt, will ich tun.
 וישלחו לו מלאכים בהיותו אצל ירושלים. Sie schickten ihm Boten als er bei Jerusalem war.
 ויגידו לו לאמר Die erzählten ihm:
 לא נוסף לעבדיך מאומה Deine Diener haben nichts zusätzlich bekommen.
 ויחר לס"לים מאד: Das ärgerte Selim sehr.
 וישלח Er schickte
 ויקחו את יונ"יאו הבא"שה באף ובחימה. und sie nahmen den Yunus Pascha in Zorn und Grimm,
 ויורידוהו בחנק שאולה: und brachten ihn durch Erwürgen in die Fragewelt hinab.
 ויתן ס"לים שופטים בארץ פלשתים: Selim setzte Richter im Lande der Philister ein
 ואת גא"זילי נתן על דמשק und den Gasali setzte er über Damaskus.
 וישם בתוכה משמר: Er legte eine Besatzung hinein.
 ובמצודות נתן אנשי חיל Und in die Befestigungen legte er Soldaten
 ואת האלים המנגחים und Kanonen
 וילך אל ח"לב: und ging nach Aleppo.
 ויעש בחלב In Aleppo tat er,
 כאשר עשה בדמשק. wie er in Damaskus getan hatte.
 וילך למסעיו: Er ging in seinen Märschen
 ואת מוש"טאפה בא"שה שר צבאו und seinen Heerführer **Mustafa Pascha**
 הניח בתחתית ההר טא"ברו בארץ ließ er unter dem **Tauros**-Gebirge im Lande

1Kg 2,9

Cilicien, ציליצ"יאה.
 das Land Aram zu hüten לשמור את ארץ ארם
 und mit ihm vierzigtausend Reiter, (40 000) ועמו ארבעים אלף פרשים
 die mit tapferer Kraft kämpften. עושי מלחמה בכח חיל:
 Er kehrte zurück zur Küste, gelangte bis Bursa וישוב אחור על שפת הים עד בורס"יאה הגיע.
 und stach auf Schiffen in See. וירד הימה באוניות
 Er kehrte zu seinem Hause in Konstantinopel zurück. וישוב אל ביתו קושטא"נטינופולי:
 Er segnete das Volk ויברך את העם
 und jeder kehrte nach Hause zurück. וישובו איש לביתו

585 Seesieg Andrea Dorias 1519-04-22

In jenen Tagen **בימים** ההם
 kamen Schiffe der Ismaeliten auf Raubzug. באו ספינות הישמעאלים לבזבז.
 Dem Andrea Doria wurde gesagt: ויאמר לאנד"ריאה די אור"יאה
 Aus Tunis gingen Schiffe ab, יצאו ספינות מטון"יס
 mit dir zu kämpfen. להלחם בדך.
 Er zog ihnen entgegen mit sechs Galeeren. וילך לקראתם בששה משוטטות.
 Als er bei der Insel **Pianosa** war, ויהי בהיותו על האי פיאנ"ושה
 hob er seine Augen וישא עיניו
 und sah: וירא
 Da kamen die Türken. והנה תוגרמים באים:
 Die Türken hatten neun Galeeren ולתוגרמים תשע ספינות משוטטות
 und verfolgten ihn. וירדפו אחריו
 Andrea Doria floh וינוס אנד"ריאה די אור"יאה
 zur Täuschung bis zur Insel **Lilba**. עד האי לילב"א בערמה
 Die Ismaeliten sahen, ויראו הישמעאלים
 daß er zur Täuschung floh. כי בערמה ברך
 Ihr Herz wurde weich. וירך לבבם
 sie wandten sich zurück. וישובו אחור
 Er verfolgte sie mit zweien וירדוף אחריהם בשנים
 und erreichte sie וישיגם
 und stellte sich zum Kampf mit ihnen auf. ויערוך אתם מלחמה:
 Als sie kämpften, ויהי בהלחמם
 kamen die übrigen Schiffe, die er hatte, ותבאנה הספינות הנותרות אשר לו
 und stellten sich auf zum Kampf mit ihnen. ויערכו אתם מלחמה.
 Sie verwandelten das Wasser in Blut. ויהפכו המים לדם:
 Andrea Doria nahm וילכוד אנד"ריאה די אור"יאה
 sechs Schiffe mit starker Hand in jener Zeit. (6) שש ספינות ביד חזקה בעת ההיא:
 Und von den sechshundert Ismaeliten blieben (600) ולא נשארו משש מאות ישמעאלים
 nicht mehr als fünfundzwanzig Mann. (25) כי אם חמשה ועשרים
 Auch von den Unbeschnittenen starben eine Menge an jenem Tage וגם מהערלים מתו לרוב ביום ההוא
 außer den Verwundeten, deren Zahl groß war. מלבד המוכים אשר רבו מספר:
 an jenem Tage, ויצאו ביום ההוא
 dem 22. April הוא יום כ"ב אפר"יל
 im Jahre neunzehnhundertundtausend, בשנת תשע עשרה וחמש מאות ואלף:
 Randnotiz: 1519 על השוליים: 1519
 zogen die Sklaven auf ihnen frei aus. העבדים אשר עליהן חופשים:
 Damals begann Andrea Doria אז החל אנד"ריאה די אור"יאה
 ein Jagdheld zu werden. להיות גבור ציד
 Sein Ruf ging in alle Welt. ויהי שומעו בכל הארץ:
 Kustode/Blatthüter ויתהלך

586 Selim I. stirbt 1520-09-21

Selim ging in alle Städte Griechenlands in jener Zeit
 ויתהלך ס"לים בכל ערי ארץ יון בעת ההיא
 und besetzte sie.
 ויכבשם
 Sie wurden sein bis heute.
 ויהיו לו עד היום:
 Im Frühlingsmonat
 ויהי בחדש האביב
 zogen Schiffe aus.
 ויוציא ספינו' החוצ'
 Die Galeeren waren zweihundert. (200)
 ותהיינ' המשוטטות מאתים.
 Er wies die Leute an, gegen sie zu gehen.
 ויצו את האנשים ללכת עליהם:
 Es kam der Tag,
 ויהי היום
 da war ein anderer Geist bei ihm.
 ותהי רוח אחרת אתו
 Er schickte sie jeden nach Hause.
 וישלח אותם איש לביתו:
 Er ging nach Andrianopel,
 וילך לאנד"רינופולי
 und blieb dort auf die Jagd.
 וישב שם לצוד ציד:
 Als der Sommer verging
 ויהי בעבור הקיץ
 schlug DER NAME den Selim mit Krebs von hinten,
 וינגע יי' את ס"לים בסרטן מאחוריו
 der fraß sein halbes Fleisch.
 ויאכל חצי בשרו:
 Als seine Krankheit schwer wurde,
 ויהי כי הכביד חוליו
 legte er seinen Kopf auf die Knie von Piri Pascha
 וישם ראשו על ברכי פיר"י הבא"שה
 und sagte zu ihm:
 ויאמר אליו
 Ja, ich gehe zum Sterben.
 הנה אנכי הולך למות
 Was habe ich da von der Herrschaft?
 ולמה זה לי מלוכה:
 Er sagte zu ihm:
 ויאמר אליו
 Mein Herr der König möge anweisen,
 ויצוה אדוני המלך
 und sie richteten ein Haus für die Armen ein
 ויעשו בית לעניים:
 von den Gütern der Aleviten der Diener des Safawi, deines Feindes,
 מקנייני האג"מי עבדי הש"ופי אויבך
 der dort in Bursa schon viele Tage ist.
 אשר שם בבורש"ינה זה ימים רבים:
 Selim sagte zu ihm:
 ויאמר אליו ס"לים
 Wenn ich mich der Gewänder jener Leute rühme,
 כי אכבד בבגדי האנשי' ההם
 wird das gut sein in den Augen des DER NAME?
 הייטיב בעיני יי'
 Selim wies an
 ויצו ס"לים
 und sie gaben ihnen alle ihre Güter zurück.
 וישיבו להם את כל קניינם
 Auch dreitausend Dukaten,
 וגם שלשת אלפים ד"וקאטי
 die von Covero Florentino waren,
 אשר היו מקוב"רו פלורין"טינו
 gab er in jener Zeit zurück.
 השיב בעת ההיא:
 Er rief seinen Sohn Suleiman,
 ויקרא לבנו סולימ"אן
 Er wies ihn an und sagte:
 ויצוהו לאמר
 Also ich sterbe
 הנה אנכי מת
 und du sei stark
 וחזקת
 und sei ein Mann
 והיית לאיש
 und kämpfe gegen den König von Ungarn
 ונלחמת במלך אונגא"ריאה
 und gegen die Geistlichen auf Rhodos
 ובכומרי' אשר בר"ודו
 und vollziehe den Bann an ihnen, wie ich es beabsichtigt hatte.
 והחרמתם כאשר היה עם לבבי:
 Schließ keinen Bund mit ihnen.
 ולא תכרות להם ברית
 Denn sie sind unsere Bedränger.
 כי צוררים הם לנו
 Und du und deine Königreich werden nicht bestehen,
 ולא תכון אתה ומלכותך
 wenn du diesem Wort nicht gehorchst.
 אם לא תעשה את הדבר הזה:
 Selim starb in Çorlu,
 וימות ס"לים בציא"ורלו
 das ist der Ort, wo er mit seinem Vater gekämpft hatte,
 הוא המקום אשר נלחם עם אביו.
 am Ende des Septembers
 בסוף סיט"ימבר
 im Jahre zwanzigundfünfhundertundtausend.
 בשנת עשרים וחמש מאוח ואלף:
 Randnotiz: 1520
 על השוליים: 1520
 Sie begruben ihn in den Gräbern
 ויקברוהו בקברות

אבותיו seiner Väter.
 Sein Sohn Suleiman wurde König statt seiner.
 וימלוך סו"לימאן בנו תחתיו:

587 Maximilian I. stirbt 1519-01-12

בשנה ההיא מת מאקס"ימיליאנו הקיסר In jenem Jahre starb der Kaiser Maximilian
 בחדש אוט"וב' im Monat Oktober.
 ויבחרו שרי אשכנז Die Fürsten Deutschlands wählten
 בקא"רלו בן פי"ליפו בנו Karl, den Sohn seines Sohnes Philipp,
 מלך ספרד den König von Spanien,
 וימליכוהו באקיסגר"אנה עליהם: und machten ihn in Aachen zum König über sich.
 אז בקש גם פרא"נצישקו Damals wollte auch Franz,
 מלך צרפת der König von Frankreich,
 למלוך לקיסר Kaiser werden
 וישלח את הארמ"יראליו und schickte den Admiral,
 לדבר על לבם sie zu überreden.
 ולא שמעו בקולו Aber sie hörten nicht auf ihn
 וישוב צרפתה: und er kehrte nach Frankreich zurück.

588 Josef ha-Kohen: Tod seines Vaters 5280/1519

ואלה ימי שני חיי Und dies sind die Tage der Jahre des Lebens
 יהושע הכהן אבי meines Vaters Josua ha-Kohen,
 אשר חי שמנה וששים שנה der achtundsechzig Jahr(e) (68) lebte
 ויגוע וימות und verschied und starb
 ויאסוף אל עמיו und zu seinen Leuten versammelt wurde
 ביום הרביעי לחדש טבת am vierten Tage des Monats Tevet
 שנת מאתים ושמונים des Jahres zweihundertundachtzig
 על האלף החמישי zum fünften Tausend.
 ואקבור אותו בני"ובי Ich begrub ihn in Novi
 מול העיר gegenüber der Stadt –
 ותהי מנוחתו כבוד: seine Ruhe sei ehrenvoll!
 ותהר אשתי Meine Frau wurde schwanger
 ותלד בן und gebar einen Sohn
 בשנה ההיא in jenem Jahre
 ואקרא שמו יהושע und ich nannte seinen Namen Josua.
 ויגדל הילד Das Kind wuchs heran
 וישא חן בעיני כל רואיו und fand Gefallen in den Augen aller, die es sahen.
 ואנחם אחרי אבי: Ich wurde getröstet nach meinem Vater.

תם ונשלם החלק הראשון Fertig und vollendet ist der erste Teil.

589 Portugiesische Indienreisen

ויהי בימים הרבים ההם Es geschah in jenen vielen Tagen:
 ותלכנה אוניות מלך פורטוגאל Schiffe des Königs Portugals fuhren aus
 לשלול שלל ולבזז בז בארץ כוש zu plündern und Beute zu machen in Afrika
 אשר על שפת הים הגדול מביא השמש an der Küste des großen Meeres im Westen.
 ומשם ישובו עד הצבי והמזרח Und von dort wandten sie sich bis köstlichen Land und dem Osten.
 זה משפטם כל הימים: Das ist ihre Weise alle Tage.
 ויקחו להם ערים על שפת הים Sie nahmen sich Städte an der Küste
 ויבנו שמה מצודות und bauten dort Festungen
 וישבו בתוכם und wohnten darin
 עד היום הזה bis heute.
 וגם מאנשי הארץ ההיא הביאו Und auch von den Leuten jenes Landes brachten sie
 דבר יום ביומו Tag um Tag
 וימכרום לעבדים ולשפחות und verkauften sie als Sklaven und Sklavinnen
 בארבע פנות הארץ: in die vier Enden der Erde.
 וישבו עוד מדי שנה בשנה Und sie kehrten wieder Jahr um Jahr
 וירחיבו את צעדם und weiteten ihre Schritte aus
 עד באכה תרשישה וקאליק"וט הגיעו bis nach Tarsis und Kalikut gelangten sie,
 אשר תחת ממשלת התוגר הגדול das unter der Herrschaft des **Groß-Türken** war
 ויאסרו מלכיהם בזיקין und banden ihre Könige in Fesseln
 ויכבדיהם בכבלי ברזל und ihre Würdenträger in Eisen
 ותהי להם הארץ und das Land wurde ihres
 ויכרתו את יושביה ברית und sie schlossen mit seinen Bewohnern ein Abkommen
 ויהיו למלך פורטוג"אל לעבדים und sie wurden dem König von Portugal zu Dienern
 עד היום הזה: bis heute.
 ויביאו משם Sie holten von dort
 בשמים וכסף וזהב לרוב Gewürze und Silber und Gold in Menge
 וימלאו מעונותם טרפה: und füllten ihre Wohnungen mit Beute.
 ויוגד אל התוגר הגדול Dem Groß-Türken
 את כל הנעשה בקאליקוט wurde alles Geschehen in **Kalikut** erzählt
 ויקנא לעמו ולאלדיו: und er eiferte für sein Volk und für seinen G'tt.
 ויצו Er wies an:
 הביאו חרשים Bringt Handwerker.
 ויעשו אוניות משוטטות Die sollen Galeeren fertigen
 וישאום על הגמלים עד ים סוף und sie auf Kamelen bis zum Schilfmeer tragen,
 כי מן הים ההוא ילכו התוגרמים denn von jenem Meer gehen die Türken
 אל הים הגדול zum großen Meer,
 הוא הים הסובב. das ist das umgebende Meer.
 וישימו עליהם אנשי חיל Sie setzten über sie Soldaten,
 כלם אנשים שולפי חרב alles Schwerträger.
 ויהי אחד משריו עליהם לראש: Einer von von seinen Fürsten sollte ihr Haupt sein.
 ושם אתו איש ויניצ"יאנו: Dort war bei ihnen ein Venezianer,
 נבון ואיש גבור חיל kundige und kampftüchtig.
 ויצו המלך אל הבא"שה שר צבאו לאמר Der König wies den Pascha, seinen Heerführer an:
 אל תרגזו בדרך: Zürnt nicht unterwegs.
 וכל אשר יאמר אליך הויניצ"יאנו עשה Und alles, was dir der Venezianer sagt, tu.

ועל פהו תשק *und seinen Befehl führe aus,*
 ויאמר הבא"שה *Der Pascha sagte:*
 כדברך אדוני המלך כן אעשה. *Nach deinem Wort, mein Herr König, will ich tun.*
 ויסעו משם וילכו למסעיהם *Sie brachen von dort auf und gingen in ihren Märschen*
 וימצאו עיר גדולה *und fanden eine große Stadt,*
 צבי לכל סביבותיה *eine Zierde für ihre ganze Umgebung.*
 ומלכה איש ערבי נכבד מאד *Und ein hoch geehrter Araber regierte sie.*
 והוא בעל ברית הערלים בעת ההיא: *Er war ein Bundesgenosse der Unbeschnittenen in jener Zeit.*
 וישלח אליו הבא"שה לאמר *Der Pascha schickte zu ihm die Worte:*
 רדה אלי *Komm zu mir herab,*
 אל תעמוד *bleib nicht stehen,*
 כי המלך התוגר הגדול שלחני אליך *denn der König, der Groß-Türke, schickt mich zu dir,*
 להצילך מיד הערלים האלה כיום הזה: *die aus der Hand dieser Unbeschnittenen zu retten, wie es heute ist.*
 ויאמר המלך *Der König sagte:*
 מי זה אשר מלאו לבו לאמר *Wer ist es, der sein Herz füllt, zu sagen:*
 רדה אלי *Komm zu mir herab!*
 יעלה הוא אל ביתי *Er steige zu meinem Haus herauf,*
 כי מלך ובן מלך אנכי: *denn ein König und Sohn eines Königs bin ich.*
 ויחר אף הבא"שה עליו *Da ärgerte sich der Pascha über ihn*
 וישלח אליו בערמה *und schickte hinterlistig zu ihm.*
 ויכו את המלך נפש *Die erschlugen den König*
 ואת ארצו בזזו: *und raubten sein Land.*
 ויגער בו הוויניצ"אנו לאמר *Da beschimpfte ihn der Venezianer mit den Worten:*
 מה זאת עשית *Was hast du getan!*
 להבאישני ביושבי הארץ *Mich bei den Bewohnern des Landes in Veruf zu bringen*
 ולא יהיו אלינו עוד לעזרה *so daß sie uns nicht mehr zu Hilfe kommen werden*
 וגם צדה לא יתנו אלינו *und uns auch keine Versorgung mehr geben*
 ונמות ברעב: *und wir Hungers sterben.*
 ויהי כדבר הוויניצ"אנו כן היה *Es geschah, wie der Venezianer gesagt hatte.*
 ויאמרו כל מלכי הערים ההם *Alle Könige jener Städte sagten:*
 הלא טוב לנו *Ist es für uns nicht besser,*
 עבוד את הערלים האלה *diesen Unbeschnittenen zu dienen,*
 ממותנו ביד האיש האכזרי הזה: *als durch die Hand dieses grausamen Mannes zu sterben.*
 וישנאוהו *Sie haßten ihn*
 ויפנו אליו עורף ולא פנים *und wandten ihm den Rücken und nicht das Gesicht*
 תחת אהבתם אותו *wegen ihrer Freundschaft zu ihm.*
 וישבו התוגרמים אחר מבלי חפץ: *Die Türken wanden sich zurück ohne Erfolg.*
 ויהי בהיותם במצרים *Als sie in Ägypten waren,*
 ויגד הוויניצ"אנו אל אחד מאוהביו *erzählte der Venezianer einem seiner Freunde*
 את כל אשר קרהו *alles, was ihm geschehen war.*
 ויבא האיש ההוא את דבריו אל הבא"שה *Jener Mann brachte seine Worte dem Pascha.*
 וישנאהו בלבו מאד: *Da haßte er ihn in seinem Herzen sehr.*
 ויבקש הוויניצ"אנו *Der Venezianer wollte*
 לשוב אל אדוניו דרך הים *zu seinen Herren über das Meer zurückkehren.*
 ויפצר בו הבא"שה *Der Pascha bedrängte ihn*
 ויאמ' *und sagte:*
 לא כי עמנו תבא: *Nein, du sollst mit uns kommen.*
 וילכו למסעיהם *Sie gingen auf ihren Märschen*
 ויהי בהיותם אצל קושטא"נטינה *und als sie bei Konstantinopel waren,*
 ויריבו הג'ניצ'ארי *stritten die Janitscharen*
 ביניהם *Kustode/Blatthüter*

untereinander ביניהם
 und erschlugen den Venezianer. ויכו את הוויניצ"אנו נפש
 So starb er, bevor er zu seinen Herren zurückkehrte. וימות טרם שובו אל אדוניו
 Es wurde nicht bekannt, wer ihn erschlug. לא נודע מי הכהו
 Das mißfiel dem Türken sehr. וירע לתוגר מאד:

590 Kolumbus/Ameriko reist für Spanien in die Neue Welt

Ein Mann war in **Kastilien** in Spanien, איש אחד היה בקא"שטיליה אשר בספרד
 sein Name war **Ameriko**. אמיר"יקו שמו
 Er hatte ein großes Schiff. ולו אוניה גדולה
 Er nahm reichlich Versorgung auf, soviel er wollte. ויתן בתוכה צידה לרוב כאשר אותה נפשו
 Auch ihn trieb sein Herz, וידבנו לבו גם הוא
 auf Beute auszuziehen, wo er sie fände, ללכת לשלול שלל באשר ימצא
 und seine Schritte in die Ferne zu lenken vom Rand der Erde. ולהרחיק צעדיו משפת הארץ
 Lose Leute sammelten sich um ihn ויתקבצו אליו אנשים ריקים
 und sie stachen in See וירדו עמו הימה
 und gingen ihres Weges. וילכו לדרכם:
 Sie gingen immer weiter viele Tage וילכו הלך ונסוע ימים רבי'
 auf dem Weg über das hinaus, wo ein Mensch gewesen war, בדרך לא עבר אדם שם
 seit dem Tage da G'tt Land und Himmel geschaffen hatte. מיום ברא אלדים ארץ ושמים
 Sie zogen dahin bis sie den Stern nicht mehr sahen, ויסעו הלום עד לא ראו עוד הכוכב
 Randnotiz: Tramuntana על השוליים: טַרְמוֹנְטָנָה
 nach dem sich die Seeleute auf dem Meere richten, אשר בו ילכו המלחי' יורדי הים
 und ihre Pfade nicht verlieren. ולא יעוותון אורחות'
 Sie torkeln wie der Trunkene ויחוגו וינועו כשכור
 und gehen von Abgrund zu Abgrund, וילכו מתהום אל תהום
 verwirrt in den Irrungen des Meeres viele Tage. נבוכים בנבכי ים ימים רבים:
 Und das Essen, das sie bei sich hatten, kam zu Ende. ויתום האוכל אשר אתם
 Da wünschten sich die Leute, zu sterben. וישאלו האנשים את נפשם למות
 Sie riefen jeder seinen G'tt an in jener Zeit. ויקראו איש את אלדיו בעת ההיא:
 Sie nahmen sich vor, zurückzukehren ויתנו לב לשוב
 und wußten nicht, ולא ידעו
 daß der Kapitän sich nicht auskannte כי היה רב החובל כמתעתע
 und nicht nicht rechts und links unterscheiden konnte. ולא ידע בין ימינו לשמאלו:
 Als sich ihre Seele umnebelte, sagten sie: ויאמרו בהתעטף נפשם
 Wir wollen losen נפילה נא גורלו'
 und auf den das Los fällt, der soll sterben ואשר יפול עליו הגורל יומת
 und wir essen sein Fleisch ונאכל את בשרו
 und leben und sterben nicht. ונחיה ולא נמות:
 Als sie noch redeten, עודם מדברים
 hob der Späher seine Augen וישא הצופה את עיניו
 und sah einen Ort von ferne וירא מקום מרחוק
 und schrie: ויצעק
 Ha, meine Brüder, Land, Land! אהה אחי ארץ ארץ:
 Da freuten sich die Leute sehr וישמחו האנשים מאד
 und ruderten an Land ויחותרו אל היבשה
 und stiegen hinauf. ויעלו אליה:
 sie kamen zu einer kleinen Stadt ויבואו אל עיר קטנה
 in der Leute waren, die fast nackt waren ואנשים בה מעט ערומים
 und sich nicht schämten. ולא יתבוששו:
 Sie sprachen mit ihnen וידברו אתם
 und verstanden nur ein wenig von der Sprache der Ismaeliten. ולא הבינו רק בלשון ישמעאל מעט

Ps 107,27

Jon 1,7

Gn 22,4

Jon 1,13

Gn 2,25

Sie erbaten sich Brot. וישאלו להם לחם:
 Da brachten sie ihnen von dem Brot, ויביאו להם מן הלחם,
 das sie machen. אשר הם עושי'
 Aber es war trocken und fleckig. והנה יבש היה נקודים
 Sie machen es von Pflanzenwurzeln aus ihrem Land ואותו יעשו משרשי עשבים אשר בארצם
 Mazze-Kuchen, die ungesäuert sind. עוגות מצות כי לא חמץ:
 Sein Anblick war wie der von Biskuit, ומראהו כמראה הבישק"וטו
 das in Pisa gemacht wird, הנעשה בפ"יזה
 in der Stadt in der Toskana in dieser Zeit. העיר אשר בטושק"אנה ביום הזה:
 Jene Leute staunten sehr über die Spanier ויתמהו האנשים ההם מהספרדים מאד
 als sie deren Waffen sahen. בראותם כלי מלחמתם:
 Erst recht, wenn sie den Klang der Batterien hörten אף כי בשמעם קול הסוללות
 und den Gang des brennenden Feuers. ולכת האש הבוערת:
 Sie sagten: ויאמרו
 Das sind doch Göttersöhne. אך בני אלדים המה
 Und wie er lassen sie ihre Stimme tönen. וכמוהו יתנו קולם
 Und wer sagt ihnen: ומי יאמר אליהם
 Was tust du? מה תעשו:
 Sie fürchteten sich sehr וייראום מאד
 und brachten sie in ihre Haus ויביאום אל ביתם
 und gaben ihnen ihr Silber und ihr Gold. ויתנו להם כספם וזהבם
 Sie nahmen sich von den Messern und Eisengeräten, ויקחו להם מהסכינים וכלי הברזל
 die bei ihnen waren, אשר עמהם
 denn Eisen und Kupfer כי לא נראה
 war überhaupt nicht in jenem Lande gesehen worden, ברזל ונחשת קלל בארץ ההיא
 seit sie dort waren. מיום היותם עליה:
 Die Spanier nahmen von dort Versorgung, ויקחו משם הספרדי' צידה
 was sie fanden, מאשר מצאו
 und brachen von dort auf ויסעו משם
 und kehrten voll mit allem Guten froh nach Spanien zurück. וישבו אל ארץ ספרד מלאים כל טוב בשמחה
 Und sie gaben G'tt Dank. ויתנו תודה לאלדים:
 Sie erzählten ihren Brüdern ויגידו לאחיהם
 alles, was sie getan hatten את כל אשר עשו
 und die ganze Mühe, die sie auf dem Wege angetroffen hatte. ואת כל התלאה אשר מצאתם בדרך
 Viele beneideten sie. ויקנאו בהם רבים.
 Von dem Tage an und weiter מן היום ההוא והלאה
 bewegte viele von den Armen des Landes ihr Geist, רבים מדלת הארץ נדבה רוחם
 ebenfalls dorthin zu gehen, ללכת גם הם שמה
 zum dem Ort des Goldes. אל מקום הזהב
 Und Manche fanden nichts, ומהם לא מצאו
 als einen Ort von Dorn und Disteln. כי אם מקום שמיר ושית
 Sie starben unterwegs וימותו בדרך
 durch Hunger und durch Durst und durch Mangel an Allem. ברעב ובצמא ובחוסר כל:
 Und viele gelangten an den Hafen ihrer Wünsche ורבים הגיעו אל מחוז חפצם
 und kehrenn froh nach Hause zurück וישבו אל ביתם בשמחה
 mit Reichtum und Gütern und Vielem. בעושר ונכסים ורוב כל:
 Als nun die Spanier immer wieder dorthin gingen, ויהי מדי לכת הספרדים שמה
 nahmen sie die Bewohner des Landes in Besitz ויכבשו את יושבי הארץ
 für sich als Diener und als Mägde, להם לעבדים ולשפחות
 sie wurden ihnen tributpflichtig bis ויהיו להם למס עובד עד
 Kustode/Blatthüter היום

Iob 9,12

Esr 10,11

Ex 18,8,

Dt 28,48

Gn 49,15bß

heute. היום:

Und auch von ihren Töchtern nahmen die Spanier
 zu Apothekerinnen und Köchinnen und zu Bäckerinnen.
 Und keiner rettete aus ihrer Hand.
 Und der Schrei der Bewohner jenes Landes stieg himmelwärts.

591 Das Land nimmt die Spanier auf

Und das Land war weitläufig vor ihnen
 und gesegnet von dem DER NAME
 und seine Leute wie Pferd und Maulesel,
 sie wußten nichts und verstanden nichts,
 im Dunkel gehen sie.
 Die Spanier wurden für sie zu Augen.
 Als die Spanier viele wurden auf dem Erdboden,
 wurde das Land vor ihnen
 wie der Garten des DER NAME, wie das Land Ägypten,
 sie hielten es fest
 und blieben da
 und gaben jenen Orten Namen,
 wie die Namen in ihrem Land.
 Sie lehrten die Bewohner des Landes Gesetze und Rechte
 wie sie wollten.
 Die glaubten an ihren G'tt und an ihren König.
 Sie lernten ihre Werke
 und fürchteten die Tücken der Spanier und ihre Stärke.
 Sie hielten sie für Profeten und Boten des DER NAME
 und fürchteten sich sehr vor ihnen.

Ps 82,5

Nm 10,31

Gn 13,10

592 Spanien besetzt die Neue Welt

Und was ihnen zu wunderbare Erkenntnis war,
 sehr erhaben in ihren Augen
 war die Weisheit des Schreibens und der Schrift.
 Wenn sie sahen,
 daß ein Mensch spricht mit seinem Gefährten aus fernem Lande
 mit einem kleinen Schriftstück wie die Hand eines Mannes,
 dazu sagten sie:
 Der Finger G'ttes ist das.
 Und der Name des Mannes,
 der jenes Land fand, war Ameriko.
 So nannten sie es nach seinem Namen Amerika.
 Peru und Klobokana
 war der Name des Landes früher.
 Und die Spanier nannten des Neue Welt bis heute.
 Kaiser Karl schickte weiter dorthin
 viele und angesehene Fürsten
 und Soldaten und Reiter
 über das Meer auf Schiffen.
 Die nahmen jeden Fußbreit Land

Ps 139,6

Ex 8,15

חזקה mit Gewalt ein.
 את הכל נתנו קורות הזמן בידם: Alles gaben die Zeitläufe in ihre Hand.
 וישם שם הקיסר משנה Der Kaiser setzte dort einen Vertreter ein.
 ותהי אליו הארץ: Und das Land gehörte ihm.
 וילחמו עוד הספרדים Die Spanier kämpften wieder
 עם המלכים הקרובים אליהם mit den Königen in ihrer Nähe
 ויירשום und vertrieben sie
 וישבו תחתם: und setzten sich an ihre Stelle.
 ושמה מצאו ערים גדולות Und dort fanden sie große Städte
 ויושביהם אנשי שכל ומביני מדע: und ihre Bewohner waren gebildete Leute und Wissenschaftler.
 ולהם חוקים ומשפטים Sie haben Gesetze und Rechte
 כאשר בארץ הלזו: wie sie in jenem Lande waren.
 אך אחרי הבעל ילכו Jedoch gehen sie dem Baal nach
 ואת בניהם יעבירי באש למולך und ihre Kinder führen sie durch Feuer für den Molech
 עד היום הזה: bis heute.

593 Die Schätze der Neuen Welt

וימצאו שם נהר גדול Sie fanden dort einen großen Fluß
 ובו בסף וזהב לרוב in dem Silber und Gold in Menge ist.
 וחפירות זהב ואבן יקרה Und derartige Grabungen nach Gold und Edelstein
 לא נראה כזה עד היום: wurden nicht gesehen bis heute.
 וגם כל מיני בשמים יביאו משם לרוב Und auch alle Arten von Duftkräutern gingen sie von dort in Menge;
 ובהמות וחיות ועופות ופרות und Vieh und Wild und Geflügel und Früchte,
 אשר לא נמצאו אתנו die sich nicht bei uns finden,
 מאז היותנו עד היום הזה: seit wir da sind bis heute;
 גם בני הענק מצאו שם Auch Kinder des Riesen fanden sie dort,
 אשר כגובה ארזים גבהם die hochgewachsen sind die die Zedern.
 ויביאו מהם ספרדה אסורים בזיקים Sie bringen welche von ihnen in Ketten gebunden nach Spanien
 והיו הספרדים בעיניהם כחגבים: Und die Spanier waren in ihren Augen wie Grashüpfer.

Nm 13,33

593b Hernán Cortés und Ferdinand Magellan 1519–1521

ויסיפו עוד ללכת מזרח שמש: Sie gingen weiter nach Osten
 ויגיעו עד גבול ארץ הק"אן הגדול und gelangten bis an die Grenze des Gebietes des Großkhan.
 על השוליים: שולטן am Rande: Sultan
 ולו מדינות רבות וערים גדולות לאין מספר: Er hatte viele Provinzen und große Städte ohne Zahl.
 וילחמו עם אנשיו sie kämpften mit seinen Leuten
 ולא עמד איש מפניהם und keiner hielt ihnen stand,
 כי נפל פחד הספרדי עליהם denn die Furcht vor den Spaniern war auf sie gefallen.
 וילכו עד עיר גדולה Sie gingen bis zu einer großen Stadt.
 שמה טימיס"טיטאן Ihr Name war **Timixtitán**,
 אשר סוחריה שרים ואנשיה נכבדי ארץ deren Händler Fürsten und Leute Angesehene des Landes sind
 וילכדוה בערמה und nahmen sie mit List ein
 ויתנוה לשלל und ließen sie plündern.
 ותהי להם עד היום: Sie gehört ihnen bis heute.
 וטימיסטיט"אן עיר גדולה רבתי עם **Timixtitán** ist eine große volkreiche Stadt.
 ובתוך נהר גדול היא יושבת Sie liegt inmitten eines großen Stromes.
 והמים אליה חומה סביב Und das Wasser bildet für sie eine Mauer ringsum
 כוּינִיצ"אָה העיר הגדולה: wie die große Stadt Venedig.
 ותהי Es war
 המלחמה Kustode/Blatthüter

Kampf zwischen den Spaniern
und den Leuten des Großkhan alle Tage.
Nur kam der König nicht selbst zum Kampf,
denn er ist sehr fern von dort
und achtete auch darauf nicht.
Und Ferdinand Magellan,
ein starker tüchtiger Mann und sehr kundig zu Land und zur See,
dem gab der spanische König Karl
fünf große Schiffe
im Jahre zwanzigundfünfhundertundtausend.
Randnotiz: 1520
Er nahm etwa fünfhundert Mann hinein. (500 mit Magellan)
Die gingen auch, alle Städte jenes Landes,
die an der Küste waren, zu erkunden,
wohin sie der Wind gehen lassen würde.
Sie gingen und fanden viele Inseln,
die Molukken-Inseln,
und gingen an Land.
Die Bewohner jenes Landes kamen zu ihnen heraus.
Sie stellten sich zum Kampf mit ihnen auf.
Sie wurden von ihnen geschlagen,
denn ihre Seele ging aus vom Klang der Kanonen.
Eines Tages
zog ein König von den Bewohnern jenes Landes zu ihnen heraus
mit gewaltigem Volk und starker Hand.
Sie stellten sich dort zum Kampf auf.
Auch seine Leute wurden von den Spaniern geschlagen,
denn die Furcht der Batterien war auf sie gefallen.
Von ihnen fielen etwa dreitausend Mann erschlagen zu Boden. (3 000)
Nur der Heerführer Magellan fiel erbeutet zu Boden.
Sie wählten sich einen anderen Mann.
Den setzten sie über sich zum Haupt statt seiner.

Nm 20,20

594 Unterwerfung nach der Tötung Magellans

Als die Leute jenes Landes sahen,
daß das Böse über sie beschlossen war,
sagten sie:
Der Finger G'ttes ist das.
Sie schickten Leute zu den Spaniern
die fielen vor ihnen nieder
und sagten:
Hier, wir sind Diener des großen Kaisers
und wollen ihm Tribut zahlen.
Sie brachten ihnen eine Gabe von Silber und Gold und Gewürzen
in sehr großer Menge

1Sm 20,7.9.17

Ex 8,15

וּשְׂאוּ אֶת פְּנֵיהֶם בַּעַת הַהִיא: Sie nahmen sie auf in jener Zeit.
 וַיִּשְׂמוּ הַסְּפָרְדִּים אֶל כְּלֵיהֶם מִטּוֹב הָאָרֶץ הַהִיא Die Spanier taten in ihre Gefäße vom Besten jenes Landes
 וַיָּשׁוּבוּ אֶל אֶרֶץ סִפְרַד מִקֵּץ שְׁלֹשׁ שָׁנִים und kehrten nach drei Jahren nach Spanien zurück
 בְּשִׂמְחָה וּבטוֹב לִבָּב: froh und guten Mutes.

595 Besteuerung des neuen Landes

וַיִּשֶׂם הַקִּיסָר קָא־רְלוּ מִס Kaiser Karl legten
 עַל הָאָרֶץ הַהִיא וְאֵי הַיָּם jenem Land und den Inseln des Meeres Steuern auf.
 וַיְהִי לוֹ עַד הַיּוֹם Es wurde sein bis heute.
 וְיֵתֶר דְּבָרֵי הָאֲרָצוֹת הָהֵם Der Rest der Geschichte jener Länder,
 הֵלָא הֵם כְּתוּבִי die sind ja geschrieben
 עַל סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי סִפְרַד im Buch der Chronik der Könige Spaniens,
 אֲשֶׁר חֲשַׁבְתִּי לְהַעֲתִיקוֹ das ich dachte abzuschreiben,
 אִם יִגְזֹר יי' בַּחַיִּים: wenn DER NAME Leben zumißt.

596 Französischer Anspruch auf die Kaiserkrone

בַּיָּמִים הָהֵם In jenen Tage
 נָתַן לִיאֹן הָאֲפִיפִיאוֹר אֶל פְּרָאנֶצ' יִשְׁקוּ הַמֶּלֶךְ gab Papst Leon dem König Franz,
 בַּהֲיוֹתוֹ בְּמִי־לָאֵן als er in Mailand war,
 אֶת מַעֲשָׂרוֹת כּוֹמְרֵי צִרְפָּה den Zehnt der Geistlichen Frankreichs,
 לָלֶכֶת לְהִלָּחֵם בְּתוֹגְרָמִים: zu gehen, um gegen die Türken zu kämpfen.
 וַיְהִי כֹאשֶׁר מֵת הַקִּיסָר Als der Kaiser starb,
 וַיִּבְקֹשׁ לְמַלּוֹךְ תַּחֲתָיו wollte er statt seiner herrschen,
 אִם לֹא בִיד חֲזָקָה: und sei es mit Gewalt.
 וַיֹּאסֹר אֶת רֶכְבּוֹ לִבָּא לַאיטָלָא־לִיָּאָה. Er spannte seine Wagen an, nach Italien zu gehen.
 וַיִּשְׁלַח אֵלָיו לִיאֹן מַלְאָכִים Leon schickte ihm Boten,
 לְבַקֵּשׁ הַכֶּסֶף מֵאֵתוֹ: das Geld von ihm zu verlangen.
 וַיַּעַן אֵלָיו Er antwortete ihm:
 אֲנִי אָבִיָּאֲנִי אֵלֶיךָ Ich bringe es zu dir
 וְשִׁמַּת כְּתָר מַלְכוּת רֹמִי בְּרָאשִׁי und du setzt die römische Königskrone auf mein Haupt.
 אַחֲרַי נֵלֵךְ: Danach gehen wir.
 וַיַּגִּידוּ לִיאֹן אֶת דְּבָרֵי פְּרָאנֶצ' יִשְׁקוּ Sie erzählten dem Leon die Worte des Franz,
 וַיַּחֲרֵ אִפּוֹ עָלָיו und er ärgerte sich über ihn.
 וַיִּכְרֹת בְּרִית אֶת קָא־רְלוּ מֶלֶךְ סִפְרַד Er schloß einen Bund mit dem spanischen König Karl,
 אֲשֶׁר בָּחֲרוּ לְקִיסָר den sie zum Kaiser gewählt hatten,
 לְהִלָּחֵם בְּצִרְפָּה: gegen Frankreich zu kämpfen.
 וַיִּשְׁלַח קָא־רְלוּ מַלְאָכִים צִרְפָּתָה Karl schickte Boten nach Frankreich,
 לְהַשִּׁיבוֹ מִדַּעְתּוֹ ihn von seiner Absicht abzubringen.
 וְלֹא יָכֻלוּ: Aber sie konnten es nicht
 וַיֹּאמְרוּ und sagten:
 יְהִי נָא מֶלֶךְ אֵינֶג' לַאֲטִירָה שׁוֹפֵט בֵּינֵינוּ Der englische König soll Schiedsrichter zwischen uns sein.
 וַיַּעֲשׂוּ כֵן: So taten sie.

597 Camp du Drap d'Or/Field of the Cloth of Gold 1520

וַיִּתְּרָאוּ שְׁנֵי הַמַּלְכִּים הָאֵלֶּה Und jene beiden Könige trafen sich
 בְּחֹדֶשׁ מַאִיִּי im Monat Mai
 בְּשָׁנָה אֶחָד וְעֶשְׂרִים וְחָמֵשׁ מֵאוֹת im Jahre einundzwanzigundfünfhundert-
 עַל הַשּׁוּלִיִּים: 1521 Randnotiz: 1521
 וְאֶלֶף Kustode/Blatthüter

undtausend ואלף
 in der Ebene von Ardres בבקעת ארדיר
 zwischen Ardres und Guînes בין ארד"יר ובין ג'ילינ"וס:
 Sie kamen zum Zelt ויבאו האוהלה
 und trafen sich ויועדו יחדיו
 und vergnügten sich freundschaftlich ויתעלצו באהבים
 bis die Sonne unterging עד בא השמש
 und kehrten jeder in Frieden nach Hause zurück. וישבו איש לביתו לשלום:

598 Englisches Bündnis mit Kaiser Karl 1520

Nach einiger Zeit ויהי לימים
 schickte der englische König Boten וישלח מלך אינגלא"טירה מלאכים
 zu Kaiser Karl, אל קא"רלו הקיסר
 und die beiden schlossen einen Bund. ויכרתו שניהם ברית:

599 Kaiser Karl zieht in Italien eine Streitmacht zusammen

In jenen Tagen, als der Kaiser in Worms saß, בימים ההם בשבת הקיסר בנורמא"ציאה
 erhob er das Haupt des Prospero Colonna וישא את ראש פרוספ"רו קולונ"ה
 und machte ihn zu seinem Heerführer. ויעשהו שר צבאו:
 Er kam nach Bologna ויבא אל בו"לונ"ה
 und auch sein Vertreter, וגם את המשנה
 der in Neapel war, אשר בנא"פולי
 brachte siebenhundert Reiter (700) הביא שבע מאות פרשים
 und sechstausend spanische Infanteristen mit. (6 000) וששת אלפי איש רגלי ספרדים עמו:
 Sie vereinigten sich mit der Streitmacht des Papstes ויתחברו עם חיל האפיפיאור
 und wurden zu einer Einheit in seiner Hand. ויהיו לאחדים בידו:
 Damals schickte der Kaiser אז שלח חקיסר
 zu Francesco Sforza, dem Sohn des Mohren, die Worte: אל פראנצ"ישקו שפור"צה בן המ"ורו לאמר
 Halte dich bereit, התיצב והכן לך
 dann will ich dich auf deinen Posten in Mailand zurückbringen. ואשיבך במי"לאן על כנך
 Da freute er sich sehr. וישמח בלבו מאד:
 Er sammelte auch deutsche Kriegsleute ויאסוף נם הוא אשכנזים אנשי חיל.
 und saß in Tarent. וישב בטר"ינטו
 Dort nämlich ist sein Haus bis zur Zeit des Endes. כי שם ביתו עד עת הקץ:

600 Französisches Bündnis mit Venedig

Lautrec, der Vertreter des Königs, ויכתוב לוט"ריק משנה המלך
 schrieb an seinen Herren, den König Franz, Folgendes: אל פראנצ"ישקו המלך אדניו לאמר
 Hüte dich השמר לך
 vor England und vor Burgund und vor Spanien. מאינגלא"טירה ומבורגוניא ומספרד
 Ich stehe hier auf meinem Posten, ואני פה על משמרתי אעמוד
 denn wenn die Herren von Venedig mit uns sind, כי בהיות בעלי ויניצ"יאני אתנו
 brauchen wir uns לא נירא
 vor diesen beiden rauchenden Schwänzen nicht zu fürchten. משני זנבות האודים העשנים האלה:
 Der König schickte nach Venedig וישלח המלך אל ויניצ"יאה
 und erneuerte den Bund mit ihnen. ויחדש עמהם הברית:
 Die schickten ihm den Andrea Gritti zu Hilfe וישלחו את אנד"ריאה גר"יטי לעזרתו
 mit starker Hand. ביד חזקה:
 Damals schickte Lautrec, Der Vertreter des Königs, אז שלח לוט"ריק משנה המלך
 seinen Bruder Lescun את איש"קוד אחיו
 und den Friedrich ואת פידר"יקו

Gonzaga di Pozzuoli גונזא"גה די בוזו"לו
 nach Parma אל פאר"מה
 und sie befestigten es ויחזקוה
 und bleiben darin. וישבו בה:

601 Kampf um Parma 1521

Am vierundzwanzigsten Juli ויהי בארבעה ועשרים לחדש יוליאו
 im Jahre einundzwanzigundfünfhundertundtausend בשנת אחד ועשרים וחמש מאות ואלף:
 Randnotiz: 1521 על השוליים: 1521
 brach der Heerführer Prospero Colonna von Bologna auf ויסע פרוס"פירו שר הצבא מבו"לונניא.
 und nach der Weise des Handwerks וילך לרגל המלאכה
 bis er zu Friedrich, dem Markgrafen von Mantua kam, עד בא פידר"יקו מארק"יז דמאנט"ווה.
 dem Heerführer von Leon. שר צבא ליא"ון.
 sie gingen und belagerten Parma וילכו ויחנו על פאר"מה
 und schütteten gegen es Batterien. וישפכו אליה סוללות:
 Friedrich Pozzuoli verschanzte sich darin ויתחזק פידר"יקו בוזו"לי בתוכה
 und sprach täglich zum Herzen der Soldaten. וידבר על לב אנשי החיל דבר יום ביומו:
 Sie nahten der Mauer ויקרבו אל החומה
 und kämpften um sie. וילחמו אליה
 Viele fielen erschlagen zu Boden. ויפלו רבים חללי ארצה:
 Als sie kämpften, ויהי בהלחמם
 kamen die Spanier in die Stadt ויבואו הספרדים העירה
 und ließen Klein-Parma plündern. ויתנו את פאר"מה הקטנה לשלל:
 Die Soldaten darin gingen über den Fluß, ואנשי החיל אשר בתוכה עברו את הנהר
 der die Stadt durchzieht העובר בתוך.
 und verschanzten sich in Groß-Parma ויתחזקו בעיר פאר"מה הגדולה
 und blieben darin. וישבו בתוכה:
 Lautrec hörte das וישמע לוט"ריק
 und sammelte Soldaten ויאסוף אנשי חיל
 und ging, ihnen zu helfen mit starker Hand. וילך לעזרתם ביד חזקה:

602 Navarra, Flandern und Italien

Mit Franz waren ולא היו עם פראנצ"ישקו
 nur allein die Herren von Venedig in jener Zeit. כי אם בעלי וינצ"יאה לבדם בעת ההיא:
 Und obwohl er allein war, ואף גם זאת בהיותו לבדו
 nahm er seine rechte Hand nicht zurück לא השיב ימינו אחור.
 und brachte großzügig ובנפש רחבה
 den König von Navarra in sein Königreich zurück. השיב את מלך נאב"ארה במלכותו.
 Er nahm Fuenterrabía mit Gewalt. וילכוד את פונ"טו ראב"יאה ביד חזקה:
 In jenen Tagen fiel Robert de La Marck בימים ההם מרד רוב"ירטו דילה מא"רציאה.
 von seinem Herren Kaiser Karl ab בק"ארלו הקיסר אדוניו
 und folgte Franz. וילך אחרי פראנצ"ישקו:
 Die Haufen des Königs verwüsteten und verdarben ויתעיבו וישחיתו גדודי המלך
 alle Gebiete Flanderns בכל גלילות הפיא"נדרה
 in jenen Tagen. בימים ההם:
 Da sammelte Karl Soldaten. ויאסוף קאר"לו אנשי חיל.
 Die nahmen alle Städte Roberts ויקחו את כל ערי רוב"ירטו
 und auch וגם
 Kustode/Blatthüter את

die Stadt Florenz nahm er. את העיר פלורנצ'יאה לקח
 Sie fanden dort den Sohn **Roberts** וימצאו שם את בן רוב'ירו
 und legten in ihn Fesseln. ויאסרוהו בנחושתים:
 Und auch zu der Stadt, in der **Robert** war, וגם אל העיר אשר רוב'ירו שם
 ging der Heerführer des Kaisers הלך שר צבא הקיסר
 und nahm sie ein. וילכדנה.
Robert wurde lebend gefangen. ורוב'ירו נתפש חי
 Er schickte ihn mit seinem Sohn zum Kaiser. וישלחהו אל הקיסר עם בנו:
 Der steckte sie wegen ihrer Untreue, die sie begangen hatten, ויתנם במעלם אשר מעלו בו
 ins Gefängnis. בבית הסוהר:

603 Entlastungsmanöver während der Belagerung Parmas

Als sie **Parma** belagerten, **בהיותם** צרים על פאר'מה
 kam **Guicciardini**, der Legat des Papstes, בא הגוויצ'רדינו פקיד האפיפיאור
 und sagte zu **Prospero**: ויאמ' אל פרוספ'ירו
 Der Herzog von Ferrara ist ausgezogen, יצא יצא דוכוס פיר'ארה
 mit **Modena** und **Reggio** zu kämpfen mit starker Hand. להלחם במוד'ינה ור'יזו ביד חזקה.
 Und ihr sollt euch dorthin wenden. ואתם פנו ולכו לכם שמה:
 Er hörte die Kunde von Lautrec, וישמע גם את שמע לוט'ריק
 dem Vertreter des Königs, משנה המלך
 der ihnen folgte, הנוסע אחריהם
 und ließ von der Stadt ab, ויעל מעל העיר
 und kehrte zurück und ging nach **Brescello**. וישוב אחור וילך לבר'יסילו:
 Er zog über den Fluß Po ויעבור את הנהר פ'וא
 und gelangte bis **Casalmaggiore**. עד קאס'אל מא'זור הגיעו:
 Sie fanden dort die Schweizer und die Deutschen, וימצאו שם את השויצ'ארי ואת האשכנז'
 die Papst Leon אשר הביא ליא'ון האפיפיור
 in jener Zeit nach Italien geholt hatte. לאיט'אליאה בעת ההיא:
 Damals ging der Kardinal **Julius de Medici**, אז הלך החשמן יו'ליאו די מיד'יצי.
 das ist der Julius, הוא יו'ליאו
 den sie nach Hadrian zum Papst wählten, אשר בחרו לאפיפיאור אחר אדר'יאנו.
 dem sie den Namen Clemens VII. gaben, ויקראו שמו קלימ'ינטו השביעי.
 die Soldaten zu besuchen. לראות באנשי החיל:
 Da staunten die Heerführer ויתמהו שרי הצבא
 über seine Schärfe und sein Urteil על חריצותו ומשפטו
 und seinen guten Rat und seine Kraft. ועצתו הטובה וגבורתו.
 Sie entschlossen sich, ihm zu gehorchen, ויסורו למשמעתו
 wichen nicht nach rechts oder links. לא נטו ימין ושמאל:
 Auch die Franzosen zogen über den Fluß Po ויעברו גם הצרפתים את הנהר פ'וא
 und gingen ihnen entgegen, mit ihnen zu kämpfen. וילכו לקראתם להלחם במ
 Aber die Schweizer, die bei **Lautrec** waren, ולא רצו השויצ'ארי אשר עם לוט'ריק
 wollten nicht mit ihm gehen, ללכת אתו
 mit ihren Brüdern zu kämpfen, להלחם באחיהם
 und kehrten nach Hause zurück. וישובו איש לביתו:
Prospero, der Heerführer des Kaisers, ging וילך פרוספ'ירו שר צבא הקיסר
 bis **Corte de Frati** עד קור'טי די פ'רה
 und traf die Reiter ויפגע בפרשי

der Franzosen und die leichten Pferde.
 Sie wurden von ihm geschlagen
 und flohen.
 וינגפו מפניו
 וינסו:

604 Unterlegenheit der Franzosen

Die Franzosen sahen die Stärke jener Streitmacht,
 und die Sprachen darin
 und fürchteten sich vor ihnen
 und zogen über den Fluß **Adda**,
 sich zu bewahren, damit die Feinde nicht herüberkämen
 und ihre Hoffnungen enttäuscht würden,
 denn ein Volk verlorenen Rates waren sie.
Prospero stellte achttausend Schweizer auf
 in **Caravaggio**.
 Er zog vor ihnen
 und ging nach **Rivolta**.
 ויראו הצרפתים את עוצם החיל ההוא
 ואת הלשונות אשר בו:
 וייראו מפניהם
 ויעברו את הנהר אד"ה.
 לשמור פן יעברו האויבים
 ונכזבה תוחלתם
 כי גוי אובד עצות המה:
 ופרוספ"ירו העמיד שמנת אלפים שויצ"ארי
 בקארא"באצו.
 והוא עבר לפניו
 וילך לריב"ולטה:

604b Manöver der Kaiserlichen

Er wies tückischerweise an,
 eine Brücke über die **Adda** zu schlagen
 und führte das Volk von fern darüber
 ohne daß die Franzosen etwas
 von alledem merkten.
 Die Franzosen wichen zurück
 und gingen nach **Mailand** mit den Venezianern
 und befestigten es.
 Und auch die Franzosen in der Festung verschanzten sich sehr.
Prospero ging weiter auf seinen Märschen
 und ließ sich in **Marignano** nieder,
 bis die Kanonen kamen.
 Am neunzehnten November (1521-11-19)
 nahten sie der Stadt
 und gingen bis an die Befestigungen
 und stellten sich zum Kampf mit ihnen auf
 und eine große Menge starb.
 Und den **Teodoro Trivulzio**
 setzte Lautrec in das Tor, das das römische genannt wird,
 es zu bewachen,
 denn er fürchtete sich vor den Leuten der Stadt,
 weil er das Blut ihrer Fürsten wie Wasser vergossen hatte.
Teodoro Trivulzio wurde von ihnen geschlagen.
 Sie ergriffen ihn lebend an jenem Tage.
 Die Leute der Stadt verschworen sich gegen die Franzosen,
 denn sie waren gegen sie verbittert.
 Sie brachten die Streitmacht des Kaisers und des Papstes in der Nacht
 in die Stadt.
Prospero ging durch ihre Straßen die ganze Nacht
 und sprach zum Herzen der Leute von Mailand.
 Er sagte zu ihnen:
 Fürchtet euch nicht.
 Die Franzosen versammelten sich bei
 Kustode/Blatthüter
 ויצו בערמה
 לעשות גשר על אד"ה.
 ואת העם העביר מרחוק
 ולא ידעו הצרפתי' מאומה
 מכל אלה:
 ויסוגו הצרפתים אחור
 וילכו מילא"נה עם הווינצ"יאני
 ויחזקוה.
 וגם הצרפתים אשר במצודה התחזקו מאד:
 וילך עוד פרוס"פירו למסעיו
 וישב במאר"יניאן
 עד בא האלים המנגחים:
 והיה בתשעה עשר יום לחדש נובימ"רי
 ויקרבו העירה
 וילכו עד המצודות
 ויערכו אתם מלחמה
 וימות עם רב:
 ואת טיאוד"ורו טריא"ולציאו
 שם לוט"ריק בשער הנקרא רומיי
 לשומרה
 כי ירא מאנשי העיר.
 על אשר שפך דם שריהם כמי':
 וינגף טיאוד"ורו מפניהם
 ויתפשוהו חי ביום ההוא:
 ויקשרו אנשי העיר על הצרפתים קשר
 כי נפשם מרה עליהם:
 וביאו את חיל הקיסר והאפיפיאור בלילה
 בתוך העיר.
 וילך פרוס"פירו ברחובותיה כל הלילה
 וידבר על לב אנשי מילאן.
 ויאמר אליהם
 אל תיראו:
 ויאספו הצרפתים אל

dem Park, הוא גן המצודה.
 das ist der Garten der Festung, ושימו כל כליהם שם:
 und brachten alle ihre Waffen dorthin. וילכו לקומ"ו עם האלים המנגחים.
 Sie gingen nach Como mit den Kanonen ושימו בתוכה משמר:
 und legten eine Besatzung hinein. ויהי לשלשת ימים
 Nach drei Tagen וישלח פרוס"פירו אל מא"רקזי פישק"ארה
 schickte Prospero nach dem Markgrafen von Pescara עם הספרדים אל קו"מו
 mit den Spaniern nach Como. וילחמו אליה
 Sie kämpften gegen es וימות עם רב:
 und eine große Menge starb. ויכו חומותיה
 Sie schlugen ihre Mauern ויפילום ארצה.
 und brachten sie zum Einsturz. ויראו הצרפתים ויושבי העיר
 Die Franzosen und die Bewohner der Stadt sahen, כי אין לאל ידם
 daß ihre Kraft nicht zum Himmel reicht, ויצאו אל המא"רקזי
 und gingen zu dem Markgrafen. ויכרות להם ברית שלום.
 Der schloß mit ihnen Frieden ויתנו העיר בידו:
 und sie gaben die Stadt in seine Hand. ויהי כבוא הספרדים העירה
 Als die Spanier in die Stadt kamen, ויתנוה לשלל
 ließe sie sie plündern. ויחר אל המא"רקזי ואל פרוס"פירו מאד
 Das ärgerte den Markgrafen und den Prospero sehr, כי על אפם ועל חמתם עשו הדבר הזה:
 denn gegen ihren Willen und Absicht taten sie das.

605 Kampf um Cremona

Damals fiel Cremona vom König ab, אז תפשע קר"ימונה במלך
 und Monseigneur de Lescun der Bruder von Lautrec וילך שם מונס"יור דיל איס"קוד אח לוט"ריק
 ging mit starker Hand dorthin. ביד חזקה:
 Er schüttete Batterien gegen sie. וישפוך אליה סוללות
 Und auch die Franzosen in der Festung füllten ihre Hand וגם הצרפתים אשר במצודה מלאי את ידם
 tags und nachts. יומם ולילה
 Die ganze Stadt erregte sich. ותהום כל העיר:
 Die Franzosen kamen in die Stadt über den Turm ויבואו הצרפתים העירה דרך המגדל.
 und legten eine Besatzung hinein. ושימו בתוכה משמר:

Rut 1,19

606 Unterwerfungen unter den Kaiser

Prospero brach auf ויסעו פרוספ"ירו
 und der Markgraf von Mantua, von Mailand, ומאר"קיס מאנט"ואה ממ"לאן
 nach Cremona zu gehen. ללכת אל קר"ימונה
 Sie hörten, וישמעו
 daß Papst Leon gestorben war כי מת לי"און האפיפ"יאור.
 in der Nacht des ersten Dezember בליל יום ראשון דיצ"מר
 im Jahre einundzwanzigundfünfhundertundtausend. בשנת אחד ועשרים וחמש מאות ואלף.
 Randnotiz: 1251 על השוליים: 1251
 Da wurde ihr Herz weich וירך לבבם
 und sie kehrten zurück. וישבו אחור:
 Als sie in Mailand waren, ויהי בהיותם במ"לאן
 gaben die Fürsten von Piacenza dem Kaiser die Hand ויתנו שרי פלאזינ"ציאה יד אל הקיסר.
 und schickten nach dem Prospero um Hilfe. וישלחו אל פרוס"פירו לעזרה.
 Der schickte die Schweizer, die in Caravaggio waren. וישלח את השוויצ"ארי אשר בקא"ראבצו.
 Die blieben dort. וישבו שם:
 Die Fürsten וישמעו

von Parma hörten das שרי פאר"מה
und gaben ebenfalls dem Kaiser die Hand. ויתנו גם הם יד אל הקיסר.
Sie schickten auch dorthin Soldaten. וישלחו גם שם אנשי חיל.
Und die Franzosen kehrten nicht wieder dorthin zurück. ולא שבו אליה הצרפתים עוד:

607 Wahl von Papst Hadrian VI. und Seuche 1522

Die Kardinäle wählten **ויבחרו** החשמנים
den Hadrian Fiamingo zum Papst באד"ריאנו פיאמ"ינגו לאפיפיאור.
als er in Spanien war. בהיותו בספרד
Und er wußte es nicht. והוא לא ידע:
Es war eine große Seuche in Rom und Umgebung ותהי מגפה גדולה בר"ומה וסביבותיה
und in ganz Italien in jenen Tagen. ובכל איטא"ליאה בימים ההם:
Es gab keine Stadt, לא היתה קריה
die ihr versperrt war, אשר שגבה ממנה.
und eine große Menge starb וימות עם רב.
in jenen drei Jahren. בשלש השנים ההם:

Dt 2,36

608 Osmanen: Aufstand Gasalis 1520–1521

Gasali sagte **ויאמר** גא"זילי
im Jahre des Todes des Türken Selim: בשנת מות ס"לים התוגר
Ich bin frei von meinem Schwur, נקיתי משבועתי
den ich ihm geschworen hatte. אשר נשבועתי אליו:
Er überhob sich und sagte: ויתנשא לאמר
Ich werde regieren im ganzen Lande Aram, אני אמלוך בכל ארץ ארם.
denn sein Sohn Suleiman ist in alledem nicht erfahren. כי לא נסה סו"לימאן בנו בכל אלה:
Er fertigte sich Wagen und Reiter ויעש לו רכב ופרשים
und sammelte den Rest der entronnenen Mamluken zu sich. ויאסוף את יתר פליטת המאמא"לוקי אליו:
Er sprach zum Herzen der arabischen Fürsten וידבר על לב שרי הערביים
und auch sie neigten ihm zu. ויטו גם הם אחריו.
und hoben ihn sehr hoch. וינשאווהו מאד:
Er sprach sich ab mit den Geistlichen auf Rhodos והיו דבריו עם הכומרים אשר ברוד"ו.
und erbat von ihnen Waffen und Galeeren. וישאל מהם כלי מלחמה וספינות משוטטות:
Auch an **Khai'r Bey**, den Vertreter in Ägypten, וגם אל קאר"יביו המשנה אשר במצרים.
schickte er die Worte: שלח לאמר
Jetzt haben wir zu lachen, זה עת לשחוק.
denn der Mann, der uns nach dem Leben trachtete, כי מת האיש המבקש את נפשנו
und der unser Blut wie Wasser vergoß, ist tot. ואשר שפך דמנו כמים
Und jetzt wollen wir mit seinem Sohn klug umgehen, ועתה הבה נתחכמה לבנו
damit er nicht mehr wird, פן ירבה
denn mein ist die Rache an dem Bluthause. כי לי נקם עם בית הדמים
Aber **Khai'r Bey** vertraute nicht auf Gasali ולא האמין קאר"יביו אל ג"אזילי
und wies an, ויצו
und sie töteten den Mann, ויהרגו את האיש
den er zu ihm geschickt hatte. אשר שלח אליו:
Und an den Türken Suleiman schickte er die Nachricht: ואל סוליימ"אן התוגר שלח לאמר
So und so sprach dein Diener zu mir. כדברים האלה דבר אלי עבדך:
Kustode/Blatthüter וילך

1Kg 1,5

Koh 3,4aß

Ps 79,3

609 Anfangserfolge Gasalis

Gasali ging **וילך** גאזי"לי
 und nahm **Beirut** ein וילכוד את באר"וט.
 und Tripolis und die Städte und Festungen, ואת טר"יפולי ואת הערים והמצודות
 die die Türken hatten, אשר לתוגרמים
 und brachte sie blutig in die Fragewelt hinab. ויורידם בדם שאלה:

1Kg 2,9

610 Gasalis Ende 1521-02

Suleiman hörte die Nachricht über Gasali. **וישמע** סו"ליימאן את שמע גאזי"לי.
 Er schickte den **Ferhad Pascha** dorthin mit starker Hand. וישלח שמה את פאר"אט באש"ה ביד חזקה
 Gasali hörte das **וישמע** גאזי"לי
 und fürchtete sich und ihm war sehr angst. ויירא ויצר לו מאד
 Er kehrte nach Damaskus zurück. **וישוב** דמשק:
Ferhad ging in seinen Märschen **וילך** פא"ראט למסעיו
 und lagerte vor der Stadt. ויחן על פני העיר:
 Gasali ging ihm mit starker Hand entgegen. ויצא גאזי"לי לקראתו ביד חזקה
 Sie lagerten einander gegenüber. ויחנו מנגד:
 Es kam der Tag, da stellten sie sich dort zum Kampf auf. ויהי היום ויערכו שם מלחמה.
 und Gasali wurde von ihnen geschlagen und fiel zu Boden. וינגף גאזי"לי מפניהם ויפול ארצה:
 Der Rest der entronnenen Mamluken **ויתר** פליטת המאמ"אלוקי
 wurde mit Schwertes Schneide geschlagen. הוכו לפי חרב:
Ferhad brachte **וישוב** פאר"אט
 das ganze Land Aram und das ganze Land Ägypten zurück. את כל ארץ ארם וארץ מצרים.
 zu seinem Herrn Suleiman in jener Zeit. אל סו"ליימאן אדוניו בעת ההיא:
 Er kam nach Damaskus **ויבא** דמשק
 und schloß mit ihnen einen Friedensbund **ויכרות** להם ברית שלום
 und kehrte in sein Land zurück. **וישוב** אל ארצו:

Gn 32,8

611 Suleiman plant Krieg gegen Ungarn

Es war zur Höhe des Jahres, **ויהי** לתקופת השנה
 da wollte **Suleiman** um **Belgrad** **ויואל** סו"ליימאן להלחם בב"לגראדו
 in den Grenzen **Ungarns** kämpfen. אשר בגבולי אונגאריאה.
 Dort waren alle Waffen, die die Ungarn **ושם** כל כלי המלחמה אשר לקחו הא"ונגרי
 seinen Vätern **Murad** und **Mehmed** weggenommen hatten, מאמ"ורט וממהומ"יט אבותיו.
 im Hause ihrer Statuen. בבית פסיליהם:

612 Leichte Erfolge Suleimans in Ungarn

Suleiman ging bis **Sofia** **וילך** סו"ליימאן עד סופ"יאה
 Und die Ungarn merkten nichts. והאונגרי לא ידעו מאומה.
 Er blieb dort einige Tage. **וישב** שם ימים אחדים:
 Und **Ludwig**, Sohn **Ladislau** **ולוד** וביקו בן לאדיס"לאו
 war König von Ungarn in jener Zeit **מלך** לאונגאריאה בעת ההיא:
 und war ein Knabe. והוא נער
 Seine Fürsten verzehrten alles, was ihm gehörte **ויאכלו** שריו את כל אשר לו
 und er gewann keine Kraft. ולא עצר כח.
 Sie zögerten, ihm zu Hilfe zu kommen. **ויתמהמהו** לבא בעזרתו:
 Suleiman ging **וילך** סו"ליימאן
 und belagerte **Belgrad** **ויחן** על ב"ל גרא"דו
 und schlug seine Mauern viele Tage. **ויכה** חומותיה ימים רבים:

Sie kämpften gegen es וילחמו אליה
 und nahmen es mit Gewalt ein ולכדוה ביד חזקה
 am zwanzigsten Tge des Monats August בעשרים יום לחדש אגוס"ט
 im Jahre einundzwanzigundfünfhundertundtausend. בשנת אחד ועשתם וחמש מאות ואלף.
 Randnotiz: 1521 על השוליים: 1521
 Viele fielen erschlagen zu Boden in jenem Kampf. ויפלו רבים חללים ארצה במלחמה ההיא:
 Und das ganze Volk des Landes exilierte Suleiman. ואת כל עם הארץ הגלה סולימ"אן
 Er legte eine Besatzung hinein וישם בתוכה משמר
 und kehrte in sein Land zurück. וישוב אל ארצו:

613 Französische Bedrohung Mailands

Nach dem Tode des Papstes Leon ויהי אחרי מות ליא"ון האפיפיאור
 sagte König Franz: ויאמר פראנצ'ישקו המלך
 Es ist Zeit zu handeln. עת לעשות
 Er brachte zweiundzwanzigtausend Schweizer ויבא עשרים ושנים אלף שויצ"ארי
 und gab ihnen Lohn. ויתן את שכרם:
 Auch in Frankreich sammelte er Soldaten וגם בצרפת אסף אנשי חיל
 und schickte den Bastard von Savoyen וישלח את ממזר שא"בויה ביד חזקה:
 Die verbanden sich mit den Schweizern ויתחברו עם השויצ"ארי
 und mit der Streitmacht des Lautrec, der in Italien war, ועם חיל לוט"ריק אשר באיטא"ליאה
 und mit den Venezianern ועם הויניצ"יאני
 und wurden zu einer Größe an jenem Tage. ויהיו לאחד'י ביום ההוא:
 Ihre Gemusterten waren sechzigtausend. (60 000) ויהי פקודיהם ששים אלף:
 Sie gingen östlich von Mailand mit starker Hand. וילכו קדמת מי"לאן ביד חזקה:
 Prospero Colonna fürchtete sich וירא פרוס"פירו קול"ונה
 und befestigte die Stadt. ויחזק את העיר:
 Er sprach zum Herzen des Volkes des Landes. וידבר על לב עם האדץ.
 Sei sagten alle: ויאמרו כלם
 Wir wollen lieber sterben מות נמות
 als wieder dem Lautrec zu dienen, ולא נשוב לעבוד את לוט"ריק
 der das Blut unserer Fürsten wie Wasser vergoß אשר שפך דם שרינו כמים
 und auch unser Geld verzehrte. ויאכל גם אכול את כספנו:

Ps 79,3

614 Judenhüte in Mailand

Und auch die Juden bedrängte Lautrec, וגם את היהודים הצר לוט"ריק
 als er in Mailand war, בהיותו במי"לאן
 und befahl ihnen, ויצום
 die grünen Hüte auf ihren Kopf zu setzen, לשים הכובעים הירוקים בראשם
 hoch wie die Moskowitzschen, גבוהים כמוסק"וביטי
 um das Volk des lebendigen G'ttes zu schmähen. למען חרף עם אלדים חיים
 Aber DER NAME wollte nicht ולא אבה יי
 und stieß ihn von dem Boden Mailands wie es heute ist. וידיחו מאדמת מי"לאן כיום הזה:

615 Kampf um Mailand 1522

Prospero wies an ויצו פרוס"פירו
 und sie gruben einen großen Graben rings um die Festung, ויעשו חפירה גדולה סביב למצודה
 die noch in der Hand der Leute des Königs war, אשר עודנה ביד אנשי המלך
 und setzte eine Wache hinein. וישם בתוכה משמר:
 Nach zwei Tagen ויהי לשנים ימים
 kamen ויבואו
 Kustode/Blatthüter הצרפתים

הצרפתים die Franzosen,
 לצאת אל גן המצודה. um in den Garten der Festung zu gehen,
 ולא יכלו עבור konnten aber nicht hinüber,
 כי החפירה בתוך: denn der Graben war dazwischen.
 ויצו פרוס"פירו Prospero wies an
 ויתנו אות מלחמה und sie gaben das Zeichen zum Kampf
 ויריעו פעמים שלש und bliesen dreimal
 לכסות את עם הארץ: um das Volk des Landes zu versammeln.
 ויקומו כלם כמעט רגע Sie erhoben sich alle fast in einem Moment,
 ואיש כלי מלחמתו בידו. jeder seine Waffen in der Hand.
 וישמח פרוספ"ירו שר הצבא מאד: Da freute sich der Heerführer Prospero sehr.
 ויהיו פקודיהם ארבעים אלף Ihre Gemusterten waren vierzigtausend (40 000)
 ובתוכם תשע אלפים נושאי סוללות: und unter ihnen neuntausend Batterie-Träger. (9 000)

616 Kämpfe um Mailand und Pavia

וילכו מאר"קו אנט"וניאו קו"לונה. Marcantonio Colonna/index[P]Marcantonio, geb. 1478 Colonna, ital.
 ומרעהו קאמ"ילו טריא"ולציאו Condottiero, gest. 1522
 לראות את ערות העיר סביב. und sein Gefährte Camillo Trivulzio gingen,
 ויורו המורים מעל ההומה. die Blöße der Stadt rings zu sehen.
 ויכום ויפלו ארצה וימותו: Da schossen die Schützen von der Mauer
 und trafen sie und sie fielen zu Boden und starben.
 ויחר לשרי צבאות המלך מאד Das ärgerte die Heerführer des Königs sehr.
 ויספדו עליהם לאמר: Sie trauerten um sie und sagten:
 איך נפלו גבורים: Wie sind Helden gefallen!
 ויראו הצרפתים Die Franzosen sahen,
 כי אין לאל ידם daß ihre Kraft nicht zum Himmel reicht,
 לבא אל המצודה. zur Festung zu gelangen.
 ויעלו מעל העיר Da ließen sie von der Stadt ab
 וילכו לקאס"ינו und gingen sie nach Casino,
 לבלתי תת עובר ושב לפא"ויאה. niemanden vorüberzulassen nach Pavia.
 ואנט"וניאו ליו"א והספרדי' בתוכה Antonio de Leyva und die Spanier waren in der Stadt
 בימים ההם: in jenen Tagen.
 אז בא פראנצ'ישקו שפור"צה בן המ"ורו Damals kam Francesco Sforza der Sohn des Mohren
 ועמו חמשים ומאתים פרשים mit fünfzigundzweihundert Reitern (250)
 ושבעת אלפים אשכנזים. und siebentausend Deutschen
 וישב בפא"ויאה ימים אחדי': und blieb in Pavia einige Tage.
 ויצא פרוס"פירו ממ"לאן Prospero zog aus Mailand
 וגם פרא"נצישקו יצא לקראתו und Francesco zog ihm entgegen
 ויבואו מילא"נו: und sie kamen nach Mailand.
 ופידר"יקו דוכוס מאנט"ואה und Friedrich, der Herzog von Mantua
 נשאר בפא"ויאה blieb in Pavia,
 לשומרה בעת ההיא: es zu bewachen in jener Zeit.
 ויעברו אצל האויבים Sie gingen hinüber zu den Feinden
 ולא ידעו ולא הבינו und die merkten und verstanden nichts
 עד בואם מילא"נו bis sie nach Mailand gekommen waren.
 ויחר ללוט"ריק מאד: Das ärgerte den Lautrec sehr.
 ויצא כל העם לקראתו Das ganze Volk zog ihm entgegen.
 ויקראו בקול גדול Sie riefen mit lauter Stimme.
 ותבקע הארץ לקולם: Die Erde bebte von ihrem Klang.
 וילכו הצרפתים Die Franzosen gingen
 ויחנו על פא"ויאה. und belagerten Pavia.
 ויכינו Sie bereiteten

2Sm 1,19b.25.27

1Kg 1,40

האלים: die Kanonen vor.
 Und achthundert Spanier (800) ושמנה מאות ספרדים
 schickte Prospero שלח פרוס"פירו בעזרתה.
 Sie zogen mitten durch die Feinde im Dunkel der Nacht ויעברו בתוך האויבים באישון לילה
 und die erkannten sie nicht. ולא הכירם.
 Zur Morgenwache ויהי באשמורת הבוקר
 kamen sie in die Stadt ויבואו העירה:
 und befestigten sie ringsum ויחזקו סביב סביב
 und verteilten die Mauerabschnitte. ויחלקו החומות:

617 Schlacht bei Bicocca 1522-04-27

Die Franzosen kamen an das Tor, das nach Mailand geht, ויבואו הצרפתים בשער הפונה מי"לאן.
 und brachten seine Mauern zum Einsturz. ויפילו חומותיה
 Sie stellten sich ihnen zum Kampf ויערכו אליה מלחמה
 und die Schweizer und die Gascogner gingen voran, zu kämpfen. והשויצ"ארי והגא"שקוני הלכו ראשון' להלחם
 Von ihnen fiel eine Menge ויפלו מהם עם רב
 und sie wichen zurück. ויסוגו אחור:
 So taten sie Mal um Mal, ויעשו כן כפעם בפעם
 den die Leute der Stadt hatten sich verschanzt. כי התחזקו אנשי העיר
 Viele fielen erschlagen zu Boden. ויפלו רבים חללים ארצה:
 Prospero kam nach Binasco. ויבא פרוספ"ירו אל בינא"סקו
 Der Kampf gegen die Franzosen war vorn und hinten. ותהי המלחמה על הצרפתים פנים ואחור
 Viele wurden lebend gefangen. ורבים נתפשו חיים:
 Prospero kam hinzu, ופרוספ"ירו הקריב
 er kam nach Certosa, das ist ein Höhenheiligtum der Geistlichen. ויבא אל הצירט"וזה היא במת הכומרים.
 Die Franzosen ließen von der Stadt ab. ויעלו הצרפתים מעל העיר.
 Sie gingen nach Sant' Angelo im Dunkel der Nacht, וילכו לה"נטו אנ"גילו באישון לילה
 denn sie fürchteten sich vor ihm. כי פחדו מפניו:
 Da kehrte Prospero nach Casino zurück, וישוב פרוס"פירו לקאס"ינו
 denn er fürchtete, כי ירא
 daß sonst die Franzosen nach Mailand gingen. פן לכו הצרפתים מילא"נו
 Von dort ging er nach Bicocca וילך משם אל הביק"וקה
 und verschanzte sich dort. ויתחזק שם:
 Da gingen auch die Franzosen nach Bicocca וילכו גם הצרפתים אל חביק"וקה
 und lagerten gegenüber. ויחנו מנגד:
 Prospero schickte an den Herzog Francesco, וישלח פרוס"פירו אל פרא"נצישקו הדוכוס
 der in Mailand war und sagte: אשר במי"לאן לאמר
 Geh du und die Leute, die dir folgen. צא אתה והאנשי אשר ברגליך
 Da ging auch er mit achttausend Batterie-Trägern (8 000) ויצא גם הוא ועמו שמנת אלפים נושאי סוללות
 und dreißigtausend von den gepanzerten Bewohnern der Stadt ושלישים אלף מיושבי העיר לובשי שריונות
 und den Kanonen. (↑ 30 000) והאלים המנגחים:
 Als er kam, ויהי כבואו
 da kämpften sie והנם נלחמים
 und das Stöhnen der Todgeweihten wurde weithin gehört. וישמע למרחוק אנקת בני תמותה:
 Da gingen die Schweizer, die die Franzosen hatten, mit starker Hand וילכו השויצ"ארי אשר לצרפתים ביד חזקה
 bis zu der Stelle der Kanonen. עד מקום האילים:
 Und Prospero wies an ויצו פרוס"פירו
 und sie gaben ויתנו
 Kustode/Blatthüter בהם

Feuer hinein. בהם אש.
 Da fielen viele erschlagen zu Boden. ויפלו רבים חללים ארצה:
 Und Francesco und die Leute, die ihm folgten, ופראנצ'סקו והאנשים אשר ברגליו
 standen gegenüber von der Seite der Stadt her. עמדו מנגד מצד העיר:
 Prospero sah die Reiter der Franzosen וירא פרוס"פירו את פרשי הצרפתי'
 auf sich zu kommen באים לקראתו.
 und rief die Italiener ויקרא את האיטא"לקיים
 und sie stellten sich zum Kampf mit ihnen auf. ויערכו אתם מלחמה:
 Da fielen viele von den Franzosen ויפלו רבים מהצרפתים חללים
 erschlagen und verwundet zu Boden. ונגפים ארצה.
 Die Übrigen wichen zurück, ויסוגו הנשארים אחור
 denn die Furcht der Batterien war auf sie gefallen. כי נפל פחד הסוללות עליהם:
 Und auch die Franzosen, וגם הצרפתים
 die gegangen waren, mit den Leuten der Stadt zu kämpfen, אשר הלכו להלחם באנשי העיר
 die bei dem Herzog waren, אשר עם הדוכס
 wurden von der Vielzahl der Batterien geschlagen הוכו מרובי הסוללות
 und fielen zu Boden ויפלו ארצה
 und die Übrigen wichen zurück. ויסוגו הנשארים אחור:
 Da sahen die Heerführer der Venezianer, ויראו שרי צבאות ויניצ"אני
 daß die Franzosen nicht stand hielten, כי אין לצרפתים תקומה
 und sammelten sich ויאספו
 und nahmen die Kanonen ויקחו האלים המנגחים
 und gingen zum Fluß **Adda**. וילכו אל הנהר אד"ה
 Ihr Leben hatten sie zur Beute. ותהי להם נפשם לשלל:
 Und **Prospero** verfolgte sie nicht. ולא רדף פרוס"פירו אחריהם
 Die Deutschen fragten nämlich nach ihrem Geld. כי שאלו האשכנזים כסף
 Und er wurde sehr zornig. ויחר אליו מאד:

618 Cremona, Lodi, Marignano, Pizzighettone, Pavia

Die übrigen Franzosen gingen nach **Cremona** והצרפתים הנשארים הלכו אל קרימ"ונה
 und befestigten es. ויחזקו
 Und den Fürsten **Bonnivet** ואת השר בונ"ה ווא"לי
 schickten sie nach Lodi zum Schutz. שלחו אל לוד"י לשומרה:
Prospero sammelte seine Leute. ויאסוף פרוס"פירו את אנשיו
 Und die Leute von Mailand gingen jeder nach Hause. ואנשי מיל"לאן הלכו איש לביתו:
 Er ging nach **Marignano** und gab den Deutschen Geld. וילך למאר"יניאן ויתן לאשכנזים כסף.
 Am Folgetage eilte er nach Lodi und belagerte es. והיה ממחרת ויחפז ללכת ללוד"ו ויחן עליה:
 Sie kämpften gegen es וילחמו אליה
 und steigen auf die Befestigungen ויעלו על המצודות
 und nahmen es ein וילכדו
 und ließen es plündern. ויתנו לשלל
 und eine große Menge starb. וימות עם רב:
 Und die übrigen Franzosen flohen hastig ויתר הצרפתי' נחפזו לברוח
 und sie verfolgten sie וירדפו אחריהם
 und schlugen sie gewaltig. ויכום מכה רבת.
 Und die Übrigen wurden lebend gefangen. והנשארים נתפסו חיים:
 Er brach von dort auf ויסע משם
 und belagerte **Pizzighettone** ויחן על פיצני"טון
 Sie gaben die Stadt in seine Hand, ויתנו העיר בידו
 denn sie waren vor ihm erschrocken. כי נבהלו מפניו:
 Er wandte sich und ging gegen **Cremona** und belagerte es. ויסוב וילך אל קרימ"ונה ויחן עליה:
 Die Heerführer schickten zu ihm und sagten: וישלחו אליו שרי הצבא לאמר

Laß ab von uns. הרף מעלינו
 Dann wollen wir nach Frankreich schicken. ונשלחה צרפתה:
 Wenn dann der König uns keine Hilfe schickt והיה אם לא ישלח המלך לעזרתנו.
 innerhalb von vierzig Tagen, (40) בעוד ארבעים יום
 dann geben wir die Stadt in deine Hand ונתנה העיר בידך
 und gehen frei unseres Weges. ונלכה לדרכנו חפשים:
 Prospero hörte auf sie וישמע פרוס"פירו לקולם
 und kehrte nach Pavia zurück. וישוב אל פאוויא"ה:
 Nach der Zeit ויהי לימים
 gaben sie die Stadt in seine Hand, ויתנו העיר בידו
 doch nicht die Festung, אך לא המצודה
 denn die war ihnen nicht vom König gegeben worden. כי לא נתנה להם מאת המלך:

619 Kampf um Genua 1522

Damals besprachen sich die Heerführer miteinander אז נדברו שרי הצבא איש אל רעהו
 und wollten mit Genua kämpfen, ויאמרו להלחם בג'ינוב"ה
 das in der Hand von Octavian Fregoso war, אשר ביד אוטאב"יאנו פרא"גוזו
 um den Franzosen keinen Rest im Lande zu lassen. לבלתי השאיר לצרפתים שארית בארץ
 Denn es allein war dem König geblieben in jener Zeit. כי היא לבדה נשארה למלך בעת ההיא:
 Und der Markgraf von Pescara וילכו שמה מאר"קזי פישק"ארה
 und Antoniotto und Hieronymus Adorno, ואנטוניא"וטו וג'יר"ונימו אד"ורנו
 gingen mit einer sehr großen Streitmacht dorthin. ועמהם חיל גדול מאד:
 Auch Prospero ging in die Tore von Genua וילך גם פרוס"פירו בשערי ג'ינ"ובה
 im Monat Mai בחדש מא"יו
 im Jahre zweiundzwanzigundfünfhundertundtausend. בשנת שתים ועשרים וחמש מאות ואלף:

Mal 3,16

Randnotiz: 1522 על השוליים: 1522

Sie bedrängten es ויצורו עליה
 und schütteten Batterien gegen es וישפכו אליה סוללות
 und brachten seine Mauern zum Einsturz ופילו חומותיה
 und boten ihm die Unterwerfung an וישאלוה לשלום
 aber sie wollten nicht hören, ולא אבו שמוע
 denn DER NAME hatte ihr Herz hart gemacht. כי הקשה יי את לבם.
 Sie schlugen seine Mauern Tag um Tag. ויכו חומותיה דבר יום ביומו
 Und die Stadt Genua war bestürzt. והעיר ג'ינ"ובה נבוכה:
 Sie schickten Boten an die Heerführer. וישלחו מלאכים אל שרי הצבא
 Als die hinauswaren, ויהי בהיותם החוצה,
 kam Pedro Navarro ויבא פיד"רו נאב"ארה
 mit sechs Galeeren und einem großen Schiff. עם שש ספינות משוטטות וספינה גדולה.
 Da riefen sie laut: ויקראו בקול גדול
 Es lebe der König! יחי המלך.
 und verhärteten ihr Herz. ויקשו את לבם
 Sie liefen mit den Leuten des Pedro Navarro auf die Mauern, וירוצו עם אנשי פיד"רו נאב"ארו אל החומות
 um die Aufstellungen der Spanier zu schmähen. לחרף מערכות הספרדים
 Die Heerführer hörten das וישמעו שרי חיילים
 und gaben es den Kriegen zum Plündern und niedertreten. ויתנוה אל אנשי הצבא לשלל ולמדרך כף רגל:
 Am dreißigsten Tage des Monats Mai ויהי בשלשים יום לחדש מ"איו
 schickten sie Boten zu Prospero, וישלחו מלאכים אל פרוס"פירו
 Kustode/Blatthüter להתחנן

Est 3,15b

ihn anzufliehen להתחנן לו
 und die Stadt in seine Hand zu geben am Folgetage. ולתת העיר בידו ליום המחרת.
 Er sagte zu ihnen: ויאמר אליהם
 Hütet euch sehr vor den Spaniern השמרו לכם מהספרדים מאד:
 und vor meinen Leuten fürchtet euch nicht, ומאנשי אל תיראו
 denn ich werde sie nicht weiter kämpfen lassen. כי לא אתנם להלחם עוד.
 Doch wißt und seht, אך דעו וראו
 daß nicht gegen mich euere Klagen gerichtet sind. כי לא עלי תלונותיכם:
 Und der Markgraf von Pescara hörte das וישמע מא"רקזי פישק"ארה
 und nahte der Stadt zu der Zeit ויקרב העירה בעת ההיא
 und sie stellten sich zum Kampf mit ihr auf ויערכו אליה מלחמה
 und schütteten gegen sie Batterien וישפכו אליה סוללות
 und die Wächter der Mauer wurden geschlagen. וינגפו שומרי החומה:
 Da kamen die Spanier in die Stadt durch die Mauerbreschen ויבואו הספרדים העירה בעד פרצות החומה
 wie ein Volk, das den Tod verachtet, כעם חרף נפשו למות
 und wollten sie lebend verschlingen. ויאמרו לבלעם חיים
 Keiner hielt ihnen stand. ולא עמד איש לפניחם
 Sie liefen durch seine Straßen. וירצו ברחובותיה
 Sie flohen vor ihnen in die Häuser וינוסו מפניהם אל הבתים
 und in die Kirche und in die Höfe. ואל הבמות ואל החצרות:
 Alle Soldaten kamen hinter ihnen her ויבואו אחריהם כל אנשי החיל
 und liesen sie plündern. ויתנוה לשלל
 Und Taten, die nicht geschehen dürfen, ומעשים אשר לא יעשו
 wurden in ihm getan in jener Nacht. נעשו בתוכה בלילה ההוא
 Sie machten große Beute. ויבזזו בזה רבה:
 Auch zu dem großen Kirche, גם אל הבמה הגדולה
 in dem die Schale war, אשר שם הקערה
 gingen die Soldaten. הלכו אנשי החיל
 Da verschanzten sich die Geistlichen, ויתחזקו הכוהנים
 bis ihnen Hilfe kam. עד בא להם עזרה:
 Sie gaben ihnen tausend Dukaten ויתנו להם אלף דוק"אטי
 und die Deutschen ließe von dem Höhenheiligum ab. ויעלו האשכנזי מעל הבמה:
 Sie schlugen die verborgenen Franzosen mit Schwertes Schneide. ויכו הצרפתי הנחבאים לפי חרב.
 Und den Pedro Navaro ופ"ידרו נאב"ארו.
 und den Octavian Fregoso, ואוט"ביאנו פר"אגוזו
 den Bedränger der Juden, צורר היהודים
 griffen sie lebend. נתפשו חיים.
 Sie führten sie in Ketten gebunden. הוליכום אסורים בזיקים
 Octavian starb im Gefängnis. וימות אוטא"ביאנו בבית הסוהר
 – Ein Gott von Rächungen ist DER NAME! אל נקמות יי:
 Der uns nicht preisgab als Raub [sein]en Zähnen, מי שלא נתננו טרף לשיניהו
 sei gesegnet in Ewigkeit. יהי מבורך לעולם
 Sela. Amen und Amen. סלה אמן ואמן.

Ri 5,18

Ps 124,3

Ps 94,1

Ps 124,6

620 Die vier Plünderungen Genuas

ויהי אנטוניא"וטו אד"ורנו דוכוס ג'ינ"ובה **Antoniotto Adorno** wurde Herzog von Genua
 בדבר הקיסר בעת ההיא: auf das Wort des Kaisers zu jener Zeit.
 וזה היה השלל הרביעי לג'ינ"ובה. Und das war die vierte Plünderung für Genua,
 כי הראשון היה על יד מאג"ון denn die erste war durch **Mago**,

קאדטא"גניס. den Karthager,

והשני על יד רוט"ארי מלך לונגב"ארדי und die zweite durch den langobardischen König Rothari
והשלישי על יד ההגריים: und die dritte durch die Hagariten.

621 Besuch Papst Hadrians in Genua

ויבא ארר"יאנו האפיפיאור אל ג'ינ'ובה Papst Hadrian kam nach Genua
בחדש אגוש"טו. im Monat August.
ויבואו פרוס"פירו ודוכוס מילא"ן Prospero und der Herzog von Mailand
ומא"רקזי פישק"ארה und der Markgraf von Pescara kamen,
להשתחות לפניו ihm zu huldigen.
וישאלו ממנו כפרה על שלל ג'ינב"ה Sie baten ihn um Verzeihung für die Plünderung Genuas.
ולא אבה שמוע Aber er wollte nicht hören.
וישובו מילא"נו: Da kehrten sie nach Mailand zurück.

621b Josefs Mutter stirbt, eine Tochter wird geboren

ותמות אמי דו"לצה Meine Mutter Dolca starb
בחדש טבת ר"פג לפ"ק im Monat Tevet [5]283, (AM 5283/AD 1522-12-29 bis 1523-0126 greg.)
ואקבור אותה בנ'ובי und ich begrub sie in Novi
ותהי מנוחתה כבוד: – Ihre Ruhe sei (in) Ehre. –
ואשתי ילדה בת Und meine Frau gebar eine Tochter,
ואקרא שמה דו"לצה deren Namen nannte ich Dolca
ואנחם אחרי אמי: und tröstete mich nach/über meine(r) Mutter.

Gn 24,67

622 Suleiman zieht gegen Rhodos

בשנה ההיא העיר יי את רוח סולימ"אן In jenem Jahr weckte DER NAME den Geist Suleimans,
ללכת להלחם בר"ודו gegen Rhodos in den Kampf zu ziehen.
ויאסוף אנשי חיל Er sammelte Soldaten
וילך שמה בחדש יוני und ging dorthin im Monat Juni
בשנת שנים ועשרי וחמש מאות ואלף im Jahre zweiundzwanzigundfünfhundertundtausend
על השוליים: 1522 Randnotiz: 1522
ביד חזקה mit starker Hand.
ותהינה ספינותיו ארבע מאות. Er hatte vierhundert Schiffe (400)
ומספר אנשי החיל מאתים אלף: und die Zahl der Soldaten war zweihunderttausend (200 000)
ולאילים המנגחים אין מספר: und die Kanonen waren zahllos.
ויכו חומותיה sie schlugen seine Mauern
ויעשו חפירות סביב. und hoben ringsum Gräben aus.
ויעשו הר גבוה מנגד und machten einen hohen Berg gegenüber
וידו בעיר יומם ולילה בסוללו' אבנים גדולות und schossen in die Stadt Tag und Nacht mit Batterien große Steine,
אמה רחבם. eine Elle im Durchmesser.
ויפילו בתיה ארצה: Sie brachten seine Häuser zum Einsturz.
ותהי המלחמה חזקה ביניהם ימים רבים Der Kampf ward heftig zwischen ihnen viele Tage
וימות עם רב: und eine große Menge starb.
ויבואו בחפירות אל תוך העיר דבר יום ביומו Sie kamen in den Gräben in die Stadt hinein Tag für Tag.
ויתחזקו גם הם Aber auch sie verschanzten sich
וימותו בחפירו' מעפר השריפה und in den Gräben starben am Schießpulver,
אשר שמו אנשי העיר das die Leute der Stadt legten,
עם רב: eine große Menge.
ויתמלאו החפירות סביב סביב לה Die Gräben füllten sich ringsum
פגרים מתים mit toten Leichen
ותעל באשם השמימה: und ihr Gestank stieg zum Himmel.
וגם Kustode/Blatthüter

Auch an Krankheiten starben im Lager Suleimans
 etwa dreißigtausend. (30 000)
 Dennoch nahm er seine rechte Hand nicht zurück.
 Sie kämpften gegen es Tag um Tag.
 Es hatte keinen Retter.

623 Verrat und Fall von Rhodos

Und in der Not der Zeiten
 war dort ein nichtsnutziger Mann,
 der seine Ehre vertauscht hatte.
 Jakob Cominito war sein Name früher in Israel.
 Den fanden sie Briefe in das Lager schießen mit Pfeilen und Bogen,
 denn er kannte Schrift und Sprache der Türken.
 Den zerteilten sie, wie man ein Böcklein zerteilt,
 und brachten ihn blutig in die Fragewelt hinab.
 Und auch einen der Diener des Andrea Meral fanden sie
 mit dem Bogen schießen
 im Namen seiner Herrschaften.
 Da brachten sie ihn und seine Herrschaften
 blutig in die Fragewelt hinab
 in jenen Tagen.
 Andrea Meral war einer von den Großen der Geistlichen in jener Zeit.
 Er war aus Portugal
 Er war über sie erzürnt,
 weil sie den Franzosen Philipp Villiers
 zum Anführer und Großmeister gewählt hatten,
 als Fabrizio del Carretto gestorben war.
 Es war ihm in seinem Herzen zu verächtlich,
 nur an Philipp die Hand zu legen,
 so ersann er gegen alle Geistlicher Böses.
 Er schrieb jeden Tag an Suleiman
 und brachte ihn mit starker Hand in die Stadt wie es heute ist.
 Die Geistlichen und die Bewohner der Stadt sahen,
 daß ihre Kraft nicht zum Himmel reicht
 Da schickten sie Boten zu Suleiman
 und gaben die Stadt in seine Hand.

1Kg 2,9

1Kg 2,9

Est 3,6

624 Die Übergabe von Rhodos 1523

Suleiman kam in die Stadt
 am Anfang des Monats Januar
 im Jahre dreiundzwanzigundfünfhunderttausend.
 Randnotiz: 1523
 Er kam in den Hof
 und fragte nach dem Großmeister.
 Da kam Philipp und huldigte ihm mit dem Gesicht zum Boden.
 Suleiman sprach zu
 Bogen/Heft 21, Lage 4

לבו seinem Herzen
 und tröstete ihn und sagte:
 Halte es in deinen Augen nicht für böse,
 denn es gibt gar nichts Neues unter der Sonne.
 Und Alles ist nach der Bestimmung.
 Und jetzt fürchte nichts,
 denn was aus Meinen Lippen gegangen, werde ich nicht ändern.
 Ihr werdet frei eures Weges gehen.
 Philipp Villiers huldigte ihm mit dem Gesicht zum Boden
 und segnete ihn
 und ging in Frieden von ihm.
 Suleiman setzte sich auf ein Pferd
 und ging durch die Straßen der Stadt
 und kehrte in das Lager zurück.
 Und Philipp und die Leute, die ihm folgten, brachen von Rhodos auf
 und die Geistlichen gingen ins Exil aus ihrem Lande weg.
 Suleiman legte in sie Soldaten
 und befestigte sie wie zuvor
 und kehrte in sein Land zurück.

Koh 1,9

Ps 89,35

625 Gouverneur von Ägypten Achmed Pascha wird abtrünnig
und wird ermordet

In jenen Tagen starb Khai'r Bey,
 der Vertreter, den Selim in Ägypten gelassen hatte.
 Suleiman schickte statt seiner
 den Achmed Pascha.
 Der wurde sehr hochmütig.
 Achmed fiel von Suleiman ab
 und überhob sich, indem er sagte:
 Ich werde im ganzen Lande Ägypten herrschen.
 Er rief die Juden
 und redete hart mit ihnen.
 Er wollte sie ausrotten,
 wenn sie ihm nicht ihren gesamten Besitz gäben.
 Jene Zeit wurde eine Notzeit für die Juden.
 Sie verordneten Fasten
 und gürteten Säcke um
 und beteten zu dem DER NAME, dem G'tt ihrer Väter.
 Der hörte ihren Schrei von Seiner heiligen Wohnung.
 Es kam der Tag,
 da er sie rief
 und zu ihnen sagte:
 Wenn ich aus dem Bad komme,
 dann seht ihr, daß das Böse über euch beschlossen war,
 und nicht mehr werde des Namens Israel gedacht.
 Doch bevor er das Bad verließ,
 hatten die Türken sich gegen ihn verschworen
 und schlugen ihn zu Tode.
 Sie zertraten ihn wie einen der losen Leute.
 DER NAME ließ auf sein Haupt zurückkehren,
 was er geplant hatte Seinem Volke anzutun.
 Darum danke ich Dir bei den Heiden, DER NAME
 Kustode/Blatthüter

1Sm 20,7.9.17

Ps 83,5

626 Suleiman erfährt vom Verrat

הרצים יצאו דחופים Die Eilboten gingen aus, getrieben,
 ללכת אל שער המלך zu gehen zum Tor des Königs.
 וילכו sie gingen
 ויגידו לסו"ליימאן את הקשר und erzählten dem Suleiman von der Verschwörung,
 אשר קשר אקומא"ט die Achmed unternommen hatte
 ואת אשר זמם לעשות: und was er geplant hatte zu tun.

Est 3,15a

627 Neuer Vertreter Ibrahim Pascha in Ägypten

וישלח סו"ליימאן Suleiman schickte
 את אברה"ם בא"שה מצרימה den Ibrahim Pascha nach Ägypten
 על דבר אק"ומאט אשר מרד בו. wegen des Achmed der von ihm abgefallen war
 ואשר חשב על היהודים לאבדם: und der gegen die Juden geplant hatte, sie zu vernichten.
 ונהפוך הוא Da kam es umgekehrt
 וישוב מחשבתו הרעה על ראשו. und sein böser Plan kehrte auf seinen Kopf zurück
 והעיר מצרים צהלה ושמחה: Und die Stadt Ägypten jauchzte und jubelte.

Est 9,1

Est 9,25

Est 8,15

628 Kurzer Aufenthalt in Ägypten

וישב אברה"ם במצרים ימים אחדים Ibrahim Pascha blieb einige Tage in Ägypten
 וידבר על לב עם הארץ. und sprach zum Herzen des Volkes des Landes
 ועל לב התוגרמים אשר בתוכה. und zum Herzen der Türken darin
 וישם בתוכה משנה. und legte Verstärkung hinein.
 ויכתוב אליו המלך סו"ליימאן להשיבו. Der König Suleiman schrieb ihm, ihn zurückzuholen.
 וישוב אברה"ם אל אדניו Da kehrte Ibrahim Pascha zu seinen Herrschaften zurück
 בעת ההיא: in jener Zeit.

629 Juden siedeln auf Rhodos

ומהיהודים אשר בערי מלכותו Und von den Juden in den Städten seines Königreiches
 שלח סו"ליימאן אל רוד"ו schickte Suleiman nach Rhodos.
 וישבו שם לבטח עד היום הזה: Dort wohnen sie sicher bis heute.

630 Hadrians VI. Ende, Nachfolge Clemens' VII 1523

וילך פיליפ"ו ויליר"יש למסעיו Philipp Villiers ging seine Stationen
 עד ציומ"וה ויק"ייה bis Ciomoa Vecchia
 אשר על שפת הים. am Meeresufer.
 ויסעו משם Sie brachen von dort auf
 וילכו לרומ"ה und gingen nach Rom,
 לראות את אדר"יאנו האפיפ"יאור: Papst Hadrian zu aufzusuchen.
 וימצאוהו על ערש דוי Er fand ihn auf dem Krankenlager
 וישתחו לאפיו ארצה: und huldigte ihm mit dem Gesicht zum Boden.
 ויבך ויתחנן לו Er weinte und flehte ihn an.
 וידבר האפיפ"יאור על לבו Der Papst sprach zu seinem Herzen
 וינחמהו. und tröstete ihn.
 ויאמר לעשות גדולות בעדו ובעד אחיו. Er versprach großes für ihn und für seine Brüder zu tun.
 ויברכהו Er segnete ihn
 וילך Kustode/Blatthüter

und ging von ihm. וילך מאתו.
 Er sprach nicht noch einmal zu ihm. ולא דבר אליו עוד:
 Seine Krankheit beschwerte ihn. וכבד עליו חוליו
 Hadrian starb im Monat September וימות אדריאנו בחדש סיוט"מ"רו
 im Jahre dreiundzwanzigundfünfhundertundzwanzigtausend. בשנת שלש ועשרים וחמש מאות ועשרי' אלף:
 Randnotiz: 1523 על השוליים: 1523
 Sie wählten den Julius de Medici ויבחרו ביו"ליאו די מיד"יצי
 am neunzehnten Tage des Monats November בתשעה עשר יום לחדש נובימ"רי
 und nannten seinen Namen Clemens ויקראו שמו קלימ"ינטו עד יום מותו:

631 Herzog Karl III. von Bourbon geht vom König zum Kaiser

Es entstand Streit ויהי ריב
 zwischen dem Konstabel, dem Herzog von Bourbon, בין דוכוס בורב"ון הקונדישטאב"לי
 und der Mutter von König Franz ובין אם פראנצ"ישקו המלך
 wegen der Städte, die sie ihm weggenommen hatte. על דבר הערי' אשר לקחה מאתו.
 Da wollte er die Hand gegen den König. ויבקש להרים יד במלך:
 Das wurde bekannt, als er in Lyon war. ויודע הדבר בהיותו בלי"און
 Da wollte der König ihn töten ויבקש המלך להמיתו
 und der Bourbon floh vor ihm ויברח בורב"ון מפניו
 im Monat Septembe בחדש סיוט"מ"ירי.
 Randnotiz: 152[3] על השוליים: 152
 und ging zum Kaiser. וילך אל הקיסר
 Der empfing ihn erfreut. ויקבלהו בשמחה:
 Und die Fürsten, die ihm zugeneigt waren, wurden lebend gefangen והשרים אשר נטו אחריו נתפשו חיים
 und unter Bewachung gestellt. ויתנו אותם במשמר:

632 Hieronymus Adorno

Hieronymus Adorno ging, וילך ירונ"ימו אדור"רנו
 zu den Fürsten von Venedig zu sprechen wegen des Kaisers לדבר אל שרי ויניצ"יאה ברבר הקיסר
 in jenem Jahre. בשנה ההיא
 Denn der Bund war erfüllt, כי נשלם הברית
 den sie mit König Franz geschlossen hatten. אשר כרתו עם פראנצ"ישקו המלך:
 Sie verständigten sich mit dem Kaiser וישלימו עם הקיסר
 und schlossen einen Bund untereinander. ויכרתו ביניהם ברית
 Dort starb Hieronymus mit vierzig Jahren. (40) וימות שם ייר"ונימו הוא בן ארבעים שנה.
 Und sie balsamierten ihn ein, ויחנטו אותו
 und er wurde in den Sarg gelegt, ויושם בארון
 und die Fürsten von Venedig ehrten ihn sehr. וכברוהו שרי ויניצ"יאה מאד:
 Er hatte sich als sehr klug erwiesen. הוא התחכם
 Er umging alle diese Kämpfe, והוא סבב כל המלחמות האלה.
 um in sein Haus in Genua zurückzukehren, לשוב אל ביתו גינוב"ה
 denn er war von dessen Fürsten. כי משריה הוא
 Aber der Rat des DER NAME, der wird bestehen. ועצת יי' היא תקום
 Sie trugen ihn nach Genua וישאוהו אל גינוב"ה
 und begruben ihn in den Gräbern seiner Väter. ויקברוהו בקברות אבותיו:

Gn 50,26

Spr 19,21b

633 Franzosen ziehen gegen Novara und Mailand

König Franz sammelte wieder ויאסוף עוד פראנצ"ישקו המלך
 Soldaten in Menge אנשי חיל לרוב
 als er in Lyon war בהיותו ב"ליאון
 und schickte sie וישלחם

nach Italien לאיטא"ליאה
 und seinen Heerführer, den Admiral, an ihrer Spitze. והארמיר"אליו שר צבאו בראשם
 Ihre Gemusterten waren dreißigtausend. (30 000) ויהי פקודיהם שלשים אלף:
 Dann sammelten sich nochmals Soldaten bei ihm ויאספו עוד אליו אנשי חיל
 und seine Heerlager breitete sich sehr aus. ויפרוץ מחנהו מאד.
 Sie gingen nach Novara וילכו אל נוב"ארה
 und nahmen es ein וילכדוה
 im Monat Oktober בחדש אוט"וברי
 im Jahre dreiundzwanzigundfünfhundertundtausend. בשנת שלש ועשרים וחמש מאות ואלף:
 Randnotiz: 1523 על השוליים: 1523
 Sie brachen von dort auf ויסעו משם
 und gingen nach Mailand. וילכו מילא"נו
 Es wird nicht geglaubt werden, wenn es erzählt wird. לא יאמן כי יסופר.
 Sie bedrängten es viele Tage. ויצורו עליה ימים רבים:
 Und Mailand war verriegelt und verrammelt, ומי"לאן סוגדת ומסוגרת
 keiner kam heraus oder hinein אין יוצא ואין בא:
 Da schickten die Herren von Venedig וישלחו בעלי ויניצ"יאה
 den Herzog von Urbino, ihren Heerführer, את דוכוס אור"בינו שר צבאם
 den Leuten des Kaisers mit starker Hand zu Hilfe. בעזר אנשי הקיסר ביד חזקה.
 Auch sie nahten der Stadt. ויקרבו גם הם העירה:

Hab 1,5

Jos 6,1.

634 Die Kaiserlichen schlagen die Franzosen

Das sahen die Franzosen und ließen von der Stadt ab. ויראו הצרפתים ויעלו מעל העיר
 Und die Leute des Kaisers gürteten sich mit Kraft ואנשל הקיסר אזרו חיל.
 und gingen, um auf dem Feld zu kämpfen. ויצאו להלחם בשדה
 Sie stellten sich Tag um Tag zum Kampf mit ihnen auf. ויערכו אתם מלחמה דבר יום ביומו
 Es kam der Tag, da fielen sie plötzlich über sie her. ויהי היום ויפלו עליהם פתאום.
 Das wurden die Franzosen von ihnen geschlagen וינגפו הצרפתים מפניהם
 in Garlasco בגארלא"סקו
 und in Binasco ובבינ"סקו.
 und in Robecco ובר"ביקו.
 und in Mortara ובמורט"רה
 und in Vigevano ובויגיבינא
 und am Rande des Flußes. ועל שפת הנהר
 Sie ließen die Kanonen zurück ויניחו האלים חמננחים
 und flohen vor dem Schwert, וינוסו מנוסת חרב.
 denn sie waren vor ihnen erschrocken. כי נבהלו מפניהם.
 Und auch in Alexandria wurde der Rest der Entronnenen geschlagen. וגם באליסנד"ריא נגפו יתר הפלטה
 Sie gingen nach Novara וילכו לנובא"רה
 und retteten sich dorthin. וימלטו שם:
 Von Novara brachen sie auf am Ende des Monats Mai ויסעו מנובא"רה בסוף חדש מא"י
 im Jahre vierundzwanzigundfünfhundertundtasusend. בשנת ארבעה ועשרים וחמש מאות ואלף
 Randnotiz: 1524 על השוליים: 1524
 Sie kehrten zurück nach Frankreich. וישבו צרפתה
 Und das Land ruhte vier Monate. ותשקוט הארץ ארבעה חדשים:

635 Karl Bourbon-Montpensier als unterstützt die Kaiserlichen

Und der Herzog von Bourbon kam nach Genua ודוכוס בורב"ון בא אל גינוב"ה
 und ging auch nach Mailand וילך גם הוא מילאנו
 und wurde für die Heerführer des Kaisers zum Auge ויהי לשרי צבאו' הקיסר לעינים
 und für das Heer des Königs ולחיל המלך
 zum Ärgernis und zum Hindernis in jenen Tagen. לפוקה ולאבן מכשול בימים ההם:

Nm 10,31

1Sm 25,31

636 Prospero Colonna gestorben 1523

Prospero Colonna, **וימות** פרוס"פירו קו"לונה
 der Heerführer des Kaisers starb in jenem Jahre,
 שר צבא הקיסר בשנה ההיא
 was in den Augen des Kaisers schlecht war,
 ובעיני הקיסר רע
 denn ein lebhafter Mann, voller Taten,
 כי איש חי רב פעלים
 war er in seiner Generation,
 היה בדורתו:

2Sm 23,20

637 Tod des Schahs von Persien Ismails I. 1524

Auch der **Safawi**, **וימות** גם הסופי
 der König von Persien starb in jenem Jahr.
 מלך פרס בשנה ההיא
 Und sein Sohn wurde König an seiner statt.
 וימלוך בנו תחתיו
 Und er war ein Knabe.
 והוא נער
 Und Suleiman, der Türke, freute sich sehr.
 וישמח סו"ליימאן התוגר מאד:

638 Osmanischer Grenzkrieg gegen Ungarn 1524

Suleiman schickte seine Heerführer
וישלח סו"ליימאן שרי צבאותיו
 in die Grenzen von **Ungarn**
 בגבולי אוגנ"אריאה
 und sie machten große Beute.
 ויבזו ביזה רבה:
 Sie bedrängten die Festung **Szörény**
 ויצורו על זיר"ינו המצודה.
 am Ufer des Flußes Donau
 אשר על שפת הנהר דנוב"יאו
 und nahmen sie ein.
 וילכדו
 Sie legten eine Besatzung hinein.
 וישימו בתוכה משמר:
 Auch jenseits des Flußes baute Suleiman
 גם מעבר לנהר בנה סול"יימאן
 eine sehr starke Festung.
 מצודה בצורה מאד
 In der sitzen die Türken bis heute.
 וישבו בה התוגרמים עד היום:

639 Juden in Genua, darunter Josefs Schwager

In jenen Tagen **בימים** ההם
 siedelten die Juden wieder in Genua.
 שבו היהודים לשבת בג'ינוב"ה
 Denn die **Adorni** waren freundlich zu den Juden.
 כי אנשי חסד היו האד"ורני עם היהודים:
 Sie holten meinen Schwager R. Josef ibn David dorthin,
 ויביאו את גיסי ר' יוסף בן דוד שמה
 was den Gesetzen jener verrückten Stadt nicht entsprach,
 אשר לא כדתי העיר השובבה ההיא.
 er wohnte dort viele Tage
 וישב שם ימים רבים.
 und wurde ihr Arzt.
 ויהי להם לרופא:

640 Seuche in Italien und Krankheit Josefs

Es war eine Seuche **ותהי** המגפה
 in der Lombardei und in allen Ecken Italiens
 בלונבא"רדיא ולכל פנות איטליא"ה
 und eine große Menge starb.
 וימות עם רב.
 Und auch die Wölfe schickte DER NAME zu ihnen.
 וגם את הזאבים שלח יי' בס:
 Die fraßen die Frauen und die Kinder auf dem Felde
 ויאכלו את הנשי' ואת הילדים בשד'
 und die Reisenden.
 ואת עוברי דרך.
 Und keiner rettete aus ihrer Hand.
 ולא היה מידם מציל:
 Und die Seuche war auch in **Lerma**, meinem Wohnort.
 ותהי המגפה גם בליר"מה מקומ מושבי
 Und ich verließ ihn
 ואצא מתוכה
 und saß unter einem der Sträucher
 ואשב תחת אחד השיחים
 bis vierzig Tage vergangen waren. (40)
 עד מלאת ארבעים יום:
 Kustode/Blatthüter
 ואפול

Jon 4,5

Gn 21,15

Und ich fiel dort auf das Lager
bis nur noch ein Schritt war, zwischen mir und dem Tode.
Da schrie ich zu dem DER NAME
und Er antwortete mir von Seiner heiligen Wohnung.
Darum sagte ich:
*Ich will den DER NAME bekennen mit ganzem Herzen,
in Rat der Redlichen und in der Gemeinde.*
und will singen Deinem Namen.

1Sm 20,3

Ps 111,1

2Sm 22,50 = Ps 18,50

641 Kämpfe in Frankreich 1524

Die Leute des Kaisers sahen,
daß die Fürsten des Königs sie
schon dreimal nicht überwältigen konnten
und nahmen sich vor,
nach Frankreich zu gehen
um dort mit ihm zu kämpfen.
Auch der Herzog von Bourbon ging mit ihnen
und wurde für sie zu Augen.
Auch aus England und Spanien.
wollten sie mit Frankreich kämpfen in jenen Tagen.
Sie sammelten Streitmacht und Reiter und Waffen in Menge
und gingen über die Berge
im Jahre vierundzwanzigundfünfhunderttausend.
Randnotiz: 1524
Sie bedrängten **Marseille**.
Es waren die Tage der Erstlinge der Weinbeeren.
Renzo von Ceri rettete es aus ihrer Hand.
und sie taten nichts in jenen Tage.
König Franz sammelte Soldaten in Menge
und ging ihnen entgegen
und sie ließen von ihr ab
und kehrten hastig nach Italien zurück
auf dem Küstenweg.
Franz überholte sie auf einem anderen Wege
und kam,
wie der Adler gleitet
nach **Mailand**
und nahm es ein
im Monat Oktober.
Sein Ruf ging in alle Welt.
und die Leute des Kaisers flohen vor ihm.
Sie verteilten sich in Lodi, Cremona und Pavia.
Sie sagten nämlich:
Die Franzosen sind müde,
gegen diese befestigten Städte zu kämpfen.
Und inzwischen kamen die Deutschen zu Hilfe.
Die Schiffe des Königs kamen
in die Grenzen von **Genua**
und nahmen **Savona** ein
und **Varazze** in jenen Tagen.

Nm 10,31

Nm 13,20

Dt 28,49

642 Franzosen belagern Kaiserliche in Pavia 1524

ויתחזקו אנשי הקיסר בפא"ויאה Die Leute des Kaisers verschanzten sich in Pavia.
 ואנט"וניאו ליב"ה על הצבא בימים ההם: Und Antonio de Leyva war über dem Heer in jenen Tagen.
 וילך פרא"נציסקו המלך על פאויא"ה König Franz ging gegen Pavia
 בשמנה עשר יום אוטוב"רי am achtzehnten Tage des Oktober
 בשנת ארבעה ועשרים וחמש מאות ואלף im Jahre vierundzwanzigundfünfhundertundtausend.
 על השוליים: 152 [4] 152
 ויחן עליה סביב und belagerte es ringsum.
 וישפכו אליה סוללות Sie schütteten gegen sie Batterien.
 ויפלו חומותיה ארצה: ihre Mauern stürzten zu Boden.
 ותבא פא"ויאה במצור Pavia kam unter Belagerung.
 ותהום כל העיר Die ganze Stadt erregte sich.
 כי נפל פחד הצרפתים עליהם: Furcht vor den Franzosen war nämlich auf sie gefallen.
 ותהי המלחמה חזקה ביניהם בעת ההיא Der Kampf wurde stark zwischen ihnen in jener Zeit.
 ויפלו מהם עם רב: Von ihnen fiel eine große Menge.
 ופ"אויאה סוגרת ומסוגרת Und Pavia war verriegelt und verrammelt,
 אין יוצא ואין בא: keiner kam heraus oder hinein
 ויאכלו בה כל טומאה Sie aßen darin alles Unreine
 מחוסר כל בימים ההם: aus Mangel an allem in jenen Tagen.
 וילחמו אליה דבר יום ביומו Sie kämpften gegen es Tag für Tag
 ולא יכלו לה. aber konnten es nicht überwältigen.
 ויאמר המלך Der König sagte:
 נשבה פה עד תום הלחם Wir wollen hier bleiben bis das Brot zu Ende ist
 וימותו ברעב: und sie vor Hunger sterben.

Rut 1,19

Jos 6,1.

643 Kaiserlicher Feldherr Hugo Moncada bei Varazze gefangen

ומא"רקזי סא"לוצי בסא"וונה בימים ההם: Der Markgraf Saluzzo war in jenen Tagen in Savona.
 וישלח כשלשת אלפים איש und schickte etwa dreitausend Mann (3 000)
 אל וואר"זי אשר בגבול ג'ינוב"ה nach Varazze in der Grenze von Genua.
 וישבו שם: Die blieben dort.
 ויהי היום וישלח שמה Es kam der Tag, da schickte dorthin
 אנטוניא"וטו אד"ורנו דוכוס ג'ינובה der Herzog von Genua Antoniotto Adorno
 ארבעת אלפי איש viertausend Mann (4 000)
 בחמש עשר ספינות משוטטות mit fünfzehn Galeeren.
 וד"ון א"וגו מונק"אדה Und Don Hugo Moncada,
 שר צבא הקיסר בראשם der Heerführer des Kaisers an ihrer Spitze.
 ויעלו היבשה בין וואר"זי ובין סווא"נה. Sie gingen an Land zwischen Varazze und Savona.
 ויחנו על העיר. und belagerten die Stadt.
 ויצו ד"ון א"וגו Don Hugo wies an
 ויכו חומותיה באילים המנגחים und sie schlugen ihre Mauern mit Kanonen
 אשר בספינות auf den Schiffen,
 ולא עשה מאומה richteten aber nichts aus,
 כי התחזקו בתוכה: denn sie hatten sich darin verschanzt.
 ותבאנה ספינות המלך לוואראזי בעת ההיא. Dann kamen Schiffe des Königs nach Varazze in jener Zeit.
 וספינו' ג'ינובה נסוגו אחור בחרפה. Und die Schiffe Genuas wichen beschämt zurück.
 ויעברו ד"ון א"וגו Don Hugo
 והאנשים Kustode/Blatthüter

und die Leute, die bei ihm waren, setzte er über nach **Varazze**,
 denn sie fürchteten um ihr Leben.
 Sie lagerten dort am Ufer.
 Da nahten die Schiffe des Königs
 und sie ließen von der Stadt ab.
 Die Soldaten, die in **Varazze** waren, wählten
 den **Gigante Corso** zum Haupt über sich
 und kamen aus der Stadt
 und verfolgten sie.
 Die Leute des Don Hugo wurden von ihnen geschlagen
 und flohen um ihr Leben.
 Auch die Leute der Schiffe des Königs füllten ihre Hände
 und schossen Steine auf sie in den Felsen, als sie durchzogen.
 Da fielen von ihnen etwa fünfhundert Mann. (500)
 Don Hugo und die Fürsten bei ihm
 wurden lebend gefangen.
 Sie gaben sie unter Bewachung.
 Da kamen die Schiffe des Königs gegen Genua
 und nahmen ein großes Schiff ein,
 das dort gewesen war.
 Die ganze Stadt erregte sich über sie.

Rut 1,19

644 Züge um Pavia im Januar 1525

Pavia war verriegelt und verrammelt.
 Die Franzosen kämpften gegen es
 und viele fielen erschlagen zu Boden Tag für Tag.
 Antonio de Leyva sprach zum Herzen der Bewohner der Stadt.
 Da lebte ihr Geist auf,
 als er zu ihnen sprach.
 Am zehnten Tage des Monats Januar
 im Jahre fünfundzwanzigund[fünf]hundertundtausend.
 Randnotiz: 1525
 zogen die Heere des Kaisers aus der Stadt
 und fielen plötzlich über die Franzosen
 bei den Kanonen her,
 und schlugen sie mit Schwertes Schneide.
 Zwei wurden lebend gefangen.
 Die brachten sie in die Stadt.
 Und am siebenundzwanzigsten Tage des Monats
 kam der Herzog von Bourbon nach Lodi
 und mit ihm sechzehntausend Deutsche, (16 000)
 kriegskundig.
 Die verbündeten sich mit den Spaniern
 und den dortigen Italienern.
 Sie wurden einheitlich in seiner Hand.
 Der König schickte Soldaten
 und die Kanonen waren zwischen Lodi und

Jos 6,1.

Gn 45,27

Pavia, פא"ויאה
 den Weg zu bewachen. לשמור הדרך:
 Er wies an und alle Soldaten sammelten sich ויצו ויאספו כל אנשי החיל
 und blieben beieinander. וישבו יחדיו:
 Und die Leute des Kaisers brachen von Lodi auf ואנשי הקיסר נסעו מלוד"
 und gingen auf dem Weg nach Mailand. וילכו בדדך מ"לאן.
 Da schickte ihnen der König auch dorthin entgegen. וישלח גם שמה המלך לקראתם:
 Am Folgetag ויהי ממחרת
 zog der Markgraf von Pescara gegen Sant'Angelo ויצא מא"רקזי פישק"ארה על הנט"ו אנג"לו
 Und sie gaben es in seine Hand an jenem Tage. ויסגרוהו בידו ביום ההוא:

646 Nachschub der Kaiserlichen Anfang Februar

Und am ersten Tage des Monats Februar **וביום הראשון** לחדש פיברא"רו
 kamen alle Heere des Kaisers in die Grenzen von Pavia באו כל צבאות הקיסר בגבולי פא"ויאה
 und lagerten dort. ויחנו שם:
 Und die Leute des Königs saßen auf ihrem Posten tag und nacht. וישבו אנשי המלך על משמרתם יומם ולילה.
 Dann schlugen sie auf die Pauken und stießen in die Trompeten. ויתקעו בתופים ובחצוצרות התרועה.
 Ihr Klang war von fern zu hören. וישמע למרחוק קולם:
 Die Bewohner der Stadt zogen täglich zu ihnen hinaus. ויצאו אליהם יושבי העיר דבר יום ביומו:
 Am Folgetage nahten wieder die Leute des Kaisers der Stadt. ויהי ממחרת ויקרבו עוד אנשי הקיסר העירה
 Sie schickten Boten zu Antonio de Leyva. וישלחו מלאכים אל אנטוניאו ליב"ה
 Das ganze Volk des Landes freute sich וישמח כל עם הארץ
 und ihre Trauer wandelte sich in Freude. ויהפך אבלם לששון:
 Sie nahten wieder mit erhobener Hand. ויקרבו עוד ביד רמה
 und etwa zweitausend Ellen waren zwischen ihnen und der Stadt. וכאלפים אמה ביניהם ובין העיר.
 Das ärgerte den König sehr. ויחר למלך מאד:
 Der König wies an ויצו המלך
 und sie verschanzten sich ringsum ויתחזקו סביב סביב
 und standen auf ihren Posten ויעמדו על משמרתם
 gegen die Furcht in den Nächten. מפחד בלילות:
 Am achten Tage des Monats Februar ויהי ביום השמיני לחדש פיברא"רו
 hörten die Fürsten des Kaisers, וישמעו שרי הקיסר
 daß das Schießpulver in der Stadt ausgegangen war. כי אפס עפר השריפה בעיר
 Sie schickten vierzig Berittene von der leichten Reiterei. וישלחו ארבעים איש רוכבי הרכש
 Die führten jeder seinen Sack Schießpulver in Menge mit sich. ויוליכו אתם עפר השריפה לרוב איש שקו.
 Sie durchquerten das Lager der Feinde in der Mitte ויעברו כמחנה האויב' בתוך
 und kamen in die Stadt. ויבואו העירה
 Das freute Antonio de Leyva sehr. וישמח אנט"וניאו ליב"ה מאד.
 Am Folgetage wies er an ויהי ממחרת ויצו
 und sie brachten die Kanonen auf den Turm ויעלו האלים על המגדל.
 und schlugen mit ihnen in das Lager der Schweizer. ויכו בהם במחנה השויצ"ארי
 Da fiel von ihnen eine große Menge. ויפלו מהם עם רב.
 Das hörten die Leute des Kaisers, וישמעו אנשי הקיסר
 und stießen in die Trompeten ויתקעו בחצוצת
 und gaben ויתנו
 Kustode/Blatthüter אות

Jer 31,12

Hld 3,8

אות מלחמה: das Zeichen zum Kampf.
 וירוצו פרשי הקיסר. Die Reiter des Kaisers liefen
 ויצאו לקראתם פרשי המלך und die Reiter des Königs zogen ihnen entgegen
 ויכו בהם. und schlugen auf sie ein.
 ויסוגו הספרדים אחר: Da wichen die Spanier zurück.
 וירוצו לקראת' Ihnen liefen
 שלש מאות בורג'וניוני לובשי שריון dreihundert gepanzerte Burgunder entgegen. (300)
 וינוסו הצרפתי' Da flohen die Franzosen
 ויצעקו בקול גדול: und schrien mit lauter Stimme.
 ויתנו אש אנשי המחנה בעשרה אלים המנגחים Die Leute des Lagers gaben mit zehn Kanonen Feuer
 וידו אבן במ and beschoßen sie mit Steinen.
 ויפלו מהבור'גוניוני רבים ארצה Da fielen viele von den Burgundern zu Boden
 והנשארים נסו לקולם und die Übrigen flohen vor ihrem Klang
 וישבו לאהליהם בחרפה und kehrten beschämt zu ihren Zelten zurück.
 והמלחמה שקטה: Und der Kampf ruhte.

647 Ein französische Verlust am 1525-02-17

ובשבעה עשר יום לחדש פיבר'ארו Am siebzehnten Tage des Monats Februar
 באו מאנשי הצבא kamen von den Kriegsleuten,
 אשר לרינ'צו אורס'ינו בס'אבונה. die Renzo Orsini in Savona hatte,
 ויצאו אליהם und zu ihnen zogen
 אנשי הדוכוס פרא'נצישקו ספור'צה die Leute des Herzogs Francesco Sforza
 אשר באליס'אנדריאה. in Alexandria.
 וינגפו מפניהם Sie wurden von ihnen geschlagen
 וינוסו und flohen.
 ולא נשארו שנים יחד Es blieben nicht zwei zusammen.
 ויחר למלך מאד: Das ärgerte den König sehr.

648 Zerstörung französischer Kanonen

ויאמר מאר'קזי פישקא'רה Der Markgraf von Pescara sagte:
 ארדה נא במחנה הצרפתים האלה Ich will doch in das Lager dieser Franzosen hinabsteigen
 ואראה und sehen,
 מה יהיו חלומתם. was aus ihren Träumen wird.
 וילך באישון לילה Er ging im Dunkel der Nacht
 ושלוש מאות איש ספרדים ואיטלקיים עמו: und dreihundert Spanier und Italiener mit ihm.
 ויפול אל מקום האלים Er fiel über den Ort der Kanonen her
 ויכו השומרים לפי חרב Sie schlugen die Wächter mit Schwertes Schneide
 וישליכו האילים ארצה: und warfen die Kanonen zu Boden.
 ויצו עוד Er wies wieder an
 וישליכו אל תוך החפירות und sie warfen sie in die Gräben hinein
 וישבו בשמחה: und kehrten fröhlich zurück.
 ויקומו הצרפתי' משינתם Die Franzosen standen von ihrem Schlafe auf
 וילחמו אתם. und kämpften mit ihnen.
 ויפלו מהם חללים ארצה Da fielen von ihnen erschlagen zu Boden.
 והשר אשר על האילים המנגחים Und der Fürst, der über die Kanonen gesetzt war,
 נתפש חי: wurde lebend gefangen.
 וישבו לאהליהם Sie kehrten zu ihren Zelten zurück.
 ויהיו המתים במגפה חמש מאת איש. Die Toten in der Metzelei waren fünfhundert Mann. (500)
 ויהי לצרפתים לחרפה: Das war den Franzosen zur Schande.

649 Aufbruch zum Kampf am 1525-02-23

ובשלשה ועשרים יום לחדש Am dreiundzwanzigsten Tage des Monats
נתנו צבאות הקיסר אות מלחמה: gaben die Heere des Kaisers das Zeichen zum Kampf.
וישמח אנטוניו ליווא. Das freute Antonio de Leyva.
ויערוך את אנשי החיל אשר אתו. Er stellte die Soldaten, die bei ihm waren, auf.
וישבו על משמרתם ביום ההוא: Sie blieben auf ihrem Posten an jenem Tage.

650 Die Schlacht von Pavia 1525

ויהי בארבעה ועשרים יום Am vierundzwanzigsten Tage
לחדש פיב"רירו des Monats Februar
בשנת חמש ועשרים וחמש מאות ואלף im Jahre fünfundzwanzigundfünfhundertundtausend
על השוליים: 1525 Randnotiz: 1525
בחצי הלילה zur Mitternacht
ויבואו צבאות הקיסר kamen die Heere des Kaisers
ויחצו את העם שלשה ראשים: und teilten das Volk in drei Haufen.
ויפילו את חומת הברק"ו. sie rissen die Mauer des Parks nieder,
אשר חיל המלך שם wo die Streitmacht des Königs war,
איש עברו jeder vor sich hin
ויבואו ביד רמה und kamen mit erhobener Hand
ויתנו אות מלחמה: und gaben das Zeichen zum Kampf.
בלילה ההוא נדדה שינת המלך In jener Nacht floh der Schlaf des Königs.
ויצו Er wies an
ויחלקו את צבאתיו ארבעה ראשים: und seine Heere teilten sich in vier Haufen.
ויערכו שם מלחמה במהומה רבה. Sie stellten sich dort zum Kampf in großer Bestürzung.
ויפול עם רב מהצרפתיים Da fiel viel Volks von den Franzosen,
בבוא כשואה פחדיהם פתאום, als ihre Furcht plötzlich kam wie das Verderben,
ולא מצאו אנשי החיל ידיהם: und die Soldaten ihre Hände nicht fanden.

Est 6,1

651 Franzosen gewinnen kaiserliche Kanonen

וישמע אנטוניו ליווא Antonio de Leyva hörte das
ויצא גם הוא und zog ebenfalls aus
ויפול עליהם פתאום. und fiel plötzlich über sie her.
וינוסו רוכבי הסוסים Da flohen die auf Pferden saßen
ואיש רגלי מפניו und das Fußvolk vor ihm,
כי נפל פחדו עליהם: denn die Furcht vor ihm war auf sie gefallen.
ויקרב עוד אנטוניו ליווא: Antonio de Leyva nahte wieder
ותהי המלחמה חזקה ביניהם כל הלילה und der Kampf wurde heftig zwischen ihnen die ganze Nacht.
ותבקע הארץ בקולם: Die Erde bebte von ihrem Klang.
הבוקר אור Der Morgen wurde hell
ואנשי המלך אזרו היל und die Leute des Königs gürteten sich mit Kraft
והספרדים נסוגו אחור und die Spanier wichen zurück.
ויקחו הצרפתים מידם Die Franzosen nahmen
את האלים המגנחים בחזקה: die Kanonen gewaltsam aus ihrer Hand.
היום ההוא היה חושך ענן וערפל Jener Tag war Dunkel, Gewölk und Nebel
מפני תמרות עשן הסוללות wegen der Rauchsäulen der Batterien
עד כמעט לא הכיר איש את אחיו: bis beinahe keiner mehr seinen Bruder erkannte.
וירא Kustode/Blatthüter

1Kg 1,40

652 Der Eifer kaiserlicher Heerführer

וירא מארק"ז פישק"ארה Der Markgraf von **Pescara**,
 שר צבא הקיסר את העם der Heerführer des Kaisers sah das Volk,
 כי פרוע הוא: daß es verwildert war. Ex 32,25
 וישלח אל דוכוס בור"בון לאמר Er schickte zu dem **Herzog von Bourbon** die Worte:
 באו בנים עד משבר Kinder kamen bis zu den Wehen.
 וכח אין ללידה: Aber es ist keine Kraft zum Gebären. 2Kg 19,3 = Jes 37,3
 ועתה דבר נא על לב העם אשר ברגליך: Und jetzt rede bitte zum Herzen des Volkes, das dir folgt.
 ואעשה כן גם אני Auch ich will das tun.
 ונלחמה בצרפתים האלה Dann wollen wir mit diesen Franzosen kämpfen
 ויצא שומענו בכל הארץ. und unser Ruf soll in alle Welt gehen.
 כי זה היום שקוינוהו Denn das ist der Tag, auf den wir hofften,
 מצאנו ראינו: wir fanden und sahen ihn!
 ויעשו כן Sie taten das
 ויערכו שם מלחמה und stellten sich dort zum Kampf.
 והמא"רקז עבר לפניהם. Der Markgraf ging vor ihnen her
 וילחם בגוים ההם und kämpfte mit jenen Völkern.
 ויפלו לפניו חללים ארצה: Die fielen vor ihm erschlagen zu Boden.
 וגם מארק"ז דיל ווא"סטו מלא את ידו Und auch der **Markgraf de l'Vasto** füllte seine Hand
 וכאפס ותהו נחשבו לו. und wie null und nichtig galten sie ihm. Jes 40,17
 ויכו בהם מכה רבה: Sie fügten ihnen einen heftigen Schlag zu.
 ויראוהו שוויצ"ארי Die Schweizer sahen,
 כי כלתה אליהם הרעה: daß das Böse über sie beschlossen war. 1Sm 20,7.9.17
 ויתנו עורף und wandten den Rücken
 וינוסו מפניהם: und flohen vor ihnen.
 והא"יטלקיים והאשכנזים Und die Italiener und die Deutschen
 נשארו בשחיתותם. blieben in ihrer Verdorbenheit.
 ויפלו חללים ארצה: Viele fielen erschlagen zu Boden.

651b Gefangennahme Franz I. von Frankreich

אז הלמו עקבי סוס Damals hallten die Pferdehufe, Ri 5,22
 ויערכו גם הפרשים מלחמה und auch die Reiter stellten sich zum Kampfe auf.
 ותרעש הארץ לקולם: Die Erde bebte von ihrem Klang. 1Kg 1,40
 ויתנו שרי צבאות הקיסר Die Fürsten der Heere des Kaisers gaben
 חמש מאות איש רגלי fünfhundert Mann Fußvolk, (500)
 נושאי סוללות Batterien-Träger,
 בין הפרשים בערמה: listigerweise zwischen die Reiter.
 ויהי בהלחם Als sie kämpften
 וישפכו הסוללות בפרשי הצרפתים פתאום. schütteten die Batterien plötzlich auf die französischen Reiter.
 ויפלו מהם רבי Da fielen viele von ihnen.
 והנשארי ברחו לנפשם Und die Übrigen flohen um ihre Leben,
 כי יראו denn sie fürchteten,
 פן תדבקם הרעה: daß ihnen das Böse anhaftete.
 וגם משנה הקיסר Auch der **Vertreter** des Kaisers
 ודוכוס בור"בון מלאו את ידם בעת ההיא: und der Herzog von Bourbon füllten ihre Hand zu jener Zeit.
 וילחמו גם המלך גם שריו ביום ההוא Sowohl der König als auch seine Fürsten kämpften an jenem Tage
 ויפלו כל גבוריו לפניו חללים ארצה und alle seine Helden fielen vor ihm erschlagen zu Boden.
 וירץ המלך Der König lief
 וחרבו שלופה בידו und sein Schwert gezogen in seiner Hand.
 ויך את שר האשכנזים Er schlug den Fürsten der Deutschen.

ויפול שדוד ארצה Der fiel erbeutet zu Boden.
 גם מא"רקזי פיש"קרה הוכה Auch der Markgraf von **Pescara** wurde verwundet
 בפניו ובבטנו ובשוק. an seinem Gesicht und am Bauch und am Schenkel.
 ובכל זאת לא שב אפו. *Bei Alledem wandte sich sein Zorn nicht ab*
 וידבר על לב אנשיו Er sprach zum Herzen seiner Leute.
 ויערכו מערכותם Sie nahmen ihre Aufstellungen ein
 וינגפו הצרפתי לפניהם und die Franzosen wurden von ihnen geschlagen
 וינוסו. und flohen.
 ויכו את סוס המלך פרא"נצישקו Sie schlugen das Pferd des Königs Franz
 ויפול ארצה und er fiel zu Boden.
 ויתפשוהו Sie fingen ihn
 ויסגר ביד משנה הקיסר und er wurde in die Hand des **Vertreters** des Kaisers
 בעת ההיא: gegeben zu jener Zeit.
 וגם מלך נא"ווארה Und auch der König von Navarra
 ושרים רבים ונכבדים אשר אתם und viele Fürsten und Angesehene, die bei ihnen waren,
 נתפסו במלחמה ההיא: wurden in jenem Kampf gefangen.
 ורבים הוכו לפי חרב Und viele wurden mit Schwertes Schneide geschlagen
 והיו כדומן על פני השדה und wurden *wie Dung auf der Feldfläche*
 וכעמיר אחר הקוצר *und wie Heu hinter dem Schnitter*
 ואין מאסף: *das keiner einsammelt.*
 ויהי בהלחמם Als sie kämpften,
 וירא מונס"נייור לאנס"ון sah **Monseigneur Alençon**,
 כי ברע הם es böse um sie stand
 ויצא מן המחנה und verließ das Lager
 וארבע מאות פרשים עמו: mit vierhundert Reitern. (400)
 וינוסו וילכו למסעיהם צרפתה. Sie flohen und kamen auf ihren Märschen nach Frankreich.
 ויבואו צבאות הקיסר במחנה המלך Die Heere des Kaisers kamen in das Lager des Königs
 על החללים über die Erschlagenen
 ויבזו ביזה רבה: und machten große Beute.
 ויבואו העירה בשמחה: Sie kamen froh in die Stadt.
 והעיר פאוויא"ה צהלה ושמחה: *Und die Stadt Pavia jauchzte und jubelte.*

Jes 3,25

Jer 9,21[22]

Est 8,15

652b Verluste und Verständigungen

וימותו מאנשי הקיסר ביום ההוא. Von den Leuten des Kaisers starben an jenem Tage
 שר הפרשים ושמנה מאות איש der Reiterführer und achthundert Mann. (800)
 ומחיל המלך נפלו במגפה ההיא Und von der Streitmacht des Königs fielen in jener Metzelei
 האיטלקיים והאשכנזים die Italiener und die Deutschen
 ואלף וחמש מאות שויצא"רי und tausendundfünfhundert Schweizer
 וחמש מאות נפלו בנהר ט"יזין בברחם und fünfhundert fielen fielen in den Fluß **Ticino** bei ihrer Flucht
 וימותו: und starben.
 וגם שרים רבים ונכבדים צרפתים Auch viele Fürsten und angesehene Franzosen
 נפלו במגפה ההיא: fielen bei jener Metzelei.
 מספר המתים שמנה אלפים איש. Die Zahl der Toten ist achttausend Mann. (8 000)
 לא נהיה כדבר הזה בשערי פא"וויאה Solch etwas gab es nicht in den Toren von Pavia
 מאז היתה לגוי: seit es einem Volk angehört.
 ויתנו שרי צרפת פדיון נפשם Die Fürsten Frankreichs gaben Lösegeld für ihre Person,
 המרבה והממעט der eine viel, der andere wenig,
 וישבו אל ארצם: und kehrten in ihre Land zurück.
 וילך משנה Und der **Vertreter**
 הקיסר Kustode/Blatthüter

Ex 9,24

des Kaisers הקיסר
 und der Herzog von Bourbon ודוכס בורב"ון
 und die Fürsten, die bei ihnen waren, gingen, והשרים אשר אתם.
 diesem gefangenen König mit dem Gesicht zum Boden zu huldigen. וישתחוו למלך התפוס הזה אפים ארצה:
 Sie sprachen zu seinem Herzen וידברו על לבו
 und trösteten ihn mit den Worten: וינחמוהו לאמר:
 Es sei in deinen Augen nicht ärgerlich, Herr König, אל יחר בעיניך המלך
 daß der Kampf G'tt gehört. כי המלחמה לאלדים היא.
 Und wer sagt zu Ihm: ומי יאמר אליו
 Was tust du? מה תעשה:
 Und der Herzog von Bourbon zog sein Schwert וישלף דוכס בורב"ון את חרבו
 und gab es in die Hand des Königs ויתנה ביד המלך
 und fiel auf seine Knie ויכרע על ברכיו
 und sagte: ויאמר:
 Bitte, vergib das Verbrechen deines Dieners, אנא שא נא לפשע עבדך
 denn ich beging gegen meine Herrschaften einen großen Fehl. כי חטאתי לאדוני חטאה גדולה.
 Und jetzt, wenn du verzeihst, verzeih nach deiner großen Güte, ועתה אם תסלח סלח כגודל חסדך
 und wenn nicht, töte mich bitte, ואם אין הרגני נא הרוג
 denn ich bin des Todes. כי בן מות אני
 denn ich erhob meine Hand gegen meine Herrschaften, den König. כי הרימותי ידי באדוני במלך:
 Der König sagte: ויאמר המלך:
 Von dem DER NAME ging die Sache aus. מי' יצא הדבר
 Und du fehltest nicht, ואתה לא חטאת
 denn du dientest deinen Herrschaften, dem Kaiser כי עבדת את אדוניך הקיסר
 mit deiner ganzen Kraft. בכל כחך
 Nur aus deiner großen Demut sprachst du bisher. רק מרוב ענותנותך דברת עד הנה
 Steh auf, sei ein tüchtiger Mann. קום היה לבן חיל:
 Damit erwarb sich der Bourbon einen guten Namen ובדבר הזה קנה בורב"ון שם טוב
 bei Königen und Beratern des Landes, עם מלכים ויועצי ארץ
 wie bei seinem Kämpfen am Tage des Streites bei den Helden. כאשר בהלחמו ביום קרב בגבורים
 Sein Name wurde sehr wertvoll. ויקר שמו מאד:

2Chr 20,15

Iob 9,12

Gn 24,50

653 Haft Franz' I. und (angeblicher) Mord am schottischen König

Die Fürsten des Kaisers brachten den König ויוליכו שרי הקיסר את המלך
 nach Pizzighettone אל פיציגיט"ון
 und stellten über ihn eine Wache. ושימו עליו משמר:
 Zweiundzwanzig Jahre alt war König Franz. בן עשרים ושנים שנים מלך ופרא"נציקסו.
 Mit zehn Jahren zeigte er ובעשר שנים הראה
 seine Kraft und seine Stärke und seine Anmut. כחו וגבורתו ונעימותו.
 Jedoch konnte er nicht bestehen אמנם לא יכול עמוד
 vor der Stärke der Höhe dieses großen Kaisers Karl. בפני גבורת גבהות הקיסר ק"ארלו הגדול הזה.
 Der König von Schottland, der bei ihm gewesen war, ומלך שקוצ"יאה אשר היה אתו
 floh in das Haus des Müllers ברח אל בית הטוחן.
 und verbarg sich. ויחבא
 und sagte zu ihm: ויאמר אליו
 Still, ich bin nämlich ein König הס כי מלך אנכי.
 und gewähre dir Gnade, ואעשה עמך חסד.
 wenn du mein Leben vor dem Tode rettetest. כי תציל את נפשי ממות:
 Der Müller erhob sich gegen ihn ויקום עליו הטוחן
 und erschlug ihn ויכהו נפש
 und verbarg ihn im Sand. ויטמנהו בחול:
 Die Sache wurde den Fürsten ויודע הדבר אל שרי

des Kaisers bekannt. הקיסר
 Da hängten sie ihn an das Holz. ויתלוהו על העץ
 Auf seinen Scheitel schlug sich sein Frevel nieder. ועל קדקדו חמסו ירד.
 Denn wer vergreift sich an einem König und ist rein! כי מי ישלח ידו במלך ונקה:
 Der **Vertreter** des Kaisers und die Fürsten, die bei ihm waren, וביאו משנה הקיסר והשרי אשר אתו
 brachten den König auf das Wort des Kaisers nach Genua את המלך בדבר הקיסר ג'ינ'ובאיתה
 im Monat Mai בחדש מ"איו
 und schickten in mit Schiffen nach Spanien וישלחוהו באוניות אל ספרד
 und gaben ihn in die Festung **Madrid** ויתנוהו במבצר מאד"ריד
 und setzten über ihn eine Wache. ושימו עליו משמר.
 Er blieb dort einige Tage. וישב שם ימי אחדים:

654 Kaiserliche Heere in Italien

Die Heere des Kaisers in Italien **וצבאות** הקיסר אשר באיט"ליאה
 gingen nach **Piemont** הלכו אל פימונט"טי
 und nahmen **Moncalieri** וילכדו את מונקא"ליר.
 und **Carmagnola** ואת קא"רמאניולה
 und **Racconigi** ואת דא"קוניס
 und **Saluzzo** ein. ואת סא"לוצי:
 Der Markgraf floh vor ihnen ויברח המא"רקזי מפניהם
 und saß in den Festungen von **Roilly**. וישב במצודות רוא"יל:
 Und wäre nicht sein Bruder **Johannes Ludwig**, ולולי זוא"ן לוא"יז אחיו
 der in die Presche sprang, אשר עמד בפרץ.
 in jenen Städten wäre nicht ein Stein auf dem anderen geblieben. לא נשאר בערים ההם אבן על אבן:
 Sie blieben darin viele Tage. וישבו בהן ימים רבים:

655 Andrea Doria päpstlicher Heerführer

Andrea Doria weigerte sich, **וימאן** אנד"ריאה די אוריא"ה
 mit dem König nach Spanien zu gehen ללכת אל ספרד עם המלך.
 und ging nach Rom. וילך אל רומ"ה
 Papst Clemens machte ihn zu seinem Heerführer. ויעשהו קלימ"ינטו האפיפיאור שר צבאו:

656 Der Frieden von Madrid 1526

Nach Tagen **ויהי לימי**
 gab Kaiser Karl dem König Franz ויתן הקיסר קא"רלו למלך פראנץ
 seine Schwester **Eleonore** zur Frau. את ליי"אונורה אחותו לאשה.
 Die beiden schlossen einen Bund. ויכרתו ברית שניהם:
 Der König gab seine beiden Söhne als Geiseln mit den Worten: ויתן לו המלך את שני בניו לערבון לאמר
 Sie kannst du töten, אותם תמית,
 wenn ich dir diesen Bund אם אעבור לך את הברית הזה
 und diesen Fluch zum Bösen übertrete. ואת האלה הזאת לרעה:

657 besiegelt durch Heirat

Der Kaiser gab dem König **וישלח** הקיסר למלך
 acht Maultiere und einen Wagen als Gabe. שמונה פרדים ומרכבת אחת מנחה.
 Der König nahm sie an ויקבלם המלך
 und freute sich von Herzen. וישמח בלבו:
 Nach acht Tagen **ויהי לשמונת הימים**
 brach der Kaiser von **Toledo** auf ויסע הקיסר מטו"לידו
 Kustode/Blatthüter ויפגע

und traf den König in **Madrid**.
ויפגע במלך אצל מאד"ריד.

Er umarmte ihn
ויחבקהו

und fiel ihm um den Hals
ויפול על צואריו

und küßte ihn
וישקהו

Sie vergnügten sich in Liebe
ויתעלצו באהבים.

und er drängte den König sehr.
ויפצור במלך מאד

Der ging zur Rechten des Kaisers.
וילך לימין הקיסר

Sie kamen zu der Festung.
ויבואו אל המצודה

Die Erde bebte vom Klang der Kanonen.
ותרעש הארץ לקול האלים המנגחים:

Sie setzten sich, Brot zu essen
וישבו לאכול לחם

und freuten sich miteinander in jener Zeit.
וישמחו יחדיו בעת ההיא:

Am dritten Tage
ויהי ביום השלישי

*gingen diese beiden Könige nach **Illescas**,*
וילכו שני המלכים האלה לאיליישק"אש.

denn dort war die Schwester des Kaisers.
כי שם אחות הקיסר

Das ganze Volk freute sich sehr.
וישמח כל העם מאד:

Am Folgetage
ויהי ממחרת

schlug König Franz in ihre Hand ein
ויתקע המלך פרא"נצישקו את כפה

und sie gaben sie ihm zur Frau
ויתנוה לו לאשה

vor den Augen der Völker und der Fürsten.
לעיני העמי' והשרי'

Und er liebte sie.
ויהבה

Sie gaben eine großes Mahl für alle, die in ihre Stadt kommen,
ויעשו משתה גדול לכל באי שער עירם

drei Tage,
שלשה ימים.

und das Trinken nach der Regel:
והשתיה כדת

Keiner nötigt!
אין אונס

Denn so hatte es der König angeordnet.
כי כן יסד המלך:

658 Franz I. kehrt nach Frankreich zurück

Der König brach auf
ויסע המלך

um in sein Land, nach Frankreich zurückzukehren am vierten Tage.
לשוב אל ארצו צרפתה ביום הרביעי.

Und der Kaisers ging mit ihm, ihn zu verabschieden.
והקיסר הלך עמו לשלחו

So schieden einer von seinem Bruder.
ויתפרדו איש מעל אחיו.

Und der Kaiser kehrte an seinen Ort zurück.
והקיסר שב למקומו:

*Der König ging nach **Fuenterrabía***
וילך המלך לפ"ונטי רא"ביאה.

an der Küste.
אשר על שפת הים.

Sie fanden dort ein kleines Schiff,
וימצאו שם אוניה קטנה

das sie bereitgestellt hatten, ihn überzusetzen.
אשר הכינו להעבירו:

Der König stieg auf das Schiff.
וירד המלך באוניה.

Auch seine Söhne bestiegen ein anderes Schiff von der anderen Seite
ויעלו גם בניו באוניה אחרת מהעבר השני

und brachen auf.
ויסעו:

Als die Schiffe in der Mitte waren,
ויהי בהיות האוניות בתוך

standen seine beiden Söhne auf
ויקומו שני בניו

und huldigten mit dem Gesicht zum Boden.
וישתחוּו אפי' ארצה

Er küßte sie
וישק להם

und sie weinten
ויבכו

und die Schiffe gingen ihres Weges.
ותלכנה הספינות לדרכן:

Der König ging an Land
ויעל המלך היבשה

und setzte sich auf ein Pferd
וירכב על סוס

*und ging nach **Bayonne** in Navarra an jenem Tage*
וילך לבא"יונה אשר בנא"בארה ביום ההוא:

*und seine beiden Söhne gingen nach **Illescas**.*
ושני בניו הלכו לאי"ליישקאש.

Sie huldigten der Schwester des Kaisers, der Frau ihres Vaters
וישתחוּו אל אחות הקיסר אשת אביהם

und sie empfing sie erfreut
ותקבלם בשמחה

Bogen/Heft 22, Lage 4
כב ד 22 iiiii

659 Francesco Sforzas Herrschaft in Mailand

Die Heerführer des Kaisers brachten
den **Francesco Sforza** zurück
auf den Thron des Herzogtums Mailand.
Sein Königtum bestand einige Tage.

660 Osmanen: Zug gegen Ungarn 1526

Im Jahre sechszwanzigundfünfhunderttausend
Randnotiz: 1526
sammelte Suleiman Soldaten.
Er ging nach **Ungarn** mit gewaltigem Volk und starker Hand. Nm 20,20
Die Ungarn wurden für nichts gehalten in jenen Tagen,
Denn König **Ladislaus** achtete nicht auf den Krieg
und in den Tagen des **Ludwig** versuchten sie nicht zu kämpfen.
Dann überhob sich ihr Herz aber nutzlos.
Ludwig spannte seinen Wagen an
und nahm sein Volk.
Ihre Gemusterten waren vierundzwanzigtausend. (24 000).
Sie gingen nach **Mohács**
am Ufer des Flußes Donau
und lagerten dort am Wasser.
Ludwig beeilte sich, zu kämpfen
bevor der Wojewode aus **Transsilvanien**
mit den Kriegern, die er bei sich hatte, kam.
Denn **Paul Tomori**,
der Bischof von **Kolocsa**,
der Geistliche von **San Franzisko** hatte ihn angestachelt.
Denn er sehnte sich mit den Türken zu kämpfen in jener Zeit.
Als sie zwischen
Buda und **Belgrad** waren,
hoben sie ihre Augen
und sahen:
Da kam das erste Lager des **Suleiman**
und kein Strauchelnder in seinen Heerlagern.
Ihre Gemusterten waren zwanzigtausend Reiter, (20 000)
allesamt Schwertträger,
kampfgeübt,
die liefen im Felde
und teilten sich in vier Haufen.
Fünftausend liefen bis zum Mittag (5 000)
und fünftausend zur Ablösung (5 000)
Kustode/Blatthüter

עד בא השמש: bis die Sonne untergeht.
 וחמשת אלפים עד חצי הלילה und fünftausend bis Mitternacht (5 000)
 וחמשת אלפים עד אור היום: und fünftausend bis zum Tageslicht. (5 000)
 ולא נתנו לאונ"גארי מרגוע כל היום: Sie gaben den Ungarn keine Ruhe den ganzen Tag.
 ויקוצו האונגא"רי מפניהם. Da hatten die Ungarn sie satt
 ולא יכלו לשתות ממימי הנהר und konnten nicht trinken von den Wassern des Flußes
 אשר על שמאלם. zu ihrer Linken
 ויחפרו להם בורות לשאוב מים und gruben sich Löcher, Wasser zu schöpfen,
 להשקות את העדה ואת בעירם: die Gemeinde und ihr Vieh zu tränken.

661 Die osmanische Streitmacht

ושו"לטאן סוליימאן הקריב Der Sultan Suleiman nahte.
 ויהי פקודיהם מאתים אלף פרשים ואיש רגלי Ihre Gemusterten waren zweihunderttausend Reiter und Fußvolk.
 ויטו אהליהם מנגד: Die schlugen ihre Zelte gegenüber auf.

662 Schlacht bei Mohács 1526-08-29

ויערוך פא"ולו טומ"וריאן Paul Tomori.
 אשר על פיהו ישק המלך dessen Rat der König ausführte,
 את אנשי הצבא stellte die Kriegsleute auf
 ואת האילי המנגחים: und die Kanonen.
 ואת האנשים אשר לא נסו להלחם Und die Leute, die nicht geübt waren, zu kämpfen,
 הניח לשמור העגלות והכלים ließ er die Wagen und die Geräte bewachen
 ויתחזקו שם: und sie verschanzten sich dort.
 ואת המלך שם בתוך המחנה השני. Den König stellte er mitten in das zweite Lager.
 ואלף פרשים מלומדי מלחמה הניח שם Tausend kampfgewübte Reiter stellte er dorthin, (1 000)
 לעוזרו ולשומרו: ihm zu helfen und ihn zu bewachen.
 ויהי בכ"ט לחדש אגוש"ט. Am 29. des Monats August
 ויבאו התוגרמים kamen die Türken
 ויתנו אש באילים המנגחים פעמים und gaben zweimal Feuer in die Kanonen
 ולא מת ממחנה האונ"גרי גם אחד. und aus dem Lager der Ungarn starb nicht einer,
 כי עברו אבני האילים עליהם denn die Steine der Kanonen gingen über sie hinweg
 ותעבורנה את המחנה und verfehlten das Lager.
 וגם האונ"גארי נתנו אש באילים Auch die Ungarn gaben Feuer in die Kanonen.
 ויפלו מהתוגרמים עם רב: Da fielen von den Türken eine große Menge.
 ויקרבו התוגרמים Die Türken kamen heran
 ויערכו שם מלחמה und stellten sich dort zum Kampf auf
 ויפלו רבים חללים ארצה: und viele fielen erschlagen zu Boden.
 וילכו התוגרמי' להלחם בשומרי הכלים Die Türken gingen, mit den Wächtern der Geräte zu kämpfen.
 וישלח שם פ"אולו טומ"וריאן Da schickte Paul Tomori dorthin
 את אלף הפרשים die tausend Reiter, (1 000)
 אשר שם על המלך למשמר: die er aufgestellt hatte, den König zu bewachen.
 וינגף חיל Die Streitmacht der Ungarn

האונ"גארי מפני התוגרמי' wurde geschlagen von den Türken.
 ואת פא"ולו טומ"וריאן Und den **Paul Tomori**
 ואת הגמון אסט"ריגוניה und den Bischof von **Esztergom**
 ווארא"דינו und **Großwardein**
 ושרים רבי') ונכבדים מטראנסילואניה und viele Fürsten und Angesehene aus Transsilvanien
 הכו התוגרמים לפי חרב ביום ההוא: schlugen die Türken mit Schwertes Schneide an jenem Tage.
 וירא לוד"וביקו המלך König **Ludwig** sah,
 כי כלתה גם אליו הרעה daß das Böse auch über ihn beschlossen war,
 וינס מפניהם und floh vor ihnen
 ויפול בטיט היון תחת הסוס und fiel in den schlammigen Morast unter dem Pferd
 ולא היה לו מושיע und hatte keinen Retter
 וימות: und starb.
 והאשכנזים והבוהמים Und die Deutschen und die Böhmen
 הוכו לפי חרב ביום ההוא: wurden an jenem Tage mit dem Schwert geschlagen.
 והסוסים הנשארים ברחו לנפשם Und die übrigen Pferde flohen um ihre Leben.
 לא הביטו אחריה' Sie blickten nicht zurück,
 כי יראו den sie fürchteten,
 פן תדבקם הרעה: sonst würde das Böse sich an sie heften.

1Sm 20,7,9,17

663 Besetzung Budas und Umsiedlung der Juden in die Türkei

ו**יאמר** סו"ליימאן בעת ההיא Suleiman sagte in jener Zeit:
 מאתים אלף איש Zweihunderttausend Mann (200 000)
 האנשים אשר ברגלי היום הזה, und die Leute, die mir heute folgen,
 ואיך מלאם לבם להלחם עמדי: und wie füllten sie ihr Herz, mit mir zu kämpfen!
 ותהי חתת אלדים על יושבי בוד"ה Schrecken G'ttes traf die Bewohner von Buda.
 ויצאו מהעיר Sie verließen die Stadt
 וינוסו לנפשם: und flohen um ihr Leben.
 והיהודים נשארו בתוך העיר. Aber die **Juden** blieben in der Stadt.
 ויזעקו אל יי' und schrien zu dem DER NAME.
 וישמע מהיכלו קולם: Er hörte aus seinem Palast ihre Stimme.
 וסו"ליימאן לא ידע מאומה Aber Suleiman wußte nichts.
 ויקרב העירה: Er nahte der Stadt.
 ויצאו אליו ראשי העדה Die Häupter der Gemeinde zogen zu ihm hinaus
 ויתנפלו לפני רגליו und warfen sich ihm zu Füßen
 ויתנו העיר בידו und gaben die Stadt in seine Hand
 ויבא העירה: und er kam in die Stadt.
 ולבני ישראל לא רץ איש את לשונו Und gegen die Kinder Israels wetzte keiner seine Zunge.
 ולא לוקח מכל אשר להם Und von Allem was sie hatten,
 שרוך נעל wurde ihnen kein Schnürsenkel genommen
 ביום ההוא: an jenem Tage.
 וישם סו"ליימאן עינו עליהם Da richtete Suleiman sein Auge auf sie
 וישלחם באוניות אל ארצו und schickte sie auf Schiffen in sein Land.
 וישבו שם עד היום הזה: Dort wohnen sie bis heute.
 ושני צלמי הנחשת Und die beiden Kupfer-Statuen,
 אשר עשה חרש חכם למלך מאט"יאן die ein kluger Handwerker für den König **Matthias** gemacht hatte,
 לקח סו"ליימאן nahm Suleiman
 וישלחם אל קושטאנט"ינופולי עיר מלכותו. und schickte sie in seine Königsstadt Konstantinopel.
 וישם אותם ברחוב העיר: Er stellte sie auf den Platz der Stadt.
 וישם סו"ליימאן בבוד"ה משמר Suleiman legte in Buda eine Besatzung
 ויחזקה. und befestigte es
 וישב Kustode/Blatthüter

Gn 35,5

2Sm 22,7 = Ps 18,7

(Ex 11,7)

Gn 14,23

und kehrte in sein Land zurück. וישבו אל ארצו:
 Und auch den **Peterwardein** וגם את פיא"טרה וארא"דינו.
 und **Syrmien** nahm er in jenem Jahre. ושירימ"יאה לקח בשנה ההיא:

664 Die Liga von Cognac 1526

Francesco Sforza, **ויפשע** פראנצ"יסקו ספו"רצה
 der Herzog von Mailand, wurde vom Kaiser abtrünnig דוכוס מילא"ן בקיסר
 und schloß einen Bund mit Papst Clemens ויכרות ברית עם קלימ"ינטי האפיפיאור
 und mit den Herren von Venedig. ועם בעלי ויניצ"יאה
 Auch der französische König Franz גם פראנצ"יסקו מלך צרפת
 schloß sich ihnen an, נלוה אתם
 wurde ihr Arm. היה זרוע להם
 Sela. סלה:
 Und die Heere des Papstes Clemens וצבאות האפיפיאור קלימ"ינטי
 waren in **Parma** in jener Zeit. בפארמ"ה בעת ההיא:
 Und **Francesco**, der Herzog von Urbino ופראנצ"יסקו דוכוס אורב"ינו
 der Heerführer von Venedig, שר צבא ויניצ"יאה
 führte seine Heere nach **Verona** הוליד צבאותיו אל וויר"ונה
 im Monat Mai בחרש מא"יו
 und ließen sich dort nieder וישבו שם
 im Jahre sechszwanzigundfünfhunderttausend. בשנת שש ועשרים וחמש מאות ואלף:
 Randnotiz: 1526 על השוליים: 1526

665 Kaiserliche Truppenkonzentration

Antonio de Leyva und der **Markgraf de l'Vasto**, **וישמעו** אנטוניא"ו ליווא ומארק"יז דיל ואס"טו
 die Heerführer des Kaisers hörten das שרי צבאות הקיסר
 und sammelten auch die Offiziere, ויאספו גם הם את שרי החיילים
 die in Piemont verstreut waren, אשר נפוצו בפיא"מונטי
 und kamen eilig nach Mailand ויבואו בחפזן מי"לאנו
 und saßen dort. וישבו שם:

666 Straßenkämpfe in Mailand

Da erhob sich das ganze Volk des Landes vom Rande **ויקומו** כל עם הארץ מקצה.
 und schlossen die Türen ויסגרו הדלתות
 und schrien laut: ויצעקו בקול גדול
 Herzog, Herzog! דוכוס דוכוס
 Die Erde bebte von ihrem Klang. ותבקע הארץ לקולם:
 Die Deutschen fürchteten sich וייראו האשכנזים
 und auch sie sammelten sich. ויאספו גם הם.
 und stellten sich zum Kampf mit ihnen auf. ויערכו אתם מלחמה
 Und die Stadt Mailand war bestürzt. והעיר מי"לאן נבוכה
 Die Leute der Stadt warfen Steine auf sie וידו אנשי העיר אבן במ
 durch die Fenster. בעד החלונות:
 Sie schlugen die Deutschen sehr. ויכו האשכנזים מכה רבה:
 Sie kämpften mit den Deutschen und den Spaniern die ganze Nacht וילחמו עם האשכנזים והספרדים כל הלילה
 und am Tage darauf bis zum Mittag. ולמחרתו עד הצהרים.
 Und die Glocken in den Häusern ihres Kultes läuteten. ויתקעו הפעמונים אשר בבתי תפלותם
 Die Erde bebte von ihrem Klang. ותבקע הארץ לקולם:
 Der Herzog sah, וירא הדוכוס
 daß das Böse über ihn beschlossen war. כי כלתה אליו הרעה.
 Da flohen zur Festung, er וינוסו אל המצודה הוא

1Kg 1,40

Est 3,15b

1Kg 1,40

1Sm 20,7,9,17

und die Fürsten, die bei ihm waren. והשרים אשר אתו:

667 Beruhigungsversuche

Und **Antonio Maria Crivello** וירוצו אנט'וניאו מאר"יאה קריב"ילו
 und **Francesco Visconti** ופרנצ'יסקו וויסק'ונטי
 liefen auf den Straße der Stadt ברחובות קריה
 und sprachen zum Herzen der Leute der Stadt. וידברו על לב אנשי העיר:
 Sie gingen mit ihrer Seele in ihrer Hand jenen ganzen Tag וילכו נפשם בכפם כל היום ההוא
 und sagten zu ihnen: ויאמרו אליהם:
 Bitte, meine Brüder, tut nicht Böses! אל נא אחי תרעו
 Warum sollte diese Stadt zerschmettert werden. למה תשומט העיר הזאת:
 Und auch Antonio de Leyva und der **Markgraf de l'Vasto** וגם אנטוני'ואו ליווא ומארק'יז דיל ואסטו
 füllten ihre Hand in jener Zeit. מלאו את ידם בעת ההוא
 Und das Land hatte Ruhe. ותשקוט הארץ:
 Viele von den Bewohnern der Stadt fielen in jener Metzelei. ויפלו רבים מיושבי העיר במגפה ההיא:
 Und Häuser voll allen Gutes ließen sie plündern. ובתים מלאים כל טוב נתנו לשלל.
 Da verarmte Mailand sehr. וידל מי"לאן מאד.

668 Kaiserliche besetzen das Land

Die Heere des Kaisers bedrängten die Festung. ויצורו צבאות הקיסר על המצודה.
 Die war verriegelt und verrammelt, ותהי סוגרת ומסוגרת
 keiner kam heraus oder hinein אין יוצא ואין בא:
 Er nahm alle Städte des HerzogtumsMailand!Herzogtum. ויקחו את כל ערי הדוכסות.
 In der Hand des Herzogs blieben nur לא נשארו ביד הדוכס
 die Festung Cremona כי אם מצודת קרימ"ונה.
 und die Festung Mailand in jener Zeit. ומצודת מיל"אן בעת ההיא:

Jos 6,1.

669 Päpstliche Truppen rücken nach Mailand

Damals verabredeten sich die Heerführer des Papstes Clemens אז נדברו שרי צבאות האפיפ"יאור קלימ"ינטי
 miteinander. איש אל רעהו
 Und der Herzog von Urbino, der Heerführer von Venedig, ודוכס אור"בינו שר צבא ויניצ"יאני
 brach von Verona auf über den Fluß **Oglio** נסע מויר"ונה דרך הנהר א"ויו
 und sie wurden eins in jener Zeit. ויהיו לאחדים בעת ההיא:
Malatesta Baglioni ging in jener Zeit וילך מא"לה טיס"טה בא"יון
 mit zweitausend Mann Fußvolk und tausend Reitern (2 000, 1 000) ואלפים איש רגלי ואלף פרשים עמו.
 und belagerte Lodi ויחן על לוד"י
Ludwig Vistarini ויסגירנה לוד"וביקו ויסט"ארין
 einer der Wohltäter der Stadt, übergab sie in seine Hand. והוא מטובי העיר בידו.
 Sie ließen sie plündern in jener Zeit. ויתנוה לשלל בעת ההיא:
 Nach weiteren acht Tagen ויהי לימים עוד שמונה
 kamen die Heere des Papstes ויבואו צבאות האפיפ"יאור
 und die Heere der Venezianer וצבאות ויניצ"יאני
 und lagerten in **Marignano**. ויחנו במרינ"יאן
 Sie brachen von dort auf ויסעו משם
 und gingen nach Mailand וילכו מילא"נו.
 und bedrängten es ויצורו עליה
 und schütteten eine Batterie gegen es וישפכו אליה סוללה
 und die Stadt kam in Bedrängnis. ותבא העיר במצור:

ובכל Kustode/Blatthüter

670 Hartnäckige Kämpfe

ובכל זאת לא שב אף צבאות הקיסר *Bei Alledem wandte sich der Zorn der Heere des Kaisers nicht ab* Jes 3,25
מעל המצודה. *von der Festung*
ותהי להם המלחמה מבית ומחוץ *und der Kampf tobte draußen und drinnen.*
והעיר מיל"אן נבוכה: *Und die Stadt Mailand war bestürzt.* Est 3,15b

671 Verstärkung der Kaiserlichen

ויבא דוכוס בורב"ון משנה הקיסר *Der Herzog von Bourbon, der Vertreter des Kaisers*
אל ג'נדב"ה כאשר ידאה הנשר *kam nach Genua wie der Adler gleitet* Dt 28,49
באוניו' בעת ההיא וארבע מאות איש עמו. *auf Schiffen in jener Zeit mit vierhundert Mann. (400)*
וילך לוויגיביגי *Er ging nach Vigevano*
ויעבור הנהר ט"זין באישון הלילה *und zog über den Fluß Tessin im Dunkel der Nacht*
והמא"רקז יצא לקראתו *und der Markgraf zog ihm entgegen.*
ויבואו מיל"אנו ביד רמה: *Sie kamen nach Mailand mit erhobener Hand.*
ויהי כבואו *Als er kam,*
וידבר על לב אנשי העיר השוממה ההיא *sprach er zum Herzen der Leute jener verwüsteten Stadt.*
ותחי רוחם בדברו אליהם: *Und ihr Geist lebte auf, als er zu ihnen sprach.*
ואנשי הקיסר אזרו חיל *Und die Leute des Kaisers gürteten sich mit Kraft.*
וישליכו אבני גדולו' במחנה האויבים *Sie warfen große Steine auf das Lager der Feinde.*
ויפול פחדו עליהם *Seine Furcht fiel auf sie.*
ויעלו מעל העיר *Sie ließen von der Stadt ab*
וישובו למארינ"אן: *und kehrten nach Marignano zurück.*
והרעב כבד במצודה בעת ההיא: *Der Hunger war schwer in der Festung in jener Zeit.*

672 Übergabe der Mailänder Festung an die Kaiserlichen

ויועדו הדוכוס פראנצ'סקו והשרים אשר אתו *Der Herzog Francesco und die Fürsten bei ihm verabredeten sich*
ויתנו את המצודה לשרי צבאות הקיסר *und gaben die Festung den Heerführern des Kaisers*
מחוסר כל *aus Mangel an allem*
וילכו לדרכם חפשים: *und gingen frei ihres Weges.*
וילך פראנצ'סקו הדוכוס *Der Herzog Francesco ging*
אל מחנה בעלי הברית *in das Lager der Bundesgenossen*
אשר על נהר אמ"ברה *am Flusse Lambro.*
ויבא באוהל דוכוס אור"בינו *Er kam in das Zelt des Herzogs von Urbino.*
ויועדו שם: *Dort verabredete sie sich.*
והקור"אדינו שר צבא הקיסר בקרימ"ונה *Und der Konrad war Heerführer des Kaisers in Cremona*
ואלפ' וחמש מאות איש אשכנזים *und zweitausendundfünfhundert Mann Deutsche (2 500)*
ואלף איט"לקיים עמו בעת ההיא: *und tausend Italiener waren bei ihm in jener Zeit. (1 000)*

673 Übergabe von Cremona an die Franzosen

עודם בא"מרה. *Sie waren noch am Lambro*
ומא"רקז שלוצ'. *da kamen der Markgraf Saluzzo*
ופיד"ריקו גונזא"גה מבוזו"לו *und Friedrich Gonzaga aus Pozzuoli*
באו שמח מצרפרת ביד חזקה *dorthin aus Frankreich mit starker Hand.*
ויהיו לאחדים *Sie vereinigten sich*
ויחנו שם: *und lagerten dort.*
ויסעו משם *Dann brachen sie von dort auf*
וילכו לקר"מונה *und gingen nach Cremona.*
ויקראו אליה לשלום *Sie riefen es zur Unterwerfung auf.*
ולא אבו שמוע: *Aber sie wollten nicht hören.*

Die Deutschen, ויצורו האשכנזים
 die darin waren, אשר בתוכה
 bedrängten die Festung. על המצודה:
 Die Leute der Festung zogen Gräben rings ויעשו אנשי המצודה חפירות סביב
 und legten Besatzung hinein. ושימו בתוכן משמר:
 Im Dunkel der Nacht ויהי באישון לילה
 kamen die Deutschen unter sie ויבואו האשכנזי אל קרבנה שפי
 und schlugen die Wächter heftig. ויכו בשומרים מכה רבה.
 Und die Übrigen flohen um ihr Leben. והנשארים ברחו לנפשם:
 Da besprachen sich die Heerführer des Bundes ויעדו שרי צבאו הברית
 und der Herzog Francesco zog über Cassano והדוכס פראנצ'ישקו עבר קאש"אן.
 und belagerte die Stadt ויחן על העיר
 mit den Heeren der Venezianer ringsum. עם צבאות ויניצ"אני סביב:
 Er rief sie zur Unterwerfung auf. ויקרא אליה לשלום
 Aber sie versteiften ihren Nacken ויקשו את עורפם
 und wollten nicht hören. ולא אבו שמוע
 Da stellten sie vierzig Kanonen ringsum (40) ושימו ארבעים אילים המנגחים סביב
 und schlugen ihre Mauern. ויכו חומותיה
 Die Erde bebte von ihrem Klang. ותבקע הארץ לקולם:
 Bevor einer seinen Gefährten erkennt, ובטרם יכיר איש את רעהו
 schlugen sie ihre Mauern zum zweiten Mal הכו חומותיה שנית
 und die Erde bebte. ותרעש הארץ:
 Konrad schickte zu ihnen die Worte: וישלח אליהם קורא"דינו לאמר
 Schließt mit uns einen Bund. כרתו לנו ברית.
 Dann übergebe ich die Stadt und was sie enthält. והסגרתי עיר ומלואה:
 Sie schlossen mit ihnen einen Bund ויכרתו להם ברית
 und gingen ihres Weges. וילכו לדרכם:
 Der Herzog kam zu der Festung ויבא הדוכס אל המצודה
 und legte eine Besatzung hinein in jener Zeit. ויתן בתוכה משמר בעת ההיא
 Die Heere der Venezianer zogen von Cremona ab ויסעו צבאות ויניצ"אני מקר"ימונה
 und gingen nach Tromello, וילכו אל טור"מילו
 denn dort waren die Heere der Bundesgenossen in jener Zeit. כי שם צבאות בעלי הברית בעת ההיא:

1Kg 1,40

(Rut 3,14)

674 Franzosen nehmen Savona und bedrängen Genua

Und am sechzehnten Tage des Monats August ובששה עשר יום לחדש אגוס"טו
 im Jahre sechszundzwanzigundfünfhundertundtausend בשנת ששה ועשרים וחמש מאות ואלף
 Randnotiz: 1526 על השוליים: 1526
 kamen siebzehn Schiffe des Königs Franz (17) באו שבעה עשר ספינות המלך פראנצ'ישקו.
 und nahmen Savona ein. וילכדו את סא"וונה
 Sie verbanden sich mit vierzehn Schiffen der Venezianer (14) ויתחברו עם ארבע עשרה ספינות ויניציא"ני
 und sechs Schiffen des Papstes (6) ושש ספינות האפיפי"אור.
 und bedrängten Genua. ויצורו על ג'נובה.
 Das war verriegelt und verrammelt, ותהי סוגרת ומסוגר'
 keiner kam heraus oder hinein über das Meer אין יוצא ואי' בא דרך הים
 Genua verarmte sehr. ותדל ג'נובה מאד

Jos 6,1.

675 Kaiserliche Verstärkung unter Georg Frundsberg rückt vor

Und dreißigtausend Deutsche schickte der Kaiser nach Italien ושלשים אלף אשכנזי שלח הקיסר לאיטליאה
 mit Hilfe seines Vertreters, des Herzogs von Bourbon. (30 000) בעזר דוכס בורב"ון משנהו.
 und zweihundert (200) ומאתים
 Kustode/Blatthüter סוסים

Pferde. סוסים

Und **Georg Frundsberg** an ihrer Spitze. וג'יאור"גיאור פרא"נקישפיר בראשם:

Da fürchteten sich die Herren von Venedig וייראו בעלי ויניצ"אה

und legten in ihre Städte Besatzung. ושימו בעריהם משמר:

Und die Leute des Papstes gingen nach **Parma** ואנשי האפיפיאור הלכו אל פארמ"ה

in jener Zeit בעת ההיא

und blieben dort. וישבו שם

Und die Streitmacht des Markgrafen **Saluzzo**, וחיל מאר"קז ש"אלוצי

die blieben am Flusse **Adda**. נשאר על נהר אד"ה

Und der Herzog von Urbino und die Fürsten, die ihm folgten, ודוכס אורב"ינו והשרי אשר ברגליו

zogen über den Fluß. עברו את הנהר:

Sie gingen den Deutschen entgegen ולכו לקראת האשכנזים

in die Grenze von **Mantua** בגבול מאנט"וואה

und kämpften mit ihnen in **Borgoforte** ולחמו אתם בב"ורגו פורטי

vom Morgen bis zum Abend מן בקר עד ערב.

und gingen nach **Governolo** וילכו לג'וביר"נו

damit ihnen der Herzog, der Herzog von Ferrara Versorgung gäbe ליתן להם דוכס פירא"רה צידה.

und Kanonen. ואילים המנגחים

Dort lagerten sie. ויחנו שם:

Sie erhoben sich am Morgen וישכימו בבוקר

und zogen ihnen wieder entgegen. וישבו לקראתם.

Die Schützen schossen. ויורו המורי

und trafen den **Johannin de Medici** ויכו את יוא"נין דמיד"יצ

am rechten Schenkel. על שוק הימי

Sie brachten ihn nach Mantua. וליכוהו למנט"וואה

Dort starb er. וימות שם:

Die Bundesgenossen wichen zurück. ויסוגו בעלי הברית אחור.

und die Deutschen zogen bei **Ostiglia** über den Fluß Po. והאשכנזים עברו באוסט"יאה הנהר פ"וא:

Sie gingen nach Fiorenzuola וילכו לפיא"רינצולה.

und lagerten in den Grenzen von Parma in jener Zeit. ויחנו בגבולי פארמ"ה בעת ההיא:

676 Kämpfe zwischen den Colonna und Papst Clemens

In jenem Jahr im Monat Juni **בשנה** ההיא בחדש יוני"או

versammelten sich die **Colonna** נקהלו הקו"לונים

mit dem Kardinal Colonna an ihrer Spitze ובראשם חשמן קו"לונה

und **Don Hugo Moncada** וד"ון א"וגו מונק"אדה

und gingen zu ihren Städten וילכו אל עריהם

und sammelten sowohl Streitkräfte als auch Reiter ויאספו גם חיל גם פרשי

um mit dem Papst zu kämpfen. להלחם באפיפיאור.

Clemens sah das וירא קלימינ"טי

und sammelte auch etwa sechtausend Mann (6 000) ויאסוף גם הוא כששת אלפי איש

mit dem **Conti Anguillara-Orsino** an ihrer Spitze. והקונט"י אינגוילא"רה אורס"ינו בראשם

Der brachte sie in die Stadt Rom. וביאם העירה רומ"ה

Dort saßen sie etwa einen Monat lang. וישבו שם כחדש ימים.

Vespasian Colonna sprach וידבר וויספיסיאנו קולונה

hinterhältig zum Herzen des Papstes die Worte: על לב האפיפי"אור בערמה לאמר.

Das ganze Haus **Colonna** und **Don Hugo Moncada** כל בית קולונה וד"ון אוג"ו מונק"אדה

sind deine Diener, unser Herr! אליך אדוננו לעבדים:

Und jetzt fürchte dich nicht vor den Leuten, die uns folgen, ועתה אל תירא מהאנשים אשר ברגלנו.

denn wir werden sie in die Städte des Königreiches entlassen. כי לערי המלכות נשלחם

Bei deinem Leben, mein Herr!
 Clemens sagte:
 Auch ich entlasse diese Kriegsleute,
 daß es so sei.
 Er ging von ihm fort
 und sie entließen sie in die Städte der Königreiches.
 Clemens vertraute
 und entließ seine Leute auch.
 Und sie kehrten jeder in sein Haus zurück.

Da sagten die Colonna:
 Jetzt haben wir zu lachen.
 Sie beeilten sich
 und kamen in die Tore von Rom Morgen um Morgen
 und kamen in die Stadt
 und gingen zur Residenz, in der Clemens war
 und ließen sie plündern.

Koh 3,4aß

Clemens floh in die Engelsburg
 und schloß sich dort ein.
 Er sprach mit Hugo Moncada,
 er solle die Soldaten holen,
 die er in der Lombardei habe.
 Da ließen sie von ihm ab
 und der Kampf ruhte.
 Clemens sah, daß er Luft bekommen hatte,
 und sammelte erneut Soldaten
 und schickte sie in die Städte der Colonna.
 Sie steckten die in Brand
 und vernichteten jedes gute Landstück.
 Da sammelten auch sie Soldaten
 und gingen in die Städte des Kirchenstaates
 und machten reiche Beute.
 Der Kampf zwischen ihnen wurde heftig in jener Zeit.

677 Zug der Kaiserlichen gegen Piacenza und Bologna

In jenen Tagen zogen die Heere des Kaisers,
 die bei dem Herzog von Bourbon waren, aus Pavia los
 und gingen nach Piacenza, überwältigten es aber nicht.
 Da gingen sie nach Borgo San Donnino
 und ließen es plündern.
 Sie verbanden sich mit den Deutschen,
 die dem Georg Frundsberg folgten
 und gingen nach Bologna, überwältigten es aber nicht,
 denn der Markgrafen Saluzzo
 und die Bundesgenossen waren zu der Zeit darin.

678 Plünderungszüge der Kaiserlichen und der Päpstlichen

Da zog die Streitmacht des Bourbon weiter
 und er ließ sie Florenz plündern.
 Sie gingen zum Turm von Sankt Peter
 Kustode/Blatthüter

und nach **Bagnacavallo** ולבא"נייא ק"אוואלו.
 und nach **Codoniola** ולקוד"וניולה.
 und nach **Brisighella** ולבריזיג"ילה.
 und ließen sie plündern ויתנום לשלל.
 und **Meldola** verbrannten sie mit Feuer. ואת מילד"ולה שרפו באש.
 Sie hatten keinen Retter aus ihrer Hand. ולא היה מידם מושיע:
 In jenen Tagen gingen die Heere des Clemens בימים ההם הלכו צבאות קלימ"ינטי
 in die Städte der **Colonna** בערי הקול"וניסי
 und nahmen sie ein וילכדום
 und machten reiche Beute. ויבוזו ביזה רבה:
 Da kam der Vizekönig von Neapel וילך המשנה אשר בנאפולי
 und warf sich listig erneut vor seine Füße und sagte: ויתנפל לפני רגליו בערמה שנית לאמר:
 Der Kaiser ist ganz mit dir שלם הקיסר אתך
 und mit den übrigen Städten der Unbeschnittenen, ועם שאר מלכי הערלים.
 denn er sehnt sich danach, כי נכסף
 gegen die Feinde unserer Religion zu kämpfen. להלחם בשונאי דתינו
 Und jetzt, unser Herr, ועתה אדננו
 entferne von den Städten des Reiches nur diesen Tod. הסר מערי המלכו' רק את המות הזה:
 Er glaubte seinen Worten ויאמן לדבריו
 und schickte, seine Heerführer zu rufen. וישלח לקרא את שרי צבאותיו
 Da kehrten **Renzo Orsini** וישבו רינ"צו אור"סינו
 und **Horatio Baglioni** nach **Rom** ואור"אצייו בא"יון רומ"אתה.
 Und das Land hatte Ruhe. ותשקוט הארץ:

Ex 10,17

679 Clemens läßt Florenz zahlen

An die Herren von **Florenz** schrieb Clemens Folgendes:
 Der Kaiser ist ganz mit uns שלם הקיסר אתנו
 und jetzt leiht seinem Vertreter ועתה הלוו למשנ' אשר לו
 zweihunderttausend Dukaten. (200 000) מאתים אלף דוק"אטי
 Die seien zu seiner Hilfe, יהיו בעזרתו
 wie es euere Hand erreicht, כאשר תשיג ידכם
 denn mein Bruder ist er. כי אחי הוא:
 Der Vertreter ging nach **Florenz**. וילך המשנה אל פלורנצ"יאה.
 Sie taten alles, was er geschrieben hatte ויעשו ככל אשר כתב
 Er ging von ihnen ויט מעליהם
 seines Weges. וילך לדרכו:

680 Unruhe der Soldaten

Die Streitmacht des Bourbon ging auf ihren Stationen. **וחיל** בורב"ון הלכו למסעיהם
 Sie zogen über die Berge ויעברו ההרים
 Sie wurden unterwegs ungeduldig, ותקצר נפש העם בדרך
 Sie gingen nach **Arezzo** in der Toskana וילכו לא"ריצו אשר בטוש"קאנה
 und lagerten dort. ויחנו שם:
 Sie trafen die Streitmacht des Vertreters, die aus Rom kamen. ויפגעו בחיל המשנה הבאים מרומ"ה.
 Die ehrten ihn sehr. ויכבדהו מאד
 Er rettete sein Leben aus der Grube, ויציל חיתו משחת:
 denn seine Leute kamen über ihn. כי קמו עליו אנשיו.
 Der Bourbon rettete ihn aus ihrer Hand in jener Zeit. ויצילהו בורב"ון מידם בעת ההיא:
 Sie verabredeten sich miteinander. ויועדו יחדיו
 Der Vertreter ging in die Grenzen von **Siena**. וילך המשנה בגבולי סיא"ינה
 Er blieb dort einige Tage. וישב שם ימים אחדים:

Nm 21,4

681 Spanisch-Genuesischer Seekampf

Und zweiundzwanzig große Schiffe (22) **ועשרים** ושתים ספינות גדולות
 kamen aus Spanien באו מספרד
 und auf ihnen viele Soldaten. ועליהן אנשי חיל לרוב
 Da bereiteten die Leute von **Genua** Schiffe vor, ויכינו אנשי ג'ני'ובה אוניות
 ihnen entgegenzuziehen. ללכת לקראתם:
 Es kam der Tag, da gingen sie gegen Genua, ויהי היום ותבאנה על ג'ני'ובה
 als Schiffe der Bundesgenossen gegen sie waren. בהיות ספינות בעלי הברית עליה
 Andrea Doria zog gegen sie ויצא אליהם אנד"ריאה די אור"יאה
 mit seinen sechs Schiffen עם שש ספינותיו
 und schüttete gegen sie Batterien. וישפוך אליהן סוללות:
 Eines von ihnen sank in die Tiefen wie ein Stein. ותרד אחת מהן במצולות כמו אבן
 Und die Übrigen flohen, והנשארות ברחו למו
 denn sie waren vor ihm erschrocken. כי נבהלו מפניו:
 Und der Hunger lag schwer auf Genua in jener Zeit. והרעב כבד בג'ני'ובה בעת ההיא:

Ex 15,5

682 Aufstand gegen die Medici in Florenz

Und am achtundzwanzigsten Tage des Monats April **ובשמנה** ועשרים יום לחדש אפריל
 im Jahre siebenundzwanzigundfünfhunderttausend בשנת שבע ועשרים וחמש מאות ואלף:
 Randnotiz: 1527 על השוליים: 1527
 erhoben sich die Bewohner von Florenz, קמו יושבי פלור"ניציאה
 das ganze Volk vom Rande. כל העם מקצה:
 Sie nahmen die Hauptstadt ein וילכדו את הבירה
 und warfen des Joch der Medici von sich. ויפרקו את עול המיד"צי מעליהם.
 Und das Heer des Bourbon war ihnen sehr nahe. וחיל בורב"ון קרוב אליהם מאד:
Ippolito de Medici וישבו איפוליט"ו די מיד"צי
 und der Kardinal von Cortona kehrten zurück וחשמן קורט"ונה
 vom Ansehen der Fürsten der Bundesheere, מראות שרי צבאות הברית
 die auf den Geländen der Stadt ringsum lagerten. החונים במגרשי העיר סביב.
 Sie gingen zur Hauptstadt. וילכו אל הבירה
 Sie schworen, die Aufständischen nicht anzurühren. וישבעו לבלתי שלוח ידם במורדים
 Und die Stadt wurde in ihre Hände gegeben. ויתנו הבירה בידם:
 Aber Bourbon wollte nicht dorthin gehen ולא אבה בורב"ון ללכת שמה
 wegen des Heeres der Bundesgenossen, מפני חיל בעלי הברית
 die ihm nahe waren. הקרובים אליו:
 Er brach auf vom Berge Varchi ויסע מהר ואר"גיאו
 und ging in vier Tagen an die Tore Roms וילך בארבעה ימים בשערי רומ"ה
 und wußte nicht, daß sie schwach waren. ולא ידע כי רפאים שם:

683 Karl Bourbon-Montpensier ahnt seinen Tod

Die Fürsten der Heere des Bundes gingen ihm nach **וילכו** שרי צבאות הברית אחריו
 auf einem anderen Wege בדרך אחרת
 aber es nützte nichts. ולא להועיל.
 Und Bourbon ging ihnen voraus. ובור"בון עבר לפניהם.
 Er lagerte gegen die Stadt ringsum. ויחן על העיר סביב:
 Er richtete sein Lager in Belevedere ein. ויערוך מחנהו בבי"ל וויד"ר.
 Er sprach den Kriegsheerführern zu Herzen. וידבר על לב אנשי המלחמה:
 Er sagte zu ihnen: ויאמר אליהם
 Gesagt, הגד
 Kustode/Blatthüter הוגד

לי gesagt wurde mir, הוגד לי
 daß ich im Kampf gegen eine volkreiche Stadt sterben werde, שאמות בהלחמי על עיר רבתי עם.
 und wer weiß, ומי יודע
 ob ich für solche Zeit hierher gelangt bin. אם לעת כזאת הגעתי הנה:
 Wie es auch sei, G'tt tue, was in Seinen Augen gut ist. ויהי מה האלדים הטוב בעיניו יעשה.
Der Körper sinkt nämlich in die Erde/in den Staub כי אם הגוף ירד לעפר
und die Seele kehrt zu G'tt zurück, הנפש תשוב אל האלדים
der sie gegeben hat. אשר נתנה:
 Und von ihr bleibt ein ewiger Name/Ruhm, וממנה ישאר שם עולם
 der nicht ausgelöscht werden wird/kann. אשר לא יכרת.
 Sie nächtigten dort in jener Nacht. וילינו שם בלילה ההוא:
 Sein Schlaf floh seine Augen die ganze Nacht ותדד שינתו מעיניו כל הלילה
 bis der Tag manifest war. עד נכון היום.
 Er ging, seine Heere zu besehen/inspizieren. וילך לראות צבאותיו
 Sein Herz war nämlich wie das Herz des Löwen. כי לבו כלב הארי:

Koh 12,7

Est 6,1

684 Sacco di Roma 1527-05-06

Es war am ersten Tage des Schavuot-Festes 287 kl. Z., ויהי ביום ראשון של שבועות רפ"ז לפ"ק
 das ist der sechste Mai הוא היום חששי לחדש מא"י
 des Jahres siebenundzwanzigundfünfhundertundtausend. שנת שבע ועשרי וחמש מאות ואלף:
 Randnotiz: 1527 (AM 5287/AD 1527-05-06) על השוליים: 1527
 Bourbon nahte der Stadt, ויקרב בו"רבון העירה.
 gekleidet in einen Schuppenpanzer, לבוש שריון קשקשים
 die Mauern zu besehen. לראות החומות:
Die Schützen schossen. ויורו המורים
 Sie trafen ihn in seine Seite ויכוהו בצדו
 und er fiel zu Boden. ויפול ארצה:
 Er trug seinen Dienern auf: ויצו את עבדיו לאמר
 Entfernt mich von der Bahn הסירוני מן המסלה
 und werft ein Gewand über mich, והשליכו בגד עלי
 sonst erweicht das Herz dessen der an mir vorüberkommt פן ירך לב הבא עלי
 und er bleibt stehen. ועמד:
 Seine Diener taten ihm, wie er ihnen aufgetragen hatte, ויעשו לו עבדיו כאשר צום
 und er starb. וימות:
 Als er aus der Bahn geräumt worden war, וכאשר הוסר מהמסילה.
 zog das ganze Heer-Volk vorüber. עבר כל עם הצבא
 Sie nahten der Stadt. ויקרבו העירה
 Sie kämpften heftig gegen sie. וילחמו אליה בחזקה.
 Es war Finsternis, Gewölk und Nebel zu jener Zeit. ויהי חושך ענן וערפל בעת ההיא
 Die Leute in ihr kämpften וילחמו האנשים אשר בתוכה
 und griffen zu. וימלאו את ידם
 Die Erde bebte vom Klang der Kanonen. ותרעש הארץ לקול האילים חמנגחים:
 Die Fürsten der Heere des Kaisers schrien. ויצעקו שרי צבאות הקיסר
 Sie sprachen zum Herzen der Kriegsleute. וידברו על לב אנשי המלחמה.
 Sie kämpften ringsum. ולחמו סביב לה
 Das Stöhnen der Todgeweihten wurde weithin gehört. וישמע למרחוק אנקת בני תמותה
 Und eine große Menge starb in jener Zeit. וימות עם רב בעת ההיא:
 Sie bliesen die Trompeten und (schlugen) die Trommeln ויתקעו בחצוצרו' ובתופים
 Die Erde bebte von ihrem Klang. ותבקע הארץ לקולם:
 Die Mauern fielen ויפילו החומות
 und die Deutschen kamen in die Stadt ויבואו האשכנזים העירה.
 und viele Fürsten, Angesehene des Landes, fielen ויפלו שרים רבים נכבדי ארץ

2Sm 11,24

1Kg 1,40

1Kg 1,40

in jener Zeit. בעת ההיא.
 Auch die Spanier kamen. ויבואו גם הספרדים
 Sie schrien laut: ויצעקו בקול גדול
 Schwert! Schwert!/Verwüste! Verwüste! חרב חרב:
 Die Römer flohen vor ihnen. וינוסו הרומיים מפניהם
 Sie fielen in den Gassen. ויפלו בחוצות
 Sie zertraten sie mit den Pferden וירמסום בסוסי
 und sie starben. וימותו:
 Sie hoben die Ketten der Burg zu jener Zeit. וירימו שלשלאות המצודה בעת ההיא:
 Viel Volks starb dort. וימות שם עם רב:
 Kampfgeübte Leute kamen zusammen ויתקבצו אנשים מלומדי מלחמה
 auf der Ponto Sisto zur Wache, בפונ"טו סיס"טו לשמור
 damit die Spanier sie nicht passierten. פן יעברו הספרדים.
 Es waren etwa zweihundert Mann mit Pferden beritten. (200) והנם כמאתים איש רוכבים בסוסים:
 Sie schlugen die Spanier. ויכו בספרדים.
 Viele von ihnen fielen zu Boden. ויפלו מהם רבים ארצה.
 Die Stadt wurde verwüstet ותשומם העיר
 Monti-Giordano ומונט"י יורד"אנו
 und ein Teil von Monti-Fiori וקצת מונ"טי פיא"ורי
 wurden in Brand gesteckt. שלחו באש
 Und die Stadt Rom war bestürzt. והעיר רומה נבוכה:
 Zwei Kardinäle וינוסו שנים חשמנים
 und Renzo Orsini und Horatio ורינ"צו אורס"ינו ואורא"ציאו
 flohen in die Burg. אל המצודה.
 Clemens stellte den Renzo an die Spitze des Volkes. ויתן קלימ"ינו את רינצ"ו בראש העם
 Sie stellten rings Wachen auf. וישימו שומרים סביב:

Est 3,15b

685 Greuelthaten in Rom

Rom wurde zur Beute gegeben ותנתן רומ"ה לשלל
 und die Häuser ausgeraubt ונשסו הבתים
 und die Frauen vergewaltigt והנשים נשכבו
 und die Stadt ging ins Exil. ותצא העיר בגולה.
 Und die Mehrheit der Geistlichen wurden aus der Stadt vernichtet. ורוב הכומרים נכרתו מן העיר:
 Und die Nonnen wurden gedemütigt, ihrer Jungfrauschaft beraubt ואת הכומרות ענו עשו רדי בתוליהן.
 und alles was sie hatten plünderten sie. ואת כל אשר להם בזזו:
 Sie überließen die Hauptstadt des Papstes ויתנו את הבירה אשר לאפיפ"יאור
 und alle Höhenheiligtümer dem Raub. ואת כל במות הקדשים לשלל.
 Sie holten aus ihnen Silber- und Gold-Geräte ויוציאו מהן כלי כסף וכלי זהב
 und Statue und Reliefs in Menge. ופסל ומסכה לרוב:
 Und die Gebeine der Heiligen ואת עצמות הקדשים
 warfen sie in den Kot der Gassen. השליכו בטיט חוצות:
 Sie verspotteten die Kardinäle und die Geistlichen וילעיגו את החשמני' ואת הכומרים
 und zogen deren Gewänder an וילבשו בגדיהם
 und gingen auf die Straßen der Stadt zu Schimpf und Schande. וילכו ברחובות קריה ולחרף ולגדף.
 Wie die Unreinheit der Menstruierenden war ihr Weg nämlich כי כטומאת הנדה היתה דרכם
 in den Augen dieser lutherischen Deutschen. בעיני האשכנזים הלוטראני ההם
 Und Rom verarmte sehr. ותדל רומ"ה מאד:

686 auch an den Juden

Und auch die Juden, die dort waren, wurden zur Beute וגם היהודים שהיו שם נתנו לשלל
 und es starben auch וימותו גם
 Kustode/Blatthüter מהם

מהם במגפה ההיא von ihnen in jener Plage
 ותעל שועתם השמימה: und ihr Schreien stieg zum Himmel.

687 Papst Clemens verhandelt

Clemens sah, daß er keinen Retter hatte
 ויאל לדבר אל משנה הקיסר und wollte mit dem Vertreter des Kaisers zu sprechen.
 ויבא העירה: Er kam in die Stadt.
 וישבעו לבלתי הרע איש לרעהו בימים ההם: Sie schworen, einander nichts anzutun in jenen Tagen.
 ולא אבו הספרדי' לשלוח את המשנה. Aber die Spanier wollten den Vertreter nicht schicken.
 וידבר עמו קאטינא"רו Gattinara sprach mit ihm.
 וישאל מאתו חמש מאות אלף מגינים Er verlangte von ihm fünfhunderttausend Scudi (500 000)
 ואת כל הכומרים ואנשי החיל und alle die Geistlichen und die Kriegsleute,
 אשר אתו שם: die dort bei ihm waren.
 ויאמר קלימ"ינטו Clemens sagte,
 אדברה באזניהם ich will zu ihren Ohren sprechen
 ואשובה und zurückkehren.
 וילך מאתו: Er ging von ihm.
 וידבר באזני האנשים ההם Er sprach zu den Ohren jener Leute.
 ויאמרו Sie sagten:
 נמותה הפעם. Wir werden dieses Mal sterben.
 וביד הפוחזים האלה לא נפול: Aber in die Hand dieser Stürmischen wollen wir nicht fallen.

688 Vertreibung der Medici aus Florenz

Damals wankte Florenz
 אז נדדה פלורנצ"י Jes 10,31
 ויבקשו לשלוח יד במיד"יצי Sie suchten Hand an die Medici zu legen.
 כי סר צל האפיפ"ינאור מעליהם: Der schützende Schatten des Papstes war von ihnen gewichen. Nm 14,9
 ויאמרו לאיפו"ליטו Sie sagten zu Ippolito
 ולחשמן קור"טונה und zum Kardinal von Cortona
 עיניכם הרואות Euere Augen, die sehen,
 כי כלתה הרעה. daß das Böse beschlossen war. 1Sm 20,7.9.17
 ועתה פרקו עולכם מעל יושבי הארץ Und jetzt nehmt euer Joch von den Bewohnern des Landes
 ושובו איש לביתו: und kehrt jeder in sein Haus zurück.
 ויעשו כן So taten sie.
 ויכרתו עמהם ברית Sie schlossen mit ihnen eine Abmachung.
 ויאמרו להשיב את המצודות בעת ההיא: Sie wollen die Burgen zurückgeben in jener Zeit.
 וילכו המיד"יצי לפ"יזה Die Medici gingen nach Pisa
 ולא אבו Aber sie wollten nicht
 לתת את המצודות die Burgen übergeben.
 וישימו בתוכן משמר: Sie setzten eine Wache hinein.
 וינוסו ללוק"ה באישון הלילה. Sie flohen nach Lucca im Dunkel der Nacht.
 וישבו שם ימים אחדים: Sie saßen/blieben dort einige Tage.
 ותשוב פל"רינציאה כבראשונ'. Florenz wurde wieder wie zuerst.
 וישימו יועציה כבתחלה Sie setzten ihre Räte ein wie vorher.
 ויתנו השומר' את המצודות בידם בכסף מלא Die Wächter gaben die Burgen in ihre Hand um volles Geld.
 וילכו לדרכם: Sie gingen ihres Weges.

689 Papst Clemens ergibt sich und zahlt 1527-06-06

Clemens sprach zu Gattinara.
 וידבר קלימ"נטו אל הקא"טינארו. Er befehle, den Spaniern und den Deutschen zu geben
 ויאמר לתת לספרדים ולאשכנזים vierhundert
 ארבע מאות

tausend Scudi. (400 000) אלף מגינים.

und zwölf Mann von denen, die ihm nahe waren zum Pfand. (12) ושנים עשר איש מהקרובים אליו לערבון
Er schwor in einer der Städte, וישבע לשבת באחת מהערים
die der Kaiser wünscht, zu bleiben. אשר ירצה הקיסר
So taten sie. ויעשו כן:

Die Spanier kamen zur Festung ויבואו הספרדים אל המצודה
und setzten ihre Füße auf die Mauern. וישימו רגליהם על החומות:
Und die übrigen Soldaten zogen ab, ואנשי החיל הנשארים יצאו
auch aus jener verwüsteten Stadt ומתוך העיר ההיא השוממה.
und gingen ihres Weges. וילכו לדרכם:
Und viele von jenen Spaniern, ורבים מהספרדים ההם
die in ihr Land zurückkehrten, השבים אל ארצם
voll allen Gutes, מלאים כל טוב
nahm Andrea Doria auf hoher See לקח אנדר"א דוריה בלב ימי
und nahm von ihnen großes Gut. ויקח מהם הון רב:

690 Seuche in Rom 1527

Eine große Seuche war in Rom und seiner Umgebung ותהי מגפה גדולה ברומ"ה וסביבותיה.
und in der ganzen Toskana ובכל הטוסק"אנה:
und in Florenz und seiner Umgebung. ובפלור"נציאה וסביבותיה
Fünzigtausend Menschenseelen starben an jener Seuche. (50 000) מתו חמשים אלף נפש אדם במגפה ההיא:

691 Alfons von Ferrara erobert Modena und Reggio

In jenen Tagen ging Alfons, der Herzog von Ferrara, בימים ההם הלך אלפונס"ו דוכוס פירא"רה
mit starker Hand. ביד חזקה
Er belagerte Modena ויחן על מוד"ינה
und nahm es ein. וילכדנה
Und auch nach Reggio ging er וגם לר"יזו הלך
und sie gaben die Stadt in seine Hand ויתנו העיר בידו
und wurden ihm Vasallen bis heute. ותהיינה לו למס עובד עד היום:

692 Französische Eroberungen

Der französische König Franz sah, וירא פראנצ"יסקו מלך צרפת
daß der Bourbon gestorben war, כי מת בור"בון
und machte sein Herz sehr hart. ויכבד את לבו מאד:
Er schloß einen Bund mit den Herren von Venedig ויכרות ברית עם בעלי ויניצ"אה
und mit dem englischen König ועם מלך אינג"לטירה
und mit Francesco Sforza, ועם פרנצ"יסקו שפוז"רצה.
denn sie ärgerten sich über das Geschehen in Rom כי חרה אפם על הנעשה ברומ"ה.
und sagten: ויאמרו
Komm, wir wollen uns klug anstellen. הבה נתחכמה לו:
Sie schickten in jenem Jahre eine große Streitmacht nach Italien. וישלח חיל גדול לאיטא"ליאה בשנה ההיא.
und Lautrec war über das Heer in jenen Tagen. ולוט"ריק על הצבא בימים ההם:

Ex 1,10

Sie kamen nach Bosco, in Fraskia ויבואו אל הבוס"קו אשר בפרא"סקיא
und etwa tausend Deutsche waren darin zu jener Zeit. (1 000) וכאלף אשכנזים בתוכה בעת ההיא:
Sie belagerten es ויצורו עליה
und schütteten Batterien gegen es tags und nachts וישפכו אליה סוללות יומם ולילה
und nahmen sie ein. וילכדוה.
Und die Deutschen wurden entlassen והאשכנזים שולחו
Kustode/Blatthüter חופשים

frei. חופשים.

Nur ihre Waffen nahmen sie zur Beute. רק כלי מלחמתם בזו:
 Die Stadt ließen sie plündern ויתנו העיר לשלל
 und verbrannten sie mit Feuer. ושרפוה באש
 Alles ging in jener Zeit aus ihr fort. ותצא ממנה כל הדבר בעת ההיא:

693 Alexandria wird Francesco Sforza gegeben

Sie gingen nach Alexandria, וילכו לאליסנ"דריא
 belagerten es auch ויצורו גם עליה
 und nahmen es ein וילכדוה
 und gaben es dem Herzog Francesco Sforza ויתנוה לפרא"נציסקו ספ"ורצה הדוכוס
 und gingen ihres Weges. וילכו לדרכם:

694 Genua hungert, sichert Portofin

Der Hunger lastete auf Genua, והרעב כבד בגי"נ"ובה בשנה ההיא:
 denn die Schiffe der Bundesgenossen bedrängten es. כי צרו עליה ספינות בעלי הברית
 Ein Sëa Feinmehl wurde in Genua und Umgebung ותמכר סאה סולת בגי"נ"ובה וסביבותיה
 für acht Gold-Scudi verkauft. שמנה מגינים זהב
 Es starben welche von ihnen am Hunger. וימותו מהם ברעב:
 Sie schickten vier Schiffe, וישלחו ארבעה אוניות
 die zu schützen, die zum Getreide kaufen ausliefen. לשמור ההולכים לשבור בר:
 Sie verfolgten sie nach Korsika. וירדפו אחריהן בקורס"יקה
 Die Leute ruderten an Land und flohen. ויחפרו האנשים אל היבשה וינוסו:
 Und zwei von den Schiffen wurde in Brand gesteckt. ושתים מהאוניות שולחו באש.
 Andrea Doria war Heerführer des Königs ואנד"ריאה די אוריא"ה שר צבא המלך
 in jener Zeit. בעת ההיא:
 Herzog Antonio Adorno schickte וישלח אנט"וניאו אד"ורנו הדוכוס
 Soldaten nach Portofin, לפור"טו פ"ין אנשי חיל
 die es befestigten und dort blieben. ויחזקוהו וישבו שם:
 Die Schiffe des Königs gingen dorthin. ותלכנה שמה ספינות המלך.
 Auch der Herzog von Genua וישלח דוכוס גי"נ"ובה גם הוא
 schickte seinen Heerführer Augusto Spinola dorthin. את אגוש"טינו שפינ"ולה שר צבאו שם:
 Sie stellten sich dort zum Kampf auf ויערכו שם מלחמה.
 und die Franzosen wurden von ihnen geschlagen וינגפו הצרפתי מפניהם.
 und der Conti Filippino Doria wurde lebend gefangen. והקונ"טי פי"ליפינו די אור"יאה נתפש חי
 sie brachten ihn in die Stadt. ויביאוהו העירה:

Gn 43,1

Jon 1,13

695 Franzosen nehmen Genua das Umland

Die Franzosen gingen in die Grenzen von Genua. וילכו הצרפתים בגבולי גי"נ"ובה.
 Der Herzog schickte וישלח הדוכוס
 und holte den Augustin und seine Leuten in die Stadt. ויבא את אגוס"טינו ואת אנשיו העירה
 Und keiner von ihnen blieb in Portofin. ולא נשאר בפורט"ו פ"ין מהם איש
 Da schmolz das Herz der Leute in den Schiffen וימס לבב אנשי הספינות
 die dort geblieben waren, dahin. שנשארו שם
 Es wurde zu Wasser. ויהי למים:

Jos 7,5b

696 Andrea Doria bedrängt den Vorort Portofin

Andrea Doria kam über sie, וילך עליהן אנד"ריאה די אוריא"ה
 wie ein der Jungen beraubter Bär כדוב שכול

Hos 13,8 = 2Sm 17,8; Spr 17,12

Da flohen die sieben Geleeren vor ihm. וינוסו שבע המשוטטות מפניו.
 Der Wind ging ורוח עברה
 und trieb sie zurück. ותשיבם אחור:
 Die Gefangenen schrien laut, ויצעקו השבויים בקול גדול,
 hörten aber nicht die Stimme des Treibers. ולא שמעו קול נוגש.
 Sie gingen an Land ויעלו אל היבשה
 und flohen. וינוסו.
 Und die Galeeren blieben in ihrer Verlorenheit. והאוניות המשוטטו נשארו בשחיתותם:
 Auch die großen Schiffe in **Portofin** וגם הספינו הגדולות אשר בפור"טו פ"ן
 wurden in jener Zeit geplündert. נתנו לשלל בעת ההיא.

697 Übergabeverhandlungen

Der Herzog **Antoniotto** ויראו אגטון"יאוטו הדוכוס
 und die Bewohner der Stadt fürchteten, ויושבי העיר
 daß das Böse über sie beschlossen war, כי כלתה אליהם הרעה:
 und schickten zu **Lautrec** die Nachricht: וישלחו אל לוט"ריק לאמר
 Schließ mit uns einen Bund, כרות עמנו ברית
 so wollen wir dir dienen. ונעבדך
 Er sagte zu, alles, was sie wünschten, zu tun, ויאמר לעשות ככל אשר שאלו
 nur Savona wollte er ihnen nicht zurückgeben. רק סאוונ"ה לא אבה להשיב אליהם:
 Da kehrten die Leute zurück וישבו האנשים
 und wollten ihm die Stadt nicht mehr geben. ולא אבו לתת העיר אליו עוד:

1Sm 20,7.9.17

698 Caesar Fregoso bedrängt die Genuesen

Caesar Fregoso ging nach **Genua** וילך צ"יר פראגוס"ו ג'נוב"אתה
 und mit ihm dreihundert Mann. (300) ושלוש מאות איש עמו:
 Er fragte die Stadt im Namen des Königs. וישאל את העיר בשם המלך.
 Und sie antworteten ihm nicht. ולא השיבו אליו דבר
 Caesar nahte **Genua** וציס"אר הקריב
 und saß in **Sankt Peter Arena** וישב בהאנ"טו פיד"רו ארינ"ה:
 Sie suchten ihn mit List zu fangen in jener Zeit. ויבקשו לתופשו בערמה בעת ההיא
 Zu ihm gingen **Augustino Spinola** ויצאו אליו אגוסט"ינו ספינ"ולה.
 und der **Martinengo** im Dunkel der Nacht. והמארט"ינינגו באישון לילה:
 Sie griffen einen von seinen Leuten. ויקחו אחד מאנשיו.
 Der erzählte ihnen alles, was sie fragten, ויגיד להם כל אשר שאלו
 denn er fürchtete um sein Leben. כי ירא לנפשו:
 Sie gingen und griffen וילכו ויתפשו
 den Heerführer **Borasio** und seine Leute את בוראס"ינו שר הצבא ואת אנשיו:
 Der Morgen wurde hell und sie stiegen unter den Berg. הבוקר אור וירדו בתחתית ההר.
 Sie teilten das Volk in zwei Haufen. ויחצו את העם לשני' ראשים:
 Die Hälfte von ihnen ging auf dem Königs-Weg. וילכו חצים בדרך המלך.
 und die Hälfte ging hinab an das Meeresufer. וחצים ירדו על שפת הים:
 Sie sagten: ואמרו
 Keiner wird unserer Hand entrinnen. לא ימלט מידינו איש.
 Und wie die Fragewelt werden wir ihn lebend verschlingen. וכשאול נבלעם חיים:
 Caesar verschanzte sich in einem großen Schiff, ויתחזק ציס"אר בספינ' גדולה:
 das dort auf dem Trocken war. אשר הית' שם ביבשה
 Er fiel über sie her ויפול עליהם
 und sie wurden von ihm geschlagen וינגפו מפניו
 und flohen. וינוסו.
 Und **Augustino** ואגוסט"ינו
 Kustode/Blatthüter איספינ"ולה

איספינ"ולה והמרט"ינגו נתפשו חיי' **Espinola** und der **Martinengo** wurden lebend gefangen.
 וצ"יאר פרא"גוסו הקריב Und **Caesar Fregoso** nahte.
 ויצאו לקראתו הספרדי' Die Spanier zogen ihm entgegen.
 וינגפו גם הם וינוסו: Auch sie wurden geschlagen und flohen
 ויסגרו דלתות העיר. und schlossen die Tore der Stadt.
 וימס לב האד"ורני ויהי למים: *Ihr Herz schmolz dahin. Es wurde zu Wasser.* Jos 7,5b
 ויאמרו לתת העיר בשם המלך Sie beabsichtigten die Stadt im Namen des Königs zu übergeben.
 וישלחו לו את הקונט"י פיליפ"ינו התפוש Sie schickten ihm den Conti **Filippino**, den sie gefangen hatten.
 ויביאם העירה: Der brachte sie in die Stadt.

699 Übergabe

Der Herzog **Antonio** ritt
 וירכב אנט"וניאו הדוכס zu der Festung.
 וילך אל המצודה Und der Conti **Filippino** geht mit ihm, ihn zu entlassen.
 והק"ונטי פיליפ"ינו הולך עמו לשלחו: Er schickte den Conti **Filippino** in die Stadt.
 וישלח את הקונ"טי פילפינו העירה: Er nahm von niemandem etwas in jener Zeit.
 ולא לקח מאיש מאומה בעת ההיא. Nur die Residenz allein wurde geplündert.
 רק הבירה לבדה היתה לשלל:

700 Genua unter französischer Herrschaft

Nach weiteren sechs Tagen
 ויהי לימים עוד ששה kam **Teodoro Trivulzio** im Namen des Königs
 ויבא טיאד"ורו טריא"ולציאו בשם המלך Er wurde ihnen zum Hirten.
 ויהי להם לרועה: **Genua** gehörte dem König ein ganzes Jahr.
 ותהי ג'ינ"ובה למלך שנה תמימה: Zur Höhe des Jahres fielen sie ab,
 ולתקופת השנה מרדו. denn sie sind Hurensöhne.
 כי בני זנונים המה: Dem **Caesar Fregoso** gaben die Bewohner der Stadt Geschenke
 ולצ"יסאר פרא"גוסו נתנו יושבי העיר מתנות. und den Lohn der Leute, die ihm folgten.
 ושכר האנשים אשר ברגליו: Er kehrte auf seinen Weg zurück.
 וישוב לדרכו:

701 Franz I. ehrt Andrea Doria

Der König schickte dem **Andrea Doria**
 וישלח המלך לאנדר"יאה דאור"יאה im Monat August das goldene Band
 בחדש אגוס"טו את רביד הזהב. und empfing ihn
 ויקבלהו unf richtete für alle seine Freunde ein Mahl.
 ויעש לכל מאהביו משתה:

702 Einnahme von Sassari auf Sardinien

Renzo von Ceri ging auf Schiffen Frankreichs
 וילך רינ"צו מצ"ירי באוניות צרפת. zu der Insel **Sardinien**.
 אל סארדי"יניאה האי. die dem Kaiser gehörte.
 אשר לקיסר Sie nahmen **Sassari** ein.
 וילכדו את סאס"ארי: Die Kriegsleute aßen
 ויאכלו אנשי המלחמה vom Guten jenes fetten Landes
 משוב הארץ השמנה ההיא. bis zum Magendrücken.
 לצבות בטן. Die Seuche erreichte sie.
 ותהי בהם המגפה. Und eine große Menge starb.
 וימות עם רב:

702b Franzosen erobern Pavia

Lautrec, der Heerführer des Königs,
 וילך לוט"ריק שר צבא המלך, ging nach **Abbiategrosso**.
 לב"יאה גרא"סו

ויסוב Er wandte sich um
 ויעבור und zog hinüber
 וילך לפא"וויאה und kam nach Pavia
 ויחן עליה סביב: und belagerte es von ringsum.
 ולודוב"יקו ב"ל זיויס"ו בתוכה בשם הקיסר Ludwig Belgiojoso war im Namen des Kaisers darin
 בעת ההיא in jener Zeit.
 וישאל לוט"ריק מבעלי ויניצ"יאה אנשי חיל Lautrec erbat von den Herren Venedigs Soldaten
 ואת האילים המנגחים: und die Kanonen.
 ויעשו ככל אשר שאל. Sie taten alles, was er bat.
 ויכו חומותיה סביב Sie schlugen seine Mauern ringsum.
 ותרעש הארץ לקולם: Die Erde bebte von ihrem Klang.
 ויפילו ארצה Sie ließen sie zu Boden stürzen
 ויערכו אליה מלחמה und stellten sich gegen es zum Kampf auf.
 ויבואו העירה ביד הזקה Sie kamen in die Stadt mit starker Hand
 ויפלו רבים ארצה: und viele fielen zu Boden.
 ויתנוה לשלל Sie ließen es plündern
 והנשים נשכבו und die Frauen wurden vergewaltigt
 ותלכנה שבי לפני צר. und gingen gefangen vor dem Dränger.
 ותצא מפא"וויאה כל הדרה בעת ההיא: Und viele Häuser wurden in Brand gesteckt.
 ובתים רבים שולחו באש Sie haben jedes gute Landstück vernichtet
 וישחיתו כל חלקה טובה: In jener Zeit verließ Pavia alle seine Pracht.
 אז נתן אוד"יט די פ"וייס הוא לוט"ריק Damals vollzog Odet de Foix, das ist Lautrec
 את נקמת המלך בפאוויה"ה die Rache des Königs an Pavia,
 אשר נפל שמה ביד אויב: das wüst fiel durch die Hand des Feindes.
 ותהי גם היא למשיסה So geriet auch das ins Verderben
 ולא היה לה מושיע und hatte keinen Retter.
 ותעל שועתם השמימ' und ihr Schreien stieg zum Himmel.
 ויתנוה ביד הדוכוס פרא"נצישקו אישפור"צה Sie gaben es in die Hand des Francesco Sforza,
 כי כן התנו ביניהם: denn so hatten sie die Bedingungen verabredet.
 רק מילא"ן לבדה נשארה ביד הקיסר nur Mailand allein blieb in der Hand des Kaisers.
 ואנט"וניאו די ליווא לרועה בתוכה בעת ההיא: mit Antonio de Leyva als Hirten darin in jener Zeit.

1Kg 1,40

Klg 1,5

Klg 1,6

703 Französische Erfolge bis zur Einnahme von Melfi 1528-03-22f

Gn 29,1

וישא לוט"ריק רגליו Und Lautrec hob seine Füße
 בחדש פיברא"רו im Monat Februar
 בשת שמנה ועשרים וחמש מאות ואלף im Jahre achtundzwanzigundfünfhundertundtausend.
 על השוליים: 1528 Randnotiz: 1528
 וילך אל מלכות נאפו"לי Er ging ins Königreich Neapel,
 ויעבור את הנהר טרונו"טו. ging über den Fluß Tronto
 ותפשענה אקווי"לה ובנותיה und Aquila und seine Tochterstädte
 בקיסר בעת ההיא: fielen vom Kaiser ab in jener Zeit.
 ושרי הקיסר אחור נזורו Und die Fürsten des Kaisers wichen zurück
 עם האשכנזים mit den Deutschen,
 יתר הפליטה den übrigen Entronnenen,
 הבאים מרומ"ה: die aus Rom gekommen waren.
 וילכו ללוצ"ירה. Sie gingen nach Lucera.
 ויהי מספרם ארבע' עשר אלף: Ihre Zahl war vierzehntausend. (14 000)
 ולוט"ריק וצבאות בעלי הברית Lautrec und die Heere der Bundesgenossen
 הגיעו לט"רויה erreichten Troia
 וילחמו שם: und kämpften dort.
 ויסעו צבאות הקיסר מט"רויה Die Heere des Kaisers brachen auf von Troia
 באישור Kustode/Blatthüter

im Dunkel der Nacht באישון הלילה:
 und kamen nach Neapel ויבואו לנא"פולי
 und verschanzten sich dort. ויתחזקו שם:
 Und Lautrec ging nach Melfi. ולוטריק הלך למיל"פי
 Sie bekämpften es וילחמו אליה
 und nahmen es ein. ולכדוה.
 Sie schlugen seine Bewohner mit Schwertes Schneide in jener Zeit. ויכו יושביה לפי חרב בעת ההיא:
 Und der Fürst floh zur Festung. והפרינצ"פו ברח אל המצודה.
 Nach Tagen ging er zu den Franzosen hinaus. ויהי לימים ויצא אל הצרפתים
 Sie schlossen mit ihm einen Bund ויכרתו לו ברית
 und er diente dem König bis zum Tage seines Todes. ויעבוד את המלך עד יום מותו:

704 Belagerung Neapels April bis August 1528

Lautrec und alle seine Flügel gingen nach Neapel. וילכו לוטריק וכל אגפיו לנא"פולי
 Ihre Zahl war sechzigtausend. (60 000) ויהי מספרם ששים אלף.
 Sie bedrängten es viele Tage. ויצורו עליה ימים רבים:
 Die Heere des Kaisers befestigten ויחזקו צבאות הקיסר
 Neapel Tag und Nacht. את נא"פולי יומם ולילה:
 Und der Fürst von Orange an ihrer Spitze והפר"נציפי מאור"אנג'י בראשם
 zu jener Zeit. בעת ההיא:
 Der Kampf wurde heftig gegen sie ותהי המלחמה חזקה עליהם
 und viele versammelten sich zu den Festungen, ורבים נאספו אל המצודות
 denn die Furcht vor den Franzosen war auf sie gefallen. כי נפל פחד הצרפתים עליהם.
 Die Krieger aßen alles Fett des Landes. ויאכלו אנשי הצבא את חלב הארץ.
 Sie wuschen die Füße ihrer Pferde in Wein וירחצו רגלי סוסיהם ביין
 in jenen Tagen. בימים ההם:
 Aber die Sättigung jenes Landes wurde danach unbekannt ולא נודע שבע הארץ ההיא אחרי כן
 wegen des Hungers, der nämlich sehr schwer lastete. מפני הרעב כי כבד הוא מאד:
 Der Wein im Haus der Deutschen ging zu Ende ויתום היין בבית האשכנזי'
 und der Rest der Soldaten ולשאר אנשי הצבא
 hatte Wein in seinen Wohnungen. היה יין במושבותם:
 Die Deutschen beschwerten sich: וילונו האשכנזים לאמר
 Was sollen wir trinken? מה נשתה:
 Die Heerführer suchten ויבקשו שרי הצבא
 und gaben ihnen von dem, was sie fanden, ויתנו להם מאשר מצאו
 und beseitigten ihre Klagen. ויסירו תלונותם:
 Sie klagten wieder וילונו עוד
 und sie ließen das Haus des Alarcon, der über das Heer war, plündern, ויתנו אל בית אלא"רקון אשר על הצבא לשלל.
 und fünfzehn von seinen Dienern (15) וחמשה עשר מעבדיו
 schlugen sie mit Schwertes Schneide. הכו לפי חרב:
 Alarcon floh durch das Fenster. ויברח אלא"רקון בעד החלון
 Und die Stadt war bestürzt. והעיר נבוכה:
 Die Heerführer fürchteten sich. וייראו שרי הצבא
 Sie sprachen zu ihrem Herzen. וידברו על לבם.
 Sie gaben ihnen Geld, ויתנו להם כסף
 und ihr Grimm legte sich וחמתם שככה:
 Und die Spanier und die Italiener neigten ihre Schulter zu tragen. והספרדים והאיטלקיים נטו שכמם לסבול.
 Und der Hunger lastete auf dem Lande. והרעב כבד בארץ:
 Sie gingen hinaus, einen Zweitageweg. ויצאו דרך שנים ימים.
 Sie brachten von allem, was ויביאו מכל אשר

Gn 41,31

Ex 15,24

Est 3,15b

Est 7,10 vgl. 2,1

Gn 43,1

(קפב:) **דברי הימים** (Seite 364)
 מצאו sie fanden,
 ושיבו את נפשם: und holten ihren Atem zurück.
 ויצאו עוד Sie gingen wieder hinaus
 ויקחו את כל אשר להגמון מ"לפי und nahmen alles, was der Bischof von **Melfi** hatte
 ולסוחרים הבאים אל המחנה und die Händler, die in das Lager kamen,
 וישבו העירה. und sie kehrten in die Stadt zurück.
 ויצאו עוד דרך ים Und sie zogen wieder auf den Seeweg.
 וילכו לאו"לינו Und sie gingen nach **Avellino**.
 וימצאו את ההגמון ואת אנשיו אוכלים ושותים Sie fanden den Bischof und seine Leute essen und trinken
 ויתפשו חיים. und fingen sie lebend.
 ואת כל אשר בעיר בזזו: Und alles, was in der Stadt war, raubten sie.
 ויעשו סולמות Sie machten Leitern
 וילכו לפוזו ריא"ל. und gingen nach **Pozzuoli**
 ויפלו מהם כמאתי איש ושני שרי צבאותם: Von ihnen fielen etwa zweihundert Mann und ihre zwei Heerführer.
 וישבו הנשארים בחרפה: Die übrigen kehrten schmachlich zurück. (200, 2)

705 Nur Neapel hält sich

ושתי אוניות המלך באו אל שפת הים Und zwei Schiffe des Königs kamen zum Ufer des Meeres.
 ויוציאו חביות קטנות מלאות כסף Sie brachten kleine Fäßer voller Silber heraus,
 לתת לאנשי הצבא: den Kriegern zu geben.
 ולא נודע הבא אל קרבנה. Und keiner merkte, wer hineinkam.
 ויצאו הספרדים Die Spanier gingen
 וילחמו אתם. und kämpften mit ihnen.
 ותהי צעקה גדולה בעיר. Ein großes Geschrei entstand in der Stadt.
 והאיט"לקיים לא ידעו מאומה. Und die Italiener merkten nichts.
 וימות עם רב: Und eine große Menge starb.
 ויחלק עליהם לילה Er teilte sich gegen sie nachts
 וישבו הנשארים העירה: Die Übrigen kehrten in die Stadt zurück.
 ולא היתה קריה Es gab keine Stadt,
 אשר שגבה מהצרפתים die den Franzosen versperrt war,
 מכל חבל המלכות ההוא: von jener Gegend des Königreiches
 בלתי נאפו"לי לבדה außer **Neapel** allein
 וקצת הערים הבצורות und wenige befestigte Städte
 נשארו ביד הקיסר בעת ההיא: blieben in der Hand des Kaisers in jener Zeit.

Gn 14,15

Dt 2,36

706 Neapel ist auch von der See abgeriegelt

גם על נאפו"לי הלכו אוניות ויניצ"יאני. Auch gegen **Neapel** gingen die venezianischen Schiffe
 ואוניות המלך und die Schiffe des Königs
 ושבע אוניו' und sieben Schiffe,
 אשר לאנדר"יאה דוריא"ה שר צבאו. die seinem Heerführer Andrea Doria gehörten,
 לבלתי תת אליה יוצא ובא. um niemanden hinaus oder hinaus zu lassen.
 ויהי מספרם ארבעים ושתים: Ihre Zahl war zweiundvierzig. (42)
 ויצורו עליה ממזרח וממערב Sie bedrängten sie von Osten und von Westen.
 ולא היה שלום ליוצא ולבא בעת ההיא: Die Reisenden hatten keinen Frieden in jener Zeit.

2Chr 15,5; Sac 8,10

707 Kämpfe um Neapel 1528-05-25

ויצאו נערי החיילים Die Soldaten, die Knaben, zogen aus
 בחדש החמישי im fünften Monat,
 לשלול שלל: zu plündern.
 ומהאשכנזי הלכו אתם לשלחם Und von den Deutschen gingen mit ihnen, sie zu entlassen
 ויפוצו Kustode/Blatthüter

2Sm 2,14

Sie verteilten sich in den Weinbergen zu essen
 und nicht zwei fanden sich zusammen.
 Da fielen die Franzosen plötzlich über sie her.
 Sie schlugen von ihnen mit Schwertes Schneide hundert Mann.
 Die Übrigen flohen vor ihnen.
 Und die Knaben kehrten verstört und gehetzt in die Stadt zurück
 und schrien.
 Sie zogen aus ihnen zu Hilfe.
 Und eine große Menge starb an jenem Tage.
 Und zehn von den Franzosen wurden lebend gefangen.
 Und am fünfundzwanzigsten Tage
 des fünften Monats, das ist der Monat Juli,
 kamen alle Schiffe der Bundesgenossen
 nahten der Festung.
 Die Leute der Festung warfen Steine auf sie.
 Und auch sie füllten ihre Hand.
 Als die Sonne unterging,
 kehrten sie an ihren früheren Platz zurück.
 So taten sie ein zweites Mal.
 Sie ließen sie keine Nahrung holen
 Und der Hunger lastete.

Gn 43,1

708 Plan eines Entsatzes zur See

Der Vizekönig **Don Hugo** sagte:
 Wie lange sollen uns jene Schiffe zur Falle werden?
 Er holte seine Ausgebildeten hervor,
 siebenhundert Mann (700)
 Er schiffte sie ein in sechs Galeeren
 und zwei **Segler**
 und andere Schiffe.
 Auch er schiffte sich ein
 und der **Markgraf Vasto** und **Ascanio Colonna**
 und viele und angesehene Fürsten mit ihnen.
 Sie gingen ihnen entgegen.
 Er sprach seinen Leuten Mut zu:
 Wir wollen ihre Bande zerschneiden
 und die gebundenen Spanier freilassen.
 Unser Ruf geht in alle Welt.
Andrea Doria war in jener Zeit in **Genua**.
 Der Conti **Filippino**.
 der über sieben Schiffe des **Andrea Doria** war,
 hörte die Nachricht von **Don Hugo**
 und erbat von Lautrec dreihundert Mann, (300)
 die Batterien schütteten.
 Er brachte sie ihm.
 Als sie kamen
 Kustode/Blatthüter

Ex 10,7

Gn 14,14

Jes 40,2

Ps 2,3a

zu den Schiffen, אל הספינות.
 sahen die Späher die Schiffe des Vizekönigs. ויראו הצופים את ספינות המשנה.
 Da sagte der Conti **Filippino** zu seinen Leuten: ויאמר הק"ונטי אל אנשי
 Wir wollen uns stark machen für unser Volk חזק ונתחזק בעד עמינו.
 und für unseren Herren **Andrea Doria**. ובעד אנד"ריאה דא"וריאה אדננו.
 Warum soll ich sieben Schiffe beraubt werden an einem Tage. למה ישכל משבע ספינות יום אחד.
Filippino saß unter dem Berg, וישב פיליפינו תחת ההר
 der bei Salerno war, אשר אצל שאל"ירנו
 auf seinem Posten zu jener Zeit. על משמרתו בעת ההיא:
 Gegen Abend sagte Don Hugo, ויהי לפנות ערב. ויאמר ד"ון א"וגו
 ich will vor ihnen fliehen. אנוסה מפניהם
 Ziehen sie dann gegen uns, ויצאו אלינו
 kehren wir über sie zurück, ונשובה עליהם
 und wir werden sehen, ונראה
 was aus ihren Träumen geworden sein wird. מה יהיו חלומותם
 So taten sie. ויעשו כן:
Filippino schickte drei von seinen Schiffen hinaus, וישלח פי"ליפינו שלשה מספינותיו החוצה:
 und sagte zu ihnen: ויאמר אליהם
Stell dich auf und seht die Hilfe des DER NAME. התיצבו וראו את ישועת יי
 Wenn sie mit uns kämpften, והיה בהלחמם עמנו
 fällt ihr plötzlich über sie her. תפלו עליהם פתאום
 Und DER NAME ist mit uns, daß ihr euch nicht fürchten braucht. ויי אתנו בל תראום.
 Und auch von den bei ihm gefangenen Türken וגם מהתוגרמים האסורים אותו
 holte er aus dem Gefängnis הוציא ממסגר
 und gab ihnen Zerstörungswerkzeug ויתן להם כלים משחיתים
 und die halfen ihm an jenem Tage. ויהיו בעזרתו ביום ההוא:

Gn 37,20

Ex 14,13

709 Eröffnung des Seegefechtes

Das Schiff von **Don Hugo** fiel zuerst über sie her **ותפול** עליהם ספינת ד"ון א"וגו בראשונה.
 mit Trompeten und Hornklang. בחצוצר' וקול שופר
 Das ganze Volk erzitterte sehr. ויחרד כל העם מאד:
 Der **Markgraf** sagte: ויאמר המא"רקז
 Gebt zuerst Feuer in die Kanonen תנו אש באילים ראשונה
 Aber Don Hugo wollte nicht. ולא אבה ד"ון א"וגו.
Filippino gab zuerst Feuer, ויתן פי"ליפינו ראשונה.
 Sie töteten etwa vierzig Mann, (40) וימיתו כארבעים איש
 Soldaten, die das Volk tyrannisierten. אנשי חיל הרודים בעם.
 Das Schiff *drohte zu scheitern*. והספינה חשבה להשבר:
 Da wies Don Hugo an, ויצו ד"ון א"וגו
 und sie gaben Feuer, ויתנו אש.
 richteten aber nichts aus, ולא עשו מאומה
 denn die Leute des **Filippino** saßen in der Tiefe des Schiffes, כי ישבו אנשי פי"ליפינו בשפל האוניה
 bis der Zorn vorübergegangen ist. עד עבור הזעם:
 Eines nahte dem anderen. ותקרבנה אשה אל אחותה.
 Sie stellten sich dort zum Kampf auf, ויערכו שם מלחמה
 desgleichen nicht gewesen war. אשר לא נהיתה כמוה
 Ihr Klang war von fern zu hören. וישמע קולם למרחוק
 Das Meer und das Land bebten vom Klang der Todgeweihten. ותרעש הים והיבשה לקול בני תמותה:

Ex 19,16

Jon 1,4b

Jes 26,20 vgl. Ps 78,49

710 Don Hugo fällt 1528-05-28

Die drei, die **Filippino** hinausgeschickt hatte, kamen, **ותבאנה** השלשה אשר שלח פיליפינו החוצה
 Kustode/Blatthüter כאשר

כאשר ידאה הנשר wie der Adler gleitet, Dt 28,49
 על האוניה über das Schiff,
 אשר ד"ון אוג'ו והשרים עליה: auf dem Don Hugo und die Fürsten waren.
 ויתנו אש באלים Sie gaben Feuer in die Kanonen
 ויפילו התורן ארצה und fällten den Mast
 וימותו כל הנמצאים תחתיו und alle unter ihm starben.
 והאוניה נבוכה: Und das Schiff war bestürzt. Est 3,15b
 ויכו את ד"ון א"וגו בזרוע ובשוק Sie trafen den Don Hugo am Arm und am Schenkel.
 ויפול בתחתית האוניה. Er fiel in das Unterteil des Schiffes
 ויפלו רבים עלי and viele fielen auf ihn,
 אשר הכו הסוללות בהלחמם die die Batterien im Kampf getroffen hatten
 וירמסוהו und sie zertraten ihn
 וימות: und er starb.
 ויפול הדגל Die Fahne fiel
 וילכדוהו אנשי האוניה und die Leute des Schiffes,
 אשר פ"ליפין עליה. auf dem **Filippino** war, eroberten sie.
 וילחמו התוגרמים כאריות בעת ההיא: Die Türken kämpften wie die Löwen zu jener Zeit.
 ותהי הנלחמה חזקה ביניהם ארבעה שעות Der Kampf zwischen ihnen tobte vier Stunden heftig.
 וימות עם רב: Und eine große Menge starb.
 ותנח עליהם הרוח Der Geist ließ sich auf sie nieder.
 ותקרבנה האוניות אשה אל אחותה. Die Schiffe nahten eines dem anderen.
 ויקחו התוגרמים אחת מהאוניות Die Türken nahmen eines der Schiffe,
 אשר לקחו הספרדים מהם בראשונה. das die Spanier vorher von ihnen genommen hatten.
 ושאר אוניות פ"ליפין Vom Rest der Schiffe des **Filippino**
 לקחו עוד שתיים מספינותיו nahmen sie noch zwei von seinen Schiffen,
 אשר לקחו הספרדים בחרבם die die Spanier mit ihrem Schwert genommen hatten
 בטרם בא עליהם השלשה bevor über sie die drei kamen,
 אשר שלח פ"ליפין החוצה: die **Filippino** hinausgeschickt hatte.
 ושתיים מאוניות ד"ון אוגו Und zwei von den Schiffen des Don Hugo
 טובעו בים סוף. wurden im Schilfmeer versenkt. Ex 15,4
 ושתיים ברחו לנפשם Und zwei flohen um ihre Leben,
 בראותם als sie sahen,
 כי כלתה אליהם הרעה. daß das Böse über sie beschlossen war. iSm 20,7,9,17
 ושתיים נלכדו בשחיתות פ"ליפין: Und zwei wurden eingenommen durch das Verderben **Filippino**.
 ויתר האוניות אשר אתם נפוצו Und der Rest der Schiffe, die bei ihnen waren, zerstoben,
 אחת הנה ואחת הנה eines hierhin und eines dorthin,
 וינוסו לנפשם: so flohen sie um ihr Leben.
 והמא"רקז דיל וא"סטו ואסק"אניאו קו"ליונה Und der **Markgraf Vasto** und **Ascanio Colonna**
 ושרים רבים ונכבדים אשר אתם und viele und angesehene Fürsten, die mit ihnen waren,
 נתפשו חיים: wurden lebend gefangen.
 וישמחו הצרפתים מאד Die Franzosen freuten sich sehr
 ופני שרי הקיסר קבצו פרוד und in den Gesichtern der Fürsten des Kaisers sammelt sich Röte Nah 2,11
 בעת ההיא: in jener Zeit.

711 Die Gefangenen in der Stadt werden von den Belagerern versorgt

וידבר אל"ארקון על לב צבאותיו **Alarcon** sprach seinen Heeren Mut zu.
 וינהלם בלחם ימים רבים Er betreute sie mit Brot viele Tage,
 במתק לשונו mit der Süße seiner Zunge. Gn 47,17

Und der Hunger lastete auf der Stadt.
 Nur von den Franzosen kamen welche in die Stadt in jenen Tagen.
 Sie schickten an die Fürsten Gaben.
 Auch die Vertreter Venedigs schickten
 täglich zu den Kardinälen,
 die dem Kaiser in Rom gegeben worden waren als Geiseln,
 ausreichenden Unterhalt,
 damit sie nicht am Hunger stürben.

712 Kein Gefangenenaustausch

Lautrec, der Heerführer des Königs, fragte nach den Gefangenen
 Aber **Filippino** wollte sie ihm nicht ausliefern.
 Er brachte sie nach Genua zu seinen Herren.
 Das ärgerte den König sehr.

713 Andrea Doria wechselt von der Liga zu den Kaiserlichen 1528

Den König sann gegen Andrea Doria Böses.
 Die Sache wurde ihm bekannt
 und er war auf der Hut.
 Der **Markgraf de l'Vasto** und die Fürsten bei ihm sprachen
 zum Herzen von Andrea Doria
 und verführten ihn
 und vermochten ihn dazu,
 zu kommen, ihrem Herren, dem Kaiser zu dienen.
 Er saß im Turm **Lerici** bis zum Ende der Tage des Bundes, (1528-07-04)
 den er mit dem König geschlossen hatte.
 Er schickte zum Kaiser,
 der empfing ihn
 und machte ihn zu seinem Heerführer.
 Das ärgerte die Franzosen sehr.
 Sie sprachen zu seinem Herzen.
 Aber er wollte nicht hören.
 Er ging von ihnen in Frieden
 Und der Kaiser gab ihm das Herzogtum **Melfi**,
 das er von dem **Fürst** übertrug.
 Es wurde sein bis heute.

714 Nebenbei Versuch Manfredonia zu erobern

Noch bedrängten sie **Neapel**,
 da gingen der Fürst **Camillo Orsini**
 und die Fürsten, die bei ihm waren,
 gegen **Manfredonia** mit starker Hand
 und belagerten es ringsum.
 Und zwanzigundfünf Galeotten gingen auch gegen es.
 Sie schlugen seine Mauern von Nord und West,
 richteten aber nichts aus,
 denn sich hatten sich sehr befestigt.
Ludwig Farnese
 und die Leute, die mit ihm waren, retten sie aus ihrer Hand.
 So kehrten sie beschämt zurück.
 Kustode/Blatthüter

715 Franzosen vor Neapel sind geschwächt

Als der schützende Schatten des Andrea Doria
 von ihnen gewichen war,
 kamen sie zur Unzeit nach Neapel wie gestern und vorgestern
 und es wurde den Franzosen zum Ärgernis.

Nm 14,9

1Sm 25,31

716 Kurze spanische Besetzung Pavias

In jenen Tagen nahmen Antonio de Leyva
 und die Streitmacht, die bei ihm war,
 und noch der Herzog Francesco Sforza mit List.
 Sie ließen es plündern
 und hatten es eine Anzahl Tage inne.

717 Verstärkung aus Deutschland, Belagerung Lodi

Der Kaiser schickte ein großes Heer aus Deutschland
 zur Hilfe des Antonio de Leyva, der in Mailand war,
 und zur Hilfe seiner übrigen Leute,
 die ihm in Neapel geblieben waren,
 mit dem Herzog von Braunschweig an ihrer Spitze,
 und mit ihnen der Herzog von Genua, Antoniotto Adorno.
 Sie bedrängten Lodi
 und schütteten gegen es eine Batterie, vier Tage lang.
 Die Erde bebte von ihrem Klang.
 Alessandro Gonzaga
 und die Fürsten, die bei ihm waren, retteten sie aus ihrer Hand
 und sie kehrten in ihr Land zurück.
 Und keiner von ihnen blieb bei Antonio de Leyva
 außer etwa viertausend Mann. (4 000)
 Sie kehrten nach Marignano zurück
 und blieben dort.

1Kg 1,40

718 Französische und Kaiserliche Bewegungen
 um Piacenza und Mailand

König Franz
 schickte wieder viele und angesehene Fürsten
 mit Monseigneur St. Pol an ihrer Spitze
 und mit ihnen eine sehr große Streitmacht,
 Reiter und Fußvolk.
 Sie gingen wieder nach Piacenza
 und zogen über den Fluß Po
 und gingen nach Marignano.
 Von dort gingen die Heerführer des Kaisers aus
 und machten von ihnen Gefangene
 und gingen nach Mailand.
 die Franzosen zogen ihnen nach
 und nahten der Stadt bis auf ein Wegstück.
 Es waren die Tage der Erstlinge

ענבים der Weinbeeren.
 Sie kamen nicht noch näher.
 Antonio de Leyva legte,
 als er von Sant'Angelo zurückkam,
 eine Besatzung hinein.

719 Andrea Doria auf kaiserlicher Seite

In jener Zeit ging Andrea Doria
 mit seinen Schiffen,
 nach Ischia.
 Er führt die Fürsten mit sich,
 die Filippino gefangen hatte.
 Sie kämpften Tag um Tag
 mit den Schiffen der Herren von Venedig.
 Und die Fürsten des Kaisers ehrten ihn sehr.

720 Rückzug der französisch gesinnten Schiffe

Die Schiffe des Königs wichen zurück,
 sie erreichten Genua.
 denn die Furcht vor ihm war auf sie gefallen.
 Und auch die Schiffe von Venedig gingen in ihr Land.

721 Eine Seuche bei den Franzosen begünstigt die Kaiserlichen

Und die Seuche war
 im Lager der Franzosen bis zur Auflösung.
 Sie starben aufgeblasen wie Schläuche.
 Auch der Heerführer Monseigneur Lautrec
 und der Markgraf Saluzzo, der Sohn seiner Schwester
 starben an jener Seuche.
 Von jenem Tage an und weiter sank die Hand der Franzosen
 im Königreich Neapel immer tiefer.
 Sie gingen rückwärts und nicht vorwärts.
 Die Leute des Kaisers zogen gegen sie
 und erschlugen und zerschlugen sie bis die Übrigen verloren waren.
 Den Monseigneur de Vaudémont töteten sie mit dem Schwert.
 Und Pedro Navarro, der Zerstörer,
 und viele, die mit ihm waren, wurden lebend gefangen.
 Und von jenem ganzen mächtigen Lager blieben
 nur etwa zweitausend Mann. (2 000)
 Sie nahmen aus ihrer Hand Somma und Benevento
 und Nocera und Nola und Capua
 und saßen an ihrem Ort.
 Und der Kampf zwischen ihnen wurde heftig,
 zwischen Barletta und Trani einige Tage.
 Und der Fürst von Orange, der Heerführer des Kaisers, wies an,
 da gingen sie und lagerten gegen Monopoli
 und schlugen seine Mauern,
 Kustode/Blatthüter

überwältigten es aber nicht, ולא יכלו לה:
 denn **Renzo Orsini** כי הצילוה רינ"צו אורס"ינו
 und **Camillo Orsini** וקא"מילו אורס"ינו
 und der Fürst von **Melfi** והפרינ"ציפי ממי"לפי בעוצם ידם
 retteten es mit der Kraft ihrer Hand. ויעלו מעליה
 Da ließen sie von ihm ab וישבו לדרכם:
 und kehrten auf ihren Weg zurück. ויהי לימים עוד
 Nach weiteren Tagen
 übergaben die Herren von Venedig dem Kaiser
Monopoli und **Trani** und **Barletta** את מא"נופולי. ואת טרא"ני. ואת בא"רליטה.
 So wurden die seine Königsstädte bis heute. ותהיינה אליו ערי המלכות עד היום הזה:

722 Die Französischen erobern Sant'Angelo

Monseigneur St. Pol, der Heerführer des Königs **ויראו** מונס"ינייור סא"ן פו"לו שר צבא המלך
 und die venezianischen Heerführer, die mit ihnen
 in der Lombardei waren, sahen, ושרי צבאות ווינצ"יאני אשר אתם
 in der Lombardei waren, sahen, בלונב"רדיאה
 daß der Heerführer des Kaisers, Antonio de Leyva, כי נס אנטוני"או ליו"א שר צבא הסיסר
 vor ihnen floh. מפניהם
 Denn er war nach **Mailand** zurückgewichen. וכי נסוג אחר מילא"נו
 Da gingen sie und lagerten gegen **Sant'Angelo**. וילכו ויחנו על הא"נטו א"נג'ילו
 Und die Stadt kam in Bedrängnis. ותבא העיר במצור.
 Da ging **Johannes Minaldo**, der über das Heer war, zu sehen, וילך יוא"ן מינא"לדו אשר על הצבא לראות
 wohin sie die Kanonen gestellt hatten. אנה ישימו האילי
Die Schützen schossen von der Mauer ויורו המורים מעל החומה
 und trafen ihn ויכוהו
 und er starb. וימות.
 Das ärgerte sie ויחר אפם
 und sie stellten die Kanonen auf וישימו האילים
 und schlugen seine Mauern ויכו חומותיה
 und nahmen es ein. וילכדוה.
 Und jeder, der vorgefunden wurde, וכל הנמצא
 wurde mit dem Schwert erstochen in jener Zeit. נדקר בחרב בעת ההיא:

2Sm 11,24

723 Die Französischen erobern Pavia

Sie brachen von dort auf **ויסעו** משם
 und gingen gegen **Pavia** וילכו על פא"וויאה
 und bedrängten es ויצורו עליה
 und schlugen seine Mauern. ויכו חומותי
 Die Erde bebte von ihrem Klang. ותבקע הארץ לקולם
 Sie nahmen es mit Gewalt ein. וילכדוה ביד חזקה.
 Es wurde auch diesmal geplündert. ותהי לשלל גם בפעם ההיא.
 Und der Conti **Ludwig Belgiojoso** והק"ונטי לודוב"יקו ב"ל זוייוס"ו
 und die Fürsten und die Soldaten bei ihm
 sammelten sich bei der Festung. נאספו אל המצודה
 Ihr Leben hatten sie zur Beute. ותהי להם נפשם לשלל.
 Sie sahen, daß ihre Kraft nicht zum Himmel reicht ויראו כי אין לאל ידם
 und gaben auch die Festung in ihre Hand ויתנו גם את המצודה בידם.
 und gingen frei ihres Weges. וילכו לדרכם חופשים:

1Kg 1,40

724 Die französische Besatzung der Festung von Pavia

Die Bundesgenossen setzten **Monseigneur St. Pol**, **וישימו** מונס"ינייור סאן פול"ו ובעלי הברית

der bei ihnen war, אשר אתו
 und Hanibal Pizinardo, את אניב"אל פיצ"ינארדו
 den Heerführer des Herzogs Francesco Sforza, שר צבא הדוכס פראנצ'ספור"צה
 hinein, בתוכה
 es im Namen seines Herren, des Herzogs, zu sichern in jener Zeit. לשומרה בשם הדוכס אדוניו בעת ההיא:

725 Andrea Doria in Genua

Andrea Doria, וישוב איד"ריאה דודיא"ה
 der Führer der Seestreitkräfte des Kaisers, שר צבא הים אשר לקיסר
 kehrte in sein Haus nach Genua zurück אל ביתו ג'ינובא"תה
 am zwölften Tage des Monats September בשנים עשר יום לחדש שיטימ"רי:
 im Jahre achtundzwanzigundfünfhunderttausend. בשנת שמנה ועשרים וחמש מאות ואלף
 Randnotiz: 1528 על השוליים: 1528
 Und dreizehn Galeeren mit ihm. ושלש עשרה אוניות משוטטות עמו:
 Er nahm vier Schiffe von den Galeeren des Königs, ויקח ארבעה ספינות מהמשוטטות אשר למלך
 denn zwei hatten die Franzosen in ihrer Eile dort gelassen כי שתים הניחו שמה הצרפתים בחפזם.
 und zwei hatte er an der Küste nach Savona genommen. ושתים לקח בחוף הים בדרך שא"וונה
 Er wurde ihr Feind und Stolperstein alle Tage. ויהי להם לאויב ולאבן מכשול כל הימים:

726 führt die Stadt auf die kaiserliche Seite

Er sprach zum Herzen der Leute von Genua וידבר על לב אנשי ג'ינוב"ה.
 und Genua lehnte sich gegen den König auf in jener Zeit. ותפשע ג'ינובה למלך בעת ההיא:
 Die Führung der Stadt übernahmen ihre Vornehmen und Ältesten, ותהי הנהגת העיר אל מיוחסיה וזקניה
 und Andrea Doria wurde ihr Regierer. ויהי אנד"ריאה דוריא"ה להם למושל:

727 Genua nach dem Tode des früheren Dogen Antoniotto II. Adorno in Mailand 1528-09-12

Damals dunkelten die Abendsterne אז נחשכו ככבי נשפי
 des Herzogs Antoniotto Adorno של אנטוני"יאוטו אדור"רנו הדוכס.
 und er legte sich zu seinen Vätern. וישכב עם אבותיו
 Das war in Mailand והוא במי"לאן.
 als die Franzosen und Bundesgenossen es noch bedrängten. בעוד הצרפתים ובעלי הברית צרים עליה.
 Söhne hatte er nicht ובנים לא היו לו
 sondern Töchter כי אם בנות
 und einen Sohn einer Hure. ובן אשה זונה:
 Genua wurde eine freie Stadt nach dem Willen des Kaisers. ותהי ג'ינוב"ה חפשית ברצון הקיסר
 Nur sein Name wurde über ihr genannt. רק שמו נקרא עליה
 So gehorchten sie ihm alle Tage. ויסורו למשמעתו כל הימים.
 In jenen Tagen war kein Fürst und Herr in Genua בימים ההם אין שר ואדון בג'ינוב"ה
 sondern der Ältestenrat כי אם עצת הזקנים
 und jeder saß unter seinem Weinstock. ואיש תחת גופנו ישב.
 Klein und Groß werden gehört כקטן כגדול נשמעו
 und Kuh und Bär weiden gemeinsam. ופרה ודוב תרעינה יחדיו:
 Kustode/Blatthüter ויהפך

728 Genua zwischen Franzosen

ויהפך לבב ה"אן פו"לו Die Aufmerksamkeit von **St. Pol** wandte sich
 והשרים אשר אתו und die Fürsten, die bei ihm waren
 אל ג'ינוב"ה nach **Genua**,
 אחרי הכותו את פא"ויאה nachdem er **Pavia** geschlagen hatte.
 ויאסור את רכבו *Er spannte seinen Wagen an*
 ואת עמו לקח עמו. *und nahm sein Volk mit sich,*
 וישם אל המדבר פניו und richtete sein Gesicht zur Wüste hin.
 ואנשי ג'ינוב"ה יסדו חזקו חומותיה Und die Leute von Genua gründeten und verstärkten seine Mauern
 מבית ומחוץ von innen und außen.
 ויאספו גם הם אנשי חיל בתוך העיר: Auch sie sammelten Soldaten in der Stadt.
 ויחפזו להקריב את האילים המנגחים Sie beeilten sich, die Kanonen
 אל המצודה nahe an die Festung zu bringen,
 אשר הצרפתים שם טרם בואו in der die Franzosen waren, bevor er kam.
 ויכו חומותיה יומם ולילה. Sie schlugen ihre Mauern tags und nachts.
 ולא זעו מפניהם Doch die bewegten sich nicht vor ihnen,
 כי חזקה היא מאד: denn sie war sehr stark.

Ex 14,6

729 Franzosen von Landbevölkerung geschlagen

וישמע סא"ן פו"לו שר צבא המלך **St. Pol**, der Heerführer des Königs, hörte,
 כי נאספו בתוכה אנשי חיל daß in ihm Soldaten versammelt waren.
 וישב הרחק חמשה מילין Da ließ er sich fünf Meilen entfernt nieder
 ולא קרב העירה עוד: und kam der Stadt nicht näher.
 ויאמר בלבו: Er sagte in seinem Herzen:
 לא אוכל עוד לכבוש הגוי הגדול הזה Ich kann dieses große Volk nicht noch besetzen
 והאנשים אשר ברגלי מתי מספר ומזי רעב und die Leute, die mir folgen sind wenige und hungergeschwächt.
 וירדו גשמים יום או יומי'. Regnet es ein oder zwei Tage,
 ומתו: sterben sie.
 וישוב אחור הוא וכל העם אשר אתו Er kehrte um und das ganze Volk bei ihm
 ללונב"רדיאה in die Lombardei
 ביום השלישי בששה לחדש אוטוב"רי am Dienstag, dem sechsten Oktober
 בשנת שמנה ועשרים וחמש מאות ואלף im Jahre achtundzwanzigundfünfhunderttausend.
 על השוליים: 1528 Randnotiz: 1528
 ויצאו עליהם הפרזים Die im offen Land Lebenden kamen über sie
 על ראשי ההרים ועל הגבעות. auf den Berggipfeln und auf den Hügeln
 ויזנבו כל הנחשלים אחריהם und schnitten alle Nachhut hinter ihnen ab
 עד כלותם אותם: bis sie aufgerieben waren.
 ויכו בהם בלי חמלה. Sie schlugen sie ohne Erbarmen.
 ויהי לצרפתים לחרפה: Das wurde den Franzosen zur Schmach.

730 Genua gewinnt Savona zurück

אז שלחו יועצי ג'ינובה Damals schickten die Ratsherren von Genua
 את אנשי הצבא אשר אתם die Kriegsleute, die bei ihnen waren,
 באניות המשוטטות אל סא"ונה auf Galeeren nach **Savona**
 ויצורו עליה und bedrängten es.
 כי היא לבדה נשארה ביד הצרפתים Denn es war allein in der Hand der Franzosen geblieben
 בעת ההיא in jener Zeit.
 היא סא"ונה אשר מעולם היתה לשכים בעיניה: Das **Savona** war von jeher zu Dornen in seinen Augen,
 להרבות ihnen

die Herrschaft zu mehren.
 Sie hatten das Joch der Leute von Genua von sich geworfen
 mit Hilfe des Königs.
 Darum lehnten sich die Leute von Genua gegen den König auf
 und wandten ihm den Rücken und nicht das Gesicht zu.
 Sie schlugen seine Mauern bis zum Einsturz
 und nahmen es ein.
 Seine Mauern und Türme und Tore schliften sie
 und beuteten Savona aus
 und machten es tributpflichtig bis heute.
 Die Leute von Savona
 waren sehr böse und sündig gegen den DER NAME.
 Die Franzosen, die darin waren, gingen frei ihres Weges
 am Donnerstag,
 dem neunundzwanzigsten Tage des Monats Oktober
 des Jahres achtundzwanzigundfünfhunderttausend.
 Randnotiz: 1528
 Die Leute von Genua legten eine Besatzung hinein.

Gn 49,15bß

Gn 13,13

731 Die Franzosen übergeben die Genueser Festung an die Stadt

Nach weiteren sieben Tagen
 sahen die Franzosen,
 die in der Festung von Genua waren,
 daß das Böse über sie beschlossen war
 von den Bewohnern der Stadt.
 Sie gingen zu ihnen hinaus
 und gaben die Festung in ihre Hand.
 Ihr Leben hatten sie zur Beute.
 Die Leute von Genua legten
 die Mauern der Festung zu Boden in jener Zeit.
 Sie wurde ein dauerhafter Ruinenhügel bis zu diesem Tage.

1Sm 20,7,9,17

732 Gegenangriff der Franzosen auf Genua

Die Franzosen kamen wieder zurück
 da waren sie etwa zweitausend Mann (2 000)
 und kamen vor die Tore Genuas
 wie der Adler gleitet,
 bevor ihre Stimme zu hören war.
 Beinahe wurde Andrea Doria gefangen,
 denn er hatte nicht geglaubt, daß sie kämen.
 Er floh in die Stadt.
 Denn sein Haus war bei der Mauer.
 und die Tore der Stadt schlossen sie.
 Sein Haus plünderten sie aus
 und ließen keine Nachlese in jener Zeit.
 Noch kämpften sie in der Öffnung des Tores,
 da trafen Schiffe aus Spanien ein,
 die Soldaten

Dt 28,49

חיל Kustode/Blatthüter

brachten, חיל

die wurden für sie zu Augen. ויהיו להם לעינים:

Nm 10,31

733 Überwinterung der Heere 1528/1529

Die Franzosen kehrten in die **Lombardei** zurück, **וישובו** הצרפתים ללונבארדיאה
 denn sie fürchteten sich vor ihnen. **כי** יראו מפניהם
 Sie saßen in **Alexandria** und in **Novi** und deren Tochterstädten **וישבו** באלכס"אנדריאה ונובי" ובנותיה
 viele Tage. **ימים רבים:**
 Die Spanier, die aus Spanien kamen, verfolgten sie. **וירדפו** הספרדים אשר באו מספרד אחריהם
 Sie saßen in **Bottarone** und **Serravalle** **וישבו** בבוט"איו ושאר"באלי
 alle Tage jenes Winters. **כל ימי** הסתיו ההוא.
 Im Frühlingsmonat **ויהי** בחדש האביב
 gingen sie auf gewundenen Wegen nach Mailand **וילכו** ארחות עקלקלות מילא"נה
 mit Hilfe des Antonio de Leyva **בעזר** אנט"וניאו ליווה
 und blieben dort. **וישבו** שם:

734 Französischer Zug gegen Mailand Frühling 1529

In jenen Tage **בימים** ההם
 im Jahre neunundzwanzigundfünfhundertundtausend **בשנת** תשע ועשרים וחמש מאות ואלף.
 Randnotiz: 1529 **על** השוליים: 1529
 versammelten sich wieder die Heere des Königs **נאספו** עוד צבאות המלך
 und der Venezianer **והויניצ"יאני**
 und des Herzogs Franz **ודוכוס** פרא"נצישקו
 am Anfang der Gerstenernte. **בתחלת** קציר שעורים:
 Sie machten sich auf, nach **Mailand** zu gehen. **ויקומו** ללכת מילא"נו.
St. Pol, der Heerführer des Königs, **ויחץ** סא"ן פו"לו שר צבא המלך
 teilte das Volk, das ihm folgte in zwei Lager. **את** העם אשר ברגליו לשתי מחנות
 Der Conti **Guido Rangon**, **וילך** לפניו הק"ונטי גוויד"ו רא"נגון
 ging als der erste Heerführer vor ihm her. **שר** צבא הראשון
 Und **St. Pol** brach mit den Kanonen zuletzt auf. **ויסע** הא"נטו פו"לו עם האילים באחרונה:
 Es ließ sich schwer führen. **וילך** בכבדות
 Das Rad der großen Kanone ging ab. **ותסר** אופן האיל הגדול.
 Und der Conti wußte nichts davon. **והק"ונטי** לא ידע מאומה.
 Sie ließen einen Abstand zwischen Herde und Herde. **וישימו** ריוח בין עדר ובין עדר:
Antonio de Leyva zog gegen sie **ויצא** אליהם אנט"וניאו ליווה
 mit den Kriegsleuten, die bei ihm waren **עם** אנשי הצבא אשר אתו
 und verfolgte sie die ganze Nacht **וירדוף** אחריהם כל הלילה
 und erreichte sie bei **Landriano**. **וישיגם** אצל אנד"ריאנו.
 Er sagte: Jetzt haben wir zu lachen, **ויאמר** זה עת לשחוק
 denn sie sind vor mir erschrocken. **כי** נבהלו מפני:

Rut 1,22

Ex 14,25

Gn 32,17

Koh 3,4aß

735 Schlacht von Landriano 1529-06-21

Sie fielen plötzlich über sie her **ויפלו** עליהם פתאום
 und erschlugen und zerschlugen sie. **ויכוס** ויכתום
 Und **Monseigneur St. Pol** wurde lebend gefangen. **ומונס"ניור** סא"ן פו"לו נתפש חי
 Sie brachten ihn nach **Mailand**. **ויליכוהו** מי"לאנו
 Seine Leute erschlugen sie mit Schwertes Schneide. **ואנשיו** הוכו לפי חרב.
 Alle ihre Habe und die Kanonen raubten sie. **ואת** כל קנינם. **ואת** האילים המנגחים בזזו:
 Das hörte der Conti **Guido**, **וישמע** הק"ונטי גוויד"ו
 und wich aus nach **ויסר** אל

Pavia, פ"אויאה

er und das ganze Volk, das bei ihm war. הוא וכל העם אשר אתו
 Und der Herzog von Urbino, der Heerführer der Herren von Venedig והדוכס מאור"בינו שר צבא בעלי ויניצ"יאה
 ging nach **Cassano**. הלך לקאס"אן
 Sie verschanzten sich dort. ויתחזקו שם:

736 Die Familie Saluzzo

Und der Markgraf **Saluzzo** hatte drei Brüder. ולמארק"יז שא"לוצי שלשה אחים
 Der eine hieß **Johannes Ludwig** שם האחד יוא"ן לווא"יז
 und der zweite **Francesco Monseigneur** ושם השני פרא"נציסקו מונס"יניור.
 und der dritte **Gabriel** ושם השלישי גבר"יאל.
Johannes Ludwig neigte dem Kaiser zu. ויט יוא"ן לווא"יז אחר הקיסר
 Seine Mutter fesselte ihn als er in **Revello** war ותאסרהו אמו בהיותו בד"ואיל.
 und ließ ihn bewachen. ותשם עליו משמר.
 Als die Leute von **Saluzzo** hörten, ויהי כשמוע אנשי שא"לוצי
 daß sein Bruder gestorben war, כי מת אחיו
 holten sie ihn aus der Grube וירצוהו מן הבור
 und machten ihn über sich zum König. וימליכוהו עליהם למלך:
 Als er nun herausgekommen war, ויהי אך יצא יצא שם
 setzte er seine Mutter in die Grube, וישם את אמו בבור
 in der er gesessen hatte אשר ישב שם
 und wollte sie töten. ויבקש המיתה
 Aber das Volk löste seine Mutter aus ויפדו העם את אמו
 und sie kehrte in die Städte der Gascogne zurück, ותשוב אל ערי הגאש"קונייא
 in das Land ihrer Geburt. ואל ארץ מולדתה:
 Der König schickte, וישלח המלך
 den **Johannes Ludwig** zu rufen. לקרוא לייואן לוואיז.
 Und sein Bruder **Francesco** war ואחיו פראנצ"יסקו
 der Heerführer des Königs in **Asti** in jenen Tagen. שר צבא המלך בא"סטי בימים ההם:
Johannes Ludwig ging vertrauensvoll nach Frankreich. וילך יוא"ן לווא"יז צרפתה לבטח.
 Und der König fesselte ihn ויאסרהו המלך
 und ließ ihn bewachen. וישם עליו משמר:
 Er bekam seine regelmäßige Mahlzeit וארוחתו ארוחת תמיד
 vom König Tag um Tag. נתנה לו מאת המלך דבר יום ביומו:
 Sein Bruder **Francesco** ging nach **Saluzzo**. וילך פראנצ"יסקו אחיו לש"לוצי
 Sie schlossen die Tür vor ihm ויסגרו הדלת בעדו
 und konnten mit ihm nicht zum Frieden reden. ולא יכלו דברו לשלום:
 Er wies an ויצו
 und sie schlugen seine Mauern. ויכו חומותיה.
 Aber sie hörten nicht auf ihn, ולא שמעו אליו
 wenn nicht sein älterer Bruder frei käme. בלתי אם בצאת אחיו הגדול לחפשי:
 Da kam sein Bruder, der Geistliche **Johannes Ludwig** frei ויצא יו"אן לווא"יז הכומר לחפשי.
 und die Leute der Stadt nahmen den **Francesco** ויקבלו אנשי העיר את פראנצ"יסקו
 über sich zum Fürsten an. עליהם לשר:

Gn 41,14

Gn 37,4

737 Andrea Doria trifft den Kaiser in Spanien

Andrea Doria ging nach Spanien וילך אנד"ריאה דור"יאה אל ספרד
 mit seinen Galeeren, עם ספינותיו המשוטטות
 dem Kaiser zu huldigen להשתחות אל הקיסר
 und ihn nach Italien zu bringen. ולהביאו לאיטא"ליה:
 Der Kaiser ehre ihn und die Fürsten, die bei ihm waren. וכבדהו הקיסר והישרים אשר אתו:
 Kustode/Blatthüter ויהי

738 Kaiserliche besetzen Novi und Tortona

Im fünften Monat **ויהי** בחדש החמישי
 gingen die Heere der Herren von **Genua**
 und die Heere des Kaisers
 gegen **Novi**,
 das am Rande der Grenze von Genua liegt
 und als sein Land gerechnet wird.
 Ihre Gemusterten waren etwa sechstausend Mann.
 Und in ihm waren etwa fünfhundert Mann im Namen des Königs
 in jener Zeit.
 Die Kupferkanonen nahten ihr.
 Da fürchteten sich die Leute der Stadt sehr.
 Ihre Bewohner sahen,
 daß das Böse über sie beschlossen war
 und gingen zu ihnen um Frieden.
 Sie schlossen mit ihnen einen Bund
 am dreizehnten Tage des Monats Av.
Novi kam in den Besitz der Leute von Genua bis zu diesem Tage.
 Auch die Leute von **Tortona** fürchteten sich sehr
 und riefen sie zum Frieden auf.
 Sie legten Soldaten hinein im Namen des Kaisers
 in jener Zeit.

1Sm 20,7.9.17

739 Kaiser Karl fährt mit Andrea Doria nach Italien

In jenen Tagen **בימים** ההם
 Andrea Doria
 saß im Tor des Kaisers in Barcelona,
 das im Königreich Katalonien liegt.
 Der Kaiser liebte ihn sehr.
 Er fuhr zur See mit ihm in Schiffen
 mit allen seinen Fürsten und seinen Dienern
 um nach Italien zu gelangen
 und zehn-tausend Mann mit ihm.
 Sie kamen in die Grenzen von Genua
 im sechsten Monat
 im Jahre neunundzwanzigundfünfhundertundtausend.
 Randnotiz: 1529
 Sie blieben einige Tage in **Savona**.
 Die Leute von Genua bauten eine große Brücke ins Meer,
 fünfzig Ellen lang
 und fünfzehn breit.
 Sie bedeckten sie mit weißen, grünen und roten Gewändern
 Und am Anfang der Brücke die Gestalt eines großen Tores,
 bemalt mit dem Werk eines Künstlers.
 Das taten sie an den beiden Plätzen der Stadt.
 Solche gab es nicht seit es einem Volk angehört.

Ex 9,24

740 Empfang in Genua

Und am zwölften Tage des Monats August
 gelangten sie nach Genua

Und der Klang der eisernen und kupfernen Kanonen
 erschütterte das Land und was es füllt.
 Ihr Rauch stieg himmelwärts.
 Er bedeckte das Auge der Sonne
 und sammelte ihren Glanz jenen ganzen Tag.
 Die Erde bebte von ihrem Klang.
 Der Kaiser Karl, Sohn des Philipp,
 Sohn des Maximilian, stieg auf die Brücke.
 Die Fürsten der Stadt und ihre Ältesten empfingen ihn
 und ehrten ihn sehr.
 Und die Stadt Genua jauchzte und jubelte.
 Sie gingen mit ihm in die Residenz
 und er blieb dort einige Tage.

Jos 8,20

1Kg 1,40

Est 8,15

741 Der Damenfrieden von Cambrai 1529-08-05

Es schlossen Frieden
 der Kaiser
 und König Franz
 und der König von England
 und der König von Ungarn
 und der König von Portugal
 und der Papst
 Sie schlossen unter sich eine Abmachung.
 Am Freitag, dem fünften August
 schlossen sie den Friedensbund.
 Und am Sabbat,
 dem achtundzwanzigsten August
 wurde die Sache bekannt gemacht
 und die Bestimmung wurde in Genua ausgegeben
 mit Trompeten und Hornklang.
 Das ganze Volk des Landes freute sich
 und die Provinz hatte Ruhe.
 Der Text der Bedingungen,
 daß Kaiser Karl
 seine Schwester **Eleonore**
 dem französischen König Franz zur Frau gab
 und das Herzogtum **Burgund**
 als Mitgift und Geschenk.
 Der erstgeborene Sohn, den sie gebären würde,
 sollte Herzog von Burgund werden
 und es solle seinem Samen auf Generationen gehören.
 Und wenn die Frau keinen Sohn gebären würde,
 solle Burgund nach ihrem Tode an den Kaiser zurückfallen
 und wieder zu seinem Besitz gehören.
 Und König Franz gab dem Kaiser
 alle Herrschaftsrechte,
 die er über das Herzogtum Mailand
 und über das Königreich Neapel hatte
 und eine Menge Silber und Gold,
 Nur daß der Kaiser seine beiden Söhne zurückkehren ließe
 in sein Königreich nach Frankreich.
 Und den Rest
 Kustode/Blatthüter

פרטי התנאים הלא הם כתובי an Einzelheiten der Bedingungen, die sind ja geschrieben
 על ספר דברי הימים למלכי רומי in das Buch der Chronik der römischen Könige.

742 Friedensempfang in Genua

ויבאו רבים משרי איט"ליאה ג'יגוב"א Viele von den Fürsten Italiens kamen nach Genua,
 להשתחות לפני הקיסר. vor dem Kaiser zu huldigen.
וישא את פניהם Er schenkte ihnen Beachtung
ויכבדם וידבר על לבם: und ehrte sie und sprach zu ihrem Herzen.
וינחמו מעצבון ידיהם Sie trösteten sich über die Plagen ihrer Hände
ומשומות הארץ und die Verwüstungen des Landes,
אשר כסו פניה חרולים, daß Disteln seine Fläche bedeckten,
תחת היותה כגן יי'. statt daß es wie der Garten des DER NAME wäre,
מפני מהומת המלחמות wegen der Turbulenzen der Kämpfe,
אשר היו בה עד היום הזה: die in ihm waren bis zu diesem Tage.

Spr 24,31

743 Zurückweisung der Vergebungsbitte aus Florenz

גם זקני פלורנצ"יאה Auch die Ältesten von Florenz
שלחו אנשים חכמים וידועים schickten kluge und bekannte Leute,
להתנפל לפני רגליו sich vor seinen Füßen niederzuwerfen
ולבקש מלפניו על נפשם. und ihn um ihr Leben zu bitten,
כי נטו אחרי המלך: denn sie waren dem König zugeneigt gewesen.
ואל מנחתם לא שעה. Aber auf ihre Gabe achtete er nicht
וישלחם מלפניו בחרפה und schickte sie beschämt von sich
וישובו אל ארצם: und sie kehrten in ihr Land zurück.

744 Empfang der Rückkehrer in Paris

ותלך אחות הקיסר צרפתה Die Schwester des Kaisers ging nach Frankreich
ושני בני המלך עמה: und die beiden Söhne des Königs mit ihr.
וילכו לפא"ריז Sie gingen nach Paris
ויצאו המלך והשרים לקראתם und der König und die Fürsten zogen ihnen entgegen.
והעיר פא"ריז צהלה ושמחה: Und die Stadt Paris jauchzte und jubelte.
ויראם המלך Der König sah sie
וישמח בלבו und freute sich in seinem Herzen
וירוך לקראתם וישק להם ויחבק להם: und lief ihnen entgegen und küßte sie und umarmte sie.
ויבא את אשתו האוהלה. Er ging mit seiner Frau in das Zelt
ותשא חן וחסד לפניו und sie gewann Gunst und Freundschaft vor ihm.
וישם כתר מלכות בראשה Er setzte die Königskrone auf ihr Haupt
וימליכה על כל ערי מלכותו. und machte sie zur Königin über alle Städte seines Königreiches
ויאהבה מאד: und liebte sie sehr.
ויעש המלך משתה גדול Der König mache ein großes Mahl
לכל שריו ועבדיו את משתה יום חתונתו. für alle seine Fürsten und seine Diener, sein Hochzeitsmahl.
ויתן משאת כיד המלך: er gab aus in königlicher Großzügigkeit.
וישמח כל עם הארץ Das ganze Volk des Landes freute sich.
וישחקו הנערים die Knaben spielten
וירוצו בסוסים und rannten mit den Pferden.
לא נעשה כזה בפא"ריז עד היום: Solche gab es in Paris nicht bis zu diesem Tage.

Est 8,15

Ex 9,24

745 Unterwerfung Pavias, Resistenz Venedigs

ויסע הקיסר מג'ניובה Der Kaiser brach von Genua auf
ביום השני בשלשי יום am Montag, dem dreißigsten Tage

des Monats August. לחדש אגוס"טו
 Er ging nach **Piacenza** in der Lombardei וילך לפלאזינצ"יא אשר בלונברד"יאה
 und blieb dort zwei Monate. וישב שם שנים חדשים:
 Seine Heerführer schickte er gegen **Pavia**. ואת שרי צבאתיו שלח על פ"אוויאה.
 Die bedrängten es eine Anzahl Tage. ויצורו עליה ימים מספר.
 Da gaben es die Bewohner der Stadt in ihre Hand ויסגירוה יושבי העיר בידם
 und schlossen mit ihnen einen Bund. ויכרתו להם ברית:
 Und der Herzog Francesco Sforza ולא שת פראנצ"שקו ספור"צה הדוכוס
 achtete auch darauf nicht, לבו גם לזאת.
 denn die Herren von **Venedig** hatten sein Herz geneigt, כי הטו בעלי ויניצ"יאה את לבבו
 weil sie ein Volk mit hartem Nacken sind כי עם קשי עורף הם
 und er verständigte sich nicht mit dem Kaiser, ולא השלים עם הקיסר.
 der in jener Zeit in **Cremona** war. והוא בקרימ"ונה בעת ההיא:

746 Französische Gesandtschaft beim Kaiser

Dorthin schickte der König **שמה** שלח המלך פראנצ"ישקו
 seinen Vertreter Franz d'Angoulême, דאנג"ולים את משנהו
 ihm zu huldigen. להשתחו' לפניו
 Er hatte alles Gut seiner Herrschaften in seiner Hand. וכל טוב אדניו בידו.
 Und auch Wagen und Reiter kamen mit ihm. וגם רכב גם פרשים באו עמו
 Der Kaiser ehrte ihn sehr. ויכבדהו הקיסר מאד.
 Er sprach mit dem Kaiser wegen des Bundes, וידבר עם הקיסר על אודות הברית
 den sie geschlossen hatten. אשר כרתו.
 Er gab ihm das Geld, das er mitgebracht hatte, ויתן לו את הכסף אשר הביא
 wie sie es untereinander zur Bedingung gemacht hatten. כאשר התנו ביניהם:
 Auch von den Reitern, die er bei sich hatte, ומהפרשים אשר אתו
 überließ er dem Kaiser. הניח עם הקיסר.
 Dann kehrte er zu seinen Herrschaften nach Frankreich zurück. ושוב אל אדניו צרפתה.
 Er teilte ihm die Worte des Kaisers mit ויגד לו את דברי הקיסר
 und der König freute sich sehr. וישמח המלך מאד:

747 Osmanen: Belagerung von Wien 1529

Suleiman brach auf **ויסע** סוליימ"אן
 zu gehen zu kämpfen gegen **Wien** ללכת להלחם בוויא"ינה
 mit gewaltigem Volk und starker Hand. בעם כבד וביד חזקה בשנה ההיא:
 Ihre Gemusterten waren zweihundertundfünfzigtausend Mann ויהיו פקודיהם מאתים וחמשים אלף איש
 Reiter und Fußvolk פרשים ואיש רגלי.
 und achthundert Kanonen-Wagen mit ihnen ושמנה מאות עגלות האילים עמהם
 und Kamele ohne Zahl. ולגמלים אין מספר.
 Sein Lager wuchs sehr. ויגדל מחנהו מאד:
 Ferdinand, der Bruder des Kaisers, hörte das, וישמע פירד"יננדו אח הקיסר
 und fürchtete sich sehr. ויירא מאד.
 Er legte etwa zwanzigtausend Mann hinein (20 000) וישם בתוכה כעשרים אלף איש
 und hundert kupferne Kanonen, die Tumult anrichten, ומאה אילי הנחשת ראו המהומה.
 und dreihundert kleine (300) ושלוש מאות קטנים.
 und Schießpulver in Menge. ועפר השריפה לרוב:
 Er verbrannte sein Gelände. וישרוף מגרשיה
 Kustode/Blatthüter עביב

Und jedes gute Haus stürzte er zu Boden. וכל בית טוב לארץ הפיל:

748 Propagandaaktion 1529-09-27

Suleiman eilte, **ויחפז** סוליימ"אן
 dahin zu gehen, bevor sich viele Völker sammelten.
 Etwa dreißigtausend Mann liefen vor ihm, (30 000)
 die ihr Herz bewegt hatte, mit ihm zu gehen.
 Gewinn an Geld nahmen sie nicht.
 Sie gingen bis zum Strom **Inn** und **Alinso**
 und verbrannten die Häuser
 und rissen die Treppen nieder.
 Und jeden, den sie antrafen, erschlugen sie mit der Schwertklinge
 und nahmen die Gefangenen und die Beute
 und kehrten in das Lager zurück.
 Die Leute von **Wien** zogen zu ihm hinaus.
 Sie fielen vor ihnen erschlagen zu Boden
 vom Beschuß der Kanonen
 und sie konnten nicht standhalten
 und ihr Heerführer starb.
 Die Übrigen kehrten beschämt in die Stadt zurück.
 Und viele wurde lebend gefangen in jener Zeit.
 Die Türken kleideten sie in Seide
 und schickten sie in die Stadt,
 ihnen zum Herzen zu reden und zwar:
 Laßt euch nicht von Ferdinand verleiten,
 denn er wird nicht die Kraft behalten vor dieser großen Streitmacht.
 Und jetzt neigt euer Ohr
 und beugt eure Schulter
 das Joch des Suleiman zu tragen.
 Dann könnt ihr das Gute eures Landes essen.
 Und wenn ihr euch weigert und widerspenstig seid,
 wird das Schwert fressen,
 denn der Mund des DER NAME sprach.
 Aber die Leute von Wien hörten nicht
 und antworteten ihnen nichts
 und standen auf ihrem Posten wie gestern und vorgestern.

749 Einnahme von Altenburg

Suleiman bedrängte **Altenburg**
 Als er kam, nahm er es ein.
 Dreihundert Mann Böhmen waren darin, (300)
 die gingen gefangen vor dem Dränger in jener Zeit.
 Auch von ihnen schickte er in die Stadt,
 zu ihrem Herzen zu reden.
 Aber sie wollten nicht hören.
 Auch er kam und der Rest der Lager.
 Aber er achtete nicht auf die übrigen Städte, die hinter ihm waren,
 denn er hatte es eilig, zu kommen
 und nahte der Stadt.

750 Umgehen von Preßburg

Auch die Stadt **Preßburg** blieb hinter ihm
 und in ihr etwa dreitausend Mann **Böhmen**. (3 000)
 Die wurde zu Dornen in den Seiten seiner Schiffe in jener Zeit. Nm 33,55
 ותשאֹר גם העיר פּוֹס"וֹנִיָּאָה אַחֲרָיו
 ובתוכה כשלשת אלפי איש בוא"ימים.
 ותהי לצנינים בצדי ספינותיו בעת ההיא:
 ויהי כבואן מלאות אילי הנחושת
 וישליכו מהן במצולות הנהר.
 ויהי לקחו
 ותהי לתוגרמים לפוקה:

1Sm 25,31

751 Ankunft Suleimans 1529-09-26

Als Suleiman in das Lager kam,
 Die Erde bebte vom Klang der Batterien der Kanonen.
 Sie lagerten in den Geländen der Stadt ringsum.
Wien kam in Bedrängnis
 am sechsundzwanzigsten Tage des Monats September.
 Und die Unbeschnittenen konnten nicht genug Kraft
 auf der Mauer ringsum bringen
 vor dem Grimm des Bedrängers.

1Kg 1,40

752 Feldlager der Türken und Verwüstung der Umgebung

Die Türken teilten sich auf rings um sie
 in fünf Haufen.
 Ihre Zelte waren vierzigtausend. (40 000)
 Die Reisenden hatten keinen Frieden,
 in einem Umkreis von drei Tagen in jener Zeit,
 denn die Türken jagten ihre Schritte,
 so daß sie nicht gehen konnten.

2Chr 15,5; Sac 8,10

Klg 4,18

753 Beschuß der Stadt

Sie brachten die kupfernen Kanonen heran ringsum
 und schlugen seine Mauern und gönnten ihnen keine Pause.
 Sie kämpften Tag um Tag gegen es
 und kamen an die Mauern.
 Sie warfen Steine auf sie.
 Viele fielen erschlagen zu Boden.
 Die Übrigen kehrten beschämt zurück.
 Viele starben in jenen Tagen.

754 Sturmversuch durch eine Bresche 1529-10-14

Am vierzehnten Tage des Monats Oktober
 wies Suleimans an
 und sie kämpften gegen es ringsum.
 Sie nahten der fallenden Mauer
 und schrien mit lauter Stimme
 und überschütteten sie mit Batterien.
 Ihr Klang war von fern zu hören.
 Der Klang der Kanonen und der Batterien
 Kustode/Blatthüter

wurde immer stärker.
 Das Land und was es erfüllt, bebt.
 Ihr Rauch stieg himmelwärts.
 Auch die Leute der Stadt füllten ihre Hand
 und überschüttete sie mit Batterien
 und fällten welche von ihnen erschlagen zu Boden.
 Das ganze Lager erbebte.
 Sie wandten den Rücken
 und die Übrigen wichen schmachlich zurück.
 Das ärgerte den Suleiman sehr.
 Er gab folgende Anweisung:
 Jeder, der in das Lager zurückkehrt,
 soll durch das Schwert fallen.
 Und jetzt geht zu der Stadt,
 kehrt zu eurer Arbeit zurück.
 Aber sie hörten aus lauter Atemlosigkeit nicht auf ihn
 und sagten:
 Wir werden dieses Mal sterben vom Schwert der Türken
 aber von den Batterien der Unbeschnittenen wollen wir nicht fallen.
 Damals merkten die Türken,
 daß der Kampf in Deutschland
 nicht wie der Kampf in Persien und Syrien und Ägypten war.
 Und sie hatten nichts Derartiges bis heute gesehen.
 Sie ließen von ihm beschämt ab.
 Sie kehrten in das Lager zurück.
 Ein große Menge wurde an jenem Tage vermißt.

Jos 8,20

755 Rückzug der Türken

In jener Nacht floh der Schlaf Suleimans.
 Er beriet sich mit seinen Weisen und seinen Fürsten.
 Sie brachen die Festungen ab, die sie gebaut hatten
 und töteten die Verwundeten und die Kranken,
 deren Hoffnung verloren war
 und ließen die lahmen Pferde zurück
 und ließen von der Stadt ab.
 Sie teilten das Volk in drei Haufen
 und gingen ihres Weges.
 Das erste Lager ging über **Esztergom**
 und das zweite über **Bosnien**
 und das dritte über **Grangano**.
 Sie kehrten in ihr Land zurück.
 Suleimans schloß mit dem Wojewoden **Johannes**
 dem Fürsten von Transsilvanien einen Bund.
 Er brachte ihn zurück auf seinen Posten.
 Und das Land hatte Ruhe.

Est 6,1

756 Ferdinand trifft in Wien ein

In jenen Tagen hatte Ferdinand
 etwa hunderttausend Mann (100 000)
 Deutsche, Böhmen und Mähren gesammelt,
 zu kämpfen

בתוגר. gegen den Türken.
 וישמע כי הלך לדרכו Nun hörte er, daß er seines Weges gegangen war.
 ויתעצב פירדינא"נדו Das schmerzte den Ferdinand.
 וישלחם מאתו Er entließ sie
 ויבא העירה und kam in die Stadt
 ויקבלוהו אנשי ויא"ינה בשמחה: und die Leute von Wien empfingen ihn froh.

757 Kaiser Karl und Papst Clemens treffen sich in Bologna 1529-11-05

וילך הקיסר אל בול"וניא Der Kaiser ging nach Bologna
 אשר בלונבארדיאה in der Lombardei
 בחמשה לחדש נובימ"רי am fünften November (AM 5290/AD 1530-11-05)
 בשנת חמשה אלפים ומאתים ותשעים. im Jahre fünftausendundzweihundertundneunzig.
 גם האפיפיאור קלימ"ינטי ממיד"יצי הלך שמה. Auch der Papst Clemens von Medici ging dorthin.
 ויקבלום שרי בול"וניא בשמחה Die Fürsten von Bologna empfangen sie erfreut
 ויכבדום מאד: und ehrten sie sehr.
 וישתחו איש אל אחיו Einer huldigte dem anderen
 וישאלו איש לרעהו לשלום und gaben einander den Friedensgruß
 ויתעלצו באהבים בימים ההם: und genossen die Liebe in jenen Tagen.
 וימתיקו גם שניה' סוד יחדיו Auch die beiden pflegten geheimen Rat miteinander.
 וידור הקיסר אל קלימ"ינטי Der Kaiser gelobte dem Clemens,
 להשיבו ואת אנשי משפחתו ihm die Leute seiner Familie wieder
 בפלור"ינציה כבראשון in Florenz einzusetzen wie früher.
 וישמח האפיפיאור מאד: Da freute sich der Papst sehr.

758 gegen Florenz

וישלחו אנשים לצבא על פלור"ינציה Sie schickten Leute zu rekrutieren gegen Florenz,
 כי הקשו את עורפם denn sie hatten ihren Nacken steif gemacht.
 ויצורו עליה ימים רבים Sie bedrängten es viele Tage.
 ויחזקו בעלי פלור"ינציה את העיר סביב Die Herren von Florenz hatten die Stadt ringsum befestigt.
 ותהי להם הלילה למשמר Und die Nacht wurde zur Wache
 והיום למלאכה. und der Tag zur Arbeit.
 ויהי מא"לה טיש"טה בא"יון אליהם לראש. Malatesta Baglioni wurde ihr Haupt
 ויביאו העירה כשמנה אלף איטאלייק"ים Sie brachten in die Stadt etwa achttausend Italiener (8 000)
 ויתחזקו מאד: Sie verschanzten sich sehr.
 והאנשים אשר צבאו על פלור"ינציה Und die Leute, die sie gegen Florenz rekrutiert hatten,
 היו כחמשה עשר אלף waren etwa fünfzehntausend. (15 000)
 ויהי הפרינ"ציפי מאור"אנגי עליהם לראש: Und der Fürst von Orange wurde ihr Haupt.
 ויתקבצו ראשונה אצל אישפ"לו. Sie zogen sich erstmals zusammen bei Spoleto.
 וילחמו אליה. Sie kämpften gegen es.
 וימות יוא"ץ דור"בינו שר צבא הספרדים. Johannes de Urbino, der Heerführer der Spanier, starb.
 ויצילנה השר לי"און מידם בפעם ההיא: Jenes Mal rettete es der Fürst Leon aus ihrer Hand.
 ויהי Kustode/Blatthüter

759 Übergabe von Spoleto, Cortona, Reggio

Nach Tagen gaben sie die Stadt in ihre Hand.
 Sie schlossen mit ihnen einen Bund.
 Sie und ihre Habe gingen frei aus.
 Die Leute des Kaisers kämpften gegen Cortona.
 Auch sie gaben die Stadt in ihre Hand
 und sie gingen ihres Weges.
 Auch Reggio wurde in ihre Hand gegeben.
 Und Hände regten sich nicht in ihr.
 Sie schlossen mit ihnen einen Bund.

Klg 4,6

760 Aufmarsch gegen Florenz

Der Fürst von Orange,
 der Heerführer, nahte der Stadt.
 Und die Stadt kam in Bedrängnis.
 Auch der Papst lagerte in Skarperia.
 Die Reisenden hatten keinen Frieden in jener Zeit.
 Sie kämpften gegen Florenz
 fünfzehn Tage Tag um Tag.

2Chr 15,5; Sac 8,10

761 Vororte von Florenz

Die Herren von Florenz
 setzten nach Prato und Pistoia Soldaten.
 Sie befestigten jene Städte
 und saßen auf ihrem Posten viele Tage.

762 Zahlungen aus der Lombardei an den Kaiser

Francesco Sforza,
 der Herzog von Mailand, ging,
 sich vor dem Kaiser niederzuwerfen, als der in Bologna war.
 Er hob sein Gesicht auf
 und setzte ihn auf seinen früheren Posten.
 Er gab dem Kaiser neunhunderttausend Golddenare. (900 000)
 Und die Lombardei hatte Ruhe.
 Da schätze er das Land ein, das Gold zu geben
 nach dem Anspruch des Kaisers
 Jeder brachte das Silber und das Gold nach seiner Einschätzung
 mit den Leuten des Landes, dem Kaiser zu geben.
 Die Lombardei verarmte sehr.

763 Frieden in Italien von Nachteil für Osmanen

Damals verständigten sich die Herren von Venedig mit dem Kaiser
 und die Bestimmung wurde in Venedig ausgegeben.

Einer von den
 Bogen/Heft 25, Lage 1

Eunuchen des Türken Suleiman sah,
 daß sie sich verständigt hatten.
 Er kehrte zu seinen Herrschaften in die Türkei zurück
 und teilte ihm das Geschehen in Italien mit.
 Das ärgerte den Türken sehr.

764 Großbrand in Genua 1530-02-22

Und im Jahre 5290 kleiner Zählung,
 das ist das Jahr dreißigundfünfhundertundtausend,
 Randnotiz: 1530
 war die Hand des DER NAME gegen Genua,
 sie zu verwirren und zu verderben.
 Er zündete ein Feuer in Genua an,
 das verzehrte in einer Nacht
 elf Galeeren. (11)
 Der Brandstifter wurde nicht bekannt.
 Die ganze Stadt erregte sich.
 Und in ihren Gesichtern sammelt sich Röte.
 Eine bittere Nacht war jene Nacht für sie,
 die Nacht des Dienstag, des 22. Februar.
 Die Fürsten erschrecken sehr.

Dt 2,15

Rut 1,19

Nah 2,11

765 Papst Clemens VII. krönt Kaiser Karl V. in Bologna 1530-02-24

Und am vierundzwanzigsten Tage
 des Monats Februar (AM 5290/AD 1530-02-24)
 trafen sich der Papst und seine Bischöfe und seine Fürsten
 einmütig in Bologna in der Lombardei
 und keiner störte.
 Sie setzten die **Kaiserkrone**
 auf das Haupt des **Karl**, Sohn des Philipp,
 Sohn des Maximilian,
 nach ihrer Weise
 in der Kirche von San Peter
 wie es ihm gebührte.
 Es ehrten ihn der Papst und die Fürsten
 von Italien und Spanien und Deutschland
 an jenem Tage sehr.
 Sie verließen die Kirche froh und wohlgenut.
 Der Kaiser half dem Papst aufs Pferd
 und wollte vor ihm zu Fuß gehen.
 Der Papst verweigerte das,
 so ritt auch er.
 So gingen beide miteinander in den Straßen der Stadt.
 Und Geistlicher und Fürsten gingen hinter ihnen,
 der Erste nach seinem Vorrang
 und der Geringste nach seinem Nachrang,
 ohne Zahl.
 Vor dem Kaiser gingen/liefen
 der Marquis von Monferat
 mit dem goldenen Szepter in seiner Hand,
 Kustode/Blatthüter

und der Herzog von Urbino ודוכס אור"בינו
 mit dem gezückten Schwert in seiner Hand וחרבו שלופה בידו
 und der Herzog von Bayern ודוכס באבירה
 mit der Kugel in seiner Hand, ובידו הכדור.
 und der Herzog von Savoyen ודוכס שא"בוייא.
 Hinter ihnen gingen zwei Kardinäle וילכו אחריהם שני חשמנים
 mit Säcken voller goldener und silberner Münzen. ועמהם אמתחות מלאות מטבעות זהב וכסף.
 Die warfen sie beim Vorübergehen auf die Märkte und Plätze. ושליכום בעוברים בשוקים וברחובות
 Und das ganze Volk des Lands freute sich. וישמח כל עם הארץ:
 Jeder kehrte in sein Haus zurück. וישבו איש לביתו.
 Als der Kaiser den Platz der Stadt erreichte, ויהי בהגיע הקיסר אל רחוב העיר.
 gaben sie Feuer in die Kanonen ויתנו אש באילים
 und schütteten die Batterien. וישפכו הסוללות
 Die Erde bebte von ihrem Klang. ותבקע הארץ לקולם:
 Er kam in das Haus und setzte sich, Brot zu essen ויבא הביתה וישבאו לכול לחם
 und sie machten ein sehr großes Festmahl. ויעשו משתה גדול מאד:
 Und das übrige an Fleisch und Brot ואת הנותר בבשר ובלחם
 warfen sie aus den Fenstern השליכו בעד החלונות
 und das ganze Volk freute sich וישמח כל העם
 und sagte: „Der Kaiser lebe ewig!“ ויאמרו יחי הקיסר לעולם:

1Kg 1,40

766 Abwendung gleichzeitiger Judenverfolgung

Und wäre es nicht die Barmherzigkeit des DER NAME, ולולי רחמי יי'
 daß es nicht mit ihnen aus war. כי לא תמו.
 Beinahe hätten sie die Juden במעט נתנו היהודי'
 an jenem Tage zur Plünderung freigegeben. לשלל ביום ההוא:
 Die Leute des Kaisers nämlich rissen ihren Mund auf, כי פצו אנשי הקיסר פיהם
 pffiffen und knirschten mit den Zähnen gegen sie. שרקו ויחרקו שן עליהם
 Aber DER NAME rettete sie. ויצילם יי':

1Kg 3,22

767 Abschied von Bologna, Medici Herzog von Florenz

Der Kaiser und der Papst blieben וישבו הקיסר והאפיפיאור
 in Bologna eine Anzahl Tage. בבולוניא ימים מספר.
 Der Kaiser befahl, ויאמר הקיסר
 den Alessandro de Medici לעשות את אליסא"נדרו די מיד"יצי
 zum Herzog von Florenz zu machen. דוכס פלורנצ"יאה.
 Dann trennten sie sich einer von seinem Bruder. ויתפרדו איש מעל אחיו:
 Der Papst kehrte nach Rom zurück וישוב האפיפיאור לר"ומה.
 und der Kaiser ging nach Mantua והקיסר הלך למאנט"ואה
 und blieb dort viele Tage. וישב שם ימים רבים:

768 Kaiser Karl macht Friedrich Gonzaga zum Herzog von Mantua

Friedrich Gonzaga, ויכבדהו פיד"ריקו גונזא"גה
 der Markgraf von Mantua, ehrte ihn מארק"זי מאנט"ואה
 und erlangte Gunst in den Augen des Kaisers. וישא חן בעיני הקיסר
 Der machte ihn zum Herzog von Mantua in jener Zeit. ויעשהו דוכס מאנט"ואה בעת ההיא:
 Sie stießen in die Posaunen in den Straßen der Stadt ויתקעו בחצוצרות ברחובות קריה
 und riefen mit lauter Stimme: ויקראו בקול גדול
 So geschieht dem Manne, den der Kaiser ehren will! ככה יעשה לאיש אשר הקיסר חפץ ביקרו
 Und die Stadt Mantua jauchzte und jubelte. והעיר מאנט"ואה צהלה ושמחה:

Est 6,9

Est 8,15

769 Karl, Ferdinand und Maria treffen sich in Regensburg

Der Kaiser reiste von Mantua
 nach Deutschland
 und blieb einige Tage in Regensburg.
 Dorthin gingen auch
 sein Bruder Ferdinand, der König von Ungarn,
 und ihre Schwester Maria, die Frau des vorigen Königs,
 der auf seiner Flucht vor den Türken ertrunken war.
 Sie huldigten ihm (770)
 und erwiesen einander den Friedensgruß
 und kamen in das Zelt.
 Er tröstete sie und sprach zu ihrem Herzen
 und sagte zu ihnen:
 Fürchtet euch nicht!
 Sie freuten sich miteinander in jener Zeit.
 Dort hielten sie geheimen Rat
 und verabredeten sich einmütig gegen den Türken,
 der gegen Ungarn kämpfte in jenen Tagen.

771 Rekurs auf die Belagerungs Wiens von 1529

Suleiman kehrte mit starker Hand zurück
 und bedrängte **Wien**.
 Sie schütteten gegen es Batterien.
 Die Mauer fiel zusammen.
 Aber in ihm waren Soldaten in Menge.
 Es kam der Tag,
 da gab DER NAME Verzagtheit in das Herz der Türken.
 Sie ließen die Trümmermauer, wie sie war,
 und kehrten in ihr Land zurück.

772 Expedition gegen Algier

König Franz schickte
 elf Galeeren
 auf das Wort des Kaisers nach Genua
 in die Hand seines Heerführers **Andrea Doria**.
 Der Kaiser schickte ihn nach **Afrika**,
 denn die Leute von Algier hatten
 mit Hilfe des Barbarossa
 das Joch des Kaisers von sich geworfen zu jener Zeit.
 Und etwa dreitausend Mann gingen mit ihm. (3 000)
 Die Schiffe waren neunundzwanzig geworden. (29)

773 Verluste in Cherchell

Sie gingen nach **Cherchell**,
 das ist eine offene Stadt,
 die an der Küste liegt.
 Sie fanden dort von den Schiffen der Ismaeliten
 und nahmen von ihnen neun
 Kustode/Blatthüter

und die Übrigen versanken im Meer, והנשארות טבעו בים.
 den sie konnten sie nicht herausholen. כי לא יכלו להוציאן החוצה.
 Und die Leute darin והאנשים אשר בתוכן
 und die Sklaven flohen in die Stadt, והעבדים ברחו העירה
 bevor sie ankamen, בטרם בואם
 denn sie kannten sie. כי הכירום:
 Sie nahten der Stadt ויקרבו העירה
 und nahmen sie ein mit starker Hand. וילכדוה ביד חזקה.
 Und die Leute der Stadt flohen um ihr Leben. ואנשי העיר ברחו לנפשם.
 Die Hälfte von ihnen flohen zur Festung חצים ברחו אל המצודה.
 und die Hälfte von ihnen floh ins Gebirge. וחצים הרה נסו:
 Nur die Sklaven in der Gefangenengrube לא נשארו בה כי אם העבדים
 blieben darin. אשר בבית הבור.
 Die Leute des Andrea Doria holten sie heraus ויריצום אנשי אנד"ריאה דוריא"ה
 und brachten sie frei zu den Schiffen. וביאום אל האוניות חפשים:
 Am Abend ויהי לעת ערב
 hielten die Schiffe nicht Stand ולא עמדו האוניות על עמדן
 wegen der Gewalt der Kanonen in der Festung. מפני חמת האילי אשר במצודה.
 Da liefen sie aus. ותצאנה החוצה:
 Und die Leute, die in der Stadt geblieben waren, והאנשים הנשארים בעיר
 hatten sich auf ihren Straßen verstreut um zu plündern. נפוצו ברחובותיה לשלול שלל.
 Es waren nicht zwei beieinander geblieben. ולא נמצאו שנים יחד:
 Die Leute der Festung gaben ein Zeichen ויתנו אנשי המצודות אות
 und die Hagariten kamen herab aus den Felsspalten וירדו ההגרים מנקיקי הסלעים.
 und die Leute der Festung kamen auch heraus ויצאו אנשי המצודה גם הם
 und fielen über sie her ויפלו עליהם
 und schlugen sie mit Schwertes Schneide. ויכום לפי חרב.
 Keiner von ihnen blieb übrig. לא נשאר מהם איש:
 Die Toten dieser Metzelei waren ויהי המתים במגפה ההיא
 etwa sechzigunddreihundert Mann. (360) כששים ושלש מאות איש.
 Und von denen, die ihnen vorstanden ומהנצבים עליהם
 starben etwa acht Hauptleute zu jener Zeit. מתו כשמונה ראשים בעת ההיא:
 Die übrigen warfen ihre Waffen weg וישליכו הנשארים כלי מלחמתם.
 und gingen auf das Wasser etwa tausend Ellen weit וילכו על פני המים כאלף אמה
 bis sie zu den Schiffen kamen. עד בואם אל האוניות
 Andrea Doria erschrak sehr. ויחרד אנד"ריאה ד"וריאה מאד:
 Er beeilte sich, nach Spanien zu gehen. ויחפז ללכת אל ספרד.
 Und an die Räte von Genua schickte er um Hilfe. ואל יועצי ג'ניובה שלח לעזרה.
 Die waren über diese böse Nachricht sehr erzürnt. ויחר אפם על השמועה הרעה הזאת:

774 Haireddin Barbarossa besiegt zwei genuesische Schiffe

Barbarossa hörte וישמע בא"רבה רוס"ה
 was G'tt dem Andrea Doria getan hatte. את אשר עשה אלדים לאנד"ריאה דוריאה.
 Er sagte: ויאמר
 Ich will doch ausziehen auf den Weg zu ihm אצא נא אליו הדרך
 und will Pfeile trinken machen von Blut. ואשכיר חצים מדם.
 Denn das Böse ist gegen כי רעה נגד
 Bogen/Heft 25, Lage 3 כה ג 25 iii

ihr Gesicht. פניהם:
 Er holte seine Ausgebildeten hervor וירק את חניכיו
 und verfolgte ihn וירדוף אחריו
 aber fand ihn nicht. ולא מצאו
 Er kam in die Gewässer der **Provence** in jener Zeit. ויבא בימי פרובינ"ציאה בעת ההיא:
 Er hob seine Augen und sah, וישא עיניו וירא
 Da kamen zwei große Schiffe, והנה שתי אוניות גדולות באות
 die die Herren von Genua geschickt hatten. אשר שלחו בעלי ג'ניוזה.
 Auf ihnen waren etwa dreihundert Mann (300) ועליהן כשלש מאות איש
 und Getreide und Brot und Waffen ובר ולחם וכלי מלחמה
 und Schießpulver in Menge. ועפר השרפה לרוב:
 Barbarossa zog ihnen entgegen. וילך בא"רבה רוס"ה לקראתן
 Er traf sie wie ein der Jungen beraubter Bär ויפגשם כדוב שכול.
 Er ließ seines Wütens Waffen auf sie stürzen. ויפיל עליהן כלי זעמו
 Da sank das eine in die Tiefen wie ein Stein. ותפול האחת במצולות כמו אבן:
 Und dem zweiten stellte er sich zum Kampf auf ויערוך את השנית מלחמה
 und nahm es ein. וילכדנה.
 Er nahm die Gefangenen und die Ladung ויקח את השבי ואת המלקוח
 und kehrte froh nach Algier zurück. וישוב א"לג'ירה בשמחה:
 Und Andrea Doria drängte es zu seinem Hause ואנד"ריאה דוריא"ה נדחף לביתו
 bitter und wütend. מר וזעף
 Sein Kommen wurde nicht gehört. ולא נשמע בואו
 Er schickte die Schiffe des Königs nach Frankreich. וישלח את אוניות המלך צרפתה
 Die Franzosen kehrten jeder in sein Haus zurück. וישבו הצרפתים איש לביתו:

Gn 14,14

Hos 13,8 = 2Sm 17,8; Spr 17,12

Ex 15,5

Est 6,12

775 Lastra ergibt sich den Kaiserlichen

Und **Florenz** war verriegelt und verrammelt, ופלורנצ"יאה סוגרת ומסוגרת
 keiner kam heraus oder hinein אין יוצא ואין בא:
 Sie zogen aus der Stadt ויצאו את העיר
 um mit ihren Feinden zu kämpfen Mal um Mal. להלחם באויביהם כפעם בפעם
 Viele fielen erschlagen zu Boden in jenem Kampf. ויפלו רבים חללים ארצה במלחמ' ההיא:
 Der Fürst von **Orange** hörte, וישמע הפרינ"ציפי די א"וראנג'י
 daß **Lastra** am Ufer des **Arno** כי לאס"טרה אשר על שפת ארנ"ו
 in der Hand des **Florentiners** war ביד הפי"אורנטיני
 und Kriegsleute in ihm waren. ובתוכה אנשי מלחמה:
Francesco Ferrucci wies sie an mit den Worten: ויצום פרא"נצישקו פיר"וג'ו לאמר
 Bleibt hier, שבו פה
 so daß ihr sie nicht Proviant in das Lager bringen laßt. לבלתי תת מביאי צידה אל המחנה:
 Er schickte zwei Heerführer der Spanier, וישלח שני שרי צבאות הספרדים
 gegen es zu kämpfen. להלחם עליה.
 Die gingen und stiegen auf die Mauern im Nu וילכו ויעלו על החומות כמעט רגע.
 und erschlugen und zerschlugen die Wächter der Mauern. ויכום ויכתום שומרי החומות
 Die warfen Steine auf sie. וידו אבן בס:
 So kämpften sie bis die Sonne unterging. וילחמו עד בא השמש
 Da ließen sie von ihm ab ויעלו מעליה
 und verweilten an ihrem Platz. וישבו תחתם:
 Auf aus **Florenz** schickten sie Soldaten dorthin גם מפלור"ניציאה שלחו שמה אנשי חיל
 zu ihrer Hilfe in jener Zeit. לעזרתם בעת ההיא:
 Bei der ויהי באשמורת

Jos 6,1.

Kustode/Blatthüter הבוקר

Morgenwache הבוקר.
kehrten die Spanier zur Mauer zurück. וישבו הספרדים אל החומה.
Sie sagten: ויאמרו
Gebt uns die Stadt. תנו לנו העיר.
Dann lebt ihr und sterbt nicht. ותחיו ולא תמותו:
Da sagten die Kriegsleute: ויאמרו אנשי הצבא
Wenn wir die Stadt in euere Hand geben, כי נתן העיר בידכם
gehen wir dann frei aus? והלכנו חפשים
Sie sagten: ויאמרו
So wollen wir tun. כן נעשה
Sie öffneten das Tor. ויפתחו השער
Die Spanier kamen in die Stadt. ויבואו הספרדים העירה.
Sie nahmen die Heerführer, ויקחו את שרי הצבא.
und ihre Leute schlugen sie mit Schwertes Schneide. ואת אנשיהם הכו לפי חרב:
Am Folgetage ויהי ממחרת
stießen sie in die Trompeten, ויתקעו בחצוצרות.
denn die Kriegsleute kamen, כי באו אנשי הצבא
die aus Florenz geschickt worden waren. אשר שולחו מפלורנץ ציאה
Da fürchteten sich die Spanier וייראו הספרדי
und verschanzten sich darin. ויתחזקו בתוכה:
Ihnen wurde gesagt: ויוגד אליהם לאמר
Die Stadt ist eingenommen. נלכדה העיר.
Auch haben sie die Kriegsleute mit Schwertes Schneide erschlagen. וגם הכו את אנשי הצבא לפי חרב.
Das betrubte die Leute sehr ויתעצבו האנשים
und sie kehrten jeder an seinen Ort zurück. וישבו איש למקומו:

776 Kampf bei Florenz

Der Papst schickte auch וישלח האפיפיאור גם הוא
den **Alexander Vitello** und seine Leute, את אלכס"אנדרו ויט"ילו ואת אנשיו
den Weg zu bewachen, לשמור הדרך:
denn dort stand der **Geistlicher aus Parpa** כי עמד שם הכומר מפא"רפה
und jeden, der vorüberkam, erschlug er. והיה כל עובר והכהו נפש:
Und die Nachricht wurde in Florenz gehört. והקול נשמע בפלורנץ יאה
Sie nahmen sich vor, ויתנו לב
auszuziehen gegen die Übrigen im Lager überraschend. לצאת על הנשארים במחנה פתאום:
Stefano Colonna zog im Dunkel der Nacht aus ויצא סטיפא"נו קול"ונה באישון לילה.
und nahm den Wächter ויקח את השומר
und fiel plötzlich über sie her ויפול עליהם פתאום
und führte gegen sie einen heftigen Schlag. ויכה בהם מכה רבה:
Das ganze Volk erzitterte, ויחרד כל העם
sie erhoben sich aus ihrem Schlaf ויקומו משינתם
und gaben das Signal zum Kampf. ויתנו אות מלחמה:
Sie gingen zum **Fürsten**. וילכו שרי הצבא אל הפרינץ ייפי.
Der schickte sie, einen hierhin und einen dahin. וישלחם אחד הנה ואחד הנה.
Wo der Lärm war, dahin gingen die Leute אל אשר היה שמה הרעש הלכו האנשים
und saßen auf ihrem Posten. וישבו על משמרתם:
Stefano Colonna hatte die, die Batterien ausschütteten, וישם סטיפא"נו קול"ונה שופכי הסוללות
auf ihren Platz gesetzt. על משמרתם.
Sie nahmen die Übergänge ויקחו המעברים
und der Kampf verstärkte sich zu jener Zeit. ותתחזק המלחמה בעת ההיא:
Mario Orsino sah, וירא מאר"ואו אורס"ינו
daß die Leute des Kaisers den כי כתרו אנשי הקיסר את

Stefano Colonna umzingelten. סטיפא"נו קו"לונה.
 Er gab Feuer in die beiden Kanonen, wie er aufgetragen hatte. ויתן אש בשני האלים כאשר צוה
 Da zogen **Ottaviano Segneurilo** ויצאו אוט"אביאנו סיניור"ילו
 und die Fürsten, die bei ihm waren, והשרים אשר אתו.
 zu seiner Hilfe und der Kampf verstärkte sich. לעזרתו ותתחזק המלחמה.
 Ihr Klang war von fern zu hören. וישמע קלם למרחוק;

777 Beteiligung Philiberts von Orange am Kampf

Der **Fürst** fürchtete sich. **ויירא** הפרינצ"יפי
 Da lief auch er mit dem gezückten Schwert in seiner Hand. וירוך גם הוא וחרבו שלופה בידו.
 Sie kämpften von einem Ende des Lagers bis zum anderen. וילחמו מקצה המחנה קצהו
 Und eine große Menge starb. וימות עם רב.
 Die Erde bebte vom Klang der Sterbenden. ותרעש הארץ לקול בני תמותה:
Malatesta sah, וירא מאלא"טיסטה
 daß die Leute, die aus der Stadt gezogen waren, כי מלאו האנשים אשר יצאו את העיר
 ihre Hände gefüllt hatten. את ידם
 Da stieß er ins Horn. ויתקע בשופר
 Die Leute hörten das וישמעו האנשים
 und kehrten klugerweise in die Stadt zurück. וישבו העירה בחכמה:
 Der **Fürst** staunte. ויתמה הפרינצ"יפי מאד
 Er wies an ויצו
 und sie verschanzten das Lager ringsum, ויחזקו מחנהו סביב
 damit sie nicht wieder zu ihnen hinauskämen. פן יצאו אליהם עוד:

1Kg 1,40

778 Kampf um Peccioli

Es kam der Tag, **ויהי היום**
 da belagerte **Hercules Rangon**, ויחן אירק"וליס רא"נגון
 der Heerführer von Florenz, **Peccioli**. שר צבא פלורנצ"יאה על פיצא"ולי
 Darin waren fünfzig Reiter. ובתוכ' חמשים פרשים:
 Als sie kämpften, ויהי בהלחמם
 kamen der Herr **Pier** ויבאו האדון פיר"
 und tausendundfünfhundert Mann zu ihrer Hilfe (1 500) ואלף וחמש מאות איש לעזרתם
 und nahten der Stadt. ויקרבו העירה:
 Sie schlugen die Trommeln ויתקעו בתופים
 und lärmten mit den Lärm-Trompeten. וירעו בחצוצרות התרועה.
 Da zitterte **Hercules** ויחרד ארק"וליש
 und ließ von der Stadt ab. ויעל מעל העיר.
Pier verfolgte sie. וירדוף פיר"ו אחריהם.
 Da stellten sie ihm einen Hinterhalt וישימו עליו מארב.
 und fielen plötzlich über ihn her. ויפלו עליו פתאום
 Und eine große Menge starb. וימות עם רב:
 Und Pier floh zu Fuß zum Turm Florenz. ופיר"ו נס ברגליו אל מגדל פיאורינט"ינו
 und drei von seinen Heerführern wurden lebend gefangen. ושלושה עשרי צבאותיו נתפשו חיים:
 Und die Nachricht wurde in Florenz gehört. והקול נשמע בפיאורינט"צה
 Da freute sich das ganze Volk des Landes. וישמחו כל עם הארץ
 Zwei von ihren Heerführern gingen, die Mauern zu befestigen. וילכו שנים משרי צבאותם לחזק החומות
Die Schützen schossen ויורו המורים
 und brachten sie blutig in die Fragewelt hinab. ויורידום בדם שאולה.
 Da wandelte sich ihre Freude in Trauer in jener Zeit. ויהפך שמחתם לאבל בעת ההיא:
 Sie begruben sie in ihren Gewändern ויקברום בכתונותם
 und ehrten sie sehr. ויכבדום מאד:
 Kustode/Blatthüter בעת

2Sm 11,24

1Kg 2,9

779 Malatesta IV Baglioni Heerführer von Florenz
Einnahme von Montecchio Vesponi

In jener Zeit wählten die Herren von **Florenz** **בעת** ההיא בחרו בעלי פלורנצ'יאה
den **Malatesta** במאלט'יסטה
und gaben ihm die große Fahne. ויתנו לו הדגל הגדול.
Er wurde ihnen zum Haupt und zum Widersacher. ויהי אליהם לראש ולשטן:
In jenen Tagen vernichtete und brach der Herr **Vitello** בימים ההם אבד ושבר האדון ויט'ילו.
den Geistlichen aus Parpa unter dem Turm Montecchio. את הכומר מפא"רפה תחת מגדל מונט'יקיו
Sie gaben die Stadt in seine Hand. ויתנו העיר בידו:
Er verfolgte ihn. וירדוף אחריו
Sie kämpften ein zweites Mal. וילחמו שנית.
Sie vertrugen sich miteinander וישלימו ביניהם
und der Geistliche kämpfte nicht mehr. ולא שב הכומר להלחם עוד:

780 Kampf um Forcoli mit Gefangenenaustausch

Pier hörte, daß die Leute von Florenz in **Forcoli** seien **וישמע** פ"ירו כי אנשי פלורנצ'יאה בפורק'ולי
und ging dorthin. Sie zogen zu ihm hinaus. Sie fielen vor ihm. וילך שמה: ויצאו אליו ויפלו לפניו.
Und fünfundzwanzig Mann wurden lebend gefangen. (25) ועשרים וחמשה איש נתפשו חיים:
Sie sagten: ויאמרו
Laß uns frei, שלחנו חפשים
dann lassen wir fünfundzwanzig Mann frei ונשלחה חמישה ועשרים איש
von denen, die in der Hand des **Hercules Rangon** sind, statt unser. מאשר ביד אירק'וליש רא"נגון תחתינו.
Das gefiel ihm und sie taten so. וייטב בעיניו ויעשו כן:

781 Kampf bei Palaia

Am Folgetage kehrte Pier wieder, **ויהי** ממחרת וישוב פ"ירו
um gegen **Palaia** zu kämpfen. להלחם בפא"לאיא
Seine Leute fielen erschlagen zu Boden. ויפלו אנשיו חללים ארצה.
Da flohen Pier und die Übrigen um ihr Leben. ופ"ירו והנשארים ברחו לנפשם
Er kehrte in das Lager zurück. וישוב אל המחנה:

782 Holzfäller überfallen

Die Leute von Florenz zogen aus, Holz zu schlagen. **ויצאו** אנשי פלורנצ'יאה לחטוב עצים.
Da fiel der **Fürst** plötzlich über sie her. ויפול הפרינצ'יפי עליהם פתאום.
Sie stellten sich dort zum Kampf und eine große Menge starb. ויערכו שם מלחמה וימות עם רב.
Die Holzfäller flohen. וינוסו חוטבי העצים.
die Übrigen kehrten in die Stadt zurück. וישובו הנשארים העירה:

783 Malatestas Untätigkeit

Die Herren von Florenz sammelten **ויאספו** בעלי פלורנצ'יאה
viertausend kampfgewöhnte Mann (4 000) ארבעת אלפים איש מלומדי מלחמה
von den Bewohnern der Stadt. מיושבי העיר
Stefano Colonna stand an ihrer Spitze. ויהי סט'יאפנו קו"לונה עליהם לראש:
Der Bischof von **Faenza** kam, ויבא הגמון פא"ינצה
mit **Malatesta** zu sprechen לדבר עם מאלט'יסטה
im Auftrage des Papstes in jenen Tagen. בשם האפיפיאור בימים ההם:
Als er immer wieder kam, ויהי מדי בואו
ereiferten sich die Herren ויקנאו בו בעלי

von Florenz über ihn. פלורנצ'יאה
 Sie sagten zu ihm: ויאמרו אליו
 Warum kommt der Mann zu dir. מדוע בא אליך האיש
 Laß uns sein Gespräch wissen. הודיענו את שיחו:
 Er sagte zu ihnen: ויאמר אליהם
 Sich mit uns zu verständigen, להשלים אתנו
 kommt der Mann. בא האיש
 Fürchtet euch nicht. אל תיראו.
 Das mißfiel ihnen. וירע בעיניהם
 Sie vertrauten ihrem Heerführer **Malatesta** nicht mehr. ולא בטחו במא"ל טיס"טה שר צבאם עוד:
 Da fürchtete auch er sich ויירא גם הוא
 und ging von jenem Tage an und forthin nicht in die Residenz, ולא הלך מהיום ההוא והלאה אל הבירה
 denn er fürchtete um sein Leben. כי ירא לנפשו:
 Er ging, jenseits des Stromes zu wohnen, וילך לשבת מעבר הנהר
 an der römischen Pforte, gegenüber dem Lager. בפתח רומיי מנגד למחנה
 Jenes Tor ויהי השער ההוא
 und die drei ihm nächstgelegenen Tore waren in seiner Hand ושלושה שערים הקרובים אליו בידו
 bis zum Tage der Exilierung des Landes. עד יום גלות הארץ:
 Und **Malatesta** zog nicht aus, zu kämpfen ולא יצא מא"ל טיס"טה להלחם
 alle jene Tage, indem er sich sagte: כל הימים ההם לאמר
 Ich fürchte, mir könnte ein Unglück zustoßen יראתי פן יקראני אסון
 und ich würde der Stadt zum Ärgernis. והייתי לעיר לפוקה:
 Er ging in der Verdorbenheit seines Herzens וילך בשרירות לבו
 und richtete sich nicht nach den Worten der Fürsten in jenen Tagen. ולא פנה אל דברי השרים בימים ההם:

1Sm 25,31

784 Übergabe von San Dalmazio

Alexander Vitello ging, וילך אליוס"אנדרו וויט"ילו
 die Städte des Königreiches zurückzubringen להשיב את ערי המלכות
 unter die Medici תחת המידי"צי
 Er traf auf **Volterra** gegen Abend. ויפגע בבו"לטירה לעת ערב:
 und sagte zu ihnen: ויאמר אליהם
 Gebt auch ihr diese Stadt in die Hand der Medici, תנו גם אתם את העיר הזאת ביד המיד"צי.
 wie die übrigen Städte, כאשר עשו שאר הערים
 durch die ich gekommen bin, getan haben. אשר עברתי שם.
 Dann könnt ihr das Gute eures Landes essen. וטוב ארצכם תאכלו:
 Sie antworteten ihm folgendermaßen: ושיבו אליו דבר לאמר
 Besser wir sterben auf den Mauern, טוב מותנו על החומות
 als daß wir einem dieser Städteschacherer dienen. מעובדנו אל אחד מסוחרי העיר:
 Alle Bewohner des offenen Landes waren darin zu jener Zeit וכל הפרזים בתוכה בעת ההיא
 außer den Kriegsleuten, מלבד אנשי המלחמה.
 an deren Spitze **Francesco Corso** stand. ופרא"נצישקו קו"רסו עליהם לראש.
 Da sprach er hart mit ihnen וידבר אתם קשות.
 und wandte sich um ויסוב
 und zog vorüber ויעבור
 und ging nach **San Dalmazio** וילך את סא"ן דא"למאציו
 und nahm jene Städte ein. וילכוד הערים ההם:
 Auch **Fabrizio Maramaldo** kam. ויבא גם פאבריצ"מאראמאלדו
 Sie belagerten **Volterra** ein zweites Mal. ויחנו שנית על וולט'ירה.
 Da gaben sie die Stadt in ihre Hand. ויסגירו העיר בידם:
 Kustode/Blatthüter ופראנצישקו

Aber Francesco zog sich in die Festung zurück.
 ופרא"נצישקו נאסף אל המצודה.
 Er blieb darin, bis das Brot zu Ende war.
 וישב כתוכה עד תום הלחם:

785 Niccolò Strozzi geht zu Francesco Ferrucci

Er schrieb an die Herren von Florenz.
 ויכתוב אל בעלי פלורנצ"יאה.
 Niccolò Strozzi sagte:
 ויאמר ניק"ולו סטרוצ"יאו
 Fürchtet euch nicht.
 אל תיראו
 Ich gehe durch das Lager
 ואני אלך ועברתי בתוך המחנה.
 und hole euch die Stadt zurück.
 ואשיבה העיר אליכם:
 Das gefiel ihnen.
 וייטב בעיניהם
 Sie sagten zu ihm:
 ויאמרו אליו
 Geh du nach Empoli.
 לך לך לאימ"פולי.
 Und was Francesco Ferrucci dir sagt,
 ואשר יאמר אליך פראנצ"ישקו פירו"גו
 das tu.
 תעשה
 Nur sei stark und fest!
 רק חזק ואמץ:

786 Zug des Niccolò Strozzi

Niccolò Strozzi brach auf
 ויסעו ניקולו סטרוצ"יאו
 und fünfhundert Mann, die ihm folgten,
 וחמש מאות איש אשר ברגליו
 im Dunkel der Nacht.
 באישון לילה
 Und mit ihnen Waffen und Schießpulver in Menge.
 ועמהם כלי מלחמה ועפר השריפה לרוב
 Sie gingen ihren Weg.
 וילכו לדרכם:
 Die Wächter des Lagers hörten
 וישמעו שומרי המחנה.
 und riefen laut.
 ויקראו בקול גדול
 Da beeilte sich Niccolò Strozzi
 ויחפז ניק"ולו ללכת
 und kam durch das Lager
 ויעבור את המחנה:
 und nahm seinen Weg
 וילך לדרכו.
 und zog über den Strom als der Morgen aufleuchtete.
 ויעבור את הנהר כאור הבוקר:
 Er traf etwa dreitausend Mann (3 000)
 ויפגע כשלשת אלפי איש
 und zweihundert Pferde zogen ihm entgegen. (200)
 ומאתים סוסים ההולכים לקראתו.
 Sie stellten dort zum Kampf auf, die die Batterien ausschütten.
 ויערכו שם מלחמה. שופכו הסוללות:
 Ihr Rauch stieg himmelwärts.
 ותעל עשנם השמימה.
 Ihr Klang war von fern zu hören.
 וקולם נשמע למרחוק:
 Die Leute des Strozzi stiegen ins Gebirge
 ויעלו אנשי סטרוצ"יאו ההרה.
 und fanden einen Hinterhalt
 וימצאו מארב.
 und kämpften mit ihnen.
 וילחמו עמהם:
 Viele fielen erschlagen zu Boden
 ויפלו רבים חללים ארצה.
 und zwei von seinen Heerführern starben in jenem Gemetzel.
 ושנים משרי צבאותיו מתו במגפה ההיא:
 Und die Übrigen flohen.
 והנשארים ברחו למו
 Sie verfolgten sie bis Empoli
 וירדפום עד אינפ"ולי.
 Ferrucci zog ihnen entgegen.
 ויצא פ"ירוג'ו לקראתם:
 Da fürchteten sich die Spanier
 וייראו הספרדים
 und kehrten zurück.
 וישבו אחור
 Er rettete den Niccolò aus ihrer Hand
 ויצל את ניק"ולו מידם
 und kehrte nach Empoli zurück.
 וישוב לאינפ"ולי
 Er legte eine Besatzung hinein.
 וישם בתוכה משמר:
 Die Leute brachen von dort auf
 ויסעו משם האנשים
 und gingen nach Volterra.
 וילכו לוולט"ירה.
 Sie kämpften mit ihm
 וילחמו אליה
 und sie gaben es in seine Hand.
 ויתנוה בידו
 Er befestigte es
 ויהזקה.
 und legte
 וישם

Soldaten hinein בתוכה אנשי חיל
und gab ihnen ihren Sold. ויתן את שכרם:

787 Ferruccis Macht in Empoli

Ferrucci wuchs sehr. **ויגדל** פיר"וגו מאד
Die Soldaten beneideten ihn. ויקנאו בו אנשי החיל
Sein Ruf ging in alle Welt. ויהי שומעו בכל הארץ:
Und alle Tage, die er in **Empoli** stand, וכל הימים אשר עמד באימ"פולי
schickte Florenz Kleinvieh und Rindvieh und Proviant in die Stadt. שלח צאן ובקר וצידה העירה פלורנצ"יאה
Er brach den Scheitel ihrer Feinde וישבור קודקוד אויביהם
und nahm die Stadt aus ihrer Hand mit starker Hand. ויקח הערים מידם ביד חזקה:

788 Ausfall aus Florenz

Als der Hunger schwer wurde, **ויהי כי כבד הרעב**
zogen wieder welche aus Florenz ויצאו עוד מפלורנצ"יאה
in der Morgenwache, באשמורת הבוקר
mit den Soldaten zu kämpfen. להלחם באנשי החיל
Die Spanier gingen ihnen entgegen וילכו הספרדים לקראתם
und stellten sich dort zum Kampf auf. ויערכו שם מלחמה
Und eine große Menge starb an jenem Tage. וימות עם רב ביום ההוא:

789 Kaiserliche gehen gegen Empoli und Volterra

Der Vertreter des Kaisers sagte: **ויאמר** משנה הקיסר
»Faul sind sie, faul.« נרפים הם נרפים
Und jetzt wollen wir gegen **Empoli** und **Volterra** gehen ועתה נלכה נא על אימ"פולי ובולט"ירה
und sie uns aufbrechen. ונבקיעם אלינו:
Der Kampf wird schwer auf ihnen lasten. תכבד המלחמה עליהם.
Und sie sollen sich nicht auf diese beiden Unbeschnittenen stützen, ואל ישעו בשתי הערים האלו
auf die ihre Seele noch harrt. אשר בהן חסיה נפשם עוד:

Ex 5,17

790 Empoli übergeben, Volterra gehalten

Er schickte den **Alexander Vitello** **וישלח** את אליס"אנדרו וויטילו
und andere von den Heerführern der Spanier gegen **Empoli**. ואח' משרי צבאות הספרדים על אימ"פולי.
Sie kämpften gegen es וילחמו אליה
und nahmen es ein. וילכדו
Es wurde zur Beute in jener Zeit. ותהי לשלל בעת ההיא.
Auch nach **Volterra** gingen die Leute. גם לבולט"ירה הלכו האנשי'
Sie schlugen seine Mauern. ויכו חומותיה
Die Erde bebte von ihrem Klang. ותרעש הארץ לקולם:
Francesco Corso ging zu ihrer Hilfe. וילך פראנצ"ישקו קורס"ו לעזרתם
Da ließen sie von ihm ab. ויעלו מעליה.
Francesco starb in jenem Kampf. וימות פראנצ"ישקו במלחמה ההיא:
Sie zogen wieder von Florenz fort, ויצאו עוד מפלורנצ"יאה
als sie ohnmächtig wurden vor Mangel. בהתעטף נפשם מחוסר כל
Sie fielen über den Ort der Deutschen her. ויפלו אל מקום האשכנזים:
Sie schlugen von ihnen mit Schwertes Schneide ויכו מהם לפי חרב
etwa fünfhundert Mann. (500) כחמש מאות איש.
Ihr Heerführer **Malatesta** weigerte sich, zu kämpfen וימאן מאל"ה טיס"טה שר צבאם להלחם
Kustode/Blatthüter בימים

1Kg 1,40

in jenen Tagen. בימים ההם
Da fürchteten sich die Herren von Florenz sehr. ויראו בעלי פלורנצ'יאה מאוד:

791 Geringe Hilfe durch Francesco Ferrucci

Sie schickten, **Francesco Ferrucci** zu rufen.
Der hob seine Füße, zu gehen, ↓ (3[00], 100)
und drei[hundert] Mann Fußvolk und hundert Pferde mit ihm.
Er ging über **Pistoia** und sagte:
sammelten euch zu mir, die die Stadt lieben,
und wir wollen gehen!
Er ging vorüber am Turm **San Marcello**.
Aber die Gebirgsleute wurden nicht seine Helfer,
denn dorthin gingen die Feinde.
Sie legten dorthin eine Besatzung
und gingen ihres Weges.
Der Regen schlug auf ihn und auf seine Zweige jenen ganzen Tag.

792 Philibert die Chalon, Fürst von Orange zieht ihm entgegen

Der Fürst von **Orange** hörte,
und ging ihm entgegen
und neuntausend Mann Fußvolk
und alle Reiter jenes Lagers mit ihm.
Auch zu **Fabrizio Maramaldo** schickte er die Worte:
Zieh auch du gegen sie
und ihres Namens werde nicht mehr gedacht!
Die **Herren von Florenz** hörten,
daß der Fürst von Orange ihnen entgegen zog.
Da sagten sie zu **Malatesta**:
Zieh auch du gegen die Übrigen.
Vielleicht gibt der G'tt sie in deine Hand.
Aber er wollte nicht auf sie hören.

793 Schlacht von Gavinana 1530-08-03

Als sie auf dem Wege waren,
traf **Francesco Ferrucci**, die ihm nach dem Leben trachteten,
und stellte sich ihnen zum Kampf.
Die ersten fielen vor ihm erschlagen zu Boden.
Es war beinahe ein Augenblick,
da fielen auch der Fürst
und die Pferde und das Volk, das ihm folgte, über sie her.
Er stellte sich ihnen zum Kampf.
Der **Fürst** fiel erbeutet zu Boden in jenem Kampf.
Der Kampf war verloren.
Sie schlugen auch den **Francesco Ferrucci**,
er ermüdete,
er wurde den Händen des **Maramaldo** ausgeliefert.
Der wies an
und sie zerstückelten ihn an jenem Tage,
dafür, daß er

אחד מעבדי מאראמ"או einen von den Dienern des **Maramaldo** aufgehängt hatte.
 תוקע התוף. Die Trommel wurde geschlagen.
 וכן לא יעשה. Und so etwas war nicht geschehen.
 ויפלו אנשי פירוג'ו לפי חרב ביום ההוא. Die Leute des Ferrucci fielen an jenem Tage von Schwertes Schneide.
 והנשארם נתפשו. Die Übrigen wurden gefangen.
 ויתעצבו בעלי פלורנצ'יאה מאד: Die Herren von Florenz waren sehr betrübt.

794 Don Ferrante Gonzaga neuer kaiserlicher Heerführer

ויהרדו גם אנשי הקיסר Auch die Leute des Kaisers waren sehr erschüttert
 במות שר צבאם: vom Tode ihres Heerführers.
 ויבחרו בד"ן פירא'נטו גונז'אגה תחתיו sie wählten **Don Ferrante Gonzaga** statt seiner.
 ויהי אליהם לראש: Er wurde ihnen zum Haupt.
 גם ביום ההוא בהיותם כואבים auch an jenem Tage, als sie litten,
 חלו בעלי פלורנציא'ה אל מא'לה טיס'טה flehten die Herren von Florenz den Malatesta an,
 לצאת אליהם zu ihnen hinauszuziehen.
 ולא אבה שמוע ויהי להם לשטן: Aber er wollte nicht hören und wurde ihnen zum Widersacher.

795 Nochmalige Entscheidung für Widerstand

ויהי היום Es kam der Tag,
 ויאמר אליהם da sagte er zu ihnen:
 אתם ראיתם כי כבד הרעה. Ihr seht, daß das Böse schwer lastet.
 ועתה תנו את העיר ביד השרים האלה Und jetzt gebt die Stadt in die Hand dieser Fürsten.
 ונחיה ולא נמות: Dann leben wir und sterben nicht.
 ויאמרו Sie sagten:
 לא כי נצא ונלחמנו Nein. Sondern wir wollen hinausgehen und kämpfen.
 והאלדים הטוב בעיניו יעשה: Und G'tt tue, was in Seinen Augen gut ist.
 או נשלח מאנשי הצבא Entweder wir entlassen welche von den Kriegsleuten,
 אשר ברגליך die dir folgen,
 והקל מעלינו. und es wird uns leichter.
 והנשארם יחיו בנותר Dann leben die Übrigen vom Rest.
 וימאן להלחם: Aber er weigerte sich, zu kämpfen.
 וגם מהאנשים אשר אתו Und auch von denen, die bei ihm waren,
 לא אבה לשלוח החוצה. wollte er keinen hinausschicken.
 ויהי להם למוקש: Er wurde ihnen zur Falle.
 ויאמר אליהם Er sagte zu ihnen:
 אתם ידעתם Ihr wißt,
 כי בכל כחי הצלתי את העיר הזאת daß ich in meinem ganzen Leben diese Stadt rettete
 עד היום הזה גדול שמי בגוים. bis zu diesem Tage ist mein Name groß bei den Völkern.
 ועתה כי אשלח מהאנשי אשר ברגלי Und jetzt, wenn ich von den Leuten, die mir folgen, schicke,
 ונשארת מתי מספר und ich bleibe mit wenigen Leuten,
 וילכדו dann nehmen sie sie ein
 ויתנוה לשלל und lassen sie plündern.
 אן אוליך חרפתי: Wohin soll ich gehen mit meiner Schmach?
 הלא טוב צאתי עם כל אנשי הצבא אשר ברגלי Ist es nicht besser, ich gehe it allen Kriegsleuten, die mir folgen
 ולא יקרא עוד שמי עליכם und mein Name wird nicht mehr über euch genannt
 ואתם כטוב בעיניכם תעשו: und ihr tut, was gut ist in eueren Augen.
 וישמעו את שיחו Sie hörten seine Rede
 וישלחו לו שנים אנשים לאמר und schickten ihm zwei Leute mit den Worten:
 כדברך כן נעשה: Nach deinem Wort wollen wir tun.
 ועתה קומו צאו מתוך העיר Und jetzt auf, geht aus der Stadt,
 גם אתה גם האנשים אשר ברגליך du und die Leute, die dir folgen
 ונתחזקה Kustode/Blatthüter

Und wir wollen uns stark manchen
 für unser Volk und für die Stadt unseres G'ttes,
 denn G'tt hat keinen Mangel, zu retten, um viel oder wenig.
 Er ärgerte sich sehr
 und nahm das Messer
 und schlug den einen zweimal.
 Der war siebzig Jahre alt.
 Und die Stadt Florenz war bestürzt.

Est 3,15b

796 Malatesta bedroht die Stadt

Jeder nahmen sie ihre Waffen
 und auch er beeilte sich
 und nahm den Übergang des Flußes **Arno**
 Er widersetzte sich den Herren von Florenz mit erhobener Hand.
 Er wandte die kupfernen Kanonen,
 die auf den Mauern waren, gegen die Stadt
 und saß auf seinem Posten.
 Er schickte zu ihnen die Nachricht:
 Haltet Rat,
 damit ihr klug handelt,
 sonst öffne ich die Stadt
 und ihre werdet dem Feind ausgeliefert.

797 Florenz ergibt sich

Die Leute fürchteten sich sehr,
 als sie sahen,
 daß auch er sich ihren Feinden angeschlossen hatte.
 Sie sagten zu ihm:
 Wie es euch gut scheint, tut.
 Alles ist ja in deiner Hand.
 Und wir leben und sterben nicht.
 und sein Grimm legte sich.
 Sie schickten Leute zu den Kriegsleuten
 und schlossen mit ihnen einen Bund.
 Und vom Papst war all das
 mit Malatesta.
 Und er wandte sein Herz zurück.

Est 7,10 vgl. 2,1

798 Die Kapitulation vm 1530-08-12

Der Text des Bundes,
 daß die Stadt mit ihren Räten und Richtern bliebe,
 wie sie war.
 Nur das Sie den Medici zurückgäben, was ihnen gehörte.
 Und sie gaben Ansehen den Leuten,
 die ihre Hand gegen sie erhoben hatten.
 Sie krümmten ihnen kein Haar.
 Der Kaiser sollte ihnen Gesetze und Rechte geben
 und ihnen den Weg weisen, den sie gehen sollten. ↓ (80 000)
 Und sie sollten den Heerführeren achtzigtausend Scudi geben.
 Jeder solle wohlbehalten an seinen Ort kommen.
 Der Beauftragte

des Papstes und die Heerführer kamen in die Stadt
 am achten August
 im Jahre dreißigundfünfhundertundtausend.
 Randnotiz: 1530
 Und die Bestimmung wurde gegeben
 und das Land hatte Ruhe.

799 Vertragsbruch

Als sie in die Stadt kamen,
 übertraten sie das Gesetz,
 brachen ihren Bund
 und taten mit der Stadt nach ihrem Willen.
 und brachten sechs von den Häuptern der Stadt
 blutig in die Fragewelt hinab.
 Und viele wurden in die tiefste Grube getan.
 Und hundertundfünfzig Mann schickten sie hinaus
 und vertrieben sie von ihrem Boden.
 Und viele flohen
 als sie sahen
 daß das Böse über sie beschlossen war.
 Und das ganze Volk plünderten sie.
 Das Geschrei der Stadt stieg zum Himmel.

1Kg 2,9

(1Sm 20,7.9.17)

800 Alessandro de Medici wird Herzog von Florenz

Nach weiteren Tagen
 Schloß der Beaufragte des Kaisers einen Bund mit den Medici
 Sie machten den **Alessandro**, einen Verwandten des Papstes,
 zum Herzog über die Stadt.
 Florenz wurde in jener Zeit zum Vasall.
 Alessandro wirkte Recht und Gerechtigkeit im Lande
 und war verständig.
 Nur waren die Großen der Stadt nicht mit ihm
 und wußten nicht mit ihm zum Frieden zu sprechen.

801 Tiberüberschwemmung in Rom 1530

Im achten Monat, am sechsten des Monats,
 ließ DER NAME auf Rom und seine Umgebung regnen,
 die Portion seines Bechers,
 und die Schleusen des Himmels öffneten sich.
 Und am siebenten Tage brachen die Quellen der großen Tiefe auf
 und die Wasser der Flut waren auf dem Lande.
 Die Wasser wurden stark und sehr viel auf dem Lande.
 Der Tiber-Fluß kam in die Stadt,
 mitten in der Sabbatnacht.
 Und die Stadt war bestürzt.
 Der Tiber-Fluß wurde immer stärker
 und schwemmte hinweg.
 Und Häuser voll mit
 Kustode/Blatthüter

Gn 7,11b

Est 3,15b

allem Guten des Landes ließ er einstürzen. כל טוב לארץ הפיל:
 Die Häuser der Stadt füllten sich mit Morast und Schlamm ויתמלאו בתי העיר רפש וטיט
 und das Höhenheiligtum, das den Spaniern gehörte, ואת הבמה אשר לספרדים
 in der Nagona-Straße brachte er beinahe zum Einsturz. ברחוב נא"גונה כמעט הפיל.
 Ihre Mauern bebten, ויתגעשו חומותיה
 denn Er zürnte. כי חרה לו:
 Die Wasser stiegen und bedeckten alle Zeichen, והמים גברי ויכוסו כל הסמנים
 die die Wasser seit jeher erreicht hatten, אשר הגיעו שמה המים מימי קדם
 sie stiegen zehn Spannen darüber. ועשר זרתות מלעלה גברו.
 So etwas war seit ihrer Gründung bis jetzt nicht geschehen. לא ניהתה כזאת מיום הוסדה ועד עתה:
 Sie gingen auf Schiffen in den Straßen der Stadt. וילכו באוניות ברחובות קריה:
 Das Wasser waren zu einen Teil der Häuser gestiegen, כי גברו המים בחלק מהבתים
 bis zum zweiten Obergeschoß. עד העליה השנית.
 Sie verkauften denen, die darin saßen, Proviant. וימכרו ליושבים עליהן צידה:
 Großes Geschrei gab es in Rom ותהי צעקה גדולה ברומ"ה
 in jener Nacht und am Folgetage, בלילה ההוא ולמחרתו
 wie es nicht gewesen war, אשר כמוה לא נהיתה
 am Tage, da Fremde sein Heer gefangen nahmen ביום שבות זרים חילה.
 Denn dieser Schlag war sehr sehr groß. כי גדלה המכה הזאת מאד מאד:
 Durch die Flut der überschäumenden Wasser starben וימותו משטף המים הזדונים
 etwa dreitausend Menschenseelen כשלת אלפים נפש אדם.
 und mit großem Grimm. ובחמה רבה:
 Und die Zahl der Häuser, die die Wasser zum Einsturz brachten ומספר הבתים אשר הפילו המים
 war vierhundert. (400) ארבע מאות.
 Und der Wein, das Öl, der Weizen, das Mehl und die Gewänder, וליין ולשמן ולחטה ולקמח ולבגדים
 die überflutet worden waren, hatten keine Zahl. אשר שטפו אין מספר:
 Am zehnten Tage des Monats, Montag, וביום העשירי לחדש הוא היום השני
 wurden in der Julia-Straße etwa dreißig Häuser eingerissen. נהרסו ברחוב יו"ליאה כשלשים בתים:
 Und der Nacht des elften Tages des Monats ובליל עשתי עשר יום לחדש
 des Jahres dreißigundfünfhundertundtausend שנת שלשים וחמש מאות ואלף
 Randnotiz: 1530 על השוליים: 1530
 wurde die Residenz Eusebs eingerissen, נהרסה בירה איאוס"יביאו
 die er für zehntausend Dukaten gekauft hatte. אשר קנה בעשרת אלפים דוקאטי.
 Euseb und וימותו איאוס"יביאו.
 etwa vierzig Personen mit ihm starben unter ihr in jener Nacht. וכארבעי נפש אדם עמו תחתיה בלילה ההוא:
 Darüber werdet ihre eueren Kindern erzählen, עליה לבניכם ספרו.
 und euere Kinder ihren Kindern ובניכם לבניהם
 und ihre Kinder der nächsten Generation. ובניהם לדור אחר.
 Denn was übrig war von der großen Pest כי יתר הדבר הגדול
 hatte das Schwert des Bourbon gefressen אכלה חרב בור"בון.
 und was übrig war vom Schwert des Bourbon ויתר חרב בור"בון
 hatte der Hunger gefressen אכל הרעב
 und was übrig war vom Hunger, ויתר הרעב
 hatten die schäumenden Wasser gefressen. אכלו המים הזדונים
 Gerecht ist DER NAME! צדיק הוא יי:
 Da verarmte ותדל
 Bogen/Heft 26, Lage 1 i 26 א כו

Ob 11

Joe 1,3

Klg 1,18

Rom sehr in jenen Tagen.
 Und von den **Kindern Israels** starben keine
 durch das Erbarmen des DER NAME über sie, wie mir erzählt wurde,
 außer einer alten Frau – sie ruht in Ehren.
Der Finger G'ttes ist das.

Ex 8,15

802 Flut in Flandern

Auch auf **Flandern** schüttete DER NAME Seinen Grimm.
 Im Jahre 5291
 ließ Er über sie strömenden Regen fallen,
 wie er es ihn nicht gegeben hatte.
 Was strömte über ihren Kopf,
 ich sagte: Sie sind abgeschnitten.
 Randnotiz: 1530
 Und eine große Menge starb
 am zweiten Tage des Monats November.
 Und für das Vieh gab es keine Zahl.

Klg 3,54

803 Erdbeben in Lissabon 1530

In jenen Tagen war ein großes Beben
 in **Lissabon** in Portugal
Das ganze Volk erzitterte.
 Sie fürchteten sich sehr
 und sagten: Wir alle sterben.

Ex 19,16

804 Vertreibung Genuesischer Händler aus Frankreich 1531

Damals schickten die Räte von **Genua**
 Boten zum französischen König Franz,
 zum Frieden aufzurufen,
 sich niederzuwerfen vor seinen Füßen,
 wegen des Abfalles, den sie begangen hatten.
 Aber er machte sein Herz hart und beachtete sie nicht.
 Sie blieben eine Anzahl Tage in Paris
 und kehrten nach Genua zurück
 im vierten Monat
 im Jahre einunddreißigundfünfhunderttausend.
 Randnotiz: 1531
 Und alle Kaufleute Genuas bei ihrer Rückkehr,
 vertrieb der französische König aus seinem Lande.

805 Malteser überfallen Modon 1530

In jenem Jahre kam ein nichtsnutziger Türke.
 Er sprach zum Herzen des **Großmeisters** von **Rhodos**
 und seinen Brüdern so:
 Auf, wir wollen gegen **Modon** gehen und es uns aufbrechen,
 denn das Land ist sehr gut.
 Aber ihr, handelt zügig, säumt nicht, zu gehen.
 Und den Turm will ich in euere Hand geben.
 Wenn ihr kommt,
 Kustode/Blatthüter

תבואו אל עם שוקט ובוטח.	kommt ihr zu einem ruhigen und vertrauensvollen Volk.	Ri 18,27
ואותה נתן לכם האלדים	Das übergibt euch G'tt.	
למה תתמהמהו.	Warum zögert ihr?	
ויהי היום וישמעו לקול האיש.	Es kam der Tag, da sie auf die Stimme des Mannes hörten.	
וישלחו שמה אוניה נושאת יין.	Sie schickten ein Schiff mit Wein beladen dorthin.	
ובתחתית האוניה כשמונים איש:	Und im Bauch des Schiffes etwa achtzig Mann. (80)	
ותבא האוניה בחוף מוד"ן לבטח.	Das Schiff kam sicher an die Küste von Modon	
ושש אוניות אשר להם המשוטטות	und sechs Schiffe mit Ruderern	
הולכות אחריה	folgten ihm.	
ואיש לא ידעו בואן:	Und niemand bemerkte ihr Kommen.	
ויעלו עליה מהתוגרמים שומרי העיר.	Von den Türken, die die Stadt bewachten, stiegen einige darauf.	
ויאמרו בשגעון	Sie sagten: Verrückt,	
כי התנבאו	denn sie redeten profetisch	
ולא יספו.	und hörten nicht auf.	Nm 11,25b
חיש פה כלבים נוצרים:	Schnell hier, Christenhunde!	
ויאמרו	Sie sagten:	
לא	Nein,	
כי כנים אנחנו.	Wir sind in Ordnung,	Gn 42,11 und 31
והאוניה נושאות יין	das Schiff führt Wein,	
כאשר תוכל שאת	soviel es tragen kann,	
והביטו וראו:	schaut hin und seht!	
ויתנו להם לאכול ולשתות	Sie gaben ihnen zu essen und zu trinken,	
ככל אשר אותה נפשם.	soviel sie wollten.	
וייטב לבם ביין	Ihr Herz wurde begütigt von Wein.	
וישכרו עמהם בעת ההיא:	Sie betranken sich bei ihnen zu jener Zeit.	
היין עודנו בגרום.	Der Wein war noch in ihrer Kehle,	
והאיש אשר דבר אתם	da schlug der Mann, der mit ihnen gesprochen hatte,	
הכה את נציב התוגרמים	den Vertreter der Türken	
אשר במצודה נפש:	in der Festung zu Tode.	
ויתן אות.	Er gab das Zeichen.	
ויצאו האנשים אשר באוניה.	Da kamen die Leute auf dem Schiff heraus,	
קלים כנמרי	leicht wie Panter	
ומאירות גברו:	und stärker als Löwen.	
ויכו את שומרי השער לפי חרב.	Sie schlugen die Torwächter mit Schwertes Schneide	
ויבואו העירה מ"ודו	und kamen in die Stadt Modon	
על עם שוקט ובוטח	über ein ruhiges und vertrauensvolles Volk,	Ri 18,27
כאשר דבר אליהם:	wie er zu ihnen geredet hatte.	
ויכו את הנמצאים בשוקים וברחובות	Sie schlugen, wen sie fanden mit Schlägern und mit Schwertern,	
לפי חרב	mit Schwertes Schneide.	
ואת נשיהם ואת טפם	Ihre Frauen und ihre Kinder	
ואת כל חילם בזו.	und all ihr Vermögen raubten sie.	
ולא היה מידם מציל.	Und keiner rettete aus ihrer Hand.	
כי נבהלו מפניהם:	Denn sie waren von ihnen überrumpelt.	
ובהעלות משאת עשן הבתים	Als der Rauch von den Häusern aufstieg,	
אשר שרפו באש.	die sie mit Feuer verbrannten,	
באו הספינות המשוטטות גם הן	kamen auch die Galeeren,	
הרחוקות כעשר מילין	die etwa zehn Meilen entfernt gewesen waren,	
כאשר ידאה הנשר:	wie der Adler gleitet	Dt 28,49
ויעלו העירה כמאתים איש.	Etwa zweihundert Mann stiegen in die Stadt	
וימלאו גם הם את ידם	Auch sie füllten ihre Hand.	
חרבם אכלה בשר	Ihr Schwert fraß Fleisch	
וחציהם מדם נשכרו.	und ihre Pfeile wurden trunken von Blut.	
ובבזה שלחו את	Und nach der Beute streckten sie	

ידם: ihre Hand.

Und Viele von den Bewohnern der Stadt
flohen auf ihren Klang hin vor dem Schwert.
Sie blieben nicht stehen,

כי לא ידעו denn sie wußten nicht,

מאין באה אליהם הרעה הגדולה הזאת: woher dieses große Unglück zu ihnen gekommen war.

ורבים נאספו אל הבירה Viele versammelten sich in der Residenz

אשר באמצע העיר in der Mitte der Stadt,

ודלתותיה נחושת deren Türen kupfern waren,

ויתחזקו שם und verschanzten sich dort.

ותהי להם נפשם לשלל: Ihr Leben hatten sie zur Beute.

ויהי לעת ערב Gegen Abend

ויאספו כאלפים תוגרמים רוכבי הסוסים. sammelten sich etwa zweitausend berittene Türken

ויבואו גם הם העירה und kamen auch zur Stadt

באף ובחימה וברעש גדול. mit Zorn und Grimm und großem Lärm.

ותבקע הארץ לקולם: Die Erde bebte von ihrem Klang.

וינוסו הערלים מפניהם. Die Unbeschnittenen flohen vor ihnen.

ויאספו אל האוניות עם השלל והמלקוח. Sie sammelten sich in den Schiffen mit der Beute und dem Raub.

לא נפקדו מהם כי אם כעשרים וחמשה איש: Von ihnen fehlten nur etwa fünfundzwanzig Mann.

והשבויים אשר לא הכילו האוניות Und die Gefangenen, die die Schiffe nicht fassen konnten,

הכו לפי חרב: erschlugen sie mit Schwertes Schneide

וישובו אל מא"לטה. und kehrten nach Malta zurück,

אשר נתן להם הקיסר das ihnen der Kaiser gegeben hatte,

אחרי גלותם מר"ודו לשבת: nachdem sie aus Rhodos exiliert worden waren, dort zu wohnen.

ויחר אף סוליימ"אן עליהם. Suleiman ärgerte sich über sie

ועל הנלוים אליהם מאד: und über die, die sich ihnen angeschlossen hatten, sehr.

ומבני ישראל לא נלכד גם אחד. Aber von den Kindern Israel wurde keiner gefaßt,

כי בהשמע קולם הרה נסו. denn alls sie ihren Klang hörten, flohen sie ins Gebirge.

ותהי אליהם נפשם לשלל: Ihr Leben hatten sie zur Beute.

ואת חילם und ihre Kraft.

רק את כל קנינם בזזו אנשי מ"ודו Nur all ihre Habe plünderten die Leute von Modon,

כי צוררים הם להם: denn sie waren ihre Bedränger.

806 Luise von Savoyen stirbt 1531

ותמות אלויס"יה מסא"בוייא Luise von Savoyen,

אם המלך die Mutter des Königs starb

בשבעה עשר יום לחדש אוט"וברי. am siebzehnten Tage des Monats Oktober

בשבת אחד ושלשים וחמש מאות ואלף: im Jahre einunddreißigundfünfhundertundtausend.

על השוליים: 1531 Randnotiz: 1531

ותקבר בפא"ריז מחוץ לעיר. Sie wurde in Paris, außerhalb der Stadt begraben.

ויבך עליה המלך ויכבדה מאד: Der König beweinte sie und ehrte sie sehr.

807 Türkenzug gegen Wien 1532

ויואל סוליימ"אן לשוב להלחם בויא"ינה. Suleiman unternahm es wieder gegen Wien zu kämpfen.

ויצו אל זא"י שר צבאו בים Er wies seinen Heerführer Sai an

ותצאנה ספינותיו und seine Schiffe fuhren aus

מחוף קושטאנט"נופולי von der Küste Konstantinopels

ביום השני לחדש מא"יו am zweiten Tage des Monats Mai

בשנת im Jahre

שתים Kustode/Blatthüter

zweiunddreißigundfünfhundertundtausend, שתים ושלשים וחמש מאות ואלף:

Randnotiz: 1532 על השוליים: 1532

Fröhlich und mit Liedern und Trommeln und Lärm-Trompeten. בשמחה ובשירים ותופים וחצוצרות התרועה.

Die Erde bebte vom Klang der Kanonen. ותבקע הארץ לקול האילים המנגחים:

1Kg 1,40

Ihre Zahl war fünfzig schmale Galeeren ויהי מספרן חמשים משוטטות דקות.

und sechzig breite. וששים עבות.

Die gingen hinüber nach **Korfu**. ותלכנה אל עבר קור"פו

Denn so hatte es der König angewiesen. כי כן צוה לו המלך.

Dort fanden sie den Rest der Galeeren. וימצאו שם את יתר המשוטטות

Die vereinigten sich in seiner Hand. ותהיינה לאחדים בידו:

808 Botschaft aus Persien

Der persischen König **Safawi** schickte Boten. ומלאכים שלח אליו הש"ופי מלך פרס

Sie sprachen mit ihm am sechsten des Monats. וידברו אתו בשש' לחדש

Ibrahim Pascha ging mit ihnen, sie zu verabschieden. ואבר"הים בא"שה הלך עמם לשלחם:

809 Zeremonie

Sie gingen zum Höhenheiligtum וילכו אל הבמה

am zehnten des Monats בעשירי לחדש

und zahlten Stiere ihrer Lippen. וישלמו פרים שפתם.

Sie grüßten die große Fahne, ויברכו את הדגל הגדול

das ist die Fahne des **Muhammad**. הוא דגל מח"ומד.

Sie hißten sie an der Residenz fröhlich und mit Liedern וישאוהו אל הבירה בשמחה ובשירים

und etwas dreitausend **Janitscharen** וכשלוש אלף ג'יניצ"ארי

und viele und angesehene Fürsten, ושרים רבים ונכבדים.

Türken befanden sich dort zu jener Zeit. תוגרמים נמצאים שם בעת ההיא:

Hos 14,3

810 Aufbruch des Vortrupps

Von Konstantinopel brachen ויסעו מקושטא"נטינופולי

viele von den Kriegsleuten auf רבים מאנשי הצבא

am zwölften desselben. בשני' עשר יום בו.

Sie führte in Wagen mit mit sich וישאו אתם בעגלות

hundertundzwanzig kupferne Kanonen מאה ועשרים אילי הנחושת

und Schießpulver in Menge ועפר השריפה לרוב

und Schleudersteine. ואבני קלע:

Und am fünfzehnten Tage desselben ובחמשה עשר יום בו

brachen achttausend **Janitscharen** auf נסעו שמנת אלפים ג'יניצארי

von der königlichen Garde. משומרי המלך.

Sie gingen zu dem Lager. וילכו אל המחנה:

Und am sechzehnten Tage desselben ובששה עשר יום בו

brachen vierhundert Sklaven des Königs auf, נסעו ארבע מאו' עבדי המלך

von seinem Geld erworbene, auf Pferden reitend. קנין כספו רוכבים בסוסים.

Die waren mit silbergewirkten Seidengewändern bekleidet המלובשים בגדי משי מרוקמים כסף

mit ihren Lanzen in ihrer Hand. וחניתותיהם בידם.

Und fünfzig mit Purpur bedeckte Wagen gingen hinter ihnen וחמשים עגלות מכוסות שני הולכות אחריהם:

mit vier Pferden jeder. וארבעה סוסי' לאחת

Auf ihnen ועליהן

מהפלגשים אשר למלך בבית הנשים. welche von den Nebenfrauen, die der König im Frauenhaus hatte,
 וכסף וזהב לרוב: und Silber und Gold in Menge.
 וארבעת אלפים פרשים הולכים עמם Und viertausend Reiter gingen mit ihnen,
 לשלחם sie zu verabschieden.
 וילכו גם אל המחנה: Auch die gingen zu dem Lager.

811 Aufbruch Suleimans

Und am siebzehnten Tage desselben
 נסע סוליימ"אן כאור הבוקר. brach Suleiman im Morgenlicht auf
 וארבעת אלפים ג'ניצ"ארי רצים לפניו: und viertausend Janitscharen liefen vor ihm.
 ואחריהם ארבע מאות גמלים נושאים אוהלים. und hinter ihnen vierhundert Kamele, die Zelte trugen,
 ומאתים סוסים מכוסים בגדי משי und zweihundert Pferde mit Siedengewändern bedeckt
 ואבן יקרה לרוב: und Edelstein in Menge.
 Und zweitausend Reiter gingen hinter ihnen
 ואלפים פרשים הולכים אחריהם und die große Fahne in der Mitte,
 והדגל הגדול בתוך gewirkt mit Perlen.
 מרוקם מרגליות So etwas war auf der ganzen Erde nicht zu sehen.
 לא נראה כמוהו בכל הארץ: Und hundert Knaben, Diener des Königs,
 ומאה נערים משרתי המלך brachen nach ihnen auf,
 נסעו אחריהם auf schön gestalteten Pferden reitend,
 רוכבים בסוסים יפים למראה die waren in Goldgewänder gekleidet,
 המלובשים בגדי זהב jeder seine Lanze in seiner Hand,
 ואיש חניתו בידו. ihr Haar reichte auf ihre Schulter
 ושערם על כתפם und rote Hüte auf ihrem Kopf
 וכובעים אדומים בראשם. und der Goldreif auf ihnen ringsum.
 וזר הזהב עליהם סביב: Und zwölf von ihnen trugen kupferne Helme
 ושנים עשר מהם נושאים כובעי נחשת mit Edelstein bedeckt.
 מכוסים אבן יקרה Und der letzte trug den Helm
 והאחרון נשא הכובע mit erstaunlichen Schmucksteinen gewirkt.
 מרוקם אבני' טובות דבר נפלא Den hatten nämlich Kaufleute Venedigs gemacht
 כי עשאוהו סוחר ויניצ"איה und Ibrahim Pascha hatte ihn gekauft
 ויקנהו אב"רהים באש"ה für hundertundvierzigtausend Dukaten
 במאה וארבעי' אלף דוקא"טי und ihn dem Suleiman als Gabe verehrt.
 ויתנהו לסו"ליימאן מנחה:

812 Die Nachhut

Hinter ihnen tausend Mann Fußvolk, (1 000)
 ואחריהם אלף איש רגלי in Seidengewänder gekleidet,
 מלובשים בגדי משי כזוהר הרקיע wie der Glanz des Himmelsgewölbes,
 ומגבעות הזהב ונוצות לבנות בראשם. mit goldenen Turbanen und weißen Federn auf ihrem Kopf.
 וקשתותיהם על צדם. mit ihren Bögen an ihrer Seite
 ובתוכם סו"ליימאן המלך: und in ihrer Mitte der König Suleiman.
 והוא לבוש בגדי שני. Der war in Purpurgewänder gekleidet,
 מרוקם זהב כמשפט דמשק. goldgewirkt nach der Weise von Damaskus.
 וחרבו אשר על ירכו והמאכלת Das Schwert an seiner Hüfte und das Messer
 שוים כל הון יקר: waren ein Vermögen wert.
 והמצנפת אשר על Der Turban auf
 ראשו Kustode/Blatthüter

ראשו מכוסה דיא"מאנטי. seinem Kopf war mit Diamanten bedeckt.
 והוא רוכב על סוס ועליו אבן יקרה לרוב: Er ritt auf einem Pferd, auf dem Edelstein in Menge war.
 וארבעה מרואי פניו אחריו Vier von denen, die sein Angesicht sehen, folgten ihm
 ויועציו שריו. und seine Räte und seine Fürsten.
 וכאלפים איש תוגרמים כלם אנשים. Und etwa zweitausend Mann Türken, sie alle Männer.
 ולא נשמע קולם. Ihr Klang wurde nicht gehört.
 וילכו למסעיהם אל המחנה: Die gingen auf ihrer Route zu dem Lager.

813 Aufenthalt in Adrianopel

ויבואו לאנד"רינופולי Sie kamen nach **Andrianopel**
 בארבעה ועשרי יום לחדש am vierundzwanzigsten Tage des Monats
 בשמחה ובטוב לבב fröhlich und wohlgenut
 וישבו שם תשע ימים und blieben dort neun Tage.
 שמה דברו עם המלך Dort sprachen mit dem König
 מלאכי פירדינא"נדו מלך אונגא"ריאה. Boten des ungarischen Königs Ferdinand.
 ויכבדום מאד. sie ehrten sie sehr
 וישבו אל ארצם: und sie kehrten in ihr Land zurück.

814 Zweite Botschaft aus Persien

גם מלאכי הס"ופי דברו אתו שנית. Auch die Boten des **Safawi** sprachen ein zweites Mal mit ihm
 וישבו אל ארצם. und kehrten in ihr Land zurück.
 ותוגרמים שלח המלך עמם Und Türken schickte der König mit ihnen,
 לשלחם sie zu verabschieden
 ויכבדם מאד: und ehrte sie sehr.

815 Der Weitermarsch

ויסע סו"ליימאן ביום השני לחדש ג'וניא Suleiman brach auf am zweiten Tage des Monats Juni
 וילך בארבעה ימים לסופ"יאה und ging vier Tage nach **Sofia**.
 ויחנו שם: dort lagerten sie.
 ויאמרו אליו מלאכי ויניצ"יאה Die Boten Venedigs sagten zu ihm:
 שלחנו אדננו המלך Entlaß uns, unser Herr König,
 כי לא יהיה תפארתנו denn es gereicht uns nicht zum Ruhm,
 ללכת אתך בדרך אשר אתה הולך. mit dir auf dem Wege zu gehen, den du gehst.
 כי כמונו הם ערלים: Denn wir gehören zu den Unbeschnittenen.
 וישלח מאתו Da entließ er sie von sich
 וישבו אל ארצם: und sie kehrten in ihr Land zurück.
 ויסעו מסופ"יאה Sie brachen auf von Sofia
 וילכו דרך שלשת ימים עד ניצ"י הגיעו. und gingen eine Drei-Tage-Reise, bis **Nisch** gelangten sie.
 וישבו שם ימים אחדים: Dort blieben sie einige Tage.
 ויאמר לסו"ליימאן Dem Suleiman wurde gesagt:
 הנה הוא"יבורה מטראנש"ילבאניאה בא אליך. Der Wojewode von Transsilvanien ist zu dir gekommen.
 וישלח לקראתו את זינ"זינו בא"שה Er schickte ihm den **Sinan Pascha**
 ושרים רבים ונכבדים und viele und angesehene Fürsten entgegen
 ואלפים פרשים und zweitausend Reiter.
 ויכבדוהו מאד: Sie ehrten ihn sehr.
 ויבא הוא"יבודה Der Wojewode kam
 וישתחו לסו"ליימאן ארצה. und huldigte dem Suleiman bodentief,
 ויברכהו und der begrüßte ihn.
 וילך מאתו בשלום. Er ging wohlbehalten von ihm.
 ויסעו מניצ"י Sie brachen von Nisch auf.

Sie gingen bis **Tosch** bei **Belgrad**.
 וילכו עד ט"וש אשר אצל ב"ל גר"אדו
 Dort lagerten sie.
 ויחנו שם:
 Suleiman kam nach Belgrad
 ויבא סו"ליימאן אל ב"ל גר"אדו.
 am vierundvierzigsten des Monats Juni.
 בארבעה ועשרים לחדש יוני.
 Sie empfingen ihn froh.
 ויקבלוהו בשמחה:
 Und Attrappen von Toren fertigten sie an den Straßen der Stadt.
 ודמות שערים עשו ברחובות קריה.
 Das ganze Volk des Landes freute sich sehr.
 וישמח כל עם הארץ מאד:
 Alle Kriegsleute brachen auf
 ויסעו כל אנשי הצבא
 und gingen ostwärts nach Buda.
 וילכו קדמת בוד"ה.
 Auch Ibrahim Pascha ging hinter ihnen her
 וגם אבר"הים בא"שה הלך אחריהם.
 und dreißigtausend Reiter mit ihm.
 ושלישים אלף פרשים עמו:
 Nach ihnen brach der König auf
 אחריהם נסע המלך
 und die Fürsten und das Volk bei ihm.
 והשרים והעם אשר אתו
 Auch sie gingen nach Buda
 וילכו גם הם לבוד"ה:
 und lagerten dort.
 ויחנו שם:
 Der König schickte am zweiten Tage des Monats Juli
 וישלח המלך ביום השני לחדש יו"ליאו
 den **Aliaodanti Galsaa**
 את אלי"אודאנטי גא"לזאאה.
 zum König von Polen, mit ihm einen Bund zu schließen,
 אל מלך פו"לונאה לכרות ברית עמו.
 denn er hatte ein Gerücht von Kaiser Karl gehört.
 כי שמע את שמע הקיסר קאר"לו.
 Aber er machte nichts mit ihm.
 ולא נעשה עמו דבר:
 Auch nach Tatarien schickte er,
 גם אל טארטא"ריאה שלח
 um dreißigtausend Reiter zu dingen.
 להשכיר שלשים אלף פרשים.
 Aber die wollten nicht hören.
 ולא אבו שמוע:
 Und die Zahl der Kriegsleute,
 ומספר אנשי החיל
 die Suleiman mit sich führte,
 אשר הוליך סו"ליימאן עמו
 waren dreihunderttausend Mann (300 000)
 שלש מאות אלף איש
 und dreißigtausend Lastträger, Erdarbeiter.
 ושלישים אלף נושא סבל עובדי האדמה:
 Auch aus allen Sprachen der Unbeschnittenen gingen mit ihm
 וגם מכל לשונות הערלי' הלכו אתו
 etwa achttausend Mann. (8 000)
 כשמונת אלפים איש
 Unter ihnen vierhundert Italiener,
 ובתוכם ארבע מאות איטאלק"יים
 alles Männer.
 כלם אנשים
 Er liebte sie sehr.
 ויאהבם מאד:

816 Das kaiserliche Heerlager in Wien 1532

Der Kaiser hörte
 וישמע הקיסר
 und ging nach Regensburg
 וילך לרא"טיסבונה.
 Er sammelte Heer und Reiter
 ויאסוף גם חיל גם פרשים
 in Italien und Deutschland.
 באיטא"ליאה ואשכנז.
 und ging über den Fluß Donau
 וילך דרך ונהר דינ"וביאו
 auf Schiffen bis Linz.
 באוניות עד לינ"ץ.
 Dort blieb er einige Tage.
 וישב שם ימים אחדים:
 Er brach von dort auf
 ויסע משם
 und ging über den Fluß nach Wien,
 וילך דרך הנהר אל וי"אינה
 bevor sie kamen.
 טרם בואם.
 Er sprach mit seinem Bruder, dem ungarinschen König.
 וידבר עם אחיו מלך אונג"אריה
 Auch Antonio Leyva
 וילך גם שמה אנט"וניאו ליו"א
 und die übrigen Heerführer gingen auch dorthin.
 ושאר שרי החיל
 Kustode/Blatthüter
 ויתחזקו

Sie verschanzten sich dort. ויתחזקו שם:
 Alle Kriegsleute versammelten sich. ויאספו כל אנשי המלחמה
 Sein Lager weitete sich sehr. ויפרוץ מחנחו מאד:
 Sie lagerten in Wien und seiner Umgebung in jenen Tagen ויחנו בווא"נה וסביבותיה בימים החם
 Zu seiner Hilfe kamen והיו בעזרתו
 die meisten Fürsten Italiens und Deutschland רוב שרי איטאליא"ה ואשכנז
 und der Papst und der Venezianer. והאפיפיאור והויניציאני.
 Und der König von Frankreich kamen dem Kaiser nicht zu Hilfe ומלך צרפת לא היו לקיסר לעזרה
 in jenem Kriege. במלחמת ההיא:

817 Seekrieg zur Ablenkung, Schießpulver-Explosion in Genua

Andrea Doria stellte damals auf das Wort des Kaisers hin אז הכין אנד"ריאה דוריאה בדבר הקיסר
 Seeleute bereit, יורדי הים באוניות
 um gegen die Schiffe Suleimans zu kämpfen, להלחם באוניות סול"יימאן
 die in den griechischen Gewässern waren, אשר בימי יון
 um ihn aus Ungarn zurückzubringen. להשיבו מאונגא"ריאה
 Denn die Furcht vor ihm war auf sie gefallen. כי נפל פחדו עליהם:
 Die Hand des DER NAME war gegen Genua in jener Zeit. ותהי יד יי' בגיינ"ובה בעת ההיא:
 Feuer brach aus am Schießpulver bei der Residenz. ויצת אש בעפר השריפה אשר אצל הבירה.
 Da stürzten die Häuser rings um sie herum ein. ויפלו הבתי אשר סביבותיה
 Die ganze Stadt erregte sich über sie. ותהום כל העיר עליהן:
 Unter ihnen starben וימותו תתיהן (צ"ל: תחתיהן)
 etwa fünfundzwanzig Menschen כעשרים וחמשה נפש אדם
 außer den an jenem Tage Verletzten. מלבד המוכי' ביום ההוא
 Das war Dienstag, der zweite des Monats Juli [5]292. הוא היום השלישי בשני לחדש יו"ליאו רצ"ב
 Die Leute der Stadt erschrecken sehr. ויתמהו אנשי העיר מאד.
 Der Brandstifter war unbekannt. לא נודע המבעיר:

Rut 1,19

818 Andrea Doria erobert Corone 1532

Andrea Doria brach auf ויסע אנד"ריאה דור"יאה
 auf das Wort des Kaisers und des Papstes aus Genua בדבר הקיסר והאפיפיאור מגיינ"ובה
 mit allen seinen Schiffen am Ende des fünften Monats. עם כל ספינותיו בסוף החדש החמישי:
 Er ging nach Sizilien, וילך אל ציציליאה
 Kriegsleute aufzunehmen, לשאת את אנשי הצבא.
 die sie dort für den Gang gedungen hatten. אשר השכירו שם ללכת:
 Von dort brachen sie auf und gingen nach Griechenland משם נסעו וילכו אל ארץ יון
 und bedrängten Corone ויצורו על קור"ון.
 am Rande der Grenze von Griechenland einige Tage. אשר בקצה גבול יון ימים אחדי':
 Die Türken darin übergaben es ihm ויסגירוה התוגרמי' אשר בתוכה בידו
 am Tage des großen Hosanna [5]293. ביום הושענה רבה רצ"ג.
 Sie schlossen mit ihnen einen Bund. ויכרתו להם ברית.
 Aber durch den Bund wurden nur ולא נושעו בברית
 sie allein und ihre Kinder und ihre Habe gerettet. כי אם הם לבדם וטפם וכל קנינם:
 Aber die Juden, die dort waren, והיהודים שהיו שם
 wurden der Vernichtung preisgegeben in jener Zeit, נתנו למשיסה בעת ההיא

die gingen in ihren Vergehen gefangen vor dem Dränger. Klg 1,5
 Sie hatten keinen Retter.
 Jener Bedränger verteilte sie unter den Soldaten.
 Nach dem Werk seiner Hände erstatte ihm DER NAME.

819 Andrea Doria erobert Patras 1532

Auch nach **Patras** gingen sie und nahmen es ein
 und gewannen große Beute
 und Kanonen in Menge.
 Und auch die Juden dort, eine große Gemeinde,
 die gingen gefangen vor dem Dränger an jenem Tage. Klg 1,5
 Einige von ihnen wurde in **Zakynthos** freigekauft
 und die Übrigen wurden als Sklaven und Sklavinnen verkauft
 auf Sizilien, in Neapel und Genua
 und an allen Orten, dahin sie gingen.
 Auch welche von ihnen kauften die Gemeinden Italiens frei
 um volles Geld.
 Gedenke ihrer, DER NAME, mein G'tt, zum Guten
 und führe ihren Streit!

820 Andrea Doria erobert Avellino nicht

Auch nach **Avellino**
 gingen diese fehlenden Leute,
 um zu plündern.
 Die Leute der Stadt,
 Türken und Unbeschnittene, zogen ihnen entgegen
 und schlugen sie mit Schwertes Schneide.
 Dort fielen etwa dreihundert Mann. (300)
 Und die Übrigen sammelten sich auf den Schiffen.
 Ihr Leben hatten sie zur Beute.
 – Ein GEWALT der Rache ist DER NAME!

821 Suleimans Ungarnzug 1532

Suleiman hörte das Gerücht des Kaisers
 und daß sich viele Völker in Wien versammelt hatten
 und verließ sie und kehrte um
 und wandte Wien den Rücken und nicht das Gesicht zu.
 Als sie in **Terra Nova** waren,
 sagte **Mikalogili Pascha** zum König:
 Laß doch deinen Diener in die Länder dieser Unbeschnittenen gehen,
 um zu plündern.
 Er sagte zu ihm:
 Geh in Frieden!
 Der Mann ging mit fünfzehntausend Reitern. (15 000)
 Sie liefen bis **Linz**
 hinter Wien.
 Kustode/Blatthüter

Sie vernichteten jedes gute Landstück.
 וישחיתו כל חלקה טובה:
 Als sie zurückkehrten,
 ויהי בשובם
 zogen ihnen
 ויצאו אליהם
 etwa zweitausend ungarische und kroatische Reiter (2 000)
 כאלפים פרשים אונגא"רי וקר"ובאטי.
 und viertausend Deutsche (4 000)
 וארבעת אלפים אשכנזים.
 und vierhundert spanische Schanzarbeiter entgegen. (400)
 וארבע מאות ספרדים שופכי סוללות.
 Sie verlegten ihnen den Weg.
 ויסגרו להם הדרך:
 Die Spanier fielen als Erste über sie her
 ויפלו עליהם הספרדים ראשונה
 und kämpften mit ihnen.
 ויערכו אתם מלחמה.
 Da fielen hundert Spanier (100)
 ויפלו מאה ספרדים
 und fünfhundert Deutsche (500)
 וחמש מאות אשכנזים
 zu der Zeit zu Boden.
 בעת ההיא ארצה:
 Der Kampf ging los;
 ותטוש המלחמה
 Mikalogili fürchtete sich.
 ויירא מיקאל"וגלי.
 Er wählte zweihundert Reiter (200)
 ויבחר לו מאתים פרשים:
 und sagte zu den Kriegsleuten:
 ויאמר אל אנשי המלחמה
 Seid stark und fest
 חזקו ואמצו
 und erschreckt nicht vor ihnen,
 אל תערצו מפניהם
 denn G'tt gab sie in unsere Hand.
 כי נתנם האלדים בידנו.
 Ich und meine Leute wollen auf die andere Seite des Flusses gehen
 ואני ואנשי נלכה מעבר לנהר.
 und umkehren und sie in die Mitte nehmen
 ונשובה ונקחם בתוך
 und gegen sie von vorn und hinten kämpfen.
 ונלחמה עליהם פנים ואחור:
 Er zog durch den Fluß
 ויעבור את הנהר
 und floh vor ihnen
 וינוס מפניהם
 und kehrte in das Lager zurück.
 וישוב אל המחנה.
 Die Übrigen kämpften bis die Sonne unterging.
 וילחמו הנשארים עד בא השמש
 Viele fielen erschlagen zu Boden
 ויפלו רבים חללים ארצה.
 und viele wurden gefangen an jenem Tage.
 ורבים נתפשו ביום ההוא:

1Sm 4,2

822 Suleiman kehrt heim

Suleiman kehrte in die Türkei zurück,
 וישוב סו"ליימאן תוגרמה
 denn er konnte wegen des schrecklichen Eises nicht bleiben,
 כי לא יכול לשבת מפני הקרח הנורא
 das es im Nordland gab
 אשר בארץ הצפון
 und weil er die Nachricht von Corone und Patras gehört hatte.
 וכי שמע את שמע קור"ון ופאט"רס:

823 Die entlassenen Soldaten des Kaisers

Der Kaiser sah,
 וירא הקיסר
 daß Suleiman von ihm in die Türkei gegangen war
 כי הלך סול"יימאן מעליו.
 und entließ die Kriegsleute nach Hause.
 וישלח את אנשי הצבא איש לביתו:
 Und als die Italiener umkehrten,
 ובשוב האיט"אלקיים אחור.
 Sie verdarben und verwüsteten,
 השחיתו התעיבו
 verbrannten mit Feuer alle Städte, die sie in Deutschland durchzogen,
 שרפו באש כל הערים אשר עברו בהן באשכנז.
 denn ihnen war kein Geld gegeben worden
 כי לא נתן להם כסף
 und sie waren verbittert.
 ונפשם מרה אליהם:
 Der Kaiser schickte,
 וישלח הקיסר
 um zu ihrem Herzen zu sprechen.
 לדבר על לבם
 Aber sie wollten nicht hören,
 ולא אבו שמוע
 denn sie waren böse und verbittert
 כי רעבים ומרי נפש היו.
 und hörten nicht belehrende Stimme.
 ולא שמעו קול מורים:

Ps 14,1

824 David Rëubeni

Ein jüdischer Mann mit Namen **David**,
 aus fernem Lande, aus Indien
 kam in das Tor des **portugiesischen Königs** in jenen Tagen.
 Er sagte zu ihm:
Ich bin ein Hebräer
und achte den GEWALTEN der Himmel.
 Mein Bruder, der König der Juden, schickt mich zu dir,
 mein Herr König, zur Hilfe.
 Und jetzt wurde er zu unserer Hilfe
 und wir wollen gehen, gegen den Türken Suleiman zu kämpfen
 und wollen das Heilige Land aus seiner Hand nehmen.
 Er sagte zu ihm:
 Friede deinem Kommen!
 Und jetzt geh, ich schicke dich zu dem großen Geistlichen
 und was er sagen wird, will ich tun.
 Er ging von ihm
 und saß einige Tage in Lissabon
 Die Gezwungenen glaubten seinen Worten.
 Sie sagten zueinander:
 Er ist unser Erlöser,
 denn DER NAME hat ihn geschickt.
 Und sie sammelten sich bei ihm
 und ehrten ihn sehr.
 Der Mann brach von dort auf
 und zog durch Spanien.
 Und in allen Orten, durch die er kam,
 strömten viele von denen, die dort verstreut waren, zu ihm.
 Das wurde ihnen zum Ärgernis.
 Er ging nach Frankreich.
 Er ging nach Avignon.
 Von dort brach er auf
 und kam nach **Italien**
 und fertigte kunstvolle Fahnen
 und schrieb auf sie heilige Namen.
 Viele glaubten an ihn in jenen Tagen.
 Auch nach Bologna, Ferrara und Mantua
 kam der Mann.
 Er sagte, er solle mit sich führen,
 auf das Wort der Könige der Unbeschnittenen,
 alle Juden, die sich in ihnen befänden,
 zu seinem Ort und zu seinem Land.
 Und auch mit dem Papst sprach er.
 Die Israeliten fürchteten sich sehr.
 Als sie zu ihm sprachen und sagten:
 Was sollen wir heute mit unseren Frauen machen,
 wenn wir alle in den Kampf ziehen,
 und mit ihren Kindern, die sie gebären,
 sagte er zu ihnen:
 Es gibt in unserem Land davon viele,
 fürchtet euch nicht,
 Kustode/Blatthüter

Jon 1,9

1Sm 25,31

denn DER NAME hat keinen Mangel, zu retten.
 Auch einen Brief erdachte er aus seinem Herzen. Er sagte:
 Mein Bruder, der König, schickte ihn an mich.
 Er ist geschrieben und gesiegelt mit dem Siegel des Königs.
 Es kam der Tag,
 da wurde sein Geheimnis offenbar.
 Und sie glaubten ihm nicht mehr.
 Denn er hatte Unheil festgesetzt.

825 Salomo Molcho

Ein Schößling ging aus Portugal aus,
 Salomo Molcho hieß er,
aus dem Stamm Israel
 die dort zerstreut sind seit den Tagen der Verderbnis.
 Er war ein Knabe bei den Schreibern des Königs in jener Zeit.
 Als er den Mann **David** sah,
 rührte G'tt sein Herz an
 und er kehrte zu dem DER NAME, dem G'tt seiner Väter, zurück
 und beschnitt das Fleisch seiner Vorhaut.
 Aber er wußte nichts von der Lehre des DER NAME
 und von den heiligen Schriften in jenen Tagen.
 Als er sich beschnitt,
gab DER NAME dem Salomo Weisheit,
er wurde weiser als jeder Mensch in einem Augenblick,
 Viele staunten über ihn.
 Er ging nach Italien hinüber.
 Er wurde mutig
 und sprach von der Lehre unseres G'ttes vor Königen
 und verbarg sein Gesicht nicht vor ihnen.
 Er ging in die **Türkei**
 und kehrte nach **Rom** zurück
 und sprach mit Clemens
 Er wandte ihm Gnade zu,
 gegen den Willen aller Kenner von Religion und Recht.
 Er gab ihm schriftliche und mit seinem Namen besiegelte Erlaubnis,
 zu wohnen, wo es ihm gut dünkte.
Und mit dem Namen Israel genannt zu werden.
 Er wurde gelehrt in der Weisheit der Kabbala.
 Er brachte aus seinem Munde anmutige Worte,
 denn der Geist des DER NAME sprach in ihm.
 Und Sein Wort war stets auf seiner Zunge.
 Auch schöpfte er aus der Quelle der Tiefen der Kabbala
 schöne Reden.
 Er schrieb sie auf die Tafeln.
 Aber ich sah sie bis jetzt nicht.
 Er lehrte öffentlich in Bologna
 und an den übrigen Orten.
 Viele liefen ihm nach,
 um seine Weisheit zu hören und ihn im Unterrichten zu prüfen.
 Und Salomo erzählte ihnen,

Jes 11,1

Jes 11,1

1Kg 5,26

1Kg 5,11

Jes 44,5

alle ihre Angelegenheiten. את כל דבריהם.
 Nichts war ihm verborgen, לא היה דבר נעלם ממנו
 das er ihnen nicht erzählt hätte. אשר לא הגיד להם.
 Sie sahen die Weisheit Salomos ויראו את חכמת שלמה
 und sagten: ויאמרו
 Es war wahr, was wir über dich hörten. אמת היה הדבר אשר שמענו עליך.
 Und du hast sehr viel mehr Weisheit gezeigt, als wir gehört hatten. והוספת חכמה אל השמועה אשר שמענו מאד:
 Und viele hüllten sich in Neid gegen ihn, וילבשו עליו רבים קנאה.
 konnten aber nichts Böses auf ihn wälzen in Italien, ולא יכלו להתגולל עליו רעה באיטאליאה
 denn er war beliebt in den Augen der Fürsten. כי נחמד היה בעיני השרים.
 Er schloß sich dem **David** an. ויתחבר אל דוד.
 und sie wurden eins in jenen Tagen. ויהיו לאחדים בימים ההם:

826 Brief Salomos

Salomo schrieb an die Weisen ויכתוב שלמה אל החכמים
 Worte des Friedens und der Wahrheit, דברי שלום ואמת
 nämlich: לאמר:

827 Anrede

Reihen der Großen der Säulen ihre Schale, **טורי** רברבי עמודי גולה.
 Wissen kennend und Kenntnis Verstehende, יודע דעת ומביני מדע
 gut Anzusehende vor dem, der die Wohnung bewohnt טובי מראה לפני שוכן מעונה.
 und die Kraft haben, zu bestehen ואשר כח בהם לעמוד
 im Palast des heiligen Königs, בהיכלא דמלכא קדישא.
 gebunden mit dem Knoten von siebzig Zweigen des Baumes, קשורין בקשרא דשבעין אנפין דאילנא
 des Lebens der Lehre, דחיי אוריתא
 die bilden eine frische Mauer למהוי חומתא דשא
 und hohen Fels, וטורא עלאה:
 ring um die zerstörte Stadt, סחור דקרתא חורבא.
 das wir gewürdigt werden zu sehen ihren Aufbau, דנזכי למחזי בבנינה.
 und den großen Frieden auf dem Thron des gesalbten Königs, ושלמא רבא על כורסיה דמלכא משיחא.
 wir, der Same, den segnet G'tt vom Himmel. אנון זרעא דברוך אלהא מן שמיא:

828 Aufforderung zum Hören

Neigt euer Ohr, **הטו** אזנכם
 zu hören nützliche Worte, nicht eines Mannes, לשמוע דברי תולעת ולא איש
 ein Schößling aus der Wurzel unserer Exulanten, חוטר מגזע בני גלותנו
 der ausging vom Lande unserer Widersacher, שיצא מארץ בעלי ריבנו
 sitzt im Wald und in der Wüste, ישב ביער ובמדבר
 am Ort von Stacheln, Dorn und Distel במקום שמיר קוץ ודרדר.
 dort weidet er und dort ragert er, שם רעה ושם רבץ
 den seine Mutter und sein Vater verließen ihn, כי עזבוהו אביו ואמו
 er ging im Dunkel und hat keinen Glanz, הלך בחשכים ואין נוגה לו
 prüft in den Nächten auf seinem Lager, פקיד בלילות על משכבו
 welcher Weg gibt Licht, איזה הדרך יחלק אור
 zu wissen, seinen Ort finden, sich hüten לדעת שחר מקומו מלשמור
 Kustode/Blatthüter ארחות

אורחות פריץ. vor Pfaden eines Gewalttäters,
 ללכת במעגלות אל zu gehen in den Geleisen Gottes,
 לדרוש ממנו חכמה. von Ihm Weisheit zu suchen
 ולשמוע דברי אמת. und Worte der Wahrheit zu hören
 וישים על לבו דאגה ויגון und nimmt auf sein Herz Sorge und Kummer
 בכל עתותיו להשיב נפשו zu allen Zeiten seine Seele abzuhalten
 מני שחת לאור באור החיים von der Grube, zum Licht im Licht des Lebens,
 לחזק בימין אלוה. sich fest zu halten an die Rechte Hand Gottes.
 ולהשליך ממנו שמאל. und von ihm die Linke fern zu halten.
 בצרות לו ירים לו קול In Nöten erhebt er keinen Laut gegen Ihn,
 ער הראש ואמ' קדוש wach ist der Kopf und sagt: Heilig!
 לעשות סוכת שלום. eine Hütte des Friedens zu errichten.
 כי טוב לחסות ביי Besser sich bergen bei DER NAME
 מבטוח בנדיבים. als auf Fürsten vertrauen. Ps 118,9
 כי הם תנינים ויאבדו Sie sind Krokodile und gehen zugrunde;
 והוא לעולם יעמוד Er aber steht auf Weltzeit!
 ראו והאזינו זאת Seht und hört das,
 הבו גודל לאלדינו: Gebt Größe unseren G'tt! Dt 32,3

829 Verschiedene Orte und Länder

בחדש שנים עשר. Im zwölften Monat
 בשנת כי שמעתי אמ'רים im Jahre Ich hörte welche sagen: (AM 5291/AD 1530f) Gn 37,17
 נלכה הלך Wir wollen gehen, gehen,
 לחלו' את פני יי' das Angesicht des DER NAME zu besänftigen
 ולבקש את יי' צבאות. und den DER NAME Zebaoth zu suchen,
 אלכה גם אני בארמון זרים auch ich, ich will gehen zum Palast von Fremden Sac 8,21
 בקרתא גדולה in der großen Stadt,
 העתידה להיות שממה. die künftig wüst liegen wird,
 וארצה לזפת בוערת. und ihr Land wird zu brennendem Pech. Jes 34,9
 בא שם שליח ממעלתכם Dort kam ein Bote von eurer Hoheit,
 ובידו מגלת ספר. mit einem Brief in der Hand.
 ויפרוש אותה לפני. Er breitete ihn vor mir aus.
 והיא מלאה דברים נעימים ורכים. Der war voller lieblicher und sanfter Worte.
 והיו בפי כדבש למתוק. Die wurden in meinem Munde wie süßer Honig
 בקראי בס בעיני שכלי als ich in ihnen las mit den Augen meines Verstandes. Ez 3,3
 ואמרתי להשיב מענה למעלתכם בקצת מה: Ich nahm mir vor, eurer Hoheit ein wenig Antwort zu geben.
 כבר ידוע אצל כבוד תורתכם. Es ist bereits bekannt bei der Ehre eurer Lehre
 ענין המראה und die Sache des Anblicks,
 אשר כתבתי מעיר מוניש"טיריא da ich schrieb aus der Stadt Münster
 למה"ר יוסף טיטס"ה an unseren Lehrer, den Meister, Meister Josef Tiza
 יצ"ו. – sein Fels behüte ihn und erhalte ihn am Leben –
 כי בהיותי שם daß, als ich dort war,
 שאל ממני er mich bat,
 להודיע לו נסיעתי מפורט"וגל ihm bekannt zu machen meine Reise aus Portugal,
 באיזה אופן היה. auf welche Weise sie geschah.
 וכתבתי לו הכל כפי דרכו Ich schrieb ihm alles nach seiner Weise
 ונדרתי לכתוב גם כן und gelobte, ebenso zu schreiben,
 כל העתיד לעבור עלי במלכות אדום alles, was künftig über mich hingehen wird im Königreich Edoms
 ובמראה ההיא יראו מעלתכם und in jenem Anblick sehen euere Hoheit
 כל מה שעבר עלי מפור"טוגאל alles, was über mich hinging von Portugal
 עד בואי מתגרמה לארץ אדום. bis zu meinem Kommen aus der Türkei in das Land Edom
 אשר in dem

ich heute bin, אני היום בה
 ergriffen von der Hand des Königs der Könige der König, תפוש ביד מלך מלכי המלכים
 des Heiligen – Er ist gesegnet – הק"בה (= הקדוש ברוך הוא)
 durch seinen Diener, meinen Herren David, על יד עבדו אדני דוד.
 Ohne Erlaubnis, etwas zu tun, בלתי רשות לעשות דבר
 außer dem, was sie mir zeigten vom Himmel. חוץ ממה שיראוני מן השמים.
 Und jetzt kam ich, euerer Hoheit zu erzählen ועתה באתי להגיד למעלתכם
 Wahrheit, Reden von Verlaß. קושט אמרי אמת:
 Als ich nach Ancona kam, בהגיעי לאנק"ונה
 umgab mich sofort ein Haufen von Bösewichten, תכף סבבוני עדת מרעים
 die mich vor dem Bischof verleumdete, indem sie sagten: והלשינו עלי לפני ההגמון באמרם
 Wie konnte ich wohnen bei den Zelten Kedars? איך שכנתי עם אהלי קדר.
 Und jetzt habe ich Frieden. ועתה אני שלום
 Er schickte nach mir ושלח בעדי
 und Juden gingen mit mir von dort und aus der Türkei, והלכו עמי יהודים משם ומתוגרמה
 zu sehen, wie die Sache ausfiele. לראות איך יפול דבר
 Er fragte mich wegen der Angelegenheit ושאל ממני על הענין
 und ich sagte ihm: ואמרתי לו
 Wahrheit erzähle ich dir. אמת הגידו לך
 Er antwortete mir: והשיב לי
 Was sahst du darüber? מה ראית על ככה.
 Ich antwortete ihm: ועניתני לו
 Daß DER NAME G'tt ist, ist Wahrheit, כי יי' הוא האלדים הוא אמת
 und Seine Lehre ist Wahrheit, ותורתו אמת
 und es ist keiner sonst. ואין עוד.
 Da verstummte er wie ein toter Leichnam. ונתאלם כפגר מת:
 Und die Leute, die bei mir waren, והאנשים אשר היו עמי
 auf die fiel großer Schrecken. חרדה גדולה נפלה עליהם.
 Er verabschiedete mich in Frieden. ופטרני לשלום
 Doch wies er mich an, אך צוני
 daß ich nicht den Heiden gegen ihre Religion predigte. שלא אדרוש לגוים נגד דתם.
 Und weiter, jedesmal, wenn ich predigte, ועם כל זה בכל פעם שהייתי דורש
 kamen in die Synagoge היו באי' בבית הכנסת
 Fürsten und Geistliche und viel Volk. שרים וכומרים ועם רב.
 Und auch führte ich ein Streitgespräch וגם עשיתי וכו'
 mit einem Bischof auf dem Markt. עם הגמון אחד בשוק.
 Und das war die Ursache, וזו היתה סבה
 daß mich der Herzog von Urbino mitnahm. שהולכני עמן הדוכס מא"ורבינו.
 In seinem Land ließ ich meine Diener ובארצו הנחתי המשרתים שלי
 und ging über **Bozra**, ich allein, והלכתי דרך בוצרה אני לבדי
 und keiner mit mir, denn so hatte ich es angewiesen. ואין איש אתי כי כן צויתי:
 Und am fünften Tage meiner Reise וביום החמישי לנסיעתי
 sah ich *den Ort von fern*, ראיתי המקום מרחוק.
 der uns zum Straucheln ist, wegen all unserer Fehle, אשר הוא לנו למכשול על כל חטאתינו
 die wir fehlten an dem DER NAME, unserem G'tt, אשר חטאנו ליי' אלדינו
 und nicht Sein Gesicht besänftigten, ולא חלינו פניו
 von unseren Vergehen zurückzukehren, לשוב מעווננו
 auf Seine Stimme zu hören, לשמוע בקולו
 durch Seine Wahrheit Vernunft anzunehmen. ולהשכיל באמיתו
 Da hob ich meine Augen zum Himmel ונשאתי עיני לשמים
 und weinte sehr über mein Vergehen ובכיתי בכי גדול על עוני
 und über das Vergehen der Kinder unseres Volkes. ועל עון בני עמנו.
 Ich öffnete meinen Mund gegen ופתחתי פי נגד

Spr 22,21

Ps 120,5

Dan 10,7

Gn 22,4

שְׁעֵי דְמַעָּה die Tore der Träne
 וְאָמַרְתִּי. und sagte:
 יְיָ צְבָאוֹת DER NAME Zebaot,
 עַד מָתִי אֶתָּה לֹא תִרְחַם אֶת יְרוּשָׁלַם bis wann wirst Du dich nicht Jerusalems erbarmen
 וְאֶת עֲרֵי יְהוּדָה und der Städte Judas,
 עַל כָּל הָרָעוֹת wegen all des Bösen,
 אֲשֶׁר עָשׂוּ הַנּוֹשְׂאִים בְּקִרְתָּא הַזֹּאת das die Träger taten in dieser Stadt,
 לְהַצֵּר לָנוּ וּלְיִזְרוֹתָנוּ מֵאֶרְצָנוּ uns zu bedrängten und uns zu streuen aus unserem Land,
 כִּי בַחֲטָאֵינוּ וּבַעֲוֹנוֹת אֲבוֹתֵינוּ denn um unserer Fehle und um der Vergehen unserer Väter
 יְרוּשָׁלַם וְעַמְּךָ לְחִרְפָּה לְכָל סְבִיבוֹתֵינוּ. sind Jerusalem und Dein Volk zur Schmach für alls unsere Umgebung.
 וְעַתָּה שְׁמַע אֱלֹדֵינוּ אֶל תִּפְלֵת עַבְדְּךָ Und jetzt höre, unser G'tt, auf das Gebet Deines Dieners
 וְאֵל תַּחֲנוּנָיו. und auf unsere Flehen.

830 Visionäre Bilder

לְהִיּוֹת פְּתוּחָה הָאֵבֶן הַקְּדוּשָׁה. Graviert zu sein, der heilige Stein,
 אֵבֶן אַחַת אֲשֶׁר נָתַתָּה לִפְנֵי כַהֲנִיךְ הַקְּדוּשִׁים ein Stein, den Du gabst vor Deine heiligen Priester,
 לְהַלְבִּישׁ צִדֵּק וְיִשׁע sie mit Recht und Rettung zu bekleiden,
 לְהַצְמִיחַ קֶרֶן לְמִשְׁיחֶךָ. das Horn Deines Gesalbten sprießen zu lassen,
 תִּמְחֹל נָא עוֹן אֶרֶץ vergib bitte das Vergehen Deines Landes,
 וְעוֹן בְּנִיךְ בְּנֵי בְרִיתְךָ und das Vergehen Deiner Kinder, der Kinder Deines Bundes,
 אֲשֶׁר הִגַּלְתָּ בֵּין הָאֻמּוֹת: die Du exiliertest unter die Völker.
 וְזָכוֹר לָנוּ הַבְּרִית וְהַחֲסֵד Und gedenke für uns des Bundes und der Freundschaft,
 אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לְאֲבוֹתֵינוּ מִיָּמֵי קֶדֶם. da Du unseren Vätern schworst in den früheren Tagen.
 וְהָאֵר פָּנֶיךָ אֶל מִקְדָּשְׁךָ הַשָּׁמַיִם Und laß leuchten Dein Gesciht zu Deinem verwüsteten Heiligtum,
 לְמַעַן אֲדֹנָי um des HERREN willen
 וּלְמַעַן שְׁמֶךָ und um Deines Namens willen,
 הַנִּקְרָא עַל עִירְךָ וְעַל עַמְּךָ: der über Deiner Stadt und Deinem Volk genannt ist.
 אֲדִין אֲנִי מְדַבֵּר וּמִתְפַּלֵּל כְּדִבְרֵי הָאֱלֹהִים. Noch sprach ich und betete solche Worte,
 וְעֵינַי כַּמַּעֲיָן הַמִּתְגַּבֵּר. und meine Augen waren wie eine überfließende Quelle,
 וְעִזְבֵּנִי כַח da verließ mich die Kraft
 וְנִשְׁמָה לֹא נִשְׁאַרָה בִּי und Atem blieb nicht in mir
 וְנִתְחַזְּקֵתִי und ich nahm meine Kraft zusammen
 וְהִתְפַּלַּלְתִּי מִנַּחַת עֶרֶב בְּשַׁד' und betete das Abendgebet auf dem Felde,
 קֹדֶם כְּנִיסַת הָעִיר. bevor ich die Stadt betrat.
 וּבִהְגִיעִי לְבִרְכַּת גּוֹאֵל יִשְׂרָאֵל Als ich zum Segen *Erlöser Israels* gelangte,
 שָׁמַעְתִּי קוֹל מְדַבֵּר בְּאָזְנִי. hörte ich eine Stimme in meine Ohren sprechen.
 וְהִיא מֵהָרֶבִי שְׁלִי Die war von meinem Meister.
 וַיֹּאמֶר אֵלַי. Er sagte zu mir:
 וְהִיא יִרְשָׁה שְׁעֵיר אוֹיְבָיו: *Seir wird Erbbesitz seiner Feinde.* Nm 24,18aß
 וּבְבִרְכַּת מִקְבָּץ נִדְחֵי עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל. Und beim Segen *Sammler der Versprengten Seines Volkes Israel*
 שָׁמַעְתִּי גַם כֵּן אוֹתוֹ הַקּוֹל. hörte ich ebenfalls die selbe Stimme,
 וַאֲמַר die sagte:
 וְיִשְׂרָאֵל עוֹשֶׂה חֵיל: *Israel aber erringt Sieg.* Israel aber erringt Sieg. Nm 24,18b
 וּבְבִרְכַּת מֶלֶךְ אוֹהֵב צְדָקָה וּמִשְׁפָּט: Und beim Segen *König, der Gerechtigkeit und Recht liebt,*
 שָׁמַעְתִּי hörte ich:
 לַעַת תִּמּוֹט רִגְלָם: *zu einer Zeit, da ihr Fuß wanken wird,*
 וּבְבִרְכַּת מִשְׁעָן וּמִבְטָח Und beim Segen *Stütze und Zuversicht*
 כִּז א 27 i Bogen/Heft 27, Lage 1

לצדיקים. *für die Gerechten,*

שמעתי *hörte ich:*

ועל עבדיו יתנחם: *und Seiner Diener erbarmt Er sich.*

Dt 32,36

ובברכת בונה ירושלים. *Und beim Segen Erbauer Jerusalems,*

שמעתי *hörte ich:*

לי נקם ושלם: *MEIN sind Rache und Bezahlen.*

Dt 32,35aα

ובברכת מצמיח קרן ישועה. *Und beim Segen Läßt ein Horn der Rettung sprießen,*

שמעתי. *hörte ich:*

והיה אדום ירשה: *Edom wird Erbesitz.*

Nm 24,18aα

ובסוף תפלתי נכנסתי בקרתא *Und am Ende meines Gebetes betrat ich die Stadt*

והלכתי בבית של בעל מחנה. *und ging in das Haus des Herren des Lagers*

ונחתי לו הסוס והבגדים החמודים שלי *und gab ihm das Pferd und die Gewänder und meine Kleinodien*

ואמרתי לו *und sagte zu ihm:*

יש לי בארץ הזאת אהובה אחת *Ich habe in diesem Lande eine Geliebte,*

אשר אהבתי אותה *die ich liebe*

מימי עולם ושנים קדמוניות *seit ewigen Tagen und uralten Jahren.*

ונפשי קשורה בנפשה. *Meine Seele ist an ihre gebunden.*

ואביה ואמה שמוה במסתרים *Ihren Vater und ihre Mutter haben sie verborgen.*

ואי אפשר לי לדבר עמה *Es ist mir unmöglich, mit ihr zu sprechen,*

אלא כמתנכר בבגדי דלים *außer wenn ich mit unkenntlich mache mit Gewändern von Armen,*

החוזרים על הפתחים *die an den Türen hausieren.*

תבקשם לי ואלכה. *Beschaffe sie mir, damit ich gehen kann.*

ויעש כן הבעל מחנה: *So tat der Herr des Lagers.*

ולבשתי הבגדים *Ich kleidete mich in die Gewänder*

והחזרתי זיו פני לשחור *und verkehrte den Glanz meines Gesichtes in Schwarz*

וקשרתי בגדי פשתים צואים מטונפים בשמן *und band schmutzige, ölverschmiertem Leinenlappen*

על רגלי. *an meine Füße.*

וקודר הלכתי *Verdunkelt ging ich.*

נבזה וחדל אשים *Verachtete und vernachlässigt,*

כאיש מכאובות *wie ein Schmerzensmann,*

וידוע חולי *mit Krankheit vertraut,*

אשר אין בו מתום. *an dem nichts gesund ist.*

ועברתי ברחובות העיר עד הגשר *Ich ging durch die Straßen der Stadt bis zur Brücke,*

אשר על נהר טיב"רו *die über den Tiber-Fluß führt,*

קרוב למבצר האפיפיאור. *nahe der Festung des Papstes,*

ששם הדלים והחולים *wo die Armen und die Kranken sind*

וישבתי בתוכם *und setzte mich zwischen sie*

כנגוע מוכה אלדים *wie ein von G'tt Geplagter und Geschlagener,*

שלשים יום. *dreißig Tage. (30)*

לחם חמודות לא אכלתי *Begehrtes Brot aß ich nicht*

ובשר ויין לא בא אל פי: *und Fleisch und Wein kamen nicht an meinen Mund.*

ויהי בסוף השלשים יום *Am Ende der dreißig Tage, (30)*

בעשירי לחדש הגוים. *am zehnten des Monats der Heiden, des zwölften,*

שנים עשר הוא חדש אדר *das ist der Monat Adar des Jahres 290 AM 5290/AD 1530-02-10*

שנת ר"ץ דבר אל הנער כחצות לילה *sprach er zu dem Knaben gegen Mitternacht*

ותרדמה נפלה עלי. *und ein Schlaf fiel auf mich.*

והנה הזקן אשר ראיתי בתחלה במראה *Da war der Alte, den ich anfangs in der Schau*

בא אלי. *zu mir kommen sah.*

ויאמר *Er sagte:*

בני עתה באתי *Mein Sohn, jetzt komme ich,*

להבינך את אשר יקרה לעמים *dich verstehen zu lassen, was den Völkern geschehen wird,*

אשר אתה בקרבם. *in deren Mitte du bist.*

בא *Kustode/Blatthüter*

בא עמי לחרבות ירושלם Komm mit mir zu den Ruinen Jerusalems,
 אשר היית שם בראשונה. wo du das erste Mal warst.
 ויקחני והוליכני אל מקום שני ההרים Er nahm mich und brachte mich zum Ort der beiden Berge,
 אשר הם בארץ הצבי die im Lande der Kostbarkeit sind,
 בין הר ציון וירושלם. zwischen dem Berge Zion und Jerusalem
 ובין צפת. ודמשק. und zwischen Zefat und Damaskus,
 שכבר ראיתי אותם בחזון מאז die ich bereits einst in der Vision sah.
 ודמותם על חותמי Und ihre Gestalt ist auf meinem Siegel
 על שני הלמדים אשר בשמי ובכנויו. auf den beiden Lameds in meinen Namen und seinen Beinamen.
 כי מיום שראיתם Denn seit dem Tage, da ich sie sah,
 שמתים על חותמי לאות. setzte ich sie auf mein Siegel als Zeichen.
 ומאלה שני ההר' Und von diesen beiden Bergen,
 הימני אשר ממול צפת ודמשק הוא הקטן der rechte gegenüber von Zefat und Damaskus ist der kleine
 והשמאלי אשר ממול הר ציון וירושלם und der linke gegenüber des Zionberges und Jerusalems
 הוא הגדול ist der große.
 ובהיותינו שמה Und als wir dort waren,
 העמידני על רגלי stellte er mich auf meine Füße
 על ראש ההר הימני. auf die Spitze des rechten Berges.
 ויאמר אלי Er sagte zu mir:
 שא נא עיניך אל מול ההר השמאלי Heb doch deine Augen hinüber zu dem linken Berg
 והגדת לי und sage mir:
 מה אתה רואה? Was siehst du?
 ואומר Und ich sagte:
 רואה אני האיש ליבוש הבגדים לבנים Ich sehe den Mann gekleidet in weiße Gewänder,
 אשר בידו המאזנים. in dessen Hand die Waage ist.
 ועליו האיש הגדול ממנו Und über ihm der Größere,
 לבוש בדים יותר לבני' וחשובים gekleidet in noch weißere und bedeutendere Leinen,
 אשר ראיתי בתחלה. den ich am Anfang sah.
 והאיש אשר בידו המאזנים Und der Mann, in dessen Hand die Hage ist,
 הוא על ראש ההר der auf auf der Bergspitze
 ועליו האיש השני und über ihm der zweite Mann,
 כאשר במראה הראשונה wie der erste Anblick
 ובדברי עמו und als ich mit ihm sprach,
 נתקרבו ההרים näherten sich die Berge
 וישאר האיש הגדול und der große Mann blieb
 בין הארץ ובין השמים zwischen dem Land und dem Himmel
 ממעל לראשנו: über unserem Kopfe.
 ולהיותי בהר הקטן Und da ich auf dem kleinen Berg war,
 גבהו רגלי האיש erhoben sich die Füße des Mannes,
 אשר על ראש ההר השמאלי. der auf der Spitze des linken Berges
 עד היות ראשי בין ברכיו: bis mein Kopf zwischen seinen Knien war.
 ויאמר אלי הזקן Der Alte sagte zu mir:
 פתח פִּי Öffne deinen Mund
 ודברת אלי und sprich zu ihm
 ושאל ממנו und frag ihn,
 מה יהיח משפט האומה was das Urteil der Nation sein wird,
 אשר לקחתך משם. aus der ich dich nahm.
 אמרתי לו Ich sagte zu ihm:
 איך יוכל עבד אדני לדבר עם אדני Wie kann der Diener meines Herrn mit meinem Herrn sprechen,
 זה שאיני כדאי. der ich nicht hinreichend bin.
 כי מה אני ומה חיי. Was nämlich bin ich und was ist mein Leben
 ומה פועל צדק ויושר ידי und was ist ein gerechtes und gerades Werk meiner Hände,
 לבא zu kommen,
 לבא

להסתפח sich hinzuzugesellen,
 לדרוש מלפני אדני זה קטן או גדול: auszulegen vor meinem Herrn, gering oder groß?
 ויאמר אלי האיש Der Mann sagte zu mir:
 אל תירא שלום לך בני Fürchte dich nicht, Friede dir, mein Sohn!
 שאל ממני ואתנה. Bitte von mir, ich will es geben,
 כי על זה באתי. denn deswegen bin ich gekommen.
 ואקוד ואשתחוה אפים ארצה. Ich verneigte mich und warf mich mit dem Gesicht zu Boden
 ואומר und sagte:
 היום ידע עבדך Heute erfährt dein Diener,
 כי מצאתי חן בעיניך אדני. daß ich Gunst in deinen Augen gefunden haben, mein Herr!
 ידבר נא אדני באזני עבדו Mein Herr sage nun den Ohren seines Dieners
 ויגיד לי משפט האומה, und erzähle mir das Urteil der Nation,
 אשר הייתי בתוכם על הגשר. zwischen denen ich auf der Brücke war.
 ויען ויאמר לי Er erwiderte und sagte zu mir:
 זה הספר הכתוב בו Das ist das Buch, in dem geschrieben ist
 העתידות לבא על כל הרעה אשר נעשת. die zukünftigen Dinge, die wegen alles Bösen kommen, das geschieht.
 דבר לזקן ויגידם לך. Sprich zu dem Alten und er erzählt sie dir.
 ויתן הספר ביד הזקן Er gab das Buch in die Hand des Alten.
 ומי יתן: Und vielleicht
 והיה לי רשות לכתו' מראית הספר ההוא: erhalte ich die Erlaubnis, das Aussehen jenes Buches zu beschreiben.
 ויקרא בו Er las darin
 והחזירו לאיש und gab es dem Manne zurück
 ויאמר לו האיש. und der Mann sagte zu ihm:
 לך והגד לנער אשר אתך Geh und erzähle dem Knaben, der bei dir ist,
 מה שקראת: was du lasest.
 ויקחני בידי Er nahm mich an der Hand
 ויאמר und sagte:
 נלכה למקום שעמדת בו Wir wollen zu dem Ort gehen, an dem du standest.
 והלכנו עד הגשר Und wir gingen bis zur Brücke
 וישבתי במקומי כבראשוני: und ich saß an meinem Ort wie zuvor.
 ובהיותי שם נשאתי עיני Und indem ich dort war, hob ich meine Augen
 וראיתי חיה אחת גדולה, und sah ein großes Tier,
 ודמות לה כעוף כנף יעופף על הארץ. das hatte die Gestalt eines geflügelten Vogels,
 מגוונים הרבה. der über dem Boden schwebt, von vielen Schattierungen.
 והוא עולה מים המלח. Und er stieg vom Salzmeer auf
 ותחן על המבצר אשר מצד הנהר. und ließ sich auf die Festung an der Seite des Stromes nieder
 ואומר לזקן Ich sagte zu dem Alten:
 מה זאת אדני? Was ist das, mein Herr?
 ויאמר אלי Er sagte zu mir:
 היא אם התנינים הגדולים, Das ist die Mutter der großen Krokodile,
 היושבת בכרכי הים die in den Meeresorten sitzt
 וכרום שמה und heißt Kerum,
 הגורם זלות לבני אדם. sie verursacht den Menschenkindern Vergehen,
 והיא מקבלת כח. sie empfängt Kraft
 מקץ כל בשר vom Ende allen Fleisches
 ובנסוע העוף הזה Und wenn dieser Vogel aufbricht,
 נפתחים ארובות השמים öffnen sich die Schleusen des Himmels
 ובאים גשמים על כל המקומות und kommen Regengüsse über alle Orte,
 שהוא מעופף עליהם: über denen er fliegt.
 ולולי הברית Und wäre nicht der Bund,
 אשר נתן אלדים בינו ובין כל בשר. den G'tt zwischen sich und allem Fleisch gab,
 בהיותם חטאים בארץ. als sie auf der Erde sich verfehlt hatten,
 יחזור העולם לתוהו: würde die Welt zum Nichts zurückkehren.
 ובעמדי Kustode/Blatthüter

Und als ich stand, ובעומדי
 sah ich noch eine Gesalt eines kleinen Vogels ראיתי עוד דמות עוף קטנה
 vom Wert des ersten von weißer Schattierung, sehr schön. בערך הראשון' מגוון חיוור יפה עד מאוד.
 Und er stieg aus dem großen Meer והיא עולה מהים הגדול
 und ließ sich oberhalb des anderen nieder. ותנח למעלה מחברתה.
 Da sagte ich: ואומר
 Was sind diese, mein Herr? מה אלה אדוני:
 Er sagte zu mir: ויאמר אלי
 Dies ist das Tier Schaddai זה חיה שדי.
 das auf den wundersamen Steinen sitzt, היושבת על האבנים המופלאות
 die in den Abgrund eingesenkt sind, המשוקעות בתהום
 aus denen süße Wasser und segensvolle Regengüsse שמהן יוצאין מים מתוקים וגשמי ברכה
 und Leben und alles Gute hervorgehen. וחיים וכל טוב.
 Und dort nisten Vögel, ושם צפרים יקנו
 um frei zu sein auf der Erde. להיות דרור בארץ:
 Und dem Menschen zu schwören von der Frucht des Werkes Gottes. ולהשביע לאדם מפרי מעשה האל.
 Und es ist stets vor dem Vogel, והיא תמיד כנגד העוף
 der aus dem Salzmeer aufsteigt, העולה מים מלח
 seine Kraft zu brechen. לשבור כחה:
 Und unter beiden kleine Tiere mit großen. והחת שניהם חיות קטנות עם גדולות.
 Und zu der Zeit, da G'tt richtet, ובזמן שאלדים שופט.
 den erniedrigt Er und den erhebt Er. זה ישפיל וזה ירים
 wenn ein Richter durch Recht das Kleine erniedrigt אם שופט בדין ישפיל הקטנה.
 und wenn er durch Erbarmen das Große erniedrigt. ואם ברחמים ישפיל הגדולה:
 Und jetzt erheben sie sich gemeinsam ועתה ירומו יחד
 zu wirken Gerechtigkeit und Recht לעשות צדקה ומשפט
 Gerechtigkeit mit Israel צדקה עם ישראל.
 und Recht mit allen Völkern. ומשפט עם כל העמים:
 Denn ein Becher in der Hand des DER NAME, כי כוס ביד יי
 zu ziehen über das Land, לעבור על הארץ
 sollen trinken die Bewohner des Erdkreises, ישתו יושבי תבל.
 und mit ihnen alle Frevler des der Erde, ועמם כל רשעי ארץ.
 zu erniedrigen alle ihre Hörner להשפיל כל קרניהם.
 und zu erheben Hörner eines Gerechten. ולהר' קרנות צדיק.
 Noch sprach der Alte mit mir, אדין הזקן מדבר עמי
 da fiel eine Schwinge des großen Tieres ונפל נוצה החיה הגדולה.
 und ein Sturmwind zauste sie ורוח סערה נוססה בה
 und zerstreute sie. ויפץ אותה.
 Und blieb mit der anderen Schwinge, ונשאר' בנוצה אחרת
 wie Raben unter dem Ersten, כעורבים תחת הראשונה
 das von einigen Schattierungen war. שהיתה מכמה גוונים.
 Es waren Donenr und Blitze wie am Regentage. והיו קולות וברקים כיום הגשם.
 Und an dem kleinen Vogel war keine Änderung und kein Aufbruch. ובעוף הקטנה לא היה חלוף ולא נסיעה:
 Und die Blitze, die vom Himmel stürzten, והברקים היורדים מן השמים
 trennten zwischen uns und den Tieren היו מבדילים בינינו ובין החיות
 und große Furcht und großes Zittern fiel auf mich. ופחד גדול ורעדה גדולה נפלה עלי.
 Ich nahte dem Alten, der bei mir war ואקרב לזקן אשר עמי
 und sagte: ואמרתי
 Es sind doch die Himmel nicht rein הלא השמי' לא זכו
 nach der Meinung des Willens von לדע' רצונו של

Ps 75,8

ihrem Schöpfer. בוראם.
 Und wie ein Mann, verbraucht und beschmutzt ואיכה גבר נאלה ומלוכלך
 mit jederlei Dreck und Bösem, בכל מיני גיעול ורוע
 ein Arbeiter wie ich. פועל כמוני:
 Wahrhaft ist sein großes Erbarmen über alle Seine Erzeugnisse. אמנם רחמיו הרבים על כל יצוריו.
 Und nicht ihnen bezahlt nach dem Werk ihrer Hände, ולא ישלם להם כמעשה ידיהם
 denn er ist ein langmütiger Gott כי אל ארך אפים הוא
 und wird Herr des Erbarmens genannt. ובעל הרחמים נקרא:
 Bitte, mein Herr, אנא אדוני
 erzähl doch deinem Diener, הגד נא לעבדך
 was diese großen und beeindruckenden Anblicke sind. מה המראות הגדולות והנוראות האלה.
 Denn ich weiß, כי ידעתי
 daß nichts verborgen ist vor den Augen meines Herrn, כי אין נסתר מנגד עיני אדני.
 der alles geschrieben sah in dem Buch, שראה הכל כתוב בספר
 das in der hand des Mannes war, אשר ביד האיש
 der zu uns sprach auf heiligen Bergen. הדובר אלינו בהרי קדש:
 Nun sei doch die Güte meines Herren groß über mir, ויגדל נא חסד אדוני עלי
 mir gut zu tun mit Seiner Güte, להטיב חסדו עמי
 wie Er tat vom Tage des Bundes bis jetzt. כמו שעשה מיום הברית עד עתה:
 Er erwiderte mir und sagte: ויען לי ויאמר
 Wisse, mein Sohn, דע בני
 daß der große Vogel, den du sahst, כי העוף הגדול אשר ראיתיה.
 weist auf Beben und Flut. הוא מראה על רעש ומבול.
 Die Flut wird in diesem Lande sein המבול יהיה בארץ הזאת
 und in einem anderen Lande ובארץ אחרת
 von der Nordseite der Enden des der Erde מצד צפון אפסי ארץ
 und das Beben im Lande deiner Geburt. והרעש בארץ מולדתך:
 Wie das Tier oberhalb des Landes, כאשר החיה למעלה מן הארץ
 werden die Wasser über den Häusern sein יהיו המים על הבתים
 und die Schwungfedern des Tieres, die von ihm abfielen, ונוצות החיה שנפלו ממנה
 wegen der Verwirrung der Bewohner des Erdkreises untereinander על בלבול יושבי תבל הם בהם.
 und wegen der Verwirrung ועל בלבול
 der vor dem Beben und der Flut Fliehenden. הבורחים מן הרעש והמבול
 Und der kleine Vogel, der sich oberhalb seines Gefährten niederließ, והעוף הקטנה שנחה למעלה לחברתה.
 soll die Bewohner der ganzen Erde schützen, בא להגן על יושבי כל הארץ.
 den Bund zu halten, לקיים הברית
 den G'tt geschworen hatte, gegen das Überfließen der Noach-Wasser. אשר נשבע אלדים מעבור מי נח.
 Und diese Merkmale seien dir zu Zeichen: והנסים האלה יהיו לך לאות:
 Du bleibst nicht an diesem Ort. ואל תעמוד במקום הזה
 Aber wenn die Flut vorüber ist, kehrst du hierher zurück. והיה בעבור המבול תחזור פה:
 Und in jenen Tagen wird das Beben im Königreich Portugal sein ובימים ההמה יהיה הרעש במלכות פורטוגאל
 und wenn die Flut in Rom ist, ובהיות המבול ברומ"ה
 wird sie auch im Norden sein. יהיה גם כן בצפון
 Und die Blitze, die vom Himmel stürzten, והברקים היורדים מן השמים
 die trennten zwischen dir und den Vögeln, שהבדילו בינך ובין העופות.
 zeigen, מראים
 daß nach der Flut, כי אחר המבול
 zwei große Sterne erscheinen, יראו שני ככבים גדולים
 Kustode/Blatthüter אחד

אחד על המבצר שהיו שם העופות. einer über der Festung, wo die Vögel waren,
 והשני על המקום הגדול und der zweite über dem großen Ort,
 היושבת בחגי סלע מרום שבתו der in den Felsspalten sitzt, auf hohem Sitz.
 Und jeder einzelne Stern
 וכוכב זנב גדול מגוונא ארגונא wird einen großen purpur schattierten Schweif haben.
 ויהיו לעיני יושבי רומ"ה ימים מספר. Die Bewohner Roms werden sie eine Anzahl Tage vor Augen haben,
 וכלם יתנבאו עליהם: und alle werden über sie profezeien.
 והכוכב הנראה על המקום יורה Und der Stern, der über dem Ort erscheint, wird lehren,
 ששם ילין בכי גדול על המקום. daß dort ein großes Weinen über den Ort weilt,
 ועל כל עריה und über alle ihre Städte,
 שהם במערבו של תוגרמה. die im Westen der Türkei sind
 כי יהיו ירשה מאויביו. denn sie werden zum Erbbesitz seiner Feind werden.

Und der zweite Stern lehrt,
 שזאת לא תהיה עולמית, daß dies nicht dauerhaft sein wird,
 אלא שישראל עושה חיל sondern daß Israel Kraft gewinnt,
 להיות לבוקר רינה. am Morgen zu jauchzen.
 והפחד כי פחדת מהברקים. Und die Furcht, die du vor den Morgen empfandst,
 מראה zeigt,
 כי בזמן daß in der Zeit,
 שיראו שני הככבי' לעיני העם. da die beiden Sterne den Augen des Volkes erscheinen,
 עתיד לעבור פחד גדול עליך. künfti eine große Furcht über die hingehen wird.
 כי יבקשו פושעי עמך Denn die Verbrecher deines Volkes verlangen,
 לקחת את נפשך. dein Leben zu nehmen.
 אך אל תפחד Doch fürchte dich nicht,
 כי לא יוכלו לך: denn sie können dir nichts tun.
 ומאותו הזמן עד שבעה חדשים Und von der Zeit bis sieben Monate,
 כי ימלאו לך שלשים שנה wenn sich dir dreißig Jahre füllen,
 לקבל דרגין עלאין תרי וחד. zu empfangen zwei und eine hohe Stufen,
 ללבוש בגדי שש. Byssos-Gewänder anzuziehen,
 תחת אשר הערת למות נפשך: statt deine Seele dem Tode hinzuschütten.
 אז יהיה לך רשות Dann wirst du Befugnis haben,
 ללכת אל המקום אשר ידעת: zu dem Ort zu gehen, den du kennst.
 כי על זה העברתיך מארץ תוגרמה. Denn dafür holte ich dich herüber aus dem türkischen Lande.
 וגם ידעת רעש מלכות פורטוגאל Und auch weißt du vom Beben des Königreiches Portugal
 ומבול אשר בצפון על מה באים und der Flut, die im Norden über etwas kommt.
 ועתה אני הולך לראות Und jetzt gehe ich, zu sehen
 חלוף עפרון והרום den Chalof, Efron und Harum,
 כי בהיות בעפרון עוף רן. denn in Efron ist ein jubelnder Vogel, (Wortspiel)
 יהיה מתנה נתונה לשוכני עפר eine Gabe gegeben denen, die in der Erde liegen,
 לרנן על אילנא דחיי: zu jubeln über den Baum des Lebens.
 ואז יכלו הנשמות שבגוף Und dann gehen die Seelen, die im Körper sind,
 ורשעים עוד אינם und Frevler werden nicht mehr sein
 לזלזל סביב בדברים zu spotten rings mit Worten,
 העומדים ברומו של die stehen auf der Höhe der

עולם. Welt.

Und der lebendige und beständige König

wird lebendig und erhaben sein, (aram.:)

יהיה ח"י ור"ם.

wie das Geheimnis von waw-alef-waw des heiligen Namens,

דהוא מקלא דבידי דיעקב der Stab in den Händen Jakobs ist,

לישען עלוי צדיקא דעמא דקרא לון אדם. auf ihn zu stützen die Gerechten das Volkes, das man Mensch nennt.

ואז יאמרו Dann werden sie sagen:

ברוך יי היום Gesegnet DER NAME heute,

אשר נתן לדוד בן חכם: der dem David einen einen weisen Sohn gab.

1Kg 5,21

ההוא יומא יומא חדא דהוא יודע ליי. Jener Tag ist der eine Tag, den DER NAME kennt.

ובהוא יומא ממש. Und an jenem Tage wirklich,

תנוח על מלכא משיחא. רוחא קדישא. wird der heilige Geist auf dem gesalbten König ruhen,

רוח חכמה ובינה. ein Geist von Weisheit und Einsicht,

לא מלכיה על עמא רבא. nicht ihre Könige über das große Volk.

למהוי לעדן רמשא נהור לאנהרא ליליא: zu sein ... am Abend Licht, die Nacht zu erleuchten.

לבתר יתערון מעפרא מתוי עלמא Danach werden erwachen aus der Erde die Toten der Welt

ויתחדש בקיומא שלים. und sich erneuern mit vollständigem Bestand,

אין שטן ואין פגע רע. kein Widersacher und keine böse Plage,

ויי הניח לעמו: und DER NAME läßt Sein Volk ruhen.

ויהי כאשר כלה לדבר הזקן כדברים האלה. Als der Alte aufgehört hatte, solche Worte zu sprechen,

ויקץ שלמה erwachte Salomo

und breitete sein Hände zum Himmel aus

ויאמר und sagte:

יי אלדי ישראל. DER NAME, G'tt Israels,

מודה אני לפניך ich bekenne dir,

שעשית עמדי חסד היום. daß Du mir heute Güte erwiesen,

למען רחמך הרבים. um deines großen Erbarmens willen,

ולא כצדקי. und nicht wegen meiner Gerechtigkeit,

ולמען חסדך ולא בזכותי. um Deiner Güte willen, und nicht um meiner Würde willen,

כי מה אני. Was bin ich denn,

להודיעני דבר גבוה אשר עליו שומר mir eine hohe Sache kundzutun, daß ich sie behüte,

אלא הכל על יד טובך הגדול. sondern alles durch deine große Güte,

לגמול לחייבים טובות. Schuldigen Gutes zu erstatten,

שגמלתי היום. wie du es mir heute erstattest,

לא כמעשה ידי. nicht nach dem Werk meiner Hände,

כי אם כצדקתך אל חי. sondern nach Deiner Gerechtigkeit, lebendiger Gott.

כי ראיתי מה שראיתי. Ich sah nämlich, was ich sah,

ותנצל נפשי. und mein Leben wurde gerettet!

ברוך אתה יי הגומל לחייבים טובות: Gesegnet bist Du, DER NAME, der Schuldigen Gutes erstattet.

831 Rückkehr vor dem Morgen

ויהי בבוקר כעלות השחר Am Morgen, als die Dämmerung aufstieg,

הלכתי לבית בעל המחנה ging ich zum Haus des Herren des Lagers

ולקחתי הבגדים שהנחתי שם. und nahm die Gewänder, die ich dort hinterlegt hatte.

ולחיותי רפה ידים Und während ich schlaffe Hände hatte

וגופי חלש מאד. und mein Körper sehr schwach war,

דרשתי את יי בלבבי. ersuchte ich den DER NAME in meinem Herzen,

להכיר איש מבני ישראל מבין הגוים. einen von den Israelkindern unter den Völkern erkennen zu lassen

ואתיצב על אם הדרך. und stellte mich an die Weggabelung,

אשר שם מעבר אנשים רבים. wo viele Menschen vorüber kommen.

ויתן לי Da gab mir

יי כלבבי Kustode/Blatthüter

DER NAME nach meinem Herzen. יי כלבבי.
 Ich rief einen der Vorübergehenden ואקרא אל אחד מהעוברים.
 und trennte ihn vom Rest des Volkes ואבדילו מיתר העם
 und fragte ihn: ואשאל לו
 Was ist dein Name? מה שמך.
 Er sagte: ויאמר
 Menachem מנחם:
 Und ich sagte zu ihm: ואומר אליו
 Gibt es Meister unter euch? יש רבנים ביניכם
 Er sagte: ויאמר
 Ja. יש:
 Und weil er mit nachlässiger Sprache antwortete, ומפני השיבו בשפה רפה
 erkannte ich, daß sie keine Geradlinigen sind, הכרתי כי לא ישרי המה.
 und sagte zu ihm: ואומר אליו
 Laß mich ihre Namen wissen, הודיעני את שמותם
 dann erkenne ich den Besten. ואדע הטוב:
 Sie wurden aus seinem Munde namentlich genannt ונקבו בשמות מפיו
 und ich verstand sie. ואבין בס.
 Da war unter der Zahl ihrer Namen ein Mann, והנה במספר שמותם איש
 dessen Name Juda, Sohn des Meisters Schabbetai, selig. Andenk., שמו יהודה בן הרב שבתי ז"ל
 von dem ich wußte, daß er würdige Väter hat, שהכרתי היות בו זכות אבות
 und ich sagte: ואמרתי
 Ruf mir den. קרא אותו אלי.
 Er rief ihn ויקראהו
 und er kam ויבוא
 und ich sagte zu ihm: ואומר אליו
 Ich bin der Diener Salomos, der mich in seinen Geschäften schickt, אני עבד שלמה אשר שלחני על עסקיו
 während er in der Stadt Pesaro bei dem dortigen Herzog ist. והוא נשאר בעיר פיס"ארו עם הדוכוס משם.
 Aber ich bin sehr schwach vom Wege. והנה אנכי חלש מאד מן הדרך.
 Darum bring mich bitte in ein Haus von Israeliten. על כן הביאני נא אל בית אחד מבני ישראל.
 Er gab mir Brot und Obst zu essen, ויאכילני לחם ולפתן
 mich zu kräftigen, להשיב נפשי
 und brachte mich in die Synagoge ויוליכני אל בית הכנסת
 und wies einen von seinen Bekannten an, וצוה אל אחד ממכירי
 mich nach Kräften zu bewirten. לכבדני בכל כחו.
 Doch die Verleumder kannten den Ort Schabbetais וידעו המלשינים מקום שבתי
 und zeigten mich bei Gericht an. והלשינו עלי אל המשפט
 Sie stellten Wächter an die Tore der Stadt, ושימו שומרים על שערי העיר
 mich gefangen zu nehmen. לתפשני.
 Und weil der Papst nicht im Lande war, ויען כי האפיפיאור לא היה בארץ
 entsprang ich über die Stadtmauer דלגתי שור חומת העיר
 und ging ihm entgegen והלכתי לקראתו
 und das Pferd blieb in der Stadt. והסוס נשאר בעיר:
 Und nachdem er mir Sicherheit gab, ואחר אשר הבטיחני
 ging ich zur Synagoge am Sabbat הלכתי אל בית הכנס' ביום השבת
 und wartete bis zum Herausholen des Tora-Buches, וצפיתי עד עת הוצאת ספר תורה
 daß sie meine Rückkehr nicht bemerkten, כי לא הרגישו בחזרתי.
 dann stieg ich auf die Bühne ועליתי לבימה
 und fing an, den Vers auszulegen: ופתחתי לדרוש על פסוק
 Gesegnet der Mann, der sich dem DER NAME anvertraut. ברוך הגבר אשר יבטח ביי'.
 Und so tat ich jeweils Sabbat für Sabbat. וכן עשיתי מדי שבת בשבתו דבר יום ביומו:
 Das war meine Weise, bis ich von dort aufbrach וזה דרכי עד נסיעתי משם
 aus Furcht vor der Flut, מפחד מי המבול
 wie ich angewiesen worden war. כאשר צויתי:

Und in jenen Tagen hörte ich welche sagen,
 daß der Fürst **David** nach Italien gekommen sei.
 Auch an ihm kam der Becher der Verleumdung
 von den Frevlern der Kinder unseres Volkes entlang.
 Ich wollte, wenn ich sein Gesicht sähe,
 daß er mich Einsicht lehre.
 Aber es kam umgekehrt,
 weil er mich fragte.
 Aber ich glaube nicht daran,
 sondern daß er ein großer Weiser ist.
 Und was er sagt,
 daß er Tora und Weisheit nicht kenne,
 tut er, um die Leute zu täuschen,
 und um zu sehen, wie ich mich zu ihm verhalten würde.
 Während meine Absicht so war,
 war ich stets bei ihm wie ein Diener vor seinem Meister.
 Und als ich in **Venedig** war,
 weil ich dorthin ging, mit dem Drucker zu sprechen,
 mir achtunggebietende und tiefe Dinge zu drucken,
 Geheimnisse unserer heiligen Tora,
 um jeden Denker ihrer zu würdigen,
 war dort ein Arzt.
 Er schien in meinen Augen treu zu sein,
 sein Name war **unser verehrter Lehrer, Meister Jakob Mantin**
 Er hat Streit mit einem Arzt, Sohn eines Efratiters,
 dessen Name war **unser verehrter Lehrer, Meister Elia Chalfan**
 Ich wollte zwischen ihnen Frieden stiften.
 Aber sie wollten nicht.
 Er wollte nach Rom gehen.
 Aber ich ließ ihn nicht,
 indem ich ihm sagte,
 daß der Tag ihres Unglückes der Wasser der Flut nahe sei
 und er ging in eine andere Stadt,
 indem er sagte,
 daß er nicht im Lande bei seinen Feinden bleiben wolle.
 Und indem er sah,
 daß ich Liebe für den erwähnten Arzt hatte,
 wurde er mir zum Feind.
 Unterdessen kam die Flut über das römische Land.
 Und sie sagten zu ihm:
 Warum zahlst du Böses für Gutes?
 Und er antwortete:
 Jene Weisheit ist ja wie die Weisheit der Wahrsager
 und sprach über mich einige Dinge vor der Herrschaft,
 zu bestätigen den Ausspruch unserer Meister – ihr Andenk. z. Segen:
Mit dem Löffel, den er selbst schnitzte,
 Kustode/Blatthüter

נשרף לחרדל: *verbrennt er sich am Senf.*
 כי לולי יי' עזרתה לי *Wäre nicht DER NAME der Helfer für mich,*
 כמעט היו עושים לי רעה: *hätten sie mir beinahe Böses getan.*
 ועל ידי יהודים נתנו לי סם המות *Durch Juden gaben sie mir tödliches Gift.*
 וגם מזה הצילני יי'. *Aber auch daraus rettete mich DER NAME.*
 ואחר שנתרפאתי *Nachdem ich genesen war,*
 הלכתי לרומ"ה *ging ich nach Rom,*
 לראות הככבים ודמותם. *die Sterne und ihre Bilder zu sehen.*
 וקודם בואם הגדתי הכל *Und vor ihrem Eintreffen erzählte ich Alles*
 לאפיפיאור ולקצת החשמנים מגדולי החצר *dem Papst und einigen der Kardinäle von den Großen des Hofes*
 כתוב על ספר. *geschrieben auf ein Buch.*
 וגם כתבתי למלך פורט"וגאל *Auch schrieb ich dem portugiesischen König*
 על יד האינב"אסאדור שלו *durch seinen Botschafter*
 כי דברתי עמו בחדרו. *denn ich sprach mit ihm in seinem Zimmer.*
 ואחר שבא הרעש תמהו מאד *Und nachdem das Beben eingetroffen war, staunten sie sehr.*
 ויאמ' אלי האינב"אסדור ההוא. *Und jener Botschafter sagte zu mir:*
 אם היה יודע המלך *Wenn der König*
 קודם נסיעתך מפורט"וגאל *vor deinem Aufbruch aus Portugal gewußt hätte,*
 שאתה כל כך חכם. *daß du so weise bist,*
 היה נותן לך רשות *hätte er dir Erlaubnis gegeben,*
 להתנהג באיזה דת שתרצה. *dich nach welcher Religion du immer willst, zu richten.*
 ובכל יום ויום הוא וכל עבדיו *Und jeden Tag erwiesen er und seine Diener*
 היו עושים לי כבוד גדול בביתו. *mir große Ehre in seinem Hause*
 ולפני האפיפיאור: *und vor dem Papst.*
 והחשמנים עשו להם *Aber die Kardinäle bildeten*
 כתות כתות חבורות חבורות *Parteien und Gruppen,*
 בראותם הכבוד *als sie die Ehre sahen,*
 שעשה לי האפיפיאור. *die mir der Papst erwies.*
 מהם אומרים *Einige von ihnen sagten:*
 יהרג שהוא חייב מיתה. *Er soll getötet werden, da er des Todes schuldig ist,*
 על שהיה מזלזל המים *weil er das Wasser verächtlich gemacht hat,*
 שעברו עליו בפורט"וגאל. *das über ihn in Portugal geflossen ist.*
 ומהם אומרים *Einige von ihnen sagten:*
 אל יהרג *Er soll nicht getötet werden,*
 שהוא חכם גדול *da er ein großer Weiser ist*
 והגיד לנו העתידות *und uns Künftiges angesagt hat.*
 והיו מכבדים אותי *Die ehrten mich*
 בפני המון העם בדבריהם ובפעולתם: *vor der Volksmenge mit ihren Worten und mit ihren Taten.*

832 Verfolgung durch Jakob Mantin

והקול נשמע מהחכם המובהק *Und die Nachricht erklang von dem herausragenden Weisen,*
 כמה"ר יעקב מאנטי"ן בויניציא"ה *unserem verehrten Lehrer, Meister Jakob Mantin in Venedig.*
 ויאמר ליהודים אשר היו שם. *Er sagte zu den Juden, die dort waren:*
 עתה אקום *Jetzt will ich aufstehen*
 ואלכה לרומ"ה *und nach Rom gehen,*
 לרדוף אחרי האיש יהודי *den jüdischen Mann*
 אשר שמו שלמה *mit Namen Salomo zu verfolgen,*
 להרע לו עד *und ihm Böses zu tun, bis*

er zurückkehrt אשר יחזור לסורו
 oder mit Feuer verbrannt wird. או ישרף באש.
 Unser verehrter Lehrer, Meister Jakob Mantin kam nach Rom ויבא כמ"ר יעקב מנטין לעיר רומ"ה
 und ging zuerst in das Haus des portugiesischen Botschafters והלך בראשונו' לבית האינב"שדור מפורטוג"אל
 und sagte zu ihm: ואמר לו
 Warum eiferst du nicht für die Ehre des Königs, deines Herrn, למה אתה לא תקנא לכבוד המלך אדונך
 in Bezug auf diesen Mann, על דבר זה האיש
 der im Hofe des Papstes steht, העומד בחצר האפיפיור
 der Schreiber im Königshaus war, wie einer seiner Diener, שהיה סופר בבית המלך כאחד ממשרתיו
 und jetzt Jude ist? ועתה הוא יהודי:
 Der Botschafter antwortete ihm: וישב לו האינב"שדור.
 Das ist nicht unsere Weise. אין זה דרכינו
 Uns so wird an unseren Orten nicht verfahren, ולא יעשה כן במקומינו
 als im Verborgenen verleumderischer Weiterträger zu gastieren. להיו' הילך רכיל מלשני בסתר
 So ist es bei mir nicht richtig. ולא כן עמדי
 Da ging er zornig von ihm ויצא מעם פניו בחרי אף
 und ging vor die Richter, והלך לפני השופטים
 die Großen der Stadt, die Recht und Gesetz kennen, גדולי העיר יודעי דת ודין
 mit der Stimme Jakobs und den Händen usw. בקול קול יעקב והידים ידי וכו'
 und mit aller Anstrengung seiner Kraft. ובבל מאמצי כחו.
 Die Richter antworteten ihm Folgendes: ויענו השופטים לאמור
 Wir können ohne Zeugen nichts tun. לא נוכל לעשות מאומה בלי עדים
 Wenn deine Kraft zum Himmel reicht, אם יש לאל ידך
 Zeugen für alles, was du willst, zu bringen, להביא עדים כל חפצך
 werden wir einverstanden sein. נשלים
 Da zog er umher, ויצא יצא ושוב
 Zeugen zu suchen von den Leuten Portugals, לבקש עדים מאנשי פורט"וגואל.
 die sich in Rom befanden, אשר נמצאו אז ברומ"ה
 von ihnen zu erfahren, לדעת מאתם
 ob sie mich kannten. אם הם מכירים אותי
 Er schaffte es, Zeugen zu finden. ויגע ומצא עדים
 Die kamen auch vor das Gericht. והביאם לבית דין.
 So schrieben sie Anklage gegen mich, וכתבו שטנה עלי
 mich vor Gericht zu beschuldigen. לחייבני במשפט
 Sie riefen mich vor sich, ויקראוני לפניהם
 von mir zu erfahren, לדעת מאתי
 wie und was die Sache war, איך ומה היה הדבר
 und worauf ich mich stütze, ועל מה אני נשען
 ein Jude zu sein, להיות יהודי
 nachdem ich in den früheren Tagen אחרי כי בימים הקדמונים
 zu einem anderen Volk gehört hatte. הייתי לעם אחר.
 Und mehr als das, וגדולה מזאת
 daß ich öffentlich auslege in Sachen der Religion, כי אני דורש ברבי' בעסקי הדת
 solches aber nicht geschehen solle. וכן לא יעשה
 Da zeigte ich ihnen die Sicherheit vom Papst ואז הראיתי להם הבטחון מהאפיפיור
 geschrieben und gesiegelt, כתוב וחתום
 wie er mir Vollmacht und Erlaubnis gibt, איך הוא נותן לי כח ורשות
 nach seinem Willen zu tun, לעשות כרצונו
 ohne daß mich jemand hindern dürfe. ואיש לא ימחה בידי:
 Sie nahmen die Sicherheit aus meiner Hand mit fließendem Grimm ויקחו הבטחון מידי בחימה שפוכה
 und gingen mit loderndem Zorn zum Papst. וילכו לפני האפיפיור בחרי אף.
 und sagten zu ihm: ואמרו לו
 Warum למה
 Kustode/Blatthüter תצא

geht so etwas von dir aus? תצא כזאת מלפניך.
 Und wenn du das Recht beugst, ואם אתה מעוות משפט
 warum setzt du uns als Richter ein? למה תשים אותנו שופטים.
 Er erwiderte ihnen seine Aussprüche: וישב אמריו להם
 Auch ich weißt das. גם אנכי ידעתי
 Seid still. החשו.
 Denn ich habe etwas Verborgenes mit ihm. כי דבר סתר לי אליו.
 Und nicht daß das Recht so ist, ולא שהדין כך
 sondern die Stunde erfordert das. אלא שהשעה צריכה לכך:
 Als der Mann sah, ויהי כראות האיש
 daß er mir nichts anhaben konnte, כי לא יכול לי
 nahm er die erste Schau, ויקח מראה הראשונה
 die ich אשר שלחתי
 an unseren verehrten Lehrer, Meister Josef Tizak geschickt hatte, אל כמ"ר יוסף טיט"סק
 wovon er eine gestohlene Abschrift bei sich hatte, והעתק ממנ' גנוב הוא אתו
 und übertrug sie in eine christliche Sprache והעתיקה ללשון נוצרי
 und zeigte das einigen Kardinälen, והראה אותה לכמה חשמנים
 damit sie beschämt und beleidigt seien למען יבושו ויכלמו
 von dem, was der Papst gegen ihre Religion erträgt, מאשר סובל האפיפיאור נגד דתם.
 bis daß am Ende der Dinge, עד כי תכלית הדברים
 vor lauter Hetzer und Dränger, מרוב מסיתים ומדיחים
 der Papst den Gerichtsherren Erlaubnis gab, נתן האפיפיאור רשות אל שרי המשפט.
 zu tun, wie das Recht es gibt. לעשות כאשר הדין נותן.
 Zu mir sagte er: ולי אמר
 Bleib du hier bei mir, אתה פה עמוד עמדי
 sonst treffen dich die Leute, die dir nach dem Leben trachten. פן יפגעו בך האנשים המבקשים את נפשך.
 Weil ich meine Ehre schonen muß, כי להיותי חס על כבודי
 sagte ich: אמרתי
 Greift ihn und verbrennt ihn, denn es gibt keinen Retter. תפשוהו ותשרפוהו. כי אין מציל:
 Aber der erhabene Gott, והאל יתעלה
 um Seines Erbarmens und Seiner Güte willen, die nicht enden, למען רחמיו וחסדיו כי לא תמו
 ließ ihnen einen Mann begegnen הקרה לפניהם
 nach meinem Bild und meiner Gestalt, איש בצלמי כדמותי
 gekleidet in Gewänder wie meine Gewänder, לבוש בגדים כבגדי
 den griffen sie überrascht und eilig ויתפשוהו בבהלה ובחפזון
 und verbrannten ihn mit Feuer. וישרפוהו באש.
 Dann kamen sie und sagten dem Hause des Papstes: ויבאו ויגידו לבית האפיפיאור לאמר
 Der Mann, dessen Wertschätzung du wolltest, האיש אשר חפצת ביקרו
 wurde zu Feuerbrand. היה לשרפת אש.
 Aber ich war im inneren Zimmer verborgen. ואני הייתי חדר בחדר להחבא.
 Als ich vor ihn kam, ובבואי לפניו
 erschrak er vor dem Anblick. נבהל מראות.
 Er rief den Gerichtsherren ויקרא לשר השופט.
 und sagte: ויאמר
 Was für eine Tat hast du da begangen? מה המעשה הזה אשר עשית
 Hier bei uns ist R. Salomo. הנח פה אתנו ר' שלמה.
 Und du verbranntest einen anderen statt seiner! ואתה שרפת אחר תמורתו:
 Und jetzt eile ועתה מהר
 und schreib am Ort des Gerichtes, וכתוב במקום המשפט
 daß der verbrannte Mann כי האיש הנשרף
 seinen König und seinen G'tt חרף וגדף וקלל
 beschimpfte und schmähte und verfluchte. מלכו ואלדיו.
 Aber es soll nicht bekannt werden, ולא יודע
 daß er im Tausch gegen כי בתומורת

R. Salomo verbrannt worden ist. ר' שלמה נשרף.
sonst irrt die Welt ihm nach. פן יטעו העולם אחריו.
Sie beeilten sich, das zu tun. וימהרו לעשות כן:
Da sagte ich zu dem Papst: אז אמרתי אל האפיפיאור
Ich sah schon in deinen Augen die Sterne, כבר ראית בעיניך הככבים
wie ich dir von vorn herein gesagt hatte. כאשר הגדתי לך מראש.
Und du weißt, was dir geschehen wird ואתה ידעת את אשר יקרה אותך
nach der Weisung dieser Sterne. כפי הוראת הככבים האלה
Hier nämlich legt sich einer mit Weinen und am Morgen ist Jauchzen. כי פה ילין בכי ולבוקר רנה.
Entlaß mich bitte. שלחני נא
Ich habe nämlich keine Erlaubnis, כי אין לי רשות
hier über die Versuchung hinaus zu bleiben. לעמוד פה יותר על הנסיון:
Er entließ mich in Frieden. וישלחני לשלום
Ich setzte mich in der Nacht auf ein leichtes Pferd וארכב על סוס קל בלילה.
und mit mir eine gute Freundin, von ihm entlassen. ועמי חבורה טובה שלוחה מאתו:
Alle Dinge, die ich euch erzählt habe, וכל הדברים אשר ספרתי אליכם
erkennt und merkt, daß sie wahr sind, תכירו ותדעו שהם אמת.
aus dem schriftlichen Zeugnis מתוך כתב עדות
der Häupter der römischen Gemeinden und der Rabbiner, מראשי קהלות רומ"י והרבנים
die ich euch schicke. אשר אני שולח לכם:
Viele solche Dinge ודברים רבים כהנה וכהנה
von den Widerfahrnissen, die mich trafen, מתלאות אשר מצאוני.
bin ich müde zu schreiben. נלאתי לכותבם
Denn ein Buch faßt sie nicht. כי לא יכילם ספר.
Auch zu blicken auf die Schmach der Kinder unseres Volkes, וגם לחסות על חרפת בני עמינו
ohne aufzudecken ihre Schmach und ihre Schande, לבלתי גלות חרפתם וקלונם
wegen all der Greuel, על כל התועבו'
die sie mir antaten. אשר עשו אתי
Vielleicht hört ihr etwas davon aus dem Munde von Passanten. אולי תשמעו קצתם מפי עוברי דרך:
Und jetzt sitze ich hier ועתה הנני יושב פה.
und genieße diese Gegend, ומתערב בגליל הלו.
zu er warten Zeit und Stunde, לצפות עת וזמן
die mir DER NAME versprochen, אשר הבטיחני יי'
an mir Wunder zu vollbringen, wie Er will und mag. לעשות עמי נפלאות כחפצו ורצונו.
Er ist mit mir und hütet mich, ויהי עמדי וישמרני
wie Er bisher meine Hilfe war. כאשר עד כה עזרני.
Von Ihm kommt meine Hilfe, וממנו יבוא עזרי
zu vollenden, Alles, was mir zu tun obliegt. להשלים כל אשר עלי לעשות:
Noch nämlich ist eine Vision für die Zeit, כי עוד חזון למועד.
und eine Zeit für jedes Wollen, ועת לכל חפץ
bis der Heilige – Er ist gesegnet – sagt. עד שיגיד הק"ב
die Kraft/28 Seines Tuns an Seinem Volk gewiß. כ"ח מעשיו לעמו בודאי.
Denn gewiß wird das Werk des DER NAME mit Kraft/28 getan כי בודאי בכ"ח נעשו מעשה יי'
zu 28 Zeiten: בכ"ח עתים:

Ps 30,6

Koh 3,1bc

833 28 Zeiten von Koh 3

הראשון Das erste ist:
(1) Eine Zeit zu gebären, עת ללדת
wie der Heilige – Er ist gesegnet – Himmel und Land schuf, כשברא הק"ב שמים וארץ
wurde die Welt schwanger התעבר העולם
und gebar einen Menschen, וילד אדם
Kustode/Blatthüter הראשון

Koh 3,2ac

den Ersten.	הראשון
Den segnete DER NAME	ויברכהו יי'.
und setzte ihn in den Garten Eden, Seine Aufgaben zu hüten.	ויניחהו בגן עדן לשמור מצותיו
(2) Und eine Zeit zu sterben –	ועת למות
als er nicht hütete, was ihm aufgetragen war,	כאשר לא שמר את אשר צוהו.
da wurde er aus dem Garten Eden verwiesen	כי גורש מגן עדן
und seine Seele leerte sich zum Sterben.	והערה נפשו למות:
(3) Eine Zeit zu pflanzen –	עת לטעת
als er seine Frau Eva erkannte.	כאשר ידע את חוה אשתו.
Seid fruchtbar und mehrt euch –	ופרו ורבו
bis sie zu einem großen Volk wurden	עד אשר היו לעם רב:
und sicher in die Welt gepflanzt waren,	והיו נטועים בעולם לבטח
ihre Häuser Frieden ohne Furcht.	בתיהם שלום מפחד:
(4) Und eine Zeit Gepflanztes auszureißen –	ועת לעקור נטוע.
als sich die Bosheit des Menschen auf dem Lande mehrte	כד רבה רעת האדם בארץ.
und jede Neigung der Gedanken ihres Herzens	וכל יצר מחשבות לבו
war nur Böse den ganzen Tag.	רק רע כל היום.
und er riß sie aus der Welt durch die Wasser der Flut.	ועקר אותם מן העולם במי המבול:
(5) Eine Zeit zu töten –	עת להרוג.
als das ganze Land eine Sprache war,	כשהיו כל הארץ שפה אחת.
da sagte einer zu seinem Gefährten:	ויאמרו איש אל רעהו
Auf, wir wollen uns eine Stadt bauen.	הבה נבנה לנו עיר.
So verstreute DER NAME sie über den ganzen Erdboden.	ויפץ יי' אותם על פני כל הארץ
und wurde vergessen aus dem Herzen wie ein Toter.	ונשכח כמת מלב:
(6) Und eine Zeit zu heilen –	ועת לרפוא
als unser Vater Abraham kam und Heilung für die Welt brachte,	כאשר בא אברהם אבינו והביא רפואה לעולם
die sie erkrankt waren an den Krankheiten des fremden Dienstes,	שהיו חולים מחולי הע"ז
wie du sagst:	במ"דא (= כמה דאנת אמרת)
Und die Seelen, die sie in Haran gemacht hatten	ואת הנפש אשר עשו בחרן
(7) Eine Zeit einzureißen –	עת לפרוץ.
als der Frevler Esau kam	כד בא עשו הרשע
und einen Riß in den heiligen Samen brachte	ועשה פרצה בזרע קדש.
und den Weg der alten Schlange ging,	והלך בדרך הנחש הקדמוני
die einen Riß in die Welt gebracht hatte.	שעשה פרצה בעולם:
(8) Und eine Zeit zu bauen –	ועת לבנות.
als Jakob kam,	כד בא יעקב
den Bau der Welt zu vollenden mit den 12 Stämmen,	להשלים בנין העולם בי"ב שבטים
den Stämmen des DER NAME'	שבטי יה:
(9) Eine Zeit zu weinen –	עת לבכות
bei den Kundschaftern,	במרגלים
da geschrieben ist:	דכתיב
Das gesamte Volk weinte in jener Nacht.	ויבכו העם בלילה ההוא.
Und Weinen wurde auf Generationen festgelegt	והוקבע בכיה לדורות
für die Nacht des 9. Av.	ליל ט' באב:
(10) Und eine Zeit zu lachen –	ועת לשחוק.
als Israel in Ägypten war	כשהיו ישראל במצרים
und sie sie hart arbeiten ließen,	ועבדו בס בפרך
und DER NAME ihre Mißhandlung und ihre Bedrückung sah,	וירא יי' את ענים ואת לחצם.
wollte der Heilige – Er ist gesegnet – das Ende beschleunigen	רצה הק"ב להמהר הקץ.
in Würdigung der Väter	בזכות האבות.
und sagte zu ihnen:	ואמר להם
Entfernt einen Buchstaben von euerem Namen	תמעטו אות אחד משמכם
und ich lasse springen das Ende zu eueren Kindern.	ואדלג את הקץ לבניכם.
Unser Vater Abraham sagte	אמר אברהם אבינו

לפניו vor Ihm:
 Herr der Welt, רבונו של עולם.
 wie soll ich das tun? איך אעשה כך.
 Wenn Du mir ein He gabst, אם נתת לי הה"א
 um Vater einer Menge Völker zu sein, להיות אב המון גוים:
 und ich es Dir zurückgebe, ואחזירנו לך
 bin ich wieder wie zuvor. אשאר כבראשונה.
 Sagte Jakob: אמר יעקב
 Wenn ich das Jod aus meinem Namen nehme, אם אמעט יוד משמי.
 bleibt Ferse. ישאר עקב.
 Sagte Isaak: אמר יצחק
 Wenn ich das Jod nehme, אם אמעט יוד
 bleibt Lachen. ישאר שחוק:
 Da zuerst mein Name Isaak mit Sin war. שבראשונה היה שמי ישחק בש"ן.
 Und um dieses Geheimnis aufzudecken, ולגלות לנו זה הסוד.
 ist so viermal in der Bibel geschrieben, כתוב כך במקרא ד' פעמים.
 zu einem treuen Zeugnis, לעדות נאמנה
 daß so sein Name an den vier Enden der Erde ist. שכך שמו בארבע כנפות הארץ:
 Und Isaak sagte vor dem Heiligen – Er ist gesegnet: ואמר יצחק לפני הק"בה
 Herr der Welt, רבונו של עולם
 nimm von mir das Sin, קח ממני הש"ן
 in dem die Zahl Deines Namens שבה נכלל מספר שםך
 nach dem gegenläufigen Alefbet enthalten ist באותיות א"ת ב"ש.
 und gib mir statt dessen ein Zadik. ותן לי צד"יק תחתיה
 Als Israel im ägyptischen Exil war, ויהיו ישראל בגלות מצרים
 sind 210/Herabgehen wie der Überschuß des 300/Sin vom 90/Zadik רד"ו כיתרון הש"ן מן הצד"יק
 und nicht mehr. ולא יותר:
 Und so geschah es in Würdigung Isaaks, וכן היה בזכות יצחק.
 und Israel stieg aus Ägypten, ועלו ישראל ממצרים
 die Lehre zu empfangen, לקבל התורה
 die vor Ihm stets spielt. שהיתה משחקת לפניו תמיד:
 (11) Eine Zeit zu klagen – עת ספוד.
 die Friedensengel weinen bitter מלאכי שלום מר יבכיון
 über die Zerstörung des Tempels. על חורבן הבית:
 (12) Und eine Zeit zu tanzen – ועת רקוד.
 als Israel das Land betrat, כשנכנסו ישראל בארץ.
 und wie er mahnte an den Auszug aus Ägypten ומה שהזהיר יציאת מצרים
 nach der Sache der Kundschafter, אחר דבר המרגלים.
 und der Einzug in das Land nach der Zerstörung, וכניסת הארץ אחר החרבן.
 um zu erinnern die anfänglichen Einforderungen כדי להזכיר הפורענות תחלה.
 und danach das Gute. ואחר כך הטובה:
 Denn so ist die Weise in Israel, כי כן הדרך בישראל.
 wie der Segen Isaaks und nicht wie der Segen Bilëams. כברכת יצחק ולא כברכת בלעם
 Aber zuerst, vor der Geburt Abrahams, sagt Er: אבל בראשונה קודם לידת אברהם אמר
 Das Gute zuerst. הטוב תחלה
 Eine Zeit zu gebären usw. עת ללדת וכו':
 (13) Eine Zeit Steine zu werfen עת להשליך אבנים.
 als Er vom Himmel zur Erde war die Herrlichkeit Israels כאשר השליך משמים ארץ תפארת ישראל:
 und sich die Steine des Heiligtums an alle Straßenecken ergossen ותשתפכנה אבני קדש בראש כל חוצות
 und Israel ins Exil ging. ויצאו ישראל בגלות:
 (14) Eine Zeit Steine zu sammeln ועת כנוס אבנים:
 zur Zeit von Mordechai und Ester: בעת מרדכי ואסתר
 Geh, versammle alle לך כנוס כל
 Kustode/Blatthüter היהודים

Spr 8,30

Koh 3,4bα

Koh 3,4bβ

Koh 3,2αα

Koh 3,5αα

Koh 3,5aβ

יהודים: Juden

Est 4,16

עת לחבוק. (15) Eine Zeit zu umarmen –

Koh 3,5bα

in der Zeit von Esra, als sie aus Babel heraufkamen,
wie gesagt ist:

ואקבצם אל הנהר וכו'. *Ich sammelte sie am Strom usw.*

Esr 8,15

כי כן דרך השבים denn das ist die Weise der Rückkehrer,

לחבק איש את רעהו. einander zu umarmen.

ועת לרחוק מחבק. (16) Eine Zeit sich vom Umarmen abzustehen –

Koh 3,5bβ

in der Zeit der Könige des Hauses der Hasmonäer,

שגברה מלכות יון. da das griechische Königreich erstarkte,

וגזרו גזרות על בנות ישראל. erließen sie eine Verordnung über die Töchter Israels.

עת לבקש (17) Eine Zeit zu suchen

Koh 3,6αα

חכמה. Weisheit –

בזמן הלל הזקן. ור' עקיבא in der Zeit Hillels d. Ä. und R. Akibas,

שבקשו מאת יי' die von dem DER NAME erbat,

למסור בידם שרו של תורה: in ihre Hand zu geben den **Fürsten der Lehre**.

Koh 3,2aβ

ועת לאבד (18) Und eine Zeit zu verlieren –

כי ירדו ישראל בגלות אדום. Als Israel in das edomitische Exil ging,

אז אבדה החכמה מביניהם damals ging die Weisheit bei ihnen verloren,

ולגמול מדה כנגד מדה und um Maß um Maß zu erstatten,

דכתיב da geschrieben ist:

והאבדתי חכמים מאדום: *Ich lasse Weise aus Edom zugrunde gehen.*

Ob 8

עת לשמור (19) Eine Zeit zu bewahren

Koh 3,6bα

התורה die Tora –

באותו הגלות שכמה שמדות וכמה הריגות in ebendem Exil, in dem einige Abtrünnigkeiten und einige Tötungen

עברו על ישראל בגלות אדום über Israel hingingen, im edomitischen Exil,

ולא נשתכחה תורה מהם: aber die Lehre bei ihnen nicht in Vergessenheit geriet.

ועת להשליך. (20) Und eine Zeit wegzuworfen –

Koh 3,6bβ

כשלא יכלו לעמוד על הנסיון כראשונים als sie die Versuchung nicht bestehen konnten wie die Früheren,

בכובד הצרות. bei der Schwere der Nöte,

והשליכו מעליהם עול המצות und das Joch der Gebote von sich warfen,

ויצאו מכלל בני ישראל: und die Gesamtheit Israels verließen.

עת לקרוע אותם (21) Zeit, sie zu zerreißen,

Koh 3,7αα

שעשו שמד קרעו התורה. da sie abtrünnig wurden, zerrissen sie die Lehre,

והעתיקו להם לשונות. und kopierten sie in einige Sprachen

והוציאו למינות. und brachten sie zur Sektiererei.

ועל זה נאמ' Darüber ist gesagt:

אל תיראוני *Seht nicht auf mich,*

שאני שחרחורת *da ich schwärzlich bin,*

ששזפנתי השמש *da mich die Sonne versengte,*

בני אמי נחרו בי. וכו'. *Die Kinder/Söhne meiner Mutter schnaufen meinetwegen. usw.*

Hld 1,6

ועת לתפור. (22) Und eine Zeit zu nähen –

Koh 3,7aβ

כד אתגייר אונקלוס Als Aquila sich aufnehmen ließ

וכמה גרים אחרים. und einige andere ins Judentum Aufgenommene,

ותרגם את התורה. und die Lehre übersetzte,

ועשה תפירה לקריעות שעשו הרשעי'. und die Risse zusammennähte, die die Frevler gemacht hatten,

ועל זה נאמר: und darüber ist gesagt:

שחורה אני ונאווה בנות ירושלם *Schwarz bin ich und lieblich, Töchter Jerusalems,*

כאהלי קדר. *wie die Zelte von Kedar,*

Hld 1,5

ר"ל will sagen:

נאווה ויפה עם התרגום lieblich und schön mit der Übersetzung,

שנעשה בלשון קדר. die gemacht wurde in der Sprache Kedars,

שהמשמעות והפירוש dessen Bedeutung und Erklärung ist

לבן ובהיר כיריעות שלמה:	weiß und hell wie die Zeltbahnen Salomos.	Hld 1,5
עת לחשות.	(23) Eine Zeit zu schweigen –	Koh 3,7bα
בזמנא דרוגזא בעלמא.	in der Zeit, wenn Zorn in der Welt ist,	
כדאמר	wie es heißt:	
חבי כמעט בגע	Verbirg dich einen geringen Moment,	
עד יעבור זעם:	bis der Zorn vorübergegangen ist.	Jes 26,20b
ועת לדבר.	(24) Und eine Zeit zu reden –	Koh 3,7bβ
כד יתער בעלמא עת רצון.	wenn in der Welt eine Zeit des Wohlwollens erwacht,	
שאז יפתחו שערי רחמים	da dann die Tore des Erbarmens aufgehen	
ויש לאדם לדבר ולשאול צרכיו.	und der Mensch reden kann und seinen Bedarf erbitten	
ויי ימלא שאלתו:	und DER NAME seine Bitte erfüllt.	
עת לאהוב.	(25) Eine Zeit zu lieben	Koh 3,8aα
ישראל –	Israel –	
כשיפקוד אותם יי בגלות זה.	als DER NAME sie diesem Exil übergab,	
כדאמר	wie gesagt ist:	
אהבתי אתכם אמר יי וכו'.	Ich liebe euch, sagt DER NAME. usw.	Mal 1,2
ועת לשנוא	(26) Und eine Zeit zu hassen –	Koh 3,8aβ
לעשו מחמס אחיו יעקב	den Esau, der seinem Bruder Jakob Gewalt antut,	
כדכתיב	wie geschrieben ist:	
ואת עשו שנאתי:	und den Esau hasse Ich.	Mal 1,3
עת מלחמה	(27) Eine Zeit des Kampfes –	Koh 3,8bα
כד יאספו כל העמים לארץ הצבי	wenn sich alle Völker zum Lande der Kostbarkeit sammeln,	
כדכתיב	wie geschrieben ist:	
ואספתי את כל הגוים אל ירושלם למלחמה:	Ich sammle alle Völker nach Jerusalem zum Kampf	Sac 14,2
ועת שלום	(28) Und eine Zeit des Friedens –	Koh 3,8bβ
כשיצא יי ונלחם בגוים.	wenn DER NAME auszieht und gegen die Völker kämpft	
והוכיח לעמים רבים	und viele Nationen zurechtweist,	
וכתתו חרבותם לאתים.	und sie ihre Schwerter zu Pflugscharen schmieden,	Jes 2,4/Mic 4,3
ויגלה לנו משיח בן דוד.	und uns der Messias, Sohn Davids, offenbart wird	
ודבר שלום לגוים.	und den Völkern vom Frieden spricht,	
ומשלו מים עד ים וכו'	und sein Regieren von Küste zu Küste,	Sac 9,10b
ויתעורר עלינו עת רצון	und über uns erwacht eine Zeit des Wohlwollens.	
ויתמו העתים אשר תחת הירח	Die Zeiten unter dem Mond sind abgeschlossen,	
אשר להם השתנות עתים לטובה ועתים לרעה.	wo Zeiten zum Guten mit Zeiten zum Bösen abwechseln,	
כימי הלבנה.	wie die Tage des Mondes.	
וזוהו שאמר	Und das ist, da es heißt:	
ורוב שלום עד בלי ירח.	und die Menge des Friedens bis der Mond nicht mehr ist.	Ps 72,7
וירד מים עד ים וכו'.	Er herrsche von Meer zu Meer usw.	Ps 72,8
ובהשלים כל אלה העתים	Und indem alle diese Zeiten vollendet sind,	
שבהם רמוזים מעשה האל.	in denen das Werk Gottes angedeutet wird.	
ירשו בית יעקב את מורשיהם.	Das Haus Jakob erbt seine Beerber	
ועל זה נאמר.	und darüber ist gesagt:	
כ"ח מעשיו הגיד לעמו	Die Kraft/28 Seiner Werke teilt Er Seinem Volke mit,	
לתת להם נחלת גוים:	ihnen Erbbesitz von Völkern zu geben.	Ps 111,6
ועתה אנחנו בעת האהבה.	Und jetzt sind wir in der Zeit der Liebe,	
אשר יקיים בנו יי	da DER NAME an uns bestätigt:	
אהבת עולם אהבתיך	und mit ewiger Liebe liebe Ich dich –	
על כן משכתיך חסד:	darum ziehe Ich dich gütig.	Jer 31,2b
אמנם כי ירא אנכי	Jedoch daß ich fürchte,	
פן יגרום החטא חו'.	daß nicht der Fehl Schuld verursacht	
ופן יקראני אסון	und nicht mir ein Unglück zustößt	
במקום סכנת גדודי חיות:	an einem Ort der Gefahr von Wildrudeln,	
אמרתי לחלות פני	wollte ich erweichen das Gesicht	
היושבים	Kustode/Blatthüter	

derer, die im Lande der Kostbarkeit wohnen,
 daß sie beten für mich
 gegenüber dem Haus unseres Heiligtums und unserer Pracht,
 das das Tor ist für das Gebet, himmelwärts zu steigen,
 und daß sie bitten von Gott – gesegnet sei er –
 daß er stets mit mir sei,
 und mich behüte auf dem ganzen Wege, den ich gehe,
 und Er mir Hilfe sei und Stütze an jedem Orte,
 denn die Hauptsache des Gebetes ist im Lande des Heiligtums
 und dort wird es angenommen
 und gilt vor dem ORT mehr als das Gebet der Engel.

834 Englische Liturgie

Ich offenbare hier darüber ein großes Geheimnis.
 Wißt,
 daß die Engel, die ein Lied vor dem ORT sagen,
 ihre Stimme in den Flügeln haben.
 Und darüber ist geschrieben:
Ich hörte die Stimme ihrer Flügel. Ez 1,24
 Und der Heilige – Er ist gesegnet – machte sechs Flügel für Einen.
 Und mit ihnen loben sie ihn
 an den Tagen der Woche jeden Tag mit einem Flügel
 und sagen jeder zu seinem Bruder:
Sing dem DER NAME ein neues Lied.
Wunderbares wirkt Er nämlich, Ps 98,1
 Denn jeden einzelnen Tag beim Werk *Am Anfang*,
 waren neue Aktivitäten.
 Und als der heilige Sabbat-Tag kam,
 den DER NAME gesegnet und geheiligt hatte,
 der ein großer Tag vor Ihm ist,
 sagen die Dienstengel:
 Herr der Welt,
 womit lobt man Dich am Sabbattage,
 da die Flügel am sechsten Tag zu Ende gegangen sind.
 Und der Heilige – Er ist gesegnet – antwortet:
vom Flügel der Erde hörten wir Musik, Köstlich für den Gerechten. Jes 24,16
 Lobt Mich mit Meinen Kindern, die im heiligen Lande sind.
 Und die Engel gehen
 und sagen gemeinsam mit Israel:
Die Ehre des DER NAME sei auf Weltzeit,
DER NAME freue sich über Seine Werke! Ps 104,31
 Und der Heilige – Er ist gesegnet – sagt:
Geheimnis mir! Geheimnis mir! Jes 24,16
 Und ich habe keine Erlaubnis,
 mehr zu offenbaren, als daß, obwohl
sie neu sind an den Morgen Klg 3,23a
 ist größer als sie alle das Lied
eines gerechten Volkes, das Treue wahrht Jes 26,2
 und darüber:
Groß ist deine Treue! Klg 3,23a
 Bogen/Heft 28, Lage 2

835 Der Versandweg

לא אאריך עוד בפעם הזאת. Ich will es diesmal nicht lang hinziehen.
 רק דעו כי מכל הטוב Nur sollt ihr wissen, daß von all dem Guten,
 אשר הטיב יי' עמדי. והטבתי לכם das DER NAME mir erwies, ich euch Gutes erweise,
 להשמיעכם חדשות ונפלאות indem ich euch wunderbare Neuigkeiten hören lasse,
 ואשלח הכתבים דרך ויניצ"אה und schicke die Schreiben über Venedig
 על יד איש אמונים durch einen treuen Mann,
 שמו מאשט"רו אליה רופא sein Name ist Meister Elia Rofe,
 חתנו של מאשט"רו קא"לו רופא: dem Schwiegersohn von Meister Kalo Rofe
 וכן תעשו גם אתם לכתוב לי תמיד So sollt auch ihr tun, mir stets schreiben
 ולשלוח הכתבים לידו בוניצ"אה: und die Schreiben durch ihn in Venedig schicken.

836 Warnung vor Fälschungen und Briefschluß

ומפני כי רבים אומרי' דברים של תוהו Und weil Viele leere Worte sagen
 ועושי' כתבים מזוייפי' ומשמיעי' דברי' und gefälschte Schreiben ausfertigen und Worte verkünden,
 אשר לא דברתי ולא צויתי die ich nicht gesagt und nicht angewiesen habe,
 ולא עלו על לבי. und die mir nicht in den Sinn gekommen sind,
 לכן אזהיר אתכם כי לא תשימו לב darum warne ich euch, daß ihr nur beachtet,
 רק לכתבים הכתובי' בידי die von meiner Hand geschriebenen
 וחתומים בשמי ובחותמי. und mit meinem Namen und meinem Siegel gesiegelten Schreiben.
 והיה זה שלם משפט אמת So wird das vollkommen wahres Recht
 ולא תשעו בדברי שקר. und ihr handelt nicht nach Lügenworten,
 רק בדברי אמת אשר אשמיעכם nur nach wahren Worten, die ich euch verkünde.
 תחזקו ויאמץ לבבכם Festigt euch und stärkt euer Herz,
 כל המיחלים ליי'. alle die sich nach dem DER NAME sehnen.
 ברוך יי' לעולם אמן ואמן: Gesegnet ist DER NAME auf Weltzeit. Amen und Amen.

Ps 31,25

Ps 89,53

Hier ist der Brief beendet

837 Religionsgespräch in Regensburg und Gefangennahme

ויואל שלמה Salomo unternahm es,
 לדבר אל הקיסר על דבד האמונות באר היטב: ausführlich über die Religionen. zum Kaiser zu sprechen
 וילך לדרכו בהיות הקיסר בראטישבוה Er machte sich auf den Weg als der Kaiser in Regensburg war
 וידבר עמו שם: und sprach mit ihm dort.
 ויחזק לב הקיסר Das Herz des Kaisers wurde fest
 ולא שמע אליו מקוצר רוח. und er hörte nicht auf ihn aus Ungeduld.
 ויצו וישימוהו בבור Er gab Anweisung und sie setzten ihn in die Grube
 ואת השר דוד מרעהו. ואת אנשיו. und seinen Gefährten, den Fürsten David und seine Leute.
 וישבו שם ימים אחדים: Dort blieben sie einige Tage.

838 Hinrichtung Salmomo Molchos

David Rëubeni stirbt im Gefängnis

וירא הקיסר אחרי שוב התוגר מעליו Der Kaiser sah, nachdem der Türke sich von ihm abgewandt hatte,
 כי היתה הרוחה daß Spielraum gewonnen war.
 ויסע מן המקום ההוא: Er brach von jenem Orte auf
 וישוב לאיט"אליאה und kehrte nach Italien zurück.
 ויביאם אסורים בעגלו' למאנט"ואה Sie brachten sie gefangen in Wagen nach Mantua
 ושם setzte
 עליהם Kustode/Blatthüter

עליהם משמר: über sie eine Wache.
 ויאמר הקיסר לחכמים Der Kaiser sagte zu den Gelehrten,
 כי כן דבר המלך. daß der König so gesprochen hatte.
 וימצאו בו חט משפט מות. Sie fanden an ihm einen Fehl zur Todesstrafe.
 ויאמרו Sie sagten:
 הוציאוהו Bringt ihn heraus.
 וישרף: Er soll verbrannt werden.
 ויהי היום וישימו רסן בלחיו. Es kam der Tag, da legten sie einen Zaum an seine Wangen
 ויוציאוהו החוצה und holten ihn heraus.
 ותהום כל העיר עליו Die ganze Stadt erregte sich über ihn.
 והאש לפניו בוערת: Und das Feuer brannte vor ihm.
 ויאמר אחד משרי הקיסר Einer von den Fürsten des Kaisers sagte:
 הסירו הרסן מבין שניו Entfernt den Zaum von seinen Zähnen,
 כי דבר לי אליו מאת המלך denn ich habe ihm etwas zum König zu sagen.
 ויעשו כן: So taten sie.
 ויאמר אליו: Er sagte zu ihm:
 הקיסר שלחני אליך לאמר Der Kaiser schickt mich zu dir, zu sagen:
 הלא אם תשוב מדרכך שאת Wenn du von deinem Wege umkehrst, wird es angesehen
 ויחייך und er läßt dich leben,
 ותחיה לפניו: und du sollst vor ihm leben.
 ואם אין Und wenn nicht,
 כלתה אליך הרעה: ist das Böse über dich beschlossen.
 ולא קם ולא זע ממנו. Er erhob sich nicht und rührte sich nicht von ihm,
 ויען ויאמר כקדוש כמלאך אלדים: erwiderte und sagte wie ein Heiliger, wie ein Engel G'ttes:
 על אשר התלכתי בדת ההוא Weil ich in jener Religion wandelte,
 לבי מר וזעף. ist mein Herz bitter und wütend.
 ועתה כטוב בעיניכם תעשו. Und jetzt tut, wie es gut ist in euren Augen.
 ונפשי תשוב אל בית אביה כנעוריה Aber meine Seele wird in das Haus ihres Vaters zurückkehren wie in
 כי טוב לה אז מעתה: ihrer Jugend,
 וימלאו עליו חימה denn wohler ist ihr dann als jetzt.
 וישליכוהו על העצים אשר על האש. Da warfen sie ihn auf die Hölzer auf dem Feuer
 ויקריבוהו עולה ליי und brachten ihn als Aufstieg für den DER NAME dar,
 כליל תקטר: als vollkommenes Räucherwerk.
 וירח יי את ריח הניחח: DER NAME roch den beruhigenden Duft.
 ויאסוף נשמתו הטהורה. Er nahm seine reine Seele auf
 ותהי אצלו אמון משחקת לפניו בכל עת: und sie ist bei Ihm Vertraute, spielt vor Ihm alle Zeit.
 ואת משרתיו הוציאו מבית כלא. Und seine Diener holten sie aus dem Gefängnis.
 וילכו לדרכם: Sie gingen ihres Weges.
 לא נשאר בשחיתותם Sie blieben nicht in ihrer Verdorbenheit
 כי אם השר הראובני מרעהו. außer dem rubenitischen Fürsten, sein Gefährte.
 וישימו עליו משמר: Über den legten sie eine Wache.
 וילך הקיסר אל בולוניה. Der Kaiser ging nach Bologna.
 ויוליכנו אותו בעגלות אסור ברהטים. Sie führten ihn in Wagen mit, gezwängt in Bretter.
 ויוליכוהו אל ספרד Sie brachten ihn nach Spanien.
 וישב שם ימים רבים Dort bliebe er viele Tage
 וימות בבית הסוהר: und starb im Gefängnis.

Rut 1,19

1Sm 20,7.9.17

Gn 8,21

Spr 8,30

839 Gerüchte vom Überleben des Salomo Molcho

ויאמינו רבים באיטאליאה בימים ההם Viele glaubten in Italien in jenen Tagen,
 כי נצל ר' שלמה מולכו daß R. Salomo Molcho gerettet wurde
 מיד מבקשי aus der Hand derer, die ihm
 כח ג 28 iii Bogen/Heft 28, Lage 3

nach dem Leben trachteten,
 es mit seiner Weisheit zu Ende zu bringen,
 und daß das Feuer nicht über seinen Körper Gewalt hatte.
 Und es gibt einen, der bezeugte und schwor
 vor der Versammlung und Gemeinde,
 daß er in seinem Hause stand, acht Tage nach der Verbrennung
 und von dort seines Weges ging und er ihn nicht wieder sah.
 GEWALT-GEWALTEN weiß es.
 Und wer gibt, daß ich schreiben kann,
 ob seine Worte richtig sind oder nicht,
 wirklich und schlicht in das Buch.

840 Geburt des Sohnes Juda am 11. Schevat 5293, 1533-01-17

Meine Frau wurde schwanger, als wir in **Voltaggio** waren
 und ihre Tage kamen zu Geburt und die Geburt wurde schwer.
 Ich rief ihretwegen zu dem DER NAME
 und Er antwortete aus Seiner heiligen Wohnung.
 Ihr Schoß weitete sich und sie gebar einen Sohn
 am elften Tage des Monats Schevat 293 kleiner Zählung. (AM [5]293/AD 1533)
 Dann hörte sie auf zu gebären.
 Ich sagte:
 Dieses Mal danke ich dem DER NAME
 und nannte seinen Namen Juda.
 Das Kind wuchs und erlangte Gunst in den Augen aller, die es sahen.

Gn 29,35

841 Rückkehr des Andrea Doria

Andrea Doria, der **Bedränger der Juden**, kehrte
 mit allen seinen Schiffen nach Italien zurück in jenen Tagen.

842 Eine Gefangene entzieht sich der Vergewaltigung durch Selbstmord

Als sie kamen, war unter den Gefangenen
 eine tüchtige Frau von den Hebräerinnen,
 ihr Name war Ester, Frau des R. Jakob ha-Kohen.
 Der sie gefangen hielt, sagte zu ihr:
 Los, ich will zu dir kommen.
 Sie ging hinter ihm weg und hielt sich bedeckt
 und sprang von dem Schiff in die Abgründe des Meeres und starb,
 bevor bemerkt wurde, wohin die Frau gegangen war.
 Sie staunten sehr über sie.
 Bitte, Gott, G'tt der Geister,
 bring sie zurück aus den Abgründen des Meeres!

Nm 16,22

Ps 68,23b

843 Andrea Doria läßt Corone gut gesichert zurück

Andrea Doria ritt auf einem Pferd
 nach Bologna
 und huldigte mit dem Gesicht zum Boden dem Kaiser.
 Er blieb dort einige Tage
 und kehrte zu seinen Schiffen zurück
 und kam
 Kustode/Blatthüter

nach Genua ג'ינובא"תה
 im Monat Januar 293 בחדש זינא"ר רצ"ג.
 im Jahre dreiunddreißigundfünfhundertundtausend בשנת שלש ושלשים וחמש מאות ואלף
 Randnotiz: 1533 (AM 5293/AD 1533-01) על השוליים: 1533
 mit Freude. בשמחה:
 Er brachte die Beute der Städte mit sich, ויבא אתו את שלל הערים
 die DER NAME in Seinem Zorn gestürzt hatte. אשר הפך יי באפו:
 In **Corone** hatte er ובק"ורון הניח
 etwa tausendundfünfhundert Mann, (1 500) כאלף וחמש מאות איש
 spanische Kriegersleute, zurückgelassen, ספרדים אנשי מלחמה.
 und Getreide und Brot und Saft und Öl ובר ולחם ותירוש ויצהר.
 und Schießpulver und Kanonenkugeln in Menge. ועפר השריפה ואבני האלים לרוב.
 Sie blieben dort viele Tage. וישבו שם ימים רבים:
 Die Stadt **Corone** war befestigt. והעיר קור"ון עיר בצורה.
 In ihr widerstanden יעמדו בתוכה
 Einer gegen Hundert אחד למאה
 und Hundert gegen Tausend. ומאה לאלף:
 Sie hatten es zum Herzensverdruss der Türken, וילכדה למורך לב התוגרמים
 die in jenen Tagen darin wohnten, eingenommen. היושבים בתוכה בימים ההם:

844 Türkische Belagerung von Corone

Suleiman schickte etwa zehntausend Mann. וישלח סו"ליימאן כעשרת אלפים איש
 Die bedrängten **Corone** viele Tage. ויצורו על קור"ון ימים רבים:
 Auch seine Galeeren bedrängten es. גם ספינותיו המשוטטות צרו עליה
 Sie gaben den Reisenden keinen Frieden. לבלתי תת שלום ליוצא ולבא
 So kam die Stadt in Bedrängnis. ותבא העיר במצור:

2Chr 15,5; Sac 8,10

845 Italienischer Zusammenschluß mit Kaiser und Papst

Kaiser Karl und der Papst saßen וישבו הקיסר קאר"לו והאפיפיאור
 einige Tage in **Bologna** בבו"לונייא ימים אחדים
 und vergnügten sich mit Liebe in jenen Tagen. ויתעלצו באהבים בימים ההם:
 Sie sagten einer zum anderen: ויאמרו איש אל רעהו
 Wie lange soll Italien wüst sein עד מתי תהיה איטאליא"ה לשממה
 vom Umsturz durch Fremde. כמהפכת זרים:
 Auf, wir wollen klug handeln הבה נתחכמה
 und ihm Ruhm verschaffen, ונעשה לה שם
 sonst wird es wieder zum Raube. פן תהיה עוד למשיסה.
 Einer soll dem anderen helfen, ואיש את רעהו יעזרו
 wenn ein Kampf ausbricht, כי תקראנה מלחמה.
 sie sollen nicht mehr leiden. ולא יוסיפו לדאבה עוד:
 Das gefiel ihnen und den Fürsten Italiens. וייטב הדבר בעיניהם ובעיני שרי איטא"ליאה
 Sie schlossen miteinander einen Bund. ויכרתו ברית ביניהם:
 Dem Bund traten der Papst und der Kaiser bei, ויבואו בברית האפיפיאור הקיסר.
 Die Herren Venedigs בעלי ויניצ"יאה.
 und Francesco, der Herzog von Mailand, ופראנצ"ישקו דוכוס מיל"אן
 und die übrigen Fürsten Italiens ושאר שרי איטא"ליאה
 von nah und fern, הקרובים והרחוקים:
 zu sein להיות

שכם אחד einmütig,
 לנתוש ולנתוך את כל חיל עם ומדינה. zu verwerfen und zu zerstören jedes Heer, Volk und Staat,
 הבאים להלחם באיטא"ליאה. die kommen, mit Italien zu kämpfen,
 איש לפי פקודיו יתן המרבה והממעט: jeder gibt nach seiner Rolle, ob viel oder wenig.
 והדת נתנה בבו"לונייא Und die Bestimmung wurde in Italien erlassen
 בשמונה ועשרים יום לחדש פיבר"ארו. am achtundzwanzigsten Tage des Monats Februar,
 ואנט"וניאו ליווא" על הצבא בימים ההם: und Antonio Leyva über das Heer in jenen Tagen.

846 Französischer Anspruch auf italienische Städte

ומלאכים שלח פר"אנצישקו מלך צרפתה Der französische König Franz schickte Boten
 אל הקיסר zum Kaiser
 ועמהם שרים ונכבדים מאד. und mit ihnen sehr angesehene Fürsten
 ושאל מאתו und erbat von ihm
 מי"לאן ואת ג'ינ"ובה ואת סא"וונה. Mailand und Genua und Savona.
 ולא שמע אליהם: Aber er hörte nicht auf sie.
 ויתן להם זמן לבא גם הם בברית. Er setzte ihnen eine Zeit, ebenfalls dem Bund beizutreten
 וילכו מאתו בשלום: und sie gingen in Frieden von ihm.
 וילך האחד אל פיר"ארה Der eine ging nach Ferrara
 והשני שב צרפתה. und der zweite kehrte nach Frankreich zurück
 ויגד למלך את כל הדברים אשר עשו: und erzählte dem König, was sie bewirkt hatten.

847 Reise des Kaisers von Italien nach Spanien

ויסע הקיסר מבול"ונייא בחדש האביב: Der Kaiser brach im Frühlingsmonat von Bologna auf
 ויבא אל קרימ"ונה. und kam nach Cremona,
 עבר בפ"אויאה. kam an Pavia vorüber,
 במי"לאן הפקיד כליו: hinterlegte seine Geräte in Mailand
 וירא את הערים und sah die Städte,
 אשר היו נסיבת תהפוכות die von Umstürzen heimgesucht waren,
 רוב ערי איט"אליאה. הקרובות והרחוקות: die meisten Städte Italiens, nah und fern.
 וילך למסעיו ג'ינובא"תה Er ging auf seinen Stationen nach Genua
 בחדש השני רצ"ג: im zweiten Monat [5]293.
 וירד הימה באוניות Er schiffte sich ein
 וישם אל בארצ"לונה פניו: und richtete sein Gesicht nach Barcelona
 ותבא גם אשתו המלכה שמה בטרם בואם Auch seine Frau, die Königin, kam dorthin vor ihrem Kommen
 ורוב שרי ספרד הביאה עמה בעת ההיא: und eine Menge der Fürsten Spaniens brachte sie mit zu jener Zeit.
 ויעשו בעלי בא"רצילונה. Die Herren von Barcelona fertigten
 גשר גדול בים יפה מאד מאד: eine große Brücke im Meer, sehr sehr schön.
 ויהי היום בהגיע האוניות. Es kam der Tag, da die Schiffe ankamen.
 ויצאו לקראתו Sie zogen ihm entgegen –
 ואיננו und er war nicht da,
 כי בא העירה שלשת ימים טרם בואן. denn er war drei Tage vor ihrer Ankunft in die Stadt gekommen,
 והם לא ידעו ohne daß sie etwas
 מאומה Kustode/Blatthüter

wußten. מאומה.

Er lag im Schoße der König in der Kammer
und sie vergnügten sich mit Liebe,
denn *verborgenes Brot schmeckt gut*.
וישכב בחיק המלכה החדרה.
und sie vergnügten sich mit Liebe,
denn *verborgenes Brot schmeckt gut*.
כי לחם סתרים ינעם:

Spr 9,17

848 Kurze Ehe des Johannes Georg von Montferrat 1533

In jenem Monat **בחדש** ההוא
nahm **Johannes Georg** Markgraf von Monferrat
die Tochter des Königs von Neapel,
den der spanische König Ferdinand vertrieben hatte,
auf das Wort des Kaisers zur Frau.
Die Frau kam in seine Hauptstadt **Casale**
mit Trommeln und Tänzern.
Die Erde bebte vom Klang der Kanonen.
und Lärm-Trompeten.
Das ganze Volk des Landes freute sich sehr.
Doch wandte sich in einem kurzen Augenblick ihre Freude in Trauer,
denn seine Diener hatten sich gegen ihn verschworen
bevor er zu ihr kam, starb er.
So blieb jene Herrschaft beim Kaiser in jenen Tagen.
לקח יוא"ן ג'יאור"גיאו מארק"יז מונפ"יראטו
את בת מלך נאפ"ולי
אשר גרש פירדינא"נדו מלך ספרד.
בדבר הקיסר לאשה:
ותבא האשה אל קאס"אל עיר מלכותו
בתופים ובמחולות.
ותבקע הארץ לקול האילים המנגחים
וחצוצרות התרועה
וישמח כל עם הארץ מאד:
ויהפך כמעט רגע ששונם לאבל
כי קשרו עבדיו עליו קשר
בטרם בואו אליה וימות:
וישאר האדנות ההוא אל הקיסר בימים ההם:

1Kg 1,40

849 Morde im Hause Pico della Morandola 1533

In jenem Jahre ging **Galeotto Pico**,
der Fürst von **Concordia**
am Rande der Grenze von Mantua
zur Festung Mirandola im Dunkel der Nacht
und nahm es ein
und seine Wächter schlug er mit Schwertes Schneide
und ging in die Kammer,
wo sein Onkel, der Herr Francesco Pico war
und brachte ihn blutig in die Fragewelt hinab
und einen seiner Söhne.
So wurde Mirandola sein bis heute.
בשנה ההיא הלך גאלי"אוטו פיק"ו
שר הקונק"ורדיא
אשר בקצה גבול מאנט"ואה
אל מצודת המירא"נדולה באישון הלילה
וילכדנה
ואת שומריה הכה לפי חרב:
וילך החדרה
אשר שם האדון פרא"נצישקו פיק"ו דודו
ויורידהו בדם שאולה.
ואת אחד מבניו.
ותהי אליו המיר"אנדולה עד היום הזה:

1Kg 2,9

850 Belagerung von Corone

Corone war verriegelt und verrammelt.
vor dem vernichtenden Schwert.
Sie schickten Boten an den Kaiser um Hilfe,
denn draußen machte das Schwert kinderlos
und fragten die Kleinkinder nach Brot,
das ihnen keiner reichte.
Und der Hunger lastete schwer.
Andrea Doria schickte eines seiner Schiffe,
zu shen, was dort geschehe.
וקור"ון סוגרת ומסוגרת
מפני חרב היונה:
וישלחו מלאכים אל הקיסר לעזרה
כי מחוץ שכלה חרב.
ומחדרים עוללים שאלו לחם
פורש אין להם
והרעב כבד:
וישלח אנדר"יאה דור"יאה אחת מאוניותיו
לראות מה יעשה בה:

Jos 6,1

ותלכנה ספינותיו הנשארו' אחריה שפי Seine übrigen Schiffe gingen dem langsam nach
עד ציצי"ליאה bis Sizilien.
ותעמודנה על שפת הים: Sie hielten an der Küste.

851 Die französische Königsfamilie unterwegs

ויבואו פראנצישקו מלך צרפת Der französische König **Franz**
ואשתו ובניו und seine Frau und seine Söhne kamen
בחדש השלישי אל ליא"ון im dritten Monat nach Lyon
וישבו שם ימים אחדים: und blieben dort einige Tage.
ויסעו משם וילכו לאב"ניון Sie brachen von dort auf und gingen nach Avignon.
והימים ימי ביכורים: Das waren die Tage der Erstlingsfrüchte.
וישלח ספינותיו קדמת פ"יזה Er schickte seine Schiffe ostwärts nach Pisa,
לשאת את אחות דוכוס פלו"רינציאה die Schwester des Herzog von **Florenz** zu holen,
אשר לקח לבנו השני לאשה: die er für seinen zweiten Sohn zur Frau nahm.
ותעבורנה על ג'ינוב"ה Sie kamen an Genua vorüber
בתשע' ועשר' לחדש הששי am neunundzwanzigsten des sechsten Monats.
וישלחו להם בעלי ג'ינוב' מנח' Die Herren von Genua schickten ihnen Gaben
וילכו לדרכם: und sie gingen ihres Weges.

852 Seekrieg

ותלך האוניה אשר שלח אנדריא' דוריה Das Schiff, das **Andrea Doria** geschickt hatte, ging
אל קור"ון nach **Corone**
ותשוב אחר בחד' הרביעי und kehrte zurück im vierten Monat
בשנת שלש ושלשים וחמש מאות ואלף: im Jahre dreiunddreißigundfünfhundertundtausend
על השוליים: 1533 Randnotiz: 1533
וירדפו אחריה ספינות התוגר Die Schiffe des Türken verfolgten es,
ולא השיגו erreichten es aber nicht.
ויחר להם מאד: Das ärgerte sie sehr.
וילך אנד"ריאה דוריא"ה לנא"פולי Andrea Doriating nach Neapel
בהחלת החדש החמישי am Anfang des fünften Monats,
כי השיבו אליו לאמר: denn sie hatten ihm geantwortet:
קור"ון סוגרת ומסוגר' **Corone** ist verriegelt und verrammelt.
ונפשם קצה בלחם: Ihre Seele ist des Brotes überdrüssig.
וילך משם מיס"ינה Er ging von dort nach Messina.
ולא ארכו לו שם הימים Aber die Tage zogen sich ihm dort nicht lang hin.
ויסע ממס"ינה Er brach von Messina auf
ביום השני לחדש אגוס"טו רצ"ג am zweiten Tage des Monats August [5]293
ועשרים ושש אוניות משוטטו' עמו: und zwanzigundsechs Galeeren mit ihm. (26)
וספינות אחרות גדולות Und andere große Schiffe
נושאות אנשי חיל mit Soldaten beladen
ובר ותירוש ויצהר וכלי מלחמ' und Getreide und Saft und Öl und Waffen,
כאש' יוכלון שאת: soviel sie laden konnten.
ויגיעו על ק"ורון בשמונ' לחדש Sie erreichten **Corone** am achten des Monats.
ושם ספינות התוגר עומדות על משמרתן Und dort standen die Schiffe des Türken auf ihrem Posten.
ויהי כשמוע שר צבא התוגר Als der türkische Heerführer die Kunde
את שמע אנד"ריאה דוריא' von **Andrea Doria** hörte,
ויקרב עם ספינותיו אל היבש'. nahte er mit seinen Schiffen dem Festland.
ויהי מספרם Ihre Zahl war
ששים Kustode/Blatthüter

ששי ושמונה קטנות עם גדולות sechzigundacht kleine mit großen,
 ותעבורנה אנד"ריאה דור"יאה לפניהם. die zogen vorüber, Andrea Doria vor ihnen.
 וישליכו התוגרמים עליהם Die Türken warfen auf sie
 מאבני האילים המנגחים לרוב von den Kanonenkugeln in Menge,
 ותרעש הים והיבשה לקולם und das Meer und das Trockene bebte von ihrem Klang.
 ותעל עשנם השמימה: Ihr Rauch stieg himmelwärts.
 ולא זעו ספינות הערלים מפניהם Aber die Schiffe der Unbeschnittenen wichen nicht vor ihnen
 ולא השיבו דבר und erwiderten ihnen nichts
 ותלכנה לדרך und gingen ihres Weges
 ותקרבה העירה: und nahten der Stadt.
 ושנים מהגדולות נשארו לבדנה בלב ים Und zwei von den großen blieben allein mitten auf dem Meer,
 כי אפס הרוח להדיחן העיר denn der Wind hatte aufgehört, sie zur Stadt zu treiben.
 ויצאו אליהן מאוניות התוגר Da zogen zu ihnen welche von den Schiffen des Türken
 וילכדו האחת בחוזקה und nahmen das eine mit Gewalt
 ואת אנשיה הכו לפי חרב: und seine Leute schlugen sie mit Schwertes Schneide.
 גם על השנית הלכו התוגרמי' Auch gegen das zweite gingen die Türken
 ויעלו עליה und enternten es.
 וירא אנד"ריאה דור"יאה Da sah Andrea Doria,
 כי ברע הם daß es böse um sie stand
 ויצא עם ספינותיו und zog mit seinen Schiffen aus
 כדוב שכול. wie ein der Jungen beraubter Bär
 ויערוך אתם מלחמה und stellte sich zum Kampf mit ihnen auf
 ואת הספינו' לקח מידם und nahm die Schiffe aus ihrer Hand
 וכמאה וחמשי' תוגרמי' אשר עליהן und etwa hundertundfünfzig Türken darauf,
 מהם הכו לפי חרב von denen schlug er welche mit Schwertes Schneide
 ומהם תפשו חיים בעת ההיא und fing welche lebend in jener Zeit.
 וספינות התוגר אחר נזורו Und die Schiffe des Türken wichen zurück,
 כי נבהלו מפניהם denn sie waren vor ihnen erschrocken
 וילכו אל מקומם הראשון. und gingen an ihren ersten Platz.
 ויסעו משם Von dort brachen sie auf
 וילכו למ"ודון: und gingen nach **Modon**
 ויפלו מאנשי אנד"ריאה דור"יאה Von den Leuten des Andrea Doria fielen
 כמאתים איש במלחמה ההיא. etwa zweihundert Mann in jenem Kampf.
 גם מהתוגרמים הכו רבים לפי חרב. Auch von den Türken schlugen sie viele mit Schwertes Schneide.
 והנשארים נתפשו חיים: Und die Übrigen fingen sie lebend.

Jos 8,20

Hos 13,8 = 2Sm 17,8; Spr 17,12

853 Sieg über Türken bei Corone

ויצאו גם אנשי העיר בתוך הבאים. Auch die Leute der Stadt zogen aus mit den Ankommenden
 להלחם באנשי התוגר mit den Leuten des Türken zu kämpfen,
 הצרים עליהם ביבשה: die sie zu Lande bedrängten.
 וייראו התוגרמים Da fürchteten sich die Türken
 ויתנו עורף. und wandten den Rücken.
 ויניחו בגדים וכלים ואהלים כאשר המה: Sie ließen Gewänder und Waffen und Zelte zurück, wie sie waren.
 וירדפו אחריהם: Sie verfolgten sie
 וישושו את מחניהם: und fledderten ihr Lager.
 ותשעה אילים Und neun Kanonen,
 אשר הניחו שם בחפזם die sie dort in ihrer Eile zurückgelassen hatten,
 לקחו nahmen sie.
 וישבו העירה בשמחה: Sie kehrten froh in die Stadt zurück.
 ומקצה אנשי Und einen Teil der Kriegs-

leute, die in Corone waren,
 brachten Andrea Doria nach Italien
 Und von denen, die mit ihm gekommen waren,
 ließ er statt ihrer zurück.
 Auch von den Leuten der Stadt und ihren Kindern,
 vom Hunger gezeichnet, nahm er mit sich.
 Sie gingen unstet brotbettelnd
 in Sizilien und Kalabrien umher.
 wobei sie sagten:
 Weh, weh über mein Volk Israel.
 Auch sie wurden zur Schmach bei den Heiden.
 Gerecht ist DER NAME!

Klg 1,18

*854 Haireddin Barbarossa verbrennt genuesische Schiffe
 bei Piombino*

In jenem Monat, dem Monat Elul [5]293, (AM 5294/AD 1533)
 kamen Schiffe des Barbarossa, des Königs von Algier,
 in die Wasser von Piombino
 Sie fanden dort siebzehn Schiffe aus Genua
 und nahmen sie
 und verbrannten sie mit Feuer.
 Ihr Rauch stieg himmelwärts.
 Und die Leute auf ihnen,
 von denen flohen welche bevor sie ankamen
 und welche schlugen sie mit Schwertes Schneide
 und welche fingen sie lebend.
 Und andere Schiffe waren dort,
 die rettete die Festung von Piombino
 Da gingen sie ihres Weges.

Jos 8,20

855 Muslime kapern Galeeren des Andrea Doria

Drei Galeeren,
 die Andrea Doria gehörten, gingen,
 um Seidenpackungen zu transportieren,
 die den Kaufleuten von Genua und Lucca nach seiner Rückkehr.
 DER NAME gab sie in Kalabrien
 in die Hand derer, die ihnen nach dem Leben trachteten,
 in die Hand von acht Galeeren,
 die den Ismaeliten gehörten.
 Die brachten sie in ihr Land.
 Und viele Erschlagene füllten die Unbeschnittenen bei ihrem Kampf.
 So blieb eines von den acht, wie eine Hütte im Weinberg,
 bei jenem Kampf.
 Da brachten die Gefangenen darauf sie in Fahrt
 und flohen nach Neapel.
 Ihr Leben hatten sie zur Beute.

Jos 1,8

856 Haireddin Barbarossa wird Suleimans Heerführer

Barbarossa ging seines Weges in die Türkei.
 Der Türke Suleiman
 Kustode/Blatthüter

machte ihn zu seinem Heerführer. סוליימאן התוגר שר צבאו:

857 Treffen zwischen Papst Clemens und König Franz

Der französische König **Franz** ויוסף עוד פראנץ נצישקו מלך צרפת
schickte wieder seine Schiffe nach **Ligurien**, שלוח אוניותיו אל ליגור"נו
um den Papst Clemens zu holen, der dort war לשאת את האפיפיאור קלימ"נטי אשר שם
am Ende des siebenten Monats [5]294. (AM 5294/AD 1534) בסוף החדש השביעי רצ"ד:
Sie gingen und kamen nach Marseille. ותלכנה ותבואנה אל מארש"ליא.
Der Papst kam in die Stadt ויבא האפיפיאור העירה
am dritten Tage des Monats August. ביום השלישי לחדש אוט"וברי
Die Erde bebte vom Klang der Kanonen. ותבקע הארץ לקול האילים המנגחים:
Auch der König kam in die Stadt am Folgetage. ויבא גם המלך העירה ביום המחורת.
Er huldigte dem Papst erdwärts וישתחו לאפיפיאור ארצה
und küßte seine Füße und seine Knie und seinen Mund. וישק רגליו. וארכובתו. ופיו.
Sie gaben einander den Friedensgruß וישאלו איש לרעהו לשלום.
und gingen jeder in sein Haus. וילכו איש לביתו:
Nach weiteren Tagen ויהי לימים עוד
kam auch die Königin Eleonore in die Stadt ותבוא גם ליא"ונורה המלכה העירה
mit gewaltigem Volk und starker Hand בעם כבד וביד חזקח:
und die beiden Töchter des Königs mit ihr. ושתי בנות המלך עמה.
Auch sie gingen, die Füße des Papstes zu küssen. ותלכנה גם הן לנשק רגלי האפיפיאור
Er segnete sie ויברכם
und sie kamen in die Kammer. ותבאנה החדרה
dort blieben sie einige Tage וישבו שם ימים אחדים
und sprachen von Angesicht zu Angesicht, וידברו פנים אל פנים
kein Fremder kam zwischen sie. לא עבר זר ביניהם.
Und jeder kehrte an seinen Ort zurück. וישבו איש למקומו:

1Kg 1,40

Nm 20,20

858 Römisches Chaos während Papst Clemens VII. Abwesenheit

Rom wurde zu einer Räuberhöhle, ויהי רומ"ה מערת פריצים
bis Clemens zurückkehrte. עד שוב קלימ"נטי
Sie vergossen darin unschuldiges Blut. וישפכו בתוכה דם נקי.
Der Vertreter, den er dort gelassen hatte, war nämlich gestorben. כי מת המשנה אשר הניח שם:
Seine Bewohner waren, ויהיו יושביה
wie die Herde, die keinen Hirten hat, in jenen Tagen, כצאן אשר אין להם רועה בימים ההם.
und Blutlache reichte an Blutlache. ודמים בדמים נגעו:

Nm 27,17

Hos 4,2

859 Erfolglose Genuesische Gesandtschaft an König Franz

Die Herren von Genua schickten Boten וישלחו בעלי ג'ני"ובה מלאכים
an König **Franz**, אל פראנץ צישקו המלך
als er in Marseille war, בהיותו במארש"ליא.
zu sehen, לראות
ob er sich ihnen vielleicht freundlich zeige, אולי יתעשת להם
wenn er guten Mutes ist. כטוב לבו:
Aber sein Zorn loderte auch dieses Mal gegen sie. ויחר אפו בהם גם בפעם הזאת.
Er wollte sie nicht hören. ולא אבה שמוע אליהם:
Da kehrten sie וישבו

ג'ינובא"תה בחרפה mit Schmach nach Genua zurück
 בחדש נובימ"רי הוא החדש התשיעי: im Monat November, das ist der neunte Monat, (AM 5294/AD 1534-11)
 רצ"ד. שנת אלף וחמש מאות ול"ג: [5]294, im Jahre tausendundfünfhundertunddreiunddreißig.
 על השוליים: 1533 Randnotiz: 1533

860 Genueser Verräter Augustin hingerichtet

Der Genuese **Augustin Grande** sprach
 באזני המלך פראנצ"ישקו לאמ' vor den Ohren des Königs **Franz** Folgendes:
 אם תאבה אדני המלך לעצתי Wenn du, mein Herr König, meinen Rat willst,
 תבא עם ספינותיך ג'ינוב"אתה לבטח komme mit deinen Schiffen unbesorgt nach Genua
 ואיש לא יצילנה מידך: und niemand wird es aus deiner Hand retten.
 כי יש לאל ידי Denn meine Kraft reicht zum Himmel
 והשלכתי שתי ספינות במצולו' und ich schicke zwei Schiffe in den Abgrund
 פתח שער החוף am Zugang des Küstentores,
 אשר שם המשוטטות בימי החורף: wo die Galeeren im Winter sind.
 ולא יוכלון לצאת החוצה. Da können sie nicht herausfahren
 ונטפסם חיים und wir fangen sie lebend
 ואל העיר תבוא: und du kommst zur Stadt.
 וייטב הדבר בעיני המלך Das gefiel dem König.
 ויט אליו חסד. Er erwies ihm Güte
 וכסף נתן לו und gab ihm Geld,
 לעשות ככל אשר דבר: nach allem, was er geredet hatte, zu tun.
 ויודע הדבר בג'ינוב"ובה טרם באו Die Sache wurde in Genua bekannt, vor seinem Kommen.
 ובשובו אל ביתו Und als er in sein Haus zurückkehrte,
 שמוהו בור תחתית: setzten sie ihn in die unterste Grube.
 ויודה את כל הרעה Er gestand all das Böse,
 אשר דבר לעשות לעמו das er geredet hatte, seinem Volke anzutun.
 ויסירו את ראשו מעליו Sie schlugen ihm den Kopf ab
 וישסעוהו כשסע הגדי und sie zerrissen ihn, wie man den Bock zerreißt.
 ועל קדקודו חמסו ירד: und auf seinen Scheitel traf seine Gewalttat.
 והאפיפיור קלימ"ינימי שב למקומו: Und Papst Clemens kehrte an seinen Ort zurück.

Ri 14,6

Ps 7,17

861 Französische Seeräuberei 1534

Die Franzosen nahmen im Monat Januar
 ביקחו הצרפתים בחדש זינא"ר im Jahre vierunddreißigundfünfhundertundtausend
 בשנת ארבע ושלשים וחמש מאות ואלף. im Jahre vierunddreißigundfünfhundertundtausend
 על השוליים: 1534 Randnotiz: 1534
 אוניה גדולה באה מספרד ein großes Schiff, das aus Spanien kam
 נושאת סחורה מאנשי ג'ינוב"ה und Waren von den Leuten von Genua trug,
 על אשר פשעו במלך weil sie sich am König vergangen hatten,
 לזנות מאחרי von ihm weg zu huren,
 ללכת אחרי שרירות אנד"ריאה דור"יאה nach der Verdorbenheit des Andrea Doria zu gehen.
 ויקחו את שללה Sie nahmen seine Beute
 והאוניה הלכה לדרכה. und das Schiff ging seines Weges.
 ומי' היתה כל אלה Aber von dem DER NAME geschah all dies,
 על אשר הרעו את עמו ישראל: weil sie Seinem Volk Israel Böses taten.

Jos 11,20

862 Französischer Schiffsführer wegen Verrat an Augustin hingerichtet

Auch fehlte einer der Fürsten seiner Schiffe am König.
 גם במלך חטא אחד משרי ספינותיו
 ומצא Man fand heraus,
 כי הוא Kustode/Blatthüter

כי הוא גלה, daß er offenbart hatte,
 כל אשר זמם האיש הגי'ני'וביסי לעשותו: alles was der Genuese zu tun ersonnen hatte
 ויצו המלך Der König wies an
 ויסירו ראשו מעליו: und sie schlugen ihm den Kopf ab
 ויורידוהו בדם שאולה: und brachten ihn blutig in die Fragewelt hinab.
 כן אורחות כל בוצע בצע. So sind die Wege jedes Gewinnstrebbers.
 את נפשם אדוניהם יקח. Ihr Leben nehmen ihre Herrschaften.
 ולא יזידון עוד: Und sie erfrechen sich nicht wieder.

1Kg 2,9

863 Hinterhalt in Androusa

ויצורו התוגרמים על קור"ון כל ימי הסתיו. Die Türken bedrängten **Corone** den ganzen Winter
 ולא הניחו להביא העירה כל דבר: und ließen nichts in die Stadt hineinbringen.
 ויצאו הספרדים דבר יום ביומו Die Spanier zogen täglich aus,
 לשלול שלל לטרופ טרף לנפשם: Beute zu machen und zu rauben für ihren Lebensunterhalt.
 ויהי היום וילכו עד אנדר"וסה. Eines Tages gingen sie bis **Androusa**,
 כי נקראו בעורמה. denn sie waren aus List gerufen worden.
 וכאלפים תוגרמים בתוכה. Und etwa zweitausend Türken waren darin.
 והיא רחוקה מקור"ון כשלשים מיל: Es war etwa dreißig Meilen von **Corone** entfernt.
 וימצאו דלתותיה פתוחות. Sie fanden seine Tore offen
 ולא שמעו קול נוגש. und hörten keinen Laut nahen.
 כי נחבאו בבתים. Denn sie hatten sich in den Häusern verborgen,
 טרם בואם העירה. bevor sie in die Stadt kamen
 וישבו על משמרתם: und saßen auf ihrem Posten.
 ויהי כבואם. Als sie kamen,
 ויציתו אש בבתים הראשונים. legten sie Feuer an die ersten Häuser.
 ויעל עשנם השמימה. Ihr Rauch stieg himmelwärts.
 ותהום כל העיר עליהם: Die ganze Stadt erregte sich über sie.
 ותהי המלחמה חזקה על הספרדים. Der Kampf wurde heftig gegen die Spanier
 מבית ומחוץ. von innen und außen.
 וימות שר צבאם פתח השער. Ihr Heerführer starb am Zugang des Tores.
 ויפלו מהם ארצה כשמונים איש. Etwa achtzig Mann von ihnen fielen zu Boden
 מלבד המוכים אשר הוכו לרוב: außer den Verwundeten, die in Menge geschlagen wurden.
 גם מהתוגרמים אכלה חרב. Auch welche von den Türken fraß das Schwert
 ונשרפו בבתים לרוב: und von den Häusern verbrannten eine Menge.
 ויתנו הספרדים אות וישבו אחור. Die Spanier gaben das Signal und kehrten zurück,
 כי כלתה אליהם הרעה: denn das Böse war über sie beschlossen.
 וירדפו התוגרמים אחריהם כשמונה עשר מיל. Die Türken verfolgten sie etwa achtzehn Meilen.
 וישבו מרים ונגפים אל קור"ון. Und sie kehrten bitter und geschlagen nach **Corone** zurück.
 והנם כאלף איש: Da waren sie etwa tausend Mann.

Jos 8,20

Rut 1,19

1Sm 20,7.9.17

864 Corone den Osmanen übergeben 1534-04-01

ולא יכלו הערלים לשבת בקור"ון Die Unbeschnittenen konnten nicht in **Corone** bleiben
 ולשלוח שמה צידה כפעם בפעם. und dorthin jedesmal Proviant schicken.
 ויסגירוהו ביד Da übergaben sie es in die Hand

התוגדמים der Türken
 בדבר הקיסר בעת ההיא: auf das Wort des Kaisers in jener Zeit.
 ואנשי וצבא אשר בתוכה Und die Kriegsleute darin
 ירדו הימה באוניות stachen in See mit den Schiffen
 וישבו לאיט"אליאה und kehrten nach Italien zurück
 והמלחמה שקטה. und der Kampf ruhte.

865 Von der Schlacht bei Lauffen 1534-05-13
 zum Vertrag von Kaaden 1534-06-29

וילך דוכוס ווירטימברג בשנה ההיא. Der Herzog von **Württemberg** ging in jenem Jahr
 ויקח את כל הערים und nahm alle Städte,
 אשר לקח לו הקיסר מאגסימ"ליאנו. die der Kaiser Maximilian ihm genommen hatte,
 מיד פיררינא"נדו מלך אונגא"ריאה aus der Hand des ungarischen Königs Ferdinand
 ביד חזקה: mit Gewalt.
 ויפלו מאנשי פירד"ינאנדו Von den Leuten des Ferdinand fielen
 כשנים עשר אלף איש חללים ארצה etwa zwölftausend Mann erschlagen zu Boden (12 000)
 במלחמה ההיא: in jenem Kampfe.
 ויתחזק פירדינא"נדו Ferdinand stärkte sich,
 ללכת להלחם עליו: zu gehen, gegen ihn zu kämpfen.
 ויצאו לקראתו Ihm zogen entgegen
 חשמן מאגאנ"ציאה der Kardinal von Mainz
 ודוכוס שאגש"וניאה. und der Herzog von Sachsen von Sachsen
 ויאמרו אליו und sagten zu ihm:
 עד מתי תאכל חרב Wie lange soll das Schwert fressen?
 וישלימו ביניהם: Und sie schlossen miteinander Frieden.
 פתשגן השלום. Der Text des Friedens,
 שילכו דוכוס ווירט"ימברג. daß der Herzog von Württemberg
 ולאנגראביאו מרעהו und sein Gefährte, der Landgraf
 להתנפל לפני הקיסר ואחיו: sich vor dem Kaiser und seinem Bruder niederwerfen sollten.
 והם ישאו לחטאתם. Und sie werden ihren Fehl tragen,
 ולחטאת כל הנלוים אליהם. und den Fehl aller, die sich ihnen angeschlossen hatten.
 ולא ילמדון עוד מלחמה: Sie werden nicht mehr (den) Krieg lernen.
 והערים אשר לקח. תהיינה Und die Städte, die er genommen hatte, sollen
 לדוכוס ולבניו אחריו הזכרים לדורותם: dem Herzog und seinen Söhnen nach ihm auf Generationen gehören.
 אך כי השב ישיב למלך את האילי המנגחי Nur soll er doch dem König die Kanonen zurückgeben,
 אשר לקח מידו באיס"פרוק ושאר הערים: die er ihm in **Innsbruck** und anderen Städten abgenommen hatte.
 ושלא יפרצו עוד האמונות החדשות und daß sie nicht wieder die neuen Verträge
 אשר ביניהם. zwischen ihnen brächen.
 ואיש על מקומו יבא בשלום. Und jeder kam wohlbehalten an seinen Ort,
 ותשקוט הארץ: und das Land hatte Ruhe.

2Sm 2,26

Jes 2,4/Mic 4,3

866 Erste Phase des Osmanisch-Safawidischen Kriegs 1532–1536

ויצא סו"ליימאן להלחם בס"ופי בשנה ההיא: Suleiman zog aus, mit dem Safawi zu kämpfen in jenem Jahre.
 וישלח לפניו את אברה"ים בא"שה Er schickte den Ibrahim Pascha voraus
 בחדש אגוש"ט im Monat August
 ועמו חיל גדול מאד: und mit ihm eine sehr große Streitmacht.
 וילך למסעיו Der ging auf seinen Stationen,
 עד טאבריס Kustode/Blatthüter

עד טאב"ריס הגיע gelangte bis **Täbris**
 ויבא העירה: und ging in die Stadt.
 וישמע הס"ופי מלך פרס Der safawidische König von Persien hörte das,
 והוא נלחם בכובעים הירוקים während er mit den Grünhelmen kämpfte,
 הקרובים אליו בעת ההיא: die ihm in jener Zeit nahe waren.
 וישלח שמה את אחיו. Er schickte seinen Bruder dorthin
 ושלישים אלף פרשים עושי מלחמה בכח חיל. und dreißigtausend Reiter, tüchtige Kämpfer. (30 000)
 ויאמר אליו Er sagte zu ihm:
 היה לבן חיל. Sei tüchtig
 ואני אלך אל התוגר und ich will zu dem Türken gehen
 ונראה Dann werden wir sehen,
 מה יהיו חלומותיו: was aus ihren Träumen werden wird.
 וישם אל טא"בריס פניו. Er wandte sein Gesicht nach **Täbris**
 ועמו שמונים אלף חלוצי צבא: und mit ihm achtzigtausend Pioniere (80 000)
 וחמשת אלפים פרשים und fünftausend Reiter, (5 000)
 נופחים באש שופכי סוללות. die mit Luntfeuer Batterien ausschütteten,
 ושלוש מאות עגלות האילים המנגחים. und dreihundert Kanonen-Wagen. (300)
 לא נראה כזה בפרס עד היום הזה: So etwas war in Persien bis zu diesem Tage nicht gesehen worden.
 ויערכו שם מלחמה sie stellten sich dort zum Kampf auf.
 ויפלו רבים מהתוגרמים חללים ארצה Viele von den Türken fielen erschlagen zu Boden
 והנשארים אחור נזורו und die Übrigen wichen zurück,
 כי נבהלו מפניהם: denn sie waren von ihnen erschüttert.
 וירא סו"ליימאן Suleiman sah,
 כי הסגיר י"י מחנהו daß DER NAME sein Lager
 ביד אנשי מלך פרס. in die Hand des persischen Königs gegeben hatte.
 וישוב אל ארצו מבלי חפץ בשנה ההיא: Da kehrte er in jenem Jahr ohne Erfolg in sein Land zurück.
 ושאר פרטי המלחמה Und die weiteren Einzelheiten des Kampfes
 הלא הם כתובים על ספר דברי הימים die sind ja in der Chronik
 למלכי פרס ומדי: der Könige von Persien und Medien aufgeschrieben.

Gn 37,20

867 Andrea Doria als Freibeuter

אז שלח אנד"ריאה דור"יאה Damals schickte Andrea Doria
 שתי אוניות גדולות אל ארץ המזרח zwei große Schiffe in den Orient
 לשלול שלל ולבזבז umd zu rauben und zu plündern,
 כי נטה אחרי הבצע denn er hing dem Gewinn an.
 זה משפטו כל הימים: Das war seine Weise alle Tage.
 ויתקבצו אליו כל איש מצוק Bei ihm versammelten sich jeder Bedrängte
 וכל איש אשר לו נושא und jeder, der etwas hatte
 וכל מר נפש und jeder Verbitterte.
 ויהי עליהם לשר. Über sie wurde er Fürst.
 והנם כארבע מאות איש Da waren etwa vierhundert Mann. (400)
 ותלכנה ותבאנה Die Schiffe gingen aus und ein
 בחדש זינא"ר רצ"ה. im Monat Januar [5]295, (AM 5295/AD 1535)
 בשנת חמש ושלישים וחמש מאות ואסף: im Jahre fünfunddreißigundfünfhundertundtausend,
 על השוליים: 1535 Randnotiz: 1535
 נושאת שבויים תוגרמי' וישמעאלים trugen Gefangene Türken und Ismaeliten
 ובגדים וכלים אשר בזזו: und gewänder und Geräte, die sie geraubt hatten.
 וימותו מהם Von ihnen starben
 כט א 29 i Bogen/Heft 29, Lage 1

לרוב בדרך. eine Menge unterwegs
 בחרב וברעב. durch das Schwert und durch Hunger
 ומהשבויים אשר עמהם: von den Gefangenen bei ihnen.

868 Empfang der der Kaisernichte als Herrin in Mailand 1534-05-03

Der Kaiser gab **Christina**,
 die Tochter des Königs von **Dacien**, die Tochter seiner Schwester,
 dem Francesco, dem Herzog von Mailand zur Frau
 in jenem Jahr.
 Die Frau kam nach Mailand
 am dritten Tage des Monats Mai [5]294 (AM 5294/AD 1534)
 mit Freude und Liedern und Trommel und Geige.
 Die Erde bebte vom Klang der Trommeln und Tänze
 und der Lärmtrumpeten und der Kanonen.
 Mit ihr kamen viele und angesehene Fürsten.
 Die Vornehmen des Landes kamen ihr entgegen.
 Das ganze Volk vom Rande freute sich und sagte:
 Die wird uns trösten von der Betrübniß der Wirren,
 die über uns hingegangen sind.
 Sie soll Herrin genannt werden,
 denn auf das Wort des Kaisers ist sie genommen worden.
 Sein Bein und sein Fleisch ist sie ja.
 Er wird mit ihr nicht hart umspringen
 und wir werden frei von Vergehen sein.

1Kg 1,40

866b Wechselndes Glück des Andrea Doria

Die Galeeren des Andrea Doria
 kamen vom Streifzug durch die Meere
 am Ende des fünften Monats
 fröhlich nach Genua.
 DER NAME hatte nämlich in ihre Hand gegeben
 drei von den Schiffen der Ismaeliten
 und darauf etwa hundertundfünfzig Türken, alles Männer,
 außer den Gefangenen, die sie bei sich hatten.
 Andrea Doria freute sich sehr.
 Noch sprach der, da kam der andere
 und seine Freude wandte sich in Trauer.
 Denn der erzählte ihm Folgendes:
 Das Schiff ist genommen worden,
 das du zum Kaiser geschickt hattest
 durch die Verdorbenheit der Ismaeliten.
 Es hatte nur eine Anzahl Leute,
 denn einige von ihnen waren an Land gegangen.
 So hatte es keinen Retter.
 Da drehte sich das Herz des Andrea
 Kustode/Blatthüter

Iob 1,16-18 jeweils a

Sein Gesicht zog sich zusammen. ופניו קבצו פרו.

Denn er hatte begonnen, vor ihnen zu fallen. כי התחיל לנפול לפניהם.

Und DER NAME lacht sein. וי"י ישחק לו:

Est 6,13

Ps 2,4

867b Haireddin Barbarossas Flottenzug 1534

Haireddin, d. i. Barbarossa, zog aus ויצא חארא"דין הוא בא"רבה רוש"ה

auf das Wort des Suleiman בדבר סו"לימאן

mit seinen Schiffen עם ספינותיו

von der Küste Konstantinopels מחוף קושט"אנטי

in jenem Jahre. בשנה ההיא:

Ihre Zahl war achtzigunddrei, kleine und große. (83) ויהי מספרם שמונים ושלש קטנות עם גדולות.

Sie kamen zur Insel Zakyntos, ותבאנה אל האי זא"נטי

die dem Venezianer gehörte. אשר לוויניצ"יאני

Sie zogen weiter in die Gewässer Italiens mit erhobener Hand. ותעבורנה לימי איטא"ליאה ביד רמה:

Und in Kalabrien gab DER NAME in ihre Hand ובקאלא"בריאה נתן י"י בידם

Santa Nigotera. את האנט"ה נוג'טה.

Viele Erschlagene fällten sie. ורבים חללי הפילו

Ihr Auge hatte kein Mitleid mit ihnen. לא חמל עינם עליהם:

Sie nahmen die Gefangenen und die Habe ויקהו את השבי ואת המלקוח

und die Stadt verbrannten sie mit Feuer. ואת העיר שרפו באש

Ihr Rauch stieg himmelwärts. ותעל עשנם השמימה:

Jos 8,20

Auch der Jude, der dort war, wurde mit den Exulanten gefangen גם היהודי שהיה שם נשבה בתוך הגולים:

und die Leute seines Hauses mit Schwertes Schneide erschlagen. ובני ביתו הוכו לפי חרב:

868b verbreitet Schrecken an der italienischen Küste

Sie fanden in Cetraro וימצאו בציט"רארו

sechs neue Galeeren שש ספינות משוטטות חדשות

und verbrannten sie mit Feuer. ושרפון באש.

Die Wächter wurden teils mit Schwertes Schneide erschlagen, והשומרים מהם הוכו לפי חרב.

teils flohen sie ins Gebirge. ומהם הרה נסו

Ihr Leben hatten sie zur Beute. ותהי להם נפשם לשלל:

Auch Fondi גם את פ"ונדי

und Sperlonga und Gariliano ואת אישפרו"לונגו ואת גארי"ליאנו

gab DER NAME in ihre Hand. נתן י"י בידם

Sie taten ihnen, wie sie im Rest der Städte getan hatten. ויעשו להם כאשר עשו בשאר הערים.

Und die Geistlichen erschlugen sie mit Schwertes Schneide. ואת הכוהנים הכו לפי חרב:

Und die besten Frauen und die Kinder und ihr Vermögen, ומיטב הנשים והטף וחילם

ihr Silber und ihr Gold, nahmen sie gefangen und plünderten sie. כספם וזהבם שבו ויבזו

Sie hatten keinen Retter. ולא היה להם מושיע:

Die Juden in Fondi ואת היהודים אשר בפ"ונדי

nahmen sie mit ins Exil, denn sie kannten sie. הגלו עמהם כי הכירו.

Und ihre Beute und ihre Lösegeld nahmen sie ושללם ופדיון נפשם לקחו

und vier große Schiffe fanden sie unterwegs. וארבעה ספינות גדולות מצאו בדרך.

Die Seeleute ruderten um an Land zu kommen. ויחתרו המלחים ללכת אל היבשה

und ließen sie zurück, wie sie waren, ויניחון כאשר הן.

denn sie fürchteten כי יראו

Jon 1,13

um ihr Leben. לנפשם:
 Die Türken kamen hinein. ויבואו התורגמים אל קרבנה
 Da war niemand. והנה אין שם איש.
 Sie nahmen, was ihnen gefiel ויקחו הטוב בעיניהם
 und verbrannten sie mit Feuer וישרפון באש
 und gingen ihres Weges. וילכו לדרכם:
 Damals wankte **Kalabrien** אז נדדה קאלא"בריאה.
 und die Leute von **Neapel** schwitzten. יושבי נ"אפולי העיזו.
 Die Bewohner von **Messina** erschranken vor ihm, נבהלו מפניו יושבי מיס"ינה
 die Anführer von **Palermo** erfaßte Beben. אלופי פא"לירמו אחזמו רעד:
 Die Leute der Meere von **Genua** wankten, נמוגו אנשי ימי ג'ינוב"ה
 Entsetzen und Furcht fiel auf sie. נפל עליהם אימתה ופחד
 Sie flohen, auch wenn keiner verfolgte, וינוסו ואין רודף.
 den die Furcht vor Barbarossa war auf sie gefallen. כי נפל פחד בא"רבה רוס"ה עליהם.
 Sein Ruf ging in alle Welt. ויהי שומעו בכל הארץ:

Jes 10,31

869 Genua verstärkt seine Seebefestigung

In jenem Monat, **בחדש** ההוא
 d. i. der Monat Elul [5]294, (AM 5294/AD 1534) הוא חדש אלול רצ"ד
 befestigten die Herren von **Genua** die Stadtmauern חזקו בעלי ג'ינוב"ה חומות העיר
 und stellten Kupferkanonen ringsum. ושימו את אילי הנחשת סביב:
 Sie stellten Wächter auf den ganzen Tag und die ganze Nacht, ויצגו שומרים כל היום וכל הלילה
 denn Barbarossa wurde immer größer. כי האיש בא"רבה רוס"ה הולך וגדל
 Sein Ruf ging in alle Welt. ויהי שומעו בכל הארץ
 Furcht war auf sie gefallen. נפל פחדו עליהם:
 Sie sagten: ויאמרו
 Kommt, wir wollen uns eine feste Mauer bauen und Türme ringsum הבה נבנה לנו חומה בצורה ומגדלים סביב
 und wollen uns einen Namen machen ונעשה לנו שם
 sonst werden wir auf der ganzen Erdoberfläche verstreut. פן נפוץ על פני כל הארץ.
 So taten sie. ויעשו כן:
 Genua baute sich einen Ringwall ותבן ג'ינוב"ה מצור לה
 und sammelte Geld wie Staub. ותצבר כסף כעפר
 Sie wurden sehr hochmütig. ויגבה לבם מאד:

870 Haireddin Barbarossa nimmt Tunis 1534-08-16

Barbarossa fuhr nach Afrika **ובא"רבה** רוס"ה נסע אפריק"אתה.
 Er nahm Tunis ein, wie ein Mann ein *Ohrläppchen* nimmt. וילכוד את טוניס כקחת איש בדל אוזן
 Dort blieb er. וישב שם:
 Der König **Muley Hasan** und seine Söldner, ומו"לי חא"סין המלך ושכיריה
 die darin gewesen waren, wie ein Mastkalb, אשר היו בקרבה כעגל מרבק.
 flohen mit einander. Sie hielten nicht stand, נסו יחדיו לא עמדו
 denn der Tag ihres Unheils war über sie gekommen, כי יום אידם בא עליהם
 die Zeit ihrer Heimsuchung. עת פקודתם:
 Er ging in ein anderes Land. וילך אל ארץ אחרת.
 Der Kampf wurde heftig zwischen ihnen in jenem Jahr. ותהי המלחמה חזקה ביניהם בשנה ההיא:

Am 3,12

871 Andrea Doria fährt nach Messina und zurück nach Genua

Andrea Doria ging nach Messina. **ואנד"ריאה** דוריא"ה הלך אל מיס"ינה
 Nachdem er vorübergezogen war, אחרי עוברו
 zu sehen, was der Tag bringen würde, לראות מה ילד יום
 Kustode/Blatthüter ויחפז

Spr 27,1

וּיַחְפֹּז וַיָּשׁוּב גִּינוּב "אתה. eilte er zurück nach Genua.

לא ארכו לו שם הימים: Die Tage zogen sich ihm dort nicht in die Länge.

872 Tod Papst Clemens' VII. 1534-09-26

ויחלה האפיפיאור קלימ"ינטי Papst Clemens erkrankte

וימות בששה ועשרים יום und starb am sechsundzwanzigsten Tage

לחדש סיוט"ימרו des Monats September

ביום הכסא רצ"ה. am Neujahrstag [5]295. (AM 5295/AD 1535)

ויקברוהו בקברות האפיפיאורים: Sie begruben ihn in der Grablege der Päpste

ותלכנה אוניות המלך Die Schiffe des Königs gingen,

להוליך החשמנים לרומ"ה. die Kardinäle nach Rom zu holen.

ויבחרו בחשמן פירנ"סי Die wählten den Kardinal Farnese,

והוא רומ"י einen Römer.

ויקר' שמו פא"ולו השלישי עד יום מותו: Er nannte sich Paul III. bis zu seinem Todestage.

הוא בנה את חומת פלא"סינציאה הבצורה Er baute die befestigte Mauer der Piacenza

ויצב דלתיה und setzte ihre Türen ein

וינשא מאד: und wurde sehr erhöht.

873 Heraclius/Ercole folgt Alfonso als Herzog von Ferrara 1534-10-31

גם אלפ"ונשו דוכוס פירא"רה סגר יומו Auch Alfons, der Herzog von Ferrara beschloß seinen Tag

ביום האחרון לחדש אוט"וברי am letzten Tage des Monats Oktober.

ויבכוהו כל עם הארץ. Das ganze Volk des Landes beweinte ihn.

ויקברוהו בקברות הדוכוסות. Sie begruben ihn in der Grablege des Herzogtums.

ויבחרו באירק"וליש בנו הבכור: Sie wählten seinen erstgeborenen Sohn Ercole

וירכיבוהו ברחוב העיר und setzten ihn auf den Platz der Stadt

ויקראו לפניו und riefen vor ihm:

אברך. Avrech!

וישמח כל עם הארץ. Das ganze Volk des Landes freute sich.

ויהי להם לרועה כל הימים: Er wurde ihnen zum Hirten alle Tage.

Gn 41,43

874 Zuflucht für portugiesische Juden in Ferrara

ויתן את האנוסים, Er ließ die Gezwungenen,

הנסים מפורט"וגאל die aus Portugal flohen,

לשבת בארצו. in seinem Lande wohnen.

875 Transsilvanien/Siebenbürgen 1528 bis 1534

וילך יירו"לאמו לאס"קיטו Hieronymus Laski ging

אל סו"ליימאן התוגר zu dem Türken Suleiman

וישא חן בעיניו und erlangte Gunst in seinen Augen,

ויתנהו לואיב"ודה ומושל und der machte ihn zum Wojewoden und Herrscher

כט ג 29 iii Bogen/Heft 29, Lage 3

בכל הטרנסילבניה in ganz Transsilvanien.
 וילך מאתו בשלום: Er ging in Frieden von ihm.
 ויהי בשובו Als er zurückkam,
 ויאסרוהו הואיב"ודה יוא"ני band ihn der Wojewode **Johannes**
 ויתן עליו משמר: und setzte über ihn eine Wache.
 וישלח התוגר את לוא"יס גריטי איש ויניציאה Der Türke schickte den **Ludwig Gritti** aus Venedig,
 כי גדול לוא"יס בעיני התוגר. denn Ludwig war groß in den Augen des Türken.
 ושומעו הולך בכל המדינות Sein Ruf ging in alle Länder.
 ויגבה לבו מאד: Er wurde sehr hochmütig.
 וילך לוא"יס Ludwig ging
 וישם את ציב"אק הגמון וארא"נדינו und setzte **Cibak**, den Bischof von **Großwardein**,
 בבית הסוהר. ins Gefängnis
 ויורידהו בדם שאולה. und brachte ihn blutig in die Fragewelt hinab.
 ויחר לטרא"נסילבאניה מאד. Das ärgerte Transsilvanien sehr.
 ויקשרו עליו קשר וימיתוהו. Sie verschworen sich gegen ihn und töteten ihn
 ואת האנשים ההלכו אתו. und die Leute, die mit ihm gingen.
 ויחר אף התוגר עליהם: Da entbrannte der Zorn des Türken gegen sie.

1Kg 2,9

876 Der tunesische König bittet den Kaiser um Hilfe

וישלח מו"לי חאס"ין מלך טונ"יס מלאכים **Muley Hasan**, der König von Tunis, schickte Boten
 אל קא"רלו הקיסר לאמר: zum Kaiser, die sagten:
 הושיעני נא מפי בא"רבח רוס"ה. Bitte hilf mir aus dem Rachen des Barbarossa
 ומקרני התונר הצילני. und vor den Hörnern des Türken rette mich!
 והסגרתי אליך עיר ומלואה: und ich übergebe dir die Stadt samt Inhalt.
 בארצי תבנה מבצר כאשר ייטב לך. In meinem Lande kannst du eine Festung bauen, wie es dir gut dünkt
 והשגתי מאוצרותי בתוכו מאנשיך שומרים. und ich halte aus meinen Schätzen von deinen Leuten als Wächter
 ושמן יקרא עלינו. und dein Name soll über uns genannt werden
 והייתי לך לעבד מעלה מנחה כל הימים: und ich werde dein Diener, der Tribut bringt alle Tage.
 וייטב הדבר בעיניו. Das gefiel ihm,
 כי ירא denn er fürchtete,
 פן תצא אש מטונ"יס daß Feuer von Tunis ausgehe
 ותאכל את כל ערי הים und alle Städte am Meer
 הקרובות והרחוקות: nah und fern verzehren könnte.
 ויאסוף כשלשים אלף איש Er sammelte etwa dreißigtausend Mann, (30 000)
 עושי מלחמה בכח חיל. tüchtige Krieger,
 ספרדים. איטלקיים. ואשכנזים. Spanier und Deutsche
 ואלפים סוסים. וכלי מלחמה. und zweitausend Pferde und Waffen (2 000)
 ועפר השריפה. ובר ולחם ומזון לרוב: und Schießpulver und Getreide und Brot und Nahrung in Menge.
 ויורידם הימה באוניות. Sie schifften sich ein und stachen in See
 בספרד. ואיטא"ליאה. in Spanien und Italien
 ויתן להם צידה לדרך: und er gab ihnen Vorrat für den Weg.

גס Kustode/Blatthüter

876b Portugal unter den Helfenden

גם מלך פורטוגאל מלא את ידו. Auch der König von Portugal füllte seine Hand
 וישלח גם הוא ספינות אל הקיסר ואנשי חיל. und schickte ebenfalls Schiffe zum Kaiser und Soldaten,
 ואין כושל במחניו: kein Strauchelnder war in seinen Lagern.
 ותהיינה הספינות אשר הלכו מספרד. Die Schiffe, die von Spanien abfuhren,
 שלש מאות קטנות עם גדולות: waren dreihundert, kleine und große,
 מלבד מאה ספינות אשר הלכו מאיט"אליאה. abgesehen von hundert Schiffen, die aus Italien abfuhren.
 לא נראה כזה בימי טונ"ס Solches gab es nicht in den Meeren von Tunis
 מאז היתה לגוי: seit es einem Volk angehört.

Ex 9,24

877 Haireddin Barbarossa betreibt Aufklärung

ובא"רבה רוס"ה שמר את הדבר. Barbarossa achtete auf die Sache,
 כי הגד הוגד לו denn ihm wurde alles erzählt,
 כל הנעשה באיט"אליאה וספרד was in Italien und Spanien geschah
 דבר יום ביומו: Tag für Tag.
 ויאסוף גם הוא Auch er sammelte
 גם חיל גם פרשים ערביים לרוב. Soldaten und arabische Reiter in Menge
 מלבד ששת אלפים תוגרמים, außer sechstausend Türken,
 אנשי חיל אשר הביא: Soldaten, die er holte.
 ותהי להם הלילה למשמר Und die Nacht wurde ihnen zur Wache
 והיום למלאכה: und der Tag zur Arbeit.
 ויהיו לו כששת אלפי איש שבויים. Er hatte etwa sechstausend Mann Gefangene,
 עושים הפירות סביב: die ringsum Gräben anlegten.
 ויבן בגו"ליטה. מצור ודיק מעשה חושב. In Goulette baute er Wall und Graben, durchdachtes Werk,
 לירוא באבנים ובחצים ובאילים המנגחים: zu schießen mit Steinen und mit Pfeilen und mit den Kanonen.
 ויצא שמו למרחוק. Sein Ruf ging in die Ferne,
 כי הפליא גם הוא להעזר עד כי חזק: denn auch er half sich wundersam, so daß er sehr stark war.

Neh 4,16b

878 Kaiserliche Flotte sammelt sich 1535/5295

ותצאנה ספינות הקיסר מג'נוב"ה Die Schiffe des Kaisers gingen von Genua
 ושאר ערי איט"אליאה und den anderen Städten Italiens
 בתחלת חדש אפר"ל רצ"ה am Anfang des Montags April [5]295 – (AM 5295/AD 1535)
 בשנת חמש ושלשים וחמש מאות ואלף: im Jahre fünfunddreißigundfünfhunderttausend ab.
 על השוליים: 1535 Randnotiz: 1535
 ותלכנה אל סארד"יניאה. Sie gingen nach Sardinien.
 ויהי המאר"קז דיל ואס"טו להם לראש: Der Markgraf de l'Vasto wurde ihr Haupt.
 וישבו שם עד בא הקיסר. Sie blieben dort bis der Kaiser kam.
 ותקצר נפש העם בדרך. Und das Volk wurde unterwegs ungeduldig,
 כי הים היה הולך וסוער: denn das Meer stürmte immer mehr.
 וילך אנד"ריאה דוריא"ה אל בארצ"ללונה Andrea Doria ging nach Barcelona,
 להשתחוות אל dem Kaiser

Nm 21,4

הקיסר zu huldigen.
 וישב שם כחדש ימים. Er blieb dort etwa einen vollen Monat,
 עד האסף כל יתר האוניות bis der ganze Rest der Schiffe versammelt war
 ואנשי הצבא ההולכים אתם: und die Kriegsleute, die mit ihnen gingen.

879 Muslime nehmen u. a. Louis Prisinda gefangen

ותבאנה אוניות הישמעאלים Die Schiffe der Ismaeliten kamen
 בימי ג'ינוב"ה in die Meere von Genua,
 לראות את ערות הארץ. die Blöße des Landes zu sehen
 וישבו שבי. und machten Gefangene
 וישבו אל ארצם: und kehrten in ihr Land zurück.
 גם האיש לוא"יס פריס"ינדה Auch der Mann **Louis Prisinda**
 אשר סבב הברית der den Bund vermittelt hatte
 בין הקיסר ובין מלך ט'וניס zwischen dem Kaiser und dem König von Tunis
 נלכד בשחיתותם wurde durch ihre Verdorbenheit gefangen,
 כי מכרוהו הישמעאלים ההלכו אתו. denn die Ismaeliten, die mit ihm gingen,
 לב"ארבה רוס"ה. hatten ihn an Barbarossa verkauft.
 ויתן אותו במשמר: Der setzte ihn unter Bewachung.

880 Florentiner bitten den Kaiser die Herrschaft der Medici zu zügeln

ויבקשו רבים משרי פלורין"ציאה Viele von den Fürsten von **Florenz** baten
 מאת הקיסר den Kaiser
 אחרי מות קלימ"ינטי. nach dem Tode des Clemens,
 להסיר עול אליס"אנדרו די מיד"יצי מעליהם: das Joch des **Alessandro de Medici** von ihnen zu nehmen,
 אשר שפך דמם כמים. der ihr Blut wie Wasser vergoß,
 וישתר עליהם. und sich über ihnen aufspielte,
 אשר לא כדת הברית. und wie es nicht dem Bund entsprach,
 אשר כרתו אתם: den sie mit ihnen geschlossen hatten.
 וגם מהקרובים אליו וממשפחתם Auch von den ihm Nahestehenden und von ihren Familien
 בקשו הדבר הזה. baten welche darum.
 ולא יכלו דברו לשלום: und konnten mit ihm nicht zum Frieden reden.
 וילכו לדבר אל הקיסר בהיותו בבארצ"לונה. Sie gingen, mit dem Kaiser zu sprechen, als er in **Barcelona** war
 ולבקש מלפניו על העיר und vor ihm wegen der Stadt zu bitten,
 אשר היתה למס עד היום הזה: die zur Vasallin geworden war bis zu diesem Tage.
 ויאמר אליהם. Er sagte zu ihnen:
 אלכה ואשובה Ich will gehen und zurückkehren
 ואשר ישים האלדים בפי und was G'tt in meinen Mund legen wird,
 אותו אשמור לדבר: werde ich hüten, um es auszusprechen.
 ויסע גם החשמן איפו"ליטו די מיד"יצי Auch der Kardinal **Ippolito de Medici** brach auf,
 ללכת לדבר אל הקיסר zu gehen, mit dem Kaiser zu sprechen
 ולבקש מלפניו על עמו: und vor ihm für sein Volk zu bitten.
 ויהי בהיותו בא"יטרי ויחלה וימות. Als er in **Itri** war, erkrankte und starb er,
 כי השקוהו סם המות den sie gaben ihm tödliches Gift zu trinken
 בדבר אליס"אנדרו הדוכס. auf das Wort des Herzogs **Alessandro**,
 על אשר מלאו לבו ללכת: weil sie sein Herz bewegt hatten, zu gehen.

Ps 79,3

Gn 37,4

Nm 22,38

881 Aufbruch der kaiserlichen Flotte

וירדו הקיסר ואנד"ריאה דור"יאה Der Kaiser und Andrea Doria
 ומיטב שרי und die Elite der Fürsten
 ספרד Kustode/Blatthüter

Spaniens, ספרד.
 die ihr Herz bewogen hatte zu gehen, אשר נדבם לבם ללכת.
 schifften sich ein und stachen in See הימה באוניות.
 am Ende des dritten Monats בסוף החדש השלישי:
 und gingen nach Sardinien hinüber. וילכו אל עבר סארד"יניא.
 Sie kamen nach Cagliari am dreizehnten Tage ויבואו לקא"ליארי בשלשה עשר יום
 des Monats Juni, das ist der vierte Monat. לחדש יוניא"ו הוא החדש הרביעי:
 Sie fanden dort die Schiffe Italiens. וימצאו שם ספינות איטא"ליאה
 Der Markgraf de l'Vasto, וילך המא"רקז דיל וא"סטו
 der Heerführer des Kaisers ging, ihm zu huldigen שר צבא הקיס' להשתחו' לפניו
 und mit ihm dort zu sprechen. ולדבר אתו שם:
 Das Meer und das Land bebte ותבקע הים והיבשה
 vom Klang der Kanonen und der Lärmtrompeten. לקול האילים המנגחים וחצוצרות התרועה.
 Sie freuten sich gemeinsam an jenem Tage. וישמחו יחדיו ביום ההוא:
 Die Leute brachen von dort auf ויסעו משם האנשים.
 und gingen in die Meere von Tunis am fünfzehnten desselben. וילכו לימי טונ"יס בחמשה עשר בו.
 Und der Klang wurde in Tunis gehört. והקול נשמע בטונ"יס
 Die Erde bebte, ותרעש הארץ.
 denn Furcht vor dem Kaiser war auf sie gefallen. כי נפל פחד הקיסר עליהם:

1Kg 1,40

1Kg 1,40

882 Der 66jährige Haireddin Barbarossa ermuntert seine Leute

Barbarossa ritt durch die Straßen der Stadt וירכב בא"רבה רוס"ה ברחובות קריה.
 und sprach zum Herzen der Leute der Stadt וידבר על לב אנשי העיר
 und seiner Heerführer. ושרי צבאותיו.
 Da lebte ihr Geist auf. ותחי רוחם:
 Denn er war weise und ein Kriegsheld כי חכם היה ואיש גבור חיל.
 im Kampf zur Wasser und zu Lande. במלחמות הים והיבשה:
 Er war sechsundsechzig Jahre alt. והוא בן ששים ושש שנים.
 Und seine Auge war nicht davor verschlossen, all das zu sehen. Jes 44,18
 Der Anfang seiner Herrschaft ותהיינה ראשית ממלכתו
 waren zwei Galeeren. שתי אוניות משוטטות.
 DER NAME war mit ihm. ויהי יי' אתו:
 Er war erfolgreich ויהי איש מצליח
 und robust, ופרא אדם.
 Sein Hand war an Allem, und die Hand Aller an ihm bis heute, Gn 16,12
 da die Sterne seiner Himmel zurückgewichen waren. כי נסוגו אחור ככבי שמי
 Aber er wußte es nicht. והוא לא ידע:

Gn 45,27

Gn 39,2

Gn 16,12

883 Belagerung von Goulette

Und am sechzehnten ebendes Monats ובששה עשר יום לחדש בו
 gingen der Kaiser und seine Leute an Land in Porto Farina עלו הקיסר ואנשיו היבשה בפו"רטו פא"רינה
 und schlugen ihre Zelte am Wasserturm ויטו אוהליהם במגדל המים
 bei Goulette auf. אשר אצל הגו"ליטה.
 Kein Hund leckte nach ihnen seine Zunge. ולא חרץ להם כלב את לשונו:
 Seine Verständigen sagten zu ihm: ויאמרו לו נבונים
 Es ist besser für uns, um Goulette zuerst zu kämpfen, טוב לנו להלחם בגו"ליטה בראשונה
 als zur Stadt zu gehen. מלכת העירה.

(Ex 11,7)

Sonst haben wir den Kampf vorn und hinten.
 So bedrängten sie es etwa einen ganzen Monat.
 Die Türken und Araber zogen zu ihnen heraus,
 die leichten Reiter Tag um Tag,
 leicht wie der Leoparden und stärker als Löwen.
 Sie kämpften mit ihnen Tag für Tag.
 Die Leute des Kaisers legten ringsum Gräben an.
 Und sie konnten sie nicht überwinden,
 denn sie jagten seine Schritte, so daß er nicht gehen konnte.
 Die Türken in Goulette
 warfen große Steine auf das Lager des Kaisers
 und auf seine Schiffe,
 tags und nachts alle jene Tage,
 bis daß sie des Werfens müde wurden,
 und sie verdarben von ihnen nur sehr Wenige
 entsprechend der Übermacht der Batterien,
 bei ihrer geringen Kenntnis
 oder weil sie vom Himmel kämpften,
 versagten ihre Augen das Sehen.

mAv 5,20/24

Klg 4,18

Ri 5,20

884 Kaiserliche stellen Kanonen auf

Die Leute des Kaisers schafften von den Schiffen
 siebzig Kanonen von den besten Kupferkanonen,
 die sie mitgebracht hatten
 und bauten auch selbst einen Wall bei Goulette,
 und bedrängten es.
 So kam Goulette in Bedrängnis.

885 Erfolgreicher Ausfall aus Goulette

Da kam aus Goulette etwa sechshundert Türken,
 alles Männer,
 am dreiundzwanzigsten Tage des vierten Monats
 und fielen über den Ort her,
 wo der Conti aus Sarno sein Zelt aufgeschlagen hatte,
 und die italienischen Männer, die bei ihm waren
 und erschlugen und zerschlugen sie.
 Da flohen sie wie vor dem Schwert,
 hielten nicht an,
 denn DER NAME stieß sie fort.
 Da blieb der Conti und etwa sechzig Mann bei ihm. (60)
 Seine Hände trafen sie ungefesselt.
 Da mißhandelten sie ihn
 und hieben ihm den Kopf ab
 und nahmen ihn mit sich.
 Sie kehrten in die Festung froh und wohlgemut zurück
 mit einer Fahne, die sie erbeutet hatten.
 Von ihnen wurden nur

Jer 46,15b

מתי Kustode/Blatthüter

eine Anzahl Leute vermißt
und zwei waren lebend gefangen worden.
מתי מספר.
ושנים נתפשו חיים:

886 Zweiter Ausfall aus Goulette

Sie kamen wieder heraus am fünfundzwanzigsten desselben
am Mittag in der Tageshitze.
Sie fielen über den Ort der Spanier her
und die schließen müde und durstig
und ihre Seele war umhüllt.
Sie schlugen von ihnen etwa sechshundert Mann
mit Schwertes Schneide,
denn die Türken sind ein Volk, das den Tod verachtet.
Die Spanier waren zu jener Zeit mit Blindheit geschlagen
vom stürmischen Wind und dem Sand des Meeres,
der in ihre Gesichter wehte.
Da wandten sie den Rücken und nicht das Gesicht
und fielen erschlagen zu Boden.
ויוסיפו עוד לצאת בחמשה ועשרים בו
בצהורי' כחום היום:
ויפלו אל מקום הספרדים
והנם ישנים יעפים גם צמאים
ונפשם בהם תתעטף:
ויכו מהם כשש מאות איש
לפי חרב.
כי התגורמים עם חרף נפשו למות הוא:
ויכו הספרדים בסנורים בעת ההיא.
מרוח הסערה וחול הים
אשר הפריח אל פניהם.
ויתנו עורף ולא פנים
ויפלו חללים ארצה:

Ri 5,18

887 Begegnung zwischen dem Kaiser und dem tunesischen König

Muley Hasan, der König von Tunis, kam in das Lager
am dreißigsten Tage desselben
mit dreihundert Mann. (300)
Der Kaiser schickte ihm entgegen
die besten der Fürsten, die dort waren.
Sie ehrten ihn sehr.
Er huldigte dem Kaiser erdwärts.
Er flehte ihn an und sagte:
Ich kannte dich mit Namen,
und du hast dieser Nachricht weit übertroffen.
Denn wie einen Engel G'ttes, so ist mein Herr, der Kaiser.
Und einem König wie dir gefällt es nicht,
sein Königreich und Städte und Häuser zu erobern,
denn die Herzen der Könige des Erdbodens sind nicht wie ich.
Sie neigen sich heute deinem Ruf und dienen dir.
Aber ich will nicht wie einer von ihnen sein,
den Boden deiner Füße zu lecken alle Tage.
Darum bitte ich von dir, mein Herr Kaiser, nichts
und prüfe nichts Kleines oder Großes,
ich will dir nur mit der Einfalt meines Herzens dienen,
und du magst mir Güte erweisen,
denn wie der Mann ist seine Stärke.
Der Kaiser erwiderte und sagte:
Fürchte dich nicht und dein Herz werde nicht weich,
denn auch ich habe ein Königsherz wie du.
Wie dein Volk ist mein Volk an diesem Tage.
Ich will dir
ויבא מו"לי חא"סין מלך ט'וניס אל המחנה.
בשלשים יום בו
וכשלש מאות איש עמו:
וישלח הקיסר לקראתו
מיטב השרים ההיו שם.
ויכבדוהו מאד:
וישתחו אל הקיסר ארצה.
ויתחנן לו לאמר
ידעתיך בשם
והוספת על השמועה מאד:
כי כמלאך אלדים כן אדני הקיסר.
ואין חפץ למלך כמוך היום.
לכבוש ממלכתו ועיירות ובתים
כי אין לבות מלכי האדמה כמוני.
יטו אל משמעתך היום ויעבדוך:
ואנכי לא אהיה כאחד מהם
ללחך עפר רגליך כל הימים:
לכן לא אשאל ממך אדני הקיסר
ולא אנסה גדולה או קטנה
רק אעבודך בתום לבבי
ואתה תעשה עמדי חסד
כי כאיש גבורתו
ויען הקיסר ויאמר
אל תירא ולבבך אל ירך.
כי גם לי לב מלך כמוך.
כעמך עמי היום הזה.
אטה אתך

Ri 8,21

Güte erweisen und die in deine Stellung zurückbringen.
 Nur der Thron soll größer sein. Gn 41,40b
 חסד ואשיבך על כנך.
 רק הכסא יגדל:
 Der Kaiser sprach noch weiter zu ihm
 gute und tröstliche Worte,
 denn sein Erbarmen regte sich gegen ihn.
 כי נכמרו רחמיו עליו:
 Er ging von seinem Angesicht fort.
 ויביאוהו האהלה אשר נטה לו הקיסר
 Sie brachten ihn in das Zelt, das ihm der Kaiser aufgeschlagen hatte.
 וישם עליו משמר:
 Er setzte über ihn eine Wache.
 וארוחתו ארוחת תמיד.
 Sein Mahl erhielt er pünktlich.
 נתנה לו מאת הקיסר.
 Es wurde ihm vom Kaiser gegeben
 כל ימי היותו שם:
 alle Tage, die er dort war.
 ויתן לו הקיסר כסף וזהב.
 Der Kaiser gab ihm Silber und Gold.
 ויחלקם אל שלש מאות האיש
 Er verteilte es an die dreihundert Mann,
 אשר באו אתו:
 die mit ihm gekommen waren.

888 Der tunesische König wirbt für Unterwerfung unter den Kaiser

Und zu dem Rest seiner arabischen Leute und Fürsten,
 die ihm nicht anhängen, schickte er die Worte:
 Barbarossa soll euch nicht verführen
 indem er Abwegiges über den Kaiser redet,
 denn sein Herz ist völlig bei uns.
 Mich wird er in meine Stellung zurückbringen.
 Und jeder wird seinen G'tt nach seinem Willen suchen.
 Denn wie das Trinken nach der Bestimmung: keiner nötigt,
 so gründete mich der Kaiser
 und was von seinen Lippen gegangen, ändert er nicht.
 Nur sein Thron soll größer sein als meiner. Gn 41,40b
 ואיש על מקומו יבא בשלום:
 Und jeder soll wohlbehalten an seinen Ort kommen.

889 Dritter Ausfall aus Goulette

Die Türken fielen wieder über den Ort der Spanier her
 am vierten Tage des Monats Juli
 und versetzten ihnen einen schweren Schlag.
 Sie nahmen eine Fahne
 und auch ihr Heerführer **Louis Mendes**
 wurde mit Schwertes Schneide geschlagen.
 sie verfolgten sie
 und kehrten nach Goulette zurück.
 Die Erde bebte vor dem Klang der Kanonen.
 die sie bei ihrer Rückkehr wohlgemut abfeuerten.
 Sie hängten die Fahnen auf die Mauer
 und ihrem Kopf zu Boden gewandt.
 Das wurde den Unbeschnittenen zur Schmach.

890 Beschuß von Goulette

Die Fürsten des Kaisers stellten die Kanonen
 rings um Goulette auf
 am vierzehnten Tage
 Kustode/Blatthüter
 וישימו שרי הקיסר את האילים המנגחים
 סביב לגו"ליטה.
 בארבעה עשר יום
 לחדש

des fünften Monats לחדש החמישי:
 und schütteten gegen es eine Batterie וישפכו אליה סוללה
 und schlugen seine Mauern vom Morgen bis zum Mittag. ויכו חומותיה מהבוקר ועד הצהרים.
 Die Erde bebte von ihrem Klang. יתבקע הארץ לקולם:
 Auch die großen und kleinen Schiffe גם האוניות הגדולות והקטנות
 füllten ihre Hand מלאו את ידם
 und schleuderten Stein auf es vom Osten und vom Westen. וידו אבן בה ממזרח וממערב.
 Das Meer und das Land bebte ותרעש הים והיבשה
 und die Mauern bebten ויתגעשו חומותיה.
 Die Last des Rauches stieg himmelwärts. ויעל משאת העשן השמימה:
 Die Sonne sammelte ihren Glanz ein והשמש אסף נגהו:
 Auch die Türken füllten ihre Hand Mal um Mal. גם התורגמים מלאו את ידם כפעם בפעם
 Auch sie richteten mit den Schiffen einen großen Schlag an. ויכו גם הם בספינות מכה רבה:
 Von ihren Schiffen schossen auch sie Schleudersteine in Menge ומספינותיהם השליכו גם הם אבני קלע לרוב.
 auf das Lager der Unbeschnittenen. אל מחנה הערלים
 An jenem Tage starb eine große Menge. וימות ביום ההוא עם רב:

1Kg 1,40,

1Kg 1,40,

Jos 8,20

891 Erstürmung von Goulette

Die Leute des Kaisers zogen aus dem Lager ויצאו אנשי הקיסר מן המחנה.
 bevor die Kanonen vollends zu Fall gebracht hatten בטרם כלות האילים להפיל
 und bevor sie die Lärm-Trompeten hörten. ובטרם שמעם חצוצרות התרועה:
 Sie kamen Goulette nahe, ויקרבו אל הגו"ליטה.
 leicht wie Leoparden und stärker als Löwen. קלים כנמרים. ומאירות גברו:
 Sie stiegen auf seine Mauern und brachen es auf. ויעלו חומותיה ויבקעוה.
 Die Türken hatten keine Gelegenheit zum Widerstand ולא היה לתוגרמי' תקומה
 und wandten den Rücken, ויתנו עורף.
 denn die Furcht der Batterien war auf sie gefallen. כי נפל פחד הסוללות עליהם:
 Der Verschuß ihres Herzens brach. ויקרע סגור לבם.
 Sie kämpften nicht wie sonst. לא נלחמו כפעם בפעם
 Sie ließen Goulette zurück, wie es war, ויניחו הגו"ליטה כאשר היא.
 und flohen schmachlich nach Tunis. וינוסו אל ט'וניס בחרפה
 Die Unbeschnittenen schlugen zu jener Zeit ויכו העולים בעת ההיא
 alle, die hinterherhinkten. כל הנחשלים אחריהם.
 Sie ließen niemanden am Leben. לא החיו כל נשמה:
 Von den Türken fielen ויפלו מהתוגרמים
 etwa sechshundert Mann in jener Metzelei. כש מאות איש במגפה ההיא:
 Auch von den Unbeschnittenen גם מהערלים
 wurden in ihrer Verdorbenheit gefangen, נלכדו בשחיתותם
 denn sie kämpften mit Ränken. כי בתחבולה נלחמו.
 Sie gaben Feuer an das Pulver ויתנו אש בעפר השרפה
 das fraß, die zuerst hinaufgestiegen waren. ותאכל את אשר עלו ראשונה.
 Ihr Gestank stieg himmelwärts. ותעל באשם השמימה:

mAv 5,20/24

892 Entsatzversuch aus Tunis, Rückzug nach Tunis

Barbarossa zog aus, als sie kämpften, ויצא בא"רבה רוס"ה בהלחמם
 ihnen zu Hilfe zu kommen להיות להם לעזרה.
 und zehntausend Mann mit ihm. ועשרת אלפים איש עמו:

וירא Er sah,
 כי ברחו אנשי הג'וליטה daß die Leute von Goulette flohen,
 אשר היו כשלשת אלפי איש. die etwa dreitausend Mann waren.
 וישוב העירה ט'וניס Da kehrte er in die Stadt Tunis zurück
 ודלתות העיר סגרו. und schloß die Tore der Stadt,
 ויתחזקו שם: und sie verschanzten sich dort.
 ושלוש מאות אילי הנחושת Und dreihundert Kupferkanonen
 הניחו שמה התוגרמים. hatten die Türken dort zurückgelassen
 ובגדים וכלים לרוב. und Gewänder und Geräte in Menge.
 והיו לאנשי הקיסר בעת ההיא: Die Leute des Kaisers waren in jener Zeit
 ושמונים ושלוש ספינות משוטטות achtzigunddrei Galeeren (83)
 ולא הצליחו רובן למלאכה und die Mehrheit taugte nicht zur Aufgabe,
 ויציתו מהן אש und sie steckten sie in Band,
 לא חמל עינם עליהן: Ihr Auge hatte kein Mitleid mit ihnen.
 היום ההוא היה חושך לבא"רבה ר'וסה Jener Tag war Dunkel für Barbarossa,
 כי נסוגו אחור כוכבי שמיים. da die Sterne seiner Himmel zurückgewichen waren,
 והוא לא ידע: und er es nicht wußte.

893 Die Einnahme von Tunis durch Kaiser Karl V.

ויהי לימים עוד ששה Nach weiteren sechs Tagen
 והקיסר הקריב מחנהו העירה nahte der Kaiser und sein Lager der Stadt
 וששה מהאילים המנגחים: und sechs von den Kanonen.
 וימצאו שם באר מים. Sie fanden dort eine Wasserquelle.
 ויצא העם לשתות Das Volk ging hinaus, zu trinken,
 ולא הניחו השוטרים aber die Amtleute ließen sie nicht,
 פן יקראם אסון: damit ihnen kein Unglück geschehe.
 ויצא לקראתם חאר"אדין הוא בא"רבה ר'וסה Haireddin, d. i. Barbarossa, zog ihnen entgegen
 בעם כבד וביד חזקה: mit gewaltigem Volk und starker Hand. Nm 20,20
 וילחם עמהם עם אילי הנחושת Er kämpfte mit ihnen mit den Kupferkanonen
 ובחצים ובקשת. und mit Pfeilen und Bogen.
 ולא קרב זה אל זה כל היום ההוא: Keiner nahte dem anderen jenen ganzen Tag.
 ולא יכלו עמוד אנשי בא"רבה ר'וסה Aber die Leute des Barbarossa konnten nicht standhalten
 לרובי הסוללות der Menge der Batterien
 ויתנו עורף und wandten den Rücken
 וישובו אחור. und kehrten zurück.
 והעיר ט'וניס נבוכה. und die Stadt Tunis war bestürzt. Est 3,15b
 ושלושה מהאילים הניחו שם בחפזם. Und drei von den Kanonen ließen sie dort in ihrer Hast zurück.
 ויקחו הערלים Die Unbeschnittenen nahmen sie
 ואת התוגרמי הנשארו שם und die übrigen Türken dort
 הכו רוכבי הסוסים לפי חרב: schlugen die Reiter mit Schwertes Schneide.

894 Die Kaiserlichen pausieren

וילן שם הקיסר כי בא השמש Der Kaiser übernachtete dort, weil die Sonne unterging
 ולא רדף אחריהם כי עיפו und verfolgte sie nicht, weil sie ermüdet waren,
 ענה הדרך כחם. der Weg hatte ihre Kraft verbraucht.
 קצה נפשם בצמא Ihre Seele war vor Durst ausgelaugt.
 ולולי נלחם בהם בא"רבה ר'וסה Und wenn nicht Barbarossa gegen sie kämpfte,
 לא נשאר מהם שריד ופליט: wäre von ihnen kein Überlebender und Entronnener geblieben,
 כי לא היה לערלים כח denn die Unbeschnittenen hatten keine Kraft,
 לעמוד על רגלם auf ihrem Fuß zu stehen,
 קצו die meisten waren
 רובם Kustode/Blatthüter

ihres Lebens verdrossen. רובם בחייהם:
 Und von dem DER NAME war all das, ומי' היו כל אלה
 über Tunis eine Zeit der Heimsuchung zu bringen, להביא על ט'וניס עת פקודתה.
 und Ihm sind Taten bereitet. כי לו נתכנו עלילות:

Jos 11,20

1Sm 2,3

895 Gefangenenbefreiung in der Stadt

Da verwirrten sich die Gedanken von Barbarossa, **אזין** בא"רבה ר"וסה רעיונוהי יבהלוניה
 und seine Glieder schlotterten. וארכבתיה דא לדא נקשן:
 Vor dem Morgen ויהי לפנות בוקר
 ging er aus, die Leute der Stadt und des Heeres zu sehen ויצא לראות באנשי העיר והצבא.
 und zu tun, was in ihrem Herzen ist. ואת אשר בלבם לעשות:
 Und dem über seinem Hause gabe er Folgendes auf: ולאשר על ביתו צוה לאמר
 Stell dich auf und bereite dir die Gewänder התיצב והכן לך את בגדי
 und die Geräte der Kamele, ואת כלי על הגמלים.
 denn ich weiß nicht, *was der Tag bringen wird.* כי לא ידעתי מה ילד יום.
 Als er auszog, ויהי אך יצא יצא
 gab DER NAME Furcht in das Herz der Hüter der Festung, ויתן י' מורך בלב שומרי המצודה
 die sagen: לאמר
 Er flieht, בורח הוא:
 und wir, was bleibt denn, als zu fallen in die Hand unserer Feinde ונחנו מה כי נשאר לנפול ביד אויבינו.
 und zum Gelächter und Ruhm ולהיות ללעג וקלס
 in den Ländern dieser Unbeschnittenen, die unser Böses suchen. בארצות הערלים האלה מבקשי רעתנו.
 Dann ziehen sie aus, auch sie, halten nicht stand ויצאו גם הם לא עמדו.
 und lassen die Festung zurück, wie sie ist, ויניחו את המצודה כאשר היא
 wenn sie um ihr Leben fürchten. כי יראו לנפשם:
 Sie nach zwischen den Mauern, עודם בין החומות.
 da richtete DER NAME dem Barbarossa das Böse auf ויקם י' לבא"רבה ר"וסה את הרעה
 aus seinem Hause. מתוך ביתו:
 Einer von seinen Dienern ging, וילך אחד מעבדיו
 der Christ gewesen war und seine Religion gewechselt hatte, והוא נוצרי שהמיר דתו.
 zum Gefängnis, אל בית הסוהר.
 dem Ort, da die Unbeschnittenen, מקום אשר הערלים
 die Gefangenen seiner Herrschaften gefangen waren. אסירי אדוניו אסורים שם:
 Er brach die eisernen Riegel. ובריחי ברזל גדע:
 Er sagte zu den Gefangenen: ויאמר לאסורים
 Geht, gürtet Waffen, צאו חגרו כלי מלחמה
 warum zögert ihr! למה תתמהמהו
 Euere Brüder, die Leute des Kaisers ואחיכם אנשי הקיסר
 nehmen Aufstellung zum Tor hin. שות שתו השערה
 und die Wächter flohen והשומרים ברחו למו
 und waren, als wären sie nicht dagewesen. והיו כלא היו:
 Sie verließen das Gefängnis ויוציאם מבית כלא.
 und kämpften mit den Türken, וילחמו עם התורגמים
 die nicht hörten auf die Stimme ihrer Brüder אשר לא שמעו בקול אחיהם
 bei den Hölzern und bei den Steinen. בעצים ובאבנים.
 denn es waren nicht Schild und Speer bei ihnen כי לא נמצא אתם מגן ורומח
 und und sie ließen sie fliehen vor ihnen ויבריחום מפניהם.
 und die Tore der Festung schlossen sie. ודלתי המצודה סגרו:

Spr 27,1

Jes 22,7

896 Verbindung zu den Angreifern draußen

ויעלו על החומות Sie stiegen auf die Mauer
 ויתנו אות und gaben ein Zeichen
 ויקראו und riefen:
 יחי הקיסר Es lebe der Kaiser!
 וירימו נס על החומה: Sie richteten ein Feldzeichen auf der Mauer auf.
 וירוף בא"רבה ר"וסה Barbarossa lief,
 בשומעו את השמועה הרעה הזאת. als er diese böse Nachricht hörte,
 וידבר על לבם und sprach zu ihrem Herzen.
 ולא אבו שמוע Aber sie wollten nicht hören.
 ויחרפוהו מעל החומה. Sie schmähten ihn von der Mauer herab.
 וידו אבן בו: Sie schleuderten Stein auf ihn.
 ויאחוז בזקנו Er griff nach seinem Bart,
 בראותו als er sah,
 כי מן שמים נלחמו daß sie vom Himmel gegen ihn kämpften
 וכי המלחמה אליו מבית ומחוץ. und daß der Kampf gegen ihn von drinnen und draußen war. Ri 5,20
 ויצעק זעקה גדולה ומרה: Er schrie einen heftigen und bitteren Schrei.
 ויצא מתוך העיר עם כל מחנהו. Er kam aus der Stadt mit seinem ganzen Lager.
 ולא ידע הקיסר Und der Kaiser wußte nicht,
 כי בורח הוא: daß er floh.
 וילך למסעיו העירה ב"ונה. Er ging auf seinen Stationen zur Stadt Bona.
 ומשם הלך אל עיר מלכותו אלג'יר. Und von dort ging er zu seiner Königsstadt Algier.
 אל חמש עשרה ספינותיו אשר היו לו שם: zu seinen fünfzehn Schiffen, die er dort hatte.
 וירדפו אחריו ספינות הקיסר Die Schiffe des Kaisers verfolgten ihn,
 ולא מצאוהו. fanden ihn aber nicht.
 גם בעיר לא נמצא משתין בקיר auch in der Stadt fand sich keine männliche Person,
 כי נפל פחד הערלים עליהם den die Furcht vor den Unbeschnittenen war auf sie gefallen,
 וימלטו ההרה: und sie retteten sich ins Gebirge.

897 Plünderung von Tunis

וישלח הקיסר מאנשיו אל המצודה. Der Kaiser schickte von seinen Leuten zur Festung
 והשבויים יצאו ברכוש גדול: und die Gefangenen kamen mit großem Gut heraus.
 ושאר אנשי הצבא Die übrigen Kriegsleute
 העמיד עד חצי היום פתח שער העיר. stellte er bis zum Mittag an die Öffnung des Stadtttores,
 עד ראותו מה יעשה בה: bis er sähe, was darin geschehe.
 וינוסו רבים מיושבי העיר דרך המדבר. Viele von den Bewohnern der Stadt flohen in die Wüste,
 בראותם als sie sahen,
 כי כלתה אליהם הרעה: daß das Böse über sie beschlossen war 1Sm 20,7.9.17
 וימותו רבים בצמא Viele starben an Durst
 ורבים הכו הרודפים אחריהם לפי חרב und viele schlugen die Verfolger mit Schwertes Schneide.
 ולא חמלו על איש ואשה: Sie hatten kein Mitleid mit Mann oder Frau.
 ויתן הקיסר ביום המר ההוא. Der Kaiser ließ an jenem bitteren Tage,
 הוא יום אחד ועשרים לחדש יול'יאן dem einundzwanzigsten des Montas Juli,
 את ט'וניס העיר לשלל: die Stadt Tunis plündern.
 ויחלקו שללה בקרבה. Sie teilten die Beute in ihr.
 והנשים נשכבו. Die Frauen wurden vergewaltigt.
 ותצא חצי העיר בגולה: Die halbe Stadt ging ins Exil.
 ובבית תפלתם הרגו האשכנזים Und in ihrem Gebetshaus töteten die Deutschen
 ואבד כששת אלף נפש אדם und es gingen etwa sechstausend Menschenleben zugrunde,
 טף ונשים Kinder und Frauen (6 000)
 לא חמל Kustode/Blatthüter

Ihr Auge hatte kein Mitleid mit ihnen,
denn sie sind grausam.
Ihr Schwert fraß Fleisch
und ihre Pfeile wurden von Blut trunken.

898 Schicksale der Juden, einige kommen nach Neapel und Genua

Auch die Juden, die in Menge dort waren,
flohen teilweise in die Wüste
und wurden teilweise am Tage des Zornes des DER NAME
mit Schwertes Schneide geschlagen
und gingen teilweise gefangen vor dem Dränger.
Sie verkauften sie als Sklaven und Sklavinnen
an den vier Zipfeln der Erde.
Und in Neapel und in Genua wuchsen die Gemeinden
um etwa hundertundfünfzig Personen. (150)
Gedenke ihrer, DER NAME, mein G'tt, zum Guten!

Klg 1,5

899 Ende der Plünderung, Restitution des tunesischen Königs

Die Bestimmung von Seiten des Kaisers wurde in Tunis erlassen
am dreiundzwanzigsten darin,
daß alle Kriegsleute hinausgehen sollten.
So taten sie.
Der Kaiser setzte
den **Muley Hasan** zum König ein, wie zuvor.
Er wurde sein Vasall alle Tage.
Goulette allein wurde in die Hand des Kaisers gegeben.
Er legte etwa zweitausend Spanier als Besatzung hinein
kampfgeübte Schwerträger.
Die blieben dort.

900 Freiheit und Gefangenschaft, Aufräumen

An jenem Tage zogen die gefangenen Unbeschnittenen
die dort waren, mit erhobener Hand aus.
Und von dene Bewohnern der Stadt
gingen manche in Gefangenschaft vor dem Dränger,
abgesehen von der Menge der Erschlagenen,
die drinnen und draußen gefallen waren.
Ihr Schrei stieg himmelwärts.
Der König wies an,
und sie reinigten die Stadt.
Denn sie war Vorüberziehenden versperrt
wegen des Blutes von Erschlagenem und Gefangenem.
Auch von den Leuten des Kaisers starben sie in sehr großer Menge
in jenem Kampf,
denn viele fraß das Schwert
und viele vernichtete die Zeit
durch Hunger und durch Durst und durch Krankheiten,
die sie nicht

901 Heimreise des Kaisers

Der Kaiser brach von dort auf mit seinen Schiffen. **ויסע** משם הקיסר עם ספינותיו
 Er kam nach Messina **ויבא אל מסיינה**
 am dreißigsten Tage des Monats Oktober. (AM 5296/AD 1535-10-30) **בשלשים יום לחדש אוט"וברי.**
 Die Großen der Stadt zogen ihm entgegen **ויצאו גדולי העיר לקראתו**
 und ehrten ihn sehr. **ויכבדוהו מאד:**
 Die Geistlichen des Königreiches zogen ihm entgegen **ויצאו לקראתו כומרי המלכות.**
 und brachten ihn in die Stadt. **ויביאוהו העירה**
 Das Land bebte vom Klang der Kanonen. **ותרעש הארץ לקול האלים המנגחים:**
 Er unternahm es, **ויואל לשלוח**
 den Andrea Doria nach Afrika zu schicken, **את אנדר"יאה דור"יאה לאפ"ריקה**
 in die Metropole der Barberei, **עיר ואם בבארב"אריאה**
 sie dem König von Tunis zurückzugeben, **להשיבה אל מלך ט"וניס.**
 denn ihr Gebiet ist es, und zu ihrem Gebiet wird es gerechnet. **כי גבולה היא ומארצה תחשב:**
 Der Mann ging **וילך האיש**
 und konnte nichts tun, beim Tosen des Meeres und seinem Toben **ולא יכול עשות מאומה לזעף הים והמונו**
 und kehrte zurück. **וישוב אחור:**
 Er schickte ihn nach **Utica** in Sirte **וישלחהו לאוט"יקה היא ביס"ירטה**
 denn das allein war dem Barbarossa geblieben **כי היא לבדה נשארה לב"ארבה רוס"ה**
 von dem ganzen Gebiet jenes Reiches. **מכל חבל המלכות ההוא.**
 Auch der Sohn des Königs von Tunis ging gegen es **גם בן מלך ט"וניס הלך עליה**
 mit gewaltigem Volk und starker Hand. **בעם כבד וביד חזקה:**
 Die Türken sahen, **ויראו התוגרמים**
 daß ihre Kraft nicht zum Himmel reicht, **כי אין לאל ידם**
 sie zu retten. **להצילה.**
 Sie schlossen es ein mit der Kraft des Sohnes des Königs, **ויסגירוהו ביד בן המלך**
 denn ihn hatte sie gewählt, **כי בו בחרו**
 statt daß sie sie gegeben hätten **מתתם אותם**
 in die Hand jener unbeschnittenen Fleisches. **ביד ערלי הבשר ההם**
 Die Christen kehrten in ihr Land zurück. **וישובו הנוצרים אל ארצם:**

1Kg 1,40

Nm 20,20

902 Haireddin Barbarossa nimmt Rache in Menorca

Barbarossa nahm seine Rache **וינקום** בא"רבה רוס"ה את נקמתו.
 als er nach **Algier** zurückkehrte **בשובו אלג'יר"ה**
 und seine Rechte wirkte. **ומשפטיו עשה:**
 Er ging gegen die Insel **Menorca** **וילך על האי מנור"יקה.**
 zu einem ruhigen und vertrauensvollen Volk mit List. **אל עם שוקט ובוטח בעורמה:**
 Und das Volk, das darin vertrauensvoll saß, **והעם אשר בקרבה יושבים לבטח**
 nahm er ein, **וילכדנה**
 und belegt jede Stadt der Leute mit dem Bann. **ויחרם כל עיר מתים:**
 Und die Besten der Frauen und Kinder nahmen sie gefangen. **ומיטב הנשים והטף שבו**
 Sie raubten alles, was ihre Seele begehrte **ויבזו ככל אשר אותה נפשם.**
 und den Rest schlugen sie mit Schwertes Schneide. **והשאר הכו לפי חרב.**
 Sie hatten keinen Retter. **ולא היה להם מושיע:**
 Sie nahmen die ganze Gefangenschaft und das Gut **ויקחו את השבי ואת המלקוח.**
 und gingen **וילכו**
 Kustode/Blatthüter **לדרכם**

Ri 18,27

ihren Weg nach Algier. לדרכם אלג'יר"ה
 Dort blieben sie. וישבו שם:
 Die Eilboten gingen getrieben zum Kaiser הרצים יצאו דחופים אל הקיסר
 und sagten: לאמר
 so und so tat Barbarossa. כדבר הזה עשה בא"רבה רוס"ה
 Das ärgerte ihn sehr. ויחר אליו מאד:
 Auch an den Soldaten, die nach Italien zurückgekehrt waren, גם באנשי החיל השבים לאיטא"ליאה
 war die Hand des DER NAME, היתה יד יי
 sie zu verwirren und sie zugrunde zu richten. לחומם ולאבדם:
 Viele von ihnen starben auf den Schiffen an den Krankheiten, וימותו מהם רבים בספינות בתחלואים
 die DER NAME auf sie legte durch Mangel an Allem. אשר חלה יי בהם מחוסר כל:
 Und siebenhundert Deutsche ושבע מאות אשכנזים
 und etwa zweihundert Italiener וכמאתים איטלקיים
 sanken wie Blei in gewaltigen Wassern, צללו כעופרת במים אדירים.
 denn DER NAME führte das Meer mit einem starken Ostwind כי נהג יי את הים ברוח קדים עזה.
 Er läßt sie wanken wie Betrunkenen ויניעם כשכור
 und ihre Weisheit verschlang er. וחכמתם בלע.
 Das Schiff scheiterte. והאוניה נשברה.
 Und von ihnen wurden nur dreißig Mann gerettet. ולא נצלו מהם כי אם כשלשים איש:
 Die besten Kanonen, die sie in Goulette genommen hatten, ומיטב האילים אשר לקחו בגו"ליטה
 waren auf jenem Schiff. היו בספינה ההיא.
 Sie sanken in die Tiefen wie ein Stein וירדו במצולות כמו אבן.
 im achten Monat, בחדש השמיני
 das ist der Monat Marcheschwan הוא חדש מרחשון
 296 kleiner Zählung. רצ"ו לפ"ק:

Est 3,15a

Ex 15,10

Ex 14,21

Ex 15,5

903 Aussterben der Sforzi 1535

Am Ende jenes Monats erkrankte בסוף החדש ההוא חלה
 Francesco Sforza, der Herzog von Mailand, פרא"נציסקו ספור"צה דוכוס מ"לאן
 an seiner Krankheit, an der er starb. את חוליו אשר מת בו.
 Er wurde zu seinen Leuten versammelt. ויאסוף אל עמיו:
 Mit ihm hörten auf, gingen zu ende die Sforzi, ובו ספו תמו הס'פורציסקי
 von ihnen blieb kein Thronerbe. לא נשאר מהם יורש עזר.
 Die Herrschaft bleib bei dem Kaiser in jener Zeit וישאר האדנות אל הקיסר בעת ההיא:

904 Der Kaiser kommt nach Neapel 1535-11-30

Der Kaiser brach auf ויסע הקיסר ממיס"ינה
 und kam mit seinen Schiffen nach Neapel ויבא עם ספינותיו לנא"פולי
 am dreißigsten des Monats November. בשלשים לחדש נוב"מר:
 Die Fürsten der Stadt zogen ihm entgegen ויצאו לקראתו שרי העיר
 und ehrten ihn ויבבדוהו
 und brachten ihn in die Stadt. ויביאוהו העירה
 Das Meer und das Land bebten vom Klang der Kanonen ותרעש הים והיבשה לקול האילים.
 und der Trommeln und der Lärm-Trompeten. והתופים וחצוצרות התרועה:
 Er kam in die Festung. ויבא אל המצודה
 Das ganze Volk des Landes freute sich וישמח כל עם הארץ.
 Sie riefen mit lauter Stimme: ויקראו בקול גדול
 Es lebe der Kaiser auf ewig! יחי הקיסר לעולם:

1Kg 1,40

905 Exilierte Florentiner werden beim Kaiser vorstellig

Die Leute, die aus Florenz vertrieben worden waren,
 gingen zum Kaiser,
 als er noch in Neapel war im zehnten Monat.
 Das waren etwa zweihundert Mann.
 Sie riefen vor ihm: Weh!
 Wegen dessen, was Herzog Alessandro getan hatte.
 Denn er beherrschte sie wie es nicht recht war,
 so führte er sich auf.
 Ihr Blut vergoß er wie Wasser.
 Er hatte sich eine Festung gebaut.
 In seinem Herzen war er übermütig und sagte:
Wer holt mich hinab auf den Boden!
 Sie beten ihn,
 die Räte von Florenz wiederzubringen wie früher
 und ihre Richter wie vorher,
 wie er gelobt hatte, zu tun.
 Auch Herzog Alessandro ging dorthin
 und die Leute, die den Streit führten, stellten sich auf
 vor dem Kaiser.
 Er sprach zu ihrem Herzen in jener Zeit
 und sagte zu,
 sie zurückzubringen, jeden zu seinem Erbgut.
 Nur daß er Herzog ihr Haupt sein solle.
 Aber sie hörten nicht auf seine Stimme
 und sagten:
 Sind wir denn hierher gekommen,
 zu erfahren, wie wir dem Herzog dienen sollen?
 Denn die Sache ist soundso.
 Sie sahen,
 daß ihm Munde des Kaisers nicht nach ihrem Willen war.
 Da gingen sie von ihm und zogen ihres Weges.

Nm 16,13

Ps 79,3

Ob 3

906 Brautwerbung des Alessandro de' Medici

Der Herzog Alessandro de' Medici
 ging täglich, der Tochter des Kaisers zu huldigen.
 Sie vergnügten sich dort.
 Sie ist die Frau,
 die der Kaiser dem Papst Clemens gelobt hatte,
 dem Alessandro zur Frau zu geben.

907 Heirat des Alessandro de' Medici

Der Kaiser gab sie ihm zur Frau in jenen Tagen
 Er lag bei ihr
 und veranstaltete ein großes Fest.
 Nach weiteren Tagen
 brach Alessandro von dort auf
 und kehrte fröhlich in sein Land zurück.
 Kustode/Blatthüter

908 Franz I. verbündet sich mit Haireddin Barbarossa

ויהי שלום בין פראנצ'ישקו מלך צרפת Zwischen dem französischen König **Franz** und
 ובין באר"בה רוס"ה Barbarossa war Frieden.
 ויכרתו ברית שניהם: Die beiden schlossen einen Bund.
 וישלח מלאכים אל פראנצ'ישקו Er schickte Boten zu Franz
 ותישבנה ספינותיו במארש"ליאה עד שובם. und seine Schiffe lagen in Marseille bis zu ihrer Rückkehr.
 וילכו אל ארצם: Sie gingen in ihr Land.
 מאלג'יר נסע חאר"אדין תוגרמה. Von Algier brach Haireddin, in die Türkei auf.
 ויקבלהו סוליימ"אן בשמחה Suleiman empfing ihn froh
 ויעשהו שר צבאו: und machte ihn zu seinem Heerführer.

909 Verrat und Sturz des Ibrahim Pascha

וסו"ליימאן גדל את אברה"ים באש"ה היוני Suleiman machte den Griechen Ibrahim Pascha,
 צורר היהודים den Bedränger der Juden, groß
 וינשאהו מעל כל השרים אשר אתו: und erhob ihn über alle Fürsten, die bei ihm waren.
 ויתנשא בלבבו לאמר Da überhob sich sein Herz und er sagte:
 אני אמלוך Ich werde regieren!
 ויהיו דבריו עם הקיסר. Er sprach sich ab mit dem Kaiser
 ויחרוש על אדונו רעה: und sann gegen seine Herrschaften Böses.
 ויודע הדבר Die Sache wurde bekannt.
 ויגידו למלך אחרי שובו Sie erzählten es dem König, nachdem er zurückgekehrt war,
 מהכות את חיל הסופ"י. die Streitmacht des Safawi zu schlagen.
 ויבוקש הדבר Die Sache wurde untersucht.
 וימצא. Und es fand sich,
 ויחר לשו"ליימאן מאד Das ärgerte den Suleiman sehr.
 וחמתו בערה בו: Sein Grimm loderte gegen ihn.
 ויצו המלך Der König wies an
 בחמשה עשר יום לחדש ואדר רצ"ו. am fünfzehnten Tage des Monats Zusatzadar 296,
 בשנת שש ושלישים וחמש וחמש מאות ואלף. im Jahr sechunddreißigundfünfhundertundtausend
 על השוליים: 1536 Randnotiz: 1536 (AM 5296/AD 1536-03-08)
 ויורידוהו בדם שאולה: und sie brachten ihn blutig in die Fragewelt hinab.
 ליהודים היתה אורה ושמחה. Die Juden hatten Licht und Freude,
 כי צורר היה מבטן denn er war ihr Bedränger vom Mutterleibe an
 ובקש לעקור את הכל. und war bestrebt gewesen, alle auszurotten,
 לולי יי' שהיה לנו: Wäre nicht DER NAME bei uns gewesen,
 ומשמים נלחמו לו denn vom Himmel kämpften sie gegen ihn
 ויפול ארצה und er fiel zu Boden.
 צדיק הוא יי': Gerecht ist DER NAME!

Est 2,23

1Kg 2,9

Est 8,16

Ps 124,1f

Ri 5,20

Klg 1,18

910 Reformation in Genf und Bern
(fälschlich) als lutherisch bezeichnet

ותפשע ג'ניברא בדוכוס שאב"ויה Genf fiel vom Herzog von **Savoyen** ab
 ובדת האפיפיאור und von der Religion des Papstes.
 נטו גם הם אח' הלוט"ירי Auch sie wandten sich den **Lutherischen** zu,
 כאשר עשו אנשי איברנ"ה בעת ההיא: wie es die Leute von **Bern** taten zu jener Zeit.
 ויתצו את בתי הקדשים Sie rissen die Heiligtümer ab,
 אשר קטרו שמה הכומרים. in denen die Geistlichen räucherten,
 כי קצה נפשם בעבודה ההיא. denn ihre Seele war jenes Kultes überdrüssig.
 וישלח עליה הדוכוס אנשים Der Herzog schickte gegen es Leute

zur Heeresaufstellung. לצבא.
 Auch sie sammelten Soldaten. ויאספו גם הם אנשי חיל
 Die Fürsten von **Bern** ויהיו שרי איבירנה
 und der König halfen ihnen. והמלך להם לעזרה:
 Sie schwächten die Leute des Herzogs mit Schwertes Schneide. ויחלישו את אנשי הדוכוס לפי חרב.
 Die Übrigen kehrten beschämt nach Italien zurück. וישבו הנשארים לאיטא"ליאה בחרפה.
 Der König und die Fürsten von **Bern** ויקחו המלך ושרי איב"רנה.
 nahmen alle Städte des Herzogs, את כל ערי הדוכוס
 die er jenseits der Berge gehabt hatte, in jener Zeit. אשר לו מעבר להרים בימים ההם:

911 Franz I. gegen Karl III. von Savoyen, Karl V. unterstützt Letzteren

Der König sammelte wieder eine große Streitmacht, ויאסוף עוד המלך חיל גדול
 Reiter und Fußvolk פרשים ואיש רגלי
 und schickte sie nach Italien וישלחם לאיטא"ליאה
 im Frühlingsmonat. בחדש האביב:
 Die Furcht vor ihm fiel auf die Völker. ויפול פחדו על כל העמים
 Alle Bewohner des Landes wankten vor ihm. נמוגו מפניו כל יושבי הארץ.
 Monseigneur d'Annebault und **Montjean** ומונס"ניור דאניב"או ומ"ונטי יא"ן
 waren seine Heerführer in jener Zeit. שרי צבאותיו בעת ההיא:
 sie nahmen alle Städte Savoyens ויקחו את כל ערי הש"אבויה
 aus der Hand des Herzogs, מיד הדוכוס
 wie ein Mann ein *Ohrläppchen* nimmt. כקחת איש בדל אוזן:
 Auch seine Hauptstadt **Turin** nahmen sie גם את טור"ן עיר מלכותו לקחו
 und befestigten es ויחזקוה
 und sie gehört ihnen bis heute. ותהי להם עד היום הזה:
 Antonio de Leyva, ויצא לקראתם אנט"ויאו ליווא
 der Heerführer des Kaisers zog ihnen entgegen. שר צבא הקיסר
 Er lagerte am Flusse **Durance**. ויחן על הנהר ד"ורה.
 Seine Leute waren wenige in jener Zeit. ואנשיו מתי מספר בימים ההם:
 Nach weiteren Tagen ויהי לימים עוד
 schickten sie ihm וישלחו לו
 etwa achttausend Deutsche zu Hilfe. (8 000) בשמנת אלפים אשכנים לעזרה
 Sein Lager breitete sich sehr aus. ויפרוץ מחנהו מאד:

Am 3,12

912 Französische und kaiserliche Truppen nähern sich einander

Von **Turin** gingen die Franzosen bis **Vercelli** מטור"ין הלכו הצרפתי' עד וירצ"ילי
 und kehrten um, וישבו אחור
 denn der Papst wollte Frieden schließen כי בקש האפיפיאור להשלים
 durch den Kardinal Lorraine. על יד חשמן לור"ינה
 Da zögerten sie ויתמהמהו
 und taten nichts. ולא עשה מאומה:
 Die Führer der Heere des Kaisers gingen ihnen nach וילכו אחריהם שרי צבאות הקיסר
 und lagerten bei Turin. ויחנו אצל ט"ורין
 Sie waren nicht weit weg לא הרחיקו.
 und der Fluß dazwischen. והנהר בתוך.
 Sie blieben dort viele Tage. וישבו שם ימים רבים:

913 Der Kaiser beklagt sich bei Papst Paul über König Franz

Der Kaiser hörte die Nachricht von König Franz וישמע הקיסר את שמע פרא"נצישקו המלך
 und brach auch von Neapel auf im Frühlingsmonat. ויסע גם הוא מנא"פולי בחדש האביב
 Kustode/Blatthüter ויתקבצו

Viele und angesehene Fürsten versammelten sich bei ihm.
 sie kamen bis an die Tore von Rom
 und lagerten dort.
 Am Fünften Tage des Monats April
 kamen sie in die Stadt.
 Die Erde bebte vom Klang der Kanonen.
 Sie kamen bis zum Platz der Stadt.
 Der Papst **Paul** saß auf seinem Thron
 am Pfosten des Palastes ihres G'ttes.
 Der Papst kam herab, ihm entgegen
 und der Kaiser huldigte ihm
 und wollte ihm auf seinen Fuß küssen.
 Da huldigte ihm auch **Paul** erdwärts
 und umarmte ihn.
 Dann gingen beide in das Höhenheiligtum hinein
 und huldigten ihrem G'tt
 und kamen heraus
 und gingen zur Residenz
 und huldigten einander
 und gingen weg ins Innere.
 Der Kaiser blieb dort einige Tage.
 Es kam der Tag, da der Kaiser ein Wort sagte
 zu dem Papst und seinen Kardinälen, nämlich:
 Ihr habt gesehen, was ich in Tunis getan habe.
Denn ich eiferte gegen die Prahler.
 Und dieser König hindert mich daran,
 mich weiter
 dem Kampf gegen die Feinde unserer Religion zu widmen,
 wie es in meinem Herzen war.
 Mein G'tt richte heute zwischen mir und ihm,
 und gebe ihm nach seinen Wegen und nach der Frucht seiner Taten.
 Und jetzt will ich gehen und sehen,
 was aus seinen Träumen werden wird.
 Und G'tt tue, was in Seinen Augen gut ist.
 Paul und seine Kardinälen ehrten ihn
 und segneten ihn.
 Und er ging in Frieden von ihnen.

1Kg 1,40

1Sm 1,9

Ps 73,3a

Gn 37,20

914 Kaiserlicher Zug nach Siena, Florenz und Lucca

Er ging seine Stationen bis Siena
 und kam in die Stadt
 am dreiundzwanzigsten des zweiten Monats,
 das ist der Monat April.
 Die Fürsten der Stadt ehrten ihn sehr.
 Die Tage zogen sich ihm dort nicht in die Länge.
 Er brach von dort auf.
 und ging nach Florenz
 am achtundzwanzigsten desselben.
 Der Herzog und die Bewohner der Stadt ehrten ihn sehr.
 Das Land bebte

לקול האילים וחצוצרות התרועה: vom Klang der Kanonen und Lärm-Trompeten..
 ויסע משם וילך ללוק"ה. Er brach von dort auf und ging nach Lucca.
 ויצאו לקראתו טובי העיר Die Honoratioren der Stadt zogen ihm entgegen
 ויביאוהו העירה בשמחה. und brachten ihn fröhlich in die Stadt
 ביום השמיני לחדש מאיו. am achten Tage des Monats Mai.
 וישמח כל העם מאד: Die ganze Stadt freute sich sehr.

915 Heinrich VIII. trennt sich
 von Katharina von Aragon und Anne Boleyn

ויגרש אינר"יקו מלך אינגלא"טירה Der englische König Heinrich verstieß
 את אשתו קאטרינה מארא"גונה seine Frau Katharina von Aragon
 ויקח את אנה בו"לונניא לו לאשה: und nahm Anne Boleyn zur Frau.
 ויהי בהיותם בגרא"מאזי Als sie in Greenwich waren
 בחדש מא"יו שמחים וטובי לב. im Monat Mai, fröhlich und wohlgenut,
 ויעבור עליו רוח קנאה וישנאה: überkam ihn ein Geist der Eifersucht und er haßte sie.
 וילך מאתם ללונד"ריס עיר מלכותו. Er ging von ihnen in seine Hauptstadt London
 ויצו und wies an
 ויתנו את אחיה ואת מרעהו במשמר. und sie stellten ihren Bruder und seinen Gefährten unter Bewachung.
 וגם לגראמ"אזי שלח לאמר. Auch nach Greenwich schickte er die Worte:
 תנו אנ"ה המלכה במשמר. Stellt die Königin Anne unter Bewachung.
 ויעשו כן: So taten sie.
 ויחרד כל העם מאד: Das ganze Volk erzitterte sehr.
 ויהי לימים עוד Nach weiteren Tagen
 ויביאוהו ללונד"ריס brachten sie sie nach London
 ויעלוהו אל המצודה und führten sie hinauf zur Festung
 ויתנו עליה משמר: und stellten sie unter Bewachung.
 ויהי היום Es kam der Tag,
 ויסורו ראשם מעליהם da schlugen sie ihnen den Kopf ab.
 וימותו גם שלשתם ביום אחד. Sie starben alle drei an einem Tage.
 וחמת המלך שככה: Und der Grimm des Königs legte sich

Ex 19,16

Est 7,10 vgl. 2,1.

916 König Franz geht von Lyon nach Avignon

וישמעו שר צבא המלך כי בא הקיסר. Der Heerführer des Königs hörte, daß der Kaiser kam.
 וירכב על סוס Er setzte sich auf ein Pferd
 וילך לדבר למלך und ging, mit dem König zu sprechen.
 וימצאוהו בליא"ון. Er fand ihn in Lyon
 וידבר עמו שם: und sprach dort mit ihm.
 ויסע משם המלך וילך לאבינ"יון Der König brach von dort auf und ging nach Avignon
 וישב שם ימים רבים: und blieb dort viele Tage.

917 Der Kaiser geht von Lucca nach Asti, gegen Turin und Fossano

ויסע הקיסר מלוק"ה Der Kaiser brach von Lucca auf.
 ביום העשירי לחדש מאיו am zehnten Tage des Monats Mai
 וילך למסעיו und ging auf seinen Stationen
 עד אס"טי עיר קצה פיא"מונטי bis Asti, einer Stadt am Rande des Piemont
 וישב שם: und blieb dort.
 ויאסוף גם חיל גם פרשים. Er sammelte sowohl Heer als auch Reiter,
 ספרדים ואשכנזים ואיטלקיים. Spanier und Deutsche und Italiener.
 ויפרוץ מחנהו מאד. Sein Lager breitete sich sehr aus.
 ויצאו Sie gingen
 השדה Kustode/Blatthüter

השדה: auf das Feld.

Und die Franzosen sammelten sich in die befestigten Städte,
 denn sie konnten ihnen nicht standhalten,
 denn sie mehrten sich sehr.
 Die Leute des Kaisers bedrängten Turin.
 Und auch die Mauern von **Fossano** schlugen sie viele Tage.
 Dort in **Asti** berieten der Kaiser und seine Fürsten
 und schlossen einen Bund gegen den französischen König,
 mit ihm zu kämpfen zu Wasser und zu Lande.
 Seine Schiffe gingen hinüber zur Provence.
 Es waren die Tage der Erstlinge der Weinbeeren.

Nm 13,20

918 Mißlungener Aufstand in Tunis

Viele von den Leuten von **Tunis** zürnten ihrem König.
 sie schickten, den Türken zu sagen, sie in die Stadt zu bringen.
 Die Leute kamen
 und mit ihnen etwa zweitausend schwertschwingende Araber.
 Als sie kamen,
 waren vierhundert Araber von den Zeltbewohnern
 ausgebreitet auf dem Felde gegen Abend
 und ihre Frauen und ihre Kinder und ihre ganze Habe bei ihnen,
 sorglos sitzen.
 Sie riefen laut
 und fielen plötzlich über sie her.
 Da flohen die Araber ins Gebirge
 und ließen die Frauen und die Kinder und die Zelte,
 wie sie waren, zurück.
 Die wurden Gefangene vor dem Dränger.
 Ihr Schrei stieg himmelwärts.
 In der mittleren Wache sagten sie zueinander:
 Wohin bringen wir unsere Schmach
 und wie heben wir unser Gesicht
 morgen vor den Augen der Leute unseres Volkes?
 Jetzt soll unser Herz nicht weich sein,
 wir wollen den Tod dem Leben vorziehen,
 wir wollen über dieses Lager herfallen,
 und wenn G'tt uns leben läßt, wollen wir leben,
 und wenn er uns sterben läßt, wollen wir sterben,
 denn der Krieg gehört G'tt.
 Sie standen auf wie ein Mann
 und gingen an den Rand des Lagers.
 Da waren die fröhlich und sorglos,
 und sie erschlugen und zerschlugen sie
 und schwächten sie mit Schwertes Schneide.

Klg 1,5

2Chr 20,15

ויקחו את כל השלל מידם: Sie nahmen die gesamte Beute aus ihrer Hand
 ואת ראשי המתים במגפה und die Köpfe der Toten der Metzerei
 הביאו העירה על הגמלים בשמחה: brachten sie froh in die Stadt auf den Kamelen.
 אז בנו בט"וניס מגדל. Damals bauten sie in Tunis einen Turm.
 והיו ראשיהם לאבן ופניהם החוצה Ihre Köpfe dienten als Stein mit dem Gesicht nach außen
 לאות לבני מרי עד היום הזה: zum Zeichen für die Widerspenstigen bis zu diesem Tage.
 ואת האנשים שהיו בקושרים Und die Leute, die zu den Verschwörern gehörten,
 המית המלך ließ der König töten
 ובתיהם לארץ הפיל: und ihre Häuser ließ er einreißen.
 וישלח אל הקיסר אחד מעבדיו Er schickte einen seiner Diener zum Kaiser
 בהיותו באש"טי. als der in Asti war
 וישאל ממנו אנשי חיל. כי ירא לנפשו und erbat von ihm Soldaten, denn er fürchtete um sein Leben.
 ולא שמעו בקולו מפני מלחמות איטא"ליאה. Aber sie hörten nicht auf seine Stimme wegen der Kämpfe in Italien.
 וישוב העבד אל ארצו: Da kehrte der Diener in sein Land zurück.

919 Markgraf Francesco Saluzzo geht zu den Kaiserlichen über

ויסב פראנצ'ישקו מאר"קז שא"לוצי Francesco, der Markgraf von Saluzzo
 את לבו אחורנית wandte sein Herz nach rückwärts 1Kg 18,22
 ויתחזק בקיסר: und hielt sich an den Kaiser
 וימס לב הצרפתים Da schmolz das Herz der Franzosen dahin.
 ויהי למים: Es wurde zu Wasser. Jos 7,5b
 ויאמרו הצרפתים Die Franzosen sagten:
 נתנה ראש Wir wollen einen an die Spitze setzen Nm 14,4
 כי מכרנו הצר הלזה: denn dieser Bedränger hat uns verkauft
 והיתה נפשנו לשלל: und unser Leben wird zur Beute.
 ויסגרו את פוש"אן אל הקיסר Sie übergaben Fossano dem Kaiser
 ויכרתו להם ברית: und schlossen für sich einen Bund.
 וילכו Sie gingen
 ומיטב הסוסים הניחו שמה: und ließen die besten Pferde dort,
 כי כן התנו ביניהם: denn so hatten sie es miteinander ausbedungen.

921 Kämpfe in Piemont

ויבז הקיסר בעיניו Es war verächtlich in den Augen des Kaisers,
 לשלוח יד בטור"ין לבדה. an Turin allein Hand anzulegen. Est 3,6
 וישם אל המדבר פניו Er richtete sein Gesicht zur Wüste Nm 24,1
 ויעבור אל פרובינצ"יה und zog hinüber zur Provence
 בעם כבד וביד חזקה: mit gewaltigem Volk und starker Hand. Nm 20,20
 גם על טור"ין השיג מאנשי צבאותיו. Auch über Turin gingen welche von seinen Kriagsleuten
 והמא"רקז ממאר"יניאן שר צבאו. und sein Heerführer, der Markgraf von Marignano.
 ותהי המלחמה חזקה בפיא"מונטי בשנה ההיא: In jenem Jahr war der Kampf heftig in Piemont.

921b Kaiserliche Eroberung von Antibes

וילכו צבאות הקיסר Die Heere des Kaisers gingen
 אל גבולי פרובינצ"יאה in das Gebiet der Provence.
 וילחמו על אנט"יבו Sie kämpften gegen Antibes.
 ויפלו מהם ארצה כמאה וחמשים איש Etwa hundertundfünfzig Mann von ihnen fielen zu Boden (150)
 מלבד המוכים אשר היו לרוב: außer den Verwundeten, die es in Menge gab.
 גם מאנשי הספינות Auch von den Leuten der Schiffe,
 אשר הסבו עליה דרך הים. die es von der Meerseite umgaben,
 מתו starben welche
 במגפה Kustode/Blatthüter

in dieser Metzelei. במגפה ההיא:
 Denn die Leute der Stadt hatten ihre Hand gefüllt
 und schleudeten Steine auf sie. וידו אבן בס.
 Ihr Auge hatte kein Mitleid mit ihnen. לא חמל עינם עליהם:
 Nach weiteren Tagen ויהי לימים עוד
 übergaben sie es den Leuten des Kaisers, ויסגירוה אל אנשי הקיסר
 da das Böse über sie beschlossen war. כי כלתה אליהם הרעה.
 Ihr Leben hatten sie zur Beute. ותהי להם נפשם לשלל:

1Sm 20,7,9,17

922 Zug von Turin aus gegen eine ungenannte kleine Stadt

Von den Kriegsleuten in Turin ויצאו מאנשי הצבא אשר בט"ורין
 zogen welche zu einer kleinen Stadt, die ihnen nahe war אל עיר קטנה הקרובה אליהם.
 am dreizehnten Tage des Monats Juli, בשלשה עשר יום לחדש יו"ליאו
 das ist der fünfte Monat. הוא החדש החמישי.
 Sie fanden dort zweihundert Griechen, leichte Reiter. וימצאו שם מאתים יונים רוכבי הרכש.
 Sie nahmen sie wie einen Mann plötzlich ויקחום כאיש אחד פתאום.
 und jagten sie nackt aus der Stadt וריצום מתוך העיר ערומים
 und schämten sich nicht. ולא יתבוששו:

Gn 2,25

923 Kaiserliche verheeren das Gebiet um Mirandola

Der König Franz machte ויעש המלך פראנצ'ישקו
 den Conti Guido Rangon את הק"ונטי גויד"ו רא"גנון
 zu seinem Heerführer in Italien in jenen Tagen. שר צבאו באיטא"ליאה בימים ההם:
 Und der Conti Galeotto Pico, והק"ונטי גאליא"וטו פ"יקו
 und Monseigneur de Tis ומונס"נייור די ט"יס
 waren in Mirandola im Namen des Königs in jener Zeit. בתוך המירא"נדולה בשם המלך בעת ההיא:
 Der Conti Johannes Tomaso, וילך הק"ונטי יוא"ן טומ"אסו
 Sohn des Francesco Pico בן פראנצ'ישקו פ"יקו
 ging im Namen des Kaisers בשם הקיסר
 in das Gebiet von Mirandola בגבולי המירא"נדולה.
 und siebentausend Mann (7 000) ושבע אלפי איש
 und fünfhundert Mann Deutsche (500) וחמש מאות איש אשכנזים.
 und fünfhundert Italiener mit ihm. (500) וחמש מאות איטאלקיים עמו:
 Sie verbrannten vom Eingebachten ושרפו מגדיש
 bis zu dem auf dem Halm und zum Olivenhain ועד קמה ועד כרם זית.
 und blieben dort einige Tage. וישבו שם ימים אחדים:
 Sie brachen von dort auf und gingen nach Turin, ויסעו משם וילכו טור"ינה
 wo der Markgraf von Marignano lagerte. אשר המארק"יז ממארינ"ייאן חונה שם
 und sein Lager weitete sich sehr. ויפרוץ מחנהו מאד.

924 Französischer Beutezug

Marco Antonio de Cossano ging וילך מ"ארקו אנטוניא"ו די קוש"אן
 auf das Wort des Vertreters des Königs nach Savigliano, בדבר משנה המלך לשאב"ליאן
 denn sie hatten gehört, כי שמעו
 daß dort die Kupferkanonen waren, כי שם אילי הנחשת
 die sie in Fossano zurückgelassen hatten. אשר הניחו בפוש"אן.
 und tausendundfünf- ואלף וחמש

מאות איש עמו: hundred Mann mit ihm.
 וילחמו אליה Sie kämpften mit ihm,
 ולא יכלו לה. überwältigten es aber nicht.
 ויראו Sie sahen,
 והנה שם בית מלאה חניתות וכלי מלחמה. da war ein Haus voller Lanzen und Waffen.
 ויתנוה לשרפה מאכולת אש: Sie setzten es in Brand, ein Fressen des Feuers.
 וישלח המארק"י ממא"ריניאן אלפים איש Der Markgraf von Marignano schickte zweitausend Mann.
 ושימו להם מארב. Sie legten ihnen einen Hinterhalt.
 והם לא ידעו מאומה Und sie merkten nichts.
 ויהי בשובם טורני"ה Als sie nach Turin zurückkehrten,
 ויפלו עליה' פתאום fielen sie plötzlich über sie her
 ויערכו אתם מלחמה: und stellten sich ihnen zum Kampf.
 ויפלו אנשי המארק"י ממא"ריניאן Die Leute des Markgrafen fielen
 לפני אנשי המלך חללים ארצה. vor den Leuten des Königs erschlagen zu Boden.
 וגם מא"רקו שר הצבא נפל Auch Marco, der Heerführer, fiel
 שדוד במגפה ההיא: erbeutet in jener Metzelei.
 ויקחו אנשי המלך חמשה דגלים ביום ההוא. Die Leute des Königs nahmen fünf Fahnen an jenem Tage
 וישבו טורני"ה und kehrten nach Turin zurück,
 אך לא בשמחה doch nicht fröhlich,
 כי נפל שר צבאם ארצה: denn ihr Heerführer war zu Boden gefallen.

925 Franzosen hinterlassen den Kaiserlichen verbrannte Erde

וילך הקיסר למסעיו עד אזא"ש Der Kaiser ging auf seinen Stationen bis Aix,
 עיר ואם בפרוב"נציאה eine Metropole in der Provence.
 ותקצר נפש העם בדרך Das Volk wurde unterwegs ungeduldig.
 וימותו מאנשי לאלפים Von seinen Leuten starben sie zu tauenden
 ברעב ובצמא ובתחלואים. ובחוסר כל. an Hunger, an Durst und an Krankheiten und an jederlei Mangel.
 מעטים היו חללי חרב: Wenige waren vom Schwert erschlagen.
 ולא היתה קריה Es gab keine Stadt,
 אשר שגבה ממנו. die ihm versperrt war.
 כי נפל פחדו עליהם denn die Furcht vor ihm war auf sie gefallen.
 וינצלו הערים וינוסו טרם בואם. Die nutzten die Städte aus und flohen, bevor sie kamen.
 לא נשאר מאומה כי אם הערים החרבות. Nichts blieb, als wüste Städte.
 כי כן צוה להם מטעם המלך: Denn so war ihnen aufgegeben auf Befehl des Königs.

Nm 21,4

Dt 2,36

926 Franzosen lagern den Kaiserlichen gegenüber an der Rhone

ויצא פראנצ"ישקו המלך לקראתו König Franz zog ihm entgegen
 בעם כבד וביד חזקה: mit gewaltigem Volk und starker Hand.
 ויטו אהליהם מעבר לנהר רינ"ו: Sie schlugen ihre Zelte jenseits des Flußes Rhone auf.
 וישבו בא"ביניון וגבוליה כחדש ימים: Sie blieben in Avignon etwa einen ganzen Monat.

Nm 20,20

927 Der Tod des Dauphin Franz III. von der Bretagne 1536

ויחלה הבן הבכור אשר למלך. Der Erstgeborene des Königs erkrankte,
 כי השקהו כוס התרעלה אחד מעבדיו: denn einer seiner Diener gab ihm einen vergifteten Becher,
 וימות. und er starb.
 ויאסוף אל עמיו Er wurde zu seinem Volk versammelt.
 ויבך אותו אביו. Sein Vater beweinte ihn.
 ויגדל הכאב מאד Der Schmerz wurde sehr stark.
 מאנה Kustode/Blatthüter

Jes 51,17,22

מאנה הנחם נפשו: Seine Seele weigerte sich, sich trösten zu lassen.
 וימלוך בד"אלפינאטו Und sein zweiter Bruder Heinrich
 אינ"ריקו אחיו השני תחתיו: regierte die Dauphiné statt seiner.
 ואת בן הבליעל אשר מלאו לבו Und den Nichtsnutz, den sein Herz gefüllt hatte,
 לעשות כן das zu tun,
 הורידו בדם שאולה: brachten sie blutig in die Fragewelt hinab.

928 Tod des kaiserlichen Heerführers Antonio Leyva 1536

גם אנט"וניאו ליווא Auch Antonio Leyva,
 שר צבא הקיסר סגר את יומו der Heerführer des Kaisers schloß seine Tage
 בהיותם בא"זיאיש. als sie in Aix waren.
 ויתעצב הקיסר מאד: Der Kaiser betrübte sich sehr,
 כי כדבר איש האלדים denn wie das Wort eines G'ttesmannes
 היתה עצתו במלחמה בימים ההם: war seine Rat im Kampf in jenen Tagen

929 Rebellion in England

ויקצפו הק"ונוטי די אר"קו Der Conti von Arko
 והק"ונוטי די לינקא"שטו und der Conti von Lancaster
 במלכם מלך אינג"לאטירה. zürnten ihrem König, dem König von England.
 ויאספו אנשי חיל ופרשים Sie sammelten Soldaten und Reiter
 וילכו לקראתו: und zogen ihm entgegen.
 ויצא גם המלך השדה ביד חזקה. Auch der König zog zu Felde mit starker Hand.
 ויערכו מלחמה בחדש אגוש"ט Sie stellten sich zum Kampf im Monat August,
 הוא החדש הששי: das ist der sechste Monat.
 וינגפו אנשי המלך Die Leute des Königs wurden geschlagen
 ויפלו חללים ארצה. und fielen erschlagen zu Boden.
 והמלך נס ברגליו Der König floh zu Fuß.
 וישוב ללונד"ריס עיר מלכותו בחרפה: Er kehrte zu seiner Königsstadt London schmachlich zurück.

930 Während die Kaiserlichen Marseille belagern,
 versuchen die Franzosen vergeblich Genua zu nehmen

ויצורו אנשי הקיסר על מארס"יליאה Die Leute des Kaisers bedrängten Marseille,
 בהיותו באזא"יס als er in Aix war.
 ויכלו בהבל ימיהם Ihre Tage vergingen im Hauch.
 בימי' ההם באו אל המירא"נדולה In jenen Tagen kamen nach Mirandola
 הק"ונוטי גווידו ראגנ"ון der Conti Guido Rangon
 ואחד משרי צרפת. und einer von den Fürsten Frankreichs.
 וימצאו שם את האדון קא"ניינו גונזא"גה Sie fanden dort den Herrn Cagnino Gonzaga
 וציס"אר פר"אגוסו: und Caesar Fregoso.
 ויאספו אנשי חיל לרוב Sie sammelten Soldaten in Menge
 לבא בעזרת המלך dem König zu Hilfe zu kommen.
 ויתנו את שכרם. Sie gaben ihnen Lohn.
 ויסעו משם האנשים Die Leute brachen von dort auf.
 ויבואו עד שערי ג'ינוב"ה Sie kamen bis an die Tore von Genua
 כאשר ידאה הנשר wie der Adler gleitet
 ועמהם כעשרת אלפים איש und mit ihnen etwa zehntausend Mann (10 000)
 מלבד הפרשים: außer den Reitern.
 וילחמו אליה Sie kämpften gegen es
 בתשעה ועשרים יום לחדש אגוש"ט. am neunundzwanzigsten Tage des Monats August
 בליל in der Nacht

יום חמישי. des Donnerstags
 und überwältigten es nicht. ולא יכלו לה
 Ihre Hoffnung war enttäuscht worden. נכזבה תוחלתם:
 Sie schlossen nämlich seine Türen, כי סגרו דלתותיה
 verstärkten seine Mauern, חזקו חומותיה
 und in ihm etwa dreitausend Mann Fußvolk, ובתוכה כשלשת אלפי איש רגלי
 Deutsche und Italiener. אשכנזים ואיטלקיים
 Die retteten es aus ihrer Hand in jener Zeit. ויצילוה מידם בעת ההיא:

931 Züge in Piemont

Die Heere des Kaisers verfolgten sie, וירדפו אחריהם צבאות הקיסר
 um **Genua** zu helfen. להיות לגיני'ובה לעזרה.
 Ihr Herz schmolz dahin. וימס לבם
 Sie setzten einen an die Spitze ויתנו ראש
 und ließen von ihm ab ויעלו מעליה.
 und kehrten zurück. וישבו אחור:
 Sie gingen auf ihren Stationen nach Turin וילכו למסעיהם טו"רינה
 zogen über den Fluß **Tanaro** ויעברו את הנהר טא"נארו
 am vierten des Monats September. בארבעה לחדש סיט"מרי
 die Hand der Leute des Königs war stark in **Piemont** ותחזק יד אנשי המלך בפיא"מונטי
 in jenen Tagen. בימים ההם:
 Am Folgetage gingen sie nach Carignano. ויהי ממחרת וילכו לקאר"יניאן
 Der Conti **Guido** wies an ויצו הק"ונטי גווידו
 und sie kämpften gegen es, וילחמו אליה.
 und schütteten über es eine Batterie. וישפכו עליה סוללה:
 Sie sahen, daß ihre Kraft nicht zum Himmel reicht, ויראו כי אין לאל ידם
 es zu retten, להצילה.
 und gingen zu ihnen hinaus um Frieden. ויצאו אליהם לשלום.
 sie schlossen mit ihnen einen Bund ויכרתו להם ברית
 und gingen ihres Weges. וילכו לדרכם:
 Sie fanden dort etwa dreitausend Sēa Mehl. וימצאו שם כשלשת אלפים סאות קמח
 Sie schickten das nach Turin. וישלחוה טור"ינה
 Das ganze Volk des Landes freute sich, denn sie waren hungrig. וישמח כל עם הארץ כי רעבי' היו:
 Sie brachen von dort auf ויסעו משם
 und gingen nach **Carmagnola** וילכו לקראמ"יניולה
 und nahmen es ein וילכדוה
 und blieben dort. וישבו שם:

Jos 7,5b

Nm 14,4

932 Dominanz der Franzosen

Der Conti **Guido** gab den Kriagsleuten ihren Lohn. ויתן הק"ונטי גווידו לאנשי הצבא את שכרם
 Er ging nach **Pinerolo**, וילך פינא"רולה:
 und schickte von seinen Leuten nach **Chieri**. וישלח מאנשיו אל ק"יר
 Sie kamen wohlbehalten in die Stadt, ויבואו העירה בשלום.
 denn die Furcht vor ihnen war auf sie gefallen. כי נפל פחדו עליהם:
 Er schickte den Herrn **Caesar Fregoso**. וישלח את האדון ציזא"ר פר"אגוסו
 nach **Racconigi** לראק"וניס.
 und tausend Mann Fußvolk und zweihundert Reiter mit ihm. ואלף איש רגלי ומאתים פרשים עמו:
 In ihr waren sechs Fahnen Italiener in jener Zeit. ובתוכה ששה דגלי איטלקיים בעת ההיא:
 Sie kämpften mit ihm in der Morgenwache וילחמו אליה באשמורת הבוקר
 und nahmen es mit Gewalt. וילכדוה ביד חזקה.
 Viele fielen mit Schwertes Schneide. ויפלו רבים לפי חרב
 Kustode/Blatthüter ושרי

und die Heerführer wurden lebend gefangen.
 Er schickte auch nach Savigliano
 und nahmen es ein.
 Er legte eine Besatzung hinein.
 Aber die Leute des Kaisers gingen nicht zu ihnen hinaus,
 denn sie waren eine Anzahl Leute.
 Sie versammelten sich zu den befestigten Städten
 und waren dort still.

933 Franzosen im Bund mit Haireddin Barbarossa

Damals gingen die Diener des Königs
 mit zwölf Schiffen nach Algier
 und verbündeten sich mit sechs Schiffen Barbarossas,
 denn es war Frieden zwischen ihnen.
 Sie gingen nach Ibiza, der Salzinsel des Kaisers,
 und plünderten die offenen Städte
 und verbrannten sie mit Feuer.
 Die Stadt wurde aus ihrer Hand gerettet,
 wenn sie befestigt war.
 Sie brachen von dort auf
 und gingen nach Mallorca
 und verbrannten auch dort eine kleine Stadt
 und ihre ganze Kraft und ihre ganze Habe plünderten sie.
 Sie hatten keinen Retter.
 Auch über Barcelona gingen die Leute hin
 und verbrannten dort eine kleine Stadt
 und nahmen ihre Beute.
 Und zwei Schiffe Spaniens
 wurden in ihrer Verdorbenheit genommen.
 Das eine ging an die Türken,
 die sie verzehrten Teil um Teil.

934 Rückzug der Kaiserlichen aus der Provence

Der Kaiser und seine Fürsten kehrten aus der Provence zurück
 ohne Gewinn,
 da die Sterne seiner Himmel zurückgewichen waren.
 Als sie vorüberzogen,
 da war ein hoher Turm an der Augenöffnung,
 darin etwa zwölf Mann von den Leuten des Landes.
 Die schmähten den Kaiser und seine Leute
 und warfen Steine auf sei.
 Der Zorn des Kaisers entbrannte
 und er wies an und sie wendeten zu ihnen die Kanonen
 Sie nahmen sie und hängten sie an das Holz
 zum Zeichen den Widerspenstigen.

Gn 38,14

935 Der Kaiser in Genua, das Heer gegen Chieri

Der Kaiser kam nach Genua
 am elften Tage

des Monats Oktober 297,
im Jahre sechsenddreißigundfünfhundertundtausend.
Randnotiz: 1536 (AM 5297/AD 1536-10-11)
Er blieb dort etwa einen ganzen Monat.
Und der Rest der Entronnenen seiner Heere,
die übrig geblieben waren von Hunger und Durst
und den bösen Krankheiten, die DER NAME ihnen geschickt hatte,
zogen über die Berge
und gingen durch Albenga zum Piemont hinüber,
zu den Orten, wo die Heere des Königs lagerten.
Der Kampf wurde heftig zwischen ihnen in jener Zeit.
Während der Kaiser in Genua saß,
gingen seine Heere gegen Chieri.
Sie schlugen seine Mauern und brachten sie teilweise zum Einsturz.
Ihr Klang war von fern zu hören.
Sie hatten ihr Herz nicht gefüllt,
zu gehen, zu kämpfen gegen die Stadt.
Sie kehrten schmachvoll zurück.

936 Päpstlicher Vermittlungsversuch

Den Kardinal Trivulzio
schickte der Papst nach Frankreich,
zwischen ihnen Frieden zu stiften.
Aber der König wollte nicht auf seine Stimme hören,
denn seine Seele war ihm bitter gegen den Kaiser
und achtete nicht auf seine Worte.
Er kehrte zu seinen Herrschaften zurück
im neunten Monat.

937 Konfrontation in der Picardie und in Flandern

Der Kampf wurde heftig in der Picardie
auf das Wort des Kaisers.
Der König sah jeden tüchtigen Helden
und schickte sie dorthin zur Hilfe.
Auch er beeilte sich, zu gehen,
denn die Leute Flanderns hatten Aufstellung genommen
an seinen Grenzen.
Er wurde ihnen zum Retter.

Jes 22,7

938 Winterlager in Turin

Bei Alledem wandte sich sein Zorn nicht ab
und noch war seine Hand ausgestreckt in Italien
Er schickte sowohl Gefährt als auch Reiter.
die saßen in Turin und seinen Grenzen
bis zum Frühlingsmonat.

Jes 5,25

941 Französisch-osmanisches Bündnis

Es war Frieden zwischen König Franz
und Suleiman,
Kustode/Blatthüter

dem Türken. ויכרתו ברית שניהם
Die beiden schlossen einen Bund
und schickten jeder seinem Gefährten eine Gabe.
וישלחו איש לרעהו מנחה:

939 Verlustreiche Seereise

Der Kaiser stach in See mit Schiffen
am fünfzehnten Tage des Monats November
am Donnerstag. (AM 5297/AD 1536-11-15)
וירד הקיסר הימה באוניות
בחמשה עשר יום לחדש נובמ"רי
ביום הרביעי.
Er ging in sein Land.
ושלש מאוניותיו הגדולות צללו כעופרת.
Drei von seinen großen Schiffen sanken wie Blei.
Auf ihnen starb eine große Menge
והפרדים
außer den Pferden und den Maultieren,
die der Kaiser hatte
אשר היו לקיסר
und seine Fürsten auf ihnen.
ושריו עליהן:

940 Franzosen überfallen Casale 1536-11

Der Kaiser gab Montferrat
dem Herzog von Mantua,
denn dessen Frau Margareta hatte das Erbrecht.
Er brach aus Genua auf auf das Wort des Kaisers
am siebzehnten Tage des neunten Monats,
das war Freitag, (AM 5297/AD 1536-11-17)
um nach Casale zu gehen,
denn das Haupt von Montferrat ist es.
Er ging auf seinen Stationen bis San Salvator.
und nächtigte dort jene Nacht
und schickte Leute vor sich her,
Casale zu instruieren.
Sie lagerten dort.
Johannes Wilhelm Viandro,
ein nichtsnutziger Mann, ging
und rief den Monseigneur de Brion,
den Heerführer des Königs,
und brachten ihn nach Casale im Dunkel der Nacht
des zweiundzwanzigsten darin. (AM 5297/AD 1536-11-22)
Die ganze Stadt erregte sich über sie.
sie ließen die Juden plündern
und die Leute des Herzogs wurden gefangen
einen Moment wurden ihre Zelte ausgeraubt.

Rut 1,19

941b Kaiserliche erobern Casale von den Franzosen zurück 1536-11

Der Markgraf de l'Vasto,
der Heerführer des Kaisers hörte das.
Er wurde zehr zornig.
Er stand in Asti in jener Zeit.
Er sammelte sein Lager.
Er beeilte sich, nach Casale zu kommen.
Er kam zur Festung
Die Franzosen hörten das.
Sie bauten ringsum
i 31 א לא Bogen/Heft 31, Lage 1

sie einen Wall. לה דיק
 und verschanzten sich dort. ויתחזקו שם:
 Die Spanier kamen aus der Festung ויצאו הספרדים מן המצודה
 und kämpften mit ihnen in der Stadt. וילחמו אתם בתוך העיר.
 Die Franzosen fielen vor ihnen von Schwertes Schneide. ויפלו הצרפתים לפנים לפי חרב.
 Die Stadt Casale war bestürzt. והעיר קאז"אל נבוכה.
 G'tt gab es in ihre Hand. ויסגירנה האלדים בידם
 Sie ließen es plündern. ויתנוה לשלל
 Die Männer und die Frauen wurden gefangen genommen. והאנשי והנשים נתפשו.
 Sie wurden aufgestöbert, seine Verstecke freigelegt. נחפשו נבעו מצפוניהם
 Dinge, die nicht geschehen dürfen, ומעשים אשר לא יעשו
 taten sie darin. עשו בתוכה
 Und keiner rettete aus ihrer Hand ולא היה מידם מציל
 am Tage des Zornes des DER NAME. ביום אף יי:
 Auch die Juden wurden zum zweiten Male zur Beute. גם היהודים היו לשלל שנית.
 Sie gingen von ihnen in Gefangenschaft. וילכו מהם שבי
 Sie gaben Lösegeld für ihr Leben. ויתנו פדיון נפשם:
 Den Rest der Franzosen aßen die Spanier. יתר הצרפתים אכלו הספרדים.
 Sieh, DER NAME, schau hin, ראה יי והביטה
 wem Du so mitgespielt hast. למי עוללת כה.
 Monseigneur de Brion floh vor ihnen. ויברח מונס"ניור די ב"ורי מפניהם:
 Sie verfolgten ihn. וירדפו אחרי
 Sie fingen ihn lebend. ויתפשוהו חי:
 Die Übrigen gingen ihres Weges. והנשאר' הלכו לדרכם
 Sie blickten nicht hinter sich, לא הביטו אחריהם.
 sonst könnte ihnen das Böse anhaften. פן תדבקם הרעה:
 Der Herzog kam in die Stadt. והדוכס בא העירה.
 Er wurde ihnen zum Hirten. ויהי להם לרועה.
 trotz ihres Zorns und trotz ihres Grimms bis heute. על אפם ועל חמתם עד היום הזה:

Est 3,15b

Ob 6

Gn 20,9

Klg 2,22

Klg 2,20a

942 Lorenzo de Medici ermordet Alessandro de Medici 1537-01-06

Lorenzo de Medici eiferte um sein Land. ויקנא לור"ניצו די מיד"יצי לארצו.
 Er sann Böses gegen den Herzog Alessandro ויחרוש על אליס"אנדרו הדוכס רעה
 alle Tage. כל הימים.
 Aber der haßte ihn nicht והוא לא שונא לו
 und sucht nicht sein Böses. ולא מבקש רעות:
 Beide gingen täglich zusammen וילכו שניהם יחדיו יום יום
 und vergnügten sich in Liebe. ויתעלצו באהבים.
 Der Herzog vertraute ihm, ויבטח בו הדוכס
 er liebte ihn sehr. ויאהבהו מאד:
 In jenen Tagen tränkte die Seele des Herzogs בימים ההם השקה נפש הדוכס
 eine der Frauen der Stadt. באחת מנשי העיר.
 Sie gingen beide im Dunkel der Nacht, וילכו שניהם יחדיו באישון לילה.
 gingen auf den Straßen von Florenz die ganze Nacht. וילכו בחוצות פלור"ניציאה כל הלילה.
 Lorenzo de Medici brachte ihn zu seinem Hause. ויביאהו לור"ניצו די מיד"יצי אל ביתו.
 Alessandro ging vertrauensvoll hinein, ויסר אליס"אנדרו החדרה לבטח.
 zog seinen Panzer aus ויפשוט שריונו
 und legte sich auf das Bett. וישכב על המטה:
 Lorenzo de Medici schickte seine Diener hinaus וישלח לור"ניצו משרתיו החוצה
 und kam hinein. ויבא החדרה.
 und setzte sich auf וישב על
 Kustode/Blatthüter המטה

das Bett. המטה:
 Der Herzog sagte: Bist du das, mein Bruder Lorenzo? ויאמר הדוכוס האתה זה אחי לור"נצו
 Er sagte: Ja. ויאמר אני:
 Er trat heran ויקרב הלום
 und entfernte den Vorhang des Bettes ויסר את מסך המטה.
 und durchbohrte ihn mit dem Schwert. וידקרהו בחרב.
 Der bittere Herzog faßte ויאחוז הדוכוס המר הזה
 den Finger des Lorenzo mit seinen Zähnen את אצבע לור"נצו בשניו.
 und entschwand und starb. ויעוף וימות:
 Lorenzo verbarg ihn ויטמנהו לור"נצו
 und ging hinaus und schloß die Tür hinter sich. ויצא החוצה והדלת סגר אחריו.
 Er ging und rief in den Toren der Großzügigen der Stadt: וילך ויקרא בשערי נדיבי העיר לאמר
 Ich habe das Joch des Alessandro von euch genommen. פרקתי את עול אליסא"נדרו מעליכם.
 Aber sie hörten nicht auf ihn, ולא שמעו אליו
 denn Schlummer war auf sie gefallen. כי נפל תרדימה עליהם:
 Er sah, daß da niemand war. וירא כי אין איש.
 Da fürchtete er um sein Leben ויירא לנפשו
 und setzte sich auf ein Pferd וירכב על סוס
 und ritt zum Stadttor hinaus. ויצא דרך שער העיר.
 und nahm seinen Weg nach Venedig, וילך לדרכו ויניצ"יאה.
 denn den über seinem Hause כי לאשר על ביתו
 hatte der Herzog vor seinem Tode angewiesen: צוה הדוכוס לפני מותו לאמר
 Alles, was euch Lorenzo sagt, tut, ככל אשר יאמר לכם לורנצ'ו תעשו
 denn er ist mein Bruder. כי אחי הוא:
 Als die Leute des Herzogs sahen, daß er zögerte, zu kommen, והי בראות אנשי הדוכוס כי בושש לבא
 gingen sie zur Residenz, zu sehen, וילכו אל הבירה לראות
 vielleicht ist er auf einem anderen Wege nach Hause zurückgekehrt? אולי שב הביתה בדרך אחרת.
 Aber sie fanden ihn nicht. ולא מצאוהו
 Da ging ihre Seele aus. ותצא נפשם:
 Sie kehrten eilig zum Haus des Lorenzo zurück וישבו ביתה לורנצ'ו בחפזון
 und riefen, aber keiner antwortete. ויקראו ואי' עונה
 Da schlugen sie die Türen ein ויפילו דלתותיה ארצה:
 und kamen hinein. ויבואו פנימה.
 Da war aber niemand noch eines Menschen Stimme. והנה אין שם איש וקול אדם.
 Sie gingen ins Zimmer וילכו החדרה:
 und fanden den Herzog auf sein Bett gefallen tot. וימצאו את הדוכוס על המטה נופל מת:
 Sie holten ihn heraus. ויוציאוהו החוצה.
 Die ganze Stadt erregte sich. ותהום כל העיר:

Rut 1,19

943 Cosimo de Medicia Nachfolger von Alessandro in Florenz

Lorenzo de' Medici sprach וידבר לורנצ'ו די מיד"יצי
 mit Filippo Strozzi in Venedig עם פי"ליפו סטרוצ"יאו בויניצ"יאה
 über die Sache mit dem Herzog, den er getötet hatte. על דבר הדוכוס אשר הרג
 Filippo freute sich וישמח פי"ליפו
 und ehrte ihn sehr. ויכבדהו מאד:
 Filippo beeilte sich, ויחפז פי"ליפו
 er holte seine Ausgebildeten hervor וירק את חניכיו.
 und kam nach Bologna. ויבא בולוני"יאה.
 Er sammelte etwa zweitausend Mann, ויאסוף כאלפים איש
 außer den Leuten, die aus Florenz vertrieben worden waren. מלבד האנשים אשר גורשו מפ"לורנציאה.
 Sein Sohn Roberto wurde zum Haupt über sie. והי רוב"ירטו בנו עליהם לראש:
 Auch die Kardinäle von Florenz וגם חשמני פלורנצ"יאה

Gn 14,14

נסעו מרומ"ה waren aus Rom geflohen.
 ויאספו גם הם אנשי חיל. Auch sie sammelten Soldaten.
 ויבואו עד קורט"ונה Sie kamen bis Cortona,
 כי שם פי"ליפו denn dort war Filippo.
 ויחנו שם: Sie lagerten dort.
 וייראו אנשי פלורנצ"יאה Die Leute von Florenz fürchteten sich
 ויכתבו אל החשמנים לאמר und schrieben an die Kardinäle Folgendes:
 כל אשר תאמרו אלינו Alles, was ihr uns sagt,
 נעשה. wollen wir tun.
 רק אל יבואו האנשים מרי הלבב העירה Nur sollen die Leute bitteren Herzens nicht in die Stadt kommen,
 פן ישפכו בתוכה דם נקי: sonst vergießen sie in ihr unschuldiges Blut.
 ויטב הדבר בעיניהם. Das gefiel ihnen.
 ויאמרו אל רוב"רטרטו סטרוצ"יאו. Sie sagten zu Roberto Strozzi
 ואל הנלויים אליו und zu denen, die ihn begleiteten:
 שבו לכם פה Bleibt ihr hier,
 עד בואינו העירה. bis wir in die Stadt kommen.
 ויעשו כן. So taten sie.
 וילכו החשמנים העירה. Die Kardinäle gingen in die Stadt.
 ויכבדום מאד. Sie ehrten sie sehr.
 וידברו אתם בערמה: Sie sprachen listig mit ihnen.
 ויבא אליס"אנדרו וויט"ילו Alessandro Vitello,
 שר צבא הדוכס המת העירה. der Heerführer des toten Herzogs kam in die Stadt.
 ויתקבצו מאהביו Seine Freunde versammelten sich
 ויבחרו בקוס"מו די מיד"יצי לרועה: und wählten Cosimo de Medici zum Hirten.
 ואל החשמנים דברו לאמר Zu den Kardinälen sprachen sie Folgendes:
 בכל אשר ייטב בעיניכם Alles, was euch gefällt,
 נעשה. wollen wir tun.
 אך לא יבואו מרי הלבב העירה. Doch sollen die Leute bitteren Herzens nicht in die Stadt kommen.
 למה ישפכו דם נקי: Warum sollen sie unschuldiges Blut vergießen?

Gn 22,5

944 Andrea Doria bestätigt für den Kaiser die Einsetzung Cosimos

ויהי לימים עוד שנים Nach weiteren Tagen,
 הוא היום השמיני לחדש זינא"ר dem achten Tage des Monats Januar
 בשנת שבע ושלשים וחמש מאות ואלף: im Jahre siebenunddreißigundfünfhunderttausend
 על השוליים: 1537 Randnotiz: 1537 (AM 5297/AD 1537-01-08)
 וישוב אנד"ריאה ד"וריאה מספרד kehrte Andrea Doria aus Spanien zurück
 וכאלפים איש ספרדים עמו: und etwa zweitausend Spanier mit ihm.
 וישמע את הנעשה בפלורנצ"יאה Er hörte, was in Florenz geschehen war.
 וישלחם שמה Er schickte sie dorthin,
 לשמור העיר בשם הקיסר: die Stadt im Namen des Kaisers zu sichern.
 וימליכו את קוזמ"ו די מיד"יצי בן יוא"נין Sie setzten den Cosimo de Medici, den Sohn des Johannin,
 עליהם לדוכס über sich um Herzog.
 ותשקוט הארץ: Das Land hatte Ruhe.
 ויראו החשמנים Die Kardinäle sahen,
 כי התלו במם daß sie sie genasführt hatten,
 וישבו לרומ"ה בחרפה: und kehrten schmäählich nach Rom zurück.
 ופי"ליפו שטרוצ"יאו ובנו Filippo Strozzi und sein Sohn
 והאנשים מרי הלבב אשר אתם und die Leute bitteren Herzens, die bei ihnen waren,
 הלכו נעים ונדים אנה ואנה: gingen bewegt und streifend hierhin und dorthin.
 ואליסאנדרו Kustode/Blatthüter

Gn 4,12

945 Alessandro Vitello erlistet die Festung von Florenz

Alessandro Vitello ging zur Festung.
 וידבר עם הפקיד אשר שם בערמה לאמר:
 בשם קוזמ'ו הדוכוס והקיסר
 שולחתי הנה.
 ויקחנה מידו ביום ההוא
 ולא נתנה לדוכוס:

946 Kampf um Carmagnola

Der Conti **Guido Rangon**,
 שר צבא המלך אשר בפיאמ'ונטי
 schickte den **Antonio Torisano**
 על מצודת קאר'איו.
 וכאלפים איש עמו:
 Der **Markgraf de l'Vasto** schickte auch
 את מארק'זי ש"אלוצי ואת אנשיו.
 Sie kamen beide in die Stadt
 ויבואו גם שניהם העירה:
 und stellten sich dort zum Kampf auf
 וגם אנשי המצודה נלחמו אתם:
 Da war der Kampf gegen die Franzosen vorn und hinten.
 ותהי המלחמה על הצרפתים פנים ואחור.
 Die Leute des **Antonio Torisano** fielen erschlagen zu Boden,
 ויפלו אנשי אנט'וניאו טו'ריזאנו חללים ארצה.
 denn sie kämpften mit ihnen von innen und außen.
 כי נלחמו אתם מבית ומחוץ.
 Da wandten sie den Rücken,
 ויתנו עורף
 denn DER NAME stieß sie fort.
 כי יי' הדפס:

Jer 46,15b

947 Erneuter Kampf um Carmagnola

Antonio Torisano sammelte wieder Soldaten,
 ויאסוף עוד אנט'וניאו טור'יזאנו אנשי חיל
 und kehrte nach **Carmagnola** zurück.
 וישוב לק'אראיו.
 Und darin waren etwa hundert Spanier,
 ובתוכה כמאה ספרדים
 Kriegsleute, zu jener Zeit.
 אנשי מלחמה בעת ההיא:
 Seine Leute nahten der Stadt
 ויקרבו אנשיו העירה
 und nahmen sie ein.
 וילכדו
 Sie schlugen alle Kriegsleute mit Schwertes Schneide.
 ויכו את כל אנשי המלחמה לפי חרב.
 Da sammelte Antonio seine Schmach weg.
 אז אסף אנט'וניאו את חרפתו:

948 Carmagnola den Franzosen abgenommen

Die Festung **Carmagnola** war an die Franzosen gelangt
 ותהי מצודת קארמ'ניולה לצרפתים
 in jener Zeit.
 בעת ההיא:
 Der Markgraf Francesco von **Saluzzo**
 וילכו עליו פרא'נצישקו מא'רקזי סא'לוצי
 und Caesar gingen gegen es
 וצ'יזאר דנא'פולי.
 und bedrängten es einige Tage.
 ויצורו עליה ימים אחדים
 sie nahten der Festung,
 ויקרבו אל המצודה
 die Kupferkanonen aufzustellen.
 להקים אילי הנחושת.
 Die Schützen
 ויורו

und brachten den Markgrafen Saluzzo
 blutig in die Fragewelt hinab.
 Das ärgerte sie sehr.
 Sie stellten die Kanonen auf
 und schlugen ihre Mauern bis zum Einsturz
 und kämpften um sie
 und nahmen sie ein.
 Und den Heerführer darin hängten sie an das Holz.
 Und der Rest der Männer,
 die wurden als See-Sklaven auf die Schiffe geschickt.

949 Einnahme von Bricherasio und Barge

Der Conti **Guido Rangon**
 schickte gegen **Bricherasio**
 etwa tausendundfünfhundert Mann (1 500)
 und zwei von den Kanonen.
 Sie gingen dorthin,
 Sie baten sie um Frieden.
 Sie schlossen mit ihnen einen Bund.
 Sie kamen in die Stadt im Frühlingsmonat.
 Auch gegen **Barge** schickte der Conti **Guido Rangon**
 und nahm es ein.
 sie legten Besatzung hinein.

950 Französische Erfolge in Flandern und Picardie

Und der Kampf wurde heftig
 auch in den Gebieten Flanderns und der Picardie
 in jenen Tagen.
 Der König schickte seine Heere dorthin.
Monseigneur St. Pol war ihr Haupt.
 Sie nahmen **Condé** und **Lillers** ein.
 Sie legten Besatzung hinein.
 Auch **Hesdin** gab DER NAME in die Hand des Königs
 im Monat April. (AM 5297/AD 1537-04)
 Es war sehr befestigt.
 Sie schlossen mit ihnen einen Bund.
 Der König hatte dort tausend Reiter
 und siebentausend Deutsche
 und achttausend Mann
 von den übrigen Sprachen der Völker,
 alle diese waren Kriegersleute.

951 Kaiserliche nehmen St. Pol, Waffenruhe

Danach nahmen die Leute des Kaisers
 die Stadt **St. Pol** an der Grenze.
 Und der Kampf ruhte,
 denn sie verständigten sich miteinander.
 Kustode/Blatthüter

952 Osmanische Angriffe in Italien

Suleiman sammelte Schiffsbesatzungen
und Kriegersleute in Menge
und unternahm es nach Italien überzusetzen in jenen Tagen.
Die Furcht vor ihm fiel auf alle Völker
Das Herz der Leute von **Genua** schmolz dahin.
Sie befestigten ihre Mauern ringsum.
Auch die Herren von **Venedig** suchten sich Soldaten aus
und schickten sie auf Galeeren nach **Korfu**.
Girolamo de Pesaro wurde zum Haupt über sie.
Auch nach **Cattaro** schickten sie Soldaten
und Galeeren.
Sie wählten den **Johannes Vitori**
und setzten ihn über sie als Haupt ein.

Jos 7,5b

953 Erfolgreiche osmanische Angriffe in Albanien

Suleiman schickte seine Schiffe nach **Vlora**.
Sie kamen vor den Schiffen Venedigs vorüber.
Die baten sie um Frieden.
Da gingen sie ihres Weges.
Auch er kam dorthin auf seinen Stationen
mit gewaltigem Volk und starker Hand.
Er schickte seine Leute zum Land der **Himara**.
Sie stellten sich dort zum Kampf.
Von seinen Leuten fielen viele erschlagen zu Boden,
Denn die Leute von Himara, **Albaner**,
sind Gebirgsleute, Kriegersleute,
und ihre Land ist voller Höhlen.
Sie überwältigten sie nicht.
Sie kehrten beschämt nach Vlora zurück.

Nm 20,20

954 Andrea Doria kämpft mit Täuschung

Andrea Doria machte
Fahnen und Kleider wie die Türken und wie die Franzosen
um zu täuschen, die ihn sahen.
Er ging nach Messina
im vierten Monat 297 (AM 5297/AD 1537-06)
und brach auf von Messina
mit den Schiffen des Papstes und **Maltas**.
Am siebenten des Monats Juli (AM 5297/AD 1537-07-07)
und am elften desselben (AM 5297/AD 1537-07-11)
kamen die Schiffe des Türken nach **Vlora**
Die waren etwa dreihundertundfünfzig (350)
und zogen ihren Weg.
Er verfolgte sie nachts
Er verfolgte sie nachts

und ging hinüber nach **Cephalonia** ויעבור אל הציפ"אלוניאה.
 Sie fanden zehn Schiffe von den Nachzüglern וימצא עשר אוניות מהנחשלות אחריהם
 am vierzehnten Tage des fünften Monats. (AM 5297/AD 1537-07-14) בארבעה עשר יום לחדש החמישי.
 Auf ihnen war Getreide und Brot und Kleider und Duftstoffe ועליהן בר ולחם ובגדים ובשמים.
 und etwa dreihundert Araber וכשלש מאות ערביים.
 und Türken eine geringe Anzahl. ותוגרמים מתי מספר
 Und sie kämpften nicht mit ihm, ולא נלחמו אתו
 denn die Furcht vor ihm war auf sie gefallen. כי נפל פחדו עליהם.
 Er nahm sie und holte sie auf seine Schiffe. ויקחם ויעבירם אל ספינותיו
 und die Schiffe verbrannte er mit Feuer bei **Korfu** ואת הספינות שרף באש אצל קור"פו.
 und ging seines Weges. וילך לדרכו:
 Er wandte sich und kreuzte. ויסוב ויעבור
 Da waren והנה שם
 fünfzig Galeeren von den Türken. חמישים אוניות משוטטות מהתוגרמים
 Sie sagten nichts zu ihm, ולא אמרו אליו מאומה.
 denn sie kannten die Sache nicht כי לא ידעו הדבר הזה.
 und es war ihnen nicht erzählt worden. ולא הוגד אליהם:

955 Schlacht bei Gorjani 1537-10-09

Auch nach Ungarn **גם** לאונג"ריאה
 schickte Suleiman Kriegersleute. שלח סוליימ"אן אנשי חיל
 Der Heerführer von Ferdinand zog ihnen entgegen ויצא שר צבא פירד"ינאנדו לקראתם
 mit starker Hand. ביד חזקה.
 Da wichen die Türken zurück. ויזורו התוגרמי' אחור
 Der Heerführer **Kazianer** verfolgte sie וירדוף אחריהם קא"צייאניר שר הצבא
 etwa vierzig Meilen. כארבעים מיל
 Er zog über den Fluß mit den Kanonen. ויעבור את הנהר עם האילי' המנגחים
 Da sagten die Türken: ויאמרו התוגרמים
 Jetzt haben wir *zu lachen*, זה עת לשחוק
 denn Gott gabe sie in unsere Hand. כי נתנם האלהים בידינו:
 Sie setzten einen an die Spitze ויתנו ראש
 und kehrten um. וישבו אחור.
 Da flohen die Unbeschnittenen vor ihnen וינוסו הערלים מפניהם.
 und ließen die Kanonen zurück ויניחו את האילים המנגחים
 und wandten den Rücken und nicht das Gesicht. ויתנו עורף ולא פנים.
 Sie tranken den Becher-Kelch des Grimmes DER NAME, שתו קובעת כוס חמת יי'
 denn die Zeit ihrer Heimsuchung war gekommen. כי בא עת פקודתם
 Sie fielen vor ihren Feinden durch das Schwert. ויפלו לפני אויביהם בחרב:

Koh 3,4aß

Nm 14,4

Jes 51,17,22

956 Französische Truppenbewegungen

Der französische König sammelte wieder **ויסף** עוד פרא"נציסקו מלך צרפת
 Soldaten לאסוף אנשי חיל
 und schickte sie nach Italien in die Grenzen von **Asti** וישלחם לאיט"ליאה בגבולי אס"טי
 im fünften Monat. בחדש החמישי.
 Der **Markgraf de l'Vasto** zog ihnen entgegen. ויצא לקראתם המרק"יס דיל ואס"טו
 Sie saßen fest im Lager einige Tage וישבו תחתם במחנה ימים אחדים
 und keiner nahte dem anderen in jenen Tagen. ולא קרב זה אל זה. בימים ההם:
 Kustode/Blatthüter וילוני

957 Hunger bei den Kaiserlichen

וילנו חלק מהספרדים Ein Teil der Spanier klagten,
 בהיותם בפוייר"ן als sie in Poirino waren
 על המארק"י דיל וואש"טו לאמר gegen den Markgrafen de l'Vasto und sagten:
 מה נאכל? Was sollen wir essen?
 כסף אין נתן לעבדיך Geld gabst du deinen Dienern nicht.
 ולנו אין כל בלתי אם גויתנו: Wir haben nichts außer unserem Körper.
 טובים היו חללי חרב. Besser ging es den Schwertergeschlagenen.
 למה נמות נגדך ברעב: Warum sollen wir vor dir an Hunger sterben?
 וימרו בו. sie erbitterten sich gegen ihn.
 ויתנו ראש Sie setzten einen an die Spitze
 ויצאו מן המחנה: und zogen aus dem Lager.
 והנם כאלפים איש כלם אנשים Das waren etwa zweitausend Mann, alles Männer,
 וילכו לווא"לינצה. die nach Valenza gingen
 וישבו שם כחדש ימים: Dort blieben sie etwa einen ganzen Monat.
 וישלח לדבר על לבם השכם ושלוח. Er schickte beizeiten, ihnen zu Herzen zu reden.
 ויתן את שכרם Er zahlte ihren Lohn.
 וישבו אל המחנה Da kehrten sie in das Lager zurück
 ביום החמישי לחדש אגוסטו am fünften Tage des Monats August.
 וישבו הצרפתי' אחר: Da wandten sich die Franzosen zurück.

958 Nächtlicher Überfall auf Turin mißlingt

וילך ציס"אר די נא"פולי Caesar von Neapel,
 שר צבא הקיסר אל טור"ן der Heerführer des Kaisers ging nach Turin
 באישון לילה בימים ההם. im Dunkel der Nacht in jenen Tagen.
 בנפול תרדמה על אנשים הלך טור"ינה. Als Schlummer auf die Leute gefallen war, ging er nach Turin
 וכאלף וחמש מאות איש עמו: und etwa tausendundfünfhundert Mann mit ihm.
 ויעלו על החומה החיצונה כשודדי לילה. Sie stiegen auf die äußere Mauer wie nächtliche Räuber
 ויכו השומרים. und schlügen die Wächter.
 ואל העיר לא באו, Aber in die Stadt kamen sie nicht,
 כי נשמע קולם: denn ihre Stimme war gehört worden.
 ויקומו שומרי העיר Die erhoben sich die Wächter der Stadt
 וישפכו עליהם סוללות und schütteten auf sie Batterien
 ויגרשום und vertrieben sie.
 וישבו אחר בחרפה: Da kehrten sie beschämt zurück.

959 Andrea Doria verfolgt nachts türkische Schiffe erfolgreich

ותבאנה חמש עשרה ספינות משוטטות Fünfzehn Galeeren kamen,
 נושאות תוגרמים מארץ המזרח die hatten Türken aus dem Orient geladen
 בחדש ההוא הוא החדש החמישי: in jenem Monat, dem fünften Monate.
 ויוגד לאנדר"יאה דור"יאה. Das wurde dem Andrea Doria erzählt.
 וירדוף אחריהן לילה. Er verfolgte sie nachts
 בשלשים ושמנה משוטטות mit dreißigundacht Galeeren. (38)
 ולא ראוהו כי הסיר הנרות: Und sie sahen ihn nicht, denn er hatte die Lichter entfernt.
 ושיגם בימי קורפ"ו: Er erreichte sie in den Gewässern von Korfu.
 ויצו לאנשיו Er wies seine Leute an
 וישבו תחתם עד שוב רוחם אליהם, und sie blieben an ihrem Ort bis sie wieder Luft geschöpft hatten,
 כי עיפו: denn sie waren müde gewesen.
 ויקומו משם Dann machte sie sich von dort auf.
 והנה התוגרמים באים לקראתם Da kamen ihnen die Türken entgegen.

ויכירם אנד"ריאה דור"יאה	Und Andrea Doria erkannte sie.	
והם לא הכירוהו כי בחשך ילכו:	Aber sie erkannten ihn nicht, weil sie im Dunkel gingen.	
ויהי בסוף האשמורת השלישית.	Am Ende der dritten Wache	
ויתקעו בחצוצרות	stießen sie in die Trompeten	
ויתנו אות מלחמה:	und gaben das Zeichen zum Kampf.	
ויקראו בקול גדול	sie riefen mit lauter Stimme	
ויתנו אש באילים	und gaben Feuer in die Kanonen	
ותעל עשנם השמימה:	Ihr Rauch stieg himmelwärts.	Jos 8,20
ויאמרו התוגרמים	Da sagten die Türken:	
תמות נפשנו עמהם.	Unsere Seele möge sterben mit ihnen.	Ri 16,30
וי' הטוב בעיניו יעשה	Und DER NAME tue, was in Seinen Augen gut ist.	
כי המלחמה לאלדים היא	Denn der Kampf gehört G'tt.	2Chr 20,15
ויערכו שם מלחמה	Sie stellten sich dort zum Kampf auf	
ויפלו רובם לפי חרב.	und viele fielen durch Schwertes Schneide.	
כי עם חרף נפשו למות הוא:	Denn ein Volk, das den Tod verachtete war es.	Ri 5,18
גם מהערלים נפלו לרוב מאד לפי חרב	Auch von den Unbeschnittenen fiel eine große Menge	
במגפה ההיא:	durch Schwertes Schneide in jener Metzelei.	
ויקח אנדר"יאה דור"יאה את מבחר האוניות	Andrea Doria nahm die vorzüglichen Schiffe	
ואשר לא הצליחו למלאכה	und die für die Aufgabe untauglichen	
השליך במצולות כמו אבן:	schickte er in den Abgrund wie einen Stein.	
וישוב ויעבור וישוב אל מיס"ינה	Dann wandte er sich und ging hinüber zurück nach Messina,	
לרפאות המוכים	um die Verwundeten zu heilen,	
כי רבו במלחמה ההיא:	denn das waren viele geworden in jenem Kampf.	

960 Französische Angriffe auf Bosco und Alba

בימים ההם בהיות המארק"י דיל וואס"טו	In jenen Tagen, als der Markgraf de l'Vasto,	
שר צבא הקיסר באש"טי	der Heerführer des Kaisers in Asti war,	
הלכו הצרפתים על בוש"קה	gingen die Franzosen gegen Bosco	
ויצורו עליה	und bedrängten es.	
ובתוכה כחמישים איש אנשי מלחמה:	Darin waren etwa fünfzig Mann Kriegersleute.	
וילחמו אליה	Sie kämpften gegen es.	
ולא יכלו לה	Sie konnten ihm nicht beikommen.	
ויפלו רבים ארצה	Viele fielen zu Boden.	
וישובו אחור בחרפה:	Sie kehrten beschämt zurück.	
וישמע שר צבא המלך.	Der Heerführer des Königs hörte das	
ויסוב ויעבור	und wandte sich und zog hinüber	
וילך לא"לבה עיר קצה מונפירא"טו	und ging nach Alba, einer Stadt am Rande von Montferrat	
וילכדנה	und nahm es ein	
וישם בתוכה משמר:	und legte eine Besatzung hinein.	

961 Schlacht von Montemurlo 1537-08-02

פיליפו סטרוצ"יאו והאנשים	Filippo Strozzi und die Leute,	
אשר הדיחו מפלורנצ"יאה אשר אתו.	die sie aus Florenz verstoßen hatten, die bei ihm waren, sammelten	
במירא"נדולה כשלשת אלפי איש.	in Mirandola etwa dreitausend Mann,	
כי נכספו אל ארצם:	denn sie sehnten sich nach ihrem Land.	
ובבו"לונייא נאספו אתם כאלף איש	Und in Bologna sammelten sie bei sich etwa tausend Mann,	
כל אלה	alle	
שולפי	Kustode/Blatthüter	

Schwertträger. שולפי חרב:

Die Leute von **Mirandola** zögerten, zu gehen,
denn DER NAME ließ auf sie regnen
jenen ganzen Tag und die ganze Nacht,
versperrte ihnen den Weg.

Aber Filippo beeilte sich zu gehen
mit den Leuten, die bei ihm waren in Bologna
bevor sie kamen,

denn er sehnte sich nach seinem Hause.
Etwa zweihundert Mann von ihnen stiegen hinauf
nach **Montemurlo**

auf das Feld des Besitzes von **Bartolome Valori**,
einem von den Fürsten, die bei ihm waren,
denn Bartolome war groß in den Augen des Volkes des Landes.
Viele von den Leuten von Florenz kamen, ihn zu besuchen,
von denen, die sich dort auf dem Feld ihres Besitzes befanden.
Und auch von den Leuten jenes Landes begleiteten sie.
Die Bewohner von Florenz fürchteten sich sehr.

Der Herzog **Cosimo de Medici** hörte,
daß sie wenige Leute waren.

Er sagte:

Wir wollen hinausziehen,
und werden sehen,

was aus ihren Träumen werden wird.

Er wies an

und **Alessandro Vitello** zog aus
und die Pferde, die ihm folgten, ihnen entgegen,
und viertausend Mann Spanier und Italiener mit ihm. (4 000)

Pietro Strozzi, der Sohn des Filippo hörte das

und kam ebenfalls nach **Montemurlo**

und achthundert Mann Fußvolk

und vierzig Reiter mit ihm

und lagerten dort.

Und **Alessandro Vitello** nahte

und fiel plötzlich über sie her,

wurde aber von den Leuten des **Strozzi** geschlagen

und wandte sich zurück.

Am Folgetage,

dem ersten Tage des Monats August,

kehrte **Alessandro Vitello** zurück,

teilte des Volk in drei Haufen

und fiel plötzlich über sie her.

Da wurden die Leute des **Strozzi** von ihm geschlagen

und flohen auf sieben Wegen, (7)

jeder wandte sich zu seinem Weg,

denn DER NAME stieß sie fort.

Und viele versammelten sich nach **Montemurlo**

Sie verschanzten sich in der Festung,

denn **Montemurlo** war eine offene

היא Stadt.

ויהיו זיטתן sehr.

ויקרב אליסא"נדרו אל המצודה
und verbrannte ihre Tore mit Feuer
ודלתותיה שרף באש
und nahm sie mit Gewalt.
וילכדנה ביד חזקה.

וירא פיליפו שטרוצ"איו Filippo Strozzi sah

כי כלתה אליו הרעה, daß das Böse über ihn beschlossen war,

וכי הבאים לעזרתו רחקו מנו: denn die ihm zu hilfe kamen, waren weit weg von ihm.

ויסגר ביד אליס"אנדרו וויט"ילו Er übergab dem Alessandro Vitello,

וישבע לו להציל חיתו משחת: der schwor ihm, sein Leben vor der Grube zu retten.

ויליכוהו אל פלורנציאנה Er führte ihn nach Florenz

ואת יתר האנשים אשר אתו שם: und den Rest der Leute, die dort bei ihm waren.

ויהי בשעה הדא ויבואו האנשי Es war in jener Stunde, da kamen die Leute,

אשר נאספו במירא"נדולה die in Mirandola versammelt waren.

ורוב"ירטו בן פיליפו שטרוצ"איו בראשם
Roberto, der Sohn Filippo Strozzi, an ihrer Spitze
ויעלו ההרה: stiegen auf den Berg.

וישמעו Sie hörten,

כי נתפש פיליפו ואנשיו daß Filippo und seine Leute gefangen genommen worden waren,

וכי שולחו העירה. und daß sie in die Stadt geschickt worden waren.

וישובו אחור וילכו לדרכם. Da kehrten sie um und gingen sie ihres Weges.

1Sm 20,7.9.17

962 Hinrichtungen in Florenz um 1537-08-20

ויהי לימים עוד Nach weiteren Tagen

ויקח הדוכס קוש"מו nahm der Herzog Cosimo

את שומר מצודת שער המשפט. den Hüter der Festung des Gerichtestores.

וימצאו בו חטא מות Sie fanden an ihm eine Todsünde

ויורידוהו בדם שאולה: und brachten ihn blutig in die Fragewelt hinab.

וישימו האסורים בבית הסוהר Sie brachten die Gefangenen in das Gefängnis

וייסרום und fesselten sie.

ויתודו את חטאתם. Sie bekannten ihre Sünden.

ויורידו את בארטו"לומיאו ווא"לורי Sie brachten den Bartolome Valori,

ואת בנו ואת בן דודו. und seinen Sohn und den Sohn seines Onkels

ואחד עשר איש und elf Mann

והאנשים אשר ברגליהם und die Leute, die ihnen gefolgt waren,

בדם שאולה blutig in die Fragewelt hinab

באחד ועשרים יום לחדש אגוס"ט. am einundzwanzigsten Tage des Monats August, (AD 1537-08-21)

וחמת הדוכס שככה: und der Grimm des Herzogs legte sich

1Kg 2,9

1Kg 2,9

Est 7,10 vgl. 2,1

963 Des Filippo Strozzi Gefangenschaft bei Alessandro Vitello

וישא פיליפו ביד אליס"אנדרו במצודה. Filippo blieb in der Hand des Alessandro Vitello in der Festung

וישא את פניו. Er sah ihn an

וישבע לו להצילו und schwor, ihn zu retten,

בתתו פדיון נפשו: indem er Lösegeld für sein Leben gäbe.

ומתנות נתן אליו פיליפו Filippo gab ihm Geschenke

דבר יום ביומו בימים ההם: Tag für Tag in jenen Tagen.

ויולד בן לאליס"אנדרו. Dem Alessandro Vitello wurde ein Sohn geboren,

בהיותו פיליפו אסור במצודה. als Filippo in der Festung gefangen war.

ויהי פיליפו בעל So wurde Filippo ein Tauf-

בריתו Kustode/Blatthüter

pate am Tag seiner Herzensfreude. בריתו ביום שמחת לבו:
 Elftausend Dukaten (11 000) ועשתי עשר אלף דוק"אטי
 gab ihm Filippo als Lösegeld für sein Leben. נתן אליו פי"ליפו בעד פדיון נפשו:

964 Filippo Strozzi begeht in der Gefangenschaft Selbstmord 1538-12-18

Nach weiteren Tagen ויהי לימים עוד
 gab Alessandro die Festung in die Hand des Kaisers. ויסגיר אליס"אנדרו את המצודה ביד הקיסר
 Das ärgerte den Herzog Cosimo sehr. ויחר לקוס"מו הדוכוס מאד:
 Filippo blieb dort ושאר שם פ"ליפו
 und Alessandro gedachte nicht seines Bundes. ולא זכר אליס"אנדרו את בריתו
 Der Kaiser gab dem Alessandro ויתן הקיסר לאליס"אגדרו
 im Königreich Neapel Städte zum Wohnen. במלכות נא"פולי ערים לשבת:
 Die Söhne des Filippo suchten, ויבקשו בני פיליפ"ו
 ihn aus der Hand des Kaisers zu holen, להוציאו מיד הקיסר
 vermochten es aber nicht, ולא יכולו
 denn man schrieb über ihn aus Florenz כי כתבו עליו מפלורנצ"יאה
 an den Kaiser Tag um Tag Feindliches. אל הקיסר שטנה דבר יום ביומו:
 Da sah Filippo, וירא פ"ליפו
 daß sich ihm die Tage im Gefängnis hinzogen. כי ארכו לו הימים בבית הסוהר
 Er sagte: ויאמר
 Mein Tod ist besser als mein Leben, טוב מותי מחיי.
 Eines Tages schickte er seine beiden Knappen hinaus, ויהי היום וישלח את שני נעריו החוצה
 nahm das Messer ויקח את המאכלת
 und stieß es in seine Kehle ויתקעהו בגרונו
 und starb. וימות:

965 Franzosen nehmen Cherasco, belagern Bosco, gehen nach Pinerolo

Monseigneur de Dimirs, der Heerführer des Königs schickte וישלח מונס"ינייר די דימ"ירש שר צבא המלך
 am zwanzigsten Tage des Monats August (AD 1537-08-20) בעשרים יום לחדש אגוש"ט
 den Caesar Fregoso gegen Cherasco. את ציס"אר פרא"גוסו על קיר"אשקו
 Er nahm es ein. וילכדנה
 Darin waren etwa fünfzig Mann Kriegsleute. ובתוכה כחמשים איש אנשי מלחמה:
 Der Heerführer des Königs brach von Alba auf ויסע שר צבא המלך מא"לבה
 und ging dorthin. וילך שם.
 Dann wendete er und ging vorüber ויסוב ויעבור
 und ging nach Bosco וילך לבוש"קה.
 und belagerte es. ויחן עליה
 Sie schütteten gegen es Batterie. וישפכו אליה סוללה:
 Sie brachten seine Mauern zum Einsturz. ויפילו חומותיה ארצה
 Sie stellten sich zum Kampf gegen es auf. ויערכו אליה מלחמה:
 Sie kämpften noch, עודם נלחמים
 da kam ein Mann, והנה איש בא
 der erzählte dem Fürsten des Heeres: ויגד לשר הצבא לאמר
 Stell dich auf und sei bereit, התיצב והכן לך
 denn es sind zwölftausend Deutsche angekommen כי הגיעו שנים עשר אלף אשכנזים
 im Lager des Kaisers. במחנה הקיסר
 Sein Lager breitete sich sehr aus. ויפרוץ מחנהו מאד
 Da sind sie, ziehen dir entgegen. והנם נוסעים לקראתך.
 Da erzitterte des Mann ויחרד האיש
 und ließ von der Stadt ab ויעל מעל העיר
 und ging nach Pinerolo וילך לפינא"רול
 und blieb dort. וישב שם:

966 Kaiserliche Erfolge in Piemont

ויהי בהגיע האשכנזים במחנה המארק"יז Als die Deutschen das Lager des Markgrafen erreichten,
 בהיותו באש"טי während er in Asti war,
 ויגבה לבו מאד: wurde er sehr übermütig
 ויסע משם und brach von dort auf
 וילך על ק"ר und ging gegen Chieri
 ויחן עליה und belagerte es.
 וישפכו אליה סוללה sie schütteten Batterie gegen es
 ביום הראשון am Sonntag,
 בחמשה ועשרי יום לחדש אגוש"ט dem fünfundzwanzigsten Tage des Monats August.
 ותפלו חומותיה ארצה: Da fielen seine Mauern zu Boden.
 וילחמו אליה Sie kämpften gegen es.
 ותבקע העיר Die Stadt wurde aufgebrochen
 וכל הנמצא נדקר בחרב: und jeder, der sich vorfand, wurde mit dem Schwert durchbohrt.
 והנשים נשכבו Die Frauen wurden vergewaltigt.
 וימות ביום ההוא עם רב: An jenem Tage starb eine große Menge.
 ורבים ירדו דרך החומות Viele stiegen durch die Mauern hinab
 ויתנם יי ביד האשכנזי האכזרים ההם. und DER NAME gab sie in die Hand jener grausamen Deutschen.
 ולא חמל עינם Ihr Auge hatte kein Mitleid
 על איש ועל אשה mit Mann oder Frau
 ביום אף יי: am Tage des Zornes des DER NAME.
 ומשם נסעו Von dort brachen sie auf
 וילכו המארק"יז ואנשיו על קירא"שקו und der Markgraf und seine Leute gingen gegen Cherasco.
 ובתוכה כאלפים איש Darin waren etwa zweitausend Mann.
 וישפכו אליה סוללה Sie schütteten gegen es Batterie.
 ויפלו מאנשי הקיסר לרוב חללים ארצה Und von den Leuten des Kaisers fielen viele erschlagen zu Boden
 במלחמה ההיא: in jenem Kampf.
 ויהי לימים עוד Nach weiteren Tagen
 ויסגירוה אנשי המלך פראנצישקו בידם gaben es die Leute des Königs Franz in ihre Hand.
 ויכרתו להם ברית Sie schlossen mit ihnen einen Bund.
 וישבו לארצם Sie kehrten in ihre Land zurück.
 גם לאלב"ה הלכו Auch nach Alba gingen sie,
 ויעשו כאשר עשו בקירא"שקו. und taten, wie sie in Cherasco getan hatten.
 ויסגירוה בידם Sie gaben es in ihre Hand.
 ויכרתו להם ברית Sie schlossen mit ihnen einen Bund
 וילכו לדרכם: und gingen ihres Weges.
 וישם אל ט"ורין ואל פינ"ארול פניו Er richtete sein Gesicht nach Turin und nach Pinerolo.
 ויקחו המגדל אשר מעבר הנהר פ"וא: Sie nahmen den Turm jenseits des Flußes Po
 והאנשים אשר בתוכה Und die Leute darin
 שולחו אסורים בזיקים הימה: wurden in Ketten gefesselt auf das Meer geschickt.
 וט"ורין סוגרת ומסוגרת Und Turin war verriegelt und verrammelt,
 אין יוצא ואין בא: keiner kam heraus oder hinein
 גם על מונקא"ליר הלכו הספרדים Auch gegen Moncalieri gingen die Spanier
 בדבר המא"רקזי דיל וואס"טו auf das Wort des Markgrafen de l'Vasto,
 ביום השני לחדש סייט"ימרי am zweiten Tage des Monats September.
 ויכו חומותיה וילכדוה ביד חזקה: Sie schlugen seine Mauern und nahmen es mit Gewalt ein
 ויתנו העיר לשלל. und ließen es plündern
 ויבזזו ביזה רבה und machten reiche Beute.
 כה היתה המלחמה בפיאמ"ונטי ימים רבים: So war der Kampf in Piemont viele Tage.
 ויחר Kustode/Blatthüter

Klg 2,22

Jos 6,1.

967 Papst Paul rüstet gegen osmanische Bedrohung

Suleiman zürnte sehr **ויחר** אף סו"ליימאן
 über das, was Andrea Doria tat
 und schickte ihm den Barbarossa nach
 וישלח אחריו את ב"ארבה רוס"ה
 mit achtzig Galeeren.
 בשמונים משוטטות
 Aber sie fanden nichts
 ולא מצאו
 und kehrten von seiner Verfolgung zurück.
 וישוב מדלוק אחריו
 Er ging in das Land von **Otranto**
 וילך לארץ אוטר"אנטו
 und holte an Land
 ויוציא אל היבשה
 etwa achttausend Türken, leichte Reiter, (8 000)
 כשמונה אלפים תוגרמים רוכבי הרכש
 und Fußvolk in Menge.
 ואיש רגלי לרוב.
 Das Herz der Bewohner des Landes *schmolz dahin*.
 וימס לב יושבי הארץ ההיא
 Es wurde zu Wasser.
 ויהי למים:
 Auch viel gemischtes Volk stieg mit ihnen hinauf
 וגם ערב רב עלה אתם
 von den Leuten jener Städte, die das Land ausgespien hatte.
 מאנשי הערים ההם אשר קאה הארץ אותם.
 Sie gingen zur **Festung**
 וילכו לקא"סטרו
 und bedrängten sie
 ויצורו עליה
 und schütteten gegen sie Batterie.
 וישפכו אליה סוללה:
 Und die Reiter gingen, im Land umherzustreifen.
 ורוכבי הסוסים הלכו לשוט בארץ
 Sie schlugen viele mit Schwertes Schneide
 ויכו רבים לפי חרב
 und raubten reiche Beute.
 ויבזו ביזה רבה:
 Die Leute der **Festung** zogen zu ihnen hinaus
 ויצאו אליהם אנשי קאש"טרו
 und schlossen mit ihnen einen Bund.
 ויכרתו להם ברית:
 Die Türken kamen in die Stadt
 ויבואו התוגרמים העירה
 und dachten nicht an ihren Bund,
 ולא זכרו את בריתם
 und entweihten, was aus ihren Lippen hervorgegangen war,
 ומוצא שפתם חללו.
 und ließen es plündern zu jener Zeit.
 ויתנוה לשלל בעת ההיא:
 Der **Papst Paul** unternahm es,
 ויואל האפיפיאור פא"ולו
 zwischen den Unbeschnittenen Frieden zu stiften in jener Zeit.
 להשלים בין הערלים בעת ההיא:
 Er fürchtete,
 ויירא
 daß die Türken nach Rom kämen.
 פן יבואו התוגרמים לרומ"ה
 Er rief seinen Sohn **Pietro Louis**
 ויקרא לבנו פיד"רו לוא"יז
 und machte ihn zu seinem Heerführer.
 ויעשהו שר צבאו:
 Denn dieser Papst hatte Söhne
 כי בנים היו לאפיפיאור הזה
 von seiner Frau, die gestorben war,
 מאשתו אשר מתה
 bevor er Geistlicher geworden war.
 בטרם נעשה כומר:
 Er kam in die Stadt mit starker Hand.
 ויבא העירה ביד חזקה:
 Sie befestigten die Stadt ringsum.
 ויחזקו העיר סביב
 Denn die Furcht vor Barbarossa war auf sie gefallen.
 כי נפל פחד בארב"ה רוס"ה עליהם
 Auch der Vertreter des Kaisers in Neapel
 גם משנה הקיסר אשר בנא"פולי
 diente Soldaten
 השכיר אנשי חיל:
 und legte eine Besatzung hinein.
 וישם בתוכה משמר:

Jos 7,5b

968 Osmanischer Plan des Angriffs auf Korfu

Barbarossa kehrte nach **Vlora** zurück
וישוב בא"רבה רוש"ה אל הוי"לונה
 und machte den Geruch der Herren von Venedig stinkend.
 ויבאיש את ריח בעלי ויניצ"יאה
 Ihre üble Nachrede kam zu Suleiman.
 ויבא את דבתם רעה לסו"ליימאן.
 Er wurde sehr zornig über sie.
 ויחר אפו עליהם:
 Er nahm sich vor,
 ויתן אל לבו

um Korfu zu kämpfen. להלחם בקורפ'ו.
 Er führte seine Heere, ויעביר את צבאותיו
 die im Land von Otranto waren hinüber. אשר בארץ אוטר'אנטו
 Sie kamen zu ihm. ויבואו אליו:
 Er hörte, was sie in der Festung getan hatten, וישמע את אשר עשו בקא"שטרו
 was nicht der Bestimmung des Bundes entsprach. אשר לא כדת הברית
 Da wurde er sehr zornig über sie. ויחר אפו עליהם מאד:
 Er gab die Gefangenen frei וישלח את השבויים חפשים.
 und die Leute, die ihren Bund entweiht hatten, ואת האנשים אשר חללו את בריתם.
 brachte er blutig in die Fragewelt hinab. הוריד בדם שאולה:

1Kg 2,9

969 Osmanen bereitet den Angriff auf Korfu vor

Suleiman und das ganze Volk bei ihm ging וילך סוליימ'אן וכל העם אשר אתו
 und überschritt den Fluß Vjosa. ויעבור את הנהר ואיוס"ה.
 Er ging zu der Bastia וילך אל הבאס"טיאה אשר מנגד לקור"פו
 die gegenüber von Korfu liegt, mit dem Meer dazwischen, והים בתוך.
 und schlug sein Zelt dort auf. ויט אהלו שם
 Barbarossa kam auch über das Meer nach Korfu ויבא גם בא"רבה רוש"ה דרך הים אל ק"ורפו
 am siebenundzwanzigsten Tage des Monats August. (AM 5297/AD 1537-08-27) בשבעה ועשרי' יום לחדש אגוש"טו.
 Sie stiegen an Land ויעלו אל היבשה.
 und verbrannten die Häuser וישרפו הבתים
 und vernichteten jedes gute Landstück. וישחיתו כל חלקה טובה.
 Dann kam der Rest der Schiffe ותבאנה יתר האוניות
 und die Häuser in Serpa und in Potamos ואת הבתים אשר בשיר"פה ופוט"אמו
 verbrannten sie mit Feuer. שרפו באש
 Ihr Rauch stieg himmelwärts. ותעל עשנם השמימה:

Jos 8,20

970 Angriff auf Korfu 1537-09

Suleiman führt nach Korfu hinüber ויעביר סוליימ'אן אל ק"ורפו
 etwa zwanzigundfünftausend Mann in Schiffen. (25 000) כעשרים וחמשה אלף איש באוניות
 Die lagerten dort. ויחנו שם:
 Aber Suleiman fuhr nicht dorthinüber וסוליימ'אן לא עבר שמה
 Er schickte seinen Vertreter Ayas Pascha וישלח את איא"ש בא"שה משנהו
 Tag für Tag. דבר יום ביומו
 Sie schlossen Korfu rings ein ויצורו על ק"ורפו סביב.
 und schleuderten auf sie große Steine וישליכו עליהם אבנים גדולות
 und vernichteten eine große Menge. וישחיתו עם רב.
 Und in der Stadt waren zwei Vertreter Venedigs ובתוך העיר שני נציבי וויניצ"אה
 und sechs Heerführer. ושש שרי הצבא
 Die saßen auf ihrem Posten וישבו על משמרתם
 und füllten ihre Hände in jenen Tagen. וימלאו את ידם בימים ההם:

971 Abbruch der Belagerung 1537-09-14

Die Türken sahen, ויראו התוגרמי'
 daß ihre Kraft nicht zum Himmel reicht, כי אין לאל ידם
 sie zu nehmen, לקחתה
 Sie bauten ihre Zelte ab ויורידו את אהליהם
 am vierzehnten Tage des siebenten Monats. (AM 5298/AD 1537-09-14) בארבעה עשר יום לחדש השביעי:
 Sie ließen von ihm ab ויעלו מעליה
 und gingen hinüber nach Bastia ויעברו אל עבר הבאש"טיאה
 Kustode/Blatthüter וישובו

und kehrten in ihr Land zurück. וישבו אל ארצם:
 Suleiman ging וסולימ"אן הלך
 in seine Hauptstadt Konstantinopel. לקושט"אנטינופולי עיר מלכותו
 Er blieb dort viele Tage. וישב שם ימים רבים.
 Auch die Schiffe gingen ihren Weg. וגם הספינות הלכו לדרכם:

972 Der Venezianer Girolamo de Pesaro

Girolamo de Pesaro. **ויברח** יירולימ"ו די פיזא"רו
 der venezianische Heerführer floh שר צבא וויניצ"יאני
 vor Barbarossa bevor der kam. מפני בא"רבה רוס"ה טרם בואו
 Er sprach mit **Johannes Vitori**, וידבר עם יוא"ן ויט"ורי
 dem Heerführer in **Mortara**. שר הצבא במורט"ארה
 Sie verabredeten sich dort. ויועדו שם:
 Girolamo ging, mit **Scardona** zu kämpfen, וילך יירו"לימו להלחם בסקא"רדונה
 das vom Meer etwa zehn Meilen entfernt ist. והיא רחוקה מהים כעשר מילין.
 Sie bedrängten es ויצורו עליה
 und schütteten gegen es eine Batterie וישפכו אליה סוללה
 vom Morgen bis zum Mittag מן הבוקר עד הצהרים.
 und nahmen es mit Gewalt ein. וילכדוה ביד חזקה.
 In ihm war ein tüchtiger Kuschit ובתוכה כושי גבור חיל
 der traf aufs Haar mit der Batterie ויורה אל השערה בסוללה
 und fehlte nicht. ולא יחטיא.
 Er vollbrachte Großes an jenem Tage. ויעש גדולות ביום ההוא.
 Sie schlugen Viele mit Schwertes Schneide als sie in die Stadt kamen ורבים הכו לפי חרב כבואם העירה.
 Auch den Kuschiten töteten sie mit den Erschlagenen. ואת הכושי הרגו על חלליהם
 Sein Schrei stieg himmelwärts. ותעל צעקת העיר השמימה.
 Es hatte keinen Retter. ולא היה לה מושיע.
 Sie ließen es plündern. ויתנוה לשלל.
 Girolamo wies an, ויצו יירו"לאמו
 und sie stürzten seine Häuser zu Boden. ויפילו בתיה ארצה
 Es wurde ein ewiger Ruinenhügel bis heute. ותהי תל עולם עד היום הזה:
 Johannes Vitori gingen nach **Zara**. ויוא"ן ויט"ורי הלך לזא"רה
 Er fand dort den Heerführer **Gabriel** וימצא שם את גבר"יאל שר הצבא
 Sie verabredeten sich dort. ויועדו שם
 Er schickte drei von den Schiffs-Heerführern וישלח שלשה משרי צבאות האוניות
 mit **Gabriel** את גבר"יאל:
 Sie gingen zu kämpfen in die **Abruzzan** וילכו להלחם אובר"ואצו
 am neunundzwanzigsten Tage des siebenten Monats (AM 5298/AD 1537-09-29) בתשעה ועשרי יום לחדש השביעי:
 und bedrängten es. ויצורו עליה
 Sie schütteten gegen es Batterie. וישפכו אליה סוללה.
 Sie verbrannten von den Brücken der Stadt und ihre Häuser ringsum. וישרפו מגרשי העיר ובתיה סביב:
 Viele von den Unbeschnittenen fielen zu Boden. ויפלו רבים מהערלים ארצה
 Sie ließen beschämt von ihm ab, ויעלו מעליה בחרפה
 denn der Hunger lastete. כי כבד הרעב.
 Als sie nach **Zara** zurückkehrten, ויהי בשובם לזא"רה
 zogen die Türken zu ihnen auf den Weg ויצאו אליהם התוגרמים הדרך
 und schwächten sie mit Schwertes Schneide. ויחלישום לפי חרב.
 Die Übrigen fingen sie lebend. והנשאר'י נתפשו חיים.
Gabriel וקבר"יאל

נס ברגליו floh zu Fuß.
 וימלט עם מעט האנשים אשר אתו. Er rettete sich mit wenigen Leuten, die bei ihm waren.
 ויחר אף יירו"לאמו דפיזא"רו עליו Girolamo de Pesaro zürnte ihm,
 ויתפשהו בזא"רה. und fing ihn in **Zara**,
 ויסר ראשו מעליו. und schlug ihm den Kopf ab,
 ויורידהו בדם שאולה. und brachte ihn blutig in die Fragewelt hinab.
 ושלושה שרי הצבא ההלכו אתו Und die drei Heerführer, die mit ihm gegangen waren,
 לא ידע איש את קבורת' עד היום: deren Grab kennt bis heute keiner.

1Kg 2,9

973 Kaiserlich-Päpstliches Bündnis gegen Osmanen

אז נועדו לב יחדו להלחם בשוליימ"אן Damals verabredeten sich einmütig mit Suleiman zu kämpfen
 הקיסר והאפיפיאור ובעלי ויניצ"אה. der Kaiser und der Papst und die Herren von Venedig.
 ויבחרו את פראנצ"סקו מריא"ה. sie wählten den **Francesco Maria**,
 דוכס אורב"ינו. den Herzog von Urbino, und
 ואת אנד"ריאה דור"יאה den **Andrea Doria**
 לשרי הצבא ביבשה ובים בעת ההיא: zu Heerführern zu Lande und zu Wasser in jener Zeit.

974 Französischer Zug nach in Italien 1537

והרעב כבד בט"ורין ופינ"ארול. Der Hunger war schwer in **Turin** und **Pinerolo**.
 ויאכלו הסוסים והפרדים מחוסר כל Sie aßen die Pferde und die Maultiere aus Mangel an Allem
 מפני חמת המציק wegen der Gewalt des Bedrängers.
 וישמע פראנצ"סיסקו המלך König Franz hörte das
 וירע בעיניו und es war schlecht in seinen Augen.
 ויעברו לאיטא"ליאה Sie gingen nach Italien hinüber,
 הוא ובנו בעם כבד וביד חזקה er und sein Sohn mit gewaltigem Volk und starker Hand
 בחדש השמיני רצ"ח im achten Monat 298, (AM 5298/AD 1537-10)
 בשנת שבע ושלשים וחמש מאות ואלף. im Jahre siebenunddreißigundfünfhundertundtausend.

Nm 20,20

על השוליים: 1537 Randnotiz: 1537

ויעבור הגר"אן מאיס"טרו לפניהם. Der **Großmeister** ging vor ihnen hinüber.
 וישלח לפני"ארול אנשי חיל ובר ולחם ומזון Er schickte nach **Pinerolo** Soldaten, Getreide, Brot und Nahrung
 וארבעה אילים המנגחים: und vier Kanonen.
 ויברח ציס"אר די נאפ"ולי. Caesar von Neapel floh,
 אשר שולח der geschickt worden war,
 לשמור מעבר ההרים מפניהם. den Gebirgsübergang vor ihnen zu bewachen.
 ואנשיו הוכו לפי חרב. Und seine Leute wurden mit Schwertes Schneide geschlagen.
 גם המארקז ואנשי החיל נסו לקולם. Auch der Markgraf und die Soldaten flohen bei ihrem Klang.
 ויעברו את נהר פ"ה בחפזון אצל מונקא"ליר sie gingen hastig über den Fluß Po bei **Moncalieri**
 ויתחזקו שם: und verschanzten sich dort.
 וירדפו פרשי המלך אחריהם Die Reiter des Königs verfolgten sie
 ויכו בספרדים מכת חרב. und schlugen den Spaniern einen Schwertschlag.
 ויפלו מהם חללים רבים ארצה ביום ההוא: Viele von ihnen fielen erschlagen zu Boden an jenem Tage.

975 Kaiserliche ziehen sich in Städte zurück

ויסעו משם אנשי הקיסר Die Leute des Kaisers brachen von dort auf
 ויאספו אל ערי המבצר und versammelten sich in den Festungsstädten.
 הלא הן. קיר ואס"טי: Sind das nicht **Chieri** und **Asti**
 וירצ"ילי. קאסא"ל. und **Jircoli** und **Casale**
 ואליסאנדריאה Kustode/Blatthüter

und Alexandria ואליסא"נדריאה.
 sie verhielten sich dort still. וידמו שם:
 Die Franzosen bedrängten Chieri ויצורו הצרפתים על ק"ר
 in der Mitte des Monats November. בחצי חדש נובימ"רי
 Sie richteten nichts aus ולא עשו מאומה
 und kehrten beschämt zurück. וישבו אחור בחרפה:

976 Verzögerte Soldzahlungen an Spanier

Ein Teil der Spanier klagte wieder וילוני עוד חלק מהספרדים
 gegen den Markgrafen de l'Vasto על המא"רקזי לאמר
 Gib uns unser Geld. תנה את כספנו.
 Warum sollen wir hungers sterben? למה נמות ברעב.
 Er sprach zu ihrem Herzen. וידבר על לבם
 Aber sie hörten nicht auf ihn aus kurzem Atem. ולא שמעו אליו מקוצר רוח.
 Er gab ihnen ihr Geld ויתן את כספם
 und sie kehrten in das Lager zurück. וישבו אל המחנה:

977 Erneuter Damenfrieden 1537

Die französische Königin Eleonore ותאמרנה ליאונ"ורה מלכת צרפת.
 und die ungarische Königin, die Witwe, ומלכת אונגריאה האלמנה
 sagten zueinander: אשה אל אחותה
 Wie lange soll das Schwert fressen? עד מתי תאכל חרב. 2Sm 2,26
 Sie sprachen zum Herzen des Kaisers und des Königs ותדברנה על לב הקיסר והמלך
 und der Papst Paul bestätigte ihre Worte. וימלא פא"ולו האפיפיאור את דבריהן.
 Da hörten diese beiden Könige auf ihre Stimme (AM 5298/AD 1537-11) וישמעו שני המלכים האלה לקולם
 und schlossen Frieden für drei Monate im neunten Monat. וישלימו בעד שלשה חדשים בחדש התשיעי.
 Damals ging der Markgraf de l'Vasto, אז הלך המא"רקזי דיל ואס"טו
 dem König zu huldigen nach Moncalieri. להשתחוות למלך אל מונקא"ליר:
 Der König und seine Fürsten ehrten ihn sehr. ויכבדוהו המלך ושריו מאד:
 Sie huldigten dem König erdwärts. וישתחו למלך ארצה
 Er ging in Frieden von ihm. וילך מאתו בשלום.
 Der König und sein Sohn nach Frankreich וישבו המלך ובנו צרפתה
 Auch der Markgraf de l'Vasto kehrte an seinen Ort zurück. והמא"רקזי שב למקומו.

978 Venezianer erobern Ostrovica

Giovanni Battista, der Heerführer von Venedig ויסע מזא"רה.
 brach von Zara auf יואן בטיס"טה שר צבא ויניצ"יאה
 und dreihundert Mann ושלש מאות איש
 und hundertundfünfzig Reiter mit ihm. ומאה וחמשים רכבי עמו:
 Sie gingen nach Ostrovica in der Morgenwache. וילכו לאוסט"רוויצה באשמורת הבוקר
 Sie bestiegen seine Mauern plötzlich ויעלו חומותיה פתאום
 und riefen laut. ויקראו בקול גדול.
 Sie legten Feuer an die Häuser. ויתנו אש בבתים
 Ihr Rauch stieg himmelwärts. ותעל עשנם השמימה:
 Die Türken erwachten aus ihrem Schlaf ויקיצו התוגרמים משנתם
 und kamen heraus. ויצאו החוצה.
 Die Unbeschnittenen schlugen sie mit Schwertes Schneide. ויכום הערלים לפי חרב

Von ihnen starben durch das Schwert und das große Feuer
 etwa siebenhundert Mann in jener Zeit.
 Und von den Unbeschnittenen starben nur drei,
 die sie aus der Festung mit Steinen schlugen.
 Sie nahmen die Habe
 und kehrten fröhlich nach **Zara** zurück.
 Die Habe,
 die sie mit dem Heer geraubt hatten,
 waren Kleinvieh und Rindvieh, dreitausend.
 Ihr Herz überhob sich sehr.
 Und ich ging hinab, in Genua zu wohnen,
 ich und meine Haus in jenen Tagen.

979 Verlängerung des Friedens

Der Kaiser und der König verlängerten den Friedensbund
 im Monat Januar
 im Jahr achtunddreißigundfünfhunderttausend
 Randnotiz: 1538 (AM 5298/AD 1538-01)
 für drei Monate
 auf das Wort des Papstes
 und jener barmherzigen Königinnen.
 Sie befestigten die Grenzstädte
 und das Land hatte Ruhe.

980 Vulkanische Aktivitäten bei Pozzuoli

Das Land öffnete seinen Mund wie ein brennender Ofen
 in **Pozzuoli** bei Neapel in jenen Tagen.
 Die Völker fürchteten sich sehr.
 Seine Bewohner flohen vor der großen Feuersbrunst
 und den Steinen, die stets himmelwärts geschleudert wurden.
 Und die Hitze und der Nebel und der Ofenruß wurde immer mehr
 bis in die Ferne.
 Ihr Herz schmolz dahin.
 Es wurde zu Wasser.
 Die Völker erschrecken vor ihnen.
 Viele wandten sich zu dem Nebel, um zu sehen,
 und das große Feuer fraß sie
 und die Übrigen flohen vor ihrem Klang,
 denn sie fürchteten,
 sonst könnte ihnen das Böse anhaften.
 Auch das Meer sah und floh.
 Und das Schilf welkte und trocknete bis drei Meilen,
 vor der Menge an Steinen, die Tag um Tag herauskamen
 bis zu jenem Kreis,
 Zeuge ist die Stele
 bis zu diesem Tage.
 Der Finger G'ttes ist das.
 Kustode/Blatthüter

Jos 7,5b

Jer 10,2

Ex 8,15

981 Übergabe von Nadin an die Osmanen 1538-04-14

ונא"דין אשר בהרי דאלמצ"יאה עיר בצורה Nadin in den Bergen Dalmatiens ist eine befestigte Stadt,
 ולבעלי ויניצ"אה die den Herren Venedigs gehört,
 בתוכה משמר darin eine Besatzung.
 והיה בבא התוגרמי Als die Türken kamen,
 ויתנו אות עד זא"רה gaben sie ein Zeichen bis Zadar,
 פן יבואו עליהם פתאום: damit sie nicht plötzlich über sie kämen.
 ויהי היום Der Tag kam,
 ויסגירנה הנציב ביד התוגרמים an dem der Vertreter es den Türken übergab,
 בארבעה עשר יום לחדש השני der vierzehnte Tag des zweiten Monats,
 הוא חדש אבריל: das ist der Monat April. (AM 5298/AD 1538-04-14)
 ויגרשוהו מעליהם Sie vertrieben ihn von sich.
 ויפול ביד ויניציאני Er fiel in die Hand des Venezianers.
 ויסירו ראשו מעליו Die schlugen ihm den Kopf ab.
 כן אורחות כל בוצע בצע: So sind die Wege jedes Gewinnstrebbers.

982 Papst Paul III. vermittelt Frieden zwischen Franz I. und Karl V.

ויואל פא"ולו האפיפיאור Der Papst Paul unternahm es,
 להשלים בין המלך ובין הקיסר zwischen dem König und dem Kaiser Frieden zu stiften
 בימים ההם in jenen Tagen.
 וישלח מלאכי אליהם לאמר Er schickte Boten zu ihnen mit den Worten:
 לכו נא נתראה פנים Kommt doch, wir wollen uns von Angesicht sehen
 בניצ"ה אשר בפרוב"נציאה. in Nizza in der Provence
 ונכרתה ברית בינותינו und wollen einen Bund zwischen uns schließen.
 וייטב הדבר בעיניהם מאד: Das gefiel ihnen sehr gut.
 וילך אנד"ריאה ד"וריאה אל בארצ"לונה. Andrea Doria ging nach Barcelona.
 וירד הקיסר הימה Der Kaiser stach in See
 אחרי פסחם nach ihrem Osterfest
 וילכו למסעיהם: Sie gingen auf ihren Stationen.
 ויהי כבואם Als sie kamen
 ויסעו מאיי הפומ"יצי und aufbrachen von den Inseln der Ponza
 ביום הראשון בחמשה לחדש מ"איי am Sonntag, dem fünften des Monats Mai
 וילכו לדרכם: und ihres Weges gingen,
 וישאו עיניהם: hoben sie ihre Augen:
 והנה ספינות המלך פרא"נציסקו Da kamen Schiffe des Königs
 באות מתוגרמה לקראתם: aus der Türkei ihnen entgegen.
 וירדפו אחריהן וישיגום Die verfolgten sie und erreichten sie
 ויקחו מהן ארבעה und nahmen von ihnen vier
 ויתנום לשלל בעת ההיא: und ließen sie plündern zu jener Zeit.
 וישלחו את הספרדים Sie ließen die Spanier
 ואת אנשי ג'נוב"ה אשר בתוכן חופשים. und die Leute Genuas darin frei
 וילכו לדרכם: und gingen ihres Weges.
 ויצו הקיסר Der Kaiser wies an
 וישיבום אל המלך. und sie gaben sie dem König zurück.
 ויתן להם ארבעת אלפים זהובים: Der gab ihnen viertausend Gulden:
 הלא הוא להם כסות עינים. Ist euch das nicht Bedeckung der Augen
 בעד השלל אשר בזזו אנשי האוניות איש לו: für die Beute, die die Schiffsleute jeder für sich geraubt hatten.
 ויבואו הקיסר ושריו אל וילה פר"אנקה Der Kaiser und seine Fürsten kamen nach Villa Franca

und blieben dort etwa einen ganzen Monat
 bis der König und seine Fürsten kamen,
 denn sie verzögerten ihr Kommen.
 Der Papst Paul nahte auch Nizza,
 denn er sehnte sich danach,
 zwischen diesen Königen Frieden zu stiften.

983 Gesandtschaft aus Moskau

Der Berater des Königs von **Moskau**,
 das östlich von Tatarien ist, kam nach Genua
 im dritten Monat
 mit einer Gabe in seiner Hand,
 denn seine Herrschaften hatten ihn zum Kaiser geschickt,
 ihm zu huldigen
 und von ihm zu bitten, zu gehen, gegen die Türken zu kämpfen,
 denn sie bedrängten sie.
 Er stach in See,
 aber DER NAME hatte ihn in die Hand der Ismaeliten gegeben
 am siebenten des Monats.
 Die brachten ihn nach Marseille, weil Frieden zwischen ihnen war.
 Dort lösten sie ihn aus
 und er kehrte zum Kaiser zurück
 und ging in sein Land.

984 Begegnung von Papst Paul III. und Kaiser Karl V.

Der Kaiser hörte, daß **Paul** nach Savona gekommen war
 und schickte von seinen Schiffen dorthin, ihn zu sich zu holen.
 Als er nach **Villa Franca** kam,
 zogen ihm der Rest der Schiffe entgegen
 und ehrten ihn.
 Das Meer und das Land bebte
 vom Klang der Kanonen und der Lärmtrompeten.
Paul ging an Land
 Er ging in die Kirche des Hl. Franz,
 die außerhalb von Nizza ist,
 am Ende des dritten Monats.
 Nach weiteren zwei Tagen
 ging der Kaiser zu ihm
 und huldigte ihm und küßte ihm den Fuß,
 sie umarmten sich und gaben einander den Friedensgruß.
 Sie sprachen miteinander.
 Kein Fremder ging zwischen ihnen durch.
 Sie huldigten einander
 Und der Kaiser ging in Frieden von ihm.

1Kg 1,40

985 Begegnung von Papst Paul III. und König Franz I.

Der König und seine Frau und seine Söhne kamen
 in die Grenzen der Provence
 mit gewaltigem Volk und starker Hand.
 Er schickte
 Kustode/Blatthüter

Nm 20,20

den **Kardinal Lorraine** חשמן לור"ינה.
 und den **Großmeister** ואת הגר"אן מאיס"טרו
 um zum Kaiser zu sprechen. לדבר אל הקיסר.
 Auch der Kaiser schickte Boten zu ihm. וגם הקיסר שלח אליו מלאכים:
 Sie sprachen mit ihnen וידברו אתם
 und kehrten zu ihren Herrschaften zurück. וישבו אל אדוניהם:
 Der König kam nach Nizza ויבא המלך לניצ"ה
 am zweiten Tage des Monats Juni. ביום השני לחדש יוניא"ו:
Paul schickte ihm entgegen וישלח פא"ולו לקראתו
 und er kam zu ihm. ויבא אליו:
 Er huldigte ihm und küßte seinen Fuß וישתחו וישק רגלו
 Auch Paul huldigte ihm וישתחו גם פא"ולו אליו
 und ehrte ihn sehr. ויכבדהו מאד:
 Der König sagte zu ihm: ויאמר אליו המלך
 In den Augen meines Herren sei nicht ärglich, אל יחר בעיני אדוני
 wenn dich meine Geschehnisse und meine Kämpfer herbrachten, אם הביאוך קורותי ומלחמותי הלום
 wie es nicht der Bestimmung entspricht. אשר לא כדת.
 Denn nicht aus meinem Herzen geschah dies. כי לא מלבי נהיתה הדבר הלה:
 Auch Paul sprach zu seinem Herzen, וידבר גם פא"ולו על לבו
Worte des Friedens und der Wahrheit. דברי שלום ואמת
 Sie gingen ins Innere ויסורו החדרה
 und sprachen miteinander bis die Sonne unterging. וידברו יחדיו עד בא השמש.
 sie huldigten einander וישתחו איש לרעהו
 und schieden voneinander. ויתפרדו איש מעל אחיו:

Est 9,30

986 Treffen mit Brückeneinsturz

Auch die Königin Eleonore kam **ותבא** גם ליא"ונורה המלכה
 und ihre Fürstinnen und ihre Mädchen, ושרותיה ונערותיה
 in Gewirktes gekleidet, schön anzusehen המלובשות רקמה. יפות למראה
 und gesunden Fleisches, mit ihren Füßen trippelnd, ובריאות בשר וברגליהן תעכסנה:
 sie ging mit zwölf Galeeren ותלך בשנים עשר משוטטות
 nach **Villa Franca** לווי"לה פרא"נקה
 am elften Tage des vierten Monats. (AM 5298/AD 1538-06-11) בעשתי עשר יום לחדש הרביעי:
 Sie machten eine große Brücke im Meer. ויעשו גשר גדול בים.
 Sie kam mit ihren Mädchen auf die Brücke. ותבא עם נערותיה על הגשר.
 Auch der Kaiser, ihr Bruder, kam ihr entgegen ויבא גם הקיסר אחיה לקראתה
 und umarmte sie und fiel ihr um den Hals und küßte sie, ויחבקה. ויפול על צוארה וישקיה
 beide freuten sich miteinander. וישמחו שניהם יחדיו:
 Viele kamen hinter ihnen. וירבו הבאים אחריהם
 Da brach die Brücke unter ihnen. וישבר הגשר תחתיהם
 Auch die beiden und die Fürsten mit ihnen fielen ins Wasser. ויפלו גם שניהם והשרים אתם המימה.
 Die Schiffsleute holten sie herauf an Land ויעלום אנשי האוניות אל היבשה
 und keiner von ihnen wurde vermißt. ולא נפקד מהם איש:
 Sie sprach mit ihrem Bruder, dem Kaiser etwa drei Stunden ותדבר עם אחיה הקיסר כשלוש שעות:
 und huldigte erdwärts ותשתחו ארצה
 und ging von ihm in Frieden. ותלך מאתו בשלום:
 Sie kehrte nach Villa Franca zurück, ותשוב לווי"לה נוב"ה.
 denn dort כי שמה

ישבו המלך והשרים בימים ההם: saßen der König und die Fürsten in jenen Tagen.

987 Deutsch-Französische Verständigung

gegen Lutheraner und England – Frieden von Nizza 1538-06-18

ויהי לימים עוד Nach weiteren Tagen
 וידברו שני המלכים האלה איש אל רעהו. sprachen diese beiden Könige miteinander
 וגם פאולו דבר על לבם בעת ההיא: und auch **Paul** sprach zu ihrem Herzen in jener Zeit.
 ויאמרו אליהם: Sie sagten zu ihnen:
 שובו מדרככם הרעה Kehrt um von euerem bösen Wege
 ולא ישא גוי אל גוי חרב. und nicht hebe Volk gegen Volk ein Schwert. Jes 2,4/Mic 4,3
 כי עיני פליטת הערלים Die Augen der Entronnenen der Unbeschnittenen
 עליכם. sind auf euch gerichtet.
 הטרם תדעו Wißt ihr noch nicht,
 כי אבדת אמונתנו: daß unser Glaube verloren ist?
 אותי שכלו אנשי מא"רטין לוטר"י. Mich machten zur Waise die Leute des **Martin Luther**.
 גם מלך אינגלא"טירה נלוה אתם. Auch der englische König hängt ihnen an.
 וידיחו רבים מאחרי כיום הזה. Viele machen sie mir heute abspenstig.
 ואין איש שם על לב: Und niemand beachtet es.
 גם התוגר נלחם בויניצ"איה היום Auch der Türke kämpft heute gegen Venedig
 וממלכי הערלים אין איש אתם. und von den Königen der Unbeschnittenen ist keiner mit ihnen.
 באו בנים עד משבר daß Kinder kamen bis zu den Wehen.
 ובח אין ללידה Aber es ist keine Kraft zum Gebären. 2Kg 19,3 = Jes 37,3
 עלי חיו כלנה: Mein Leben ist ausgegangen.
 ויקשו את עורפם Sie versteiften ihren Nacken,
 מאנו שמוע. weigerten sich zu hören.
 אך אמרו לבלתי הלחם בפיאמ"ונטי Doch sagten sie zu zehn Jahre lang, nicht gegen **Piemont**
 ויתר ערי מלכותם und die restlichen Städte ihres Königreichs
 עד עשר שנים. zu kämpfen.
 ואיש איש על מקומו יבא בשלום. Und jeder ging friedlich an seinen Ort.
 ויכרתו ברית ביניהם Sie schlossen miteinander einen Bund
 בשמונה עשר יום לחדש הרביעי am achtzehnten Tage des vierten Monats (AM 5298/AD 1538-06-18)
 בבמת פראנצ'ישקו בפני פא"ולו im Kirche des Franz vor **Paul**
 והשרים אשר אתם. und die Fürsten, die bei ihnen waren.
 וישמח כל העם מאד: Das ganze Volk freute sich sehr.
 ותנתן הדת גלוי לכל העמים Die Verordnung wurde allen Völkern offen gegeben,
 בכל ערי מלכותם בימים ההם: in allen Städten ihres Königreiches in jenen Tagen.

988 Papst und Kaiser in Genua

ויסעו משם Sie brachen von dort auf,
 ויבאו הקיסר והאפיפיאור der Kaiser der Papst kamen
 אל גינ'ובה nach **Genua**
 ביום השבת בשנים ועשרים יום לחדש הרביעי. am Sabbat, dem zweiundzwanzigsten Tage des vierten Monats.
 ויצאו לקראתם זקני העיר ושופטיה וכומריה Die Ältesten der Stadt und ihre Richter und ihre Geistlicher
 וכל עם הארץ. und das ganze Volk des Landes gingen ihnen entgegen.
 ותבקע הארץ לקול האילי Die Erde bebte vom Klang der Kanonen. 1Kg 1,40
 ותעל עשנם השמימה. Ihr Rauch stieg himmelwärts. Jos 8,20
 והעיר גינ'ובה צהלה ושמחה Und die Stadt Genua jauchzte und jubelte. Est 8,15
 ויבאו Kustode/Blatthüter

Die beiden kamen auch froh in die Stadt
und König Franz kehrte an seinen Ort zurück.
ויבאו גם שניהם העירה בשמחה
והמלך פראנץ ציסקו שב למקומו:

989 Französische Schiffe verlassen Osmanischen Bereich

In jenen Tagen kehrte der Rest der Schiffe des Königs
aus der Türkei zurück.
Und Italien hatte einige Tage Ruhe.
בימים ההם שבו יתר אוניות המלך
מתוגרמה
ותשקוט איט"ליאה ימים אחדים:

990 Osmanische Angriffe auf Morea

Die Türken bedrängten Nauplio di Romagna
und Malvasia, das den Herren von Venedig gehörte,
auf Morea viele Tage.
die kamen in Bedrängnis
und die Herren von Venedig schickten Soldaten dorthin
und legten Besatzung hinein.
Barbarossa zog aus den Meeren von Konstantinopel
und fünfzigundhundert Galeeren mit ihm und eine gewaltige Flotte
und machte Beute auf den Inseln des Meeres
die die Venezianer in Archipelagos hatten.
Und das sind Griechen.
Er exilierte sie in ein anderes Land an jenem Tag.
Der Kaiser erinnerte sich seines Bundes,
den er mit Paul und den Herren von Venedig geschlossen hatte,
mit Suleiman zu kämpfen.
Sie bereiteten in Genua große Schiffe vor
und schifften Soldaten ein.
Sie gingen mit dem Rest seiner Schiffe
hinüber nach Sizilien auf das Wort des Kaisers in jener Zeit.
ויצורו התוגרמים על נאפ"ולי די רומ"אניאה
ועל מאלבא"שיאה אשר לבעלי ויניצ"יאה
במור"יאה. ימים רבים.
ותבאנה במצור
וישלחו שמה בעלי ויניצ"יאה אנשי חיל.
וישימו בתוכן משמר.
ובאר"בה רוס"ה יצא מימי קוסט"אנטינופולי.
וחמישים ומאה משוטטות עמו וציא אדיר.
וישלול שלל באיי הים
אשר לויניצ"יאני בארצ"יפילאגו
והם יונים
ויגלם אל ארץ אחרת ביום הזה:
ויזכור הקיסר את בריתו
אשר כרת עם פא"ולו ובעלי ויניצ"יאה
להלחם בשו"ליימאן.
ויכינו בגינ"ובה אוניות גדולות
ויתנו בהן אנשי חיל.
ותלכנה עם יתר אוניותיו
אל עבר ציצי"ליאה בדבר הקיסר בעת ההיא:

991 Begegnung zwischen Kaiser Karl V. und König Franz I. an Deck

Der Kaiser brach aus Genua auf
und ging mit seinen Schiffen durch sein Land.
Die Boten des Königs trafen ihn
und sagten zu ihm:
So sagt dein Bruder Franz:
Komm doch nach Aigues-Mortes,
denn ich sehne mich danach, dich zu sehen,
wie das Sehen des Gesichtes G'ttes
und du wolltest mir wohl.
Und wenn du an Marseille vorüberkommst,
unterlaß es nicht, in die Stadt zu kommen,
denn sie ist dein.
Der Kaiser erwiderte ihnen:
Gratulation, schön, schön!
Er schenkte ihnen Beachtung in jener Zeit.
Er kam an
ויסע הקיסר מגינ"ובה.
וילך לו עם ספינותיו דרך ארצו.
ויפגעו בו מלאכי המלך
ויאמרו אליו
כה אמר אחיך פראנץ ציסקו
בא נא לאקווי מו"רטי:
כי נכספתי ראות פניך
כיראות פני אלדים
ותרצני.
ובעבורך על מרשיליאה
אל נא תמנע מבא העירה
כי נתונה היא לך.
וישב אליהם הקיסר
תשואות חן חן.
וישא את פניהם בעת ההיא.
ויעבור על

Marseille vorüber, מאר"סיליאה
 aber kam nicht in die Stadt, ואל העיר לא בא
 denn er hatte es eilig. כי נחפז ללכת:
 Da zogen ihm zwanzig Schiffe des Königs entgegen ותצאנה עשרים אוניות המלך לקראתו
 und ehrten ihn. ויכבדוהו
 Das Meer bebte vom Klang der Kanonen. ותרעש הים לקול האילים המנגחים.
 sie zogen mit ihm bis zu den Inseln der **Ponza** ותלכנה עמו עד איי הפומ"יצי
 und lagerten dort. ויחנו שם.
 viele gingen nach Marseille וילכו רבים אל מארס"ליאה
 und kauften sich Proviant ויקנו להם צידה.
 und kehrten in das Lager zurück. וישבו אל המחנה.
 Sie brachen von dort auf ויסעו משם
 und gingen nach **Aigues-Mortes** ein Stück Wegs, וילכו הרחק לא"גי מו"רטי כברת ארץ
 sie blieben dort. וישבו שם.
 Der **Groß-Konstabel** zog ihm entgegen. ויצא הגר"אן קונדיש"טאבילי לקראתו
 Sie nahen der Stadt. ויקרבו העירה.
 Die Erde bebte vom Klang der Kanonen. ותבקע הארץ לקול האילים המנגחים.
 Der König und die Fürsten bei ihm kamen ויצאו המלך והשרים אשר אתו
 auf einem kleinen Schiff zum Kaiser. באוניה קטנה אל הקיסר
 Er ging ihnen entgegen. ויצא לקראתו
 Sie huldigten einer dem Anderen וישתחו איש לרעהו
 Sie saßen auf dem Deck des Schiffes bis die Sonne unterging. וישם בראש האוניה עד בא השמש.
 Der König nahm seinen Ring ab ויסר המלך את טבעתו
 und gab ihn an die Hand des Kaisers. ויתנה ביד הקיסר.
 Und der Kaiser legte eine Goldkette um seinen Hals. והקיסר נתן רביד הזהב על צוארו.
 Er sprach zum Herzen des Königs. וידבר על לב המלך.
 Sie freuten sich gemeinsam an jenem Tage. וישמחו יחדו ביום ההוא.
 Der König kehrte in die Stadt zurück. וישוב המלך העירה:

1Kg 1,40

1Kg 1,40

992 Begegnung zwischen Kaiser Karl V. und König Franz I. an Land

Der Kaiser und die Fürsten bei ihm gingen **וילכו** הקיסר והשרים אשר אתו.
 zum Haus des Königs in die Stadt אל בית המלך העירה.
 am fünfzehnten Tage des Monats Juli, בחמשה עשר יום לחדש יוליאן.
 das ist der fünfte Monat. הוא החדש החמישי.
 Der König und die Königin gingen ihm entgegen. ויצאו המלך והמלכה לקראתו
 Sie brachten ihn in die Residenz, ויביאוהו אל הבירה
 die er ihm bereitet hatte. אשר הכין לו.
 Der König schlachtete Kleinvieh und Rind und Mastvieh in Menge. ויזבח המלך צאן ובקר ומרי לרוב.
 Sie aßen und tranken und freuten sich mit ihm dort. ויאכלו וישתו וישמחו עמו שם.
 Und den Andrea Doria bat der König ומאנד"ריאה דוריא שאל המלך
 und er kam wie eine stumme Schlange ויבא כפתן חרש
 und huldigte dem König erdwärts. וישתחו למלך ארצה.
 Der König sagte zu ihm: ויאמר אליו המלך
 Sei ein tüchtiger Mann! היה לבן חיל.
 Nur tu meinem Freund, dem Kaiser nicht, רק אל תעשה לידידי הקיסר
 wie du mir tatest, ohne daß eine Gewalttat in meinem Sinne war. כאשר עשית לי על לא חמס באפי.
 Fürchte G'tt, der wird richten. ירא אלדים וישפוט.
 Auch für גם אל
 Kustode/Blatthüter האוניות

die Schiffe gab der König in Piemont Geschenke:
 fünf Fäßer Wein jedem
 und zwei Kühe und zwölf Schafe.
 Und zum Kaiser sagte er:
 Mein Land hier liegt vor dir.
 Ziehe durch mein Land,
 denn nieman wird seinen Fuß heben.
 Aber er wollte nicht hören.
 Der König und die Königin drangen in ihn.
 Da übernachtete er dort in jener Nacht
 und sie vergnügten sich miteinander.
 Am Folgetage
 küßte der Kaiser seine Schwester, die Königin
 und den König
 und seine Söhne.
 Sie huldigten einer dem anderen
 und schieden voneinander
 und er kehrte zu seinen Schiffen zurück
 und ging in sein Land.

993 Heimkehr des Papstes unter Verlust seines Gepäcks

Der Papst kehrte nach Rom zurück
 und kam in die Stadt
 am vierundzwanzigsten des fünften Monats.
 Aber seine Gewänder und den Rest seiner Leute,
 die er über das Meer geschickt hatte,
 gab DER NAME in die Hand der Ismaeliten.
 Die brachten sie in ihr Land.

994 Mißglückter Zug des päpstlichen Heerführers gegen Osmanen

Sein Heerführer **Marco Grimani** ging nach **Korfu**
 am elften Tage des Monats August (AM 5298/AD 1538-08-11)
 mit sechsunddreißig Schiffen. (36)
 Er ging, um **Preveza** in den Meeren von **Arta** zu kämpfen.
 Er stieg an Land.
 Sie holten von den Schiffen zwei von den Kanonen.
 Die Türken, leichte Reiterei, fielen über sie her.
 Sie schlugen viele mit Schwertes Schneide.
 Die Unbeschnittenen wurden von ihnen geschlagen.
 Sie flohen um ihr Leben
 und ließen die Kanonen zurück
 und kehrten beschämt nach Korfu zurück.

995 Die Flotte unter Andrea Doria bei Korfu 1538-08-12 bis 22

Andrea Doria zögerte nicht
 und brach von Genua auf mit fünfzig Galeeren
 am zwölften Tage
 des Monats August, das ist der sechste Monat,
 und ging nach Messina (AM 5298/AD 1538-08-12)

und fand die Schiffe, die der Kaiser geschickt hatte
 und die Kriegersleute.
 Sie wurden in seiner Hand vereint.
 Er brach von dort auf.
 Sie gingen in die Gewässer von Korfu
 am fünften Tage des Monats September,
 das ist der siebente Monat. (AM 5298/AD 1538-09-05)
 Am Folgetage zogen ihm entgegen
 der Heerführer des Papstes
 und der Heerführer der Herren von Venedig.
 sie ehrten ihn sehr
 und kehrten gemeinsam nach Korfu zurück.
 Sie brachen alle wie ein Mann auf von Korfu am neunten des Monats
 und gingen etwa dreißig Meilen (AM 5298/AD 1538-09-09)
 und blieben dort.
 Die großen Schiffe
 von Andrea Doria kamen
 am zweiundzwanzigsten Tage des Monats (AM 5298/AD 1538-09-22)
 und nahmen sich Vorrat.
 Da gaben die Heerführer an die Spitze des Volkes
 den **Don Ferrante Gonzaga** zum Haupt
 für alle, die an Land gingen in jener Zeit.
 Sie hörten,
 daß Barbarossa in den Meeren von **Arta** sei.
 Da führten sie die großen Schiffe hinter sich
 und gingen ihm entgegen,
 Andrea Doria schickte vor sich her
 fünfundzwanzig Galeeren zu kundschaften.
 Barbarossa schickte ihnen
 fünfundzwanzig Galeeren nach.
 Die verfolgten sie.
 Da flohen die Unbeschnittenen
 und gaben ihm Antwort.

996 Seeschlacht von Preveza 1538-09-27

Da kündigte er an, mit Barbarossa zu kämpfen
 am siebenundzwanzigsten des Monats. (AM 5298/AD 1538-09-27)
 sie schickten zwei Galeeren dorthin, zu kundschaften.
 Die gaben ihnen Antwort.
 Barbarossa zog aus **Preveza** mit starker Hand.
 Andrea Doria
 und zwei Heerführer gingen ihm nahe dem Festland entgegen,
 ihn herauszulocken
 an den Ort, wo die großen Schiffe waren.
 Kustode/Blatthüter

Das große Schiff ותבאנה האוניה הגדולה
 der Herren von Venedig אשר לבעלי וויניצ"יאה
 und zwei von denen des Andrea Doria kamen ושתי מאשר לאנד"ריאה דוריא"ה
 und gaben das Zeichen zum Kampf ויתנו אות מלחמ'
 und gaben Feuer in die Kanonen. ושימו אש באילים
 Ihr Rauch stieg himmelwärts. ותעל עשנם השמימה:
 DER NAME führte das Meer mit einem starken Nordwind וי' נהג את הים ברוח צפון עזה
 und alle ihre Weisheit verschlang er. וכל חכמתם בלע
 Sie wankten wie ein Betrunkener וינועו כשכור
 Dann ruhte der Wind וינח הרוח
 und die großen Schiffe, auf die sie ihre Hoffnung gesetzt hatten, ולא יכלו האוניות הגדולות
 konnten nicht fahren. אשר בהן חסיה נפשם ללכת:

Jos 8,20

997 Rückzug des Andrea Doria nach Korfu

Da sagte Barbarossa: ויאמר בארב"ה רוס"ה
 Jetzt haben wir zu lachen, זה עת לשחוק
 und nahte dahin ויקרב הלום
 und schüttete auf sie Batterien וישפוך עליהן סוללות
 jenen ganzen Tag. כל היום ההוא.
 Auch die Leute der Schiffe füllten ihre Hand in jener Zeit. וגם אנשי האוניות מלאו את ידם בעת ההיא
 Der Name gab Furcht in das Herz des Vertreters des Kaisers ויתן יי מורד בלב משנה הקיסר
 und in das Herz des Andrea Doria und der Heerführer ובלב לאנד"ריאה ד"וריאה ושרי הצבא
 und sie kamen ihnen nicht zu Hilfe. ולא היו להן לעזרה.
 Sie wandten den Rücken ויתנו עורף
 und kehrten beschämt nach Korfu zurück. וישבו אל ק"ורפו בחרפה:
 Und mit den großen Schiffen, die dort blieben, ובאוניות הגדולות הנשארות שם
 kämpfte Barbarossa, נלחם ב"ארבה רוס"ה
 nahm welche von ihnen מהם לקח.
 und verbrannte zwei mit Feuer ושתי שרף באש.
 und die dem Brand entrannen, wurden lebend gefangen. והנמלטים מהשריפה נתפשו חיים:
 Aber auch von ihnen kehrten welche zurück, וגם מהן שבו אחור
 denn die Türken bewältigten nicht כי לא יכלו אליהן התוגרמים
 die Menge der Kanonen. לרבוי האילים
 Und die Soldaten darauf ואנשי החיל אשר עליהן
 standen einer für hundert und hundert für tausend. יעמדו אחד למאה ומאה לאלף:
 Und auch von den Nachzüglern der Galeeren, nahm er. וגם מהמשוטטות הנחשלות אחריהם לקח
 Er verfolgte sie bis Sonnenuntergang. וירדוף אחריהם עד בא השמש.
 Das wurde den Unbeschnittenen zur Schande. ויהי לערלים לחרפה:

Koh 3,4aß

998 Ragusa fällt von den Osmanen ab

Die Leute von Ragusa gedachten nicht ולא זכרו אנשי ראג"וזה
 ihres Bundes mit dem Türken את בריתם עם התוגר
 und vergaßen ihn. וישכחוהו:
 Sie sagten: ויאמרו
 Kommt, wir wollen klug handeln, הבה נתחכמה
 sonst grasen die Leute der Bundesgenossen פן ילחכו אנשי בעלי הברית
 unsere ganze Umgebung ab את כל סביבותינו.
 und wir werden tributpflichtig alle Tage. והיינו למס עובד כל הימים:
 Sie wählten Leute ויבחרו אנשים
 und schickten וישלחו

Gn 40,23

Gn 49,15bß

durch sie eine Gabe.
 Sie legten Folgendes in ihren Mund:
 So sollt ihr zu dem Vertreter sagen
 und zu den Heerführern:
 Hier ist diese Stadt **Castelnuovo**,
 die dem Türken gehört, an unserer Seite,
 ihre Händler sind Fürsten
 und Silber und Gold hat es angehäuft
 und Gewänder in Menge
 außer fünfzig Ladungen Silber,
 für die Auftragsarbeiter des Königs,
 die das Volk tyrannisieren.
 Helft und kommt
 und verzehrt seine Beute.
 Keiner wird aus eurer Hand retten.
 Und an den Heerführer des Türken darin
 schickten sie listigerweise beizeiten Folgendes:
Da, ein Volk zog aus Korfu,
da, es bedeckt das Auge des Landes.
 Sie kommen über euch.
 Bedenkt klug, was ihr tut.
 Und jetzt wollen wir dir raten:
 Zieh auf das Feld,
 du und die Reiter, die dir folgt,
 sonst gehst du in der Stadt unter
 und laß sie nicht an Land steigen
 und rette die Stadt.
 Er hörte auf ihre Stimme,
 denn er wußte nicht,
 daß sie listig handelten.
 Er zog hinaus
 und das Geld schickte er vor sich her.
 In der Stadt blieben
 nur vierhundert Türken, die das Schwert trugen.

Joe 4,11

Ex 22,5

999 Übergabe von Ragusa am 1538-10-27

ויסעו **Andrea Doria** und der Vertreter brachen auf aus Korfu
 und die Fürsten, die ihnen folgten,
 im Monat Oktober
 und gingen in die Meere von **Cattaro**
 und saßen in den Galeeren gegenüber **Castelnuovo**
 bis zum Morgen.
 Dann stiegen sie an Land
 und der Reiterführer hielt ihnen nicht stand
 und rettete sich ins Gebirge.
 Sie umringten die Stadt
 und schütteten gegen sie Batterien
 und nahmen das Umland der Stadt an jenem Tage.
 sie stellten fünf Kanonen am Sabbattag auf.
 Sie schlugen
 Kustode/Blatthüter

ihre Mauern bis zum Einsturz.
 Am Sonntag, dem siebenundzwanzigsten des Monats
 kamen sie gewaltsam in die Stadt. (AM 5299/AD 1538-10-27)
 Sie bedrängten die Festung am Meer
 und die Türken gaben sie in ihre Hand.
 Sie schlossen mit ihnen einen Bund.
 Und die Festung über der Stadt
 wurde dem **Don Ferrante Gonzaga** am Folgetage gegeben.
 Er schloß auch mit ihnen einen Bund.
 Zur Menge der Hurereien der Leute von **Ragusa**
 übergaben sie die Festungen,
 denn sie hatten ihnen Briefe geschickt
 von Seiten des Reiterführers, die besagten:
 Geht zu ihnen hinaus zum Frieden
 und rettet euere Seele vom Tode.
 Und er wußte nichts
 und es kam ihm nicht in den Sinn.
 Auch die Leute von **Ragusa** in der Stadt verschworen sich
 mit einem von denen, die über die Kanonen darin gestellt waren,
 sie zu verderben.
 Die Sache wurde untersucht.
 Und es fand sich.
 Sie verbrannten ihn und sie mit Feuer
 und sie sanken in die Fragewelt hinab.
 Die Fürsten der Unbeschnittenen setzten in die Stadt
 etwa viertausend Mann Spanier und Waffen
 und sie verschanzten sich sehr.
 sie erinnerten nicht ihren Bund
 und entweihten, was aus ihren Lippen hervorgegangen war.
 Sie nahmen die Menschen und die Habe
 am dritten Tage des Monats Tevet 299. (AM 5299/AD 1538-11-24)
 Sie exilierten sie in ihr Land
 und verkauften sie als Sklaven und Sklavinnen
 in die vier Zipfel der Erde.
 Und von den besten Frauen schickte **Andrea Doria**
 an den Kaiser als Gabe.
 Sie kleideten sie in Seide
 und und blieben dort bis heute.
 Auch der **Jude**, der dort war,
 die wurden gefangen durch ihre Verdorbenheit.
 Sie brachten ihn nach Italien.
 Er wurde dort ausgelöst wie Gefangene ausgelöst werden.
 Auch den Unbeschnittenen, den Bewohnern der Stadt,
 taten sie sehr Böses.
 Sie verbitterten ihr Leben.
 Und viele töteten sie durch Foltern,
 um aus ihren Verstecken zu holen.

Est 2,23

Nm 16,30

Ihr Schrei stieg himmelwärts. ותעל שועתם השמימה:

1000 Verlustreiche Heimkehr der christlichen Flottenteile

Die Heerführer des Kaisers kehrten nach Italien zurück. **וישובו** שרי צבאות הקיסר לאיט"אליאה.
 Ein große Menge von ihnen starb an Krankheiten. וימותו מהם בתחלואים עם רב.
 Auch an den Spaniern, die zurückkehrten, גם בספרדים השבים
 war die Hand des DER NAME. היתה יד יי'
 Das Schiff unter ihnen scheiterte ותשבר האונייה אשר תחתיהם
 in den Meeren Kalabriens, בימי קאלא"בריאה
 sie gingen unter wie Blei, צללו כעופרת.
 Nicht einer von ihnen blieb übrig. לא נשאר מהם גם אחד.
 Auch von denen, die nach Sizilien kamen, גם מהבאים לציצ"ליאה
 töteten die Bewohner von Messina, in Menge zugrund zu richten. הרגו יושבי מיס"ינה ואבד לרוב.
 Denn sie hatten sich vorgenommen, כי נתנו את לבם
 gewaltsam in die Stadt zu kommen. לבא העירה ביד חזקה.
 Die Plage war in den Schiffen des Andrea Doria. ותהי המגפה באוניות אנד"ריאה דוריא"ה
 Auch sie tranken den vergifteten Becher. שתו גם הם כוס התרעלה.
 So mögen zugrunde gehen alle Deine Feinde, DER NAME! כן יאבדו כל אויבך יי';

Ex 15,10

Jes 51,17,22

Ri 5,31

1001 Osmanischer Zug gegen Castelnuevo zurückgeschlagen 1539-01-01

Am ersten Tage des Monats Januar **וביום** הראשון לחדש זינא"ר
 im Jahre neununddreißigundfünfhundertundtausend בשנת תשע ושלשים וחמש מאות ואלף.
 Randnotiz: 1539 על השוליים: 1539
 kam **Morato**, בא מורא"טו
 der Reiterheerführer Suleimans שר צבא הסוסים אשר לסוליימ"אן
 gegen **Castelnuevo** על קסט"יל נוב"ו.
 und drei Heerführer mit ihm. ושלשה שרי צבאות עמו.
 Sie brachten sechs Kanonen mit וביאו אתם ששה אילים המגנחים
 und nahten der Stadt. ויקרבו העירה:
 Die Spanier zogen zu ihnen hinaus, als sie kamen, ויצאו אליהם הספרדים בבואם.
 und fielen plötzlich über sie her. ויפלו עליהם פתאום.
 Sie schlugen viele mit Schwertes Schneide. ויכו רבים לפי חרב.
 Da flohen die Türken vor ihnen וינוסו התוגרמים מפניהם.
 und ließen die Kanonen dort. ויניחו שמה האילים.
 Die Übrigen hatten ihr Leben zur Beute. ותהי לנשואים נפשם לשלל.
 Die Unbeschnittenen nahmen die Kanonen ויקחו הערלים את האילים
 und kehrten froh in die Stadt zurück. וישובו העירה בשמחה.

1002 Osmanische Verheerung Ungarns 1539

In jenen Tagen ging Suleimans **בימים** ההם הלך סו"ליימאן
 mit starker Hand gegen **Ungarn**. ביד חזקה על אונגאריאה
 Sie verwüsteten jede Stelle, die ihre Fuß betrat ויחרמו כל מדרך כף רגליהם:
 und die besten Frauen und die Kinder nahmen sie sich ואת מיטב הנשים והטף לקחו למו
 und kehrten froh in ihr Land zurück. וישובו בשמחה אל ארצם:
 Kustode/Blatthüter בשנה

1003 Reformation in England 1539

בשנה ההיא ביער אינר"יקו את הפסילים
 und zerschlug die Heiligenaltäre
 ואת מזבחות הקדשים נתץ
 und hieb ihre Ascheren um.
 ואשריהם גדע:
 Und die Geistlichen in seinem Königreich England wies er an,
 daß sie sich Frauen nähmen.
 ושיקחו להם נשים.
 Und den Schwestern, daß sie Männer heirateten in jener Zeit.
 Und wer sich seinem Wort widersetzte, den richtete er.
 ובאשר המרו את דברו עשה שפטים.
 Und wer sich seinem Wort widersetzte, den richtete er.
 ורבים ברחו למו:
 und gingen ins Exil aus seinem Land,
 ויגלו מעל אדמתו:
 denn er neigte dem **Luther** zu.
 כי נטה אחרי לוט"ירו
 Er wurden den Geistlichen zum Feind alle Tage.
 ויהי לכומרים לאויב כל הימים:

1004 Tod der Kaiserin Isabella 1539-05-01

ותמות אשת הקיסר
 Die Frau des Kaisers starb
 בהקשותה בלדתה
 bei einer schweren Geburt
 ביום הראשון לחדש מא"י
 am ersten Tage des Monats Mai. (AM 5299/AD 1539-05-01)
 ויקברוה בקברות המלכים
 Sie begruben sie in der Grablege der Könige
 ויכבדוה מאד:
 und ehrten sie sehr.
 ויוגד אל הקיסר
 Dem Kaiser wurde gesagt,
 כי מתה גם אמו
 daß auch seine Mutter starb.
 והיא זקנה:
 Die war alt.
 וישא את קולו ויבך בכי גדול
 Da hob er seine Stimme und weinte sehr,
 כי גדל הכאב:
 den der Schmerz war heftig.
 וילבשו הוא ושריו קדרות
 Er und seine Fürsten kleideten sich dunkel
 ופניהם קבצו פרוד:
 und ihre Gesichter zogen sich zusammen.

1005 Getreidelieferung nach Castelnuovo

ותלכנה אוניות הקיסר לקאס"טיל נוב"ו
 Die Schiffe des Kaisers gingen nach **Castelnuovo**,
 נושאות בר ולחם ומזון ואנשי חיל
 beladen mit Getreide und Brot und Nahrung und Soldaten,
 לתת תחת האנשים
 es unter die Leute zu bringen,
 אשר קצה נפשם לשבת במצור
 die es überdrüssig waren, in Mangel zu sitzen.
 ותשובנה אל ארצם:
 Und sie kehrten in ihr Land zurück.

1006 Haireddin Barbarossa erobert Castelnuovo 1539-07-17 bis -08-07

ויצא בא"רבה רוס"ה הוא חא"ראדין.
 Barbarossa, das ist Haireddin, zog aus
 מימי קושטא"נטינופולי.
 aus den Meeren von Konstantinopel
 בעם כבד וביד חזקה:
 mit gewaltigem Volk und starker Hand.
 ואוניותיו המשוטטות מאתים.
 Er hatte zweihundert Galeeren. (200)
 ויבא אל קא"סטיל נוב"ו
 und kam nach **Castelnuovo**,
 בשבעה עשר יום לחדש יו"ליאו
 am siebzehnten Tage des Monats Juli,
 הוא החדש החמישי:
 das ist der fünfte Monat. (AM 5299/AD 1539-07-17)
 וגם ערב רב יצאו אתו
 Auch viel Mischvolk ging mit ihm
 ובראשם אדא"רגוט. וציפ"וט.
 und an ihrer Spitze **Turgut** und **Zipot**,
 ההולכים לשלול שלל בארצות
 die gingen, Beute zu machen in den Ländern

Nm 20,20

Ex 12,38

ihr Feinde. אויביהם.
 Das war ihr Rechtsbrauch alle Tage. זה משפטם כל הימים:
 Die Spanier kämpften mit ihnen Tag für Tag. וילחמו אתם הספרדים דבר יום ביומו:
 Sie stellten die Kanonen ringsum auf ויקמו האילים סביב
 und schlugen seine Mauern. ויכו הומותיה:
 Sie schossen etwa dreizehntausend Kanonenkugeln hinein. וידו בה כשלשה עשר אלף אבני האילים
 Das Meer und das Land bebte. ותרעש הים והיבשה:
 und ihre festen Mauern stürzten ein ויפילו חומותיה הבצורות
 und sie kämpften gegen die Stadt Tag für Tag. וילחמו על העיר יום יום:
 DER NAME ließ auf **Castelnuovo** regnen וי"י המטיר על קאסט"ל נוב"ו.
 in der Nacht des siebenten Tages des Monats August (AM 5299/AD 1539-08-17) **וארובות השמים נפתחו:** בליל היום השביעי לחדש אגוש"ט
 und die Schleusen des Himmels öffneten sich. ויאמרו התוגרמים
 Da sagten die Türken: זה עת לשחוק
 Jetzt haben wir *zu lachen*. ויקרבו העירה
 Sie nahen der Stadt *bevor einer seinen Gefährten erkennt* בטרם יכיר איש את רעהו
 und stiegen auf die Mauern ויעלו על החומות:
 Die Spanier erhoben sich ויקומו הספרדים
 und gingen ihnen entgegen וילכו לקראתם
 aber konnten nicht mit den Kanonen und Batterien feuern, ולא יכלו לתת האש באיל" ובסוללות
 denn DER NAME ließ regnen zu jener Zeit. כי המטיר יי בעת ההיא
 Da kämpften sie mit Schwerter und mit Spießen וילחמו בחרבות וברמחים
 und konnten vor ihnen nicht bestehen, ולא יכלו עמוד לפניהם
 denn die Türken waren sehr viel mehr. כי רבו התוגרמים מאד:
 Und von ihnen starben nur eine geringe Anzahl. ומהם לא מתו כי אם מתי מספר:
 Da wichen sie zurück ויסוגו אחור
 und kämpften auf den Märkten und in den Straßen. וילחמו בשוקים וברחובות.
 und wurden von den Türken geschlagen. וינגפו לפני התוגרמים
 Sie fielen vor ihnen durch das Schwert. ויפלו לפניהם בחרב:
 Es starben etwa dreitausend Mann וימותו כשלשת אלפי איש
 in jener Metzelei במגפה ההיא
 und achthundert Personen, Kinder und Frauen, ושמונה מאות נפש אדם ילדים ונשים
 wurden lebend gefangen. נתפשו חיים:
 Haireddin kam in die Stadt ויבא חאראדין העירה
 und befestigte sie ויחזקה
 und legte eine Besatzung hinein. וישם בתוכה משמר:
 Sie fanden dort die Kanonen, וימצאו שם את האילים
 die Andrea Doria dort gelassen hatte. אשר הניח שם אנד"ריאה דור"יאה:
 Das wurden den Unbeschnittenen zur Schmach. ויהי לערלים לחרפה:

Koh 3,4aß

Rut 3,14

1008 Haireddin Barbarossa fordert die Übergabe
von Risan und Cattaro

Barbarossa schickte **וישלח** בא"רבה רוס"ה
 zum Vertreter der Herren von Venedig אל נציב בעלי ויניצ"יאה
 in **Cattaro** die Worte: אשר בקא"טארו לאמר
 Gib mir die Festung Risan תנה לי את מצודת ריסא"נו
 am Fluß. אשר על ההר
 Er sagte: ויאמר
 Ich kann das nicht von mir aus tun. לא אוכל לעשות מלבי הדבר הזה.
 Da sprach Barbarossa וידבר בא"רבה רוס"ה
 Kustode/Blatthüter על לב

zum Herzen der Leute der Stadt על לב אנשי העיר
 und verführte sie mit der Süße seiner Zunge. ויפתם במתק לשונו:
 Da gaben sie es in seine Hand ויסגירוה בידו
 am elften Tage des Monats. (AM 5299/AD 1539-08-11) בעשתי עשר יום לחדש
 Das wurde ihnen für Schmach gehalten. ויחשב להם לחרפה:
 Der Vertreter von Cattaro schickte ihm eine Gabe. וישלח נציב הק"אטרו אליו מנחה.
 Aber er achtete nicht auf seine Gabe ולא שעה אל מנחתו
 und verlangte auch Cattaro indem er sagte: וישאל גם את קא"טארו לאמר
 Der Kampf und der Friede sind in meiner Hand. המלחמה והשלום בידי:

1009 Osmanen verzichten auf Cattaro, fordern Sufa

Am fünfzehnten desselben ging Haireddin (AM 5299/AD 1539-08-15) **ובחמשה** עשר בו הלך האר"אדין
 mit allen seinen Schiffen nach Cattaro. עם כל האוניו לקאטארו
 Sie stiegen an Land ויעלו אל היבשה.
 und gingen umher, וילכו סביב
 die Blöße des Landes zu sehen. לראות את ערות הארץ
 Sie schütteten gegen sie Batterien. וישפכו עליה' סוללות
 die Türken wichen zurück, ויסוגו התוגרמים אחור
 den die Furcht vor ihnen war auf sie gefallen. כי נפל פחדם עליהם.
 Gegen Abend ויהי לעת ערב
 schickte Haireddin zu der Stadt die Worte: וישלח חאר"אדין אל העיר לאמר.
 Einen Brief schickte mir Suleimans mit den Worten: מכתב שלח אלי סוליימ"אן לאמר.
 Laß von ihnen ab, הרף מעליהם
 denn die Herren von Venedig haben Frieden mit uns. כי שלמי' בעלי ויניצ"איה אתנו.
 Ich habe mit ihnen einen Bund geschlossen. כרתי עמהם ברית.
 Und jetzt habt ihr Frieden. ועתה שלם לכם
 Fürchtet euch nicht. אל תיראו.
 Nur schickt einen von euch, mit mir zu sprechen רק שלחו אחד מכם לדבר עמדי
 und ich will meines Weges gehen. ואלכה לדרכי.
 Sie sagten: ויאמרו
 Hol dieses ganze Lager hinaus הוצא את כל המנחה הזה החוצה.
 und was du zu uns sagst, וכאשר תאמר אלינו
 wollen wir tun. נעשה:
 Am Folgetage ויהי ממחרת
 gingen alle hinaus ויצאו כלם החוצה
 hinüber nach Castelnovo. ויעברו אל קאס"טיל נוב"ו
 Die Bewohner von Cattaro freuten sich sehr. וישמחו יושבי הק"אטארו מאד.
 Sie schickten den Girolamo וישלחו את יירו"לאמו
 mit einer Gabe in der Hand, ובידו מנחה
 die nahm er aus seiner Hand. ויקחנה מידו
 Auch dem Girolamo gab er Geschenke. וגם אל יירו"לאמו נתן מתנות
 Er ging von ihm in Frieden. וילך מאתו בשלום.
 Er verlangte von dem Vertreter der Venezianer die Stadt Sufa. וישאל מנציב ויניצ"יאני את העיר זופ"ה.
 Seine Bewohner waren etwa siebenhundert Mann, Kriegsleute. ויושביה כשבע מאות איש אנשי מלחמה.
 Er sagte: ויאמר
 Warum sprichst du so zu deinem Deiner למה תדבר כה לעבדך
 und ich kann von mir aus weder Großes noch Kleines tun. ואנכי לא יכולתי לעשות מלבי גדולה או קטנה:
 Er brach von dort auf am zwanzigsten des Monats ויסע משם בעשרים לחדש
 und ging seines Weges. (AM 5299/AD 1539-08-20) וילך לדרכו:

1010 Hungersnot in Italien 1539 führt zu Verkäufen an Osmanen

DER NAME rief eine Hungersnot in allen Ländern Italiens
 in jenem Jahre. (AM 5299/AD 1539)
 בשנה ההיא.
 ויקשה הקיסר את לבו
 Der Kaiser verhärtete sein Herz
 ובלתי תת בר מציי"ליאה.
 und gab Getreide aus Sizilien
 כי אם בתת שלשה מגינים בעד כל סא"למה
 nur um drei Scudi für jede Salma,
 היא משא גמל
 das ist eine Kamelladung.
 לא נהיה כדבר הזה מאז היתה לגוי.
 Solche gab es nicht seit es einem Volk angehört.
 וחרעב כבד בוויניציאה.
 Der Hunger war schwer in Venedig
 ויצעק העם ללחם.
 Das Volk schrie nach Brot.
 ויאמרו
 Sie sagten:
 טוב לנו עבוד את סוליימ"אן ממותנו ברעב.
 Besser für uns ist, Suleiman zu dienen, als an Hunger zu sterben,
 וישלחו לו מלאכים.
 Sie schickten ihm Boten
 ויתנו לו את נאפ"ולי די רומא"ניאה.
 und gaben ihm Napoli de Romania
 ואת מאלבא"סיאה הנשארות להם במור"יאה.
 und Malvasia, die ihnen in Morea geblieben waren
 וכמה ככרי זהב.
 und einige Gold-Talente.
 ויכרות להם ברית.
 Er schloß mit ihnen einen Bund.
 וילכו ארצו
 sie gingen in ihr Land
 ויביאו בר ולחם.
 und brachten Getreide und Brot.
 ויחר אל הקיסר מאד:
 Das ärgerte den Kaiser sehr.

Ex 9,24

Gn 41,55aß

Ex 14,12

1011 Unterjochung von Gent 1540

Und im Jahre dreihundert auf fünf Jahrtausenden, (5300)
 das ist das Jahr vierzigundfünfhundertundtausend, (1540)
 ובשנת שי"ן על האלף החמישי
 היא שנת ארבעים וחמש מאות ואלף.
 על השוליים: 1540
 Randnotiz: 1540
 הלך הקיסר קא"רלו דרך צרפת
 ging Kaiser Karl durch Frankreich
 אל הפיא"נדרה ואשכנז.
 nach Flandern und Deutschland.
 ויכבדוהו המלך ושריו מאד:
 Sie ehrten den König und seine Fürsten sehr.
 ובנינים גדולים מצופים מוזהבים
 Und große goldüberzogene Gebäude
 עשה המלך בערי מלכותו
 machte der König in den Städten seines Königreichs,
 לקבלו.
 ihn zu empfangen.
 לא נעשו כהם בצרפת מאז היתה לגוי.
 Solche gab es nicht in Frankreich, seit es einem Volk angehört.
 וישב עם המלך ימי' מספר
 Er blieb bei dem König eine Anzahl Tage.
 ויתעלצו יחדיו.
 Sie vergnügten sich miteinander.
 וילך מאתו בשלם
 Er ging von ihm in Frieden.
 וגאנ"טי עיר ואם בגלילות הפיאנדרה
 Und Gent, eine Metropole in den Gegenden Flanderns,
 כלילת יופי
 eine vollkommene Schönheit,
 אשר לא עובד בה
 mit der nicht gearbeitet wird,
 ולא נשאה עול מימי קדם
 und die kein Joch trug seit Urzeiten
 ותהי ההנהגה ביניהם עד היום ההוא.
 Die Leitung lag bei ihnen bis zu jenem Tage.
 ויבקשו לתת יד אל המלך.
 Sie wollten dem König die Hand reichen.
 ולא שמע בקולם:
 Aber er hörte nicht auf ihre Stimme.
 ויגלה המלך
 Der König offenbarte, als seinem Herzen von Wein wohl war,
 כטוב לבו ביין סודם אל הקיסר.
 ihr Geheimnis, dem Kaiser
 ויחר אליו מאד.
 Das ärgerte ihn sehr.
 וישמור את הדבר
 Er bewahrte die Sache
 וילך שמה.
 und ging dorthin
 ויכביד עולו עליהם:
 und erschwerte sein Joch auf ihnen.
 ויאסרם בשוטים ובעקרבים
 Er band sie mit Geißeln und mit Skorpionen
 ויהרוג
 und tötete
 במשמניהם
 Kustode/Blatthüter

Ex 9,24

Dt 21,3

ihre Wohlhabenden, במשמניהם
 und ihre Jünglinge zwang er in die Knie. ובחוריהם הכריע.
 Ihr Auge hatte kein Mitleid mit ihnen. ולא חמל עינו עליהם.
 Er baute einen Turm darin ויבן מגדל בתוכה
 und machte sie zu Vasallen. ושימם למס עובד.
 Sie waren ihres Lebens überdrüssig. ויקוצו בחייהם
 Ihr Schrei stieg himmelwärts. ותעל שועתם השמיטה.
 Sein Herz überhob sich sehr. ויגבה לבו מאד.
 und er täuschte auch den König ויהתל גם במלך
 und erfüllte sein Wort nicht, das er ihm gegeben hatte. ולא מלא את דברו אשר דבר אתו:
 Das ärgerte den König sehr. ויחר למלך מאד:

1012 Andrea Doria erobert Capraia 1540-06-05

Andrea Doria ging **וילך** אנד"ריאה דוריא"ה
 mit seinen Schiffen nach Messina עם ספינותיו אל מסי"נה
 im Monat Mai, das ist der dritte Monat. (AM 5300/AD 1540-05) בחדש מ"איו הוא החדש השלישי.
 Und die Schiffe der Türken gingen in die Meere Spaniens. וספינות התוגרמים הלכו בימי ספרד.
 Sie nahmen von den großen Schiffen, ויקחו מהאניות הגדולות
 wie ihrer Seele gelüstete. כאשר אותה נפשם.
 Und keiner rettete aus ihrer Hand. ולא היה מידם מציל
 Auch in die Meere von Genua kamen sie גם בימי גינ"ובה באו.
 und nahmen ein großes getreidebeladenes Schiff ויקחו אוניה גדולה נושאת חטה
 am dreißigsten Tage des Monats. בשלשים יום לחדש.
 Sie schickten es in ihr Land. וישלחוה אל ארצם.
 Capraia war eine kleine Stadt וקאפ"ראיה עיר קטנה באיי הים
 auf einer Meeresinsel nahe Korsika קרובה לקורס"יקה
 und wurde zu ihm gerechnet. וארצה תחשב:
 Sie gingen dorthin וילכו שמה
 und bedrängten es. ויצורו עליה
 und schütteten auf es Batterien. (AM 5300/AD 1540-06-05) וישפכו אליה סוללות:
 Sie nahmen es ein am fünften Tage des Monats Juni. וילכדוה ביום החמישי לחדש יוני"או
 Sie nahmen die Menschen und die Habe. ויקחו את הנפש ואת הרכוש.
 Auch nach Korsika gingen die Leute גם לקורס"יקה הלכו האנשים.
 mit Turgut Raïs als ihrem Heerführer. ואדרג"וט רא"יס שר צבאם.
 Er hatte elf Galeeren, ואוניותיו המשוטטות עשתי עשרה
 die nahmen auch dort alles, was ihre Seele gelüstete ויקחו גם שמה כל אשר אותה נפשם
 und raubten reichlich. ויבוזו ביזה רבה:

1013 Andrea Doria fängt Turgut 1540-06-20

Andrea Doria hörte **וישמע** אנד"ריאה דוריא"ה
 vom Ruf des Turgut. את שמע אד"ארגוט
 Das ärgerte ihn. ויחר אפו
 Er teilte seine Schiffe in zwei Lager. ויחץ את אוניותיו לשתי מחנו'
 Einundzwanzig von seinen Schiffen kamen ותבאנה אחת ועשרים מאוניותיו
 in die Meere von Korsika בימי קורס"יקה
 wie der Adler gleitet כאשר ידאה הנשר.
 Und Turgut hörte nichts, ואד"ארגוט לא שמע מאומה
 denn DER NAME hatte seine Ohren schwer gemacht. כי הכביד ה' את אזניו:
 Als ihrem Herzen wohl war beim Beute-Verteilen ויהי כטוב לבם בחלקם שלל

am Ufer, על שפת הים.
ein-zwei Mädchen auf den Kopf eines Starken. רחם רחמתיים לראש גבר.
 Da fielen sie plötzlich über sie her ותפולנה עליהם פתאום
 und gaben das Zeichen zum Kampf. ויתנו אות מלחמה:
 Da beeilten sich die Türken ויחפזו התוגרמים
 zu den Schiffen zurückzukommen, לשוב אל האוניות
 konnten aber nicht, ולא יכולו
 da das Böse über sie beschlossen war. כי כלתה אליהם הרעה:
 Da ließen sie die Schiffe, wie sie waren, ויניחו האוניות כאשר הן
 und flohen auf das Land. וינוסו אל היבשה
 Sie hatten ihr Leben zur Beute. ותהי להם נפשם לשלל:
 Und zwei von den Schiffen, die sich draußen befanden, ושתיים מהאוניות הנמצאות החוצה
 flohen für sich. ברחו למו.
 Sie verfolgten sie. וירדפו אחריהם:
 Da warfen sie וישליכו הימה
 die Frauen und die Kinder, die bei ihnen waren, ins Meer, את הנשים ואת הילדי אשר אתם
 in ihrer Eile, sich von ihnen zu erleichtern. בחפזם להקל מעליהם
 So retteten sie ihr Leben. ויצילו את נפשם:
 Vom Verderben der Unbeschnittenen, לא נלכדו בשחיתות הערלים
 wurden nur die neun übrigen gefangen. כי אם התשעה הנותרות:
 Ihr Heerführer **Turgut** wurde lebend gefangen. ואדא"רגוט שר הצבא נתפש חי
 Sie legten seinen Fuß in Eisen wie einem der losen Leute. ושימו ברזל רגלו כאחד הריקים:
 Und von den Übrigen auf den Schiffen, ומהנשארים באוניות
 die nicht an Land gegangen waren, אשר לא עלו אל היבשה.
 wurden etwa hundert Mann gefangen zu jener Zeit. נתפשו כמאה איש בעת ההיא:
 Sie kamen in die Stadt Genua, ותבאנה אל ג'נוב"ה העיר
 in der ich war, אשר אני בתוכה
 mit allem Gewonnenen עם כל המלקוח
 am zwanzigsten Tage des Monats Juni, בעשרים יום לחדש יוניא"ו
 das ist der vierte Monat. (AM 5300/AD 1540-06-20) הוא החדש הרביעי:
 Und die neun Schiffe brachten sie hinter sich her ואת תשע האוניות הביאו אחריהם
 rückwärtsgewandt ופניהן אחורנית.
 und ihre Fahnen zogen sie im Meer an losen Stricken ואת דגליהם משכו בים בחבלי השוא
 und gaben sie der Lästerung preis. ויתנום לגדופים:
 Die Erde bebte vom Klang der Kanonen. ותבקע הארץ לקול האילים
 Das ganze Land freute sich. וישמח כל עם הארץ.
 Und die Stadt Genua jauchzte und jubelte. והעיר ג'נוב"ה צהלה ושמחה:

Ri 5,30

1Sm 20,7,9,17

1Kg 1,40

Est 8,15

1014 Tod und Nachfolge des Herzogs von Mantua 1540

Der Herzog von Mantua starb in jenem Monat. **וימות** דוכוס מאנט"ואה בחדש ההוא
 Sie wählten seinen Erstgeborenen statt seiner. ויבחרו בבנו הבכור תחתיו
 Der war ein Knabe. והוא נער:
 Das ganze Volk führte den Befehl seines Onkels, des Kardinals **וישק כל עמו על פי דודו החשמן**
 und seiner Mutter Margareta aus. ואמו מרגר"יטה:

Gn 41,40aß

1015 Zwei Söhne von Josef ha-Kohen sterben 1540

Jenen Monat *nehme die Finsternis*, **החדש** ההוא יקחהו אופל
 denn in ihm wurde mein erstgeborener Sohn כי בו נפקד בני בכורי
 Josua – sein Andenken zum Segen – heimgesucht יהושע ז"ל
 am neunten des Monats (AM 5300/AD 1540-06-25) בתשעה לחדש
 Kustode/Blatthüter ביום

Iob 3,6

am dritten Tage des Monats Tamus,
 das ist der vierte Monat, (AM 5300/AD 1540-06-19)
 im Flusse **Reno** bei **Pieve**,
 als er baden ging.
 Seine Hände waren nicht gebunden
 und seine Füße waren nicht in Ketten gelegt,
 doch wie Blei ging er unter im bösen Wasser
 und hatte keinen Retter.
 Darum sagte ich:
nicht Tau in Pieve
und nicht Regen in den Grenzen von Ferrara,
Und Felder von Abgaben
 denn dort fiel der Liebliche der Knaben.
 O wäre ich statt deiner gestorben, mein Sohn, mein Sohn!
 Weh mir, meine Mutter, daß du mich gebarst!
Verflucht ist der Tag, an dem ich geboren wurde,
 Mühe und Kummer zu sehen.
 In Trauer werden meine Tage welken.
 Warum sterbe ich nicht vom Mutterleib?
Dann wäre meine Mutter mein Grab geworden,
und ihr Leib auf Weltzeit schwanger.
 Weh doch mir, daß ich fehlte,
wie das Meer wuchs mein Zerbruch,
wer heilt mich?
 Denn vierzehn Tage (AM 5300/AD 1540-07-07f)
 nachdem diese böse Nachricht mich erreichte,
 starb auch sein Bruder,
 der an den Brüsten seiner Mutter saugte –
Gesegnet ist der wahre Richter!
 Am Ende, ob ich mich nach rechts oder links wende,
 den DER NAME, meinen G'tt, fürchte ich
 und Seine Aufgaben will ich hüten.
 Auch wenn sie mich töten –
auf Ihn harre ich, bis meine Ablösung kommt.
 Das ist mein Trost,
Er nämlich bereitet Schmerzen – und verbindet,
Und ihre Seelen seien eingebunden in das Bündel des Lebens,

Ex 15,10 Ps 124,5

2Sm 1,21

Jer 20,14a

Jer 20,17

Klg 2,13

liturgische Respons

Iob 14,14

Iob 5,18

(1Sm 25,29)

1016 Andrea Doria im Auftrag des Königs von Tunis

Damals dingte der König von Tunis
 den Andrea Doria,
 zu gehen, gegen die Städte zu kämpfen,
 die Barbarossa aufgestachelt hatte,
 und die sein Joch nicht tragen wollten wie früher,
 die sich weigerten, zu hören.
 Er ging nach **Monastir**
 mit fünfzig Galeeren
 und fünfzehn großen Schiffen
 und mit etwa siebentaussend Mann Spanier und Italiener.
 Da fürchteten sich die Leute der Stadt sehr.
 Sie flohen, die Frauen und die Kinder und die ganze Habe.
 Sie schickten zu ihm

drei Männer, die sagten: שלשה אנשים לאמר
 Laß ab von uns, הרף מעלינו
 und alles, was du uns sagst, וכל אשר תאמר אלינו
 wollen wir tun, נעשה.
 nur unserem König wollen wir nicht dienen, רק את מלכנו לא נעבוד
 denn er ist ein Nichtsnutz. כי בליעל הוא:
 Da schickte er sie zum Vertreter des Kaisers, der bei ihm war. וישלחם אל משנה הקיסר אשר עמו.
 Der fuhr sie an ויגער בהם
 und hörte nicht auf sie. ולא שמע אליהם:
 Er sagte zu ihnen: ויאמר אליהם
 Dient euerem König und lebt! עבדו מלכם וחיו
 Denn so legte es der König fest, כי כן יסד המלך.
 und wenn das Böse über euch nicht beschlossen ist. ואם אין כלתה אליכם הרעה
 Die Boten sagten zum Vertreter aus **Sizilien**: ויאמרו המלאכים אל משנה ציצי"ליאה
 Gib uns Zeit, תנה לנו זמן
 daß wir denen Antwort bringen, die uns geschickt haben. ונשיבה שולחינו דבר
 Da gab der Vertreter das Stundenglas in ihre Hand, ויתן המשנה בידם את צלוחית השעות:
 das heißt, das Maß des Sandes, der in einer Stunde rinnt. היינו מדת עפר יורד בשעה אחת.
 Er sagte zu ihnen: ויאמר אליהם
 Nehmt und geht. קחו ולכו:
 Wenn das Glas zu Ende gekommen ist, והיה כתום הצלוחית
 komme ich zu euch wie ein der Jungen beraubter Bär Hos 13,8 * 2Sm 17,8; Spr 17,12 אבא עליכם כדוב שכול
 und schlage Mutter samt Kindern. והכיתי אם על בנים:
 Da gingen die Männer in die Stadt וילכו האנשים העירה
 und erzählten ihnen die Worte des Vertreters. ויגידו להם את דברי המשנה:
 Da fürchteten sich die Leute der Stadt sehr וייראו אנשי העיר מאד
 und verließen die Stadt ויצאו את העיר
 und flohen um ihr Leben, וינוסו לנפשם
 ein einziger blieb. לא נשאר גם אחד:
 Als das Glas zu Ende gekommen war, והיה כתום הצלוחית
 gingen die Unbeschnittenen in die Stadt וילכו הערלים העירה
 und fanden dort keinen Mann. ולא מצאו משתין בקיר:
 Dort waren nur vier alte Frauen geblieben, לא נשארו שמה כי אם ארבעה זקנות
 die nicht gehen konnten, אשר לא יכלו ללכת
 denn sie waren schwer von Alter. כי כבדו מזוקן:
 sie nahmen den Weizen und die Gerste ויקחו את החטה ואת השעורה
 und das Öl und den Flachs, ואת השמן ואת תפשתים
 die die Leute der Stadt dort gelassen hatten. אשר הניחו שמה אנשי העיר.
 sie ließen keine Nachlese in jener Zeit zurück. לא השאירו בה עוללות בעת ההיא:
 Die Ismaeliten, ויצאו אליהם ישמעאלים
 Berittene, zogen gegen sie aus, רוכבי הסוסים.
 Sie schlugen viele von den Unbeschnittenen mit Schwertes Schneide. ויכו רבים מהערלים לפי חרב:
 Und von den Ismaeliten fielen ומהישמעאלים לא מתו
 nur eine geringe Anzahl, כי אם מתי מספר
 denn ihre Pferde waren leichter als ein Weberschiffchen. Iob 7,6 כי קלו סוסיהם מני ארג.
 Auch wenn sie sie verfolgten, גם כי ירדפו אחריהם
 erreichten sie sie nicht. לא ישיגום:

1017 Der König von Tunis besetzt die Stadt Afrika

die Leute von **Sousse** hörten das וישמעו אנשי סוס"ה
 und flohen selbst von ihrem Kleinen bis zu וינוסו גם הם מקטנם ועד
 Kustode/Blatthüter גדולם

ihrem Großen. גדולם:
 Sie schickten dorthin, zu erkunden, וישלחו שמה לרגל.
 fanden aber keinen Mann ולא מצאו משתין בקיר
 und brachten dem Andrea Doria Antwort ושיבו לאנד"ריאה דבר
 und er ging nicht dahin. ולא הלך שמה:
 Und die Leute von Afrika, d. i. Mahdia ואנשי אפ"ריקה היא מהא"די
 neigten ihre Schulter, zu tragen, נטו שכמם לסבול
 denn die Furcht vor den Unbeschnittenen war auf sie gefallen. כי נפל פחד הערלים עליהם.
 Sie übergaben die Stadt dem König. ויסגירו העיר ביד המלך.
 Sie schlossen mit ihnen einen Bund. ויכרתו להם ברית.
 Und Afrika war eine Stadt, befestigt mit Stacheln von Eisen ואפר"יקה עיר בצורה בדשין דפרזלא
 und sie gaben seit Urzeit keinem Zutritt, ולא נתנו מימי קדם
 der nicht zu ihrem Bund gehörte, לבא אליה איש
 bis die Zeit ihrer Heimsuchung kam, אשר לא מברית' הוא: עד בא עת פקודתה
 kam kein fremder Mann hinein. לא בא אליה איש נכרי
 Es wurde tributpflichtig in jener Zeit. ותהי למס עובד בעת ההיא:
 Der König legte eine Besatzung hinein. וישם המלך בתוכה משמר:
 Der König von Tunis kam auch zu jenen Städten ויבא גם מלך טונ"יס אל הערים ההנה
 über das Festland mit starker Hand. דרך היבשה ביד חזקה:
 Er kam vor den Vertreter ויבא לפני המשנה.
 und Andrea Doria ואנד"ריאה רור"יאה.
 und huldigte erdwärts. וישתחו ארצה
 Und sie ehrten ihn sehr. ויכבדוהו מאד.
 Er gab ihnen Geschenke und Leckereien ויתן להם מתנות ומגדנו'
 Sie kehrten in ihr Land zurück. וישבו אל ארצם
 Sein Königtum war sehr gefestigt. ותכון מלכותו מאד:

Gn 49,15bß

1018 Vergeblicher Zug gegen Kairouan

Und etwa dreitausend Mann Spanier ließen sie dort, וכשלשת אלפי איש ספרדים הניחו שמה
 dem König zur Hilfe zu sein להיות למלך לעזרה
 und ihm die abtrünnigen Städte wiederzuverschaffen, ולהשיב אליו את הערי' המורדות.
 denn so hatte es der Kaiser aufgetragen. כי כן צוה הקיסר:
 Und Kairouan war eine Metropole in der Berberei והקי"רואן עיר ואם בבארבא"ריאה.
 Und darin der ismaelitische Hohepriester. ובתוכה הכהן הגדול הישמעאלי
 Sie ließen auch Juden bis heute nicht darin wohnen. ולא נתנו לשבת יהודים בתוכה עד היום הזה:
 Der König von Tunis unternahm es, es zu bekämpfen. ויואל מלך טונ"יס להלחם בה.
 Er sammelte sein Lager ויאסוף מחנהו
 und auch die Spanier nahm er mit. וגם את הספרדים לקח אתו
 Sie gingen dahin. וילכו שמה:
 Die Ismaeliten zogen ihm mit starker Hand entgegen. ויצאו הישמעאלים לקראתו ביד חזקה:
 Und auch die Ismaeliten in der Hand seines Sohnes וגם מהישמעאלים אשר ביד בנו
 wandten sich ihm zu Feinden in jener Zeit. נהפכו לו לאויבים בעת ההיא:
 Der König sah, וירא המלך
 daß das Böse über ihn beschlossen war כי כלתה אליו הרעה.
 und kehrte um ohne Gewinn. וישוב אחור מבלי חפץ.
 Und der Kampf ruhte. והמלחמה שקטה.

ISm 20,7.9.17

1019 Türken ziehen von Algier gegen Gibraltar

Die Türken zogen mit Schiffen von Algier aus in jenen Tage,
 in den Ländern ihrer Feinde Beute zu machen.
 Sie gingen nach **Gibraltar**.
 DER NAME gab sie in ihre Hand.
 Sie nahmen ihre ganze Beute.
 Sie kehrten fröhlich nach Algier zurück.
 Die Türken hörten,
 daß die Schiffe der Spanier keine Kraft hatten, ihnen zu widerstehen.
 Da sagten sie:
 Jetzt haben wir *zu lachen*,
 G'tt gab sie in unser Hand.
 sie setzten einen an die Spitze
 und kehrten nach Spanien zurück mit fünfzehn Galeeren.
 Sie wußten aber nicht,
 daß die Zeit ihrer Heimsuchung gekommen war.
 DER NAME *spottet ihrer*.
 Und die Stimme wurde in Spanien gehört.
 Auch sie setzten auf die Galeeren
 Soldaten und Waffen
 und gingen ihnen entgegen.

Koh 3,4aß

Ps 2,4

1020 Seekampf 1540-10-02

Am zweiten Tage des Monats Oktober
 im Jahre 301 kleiner Zählung (AM 5301/AD 1540-10-02)
 Randnotiz: 1540
 nahten die Türken.
 Sie stellten sich zum Kampf auf,
 fünfzehn Schiffe gegen sechzehn.
 Im Kampf
 flohen vier von den Schiffen der Türken
 und wandten den Rücken
 und die übrigen wurden mit Schwertes Schneide geschlagen.
 Tausend Mann von ihnen fielen in dieser Metzelei.
 Auch von den Unbeschnittenen wurden mit Schwertes Schneide
 etwa dreihundert Mann geschlagen
 außer den Verwundeten, die es in großer Menge gab.
 Die Übrigen nahmen die Schiffe Algiers und die Beute
 und kehrten in ihr Land zurück.
 Und sie gaben G'tt Dank.

Esr 10,11

1021 Osmanen bauen die Mauer Jerusalems 1540

In jenem Jahre weckte DER NAME
 den Geist Suleimans, des Königs von Griechenland und Persien.
 (Und) Er befahl, die Mauern Jerusalems, der heiligen Stadt,
 im Lande Judaea aufzurichten.
 Er schickte Beauftragte.
 Die bauten seine Mauern.
 Sie setzten ihre Tore ein wie früher
 Kustode/Blatthüter

und ihre Türme wie zuerst.
 sein Ruf ging in alles Land,
 denn er tat Großes.
 Und auch den Kanal brachten sie in die Stadt,
 damit das Volk zu Wasser käme.
 Gedenke ihrer, DER NAME, mein G'tt, zum Guten!

1022 Vertreibung der Juden aus dem Königreich Neapel 1540

In jenen Tagen, als der Kaiser in Regensburg saß,
 vertrieb er vollends die **Juden** aus dem Königreich **Neapel**
 und gedachte nicht seines Bundes.
 Sie schickten dorthin, ihn anzuflehen
 und vor ihm für ihr Leben zu bitten.
 Aber er hatte kein Mitleid mit ihnen.
 Da gingen unsere Brüder, das Haus Israel
 als Exilierte hierhin und dorthin,
 wie die Herde, die keinen Hirten hat.
 DER NAME sehe
 und habe Mitleid um Seines großen Namens willen.
 Von ihnen gingen welche in die Türkei
 und welche gingen im Meer unter
 und welche wurden vom Kapitän **Hargosio** gefangen genommen,
 der sie nach **Marseille** brachte.
 Das wurde dem französischen König gesagt.
 Der hatte Mitleid mit ihnen
 und holte sie aus der Gewalt des Bedrängers unentgeltlich frei
 und schickte sie mit seinen Schiffen in den Orient
 Denn Gott gab sie zum Erbarmen in seinen Augen.
 Und gesegnet wird er sein.
 Und der Fürst Don **Samuel Abravanel** und sein Haus
 kamen nach Ferrara
 und ließ sich dort nieder.
 Das war im Jahre einsundvierzigundfünfhundertundtausend.
 Randnotiz: 1541

Nm 27,17

Klg 1,11=2,20

Gn 27,33b

1023 Spanier erobern Sfax nicht,
 aber Kelibia für den König von Tunis

Die Schiffe des Kaisers gingen zum Landes Ismael,
 die Spanier zu holen, die sie dort gelassen hatten
 im Monat Mai, das ist der dritte Monat. (AM 5301/AD 1541-05)
 Sie gingen an Land in **Sfax**, der Stadt in der Berberei,
 Wasser zu schöpfen.
 Da fielen die Araber plötzlich über sie her.
 Sie schlugen von ihnen zweihundert Mann mit Schwertes Schneide.
 Die Übrigen flohen vor ihnen.
 Sie gingen auf das Wasser, bis zu den Schiffen.
 Sie hatten ihr Leben zur Beute.
 Sie brachen von dort auf

בדבר המלך טון"ס auf das Wort des Königs von Tunis.
 וילכו על קא"ליביאה Sie gingen gegen **Kelibia**, das ist eine kleine Stadt,
 והיא עיר קטנה וחומותיה בצורות: aber ihre Mauern waren befestigt.
 וישפכו אליה סוללות Sie schütteten gegen sie Batterien,
 ויכו חומותיה sie schlugen ihre Mauern
 וילכדו. und nahmen sie ein.
 ואת כל זכורה הכו לפי חרב Alles Männliche in ihr erschlugen sie mit Schwertes Schneide. Dt 20,13
 ויקחו את כל שללה Sie nahmen alle ihre Beute
 ואת הנשים ואת הטיפ. und die Frauen und die Kinder
 וישבו אל ארצם: und kehrten in ihr Land zurück.
 והעיר נתנה ביד מלך טון"ס Die Stadt wurde dem König von Tunis gegeben.
 אך לא נשאר בתוכה משתין בקיר: Doch *blieb in ihr kein Mann*.

1024 Martin Luthers reformatorische Tätigkeit

Martin Luther war klug
 ואזן וחקר ותקן und erwog und erforschte und korrigierte
 חבורים ודברים הרבה viele Werke und Worte
 על אמונתם ועל דברם über ihren Glauben und über ihr Wort.
 ויבאיש את דתי האפיפיאור Er machte die Bestimmungen des Papstes schlecht
 ביושבי הארץ אשכנז. bei den Bewohnern Deutschlands.
 ולא הקימו עוד מסכה. Und sie richteten keine Statuen mehr auf
 ולא נתנו תודה לקדשים כבראשונה: und erwiesen den Heiligen nicht mehr Dank wie früher.
 ויאשמו Sie sahen sich schuldig.
 חלק לבם Ihr Herz war geteilt.
 כי זה יאמר Der eine sagt nämlich:
 לאפיפיאור אני Zum Papst *gehöre ich*
 וזה יקרא בשם לוטרי *und der andere ruft den Namen* **Lutherisch**
 ובשמו יכנה: *und wird bei seinem Namen genannt.* Jes 44,5
 והכומרים היו נסבה. Und die Geistlichen waren der Grund,
 כי נטו אחרי הבצע. da sie dem Gewinn anhängen
 וילכו אחרי שרירות לבם. und der Verdorbenheit ihres Herzens folgten.
 השחיתו דרכם על הארץ: Sie hatte nämlich ihren Weg auf dem Lande verdorben. Gn 6,12

1025 Reichstag zu Regensburg 1541

ויהי בהיות הקיסר בראט"יסבונה Als der Kaiser in Regensburg war,
 ויאספו אליו רוב שרי אשכנז. versammelten sich bei ihm die Menge der Fürsten Deutschlands.
 וידברו אליו לאמר: Sie sprachen zu ihm so:
 עד מתי אנחנו פוסחים על שתי הסעיפים. *Wie lange hinken wir auf beiden Seiten?*
 אם האפיפיאור האלדים נלך אחריו *Wenn der Papst G'tt ist, wollen wir ihm folgen*
 ואם מאר"טינו נלך אחריו: *und wenn es* **Martin** *ist, wollen wir ihm folgen.* 1Kg 18,22
 ועתה נוכחה יחדיו. Und jetzt wollen wir miteinander diskutieren
 ונדעה מה לעשות und erkennen, was zu tun sei,
 ולא יהיה עלינו אשם: und wir keine Schuld tragen.
 וישבע אליהם לאמר Er schwor ihnen folgendes:
 בעוד שלש שנים אביא את האפיפיאור In drei Jahren bringe ich den Papst
 וחשמניו ונבוניו הנה und seine Kardinäle und seine Verständigen hierher
 ונראה und wir werden sehen,
 מה יהיו חלומותם: was aus ihren Träumen geworden sein wird. Gn 37,20
 וייטב הדבר בעיניהם Das gefiel ihnen
 ויאמינו אליו und sie glaubten ihm
 וילכו מאתו בשלום: und sie gingen in Frieden von ihm.
 וימור Kustode/Blatthüter

1027 Ungarn nach dem Tode Johannes I. 1540

Der Wojewode starb, **וימות** הואיב"ודה
 der einen Bund mit Suleiman geschlossen hatte
 Seine Frau und ihr kleiner Sohn blieb nach ihm.
 Ferdinand, der Bruder des Kaisers, ging gegen sie
 mit starker Hand.
 Auch gegen **Buda**
 kämpfte Ferdinand, der Bruder des Kaisers, in jenem Jahr.
 Sie schickten zu Suleiman die Worte:
 Der Vernichter ist gegen uns gezogen mit erhobener Hand.
 Wir uns unser Boden sind die Diener alle Tage.
 Du hast das Recht zur Herrschaft.
 Suleiman hörte
 Er holte seine Ausgebildeten hervor
 und ging ihm entgegen.
 Die Unbeschnittenen kehrten beschämt zurück.
 Nach weiteren Tagen
 nahten die beiden Lager einander auf Bogenschußweite.
 Sie stellten sich dort zum Kampf.
 Von den Unbeschnittenen fielen etwa zwanzigtausend Mann
 Erschlagene zu Boden in jener Metzelei.
 Die Übrigen wichen zurück.
 Sie kehrten beschämt in ihr Land zurück.
 Der Türke stellte von seinen Leuten in **Buda** auf.
 Und der Kampf ruhte.
Transsilvanien führte den Befehl
 der Frau des Wojewoden **Johannes** aus,
 und seines Bruders, des Geistlichen **Georg**,
 bis das Kind herangewachsen wäre.
 Sie waren Diener Suleimans,
 die ihm Tribut brachten.

Gn 14,14

Gn 41,40aß

1028 Der Kaiser in Mailand und am 1540-09-03 in Genua

Der Kaiser war erschüttert und fürchtete sich sehr.
 Er brach von Deutschland auf
 und kam nach Mailand.
 Dort blieb er einige Tage.
 Er kam nach **Genua** im Monat Elul,
 am Sabbat, dem dritten des Monats September,
 das ist der siebente Monat. (AM 5301/AD 1541-09-03)
 Er erschwerte sein Joch
 und legte eine Steuer auf den Weizen, der aus Sizilien kommt.
 Und sein Gestank stieg himmelwärts.
 Und ein Stein schreit aus der Wand.

Hab 2,11a

1029 Franz I. schickt Genua Nahrung

Das ganze Land **Genua** hungerte.
 Und wäre nicht Franz, der König

צרפת אשר נתן להם בר von Frankreich, der ihnen Getreide gab,
היו אוכלים את בניהם בשנה ההיא: hätten sie ihre Kinder gegessen in jenem Jahre.

1030 Ungeklärter Tod von Caesar Fregoso und Antonio Rincon

ויהי לימים עוד שמנה Nach weiteren acht Tagen
וילך הקיסר אל לוק"ה ging der Kaiser nach Lucca,
לדבר את פא"ולו האפיפיאור um mit
אשר בא גם הוא שמה: den er mit dem Papst **Paul** zu sprechen,
וישלח שמה המלך פראנצ'ישקו מלאכים der ebenfalls dorthin kam,
על דבר האדון ציס"אר פרא"גוסו wegen des Herrn Caesar Fregoso
ואנט"וניאו רינק"וני עבדיו und **Antonio Rincon**, seiner Diener,
אשר נהרגו die getötet worden waren.
היו ככלי אובד Sie waren wie ein verlorenes Gerät
בגבולי פא"ויאה: in den Grenzen von **Pavia**.
ולא נודע מה היה להם עד היום: Bis heute ist nicht bekannt, was sie hatten.
ולא אבה הקיסר לדבר אתם Und der Kaiser wollte nicht mit ihnen sprechen,
כי מאתו ומאת עבדיו denn von ihm und von seinen Dienern
הית' נסבה להומם ולאבדם. war der Grund ausgegangen, sie zu verderben und sie zu vernichten.
ויהי למלך מאד. Das ärgerte den König sehr.
וחמתו בערה בו: Und sein Zorn brannte in ihm.

1031 Kaiserlicher Zug gegen Algier

ויואל הקיסר להלחם בא"לג'יר Der Kaiser trat an ihre Spitze.
ויאסוף אנשי חיל וצא אדיר לרוב Er sammelte Soldaten und einen mächtige Flotte in Menge.
וירד הימה בחדש ההוא Er stach in See in jenem Monat,
הוא החדש השביעי: dem siebenten Monat. (AM 5301/AD 1541-09)
וגם מלך פורט"וגאל מלא את ידו. Auch der König von Portugal füllte seine Hand,
כי לצנינים היתה בעיניהם. denn sie waren in ihren Augen zu Stacheln geworden. Nm 33,55
ויאמרו Sie sagten:
נכחידם מגוי. Wir wollen sie als Volk vernichten.
ולא יזכר שמם עוד: und ihres Namens werde nicht mehr gedacht. Ps 83,5
ותהיינה האוניות כארבע מאות. Die Schiffe waren etwa vierhundert. (400)
ויהי הקיסר אליהם לראש: Der Kaiser unternahm es, mit Algier stand an ihrer Spitze.
וגם אנד"ריאה דו"ריאה שר צבאו Auch sein Heerführer Andrea Doria
הלך עמו במלחמה ההיא ging mit ihm in jenem Kampf.
ובשבע' ועשרים יום לחדש סיוט"ימר. Und am siebenundzwanzigsten Tage des Monats September
בחדש תשרי ש"ב im Monat Tischre 302 (AM 5302/AD 1541-09-27)
נסעו מג'ינ"ובה קצת מהאוניות. brachen von **Genua** einige von den Schiffen auf.
ורוח עברה ותטהרם: Ein Wind ging darüber und putzte sie. Iob 37,21
ותלכנה אחת הנה ואחת הנה. Da ging eines dahin und eines dahin.
ויחוגו כשכור: Sie torkeln wie der Trunkene Ps 107,27
ולא ראו איש את אחיו כשלשת ימים. Keiner sah den anderen etwa drei Tage lang.
איש לדרכו פנו: Jeder wandte sich nach seinem Wege. Jes 56,11
ותלכנה אל קורס"יקה Sie gingen nach Korsika
ביום השני לחדש אוט"וברי am zweiten Tage des Monats Oktober (AM 5302/AD 1541-10-02)
לעת Kustode/Blatthüter

zur Abendzeit לעת ערב
 Und blieben dort. וישבו שם:
 Der Kaiser ging nach Porto Vecchio והקיסר הלך לפורט'ו וויק'יו
 und von dort nach Bonifacio. ומשם לבוניפ'אציאו
 Dort blieben sie zwei Tage וישבו שם שנים ימים.
 und gingen ihres Weges. וילכו לדרכם:
 Sie brachen von **Mallorca**, der spanischen Insel, auf ויסעו ממאיור'יקה האי אשר בספרד.
 am achtzehnten Tage desselben. בשמנה עשר יום בו:
 Und am zweiundzwanzigsten Tage desselben ובשנים ועשרים יום בו
 erreichten sie Algier, am Sabbat. הגיעו א"לג'ירה ביום השבת:
 Sie hoben ihre Augen, וישאו עיניהם
 da sahen sie drei kleine Galeeren ויראו שלשת אוניות משוטטות קטנות
 nach Algier gehen. הולכות א"לג'ירה.
 Sie verfolgten sie. וירדפו אחריהן:
 Das erste Schiff ging in Eile ותעבור האוניה הראשונה בחפזה.
 über eines der Kleinen hin על אחת מהקטנות
 und das Schiff und seine Leute wurden im Schilfmeer versenkt. Ex 15,4 והאוניה ואנשיה טובעו בים סוף:
 Auch das zweite Schiff scheiterte in ihrer Eile an einem der Felsen ותשבר גם השנית בחפזם באחד הסלעי'
 und das dritte ging seinen Weg nach Algier. והשלישית הלכה לדרכה א"לג'יר
 Sie hatten ihr Leben zur Beute. ותהי להם נפשם לשלל
 Es erzählte in Algier, was ihnen unterwegs geschah. Ex 18,8 והגד בא"לג'יר את אשר מצאתם בדרך:

1032 Verstärkung für die Kaiserlichen

Die Leute des Kaisers gingen an Land ויצאו אנשי הקיסר אל היבשה
 am Folgetage. ביום המחרת
 Da kamen die Araber, die leichten Reiter, ויבואו הערביים רוכבי הרכש
 und kämpften mit ihnen jenen ganzen Tage. וילחמו אתם כל היום ההוא:
 Am Abend kamen spanische Schiffe ותבאנה אוניות ספרד לעת ערב.
 auf denen eine große Streitmacht war ועליהן חיל גדול
 außer den Kriegersleuten, מלבד אנשי הצבא
 die der Kaiser mit sich geführt hatte, אשר הוליך הקיסר אתו:
 und Waffen und Getreide und Brot und Nahrung brachten sie mit, וכלי מלחמה. ובר ולחם ומזון הביאו אתם:
 auch Pferde in sehr großer Menge und Kanonenkugeln. וסוסים לרוב מאד. ואבני האילים המנגחים:
 Sie wagten es, aufzusteigen ins Gebirge ויהינו לעלות ההרה
 bei Algier אשר אצל א"לג'יר
 und nahmen es ein. וילכדוהו.
 Sie liefen an die Mauern. וירוצו עד החומות:
 Sie lagerten gegen die Stadt ringsum. ויחנו על העיר סביב
 Sie schütteten gegen sie Batterien. וישפכו אליה סוללות.
 Die Stadt kam in Bedrängnis. ותבא העיר במצור:
 Sie war verriegelt und verrammelt, ותהי סוגרת ומסוגרת
 keiner kam heraus oder hinein אין יוצא ואין בא: Jos 6,1.
 Die Juden darin erfaßte eine große Furcht. וייראו היהודים אשר בתוכה יראה גדולה
 Sie schrieen. ויזעקו
 Da stieg ihr Schrei zu G'tt. ותעל שועתם אל האלדים.
 Der wollte sie nicht verderben. ולא אבה השחיתם: Ex 2,23

1033 Unwetter bedrängt die Belagerer

בלילה ההוא נדדה שנת המלך	In jener Nacht floh der Schlaf des Königs,	Est 6,1
י' צבאות.	DER NAME Zebaot.	
וימצא כתוב	Geschrieben findet sich:	
ואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם	Und auch dies, wenn sie im Lande ihrer Feinde sind,	
לא מאסתי	verwarf Ich sie nicht	Lv 26,44
ואומר	Und es heißt:	
אך עמי המה בני'	Sie sind doch Mein Volk,	
לא ישקרו	Kinder, die nicht lügen lassen.	
ואהי להם למושיע	Er wurde Ihnen zum Retter/Befreier.	Jes 63,8
ויזכור להם בריתו	Er erinnerte sich für sie Seines Bundes	
וינחם כרוב חסדיו:	und ließ sich umstimmen in seiner großen Güte.	Ps 106,45
וירד י' בענן	DER NAME kam herab im Gewölk.	Nm 11,25a
וילחם בעמ' ההם	Er kämpfte mit jenen Völkern,	
כיום הלחמו ביום קרב:	wie am Tage Seines Krieges, am Tage des Kampfes.	Sac 14,3
ולא שמע איש שפת רעהו	Und keiner hörte auf die Rede seines Gefährten.	Gn 11,7
כי בלל י' מחשבותם	Denn DER NAME hatte ihre Gedanken verwirrt.	Gn 11,9
ויחדלו מהלחם על העיר:	Da ließen sie davon ab, gegen die Stadt zu kämpfen	Gn 11,8b
ויולך י' את הים ברוח קדים עזה	DER NAME führte das Meer mit einem starken Ostwind	
כל הלילה.	die ganze Nacht	Ex 14,21
ויגער בים	Er fuhr das Meer an,	Ps 106,9
ויהמו גליו	da tobten seine Wellen	
ויתגעשו	und schäumten.	
כי חרה לו:	Denn es erzürnte Ihn.	
ויעל עשן באפו לפנות בוקר	Rauch stieg in seine Nase vor Morgen.	
וינועו אנשי אוניות הקיסר כשכור.	Da torkeln die Schiffsleute des Kaisers wie der Trunkene	Ps 107,27
וחכמתם בלע	und ihre Weisheit war verschwunden.	
ותשברנה חמש עשרה מהמשוטטות	Fünfzehn von den Galeeren scheiterten	
ושתים מהגדולות	und zwei von den Großen,	
ולאוניות הבינונית אין מספר:	und an mittelgroßen Schiffen zahllose.	
גם בנשארות היתה יד י' רבה	Auch an den Überigen war die Hand des DER NAME vielfältig.	
וישברו התרנים	Die Masten brachen,	
וינוסו מעליהן כאלף איש	etwa tausend Mann flohen von ihnen	
אל האוניות הקרובות אליהם:	zu den ihnen nahen Schiffen.	
ואשר ברחו אל היבשה הוכו לפי חרב	Und die an Land flohen, wurden von Schwertes Schneide geschlagen,	
כי רחוקים היו מאנשי החיל	denn sie waren fern von den Soldaten.	
ולא היו להם לעזרה:	Die kamen ihnen nicht zu Hilfe.	
וגם באנשי החיל אשר ביבשה היתה המגערת.	Auch die Soldaten an Land traf das Schelten	
ופיק ברכים וחלחלה בכל מתני'	und schlottern der Knie und Schwindel an allen Hüften	
מפני הרוח והמטר	wegen des Windes und des Regens,	
אשר המטיר י':	den DER NAME niedergehen ließ.	
ולא יכלו עמוד על רגליהם	Sie konnten nicht auf ihren Füßen stehen	
מקור ומרעב ומחוסר כל בעת ההיא	vor Kälte und vor Hunger und vor Mangel an Allem in jener Zeit.	
ותהי צעקה גדולה בים וביבשה ביום ההוא	Großes Geschrei war auf dem Meer und an Land an jenem Tage,	
אשר כמוה לא נהיתה מאז היתה א"לג'יר לגוי:	wie es das nicht gab, seit Algier einem Volk angehört.	Ex 9,24
ויזורו אחר אנשי החיל.	Da zogen sich die Soldaten zurück,	
להציל את אנשי האוניות	die Schiffsleute zu retten	
מיד הערביים האכזרים ההם	aus der Hand jener grausamen Araber.	
וימותו מהם רבים:	Viele von ihnen starben.	
ויהי	Kustode/Blatthüter	

1034 Erdbeben von Genua bis Mailand

ויהי רעש גדול בגיני"ובה וסביבותיה In **Genua** und Umgebung
 ובגבולי מי"לאן und in den Grenzen **Mailands** gab es ein großes Beben
 בלילה ההוא בראש האשמורת הראשונה: in jener Nacht am Anfang der ersten Wache.
 לא נהיה כרעש ההוא בארץ מגורי Es gab kein Beben wie jenes in meinem Gastlande
 מאז היותי לאיש עד היום הזה: seit ich ein Mann geworden war bis zu diesem Tage.
 ויתגעשו החומות Die Mauern rauchten
 ופערו פיהם לבלי חוק. und sperrten ihre Öffnungen regelwidrig auf
 ותפלנה המדרגות. und die Treppen stürzten zusammen.
 וימס לב העם *Das Herz des Volkes schmolz dahin.*
 ויהי למים. *Es wurde zu Wasser.* Jos 7,5b
 ויאמרו *Sie sagten:*
 אצבע אלדים היא: *Der Finger Gottes ist das.* Ex 8,15

1035 Weiterer Schiffsverlust der Kaiserlichen 1540-09-27

ותשבר עוד בא"לגיר אוניה גדולה Ein weiters großes Schiff scheiterte in Algier,
 באה מציצי"ליאה das aus Sizilien kam,
 נושאות אילי המנגחי beladen mit Kanonen.
 ותרד פלאים *Da sank es erstaunlich,* Klg 1,9
 בשבעה ועשרי יום בו am siebenundzwanzigsten Tage desselben, (AM 5302/AD 1541-10-27)
 צללה כעופרת ging unter wie Blei Ex 15,10
 ויצאו המלחים אל היבשה. Die Seeleute gingen an Land
 ויצילו את נפשם: und retteten ihr Leben.
 ותרד גם אוניה אחת מספרד במצולו' כמו אבן Auch ein Schiff aus Spanien sank in in die Tiefen wie ein Stein Ex 15,5
 בעת ההיא in jener Zeit,
 כי היה הים הולך וסוער עליהם: denn das Meer wurde immer stürmischer gegen sie.
 ועליה שרים רבים ונכבדים Auf ihm waren viele und angesehene Fürsten
 וסוסים. וכלי כסף וכלי זהב ושמלות und Pferde und silberne und goldene Geräte und Kleider.
 ולא נצל מהם גם אחד: Von ihnen wurde nicht eines gerettet.
 אז שרפו הערביים את האוניות Damals verbrannten die Araber die Schiffe,
 אשר השליכו גלי הים אל היבשה: die die Meereswellen an Land warfen.
 ויקחו את שלל אויביהם Sie nahmen die Beute ihrer Feinde
 כאשר אותה נפשם. wie ihre Seele begehrte
 ולא היה מידם מציל und niemand rettete aus ihrer Hand
 ביום אף יי' *am Tage des Zornes des DER NAME.* Klg 2,22
 כי משמים נלחמו את אנשי הקיסר Denn vom Himmel kämpften sie gegen die Leute des Kaisers Ri 5,20
 בים וביבשה. zu Wasser und zu Lande.
 ולא היה להם תקומה ביום ההוא: Sie hatten keinen Stand an jenem Tage.
 ויאכלו אנשי הקיסר אשר ביבשה Die Leute des Kaisers, die an Land waren,
 את הסוסים אשר אתם aßen ihre Pferde, die sie bei sich hatten,
 מחוסר כל בארצות אויביהם בעת ההיא: aus Mangel an allem in den Ländern ihrer Feinde in jener Zeit.
 כי לא יכלו אנשי האוניות הנשארות Denn die Leute der übrig gebliebenen Schiffe
 לתת להם צידה. konnten ihnen keinen Proviant geben,
 כי הים הולך וסוער. denn das Meer stürmte immer mehr
 וגם הן חשבו להשבר. und auch sie drohten zu scheitern.
 ותלכנה האוניות אל קא"פו מאטא"פוס Da gingen die Schiffe nach **Kap Matifo**
 להנצל מזעף הים והמונו um sich aus dem Wüten des Meeres und seinem Tosen zu retten.

Dort hielten sie einige Tage. ותעמדנה שם ימים אחדים:

1036 Rückzug der Kaiserlichen zu den Schiffen

Die Ismaeliten kämpften mit den Leuten des Kaisers, **וילחמו** הישמעאלים את אנשי הקיסר, die an Land waren Tag für Tag. אשר ביבשה דבר יום ביומו.
und gönnten ihnen keine Pause. ולא נתנו פוגה אליהם.
Da sah der Kaiser, **וירא הקיסר**, daß sie vom Himmel kämpften, כי מן שמים נלחמו. Ri 5,20
und daß die übrig Gebliebenen keine Kraft hatten, וכי אין לנשארים כח
auf ihren Füßen zu stehen, לעמוד על רגליהם
denn der Hunger lastete. כי כבד הרעב.
Das tat ihm sehr leid. **וויצר לו מאד:**
Er sagte in seinem Herzen: **ויאמר בלבו**
Wie lange soll uns diese Stadt zur Falle werden? עד מתי תהיה העיר הזאת אלינו למוקש. Ex 10,7
Ich will in mein Land gegen in so einer Zeit und zurückkehren. **אלכה אל ארצי לעת כזאת ואשובה:**
Er wies an und die Soldaten zogen sich zurück an den Ort, **ויצו ויזורו אנשי החיל אל המקום**,
wo die Schiffe waren, **אשר האוניות שם:**
zu sehen, **לראות**,
Vielleicht läß G'tt sich auf uns aufmerksam machen, **אולי יתעשת האלדים.** Jon 1,6
und das Meer läßt von seinem Wüten ab. **וישתוק הים מזעפו.**
Sie nahmen von ihnen Proviant, **ויקחו מהן צידה**,
denn der Hunger war schwer **כי כבד הרעב**
und DER NAME ließ auf sie verflucht regnen **וימטיר יי' על פניהם גשמי קללה**
und führte sie schwer. **וינהגם בכבדות** Ex 14,25
Sie waren ihres Lebens überdrüssig vor Ungeduld und harter Arbeit. **ויקצו בחייהם מקוצר רוח ומעבודה קשה:**
Auch auf dem Meer wurde der Sturm heftiger als zuvor, **וגם בים היה סער גדול מהראשון.**
und die Schiffe drohten zu scheitern auch diesmal. **והאוניות חשבו להשבר. גם בפעם ההיא:**

1037 Aufgabe der Pferde und Verlust eines großen Schiffes 1540-10-30

Und am dreißigsten Oktober des Jahres 302 (AM 5302/AD 1541-10-30) **ובשלישים** יום לחדש אוט"וברי ש"ב
kamen alle Schiffe **באו כל האוניות**
des Restes der Entronnenen zu jenem Ort. **יתר הפליטה אל המקום ההוא:**
Der Kaiser wies an **ויצו הקיסר**
alle in den Schiffen übrig gebliebenen Pferde zu töten, **להרוג כל הסוסים הנשארים באוניות**
wie er zuerst angewiesen hatte, **כאשר צוה ראשונה**
damit das Volk nicht nach Wasser dürste. **פן יצמא העם למים**
Und sie taten so. **ויעשו כן:**
Auch an jenem Tage sank ein großes Schiff aus Neapel, **גם ביום ההוא טבעה אוניה גדולה מנא"פולי**
es ging unter wie Blei **צללה כעופרת.** Ex 15,10
und keiner von ihm fehlte. **ולא נפקד ממנה איש:**

1038 Aufbruch und Unterstützung 1540-11-01

Am ersten Tage des Montas November (AM 5302/AD 1541-11-01) **וביום** הראשון לחדש נוב"מירי
stachen alle Soldaten auf Schiffen in See, **ירדו הימה באוניות כל אנשי החיל**
um nach Spanien zurückzukehren. **לשוב אל ארץ ספרד:**
Damals traf **Don Bernardino Mendoza** aus Spanien ein **אז הגיע דון בירנא"רדין מינד"ויץ מספרד**
mit elf (11) **בעשתי עשרת**
Kustode/Blatthüter **משוטטות**

משוטטות Galeeren

und acht mit Proviant beladenden Schiffen. (8) ושמונה אוניות נושאות צידה.
 Die gaben ihnen das Leben wieder. ושיבו את נפשם:
 Am Folgetage kamen noch zwei Schiffe, ותבאנה עוד שתי אוניות ביום המחרת
 das eine ging bis nahe an Algier. ותלך האחת עד קרוב לא"לג'יר.
 Sie schütteten auf es Batterien. וישפכו אליה סוללות
 Da kehrte es um. ותשוב אחור:

1039 Algier von der Belagerung befreit

Die Toten im Meer und an Land sind ohne Zahl, **למתים** בים וביבשה אין מספר
 denn die Hand des DER NAME war gegen sie, כי יד יי' היתה בם
 sie zu verwirren und sie zu Grunde zu richten. להומם ולאבדם:
 Er ließ stets auf sie das verfluchte Wasser regnen. וימטיר עליהם תמיד המים המאירים
 als sie gingen, gegen die Stadt zu kämpfen, und bei ihrer Rückkehr. בלכתם להלחם העירה ובשובם
 Von ihnen fiel eine große Menge ויפלו מהם
 durch Schwert und Hunger und die schreckliche Kälte. בחרב וברעב ובקור הנורא עם רב:
 Damals singen die Bewohner von Algier: אז ישירו יושבי א"לג'יר לאמר
 Ich will dem DER NAME singen. אשירה ליי'
 Überraschend, überraschend ist Er nämlich! כי גאה גאה
 Roß und Reiter warf Er ins Meer. סוס ורוכבו רמה בים:
 Ein Gott der Kenntnisse ist nämlich DER NAME, כי אל דעות יי'
 und Ihm sind Taten bereitet. ולו נתכנו עלילות:

Dt 2,15

Ex 15,1

1Sm 2,3

1040 Ein Schiff scheitert bei Algier

Sie brachen von dort am dritten Tage auf **ויסעו** משם ביום השלישי
 und die Schiffe gingen jedes seines Weges, ותלכנה האוניות אשה לדרכה
 wohin der Wind steht, zu gehen. לאשר יהיה שמה הרוח ללכת:
 Eines von ihnen scheiterte bei Algier. ותשבר אחת מהן אצל א"לג'יר.
 Zu dem gingen die Araber, sie zu verschlingen. ויצאו אליהם הערביים לבלעם.
 Sie kämpften mit starker Hand gegen sie. וילחמו אתם ביד חזקה
 Die Türken zogen aus der Stadt ויצאו התוגרמים מהעיר
 und retteten sie aus ihrer Hand. ויצילום מידם
 Sie wurden ihnen zu Sklaven bis heute. ויהיו להם לעבדים עד היום:
 Die Araber und die Türken nahmen die gesamte Beute ויקחו הערביים והתוגרמים את כל השלל
 und die Silber- und Goldgeräte blieben dort ואת כלי הכסף והזהב הנשארו שמה
 und die Kanonen. ואת האילים המנגחים:
 Sie kehrten froh in die Stadt zurück. וישבו העירה בשמחה
 Und sie gaben G'tt Dank ויתנו תודה לאלדים
 für Alles, was Er den Leuten des Kaisers getan hatte על כל אשר עשה לאנשי הקיסר
 vor ihren Augen in jener Zeit. לעיניהם בעת ההיא:

Esr 10,11

1041 Ein Schiff scheitert bei Bejaia

Der Kaiser ging nach **Bejaia**. **והקיסר** הלך לבוג'יא"ה.
 Dort scheiterte ein großes Schiff ותשבר שמה אוניה גדולה
 von den Leuten von Genua. מאנשי ג'נוב"ה.
 Und nicht ging verloren ולא נפקד
 Bogen/Heft 34, Lage 2 לד ב 34 ii

ממנה איש: ein Mann von ihm.
 ויסע משם Er brach von dort auf
 וילך עם האוניות המשוטטות אל ארץ ספרד: und ging mit den Galeeren nach Spanien.
 והאוניות הגדולות באו אל עבר איטאליאה Und die großen Schiffe ginge nach Italien hinüber
 עם אנשי החיל. mit den Soldaten.
 ויגעש הים ויהמו גליו עליהם Und das Meer schäumte und seine Wellen tosten gegen sie.
 וייראו האנשים יראה גדולה: Die Leute fürchteten sich sehr.
 ותלכנה אשה לדרכה Jedes ging seines Weges.
 ויחוגו וינועו כשכור Sie torkeln wie der Trunkene
 וגם מהם טבעו בים. und auch von ihnen gingen welche im Meer unter
 וירדו חיים שאולה: und sanken lebend in die Fragewelt hinab.

Ps 107,27

Nm 16,30

1042 Josefs Vision von der jämmerlichen Rückkehr

ולא נודע דבר באיטליאה בימים הרבים ההם Und in Italien war damals lange nichts bekannt
 מאוניות הקיסר von den Schiffen des Kaisers,
 כי חדלו הולכי אורחות הים: weil die Seefahrten aufgehört hatten.
 וארא בחלומי Und ich sah in meinem Traum,
 והנה אוניה משוטטת da kam eine Galeere,
 מצופת זהב ויפה עד מאד goldüberzogen und sehr schön,
 באה אל היבשה: zum Festland.
 ובראשה צלמא דדהבא Und an seinem Bug das goldene Bild.
 וקול חצוצרות התרועה בתוכה Und der Klang von Signal-Trompeten auf ihm.
 וירוצו רבי' אצלי Und viele rannten zu mir,
 לראות גם הם daß auch sie sähen
 ולשמוע דבר und hörten,
 מה יגידו: was sie erzählen sollten.
 ויהי כבואה Als es kam,
 ואי קול זולתי חולה אחד כסיר נפוח da war kein Geräusch außer dem Zischen wie eines Kochtopfes,
 מושכב עליה der auf ihm lag,
 ואיש אחד מנהל אותה. und ein Mann führte es.
 ואיקץ והנה חלום ואין פותר אלי: Ich erwachte, da war es ein Traum, und keiner deutete ihn mir.
 אז אמרתי Damals sagte ich:
 הלא לאלדים פתרונים? Gehören nicht G'tt die Deutungen?
 את אשר האלדים עושה בקצות הארץ Was der G'tt am Ende der Erde wirkt,
 הגיד לעבדו: erzählte Er Seinem Diener.
 ואומר אל מאהבי בעת ההיא לאמר: Ich sagte zu meinen Freunden in jener Zeit:
 אין זה כי אם מופת Ist das kein Wunderzeichen,
 שישוב הקיסר מבלי חפץ daß der Kaiser zurückkehrt ohne Ertrag
 ואוניותיו תשכלנה und seine Schiffe entvölkert sind,
 כאשר שכלה נשים חרבו: wie sein Schwert Frauen kinderlos machte?
 ויתר אנשיו ישוב Und der Rest seiner Leute kehrten zurück,
 הנה מזי רעב ולחומי רשף. Da waren sie vom Hunger gezeichnet und Fieber gebeutelt,
 ואתם עדי Und ihr seid meine Zeugen,
 כי יי' דבר daß DER NAME gesprochen hatte,
 העדותי בכם היום ich rufe euch heute zu Zeugen auf.
 ויהי כן: So geschah es.

Dt 32,24

1043 Jämmerliche Gestalt der Rückkehrer in Genua

ותבאנה האוניות יתר הפליטה ג'ינוב"ה Und die Schiffe kamen, der Rest der Entronnenen Genuas
 בחדש העשירי im zehnten Monat, (AM 5302/AD 1541-12)
 ואנשי החיל אשר und die Soldaten
 עליהן Kustode/Blatthüter

עליהן היו מזי רעב. darauf waren vom Hunger gezeichnet,
 מושחת מאיש מראהם un menschlich ent stellt war ihr Anblick
 ותארם מבני אדם: und ihre Gestalt menschenunähnlich.
 וילכו ברחובות קריה מבקשים לחם. Sie gingen durch die Straßen der Stadt um Brot bettelnd,
 ערומים ולא יתבוששו. nackt, und schämten sich nicht,
 ואין כסות בקרח: und keine Decke in der Kälte.
 וגם אחרי בואם אל ארץ נושבת. Auch nachdem sie in bewohntes Land gekommen waren,
 היתה בם יד יי' לאבדם: war die Hand des DER NAME gegen sie, sie zu vernichten.
 וימותו מהם עם רב: Von ihnen starb eine große Menge.

Dt 32,24

Jes 52,14

Gn 2,25

*1044 Genua verständigt sich mit dem französischen König
 gegen den Kaiser*

ויראו בעלי ג'נוב"ה Die Herren von Genua sahen,
 כי נזורו אחור כוכבי הקיסר daß die Sterne des Kaisers zurückgewichen waren.
 וכי הסיר הזמן את עדיו מעליו: und daß die Zeit seinen Schmuck von ihm entfernt hatte.
 וישלחו מלאכים אל מלך צרפת Da schickten sie Boten an den französischen König,
 להשתחוות לפניו ihm zu huldigen
 ולדבר אתו דברי שלום ואמת und mit ihm Worte des Friedens und der Treue zu sprechen
 על כל הטובה אשר עשה wegen all des Guten, das er getan hatte,
 לתת להם בר. indem er ihnen Getreide gegeben hatte,
 ולתתם ללכת בארצו. und sie in seinem Lande gehen lassen hatte.
 וישא את פניהם Er schenkte ihnen Beachtung
 וידבר על לבם לאמר: und sprach zu ihrem Herzen so:
 אם אתם חופשים Wenn ihr frei seid,
 גם אני בטובכם אשמח freue auch ich mich an euerem Wohl
 ואת ארצי תסחרו. und ihr treibt mit meinem Lande Handel.
 רק אל תהיו לקיסר לעזרה: Nur kommt dem Kaiser nicht zu Hilfe.
 ואם כה תעשו Wenn ihr so tut,
 אהיה לכם למגן וצנה. werde ich euch Schild und Schirm sein
 ולמחסה ולמסתור כל הימים: und Zuflucht uns Burg alle Tage.

1045 Andrea Doria ist verärgert

ויחר לאנד"ריאה דור"יאה Das ärgerte den Andrea Doria.
 ויהי בשובו וישב בביתו Als er zurückgekehrt war und er in seinem Hause gesessen hatte,
 אשר מחוץ לעיר ימים אחדים: außerhalb der Stadt, einige Tage.
 ולא אבה לדבר אתם Da wollte er nicht mit ihnen reden,
 עד שוב חרון אפו bis die Wut seines Zornes vergangen war.
 ויבא העיר: Dann kam er in die Stadt.

1046 Vertreter des Kaisers in Genua

ויבא גרא"ן ווי"לה יועץ הקיסר ג'נוב"ה Der Berater des des Kaisers, Granvelle, kam nach Genua
 וישב בבית אנד"ריאה דור"יאה ימים רבים: Er blieb im Hause des Andrea Doria viele Tage.
 ויבא גם המא"רקזי דיל וואש"טו המשנה Auch der Markgraf de l'Vasto, der Vertreter, kam,
 לדבר אתם. mit ihnen zu reden.
 וישב שם ימים אחדים: Er blieb dort einige Tage.
 ויחר אליהם Die Sache mit den Boten, die sich nach Frankreich geschickt hatten,
 על דבר המלאכים אשר שולחו צרפתה ärgerte sie.
 וידברו אתם משפט על הדבר הזה: Sie sprachen ihnen das Urteil deswegen.
 גם היהודים אשר בדוכסות מילאן Auch die Juden im Herzogtum Mailand

kamen zu ihm. באו אליו
 Er schloß mit ihnen ihm Namen seiner Herrschaften, des Kaisers, ויכרות להם בשם הקיסר אדוניו
 einen neuen Bund für acht Jahre. ברית חדשה בעד שמנה שנים
 Sie gaben ihm eine Gabe und kehrte in ihr Land zurück. ויתנו אליו מנחה וישבו אל ארצם:

1047 Abreise des kaiserlichen Vertreters

Er stach in See mit zwei Galeeren. וירד הימה בשתי משוטטות
 Die Schiffe des Königs verfolgten sie, וירדפו אחריהן אוניות המלך
 erreichten sie aber nicht. ולא השיגום
 Er kehrte zurück und blieb in Genua וישב אחור וישב בג'נוב"ה
 bis sie sechs Galeeren ausgestattet hatten. עד אשר הכינו שש אוניות משוטטות
 Dann ging er seines Weges nach Spanien. וילך לדרכו אל ארץ ספרד:

1048 Doppelte Belagerung Budas 1542

Im Jahre zweiundvierzigundfünfhundertundtausend, ובשנת שנים וארבעים וחמש מאות ואלף
 Randnotiz: 1542 על השוליים: 1542
 das ist das Jahr [5]202, היא שנת ש"ב.
 schickte Suleiman seine Heere nach Buda, שלח סול"יימאן צבאותיו אל עבר בודואה
 seinen Leuten zu helfen. להיות לאנשיו לעזרה:
 Und auch Ferdinand und die deutschen Städte וגם פירד"נאנדו וערי אשכנז
 füllten ihre Hand מלאו את ידם
 und zogen ihnen entgegen mit starker Hand. ויצאו לקראתם ביד חזקה
 Sie schickten ihm aus Italien וישלחו אליו מאיטא"ליאה
 erfahrene Seeleute, מלחים יורדי הים
 mit ihnen mit den Schiffen zu kämpfen, להלחם עמם באוניות
 die auf der Donau waren, על הנהר דנוב"או.
 damit sie nicht den Türken in Buda Proviant bringen könnten. פן יתנו לתוגרמים אשר בבוד"ואה צידה
 Aber sie richteten nichts aus, ולא עשו מאומה
 denn die Leute des Türken kamen in die Stadt vor ihrer Ankunft. כי באו אנשי התוגר העירה טרם בואם:
 Sie brachten Getreide und Brot und Nahrung in Menge hinein ושימו בתוכה בר ולחם ומזון לרוב.
 und siebentausend Türken ושבעה אלפים תוגרמים.
 und Kamele, soviel ihre Seele begehrte. וגמלים כאשר אותה נפשם
 Das ärgerte die Unbeschnittenen sehr. ויחר לערלים מאד:
 Die Deutschen richteten nichts aus in jenem Jahre. ולא עשו האשכנזי מאומה בשנה ההיא
 Sie kehrten beschämt zurück, וישבו אחור בחרפה
 denn die Türken hatten sich wunderbar geholfen כי הפליאו התוגרמים להעזר
 und seine Mauern befestigt. ויחזקו חומותיה.
 Ihr Ruf ging in alle Welt. ויהי שומעם בכל הארץ:

1049 Frankreich sucht osmanische Unterstützung gegen den Kaiser

Der französische König sammelte Soldaten und Waffen, ויאסוף מלך צרפת אנשי חיל וכלי מלחמה
 und kam in die Grenzen Italiens ויבא בגבולי איטאליאה
 am Anfang der Gerstenernte. בתחלת קציר שעורים:
 Da erbebt das ganze Herzogtum Mailand sehr. ויחרד כל דוכסות מי"לאן מאד.
 Das Herz des Volkes וימס לב
 Kustode/Blatthüter העם

העם *schmolz dahin.*
 ויהי למים: *Es wurde zu Wasser.*
 Und in den Orient
 שלח שלש משוטטות לסו"לימאן לאמר
 Zieh auch du aus
 ונלחמה בקיסר. und wir kämpfen mit dem Kaiser.
 ונראה Dann sehen wir,
 מה יהיו חלומותיו: was aus seinen Träumen werden wird.
 Aber er wollte nicht auf ihn hören,
 ולא אבה שמוע אליו
 denn er fürchtete,
 כי ירא
 sonst könnte ihm ein Unglück zustoßen.
 פן יקראנו אסון.
 Da kehrten sie in ihr Land, nach Frankreich zurück.
 ותשובנה אל ארצם צרפתה:

Jos 7,5b

Gn 37,20

Gn 42,4bβ

1051 Juden und Hirten für Brände verantwortlich gemacht

In jenem Jahre verbrannten viele Häuser,
 große und kleine in Deutschland.
 Ihr Rauch stieg himmelwärts.
 Unbekannt war, wer den Brand angerichtet hatte.
 Sie mißhandelten die Juden und die Hirten und sagten:
 Ihr habt diese böse Sache getan.
 Sie züchtigten sie und folterten sie.
 Da gestanden sie, was ihnen nie in den Sinn gekommen war.
 Und sie verbrannten sie mit Feuer.
 בשנה ההיא נשרפו ערים הרבה
 גדולו וקטנות באשכנז
 ותעל עשנם השמימה.
 ולא נודע המבעיר את הבעירה:
 ויעלילו על היהודים ועל הרועים לאמר
 אתם עשיתם הדבר הרע הזה:
 וייסרום ויענו את נפשם.
 ויודו את אשר לא עלתה על לבם
 וישרפום באש:

Jos 8,20

1052 Reformation und Judenvertreibung aus Böhmen

Damals fiel **Böhmen** von seinem König ab und von seinem G'tt
 wegen des **Luther**.
 Sie vertrieben die Juden
 aus dem Lande **Böhmen** und der Königsstadt Prag
 in jenen Tagen.
 Sie brachen von dort auf mit den Wagen
 im Monat Adar 302 kleiner Zählung (AM 5302/AD 1542-02)
 und gingen nach **Polen**
 und blieben dort.
 Viele starben unterwegs
 und viele wurden mit Schweres Schneide geschlagen.
 In **Prag** hatten die Juden gegessen
 vom Tage ihrer Exilierung von ihrem Boden bis zu diesem Tage,
 denn sie waren ihnen zu Feinden geworden indem sie sagten:
 Sie waren unsere Widersacher in den Türkenkämpfen
 und schlossen sich unseren Gegnern an.
 Und jetzt sollen sie von dem Lande weggehen.
 Dann werden wir sehen,
 was aus ihren Träumen werden wird.
 אז תפשע בוא"ימיאה במלכה ובאלדיה
 מפני חמת הלוט"ירו
 ויגרשו את היהודי'
 ממדינת בוא"ימיאה ומפרא"גה עיר המלכות
 בימים ההם:
 ויסעו משם בעגלות
 בחדש אדר ש"ב לפ"ק
 וילכו אל פו"לונאיה
 וישבו שם:
 וימותו רבים בדרך.
 ורבים הוכו לפי חרב:
 ובפר"אגה ישבו היהודי'
 מיום גלותם מעל אדמתם עד היום הזה:
 כי נהפכו להם לאויבים לאמר
 הם היו בעוכרינו במלחמות התוגר.
 ונוספו על שונאינו.
 ועתה יעלו מן הארץ.
 ונראה

Gn 37,20

1053 Brand von Linz

G'tt nahm ihre Schmach weg
 denn nach ihrem Auszug verbrannte **Linz**.
 das war eine große Stadt, eine vollkommene Schönheit gewesen,
 ויִאסּוּף אֱלֹדִים חֲרַפְתָּם
 ותשרף אחרי צאתם לינצ"ה
 והיא עיר גדולה כלילת יופי
 Bogen/Heft 34, Lage 4

eine Freude für das ganze Land.
In ihre blieben nur etwa zwanzig Häuser.
Sie wurden ein dauerhafter Ruinenhügel für lange Zeit.

1054 Rückkehr Ferdinands, Rückholung der Juden

Nach einiger Zeit
kehrte König **Ferdinand** auf seinen ersten Thron zurück
und sprach Gutes wegen der Juden, sie zurückzuholen.
Viele kehrten in ihr Land und ihre Heimat zurück
wie zuvor.

1055 Erdbeben von Florenz

Ein großes Beben war in den Grenzen von **Florenz**
am zwölften Tage des Monats Juni,
das ist der vierte Monat. (AM 5302/AD 1542-06-12)
Das ganze Volk des Landes fürchtete sich sehr.
Eine große Menge floh vor dem Beben,
wie sie es in den Tagen des jüdischen Königs Usia getan hatten.
Große und mächtige Gebäude und Türme stürzte es zu Boden.
Und eine große Menge starb.
Und in **Scarperia**,
das ist eine kleine Stadt nahe bei Florenz,
blieben nur etwa zwanzig Häuser.
Und den Rest der Stadt ließ das Beben einstürzen.
Und die Fragewelt verschlang sie lebend.
Der Finger Gottes ist das.
So ein Beben gab es nicht in den Grenzen von Florenz
seit es einem Volk angehört.

Spr 1,12a

Ex 8,15

Ex 9,24

1056 Schießpulverexplosion in Mailand

Auch an **Mailand** war die Hand des DER NAME
im Monat Juli, das ist der fünfte Monat.
Man steckte Feuer an das Schießpulver am Como-Tor
Da stürzten etwa zwanzig Häuser zu Boden.
Die Toten des Unglücks waren eine kleine Anzahl.
Sie trugen sie in ihren Kleidern
Die ganze Stadt erregte sich.
Die beweinten den Brand, den DER NAME angerichtet hatte.

Lv 10,5

Rut 1,19

Lv 10,6

1057 Beben in Anatolien verwüstet Tiro 1542

Vom Flügel der Erde hörten wir Gesänge,
daß auch in Anatolien ein großes Beben war
und die Stadt **Tiro** zu Boden stürzte.
Und von allen ihren Bewohnern blieben
nur eine Anzahl Leute
und der Sohn des Türken war nicht dort,
denn der war ausgezogen, um mit dem Safawi, dem König

Jes 24,16

פרס von Persien zu kämpfen.
So rettete ihn DER NAME aus jenem großen Beben.
ויצילנו יי' מהרעש הגדול ההוא:

1058 Kämpfe um Perpignan, Antwerpen, Navarra

Der französische König drängte nicht,
nach Italien zu kommen
ולא אץ מלך צרפת
לבא לאיטא"ליאה
und richtete nach **Perpignan** sein Gesicht.
וישם אל פירפ"יניאן פניו:
Sie bedrängten es viele Tage
und schütteten Batterien auf es,
ויצורו עליה ימים רבים
וישפכו אליה סוללות
und richteten aber nichts aus,
denn die Spanier hatten sich stark verschanzt.
ולא עשו מאומה
כי התחזקו הספרדים מאד
Da kehrten sie beschämt in ihr Land zurück.
וישובו אל ארצם בחרפה:
Der Kampf fand auch in den Gegenden **Flanderns** statt
in jener Zeit.
בעת ההיא:
Der Herzog von **Kleve** sammelte
etwa zwanzigtausend Mann. (20 000)
ויאסוף דוכוס קליב"ס
כעשרים אלף איש:
und ging mit **Antwerpen** zu kämpfen.
וילך להלחם באנוויר"סה
Er konnte aber nicht gegen es kämpfen
und kehrte um.
וישוב אחור:
Da tragen auf ihn etwa viertausend Mann, (4 000)
אשר שולחו לעזרתה.
Die schwächte er mit Schwertes Schneide
und kehrte in sein Land zurück.
ויחלישם לפי חרב.
וישוב אל ארצו:
Auch in **Navarra** kämpften sie mit dem Kaiser in jenem Jahr,
konnten ihm aber nichts tun
גם בנא"בארה נלחמו עם הקיסר בשנה ההיא
ולא יכלו לו.
und kehrten beschämt in ihr Land zurück.
וישובו אל ארצם בחרפה:

1059 Französische Angriffe in Piemont

Die Franzosen in **Piemont** gingen
nach **Cherasco** im Dunkel der Nacht
und nahmen es ein
וילכו הצרפתים אשר בפיאמ"ונטי
אל קירא"סקו באישון הלילה
וילכדו.
am fünfundzwanzigsten Tage des Monats August,
das ist der sechste Monat. (AM 5302/AD 1542-08-25)
בחמשה ועשרים יום לחדש אגוס"טו
הוא החדש הששי:
Und die Kriegsleute entließen sie frei
aber ihre Pferde und ihr Silber
und all ihre Habe raubten sie.
וואת אנשי הצבא שלחו חופשים.
וואת סוסיהם ואת כספם
וואת כל קנינם בזו:
Sie gingen auch nach **Verrua**.
Darin waren **Stradioti**, leichte Reiter.
וילכדו
Sie nahmen es ein
und nahmen all ihr Eigentum
und entließen sie frei.
וילכו גם לארדיס"ון וזילי"אן בלילה ההוא.
ויעשו לאנשי הצבא
כאשר עשו בורוא"ה
wie sie es in **Verrua** getan hatten.
Das geriet den Spaniern zur Schmach.
ויהי לספרדים לחרפה:
Und auch nach **Alba** gingen die Leute
und stiegen auf seine Mauern etwa fünfzig Mann. (50).
וגם לא"לבה הלכו האשים
ויעלו חומותיה כחמשים איש:
Die Mauerwächter hörten das
und schrien laut.
וישמעו שומרי ההומות.
ויעקו בקול גדול.
Die Kriegs-
ויקיצו אנשי

leute und Bewohner der Stadt erwachten aus ihrem Schlaf,
 standen alle auf wie ein Mann
 und fielen über sie her.
 Da konnten die Franzosen ihnen nicht standhalten
 und kehrten zurück.
 Und die schnellen Leute, die seine Mauern bestiegen hatten,
 wurden mit Schwertes Schneide geschlagen,
 von ihnen blieb nicht einer übrig.
 הצבא ויושבי העיר משינתם:
 ויקומו כלם כאיש אחד
 ויפלו עליהם
 ולא יכלו הצרפתים לעמוד לפנייהם:
 וישבו אהור
 והאנשים הנמהרים העלו חומותיה
 הוכו לפי חרב
 לא נשאר גם אחד:

1060 Kaiserliche Gegenangriffe

Der Kampf wurde heftig in **Piemont** in jener Zeit
 Der **Markgraf de l'Vasto** sammelte Soldaten
 und ging mit den Spaniern gegen **Villanova d'Asti**
 und sie bedrängten es
 und schütteten gegen es Batterien.
 Sie schlugen seine Mauern
 und kamen in die Stadt
 und taten in ihr, wie sie wollten
 und keiner rettete aus ihrer Hand.
 Und auch zum Rest der kleinen Städte, die die Franzosen hatten,
 gingen die Spanier
 und ließen sie plündern in jener Zeit.
 Und die Franzosen, die der König in Piemont hatte,
 sammelten sich zu den befestigten Städten
 und verhielten sich dort still,
 denn so hatte es der König in Piemont angewiesen,
 bis er wohlbehalten nach Hause zurückgekehrt wäre
 aus dem Kampf von **Perpignan**
 Etwa dreitausend Mann Deutsche (3 000)
 schickten sie nach Spanien auf Schiffen zu Hilfe in jener Zeit.
 Eines von den Schiffen scheiterte bei **Sardinien**
 und die Leute gingen an Land
 und zogen ihres Wegs.
 ותהי המלחמה חזקה בפיא"מונטי בעת ההיא
 ויאסוף המא"רקז דיל וואס"טו אנשי חיל
 וילך עם הספרדי על ווי"לה נוב"ה דאס"טי
 ויצורו עליה
 וישפכו אליה סוללה:
 ויכו חומותיה
 ויבאו העירה.
 ויעשו בה כאשר אותה נפשם
 ולא היה מידם מושיע:
 וגם אל שאר ההערים הקטנות אשר לצרפתים
 הלכו הספרדים
 ויתנום לשלל בעת ההיא:
 והצרפתים אשר למלך בפיא"מונטי
 נאספו אל ערי המבצר
 וידמו שם
 כי כן צוה המלך
 עד שובו אל ביתו בשלום
 ממלחמת פירפ"יניאן:
 וכשלשת אלפי איש אשכנזים
 שלחו אל ספרד באוניות לעזרה בעת ההיא:
 ותשבר אחת מהאוניות בסארד"יניאה
 ויצאו האנשים אל היבשה
 וילכו לדרכם:

1061 Heuschreckenplage in Italien

Die **Heuschrecke** kam schwer über Italien
 in jenem Jahr
 und bedeckten das Auge des Landes
 und verdunkelte das Land
 und die Sonne sammelte ihren Glanz ein.
 Sie ging ihre Stationen,
 gelangte bis **Montferrat**
 und ruhte in **Moncalvo**
 am sechsten Tage zur Abendzeit,
 am ersten Tage des Monats September 303 (AM 5303/AD 1543-09-01),
 das ist der siebente Monat.
 Dort übernachtete er,
 denn die Sonne war untergegangen.
 Am Folgetage gingen sie auf ihren Bahnen
 Kustode/Blatthüter
 ויעל ארבה כבד מאד באיטא"ליאה
 בשנה ההיא:
 וכס את עין כל הארץ
 ותחשך הארץ
 והשמש אסף נגה
 וילך למסעי
 עד מונפ"ראטו הגיע
 וינח במונקא"ל בו
 ביום הששי לעת ערב
 ביום הראשון לחדש סיי"מרי ש"ג
 הוא החדש השביעי:
 וילן שם
 כי בא השמש
 ויהי ממחרת וילכו במסלותם
 אל עבר

nach **Piemont** hinüber אל עבר פיאמ"ונטי
 mit starkem Volk in Kampfaufstellung. בעם עצום ערוך מלחמה:
 Auch durch **Genua** kamen viele von ihnen. גם בדרך ג'נובה באו מהם לרוב מאוד.
 Sie hielten sich unterwegs nicht auf ולא התמהמהו בדרך
 außer um am Mittag zu essen כי אם לאכל בצהרים.
 und gingen ihren Weg. וילכו לדרכם:
 Als sie in **Piemont** waren ויהי בהיותם בפיא"מונטי
 und zog sich der Kampf zwischen ihnen dort hin. ויארכו שם מלחמה ביניהם
 Ihre Mehrheit fiel zu Boden in jenem Kampf ויפלו רובם ארצה במלחמה ההיא
 und die Übrigen starben in den Tagen des Winters, והנשארים מתו בימי החורף
 nicht einer blieb übrig. לא נשאר אחד
 Und ihr Gestank stieg himmelwärts. ותעל באשם השמימה
 Darüber werdet ihre eueren Kindern erzählen, עליה לבניכם ספרו
 denn so etwas gab es nicht in Italien כי לא נהיה כדבר הזה בא"יטליה
 seit es einem Volk angehört. מאז היתה לגוי.
 Die Völker erschrecken vor ihnen. ויחתו הגוים מהם:

Joe 1,3

Ex 9,24

Jer 10,2

1062 Kaiserliche nehmen Mombaruzzo ein 1542-11-16

Und etwa fünfhundert Mann Italiener (500) **וכחמש** מאות איש איטלקיים
 von denen, die zum König gehören, gingen nach **Mombaruzzo** מאשר למלך הלכו אל מונב"ארוצו.
 in jenen Tage. בימים ההם
 Die verschanzten sich dort. ויתחזקו שם:
 Der **Markgraf de l'Vasto** ging dahin וילך שם המארקז דיל ואס"טו:
 mit den Deutschen und den Spaniern, die bei ihm waren. עם האשכנזים והספרדי אשר אתו.
 Sie bedrängten es. ויצורו עליה
 Sie schütteten über es eine Batterie. וישפכו אליה סוללה:
 Die Stadt wurde aufgebrochen ותבקע העיר
 am sechzehnten Tage des Monats November, בששה עשר יום לחדש נובימ"רו
 das ist der neunte Monat. (AM 5302/AD 1542-11-16) הוא החדש התשיעי:
 Sie kamen in die Stadt ויבואו העיר
 und schwächten sie mit dem Schwert. ויחלישום לפי חרב.
 Dem Schwert der Deutschen entrannen keine לא נמלטו מחרב האשכנזים
 außer einer Anzahl Leute. כי אם מתי מספר:
 Und den **Fraskara**, den Heerführer, ואת פראש"קארה שר צבא'
 holte der **Markgraf** nach **Alexandria** הוליך המאדקזי לאלכסנד"ריאה
 und brachte ihn blutig in die Fragewelt hinab. ויורידהו בדם שאולה:

1Kg 2,9

1063 Der Graf von Anguillara läuft von der kaiserlichen auf die französische Seite über

Der **Graf von Anguillara** verwandelte sich **ויהפך** אלוף לאנגווי"לארה
 in einen Feind des Kaisers לקיסר לאויב
 und ging mit seinen vier Galeeren וילך עם ארבע אוניותיו המשוטטו'
 zum französischen König. אל מלך צדפת
 Der machte ihn zu seinem Heerführer. ויעשהו שר צבאו:
 Und er ging in die Meere von Sardinien, um zu plündern. וילך בימי סארד'נייט לשלול שלל
 Er fand Schiffe von den Leuten von Genua וימצא אונית מאנשי ג'נובה
 und nahm die Spanier auf ihnen ויקח את הספרדים אשר עליהן
 und steckte in Fesseln ihren Fuß. וישם בסד רגלם:
 Und den Leuten der Schiffe tat er nichts. ואת אנשי האניות לא עשה מאומה
 Die aßen ihnen Zugewiesenes, ויאכלו את חקם
 das der אשר נתן

להם המלך König ihnen gab,
 כי שלם ביניהם denn sie hatten miteinander Frieden geschlossen
 וילכו לדרכם: und gingen ihres Weges.
 וירדפו אחריו אוניות הקיסר ולא השיגוהו Die Schiffe des Kaisers verfolgten ihn, erreichten ihn aber nicht
 וישבו למקומם: und kehrten an ihren Ort zurück.

1064 Franzosen nehmen Castilion und belagern Chieri

ויוסף המלך שלוח פרשים ואיש רגלי Der König schickte wieder Reiter und Fußvolk
 לאיטאליה אחרי שובו מפירפ"נייאן: nach Italien nach seiner Rückkehr aus **Perpignan**.
 וילכו בפראמ"ונטי Die gingen nach **Piemont**
 וילכדו את קאסט"ליון וישימו בתוכו משמר: und nahmen **Castilion** ein und legten eine Besatzung hinein.
 וילכו גם אל ק"ר Sie gingen auch nach **Chieri**
 ויצורו עליה und bedrängten es.
 וישפכו אליה סוללה Sie schütteten eine Batterie auf es
 בחדש דיצימ"רי im Monat Dezember
 בשנת שנים וארבעים וחמש מאות ואלף: im Jahre zweiundvierzigundfünfhundertundtausend,
 על השוליים: 1142 Randnotiz: 1142
 הוא החדש העשירי: das ist der zehnte Monat. (AM 5303/AD 1542-12)
 ובתוכה כאלף ספרדים. Darin waren etwa tausend Spanier. (1 000)
 ולא חתו מפניהם Und die fürchteten sich nicht vor ihnen,
 כי אנשי מופת המה denn sie waren wundersame Leute. Sac 3,8
 ויחזקו חומותיה ויצילוה מידם: Sie befestigten seine Mauern und retteten es aus ihrer Hand.
 ויחדלו אורחות והולכי נתיבות במונפיר"אטו Die Pfade verschwanden und die die Wege passierten in Montferrat
 מפני חמת המציק בעת ההיא: wegen des grimmen Bedrängers in jener Zeit.
 כי צדו הצרפתי צעדס Denn die Franzosen jagten ihre Schritte,
 מלכת so daß sie nicht gehen konnten. Klg 4,18
 וכל הנמצא נלכד בשחיתותם Und jeder, der sich fand wurde in ihrem Verderben gefangen.
 ולא היה מידם מציל: Und keiner rettete aus ihrer Hand

1065 Kaiserliche verstärken die Besatzung von Casale

ויבא המא"רקז דיל ואס"טו לקא"זאל Der **Markgraf de l'Vasto** kam nach **Casale**,
 כי ירא denn er fürchtete,
 פן תלכד ברשת זו טמנו. daß es gefangen würde in dem Netz, das sie ausgelegt hatten. Ps 9,16
 וישם בבוכה משמר: Er legte eine Besatzung hinein
 וישב שם ימים אחדים und blieb dort einige Tage
 עד שוב חמת הצרפתים מעליהם bis der Grimm der Franzosen sich von ihnen abgekehrt hatte
 וישב אל המחנה: und kehrte in das Lager zurück.

1066 Schottisch-englische Kämpfe

ותהי המלחמה חזקה Der Kampf wurde heftig
 בין מלך אינגלא"טירה zwischen dem englischen König
 ומלך סקוצ"אה בשנה ההיא: und dem schottischen König
 ויהי היום ויערכו מלחמה Es kam der Tag, da stellten sie sich zum Kampf auf.
 ויפלו כחמשים אלף איש חללים ארצה Da fielen etwa fünfzigtausend Mann erschlagen zu Boden (50 000)
 במלחמה ההיא: in jenem Kampf.
 וירבו החללים במחנה מלך אינגלא"טירה Die Erschlagenen mehrten sich im Lager des englischen König.
 ובכל זאת לא שב אפו Bei Alledem wandte sich sein Zorn nicht ab. Jes 5,25
 ויחזק את לבו Er stärkte sein Herz
 וינגפו האיסק"וציסי und die Schotten wurde geschlagen
 עד כי מלך אינגלא"טירה bis der englische König
 הגדיל Kustode/Blatthüter

1067 Kämpfe um Pest

In jenen Tage **בימים ההם**
 bedrängte die Streitmacht des **Ferdinand Pest**
 bei **Buda** über den Fluß
 in dem Türken waren.
 Sie warfen Lose darum,
 wer soll zuerst in den Kampf mit ihr führen.
 Das Los fiel auf die Deutschen und die Ungarn.
 Die kämpften heftig gegen sie.
 Aber sie erreichten nichts.
 Die Übrigen kehrten beschämt in das Lager zurück.
 Denn die Türken hatten sich verschanzt
 und kämpften mit ihnen mit Pfeilen und Bogen.
 Von ihnen starb eine große Menge.
 Auch die Italiener nahten der Stadt
 und stiegen auf ihre Mauern
 und kämpften in der Stadt
 und öffneten ihre Tore.
 Da fielen die Türken über sie her
 und kämpften mit ihnen mit Kanonen und Pfeilen
 und mit Schwertern und Stock und Speer
 und schlugen sie
 und zerhieben sie bis zur Zerstörung.
 Die Übrigen flohen nach draußen,
 denn **DER NAME** stieß sie fort.
 und gab ihnen keine Kraft,
 standzuhalten vor dem Mutwillen der Türken in jener Zeit.
 Und die Deutschen kamen ihnen nicht zu Hilfe.
 Sie fielen erschlagen zu Boden, wie das Heu hinter dem Schnitter
 und keiner sammelt es ein.
 Die Übrigen kehrten nach Italien zurück.
 Ihre Zahl war sehr wenig, nicht stark,
 denn die Hand G'ttes hatte sie angerührt.

Dt 1,44
Jer 46,15b
Iob 19,21

1068 Osmanischer Sieg über Habsburg 1543

Auch die Leute des Heeres, die leichten Reiter,
 die Suleiman geschickt hatte,
 kämpften mit den Reitern **Ferdinands** an jenem Tage,
 den Kampf der Stadt leichter zu machen.
 Viele fielen erschlagen zu Boden in jener Zeit.
 Und die Übrigen kehrten zu ihren Zelten zurück,
 denn sie waren ermüdet, die Tötenden.
 Die Unbeschnittenen ließen von der Stadt ab

גם אנשי הצבא רוכבי הרכש
 אשר שלח סו"ליימאן
 נלחמו בפרשי פירד"נאנדו ביום ההוא
 להקל המלחמה מעל העיר:
 ויפלו רבים חללים ארצה בעת ההיא
 והנשארים שבו לאהליהם
 כי עיפה נפשם להורגים:
 ויעלו הערלים מעל העיר

und kehrten beschämt zurück. Und das Land hatte Ruhe. וישבו אחור בחרפה. ותשקוט הארץ:

1069 Vergebliche französische Belagerung von Cuneo

Die Heere des Königs gingen gegen **Cuneo** **וילכו** צבאות המלך על קוני"א
in Piemont **אשר** בפיאמ"ונטי
und bedrängten es und schütteten gegen es eine Batterie. **ויצורו** עליה **וישפכו** אליה סוללה.
Da verschanzten sich die Leute der Stadt. **ויתחזקו** אנשי העיר.
Und sie ließen von ihr ab in Schmach. Und die Stadt hatte Ruhe. **ויעלו** מעליה בחרפה **והעיר** שקטה:

1070 Reiseziele kaiserlicher Diplomaten

Der Kaiser schickte den **Granvelle** **וישלח** הקיסר את גר"אן וויל"ה
ein zweites Mal nach Italien und seinen Gefährten. **שנית** לאיטא"ליאה **ואת** מרעהו
Sie kamen mit **Andrea Doria** nach Genua **ויבואו** עם אנד"ריאה דור"יאה ג'נוב"ה
im zehnten Monat. (AM 5303/AD 1542-12) **בחדש** העשירי:
Granvelle ging nach Deutschland wegen des Ratschlags, **וילך** גר"אן ווילה לאשכנז על דבר העצה
den ihnen der Kaiser gelobt hatte. **אשר** נדר להם הקיסר:
Und sein **Gefährte** ging nach Rom zum **Papst** **ומרעהו** הלך לרומ"ה אל האפיפיאור
Sie sprachen dort mit ihm. **וידברו** אתו שם:

1071 Erdbeben

Ein großes Beben war in **Candia** und Umgebung **ויהי** רעש גדול בקאנד"יאה וסביבותיה
in jenen Tagen. **בימים** ההם:
Auch in **Sizilien** war ein großes Beben, **גם** בציצי"ליאה היה רעש גדול
dergleichen nicht gewesen war. **אשר** לא נהיה כמוהו
Große und starke Gebäude stürzten zu Boden. **ויפלו** בנינים גדולים ועצומים ארצה:
Und in **Saragossa** und seiner Umgebung **ובסא"ראגוסה** וסביבותיה
wankte die Erde **מוט** התמוטטה הארץ.
und das Trockene wurde zu Wasser. **ויושם** החרבה למים
Und eine große Menge starb. **וימות** עם רב עליה
Eueren Kindern erzählt es! **לבניכם** ספרו:

Joe 1,3

1072 Sekretär und Frau des französischen Königs als Parteigänger des Kaisers kaltgestellt

In jenen Tagen fehlte der **Großkanzler** **בימים** ההם חטא הסופר הגדול
an König **Franz** **במלך** פראנציס"קו
und seine Worte waren mit dem Kaiser **ויהיו** דבריו עם הקיסר
in Sachen der **Königin**, seiner Schwester. **בדבר** המלכה אחותו:
Das wurde dem König erzählt. *Die Sache wurde untersucht.* **ויגד** למלך **ויבוקש** הדבר
Und es fand sich, daß er zu seinen Schädigern gehörte. **וימצא** כי הוא היה בעוכריו.
Auch er hatte das Herz des Volkes davon abgebracht, **וגם** הוא הניא את לב העם
in **Perpignan** zu kämpfen, als sie dorthin kamen. **מהלחם** בפירפ"יניאן בהגיעם שמה:
Er setzte ihn unter Bewachung **וישם** אותו במשמר
und auch die Königin entfernte er von sich in jenen Tagen. **וגם** את המלכה הרחיק מעליו בימים ההם:

Est 2,23

1073 Rivalitäten im Königshaus von Tlemcen

Es war in jenen vielen Tagen, da unternahm es **Muhammad**, **ויהי** בימים הרבים ההם ויואל מחומ"ד
Sohn **Abdallas**, des Königs von **Tlemcen** **בן** עבדאלה מלך טרימ"יסין
zu liegen bei den Frauen **לשכב** את נשי
Kustode/Blatthüter **אביו**

אביו seines Vaters.
 וינוסו מפניו. Sie flohen vor ihm.
 וישב בא"לג'יר ימים רבים: Er blieb viele Tage in **Algier**.
 וימות עבדאלה. Da starb **Abdalla**
 וימליך ע"בד רחמ"ן את בן המלך. הקטן und **Abd Rahman** machte den jüngsten Königssohn zum König,
 והוא בן בתו der der Sohn seiner Tochter war.
 וישם כתר מלכות בראשו: Er setzte die Königskrone auf seinen Kopf.
 וישמע מחומ"ד Muhammad hörte,
 כי מת אביו. daß sein Vater gestorben war.
 ויבא עם התוגרמי' אשר בא"לג'יר העירה: Er kam mit den Türken von Algier in die Stadt.
 ואחיו הקטן ברח מפניו לאורא"ן. Sein kleiner Bruder floh vor ihm nach **Oran**.
 וישב שם: Er saß dort.
 וילך ע"בד רח"מן אבי אמו **Abd Rahman**, der Vater seiner Mutter,
 אל ארץ ספרד ging nach Spanien.
 וישתחו למלך ארצה Er huldigte dem König erdwärts
 ויבך ויתחנן לו und weinte und flehte ihn an.
 וישא את פניו בעת ההיא: Der schenkte ihm Beachtung in jener Zeit
 ויכתוב אל האלוף מא"רטין אשר באורא"ן und schrieb an den Grafen **Martin** in **Oran**
 לאמר: Folgendes:
 האנשים האלה שלמים הם אתנו Diese Leute haben mit uns Frieden.
 ועתה לך אתם Und jetzt geh mit ihnen
 והושיבם בערי אחוזתם und siedle sie an in den Städten ihres Besitzes
 עם הספרדי' אשר אתך שם: mit den Spaniern, die dort bei dir sind.
 וילך האלוף מאר"טין אתם. Graf **Martin** ging mit ihnen.
 ויצאו הערביים לקראתם Die Araber zogen ihnen entgegen.
 וינגפו הספרדים Die Spanier wurden geschlagen.
 ויפלו בטיבד"ה לפני אויביהם בחרב: Sie fielen in **Tibda** vor ihren Feinden durch das Schwert.
 והנשארים ברחו לנפשם Und die Übrigen flohen um ihre Leben.
 וישבו עם המלך הקטן ועם אבי אמו Sie kehrten mit dem kleinen König und dem Vater seiner Mutter
 או"ראנו בחרפה: beschämt zurück nach **Oran**.
 וישאל האלוף מאר"טין מאתם את הכסף Graf **Martin** erbat von ihnen das Geld,
 אשר הוציא בדרך das er unterwegs ausgegeben hatte.
 ולא השיגה ידם Aber sie hatten nicht die Kraft,
 לתת אליו מאומה בעת ההיא: ihm in jener Zeit überhaupt etwas zu geben.
 ויחר אפו בזקן Da entbrannte sein Zorn gegen den Alten
 ויסגירנו ביד מחומד מלך טרימ"סיין. und er lieferte ihn an **Muhammad**, dem König von **Tlemcen** aus.
 והמלך הנער נשאר אתו שם: Aber der junge König blieb bei ihm dort.
 וייסרהו המלך מחומד יום יום König Muhammad züchtigte ihn täglich,
 לדעת מצפוני הזחב die Verstecke des Goldes zu erfahren.
 וימות ביד מבקשי נפשו So starb er durch die, die ihm nach dem Leben trachteten
 תחת השבט: unter der Knute.
 אז השלים המלך מחומר Damals schloß König Muhammad Frieden
 עם מלך ספרד mit dem spanischen König.
 ויאמר להביא שמנת אלפים זהובים und sagte zu, achttausend Gulden zu bringen (8 000)
 מדי שנה בשנה אל גנזי המלך: Jahr um Jahr in die Schätze des Königs.
 ונציבים שם מחומ"ד בפתח אורא"ן Und Muhammad stellte Posten an das Tor von **Oran**,
 לקחת המס מיד um den Zoll zu nehmen aus der Hand

der Araber, die nach **Oran** kamen,
um ihn dem König zu geben.
לתת למלך:

1074 Einsetzung des jüngsten Königssohnes von Tlemecen

למ"ולי מחומ"ד אח שני ושמו חמ"ד **Muley Muhammad** hatte einen zweiten Bruder mit Namen **Hamad**.
ויתן אותו במשמר בית הסוהר ימים רבים: Er gab ihn unter Bewachung ins Gefängnis viele Tage.
ויקנא קא"יד מאנצ'ור לבן אחותו. **Kaid Mansur** eiferte für den Sohn seiner Schwester.
ויכתוב אל האלוף מאר"טין אשר בא"וראן Er schrieb an den Grafen **Martin** in **Oran**
לאמר: Folgendes:
בא עם האנשי אשר אתך אל טרימ"יסין. Komm mit den Leuten, die du bei dir hast, nach **Tlemcen**.
וגם את המלך הנער אמור להביא אתך Auch den jungen König sollst du mitbringen,
ונתנה העיר בידך: und wir wollen die Stadt in deine Hand geben.
וויטב הדבר בעיניו Das gefiel ihm.
ויאסוף כשנים עשר אלף איש ספרדים. Er sammelte etwa zwölftausend Mann Spanier. (12 000)
וילכו אל טרימ"יסין. Sie gingen nach **Tlemcen**.
וגם ערב רב מערביים עלה אתם. Und auch viel Mischvolk von den Arabern ging mit ihnen. Ex 12,38
וגם המלך הנער הולך עמו שם: Auch den jungen König brachte er mit sich dorthin.
וייראו אנשי העיר die Leute der Stadt fürchteten sich
וישלחו אנשים לקראתו und schickten ihm Leute entgegen
ומפתחות העיר בידם: mit den Schlüsseln der Stadt in ihrer Hand.
ויקרבו הספרדי העירה Die Spanier nahten der Stadt.
ויברח המלך מחומ"ד מפניהם Da floh der König Muhammad vor ihnen.
ויתנוה לשלל בעת ההיא: Sie ließen sie plündern in jener Zeit.
ומא"נצור שבר דלתות נחושת. **Mansur** brach kupferne Türen.
ויוציא חמ"ד בן אחותו מבית כלא Er holte den Sohn seiner Schwester **Hamad** aus dem Gefängnis.
וינוסו גם שניהם: Beide flohen.
מא"נצור הלך עם המלך. **Mansur** ging mit dem König.
וחמ"ד הלך בדרך אחרת Und **Hamad** ging einen anderen Weg.
ותהי אליו נפשו לשלל: Er hatte sein Leben zur Beute.
ולא ידע המלך Und der König wußte nicht,
כי מא"נצור הביא אליו את הרעה הזאת: daß **Mansur** ihm dieses große Übel gebracht hatte.
וימליכו הספרדים את הנער אשר אתם. die Spanier machten den Knaben, den sich bei sich hatten, zum König.
ויתנו לו את לוק"ין הג'נוב"יס לרועה Sie gaben ihm **Lucian den Genuesen**, zum Hirten
וישובו אוראן: und kehrten nach **Oran** zurück.

1075 Plünderung und Versklavung der Juden von Tlemcen

וגם היהודים אשר היו שם לרוב Und auch die **Juden**, die dort in Menge waren,
נתנו לשלל בעת ההיא: ließ man plündern in jener Zeit.
וימכרום לעבדי ולשפחות sie verkauften sie als Sklaven und Sklavinnen
בחדש אדר ש"ג לפ"ק im Monat Adar 303 kleiner Zählung (AM 5303/AD 1543-02)
בארבע כנפות הארץ an den vier Zipfeln der Erde.
מהם נגאל בא"וראן. Manche von ihnen wurden in **Oran** ausgelöst
ומהם נגאלו בפ"ס. und manche von ihnen wurden in **Fes** ausgelöst
ומהם הלכו שבי und manche von ihnen gingen in Gefangenschaft
לפני Kustode/Blatthüter

vor dem Bedränger nach Spanien.
 Sie vertauschten ihre Ehre in den Ländern ihrer Feinde.
 Sieh, DER NAME, schau hin!

Klg 1,11=2,20

1076 Kämpfe um Mazagran

Kaïd Isa in **Mostaganem** **ויצא** קא"יד עיש"ה אשר במוצט"יגאניה
 zog dem König Muhammad entgegen
 als er vor seinem Bruder floh
 und etwa zweitausend Mann liefen vor ihm. (2 000)
 Er huldigte dem König erdwärts.
 Der sprach zu seinem Herzen
 und setzte ihn auf ein Pferd.
 und führte ihn zu den **Banu Raschid**
 Dort blieben sie.
 Graf **Martin** ging,
 in **Mostaganem** zu kämpfen in jener Zeit.
Kaïd Isa rettete die Stadt **Mazagran**.
 Er sammelte alle ihre Leute
 und brachte sie nach **Mostaganem**.
 Sie verschanzten sich dort.
 Die Spanier kamen nach **Mazagran**.
 Da war kein Mann oder die Stimme eines Menschen.
 Sie Leute wunderten sich sehr.
Kaïd Isa schickte Boten
 an den Vertreter in **Algier** mit den Worten:
 Geht doch und kämpfe gegen diese Unbeschnittenen.
 Dann liefere ich dir die Stadt aus, und was darin ist.
 Das gefiel ihm.
 Er schickte durch **Kaïd Muhammad** fünf Galeeren.
 Sie schlugen gegen die Spanier in **Mazagran** einen heftigen Schlag.
 Auch der **Kaïd Isa** zog ihm entgegen.
 Der Kampf gegen sie ging zu Wasser und zu Lande.
 Die Spanier kehrten zurück.
 Auch **Kaïd Mansur**
 mit dem König Muhammad zog zu Felde mit starker Hand.
 Er saß zwischen dem Lager des **Kaïd Isa**
 und dem Lager der Unbeschnittenen
 und keiner nahte dem anderen die ganze Nacht.
Isa unternahm es, zu kämpfen
 und **Mansur** hörte nicht auf ihn,
 denn ein verkehrte Mann war er.
 An Graf **Martin** schickte er die Worte:
 Geh von uns,
 denn das Böse ist über dich beschlossen.
 Die Unbeschnittenen flohen die ganze

Ex 14,20b

Dt 32,20

1Sm 20,7.9.17

Nacht. הלילה.

Die Leute der Galeeren schütteten über sie Batterien. וישפכו עליהם אנשי המשוטטות סוללות

Viele fielen zu Boden. ויפלו רבים ארצה:

Sie ließen die Kanonen übereilt zurück, ויניחו האילים המנגחים בחפזם

sie blickten nicht zurück und kehrten beschämt nach **Oran** zurück. לא הביטו אחריהם. וישבו אורא"ן בחרפה:*1077 Übergabe Mostaganems an die Osmanen*

Damals wurde **Mostaganem** in die Hand der Türken gegeben
durch **Muhammad**. Es gehört ihnen bis heute.
אז נתנה מוצט"אגנים ביד התוגרמי'
ביד מח"ומד ותהי להם עד היום:

1078 Erneute Vertreibung des jüngsten Königssohnes aus Tlemcen

Kaïd Isa ging
und huldigte dem König Muhammad erdwärts.
ושתחו למלך מח"ומד ארצה
und gab den Arabern Geschenke.
ומתנות נתן אל הערביים
Sie gingen nach **Tlemcen** und nahmen es ein.
וילכו אל מרימ"סין וילכדוה.
Sie legten eine Besatzung hinein.
וישימו בתוכה משמר:
Der junge König floh vor ihnen.
וינוס המלך הנער מפניהם
Er blieb viele Tage in **Fes**.
וישב בפ"ס ימים רבים:
Der Genuese Lucian wurde lebend gefangen.
ולוקין הג'ינוב"ס נתפס חי
Sie setzten in unter Bewachung.
וישימו עליו משמר:

1079 Zwei Königssöhne in Oran

Kaïd Mansur fürchtete um sein Leben
und floh vor seinen Herrschaften und ging nach **Oran**.
ויירא קא"יד מאנצ"ור לנפשו
und schickte, da kam **Hamad**, der Sohn seiner Schwester,
וישלח ויבא את חמ"ד בן אחותו
der Bruder des Königs Muhammad nach **Oran**.
אח המלך מח"ומד לאור"אן
Sie saßen beide zusammen in **Oran**.
וישבו שניהם יחדיו באור"אן:

1080 Auslösung des Genuesen Lucian aus Tlemecen

Der Stellvertreter in **Algier** ging,
וילך המשנה אשר בא"לג'יר
um **Tlemcen** zu kämpfen.
להלחם בטרימ"סין
Sie gaben ihm Silber und Gold in Menge
ויתנו לו כסף וזהב לרוב.
und den Genuesen **Lucian**, von ihnen zurückzukehren.
ואת לוקין הג'ינוב"ס לשוב מעליהם
Er bat sie und kehrte nach Algier zurück.
ויעתר להם וישוב א"לג'יר:

1081 Französische Verbindung mit Osmanen

König **Franz** schickte
ויוסף המלך פרא"נציסקו
wieder Schiffe in die **Türkei** zu dem Türken Suleiman,
שלוח אוניותיו תוגרמה אל סו"ליימאן התוגר
den Barbarossa mit sich zu nehmen,
להביא את בא"רבה רוס"ה עמם
ihm zu helfen. Suleiman ehrte sie sehr.
להיות בעוזריו וכבדם סולימאן עד מאד
Er gab ihnen Alles, was sie erfragten.
ויתן להם את כל אשר שאלו:

1082 Spanischer Versuch, durch List in Turin einzudringen

Die Spanier suchten durch List nach Turin zu kommen
ו**יבקשו** הספרדים לבא טור"ין בעורמה
im Monat Adar 303 kleiner Zählung, (**AM 5303/AD 1543-02**)
בחדש אדר ש"ג לפ"ק.
das ist das Jahr drei-
היא שנת שלשה

Randnotiz: 1543 על השוליים: 1543

Kustode/Blatthüter וארבעים

undvierzigundfünfhundertundtausend. וארבעים וחמש מאות ואלף:
 Sie bereiteten sechs voll Stroh gestopfte Wagen vor ויכינו שש עגלות מצופות תבן
 und darin Soldaten und Waffen. ובתוכן אנשי חיל וכלי קרב
 Die schickten sie nach Turin immer wieder um Stroh zu verkaufen. וישלחום לטור"ן כפעם בפעם למכור התבן:
 sie kamen in die Stadt ויבואו העירה
 und der Hinterhalte folgte ihnen. והאורב הולך אחריהם.
 Die Leute kamen heraus, als sie im Tor der Stadt waren ויצאו האנשים בהיותם בשער העיר.
 und kämpften mit den Wächtern. וילחמו בשומרים
 Sie schlugen einige von ihnen plötzlich mit Schwertes Schneide, ויכו מהם פתאום לפי חרב.
 denn sie verließen sich auf den Hinterhalt. כי בטחו באורב:
 Aber der Hinterhalt kam verzögert. ויתמהמה האורב לבא
 Und die Leute der Stadt, die Leute von Turin ואנשי העיר אנשי טו"רין
 umzingelten die Toröffnung. נסבו פתח השער.
 Die ganze Stadt erregte sich über sie. ותהום כל העיר עליהם:
 Sie kämpften mit ihnen und schlossen die Eisentür. וילחמו אתם ואת דלת הברזל סגרו
 Die meisten blieben draußen וישארו רובם החוצה
 und flohen um ihr Leben. וינוסו לנפשם:
 Und auch von den drinnen Gebliebenen וגם מהנשארים פנימה
 gingen welche unter dem Tor hinaus יצאו מתחת לשער.
 Und wer nicht eilig genug floh, ואשר לא נחפז לברוח
 wurde mit Schwertes Schneide geschlagen in jener Zeit. הוכו לפי חרב בעת ההיא:
 Die Spanier kehrten zurück, וישבו הספרדים אחור
 sie hielten nicht stand, לא עמדו
 denn DER NAME stieß sie fort. כי יי' הדפם
 Nur Alessandro Maio, der Mailänder, רק אליסא"נדרו מא"יו איש מי"לאן
 blieb in der Stadt. נשאר בעיר
 Er ging auf ihren Straßen wie ein brüllender Löwe וילך ברחובותיה כארי נוהם
 und sein Schwert gezückt in seiner Hand. וחרבו שלופה בידו
 Und das ganze Volk vom Rande umzingelte ihn, umringten ihn, וכל העם מקצה נסבו עליו כתרואו
 zur Ruhe brachten sie ihn, מנוחה הדריכוהו
 er wurde gefangen durch ihr Verderben. וילכד בשחיתותם:

Rut 1,19

Jer 46,15b

1083 Räuber bei Verwandten von Josef ha-Kohen

Sei doch jener Monat, formlos החדש ההוא יהי גלמוד
 in die Zahl der Monde komme er nicht, במספר ירחים אל יבא
 denn am achten des Monats (AM 5303/AD 1543-02-08) כי בשמונה לחדש
 kamen drei nichtsnutzige Männer nach Pieve, באו שלשה בני בליעל בפ"א"יבי
 das im Gebiet von Ferrara liegt, אשר בגבול פיר"ארה
 in das Haus von Mose, dem Priester, meinem Schwager. ביתה משה הכהן גיסי:
 Sicher war es zu jener Mittagszeit, לבטח בעת הצהרים
 während er außerhalb war. בהיותו החוצה.
 Da kamen die Nichtsnutze in das Haus באו בני הבליעל הביתה
 und schlossen die Tür והדלת סגרו:
 und erschlugen seine Frau Hanna ויכו את חנה אשתו
 und seine Tochter Judit ואת יהודית בתו.
 und seine Söhne Samuel ואת שמואל
 und Schem-Tov mit dem Schwert. ואת שם טוב בניו לפי חרב.
 Ihr Auge hatte kein Mitleid mit ihnen. לא חמל עינם עליהם:
 Und auch Samuel, den Franzosen, וגם את שמואל הצרפתי
 den Diener, töteten sie zu ihren Erschlagenen. המשרת הרגו על חלליהם.
 Und nach der Beute streckten sie ובביזה שלחו

Iob 3,7

Iob 3,6b

ihre Hand. את ידם.
 Und keiner rettete aus ihrer Hand. ולא היה מידם מציל:
 Ein Tag von Öde und Schrecken war jener Tag. יום שמה ושערוריה היום ההוא.
 Die Tagesverflucher mögen ihn ausschalten. יקבוהו אוררי יום
 Mein Herz, mein Herz, über ihre Erschlagenen! לבי לבי על חלליהם
 Was auch sei: ויהי מה
 G'tt lobe ich. באלדים אחלל דבר
 Güte und Rechtssatz will ich singen. וחסד ומשפט אשירה:
 Und zu meinem G'tt will ich flehen! אל אלדי אתחנן:
 Mose, Sohn des Meisters Abraham, des Priesters, ויבך משה בן הרב אברהם הכהן
 uns das ganze Haus seines Vaters beweinte וכל בית אביו
 die Katastrophe, die DER NAME angerichtet hatte. את ההפיכה אשר הפך יי:
 Sie trugen sie in ihren Kleidern ושאוים בכתנותם
 und begruben sie in Bologna. ויקברום בב"ולוניא.
 Das ganze Volk erzitterte sehr. ויחרד כל העם מאד.
 Sie hoben ihre Stimme ושאו את קולם
 und weinten. ויבכו:

Est 9,10

Jer 25,30

Ps 56,11

Ps 101,1

Lv 10,5

Ex 19,16

1084 Gefangenschaft und Hinrichtung eines der Raubmörder

Nach weiteren Tagen ויהי לימים עוד
 setzten sie einen von jenen Leuten ins Gefängnis. ושימו אחד מהאנשים ההם בבית הסוהר.
 Der Herzog wies an, ויצו הדוכוס
 und sie plagten ihn mit Zangen in den Straßen von Ferrara. וימררוהו בצבתות ברחובות פירא"רה.
 Sie schlugen ihm den Kopf ab, ויסירו את ראשו מעליו.
 und der Grimm des Herzogs legte sich. וחמת הדוכוס שככה:

Est 7,10 vgl. 2,1

1085 Maria von Ungarn

unterliegt Wilhelm V., dem Reichen, von Geldern 1543

Herzog von Geldern, ודוכוס גי"לדיר
 das ist der Herzog von Kleve, הוא דוכוס קליב"ס
 war Bundesgenosse des französischen Königs in jener Zeit. בעל ברית מלך צרפת בעת ההיא:
 Maria, ותאסוף מאר"יאה
 das ist Maria die Schwester des Kaisers, sammelte Soldaten, היא מרים אחות הקיסר אנשי חיל
 mit ihm zu kämpfen. להלחם בו.
 Auch er ging ihr mit starker Hand entgegen. ויצא גם הוא לקראתה ביד חזקה:
 Sie stellten sich zum Kampf auf in den Grenzen Flanderns ויערכו מלחמה בגבולי הפיא"נדרה
 am neunzehnten Tage des Monats Nisan, בתשעה עשר יום לחדש ניסן
 am Sabbattag. (AM 5303/AD 1543-03-24) ביום השבת:
 Die Reiter des Herzogs wurden von ihnen zuerst geschlagen. וינגפו פרשי הדוכוס מפניהם בראשונה
 Viele fielen erschlagen zu Boden. ויפלו רבים חללים ארצה
 Die Übrigen flohen, וינוסו הנשארי'
 konnten nicht standhalten לא יכלו עמוד
 vor der Gewalt der Kanonen und den Batterien, מפני חמת האילים והסוללות
 die sie auf sie schütteten. אשר שפכו עליהם.
 Da füllten die Leute, die als Fußvolk bei ihm waren, ihre Hand וימלאו האנשים אשר אתו רגלי את ידם.
 und schlugen die Leute der Königin mit dem Schwert. ויכו באנשי המלכה מכת חרב:
 Sie nahmen die Kanonen aus ihrer Hand ויקחו מידם את האילים המנגחים
 In das Lager des Herzogs kamen in jener Zeit ויבואו במחנה הדוכוס בעת ההיא
 als sie kämpften, בהיותם נלחמים.
 etwa viertausend Mann Fußvolk כארבעת אלפי איש רגלי
 Kustode/Blatthüter ואלף

und tausend Pferde zu Hilfe. ואלף סוסים לעזרה
 Sie wurden für sie zu Augen. ויהיו להם לעינים:
 Da wurden die Leute der Königin vor ihnen geschlagen וינגפו אנשי המלכה מפניהם
 und wandten den Rücken. ויתנו עורף.
 Sie verfolgten sie. וירדפו אחריהם
 Viele fielen zu Boden in jenem Kampf. ויפלו רבים ארצה במלחמה ההיא:
 Die Übrigen flohen ins Gebirge. והנשארים הרה נסו
 Sie hatten ihr Leben zur Beute. ותהי להם נפשם לשלל
 Nur die ihnen Nachhinkenden wurden lebend gefangen. רק הנחשלים אחריה' נתפסו חיים:
 Sie kehrten zurück von ihrem Verfolgen וישבו מדלוק אחריהם
 und verwüsteten ihre Lager. וישושו את מחניהם
 Der Herzog nahm die Kanonen ויקח הדוכוס את האילים המנגחים
 und ging in sein Land. וילך לו אל ארצו:

Nm 10,31

1086 Kaiser Karl V. in Ferrara

Der Kaiser hörte die Nachricht von seiner Schwester. **וישמע** הקיסר את שמע אחותו
 Da unternahm er es, nach Italien zu gehen. ויואל לבא אל איטאליאה
 Andrea Doria ging, ihn zu holen in jener Zeit. וילך אנדר"יאה דו"ריאה להביאו בעת ההיא:
 Papst **Paul** hörte das וישמע פאולו האפיפיאור
 und unternahm es, mit ihm zu sprechen. ויואל דבר אתו
 Er richtete zur Lombardei sein Gesicht. וישם אל לונבא"רדיאה פניו
 Er kam nach Ferrara. ויבא פירא"רה
 Der Herzog und seine Fürsten ehrten ihn. וכבדוהו הדוכיס ושריו
 Und seine Mahlzeit als regelmäßige Mahlzeit וארוחתו ארוח' תמיד
 wurde ihm vom Herzog gegeben נתנה לו מעם הדוכוס
 alle Tage, die sie dort blieben, er und seine Bischöfe. כל הימים אשר ישבו שמה הוא והגמוניו
 Sie gingen von ihm in Frieden. וילכו מאתו בשלום:
 Paul blieb in jenen Städten viele Tage. וישב פאולו בערים ההם ימים רבים:

1087 Schiffe aus Algier auf Beutezug in spanischen Gewässern

In **Algier** wurde erzählt: **ויגזר** בא"לגיר לאמר
 Der Kaiser ist in See gestochen. ירד הקיסר הימה
 Da sagten sie: ויאמרו
 Jetzt haben wir zu lachen, זה עת לשחוק
 denn wir nehmen von denen, die ihm hinterherhinken. כי נקח מהנחשלים אחריו
 Da gingen die Schiffe Algiers in die Meere Spaniens. ותלכנה אוניות א"לגיר אל ימי ספרד.
 DER NAME gab in ihre Hand ein großes Schiff ויתן יי' בידם אוניה אחת גדולה
 und vier kleine. וארבעה קטנות
 Die führten sie fröhlich nach Algier. ויוליכום א"לגיר בשמחה:
 Der Kaiser wies an ויצו הקיסר
 und sie verfolgten sie, וירדפו אחריהם
 fanden sie aber nicht. ולא מצאום
 Da kehrten die Verfolger um. וישבו הרודפים אחור:

Koh 3,4aß

1088 Der Kaiser in Genua und Pavia

Der Kaiser kam nach Genua (AM 5303/AD 1543-05-25) **ויבא** הקיסר ג'נוב"ה
 am fünfundzwanzigsten Tage des Monats Mai 303 kleiner Zählung. בחמשה ועשרים יום לחדש מא"יו ש"ג לפ"ק
 Die Erde bebte vom Klang der Kanonen. ותבקע הארץ לקול האילים המנגחים:
 Viele von den Fürsten Italiens gingen dorthin, וילכו שמה רבים משרי איטאליאה
 mit ihm לדבר

1Kg 1,40

אתו zu sprechen.

וישא את פניהם בעת ההיא: Er schenkte ihnen Beachtung in jener Zeit.

ויסע משם ביום השני לחדש יוניא"ו Er brach von dort auf am zweiten Tage des Monats Juni

ביום השבת am Sabbattage. (AM 5303/AD 1543-06-02)

וילך למסעיו אל עבר פא"ויאה Er ging auf seinen Stationen nach Pavia

כי נחפז ללכת: denn er ging eilig.

1089 Reise des Königs von Tunis erreicht nur den Süden Italiens

ויואל מלך טוניס הישמעאלי Der König von Tunis, der Ismaelit, unternahm es,

לבא להשתחוות אל הקיסר zu kommen, dem Kaiser zu huldigen

בבואו ג'ינוב"ה als er nach Genua kam.

וירד גם הוא הימה באוניות בעת ההיא: Auch er stach in See auf Schiffen in jener Zeit.

ויבא אל פא"לירמו אשר בציצי"ליאה. Er kam nach **Palermo** auf Sizilien.

ויכבדוהו שרי העיר והמשנה אשר שם מאד: Die Fürsten der Stadt und der Vertreter dort, ehrten ihn sehr.

ולא אץ לבא Aber er drängte nicht, zu kommen,

מפני אוניות המלך פראנצ"סקו wegen der Schiffe des Königs Franz.

וישוב אחר לנא"פולי Er kehrte nach Neapel zurück.

ויכבדוהו שרי העיר מאד: Die Fürsten der Stadt ehrten ihn sehr.

וישב שם ימים רבים. Er blieb dort viele Tage.

ויצו ויעש לו משוטטות Er wies an und sie bauten ihm Galeeren,

לשוב אל ארצו: um in sein Land zurückzukehren.

1090 Franzosen siegen an der Durance

וישמעו הספרדים אשר בפיאמ"ונטי Die Spanier in Piemont hörten,

כי פקד המלך את חילו daß der König seine Streitmacht musterte,

לשלוח להם כספם ihnen ihr Geld zu schicken.

ויצאו השדה ביד חזקה: Sie zogen zu Felde mit starker Hand.

ויצאו הצרפתים לקראתם Die Franzosen zogen ihnen entgegen.

ויחלישום לפי חרב: Sie schwächten sie mit Schwertes Schneide.

וציס"אר די נא"פולי נס ברגליו Caesar von Neapel floh zu Fuß,

הוא והנשארים אשר אתו: er und die bei ihm geblieben waren.

ויפלו רבים בתוך הנהר ד"ורה. בחפזם Viele fielen in den Fluß **Durance** in ihrer Hast,

כי כלתה אליהם הרעה: denn das Böse war über sie beschlossen.

וישובו הצרפתים מדלוק אחריהם. Die Franzosen kehrten davon zurück, sie zu verfolgen.

וילכו לטו"רין בשמחה: Sie gingen fröhlich nach Turin.

והקיסר עומד בקר"ימונה בעת ההיא. Der Kaiser stand in Cremona in jener Zeit.

1091 Preludium zur Belagerung von Nizza 1543

וניצ"ה עיר גדולה על שפת הים **Nizza** ist eine große Stadt an der Küste

במחוז פרוב"ינצה in der Region Provence.

ותהי לדוכוס סא"בויה עד היום הזה: Sie gehört dem Herzog von Savoyen bis heute.

וישלח השר אשר על המצודה Der Fürst, der über die Festung bestellt war, schickte

אל שרי אוניות המלך בעורמה לאמר: zu den Fürsten der Schiffe des Königs listigerweise die Worte:

עושו ובואו אלי *Helft und kommt zu mir*

ואת המצודה אתו und ich gebe die Festung

בידכם Kustode/Blatthüter

in euere Hand. בידכם
 Warum zögert ihr? למה תתמהמהו:
 Sie glaubten ihm ויאמינו לו
 und schickten vier Galeeren, וישלחו ארבעה אוניות משוטטות
 beladen mit Soldaten in die Meere von **Nizza** in jenen Tagen. נושאות אנשי חיל בימי ניצ"ה בעת ההיא:
 Und zu Andrea Doria schickte er die Worte: ואל אנד"ריאה דור"יאה שלח לאמר.
 So habe ich getan. כזאת עשיתי
 Komm, zögere nicht, denn G'tt gab sie in unsere Hand. בא אל תאחר כי נתנם האלדים בידנו:
 Und Andrea Doria zögerte nicht ולא אחר אנד"ריאה דור"יאה
 und ging mit zwanzig Schiffen וילך עם עשרים אוניות
 und teilte sie in zwei Lager. ויחץ אותן לשתי מחנות:
 Er wies das erste an mit den Worten: ויצו את הראשון לאמר
 Geht nach Westen hinüber, לכו אל עבר מערב
 dann kehrt zurück אחר תשובו
 und wir fassen sie lebend in der Mitte. ונתפסם חיים בתוך
 So taten sie. ויעשו כן:
 Vor dem Morgen ויהי לפנות בוקר
 am siebzehnten Tage des vierten Monats (AM 5303/AD 1543-06-17) בשבעה עשר יום לחדש הרביעי:
 hoben die Franzosen ihre Augen וישאו הצרפתים את עיניהם
 nach Marseille hinüber, אל עבר מארסיליאה
 da kamen Schiffe. והנה אוניות באות:
 Aber sie fürchteten sich nicht vor ihnen, ולא חתו מפניהם
 denn sie wußten nicht, כי לא ידעו
 daß das Böse über sie beschlossen war. כי כלתה אליהם הרעה:
 Die Schiffe nahten. ותקרבנה האוניות
 Da erkannten sie sie. ויכירום.
 und sagten: ויאמרו
 Verschwörung, Verschwörung! קשר קשר
 Dieser Bedränger hat uns verkauft. מכרנו הצורר הזה.
 Sie eilten, zu fliehen ויחפזו לברוח:
 und gingen zum Ufer von **Antibes**. וילכו אל חוף אנט"יבו
 und gingen an Land ויעלו אל היבשה:
 und ließen die Schiffe, wie sie waren. ויניחו האוניות כאשר הן.
 Sie verfolgten sie und nahmen sie וירדפו אחריהם ויקחום
 wie ein Mann ein **Ohrläppchen** nimmt. כקחת איש בדל אוזן:
 Von den Franzosen wurde keiner gefangen in ihrem Verderben, ומהצרפתים לא נלכד בשחיתותם
 außer dem Fürsten von **Maddaloni**, כי אם השר מאט"אלון.
 der an seiner Hüfte verwundet worden war und nicht schnell floh. אשר הוכה בירכו ולא אץ לברוח:
 Die Hälfte der Gefangenen ließen die Franzosen zurück in ihrer Hast. וחצי השבויים הניחו הצרפתים בחפזם
 Sie brachten sie nach Genua. Das ärgerte die Leute von **Nizza** sehr. וביאום ג'ינוב"ה. ויחר לאנשי ניצ"ה מאד:

1Sm 20,7,9,17

Am 3,12

1092 Haireddin-Barbarossa macht die Küste vor Genua unsicher

Damals kam Barbarossa, der Heerführer Suleimans, אז בא באר"בה רוס"ה שר צבא סו"ליימאן
 in die Meere **Kalabriens** בימי קאלאבר"יאה
 und hundertundfünfzig Galeeren mit ihm ומאה וחמשים משוטטות עמו
 und keiner *strauchelte* in seinem Lager. ואין כושל במחנו:
 Sie verbrannten **Reggio**, das nach Messina gewandt ist וישרפו את ר"יזו הפונה מיס"ינה.
 und nahmen ihre Beute. ויקחו את שללה.
 Die **Unbeschnittenen** erschrecken vor ihnen. ויחתו הערלים מהם:
 Die Eilboten gingen aus, getrieben, הרצים יצאו דחופים
 und kamen nach Genua ויבואו ג'ינוב"ה
 am neunzehnten Tage des vierten בתשעה עשר יום לחדש
 Bogen/Heft 35, Lage 4 לה ד 35 iiiii

Jes 5,27ac

Jer 10,2

Est 3,15a

Monats. הרביעי.
 Sie fürchteten sich sehr. וייראו יראה גדולה:
 Sie befestigten die Stadt. ויחזקו העיר.
 Sie holten Soldaten hinein, ויביאו בתוכה אנשי חיל.
 den seine Furcht war auf sie gefallen. כי נפל פחדו עליהם.
 Barbarossa nahte ובא"רבה רוס"ה הקריב
 auf das Wort des Königs Franz. בדבר המלך פראוצ"סקו
 Er kam in die Meere der Provence. ויבא בימי פרובינצ"יא.
 Sein Ruf ging in alle Welt. ויהי שומעו בכל הארץ:
 Aber sie taten den Leuten von Genua nichts Böses, ולא הרעו לאנשי ג'נוב"ה
 denn so hatte es der angewiesen, כי כן צוה המלך
 denn es war Frieden zwischen ihnen. כי שלום ביניהם

1093 Andrea Doria geht nach Spanien

Andrea Doria ging nach Spanien ואנד"ריאה דו"ריאה הלך אל ספרד
 auf das Wort des Kaisers, בדבר הקיסר
 denn er fürchtete, כי ירא
 sonst würden sie dorthin gehen, bevor es bemerkt würde, פן ילכו שמה בטרם יודע
 sie zu schlagen, Mutter samt Kindern. להכותם אם על בנים:

*1094 Türkenzug gegen Wien,
 nach Esztergom und Stuhlweißenburg 1543*

In jenem Jahre, בשנה ההיא
 als Suleiman ging, um **Wien** zu kämpfen, בלכת סו"ליימאן להלחם בוויא"ינה
 kämpfte, kämpfte er um **Esztergom** נלחם נלחם באיסטר"יגוניאה. Ri 11,25
 Die Stadt kam in Bedrängnis. ותבא העיר במצור:
 sie schütteten gegen sie Batterien. וישפכו אליה סוללות.
 Sie schlugen ihre Mauern und die Stadt wurde aufgebrochen. ויכו חומותיה ותבקע העיר.
 Alles Männliche in ihr erschlugen sie mit Schwertes Schneide. ויכו את כל זכורה לפי חרב: Dt 20,13
 Auch von den Türken fielen viele zu Boden וגם מהתוגרמים נפלו רבים ארצה
 in jenem Kampf. במלחמה ההיא:
 Er wandte sich und ging nach Stuhlweißenburg ויסוב ויעבור לא"לבה רי"אל.
 und kämpfte auch mit ihm. וילחם גם עליה
 Es hatte keinen Retter. ולא היה לה מושיע:
 Sie taten auch dort, wie sie in **Esztergom** getan hatten, ויעשו גם שמה כאשר עשו באסטר"יגוניאה.
 nur von den Frauen und den Kindern ließen sie Nachlesen, רק מהנשים והטף השאירו עוללות
 denn sie hatten Mitleid mit ihnen. כי חמל עליהם:
 Und Stuhlweißenburg war früher eine Metropole in Ungarn, וא"לבה רי"אל עיר ואם באונגא"ריאה לפנים
 und in ihr setzen sie die Königskrone auf den Kopf ihres Königs, ובה יתנו כתר המלוכה בראש מלכם.
 an dem Tage, da man ihn salbt. ביום המשח אותו:
 Es fiel wie an einem Tage in die Hand des Feindes, ותפול כהיום ביד אויב.
 denn es hatte ihre Vergehen bisher nicht bezahlt. כי לא שלם עונם עד הנה.
 Ein Gott der Kenntnisse ist nämlich DER NAME, אל דעות יי
 und Ihm sind Taten bereitet. ולו נתכנו עלילות: 1Sm 2,3

1095 Malteser nehmen ein Schiff Suleimans

Und ein großes Schiff schickte Suleiman östlich von Algier וספינה גדולה שלח סו"ליימאן קדמת א"לג'יר.
 und siebenhundert Türken in ihm, Schwerttragende. ושבע מאות תוגרמים בתוכה שולפי הרב:
 Malteser-Geistliche trafen es, ויפגעו בה כומרי מא"לטה
 die früher היושבים ב"רודיס
 Kustode/Blatthüter לפנים

לפנים auf Rhodos gegessen hatten.
 ולכדו Sie nahmen es
 ויוליכו אל ארצם: und führten es in ihr Land.
 ורבים הוכו לפי חרב במלחמה ההיא: Viele wurden mit Schwertes Schneide geschlagen in jenem Kampf.

1096 Kaiser und Papst in Italien

ויסע הקיסר מקרימ"ונה Der Kaiser brach von Cremona auf
 וילך לבוש"י. und ging nach **Boschi**
 וילך גם שמה פ"אולו האפיפיאור Auch Papst Paul ging dorthin
 וידבר אתו שם: und sprach dort mit ihm.
 ולא עשה הקיסר מאומה מכל אשר שאל Aber der Kaiser tat nichts, von allem, was er bat.
 ויתפרדו איש מעל אחיו: Dann trennten sie sich einer von seinem Bruder.
 וילך גם שמה דוכוס פלורנצ"יאה. Auch der Herzog von Florenz ging dorthin
 ויבקש מאתו את המצודות: und erbat von ihm die Festungen.
 ויתנם הקיסר בידו: Der Kaiser gab sie in seine Hand.
 ויסע משם הקיסר Der Kaiser brach von dort auf
 וילך אל טרינ"טו. und ging nach **Trient**.
 לא איחר ללכת Er hielt sich nicht auf, zu gehen,
 כי שמע את שמע אחותו: denn er hatte die Nachricht von seiner Schwester gehört.

*1097 Wilhelm V., der Reiche, von Geldern
 unterliegt Maria von Ungarn 1543*

ויאסוף דוכוס קליב"יס Der Herzog von Kleve sammelte
 אנשי מלחמה שנית. zum zweiten Male Kriegsleute
 ותצא מאריאה המלכה לקראתו. und die Königin Maria zog ihm entgegen
 בעם כבד וביד חזקה. mit gewaltigem Volk und starker Hand.
 ויהי היום ויערכו שם מלחמה Es kam der Tag, da sie sich dort zum Kampf aufstellten
 וינגפו אנשי הדוכוס und die Leute des Herzogs wurden geschlagen.
 ויפלו רבים ארצה: Viele fielen zu Boden.
 והנשארים ברחו למו. Die Übrigen flohen.
 ויניחו האילים המנגחים Sie ließen die Kanonen zurück,
 כי נחפזו לברוח. denn sie flohen hastig.
 ותהי המלחמה חזקה בנבולי הפיאנדרה Der Kampf wurde heftig in den Grenzen von Flandern
 בימ'י ההם: in jenen Tagen.

Nm 20,20

1098 Franzosen nehmen und halten Andesano

ואנד"ישאנו עיר קטנה בגבולי פיאמ"ונטי **Andezeno** ist eine kleine Stadt in den Grenzen von Piemont.
 וחומותיה בצורות: Aber ihre Mauern sind stark.
 ולא באו בה אנשי חיל Und es kamen keine Soldaten hinein.
 וישבו על משמרתם עד היום הזה: Sie saßen auf ihrem Posten bis zu diesem Tage.
 ויראו Sie sahen,
 כי נחפז הקיסר לדרכו. daß sich der Kaiser eilig auf den Weg gemacht hatte
 ולא פנה אל מלחמות פיאמ"ונטי. und sich nicht den Kämpfen in Piemont zuwandte.
 וייראו מאד. Da fürchteten sie sich sehr.
 וימס לבבם ויהי למים: Ihr Herz schmolz dahin. Es wurde zu Wasser.
 ויאמרו Sie sagten:
 עתה ילחכו הצרפתים את כל סביבותינו Jetzt fressen die Franzosen unsere ganze Umgebung kahl.
 ונמות ברעב. Und wir sterben hungers.
 עד מתי תהיה אלינו המלחמה הזאת למוקש: Wie lange sollen uns diese Kämpfe zur Falle werden?
 ויהי בחדש החמשי הוא חדש אב Im fünften Monat, das ist der Monat Av, (AM 5303/AD 1543-05)
 ויתנו יד gaben sie den

Jos 7,5b

Nm 22,4

Ex 10,7

Franzosen die Hand אל הצרפתים
 und ließen sie in die Stadt kommen, ויביאום העירה
 denn die Furcht vor ihnen war auf sie gefallen. כי נפל פחדם עליהם:
 Das hörten die Spanier וישמעו הספרדים
 und gingen dorthin וילכו שמה
 und bedrängten sie ויצורו עליה
 und schütteten gegen sie Batterien. וישפכו אליה סוללות:
 Aber sie erschranken nicht vor ihnen, ולא חתו מפניהם
 denn die Stadt ist klein und ihre Mauern sind stark. כי עיר קטנה היא וחומותיה בצורות:
 Als sie kämpften, ויהי בהלחמם
 sammelten sich die Franzosen ויאספו הצרפתים
 und kamen wie der Adler gleitet ויבואו כאשר ידאה הנשר. Dt 28,49
 und fielen plötzlich über sie her. ויפלו עליהם פתאום:
 Da wichen die Spanier vor ihnen zurück. ויסוגו הספרדים מפניהם אחור
 Viele fielen erschlagen zu Boden. ויפלו רבים חללים ארצה.
 Und die Übrigen flohen um ihre Leben. והנשארים ברחו לנפשם:
 Die Franzosen kamen in die Stadt ויבואו הצרפתים העירה:
 und legten eine Besatzung hinein. ושימו בתוכה משמר: Nm 33,55
 Sie wurde zu Stacheln in der Seite der Leute des Kaisers in jener Zeit. ותהי לצנינים בצדי אנשי הקיסר בעת ההיא:
 Nach weiteren Tagen ויהי לימים עוד
 kehrten sie zu ihr zurück וישבו עליה
 und nahmen sie ein. וילכדוה.
 Alles Männliche in ihr erschlugen sie mit Schwertes Schneide. ואת כל זכורה הכו לפי חרב Dt 20,13
 Sie ließen keine Nachlese. לא השאירו עוללות:

*1099 Franzosen und Osmanen erobern gemeinsam
 Villa Franca und Nizza*

Schiffe Suleimans ותבאנה אוניות סו"ליימאן
 und Schiffe des Königs Franz kamen ואוניות המלך פראנצ'יסקו
 an das Ufer von Villa Franca בחוף ווילה פרא'נקה
 am fünften Tage des Monats August. (AM 5303/AD 1543-08-05) ביום החמישי לחדש אגוס'טו
 Sie standen am Ufer des Meeres ותעמודנ' על שפת הים
 und die Franzosen und die Türken gingen an Land. ויעלו הצרפתים והתוגרמים אל היבשה.
 Da flohen die Leute der Stadt וינוסו אנשי העיר
 und kümmerten sich nicht um ihre Geräte, denn sie flohen hastig. ולא חסו על כליהם. כי נחפזו לברוח:
 Sie kamen in die Stadt ויבואו העירה
 und nahmen ihre ganze Beute und verbrannten die Stadt mit Feuer. ויקחו את כל שללה ואת העיר שרפו באש
 Ihr Rauch stieg himmelwärts. ותעל עשנה השמימה: Jos 8,20
 Die Nachhinkenden wurden gefangen in ihrem Verderben והנחשלים נלכדו בשחיתותם
 an jenem Tage. ביום ההוא.
 Und keiner rettete aus ihrer Hand. ולא היה מידם מציל.
 Alle Kriegersleute brachen von dort auf ויסעו משם כל אנשי הצבא.
 und belagerten Nizza ויחנו על ניצ'ה
 und schlugen seine Mauern viele Tage. ויכו חומותיה ימים רבים:
 Sie kämpften täglich gegen es. וילחמו אליה יום יום.
 Da kam die Stadt in Bedrängnis ותבא העיר במצור.
 und hatte keinen Retter. ולא היה לה מושיע
 Sie wurden ihres Lebens überdrüssig. ויקוצו בחייהם:
 Die Leute der Stadt sahen, ויראו אנשי העיר
 daß das Böse über sie beschlossen war כי כלתה אלהם הרעה. 1Sm 20,7.9.17
 und sagten: ויאמרו
 Besser טוב
 Kustode/Blatthüter לנו

לנו עבוד את המלך ist für uns, dem König zu dienen,
 ממותנו בדבר או בחרב: als daß wir an der Seuche oder durch das Schwert sterben.
 ויבחרו בגאש"פאר קא"ס. Sie wählten den **Gaspard de Caïs**
 וישלחוהו אל שרי הצבא und schickten ihn zu den Heerführern,
 לקרא להם לשלום: ihnen Frieden anzubieten.
 וישאו שרי המלך את פני האיש Die Fürsten des Königs beachteten den Mann
 וכבדוהו und ehrten ihn
 ויכרתו להם ברית: und schlossen mit ihnen einen Bund.
 ותנתן העיר בידם ביום החמישי Die Stadt wurde in ihre Hand gegeben am fünften Tage
 בשלשת ועשרים יום לחדש אגוס"ט am dreiundzwanzigsten Tage des Monats August
 בשנת שלשה וארבעים וחמש מאות ואלף: im Jahre dreiundvierzigundfünfhunderttausend.
 על השוליים: 1543 Randnotiz: 1543 (AM 5303/AD 1543-08-23)
 ושימו בתוכה משמר: Sie legten eine Besatzung hinein.
 ויאמרו אליו שרי המלך: Die Fürsten des Königs sagten zu ihm:
 שבה אתנו Bleib bei uns
 והיטבנו לך. und wir lassen es dir gut gehen.
 כי טוב לך עבוד מלכנו Denn es ist besser, dir, unserem König, zu dienen,
 מעבוד את הדוכוס ואת בנו als dem Herzog und seinem Sohn, jenen
 מזי הרעב ההם: vom Hunger Gezeichneten.
 כי מלכנו דבר ידבר טוב Denn, unser König, Gutes spricht man
 על איש נבון וחכם כמוך היום über einen verständigen und weisen Mann wie du es bist,
 והייתה לנו לעינים. Und du sollst für uns zu Augen zu werden.
 ויטוהו ברוב לקחם. Sie machten ihn geneigt mit der Menge ihrer Gabe.
 ויט אזנו ואליהם: Er neigte ihnen sein Ohr.
 ויעבוד את המלך מהיום ההוא והלאה. Es diente dem König von jenem Tage fortan.
 ויחר לאנשי הדוכוס מאד: Das ärgerte die Leute des Herzogs sehr.
 ויתנו לו שתים ערים מהקרובות לניצ"ה. Sie gaben ihm zwei Städte von denen nahe **Nizza**.
 וינשאוהו לרעתו מאד: Sie erhoben ihn zu seinem Übel sehr.
 ויהי כבואם העירה, Als sie in die Stadt kamen,
 ויקריבו התוגרמים ועבדי המלך brachten die Türken und die Diener des Königs
 את הסוללות והאילים אל המצודה. die Batterien und die Kanonen nahe an die Festung.
 ויכו חומותיה ימים רבים: Sie schlugen ihre Mauern viele Tage.

Dt 32,24

Nm 10,31

1100 Kaiserliches Aufgebot zur Rückeroberung Nizzas

ויאספו דוכוס ס"אבויה Der Herzog von Savoyen
 ומארקז דיל וואס"טו משנה הקיסר und der **Markgraf de l'Vasto**, der Vertreter des Kaisers, sammelten
 כעשרת אלפים איש מלבד הסוסים. etwa zehntausend Mann außer den Pferden. (10 000)
 וילכו שמה להצילה מידם: Die gingen dorthin, es aus ihrer Hand zu retten.
 בחדש ההוא בא אנד"ריאה דור"יאה מספרד In jenem Monat kam Andrea Doria aus Spanien
 ושלישים משוטטות עמו: mit dreißig Galeeren.
 ויבואו אתו כאלף וחמש מאות ספרדים: Mit ihm kamen etwa tausendundfünfhundert Spanier.
 וישלחם גם הוא שמה בעזר הדוכוס Die schickte auch er dorthin dem Herzog zu Hilfe.

wie aufgetragen war von seiner erhabenen Majestät, dem Kaiser
כאשר צווה מאת הקיסר יר"ה:

1101 Haireddin-Barbarossa vertreibt die Belagerer

Barbarossa hörte das **וישמע** בא"רבה רוס"ה
und die Fürsten des Königs hörten das **וישמעו שרי המלך**.
und kehrten zu den Schiffen zurück **וישובו אל האוניות**
am neunten des Monats September, (AM 5304/AD 1543-09-09) **בתשעה לחדש סיוט"מ"ר**.
das ist der elfte Tage des Monats Tischre 304. **הוא יום עשתי עשר לחדש תשרי ש"ד**.
Sie ließen von der Stadt ab **ויעלו מעל העיר**:
und gingen in die Provence hinüber. **וילכו אל עבר פרובינ"ציאה**
Barbarossa blieb dort bis zum Frühlingsmonat **וישב שם באר"בה רוס"ה עד החדש האביב**
und von seinen Leuten starb eine große Menge an Krankheiten **וימותו מאנשיו בתחלואים עם רב**
in jenen Tagen. **בימים ההם**:

1102 Vier Schiffe Andreas Dorias scheitern bei Villa Franca

DER NAME führte das Meer mit einem starken Ostwind. **וינהג יי' את הים ברוח קדים עזה**.
Da scheiterten vier von den Schiffen, **ותשברנה ארבעה מהאוניות**
die Andrea Doria geschickt hatte **אשר שלח אנד"ריאח דור"יאה**
bei **Villa Franca** **אצל ווי"לה פרא"נקה**
am sechzehnten Tage des Monats Tischre. (AM 5304/AD 1543-09-14) **בששה עשר יום לחדש תשרי**
Etwa achtzig Mann von ihnen starben. **וימותו מהם כשמונים איש**:

Ex 14,21

1103 Kaiserliche in Nizza und Mondovi

Der **Markgraf de l'Vasto** und seine Leute gingen nach **Nizza**. **וילכו המארקז ואנשיו אל ניצ"ה**
Er sprach zum Herzen der Leute der Stadt **וידבר על לב אנשי העיר**
und legte Soldaten hinein. **וישם בתוכה אנשי חיל**.
Die verschanzten sich dort. **ויתחזקו שם**:
Als er zurückkehrte bedrängte er **Mondovi**. **ויהי בשובו ויצר על מונד"בי**
Er schüttete gegen es Batterien **וישפוך אליה סוללות**:
da gab DER NAME Verzagtheit in ihr Herz. **ויתן יי' מורד בלבבם**.
Sie kamen zu ihm hinaus um Frieden. **ויצאו אליו לשלום**:
Er schloß mit ihnen einen Bund **ויכרות להם ברית**.
und legte eine Besatzung hinein. **וישם בתוכה משמר**:

1104 Verrat in Èze

Gaspard de Caïs ging **וגא"שפאר** קא"יס הלך
gegen **Èze** **על איס"ה**
auf dem Berg **אשר על ההר**
und etwa zweitausend Türken mit ihm. **וכאלפים תוגרמים עמו**:
Er sprach zum Herzen der Leute der Stadt Folgendes: **וידבר על לב אנשי העיר לאמר**.
Ist es nicht besser, ihr gebt die Stadt in unsere Hand **הלא טוב תתכם העיר בידנו**.
als daß ihr zur Schmach bei den Völkern werdet? **מהיותכם חרפה בגוים**:
Jetzt kommt zu mir heraus, **ועתה צאו אלי**
dann werdet ihr das Gut eueres Landes essen. **וטוב ארצכם תאכלו**.
Wenn aber nicht, wißt, **ואם אין דעו**
daß Böses vor euch steht. **כי רעה נגד פניכם**:
Da kamen die Leute der Stadt heraus **ויצאו אליו אנשי העיר**.
und gaben die Stadt in seine Hand. **ויתנו העיר בידו**
Er schloß mit ihnen **ויכרות להם**
Kustode/Blatthüter **ברית**

einen Bund. ברית:
 Er schickte die Türken zurück. וישב את התוגרמים אחור.
 Nur Gaspard und zwölf Mann mit ihm blieben, ויותר גאש"פאר ושנים עשר איש עמו.
 denn er vertraute ihnen. כי האמין להם:
 Nach weiteren Tagen ויהי לימים עוד
 verschworen sich die Leute der Stadt gegen ihn ויקשרו עליו אנשי העיר קשר.
 und übergaben ihn dem Herzog. ויסגירוהו ביד הדוכוס.
 Der setzte über ihn eine Bewachung. וישם עליו משמר:
 Der Herzog wies an ויצו הדוכוס
 und sie schlugen ihm den Kopf ab, ויסרו ראשו מעליו.
 denn so erfüllen sich die Tag von Abtrünnigen. כי כן ימלאו ימי המורדים.
 Darum sagte ich: על כן אמרתי:
 Weh dem, der mehrt, was nicht sein ist. הוי המרבה לא לו:

Hab 2,6

1104b Begegnung zwischen Kaiser Karl V.
und seiner Schwester Maria in Flandern

Der Kaiser nahte den Gegenden Flanderns והקיסר הקריב אל גלילות הפיאנד"רה
 Er machte sich Wagen und Reiterei ויעש לו רכב ופרשים
 und etwa dreißigtausend Mann liefen vor ihm וכשלשים אלף איש רצים לפניו
 Seine Schwester Maria zog ihm entgegen ותצא אחותו מא"ריאה לקראתו
 und umarmte ihn und fiel ihm um den Hals und küßte ihn ויחבקהו ותפול על צואריו וישקהו
 und flehte ihn sehr an. ותתחנן אליו מאד:
 Der Kaiser sagte zu ihr: ויאמר אליה הקיסר
 Fürchte dich nicht. אל תראי.
 Bin ich dir nicht besser als sieben Kinder? הלא טוב אני אליך משבעה בנים:
 Da tröstete sich die Frau. ותתנחם האשה
 Sie gingen ins Haus ויבואו הביתה.
 und freuten sich miteinander in jener Zeit. וישמחו יחדיו בעת ההיא:

1Kg 1,5

1Sm 1,8

1105 Dritter Geldrischer Erbfolgekrieg: Einnahme von Düren 1543-08-24

Die Heere des Kaisers und die Heere Marias kämpften וילחמו צבאות הקיסר וצבאות מאר"יאה
 mit dem Herzog von Kleve und seinen Leuten. בדוכוס קליב"יס ואנשיו.
 Die Leute des Herzogs sammelten sich in die festen Städte, ויאספו אנשי הדוכוס אל ערי המבצר
 denn sie waren vor ihnen erschrocken. כי נבהלו מפניהם
 Die Heere des Kaisers belagerten Düren ויחנו צבאות הקיסר על ד"ורה
 und bedrängten es ויצורו עליה
 und schütteten gegen es Batterien וישפכו אליה סוללות:
 und nahmen es ein וילכדו
 am vierundzwanzigsten Tage des Monats August. (AM 5303/AD 1543-08-24) בארבעה ועשרים יום לחדש אגוס"טו.

Randnotiz: 1543 על השוליים: 1543

Alles Männliche in ihr erschlugen sie mit Schwertes Schneide. ואת כל זכורה הכו לפי חרב: Dt 20,13
 Die Frauen wurden vergewaltigt והנשים נשכבו
 und gingen ins Exil. ותצאנה בגולה.
 Die Stadt verbrannten sie mit Feuer. ואת העיר שרפו באש:
 Ihr Rauch stieg himmelwärts. ותעל עשנם השמימה:
 Schrecken G'ttes ויהי חתת אלדים
 traf alle festen Städte in ihrer Umgebung. בכל הערים הבעורות אשר סביבותיה
 sie sagten: ויאמרו:
 Es ist besser für uns, dem Kaiser zu dienen, טוב לנו עבוד את הקיסר.
 als Schmach bei allen Völkern zu sein. מהיותינו חרפה בגוים:
 So antworteten sie dem Kaiser mit Frieden ותעננה אל הקיסר שלום.

Jos 8,20

Gn 35,5

und öffneten ihm. ותפתחנה לו.
Er verfügte über die verborgenen goldenen Schätze. וימשול במכמני הזהב.
Sein Ruf ging in alle Welt. ויהי שומעו בכל הארץ:

Dan 11,43

1106 Vertrag von Venlo 1543-09-07

Die Fürsten Deutschlands sagten zu dem Herzog von Kleve: ויאמרו שרי אשכנז אל הדוכס:
Wie lange sollen diese Kämpfe zur Falle werden? עד מתי תהיינה המלחמות האלה למוקש:
Geh doch zum Kaiser hinaus, denn er ist ein gnädiger Mann. צא נא אל הקיסר כי איש חסד הוא.
Hast du noch nicht gemerkt, daß dieses Land zugrunde geht? הטרם תדע כי אבדה הארץ הזאת?
Das wird dir zur Schuld. והיה עליך אשם:
Er hörte auf sie וישמע אליהם
und ging zu ihm וילך אליו
und huldigte ihm erdwärts וישתחו ארצה
und sagte: Ich habe gefehlt! ויאמר חטאתי
Vergib doch mein Vergehen nach der Größe deiner Gnade, שא נא את עוני. כגודל חסדך
denn wie der Mann ist seine Stärke. כי כאיש גבורתו:
Der Kaiser schenkte dem Herzog Beachtung וישא הקיסר פני הדוכס
und sprach zu seinem Herzen וידבר על לבו
und brachte ihn in seine frühere Stellung. ושיבהו על כנו הראשון:
Doch ein Drittel seines Reiches nahm er aus seiner Hand. אך שליש מלכותו לקח מידו
Er ging von ihm in Frieden. וילך מאתו בשלום:

Ex 10,7

Ri 8,21

1107 Zug in die Picardie

Der Kaiser unternahm es, ויואל הקיסר
um die Städte des Königs Franz zu kämpfen. להלחם בערי המלך פרא"נציסקו
Er richtete auf die Picardie sein Gesicht in jener Zeit. וישם אל פיק"ארדיאה פניו בעת ההיא:
Da wurde Frankreich war sehr erschüttert. ותתחלחל צרפת מאד.
Der König zog ihm entgegen ויצא המלך לקראתו
mit gewaltigem Volk und starker Hand. בעם כבד וביד חזקה:

Nm 20,20

1108 Söhne des Königs von Tunis in Tunis und Goulette

Als der König von Tunis in Neapel war, ויהי בהיות מלך ט"וניס בנא"פולי
überhob sich sein Sohn und sagte: ויתנשא בנו לאמר
Ich werde König sein. אני אמלוך.
Er tötete den Statthalter in der Festung, ויהרוג את הנציב אשר במצודה.
den sein Vater dort zurückgelassen hatte. אשר הניח שם אביו:
Und der Stellvertreter und zwei von den Dienern seines Vaters והמשנה ושנים מעבדי אביו
und sein Bruder ואחיו
flohen nach Goulette, ברחו אל הגו"ליטה
wo die Spanier waren אשר שם הספרדים
und retteten ihr Leben. ויצילו את נפשם:
Er sprach zum Herzen der Leute der Stadt Folgendes: וידבר על לב אנשי העיר לאמר.
Mein Vater durch die Schuld seines Gewinnes starb in Italien, אבי בעון בצעו מת באיטא"ליאה
und ich bin der Erstling seiner Kraft, ואני ראשית אונו
ich habe das Recht auf die Herrschaft. לי משפט המלוכה:
Und jetzt betrübt euch nicht, ועתה אל תעצבו
Und von dem DER NAME war all das, כי מי' היו כל אלה
Wer sagte zu ihm: Was tust du? ומי יאמר אליו מה תעשה:
Ich werde euch zum Vater und ihr werdet mir zu Kindern, אני אהיה לכם לאב. ואתם תהיו לי לבנים
Nur um den Thron רק הכסא
Kustode/Blatthüter אגדל

1Kg 1,5

Jos 11,20

Iob 9,12

אגדל מכם *will ich größer sein.*
 יקרא שמי עליכם: *Mein Name soll über euch genannt werden.*
 והיה בגרשנו את הערלים אשר בגו"ליטה. *Wenn wir dann die Unbeschnittenen in Goulette vertrieben haben,*
 נעבוד את אלדינו שכם אחד. *werden wir unserem G'tt einmütig dienen.*
 ואיש עלי מקומו יבא בשלום: *Und jeder wird in Frieden an seinen Ort kommen.*
 וייטבו דבריו בעיניהם *Seine Worte gefielen ihnen*
 וימליכוהו עליהם. *und sie machten ihn zum König über sich*
 ויאמרו *und sagten:*
 יחי המלך: *Es lebe der König!*
 והדת נתנה בטון"יס מטעם המלך. *Und die Bestimmung wurde in Tunis erlassen auf Befehl des Königs,*
 לבלתי הרע למאיש ועד אשה *niemandem Böses zu tun sei es Mann oder Frau.*
 והעיר שקטה. *Und die Stadt hatte Ruhe.*
 וישמח כל עם הארץ מאד: *Das ganze Volk des Landes freute sich sehr.*
 ובאשמורת הבוקר הפרו חוק *Aber in der Morgenwache brachen sie das Gesetz,*
 עברו ברית *übertraten den Bund*
 וילחמו בגו"ליטה. *und kämpften mit Goulette.*
 ותבא הגו"ליטה במצור: *Goulette kam in Bedrängnis.*
 ויכתוב נציב הגו"ליטה *Der Statthalter von Goulette schrieb*
 אל המלך אשר בנאפ"ולי *an den König von Tunis in Neapel*
 ואל משנה הקיסר *und an den Vertreter des Kaisers*
 את כל הדברים האלה *alle diese Dinge.*
 ויחרד המלך מאד. *Der König erbebt heftig*
 וחמתו בערה בו: *und sein Grimm brannte in ihm.*

1109 Reaktion des Königs von Tunis

ויכתוב אל גדולי העיר לאמר. *Er schrieb an die Großen der Stadt:*
 עודני חי וכחכי *Noch ich lebe und nach meiner Kraft,*
 אז בהיותי עמכם כחי *wenn ich dann als Lebender bei euch bin,*
 עתה לעבוד את אלדי. *jetzt zu dienen meinem G'tt.*
 כמוני כמוכם היום הזה: *Heute geht es mir wie euch.*
 ועתה אם נכסוף נכספתם אל בני. *Und nun, wenn ihr euch so nach meinem Sohn seht,*
 למה עכרתם אותי לאמר. *warum widerstrebt ihr dann mir und sagt:*
 המיר המלך בארצות הערלים. *Der König hat in den Ländern der Unbeschnittenen*
 כבודו בלא יועיל: *seine Ehre gegen Unnützes ausgetausch.*
 אל אלדי אתחנן *Zu meinem G'tt flehe ich,*
 יכרית כל שפתי חלקות. *Er zerfetze meine gesamten Lippen in Fetzen;*
 וישיב לאיש כדרכיו *Er gebe zurück einem Manne nach seinen Wegen*
 וכפרי מעלליו: *und nach der Frucht seiner Taten.*
 וישיבו אליו דבר לאמר *Sie antworteten ihm so:*
 בא יבא אדננו המלך בשלום: *Unsere Herrschaften, der König komme doch in Frieden!*
 והאיש אשר ימרה את פיו. *Und der Mann, der deinem Spruch widersrebt,*
 ולא ישמע את דבריו *und nicht auf deine Worte hört,*
 יומת: *soll getötet werden.*
 אך השמר לך מהביאך מהערלים הנה *Doch hüte dich davor, die Unbeschnittenen hierher zu bringen,*
 כי קצה בם נפשנו. *denn unsere Seele ist ihrer überdrüssig.*
 אויבינו הם *Unsere Feinde sind sie*
 מלידה מבטן ומהריון: *von Geburt, von Mutterleib und von der Schwangerschaft an!*

1110 Goulette empfängt den König von Tunis

ולא שמע אליהם *Aber er hörte nicht auf sie,*
 כי ירא את נפשו *denn er fürchtete um sein Leben*
 ולא האמין *und vertraute*

ihnen nicht. להם:
 Er dingte in Neapel וישכור בנא"פולי
 etwa dreitausend Mann Fußvolk, כשלשת אלפי איש רגלי.
 stach zu Schiff in See וירד הימה באוניות
 im Monat Oktober 304 kleiner Zählung (AM 5304/AD 1543-10) בחדש אוט"וברי ש"ד לפ"ק
 und ging zu seinem Land. וילך לו אל ארצו:
 Sie gingen an Land ויעלו אל היבשה
 bei Goulette, froh und wohlgemut. אצל הגו"ליטה בשמחה ובטוב לבב.
 Er schlug sein Zelt auf von dort bis zum Turm von Goulette ויט אהלו מהלאה למגדל הגו"ליטה.
 Er blieb dort. וישב שם:
 Die Araber gingen zu hm hinaus ויצאו אליו הערביים
 und huldigten ihm erdwärts וישתחוו לפניו ארצה.
 und gaben ihm den Friedensgruß. וישאלו אליו לשלום.
 Er sagte: ויאמר
 Frieden! שלום:
 und erzählte ihnen seine ganze Ehre in Neapel ויספר אליהם את כל כבודו בנא"פולי.
 und den Bund, ואת הברית
 den der Vertreter des Kaisers mit ihm geschlossen hatte. אשר כרת עם משנה הקיסר.
 Sie freuten sich mit ihm dort וישמחו עמו שם:
 und sagten zu ihm: ויאמרו אליו
 Unsere Herrschaften, der König komme doch in die Stadt in Frieden בא יבא אדוננו המלך העירה בשלום
 morgen um diese Zeit. כעת מחר.
 Doch bring nicht diese Unbeschnittenen mit dir, אך אל תביא עמך את הערלים האלה:
 denn unsere Seele ist bitter gegen sie כי נפשנו מרה עליהם.
 wegen all des Bösen, על כל הרעות
 das sie uns angetan haben, seit dem Tage, da wir sie kennen. אשר הרעו אותנו מיום דעתנו אותם:
 Er verbrachte jene Nacht in Goulette והוא לן בלילה ההוא בגו"ליטה
 mit dem Vertreter des Kaisers. עם נציב הקיסר.
 Sie aßen und betranken sich mit ihm, ויאכלו וישכרו עמו.
 und waren wohlgemut beim Wein. וייטב לבם ביין:

1111 Der König wendet sich nach Tunis

Als der Morgen anbrach, achtete der König nicht **הבוקר** אור ולא שת המלך לבו
 auf die Worte der Ismaeliten לדברי הישמעאלים
 und wandte sich nach Tunis, וישם אל ט'וניס פניו
 er und die Unbeschnittenen bei ihm. הוא והערלים אשר אתו:
 Auch auf den kleinen Schiffen brachte er von den Soldaten גם באוניות הקטנות הוריד מאנשי החיל.
 und von den Kanonen hinab. ומהאילים המנגחים
 Sie gingen ihren Weg immer weiter südwärts. וילכו לדרכם הלוך ונסוע הנגבה:
 Der König und die Kriegsleute gingen zu Lande המלך ואנשיו ואנשי הצבא הלכו ביבשה.
 und die kleinen Schiffe parallel zu Wasser. והאוניות הקטנות מנגד דרך הים.
 Sie nahten der Stadt. ויקרבו העירה:
 Da fürchteten sich die Leute der Stadt sehr, וייראו אנשי העיר מאד.
 Beben erfaßt, ורעדה אחזתם
 Wehen wie eine Gebärende. חיל כילידה:
 Sie sagten: ויאמרו
 Wir steben alle, כלנו מתים
 denn er verkaufte uns ein zweites Mal in die Hand unserer Feinde. כי מכרנו ביד אויבנו שנית.
 und die Stadt Tunis war bestürzt. והעיר ט'וניס נבוכה:
 Kustode/Blatthüter וידבר

1112 Der König wird von seinem Sohn gefangen

וידבר בן המלך על לבם שנית
 und sagte:
 Ist das nicht mein Wort,
 das ich zu euch sprach gestern und vorgestern?
 Mein Vater, dieser Nichtsnutz, tauschte seine Ehre gegen Unnützes.
 Auch von eueren Söhnen und von eueren Töchtern wird er nehmen
 und verfügt über euere verborgenen Schätze. Dan 11,43
 Euere Jünglinge wird er zu Fall bringen. Ps 78,31
 Ihr werdet vor ihm nicht bestehen,
 denn er verkaufte uns in die Hand unserer Feinde.
 DER NAME möge sehen und richten! Ex 5,21
 Und jetzt, ist es nicht gut,
 zu kämpfen für unser Angehörigen und für die Städte unseres G'ttes
 mit diesen Unbeschnittenen.
 sonst mißhandeln sie uns
 und wir werden zur Schmach bei den Völkern.
 Laßt uns doch gegen sie zu Felde ziehen
 und mit ihnen kämpfen.
 Und DER NAME tue, was in Seinen Augen gut ist.
 Denn der Kampf gehört G'tt. 2Chr 20,15
 Da wankte Tunis,
 die Bewohner Karthago schwitzten Jes 10,31
 Sie zogen zu Felde
 und stellten sich dort zum Kampf.
 Die Erde bebte von ihrem Klang. 1Kg 1,40
 da gab DER NAME Verzagtheit in das Herz des Lagers des Königs.
 sie wichen zurück
 und fielen im Tal von Goulette.
 Und das Tal war voller Wasser und Schlamm über seine Ufer.
 Auch der König und die Reiter bei ihm
 flohen dorthin.
 Sie verfolgten sie
 und erreichten sie,
 denn sie konnten nicht fliehen.
 sie schlugen viele mit Schwertes Schneide.
 Der König und der Agent bei ihm
 und der Jude, der über das Handwerk des Königs,
 wurden lebend gefaßt.
 Und der Heerführer, den er mitgebracht hatte,
 töteten sie mit dem Schwert.
 Sie schlugen ihm den Kopf ab
 und schickten ihn in die Stadt.
 Der Rest der Entronnenen ging nach Goulette
 zu Wasser und zu Lande.
 Die Toten bei der Metzelei waren
 etwa zweitausendunddreihundert Mann.
 Von den Ismaeliten starb nur eine geringe Anzahl.
 Bogen/Heft 36, Lage 1

1113 Der Sohn läßt den alten König blinden

Sie brachten den König in die Stadt.
 ותהום כל העיר עליו לאמר *Die ganze Stadt erregte sich über ihn und sagte:*
 Er ist des Todes!
 ויצא בנו לקראתו *Sein Sohn ging ihm entgegen.*
 וירד מעל הסוס וירכיבהו *Er stieg vom Pferd und setzte ihn darauf,*
 כי נכמרו רחמיו עליו. *denn sein Erbarmen regte sich über ihn.*
 ויוליכוהו אל המצודה *Er führte ihn zur Festung*
 וישימו עליו משמר: *und setzte über ihn eine Wache.*
 ולא אבה בנו להמיתו *Und sein Sohn wollte ihn nicht töten.*
 רק את עיניו עיור. *Nur seine Augen blindete er,*
 להסיר תלונותם מעליו. *um ihre Klagen von sich zu weisen.*
 ויכלכל את שיבתו שם: *Er versorgte sein Alter dort.*
 ויהי לימים עוד. *Nach weiteren Tagen*
 ויאמר אל בנו *sagte er zu seinem Sohn:*
 לא תכון אתה ומלכותך *Du bist nicht gefestigt, du und dein Königtum,*
 כי אם בהוציאך *es sei denn, du holst*
 את הסוכן ואת היהודי מבית כלא: *den Agenten und den Juden aus dem Gefängnis.*
 ועל פיהם תישק ביתינו *Ihren Befehl soll unser Haus ausführen,*
 כי באמונה הם עושים: *denn in Treue handeln sie.*
 וישמע בקול אביו *Er hörte auf die Stimme seines Vaters*
 ויריצום מן הבור *Sie holten sie aus der Grube*
 וישבו איש אל אחוזתו כאשר בתחילה. *und jeder kehrte zu seiner Habe zurück wie am Anfang.*
 ותשקוט הארץ: *Und das Land hatte Ruhe.*
 ויאמר עוד אל בנו *Er sagte weiter zu seinem Sohn:*
 אתה ידעת את אשר עשו לנו התוגרמים *Du weißt, was uns die Türken angetan haben*
 מעודי עד היום הזה: *seit ich da bin bis heute.*
 ועתה בני שמע בקולי. *Und jetzt, mein Sohn, höre auf meine Stimme.*
 לא תאבה ולא תשמע אליהם: *Willfare nicht und höre nicht auf sie,*
 כי אנשי דמים ומרמה המה. *denn sie sind blutige und tückische Leute.*
 וכאשר עשו לי יעשו לך *Und wie sie mir taten, werden sie dir tun.*
 ולא יהיה לך מידם מושיע: *Und du wirst keinen Retter aus ihrer Hand haben.*
 אם כן איפה יהיו נא דבריך *Wenn es so ist, wirst du also zu reden haben*
 את הקיסר ואת אנשיו *mit dem Kaiser und seinen Leuten,*
 כי אנשי מופת המה *denn sie sind wundersame Leute.*
 ותכון מלכותך מאד: *Dann ist deine Herrschaft sehr gefestigt.*

Rut 1,19

Gn 41,40aß

Gn 41,14

Sac 3,8

1114 Verhandlungen mit Goulette

Er hörte auf seinen Vater auch in dieser Sache.
 וישלח אל נציב הגו"ליטה לאמר *Er schickte an den Statthalter von Goulette die Worte:*
 כרות עמנו ברית: *Schließ mit uns einen Bund.*
 ויבואו נא אנשיך העירה *Dein Leute sollen doch in die Stadt kommen*
 ויסחרו אותה. *und mit ihr handeln*
 ואנשי ילכו שמה לבטח. *und meine Leute sollen sicher dorthin kommen*
 והיינו לעם אחד: *so werden wir zu einem Volk,*
 כי כעמי כעמד היום *denn heute ist mein Volk dein Volk*
 ואהיה אל הקיסר לעבד *und ich will dem Kaiser Diener sein,*
 מעלה מנחה כל הימיו: *der ihm Tribut bringt alle Tage.*
 וישב אליו דבר לאמר. *Er gab ihm folgende Antwort:*
 לא עלי תלונותיכם. *Nicht gegen mich sind euere Klagen.*
 אודיעה *Kustode/Blatthüter*

Gn 34,16,22

אודיעה נא אל הקיסר את כל אלה. Ich will all das dem Kaiser bekannt machen.
 וכאשר ישיב אלי Und wie er mir antworten wird,
 אעשה: werde ich tun.

1115 Beutezüge von Andrea Doria und Haireddin-Barbarossa

וישלח אנדר"ריאה דור"יאה Andrea Doria schickte
 אוניותיו אל סא"רדיניאה seine Schiffe nach Sardinien
 עם הספרדים אשר הביא mit den Spaniern, die er mitgebracht hatte
 ויניחם שם. und ließ sie dort.
 ויקחו בשובם אוניה משוטטת Sie nahmen bei ihrer Rückkehr eine Galeere
 וכששים תוגרמי עליה mit sechzig Türken darauf
 ויביאוה ג'נוב"ה בשמח: und brachten sie froh nach Genua.
 ויוסף עוד שלוח שמנה עשר משוטטות Er schickte weiter achtzehn Galeeren
 קור"סיקה nach **Korsika**,
 לראות zu sehen,
 הימצאון שמה תוגרמי ob sich dort Türken befinden.
 וימצאו וייראו מפניהם Sie fanden und fürchteten sich vor ihnen
 וישבו אחור und kehrten zurück,
 כי מלא בא"רבה רוס"ה את ידו denn Barbarossa füllte seine Hand,
 לשלוח גם הוא כהנה וכהנה: ebenfalls solche und solche zu schicken.
 גם אל קאטא"לונאה של Auch nach **Katalonien** schickte er
 ויתן יי' בידם את רוס"יס DER NAME gab in ihre Hand **Roses**
 ואת פא"לאמוס שרפו באש und **Palamós** verbrannten sie mit Feuer.
 ואוניה גדולה משוטט' מצאו שמה Eine große Galeere fanden sie dort
 ויקחו und nahmen sie
 ויוליכו אל ארצם: und führten sie in ihr Land.
 ויהי בשובם Als sie zurückkehrten,
 וימצאו עוד אוניה גדולה fanden sie noch ein großes Schiff
 וילכדוה. und nahmen es ein.
 ויאכלו את שלל אויביהם בעת ההיא: Sie verzehrten die Beute ihrer Feinde in jener Zeit.

1116 Franzosen fangen kaiserliche Kundschafter

בימים ההם בהלחם הקיסר בצרפת. In jenen Tagen, als der Kaiser in Frankreich kämpfte,
 הלך פראנצ"סקו אח דוכוס פיר"ארה. ging **Francesco**, der Bruder des Herzogs von Ferrara
 לחפור את הארץ das Land zu ergründen,
 לתור למחנה הקיסר מנוחה: für das Lager des Kaisers eine Ruhe zu erkunden.
 ושימו הצרפתים אורב Da legten die Franzosen einen Hinterhalt
 ויצאו אליהם הדרך und zogen gegen sie auf den Weg
 ויתפשו חיים: und fingen sie lebend.
 ויוליכו אותם למלך. Sie führten sie zum König.
 וישמח בלב. Der freute sich in seinem Herzen
 וישם עליהם משמר: und setzte über sie eine Wache.

1117 Vergeblicher Zug des Kaisers gegen Landrecies

ויהי בהלחם הקיסר Als der Kaiser kämpfte
 בלאנד"ריסי העיר הבצורה gegen die befestigte Stadt **Landrecies**,
 אשר למלך על הגבול die der König an der Grenze hatte,
 ויצא המלך לקראתו ביד חזקה: da zog der König ihm entgegen mit starker Hand.
 ויתחלחל הקיסר ויירא Der Kaiser war erschüttert und fürchtete sich.
 ויאסוף אליו Er sammelte bei sich

sein Lager מחנהו
 und kehrte auf seinen Posten zurück. וישב על משמרתו:
 Und **Francesco**, der Bruder des Herzogs nahte ופראנצ'סקו הקריב.
 und legte Soldaten hinein וישם בתוכה אנשי חיל
 und alles, was seine Seele begehrte וכל אשר אותה נפשו
 und kehrte zurück. וישב אחור:
 Der Kaiser sah, וירא הקיסר
 daß seine Kraft nicht zum Himmel reicht, כי אין לאל ידו
 und ließ von ihr ab. ויעל מעל העיר
 Und das Land hatte Ruhe. ותשקוט הארץ
 Von den Leuten des Kaisers starben in jenem Kampf וימותו מאנשי הקיסר במלחמ' ההיא
 eine große Menge. עם רב:

1118 Vergebliche Gesandtschaft Genuas an den französischen König

Damals schickten die Herren von Genua אז שלחו בעלי גינוב"ה
 Boten zum französischen Königs, מלאכים אל מלך צרפת
 um Gunst in seinen Augen zu finden. למצא חן בעיניו.
 Sie kehrten zurück ohne Erfolg, וישבו אחור מבלי חפץ
 da sie *hinkten auf beiden Seiten*. להיותם פוסחים על שתי הסעיפים
Eine verkehrte Generation sind sie. כי דור תהפוכות המה:

1Kg 18,21

Dt 32,20

1119 Kämpfe um Carignano

Der **Markgraf de l'Vasto** ging וילך המאר"קז דיל וא"סטו
 nach dem Fall der Mauern von **Mondovi** אחרי רדת חומות מונד"יבי
 und kämpfte in **Carignano** וילחם בקאר"נייאן
 und nahm es ein. וילכדנה
 Er legte Soldaten hinein. וישם בתוכה אנשי חיל
 Die verschanzten sich dort. ויתחזקו שם:
 Der König schickte von den Leuten seiner Heere nach Italien. וישלח המלך מאנשי צבאותיו לאיט"אליאה.
 Die Leute des Kaisers flohen vor ihnen. וינוסו אנשי הקיסר מפניהם.
 Sie ließen **Crescentino** wie es war. ויניחו את קריסינ"טין כאשר היא.
 Denn sie fürchteten um ihr Leben. כי יראו לנפשם:
 Auch gegen **Saint-Germain** gingen die Leute גם על סא"ן גיר"מאן הלכו האנשי
 und nahmen es ein. ולכדו
 Und der Rest der Städte in ihrer Umgebung, ואת שאר הערים אשר סביבותיהן
Vercelli und **Trino** und **Casale**, וויר"צילי וט"רינו וקא"סאל
 blieben allein *war verriegelt und verrammelt*. נשארו לבדנה סגורות ומסוגרות
 Die Franzosen taten Überraschendes, ויפליאו הצרפתים לעשות
 Sie jagten ihre Schritte, so daß sie nicht gehen konnten. צדו צעדן מלכת:
 Auch nach Carignano gingen die Leute des Königs, גם לקאר"נייאן הלכו אנשי המלך.
 und die Brücke bei der Stadt ואת הגשר אשר אצל העיר
 rissen sie zu Boden mit erhobener Hand. לארץ הפילו ביד רמה.
 Die Leute des Kaisers stritten mit ihnen, ויריבו עליה אנשי הקיסר
 konnten aber nicht standhalten ולא יכלו עמוד
 und kehrten in die Stadt zurück וישבו העירה
 und schlossen ihre Tore ודלתותיה סגרו
 und die Stadt kam in Bedrängnis. ותבא העיר במצור:
 Und darin etwa dreitausend Mann, (3 000) ובתוכה כשלושת אלפי איש
 Deutsche und Spanier, אשכנזים וספרדים
 Häupter der Tausende des Kaisers waren sie. ראשי אלפי הקיסר חמה:
 Und Carignano וקאר"נייאן
 Kustode/Blatthüter קרובה

Jos 6,1.

Klg 4,18

קרובה לט"ורין מאד ist sehr nahe bei Turin.
 על כן באה אליה הצרה הזאת: Darum kam diese Not über es.
 ושלחו אל המאר"קז לאמר Sie schickten zu dem **Markgraf de l'Vasto** die sagten:
 הן גוענו אבדנו. Ja, wir erschlaffen, gehen zugrunde,
 אם לא תבא אלינו לעזרה: wenn du uns nicht zu Hilfe kommst.
 כי נאדות היין התבקעו. Denn die Weinschläuche sind aufgeplatzt.
 ושלמותינו ונעלינו בלו. Und unsere Kleider und unsere Schuhe sind verschlissen,
 ונפשנו קצה בלחם היבש הזה. unsere Seele ist dieses trockenen Brotes überdrüssig,
 אשר היה נקודים: das fleckig geworden ist,
 ועתה נפשנו יבשה Und jetzt ist unsere Seele trocken,
 אין כל בלתי אם גויתנו nichts ist da außer unserem Körper.
 למה נמות ברעב: Warum sollen wir Hungers sterben?

Nm 17,27

Jos 9,13

Nm 21,5

Jos 9,12

1120 Verrat und Hinterhalt um Barge und Fossano

Ein Mann ging aus **Barge** in jenen Tagen
 und kam nach **Fossano**.
 Er sagte zu dem Grafen **Pedro di Porto**,
 dem Statthalter des Kaisers:
 Was gibst du mir,
 wenn ich **Barge** in deine Hand gabe?
 Seine Worte gefielen dem Mann.
 Er sagte zu ihm:
 Was ist das Pfand, das du gibst?
 Oder woher weiß ich, daß ich es erwerbe?
 Der Mann sagte:
 Meine Frau und meinen Sohn gebe ich in euere Hand.
 Die tötet,
 wenn ich nicht tue wie heute.
 Der Fürst hörte
 und sagte zu ihm:
 Sei stark und fest, sei nur tüchtig.
 Und das gute, das der Kaiser uns erweisen wird,
 wollen wir dir erweisen.
 Er ging von ihm in Frieden
 und schickte sie zu ihm
 Der Fürst schickte in die Stadt **Barge** fünfzig Mann
 im Dunkel der Nacht.
 Der Mann brachte sie sicher in die Stadt.
 Er sagte:
 Legt Brot vor!
 Und an den Statthalter des Königs in **Pinerolo** schickte er die Worte:
 So habe ich gehandelt.
 Komm, wir wollen ihnen klug begegnen
 und sie lebend fangen.
 Auch er schickte Soldaten.
 die kamen still in die Stadt
 und fielen plötzlich über sie her.
 Aber die Leute, die aus **Fossano** kamen,
 wußten nicht und verstanden nicht,
 im Dunkel gingen sie.
 Und in dem Netz, das sie ausgelegt hatten, fing sich ihr Fuß.
 Sie fingen sie lebend fast in einem Moment.

Ps 9,16

ושימו אותם בבור Sie brachten sie in die Grube
 ויתנו עליהם משמר: und setzten über sie eine Wache.
 ואל האיש אשר בראשם. Und den Mann an ihrer Spitze,
 ואשר נציב פוס"אן נשען עליו. auf den sich der Statthalter von Fossano stützte,
 צוה בעת ההיא לאמר: wies er in jener Zeit an:
 כתוב אל אדונך Schreib an deinen Herren:
 באנו וגם ירשנו כדבר האיש. Wir kamen und nahmen in Besitz nach dem Wort des Mannes.
 ועתה בא גם אתה כעת מחר Und jetzt komm auch die zu der Zeit morgen
 וגם את פינא"רול נקח. und auch Pinerolo wollen wir nehmen,
 כי נמוגו מפנינו: denn sie wanken vor uns.
 ויעש האיש כאשר צווה Der Mann tat, wie ihm angewiesen worden war,
 כי ירא לנפשו: denn er fürchtete um sein Leben.
 ולא איחר השר אשר בפוס"אן Der Fürst in Fossano zögerte nicht,
 ללכת גם הוא העיר' כדבר האיש auch in die Stadt zu gehen nach dem Wort des Mannes.
 ויבא העיר' Er kam in die Stadt
 ויתפשוהו חי und sie fingen ihn lebend.
 ויתר אנשיו אשר נשארו החוצה. Den Rest seiner Leute, die draußen geblieben waren,
 הוכו לפי חרב בעת ההיא: wurden mit Schwertes Schneide geschlagen in jener Zeit,
 כי אל פינארול שלחו שנית denn nach Pinerolo schickten sie zum zweiten Mal,
 ושימו להם אורב. und legten ihnen einen Hinterhalt.
 ויצאו עליהם פתאום Sie zogen plötzlich gegen sie
 ויחלישום לפי חרב: und schwächten sie mit Schwertes Schneide.
 והיו המתים במגפה ההיא כמאתים איש Die Toten jener Metzelei waren etwa zweihundert Mann.
 והיו לספרדים לחרפה: Das war den Spaniern zur Schmach.
 ויאמר האיש אל נציב פוס"אן Der Mann sagte zu dem Statthalter von Fossano:
 הבא את אשתי ואת בני הנה. Gib meine Frau und meinen Sohn heraus,
 ותחיה ולא תמות dann lebst du und stirbst nicht.
 ויכתוב פוס"אן Er schrieb nach Fossano
 ויביאום אליו: und sie brachten sie zu ihm.

1121 Kaiserliches Feldlager bei Ceresole

ויזכור המא"רקזי דיל ווא"סטו Der Markgraf de l'Vasto erinnerte sich
 את קאר"נייאן. an Carignano
 ואת אשר נגזר עליה: und daran, was über es verordnet worden war.
 ויאסוף אנשי חיל. Er sammelte Soldaten
 ועגלות נושאות בר ולחם. וכלי מלחמה. und mit Getreide und Brot beladene Wagen und Waffen.
 וישם אל פיא"מונטי פניו בחדש האביב: Er richtete nach Piemont sein Gesicht im Frühlingsmonat.
 וילך למסעיו עד ציריס"ולה. Er ging auf seinen Stationen bis Ceresole.
 ויחנו שם הוא והאנשים אשר אתו: Dort lagerte er und die Leute, die bei ihm waren.

1122 Schlacht von Ceresole 1544-04-11

ויהי בארבעה ועשרים יום לחדש אבריל Am vierundzwanzigsten Tage des Monats April
 בשנת ארבע וארבעי וחמש מאות ואלף im Jahr vierundvierzigundfünfhunderttausend
 על השוליים: 1544 Randnotiz: 1544 (AM 5304/AD 1544-04-11)
 ביום השביעי ליום חגנו am siebenten Tage, in unserem Feiertage,
 הוא היום השני לפסח dem zweiten Tage von Pesach,
 ויצאו המא"רקזי ואנשיו מהעיר da zogen der Markgraf und seine Leute aus der Stadt
 לא הרחיקו. Sie waren nicht weit gekommen,
 וישאו עיניהם da hoben sie ihre Augen
 והנה Kustode/Blatthüter

והנה הצרפתים באים לקראתם. da kamen ihnen die Franzosen entgegen
 בעם עצום ערוף מלחמה: mit mächtigem Volk, zum Kampf aufgestellt.
 ושר צבא המלך הקריב Der Heerführer des Königs nahte
 ויערוך אתם מלחמה und stellte sich ihnen zum Kampf,
 אשר כמוה לא נהיתה wie es ihn nicht gab,
 מאז היתה פיאמ"ונטי לגוי. seit Piemont einem Volk angehört. Ex 9,24
 כי זבח ליי' צבאות בצ"יריסולה בעת ההיא: Ein Schlachten hat DER NAME Zebaot in Ceresole in jener Zeit. Jes 34,6
 ויפלו מאנשי הקיסר Von den Leuten des Kaisers fielen
 כששה עשר אלף איש חללים ארצה. etwa sechzehntausend Mann erschlagen zu Boden,
 ומאנשי המלך und von den Leuten des Königs
 כששת אלפי איש במגפה ההיא: etwa sechstausend Mann in jener Metzelei.
 וינוסו המארקזי ויתר הפליטה הנשארת Der Markgraf und der Rest der übrigen Entronnenen flohen
 מחרב הצרפתים כמפני חרב. vor dem Schwert der Franzosen wie vor dem Schwert
 ויעזבו את סוסיהם ואת כספם ואת כל קנינם Sie ließen ihre Pferde und ihr Gled und ihren ganzen Besitz zurück
 בחפזם: in ihrer Hast.
 ותהי להם נפשם לשלל: Sie hatten ihr Leben zur Beute.
 וגם את העגלות הניחו שמה Auch die Wagen ließen sie dort.
 וישבו לאס"טי בחרפה: Sie kehrten nach Asti beschämt zurück.
 וירדוף אחריהם מונש"יניור די טיר"מיס Der Monseigneur de Thermes,
 שר צבא הפרשים. der Heerführer der Reiter verfolgte sie
 הרחק מן המחנה. weit weg vom Lager.
 ויתפשוהו הי Sie fingen ihn leben.
 ויוליכוהו למילא"ן. Sie führten ihn nach Mailand
 ושימו עליו משמר: und setzten über ihn eine Wache.
 אנשי הצבא אשר למלך בזזו איש לו: Die Kriegsleute des Königs plünderten jeder für sich.
 ויקחו את השלל ואת השבי ואת המלקוח Sie nahmen die Beute und die Gefangenen und die Habe,
 אשר הניחו אנשי המא"רקזי בחפזם. die die Leute des Markgrafen in ihrer Hast ließen,
 וישבו לאהליהם und kehrten zu ihren Zelten zurück,
 ויתנו תודה לאלדים: und gaben G'tt Dank. Esr 10,11
 ומהאשכנזים אשר במחנה המארקזי Und von den Deutschen, die im Lager des Markgrafen waren,
 נתפשו כאלף איש wurden etwa tausend Mann ergriffen.
 וישלחו אל ארצם חפשים. Sie schickten sie frei in ihr Land.
 ואחיהם מתו במגפה ההיא Und ihre Brüder, die bei jener Metzelei starben,
 כארבעה עשר אלף איש. waren etwa vierzehntausend Mann.
 ושר צבאם נתפש חי. Und ihr Heerführer wurde lebend gefangen.
 ושימו עליו משמר: Sie setzten über ihn eine Wache.
 והספרדים נפלו רובם בחרב Und die Spanier fielen mehrheitlich durch das Schwert,
 והם כשלשת אלפי איש: das waren etwa dreitausend Mann.
 וכשש מאות איש נחפשו חיים: Und etwa sechshundert Mann wurden lebend gefangen.
 רק באיטלקיים לא היתה יד יי' Nur an den Italienern war die Hand des DER NAME nicht
 בעת ההיא in jener Zeit.
 ולא נפקדו מהם כי אם מעטי' Von ihnen fehlten nur wenige.
 ויעלו ההרה Sie stiegen aufs Gebirge,
 לו ד 36 iiiii Bogen/Heft 36, Lage 4

sie flohen um ihre Leben. ויברחו לנפשם:
 Da merkte der Markgraf, אז ידע המארקז
 daß der Kampf G'tt gehört. כי המלחמה לאלדים היא.
 und nahm es sich sehr zu Herzen. ויתעצב אל לבו מאד:
 Die Freibeuter zogen ihnen nach ויצאו הפרזים אחריהם.
 und schlugen viele von den Übrigen mit Schwertes Schneide ויכו רבים מהנשארים לפי חרב
 und schnitten die hinter ihnen Nachhinkenden ab. ויזנבו כל הנחשלים אחריהם.
 Sie ließen keine Nachlese. לא השאירו עוללות:

2Chr 20,15

1123 Franzosen nehmen San Damiano d'Asti,
 aber nicht Casale und Turin

וש"אן דאמ"יאן **San Damiano**,
 das nahe bei **Asti** lag, ist eine kleine Stadt הקרובה לאס"טי עיר קטנה
 und seine Mauern waren fest, וחומותיה בצורות
 und es wird als Gebiet von **Montferrat** gerechnet. וגבול מונפ"רה תחשב:
 Die Franzosen bedrängten es ויצורו עליה הצרפתים
 und schlugen seine Mauern. ויכו חומותיה.
 Da übergaben sie es ihrer Hand ויסגירוה בידם
 und schlossen mit ihnen einen Bund. ויכרתו להם ברית:
 Sie gaben den Heerführern etwa zwölftausend Gulden. ויתנו לשרי הצבא כשנים עשר אלף זהובים.
 Und nach der Beute streckten sie nicht ihre Hand. ובביזה לא שלחו את ידם:
 Auch zu den übrigen Städten von **Montferrat** gingen die Franzosen גם אל שאר ערי מונפיר"אטו הלכו הצרפתים
 und nahmen sie ein. וילכדום.
 Es gab keine Stadt, לא היתה קריה
 die ihnen versperrt war, אשר שגבה מהם
 außer **Casale** und **Turin**, כי אם קאש"אל. וטר"ין
 denn die waren befestigt כי בצורות הנה.
 und kein Fremder kam hinein bis heute. ולא עבר זר בתוכן עד היום הזה:

Est 9,10

Dt 2,36

1124 Die Kaiserlichen sammeln sich in Mailand

Der Markgraf war nach **Mailand** getrieben. והמא"רקז נדחף מי"לאן.
 Er sammelte Soldaten, ויאסוף אנשי חיל
 denn die Furcht vor den Franzosen war auf ihn gefallen. כי נפל פחד הצרפתים עליו.
 Das Herz des Volkes schmolz dahin. וימס לב העם
 Es wurde zu Wasser. ויהי למים:

Jos 7,5b

1125 Märsche

In jenen Tagen sammelten sich in **Mirandola** **בימים** ההם נאספו במיר"אנדולה
 etwa zehntausend Mann im Namen des Königs. כשנים עשר אלף איש בשם המלך.
Pietro Strozzi, der Sohn des Filippo, ויהי פיט"רו סטרוצ"יאו בן פי"ליפו
 wurde über sie zum Haupt. עליהם לראש:
 Sie brachen von dort auf ויסעו משם
 und gingen nach **Piacenza**, וילכו אל פיאזני"צה.
 denn es war Frieden zwischen dem König und dem Papst **Paul** כי שלום בין המלך ובין פא"ולו האפיפיאור
 in jenen Tagen. בימים ההם:
 Sie kamen östlich der Lombardei ויבואו קדמת לונבא"רדיאה
 Der Markgraf ließ sie nicht in seine Grenze herüber. ולא נתנם המארקז עבור בגבולו.
 Sie wichen von ihm, als sie Kampf sahen, ויטו מעליו בראותם מלחמה.
 gingen gewundene Wege. הלכו אורחות עקלקלות.
 Da wurde ותקצר
 Kustode/Blatthüter נפש

נפש העם בדרך מחוסר כל. das Volk ungeduldig auf dem Wege aus Mangel an Allem.
 ויחפזו לעבור ההרים Da eilten sie, über die Berge zu kommen,
 כי כבד הרעב: denn der Hunger lastete.
 וקארינ"יאן סוגרת ומסוגרת Und Carignano war verriegelt und verrammelt,
 אין יוצא ואין בא: keiner kam heraus oder hinein.

Nm 21,4

Jos 6,1

1126 Kaiserliche nehmen Luxemburg ein

והקיסר עודנו נלחם Der Kaiser kämpfte noch
 בגבולי הפיא"נדרה בימים ההם: in den Grenzen **Flanderns** in jenen Tagen.
 ויצורו צבאותיו על לוצ"ינבורג העיר Seine Heere bedrängten die Stadt **Luxemburg**,
 אשר לקח לו המלך die sich der König genommen hatte.
 ויכו חומותיה סביב. Sie schlugen seine Mauern ringsum
 וישפכו אליה סוללות: und schütteten gegen es Batterien.
 ויצאו אליהם לשלום Da kamen sie zu ihnen hinaus um Frieden
 ותנתן העיר ביד דון פירא"נטי גונזא"גה שר und die Stadt wurde
 הצבא. in die Hand des Heerführers **Don Ferrante Gonzaga** gegeben
 ביום השני לחדש יוני: am zweiten Tage des Monats Juni,
 הוא החדש הרביעי: das ist der vierte Monat.
 ויניחו שמה אנשי המלך את האלים המגנחים. Die Leute des Königs ließen dort die Kanonen
 וילכו לדרכם. und gingen ihres Weges.
 ותתחלחל צרפת מאד. Frankreich war sehr erschüttert.

1127 England gegen Schottland und Frankreich

גם מלך אינגלא"טירה Auch der König von England
 נהפך למלך לאויב בימים ההם: wurde dem König zum Feind in jenen Tagen.
 וילחם במלך סקוצ"יאה Er kämpfte mit dem schottischen König,
 בעל ברית המלך. dem Bundesgenossen des Königs.
 ויקח מערי מלכותו Er nahm von den Städten seines Königreiches.
 ויתחזקו שם: Sie verschanzten sich dort.
 גם בצרפת נלחם עם המלך. Auch in Frankreich kämpfte er mit dem König,
 כאשר אותה נפשו wie es seine Seele begehrte,
 לרשת משכנות לא לו: Wohnungen in Besitz zu nehmen, die nicht sein sind,

Hab 1,6b

1128 Sieg der Kaiserlichen bei Tortona 1544-06-04

ויבא פייט"רו שטרוצ"יאו **Pietro Strozzi** kam
 בגבולי סאראב"אללי in die Grenzen von **Serravalle**
 אשר אצל טארט"ונה bei **Tortona**
 ביום הרביעי לחדש יוני: am vierten Tage des Monats Juni.
 והנה המארקיז לקראתו Da, der Markgraf ihm entgegen
 בעם כבד וביד חזקה. mit gewaltigem Volk und starker Hand.
 ויחץ את העם אשר אתו: Da teilte er das Volk, das bei ihm war.
 ויעברו אנשי הסט"רוציאו Die Leute des **Strozzi**
 את הנהר סקריב"יאה ביד רמה: überquerten den Fluß **Scrivia** mit erhobener Hand.
 ויהינו לעלות. Sie wagten es, aufzusteigen,
 ואנשי המא"רקזי אחור נזורו. und die Leute des Markgrafen wichen zurück,
 כי נבהלו מפניהם: denn sie waren verschreckt vor ihnen.
 ורבים מהמחנה הראשון נסו לקולם. Viele aus dem ersten Lager flohen vor ihrem Klang

Nm 20,20

Dt 1,41

und warfen ihre Waffen zu Boden.
 Sie hatten ihr Leben zur Beute.
 Die Leute des **Strozzi** waren dem Gewinn zugeneigt.
 Als das zweite Lager des Markgrafen nahte,
 und die Strauchelnden sich aufrafften,
 verfolgten sie sie.
 Und die leichten Reiter des Markgrafen nahten,
 und kämpften heftig mit ihnen.
 Da flohen die Leute des **Strozzi**
 auf sieben Wegen, (7)
 denn das Böse war über sie beschlossen.
 Auch sie warfen ihre Waffen weg
 und ließe die Gewänder, die sie bei sich hatten,
 wie die Leute des Markgrafen getan hatten,
 und flohen um ihr Leben.
Damals hallten die Pferdehufe vom Galoppieren der Kriegsleute. Ri 5,22
 Sie kehrten von der Jagd nach ihnen zurück.
 Die Leute des Markgrafen nahmen alles Gerät,
 das sie in ihrer Hast dort gelassen hatten.
 Und sie gaben G'tt Dank.
 Auch die Freibeuter füllten ihre Hand
 und raubten den Fliehenden ihre Kleider,
 so daß sie nackt davonkamen
 und schämten sich nicht.
 Gn 2,25
 Denn die Zeit ihrer Heimsuchung war gekommen.
 Die Toten bei alledem waren etwa hundertundzwanzig Mann.
 Und viele von den Offizieren wurden lebend gefangen.
 Sie stellten sie unter Bewachung.

1129 Flucht des Pietro Strozzi

Pietro machte seine Schritte weit
 und seine Knöchel wankten nicht an jenem Tage.
 Er floh jenen ganzen Tag und jene ganze Nacht,
 er und zweihundert Mann mit ihm,
 die beritten waren.
 Er blickte nicht zurück
 bis er in bewohntes Land im Gebiet von Piemont kam,
 denn er fürchtete um sein Leben.

1130 Haireddin-Barbarossa in Frankreich

Barbarossa blieb viele Tage in **Toulon**
 Sie schickten ihm als **Algier** zwanzig Galeeren. (20)
 Kustode/Blatthüter

ויפגעו בשלשה אוניות גדולות. Sie trafen drei große Schiffe,
 נושאות בר ולחם ובגדים mit Getreide und Brot und Gewändern beladen,
 וילכדום die nahmen sie ein
 וישלחום אל ארצם: und schickten sie in ihr Land.
 אז הוציא מכור הברזל את התוגרמים Damals holte er aus dem eisernen Ofen die Türen,
 אשר באוניות המלך. die auf den Schiffen des Königs waren.
 לא השאיר בהן עוללות: Er ließ von ihnen keine Nachlese.
 וימותו רבים מאנשיו בארץ ההיא. Viele von seinen Leuten starben in jenem Lande
 מפני המים הרעים והאוויר. wegen des bösen Wassers und der Luft
 ומפני הקרח הנורא: und wegen des schrecklichen Frostes.
 ויתעצב בלבבו מאד. Er nahm sich das sehr zu Herzen
 ויאמר und sagte:
 אלכה ואשובה אל ארצי. Ich will doch zurückgehen in mein Land,
 פן אראה ברע damit ich nicht das Böse sehen muß,
 אשר ימצא את עמי: das mein Volk trifft.
 ולעבדי המלך לא גלה סודו. Aber den Dienern des Königs offenbarte er sein Geheimnis nicht.
 ולא ידע איש עשתנות לבו עד היום: Keiner kannte die Pläne seines Herzen bis heute.

1131 Haireddin Barbarossa empfängt Tribute oder verwüstet in Italien

ויהי אך יצא יצא בא"רבה רוס"ה Als Barbarossa tatsächlich
 מימי פרוב"נציאה die Meere der **Provence** verließ,
 וייראו בעלי ג'נוב"ה ממנו מאד: fürchteten sich die Herren von Genua sehr vor ihm.
 ויחזקו העיר Sie befestigten die Stadt
 ויביאו בתוכה אנשי חיל und brachten Soldaten hinein
 ויקימו את האילים המנגחים und stellten die Kanonen auf.
 אז נדדה ג'נוב"ה Damals wankte **Genua**
 ויושבי בנותיה העיזו und die Bewohner seiner Töchter schwitzten
 ויאספו אל ערי המבצר. Sie sammelten sich in den befestigten Städten
 והנשארים הרה נסו und die Übrigen flohen ins Gebirge,
 כי נבהלו מפניו: denn sie waren vor ihm erschrocken.
 ובא"רבה רוס"ה הקריב Barbarossa nahte
 ויעבור בימי ג'נוב"ה und zog durch die Meere von Genua
 בחדש מא"יו ש"ד im Monat Mai 304,
 הוא החדש השלישי: das ist der dritte Monat. (AM 5304/AD 1544-05)
 ויקחו על סא"וונה אוניה גדולה באה מספרד. Sie nahmen vor Savona ein großes Schiff, das aus Spanien kam,
 ויורידו את רב החובל בדם שאולה. und brachten den Kapitän blutig in die Fragewelt hinab.
 כי נפשו מרה עליהם: denn er hatte sich ihnen widersetzt.
 וישלח אליו אנד"ריאה דו"ריאה Andrea Doria,
 שר צבא הקיסר. der Heerführer des Kaisers, schickte ihm
 מזמרת הארץ מנחה: vom Berühmten des Landes eine Gabe.
 ויביאו עבדי אנד"ריאה דו"ריאה את המנחה Die Diener des Andrea Doria brachten die Gabe,
 אשר בידם לפניו die sie in ihrer Hand hatten, vor ihn
 וישתחו לו ארצה: und huldigten ihm erdwärts.
 וישאל להם לשלום. Er entbot ihnen den Friedensgruß
 ויאמר und sagte:
 השלום לאחי אדוניכם הזקן Geht es meinem Bruder, euerem alten Herren gut,
 אשר אמרתם: von dem ihr sagt?
 ויאמרו Sie sagten:
 שלום לעבדך לאדוננו Es geht deinem Diener, unserem Herren gut.
 וישלחנו Er schickt uns,

Jes 10,31

1Kg 2,9

Gn 43,11

Gn 43,27

Gn 43,28

Gunst zu finden in den Augen meines Herren.
 Sie beugten sich und huldigten.
 Er nahm die Gabe aus ihrer Hand
 und wies an
 und sie nahmen des Schiff aus,
 das sie genomment hatten,
 und gaben es dem Manne,
 der die Gabe gebracht hatte.
 Der kehrte froh zu seinem Herren zurück.
 Auch an Andrea Doria schickte Barbarossa
 Parfume und duftenden Zimt als Gabe in jener Zeit.
 Von seinen Leuten kamen welche in die Stadt Genua
 und kauften alles, was ihre Seele begehrte
 und keiner störte.
 Sie lösten viele von den Türken aus,
 die Andrea Doria hatte.
 Auch den **Turgut** holten sie aus dem Gefängnis.
 Er gab Lösegeld für sein Leben
 und ging mit ihnen.
 Sie kehrten zu ihrem Herren zurück.
 Und er ging vor ihnen her nach **Piombino**.
 Dort blieb er einige Tage.
 Sie taten nichts Böses in den Grenzen von Genua,
 weder Kleinem noch Großem,
 denn so hatte es König Franz angewiesen.
 Denn es war Frieden zwischen ihnen.
 Er ging auf seinen Stationen immer weiter ostwärts,
 wie er angewiesen worden war.
 Er kämpfte um **Porto Ercole** und um **Talamone**
 in den Meeren von **Siena**.
 DER NAME gab sie in seine Hand im Monat Juni,
 das ist der vierte Monat.
 Er verbrannte sie mit Feuer.
 Er nahm die Menschen und die Habe.
 Und ließ keine Nachlese.
 Sein Ruf ging in alle Welt.
 Auch die Leute von **Giglio**
 tranken den Becher-Kelch des Grimmes DER NAME,
 Auch sie wurden in die Hand derer gegeben,
 die ihnen nach dem Leben trachteten in jener Zeit.
 Und am Königreich Neapel flutete er vorüber.
 Und **Procida** verbrannten sie mit Feuer
 und gingen ihres Weges.

Jes 51,17.22

1132 Übergabe von Carignano und Waffenruhe

Die Leute des Kaisers,
 die in **Carignano** waren, sahen,
 daß ihre Kraft nicht zum Himmel reicht
 und übergaben es den Fürsten des Königs
 Sie gelobten, nicht die Kämpfe des Kaisers zu führen,
 bis daß
 Kustode/Blatthüter

ששה חדשים sechs Monate voll wären.
 ויצאו מתוכה. Sie verließen es
 ויכרתו להם ברית: und schlossen mit ihnen einen Bund
 וילכו הם וקנינם וכל בהמתם חופשיים. und gingen mit ihrer Habe und all ihrem Vieh frei
 אל עבר קרימ"ונה. hinüber nach Cremona.
 וישבו שם ימים אחדים: Dort blieben sie einige Tage,
 ולא זכרו את בריתם. dachten nicht an den Bund,
 כי דור תהפוכות המה: denn eine verkehrte Generation waren sie
 ומוצא שפתם חללו: und entweiheten, was aus ihren Lippen hervorgegangen war.

Dt 32,20

1133 Einnahme von Brescello

ולחשמן פירא"רה Der Kardinal von Ferrara,
 בעל ברית המלך ein Bundesgenosse des Königs,
 על שפת פ"וא עיר קטנה hatte am Ufer des Po eine kleine Stadt,
 ושמה בריסילו die hieß **Brescello**.
 וילכו אליה יוצאי קא"רינייאן באוניות בלט. Zu ihr gingen die aus Carignano auf Schiffen heimlich
 ביום הראשון לחדש יוניא"ו. am ersten Tage des Monats Juni
 ויקחו מגרשיה. und nahmen ihr Gelände ein.
 ולימים עוד שלשה נבקעה העיר. Nach weiteren drei Tagen wurde die Stadt aufgebrochen
 ויתנוה לשלל und sie ließen sie plündern.
 ולא היה לה מושיע: Sie hatte keinen Retter.

1134 Franzosen nehmen ein genuesisches Schiff

ועבדי המלך הלכו באוניות בימי ספרד Die Diener des Königs gingen auf Schiffen in die Meere Spaniens
 וימצאו שם אוניה גדולה באה לג'ינוב"ה und fanden dort ein großes Schiff nach Genua gehen,
 וסוחריה שרים seine Händler waren Fürsten,
 כנעניה נכבדי ארץ: seine Kaufleute Angesehene des Landes,
 וילחמו אליה כל היום וכל הלילה Sie kämpften mit ihm den ganzen Tag und die ganze Nacht
 וילכדוה. und nahmen es ein
 ויוליכוה אל ארצם: und führten es in ihr Land.
 ולא מתו מאשר באוניה כי אם ארבעה אנשי' Von denen auf dem Schiff starben nur vier Leute
 במלחמה ההיא: in jenem Kampf.
 והנשארים ברזל באה רגלם Und den Übrigen kam Eisen an ihren Fuß,
 ענו בכבל נפשם: sie bedrückten sie mit der Kette.

Jes 23,8b

Ps 105,18

1135 Haireddin Barbarossa verheert Süditalien

אז הלך בא"רבה רוס"ה. Damals ging Barbarossa
 וילחם בליפ"ולי האי הקטנה und kämpfte mit der kleinen Insel **Lipari**
 אשר אצל ציצי"ליאה. bei **Sizilien**.
 ולא היה לה מושיע: Es hatte keinen Retter.
 וישפכו אליה סוללה Sie schütteten gegen es eine Batterie
 וילכדוה. und nahmen es ein.
 ויקחו את הנפש ואת הרכוש: Sie nahmen die Menschen und die Habe.
 ולא השאירו בתוכה משתין בקיר: Er ließ darin keine männliche Person.
 ותעל שועת העיר השמימה: Und der Schrei der Stadt stieg himmelwärts.
 גם בקא"לאבריה ופו"ליאה הגדיל לעשות. Auch in Kalabrien und in Apulien wirkte er mächtig.
 ויקח האם על הבנים Er nahm Mutter und Kinder
 ויוליכם בשבי: und führte sie gefangen fort.
 ויהי מספר השבויים ששה עשר אלף: Die Zahl der Gefangenen war sechzehntausend.

1136 Einnahme von Ligny, Kampf gegen Landrecies

והקיסר נסע צרפתה Der Kaiser brach nach Frankreich auf
 וילחם בליג"ניי und kämpfte in Ligny.
 ויתנו העיר ביד Sie gaben die Stadt in seine Hand.
 ויכרות ליושביה ברית: Er schloß mit ihren Bewohnern einen Bund.
 גם על סאנד"סי הלכו להלחם. Auch gegen Landrecies gingen sie, um zu kämpfen.
 ויפלו רבים חללים ארצה במלחמה ההיא: Viele fielen erschlagen zu Boden in jenem Kampf,
 כי מלא המלך את ידו. Denn der König hatte seine Hand gefüllt
 ויצא לקראתם ביד חזקה. und war ihnen mit starker Hand entgegengezogen.
 ויהי לעיר למושיע: Er wurde der Stadt zum Retter.
 וגם מאנשי הצבא אשר באיטא"ליאה Auch von den Kriegersleuten, die in Italien waren,
 העביר צרפתה. holte er nach Frankreich herüber.
 ויתר אנשיו אשר בפיאמ"ונוטי Und der Rest seiner Leute in Piemont
 נאספו אל ערי המבצר בעת ההיא: sammelte sich in den festen Städten in jener Zeit.
 אז לקחו אנשי הקיסר מהערים הקטנות Damals nahmen die Leute des Kaisers von den kleinen Städten,
 אשר לקחו הצרפתים, die die Franzosen genommen hatten,
 כאשר אותה נפשם. soviel ihre Seele begehrte
 ושלל הערים בזו: und die Beute der Städte plünderten sie.

1137 Heinrich VIII. von England besetzt Boulogne 1544

וגם מלך אינגלא"טירה Auch der englische König
 נלחם בבו"לונייא kämpfte um Boulogne,
 אשר למלך על שפת הים das der König an der Küste hatte,
 וילכדה und nahm es ein
 וישם בתוכה כשבע אלפי איש. und legte etwa siebentausend Mann hinein.
 ויתחזקו שם: Die verschanzten sich dort.

1138 Pietro Strozzi weicht den Kaiserlichen durch Genueser Gebiet aus

ויוסף עוד השטרוצ"יאו Der Strozzi ging wieder
 עבור אל המירא"נדולה hinüber nach Mirandola
 ויאסוף אנשי חיל בעזר האפיפיאור פא"ולו und sammelte Soldaten mit Hilfe des Papstes Paul,
 כי שלום ביניהם: denn zwischen ihnen war Frieden.
 וישם אל ערי מ"לאן פניו Er richtete sein Gesicht auf die Städte Mailands.
 ויצאו אנשי המארקזי לקראתו Die Leute des Markgrafen zogen ihm entgegen.
 ויט מעליהם: Da wich er ihnen aus
 ויביאם אורחות עקלקלות und brachte sie auf gewundene Wege
 דרך הנהר טא"רו. durch den Fluß Taro.
 ותקצר נפש העם בדרך Aber das Volk wurde ungeduldig
 מחוסר כל: aus Mangel an Allem.
 וישלח אל בעלי ג'ינוב"ה לאמר Da schickte er an die Herren von Genua die Nachricht:
 אעברה בארצכם Ich will bitte durch euer Land ziehen
 בדרך המלך. auf der Königs-Straße,
 ביום הרביעי לחדש אגושט"ו am vierten Tage des Monats August,
 הוא החדש הששי: das ist der sechste Monat.
 ויתנום עבור בגבולם Sie ließen sie durch ihr Gebiet ziehen,
 כאשר שאלו. wie sie gebeten hatten,
 וילכו לדרכם: und sie gingen ihres Weges.
 ויזנבו הפרזים את הנחשלים אחריהם. Aber die Freibeuter beraubten die Nachhut hinten,
 וכל אשר להם בזו und plünderten alles, was die hatten.

Nm 21,4

Nm 21,22

Die Sache wurde bekannt. וידע הדבר
 Da wiesen die Ältesten der Stadt an ויצו זקני העיר
 und die Beamten zogen aus ויצאו השוטרים
 und verschafften ihnen wieder ihre Gewänder und ihre Waffen ושיבו שמלותם וכלי מלחמתם.
 und schickten sie nach Hause. וישלחום אל בתם:
 Siebenhundert Spanier, וירדפו אחריהם שבע מאות ספרדי
 die auf Schiffen kamen, verfolgten sie, אשר באו באוניו
 richteten aber nichts aus, ולא עשו מאומה
 und kehrten zurück. וישבו אחור:
 Und **Pietro Strozzi** ging seines Weges ופיט"רו סטרוצ"או הלך לדרכו
 über die Berge דרך ההרים
 wegen der leichten Reiterei, מפני רוכבי הרכש.
 die der Markgrafen ihm in der Ebene entgegengeschickt hatte. אשר שלח המארקיז לקראתו בערבה.
 Denn der sagte: כי אמר
 Sie werden zu uns herabsteigen wegen des Hungers. ירדו אלינו מפני הרעב
 Dann fangen wir sie lebend. ונתפשם חיים:
 Sie kamen unbehelligt in die Städte von **Montferrat**. ויבואו אל ערי מונפ"ראטו בשלום
 Nur die Nachhut blieb hinten nach רק הנחשלים נשארו אחריהם
 wie Heu hinter dem Schnitter כעמיר אחרי הקוצר.
 das keiner einsammelt. ואין מאסף:
 Auch um **Alba** kämpfte er, וילחם בא"לבה
 und schüttete gegen es Batterien. וישפוך אליה סוללות.
 Da wurde die Stadt in seine Hand gegeben ותנתן העיר בידו
 am dreizehnten Tage des Monats August. בשלשה עשר יום לחדש אגושטו.
 Sein Ruf ging in alle Welt. ויהי שומעו בכל הארץ:

Jer 9,21[22]

1139 Beutezüge zur See

Zwölf Schiffe der Ismaeliten ושתים עשרה אוניות הישמעאלים
 kamen in die Meere von Genua in jener Zeit. באו בימי ג'נוב"ה בעת ההיא:
 Sie gingen nach **Santo Stefano** וילכו אל סא"ן אישטיפ"אנו.
 am Ende der mittleren Wache. בסוף האשמורת התיכונה.
 Sie nahmen ihre ganze Beute ויקחו את כל שללה
 und dreißig Personen ושלישים נפש אדם.
 und gingen ihres Weges. וילכו לדרכם.
 Die Leute der Schiffe des Andrea Doria וירדפו אנשי אוניות אנדר"אה דורי"אה
 verfolgten sie, אחריהם
 erreichten sie aber nicht ולא השיגום.
 und kehrten in ihre Häuser zurück. וישבו אל בתם.
 Und die Schiffe, die er nach Korsika geschickt hatte, והאוניות אשר שלח אל קורס"יקה
 um es aus der Hand ihrer Zerstörer zu retten, להצילה מיד שושיה
 nahmen zwei von den Schiffen der Türken, לקחו שתיים מאוניות התוגרמים
 die sich dort befanden. אשר נמצאו שם:
 Das eine sank in die Tiefen, ותרד האחת במצולות
 es sank wie ein Stein, צללה כעופרת.
 vor der Menge der Unbeschnittenen, לרוב הערלים
 die hinaufgestiegen waren. אשר עלו עליה.
 Von den Gefangenen starben etwa zwölf Mann. וימותו מהשבויים כשנים עשר איש.
 Und ihre Brüder kamen unentgeltlich frei. ואחיהם יצאו לחפשי חנם:
 Sie schickten sie in ihr Land. וישלחום אל ארצם.
 Und in dem Netz, das die Türken aufgestellt hatten, וברשת זו טמנו התוגרמים
 verfang sich ihr Fuß. נלכדה רגלם.
 Sie blieben an ihrem Ort. וישבו תחתם:

Ex 15,5

Ps 9,16

1140 Kaiserliche nehmen Landrecies 1544-08-17

Der Kaiser kämpfte wieder um **Landrecies**.
 ותנתן העיר בידו Da wurde die Stadt in seine Hand gegeben
 בשבעה עשר יום לחדש אגוש"ט: am siebzehnten Tage des Monats August,
 הוא החדש הששי: das ist der sechste Monat.
 ואנשי הצבא שולחו חופשים. Und die Kriegsleute wurden frei entlassen
 וילכו לצרפת. und gingen nach Frankreich.
 ויחר למלך מאד: Das ärgerte den König sehr.

1141 Vorfrieden

Es war kein Frieden in **Montferrat**
 ולא היה שלום במונפ"ראטו dem, der aus- und eingeht,
 ליוצא ולבא בעת ההיא. wegen der Streitmacht der Franzosen
 מפני חיל הצרפתים die ihre Schritte jagten, so daß sie nicht gehen konnten.
 אשר צדו צעדם מלכת. So kamen die Städte in Bedrängnis.
 ותבאנה הערים במצור: Da schlossen die Fürsten des Königs
 ויכרתו שרי המלך mit den Fürsten des Kaisers einen Friedensbund
 עם שרי הקיסר ברית שלום für einen ganzen Monat.
 בעד חדש ימים. So hatte des Land Ruhe.
 ותשקוט הארץ: Von DER NAME geschah das.
 ומי' היה Denn wenn dieser Bund nicht gewesen wäre,
 כי לולי הברית הזה wären **Vercelli**, **Trino** **Chieri** und **Casale**
 נתנו ביד המלך in die Hand des Königs gegeben worden
 וירצ"לי. טר"ינו. ק"יר וקא"זאל. aus Mangel an Allem in jenen Tagen.
 מחוסר כל בימים ההם:

Klg 4,18

Ps 118,23

1142 Der Frieden von Crépy 1544-09-18

Die Schiffe des Kaisers gingen gegen **Antibes**.
 ותלכנה אוניות הקיסר על אנט"יבו in der Provence
 אשר בפרוב"ניציאה. und kämpften gegen es,
 וילחמו אליה überwältigten es aber nicht.
 ולא יכלו לה. Von den Leuten auf ihnen fielen
 ויפלו מהאנשים אשר עליהן etwa fünfzig Mann erschlagen zu Boden in jener Zeit.
 כחמשים איש חללים ארצה בעת ההיא: Da schlossen der König und der Kaiser einen Friedensbund
 ויכרתו ברית שלום המלך והקיסר auch in Frankreich.
 גם בצרפת. Andrea Doria hörte das und brachte sie nach Genua zurück
 וישמע אנד"ריאה ד"וריה וישיבם לג'ינוב"ה. und das Land hatte Ruhe.
 ותשקוט הארץ: Und die Bestimmung wurde gegeben
 והדת נתנה בג'ינוב"ה am einundzwanzigsten Tage des Monats Tischre 305.
 ביום אחד ועשרים לחדש תשרי ש"ה Das ganze Volk das Landes freute sich. (AM 5305/AD 1544-10-08)
 וישמח כל עם הארץ. Und sie gaben G'tt Dank.
 ויתנו תודה לאלדים:

Esr 10,11

1143 Vertragsgemäßer Gebietsaustausch

Alle Städte, die eingenommen worden waren
 וישיבו כל הערים אשר נלכדו in **Flandern**, **Piemont** und **Montferrat**, gaben sie zurück,
 בפיאנד"רה פיאמ"ונטי ומונפ"רא. wie es der Papst in Nizza mit ihnen besprochen hatte
 כאשר היו בדבר אתם האפיפיאור בניצ"ה am Tage des Bundes.
 ביום הברית. Was dem Kaiser gehörte, dem Kaiser
 את אשר לקיסר לקיסר. und was dem König gehörte, dem König.
 ואת אשר למלך למלך.
 והמלחמה Kustode/Blatthüter

Und der Kampf ruhte zwischen dem Kaiser und dem König. והמלחמה שקטה בין הקיסר ובין המלך:

1144 Treffen in Brüssel 1544-10-22

Der Herzog von Orléans, **וילך** דוכוס אור"ליאניסי
 das ist der dritte Sohn des Königs, הוא הבן השלישי אשר למלך
 und der Kardinal Lorraine וחשמן לור"ינה
 gingen, dem Kaiser zu huldigen, als er in **Brüssel** war להשתחוות לפני הקיסר בהיותו בברוס"ליס
 am zweiundzwanzigsten Tage des Monats Oktober, בשנים ועשרים יום לחדש אוטובר:
 Randnotiz: 1544 על השוליים: 1544
 das ist der achte Monat. הוא החדש השמיני:
 Auch seine Schwester, die Königin **Eleonore** ging mit ihnen. וגם ליאונ"ורה אחותו המלכה הלכה אתם
 Er ging ihnen entgegen ויצא לקראתם
 und sie huldigten ihm. וישתחו לו.
 Sie gaben einander den Friedensgruß ושאלו איש לרעהו לשלום.
 und kamen in die Stadt. ויבואו העירה:
 Auch seine Schwester huldigte und umarmte ihn. ותשתחו גם אחותו ותחבקו.
 Sie sagte: ותאמר
 Geht es dir gut, mein Bruder? השלום אחי
 Er sagte: ויאמר
 Ja. שלום:
 Der Kaiser empfing sie froh und wohlgenut ויקבלם הקיסר בשמחה ובטוב לבב
 und sprach zu ihrem Herzen. וידבר על לבם.
 Sie aßen und tranken ויאכלו וישתו.
 und freuten sich miteinander ein paar Tage וישמחו יחדיו ימים מספר
 und kehrten auf ihren Weg zurück. וישבו לדרכם:

1145 Fortsetzung des Kampfes zwischen England und Frankreich

Doch der englische König Heinrich **אך** אינ"ריקו מלך אינגלא"טירה
 schloß mit ihnen keinen Bund לא כרת אתם ברית.
 und hielt immer noch Boulogne. ועודנו מחזיק בבו"לונייא.
 Er befestigte es ויחזקה
 und legte eine Besatzung hinein. וישם בתוכה משמר:
 Da ging der zweite Sohn des Königs **וילך** עליה הבן השני אשר למלך
 mit starker Hand zu Wasser und zu Lande gegen es, ביד חזקה בים וביבשה.
 konnten ihm aber in jenem Winter nicht beikommen. ולא יכלו לה בחורף ההוא.
 Denn es ist eine fest Stadt. כי עיר בצורה היא:

1146 Ehe- und Erbverabredungen des Friedens von Crépy

So war Frieden **ויהי** שלום
 zwischen Kaiser Karl und König Franz. בין קאר"לו הקיסר ובין המלך פרא"נציסקו.
 Beide schlossen einen Bund. ויכרתו ברית שניהם:
 Der Inhalt des Bundes: פתשגן הברית
 daß die Tochter Ferdinands, des Bruders des Kaisers, להנתן בת פירד"ינאנדו אח הקיסר
 dem dritten Sohn des Königs gegeben werde אל הבן השלישי אשר למלך.
 und Mailand und ihre Töchter als Brautgeld und Geschenk ואת מי"לאן ואת בנותיה למוהר ומתן.
 ihnen und ihrem Samen nach ihnen. להם ולזרעם אחריהם:
 Nur das jene Städte an den Kaiser zurückfallen sollen, אך כי תשובנה הערים ההם אל הקיסר
 der in jenen Tagen sein wird, אשר יהיה בימים ההם.
 wenn er keine Könige zeugt im Lande, אם לא יוליד מכלים **(צ"ל: מלכים)** בארץ
 so daß einer auf seinem Stuhl sitzt יושב על כסאו

nach ihm als Kronerbe. אחריו יורש עצר:
 Das gefiel dem König. ויטב הדבר בעיני המלך.
 Und auch alle Städte Savoyens, וגם את כל ערי הסא"בויה
 befahl er, אמר
 dem Herzog zurückzugeben, להשיב אל הדוכוס
 wenn sein Sohn diese Frau nimmt. בקחת בנו את האשה הזאת:
 Aber in den Augen seines zweiten Sohnes, ובעיני בנו השני
 der auf seinem Stuhl saß, war das schlecht. היושב על כסאו רע.
 Das Land hatte in jenem Jahre Ruhe. ותשקוט הארץ בשנה ההיא:

1147 Vorgehen gegen Protestanten in Frankreich

Der König mietete Schiffe und Kriegersleute in Genua וישכיר המלך אוניות ואנשי חיל בגיגוב"ה
 im Frühlingsmonat בחדש האביב
 im Jahre fünfundvierzigundfünfhundertundtausend. בשנ' חמשה וארבעי' וחמש מאות ואלף:
 Randnotiz: 1545 על השוליים: 1545
 Und auch von den Kräften, die in Piemont waren וגם מהחיל אשר בפיא"מונטי
 brachte er nach Frankreich העביר צרפתה
 um gegen England zu ziehen. ללכת להלחם באינג"לאטירה.
 Denn er war erbittert gegen sie. כי נפשו מרה עליהם
 Als sie noch in Marseille waren, עודם במארס"ליאה
 sagte er zum König: ויאמר למלך
 Es neigen die Bewohner von Cabrières נטו יושבי ג'אבריא"יראס.
 und Mérimol ומיר"ינדו
 und die offenen Städte in der Provence וערי הפרזי אשר בפרוב"ינצה
 zum lutherischen Glauben. לאמונת לוטרי.
 Es steht dem König nicht an, ולמלך אין שוה
 sie gewähren zu lassen להניהם
 Das verdroß den König. ויחר למלך.
 Er schickte gegen sie Kriegersleute. וישלח עליהם מאנשי החיל.
 Die Leute von Cabrières befestigten sich. ויתחזקו אנשי ג'אבריא"ראס.
 so geriet die Stadt in Belagerung. ותבא העיר במצור:
 Sie schlugen ihre Mauern bis zum Einsturz ויכו חומותיה עד רדת.
 und im Drang der Zeiten ובצוק העתים
 wurde die Stadt aufgebrochen. ותבקע העיר.
 Die Soldaten kamen in die Stadt mit erhobener Hand. ויבואו אנשי החיל העירה ביד רמה:
 Ihre Bewohner schlugen sie mit Schwertes Schneide, ואת יושביה הכו לפי חרב
 sowohl Jüngling als auch Jungfrau, Säugling und Greis. גם בחור גם בתולה יונק עם איש שיבה:
 Am Tage des Zornes des DER NAME gab es nicht ולא היה ביום אף יי' שריד ופליט.
 einen Überlebenden oder Entronnenen. ותעל צעקת העיר השמימה:
 und etwa zweihundert Personen verbargen sich in einer Höhle. וכמאתים נפש אדם נחבאו במערה.
 Da zündeten sie Feuer an ihrer Öffnung an ויציתו אש על פיה.
 und sie starben dort alle. וימותו כולם שמה
 Kein einziger blieb übrig. לא נשאר גם אחד:
 Und die Häupter des Volkes des Landes nahmen sie mit sich ואת ראשי עם הארץ הוליכו אתם
 und verbitterten ihr Leben וימררו את חייהם
 und verbrannten sie lebend. וישרפום חיים
 Ihr Auge hatte kein Mitleid mit ihnen. לא חמל עינם עליהם:
 Sie sagten: ויאמרו
 Das ist ja der Tag, auf den wir hofften! אך זה היום שקוינוהו.
 Unsere Seele kehrt zu G'tt zurück נפשנו תשוב אל האלדים.
 und unser Klumpen zur Erde. וגושנו אל העפר:
 Und auch וגם
 Kustode/Blatthüter בנשארים

בנשארם gegen die Übrigen,
 אשר לא נמצאו שם die sich nicht dort befanden,
 היתה יד יי' להומום. war die Hand des DER NAME gegen sie, sie zu verwirren. Dt 2,15
 ויפלו ביד מבקשי נפשם. Sie fielen durch die Hand derer, die ihnen nach dem Leben trachteten.
 ולא נמלטו מהם כי אם מתי מספר: Ihnen entrann nur eine kleine Anzahl.
 ויושבי מיר"ינדו ברחו למו. Und die Bewohner von Mérimol flohen um ihr Leben
 עד עבור הזעם. bis der Zorn verüber wäre.
 מאנו להלחם. Sie lehnten es ab, zu kämpfen.
 ותהי להם נפשם לשלל: Sie hatten ihr Leben zur Beute.
 וגם מאנשי הצבא נפלו רבים בחרב Und auch von den Kriegsleuten fielen viele durch das Schwert
 במלחמה ההיא in jenem Kampf.
 ויקחו הנשארם את שלל העיר Die Übrigen nahmen die Beute der Stadt
 ואת כל רכושה. und ihren ganzen Besitz
 וילכו לדרכם: und gingen ihres Weges.

1148 Verlegung der französischen Flotte

ותלכנה אוניות המלך Die Schiffe des Königs
 אשר במא"רסיליאה die in Marseille waren, gingen
 למסעיהן nach ihren Stationen
 עד בואנ' בימי בירטאניה bis sie in die britischen Gewässer kamen
 בחדש מ"איו ש"ה im Monat Mai,
 הוא החדש השלישי: das ist der dritte Monat.
 ולא עצרו כח לפני אוניות האינג"ליסי. Sie fanden nicht die Kraft vor den Schiffen der Engländer,
 כי אין לאוניות הקלות המשוטטות כח denn die leichten Galeeren hatten nicht die Kraft,
 לעמוד בימים הזדונים ההם: zu bestehen in jenen überschäumenden Meeren.
 ויקחו מהן אנשי אוניות אינגלאט"ירה Die englischen Schiffsleute nahmen von ihnen,
 כאשר אותה נפשם בעת ההיא: wie ihre Seele verlangte in jener Zeit.
 ובול"ונייא סוגרת ומסוגרת Boulogne war verriegelt und verrammelt.
 מפני הצרפתים vor den Franzosen
 אין יוצא ואין בא: keiner kam heraus oder hinein. Jos 6,1

1149 Adragut plündert an den Küsten

ויבא אדא"רגוט בעשרה משוטטות. Turgut kam mit zehn Galeeren
 לימי איטא"ליאה in die Meere Italiens
 בשנה ההיא: in jenem Jahr.
 וילכו לקורס"יקה Sie gingen nach Korsika
 ויעלו אל היבשה בקא"פו קורס"ו und gingen an Land in Capo Corso
 בחדש תמוז im Monat Tamus,
 הוא החדש הרביעי: das ist der vierte Monat.
 ויקחו את השבי Sie nahmen die Gefangenen
 ואת המלקוח. und die Habe
 ואת הבתים שרפו באש. und die Häuser verbrannten sie mit Feuer.
 וילכו לדרכם Sie gingen ihres Weges.
 ובימי ג'ינוב"ה אנה האלדים לידם Und in den Meeren von Genua führte G'tt in ihre Hand
 אוניה באה מארץ המזרח. ein Schiff, das aus dem Orient kam
 ושתי אוניות אחרות und zwei andere Schiffe.
 וילכדום Sie nahmen sie ein
 וישלחום אל ארצם: und schickten sie in ihre Land.
 וימצאו עוד אוניה. Sie fanden noch ein Schiff
 ושרפוה בלב ימים und verbrannten es mitten auf den Meeren

bei ihrem Kampf. בהלחמם:
 Ihr Rauch stieg himmelwärts. ותעל עשנה השמימה.
 Sein Ruf ging in alle Welt. ויהי שומעו בכל הארץ:
 Turgut nahte ואדרא"גוט הקריב.
 Sie kamen im Dunkel der Nacht des vierten Tages über Monterosso ויבואו באישון ליל יום רביעי על מונט"י רוסו.
 und umringen die Stadt, bevor von ihnen etwas zu hören war ויסובו העיר בטרם נשמע קולם.
 am achten des Monats Juli, בשמנה לחדש יו"ליאו
 das ist der fünfte Monat. הוא החדש החמישי:
 Als die Leute der Stadt hörten, כשמוע אנשי העיר
 stärkte einer die Hand seines Gefährten, ויחזיקו איש יד רעהו.
 die Hälfte hielt Speere חציים החזיקו ברמחים.
 und die Hälfte brachten die Frauen und die Kinder weg. וחציים הבריו את הנשים ואת הטף.
 Sie hatten ihr Leben zur Beute. ותהי נפשם לשלל:
 In ihrem Verderben blieben ולא נשארו בשחיתותם
 nur Nachzügler, die zögerten, zu fliehen. כי אם הנחשלים אשר התמהמהו לברוח:
 Sie nahmen sie. ויקחום
 Und nach der Beute streckten sie ihre Hand. ובביזה שלחו את ידם
 Sie ließen keine Nachlese. ולא השאירו עוללות:
 Sie legten Feuer an die Ränder der Stadt ויציתו אש בקצה העיר
 und gingen ihres Weges. וילכו לדרכם:
 Auch mit der kleinen Stadt Corniglia taten sie גם בקורנ"גיה העיר הקטנה עשו
 wie sie mit Monterosso getan hatten. כאשר עשו במונט"י רוסו
 Sie nahmen dort Gewänder und Geräte und neun Menschenleben. ויקחו גם שמה בגדים וכלים ונפש אדם תשעה:
 Damals erschrakten die Leute von Genua אז נבהלו אנשי ג'נוב"ה.
 und sagten zueinander: ויאמרו איש אל אחיו.
 Aber wir sind schuldig, אבל אשמים אנחנו
 indem wir diesen Bedränger aus unserer Hand gelassen haben. בשלחנו את הצר הצורר הזה מידנו:
 Gerecht ist DER NAME! צדיק הוא יי':
 Turgut ging auf seinen Stationen וילך אדא"רגוט למסעיו
 Über Katalonien schwemmte er vorüber ובקאט"אלוניה שטף ועבר:
 und zwei offene Städte ließ er plündern. ושתי ערי הפרזי נתן לשלל.
 Er ging seines Weges nach Algier. וילך לדרכו א"לג'יר:
 Die Schiffe des Antonio Doria verfolgten ihn. וירדפו אחריו אוניות אנט"וניאו דו"ריאה:
 Als sie zurückkehrten, ובשובם
 trafen sie in Korsika ויפגעו בקורס"יקה
 zwei kleine Galeeren der Ismaeliten שתי' משוטטות קטנות מישמעאלים
 und nahmen sie ein וילכדום.
 und legten Eisen an ihren Fuß. ושימו ברזל רגלם:
 Sie nahmen noch ein anderes Schiff in den Meeren von Piombino ויקחו עוד אוניה אחרת בימי פיאונב"ינו
 und führten sie nach Neapel, ויליכוהו אל נאפ"ולי
 denn dort war sein Haus. כי שם ביתו:

Jos 8,20

Est 9,10

Klg 1,18

1150 Maria Manuela von Portugal/Spanien stirbt 1545

Die Königin von Spanien, ותמות מלכת ספרד
 die Frau Philipps, Sohn des Kaisers starb, אשת פ"ליפו בן הקיסר
 nachdem sie einen Sohn geboren hatte, אחרי לדתה בן זכר
 im Monat Juli. בחדש יו"ליאו:

Randnotiz: 1545 על השוליים: 1545

Kustode/Blatthüter ויתאבלו

Sie trauerten um sie viele Tage. ויתאבלו עליה ימים רבים:

1151 Brand im jüdischen Saloniki 1545

Und im Monat Siwan **ובחדש סיון**
im Jahre 305, war Israel verstreut, (AM 5305/AD 1545-03) בשנת ש"ה פזורה ישראל.
dachte DER NAME, die Exilsgemeinde Jerusalems חשב יי' להשחית גלות ירושלם
in **Saloniki** zu verderben, אשר בסא"לוניקי.
DER NAME schlug gegen das Volk mit einer sehr harten Plage. **ויד יי' בעם מגפה גדולה מאד:** Nm 11,33
Sie gingen bewegt und streifend von Stadt zu Stadt **וילכו נעים ונדים מעיר אל עיר.** Gn 4,12
aus Angst vor dem DER NAME und vor der Pracht Seines Stolzes.
wenn Er sich erhebt, das Land zu erschrecken. **מפני פחד יי' ומהדר גאונו** Jes 2,19,21
Auch dort gab Er ihnen keine Ruhe. **בקומו לערוץ הארץ:**
Der Entronnene kam **וגם שמה לא הונח להם:**
und sagte: **ויבא הפליט** Gn 14,13
Feuer G'ttes schlug in Saloniki ein **אש אלדים נשקע בסאלוניקי.**
und verzehrte seine Grundlagen. **ותאכל יסודותיה:** Iob 1,16
Denn Feuer ging **כי אש יצאה**
von Hause des **Parfumeurs Abraham, dem Katalanen,** aus מבית אברהם קא"טאלאן הבשם
in der Nacht des Montags, **בליל היום השני.**
des vierten Tages im Monat Av, **ביום הרביעי לחדש אב**
das ist der fünfte Monat. (AM 5305/AD 1545-07-13) **הוא החדש החמישי:**
Es verzehrte etwa acht Häuser fast in einem Moment **ותאכל כשמנת בתים כמעט רגע.**
und etwa zweihundert Menschenleben. **וכמאתים נפש אדם.**
Und der Schrei der Stadt stieg himmelwärts. **ותעל צעקת העיר השמימה:**
Weh den Augen, **אוי לעינים**
die sahen achtzehn Häuser unseres Gebetes und unserer Pracht **אשר ראו שמנה עשר בתי תפלתנו ותפארתנו.**
und Bücher unserer Lehre **וספרי תורתנו**
und Gläubige unserer Religion **ומאמיני דתנו.**
zum Brand, ein Fraß des Feuer. **לשריפה מאכולת אש.**
Ihre Kraft reichte nicht zum Himmel, zu retten. **ולא היה לאל ידם להושיע:**
Sie wurden auf den Boden der Gassen gelegt, **שוכבו לארץ חוצות**
Jüngling und Greis *verschmachten auf den Gassen,* **נער וזקן נשמו בחוצות.**
auf Purpur gebetteten, umarmen Abfall, **האמונים עלי תולע חבקו אשפתות** Klq 4,5
nackt, **ערומים**
und schämten sich nicht. **ולא יתבששו** Gn 2,25
am Tage des Zornes des DER NAME. **ביום אף יי':** Klq 2,22
Als gehört wurde in den offenen Städten **ויהי בהשמע בערי הפרזי**
das Wort des Königs, des DER NAME, **דבר המלך יי'**
hatten die Juden Zittern und große Trauer. **רתת ואבל גדול ליהודים** Est 4,3a
Sack und Asche zogen sie der Menge über. **שק ואפר יוצע לרבים:** Est 4,3b
Beben erfaßt sie dort und Entsetzen **רעדה אחזתם ופלצות** Ps 48,7
an jenem bitteren Tage, **ביום המר ההוא.**
Wanken der Knie **ופיק ברכים.**
und Beben der Hüften, **וחלחלה בכל מותנים**
und in ihren Gesichtern sammelt sich Röte. **ופניהם קבצו פרוד.** Nah 2,11
Gesegnet ist der wahre Richter! **ברוך דיין האמת:** liturgische Respons
Die Israeliten beweinen den Brand, **ויבכו בני ישראל את השריפה**
den DER NAME angerichtet hatte. **אשר שרף יי':** Lv 10,6
Auch danach war eine große Plage im Volk, **וגם אחרי כן היתה מגפה רבה בעם.**
bis daß die Begrabenden erschöpft waren **עד כי נלאו הקוברים**

und die Trauerredner und Klagesängerinnen verschwanden,
 und fanden nicht die Kraft in jener Zeit
 Und Israel verelendete sehr.
 Die Türken steckten den **Parfumeur**, der den Brand verursacht hatte,
 ins Gefängnis.
 Dort erkrankte er
 und beschloß seinen Tag.

Ri 6,6a

1152 Algier und Tlemcen

Der Vertreter in **Algier**
 kämpfte zum zweiten Male mit Muhammad, dem König von Tlemcen,
 Muhammad, legte sich zu seinen Vätern.
 Auch der Vertreter ging den Weg alles Irdischen.
 Und der Kampf ruhte.
Kaïd Isa kehrte
 nach dem Tode des Muhammad in die Stadt zurück.
 Sie machten **Mansur**, den Onkel des Königs, zum König.
 Er setzte sich auf dem Königsthron.
Kaïd Mansur in **Oran** hörte,
 daß der König gestorben war.
 Er sammelte Soldaten
 und ging mit **Hamad**, dem Sohn seiner Schwester, gegen **Tlemcen**
 und nahm es ein.
 Sie schlachteten den **Kaïd Isa** und seinen Sohn
 und den gesamten königlichen Samen.

1153 Haireddin Barbarossa schickt Unterstützung nach Algier

Barbarossa schickte
 nach dem Todes seines Vertreters seinen Sohn nach Algier
 mit zwölf Galeeren
 und zweitausend Türken.
 Und die Nachricht wurde in Italien gehört.
 Andrea Doria teilte seine Schiffe,
 in drei Gruppen.
 Er schickte sie hierhin und dorthin.
 Jeder wandte sich nach seinem Wege,
 zu sehen,
 ob sie mit ihm kämpfen könnten,
 fanden ihn aber nicht.
 Da gingen spanische Schiffe zur Insel **Tabarka**
 von der die Seefahrer Hölzer und Ebenholz holen.
 Von dort brachen sie auf wegen des Seebebens und seines Tobens
 am zweiten Tage des Monats Juli,
 das ist der fünfte Monat. (AM 5305/AD 1545-07-02)
 Am Folgetage
 kam auch er an **Tabarka** vorüber.
 Er ging auf seinen Stationen zur Königsstadt Algier,
 und keiner strauchelte in seinen Lagern.
 Kustode/Blatthüter

Jes 56,11

1154 Kämpfe zwischen Tlemcen und Algier

ויהי כשבתו על כסא מלכותו. Als er auf seinem Königsthron saß,
 ויאסוף אנשי חיל. sammelte er Soldaten
 וילך על טרימ"סין und ging gegen Tlemcen
 וילכדנה: und nahm es ein.
 וינוסו קא"יד מאנצ"ור וחמ"ד המלך בן אחותו. Der Kaïd Mansur und König Hamad, der Sohn seiner Schwester,
 ובני הנגיד und die Söhne des Fürsten
 והיהודי אשר היו אתם und die Juden, die bei ihnen waren, flohen,
 להציל נפשותם ממות: um ihr Leben vor dem Tode zu retten.
 ויעברו דרך דיב"דו. Sie zogen durch Debdou.
 ויתפשם מו"לי עמ"ר Da fing sie Muley Amar
 ויתנס בבית הסוהר: und steckte sie ins Gefängnis.
 וישבו שם ימים רבים. Dort saßen sie viele Tage.
 וידרו לתת בכסף פדיון נפשם מאה אלף: Dann gelobten sie, für ihr Leben hunderttausend Lösegeld zu geben.
 וישלחו את מאנצור לקחת הכסף Sie schickten den Mansur, das Geld zu holen,
 וחמשה עשר איש עמו: und mit ihm fünfzehn Mann.
 ויצאו אליהם הערביים Da zogen die Araber zu ihnen
 ויתפשו חיים. und fingen sie lebend.
 ויאמרו להרוג את האנשים אשר הלכו אתו. Sie wollten die Leute töten, die mit ihm gingen.
 ולא אבה מאנצ"ור השחיתם בעת ההיא: Aber Mansur wollte sie zu jener Zeit nicht verderben.
 וכתוב מאנצ"ור אל עמ"ר מרורות על הנבלה Mansur schrieb an Amar bitter wegen der Ungehörigkeit,
 אשר עשה אתם: die er an ihnen tat.
 וילך מאנצ"ור לאו"ראן Mansur ging nach Oran.
 ויתקבצו אליו הערביים Die Araber sammelten sich bei ihm.
 וילך אל טרימ"סין Er ging nach Tlemcen
 וילכדנה und nahm es ein
 ואת התוגרמים הכה לפי חרב: und schlug die Türken mit Schwertes Schneide.

1155 Kampf um Oran

וישוב עוד מלך אלג'יר. Der König von Algier
 וילחם בטרימ"סין kämpfte wieder um Tlemcen
 וילכדנה: und nahm es ein.
 וילחם גם באור"אן Er kämpfte auch um Oran,
 אשר לספרדים ימים רבים. das die Spanier viele Tage innehatten.
 ותבא העיר במצור: Die Stadt kam in Bedrängnis.
 ויצורו עליה ימים רבים Sie bedrängten sie viele Tage,
 ולא יכלו לה. überwältigten sie aber nicht
 וישבו אל ארצם: und kehrten in ihr Land zurück.

1156 Engländer halten Boulogne-sur-Mer

בימים ההם הצרפתים צרים על בו"לונייא. In jenen Tage bedrängten die Franzosen Boulogne.
 ויצאו צבאות אינגל"אטירה מקא"ליס. Die Heere Englands zogen aus Calais
 ביום הרביעי לחדש סטימ"ר. am vierten Tage des Monats September,
 הוא החדש השביעי: das ist der siebente Monat.
 וישלחו אל בו"לונייא לאמר Sie schickten nach Boulogne die Worte:
 צאו גם אתם. Zieht auch ihr aus
 ונלחמה בצרפתים פנים ואחור: und wir bekämpfen die Franzosen vorn und hinten.
 ויעשו כן So taten sie.
 ותהי המלחמה Der Kampf wurde

hart gegen die Franzosen in jener Zeit.
Damals hallten die Pferdehufe,
 vom Galoppieren der Ritter Frankreichs.
 Die Engländer wurden von ihnen geschlagen.
 Viele fielen zu Boden in jener Zeit.
 Sie verfolgten sie
 und zerschlugen sie bis **Calais**.
 Auch die aus Boulogne kamen,
 schlugen sie mit Schwertes Schneide.
 Die Übrigen flohen in die Stadt.
 Sie verfolgten sie bis zu den Mauern.
 Viele fielen zu Boden an jenem Tage.
 Da kam Boulogne in Bedrängnis.
 Die Franzosen bauten gegen es einen Damm.
 Sie machten ihn sehr fest.
 Sie setzten dorthin etwa dreitausend Mann.
 Die wurden zu Stacheln in ihren Seiten
 bis zum Einsturz ihrer Mauern.

Ri 5,22

Nm 33,55

1157 Tod Karls von Valois-Angoulême 1545-09-09

Am neunten des Monats September 306 (AM 5306/AD 1545-09-09)
 erkrankte der dritte Sohn des Königs
 und legte sich zu seinen Vätern.
 Sein Vater beweinte ihn.
 Er betrauerte seinen Sohn viele Tage.
 So blieb Mailand dem Kaiser
 bis zu diesem Tage.
 Damals schickte der König Soldaten
 zu den Städten des Piemont.
 Die verschanzten sich dort.

1158 Vergeblicher Kampf der Päpstlichen gegen die Lutherischen

Der Kampf wurde heftig in Deutschland
 gegen die Anhänger **Luthers** in jener Zeit.
 Der Papst schickte Geld,
 den Kriegsleuten zu geben,
 und wußte nicht,
 daß sie vom Himmel kämpften
 und DER NAME über ihn lachte.
 Sie führten dort Krieg
 und die Lutherischen erstarkten
 Sie retteten ihr Land.
 Das Land hatte Ruhe.

Ri 5,20

1159 Pietro Louis II. Farnese wird Herzog von Parma und Piacenza 1545

Damals löste der Kaiser **Piacenza**
 und Parma von den Geistlichen aus
 und gab es dem **Pietro Louis**,
 Kustode/Blatthüter

dem Sohn des Papstes. בן האפיפיאור.
 Er machte ihn zum Herzog über sie. ושימהו לדוכוס עליהם:
 Er kam hinein. ויבא אל קרבנה.
 und erneuerte Gesetze und Rechte. ויחדש חוקים ומשפטים.
 Das Herz des Volkes schmolz dahin. Es wurde zu Wasser, ומס לב העם ויהי למים.
 denn er erschwerte sein Joch auf ihnen. כי הכביד עולו עליהם:
 Der Mann **Pietro Louis** war ein sehr großer Weiser. והאיש פיר'ו לו"איס חכם גדול מאד.
 Und sein Ruf erging in alles Land. ויהי שומעו בכל הארץ:
 Er begann die Mauern der Städte zu bauen und die Festungen ויחל לבנות את חומות הערי' ואת המצודות
 und befestigte sie. ויחזקם
 Er wurde sehr übermütig. ויגבה לבו מאד:

Jos 7,5b

1160 Andrea Dorias Plünderungsfahrten

Andrea Doria kehrte zurück im Monat November **וישוב** אדרא"גוט מא"לג'יר בחדש נובימ"רי
 mit zehn Galeeren. ועשר משוטטות עמו:
 Er ging nach Korsika. וילך לקורס"יקה.
 Und ihr Ruf erging in alles Land, denn er tat Großes. ויהי שומעו בכל הארץ. כי הגדיל לעשות:
 Er nahm von den offenen Städten, die dem Meer nahe waren ויקח מערי הפריזי הקרובות אל הים.
 Gefangene und Habe, את השבי ואת המלקוח.
 soviel seine Seele begehrte. כאשר אותה נפשו.
 Und keiner rettete aus seiner Hand. ולא היה מידו מציל:
 Und auch zu denen, die fern sorglos lagen, וגם אל הרחוקות היושבות לבטח.
 gingen die Türken הלכו התוגרמים
 und nahmen Alles, was sie fangen ויקחו כל אשר מצאו
 und kehrten zu den Schiffen zurück וישבו אל האוניות
 und gingen ihres Weges. וילכו לדרכם:

1161 Schießpulver-Explosion in der Festung von Neapel

Feuer ging aus in **Castelnuovo**, **ותצא** אש בקאס"טיל נוב"ו
 der Festung in **Neapel**, המצודה אשר בנא"פולי
 es fraß das Schießpulver ותאכל את עפר השרפה
 und ihre Mauern explodierten ויתגעשו חומותיה
 und stürzten zu Boden. ותפולנה ארצה.
 Der Brandverursacher war nicht bekannt. לא נודע המבעיר:
 Etwa fünfzig Menschenseelen starben bei jenem Schlag וימותו כחמשים נפש אדם במגפה ההיא
 außer den Verwundeten. מלבד המוכים.
 Die ganze Stadt erregte sich. ותהום כל העיר
 Sie sagten: ויאמרו
 Der Finger Gottes ist das. אצבע אלדים היא:

Rut 1,19

Ex 8,15

1162 Tod des kaiserlichen Feldherrn Alfonso III. d'Avalos, de l'Vasto, Nachfolger Ferrante Gonzaga 1546

Der **Markgraf de l'Vasto** legte sich zu seinen Vätern **וישכב** המא"רקזי דיל ואס"טו עם אבותיו
 am zweiten Tage des zweiten Monats ביום השני לחדש השני.
 im Jahre sechshundvierzigundfünfhunderttausend. בשנת ששה וארבעים וחמש מאות ואלף:
 Randnotiz: 1546 על השוליים: 1546
 Der Kaiser schickte וישלח הקיסר
 den **Don Ferrante Gonzaga** nach Mailand statt seiner. את דון פירא"נטי גונזא"גה למילא"ן תחתיו.
 Die Fürsten der Stadt empfingen ihn froh. ויקבלוהו שרי העיר בשמחה.
 Er wurde ihnen zum Hirten. ויהי להם לרועה:
 Das ganze Volk des Landes freute sich וישמח כל עם

am Untergang des Markgrafen,
denn er hatte sein Joch auf ihnen schwer gemacht.

1163 Vertrag von Ardres 1546-06-07

In jenen Tagen schloß der französische König Franz Frieden
mit dem englischen König Heinrich,
beide schlossen einen Bund.
Und die Bestimmung wurde in Paris erlassen
am dreizehnten Tage des Monats Juni,
das ist der vierte Monat. (AM 5306/AD 1546-06-13)
Dem Heinrich, Sohn des Königs Franz wurde eine Tochter geboren.
Der englische König wurde ihr um Vater.
Er schickte seinen Vertreter nach Frankreich statt seiner.
Sie ehrten ihn sehr.
sie freuten sich miteinander in jener Zeit.
Und Boulogne war noch in der Hand des englischen Königs,
bis der französische König erfüllte,
was er gelobt hatte zu tun am Tage des Bundes.

1164 Haireddin Barbarossas Tod 1546-07-04 und Nachfolger Ali

Barbarossa wurde alt, kam in die Tage.
Er bestellte sein Haus,
denn er neigte zum Sterben.
Er entließ viele von den Sklaven, die er hatte, in die Freiheit.
Die kehrten in ihr Land zurück.
In die Schätze des Türke Suleiman
brachte er Silber und Gold in Menge,
das er in den Ländern der Unbeschnittenen genommen hatte.
Er legte sich zu seinen Vätern.
Sein Sohn regierte statt seiner in Algier
und in allen seinen Tochterstädten.
Sein Königtum war sehr gefestigt.

1165 Beutezug Alis

Ali ging aus Algier
Beute zu machen in Spanien.
Fünf seiner Schiffe scheiterten
an den Felsen
in der Insel nahe an Ibiza
Nur Ali blieb zurück
und zwei Galeeren.
Der Rest seiner Sklaven wurde frei in jener Zeit.
Sie kehrten in ihr Land zurück.
Als er nach Algier zurückkehrte,
traf er ein großes
mit Getreide beladenes Schiff
und nahm es ein.
Er brachte es in sein Land.
Kustode/Blatthüter

1166 Schmalkaldischer Bund als Verschwörung gegen den Kaiser

Die Fürsten Deutschlands sprachen täglich zum Kaiser
 wegen des Ratschlags,
 den er gelobt hatte abzuhalten **über ihren Glauben**.
 Und er hörte nicht auf sie.
 Er sagte zu ihnen: Verschwörung,
 der Kaiser mit dem Papst: Verschwörung!
 Und auch die Leute, die zu dem Rat von euch gehören,
 bringen sie blutig in die Fragewelt hinab.
 Da wurden sie sehr zornig
 und ihre Wut brannte in ihnen.
 und sagten:
 Wir wollen einen an die Spitze setzen
 und umkehren hinter ihm weg.
 Denn die Kaiserkrone gebührt nicht einem Manne wie ihm.
 Sie schlossen miteinander einen Bund.

1Kg 2,9

Nm 14,4

1167 Die Mitglieder des Schmalkaldischen Bundes

Bei den Verschwörern waren
 die Herren von Straßburg
 und die Herren von Augsburg
 und die Herren von Ulm
 und die Herren von Münster
 und der Kardinal von Köln
 und der König von **Dacien**
 und der Herzog von Sachsen von Sachsen
 und der Herzog von Württemberg.
 Sie setzten den Landgrafen (**Philipp von Hessen**)
 und den Herzog von Sachsen von Sachsen über sich
 zu Heeres-Häuptern.
 Sie sammelten eine Streitmacht und Reiter,
 mit dem Kaiser zu kämpfen.
 Sie zogen ihm mit starker Hand entgegen.
 Der Kaiser war sehr erschüttert.
 Er schickte nach Italien um Hilfe
 und der Kampf wurde heftig in Deutschland in jener Zeit.

1168 Tod des päpstlichen Heerführers

Papst Paul füllte seine Hand an jenem Tage.
 Er schickte Pferd und Wagen und Fußvolk,
 denn er fürchtete um sein Leben.
 Und der Conti **Alessandro Vitello**,
 war Heerführer des Papstes in jener Zeit.
 Und auch der Herzog von Florenz füllte seine Hand
 an jenem Tage.
 Sie beeilten sich, die Berge zu überqueren.
 Der Heerführer **Alessandro** überhob sich sehr.
 Seine Leute erhoben sich und töteten ihn.
 Er fiel geschlagen wie einer der losen Leute.
 Die Kriegs-

leute gingen nach ihren Stationen הצבא למסעיהם.
 bis sie zu dem Ort kamen, עד בואם אל המקום
 wo seine erhabene Majestät, der Kaiser, lagerte. אשר הקיסר יר"ה חונה שם (= ירום הודו)
 Das Volk wurde unterwegs ungeduldig. ותקצר נפש העם בדרך.
 Denn er hatte kein Geld ausgezahlt. כי כסף אין נתן.
Helft und kommt, ועושו ובואו
 sagten sie zu ihnen אומרים להם
 und sie schrien nach Brot. ויצעקו לחם:

Nm 21,4

Joe 4,11

1169 Plünderzüge des Turgut

Turgut kam mit seinen Schiffen **ויבא** אדר"אגוט עם אוניותיו
 in die Meere Genuas בימי ג'גוב"ה.
 im Dunkel der Nacht über den Sonnenuntergang באישון הלילה דרך מבוא השמש.
 am sechszundzwanzigsten Tage des Monats Av, בששה ועשרים יום לחדש אב.
 das ist der fünfte Monat. (AM 5306/AD 1546-07-25) הוא החדש החמישי:
 Er ging nach Oneglia, וילך אל הלינגוא"לייא:
 das ist eine kleine Stadt והיא עיר קטנה
 von den offenen Städten מערי הפרזי
 die sicher wohnen. היושבים לבטח:
 Sie fielen plötzlich über sie her ויפלו עליהם פתאום
 und nahmen von ihr וישב ממנה
 zweihundertunddreißig Personen gefangen (230) מאתים ושלישים נפש אדם.
 und machten große Beute. ויבזו ביזון רבה:
 In **Santo Stefano** nahm er vierzehn Personen ובס"אן שטיפ"אנו לקח ארבעה עשר נפש:
 und **San Lorenzo** spannte er die Linie. וס"אן לור"נצו נטה קו.
 Auch dort nahm er etwa dreißigundzwei Personen gefangen (32) וישב גם שם כשלשי' ושתים נפשות.
 und ging seines Wegs. וילך לו לדרכו:
 Und am achtundzwanzigsten Tage des Monats (AM 5306/AD 1546-07-27) ובשמונה ועשרים יום לחדש
 nahm er ein großes Schiff, לקח אוניה גדולה
 das aus Spanien kam באה מספרד.
 und schickte es in sein Land. וישלחנה אל ארצו:
 Nach weiteren Tagen והי לימים עוד מזער
 nahm er ein großes Schiff ויקח אוניה גדולה
 voller Gewänder und Geräte. מלאה בגדים וכלים.
 Er setzte etwa zwanzig Türken darauf וישם עליה כעשרים תוגרמים
 und vierzehn von der Auswahl der Frauen, (14) וארבעה עשר ממבחר הנשים
 die er genommen hatte. אשר לקח.
 Er schickte sie auf den Weg in sein Land. וישלחנה דרך ארצו:
 Das trafen Händler von **Alassio**, ויפגעו בה סוחרי ארא"סי
 der Stadt, die nahe bei dem geplünderten Laiguelia ist העיר הקרובה אל הלינגוא"לייא השדודה
 und nahmen es ein. וילכדוה.
 Sie brachten es zu ihrem Haus. ויביאוה אל ביתם:
 An jenem Tage gingen jene Frauen umsonst in die Freiheit. ותצאנה הנשים ההמה לחפשי חנם ביום ההוא.
DER NAME läßt verarmen und bereichert יי' מוריש ומעשיר:
 Turgut ging von dort וילך משם אדרא"גוט
 und zog durch die Meere von Salerno ויעבור בימי סאליר"נו
 im Monat Elul, בחדש אלול
 das ist der sechste Monat. הוא החדש הששי:
 Er nahm aus den offenen Städten וישב מערי הפרזות
 etwa sechshundert Personen gefangen. (600) כשש מאות נפש אדם.
 Sie gewannen einen großen Raub ויבזו בזה רבה.
 und gingen ihres Weges. וילכו לדרכם:
 Kustode/Blatthüter והי

1Sm 2,7

1170 Der Schmalkaldische Krieg: Donaufeldzug 1546

ויהי בשבעה ועשרים יום לחדש אגוסטו Am siebenundzwanzigsten Tage des Monats August
 בכסא ליום חגנו am Dunkelmond, zum Tag unseres Festes Ps 81,4
 בשנת שלש מאות ושבעה: im Jahre dreihundertundsieben. (AM 5307/AD 1547-08-27)
 ולאנגר"ביאו שר צבא אשכנז. Und der Landgraf, der Fürst des deutschen Heeres,
 ודוכוס שאגש"ונייא und der Herzog von Sachsen
 הקריבו מחניהם אל המקום näherten ihre Lager dem Ort,
 אשר הקיסר חונה שם: da der Kaiser lagert.
 וישבו שם על אפו ועל חמתו ימים מספר. Sie blieben dort gegen seinen Willen und zu seinem Ärger einige Tage
 וידו אבן בו לאין מספר und schossen Steine gegen ihn ohne Zahl
 עם האילים המנחים. mit den Kanonen.
 ולא קם הקיסר ולא זע מפניהם Aber der Kaiser stand nicht auf und rührte sich nicht vor ihnen
 ויתחזק וישב על משמרתו. sondern verschanzte sich und saß auf seinem Posten.
 וימלא גם הוא את ידו Dann füllte auch er seine Hand.
 ויפלו רבים ארצה בעת ההיא: Da fielen viele zu Boden in jener Zeit.
 ולא אבה הקיסר להלחם עמהם Aber der Kaiser wollte nicht mit ihnen kämpfen,
 כי ירא את נפשו: denn er fürchtete um sein Leben.
 ויט שכמו לסבול Er neigte seine Schulter zu tragen, Gn 49,15b
 עד לא יעצרו אויביו כח bis seine Feinde ihre Kraft nicht zusammenhalten konnten,
 לשבת בשדה auf dem Felde zu bleiben
 מפני הקרח הנורא vor dem schrecklichen Frost.
 כי בתחבולות תעשה מלחמה Mit Listen nämlich gestalte dir den Kampf. Spr 24,6
 ויהי כאשר דמה כן היה Und wie er sich gedacht hatte, so geschah es.
 ואנשי לאנגרא"ביאו נשאלו איש לאהליו. Die Leute des Landgrafen wollte jeder zu seinen Zelten,
 כי לא קמה בהם עוד רוח לשבת בשדה. denn sie hatten keine Geduld mehr, zu Felde zu liegen.
 וידל מחנהו מאד: Da wurde sein Lager sehr gering.

1171 Unterwerfung der meisten oberdeutschen protestantischen Städte

אז השלימו רוב ערי אשכנז Damals schlossen die meisten Städte Deutschlands
 עם הקיסר mit dem Kaiser Frieden,
 כי נלאו נשא: denn sie waren es müde, zu tragen.
 ויטו שכמם לסבול. Sie neigten ihre Schulter zu tragen, Gn 49,15b
 ויאמרו חטאנו. Sie sagten: Wir fehlten.
 ויעתר אליהם: Da ließ er sich von ihnen erhören.
 ויבא אל הערים ההם בטח Und er kam sicher in diese Städte
 ואין כושל במחניו: und keiner strauchelte in seinen Heerlagern
 ויפרוץ לרוב: Und er breitete sich sehr aus.

1172 Andrea Doria setzt 1547 seinen Neffen Giannettino über die Flotte

ויהי כי זקן אנד"ריאה דור"יאה Als Andrea Doria alt wurde,
 וישם את זא"ניטין דור"יאה על אוניותיו setzte er den Giannettino Doria über seine Schiffe.
 וינשאוהו מאד: Sie erhoben ihn sehr.
 ויגבה בלבבו. Da wurde er hochmütig,
 וישם בזהב כסלו. und gab in das Gold seinen Verstand.
 ויהי לרוב זדונו דראון לכל בשר: mit seiner großen Frechheit wurde er allem Fleisch eine Abscheu. Jes 66,24
 ויהי היום Es kam der Tag,
 ויפגע זא"ניטין da traf Giannettino auf vier Schiffe
 בארבע אוניות האפיפיאור פ"אולו. des Papstes Paul
 ויקחם und nahm sie
 ויביאם לג'נוב"ה und brachte sie nach Genua

בדבר אדוניו. auf das Wort seiner Herrschaften
 Aber in den Augen der Fürsten der Stadt war das böse
 ובעיני שרי העיר רע: und sie schalten ihn.
 ויגערו בו. Da schickte er sie in ihr Land. Und **Paul** bewahrte die Sache.
 וישלחם אל ארצם. ופא"ולו שמר את הדבר:

1173 Giannettino Doria verliebt in die Frau des Joan Louis Fiescho

Der Conti **Joan Louis de Fiescho**
 hatte eine schön gestaltete und anzusehende Frau,
 deren Name war **Leonora**.
 In die verliebte sich **Giannettino**. Seine Seele hing an ihr.
 Er sprach täglich zu ihrem Herzen, so liebte er sie.
 Die Sache wurde dem Joan Louis bekannt
 und er wurde eifersüchtig um seine Frau,
 und er überdachte gegen Giannettino, ihn zu töten,
 denn Eifersucht ist eines Mannes Grimm,
 und wer besteht vor Eifersucht.

Spr 6,34a

Spr 27,4b

1174 Joan Louis Fiescho Befehlshaber der päpstlichen Flotte

Nach weiteren Tagen
 übergab der Papst seine Schiffe dem Joan Louis
 und erhob ihn
 und machte ihn zu seinem Heerführer.
 Joan Louis war ein Jagdheld.
 und angenehmen Anblicks.
 Die meisten Leute der Stadt hoben ihre Augen zu ihm
 und liebten ihn mehr als mit Frauenliebe,
 denn Proviant war in seinem Mund.
 Von Honigseim triefen seine Lippen,
 Giannettino hüllte sich in Eifer gegen ihn.
 Das wurde dem Joan Louis bekannt
 Es mißfiel ihm.
 und er sann gegen Giannettino und gegen seine Herrschaften
 von jenem Tage an und forthin in seinem Herzen Böses.
 Er sprach zu ihnen Frieden alle Tage.
 Denn zum Vater war für ihn Andrea Doria geworden
 und für seinen Bruder, vom Tage des Todes ihres Vaters.

Gn 10,9

Gn 25,28

Hld 4,11

1175 Verschwägerung der Doria und Fiescho

Sie verschwägerten sich in jener Zeit.
 Giannettino gab seine Schwester
 dem Bruder der Frau des Joan Louis zur Frau
 im zehnten Monat.
 Sie aßen und tranken miteinander
 und ihr Herz war nicht mit ihnen.
 So sind die Pfade jedes, der Gewinn verlangt

Spr 23,7

Spr 1,19

1176 Josef führt Freikaufverhandlungen mit Giannettino Doria

Ein Jude, mit Namen Salomo, Sohn Samuels,
 und dessen Sohn Mose
 Kustode/Blatthüter

waren gefangen auf den Schiffen
 unter der Hand von Giannettino in jenen Tagen.
 Ich ging hinab, ihn aus seiner Hand zu retten am Mittwoch,
 dem neunundzwanzigsten Tage im zehnten Monat.
 Und er gab mir den Alten auf das Wort seiner Herrschaften,
 wie er angewiesen worden war,
 indem ich ihm einen anderen Türken statt dessen gab,
 Person um Person.
 Giannettino sagte zu mir zu der Zeit:
 Den Knaben gebe ich dir nur,
 wenn du mir
 drei Türken gibst für ihn
 oder deren Kaufpreis.
 Und ich sagte:
 Nicht doch, meine Herrschaften, denn meine Hand ist schwach.
 Er sagte:
 Sprich nicht noch weiter ein Wort in dieser Sache zu mir.
 Und ich sagte:
 Ja, du sprachst.
 Doch blick hin, mein Herrschaften, und sieh.
 Denn das Ende der Gulden sind Fliegen.
 Und Lüge sind sie als Rettung.
 Verächtlich war in seinen Augen der Stolz seines Verlangens.
 Er lachte und sagte:
 Wußtest du nicht, zum Ausgang wurden sie gemacht,
 aber den Knaben entlasse ich nicht.
 Und er achtete nicht auf meine Worte.
 Sie holten den Alten aus dem eisernen Ofen.
 Aber der Knabe blieb dort
 und weinte.
 Er hob seine Augen zum Himmel.
 DER NAME sah
 und es mißfiel ihm.
 Er schüttete über Giannettino Seinen Zorn.
 Im Sturm kam sein Unglück.

1177 Die Verschwörung des Fiescho zu Genua: Vorbereitung

In jenen Tagen brachte der Conti Joan Louis
 eines von seinen Galeeren nach Genua
 und zweihundert Mann auf es zu bringen. (200)
 Aber niemandem offenbarte er sein Geheimnis.
 Andrea Doria und Giannettino sagten:
 Was ist die Stimme dieses Volkes in meinen Ohren?
 Der Conti erwiderte tückisch,
 sie in den Orient zu schicken,
 Beute zu machen in den Ländern unserer Feinde,
 brachte ich sie hierher.
 Sie glaubten seinen Worten
 und blieben sicher.
 Giannettino wußte nicht,
 daß sein Tag gekommen war,
 und daß der Conti gegen sie Böses ersann.
 Joan Louis

ging noch עוד יוא"ן לוא"יז
zum Hauses des Andrea Doria wie jedesmal. לבית אנד"ריאה דור"יאה כפעם בפעם
Er sagte zu ihm: ויאמר אליו
Wenn ich doch Gunst in deinen Augen fand, אם נא מצאתי חן בעיניך
komme doch meine Herrschaften Giannettino zu dem Fest, יבא נא אדוני וזא"ניטין אל המשתה
daß ich ihnen morgen ausrichten will. אשר אעשה להם מחר.
Er sagte: ויאמר
Ich komme, mein Sohn. אבוא בני:
Andrea Doria erkrankte ויחלה אנד"ריאה דור"יאה
und sie gingen nicht dorthin. ולא הלכו שם
Leute schrieben an Andrea Doria: ויכתבו אנשים אל אנדר"יאה דור"יאה לאמר
Hüte dich vor der Familie der **Fiescho**. השמר לך ממשפחת הפיאיש"קי.
Da schlug sein Herz. ופג לבו.
Er konnte ihnen nämlich nicht glauben. כי לא האמין להם:
Er sagte: ויאמר
Wer kann von der Familie der **Fiescho** מי יוכל ממשפחת הפיאיש"ק
Großes oder Kleines tun, עשות גדולה או קטנה
wenn nicht der Conti כי אם הק"ונטי
und der ist mein Sohn. והוא בני.
Das ist nichts anderes als die Bosheit des Herzens von Umherträgern. אין זה כי אם רוע לב הולכי רכיל.
DER NAME schneide ab alle Lippen der Glattheiten. יכרת יי כל שפתי חלקות:
Sie sprachen noch, da war **Joan Louis** im Hof, עודם מדברים והנה יו"אן לו"איז בחצר
denn er fürchtetes, sie könnten sonst sein Geheimnis aufdecken. כי ירא פן יגלה סודו
Er kam zu Fuß nach innen ויבא פנימה לרגל.
und täuschte sie. ויגנוב את לבבם:
Er sprach zu ihnen zum Frieden וידבר אליהם לשלום.
und küßte die die Leute von Giannettino וינשק לבני זא"ניטין.
und ging von ihnen in Frieden. וילך מאתם בשלום:

Gn 45,26

Ps 12,4

1178 Die Verschwörung des Fiescho zu Genua:
Tod des Giannettino Doria und des Joan Louis Fiescho

Der Conti sagte in seinem Herzen: ויאמר הק"ונטי בלבו
Es ist Zeit, mir ein Denkmal zu setzen. עת לעשות לי יד ושם
Ich will mein Schwert herausbringen. אריק חרבי
Meine Hand soll sie enterben. תורישמו ידי:
Er ging zu den Häusern seiner Freunde und seiner Gefährten. וילך אל בתי מאהביו ורעיו.
Er sagte zu ihnen: ויאמר אליהם
Mit mir sollt ihr diese Nacht essen. אתי תאכלון הלילה:
Sie versammelten sich bei ihm zu Hause. ויאספו אליו הביתה
Ihnen wurde zu Essen vorgelegt. ויושם לפניהם לאכול
Sie freuten sich gemeinsam in jener Zeit. וישמחו יחדיו בעת ההיא:
Und an der Tür seines Hauses stellte er Wächter auf mit den Worten: ולפתח ביתו הציב שומרים לאמר
Niemand darf hinauskommen. אל יצא איש החוצה.
Und niemand wußte etwas ואיש לא ידע מאומה
von alledem, das er zu tun ersann. מכל אשר יזם לעשות:
Als sie sich wohl fühlten, ויהי כטוב לבם.
sagte der Conti Joan Louis: ויאמר אליהם הקונטי יוא"ן לוא"יז.
Ihr, meine Freunde, kennt den Giannettino und sein Gerede, אתם ריעי ידעתם את זא"ניטין ואת שיחו.
und wie er sich überhebt und sagt: ואיככה מתנשא לאמר
Ich werde regieren! אני אמלוד:
Und jetzt kommt, wir wollen ihn töten ועתה לכו ונהרגו
und auch die Hüter der וגם את שומרי פתח
Kustode/Blatthüter שערי

Ex 15,9

Tore der Stadt wollen wir mit dem Schwert erschlagen.
 Wir wollen sie wie die Fragewelt lebendig verschlingen.
 Und die Stadt wollen wir uns nehmen.
 Und auf euern Mund soll sie schauen.
Nur um den Thron will ich größer sein.
 Ihr werdet mich zum Fürsten haben.
 Und sie sagten ja zu ihm:
 Es sei nach deinem Wort.
 Und zwei, die sich weigerten mit ihnen zu gehen,
 blieben im Hause.
 Die ließ er bewachen.
 Seine Frau und seine Mutter drängten ihn sehr,
 ihn von seiner Bosheit abzubringen.
 Sie hoben ihre Stimmen und weinten.
 Aber er wollte nicht auf sie hören.
 Sie verließen seine Haustür, er und seine Freunde,
 seine Gefährten und die zweihundert Mann, die bei ihm waren. (200)
 Er teilte das Volk in zwei Lager.
 Das eine Lager ging mit seinem Bruder
 zu den Stadttoren.
 Sie fangen die Wächter sorglos liegen,
 sie liebten es, zu schlafen.
 Sie fielen plötzlich über sie her
 und nahmen die Tore der Stadt aus ihrer Hand.
 Und das zweite Lager ging mit ihm zu dem Ort,
 wo die zwanzig Schiffe des Andrea Doria
 sorglos waren
 und auch die Schiffe, die er listigerweise in die Stadt gebracht hatte
 schickte er dorthin.
 Der Kampf entstand um die zwanzig Schiffe
 zu Wasser und zu Lande.
 Er sagte zu den Gefangenen:
 Geht!
 Da bebten die Schiffsleute sehr.
 Ihr Klang war von fern zu hören.
 Die Wächter der Schiffe flohen bei ihrem Klang,
 denn sie waren zu wenig Leute,
 den Giannettino zu vernichten,
 was der Grund für all diese Dinge war.
Das war der Anfang ihres Tuns.
 Der Klang war zu hören im Hause des Andrea Doria.
 Giannettino lief nach dem Klang des Tobens
 zum Zugang des Stadttors.
 Die Leute des Conti
 gingen auf ihn los
 und erschlugen ihn.
 Seine Leiche lag bis zum Mittag *wie Dung auf dem Boden,*
den keiner einsammelt.
 Andrea und die kleinen Söhne des Giannettino
 flohen bei ihrem Klang,
 i 38 א לח Bogen/Heft 38, Lage 1

Gn 41,40b

Gn 11,6

Jer 9,21[22]

denn sie sagten: sonst verschlingt uns das Land.
 Er setzte sich auf ein Pferd und flog davon, nackt und barfuß
 blickte nicht zurück,
 denn er wußte nicht,
 woher dieses große Übel über sie kam.
 Als dieser ungestüme Joan Louis
 zu den Schiffen ging im Dunkel der Nacht
 wobei er mit einem Schuppenpanzer bekleidet war
 und einem Kupferhelm auf dem Kopf hatte,
 wankten seine Knöchel
 und er fiel ins Meer.
 So verflüchtigte er sich und starb.
 Und er hatte keinen Retter
 angesichts des großen Geschreis, das dort war.
 Seine Mutter wurde kinderlos unter den Frauen in jener Zeit. 1Sm 15,33
 Völker hörten von ihrem Scheitern,
 den ein Held strauchelte über Helden,
 miteinander fielen Giannettino und der Conti an jenem Tage,
 das war der dritte Tag des Monats Januar
 im Jahre siebenundvierzigundfünfhundertundtausend.
 Randnotiz: 1547
 על השוליים: 1547

1179 Die Verschwörung des Fiescho zu Genua:
 Ruf nach Joan Louis Fiescho

Die Brüder Joan Louis und viele mit ihnen,
 die sie begleiteten auf den Straßen der Stadt.
 Sie riefen mit lauter Stimme:
 Das Volk des Landes lebe!
 Sie riefen eine Freilassung für alle ihre Bewohner in jener Zeit.
 sie gedachten, die Residenz einzunehmen,
 wo der Doge war.
 Die Herren der Stadt zitterten sehr.
 Sie gingen dahin
 und erbaten sie von ihnen im Namen des Conti.
 Sie erwiderten ihnen:
 Joan Louis soll kommen
 und was er uns sagt,
 wollen wir tun.
 Denn die Furcht vor ihm war auf sie gefallen
 und sie wußten nicht,
 daß sein Tag gekommen war.
 Die Zeit seiner Musterung war eingetroffen.

1180 Die Verschwörung des Fiescho zu Genua: Plünderungen

Das arme Volk räumte
 zu der Zeit die Schiffe des Andrea Doria aus.
 Sie ließen keinen Krümel zurück.
 Die Gefangenen gingen in die Freiheit.
 Die Unbeschnittenen flohen zu Lande
 und etwa zweihundert Türken nahmen eines von jenen Schiffen
 und beeilten sich,
 Kustode/Blatthüter
 לברוח

durch ihr Land zu fliehen.
 Sie blickten nicht hinter sich.
 Zwei spanische Schiffe verfolgten sie,
 erreichten sie aber nicht.
 Sie kehrten in die Stadt zurück.

1181 Die Verschwörung des Fiescho zu Genua: Zusammenbruch

Der Morgen kam
 und die Kunde lief durch die Stadt, die besagte:
 Der Conti ist untergegangen und ist nicht mehr,
 der gesonnen war, Wohnungen,
 die ihm nicht gehörten, einzunehmen,
 Viele sammelten sich,
 von denen, die sich ihnen angeschlossen hatten, nach Hause,
 denn sie fürchteten um ihr Leben.
 Sie sagten zu seinen Brüdern:
 Euer großer Bruder,
 von dem ihr sagtet:
 In seinem Schatten werden/wollen wir leben,
 starb durch seinen Fehl.
 Und ihr, verlaßt die Stadt!
 Sucht euch Waffentragende,
 sonst heftet sich auch euch das Böse an.
 Warum soll euere Mutter euch drei verlieren an einem Tage?
 Sie sagten:
 Wir gehen nicht fort,
 außer wenn uns die Herren der Stadt verzeihen,
 und allen, die sich uns angeschlossen hatten,
 ohne uns ein Haar zu krümmen.
 Und woran soll das denn erkannt werden?
 Doch etwa daran, daß sie uns den Inhalt des Bundes übergeben,
 geschrieben und gesiegelt,
 denn etwas Geschriebenes und gesiegeltes
 ist nicht zurückzunehmen.
 Die Herren der Stadt taten nach allem, was sie verlangten,
 denn sie waren vor ihnen erschrocken.
 Sie gingen aus der Stadt
 und gingen zur Festung **Montoggio**,
 und trauerten über ihre Brüder
 wie das bittere Klagen über den Erstgeborenen viele Tage.

Sac 12,10

1182 Josef sorgt für die Freiheit zweiter jüdischer Gefangener

Damals wurden die Torhüter und Wächter zurückgebracht
 an die Zugänge der Stadt wie früher
 und das Land hatte Ruhe.
 sie ließen die Kunde umhergehen
 von dem **Dogen** und den Ältesten der Stadt:
 Gebt die Gewänder und die Geräte zurück,
 die ihr von den Schiffen genommen habt
 und auch die Sklaven, die sich in den Häusern verbergen.
 Und sie taten es.

1183 Josef kümmert sich um einen geflohenen Juden

ביום ההוא ברח היהודי השני אל ביתי An jenem Tage war der zweite Jude zu meinem Hause geflohen.
 ואטמנהו. ואשלחהו לחפשי. Und ich verbarg ihn und schickte ihn in die Freiheit.
 אז אמרתי: Damals sagte ich:
 אל דעות יי' Ein Gott der Kenntnisse ist nämlich DER NAME,
 ולו נתכנו עלילות: und Ihm sind Taten bereitet. 1Sm 2,3
 הלא זה דברי אשר דברתי אל זא"ניטין לאמר Ist das nicht meine Rede, die ich dem Giannettino sagte,
 כי הזהובים שקר הם לתשועה: daß die Gulden Lüge sind zur Rettung.
 והנער היהודי נתפס שנית Und der jüdische Knabe wurde zum zweiten Male gefaßt
 אצל אליסא"נדריאה bei Alexandria,
 כי הכירוהו. weil sie ihn erkannten
 ואתן עבד אחד תחתיו. und ich gab einen anderen Sklaven statt seiner,
 להצילו מידם: ihn aus ihrer Hand zu retten.

1184 Die Leiche des Joan Louis Fiescho wird ins Meer geworfen

והק"ונטי המר והנמהר הזה Dieser bittere und ungestüme, Conti Hab 1,6a
 גם קבורה לא היתה לו. bekam nicht einmal ein Begräbnis,
 כי לא אבה אנדר"יאה דור"יאה. denn Andrea Doria wollte nicht.
 ויעלוהו להכירו. Sie holten ihn herauf, um ihn zu identifizieren
 ושליכוהו שנית הימה וישב שם עד עולם: und warfen ihn erneut ins Meer. Dort bleibt er auf ewig.
 ויבכו רוב מכיריו את יוא"ן לוא"יז Die meisten seiner Bekannten beweinten den Joan Louis
 ואת יופי תוארו ומתק לשונם und die Schönheit seiner Erscheinung und die Süße seiner Zunge
 ימים רבים viele Tage,
 לא אבו להנחם. sie wollten sich nicht trösten lassen.
 ויקונו עליו רבים: Viele sangen Klagelieder über ihn.

1185 Klage des Andrea Doria

ויצעק אנדר"יאה דור"יאה צעקה גדולה ומרה Andrea Doria stieß einen lauten und bitteren Schrei aus Gn 27,34
 לאמר und sagte:
 בני גדלתי ורוממתי Kinder zog Ich auf und erhob Ich.
 והם פשעו בי. Sie aber frevelten an Mir. Jes 1,2
 ירא יי' וישפוט: DER NAME möge sehen und richten! Ex 5,21
 ויקומו מאהביו לנחמו Von seinen Freunden machten sich welche auf, ihn zu trösten.
 וימאן להנחם. Er verweigerte, sich trösten zu lassen. Gn 37,35
 כי נפשו מרה לו על כל אשר נעשה מאד: Denn er war sehr verbittert über alles, was ihm geschehen war.
 ויאמר אל זקני העיר Er sagte zu den Ältesten der Stadt:
 מדוע עשיתם הדבר הזה, Warum habt ihr das getan,
 לסלוח את האנשים החטאים האלה diesen sündigen Leuten zu verzeihen,
 אשר היו בעוכרינו. die zu unseren Widersachern gehörten,
 ואשר רמו להשתרר עלינו. und die sich erhoben hatten, über uns zu herrschen,
 ולתת אותנו ביד מבקשי נפשנו. und uns in die Hand derer zu geben, die uns nach dem Leben trachten,
 ביד דלת העם כיום הזה: in die Hand der Geringen des Volkes, wie es heute ist?
 ולמה תכירו פנים במשפט. Und warum seht ihr die Person an im Gericht?
 לא תגורו מפניהם כי המשפט לאלדים הוא: Fürchtet euch nicht vor ihnen, denn das Recht gehört Gott.
 ועתה נכחידם מגוי Und jetzt wollen wir sie als Volk vernichten,
 ולא יזכר שמם עוד. und nicht mehr werde ihres Namens gedacht. Ps 83,5
 ועל קודקודם חמסם ירד: und auf ihren Scheitel wird ihre Gewalttat treffen, Ps 7,17
 ואם אין Wenn aber nicht,
 מחוני נא löscht doch mich
 מספרכם Kustode/Blatthüter

aus eurem Buch, מספרכם
 das ihr geschrieben. אשר כתבתם. Ex 32,32
 und ich wende mich nach rechts oder nach links. ואפנה על ימין או על שמאל Gn 24,49
 Ich rufe heute gegen euch als Zeugen auf העידותי בכם היום:
 Und auf den Inhalt der Bundesschrift, ועל פתשגן כתב הברית
 die in ihrer Hand ist, אשר בידם
 sollt ihr nicht achten, לא תשימו לבכם.
 Über solche Blutmenschen nämlich כי על אנשי דמים כאלה היום
 sagen die Sprüche-Sprecher: יאמרו המושלים.
 Eine Zeit zu pflanzen und eine Zeit Gepflanztes auszureißen עת לטעת ועת לעקור נטוע: Koh 3,2b

1186 Die Ältesten Genuas sind bereit Andrea Doria zu willfahren

Da fürchteten sich die Ältesten der Stadt vor ihm וייראו זקני העיר מפניו.
 und erwiderten ihm Folgendes: ושיבו אליו לאמר:
 Auch wenn etwas, das geschrieben und gesiegelt ist, האף כי דבר אשר נכתב ואשר נחתם
 nicht zu widerrufen ist, אין להשיב: Est 8,8
 wollen wir nach allem, was du uns anweist, tun, ככל אשר תצונו נעשה.
 und überall, wohin du uns schickst, gehen. ואל כל אשר תשלחנו נלך. Jos 1,16
 wir wollen nicht rechts oder links abweichen. לא נסור ימין ושמאל: Dt 5,28
 Und sie sprachen zu seinem Herzen tröstende Worte. וידברו על לבו דברים נחומים.
 Er ging zu seinem Hause trauern und verhüllten Hauptes. וילך אל ביתו אבל וחפוי ראש
 Er trauerte um Giannettino viele Tage. ויאבל על ז'אניטין ימים רבים: Est 6,12
 Und Giannettino war die Ursache für all das, וזא'ניטין היה נסבה כל אלה
 wie das alte Sprichwort sagt: כאשר יאמר משל הקדמוני
 Von Frevlern kommt Frever, מרשעים יצא רשע: 1Sm 24,13

1187 Tod Heinrichs VIII. von England 1547 und Nachfolge Eduards VI.

Der englische König Heinrich legte sich zu seinen Vätern וישכב אינריקו מלך אינגלא'טירה עם אבותיו
 Die Ärzte balsamierten ihn ein. ויחנטו אותו הרופאים.
 Und er wurde in den Sarg gelegt וישם בארון
 bei den Gräbern der Könige. בקברות המלכים:
 Sein Sohn Eduard wurde König statt seiner. וימלוך בנו איד'וארדו תחתיו.
 Der war elf Jahre alt, והוא בן עשתי עשר שנים.
 als sie ihm die Königskrone auf den Kopf setzten. וישימו כתר מלכות בראשו:

1188 Wortbrüchiger Zug gegen die Fiescho

Im Frühlingsmonat, das ist der Monat März, ויהי בחדש האביב הוא חדש מא'רצו.
 übertraten die Herren von Genua ihre Gesetz ויעברו בעלי ג'ינוב'ה חקם
 und brachen ihren Bund. הפרו את בריתם:
 Sie schickten auf das Wort des Andrea Doria Soldaten וישלחו בדבר אנד'ריאה דור'יאה אנשי חיל.
 zu den Städten des Joan Louis auf dem Berge אל ערי יוא'ן לוא'יז אשר בהר
 und nahmen sie ein, וילכדום.
 denn es wankten alle Bewohner des Landes vor ihnen. כי נמוגו כל יושבי הארץ מפניהם:
 Nur die Festungen (sic!) von Montoggio blieb in ihrer Hand, רק מצודות מונט'וייו נשארה בידם
 denn sie war unzugänglich. כי בצורה היא.
 Sie blieben darin von jenem Tage an und weiter. וישבו בה מהיום ההוא והלאה.

Als sie sahen, בראותם
 daß das Böse über sie beschlossen war כי כלתה אליהם הרעה:
 füllte auch **Don Ferrante Gonzaga**, גם דון פיראנטי גונזאגה
 der Vertreter des Kaisers, seine Hand, משנה הקיסר מלא את ידו.
 und nahm auch den Rest der ihm nahen Städte. ויקח גם הוא את שאר הערים הקרובות אליו.
 und legte eine Besatzung hinein. וישם בתוכן משמר.
 Auch gegen die Festung **Carisio** auf dem Berge גם על מצודת קאריס"או אשר בהר
 schickte er Soldaten und dreihundert Kanonen. (300) שלח אנשי חיל ושלשה אילים המנגחים:
 Sie schlugen ihre Mauern viele Tage ויכו חומותיה ימים רבים.
 und der Geist der Leute der Festung hielt ihnen nicht stand, ולא כמה רוח אנשי המצודה מפניהם
 da übergaben sie sie in ihre Hand. ויסגרוה בידם
 Sie hatten ihr Leben zur Beute. ותהי להם נפשם לשלל
 Auch **Pietro Louis**, der Sohn des Papstes, גם פ"ירו לוא"יי בן האפיפיאור
 der Herzog von **Piacenza**, דוכס פלאזינ"ציאה.
 nahm von ihren Städten in jener Zeit. לקח מעריהם בעת ההיא
 Sie hatte keinen Retter. ולא היה להם מושיע:
 Die Herren von Genua rissen ויפילו בעלי ג'נוב"ה
 das Haus des Joan Louis nieder. את בית יוא"ן לוא"יי ארצה
 Es wurde ein dauerhafter Ruinenhügel bis heute. ותהי תל עולם עד היום.
 Auch gegen die Festung **Montoggio** schickten die Herren von Genua גם על מצודת מונט"ויי שלחו בעלי ג'נוב"ה
 etwa tausendundzweihundert Mann כאלף ומאתים איש.
 und zwanzigundneun Kanonen ועשרים ותשעה אילים המנגחים:
 und Eisenkugeln und Schießpulver in Menge. ואבני ברזל ועפר השריפה לרוב.
 Sie bedrängten sie viele Tage. ויצורו עליה ימים רבים:

1189 Tod Franz' I. von Frankreich 1547

Der französische König Franz legte sich zu seinen Vätern **וישכב** פראנצ'סקו מלך צרפת עם אבותיו
 am zweiten Tage des Monats April. ביום השני לחדש אפר"יל
 Sie begruben ihn in der Grablege der Könige ויקברוהו בקבורת המלכים
 und betrauernten ihn viele Tage. ויתאבלו עליו ימים רבים:

1190 Sein Nachfolger Heinrich II.

Sein zweiter Sohn Heinrich wurde König statt seiner. וימלוך **אינר"יקו** בנו השני תחתיו
 Sie setzten ihm die Königskrone auf den Kopf. וישימו כתר מלכות בראשו
 Sein Königtum war sehr gefestigt. ויכון מלכותו מאד:
 König Heinrich war ein tüchtiger Held. ואינר"יקו המלך גבור חיל.
 Sein Hand war an Allem, und die Hand Aller an ihm. ידו בכל ויד כל בו
 Und im Angesicht der Fürsten Frankreichs wohnt er. ועל פני שרי צרפת ישכון:
 Sein Ruf ging in das ganze Land. ויהי שומעו בכל הארץ:

Gn 16,12

1191 Der Schmalkaldische Krieg: Schlacht bei Mühlberg 1547-04-24

Der Herzog von Sachsen und der Landgraf **ויאסוף** עוד
 sammelte wieder Soldaten, דוכס סאגס"וניאה ולאנגד"אביו אנשי חיל
 gegen den Kaiser zu kämpfen. להלחם בקיסר.
 Der Kaiser zog ihnen entgegen ויצא הקיסר לקראתם
 mit gewaltigem Volk und starker Hand. בעם כבד וביד חזקה:
 Sie lagerten am ויחנו על
 Kustode/Blatthüter שפת

Nm 20,20

Ufer der Donau שפת הנהר דנוב"א.
 während der Fluß, voll über alle seine Ufer, zwischen ihnen war, והנהר מלא על כל גדותיו בינותם:
 Das Herz der Fürsten Deutschlands war geteilt. וחלק לב שרי אשכנז
 Ihre Hälfte folgte dem Landgrafen חציים נטו אחרי לאנגראביו
 und stand von fern ויעמדו מרחוק
 und ihre Hälfte war hinter dem Herzog וחציים היו אחרי הדוכוס
 und der Herzog brachte sein Lager nahe והדוכוס הקריב מחנהו
 am vierundzwanzigsten Tage des zweiten Monats. בארבעה ועשרים יום לחדש השני
 Er ging, zu sehen die Knospen am Fluß, ויצא לראות באיבי הנהר
 und etwa dreitausend Mann mit ihm, וכשלשת אלפי איש עמו:
 während der Fluß voll über alle seine Ufer war. והנהר מלא על כל גדותיו.
 Die Leute des Kaisers gingen, וילכו גם אנשי הקיסר
 zu sehen am Ufer des Flußes. לראות על שפת הנהר.
 Sie fanden Halt für ihre Fuß וימצאו מנוח לכף רגלם
 und überquerten ihn. ויעברוהו:
 Aber der Herzog merkte nichts, ולא נודע אל הדוכוס מאומה.
 denn sie waren unter Druck von dem Lager. כי דחוקים היו מן המחנה:
 Als sie auf dem Felde waren ויהי בהיותם בשדה
 fielen sie plötzlich über ihn her ויפלו עליו פתאום
 und schlugen seine Leute und seinen Sohn mit Schwertes Schärfe. ויכו את אנשיו ואת בנו לפי חרב.
 Und der Herzog wurde in ihrem Verderben gefangen in jener Zeit. והדוכוס נלכד בשחיתותם בעת ההיא:
 Sie brachten ihn zum Kaiser. ויביאוהו אל הקיסר
 Der sprach ihm das Urteil וידבר אתו משפט.
 und wollte ihn töten lassen wie einen der losen Leute. ויאמר להכותו נפש כאחד הריקים:
 Der Herzog weinte und flehte ihn an. ויבך הדוכוס ויתחנן לו.
 Er warf sich ihm zu Füßen. ויתנפל לפני רגליו.
 Der Kaiser ließ sich das Böse gereuen, וינחם הקיסר על הרעה
 das er zu tun geredet hatte. אשר דבר לעשות.
 Er setzte über ihn eine Wache. וישם עליו משמר:
 Auch der Herzog Landgraf גם דוכוס לאנגראביו
 vertrug sich mit dem Kaiser in jener Zeit. השלים עם הקיסר בעת ההיא:
 Er unterwarf sich dem Kaiser ויכנע אל הקיסר
 und bat vor ihm um sein Leben. ויבקש מלפניו על נפשו
 Er verhaftete ihn ויתפשוהו
 und setzte über ihn eine Wache. וישם עליו משמר:
 Da erschranken die Fürsten Deutschlands אז נבהלו שרי אשכנז
 und unterwarfen sich dem Kaiser. ויכנעו לפני הקיסר.
 In keinem blieb der Mut vor ihm erhalten. לא קמה באיש עוד רוח מפניו
 Und das Land hatte Ruhe. ותשקוט הארץ:

Hid 6,11

1192 Streit um Aufhebung von Zwangskonversionen in Neapel

Der Vertreter des Kaisers in Neapel unternahm es, **ויואל** משנה הקיסר אשר בנאפ"ולי
 Gesetze und Rechte, die nicht gut waren, zu erneuern, לחדש חוקים ומשפטים אשר לא טובים
 gegen die Gezwungenen wie in Spanien. נגד האנוסים כאשר בספרד.
 Aber die Bewohner der Stadt wollten nicht, ולא אבו יושבי העיר
 sie weigerten sich, auf ihn zu hören. מאנו שמוע אליו.
 Da loderte sein Zorn gegen sie ויחר אפו בהם
 und sein Grimm entbrannte in ihm. וחמתו בערה בו:

1193 Hinrichtungen nach einer Befreiungsaktion

ויצילו שלשה מבחורי העיר Drei von den Burschen der Stadt retteten
 איש אחד מיד השומרים. einen Mann aus der Hand der Wächter.
 ויצו המשנה Der Vertreter wies an
 ויתפשו. und sie verhafteten sie.
 ויתנו אותם במשמר: Sie gaben sie in Bewachung.
 וישפוך חמתו עליהם. Er schüttete seinen Grimm über sie.
 וישחטום כגדיים ברחוב המצודה. Sie schlachteten sie wie Böckchen auf dem Platz der Festung
 בשלשה ועשרים לחדש מא"ו. am dreiundzwanzigsten des Monats Mai.
 ולא היה להם מושיע: Sie hatten keinen Retter.
 ותהום כל העיר עליהם. Die ganze Stadt erregte sich.
 וירצו אל המצודה. Sie liefen zur Festung,
 ואיש כלי מלחמתו בידו. jeder mit seiner Waffe in seiner Hand.
 ולא עשו מאומה ביום ההוא: Aber sie richteten nichts aus an jenem Tage.
 ויהי ממחרת Am Folgetage
 וילכו אל הפר"נציפו מביזני"אנו. gingen sie zum Fürsten aus Bisignano.
 ואנשים מבני העיר. und Leute von den Kindern der Stadt.
 וירכיבוהו ברחובותיה. Sie ließen in durch ihre Straßen reiten,
 לראות את אשר בלב עם הארץ. zu sehen, was im Herzen des Volkes des Landes sei,
 וכחמש מאות איש עמו: und etwa fünfhundert Mann mit ihm.
 וילכו משער לשער. Sie gingen von Tor zu Tor.
 ולא היה פוצה פה ומצפץ. Und keiner öffnete den Mund und zwitscherte.
 כי דברו האנשים ההם על לב אנשי העיר. Denn jene Leute sprachen zum Herzen der Leute der Stadt,
 וחמתם שככה: und ihr Grimm legte sich.
 וישבו איש לביתו. Da kehrte jeder zu seinem Hause zurück.
 והמשנה נדחף אל המצודה. Und den Vertreter drängte es zur Festung,
 כי שם ביתו בעת ההיא: denn dort war sein Haus in jener Zeit.

Rut 1,19

Est 7,10 vgl. 2,1

Est 6,12

1194 Aufstand gegen den Vizekönig in Neapel 1547

ובחמשה ועשרים בו Und am fünfundzwanzigsten Tage darin
 מרדו במשנה fielen sie von dem Vizekönig ab,
 מקטנה ועד גדולם. vom Kleinen bis zu ihrem Großen.
 ויתעצו לבלתי שמוע אליו. Sie berieten sich, ohne auf ihn zu hören.
 וישמע המשנה את קול הקריה הומה: Der Vizekönig hörte den Klang der tosenden Stadt.
 ויסגר במצודה מהיום ההוא והלאה. Er war in der Festung eingeschlossen von jenem Tage an forthin,
 כי ירא את נפשו: denn er fürchtete um sein Leben.
 וישלחו יושבי נאפ"ולי מלאכים Die Bewohner von Neapel schickten Boten
 אל הקיסר לאמר. zum Kaiser, *die sagten:*
 הן גוענו אבדנו. *Ja, wir erschlaffen, gehen zugrunde,*
 הסר מעלינו את המשנה הבליעל. entferne von uns den Nichtsnutz von Vizekönig,
 שופך הדמים הזה: diesen Blutvergießer.
 כי עבדיך אנחנו. Denn wir sind deine Diener
 ועבדנוך עד בא חליפתנו. und dir dienen wir, *bis unsere Ablösung kommt.*
 אך הסר מעלינו את המות הזאת: Doch entfernt diesen Tod von uns.
 ויצו אנשי העיר שומרים Die Leute der Stadt stellten Wächter auf
 ויתחזקו בעיר. und verschanzten sich in der Stadt
 וישבו על. und saßen
 משמרתם Kustode/Blatthüter

Nm 17,27

Iob 14,14

Ex 10,17

מושמרתם ימים רבים: auf ihrem Posten viele Tage.
 והמצודה סוגרת ומסוגרת Und die Festung war verriegelt und verrammelt,
 אין יוצא ואין בא: keiner kam heraus oder hinein

Jos 6,1.

1195 Andrea Dorias spanische Hilfstruppen vor Neapel

Andrea Doria **וישמע** אנד"ריאה דור"יאה
 hörte diese böse Sache.
 ויחרד חרדה גדלה. Er erlitt einen großen Schrecken.
 ואנשיו צרים על מונט"ויו. Seine Leute bedrängten **Montoggio**
 עם אנשי בעלי ג'ינוב"ה בעת ההיא: mit den Leuten der Herren von Genua in jener Zeit.
 וירק את חניכיו Er holte seine Ausgebildeten hervor
 וישלח אוניות שמה. und schickte Schiffe dorthin.
 ועליהם ספרד'י מתי מספר. Auf denen waren einige wenige Spanier.
 ויניחום מחוץ לעיר Die ließen sie außerhalb der Stadt bei der Festung
 אצל המצודה אשר המשנה שם: in der der Vizekönig war.
 ויהי היום Es kam der Tag,
 ויתגודדו שכירי נא"פולי עם הספרדים da raufeten sich die Söldner Neapels mit den Spaniern
 כמשפטם. nach ihrer Weise.
 וינגפו הספרדים Die Spanier wurden geschlagen
 ויפלו לפניהם לחרב: Sie fielen vor ihnen durch das Schwert.
 ויקחו יושבי העיר שללם. Die Bewohner der Stadt nahmen ihre Beute.
 לא השאירו עוללות: Sie ließen keine Nachlese.
 וישפכו עליהם אנשי המצודה Die Leute der Festung schütteten über sie
 סוללות ואבני קלע. Batterien und Schleudersteine.
 בעזר יתר הספרדים הנשארים mit Hilfe des Rests der übriggebliebenen Spanier.
 וישבו אנשי העיר אחר. Da kehrten die Leute der Stadt zurück.
 ותשקוט הארץ: Und das Land hatte Ruhe.
 וישבו איש על דגלו על משמרתם Sie saßen jeder bei seiner Fahne auf ihrem Posten
 עד שוב האנשים bis die Leute zurückkehrten,
 אשר שולחו אל הקיסר יר"ה die zu seiner erhabenen Majestät, dem Kaiser,
 בעת ההיא: geschickt worden waren in jener Zeit.

Gn 27,33a

Gn 14,14

1Kg 18,28

1196 Verrat in der Festung Montoggio

Sie schlugen die Festung **Montoggio** viele Tage,
 ויכו את מצודת מונט"ויו ימים רבים
 ולא עשו מאומה richteten aber nichts aus,
 כי חזקה היא מאד. denn sie war sehr stark.
 ויתן יי' מורך בלב האדון יירונ"ימו DER NAME gab deine Frucht in das Herz der Herrn **Hieronimus**,
 אח יוא"ץ לו"אזי des Bruders von **Joan Louis**,
 ובלב האנשים und in das Herz der Leute,
 אשר אתו שם: die dort bei ihm waren.
 ויאמרו Sie sagten:
 הן גוענו אבדנו Ja, wir erschlaffen, gehen zugrunde,
 קצה נפשנו במצודה הזאת. wir sind dieser Festung überdrüssig.
 ואין איש שם על לב Und keiner denkt daran,
 לבא אלינו לעזרה: uns zu Hilfe zu kommen.
 ונחנו מה אם כח אבנים כחנו Und wir, ist denn eine Kraft von Steinen unsere Kraft,
 אם בשרנו נחוש, unser Fleisch kupfern,
 כי נוכל לעמוד עוד. daß wir weiter standhielten
 לפני החיל הזה: vor dieser Streitmacht?
 הבה נרדה ונסגיר בידם המצודה. Auf, wollen wir hinuntergehen und die Festung in ihre Hand geben
 ויצילו נפשותינו ממות und unser Leben vor dem Tode retten.

Nm 17,27

Ihr Herz war geteilt. ויחלק לבם
 und wurden schuldig. ויאשמו.
 Kein Mut hielt sich in ihnen. ולא קמה בהם עוד רוח.
 Und der Nichtsnutz **Garaventa**, וגארא"בינטה הבליעל
 auf den sich **Hieronimus** stützte, אשר יירון"ימו נשען עליו
 war umgewendet, היה נסיבה
 denn die Heerführer wandten heimlich sein Herz um כי הסבו שרי החיל בסתר את לבו אחורנית
 und er wurde ihnen zum Widersacher. ויהי להם לשטן:

1197 Andrea Doria verfolgt seine Rache

Hieronimus schickte **וישלחנו** ייר"ונימו
 den Fürsten der Festung zu den Heerführern שר המצודה אל שרי החיל
 am neunten des Monats Juni, ביום התשיעי לחדש יוניא"ו
 das ist der fünfte Monat. הוא החדש החמישי:
 Er sprach mit ihnen Folgendes: וידבר אתם לאמר
 Die Festung wird in euere Hand gegeben את המצודה נתן בידכם.
 und unsere Leben haben wir zur Beute. והיו נפשותינו אלינו לשלל.
 Aber sie richteten nichts aus an jenem Tage. ולא עשו מאומה ביום ההוא:
 Und **Andrea Doria** war umgewendet, ואנד"ריאה דור"יאה היה נסבה
 denn seine Seele war verbittert gegen sie. כי נפשו מרה עליהם.
 Er sagte: ויאמר
 Jetzt haben wir zu lachen, זה עת לשחוק
 und ich will mich rächen an meinen Feinden. ואנקמה מאויבי:
 Und der Nichtsnutz **Garaventa** kehrte zu seinen Herrschaften zurück. וישוב גאר"אבינטה הבליעל אל אדוניו.
 Er sprach zu ihm, was er aus seinem Herzen ersonnen in jener Zeit. וידבר אליו את אשר בדה מלבו בעת ההיא:
 Er mehrte Verzagtheit in seinem Herzen ויוסף מורך בלבבו
 und im Herzen der Leute, die dort waren. ובלב האנשים אשר היו שם.
 Er bewegte sein Herz und das Herz seines Volkes, וינע לבבו ולבב עמו
 wie das Bewegen der Waldbäume im Wind. כנוע עצי יער מפני רוח.
 Sie sagten: ויאמרו
 Wir sind alle tot. כולנו מתים:
 Am Folgetage ויהי ממחרת
 rief **Hieronimo**, jener Ungestüme, laut ויקרא ייר"ונימו הנמהר הזה בקול גדול
 den Heerführern von der Mauer zu. אל שרי החיל מעל החומה:
 Er sagte zu ihnen: ויאמר אליהם
 Helft und kommt, עושו ובואו
 dann gebe ich die Festung den Herren von Genua, והסגרתי את המצודה אל בעלי ג'נוב"ה
 und wie in euren Augen gut ist, וכאשר ייטב בעיניהם
 so tut, יעשו
 denn sie sind wundersame Leute. כי אנשי מופת המה:
 Aber er wußte nicht, ולא ידע
 daß sie ihm nach dem Leben trachten, כי נפשו מבקשים לצפותה.
 wie sie an diesem Tage taten. כאשר עשו היום הזה:

Koh 3,4aß

Lv 26,36

Jes 7,2b

Joe 4,11

Sac 3,8

1198 Übergabe der Festung Montoggio

Die Offiziere hörten das **וישמעו** שרי החיל
 und stiegen zur Festung. ויעלו אל המצודה
 war über das Heer gesetzt zu jener Zeit. ואגוס"טין ספינו"לה על הצבא בעת ההיא:
 Er kam zur Festung mit dem gezogenen Schwert in seiner Hand. ויבא אל המצודה וחרבו שלופה בידו.
 Der Conti **Hieronimo** ging hinaus ויצא הק"ונטי יירון"ימו
 Kustode/Blatthüter לקראתו

ihm entgegen. לקראתו
 Er umarmte ihn und fiel ihm um den Hals und weinte. ויחבקהו ויפול על צואריו ויבך.
 Denn die Machenschaften der Zeit כי הסירו תחבולות הזמן
 hatten seinen Schmuck von ihm genommen. את עדיו מעליו:
 Augustin der Offizier sprach zum seinem Herzen so: וידבר אגוס"טין שר החיל על לבו לאמר.
 Es gibt gar nichts Neues unter der Sonne. אין כל חדש תחת השמש
 Denn es gibt eine Zeit zu tanzen und eine Zeit zu klagen. כי עת רקוד ועת ספוד.
 Und als Bestimmung der Wächter ist ergangen, ובגזרת עירין פתגמא:
 als sie zu der Festung kamen כבואם אל המצודה
 und die Söldner entließen, וישלחו את השכירים חופשים
 und den ungestümen Hieronimus, ואת ייר"ונימו הנמהר
 und den Rest seiner Leute unter Bewachung stellten, ואת יתר אנשיו שמו במשמר
 denn es war nicht erklärt worden, was mit ihnen geschehen solle, כי לא פורש מה יעשה להם:
 da staunten alle Offiziere über die Stärke der Festung, ויתמהו כל שרי החיל על חוזק המצודה.
 und die Herzens-Verzagtheit der Leute, die bei ihm waren, ומורך לבב האנשים ההיו אתו.
 sagten sie: ויאמרו
 Von dem DER NAME geschah dies, מאת יי' היתה זאת
 denn der Kampf gehört G'tt. כי המלחמה לאלדים היא:
 Und Genosse im Bund mit seinem G'tt war Augustin ובעל ברית אלדיו היה אגוס"טין
 diesem ungestümen Conti Hieronimo. אל הק"ונטי ייר"ונימו הנמהר הזה
 Aber er gedachte aber nicht seines Bundes ולא זכר את בריתו
 und vergaß ihn. וישכחהו:

Koh 1,9

Koh 3,4b

Dan 4,14

Ps 118,23

2Chr 20,15

1199 Die Dorias vollziehen ihre Rache

Dominigo Doria nahm ויקח דומ"יניגו דור"יאה
 vier Leute von den Freunden des Hieronimu und von seinen Dienern ארבעה אנשים מאוהבי ייר"ונימו ומעבדיו
 und schlachtete sie wie Böckchen vor den Augen der Sonne, וישחטם כגדיים לעיני השמש
 und noch war seine Hand ausgestreckt. ועוד ידו נטויה:
 Aber die Offiziere schalten ihn ויגערו בו שרי החיל
 und ließen ihn nicht so weiter tun, ולא ותנוהו עשות עוד
 wie es in seinem bösen Herzen war zu jener Zeit. כאשר היה עם לבבו הרע בעת ההיא:
 Vom Rest der Leute מיתר האנשים
 schickten sie Gefangene auf die Galeeren. שלחו אסורים אל האוניות המשוטטות
 Dort blieben sie bis heute. וישבו שם עד היום הזה:
 Den Conti Hieronimo ואת הק"ונטי יירונ"ימו
 und zwei von seinen Verwandten stellten sie unter Bewachung. ושנים מהקרובים אליו שמו במשמר.
 Sie verbitterten ihr Leben mit Züchtigungen. וימררו את חייהם בייסורים
 Ihr Auge hatte kein Mitleid mit ihnen. לא חמל עינם עליהם:
 Nach weiteren Tagen ויהי לימים עוד
 schlugen sie ihnen den Kopf ab in der Festung. ויסירו ראשם מעליהם בתוך המצודה
 Solche Grausamkeit gab es nicht in Italien לא נעשה כאכזריות הזה באיטא"ליאה
 seit es einem Volk angehört. מאז היתה לגוי:
 Und die Mauern der Festung stürzten sie zu Boden ואת חומות המצודה הפילו ארצה.
 und den ganzen Garaventa vertrieben ואת גארא"בינטה כלה גרש גרשו אותו
 die Herren Genuas von seinem Boden. בעלי ג'נוב"ה מעל אדמתם:

Jes 5,25bß

Ex 9,24

1200 Niedergang Neapels

ויוסף עוד אנד"ריאה דור"יאה Andrea Doria schickte wieder
 שלוח אוניותיו לנא"פולי. seine Schiffe nach Neapel
 וכאלפים ספרדים עליהן: mit etwa zweitausend Spaniern darauf.
 מהיום ההוא והלאה. Von jenem Tage an und fortan
 חשבו הספרדים לנקום נקמת אחיהם dachten die Spanier ihre Brüder zu rächen
 מאת אנשי העיר. an den Leuten der Stadt,
 כי נפשם מרה עליהם: denn sie waren gegen sie verbittert.
 ויהי היום וילכו בשוקים הקרובים אליהם Es kam der Tag, da gingen sie auf die ihnen nahen Märkte
 ויבקשו לשלוח יד בבתי העיר: und wollte Hand an die Häuser der Stadt legen.
 ויצאו אליהם יושבי נאפ"ולי כפעם בפעם. Da zogen die Bewohner von Neapel jedesmal gegen sie hinaus
 וידו אבן במ אנשי המצורה. und schossen die Leute der Festung Steine auf sie
 וישפכו עליהם סוללות. und schütteten über sie Batterien.
 ולא יכלו עמוד לפנייהם: Da konnten sie nicht vor ihnen bestehen,
 ויפלו רבים חללים ארצה. und viele fielen erschlagen zu Boden,
 והנשארים נזורו אחור בחרפה. und die Übrigen wichen beschämt zurück.
 וילחמו הספרדים עמם תשעה ימים. Die Spanier kämpften neun Tage mit ihnen.
 ולא היה לאנשי העיר תקומה לפנייהם Da konnten sich die Leute der Stadt nicht halten gegen sie,
 כי המגדל נלחם להם בסולליו ואבני קלע. denn der Turm kämpfte gegen sie mit Batterien und Kanonenkugeln,
 וימות עם רב: und eine große Menge starb.
 אז נתנו לשלל בתים רבים מלאים כל טוב. Damals ließen sie viele Häuser voll allen Gutes plündern,
 והעיר נאפ"ולי נבוכה: und die Stadt Neapel war bestürzt. Est 3,15b
 וארבע מאות בתים שרפו הספרדי. Und vierhundert Häuser verbrannten die Spanier mit Feuer
 ויעשו את נקמת אחיהם בעת ההיא: und vollzogen die Rache ihrer Brüder in jener Zeit.
 ותהי מהומת י"י רבה בעיר. Die Verwirrung des DER NAME war groß in der Stadt.
 וינוסו רבים מראשי עם הארץ. Viele von den Häuptern der Stadt flohen,
 בראותם als sie sahen,
 כי כלתה אליהם הרעה: daß das Böse über sie beschlossen war 1Sm 20,7.9.17
 ויותר העם כצאן אשר אין להם רועה. Da blieb das Volk wie die Herde, die keinen Hirten hat. Nm 27,17
 ולא קמה בהם עוד רוח לעמוד. Sie hatten keinen Mund mehr, zu widerstehen
 לפני זדון הספרדים: vor dem Übermut der Spanier.
 ויפלו ביד מבקשי נפשם Sie fielen durch die, die ihnen nach dem Leben trachteten,
 ביד הספרדים. durch die Spanier.
 ויעשו בהם כרצונם Die machten mit ihnen, was sie wollten,
 והנשים נשכבו und die Frauen wurden vergewaltigt.
 ותעל צעקת העיר השמימה. Und der Schrei der Stadt stieg himmelwärts.
 ולא היה לה מושיע: Sie hatte keinen Retter.
 ולא שמע הקיסר בקולם. Auch der Kaiser hörte nicht auf ihre Stimme,
 להעביר את המשנה. den Vizekönig abzusetzen.
 ויהי לצנינים בצדיהם כל הימים: Der wurde zu Stacheln in ihrer Seite alle Tage. Nm 33,55
 ויקח מאתם כל כלי המלחמה Er nahm ihnen alle Waffen ab
 ואילי הנחשת. und die Kupferkanonen.
 ותדל Die Stadt
 העיר Kustode/Blatthüter

verarmte sehr. העיר מאד.
Ihre Schmach wurde im ganzen Lande gehört. ותשמע חרפתם בכל הארץ:

1201 Tod des Piero Louis II. Farnese 1547-09-10

In jenen Tagen baute **Pietro Louis** die Festung,
in **Piacenza**.
Das war in den Augen der Fürsten der Stadt schlecht.
Ihre Absprachen waren mit **Don Ferrante Gonzaga**.
Die schlossen gegen ihn eine Verschwörung, ihn zu töten.
Die Sache wurde ihm bekannt.
Aber er achtete auch darauf nicht,
und setzte sich, zu essen.
Da kamen sie zu ihm ins Haus am Sabbattage,
dem zehnten des Monats September
und erschlugen ihn
und schleuderten ihn durch das Fenster
und die Bewohner der Stadt mißhandelten ihn
und zertraten ihn wie Straßendreck.
Und seine *Leiche wurde die der Dung auf dem Feld* einige Tage. [Jer 9,21\[22\]](#) [Mic 7,10](#)
Sein Haus fiel ihnen zur Beute.
Nur die Elenden aus dem Volk wurde die Verwüstung zum Fest,
sie plünderten die gesamte Speise,
die er bereitgestellt hatte, um sie in die Festung zu bringen.
Seine Leute versteckten sich hier und dort,
jeder wandte sich nach seinem Wege. [Jes 56,11](#)
Sie hatten ihr Leben zur Beute.
Die Eilboten gingen aus, getrieben, in jener Zeit, [Est 3,15a](#)
sie gingen nach Mailand.
Und **Don Ferrante Gonzaga** nahte
und kam in die Stadt am Montag,
dem zwölften Tage des Monats.
Sie gaben die Stadt in seine Hand im Namen des Kaisers.
Er schloß mit ihnen einen Bund.
Und auch von den Silbergeräten, die sie erbeutet hatten,
gaben sie seinen Teil,
außer den Kupferkanonen,
die **Pietro Louis** in großer Menge bereitgestellt hatte,
sie in die Festung zu stellen.
Don Ferrante Gonzaga sah seine Leiche
und sagte:
Begrabt ihn,
denn er ist der Sohn des Papstes.
Sein Vater **Paul** hörte
alles, was ihm geschehen war
und stieß einen lauten und bitteren Schrei aus
und trauerte um seinen Sohn viele Tage. [Gn 27,34](#)
Dann sammelte er Soldaten
und schickte sie nach Parma.
Und der Herr **Octavio**, der Schwiegersohn

des Kaisers, הקיסר.
Sohn des toten **Piero Louis**, בן פיר"ו לוא"י המת.
war über dem Heer in jener Zeit. על הצבא בעת ההיא:

1202 Ferrante Gonzaga bleibt unbehelligt

Don Ferrante sammelte **ויאסוף** דון פירא"נט
ebenfalls Soldaten גם הוא אנשי חיל
und schickte sie nach **Piacenza**. וישלחם אל פלאס"ניציאה
Die saßen auf ihrem Posten viele Tage. וישבו על משמרתם ימים רבים:
Und der Kaiser bedrängte ihn nicht, indem er gesagt hätte: ולא עצבו הקיסר לאמר:
Warum hast du so gehandelt? מדוע בכה עשיתה.
Denn er war erbittert wegen des **Pietro Louis**, כי נפשו מרה לו על פיר"ו לוא"י
weil er mit **Joan Louis, dem Fiescho**, על אשר היה עם יו"אן לוא"י הפיא"ישקי
am Abfall beteiligt war. במרד
So hatten sie ihm seine Erstattung auf sein Haupt zurückgebracht. ושיבו לו גמולו בראשו:

1203 Gesinnung von Papst Paul III. gegen Karl V.

Aber das Herz des Papstes war nicht völlig mit dem Kaiser **ולא** היה לבב האפיפיאור שלם עם הקיסר
von jenem Tage an und forthin. מהיום ההוא והלאה.
Alle seine Gedanken waren böse gegen ihn den ganzen Tag. ותהיין כל מחשבותיו. לרע עליו כל היום:
Er schickte Todesboten, ומלאכי מות שלח
den **Don Ferrante** zu töten, zweimal. להמית את דון פירא"נט פעמים.
Aber sie konnten ihm nicht beikommen, ולא יוכלו לו
denn die Sache war bekannt geworden. כי נודע הדבר:
Doch gegen den Kaiser unternahm er nichts, אך נגד הקיסר לא עשה מאומה.
den dessen Weg war erfolgreich. כי מצליח דרכו הוא:

1204 Fünfjähriger Waffenstillstand zwischen dem Osmanischen und dem Römischen Reich 1547

In jenen Tagen schlossen einen Friedensbund **בימים** ההם כרתו ברית שלום
der Türke Suleiman **ס"וליימאן התוגר**.
und der Kaiser zu Wasser und zu Land. והקיסר בים וביבשה.
Und das Land hatte fünf Jahre Ruhe. ותשקוט הארץ חמש שנים:
Aber **Turgut** wollte nicht **וארא"רגוט לא אבה**
mit den Unbeschnittenen im Bunde sein, להיות בברית עם הערלים.
denn er war gegen sie erbittert. כי נפשו מרה עליהם:
Er ging auf Beutezug und Raub **וילך לשלול שלל ולבז בז**
in die Länder der Unbeschnittenen wie zuvor. בארצות הערלי כתמול שלשום.
Da verbannte ihn Suleiman von seinem Boden. **ויגרשהו ס"וליימאן מעל אדמתו:**

1205 Erdbeben 1548-10-16

Am sechzehnten Tage des Monats Oktober **ובששה** עשר יום לחדש אוט"וברי
im Jahre dreihundertundacht (**AM 5308/AD 1548-10-16**) בשנת שלש מאות ושמונה
zerbröckelte die Erde, פור התפוררה ארץ,
wankte die Erde מוט התמוטטה הארץ
in der ganzen Gegend **Monte Malio** בככר מונט"י מא"ליו
bei **Savignano**. **אצל שאב"ניון:**
Da wurden die Häuser zerstört **ויבוסו הבתים.**
und die hohen Nußbäume, **ועצי האגוז הגבוהים.**
Kustode/Blatthüter **ותשחת**

ותשחת כל חלקה טובה: das vernichtete jedes gute Landstück.
 לא נהיה כדבר הזה בארץ ההיא Solche gab es nicht in jenem Lande,
 מאז היתה לגוי. seit es einem Volk angehört.
 אצבע אלדים היא: Der Finger Gottes ist das.

Ex 9,24

Ex 8,15

1206 Osmanen in persischem Bruderzwist angerufen

Der Bruder des Safawi kam nach Konstantinopel,
 sich vor Suleiman niederzuwerfen
 und ihn anzuflehen
 und ihn für sein Leben zu bitten.
 Er rief vor ihm:
 Oh Herr König, hilf,
 denn mein Bruder schmähte mich
 und vertrieb mich aus meinem Lande
 und aus dem Lande meiner Geburt.
 Suleiman nahm sich seiner an
 und ehrte ihn, und sprach zu seinem Herzen,
 denn er hatte Mitleid mit ihm.
 Er gab ihm Geschenke und Leckereien in königlicher Großzügigkeit.
 Er sagte zu ihm: Fürchte dich nicht,
 und dein Herz werde nicht weich.
 Denn ich werde dich nicht verlassen
 bis ich dich auf deinen Platz zurückgebracht haben werde.
 Nur sie stark und fest.
 Da huldigte er dem Suleiman bis zum Boden
 und segnete ihn und ging von ihm.
 Er ging zu dem Hause, das er ihm bereit gestellt hatte.
 Dort blieb er einige Tage.

1207 Osmanischer Zug gegen Persien 1548

Als die Zeit des Gesanges gekommen war,
 und die Blüten im Lande erschienen,
 spannte Suleiman seinen Wagen an
 und nahm sein Volk mit sich.
 und richtete sein Gesicht auf das Land des persischen Safawi-Königs
 im Jahre achtundvierzigundfünfhunderttausend,
 Randnotiz: 1548
 Der Safawi zog ihm entgegen mit starker Hand.
 Der Kampf wurde heftig zwischen ihnen in jenem Jahr.
 Dort saßen Suleiman und seine Heerführer und seine Streitmacht
 viele Tage
 Und die weiteren Einzelheiten jenes Kampfes,
 sind die nicht geschrieben
 im Buch der Chronik der Könige Persiens und Mediens.

Hld 2,12

Ex 14,6

1208 Verheiratung der Kaisertochter und Rückkehr des Kaisers nach Spanien

Der Kaiser gab seine Tochter
 seines Bruders Sohn Maximilian zur Frau
 und schickte ihn nach Mailand.
 Er brach von dort auf

und kam nach Genua ויבא לג'נוב"ה
 im Monat Juli, das ist der fünfte Monat. בחדש יו"ליאו הוא החדש החמישי:
 Die Fürsten der Stadt ehrten ihn sehr. ויכבדוהו שרי העיר מאד
 Er stach mit Schiffen in See um nach Spanien zu gehen. וירד הימה באוניות ללכת ארץ ספרד:
 Andrea Doria, der Heerführer des Kaisers ואנד"ריאה דור"יאה שר צבא הקיסר
 ging mit ihm, ihn zu verabschieden. הלך עמו לשלחו:

1209 Heinrich II. von Frankreich besucht Piemont

Der französische König Heinrich kam nach Piemont ויבא אינ"ריקו מלך צרפת אל פיא"מונטי
 und viele und angesehene Fürsten mit ihm. ושרים רבים ונכבדים עמו:
 Er kam nach **Turin** ויבא לט"ורין
 am Freitag, dem elften Tage ביום הששי בעשתי עשר יום
 des Monats August, das ist der sechste Monat. לחדש אגוש"טו הוא החדש הששי:
 Die Fürsten des Piemont empfangen ihn froh und wohlgenut ויקבלוהו שרי פיאמונטי בשמחה ובטוב לבב.
 und ehrten ihn jeder nach seinem Vermögen. ויכבדוהו איש כמתנת ידו.
 Sie riefen: ויקראו
 Es lebe der König! יחי המלך.
 Die Erde bebte von ihrem Klang. ותבקע הארץ לקולם:
 Er ging von dort, alle Städte der Region zu sehen, וילך משם לראות את כל ערי הככר.
 die sein Vater für ihn eingenommen hatte. אשר לקח לו אביו:
 Die Fürsten des Kaisers fürchteten sich vor ihm וייראו שרי הקיסר מפניו
 und schickten Soldaten zu den Grenzstädten, וישלחו אנשי חיל אל ערי הגבול
 denn sie wußten nicht, כי לא ידעו
 was der Tag bringen würde. מה ילד יום:

1Kg 1,40

Spr 27,1

1210 Herzog Ercole von Ferrara zur Audienz in Turin

Ercole, der Herzog von Ferrara kam nach **Turin** ויבא אירק"ולי דוכוס פירא"רה לט"ורין
 und huldigte dem König erdwärts. וישתחו למלך ארצה:
 Sie gaben einander den Friedensgruß וישאלו איש לרעהו לשלום
 und gingen ins Zelt. ויבואו האהלה:
 Der König ehrte ihn sehr. ויכבדהו המלך מאד
 Sie freuten sich gemeinsam in jener Zeit. וישמחו יחדיו בעת ההיא:
 Er blieb dort einige Tage, וישב שם ימים אחדים.
 huldigte dem König erdwärts וישתחו למלך ארצה
 und verabschiedete sich ויברכהו
 und ging in Frieden von ihm. וילך מאתו בשלום:

1211 Aufstand in der Gascogne

Es kam der Tag, da der König nach **Mandeure** ging, ויהי היום וילך המלך אל מונד"יבי
 die Gebäude zu sehen, die er zu fertigen angewiesen hatte. לראות את הבנינים אשר צוה לעשות
 Er setzte sich, Brot zu essen. וישב לאכול לחם:
 Der Entronnene kam ויבא הפליט
 und sagte zu ihm: ויאמר אליו
 Weh mein Herr König, אהה אדוני המלך
 denn **Bordeaux** כי מרדה בורד"יאוס
 und die ganze **Gascogne** sind abgefallen וכל הגאס"קוניאה
 weil dein Heerführer sein Joch auf ihnen schwer gemacht hat. על כי הכביד שר צבאך עולו עליהם.
 Da haben sie ihn getötet. ויהרגוהו.
 Und seine Leute sind ואנשיו ברחו
 Kustode/Blatthüter למו

Gn 14,13

למו. geflohen.
 Und ich wollte kommen, es dir zu sagen.
 Heinrich war sehr erschüttert.
 und stieg auf ein Pferd
 und kehrte hastig in sein Land, nach Frankreich, zurück.
 Er vollzog an den abtrünnigen Leuten das Gericht
 und brachte sie blutig in die Fragewelt hinab.
 Er hatte kein Mitleid mit ihnen.
 Die Übrigen hörten das
 und fürchteten sich sehr
 Ihr Herz schmolz dahin. Es wurde zu Wasser.
 Sein Königtum war sehr gefestigt.

1Kg 2,9

Jos 7,5b

1212 Erleichterungen für Juden von Mantua

Heinrich ließ die jüdischen Händler
 in Mantua,
 in die Städte seines Königreiches gehen in jener Zeit.
 Sie gingen zum Tor des Königs
 und huldigten ihm erdwärts.
 Er schenkte ihnen Beachtung
 und gewährte ihnen Nachlaß in göttlicher Großzügigkeit für uns.
 Sie gingen von ihm in Frieden, denn er war ein verlässlicher Mann.

1213 Turgut gewinnt ein Schiff mit hochrangigen Johannitern

Turgut kam in jenem Monat in die Wasser Neapels
 um Beute zu machen und Raub zu gewinnen.
 Er hob seine Augen und sah:
 Da kam ein Schiff
 von denen der Geistliche auf Malta,
 aus Marseille,
 und auf ihm viele und hochrangige Geistlicher
 und Silber und Gold in Menge.
 Er kam über sie
 wie ein der Jungen beraubter Bär
 Und G'tt gab sie in seine Hand.
 Und auch aus den offenen Städten
 des Bewohners jenes Landes
 nahm etwa fünfzig Personen
 und ging in sein Land.
 Und wieder nahm er von den großen Schiffen.
 was seine Seele begehrte.
 Und keiner rettete aus seiner Hand.
 Die Übrigen fürchtete sich vor ihm
 Und die Matrosen schickten ihm Tribut.
 Da schloß er mit ihnen einen Friedensbund
 und sie gingen ihres Weges.

Hos 13,8 = 2Sm 17,8; Spr 17,12

1214 Philipp v. Spanien in Genua und Mailand

Philipp, der Sohn des Kaisers stach in See
 mit Schiffen des Andrea

Doria von **Roses** in Katalonien
 in jenen Tagen.
 Er kam nach Genua
 am vierundzwanzigsten Tage des Monats Kislew
 im Jahre dreihundertundneun. (AM 5309/AD 1548)
 Die Fürsten der Stadt ehrten ihn sehr.
 Er blieb einige Tage
 im Haus seines Heerführers Andrea Doria.
 Viele und angesehene Fürstern kamen,
 ihm zu huldigen.
 Er erhob sich nicht und rührte sich nicht von ihnen.
 Da füllten sie sich in den Kammern ihrer Herzen mit Grimm.
 Er ging von dort nach Mailand.
 Die Fürsten der Stadt empfingen ihn freudig.
 Sie huldigten ihm erdwärts
 und brachten ihm Tribut.
 Auch alle Städte des Herzogtums füllten ihre Hand,
 jeder nach seinem Vermögen in jener Zeit.
 Er richtete sein Gesicht zur Wüste, nach Deutschland zu gehen,
 das Gesicht seines Vaters, des Kaisers zu sehen.

1215 Josef ha-Kohen: Klage über ein Familienunglück

Zu den Bergen hebe ich mein Weinen und Seufzen.
 Gutes nämlich erhoffte ich und Böses kam.
 Und meine Geige diene zur Trauer.
 Ich hoffte auf Frieden und keiner war.
 G'tt, der nahm die Pracht der Burschen,
 beim Heimsuchen der Frucht meines Leibes, Sohn meine Gelübdes.
 Gerecht ist DER NAME!
 Warum kamen mir Knie entgegen,
 zu sehen Mühe und Unheil.
 der Tag, da mich meine Mutter gebar, sei nicht gesegnet.
 Meine Gewalt über diese meine böse Zeit,
 die mich zu Tagen und die Jahren brachte,
 an denen ich keinen Gefallen habe,
 Denn was ist noch mein Verlangen nach diesem Leid?
 Und die Pfeile der Leiden meiner Wiederfahrnisse
 nahmen Aufstellung zum Tor hin.
 Sie schlugen mich wund und verbitterten mich.
 Er brachte in meine Nieren seines Köchers Inhalt.
 Und Er zerbrach mich,
 ließ mich nicht meinen Speichel schlucken.
 Meine Tage vergehen in Rauch
 Mein Herz ist bitter und ungestüm wie wogendes Meer.
 Mein Auge ergießt sich
 und hält nicht ein,
 Am Abend lege ich mich mit Weinen
 und am Morgen ist Klagelied.
 und eine Trauer wie das Straußenweibchen
 Möge doch mein Kopf
 Kustode/Blatthüter

Klg 1,18
 Iob 3,12
 Jer 20,14b
 Jes 22,7
 Hld 5,7aß
 Klg 3,13
 Iob 16,12
 Iob 7,19
 Ps 78,33
 Hab 1,6a
 Klg 3,49
 Ps 30,6
 Mic 1,8

מים *Wasser sein*

ועיני מקור דמעה. *und Mein Auge eine Quelle der Träne*
 כי לא טובה השמועה: *Denn nicht gut ist diese Nachricht.*

Jer 8,23 [9,1]

1Sm 2,24

1216 *Josef ha-Kohen: Tod seines siebzehnjährigen Sohnes Juda*

גור אריה יהודה הכהן בני.	<i>Ein Löwenjunges ist Juda, der Priester, mein Sohn,</i>	Gn 49,9
אשר אמרנו בצלו נחיה.	<i>von dem wir sagten, in seinem Schatten werden wir leben.</i>	Klg 4,20
בעוונתנו כרע רבץ	<i>Wegen unserer Vergehen geht er auf die Knie, lagert,</i>	Gn 49,9
ואיננו. כי לקח אותו אלדים:	<i>und war nicht mehr, denn G'tt hatte ihn genommen</i>	Gn 5,24
בליל היום הששי	<i>in der Nacht des Freitags,</i>	
בתשעה ועשרים לחדש שבט.	<i>am neunundzwanzigsten des Monats Schevat</i>	
בשנת שלש מאות ותשעה:	<i>im Jahre dreihundertundneun (AM 5309/AD 1549-01-28)</i>	
וילך לו למנוחות.	<i>ging er zur Ruhe ein</i>	
ואותנו עזב לאנחות.	<i>und überließ uns dem Stöhnen.</i>	
ברוך דיין האמת:	<i>Gesegnet ist der wahre Richter!</i>	liturgische Respons
הלילה ההוא יהי גלמוד.	<i>Sei doch jene Nacht formlos</i>	Iob 3,7
כי בו שודד ביתי פתאום.	<i>denn in ihr wurde mein Haus plötzlich beraubt,</i>	
רגע שודדו יריעותי.	<i>in einem Moment wurden mein Zeltdach ausgeraubt,</i>	
כי קדר שמש.	<i>dunkelte meine Sonne,</i>	
נפלה עטרת ראשי.	<i>fiel die Krone meines Hauptes</i>	Iob 19,9
נזורו אחור כוכבי שמי.	<i>Die Sterne meines Himmels waren zurückgewichen.</i>	
מי האמין לשמועתי	<i>Wer glaubt dem, was sie von mir zu hören bekommen,</i>	Jes 53,1
גדל הכאב מאד:	<i>der Schmerz ist sehr groß geworden.</i>	Iob 13,13
רע עלי המעשה ואין מנחם.	<i>Böses war mir geschehen und keiner tröstet.</i>	
מארזי אב בחכמה נטע באצבע אלדים.	<i>Von der Zeder eines Vaters, weise gepflanzt, mit dem Finger G'ttes.</i>	
כי עלה הכורת עליו.	<i>denn der Fäller stieg zu ihm hinauf.</i>	Jes 14,8
והוא בן שבע עשרה שנה.	<i>und er war siebzehn Jahre alt. (17)</i>	
אוי לעינים שכך ראו:	<i>Weh den Augen, die solches sahen.</i>	
זאת אשיב אל לבי המר והנמהר.	<i>Dies wende ich meinem bitter und ungestüm Herzen zu,</i>	Klg 3,21Hab 1,6a
כי מקור חיים הכין לו בוראנו.	<i>denn eine Lebensquelle bereitete ihm unser Schöpfer,</i>	
בהם נוכל להנחם.	<i>an ihnen können wir uns trösten,</i>	
בהשאר לנפשותינו	<i>indem unseren Seelen bleibt</i>	
תשועת עולמים בבית המלך:	<i>ewige Rettung im Hause des Königs.</i>	
אחלי לאל הרוחות לכל בשר	<i>Meine Wünsche an Gott, den G'tt der Geister allen Fleisches.</i>	Nm 16,22
יצרור נפשו הטהורה בצרור החיים.	<i>Er binde seine Seele in das Bündel des Lebens,</i>	(1Sm 25,29)
והיתה מנוחתו כבוד:	<i>dann ist seine Ruhe Ehre.</i>	Jes 11,10
ואותי המר והנמהר	<i>und mich, den bitteren und ungestümen,</i>	Hab 1,6a
ואת עצבות הרוח אשתי פא"לומה.	<i>und der Schmerzen des Geistes meiner Frau Paloma</i>	
ירחם וינחם	<i>erbarme sich und tröste</i>	
וייטיב אחריתנו מראשיתנו	<i>und lasse unseren Ausgang besser sein als unseren Anfang,</i>	
למען שמו הגדול.	<i>um Seines großen Namens willen,</i>	
כי בו הסיח נפשי.	<i>denn durch den hat Er meine Seele abgelenkt.</i>	
על כן אוחיל לו:	<i>darum hoffe ich auf Ihn.</i>	Klg 3,24

1217 *Andrea Doria verfolgt Turgut 1549*

וירק אנד"ריאה דור"יאה את חניכיו.	Andrea Doria <i>holte seine Ausgebildeten hervor</i>	Gn 14,14
בדבר הקיסר בשנה ההיא.	<i>auf das Wort des Kaisers in jenem Jahr</i>	
ויורידם הימה באוניו'	<i>und ließ sie in See stechen</i>	
בחדש אפ"ריל ביום השני לפסחם	<i>im Monat April am zweiten Tage des Pesachfestes</i>	
בשנת תשע	<i>im Jahre neun-</i>	
על השוליים: 1549	<i>Randnotiz: 1549</i>	
לט ב 39 ii	<i>Bogen/Heft 39, Lage 2</i>	

undvierzigundfünfhundertundtausend וארבעים וחמש מאות ואלף:
 und ging den ganzen Sommer hierhin und dorthin, וילך כל הקיץ אנה ואנה
 den **Turgut** und seine Leute zu finden, לבקש את אדאר"גוט ואת אנשיו:
 denn deren Bosheit war vor ihn gekommen. כי עלתה רעתם לפניו:

1218 Turgut gewinnt zwei große Genuesische Schiffe 1549-05-01

Am ersten Tage des Monats Mai **וביום הראשון לחדש מא"ו**
 kämpfte **Turgut** נלחם נלחם אדא"רגוט
 um zwei große Schiffe von den Leuten Genuas בשתי אוניות גדולות מאנשי ג'ינוב"ה.
 und nahm sie mit starker Hand וילכדם ביד חזקה:
 und weiter nahm er andere Schiffe, ויוסף עוד ויקה אוניות אחרות
 soviel seine Seele begehrte. כאשר אותה נפשו.
 Es war kein Schiff, לא היתה אוניה
 das ihm versperrt war. אשר שגבה ממנו.
 Alles gab G'tt in seine Hand. את הכל נתן האלדים בידו:
Andrea Doria fand ihn nicht bei alledem ולא מצאו אנד"ריאה דור"יאה בכל אלה.
 und kannte seinen Ort nicht ולא ידע מקומו.
 und kehrte in die Stadt zurück. וישוב העירה:

Dt 2,36

1219 Beben in Ligurien

In jenem Monat war ein Beben **בחדש ההוא היה הרעש**
 in den Grenzen von Genua und in **Ventimiglia** בגבולי ג'ינוב"ה. ובווינט"מיליאה.
 Die Häuser der Geistlichen wurden zerstört. נהרסו בתי הכמרים
 Auch in **Diano** wurden sechs Häuser zerstört ובד"יאן נהרסו בתים ששה.
 und ein hoher Turm. ומגדל גבוה.
 Sieben Personen starben unter den Steinen וימותו שבעה נפש אדם תחת האבנים
 in jener Zeit. בעת ההיא:
 Auch in **Albenga** war das Beben. גם בארב"ינג'ה היה הרעש
 Von den Gebäuden fielen zu Boden, ויפלו מהבנינים ארצה.
 aber von ihnen wurden kein Mensch vermißt. ולא נפקד מהם איש:

1220 Weitere Raubzüge Turguts

Turgut kehrte in die Meere Genuas zurück, **וישוב אדרא"גוט בימי ג'ינוב"ה**
 wie der Adler gleitet כאשר ידאה הנשר.
 Sie stiegen an Land ויעלו אל היבשה:
 und gingen gegen ein ruhiges und vertrauensvolles Volk, וילכו על עם שוקט ובוטח
 gegen **Rapallo**, על ראפ"אלו
 am vierten Tage des Monats Juli ביום הרביעי לחדש יו"ליאו.
 am Ende der dritten Wache. בסוף האשמורת השלישית.
 Und niemand bemerkte ihr Kommen. ואיש לא ידע בואם:
 Er nahm von dort Gefangene, וישב ממנה שבי.
 und nach der Beute streckten sie ihre Hand, ובביזה שלחו את ידם
 soviel ihre Seele begehrte. כאשר אותה נפשם.
 Sie hatte keinen Retter. ולא היה לה מושיע:
 Sie gingen ihres Weges mit erhobener Hand. וילכו לדרכם ביד רמה.
 Da war eine Schmach für Andrea Doria, ויהי לאנד"ריאה דור"יאה לחרפה
 Kustode/Blatthüter וילעגו

Dt 28,49

Est 9,10

Viele spotteten über ihn. וילעגו עליו רבים:
 Er jagte nach Turgut jenen ganzen Sommer וירדוף אחר אד"ארגוט כל הקיץ ההוא
 und fand ihn nicht. ולא מצאו.
 Er kehrte von der Jagd nach ihm nach Genua zurück. וישב מדלוק אחריו לגינוב"ה.
 Auch Turgut kehrte an seinen Ort zurück. ואדא"רגוט שב למקומו:

1221 Papstwechsel von Paul III. zu Julius III. 1549f

Papst Paul legte sich zu seinen Vätern וישכב האפיפיאור פא"ולו עם אבותיו
 am neunten des Monats November בתשעה לחדש נובימ"רי.
 im Jahre dreiundertundzehn. (AM 5310) בשנת שלש מאות ועשרה:
 Der französische König Heinrich schickte וישלח אינר"יקו מלך צרפת לרומ"ה
 alle Kardinäle, die bei ihm waren. כל החשמנים אשר אתו:
 Zwischen ihnen und den Kardinälen des Kaisers entstand Streit. ויהי מריבה ביניהם ובין חשמני הקיסר.
 Sie blieben dort viele Tage וישבו שם ימים רבים:
 und wählten den Kardinal Monti ויבחרו בחשמן מונט"י.
 Er nannte sich Julius III. bis zu seinem Todestage. ויקרא שמו יו"ליאו השלישי עד יום מותו:
 Die Eilboten gingen aus, getrieben, aus Rom הרצים יצאו דחופים מרומ"ה
 im Monat Februar בחדש פיברא"רו
 im Jahre fünfzigundfünfhundertundtausend. בשנת חמשים וחמש מאות ואלף
 Randnotiz: 1550 על השוליים: 1550
 Alle Christen freuten sich sehr. וישמחו כל הנוצרים מאד:

Est 3,15a

1222 Kaiserliche Befestigung von Mailand und Pavia

Damals baute Kaiser Karl אז בנה הקיסר קא"רלו
 die festen Mauern von Mailand, את חומות מי"לאן הבצורות
 die unschätzbar sind. אשר אין ערוך אליהם
 Auch die Risse der Mauern von Pavia befestigte er וגם את בדקי חומות פא"ויאה חזק
 und baute Türme ringsum ויבן לה מגדלים סביב
 und befestigte sie, ויחזקם
 womit er wunderbar handelte. עד כי הפליא לעשות:

1223 Die Saadier vom Wadi Draa

In jenen vielen Tagen בימים הרבים ההם
 stand zwei Männer, Söhne eines Mannes, auf ויקומו שני אנשים בני איש אחד
 in den Ländern Arabiens, בארצות הערב.
 tüchtige Leute, deren Stadt Draa war אנשי חיל ושם עירם דאר"עה.
 und ihr Vater war alt, kam in die Tage. ואביהם זקן בא בימים:
 Der Name des ersten war Ahmad שם הראשון חמ"ד.
 und der Name des zweiten war Muhammad. ושם השני מחמ"ד.
 Sie nannten ihn Scharif bis heute. ויקראו לו שאר"יף עד היום הזה:
 soll heißen: Vornehmer ר"ל נדיב
 Die Männer überhoben sich und sagten: ויתנשאו האנשים לאמר
 Aus der Familie des Profeten Muhammad sind wir. ממשפחת מח"ומד הנביא אנחנו
 Lose Leute sammelten sich bei ihnen ויתקבצו אליהם אנשים ריקים
 und gingen in die Länder Arabiens. וילכו הלוך בארצות הערב.
 Ihre Lager weiteten sich sehr. ויפרוץ מחניהם מאד:

1224 Ein jüdischer Profet

איש יהודי היה בארצות החם. *Ein Jude war in jenen Ländern,*
 מסע"וד מצליח בן גוא"שאש שמו. *Mas'ud Mazliach, Sohn Goasas* war sein Name. Est 2,5
 ויאמר אל הש"אריף *Der sagte zu dem Scharifen:*
 שמעני אדני *Hör mich, mein Herr,*
 ואגידה לך את אשר יקרא באחרית הימים: *und ich sage dir, was am Ende der Tage geschieht.*
 אראנו עתה אשורנו קרוב. *Ich sehe es jetzt, ich erblicke es nah,* Nm 24,17
 שיקומו שני אחים *daß zwei Brüder aufstehen*
 וימלכו על העיר תיצי". *und über die Stadt Tizi herrschen werden.*
 ומשם יפוצו זרועותם *Und von dort werden sie ihre Arme ausbreiten*
 בכל ארצות הערב. *in allen Ländern Arabiens*
 וימשלו במכמני הזהב: *Sie verfügen über die verborgenen goldenen Schätze.* Dan 11,43
 וייטבו דבריו בעיניו. *Seine Worte gefielen ihm.*
 וילכו ויחנו על ת"צי *Sie gingen und lagerten gegen Tizi*
 וילכדו. *und nahmen es ein*
 ושימו בתוכה משמר: *und legte eine Besatzung hinein.*
 ושתיים הנה הערים *Aber es gab zwei Städte*
 אשר שמותן ת"צי בארצות הערב: *mit dem Namen Tizi in den Ländern Arabiens.*
 וילכו גם על השנית וילכדו *Sie gingen auch gegen das zweite und nahmen es ein*
 ויבנו חומותיה סביב. *und bauten seine Mauern rings.*
 ויהי שמעם בכל הארץ: *Und ihr Ruf erging in alles Land.*
 ויבנו גם את טארוד"אנטי היא ס"וץ. *Sie bauten auch Taroudant, das ist Souss*
 ויגדלו האנשים מאד. *Die Leute wurden sehr groß,*
 ובכל אשר פנו הצליחו. *überall, wohin sie sich wandten, hatten sie erfolgt,*
 כאשר דבר אליהם: *wie er zu ihnen gesprochen hatte.*

1225 Die beiden Saadier bekommen Söhne

ויולד בן אל השא"ריף והוא הצעיר. *Dem Scharifen, das ist der Jüngere, wurde ein Sohn geboren.*
 ואחר יולד גם אל חמ"ד אחיו: *Danach wurde auch seinem Bruder Ahmad geboren.*
 ויגדלו הנערים *Die Knaben wuchsen heran.*
 והיו אנשי מלחמה המה ואבותם כל הימים: *Sie und ihre Väter waren Kriegsleute alle Tage.*

1226 Bruderzwist unter den Söhnen

ויקרבו ימי אביהם למות. *Die Tage ihres Vaters nahten, zu sterben.*
 ויצו את שני בניו לאמר: *Er wies seine beiden Söhne folgendermaßen an:*
 אנכי הולך בדרך כל הארץ *Ich gehe den Weg alles Irdischen.*
 וחזקתם והייתם לאנשים: *So seid stark und werdet Männer.*
 ועתה זה חסדכם אשר תעשו עמדי *Und jetzt sei das euere Güte, die ihr mir erweist.*
 אל תרגזו על המלוכה: *Streitet nicht um das Königtum.*
 והיה זה משפט המלוכה. *Und das sei das Recht des Königtums.*
 האיש אשר יהיה מבניכם גדול בשנים *Der Mann, der von euren Kindern der Ältere von zweien ist,*
 ימלוך אחריכם. *soll nach euch herrschen.*
 והאיש אשר ימרה את פיהו *Und der Mann, der sich seinem Spruch verweigert,*
 יומת: *soll sterben.*
 ויאמרו חן לו יהיה כדברך: *Sie sagten: Beachtung ihm! Es sei nach deinen Worten!*
 וישכב הזקן עם אבותיו *Der Alte legte sich zu seinen Vätern.*
 ויקברוהו בניו ויבכוהו. *Seine Söhne begruben ihn und beweinten ihn.*
 ותכון מלכותם מאד. *Ihr Königtum war sehr gefestigt.*
 ויהי *Nach*

לימים עוד weiteren Tagen
 ויעבר חמ"ד חוק אביהם. übertrat Ahmad das Gesetz ihres Vaters,
 הפר את בריתו: brach seinen Bund.
 ויאסוף אנשי חיל Er sammelte Soldaten
 וילחם באחיו. und kämpfte mit seinem Bruder.
 וינגף מפניו Er wurde vor ihm geschlagen.
 ויתפשוהו חי בעת ההיא: Sie fingen ihn lebend in jener Zeit.
 וישאר בנו ויברח אל ארץ אחרת מפני דודו Sein Sohn blieb übrig und floh in ein anderes Land vor seinem Onkel.
 ויחרוש על השא"רף רעה: Er sann gegen den Scharifen Böses.
 ויאמר השא"רף Der Scharif sagte:
 עתה ילך בן אחי אל הספרדים. Jetzt wird der Sohn meines Bruders zu den Spaniern gehen
 ונוסף גם הוא על שונאינו auch er wird sich ihren Feinden anschließen.
 והיה לצנינים בצדי כל הימים: Es wurde zu Dornen in meiner Seite
 ועתה אתחכמה לו Jetzt will ich klug mit ihm umgehen,
 פן ירבה sonst mehrt er sich,
 ואוציא את אחי מבית כלא und ich lasse meinen Bruder aus dem Gefängnis.
 ונראה Dann werden wir sehen,
 מה יהיו חלומותיו: was aus ihren Träumen werden wird.

Nm 33,55

Gn 37,20

1227 Verbannung

אז הוציא את חמ"ד אחיו מן הבור Damals ließ er seinen Bruder Ahmad aus der Grube
 וידבר על לבו. und sprach zu seinem Herzen.
 ויכרתו שניהם ברית: Die beiden schlossen einen Bund.
 וילך חמ"ד אל בנו Ahmad ging zu seinem Sohn
 ויצילהו מרעתו und rettete ihn aus seiner Bosheit
 והמלחמה שקטה: und der Kampf ruhte.
 ויעבור עוד חמ"ד את בריתו. Ahmad übertrat wieder seinen Bund
 וילחם עם אחיו שנית: und kämpfte erneut mit seinem Bruder.
 וינגף גם בפעם ההיא לפני השא"רף. Er wurde auch dieses Mal vor dem Scharifen geschlagen
 והוא ובנו נתפשו חיים: und er und sein Sohn. wurden lebend gefangen.
 ויבקש הש"אריף להורידם שאולה. Der Scharif wollte sie in die Fragewelt hinabbringen.
 ותתחנן אמו לפני רגליו עליהם Da flehte seine Mutter vor seinen Füßen für sie
 ותבד. und weinte.
 ויעתר אליה בעת ההיא: Er ließ sich von ihr erbitten
 ויתן להם שארית ומחיה בארץ. und gab ihnen Bleiben und Auskommen im Lande.
 וישבו בקצי ערי מלכותו עד היום הזה: Sie blieben in den äußersten Städten seines Reiches bis heute.

1228 König von Marrakesch

וילך הש"אריף הלך וגדל Der Scharif wurde immer größer,
 עד כי גדל מאד bis er sehr groß geworden war.
 וימלוך גם על העיר מארואיקוש. Er herrschte auch über die Stadt Marrakesch
 ויקרא מלך מארוא"יקוש עד היום הזה und hieß König von Marrakesch bis heute.
 אחר נלחם במלך פורט"וגאל Danach kämpfte er mit dem König von Portugal
 ויקח מידו הערים und nahm aus seiner Hand die Städte,
 אשר לקח מיד הישמעאלים: die der aus der Hand der Ismaeliten genommen hatte.
 ויפלו הפורט"וגלישי לפניו חללים ארצה. Die Portugiesen fielen vor ihm erschlagen zu Boden.
 וירמסם כטיט חוצות. Er zertrat sie wie Straßendreck,
 באשר יי אתו da DER NAME mit ihm war,
 וכל אשר הוא עושה יי מצליח: und alles, was er tat, ließ DER NAME gelingen in seiner Hand.

Mic 7,10

Gn 39,3

1229 Sieg über den König von Fes und Bilis de la Gomera

גם במלך פ"ס נלחם פעמים שלש. Auch mit dem König von Fes kämpfte er dreimal.
 ויקח אח כל ארצו מידו Er nahm dessen ganzes Land aus seiner Hand.
 ויחן גם על העיר הגדולה פ"ס וילכדנה. Er belagerte auch die große Stadt Fes und nahm sie ein.
 ויהי שומעו בכל הארץ: Sein Ruf ging in das ganze Land.
 גם במלך ביליש דיי"לה גומ"ירה Auch mit dem König Bilis de la Gomera
 נלחם הש"אריף kämpfte der Scharif
 ויקח את כל ארצו מידו: und nahm sein ganzes Land aus seiner Hand.
 ויברח המלך מפניו אל ספרד. Der König floh vor ihm nach Spanien
 ויתחנן אל המשנה אשר לקיסר Er flehte den Vertreter, den der Kaiser hatte, an,
 ואל שריו: und seine Fürsten.
 ויתנו לו מתנות Die gaben ihm Geschenke
 וישלחוהו אל הקיסר und schickten ihn zum Kaiser,
 העומד בפיא"נדרה בימים ההם: der in Flandern stand in jenen Tagen.

1230 Der König Bilis de la Gomera reist zum Kaiser

ויבא המלך הישמעאלי הזה לג'נוב"ה Dieser ismaelitische König kam nach Genua
 בשלשה ועשרים יום לחדש זינא"ר. am dreiundzwanzigsten Tage des Monats Januar
 בשנת חמשים וחמש מאות ואלף: im Jahre fünfzigundfünfhundertundtausend.
 על השוליים: 1550 Randnotiz: 1550 (AM 5310/AD 1550-01-23)
 וילך למסעיו אל הקיסר. Er ging auf seinen Stationen zum Kaiser.
 ויתנפל לפני רגליו. Er warf sich ihm zu Füßen.
 וידבר הקיסר על לבו. Der Kaiser sprach zu seinem Herzen.
 וישב אתו ימים מספר: Er blieb bei ihm einige Tage.

1231 Der Kaiser lehnt ein Friedensangebot aus Tunis ab

ויהי המלחמה Der Kampf
 בין הספרדים אשר בג'ו"ליטה zwischen den Spaniern in Goulette
 ובין מלך ט"וניס und dem König von Tunis
 דבר יום ביומו: ging Tag für Tag.
 וילכו הספרדים בערי הפרזי הקרובות אליהם Die Spanier gingen in die ihnen nahen offenen Städte,
 לשלול שלל. um Beute zu machen.
 זה משפטם כל הימים: Das war ihr Brauch alle Tage.
 וישימו הספרדים מארב. Die Spanier legten einen Hinterhalt.
 ויודע הדבר למלך. Aber die Sache wurde bekannt.
 וישם עליהם משמר: Sie wachten darüber
 ויפלו עליהם פתאום. und fielen plötzlich über sie her.
 ויפלו מהספרדים ברשת זו טמנו Da fielen von den Spaniern in das Netz, das sie ausgelegt hatten, Ps 9,16
 כשלש מאות איש בעת ההיא: etwa dreihundert Mann in jener Zeit. (300)
 והנשארים ברחו למו. Und die Übrigen flohen.
 ויהי נפשם לשלל: Sie hatten ihr Leben zur Beute.
 ויאמר המלך: Der König sagte:
 עד מתי תהיינה המלחמות אלינו למוקש. Wie lange soll uns dieser Kampf zur Falle werden?
 אשלחה אל הקיסר מנחה. Ich will dem Kaiser Tribut schicken.
 אולי ישא פני: vielleicht wird er mich beachten.
 וישלח אליו מלאכים Er schickte Boten zu ihm
 ובידם מנחה. mit einer Gabe in ihrer Hand:
 אריות וסוסים ועופות. Löwen und Pferde und Vögel.
 ויבאו לג'נוב"ה בחדש Sie kamen nach Genua im Monat
 פיבר"ארו Kustode/Blatthüter

Februar im jenem Jahre. (AM 5310/AD 1550-02)
 פִּיבֵּר "אָרוּ בִּשְׁנָה הַהִיא:
 Dem Kaiser gab man bekannt.
 וידע אל הקיסר.
 Er schrieb Folgendes:
 ויכתוב לאמר
 Kommt nicht, mein Gesicht zu sehen,
 לא תבואו לראות פני.
 denn ich werde keine Gabe aus eurer Hand nehmen.
 כי לא אקח מידכם מנחה:
 Da verkauften sie die Pferde in Genua
 וימכרו הסוסים בג'נוב"ה
 und kehrten in ihre Land zurück.
 וישבו אל ארצם:

1232 Turgut nimmt die Stadt Afrika ein

Und am siebzehnten Tage desselben (AM 5310/AD 1550-02-17)
 ובשבעה עשר יום בו
 ging Turgut plötzlich überraschend
 חלך אד"ארגוט פתע פתאום
 nach Afrika, der festen Stadt
 לאפר"יקה העיר הבצורה
 und nahm sie ein
 וילכדנה
 und legte eine Besatzung hinein.
 וישם בתוכה משמר:
 Da fürchteten sich die Fürsten der Christen,
 וייראו שרי הנוצרים
 daß das ihnen nicht zur Falle würde.
 פן תהיה להם למוקש
 Und ihr Grimm brannte in ihnen.
 וחמתם בערה בס:

1233 Wegnahme des jüdischen Friedhofs in Mantua

Der Herzog von Mantua nahm
 ויקח לו דוכוס מאנט"ואה
 die Tochter des Ferdinand, des Bruders des Kaisers, zur Frau
 את בת פִּירֵדִינַאנדוֹ אחי הקיסר לאשה
 und gewann sie lieb.
 ויאהבה.
 Sie kam in die Stadt mit Trommeln und Tänzchen in jenem Jahr.
 ותבא העירה בתופים ובמחולות בשנה ההיא:
 Seine Mutter Margareta
 ותקח אמו מארגא"ריטה
 nahm die Begräbnisstätte der Juden
 את קבורת היהודים
 und gab sie den Geistlichen,
 ותתנם אל הכמרים
 ihr Gebiet zu erweitern.
 להרחיב את גבולם:
 Da schrien die Juden.
 ויצעקו היהודים
 Da war kein Retter.
 ואין מושיע
 Sie holten die in der Erde Schlafenden aus ihren Gräbern.
 ויוציאו ישיני עפר מקבורתם:
 Nach wenigen weiteren Tagen
 ויהי לימים עוד מזער
 erkrankte ihr erster Sohn, der Herzog,
 ויחלה הדוכוס בנה הראשון
 und starb.
 וימות:
 Sein Bruder wurde Herrscher an seiner Statt.
 וימלוך אחיו תחתיו:

1234 Vertreibung Josefs aus Genua

Ein Jude kam,
 ויבא איש יהודי
 in Genua zu wohnen,
 לשבת בג'נוב"ה
 der hieß Chajjim.
 חיים שמו
 Den beneideten seine Kollegen alle Zeit.
 ויקנאו בו בעלי מלאכתו כל הימים:
 Vier hebräische Männer kamen zu seinem Hause.
 ויבואו ארבעה אנשים עברים אל ביתו.
 Er richtete ihnen Essen.
 ויעש להם משתה
 Und auch die Heidinnen brachten sie mit sich zu dem Essen
 וגם את הגויות הביאו אתם אל המשתה
 und sie schwankten wie der Trunkene.
 ויחוגו כשכור:
 Sie gingen in der Verdorbenheit ihres Herzens
 וילכו בשרירות לבם
 und machten mich schlecht
 ויבאישוני
 bei den Bewohnern des Landes in jener Zeit.
 ביושבי הארץ בעת ההיא:
 Auf der Höhe des Jahres
 ויהי לתקופת השנה
 kam R. Serachja, der Levi, Sohn meiner Schwester,
 ויבא ר' זרחיה הלוי בן אחותי
 in Genua zu wohnen.
 לשבת בג'נוב"ה.

Auch uns beneideten die Ärzte ויקנאו גם בנו הרופאים.
 und konnten zu uns nicht im Guten reden. ולא יכלו דבר אלינו לשלום:
 Sie sprachen in die Ohren der Fürsten der Stadt וידברו באזני שרי העיר.
 und in die Ohren des Pfarrers vom Hl. Dominikus, ובאזני כומר סא"ן דומ"יניגו
 der in jenen Tagen predigte. הדורש בימים ההם.
 Es war am zweiten Tage des Festes der ungesäuerten Brote, ויהי ביום השני לחג המצות
 als er auf der Kanzel war (AM 5310/AD 1550-04-02) בהיותו על העמוד.
 und er gegen die Juden Böses sprach. וידבר על היהודים רעה:
 Das hörten drei von den Fürsten, die dort waren, וישמעו שלשה מהשרים אשר שם
 die mit den Ärzten im Bunde waren, והם בעלי ברית הרופאים.
 und gingen hastig zur Residenz. וילכו אל הבירה בחפזן:
 Sie redeten vor den Ohren der restlichen Fürsten וידברו באזני יתר השרים
 die Worte des Pfarrers את דברי הכומר.
 und zwei von den Ärzten waren bei jenem Ratschlag. ושנים מהרופאים היו בעצה ההיא:
 Und der Doge konnte den Riß nicht überbrücken, ולא יכול הישיש לעמוד בפרץ
 denn die Böses redeten, wurden viele in jener Zeit. כי רבו המדברים רעה בעת ההיא:
 An jenem Tage, ביום ההוא
 dem zweiten Tage des Monat April, (AM 5310/AD 1550-04-02) הוא היום השני לחדש אפריל
 wurden wir vertrieben von der Schulter in ihrem Erbteil גורשנו מהכתפה בנחלתם.
 Und die Bestimmung wurde erlassen והדת נתנה
 mit Trompeten und Hornklang, בחצוצרות וקול שופר
 wie sie getan hatten in den Tagen meines Vaters. כאשר עשו בימי אבי:
 Ich verließ es am dritten Tage des Monats Juni. (AM 5310/AD 1550-06-03) ויצא מתוכה ביום הג' לחדש יוניא"ו
 DER NAME ließ mir die Gunst der Leute von Voltaggio angedeihen. ויתנני יי' בחן אנשי וולט"אביאו
 Denn dort war mein Haus früher gewesen. כי שם ביתי לפנים
 Sie schicken Leute zu den Herren von Genua. וישלחו אנשי אל בעלי ג'נוב"ה
 Sie ließen mich in ihrer Mitte wohnen ויתנוני לשבת בתוכם
 und gaben mir Lohn von jenem Tage an und forthin. ויתנו את שכרי מהיום ההוא והלאה.
 Ist es nicht gering? הלא מזער היא
 So kann ich leben! ותחי נפשי:
 Gelobt sei der Name des DER NAME für all das Gute, ישתבח שם יי' על כל הטובה
 das Er mir erwiesen. אשר גמלני.
 Und dem, der mich vertrieben hat, ולאשר גרשוני
 bezahle er in ihren Schoß siebenfach. ישלם אל חיקם שבעתים
 Amen. Amen. אמן ואמן:

Gn 19,20

1235 Vertrag von Boulogne 1550-03-24

Der englische König Eduard ויכרות איד"וארדו
 schloß einen Bund מלך אינגלאטירה ברית
 mit dem französischen König. עם מלך צרפת
 und gab ihm Boulogne ויתן לו את בולונ"יאה
 und König Heinrich legte eine Besatzung hinein. וישם אינר"יקו המלך בתוכה משמר:
 Auch gab er dem englischen König ויתן גם הוא למלך אינגלא"טירה
 das Geld, das er gelobt hatte. את הכסף אשר נדר.
 Und das Land hatte Ruhe. ותשקוט הארץ:

אז Kustode/Blatthüter

1236 Andrea Doria nimmt Monastir

Damals ging **Andrea Doria** אז הלך אנד"ריאה דו"ריאה
 mit seinen Schiffen in das Landes Ismaels. עם אוניותיו אל ארץ ישמעאל
 Er nahm **Monastir** וילכוד את מוניסט"יריאו
 und die Türken, die dort waren, והתוגרמים אשר היו שם
 wurden mit Schwertes Schneide geschlagen. הוכו לפי חרב.
 Auch von dem Volk, das bei ihm war, וגם מהעם אשר אתו
 fielen welche durch das Schwert in jener Zeit. נפלו בחרב בעת ההיא:

1237 Andrea Doria belagert und erobert die Stadt Afrika

Er ging von dort **וילך** משם
 und belagerte **Afrika**, die feste Stadt. ויחן על אפ"ריקה העיר הבצורה
 Sie bedrängten es viele Tage. ויצורו עליה ימים רבים:
 Die Leute von **Kairouan** waren ihm zur Hilfe. ויהיו אנשי הקיר"ואן בעזרתו.
 Sie gaben ihm Proviant, ויתנו לו צידה
 denn sie waren Bedränger der Türken כי צוררים הם לתוגרמים.
 von Geburt, vom Mutterleib und von der Schwangerschaft an. מלידה מבטן ומהריון:
 Er schickte nach Sizilien und Neapel, וישלח אל ציצי"ליאה ונא"פולי
 Soldaten und Kanonen zu bringen, להביא אנשי חיל ואילי הנחושת
 denn es ist befestigt. כי בצורה היא.
 Und die Leute darin sind nahmhafte Leute. והאנשים אשר בתוכה אנשי שם:
 Da kam die Stadt in Bedrängnis ותבא העיר במצור
 am siebenundzwanzigsten Tage des Monats Juni. (AM 5310/AD 1550-06-27) בשבע ועשרים יום לחדש יוני"או
 Sie schütteten gegen sie Batterien וישפכו אליה סוללות:
 und kamen nahe, gegen sie zu kämpfen, ויקרבו להלחם עליה
 überwältigten sie aber nicht, ולא יכלו לה.
 denn die Leute der Stadt hatten sich verschanzt. כי התחזקו אנשי העיר.
 Sie schlugen sie mit Batterien ויכום בסוללות
 und die Übrigen wichen zurück, והנשארים אחור נזורו.
 denn sie fürchteten, כי יראו
 daß ihnen das Böse anhaftete. פן תדבקם הרעה:
 Sie schütteten wieder gegen sie Batterien וישפכו עוד אליה סוללות.
 und schlugen ihre Mauern ויכו חומותיה.
 und wollten gegen sie kämpfen ויאמרו להלחם עליה
 am vierundzwanzigsten Tage des Monats Juli, בארבעה ועשרים יום לחדש יו"ליאו.
 das ist der fünfte Monat. (AM 5310/AD 1550-07-24) הוא החדש החמישי:
 Das wurde dem **Turgut** mitgeteilt. ויגד לאדאר"גוט
 Da sammelte auch er Soldaten, ויאסוף גם הוא אנשי חיל.
 soviel er erreichen konnte כאשר השיגה ידו:
 und sagte in seinem Herzen: ויאמר בלבו.
 Wenn die Unbeschnittenen um die Stadt kämpfen, בהלחם הערלים העירה.
 dann fülle ich meine Hand nach ihnen ומלאתי ידי אחריהם.
 und werde die Stadt aus ihrer Hand retten. ואת העיר אציל מידם:
 Aber die Christen taten nichts. ולא עשו הנוצרים מאומה
 Viele zogen aus dem Lager. ויצאו רבים מן המחנה
 Turgut traf sie wie ein der Jungen beraubter Bär ויפגשם אדאר"גוט כדוב שכול
 und stellte sich ihnen zum Kampf. ויערוך אתם מלחמה
 Da fielen Viele zu Boden. ויפלו רבים ארצה:
 Und Turgut kehrte an seinen Ort zurück. ואדא"רגוט שב למקומו:
 Andrea Doria schickte wieder וישלח עוד אנד"ריאה דור"יאה
 acht שמונה

Schiffe nach Italien um Hilfe.
 אוניות לאיט"ליאה לעזרה:
 Als sie zurückkehrten,
 ויהי בשובם.
 nahte sie, gegen sie zu kämpfen zu Wasser und zu Lande.
 ויקרבו להלחם עליה בים וביבשה:
 Da wurde die Stadt aufgebrochen
 ותבקע העיר
 am achten Tage des Monats September
 ביום השמיני לחדש שיט"ימרי
 am Ende des sechsten Monats. (AM 5310/AD 1550-09-08)
 בסוף החדש הששי:
 Sie ließen sie plündern
 ויתנוה לשלל
 und die Frauen wurden vergewaltigt
 והנשים נשכבו.
 und gingen gefangen vor dem Dränger.
 ותלכנה שבי לפני צר.
 Am Tage des Zornes des DER NAME gab es nicht
 ולא היה שריד ופליט
 einen Überlebenden oder Entronnenen.
 ביום אף יי:
 Und auch die Juden, die sich dort befanden,
 וגם היהודים אשר נמצאו שם.
 gingen gefangen vor dem Dränger in jener Zeit.
 הלכו שבי לפני צר בעת ההיא:
 Und die Leute, die sich darin befanden,
 והאנשים אשר בתוכה
 von denen wurden welche mit Schwertes Schneide geschlagen
 מהם הוכו לפי חרב.
 und andere wurden zur Beute.
 ומהם היו לבז.
 Besser hatten es die vom Schwert Erschlagenen.
 טובים היו חללי חרב:
 Und von den Unbeschnittenen starben
 וימותו מהערלים
 vom ersten Tage bis zu diesem Tage
 מהיום הראשון עד היום הזה.
 etwa viertausend Mann in jenem Kampf.
 כארבעת אלפי איש במלחמה ההיא:
 Der Vertreter in Sizilien
 וישם המשנה אשר בציצי"ליאה.
 und Andrea Doria legten eine Besatzung hinein
 ואנד"ריאה דו"ריאה בתוכה משמר.
 und gingen ihres Weges.
 וילכו לדרכם:

Klg 1,5

Klg 2,22

Klg 1,5

1238 Turgut fängt ein Versorgungsschiff für Afrika ab

Nach weiteren Tagen schickten sie drei Schiffe dorthin,
 ויהי לימים עוד וישלחו שמה שלשה אוניות.
 beladen mit Getreide und Brot und Schießpulver
 נושאות בר ולחם ועפר השריפה
 Die traf Turgut wie ein der Jungen beraubter Bär
 ויפגשם אדא"רגוט כדוב שכול.
 Hos 13,8 * 2Sm 17,8; Spr 17,12
 und verbrannte sie mit Feuer und ging seines Weges.
 וישרפם באש וילך לדרכו:

1239 Schiffsverluste durch Wetter

Auch das Wüten des Meeres und das Toben seiner Wellen
 גם זעף הים והמון גליו
 kämpften gegen die Schiffe des Andrea Doria.
 נלחמו באוניות אנד"ריאה דור"יאה
 Eine Menge der Galeeren scheiterten.
 ותשברנה רוב המשוטטות
 Das Volk wurde unterwegs ungeduldig.
 ותקצר נפש העם בדרך:
 Sie kehrten nach Genua zurück
 וישוב לג'נוב"ה
 am fünfzehnten Tage des Monats November,
 בחמשה עשר יום לחדש נוב"ימרי
 das ist der neunte Monat.
 הוא החדש התשיעי:

Nm 21,4

1240 Parma unterstellt sich den Franzosen 1551

Zwischen dem französischen König Heinrich
 ויהי שלום בין אינר"יקו מלך צרפת
 und Octavio, dem Sohn Pietro Louis',
 ובין אוטא"ביו בן פיר"ו לו"איז
 dem Herzog von Parma in jener Zeit.
 דוכוס פאר"מה בעת ההיא:
 Er übergab Parma dem König
 ויסגיר פאר"מה ביד המלך
 im Monat März (AM 5311/AD 1551-03)
 בחדש מא"רצו
 im Jahre einundfünfzigundfünfhundertundtausend
 בשנת אחד וחמשים וחמש מאות ואלף:
 Randnotiz: 1551
 על השוליים: 1551
 Die beiden schlossen einen Bund
 ויכרתו ברית שניהם
 und hißten die Fahnen des Königs auf den Mauern.
 וירימו דגלי המלך על החומות:
 Das ärgerte die Fürsten des Kaisers.
 ויחר לשרי הקיסר
 Kustode/Blatthüter
 וישלחו

Sie schickten Soldaten nach **Piacenza**,
 denn sie fürchteten,
 daß Feuer aus **Parma** ausgehe
 und seine Grundlagen verzehrte.
 וישלחו לפי"אסינצה אנשי חיל.
 כי יראו
 פן תצא אש מפא"רמה
 ותאכל יסודותיה:

1241 Turgut entkommt Andrea Doria 1551

Im Frühlingmonat
 holte **Andrea Doria** seine Ausgebildeten hervor
 und ging nach Neapel
 Sie sagten zu ihm:
 Ist denn nicht Turgut in **Kelibia**?
 Geh hinab zu ihm, halt nicht an.
 Da ging er hastig
 und schloß ihn ein,
 nahte ihm aber nicht,
 denn er konnte mit seinen Schiffen nicht in den Fluß gehen.
 Turgut verschanzte sich am Meeresufer
 und baute eine Befestigung
 und legte Besatzung hinein.
 Sie schütteten Batterien auf die Schiffe der Unbeschnittenen täglich
 Die saßen gegenüber.
 Sie saßen dort viele Tage.
Andrea Doria schickte
 nach Neapel und Genua um Hilfe.
 Er sah,
 daß er ihn nicht überwältigen konnte.
 Er sprach mit dem Scheich der **Kelibia**,
 (soll heißen:) dem Fürsten
 der Ismaeliten, und zwar:
 Gib mir die Lebenden.
 Das Gut nimm dir.
 Und bei dem Kaiser werde ich bewirken,
 daß er dir alle Tage Gutes tut.
 Doch liefere uns nur
 diesen Nichtsnutz und seine Leute aus.
 Und wenn nicht,
 wisse,
 daß das Böse über euch beschlossen ist.
 Ich bezeuge euch heute:
 Turgut richtete sein Herz darauf, zu fliehen.
 Er wandte sich um.
 Das Land war dort völlig eben.
 Der Scheich war bei seinen Helfern.
 Sie gruben bis zum Meer.
 Da ging das Meerwasser bis dorthin, wo seine Schiffe waren.
 Er überführte sie auf dem Bach, den er gegraben hatte,
Andrea Doria merkte nichts.
 So zog Turgut mit erhobener Hand fort.
Andrea Doria hörte das und seine Gesichtszüge fielen.
 Er verfolgte ihn zwei Tage und zwei Nächte
 und fand ihn nicht.
 Turgut ging seines Weges.
 Da kam ein großes Schiff mit Getreide beladen
 ויהי בחדש האביב
 וירק אנד"ריאה דו"ריאה את חניכיו
 וילך לנאפ"ולי.
 ויאמרו לו
 הלא אד"ארגוט בגי"לבי?
 רדה אליו אל תעמוד:
 ויחפז ללכת
 ויסגור בעדו
 אך לא קרב אליו
 כי לא יכול לבא עם אוניותיו בנחל:
 ויתחזק אדא"רגוט על שפת הים
 ויבן מצור
 וישם בתוכו משמר:
 וישפכו סוללות אל אוניות הערלים יום יום.
 ותשבנה מנגד:
 וישבו שם ימים רבים:
 וישלח אנד"ריאה דור"יאה
 לנאפ"ולי וג'נוב"ה לעזרה:
 וירא
 כי לא יכול לו
 וידבר עם ש"יך הגי"לבי
 ר"ל: שר
 הישמעאלי לאמר
 תן לי הנפש
 והרכוש קח לך:
 ועם הקיסר אעשה
 שיטיב אליך כל הימים.
 אך כי תסגיר אלינו
 את הבליעל הזה ואת אנשיו:
 ואם אין
 דע
 כי כלתה גם אליכם הרעה.
 העידותי בכם היום:
 ויתן אד"ארגוט את לבו לברוח.
 ויפן אחור.
 והנה הארץ כלה מישור:
 ויהי הש"יך בעוזריו
 ויחפרו עד הים.
 ותלכנה מי הים עד המקום אשר אוניותיו שם:
 ויעבירם בנחל אשר חפר.
 ולא ידע אנד"ריאה דור"יאה מאומה:
 ויצא אדא"רגוט ביד רמה
 וישמע אנד"ריאה דו"ריאה ויפלו פניו
 וירדוף אחריו שני ימים ושני לילות.
 ולא מצאו:
 ואדא"רגוט הלך לדרכו.
 והנה אוניה גדולה נושאת בר באה

Gn 14,14

Gn 14,21

1Sm 20,7.9.17

מציצי"ליאה aus Sizilien

ואוניה משוטטת und eine Galeere.

ועליהן כסף וזהב לרוב Auf ihnen war Silber und Gold in Menge.

הולכות לאפר"יקה: Die gingen nach Afrika.

ויפגשם בדוב שכול Er traf sie wie ein der Jungen beraubter Bär

Hos 13,8 * 2Sm 17,8; Spr 17,12

ולכדם ביד חזקה und nahm sie ein mit starker Hand

וילך לו לדרכו: und ging seines Weges.

1242 Georg Martinuzzi fällt von den Osmanen ab 1551

וימרוז ג'אור"ג'איו הכומר Der Geistlicher Georg.

אח הוואיבודה מטרא"נסילוואניאה Bruder des Wojewoden von Transsilvanien

בתוגר בימים ההם: fiel in jenen Tagen von dem Türken ab.

ויהיו דבריו עם פירדינ"אנדו אח הקיסר. Er verständigte sich mit Ferdinand, dem Bruder des Kaisers.

ויחר לסו"לימאן מאד: Das ärgerte den Suleiman sehr.

וירק את חניכיו Er holte seine Ausgebildeten hervor

Gn 14,14

וילך שמה ביד חזקה und ging dorthin mit starker Hand.

ויפלו הטרא"נסלוואני לפניו חללים ארצה Die Transsilvanier fielen vor ihm erschlagen zu Boden

בעת ההיא: in jener Zeit.

1243 Verschwörung gegen die Herren von Genua

ויקשרו שרים רבי' קשר Viele Fürsten verschworen sich

על בעלי ג'נוב"ה gegen die Herren von Genua

בדבר הקיסר. auf das Wort des Kaisers.

ויבוקש הדבר Die Sache wurde untersucht.

וימצא Und es fand sich,

Est 2,23

ויגרשום מעל אדמתם: Da vertrieben sie sie von ihrem Boden.

וישוב אנד"ריאה דור"יאה לג'נוב"ה Andrea Doria kehrte zurück nach Genua

בתשעה עשר יום לחדש מא"ו am neunzehnten Tage des Monats Mai,

הוא החדש השלישי: das ist der dritte Monat.

1244 Hebräische Druckerei in Sabbioneta 1551

ובראש חדש סיון ש"א לפ"ק Am Anfang des Monats Siwan 311 kleiner Zählung

העיר יי' את רוח אחד weckte DER NAME den Geist eines (AM 5311/AD 1551-05-06)

מנדיבי עם אלדי אברהם von den Großzügigen des Volkes des G'ttes Abrahams,

נודע בשערים שמו bekannt in den Toren ist sein Name

כמ"ר טוביה פוא"ה יזי"א. als unser Lehrer, unser Meister Tovia Jesaja.

טוב"ה שמו וטובים מעשיו. DER NAM' ist gut war sein Name und gut waren seine Taten.

כי מלבד מה שהטיב ומטיב Denn außer dem, was er Gutes tat und tut von dem,

מאת אשר חננו יי' עם בריותיו was DER NAME ihm geschenkt hatte mit Seinen Geschöpfen,

עוד לא נתקררה דעתו war sein Wollen noch nicht erkaltet,

עד אשר ירביץ לקח טוב bis er Wohltat zugefügt hatte.

היא התורה התמימה בישראל. Das ist die vollkommen Lehre in Israel.

והקים מלאכת הדפוס בסב"וניטה Er richtete eine Druckerei in Sabbioneta ein,

מקום דירתו אשר תחת ממשלת dem Ort seiner Wohnung unter der Herrschaft

האדון ויספ"סיאן גונזא"גה קו"לונה יר"ה seiner erhabenen Majestät des Herrn Vespasian Gonzaga Colonna.

אשר משם תצא תורה לכל ישראל. wovon Lehre für ganz Israel ausgehen soll.

לא ימוש הדפסת ספרי התורה Nicht weiche der Druck von Büchern der Lehre

לשמח משם עד יבא לציון גואל zu erfreuen von dort aus bis nach Zion ein Erlöser kommt,

וזה Kustode/Blatthüter

Und das ist, וזה
 daß jedes Werk, כי כל מעשה
 das um des Himmels willen ist, שהוא לשם שמים
 dessen Ende wird Bestand haben. סופו להתקיים
 Und ihn macht zunichte kein Fremder oder der sich veruneehrt hat, ולא יבטלנו זר ומתגאל:
 und jedes Tod seines Volkes wisse, וכל שער עמו יודע
 daß er um des Himmels willen ausgerichtet war mit aller Kraft. כי לשם שמים נתכוון בכל מאודו.
 Gedenke seiner, mein Gott, zum Guten, und seinem Samen! זכור לו יי' לטובה ולזרעו
 Das Land bedecke Seine Herrlichkeit. ויכסה הארץ הודו:

mAv 4,11/14

1245 Kaiserliche belagern Parma und nehmen Castelguelfo und Colorno

Die Fürsten des Kaisers schickten, וישלחו שרי הקיסר אנשים
 ein Heer aufzustellen gegen Parma לצבא על פא"רמה
 im Monat Juni, (AM 5311/AD 1551-06) בחדש יוניא"ו
 vor der Weizenernte. בטרם קציר החטים
 Sie haben jedes gute Landstück vernichtet. וישחיתו כל חלקה טובה:
 Der Kampf wurde heftig zwischen ihnen. ותהי המלחמה חזקה ביניהם.
 Viele starben durch das Schwert und durch Krankheiten וימותו רבים בחרב ובתחלואים
 in jenem Kampf. במלחמה ההיא:
 Jedoch kamen sie der Stadt nicht nahe, אכן לא קרבו העירה
 denn sie ist befestigt und ihre Leute sind kampferprobt. כי בצורה היא ואנשיה מלומדי מלחמה
 Das Volk fürchtete sich. וירא העם
 Sie gerieten in Bewegung. וינועו
 Sie blieben weit weg stehen. ויעמדו מרחוק:
 Sie bedrängten Castelguelfo ויצורו על קאש"טיל גי"לפו
 und nahmen es ein. וילכדוהו.
 und die festen Mauern von Colorno ואת חומות קו"לורנה הבצורות הפילו ארצה.
 Die Erde bebte vom Klang der Kanonen. ותבקע הארץ לקול האילים המנגחים:
 und der Enge der Zeiten ובצוק העתים
 Da gaben es die Kriegsleute in ihre Hand ויסגירוהו אנשי הצבא בידם.
 und schlossen mit ihnen einen Bund. ויכרתו להם ברית:
 Damals kam Parma in Bedrängnis. אז תבא פא"רמה במצור.
 Und im Drang der Zeiten schickte der Herzog ובצוק העת' שלח הדוכס
 das halbe Volk ins Exil, חצי העם בגולה
 jeden Wohngast, der darin wohnte, כל הגר הגר בתוכה
 der nicht dort geboren worden war. אשר לא נולד שם.
 übte Güte mit ihnen ויעש דון פירא"נטי עמהם חסד
 und schickte sie um ihr Leben. וישלחם לנפשם
 Sie gingen wohin immer sie etwas zu wohnen fanden. וילכו לגור באשר מצאו:

Ex 20,18 [14]

1Kg 1,40

1246 Besuch Philipps und Maximilians in Genua

Philipp, der Sohn des Kaisers ויבאו פי"ליפו בן הקיסר
 und Maximilian, seines Onkels Sohn, ומאגס"ימיליאנו בן דודו
 kamen aus Deutschland nach Genua im Monat Juni מאשכנז לגיינוב"ה בחדש יוניא"ו
 und blieben dort einige Tage וישבו שם ימים אחדים
 und stachen in See mit Schiffen וירדו הימה באוניות.
 und gingen nach Spanien. וילכו אל ארץ ספרד:

1247 Schiffe nach Afrika von Seebeben heimgesucht

Der Vertreter des Kaisers schickte die Galeeren, die וישלח משנה הקיסר את המשוטטות אשר

in Neapel waren, und Kriegsleute nach Afrika
 im fünften Monat.
 Als sie unterwegs waren,
 bebte das Meer und seine Wellen tobten.
 Da sanken fünf Schiffe aus Genua
 und drei aus Sizilien
 in die Tiefen wie ein Stein.
 Die Übrigen gingen ihres Weges.
 Das Volk wurde unterwegs ungeduldig.

Ex 15,5

Nm 21,4

1248 Päpstliche Belagerung von Mirandola

Der Papst Julius sammelte auch Soldaten
 und schickte sie gegen **Mirandola**,
 das in der Hand des Königs war.
 Sie bedrängten sie viele Tage
 und bauten gegen sie Befestigungen
 und saßen darin.
 Die Stadt kam in Bedrängnis.

1249 Durchzug durch Genua nach Parma und Mirandola dem französischen König verweigert

König Heinrich schickte nach Genua die Botschaft:
 Ich will bitte durch euer Land ziehen,
 den Leuten in Parma
 und in dem ihm nahen Mirandola zu Hilfe zu kommen.
 Auch eine der Städte am Meer bat,
 Schiffe des Türken zu holen.
 Aber sie wollten nicht auf ihn hören.
 Da kehrte er in sein Land zurück.

Nm 21,22

1250 Osmanen zerstören Augusta

Schiffe Suleimans gingen nach Sizilien
 im fünften Monat.
 Die Leute von **Augusta** schütteten Batterien auf sie.
 Ihr Zorn entbrannte
 und sie schlugen ihre Mauern.
 Sie machten aus ihr einen dauerhaften Ruinenhügel.

1251 Verhandlungen um Afrika

Als sie in Messina waren
 schickte der Statthalter des Kaisers Leute,
 mit ihnen zu reden.
 Der Heerführer verlangte von ihnen Afrika,
 wie ihnen der Fürst gelobt hatte,
 den der Kaiser zu seinen Herrschaften geschickt hatte.
 Da sagten sie:
 Wir können das nicht tun
 und haben das auch nicht gehört außer heute.
 Da brachten sie
 Kustode/Blatthüter

den Bund, את הברית
 den er mit ihnen geschlossen hatte אשר כרת אתם.
 und sie lasen ihn vor ihren Ohren. ויקראו באזניהם:
 Da sagten sie: ויאמרו
 Gib uns fünfzehn Tage Zeit תנה לנו זמן חמשה עשר ימים
 und wir schreiben an den Kaiser. ונכתוב אל הקיסר:
 Da entbrannte ihr Zorn ויחר אפם
 und sie sagten: ויאמרו
 Nicht von uns verursacht brach der Frieden, לא לסבתנו נשבר השלום
 sondern von euch verursacht. כי אם לסבתכם
 Denn in euerem Munde ist nichts Richtiges. כי אין בפיכם נכונה:
 Der spanische Mann verlangte: ושאל האיש הספרדי
 Zeigt uns doch die großen Schiffe. הראוני נא את האוניות הגדולות
 Andrea Doria ging mit ihm וילך עמו אדא"רגוט
 auf eine **Galeone** Barbarossas. על גא"ליאון באר"בה רוס"ה
 Sie sahen darauf Kanonen in Menge ויראו בו אילים המנגחים לרוב
 und Eisenkugeln: ואבני ברזל.
 sechzig große Kanonen, Mauern zu stürzen (60) וששים אילים גדולים להפיל החומות
 und dreißig mittlere, (30) ושלשי' בינוניים
 und die Janitscharen darauf, והג'ניצ"ארי אשר עליו
 Kriegsleute אנשי מלחמה
 und ihre Zahl war tausend. (1 000) ומספרם אלף:
 Sie gingen, das zweite Schiff zu sehen. וילכו לראות את האוניה השנית.
 Das war voller Körbe והנה היא מלאה סלים
 und Eisengerät, וכלי ברזל
 die Erde zu durchgraben לחפור את הארץ.
 und viertausend Pferdesättel. וארבעת אלפים כסאות הסוסים:
 Und auf dem dritten große Hölzer, ועל השלישית עצים גדולים
 einen kunstvollen Wall anzulegen. לעשות דיק מעשה חושב.
 So etwas war noch nicht zu beschreiben gewesen. לא נראה כמוהו לתואר.
 Und die Zahl der Kriegsleute ומספר אנשי הצבא
 war fünfzehntausend חמשה עשר אלף.
 außer den Kriegsleuten auf den Schiffen. מלבד אנשי המלחמה אשר על האוניות:
 Sie sprachen noch, עודם מדברים
 da traf **Pietro**, der Diener des Vertreters, ein. ופיט"רו משרת המשנה הגיע.
 mit einem Schreiben in seinen Herrschaften in der Hand, das lautete: ובידו מכתב מאת אדוניו לאמר
 Ich kann Afrika nicht zurückgeben, לא אוכל להשיב אפריק"ה
 bis das Wort des Kaisers kommt. עד בא דבר הקיסר
 Denn Diebe sind zu ihm gekommen, כי גנבים באו אליה
 nächtliche Räuber, שודדי לילה
 die von Suleiman abgefallen sind. המורדי' בסו"ליימאן
 So nahm es der Kaiser nicht aus seiner Hand. ולא לקחה הקיסר מידו:
 Da nahm der Spanier das Schreiben aus seiner Hand ויקח הספרדי את המכתב
 und ging mit **Pietro** zu dem Heerführer וילך עם פיט"רו אל שר הצבא:
 und rief seine sieben Räte. ויקרא את שבעה יועציו.
 Sie lasen das Schreiben vor ihren Ohren ויקראו המכתב באזניהם:
 und sagten: ויאמרו
 Wir können nicht fünfzehn Tage bleiben, לא נוכל לעמוד חמשה עשר יום
 bis das Wort des Kaisers kommt. עד בא דבר הקיסר:
 Denn Suleiman hat uns angewiesen: כי סו"ליימאן צוה עלינו לאמר
 Wenn der Vertreter auf Sizilien אם לא ישלח אליכם

euch nicht schickt
 die Schlüssel von Afrika,
 wenn ihr nach Messina kommt,
 geht eures Weges, um es zu kämpfen.
 und das Gesetz des Bundes zu brechen.
 Pietro sprach im Namen seiner Herrschaften.
 Sie schalten ihn mit ihrem lodernden Zorn,
 denn sie kannten ihn,
 und sagten zu ihm:
 Wer hat dich hierher gebracht,
 zum Heerführer zu sprechen?
 Bist du denn nicht unser Diener?
 Sie nahmen das Schreiben
 und sagten:
 Wenn ein Mann zu uns kommt, uns Afrika auszuliefern,
 kommt er sicher zu uns,
 und wir übertreten den Bund nicht.
 Der Spanier sprach mit Turgut
 hart vor dem Heerführer:
 Du hast Böse getan, den Bund zu brechen.
 DER NAME möge sehen und richten!
 Da fluchte ihm Turgut
 und der Spanier floh von ihm,
 denn er fürchtete um sein Leben.
 Die Zahl der großen Galeeren war hundertundsieben (107)
 und die kleinen zwanzigunddrei (23)
 und die großen Schiffe drei. (3)

Ex 5,21

1252 Osmanen gegen Johanniter auf Malta, Gozo und in Tripolis 1551

Die Türken brachen von dort auf
 in jener Nacht
 und gingen nach Malta
 und gingen an Land.
 Die Geistlichen zogen ihnen entgegen
 und schlugen sie heftig.
 Da brachen sie von dort auf
 und gingen nach Gozo
 und nahmen es ein
 am vierundzwanzigsten Tage des Monats Juli. (1551-07-24)
 Sie seine ganze Beute.
 Sie ließen keine Nachlese.
 Sie gingen gefangen vor dem Dränger,
 etwa dreitausend Personen zu jener Zeit (3 000)
 und hundertundfünfzig Geistlicher (150)
 wurden mit Schwertes Schärfe geschlagen.
 Die Häuser wurden im Feuer verbrannt.
 Ihr Rauch stieg himmelwärts.
 Sie brachen von dort auf
 und gingen nach Tripolis,
 das in der Hand der Geistlichen war in jenen Tagen.
 Die Franzosen darin
 Kustode/Blatthüter

Klg 1,5

Jos 8,20

lieferten es ihnen aus אשר בתוכה בידם.
 und gingen frei ihres Weges. וילכו לדרכם חפשים:
 Und die Italiener והאיטא"לקיים
 und die Spanier gingen gefangen vor dem Dränger והספרדים הלכו שבי לפני צר
 im Monat August, בחדש אגוסטו
 das ist der sechste Monat. (1551-08) הוא החדש הששי:

Klg 1,5

1253 Verzögertes Geleit nach Spanien für die Kaisertochter

Andrea Doria brach auf **ויסע** אנד"ריאה ד"וריאה
 im Monat August בחדש אגוסטו
 um nach Spanien zu gehen, ללכת אל ספרד.
 die Tochter des Kaisers zu bringen. להביא את בת הקיסר:
 Aber sein Herz war nicht voll von der Überfahrt, ולא מלאו לבו לעבור
 denn er fürchtete sich vor den Schiffen des Königs. כי ירא מאוניות המלך
 So kehrte er nach **Villa Franca** zurück. וישוב אל ווי"לה פרא"נקה.
 Er schrieb nach Genua um Hilfe ויכתוב אל ג'גוב"ה לעזרה:
 und sammelte Soldaten ויאסוף אנשי חיל
 und schiffte sie ein ויורידם הימה באוניות.
 und kehrte nach Hause zurück, וישוב אל ביתו.
 denn er fürchtete sich vor den Schiffen der Türken. כי ירא מאוניות התוגרמים.
 Nach weiteren Tagen ויהי לימים עוד
 machte er sich stark und ging seinen Weg. ויתחזק וילך לדרכו:

1254 Giovanni Battista Castaldo

läßt Georg Martinuzzi ermorden 1551-12-17

Die Leute des Türken kämpften **ויסיפו** עוד אנשי התוגר
 weiter um **Transsilvanien** להלח' בטר"אנסילוואני
 Und **Giovanni Battista Castaldo** ויוא"ן באט"ישטה קאש"טאלדו
 war über das Heer gesetzt in jener Zeit. על הצבא בעת ההיא:
 Er stellte sich ihnen zum Kampf im Monat Tischre. ויערוך אתם מלחמה בחדש תשרי.
 Viele von den Türken fielen erschlagen zu Boden. ויפלו רבים מהתוגרמים חללים ארצה:
 Da wandte sich das Herz des Geistlichen **Georg** zu den Türken. ויהפך לבב הכומר ג'אור"ניאו אל התוגרמים.
 Die Sache wurde bekannt. ויודע הדבר
 Da gingen der **Castaldo** und die Heerführer zu ihm vertrauensvoll. וילכו אליו הקאש"טאלדו ושרי הצבא בטח.
 und brachten ihn blutig in die Fragewelt hinab. ויורידוהו בדם שאולה:

1Kg 2,9

1255 Franzosen nehmen San Damiano und Chieri

Die Franzosen übertraten den Friedensbund **ויעברו** הצרפתים ברית השלום.
 in der Nacht des Freitags, dem vierten des Monats Tischre, בליל היום הששי ברביעי לחדש תשרי.
 das ist der vierte Tag des Monats September הוא היום הרביעי לחדש סיוט"ימרי.
 im Jahre 312 kleiner Zählung. (AM 5312/AD 1551-07-04) בשנת ש"יב לפ"ק.
 Sie gingen heimlich nach **San Damiano** וילכו בלט אל ס"אן דאמ"יאן
 und nahmen es ein. וילכדוהו.
 und legten eine Besatzung hinein. וישימו בתוכה משמר:
 Sie brachen von dort auf ויסעו משם
 und gingen gegen **Chieri**. וילכו על ק"רי
 Sie schütteten eine Batterie gegen es וישפכו אליה סוללת:
 Da gaben sie die Stadt in ihre Hand. ויתנו העיר בידם
 Sie schlossen mit ihnen einen Bund. ויכרתו להם ברית.
 Sie kamen in die Stadt ויבואו העירה

und legten eine Besatzung hinein. וישמו בתוכה משמר:
 Sie überquerten den Fluß **Dura** ויעברו את הנהר ד"ורה
 und gingen nach **Caluso**index[S]Caluso, Piemont. וילכו לקא"לוסי.
Don Ferrante beeilte sich, ויחפז דון פירא"נטי
 ihnen die Spanier entgegen zu schicken. לשלוח הספרדים לקראתם:
 Da kehrten die Franzosen beschämt zurück. וישבו הצרפתים אחור בחרפה:

1256 Französische Schiffe nehmen spanische durch Täuschung

Schiffe des Königs gingen nach Barcelona **ותלכנה** אוניות המלך לבארצ"לונה
 und hißten die Fahne des Kaisers. וירימו דגלי הקיסר.
 Die Leute der Stadt sahen sie von fern ויראום אנשי העיר מרחוק.
 und sagten: ויאמרו
 Das ist Andrea Doria אנד"ריאה ד"וריהא הוא:
 Eine Galeere kam ihnen entgegen, ותבא אוניה משומשות לקראתם
 auf der viele und angesehene Fürsten waren. ועליה שרים רבים ונכבדים
 Das nahmen sie ein. וילכדוה:
 Auch sieben große Schiffe, beladen mit Gewändern und Pferden, ושבעה אוניות גדולות נושאות בגדים וסוסים
 nahmen sie dort לקחו שמה.
 und kehrten in ihr Land zurück. וישבו אל ארצם:
 Andrea Doria schickte ein kleines Schiff dorthin, וישלח שמה אנד"ריאה דוריא"ה אוניה קטנה
 zu erkunden. לרגל
 Auch das nahmen die Franzosen וילכדוה הצרפתים
 und nahmen es mit sich. ויוליכוה אתם:

1257 Vereiteter Verrat von Mailand

Zwei Männer, Brüder, aus Siena kamen, **ושני** אנשים אחים מסיא"ינה באו
 in **Mailand** zu wohnen. לגור במי"לאן
 Sie blieben dort einige Tage. וישבו שם ימים אחדים:
 Dann hatten sie das Begehren, ויתאוו תאוה
 die Festung von Mailand dem König auszuliefern. להסגיר את מבצר מי"לאן ביד המלך
 Sie verständigten sich mit einem der Diener des Kastellan והיו דבריהם עם אחד מעבדי הקאסט"לאן
 Sie drangen auf die Wand der Mauer ein ויחתרו בקיר החומה
 Nacht für Nacht, לילה ולילה
 ohne daß es jemand sah. אין רואה:
 Es kam der Tag, ויהי היום
 da schrieben sie dem König. ויכתבו למלך
 Der schickte dorthin etwa fünfzig Mann von seinen Besten. וישלח שם כחמשים איש מבחוריו
 Die kamen nach Mailand ויבואו למי"לאן.
 und verbargen sich in den Straßen der Stadt, ויתחבאו בחוצות העיר
 einer hier und einer da, bis der Abend kam. אחד הנה ואחד הנה עד בא הערב.
 Die Sonne ging unter und sie gaben ein Zeichen. השמש בא ויתנו אות
 Da versammelten sie sich alle beim Hause des **Georg, des Sieners**. ויתקבצו כלם אל בית גיא"ורגיא"ה הס"יניס.
 Um Mitternacht ויהי בחצות הלילה
 gingen sie zu dem Ort. וילכו אל המקום:
 Als sie im Untergrund waren, ויהי בהיותם במחתרת
 hörten die Wächter, die in der Festung die Runde machten, וישמעו את השומרי' הסובבים במבצר
 einen mit dem anderen sprechen. מדברים איש אל רעהו:
 DER NAME gab deine Frucht in ihr Herz ויתן יי' מורד בלבם.
 und sie kehrten zurück וישבו אחור
 und flohen um ihr Leben וינוסו לנפשם
 sieben בשבעת
 Kustode/Blatthüter דרכים

Wegen, (7) דרכים:

Die Sonne ging auf über der Erde
 und die Sache wurde bekannt.
 Da verfolgten sie sie
 und fingen von ihnen vier Leute
 in den Grenzen von **Voghera**
 und schickten sie nach Mailand in eisernen Ketten.
 Auch den **Georg** aus Siena
 und den Diener, der beabsichtigt hatte,
 Hand an seine Herrschaften zu legen, nahmen sie
 und vollzogen das Gericht.
 Das ganze Volk hörte
 und sie fürchteten sich.

1258 Kaiserliche nehmen Noschan und Castel del Diablo

Viele von den Kriegsleuten, die gegen Parma lagen, standen auf.
 Sie kamen nach Piemont
 sie kämpften gegen **Noschan**.
 Die Stadt gaben sie in ihre Hand.
 Die Deutschen schlugen die Stadtbewohner mit dem Schwert.
 Die Franzosen kamen nach **Castel del Diablo**
 bei **Moncalvo**
 und verschanzten sich dort.
 Die Leute des Kaisers gingen gegen sie
 und kämpften mit ihnen.
 Da übergaben sie es ihnen
 und gingen frei ihres Weges.
 Die Streitkräfte des **Papstes** standen noch gegen **Mirandola**
 in jener Zeit.

1259 Juden in Böhmen Brandstiftung vorgeworfen

Im Monat Oktober
 verbrannten große Städte in **Böhmen**.
 Da mißhandelten sie wieder die **Juden**, indem sie sagten:
 Ihr habt diese böse Tat begangen.
 Die Sache wurde untersucht.
 Und es fanden sich die Juden unschuldig,
 denn DER NAME half ihnen.
 Gesegnet ist Er und gesegnet ist Sein Name forthin.

Est 2,23

1260 Französische Piraterie

Und am neunzehnten Tage desselben
 nahmen fünfzehn Schiffe des Königs Heinrich
 achtzehn große Schiffe,
 beladen mit Gewändern und Pferden und Silbergeräten,
 von den Spaniern,
 die mit der Tochter des Kaisers
 in **Villa Franca** waren,
 und kehrten um
 und kehrten um

in ihr Land. אל ארצם:

Auch in den Meeren Britaniens גם בימי בריטא"ניאה

nahmen die Leute des Königs לקחו אנשי המלך

von den Schiffen der Spanier *stattlicher Besitz* מאוניות הספרדים הון עתק.

Spr 8,18

Und in jener Zeit kein Frieden dem, der aus- und eingeht. ולא היה שלום ליוצא ולבא בעת ההיא:

1261 Genua, Mailand, Deutschland, mit einem Elefanten

Andrea Doria kam nach Genua **ויבא** אנד"ריאה דו"ריאה ג'ינוב"ה

mit dem böhmischen König **Maximilian** עם מאגס"מיליאנו מלך בואימ"ה

und mit dessen Frau, der Tochter des Kaisers. ועם אשתו בת הקיסר.

Unterwegs starb eine große Menge an Krankheiten auf den Schiffen. וימותו בדרך מחולאים באוניותיו עם רב:

Sie brachen auf von Genua (AM 5312/AD 1551-11-22) ויסעו מג'ינוב"ה

am vierundzwanzigsten Tage des Monats Kislew. בארבעה ועשרים יום לחדש כסליו.

Sie kamen durch **Voltaggio** ויעברו בבולט"אביאו

und gingen auf ihren Stationen nach Mailand. וילכו למסעיהם למי"לאן:

Sie führten einen **Elefanten** mit sich. ויביאו עמהם פיל אחד

Seinesgleichen war in Voltaggio nicht gesehen worden לא נראה כמוהו. בבולטאביאו

seit es einem Volk angehört. מאז היתה לגוי:

Sie brachen von Mailand auf ויסעו ממיל"אן

und gingen ihrer Wege וילכו למסעיהם

nach Deutschland. אל ארץ אשכנז:

Ex 9,24

1262 Franzosen nehmen Lanzo

Die Franzosen bedrängten **Lanzo** **ויצורו** הצרפתים על לאנ"צי

bei **Turin** אשר אצל טור"ין

im Monat November בחדש נוב"מרי

und nahmen es ein וילכדוה.

und legten eine Besatzung hinein. ושימו בתוכה משמר:

1263 Franzosen nehmen Volpiano

Sie bedrängten auch **Volpiano** im zehnten Monat. **ויצורו** גם על וולפ"יאן בחדש העשירי.

Aber die Heere des Kaisers, retteten es aus ihrer Hand. ויצילוה צבאות הקיסר מידם

Und die Stadt **Saluzzo** in der Gegend **Caluso**index[S]Caluso, Piemont ואת העיר שאלוצ"י אשר בככר קא"לוסי

verbrannte **Don Ferrante** mit Feuer. שרף דון פירא"נטי באש.

Ihre Bewohner gingen bewegt und streifend in fremdes Land. וילכו יושביה נעים ונדים בארץ נכריה:

Gn 4,12

So wurde **Montferrat** zur Plünderstätte ויהי המונפ"יראטו למשיסה

durch die Hand von **Don Ferrante**. ביד דון פירא"נטי.

Sie schrien und es war kein Retter in jenem Jahr. ויצעקו ואין מושיע. בשנה ההיא:

1264 Franzosen nehmen ein Schiff aus Spanien

In jenem Monat **ויהי** בחדש ההוא

da kam ein großes Schiff aus Spanien והנה אוניה גדולה באח מספרר

mit Soldaten darauf. ועליה אנשי חיל.

Es war von den Leuten von Genua והיא מאנשי ג'ינוב"ה.

Drei von den Schiffen des Königs Heinrich zogen ihm entgegen ותצאנה אליה שלשה מאוניות המלך

und nahmen es weg. וילכדוה:

Kustode/Blatthüter וימצאו

וּמִצְאוּ בָּהּ כֶּשֶׁלִּישִׁים אֶלֶף זָהוּבִים זֶהָב. Sie fanden darin etwa dreißigtausend goldene Gulden
וּשְׁלִשִׁים אֶלֶף בַּכֶּסֶף. und dreißigtausend in Silber
וְיָוִלְכוּהָ אֶל אֶרֶץ: und brachten es in ihr Land.

1265 Franzosen überrumpeln Costigliole 1552-01-10

וַיְהִי בִשְׁנַת שְׁתֵּים וְחֲמִשִּׁים וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת וְאַלְף: Im Jahre zweiundfünzigundfünfhundertundtausend
שֶׁל הַשּׁוֹלִיִּים: 1552 Randnotiz: 1552
וַיֵּלְכוּ הַצִּרְפָּתִים gingen die Franzosen
אֲשֶׁר בְּפִיא־מוֹנְטִי. im Piemont
לְקוֹסְטִי־לִיּוֹלֹ nach Costigliole
בְּאִישׁוֹן הַלַּיְלָה. im Dunkel der Nacht
בְּעֶשְׂרֵי לַחֹדֶשׁ זִינ־אֶר am zehnten des Monats Januar. (AM 5312/AD 1552-01-10)
וּמִצְאוּ הַסְּפָרְדִּים יוֹשְׁבִים לְבִטָּח: Sie fanden die Spanier arglos sitzen.
וַיַּעֲלוּ חוֹמוֹתֶיהָ פֶּתְאוֹם Sie erklommen seine Mauern überraschend
וַיִּלְכְּדוּהָ. und nahmen es ein.
וַיִּקְחוּ אֶת הַסְּפָרְדִּים Sie nahmen die Spanier
וְאֵת כָּל קִנְיָנָם: und all ihre Habe.
וְכַמֵּאָה סוֹסִים לְקָחוּ Auch etwa hundert Pferde nahmen sie
מֵאֵת הַסְּפָרְדִּים בַּעַת הַהִיא: von den Spaniern in jener Zeit.

1266 Suleiman zieht bis Sofia

וַיֵּאסֹף עוֹד סוֹל־יִמָּאן אֲנָשֵׁי חֵיל Suleiman sammelte wieder Soldaten
לְהִלָּחֵם בְּאוֹנֶג־אֶרִיָּאָה um mit Ungarn zu kämpfen.
וַיֵּלְכוּ עַד שׁוֹפ־יִיאָה הָעִיר Sie gingen bis zur Stadt Sofia
וַיֵּשְׁבוּ שָׁם עַד הַחֹדֶשׁ הָאֲבִיב: und blieben dort bis zum Frühlingsmonat.

1267 Fürstenverschwörung 1552

וַיִּקְשְׂרוּ רַבִּים מִשְׂרֵי אֲשַׁכְנָז Viele der Fürsten Deutschlands verschworen sich
עַל הַקִּיסָר קֶשֶׁר. gegen den Kaiser.
וַיִּכְרְתוּ בְרִית Sie schlossen eine Abmachung
עִם אֵינֶר־יִקּוֹ מֶלֶךְ צִרְפָּת mit dem französischen König Heinrich.
וַיִּשִׂימוּ הַצֶּלֶם הַלָּבָן עֲלֵיהֶם לְאוֹת: Und sie setzten das weiße Kreuz über sich als Zeichen.
וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הַפְּרִיסְטִין Und das sind die Namen der Fürsten,
אֲשֶׁר נִקְבּוּ בְּשֵׁמוֹת: die namentlich aufgeführt sind:
(1) אֶחָד מֵהֶרְצוֹג מוֹרִיץ, (1) einer der Herzog Moritz,
(2) אֶחָד מֵהֶרְצוֹג אֹגֹוסְט, (2) einer sein Bruder, der Herzog August,
(3) אֶחָד מִבְּנֵי יוֹהָנֶס פִּידֶרִיךְ, (3) einer der Sohn des Johannes Friedrich,
בֶּן דּוֹכּוֹס מֵאֶרֶץ־סַכְסֶן, Sohn des Herzogs von Sachsen,
(4) אֶחָד מֵאַלְבְּרֶכְט מַרְקְרָאֵף פִּון בְּרַאנדֶנְבֹּרג, (4) einer Albrecht, Markgraf von Brandenburg,
(5) אֶחָד מֵהֶרְצוֹג פִּלְצְגְּרָאֵף, (5) einer Herzog-Pfalzgraf,
(6) אֶחָד מֵהֶרְצוֹג לִינְבִירְג, בֶּן לַאֲנְגְּרַאבִּיאוּ, (6) einer Herzog Linbirg, Sohn des Landgrafen,
(7) אֶחָד מֵהֶרְצוֹג מֵלֹמָנָא/פִּון לֹמָנָא, (7) einer Markgraf Melomana/von Lomana,
(8) אֶחָד מֵהֶרְצוֹג לִינְבִירְג, (8) einer Graf Lüneburg,
(9) אֶחָד מֵהֶרְצוֹג מַנסֶפֶלְד, (9) einer Graf Mansfeld,
(10) אֶחָד מֵבְנֵי אֶחָד, (10) und einer sein Sohn,
(11-12) אֶחָד מֵהֶרְצוֹג לִינְבִירְג, (11-12) und zwei Grafen Luxemburg.
כָּל אֵלֶּה חִבְּרוּ לְהִלָּחֵם בְּקִיסָר. Alle diese verbanden sich, gegen den Kaiser zu kämpfen.

Die Zahl ihrer Heere war ויהי מספר צבאותם.
 zwanzigtausend Mann Fußvolk (20 000) עשרים אלף איש רגלי
 und viertausend Berittene. (4 000) וארבעה אלף רוכבים בסוסים.
 Der Herzog Moritz war ihr Haupt. ויהי הדוכוס מאבריצ"או עליהם לראש:
 Sie nannten den König Heinrich ויקראו את אינר"יקו המלך
 Retter der deutschen Städte. מושיע ערי אשכנז.
 Das ärgerte den Kaiser sehr. ויחר לקיסר מאד:

1268 Heinrich II. setzt 1547 Franz II. als Nachfolger ein

Es kam der Tag, ויהי היום
 da rief der König alle seine Fürsten und seine Diener ויקרא המלך לכל שריו ועבדיו
 und setzte die Krönungskrone וישם כתר מלכות
 auf den Kopf seines erstgeborenen Sohnes. בראש בנו הבכור.
 Er war ein zehnjähriger Knabe zu jener Zeit. והוא נער בן עשר שנים בעת ההיא.
 Das ganze Volk trat in den Bund. ויעמוד כל העם בברית:
 Er sagte zu ihnen: ויאמר אליהם
 Ihr seht, אתם ראיתם
 was der Kaiser meinem Vater und meinem Bruder getan hat. את אשר עשה הקיסר לאבי ולאחי.
 Und noch war seine Hand ausgestreckt. ועוד ידו נטויה:
 Und jetzt geht euer König vor euch her. ועתה מלככם מתהלך לפניכם
 Ich will doch nach Deutschland gehen אלכה לי אל ארץ אשכנז
 mit ihm zu kämpfen. להלחם בו.
 und an meinem Feinde Rache nehmen. ואנקמה מאויבי:
 Meine Frau und ihre Kinder sollen bei euch sein, והיתה אשתי ובניה אתכם
 bis ich zurückkehre, als Wache. עד שובי למשמר.
 Auf sie sollt ihr hören. אליה תשמעו.
 Nach Wahrheit und Recht richtet. ואמת וצדקה שפוטו.
 Denn durch Recht steht ein Thron. כי בצדקה תכון כסא:
 Alle Fürsten sprachen zu seinem Herzen. וידברו כל השרים על לבו.
 Sie gaben ihm Geschenke, Silber und Gold in Menge, ויתנו לו מתנות כסף וזהב לרוב
 auszugeben in jenem Kampf. להוציא במלחמה ההיא:

Jes 5,25bß

1269 Heinrich II. zieht nach Deutschland 1552

Er sammelte etwa achtzigtausend Mann zu Fuß (80 000) ויאסוף כשמונים אלף איש רגלי
 und dreißigtausend Berittene (30 000) ושלישים אלף רוכבים בסוסים
 und sein Lager weitete sich. ויפרוץ מחנהו.
 Er wandte sein Gesicht zu den Städten Deutschlands. וישם אל ערי אשכנז פניו:
 Er nahm von den Städten des Herzogtums Lothringen ויקח מערי דוכסות לור"ינה
 aus der Hand des Herzogs, מיד הדוכוס
 und der war ein Knabe. והוא נער
 Er nahm auch den Herzog ויקח גם את הדוכוס
 und schickte ihn nach Frankreich. וישלחו לצרפת.
 Dort sitzt er bis heute. וישב שם עד היום:
 Und auch die große Stadt Metz, וגם את מ"יס העיר הגדולה
 deren Kaufleute Fürsten sind, nahm er, אשר סוחריה שרים לקח.
 und legte eine Besatzung hinein. וישם בתוכה משמר:
 Sie fanden darin Kupferkanonen in Menge und Schießpulver וימצאו בה אילי הנחשת לרוב ועפר השריפה.
 und Kanonenkugeln. ואבני האילים המנגחים:
 Heinrich wurde sehr ויגדל אינר"יקו
 Kustode/Blatthüter מאד

groß. מאד.

Sein Ruf ging in das ganze Land. ויהי שומעו בכל הארץ:
Er ging etappenweise nach Deutschland וילך למשעיו אל ארץ אשכנז.
Bis zum zum Rhein gelangte er. עד הנהר ר"ינו הגיע.
Dort lagerten sie. ויחנו שם:

1270 Der Fürstenaufstand 1552

Herzog Moritz והדוכס מאור"יציאו
kämpfte ebenfalls aus einem anderen Ort mit dem Kaiser נלחם גם הוא ממקום אחר בקיסר
zu jener Zeit. בעת ההיא.
Er nahm Augsburg וילכוד את אגוש"טה
und legte eine Besatzung hinein וישם בתוכה משמר:
Er nahte weiter ויקרב עוד
und nahm auch die Klausen, die dem Kaiser nahe war. ויקח גם את הק"יזזה הקרוב' לקיסר
Die nahm Moritz im Monat Mai. אותה לקח מאב"ריציו בחדש מאי:
Der Kaiser erbebt sehr. ויתחלחל הקיסר מאד.
Er floh vor ihm ויברח מפניו
und nahm keine Rücksicht auf seine Gewänder und seine Geräte ולא חמל על בגדיו וכליו
in jener bestürzenden Zeit. בעת הנמהרה ההיא:

1271 Mißlungener Verrat von Cherasco

Die Leute von Cherasco im Piemont sprachen וידברו אנשי קירא"שקו אשר בפיאמ"ונטי
zu den Franzosen tückisch Folgendes: אל הצרפתים בערמה לאמר.
Helft und kommt, עושו ובואו
dann geben wir die Stadt in die Hand des Königs Heinrich. ואת העיר נתן ביד המלך.
Da gingen dorthin etwa zweitausend Mann im Dunkel der Nacht וילכו שמה כאלפים איש באישון הלילה
bis zum Tunnel, den sie unter der Mauer gemacht hatten. עד המחותרת אשר עשו בחומה:
Als der Erste hineingekommen war, ויהי כבא הראשון פנימה
und die Graben sah, die sie gemacht hatten, וירא את החפירות אשר עשו
und die Kanonen, ואת האלים המנגחים:
gab er ein Zeichen ויתן אות
und sie sagten: Verschwörung, Verschwörung! ויאמרו קשר קשר
und kehrten zurück, וישבו אחור
niemand von ihnen wurde vermißt, לא נפקד מהם איש
denn sie handelten klug. כי בחכמה עשו:
Der Kampf wurde heftig im Piemont in jener Zeit. ותהי המלחמה חזקה בפיאמונטי בעת ההיא:
Don Ferrante Gonzaga holte die Kanonen ויציא דון פירא"נטי את האילים המנגחים
und schickte sie nach Cherasco וישלחם אל קיראש"קו.
und legte eine Besatzung hinein וישם בתוכה משמר:

Joe 4,11

1272 Französisches Feldlager bei Cherasco 1552

Der Vertreter des Königs verschanzte sich. ויתחזק המשנה אשר למלך
Sein Lager weitete sich sehr aus. ויפרוץ מחנהו מאד
Ihre Gemusterten waren sechtausend Fußvolk (6 000) ויהיו פקודיהם ששה אלף רגלי
und viertausend Berittene (4 000) וארבעה אלף רוכבים בסוסים.
und siebentausend Schweizer. ושבעה אלפים שוויצא"רי.
Sie zogen zu Felde mit erhobener Hand. ויצאו השדה ביד רמה:
Sie gingen bis Cherasco וילכו עד קיראש"קו.
und lagerten bei Berri auf dem Felde ויחנו בבר"ה בשדה.
im Monat April, בחדש אפר"יל
das ist הוא

der zweite Monat

des Jahres zweiundfünfzigundfünfhundertundtausend.

Randnotiz: 1552 (AM 5312/AD 1552-04)

1273 Verrat in Mandeure

Die Franzosen in **Mandeure** sprachen
 zu den Spaniern ebenfalls tückischerweise,
 wie die Leute von **Cherasco**.
 Sie glauben ihren Worten
 und gingen dorthin.
 Etwa fünfzig Mann kamen vertrauensvoll in die Stadt.
 Die erschlugen die Leute der Stadt mit Schwertes Schneide.
 Ihr Auge hatte kein Mitleid mit ihnen.
 Und die draußen geblieben waren, flohen um ihre Leben,
 und kehrten in ihre Städte zurück.

1274 Verständigung über Mirandola

Mirandola war verriegelt und verrammelt
 vor der Streitmacht des Papstes Julius in jener Zeit.
 Seine Söldner zogen aus
 am einundzwanzigsten Tage des Monats Nisan
 in der Nacht des Freitags. (AM 5312/AD 1552-04-15)
 Sie fielen plötzlich über sie her
 und schlugen viele mit Schwertes Schneide.
 Auch **Johannes Baptist del Monte**
 fiel geschlagen zu Boden in jenem Kampf.
 Da verständigte sich der **Papst** mit dem König.
 Beide schlossen einen Bund.
 Seine Heere ließen von ihm ab.
 Die Leute der Stadt zogen hinaus
 und stürzten die Befestigungen zu Boden
 und brachten die Hölzer in die Stadt
 und Getreide und Brot und Nahrung
 und von allem, was den Menschen belebt
 brachten sie in die Stadt in jener Zeit.

Jos 6,1.

1275 Einnahme kleiner Städte

Die Franzosen im Piemont bedrängten
Pollenzo
 und nahmen es ein
 und ließen keine Seele leben.
 Auch die Spanier gingen gegen **Ribiasco**,
 das ist eine kleine Stadt nahe bei **Asti**.
 Fünfzig Franzosen waren darin.
 Auch die nahmen sie.
 Sie erschlugen alles Männliche mit Schwertes Schneide.
 Und die Frauen und die Kinder
 (da fehlt wohl: gingen gefangen vor dem Dränger. (o. Ä.)
 Kustode/Blatthüter

1276 Belagerung von Cherasco

וילכו הצרפתי על קיר"אשקו Die Franzosen gingen gegen Cherasco
 בשלשה ועשרים יום לחדש אפ"ריל. am dreiundzwanzigsten Tage des Monats April,
 הוא החדש השני: das ist der zweite Monat. (AM 5312/AD 1552-04-23)
 ויפילו את הגשר Sie zerstörten die Brücke
 אשר על הנהר טא"ני באילים über den Tanaro mit Kanonen.
 וישמע קולם למרחוק: Ihr Klang war von fern zu hören.
 וידו אבן בס אנשי קירא"שקו. Die Leute von Cherasco schossen Steine auf sie.
 וימותו ארבעה אנשים בעת ההיא Vier Leute starben in jener Zeit.
 וגם את הטוחנות שרפו באש. Auch die Mühlen verbrannten sie mit Feuer.
 וישבו אל המחנה. Sie kehrten zum Lager zurück.
 ותבא מעיר במצור: Die Stadt geriet in Bedrängnis.

1277 Kaiserliche nehmen Bara

וילך דון פירא"נטי לקראתם ביד חזקה: Don Ferrante ging ihnen entgegen mit starker Hand.
 ויסעו הצרפתים מבר"ה. Die Franzosen brachen von Bra auf
 ויניחו בתוכה משמר und ließen eine Besatzung darin.
 וילכו שמה אנשי דון פירא"נטי Die Leute von Don Ferrante gingen dorthin
 וילכדו ביד חזקה: und nahmen es mit starker Hand ein.
 ושם אתו הבן הבכור אשר לדוכוס סאב"ויה. Dort war bei ihm der Erstgeborene Sohn des Herzogs von Savoyens.
 ויצו Er wies an
 ויתלו שלשים איש מיושבי העיר und sie hängten dreißig Mann von den Bewohnern der Stadt
 נגד השמש. gegen die Sonne,
 כי נפשו מרה עליהם: denn seine Seele war verbittert gegen sie.

1278 Sala Reïs nimmt italienische Schiffe

בימים ההם בא סא"לה רא"י In jenen Tagen kam Salah Raïs
 מארץ המזרח aus dem Orient
 בשנים עשר משוטטות: mit zwölf Galeeren.
 ויקח שתי אוניות מרא"גוסה. Er nahm zwei Schiffe aus Ragusa
 ואוניה גדולה מג'יגוב"ה und ein großes Schiff aus Genua
 בחדש השלישי. im dritten Monat (AM 5312/AD 1552-05)
 ויוליכם א"לג'יר: und brachte sie nach Algier.

1279 Kaiserliche nehmen offene Städte

וילך דון פירא"נטי Don Ferrante ging
 עד סא"לוצי bis Saluzzo
 וינצלוה אנשי העיר Die Leute der Stadt räumten sie aus,
 טרם בואו bevor er kam.
 לא הניחו בה עוללות Sie ließen keine Nachlese.
 ויבא העירה Er kam in die Stadt
 וישב שם ימים אחדים. und blieb dort einige Tage.
 והצרפתים נאספו אל ערי המבצר בעת ההיא: Die Franzosen sammelten sich in die festen Städte in jener Zeit.
 וילך דון פירא"נטי Don Ferrante ging
 ויצר על די"רוני. und bedrängte Tortona
 אשר בגבול סא"לוצי an der Grenze von Saluzzo
 וילכדנה בתחלת קציר שעורים. und nahmen es ein am Anfang der Gerstenernte.
 וימשול בערי Er herrschte in den offenen

Städten in jener Zeit. הפרזי בעת ההיא:
 Er brach von dort auf ויסע משם
 und ging nach Bene וילך לב"ני.
 Sie bedrängten es viele Tage. ויצורו עליה ימים רבים
 Sie haben jedes gute Landstück vernichtet. וישחיתו כל חלקה טובה:
 Die Bewohner von Bene ולא יכלו יושבי בני"י
 allen Ertrag in die Stadt bringen להביא כל התבואה העירה.
 wegen deren Eintreffen. מפני חמת המשיג:

1280 Verständigung mit dem Herzog von Parma

Die Fürsten des Kaisers וישלימו שרי הקיסר
 schlossen Frieden mit dem Herzog Octavio עם הדוכס אוט"אביו
 von Parma אשר בפא"רמה
 für zwei volle Jahre. בעד שנתים ימים
 sie gaben ihm die Festung, ויתנו לו את המצודה,
 die sie über der Enza, geschlagen hatten, אשר עשו על הנהר לינצ"ה.
 und er legte eine Besatzung hinein. וישם בתוכה משמר:
 Auch die Festung Brescello גם את בריס"לו המבצר
 über dem Po gab der Kaiser in jener Zeit אשר על הנהר פ"וא השיב הקיסר בעת ההוא
 dem Herzog von Ferrara zurück. לדונוס מפירא"רה
 Der Herzog befestigte es ויחזקה הדוכס
 und nahm sich seiner an ויאמצה
 und baute ihm eine sehr hohe Mauer mit Tor und Riegel ויבן לה חומה נשגבה מאד דלתים וברית.
 und legte eine Besatzung hinein. וישם בתוכה משמר
 Es gehört ihm bis heute. ותהי לו עד היום:

1281 Spanische Verstärkung zieht an Josefs Voltaggio vorüber

Und etwa viertausend Mann Spanier וכארבעת אלפי איש ספרדים
 brachte Andrea Doria הביא אנד"ריאה דור"יאה
 nach Genua in jenem Jahr. לג'ינוב"ה בשנה ההיא:
 Und das Volk wurde unterwegs ungeduldig, ותקצר נפש העם בדרך
 am siebenundzwanzigsten Tage des Monats Juni, בשבעה ועשרים יום לחדש יוני"או
 das ist der vierte Monat. הוא החדש הרביעי:
 Sie warfen einiges von den Kanonen וישליכו מהאילים המנגחים
 und von den Pferden und von den Gewändern ומהסוסים ומהבגדים
 und die Geräte, die sie bei sich hatten ins Meer, והכלים אשר אתם הימה
 sich von ihnen zu erleichtern, להקל מעליהם.
 denn das Meer stürmte immer mehr gegen sie. כי היה הים הולך וסוער עליהם
 Sie schwankten wie der Trunkene וינועו כשכור:
 Sie passierten die Stadt Voltaggio, ויעברו בבו"לטאביאו העיר
 in der ich wohne אשר אני יושב בקרבה.
 am achten Juli ביום השמיני לחדש יו"ליאו
 und zogen ihres Weges. וילכו לדרכם:

Nm 21,4

Ps 107,27

1282 Franzosen nehmen flandrische Städte

König Heinrich ging nicht ולא עבר אינ"ריקו המלך
 über den Rhein, את הנהר ר"ינו
 denn er fürchtete um sein Leben. כי ירא לנפשו.
 Seine Rechte wandte sich zurück. וישוב ימינו אחור.
 Er entließ וישלח
 Kustode/Blatthüter צבאותיו

Klg 2,3

צבאותיו איש לביתו: seine Heere, jeden zu seinem Hause.
 ויאסוף עוד אנשי צבאותיו Dann sammelte er wieder die Leute seiner Heere
 וישם אל הפיאנדרה פניו und wandte sich nach **Flandern**
 ויצר על טומ"בילה. und bedrängte **Thionville**.
 ויפלו מאנשיו חלליכם ארצה Von seinen Leuten fielen erschlagen zu Boden
 כשושה אלפי איש במלחסה ההיא: etwa sechstausend Mann in jenem Kampf.
 ויתן יי' את העיר בידם DER NAME gab die Stadt in ihre Hand.
 ויכו את כל זכורה לפי חרב. Sie schlugen all ihr Männliches mit Schwertes Schneide
 ואת כל שללה בזו: und plünderten ihre gesamte Beute.
 וגם את א"ר. Auch **Aire**
 ואת ס"אן טומ"י und **Saint-Omer**
 נתן יי' בידם gab DER NAME in ihre Hand.
 וישימו בתוכן משמר: Sie legten eine Besatzung hinein.

1283 Franzosen belagern und erobern Verrua

ויצורו הצרפתים Die Franzosen
 אשר בפיאמ"ונטי על וויר"ואה im Piemont bedrängten **Verrua**
 וישפכו אליה סוללה: und schütteten gegen es eine Batterie.
 ותבקע העיר Die Stadt wurde aufgebrochen
 ביום העשירי לחדש יו"ליאו am zehnten Tage des Monats Juli,
 הוא החדש החמישי: das ist der fünfte Monat.
 וישימו בתוכה משמר Sie legten eine Besatzung hinein
 ויחזקוה. und befestigten es.
 ותהי לאינריקו המלך עד היום הזה: So gehört sie König Heinrich bis zu diesem Tage.

1284 Verstärkung der Kaiserlichen in Deutschland

וירע בעיני דון פיראנט"י. Das mißfiel **Don Ferrante Gonzaga**.
 ויעל מעל העיר בינ"י Er ließ von der Stadt **Bene** ab
 וישם בערי המבצר משמר: und legte in die festen Städte eine Besatzung.
 ואת הספרדים אשר באו מספרד Und die Spanier, die aus Spanien gekommen waren,
 ואת רוכבי הסוסים und die Berittenen
 שלח אל ארץ אשכנז. schickte er nach Deutschland.
 ויפרוץ מחנה חקיסר מאד: Das Lager des Kaisers weitete sich sehr.

1285 Protestantische Fürsten mit dem Kaiser gegen Franzosen

ויאסוף חקיסר גם חיל גם פרשים Der Kaiser sammelte ebenfalls Streitkraft und Reiter,
 אחרי ברחו מפני מאבר"יצאו nachdem er geflohen war vor Moritz
 וישם אל אגוש"טה פניו. und wandte sich nach **Augsburg**.
 ויפול פחדו עליהם Die Furcht vor ihm fiel auf sie
 ויתנו העיר בידו: und sie gaben die Stadt in seine Hand.
 וגם מאב"ריצאו השיב ימינו מבלע Auch Moritz wandte seine rechte Hand ab vom Verschlingen
 וישלים עם הקיסר und verständigte sich mit dem Kaiser,
 כי לא היה לבו שלם עם המלך denn sein Herz war nicht vollkommen mit dem König
 וישוב מאחריו. und er kehrte sich von ihm nach ab.
 רק המ"ארקזי אלב"ירטו Nur der Markgraf **Albrecht**
 לא השלים עם הקיסר verständigte sich nicht mit dem Kaiser,
 בימים ההם: in jenen Tagen,
 כי נפשו מרה לו denn seine Seele war verbittert,
 על דבר לאנגרא"ביאו wegen des Landgrafen
 אשר אסר הקיסר den der Kaiser gefangen gehalten hatte.
 ויהי אליו לשטן כל הימים: Er wurde ihm zum Widersacher alle Tage.

1286 Der Fürst von Salerno geht ins Exil nach Frankreich 1552

Der Vertreter in Neapel haßte
 den Fürst aus Salerno in seinem Herzen.
 Er beauftragte gegen ihn Nichtsnutze, ihn zu töten.
 Es kam der Tag, da schütteten sie gegen ihn eine Batterie
 und das Pferd fiel unter ihm.
 Aber G'tt führte ihn nicht in ihre Hand in jener Zeit.
 Sein Zorn stieg in seine Nase
 und der ritt auf einem leichten Pferd
 nach Deutschland.
 und schüttete vor den Kaiser sein Anliegen.
 Aber der achtete nicht auf seine Worte.
 Auch alles, was er im Königreich Neapel hatte,
 nahmen sie ihm aus der Hand in jenen Tagen.
 Der Fürst erhob sich in loderndem Zorn
 und ging nach Frankreich
 und huldigte dem König erdwärts.
 Der König ehrte ihn sehr.
 Sie planten um Neapel zu kämpfen,
 denn der Fürst wuchs
 in den Augen der Völker und der Fürsten in jenem Lande.

Ex 21,13

Ps 102,1 s. a. 142,3

1287 Osmanen unterstützen Franzosen mit italienischen Raubzügen

Hundertundzehn Schiffe des Türken Suleiman kamen
 in die Wasser Italiens
 zu Hilfe des Königs Heinrich
 im fünften Monat.
 Procida verbrannten sie im Feuer.
 Und ihr Ruf erging in alles Land.
 Da fürchteten sich die Herren von Genua sehr.
 und legten in alle ihre Städte eine Besatzung.
 Die Städte standen bei Neapel,
 nahten aber nicht der Stadt.
 Alle Bewohner jenes Landes fürchteten sich vor ihnen
 und flohen um ihr Leben.
 Und der Pascha aus Rumänien
 und Turgut standen über dem Heer in jenen Tagen.
 Und drei von den Schiffen Heinrichs waren bei ihnen,
 ihnen den Weg zu weisen in jener Zeit.

1288 Siena entledigt sich der spanischen Besatzung

Siena war eine große Stadt in Italien.
 Sie führte Befehl ihrer Ältesten aus alle Tage.
 Deren Herz war gespalten.
 Sie wurden schuldig.
 Sie holten

Gn 41,40aß

את שרי הקיסר העירה. die Fürsten des Kaisers in die Stadt
 ושימו הספרדים בתוכה למשמר: und legten die Spanier als Besatzung hinein.
 ותהי דרכם Ihr Verhalten war
 כטומאת הנדה בעיניהם wie die Unreinheit der Menstruierenden in ihren Augen.
 ושנאו אותם Sie haßten sie,
 ולא יכלו דבר אתם לשלום: und konnten mit ihnen nicht zum Frieden reden.
 ויהי בשמעם את שמע אדא"רגוט. Als sie die Nachricht von Turgut hörten,
 ויאמרו אל נציב הקיסר sagten sie zum Statthalter des Kaisers
 אשר אתם במרמה: der bei ihnen war aus List:
 עתה ילחכו התוגרמים האלה Jetzt fressen diese Türken
 את כל סביבותינו. unsere ganze Umgebung kahl.
 ומה נעשה לערים אשר על שפת הים: Was sollen wir mit den Städten am Ufer tun?
 הבה נתחכמה Komm, wir wollen ihnen klug begegnen,
 טרם בואם. bevor sie kommen.
 ונשלחה שם Wir wollen dorthin schicken,
 ומעמי הארץ אשר אתנו. auch welche von den Leuten des Landes, die bei uns sind,
 פן תהינה לשריפה. sonst werden sie zum Brand.
 ויאמר Er sagte:
 כטוב בעיניכם תעשו: Wie es euch gut scheint, tut.
 ויאספו כשמונת אלפי איש רגלי. Sie sammelten etwa achttausend Mann Fußvolk.
 ויאמרו עוד אליו Sie sagten weiter zu ihm:
 תנה להם כלי מלחמה Gib uns Waffen.
 וישמע לקולם: Er hörte auf sie.
 ויאמרו עוד Sie sagten weiter:
 ואיך ילכו האנשים האלה Und wie sollen diese Leute gehen,
 אשר לא נסו die nicht flohen,
 כצאן אשר אין להם רועה: wie die Herde, die keinen Hirten hat.
 שלח נא מהספרדים אשר אתך עמהם. Schick doch von den Spaniern, die bei dir sind, mit ihnen.
 והיו להם לעינים: Die sollen für sie zu Augen zu werden.
 וישלחם Er entließ sie.
 וירגזו בדרך. Sie wüteten unterwegs
 ויוכו הספרדים לפי חרב und die Spanier wurden mit Schwertes Schneide erschlagen.
 לא נשאר גם אחד: Nicht einer von ihnen blieb übrig.
 וישבו כל אנשי המלחמה העירה Alle Kriegsleute kehrten in die Stadt zurück.
 ותהום כל העיר. Die ganze Stadt erregte sich.
 ויברח הנציב והנשארים אתו Der Statthalter floh und die bei ihm geblieben waren
 אל המצודה zur Festung
 והדלת סגרו: und schlossen das Tor.
 ואנשי העיר נסבו על המצודה Und die Leute der Stadt umringten die Festung.
 ותהי סוגרת ומסוגרת Die war verriegelt und verrammelt,
 אין יוצא ואין בא: keiner kam heraus oder hinein
 ויהי לימים עוד Nach weiteren Tagen
 ויתנו הספרדים את המצודה בידם מחוסר כל. übergaben die Spanier die Festung aus Mangel an Allem
 וילכו לדרכם und gingen ihres Weges.
 ותשקוט הארץ: Und das Land hatte Ruhe.

Gn 37,4

Nm 22,4

Ex 1,10

Nm 27,17

Nm 10,31

Rut 1,19

Jos 6,1.

1289 Siena schließt sich König Heinrich II. an

Die Herren von Siena
 neigten dem König Heinrich zu.
 Sie schlossen miteinander einen Bund.
 Die Kunde wurde gehört in der Lombardei.

Da fürchteten sich die Fürsten des Kaisers sehr. ויראו שרי הקיסר מאד:

1290 Osmanen nehmen Andrea Doria den Entsatz für Neapel weg

Andrea Doria fuhr von Genua **ויסע** אנד"ריאה דור"יאה מג'נוב"ה
 am zweiundzwanzigsten בשנים ועשרים יום
 des Monats Juli לחדש יו"ליאו.
 mit vierzig Schiffen (40) בארבעים משוטטות
 Neapel zu Hilfe להיות לנא"פולי לעזרה.
 und mit dreitausend Mann Deutscher. ובשלשת אלפים איש אשכנזים עמו:
 Als sie bei der Insel **Ponza** waren, ויהי בהיותם אצל האי פונ"צה
 kamen zu ihnen die Schiffe der Türken ויצאו אליו אוניות התוגרמים
 um Mitternacht. כחצות הלילה.
 Sie erkannten sie ויכירם
 und fürchtete sich und ihm war angst ויירא ויצר לו
 und er kehrte um. וישב אחור:
 Sie verfolgten sie וירדפו אחריהם
 die ganze Nacht bis zum folgenden Mittag, כל הלילה עד חצי היום המחרת
 das war der fünfte des Monats August. הוא החמישי לחדש אגוש"טו:
 Die Christen flohen וינוסו הנוצרים
 auf sieben Wegen vor ihnen, (7) בשבעה דרכים מפניהם
 denn das Böse war über sie beschlossen. כי כלתה אליהם הרעה:
 Die Türken nahmen sieben Schiffe ויקחו התוגרמים שבע אוניות
 wie ein Mann ein **Ohrläppchen** nimmt. כקחת איש בדל אוזן.
 in jener überstürzten Zeit בעת הנמהרה ההיא
 und kehrten auf ihren Weg zurück. וישבו לדרכם:
 Andrea Doria kehrte nach Genua zurück וישוב אנד"ריאה דור"יאה לג'נוב"ה
 in der Nacht des elften Tages des Monats, בליל עשתי עשר יום לחדש.
 bitter und wütend. מר וזעף
 Und niemand bemerkte sein Kommen, ולא ידע איש בואו
 denn er war hastig geflohen. כי נחפז לברוח.
 und in seinem Gesicht hatte sich Röte gesammelt. ופניו קבצו פרוז:
 Und etwa vierhundert Deutsche wurden gefangen zu jener Zeit (400) וכארבע מאות אשכנזים נלכדו בעת ההיא
 außer den Fürsten מלבד השרים.
 und den Händlern und den Seeleuten und den Kriegsleute, והסוחרים והמלחים ואנשי הצבא
 die über sie waren. אשר היו עליהן:
 Und etwa hunderttausend Gulden nahmen die Türken וכמאה אלף זהובים לקחו התוגרמים
 außer den Gewändern und den Geräten, מלבד הבגדים והכלים
 die dort in Menge waren. אשר היו שם לרוב
 Das wurde den Christen zur Schmach. ויהי לנוצרים לחרפה:
 Die Türken kehrten froh und wohlgenut zurück וישבו התוגרמים שמחים וטובי לב.
 und blieben in den Meeren von Neapel, וישבו בימי נאפ"ולי
 zu sehen, לראות
 ob die französischen Schiffe zu dem Termin kämen, התבאנה אוניות צרפת למועד
 der ihnen gesagt worden war. אשר דובר אליהם:

Gn 32,8

1Sm 20,7.9.17

Am 3,12

Nah 2,11

1291 Franzosen erobern Tortona und Bosco und bedrängen Volpiano

In jenen Tagen kämpften **בימים** ההם נלחמו
 die Franzosen im Piemont הצרפתים אשר בפיא"מונטי
 gegen **Tortona** על דיר"וני
 und von ihnen fielen etwa sechshundert ויפלו מהם כשש מאות
 Kustode/Blatthüter איש

Mann erschlagen zu Boden in jenem Kampf.
 Sie schütteten gegen es eine Batterie
 und nahmen es ein
 und all ihr Männliches wurde mit Schwertes Schneide erschlagen
 und den Heerführer hingen sie auf.
 Sie brachen von dort auf
 und bedrängten **Bosco**.
 Darin waren etwa sechshundert Mann, Schwertträger.
 Sie stellten fünfundzwanzig Kanonen gegen es auf
 und schlugen seine Mauern.
 Da kam die Stadt in Bedrängnis.
 Und im Drang der Zeiten
 übergaben sie sie ihnen.
 Sie legten eine Besatzung hinein.
 Die Fürsten des Königs brachen von dort auf
 und bedrängten **Volpiano**
 Und in jenen Zeiten hatten die Reisenden keinen Frieden, 2Chr 15,5; Sac 8,10
 Die Franzosen befestigten **San Martino**,
 das nahe bei **Volpiano** ist
 und blieben darin.
 Sie wurden zu Dornen in der Seite der Bewohner von **Volpiano** Nm 33,55

1292 Castaldo und Sforza in Ungarn

In jenen Tagen kämpfte Suleiman
 um **Transsilvanien** in **Ungarn**.
 Die Christen erschranken sehr.
Giovanni Battista Castaldo ging ihnen entgegen
 und etwa achttausend Mann mit ihm.
 Er sah,
 daß er es nicht schaffte.
 Da wich er in eine der Städte jenes Landes aus,
 und verschanzte sich dort.
 Da gingen die Heere Suleimans dorthin
 und schütteten gegen sie eine Batterie.
 Sie bedrängten sie viele Tage.
Sforza Pallavicino ging,
 um es aus ihrer Hand zu retten
 und etwa fünftausend Mann Fußvolk, Italiener mit ihm,
 außer den Ungarn, leichten Reitern,
 von denen etwa zweitausend Mann bei ihm waren.
 Aber sie hatten keinen Proviant.
 Das wurde den Türken mitgeteilt.
 Da ließ ein Teil von ihnen von **Giovanni Battista Castaldo** ab.
 Sie kamen ihnen entgegen mit starker Hand.
 Am neunten des Monats August
 hoben die Christen ihre Augen:

Da kommen die Türken. והנה תוגרמים באים.
 Die Leute fürchteten sich sehr ויראו האנשים מאד
 und gürteten ihre Waffen. ויחגרו כלי מלחמתם:
 Der Türke nahte והתוגר הקריב
 und der Ungar kämpfte mit dem ersten Lager וילחמו האונג"גרי עם המחנה הראשון כל
 den ganzen Morgen mit starker Hand. הבוקר ביד חזקה:
 Sie hoben ihre Augen ושאו עיניהם
 und sahen: ויראו
 Da kommt ihnen das zweite Lager entgegen. והנה המחנה השני נוסע לקראתם
 Da erbebte der Ungar sehr ויחרדו האונג"גרי מאד
 und sie wandten den Rücken ויתנו עורף
 und flohen um ihr Leben. וינוסו לנפשם:
Damals hallten die Pferdehufe vom Galoppieren ihrer Ritter. אז הלמו עקבי סוס מדהרות דהרות אביריהם
 Sie kämpften mit den Italienern וילחמו עם האיטלקיים
 und schwächten sie mit Schwertes Schneide. ויחלישום לפי חרב:
 Von den Christen fielen ויפלו מהנוצרים
 etwa viertausend Mann zu Boden כארבעת אלפים איש ארצה
 und die Übrigen wurden in ihrer Verdorbenheit gefangen. והנשארים נלכדו בשחיתותם
 Auch der Sforza und viele und angesehene Fürsten וגם השר ספור"צה ושרים רבים ונכבדים
 wurden in jener Zeit gefangen. נלכדו בעת ההיא:
 Auch von den Türken fielen viele erschlagen zu Boden גם מהתוגרמים נפלו רבים חללים ארצה
 in jenem Kampf. במלחמה ההיא:
 Die Türken kehrten von der Verfolgungsjagd zurück וישבו התוגרמים מדלוק אחריהם
 und plünderten ihre Lager. וישושו את מחניהם:
 Giovanni Battista Castaldo zog hinaus, ויצא יוא"ן באט"יסטה קאסט"אלדו
 als die Türken von ihm gewichen waren, בסור מעליו התוגרמי' החוצה.
 und schlug die rings um ihn übrig gebliebenen Bedränger heftig ויך בנשארים סביבותיו צרו מכה רבה.
 und ließ die Stadt wie sie war ויעזוב העיר כאשר היא
 und ging um sein Leben. וילך לנפשו:
 So wurde der Großteil Transsilvaniens türkisch ויהי רוב הטרא"נסילואניאה לתוגרמים
 bis zu diesem Tage. עד היום:

1293 Verrat in Neapel entdeckt und abgewendet

Die Schiffe Algiers kamen ותבאנה אוניות אלג'יר
 und verbrannten Palamós וישרפו בפאל"אמוש
 in Katalonien, viele Häuser. אשר בק"אטאלוניאה בתים רבים
 Sie haben jedes gute Landstück vernichtet. וישחיתו כל חלקה טובה.
 Sie gingen mit den Schiffen des Königs Heinrich nach Korsika ותלכנה עם אוניות אינריקו המלך לקורס"יקה.
 Sie nahmen von dort um Geld Brot-Vorrat ויקחו משם בכסף לחם צידה.
 und gingen ihres Weges ostwärts. וילכו לדרכם מזרחה.
 Die Fürsten der Schiffe des Türken Suleiman ויראו שרי אוניות סו"ליימאן התוגר.
 in den Meeren Neapels sahen, אשר בימי נאפ"ולי.
 daß die Schiffe des Königs sich verspäteten zu dem Termin, כי אחרו אוניות המלך לבא למועד
 den sie mit ihnen abgesprochen hatten. אשר דברו אתם:
 Da brachen sie auf ויסעו
 Kustode/Blatthüter משם

משם von dort
 בשנים ועשרים יום לחדש אגוס"ט. am zweiundzwanzigsten Tage des Monats August
 וילכו למסעיהם: und gingen auf ihren Stationen.
 ויהי לשנים ימים. Nach zwei Tagen
 ותבאנה אוניות המלך kamen die Schiffe des Königs
 ולא מצאום und fanden sie nicht.
 ויחר להם מאד: Das ärgerte sie sehr.
 וילכו גם הם מזרחה Da gingen auch sie ostwärts
 וימצאום בקור"פו. und fanden sie in Korfu
 וילכו עמם לשלחם: Sie gingen mit ihnen, sie zu entlassen.
 ויאמ' למשנה הקיסר אשר בנא"פולי Da sagte der Vizekönig in Neapel:
 הלא ידעת למה באו אוניות התוגר Wußte ich nicht, warum die Schiffe des Türken gekommen waren
 ואוני' אינר"יקו לשוט בימי נא"פולי und die Schiffe Heinrichs, zu kreuzen in den Meeren Neapels.
 השמר לך ושמור נפשך מאד. Hüte dich, und hüte dein Leben sehr,
 כי קשרו עליך denn viele von den Bewohnern der Stadt
 רבים מיושבי העיר verschworen sich gegen dich
 ויתנו יד לפרנצ"פו מסא"לירנו und reichten dem Fürsten von Salerno in seinem Herzen. die Hand,
 להביאו עם צבאות אינר"יקו ihn mit den Heeren Heinrichs,
 העירה כיום הזה: noch heute in die Stadt zu bringen.
 ויחרד המשנה Der Vizekönig erschrak
 ויבקש und suchte
 וימצא und fand:
 והנה אמת נכון הדבר Da war die Sache wahrhaftig richtig.
 ויתפוש כשלש' איש מפריצי העם Sie griffen etwa dreißig Mann von den Vornehmen des Volkes
 ויורידם בדם שאולה. und brachte sie blutig in die Fragewelt hinab.
 והנשארים ברחו למו: Und die Übrigen flohen.
 ויהי כראות הצרפתי' כי נכזבה תוחלתם Als die Franzosen sahen, daß ihre Hoffnung enttäuscht war,
 ויסעו משם brachen sie von dort auf.
 וילכו ותשבנה אוניות המלך Die Schiffe des Königs gingen hin und her
 עם אוניות סו"ליימאן mit den Schiffen Suleimans
 בארץ המזרח ימים רבים: im Orient viele Tage.

Dt 4,9

1Kg 2,9

1294 Liste der osmanischen Herrscher

ואלה המלכים Diese sind die Könige
 אשר מלכו לבית אוט"ומאן עד היום הזה: des osmanischen Hauses, die bis heute herrschten:
 (1) **Osman**, Sohn des Siach wurde Könige
 וימלוך אוט"ומאן בן זיח" ושם עירו שיבא"שטה. und der Name seiner Stadt war Sebaste
 Osman, Sohn des Siach starb und
 (2) **Orhan** regierte statt seiner
 וימלוך תחתיו אורקא"נה: Orhan starb und
 (3) **Murad** regierte statt seiner
 וימלוך תחתיו אמור"אט: Murad starb und
 (4) **Bayezid** regierte statt seiner.
 וימלוך תחתיו באי"אזיט: Bayezid starb und
 (5) **Kirisci Çelebi** regierte statt seiner.
 וימלוך תחתיו ק"ירי גי"ליבי: Kirisci Çelebi starb und
 (6) **Mehmed** regierte statt seiner.
 וימלוך תחתיו מחומ"יט: Mehmed starb und
 (7) **Murad** regierte statt seiner.
 וימלוך תחתיו אמ"וראט: Murad starb und
 (8) **Mehmed** regierte statt seiner.
 וימלוך תחתיו מחומ"יט: Mehmed
 ומות Mehmed

starb und מהומ"ט.
 Bayezid regierte statt seiner. (9) וימלוך תחתיו באיא"זיט:
 Bayezid starb und וימות באיא"זיט
 Selim regierte statt seiner. (10) וימלוך תחתיו ס"לים:
 Selim starb und וימות ס"לים.
 Suleiman regierte statt seiner. (11) וימלוך תחתיו סו"ליימאן.
 Das ist Suleiman, der Rhodos einnahm הוא סו"ליימאן אשר לכד את רוד"ו
 und das Königreich Ungarn ואת מלכות אונגא"ריאה.
 und der die Mauern Jerusalems ואשר בנה
 – es werde bald in unseren Tagen aufgebaut und gegründet – baute. את חומות ירושלם תוב"ב:
 Und dieser König Suleiman והמלך סו"ליימאן הלזה
 ist ein tüchtiger Mann, איש חיל
 tatenreich, רב פעלים
 klug wie ein Engel G'ttes. חכם כמלאך אלדים:
 Und der Jude Mose Hamon wurde sein Arzt alle Tage. ויהי משה המון היהודי אליו לרופא כל הימים:

1295 Andrea Doria versorgt Neapel mit Besatzung

Andrea Doria fuhr ein zweites Mal ויסע אנד"ריאה דור"יאה שנית
 in jenem Monate בחדש ההוא
 mit den Deutschen, עם האשכנזים
 den restlichen Entronnenen, יתר הפליטה
 und dreißig Schiffen dabei, ושלישים משוטטות עמו:
 und ging nach Neapel וילך לנאפ"ולי
 und legte eine Besatzung hinein וישם בתוכה משמר
 und blieb dort einige Tage. וישב שם ימים אחדים:

1296 Ein Beutezug der Malteser

Die Malteser-Geistlicher, וילכו כומרי מא"לטה
 die zuerst auf Rhodos saßen, gingen mit zehn Schiffen היושבי' ראשונה ברוד"ו בעשר אוניו'
 in die berberischen Gewässer, בימי בארבא"ריאה
 um Beute zu gewinnen in den Ländern ihrer Feinde. לשלול שלל בארצות אויביהם:
 Da gingen an Land etwa vierhundert Mann. (400) ויעלו אל היבשה כארבע מאות איש
 Sie gingen zu zwei Städten, וילכו אל שתיים ערים
 zu einem ruhigen und vertrauensvollen Volk. אל עם שוקט ובוטח
 Sie nahmen die Menschen und die Habe, ויקחו את הנפש ואת הרכוש
 Ismaeliten und Juden darin ישמעאלים ויהודים אשר בתוכן
 und gingen. וילכו:
 Als sie fröhlich und wohlgenut zurückkehrten, ויהי בשובם שמחים וטובי לב
 ging der Ismaelit Mose zur Insel Kelibia והאיש משה הישמעאלי הולך לאי הג'ילב"י
 mit etwa dreitausendundfünfhundert Mann Fußvolk וכשלשת אלפי וחמש מאות איש רגלי
 und fünfhundert arabischen Reitern. וחמש מאות פרשי' ערביי' עמו:
 Und der Mann Mose wußte nicht von alledem. והאיש משה לא ידע מכל אלה.
 Er ging seine Stationen וילך למסעיו:
 Der Zufall ließ es das Feldstück sein, ויקר מקרהו חלקת השדה.
 auf dem jene Unbeschnittenen waren. אשר הערלים האלה שם:
 Er hob seine Augen und sah: וישא עיניו וירא
 Da waren auf das Feld geworfen והנם נטושים על פני השדה
 mit der ganzen Gefangenenschaft und der Beute. עם כל השבי והמלקוח
 Er erkannte sie ויכירם.
 und es ärgerte ihn sehr. ויחר אליו מאד:
 Er traf sie ויפגשם
 Kustode/Blatthüter כדוב

Ri 18,27

Rut 2,3

1Sm 30,16

כדוב שכול wie ein der Jungen beraubter Bär
 ויערוך אתם מלחמה. und stellte sich zum Kampf mit ihnen.
 וינוסו אלף מהשבויים Da flohen tausend von den Gefangenen
 מיד הנוצרים בעת ההיא: aus der Hand der Christen in jener Zeit.
 ויראו אנשי האוניות את אחיהם Die Schiffsleute sahen ihre Brüder,
 כי ברע הם. daß es ihnen böse ging.
 ויסיפו עוד לצאת כמאה וחמשים איש. Da kamen noch etwa hundertundfünfzig Mann heraus.
 והפרי"אור מקאפ"ואה Und der **Prior aus Capua**,
 בן פי"ליפו סטרוצ"איו Sohn des **Filippo Strozzi**
 בראשם an ihrer Spitze.
 ולחמו עוד: Sie kämpften wieder.
 ויפלו מהערביים Da fielen von den Arabern
 כחמש מאות איש חללים ארצה etwa fünfhundert Mann erschlagen zu Boden
 והנשארים נזורו אחר und die Übrigen wichen zurück,
 כי נבהלו מפניהם denn sie waren vor ihnen erschrocken,
 וינוסו: und flohen.
 ומהנוצרים מתו Und von den Christen starben
 כמאתים וחמשים איש. etwa zweihundertundfünfzig Mann.
 והנשארים שבו עם יתר השבויים Und die Übrigen kehrten mit dem Rest der Gefangenen,
 אשר נשארו בידם אל האוניות die in ihrer Hand geblieben waren, zu den Schiffen zurück
 וידמו שם: und hielten dort still.
 וששים וששה כומרים מתו במגפה ההיא: Auch sechsundsechzig Geistliche starben in jener Metzelei. (66)

1297 Ein weiterer Beutezug der Malteser

ויהי לימים עוד Nach weiteren Tagen
 ויצאו כפעם בפעם בגבולי' התוגר zogen sie wie jedesmal an die Grenzen des Türken.
 ויקר מקריהם בספיני גדולה Ihr Geschick schickte ihnen ein großes Schiff,
 באה מסא"לוניקי ועליה כמו שבעים יהודים. das aus Saloniki kam, auf dem etwa siebzig Juden waren. (70)
 וילחמו בה Sie griffen es an
 ויקחו und nahmen es
 ויבזו את הנפש ואת הרכוש und raubten die Menschen und die Habe,
 וישבו מא"לטה: und kehrten nach Malta zurück.
 וישלחו העניים האלה והמרודים Diese Armen und Elenden schickten
 אל נדיבי עמנו zu den Großzügigen unseres Volkes,
 אשר בכל מדינה ומרינה die in jedem einzelnen Land waren,
 לקבץ פדיון נפשם. um Lösegeld für ihre Personen zu sammeln.
 ויאספו כמו עשרת אלפים זהובים. Sie sammelten etwa zehntausend Gulden. (10 000)
 ויתנום לשבאים כופר נפשותיהם: und gaben sie für die Gefangenen als Lösegeld.

1298 Kaiserliche besiegen die Franzosen, die Volpiano belagern wollten

ואנשי הצבא Und die Soldaten
 אשר לא"נריקו המלך בפיא"מונט die König Heinrich im Piemont hatte,
 הלכו על וו"לפיאן. gingen gegen Volpiano
 ביום השני לחדש אוט"וברי ש"ג. Am zweiten Tage des Monats August [5]313.
 על השוליים: 3551 3551 (richtig: 1553) (AM 5313/AD 1553-08-02)
 ויחנו בס"אן מא"רטין הקרוב אליה Sie lagerten bei **San Martino**, das nahe dabei war,
 ויבנו שם מצודה בצורה מאד und bauten dort eine sehr starke Befestigung
 וישבו בה: in der sie saßen.
 וירק דון פירא"נטי שר צבא הקיסר **Don Ferrante** der Heerführer des Kaisers,
 את צבאותיו holte seine Truppen hervor
 וילך שמה und ging dorthin,
 מא ג 41 iii Bogen/Heft 41, Lage 3

nach Volpiano, וולפי"אן
 es zu retten aus der Hand der Leute des Königs להצילה מיד אנשי המלך
 und Proviant hineinzubringen. ולתת בתוכה צידה:
 Er nahte der Festung, ויקרב אל המצודה
 die die Franzosen in **San Martino** gemacht hatten, אשר עשו הצרפתים בס"אן מארט"ין.
 und bedrängten sie ויצורו עליה
 und schütteten auf sie eine Batterie. וישפכו אליה סוללה
 Da kam sie in Bedrängnis. ותבא במצור:
 Leute kamen aus dem Ort. ויצאו אנשים מן המקום
 Und **Don Ferrante** sagte: ויאמר דון פירא"נטי
 Wenn sie um Frieden herausgekommen sind, אם לשלום יצאו
 ergreift sie lebend, תפשו חיים.
 und wenn sie zum Kampf herausgekommen sind, ואם למלחמה יצאו
 ergreift sie lebend. חיים תפשו:
 Sie fingen sie וילכדום
 und er sagte zu ihnen: ויאמר אליהם
 Zeigt uns die Schwachstelle der Stadt, הראונו את ערות העיר
 dann üben wir mit euch Gnade. ונעשה עמכם חסד:
 Sie offenbarten ihre Schwachstelle. ויגלו את ערותה.
 Sie schütteten gegen sie eine Batterie. וישפכו אליה סוללה
 Die Mauer fiel zusammen, ותפול החומה תחתיה
 die aus Schlick und Schlamm war. אשר היתה מרפש וטיט
 Sie nahmen es ein am zehnten des Monats November, וילכדוה בעשירי לחדש נובימ"רי
 das ist der neunte Monat. הוא החדש התשיעי:
 Viele erschlugen sie mit Schwertes Schneide, ויכו רבים לפי חרב
 und ihren Heerführer hingen sie auf, ואת שר צבאם תלו.
 als Preis für den Heerführer, בדמי שר צבא
 den die Franzosen in **Tortona** aufgehängt hatten, אשר תלו הצרפתים בד"ורוני:
 und dafür, daß er die Reihen des **Don Ferrante** ועל אשר חרף את מערכות דון פירא"נטו
 von der Mauer aus geschmäht hatte. מעל החומה:
 Sie legten Proviant nach Volpiano וישימו בוולפ"אן צידה
 soviel sie begehrten. כאשר אותה נפשו:

Jes 57,20

1299 Franzosen überrumpeln Alba bei Nacht

In **Alba** war ein Genuese im Auftrag des Kaisers ובא"לבה איש ג'ינוב"יס בשם הקיסר
 aus der Familie der **Fornari** ממשפחת הפורנארי.
 mit Namen **Johannes Baptist** ושמו יוא"ן באטיש"טה
 mit etwa dreihundert Mann. וכשלש מאות איש עמו:
 Der tat das Böse in den Augen des DER NAME. ויעש הרע בעיני יי
 Die Bewohner der Stadt haßten ihn, וישנאוהו יושבי העיר
 und konnten mit ihm nicht zum Frieden reden. ולא יכלו דברו לשלום:
 Dorthin gingen die Heere des Königs וילכו שם צבאות המלך
 in der Nacht des vierzehnten des neunten Monats בליל ארבעה עשר לחדש התשיעי
 wie nächtliche Räuber. כשודדי לילה:
 Niemand bemerkte ihr Kommen. ולא ידע איש בואם
 Sie stiegen auf ihre Mauern in jener Nacht ויעלו חומותיה בלילה ההוא
 am Ende der mittleren Wache בסוף האשמורת התיכונה:
 und erschlugen den Wachhabenden ויכו את הצופה נפש
 und liefen zu den Toren der Stadt וירוצו אל שערי העיר
 und überwältigten die Leute dort ויורישו את האנשי אשר שם
 und riefen laut. ויקראו בקול גדול
 Da erregte sich die ganze Stadt ותהום כל העיר
 Kustode/Blatthüter עליהם

Gn 37,4

עליהם: über sie.

Rut 1,19

ויחרד יו"אן באט"יסטה חרדה גדולה Johannes Baptist *erlitt einen großen Schrecken.*

Gn 27,33a

ויחגור כלי מלחמתו und gürtete seine Waffen

ויצא אליהם und ging zu ihnen

כדוב שכול wie ein der Jungen beraubter Bär

Hos 13,8 * 2Sm 17,8; Spr 17,12

ויכוהו הכה ופצוע Sie schlugen und verwundeten ihn

ויתפשוהו חי und fingen ihn lebend.

ויבזו זרים יגיעו בעת ההיא und Fremde plünderten, worum er sich gemüht hatte in jener Zeit Ps 109,11

ורבי' מאנשיו Und viele von seinen Leuten

הוכו לפי חרב wurden mit Schwertes Schneide erschlagen.

והנשארים נתנו עורף וינוסו לנפשם: Die Übrigen wandten den Rücken und flohen um ihr Leben.

וגם הסוחרים והיהודים אשר היו שם Sowohl die Händler als auch die Juden darin

נתנו לשלל ließen sie plündern.

כמעט רגע שודדו יריעותם בלילה ההוא Fast in einem Moment wurden ihre Zelte ausgeraubt in jener Nacht.

ותהי העיר לשרי המלך. So gelangte die Stadt an die Fürsten des Königs.

ויחזקוהו Die befestigten sie

וישימו בתוכה משמר: und legten eine Besatzung hinein.

ויוגד לדון פיר"אנטי Das wurde dem Don Ferrante gesagt.

והוא עדיין בו"לפיאנו Da war er noch in Volpiano.

ויחר אליו מאד: Das ärgerte ihn sehr.

1300 Markgraf Albrecht unterstützt den Kaiser vor Metz 1552

וישלח אלדים רוח רעה G'tt schickte einen bösen Geist

בין אינר"קו המלך zwischen König Heinrich

Ri 9,23

ובין המארק"יז אלב"ירטו und den Markgrafen Albrecht.

ויבגוד גם הוא במלך Da betrog auch er den König

וילך מאתו אל הקיסר und ging von ihm zum Kaiser über.

ויעש לו הקיסר שלום Der Kaiser gewährte ihm Frieden

ויכרות אליו ברית und schloß mit ihm einen Bund.

ויפרוץ מחנה הקיסר מאד Da weitete sich das Lager des Kaisers sehr.

ויקשה יי את לבו DER NAME verhärtete sein Herz.

וילך להלחם במ"י העיר Er ging, um die Stadt Metz

אשר בגבול לור"ינה an der Grenze von Lothringen zu kämpfen

ויצר עליה ימים רבים: und bedrängte es viele Tage.

ובנשך לקח הקיסר כסף וזהב לרוב Und auf Zins nahm der Kaiser Silber und Gold in Menge,

להלחם בצרפת בימי' ההם: um in Frankreich zu kämpfen in jenen Tagen.

1301 Franzosen nehmen Hesdin

ותהי המלחמה חזקה Der Kampf wurde heftig

במ"י ובפיק"ארדיאה um Metz und um die Picardie.

וישחיתו צבאות מרים המלכה die Heere der Königin Maria,

אחות הקיסר כל חלקה טובה der Schwester des Kaisers, haben jedes gute Landstück vernichtet,

ואת כל ערי הפרזי שלחו באש und alle offenen Städte gaben sie dem Feuer preis.

וגם את איד"ין העיר Auch die Stadt Hesdin

אשר אצל פיר"ונה לקחו: bei Peronne nahmen sie.

וירק המלך אינר"קו את חניכיו. König Heinrich holte seine Ausgebildeten hervor

Gn 14,14

וישלחם וילכו למסעיהם und schickte sie und sie gingen auf ihren Stationen

עד איד"ין הגיעו und gelangten bis Hesdin

ויצורו עליה und bedrängten es.

וישפכו אליה סוללה: Sie schütteten gegen es eine Batterie.

ובצוק העתים ויסגירוהו אנשי המלכה Und im Drang der Zeiten übergaben es die Leute der Königin,

בִּידֶם ihnen

בארבעה ועשרים יום לחדש העשירי: am vierundzwanzigsten Tage des zehnten Monats.

וישלחו לדרכם חפשים. Sie ließen sie frei ihres Weges gehen.

ותהי למלך אינר"קו עד היום הזה: Und es wurde dem König Heinrich zu eigen bis heute.

וימלאו צבאות המלך גם הם את ידם Auch die Heere des Königs füllten ihre Hände

בערי הפיאנדרה אשר למרים המלכה in den Städten **Flanderns**, die der Königin Maria gehörten.

ותעל שועת הארץ השוממה ההיא השמימה: Da stieg der Schrei jenes verwüsteten Landes himmelwärts.

1302 Vergebliche Belagerung von Metz 1552-10-18 bis 1553-01-02

בִּימֵי הָהֶם In jenen Tagen

וצבאות הקיסר צרים על מ"ס bedrängten die Heere des Kaisers Metz.

ויהיו פקודיהם כמאה וחמשים אלף: Ihr Aufgebot betrug etwa hundertundfünfzigtausend.

וישפכו אליה סוללה Sie schütteten gegen es eine Batterie.

ויפילו חומותיה הבצורות ארצה Sie stürzten seine festen Mauern zu Boden.

ותרעש הארץ לקול האילים המנגחים: Da bebte das Land vom Klang der Kanonen.

ובתוכה כעשרת אלפי איש In ihm waren etwa zehntausend Mann.

ומונס"נייור די גיש"ה עליהם לראש **Monseigneur de Guise** an ihrer Spitze.

ויצאו אליהם מן העיר דבר יום ביומו Sie zogen gegen sie aus der Stadt Tag für Tag.

ויערכו אתם מלחמה Sie stellten sich ihnen zum Kampf.

וישובו העירה Sie kehrten in die Stadt zurück.

ולא חלו הצרפתים מפניהם Und die Franzosen fürchteten sich nicht vor ihnen.

ויחזקו Sie befestigten es

ויבנו חומה שנית פנימה: und bauten eine zweite innere Mauer.

ויהי שמעם בכל הארץ: Ihr Ruf erging in alles Land.

ויקוצו אנשי הקיסר בחייהם Die Leute des Kaisers hatten ihr Leben satt

מפני הקרח הנורא wegen des schrecklichen Frostes

והרעב כבד במחנה und des schweren Hungers im Lager.

וימותו מהם כשלשים אלף איש: Von ihnen starben etwa dreißigtausend Mann.

וגם בסוסים יד יי' הויה Auch an den Pferden war die Hand des DER NAME.

וימותו גם הם מקור ומחוסר כל Auch sie starben vor Frost und Mangel an Allem,

כשלשת אלף etwa dreitausend.

ויבא הקיסר אל המחנה Der Kaiser kam in das Lager.

ויצעקו הנשארים אליו Die Übriggebliebenen schrien zu ihm:

אהה: Weh!

ויצו Da wies er an

ויעלו מעליה und sie ließen von ihm ab

בשמינה ועשרים יום לחדש דיצימ"ר. am achtundzwanzigsten Tage des Monats Dezember

ויסוגו אחור: und gingen zurück.

ויאספו אל ערי המבצר Sie sammelten sich in den Festungsstädten

אשר סביבותיה ringsum

וידמו שם: und hielten dort still.

1303 Vergebliche Belagerung von San Martino

וְדוֹן פִּירָאֲנֵט Der Heerführer des Kaisers

שר צבא הקיסר **Don Ferrante**נסע ללכת לאלב"ה brach auf, um nach **Alba** zu gehen

בתשעה עשר יום לחדש דיצימ"ר am neunzehnten Tage des Monats Dezember

וכעשרה mit etwa zehn-

אלפי Kustode/Blatthüter

tausend Mann. אלפי איש עמו:
 Auch die Kanonen holte er, sie dorthin zu bringen. וגם האילים הוציא להוליך שם
 Er besann sich unterwegs וינחם בדרך
 und wandte das Volk auf den Weg nach **San Martino** ויסב את העם דרך סא"ן דא"מיאן
 und belagerte es ויחן עליה
 und schüttete gegen es eine Batterie וישפוך עליה סוללה
 und stellte achtzehn Kanonen rings gegen es. ושמנה עשר אילים הקימו עליה סביב
 Die stürzten seine Mauern zu Boden. ויפילו חומותיה ארצה.
 Da bebte das Land von ihrem Klang. ותרעש הארץ לקולם:
 Und etwa zweitausend Eisenkugeln schossen sie gegen es וכאלפים אבני ברזל השליכו עליה
 aber sie fürchteten sich nicht vor ihnen. ולא חלו מפניהם
 Sie verschanzten sich wieder. ויתחזקו עוד:
 Auch aus **Alba** wurden dorthin וגם מא"לבה שולחו שמה
 etwa zweihundert Mann, Gepanzerte, zu Hilfe geschickt כמאתים איש לובשי שריון לעזרתה
 Sie kamen in die Stadt mit erhobener Hand. ויבואו העירה ביד רמה:
 Das ärgerte **Don Ferrante** sehr ויחר לדון פירא"נטי מאד:
 Er sah, וירא
 daß er es nicht überwältigen konnte, כי לא יכול לה
 und wies an, ויצו
 und sie gruben unter ihm. ויחפרו תחתיה.
 Sie gruben auch einwärts. ויחפרו גם הם פנימה:
 Sie nahmen einen von den Leuten, die dort waren. ויקחו אחד מהאנשים אשר שם
 Der Fürst der Stadt fragte ihn, וישאלהו שר העיר
 wie es um **Don Ferrante** steht und sein Sinnen. את דברי דון פידא"נטי ואת שיחו:
 Der Mann erzählte ihm zu den Dingen, die er ihn gefragt hatte. ויגד לו האיש על פי הדברים אשר שאל מאתו:
 Er flehte ihn an ויתחנן לו
 und der Fürst der Stadt hatte Mitleid mit ihm ויחמול עליו שר העיר
 und gab ihm reichlich Geld ויתנו לו בצע כסף
 und schickte ihn seines Weges. וישלחהו לדרכו.
 Dann zogen die Leute der Stadt ויצאו אליהם אנשי העיר
 wie sonst – plötzlich hinaus, דבר יום ביומו פתאום
 und schlugen von ihnen mit Schwertes Schneide. ויכו מהם לפי חרב:
 Da hatten die Leute des **Don Ferrante** ויקוצו אנשי דון פירא"נטי
 sie und den schrecklichen Frost satt. מפניהם ומפני הקרח הנורא:
 Sie waren ausgelaugt vom Aufenthalt dort וילאו משבת שם
 und ließen von ihm ab ויעלו מעליה
 beschämt am sechzehnten Tage des Monats Januar בששה עשר יום לחדש זינא"רו בחרפה:
 Auch Proviant ließen sie dort zurück in ihrer Hast. וגם צידה הניחו שמה בחפזם:
 Die Leute der Stadt gingen hinaus ויצאו אנשי העיר
 und holten es in die Stadt וישאוה העירה
 und gaben G'tt Dank. ויתנו תודה לאלדים:
 Etwa fünfhundert Mann starben im Lager des **Don Ferrante** וכחמש מאות איש מתו במחנה דון פירא"נט
 in jenem Kampf. במלחמה ההיא:

1304 Bedrängnis des kaiserlichen Heeres

Als sie aufbrachen, ויהי בנוסעם
 verfolgten sie die Leute von **Alba** וירדפו אחריהם אנשי א"לבה
 und die Leute von **Villanova** ואנשי ווי"לה נוב"ה
 und die Leute von **Cisterna** ואנשי הציסט"ירנה
 und die Leute von **San Damiano** ואנשי סא"ן דאמ"יאן
 und schnitten alle Nachhut hinter ihnen ab. ויזנבו כל הנחשלים אחריהם:
 Sie kehrten zurück וישובו

nach Asti לאס"טי

und verhielten sich dort still. וידמו שם:

G'tt zwang in jenen Tage die Streitkräfte des Kaisers in die Knie
 vor den Streitkräften des Königs. ויכנע אלדים בימים ההם את חילי הקיסר
 מפני חילי המלך:

Sie sammelten sich in die Festungsstädte
 und verschanzten sich dort. ויאספו אל ערי המבצר
 ויתחזקו שם:

1305 Vizekönig stirbt in Livorno

Der Vizekönig des Kaisers brach von Neapel auf,
 zu gehen, um mit den Herren von Siena zu kämpfen.
 Als er in Livorno war,
 endete sein Tag
 und er starb und wurde in den Sarg gelegt.
 ומשנה הקיסר נסע מנאפ"ולי
 ללכת להלחם בבעלי סיא"ינה.
 ויהי בהיותו בליג"ורנו
 ויסגור יומו
 וימות ויושם בארון:

1306 Vereitelter Verrat am kaiserlichen Heerführer

Bernardin de Ceri suchte
 den Heerführer Don Ferrante
 den Fürsten des Königs auszuliefern.
 Die Sache wurde bekannt.
 Sie griffen ihn
 und gaben ihn in Bewachung.
 Bernardin entflohen ihnen.
 Die Wächter starben statt seiner – Leben um Leben.
 Bernardin ging in das Lager des Königs,
 und Fremde plünderten, worum er sich gemüht hatte in jener Zeit.
 ויבקש ברנא"רדין די צ"רי
 שר צבא דון פיר"אנט
 להסגירו אל שרי המלך
 ויודע הדבר
 ויתפשוהו
 ויתנו אותו במשמר:
 ויברח ברנא"רדין מאתם.
 וימותו השומרים תחתיו נפש תחת נפש:
 וילך ברנא"רדין אל מחנה המלך.
 ויבזזו זרים יגיעו בעת ההיא:

1307 List aus Masino vereitelt

Masino war eine sehr gesicherte Festung im Piemont.
 Ihre Leute sagten zu den Fürsten des Königs mit List:
 Schließt mit uns einen Bund
 und wir geben die Festung in euere Hand,
 so werden wir zu einem Volk.
 Sie hörte auf ihre Stimme
 und sammelten etwa fünftausend Mann Fußvolk
 zum Tal von Caluso
 am einundzwanzigsten Tage des Monats März (AM 5313/AD 1553-03-21)
 mit mächtigem Volk zum Kampf aufgestellt.
 Als sie auf dem Felde waren,
 da rannten Hunde einem Hasen nach,
 der vor ihnen floh
 und das Volk durchquerte.
 Das ganze Lager erregte sich.
 Da gab DER NAME Verzagtheit in ihr Herz,
 und sie flohen ohne Verfolger.
 Da fanden sich keine zwei beieinander.
 Als ihr Geist zurückkehrte,
 kehrte jeder bedrückt an seinen Ort zurück.
 Da orakelte der Heerführer so:
 Das kann nur ein Zeichen G'ttes sein,
 denn
 Kustode/Blatthüter
 ומא"סין מצודה בצורה מאד בפיא"מונטי
 ויאמרו אנשיה אל שרי המלך בערמה
 כרתו לנו ברית
 ואת המצודה נתן בידכם
 והיינו לעם אחד
 וישמעו לקולם.
 ויאספו כחמשת אלפי איש רגלי
 אל עמק קא"לוסי
 ביום אחד ועשרים לחדש מא"רצו
 בעם עצום ערוך מלחמה:
 ויהי בהיותם בשדה
 והנה כלבים רצים אחר ארנבת אחת
 ותברח מפניהם
 ותעבור בתוך העם.
 ותהום כל המחנה:
 ויתן יי' מורד בלבם
 וינוסו ואין רודף
 ולא נמצאו שנים יחד
 ויהי כשוב רוחם
 וישבו איש למקומו נכלמים:
 וינחש שר הצבא לאמר
 אין זה כי אם אות אלדי
 כי

Gn 34,16,22

Rut 1,19

unter bösen Umständen zogen wir heute von unserem Orte los,
 um auf dem Feld von Masino zu sterben.
 Er zögerte
 und ihm wurde bekannt,
 daß die Leute von Masino mit List geredet hatten.
 Er gab ein Zeichen
 und sie kehrten um.
 Sie gingen die ganze Nacht bis jeder zu seinem Haus gekommen war.

1308 Kämpfe um Siena

Der Kampf wurde heftig
 in den Grenzen von Siena in jener Zeit.
 Sie gingen gegen Monticchiello
 und die Herren von Siena schickten Soldaten
 die versetzten den Spaniern einen harten Schlag.
 Die kaiserlichen Reiter fielen über sie her,
 und die Leute von Siena wichen in die Stadt aus.
 Monticchiello kam in Bedrängnis.
 Die Leute des Kaisers bedrängten es ringsum
 und schlugen seine Mauern bis zum Einsturz.
 Giovanni Battista Castaldo
 ein Bolognese,
 der Heerführer übergab es ihnen.
 Sie entließen sie frei,
 nur ihre Streitmacht plünderten sie.
 Und am fünfzehnten Tag des Monats Nisan (AM 5313/AD 1553-03-30)
 gingen die Deutschen, die bei ihnen waren,
 Beute zu machen.
 Zu ihnen zog
 Cornelio Bentivoglio
 in Grosseto
 Die Schützen schossen
 und trafen seinen Bruder.
 Der Heerführer Cornelio sagte:
 Schwert, Schwert!
 Sie schlugen von ihnen mit Schwertes Schneide
 etwa siebenhundert Mann.
 Er sah,
 daß sein Bruder nicht tot war
 und sagte:
 Wie lange soll das Schwert fressen?
 Ergreift die Übrigen lebend!
 So taten sie.
 Und am einundzwanzigsten Tage desselben (AM 5313/AD 1553-04-05)
 gingen die Spanier gegen Montalcino.
 Sie schlugen seine Mauern,
 aber sie wankten nicht vor ihnen,
 denn es war sehr befestigt.
 Die Italiener nahten,
 in die Stadt zu steigen.
 Die Leute der Stadt verbargen sich mit List.
 Und ihre Stimme war nicht zu hören.
 Da kamen auch die Spanier

אחריהם hinter ihnen her.
 ויבקשו לעלות Sie suchten hinaufzusteigen,
 כי אמרו denn sie sagten:
 נתנה האלדים בדינו G'tt gab sie in unsere Hände.
 ויקנאו במ האיטלקיים Da beneideten sie die Italiener.
 ותהי חרב איש באחיו So geriet das Schwert eines Mannes gegen seinen Gefährten.
 וישמע קולם למרחוק: Ihr Klang war von fern zu hören.
 ויראו אנשי העיר Die Leute der Stadt sahen das.
 ויצאו גם מהם החוצה Da zogen auch welche von ihnen hinaus
 ויכו בספרדים מכה רבה: und versetzten den Spaniern einen heftigen Schlag.
 והנשארים אחור נזרו Die Übrigen wichen zurück,
 בראותם als sie sahen,
 כי כלתה אליהם הרעה: daß das Böse über sie beschlossen war.
 וישלח האפיפיאור יו"ליאו די מונט"י Der Papst Julius di Monti schickte
 מלאכים אל הקיסר Boten zum Kaiser,
 לבקש מלפניו על שלום עמו: ihn um Frieden für sein Volk zu bitten.
 וגם לצרפת שלח מלאכים בעת ההיא: Und auch nach Frankreich schickte er zu jener Zeit Boten.
 ויואל הקיסר Der Kaiser unternahm es,
 ויכרות לבעלי סיא"ינה ברית שלום mit den Herren von Siena einen Friedens-Bund zu schließen.
 והאפיפיאור ערב ביניהם Und der Papst bürgte zwischen ihnen.
 וישלח הקיסר את גדודיו אשר שם Der Kaiser schickte seine Haufen, die dort waren
 אל מלכות נאפ"ולי in das Königreich Neapel,
 לשמור את כל חבל הים den ganzen Streifen des Meeres zu bewachen
 מפני אוניו' צרפת vor den Schiffen Frankreichs,
 אשר יצאו עם אוניות התוג' die mit den Schiffen der Türken auszogen,
 למשחית במקומו' ההם jene Orte zu verderben.
 ויהי שמעם בכל הארץ: Und ihr Ruf erging in alles Land.

1Sm 20,7.9.17

1309 Der Kaiser nimmt Théroutanne und Hesdin und geht gegen Paris

ו**בחדש** האביב בעת זאת המלכים Und im Frühlingsmonat, zur Zeit, da die Könige ausziehen
 וירק הקיסר את חניכיו holte der Kaiser seine Ausgebildeten hervor
 וישם אל צרפת פניו בדרך פיקארד"יאה und richtete sein Gesicht nach Frankreich durch die Picardie
 ויחן על טירוא"נה und belagerte **Théroutanne**
 ויצר עליה ימי' מספר: und bedrängte es eine Anzahl Tage.
 ויך את חומותיה Er schlug seine Mauern
 ויעש לה חפירות מתחת לחומה. und untergrub seine Mauer.
 ותפול החומה תחתיה: Da stürzte die Mauer ein.
 וביום אחד ועשרים לחדש יוני"או (AM 5313/AD 1553-06-21) Und am einundzwanzigsten des Monats Juni
 הובקעה העיר. wurde die Stadt aufgebrochen.
 ויבואו אנשי הקיסר אל קרבה Die Leute des Kaisers kamen in ihre Nähe
 וכל הנמצא נדקר בחרב und jeder, den sie antrafen, wurde vom Schwert durchbohrt,
 לא החיו כל נשמה: sie ließen keine Seele am Leben.
 ויצו הקיסר Der Kaiser wies an,
 לעשותה תל עולם. es zu einem dauerhaften Ruinenhügel zu machen,
 לא תבנה: der nicht aufgebaut werden wird.
 רק בן הקונטס"טאבלי שר צבא המלך Nur der Sohn des Konstabel, des Heerführers des Königs
 עם עשרה אנשים מבחוריו נתפשו חיים. mit zehn Leuten von seinen Ausgewählten wurden lebend gefangen.
 ואת כל חילם בזזו: Ihre ganze Streitmacht raubten sie.
 וישמח הקיסר מאד Der Kaiser freute sich sehr.
 ויעבור על אד"ן Und er ging gegen **Hesdin**
 ויצר עליה und bedrängte es.
 ויך חומותיה Er schlug seine Mauern
 וילכדה Kustode/Blatthüter

1Chr 20,1,

Gn 14,14

Dt 13,17

und nahm es ein. וילכדה
 Er tat ihm, ויעש לה
 wie er **Thérouanne** getan hatte. כאשר עשה לטירוא"נה:
 Dort fiel zur Beute der Herzog **Horatio** שם נפל שדוד הדוכס אורא"ציאו
 und alle seine Helden wurden lebend gefangen. וכל גבוריו נתפסו חיים.
 Sein Bruder, der Herzog von **Parma** beweinte ihn. ויבך אותו אחיו דוכס פאר"מה:
 Von dort brach der Kaiser auf משם נסע הקיסר
 und richtete seine Gesicht auf Paris. וישם אל פא"ריס פניו:
Damals erschranken die Grafen Frankreichs die Gewaltigen der Picardie erfaßt Zittern. אז נבהלו אלופי צרפת
Alle Bewohner von Paris wanken. אילי פיקא"רדיאה אחזמו רעד.
 Der König sprach zu ihrem Herzen. נמונו כל יושב פאר"יס:
 Er schickte zu den Schweizern um Hilfe. וידבר המלך על לבם
 Er sammelte Soldaten in sehr großer Menge. וישלח אל השויצ"ארי לעזרה
 Er zog dem Kaiser entgegen ויאסוף אנשי חיל לרוב מאד.
 mit gewaltigem Volk und starker Hand. ויצא לקראת הקיסר
 בעם כבד וביד חזקה:

Ex 15,15

Nm 20,20

1310 Schlacht bei Sievershausen 1553-07-09

In jenen Tagen waren der Herzog **Moritz** **בימים** ההם והדוכס מאור"יציאו
 und der Markgraf **Albrecht** in ihrem Hause, והמאר"קיס אלביר"טו בביתם.
 nachdem der Kaiser sie von sich geschickt hatte. אחרי שולחם הקיסר מעליו:
 Zwischen ihnen entstand Streit ותהי מריבה ביניהם
 und sie sammelten Soldaten. ויאספו אנשי חיל:
 Die Beauftragten des Herzogs והיו פקודי הדוכס
 waren etwa zwanzigtausend Fußvolk (20 000) כעשרים אלף רגלי.
 und dreitausend Reiter. (3 000) ושלוש אלפים פרשים:
 Und die Streitmacht des Markgrafen וחיל המאר"קיס
 etwa sechzehntausend Fußvolk (16 000) כששה עשר אלף רגלי
 und viertausend Reiter. (4 000) וארבעת אלפים פרשים:
 Sie stellten sich zum Kampf zwischen ihnen auf. ויערכו מלחמה ביניהם
 Da bebte das Land von ihrem Klang. ותרעש הארץ לקולם
 Von ihnen fielen etwa fünfzehntausend Mann. (15 000) ויפלו מהם כחמש עשרה אלף איש.
 Und die Leute des Herzogs bekamen die Oberhand. ותגבר יד אנשי הדוכס
 Sie fingen den **Albrecht** lebend. ויתפשו את אל"בירטו חי:
Die Schützen schossen ויורו המורים
 und trafen den **Moritz**. ויכו את מאוריצ"יאו
 Er verlor das Bewußtsein und starb. (AM 5313/AD 1553-07-09/11) ויתעלף וימות:
 Als sie verwirrt waren, והי בהתבהלם.
 entfloh ihnen **Albrecht** ויברח אל"בירטו מאתם
 und kehrte an seinen Ort und in sein Land zurück וישוב אל מקומו ולארצו
 und der Kampf ruhte. והמלחמה שקטה:

2Sm 11,24

1311 Brand nach Blitzeinschlag in Cremona

In jenem Jahre im Monat Juni (AM 5313/AD 1553-06) **בשנה** ההיא בחדש יוניא"ו
 fiel Feuer vom Himmel נפלה אש מן השמי'
 auf den hohen Turm, in Cremona war, במגדל הגבוה אשר בקרימ"ונה
 und fraß die Hölzer, ותאכל בעצים
 auf die die Glocken gestützt waren אשר הפעמונים נשעני' על ידם
 und den Laden im Unterteil des Turmes. ובחנות אשר בתחתית המגדל:
 Es flammte dort Nacht und Tag ותלהט שם לילה ויום
 und sie konnten nicht ולא יכלו

es löschen auch nicht mit viel Wasser. לכבותו ולא במים רבים.
Sie sagten: Der Finger Gottes ist das. ויאמרו אצבע אלדי' היא:
 Ein Alter sagte: ויאמר זקן אחד
 Sie sollen doch fremdes Feuer nehmen und auf dieses Feuer tun. ויקחו נא אש זרה ויתנו על האש הזה
 Dann vereinigt es sich. והיו לאחדים.
 Danach hilft das Wasser, es zu löschen. אחר יועילו המים לכבותו:
 So taten sie und das Feuer verlosch. ויעשו כן ויכבה האש:
Damals sagten sie: Besser ist Weisheit als Stärke. אז אמרו טובה חכמה מגבורה
 Und sie gaben G'tt Dank. ויתנו תודה לאלדים:

Ex 8,15

Koh 9,16

Esr 10,11

1312 Kämpfe bis zum Wintereinbruch 1553

Am Ende des Monats August **ובסוף** חדש אגוש"ט
 Randnotiz: 1553 (AM 5313/AD 1553-08-31) על השוליים: 155
 brachte der König sein Lager nahe an das Lager des Kaisers הקריב המלך את מחנהו למחנה הקיסר
 einen Bogenschuß weit. הרחק כמטחוי קשת
 Aber der Kaiser wollte nicht mit dem König ולא אבה הקיסר לבוא עם המלך
 zum Kampf kommen. ליום קרב
 Er saß in Bereitschaft innerhalb der Gräben, וישב על משמרתו בתוך חפירו' העפר
 die er für sein Lager rings gemacht hatte. אשר עשה למחנהו סביב:
 Der Verderber zog von beiden Lagern aus, ויצא המשחית משני המחנות
 sie stellten sich zum Kampf. ויערכו מלחמה
 Die Leute des Kaisers gewannen die Oberhand. ותגבר יד אנשי הקיסר
 Auch der Hinterhalt, den der Kaiser hatte, zog los, ויצא גם האורב אשר לקיסר
 Vom Lager des Königs fielen ויפלו ממחנה המלך חללים
 etwa zehntausend Mann. (10 000) כעשרת אלפי איש:
 Und von den Leuten des Kaisers wurden nur wenige vermißt. ומאנשי הקיסר לא נפקדו כי אם מעטי'
 Denn mit Taktiken führte er sie. כי בתחבול' ינהגו
 Der König und seine Leute fürchteten sich וייראו המלך ואנשיו
 und sie bewegten sich und standen von fern. וינועו ויעמדו מרחוק:
 Aber der Kaiser verfolgte sie nicht, denn der Winter begann. ולא רדף הקיסר אחריו כי התחיל החורף
 Und Regen war auf dem Lande viele Tage. וגשם היה על הארץ ימים רבים:
 Er sammelte zu den Städten der Grenze ויאסוף אל ערי הגבול
 und saß dort. וישב שם.
 Und auch der König sammelte sich in seine Festungen. וגם המלך נאסף אל מבצרו
 Und das Land hatte Ruhe. ותשקוט הארץ:

1312b Eduard VI. stirbt, Maria I. Tudor wird Königin 1553

In jenen Tagen war kein König in England, **בימים** ההם אין מלך באינג"לאטירה
 als ihr König Eduard gestorben war. (AM 5313/AD 1553-07-06) כי מת אודוא"רדו מלכם.
 Die Herrschaft blieb in der Hand seiner Schwester, ותשאר המלוכה ביד אחותו
 seines Vaters Tochter. בת אביו
 Und ihn begruben sie in den Königsgräbern. ואותו קברו בקברות המלכים:

1313 Osmanen und Franzosen plündern Genuesen auf Korsika

Schiffe Suleimans kamen **ותבאנה** ספינות סו"ליימאן
 mit Schiffen des Königs Heinrich עם ספינות המלך אינר"יקו
 beladen mit Kriegsleuten, נושאים אנשי מלחמה
 die dem König in Siena gehörten אשר היו למלך בסיא"ינה
 und Kampfgerät in Menge. וכלי קרב לרוב
 Die fielen plötzlich über ויפלו פתאום על
 Kustode/Blatthüter האי

die Insel Korsika her,
 die unter der Herrschaft Genuas stand.
 Sie nahmen alle Städte der Gegend und alle ihre Festungen
 wie ein Mann ein *Ohr läppchen* nimmt.
 Nur die Festung Calvi allein blieb den Genuesen.
 Die Franzosen umzingelten sie.
 Sie saß in Belagerung und Bedrängnis lange Zeit.
 (1314) Die Herren von Genua sammelten
 Kriegersleute und Schiffe in Menge,
 ihr zu Hilfe zu kommen,
 sie aus der Hand ihrer Räuber zu retten.
 Der Kaiser und der Herzog von Florenz wurden ihre Hilfe
 und sie wurden sehr stark.

Am 3,12

1315 Franziskaner wird Jude und wird in Rom verbrannt

In jenen Tagen schloß sich uns ein Geistlicher an
 von den Brüdern des Heiligen Franz.
 Er hieß Cornelius (*Zeilenendfüller*) aus Montalcino
 Er beschnitt seine Vorhaut
 um dem DER NAME, unserem G'tt zu dienen.
 Der Geist umkleidete ihn.
 Er machte sein Gesicht wie einen Kiesel
 öffentlich zu predigen
 in den Straßen der Stadt Rom
 gegen ihre Religion und gegen ihren Messias.
 Sie griffen ihn
 und verbrannten ihn mit Feuer.

Jes 50,7

1316 Talmudverbrennung in Italien 1553

Damals verleumdete Abtrünnige unseres Volkes
 gegenüber dem Papst Julius III.,
 daß es im Talmud Stellen gäbe,
 die gegen ihre Religion sprächen.
 Er schrieb Briefe in alle Exilsgemeinden Italiens
 und trug auf, mit Feuer zu verbrennen alle Bücher des Talmud.
 Und das Gesetz wurde gegeben
 zu Rom und zu Bologna und zu Venedig.
 Die Verbrennung geschah im Monat Marcheschwan
 314 um unserer vielen Vergehen willen. (AM 5314/AD 1553-10f)
Sieh, DER NAME, schau hin!
 Und in den übrigen Regionen Italiens kamen die Juden zusammen
 und verordneten Fasten
 und zogen Säcke an.
 Sie schrien zu dem DER NAME in ihrer Not.
 Er verzögerte für sie Seinen Zorn,
 weil Er Güte mag.

Klg 1,11=2,20

1317 Kämpfe um Piemont und Korsika

Der Kampf um Piemont und um Korsika
 war in jener Zeit.

Kolofon 1553-11

אִמְרַי יוֹסֵף הַכֹּהֵן הַמַּחְבֵּר Josef ha-Kohen, der Verfasser, sagte:
 עַד הֵנָּה עֲזַרְנִי יְיָ Bis hier half mir DER NAME
 לְכַתּוֹב סֵפֶר זְכוֹרוֹנוֹת הַלְזוֹ dieses Buch der Erinnerungen zu schreiben.
 וְתֵּהִי הַשְׁלֵמָתוֹ בְּסוֹף חֹדֶשׁ חֶשְׁכְּשָׁן Seine Vollendung war Ende des Monats Cheschwan
 שָׁנָה im Jahre (314 =) (AM 5314/AD 1553-11-06)
 וְחַ"שׁ עֲתִידוֹת לְמוֹ. *Ihre Zukunft eilt herbei.*
 יְיָ יִזְכְּנוּ DER NAME würdige uns,
 לְכַתּוֹב סִפְרִים אֲחֵרִים zu schreiben andere Bücher
 עַד אֵין קֶץ ohne Ende
 וּלְחַזּוֹת בְּנוֹעַם הֵיכְלוֹ und zu schauen die Pracht Seines Palastes
 וּבְבִנְיַן בֵּיתוֹ בִּירוּשָׁלַם und das Erbauen Seines Hauses in Jerusalem.
 אֲכִ"ר: (= אָמֵן כֵּן יִהְיֶה רְצוֹן) Amen. So sei der Wille.

Dt 32,35

עַל יַד קוֹרְנִי"לִיּוֹ אֲדִי"ל קִינ"ד durch Cornelio Edel-Kind

Jahreszahlen

1416, gedreht für: 1419, 178
802 (statt 800), 15

150, 88

613, 5

752, 14

772, 15

796, 15

815, 16

872, 17

960, 19

987, 20

1060, 22

1096, 23

1097, 42

1098, 48

1100, 56

1103, 58

1106, 60

1109, 61

1111, 62

1113, 62

1115, 63

1118, 64

1124, 67

1127, 68

1129, 69

1130, 69

1131, 70

1142, 78, 540

1146, 82, 90, 92

1147, 95

1148, 98

1151, 99

1153, 100

1156, 100

1157, 100

1158, 103

1160, 104

1162, 104

1164, 107

1165, 109

1169, 112

1171, 114

1175, 120

1177, 121

1179, 122, 130

1180, 124

1182, 128, 130

1186, 133

1190, 136

1191, 137

1194, 146

1195, 150

1196, 151

1198, 153

1202, 153, 155

1219, 156

1251, 317

1270, 159

1272, 160

1282, 230

1285, 161

1290, 162

1305, 162

1313, 163

1315, 163

1322, 163

1327, 164

1328, 164

1350, 168

1363, 169

1364, 170

1366, 170

1368, 171

1370, 172

1373, 172

1382, 231

1385, 176

1389, 176

1409, 178

1422, 181

1428, 182

1430, 182

1442, 184

1443, 184

1444, 187

1450, 189

1453, 193

1457, 195

1459, 197

1460, 199

1462, 199

1463, 200

1464, 202

1465, 202

1470, 149, 204, 205

1475, 206

1477, 229

1478, 208

1479, 209

1481, 211

1483, 221

1490, 223

1492, 223, 224

1493, 227, 232

1494, 232

1495, 235

1496, 236
1497, 237
1499, 238
1500, 240, 241
1501, 241, 244
1502, 246
1503, 246
1504, 247
1506, 247
1507, 249
1508, 249
1509, 250, 254
1510, 255, 257
1511, 261
1512, 267, 271
1513, 274
1514, 279
1515, 269, 279, 280, 282
1516, 284, 286
1518, 291, 293, 299
1519, 302
1520, 303, 311
1521, 312, 314, 320
1522, 324, 326
1523, 327, 330, 331
1524, 331, 333, 334
1525, 335, 338
1526, 344, 347, 350
1527, 354, 355

1528, 362, 372–374
1529, 375, 377
1530, 386, 400–402
1531, 402, 404
1532, 405
1533, 439, 442, 446
1534, 446
1535, 449, 455
1536, 469, 480
1537, 484, 498
1538, 500
1539, 512
1540, 516, 522
1541, 523
1542, 534
1543, 546, 555, 557
1544, 566, 577
1545, 578, 580
1546, 585
1547, 594
1548, 607
1549, 611
1550, 613, 616
1551, 620
1552, 631, 634
1553, 645, 654
5278, 293
5283, 326

Weitere Zeitangaben

- AM 4373/AD 613: Auftreten Muhammads im
zweiten Jahr des Heraklios, 5
- AM 4374/AD 614, 5. Jahr des Heraklios: Perser
Chosrau II. erobert Jerusalem, 6
- AM 4380/AD 620: 10. Jahr des Heraklios: Konstantin
III. zum Mitregenten erhoben [andere
Angaben: 613], 6
- AM 4512/AD 752 Papstwahl Stefans, 14
- AM 4512/AD 752 Papstwahl Hadrians, 15
- AM 4556/AD 796 Tod Hadrians, Wahl Leos III., 15
- AM 4562/AD 802 Kaiserkrönung Karl d. Gr. (statt
800), 15
- AM 4575/AD 815 Regierungsantritt Ludwig d.
Frommen, 16
- AM 4601/AD 841 Schlacht von Fontenoy, 16
- AM 4601/AD 843 Vertrag von Verdun, 17
- AM 4632/AD 872 Papstwahl Johannes', 17
- AM 4671/AD 911 Vertrag von Saint-Clair-sur-Epte,
18
- AM 4720/AD 960 Tod Ludwigs IV., 19
- AM 4720/AD 987 Hugo Capet, 20
- AM 4820/AD 1060 Tod Heinrichs I. von FR, 22
- AM 4824/AD 1064 [1066] Rav Samuel gefolgt von
Rav Josef, 22
- AM 4825/AD 1064-12-20 [1066-12-30]
Judenmassaker in Granada, 22
- AM 4856/AD 1096, 152
- AM 4856/AD 1096 Aufbruch zum Kreuzzug, 10
- AM 4856/AD 1096 Pilgerzug des Eremiten Peter, 23
- AM 4856/AD 1096-03 bis 08 Unruhen im Vorfeld des
Kreuzzuges, 35
- AM 4856/AD 1096-04-08 Judenmord in Speyer, 24
- AM 4856/AD 1096-04-18 Judenmord in Worms, 24
- AM 4856/AD 1096-04-25 Judenmord im Wormser
Bischofspalast, 25
- AM 4856/AD 1096-05-27 Judenmord in Mainz, 26
- AM 4856/AD 1096-05-27 Nachricht erreicht Köln, 27
- AM 4856/AD 1096-05-29 Selbstmorde in Worms, 27
- AM 4856/AD 1096-05-30 Judenmorde in Köln, 28
- AM 4856/AD 1096-06 in sieben Orten, 28
- AM 4856/AD 1096-06-03 Ruhe in Köln, 28
- AM 4856/AD 1096-06-24 in Neuß, 28
- AM 4856/AD 1096-06-25 in Wevelinghofen, 28
- AM 4856/AD 1096-06-26 in Ellern, 30
- AM 4856/AD 1096-06-27 in Ellern, 30
- AM 4856/AD 1096-06-27 in Xanten, 31
- AM 4856/AD 1096-06-29 Selbstmord eines
Zwangsgetauften, 30
- AM 4856/AD 1096-06-30 in Moers/Mehr, 31
- AM 4856/AD 1096-07-31 Erpressung Schemarjas, 34
- AM 4858/AD 1098-06-03, 48
- AM 4859/AD 1099-06-07 Kämpfe um Jerusalem, 53
- AM 4859/AD 1099-07-11 Einnahme Jerusalems, 54
- AM 4871/AD 1111-04 Beirut erobert, 62
- AM 4884/AD 1124-09 Freikauf Balduins II., 68
- AM 4890/AD 1129-03 Fulko von Anjou in Akko, 69
- AM 4902/AD 1142, 79
- AM 4906 AD 1146, 82
- AM 4907/AD 1146-10-02 Flucht zu Festungen, 85
- AM 4907/AD 1147-02-22/24 Überfall auf
Würzburger Juden, 87
- AM 4907/AD 1147-07-15 Die Juden sind wieder
zurückgekehrt, 90
- AM 4931/AD 1171, 114
- AM 4940/AD 1180, 124
- AM 4946/AD 1186 Vertreibung der Juden aus dem
FR Philipps II., 133
- AM 4950/AD 1190, 136
- AM 4951/AD 1191, 137
- AM 4956/AD 1196, 151
- AM 4957/AD 1197-01-28 Neuß, 152
- AM 4958/AD 1198, 153
- AM 4962/AD 1202, 153
- AM 5108/AD 1348 Pest, 165
- AM 5108/AD 1348-07-06 Fasttag vom 9. auf 10. Av
verschoben, Judenmorde, 166
- AM 5149/AD 1389, 176
- AM 5190 entspr. 1430 Judenverfolgung in Aix en
Provence, 182
- AM 5202/AD 1542 Doppelte Belagerung Budas, 534
- AM 5230/AD 1470 Osman. Eroberung von
Negroponte, 205
- AM 5230/AD 1470-06-15 Osmanen erobern
Negroponte, 205
- AM 5235/AD 1475-06-06 Caffa an Osmanen
übergeben, 206
- AM 5237/AD 1477-01-05 Schlacht bei Nancy
Eidgenossen besiegen Karl den Kühnen, 204
- AM 5252/AD 1492, 224
- AM 5257/AD 1496-12-20 Geburt des Autors Josef
ha-Kohen, 236
- AM 5283/AD 1522-12-29 bis 1523-01-26 greg. Tod der
Mutter/Geburt einer Tochter Dolca, 326
- AM 5287/AD 1527-05-06 Sacco di Roma, 355
- AM 5290/AD 1529-11-05 Karl V. u. Clemens VII.
treffen sich in Bologna, 384
- AM 5290/AD 1530, 386
- AM 5290/AD 1530-02-10 Vision, 418
- AM 5290/AD 1530-02-24 Kaiserkrönung in Bologna,
386
- AM 5291/AD 1530f, 415
- AM 5291/AD 1530f Flandern, 402
- AM 5292/AD 1532, Di., 2. Juli,
Schießpulver-Explosion in Genua, 409
- AM 5293/AD 1532, Hosanna Rabba/Fr., 30. Sept.
Greg./20. Sept. Julian., Übergabe von
Corone an Genuesen, 409
- AM 5293/AD 1533-01 Andrea Doria zurück in

Genua, 439
 AM 5293/AD 1533-01-07 Geburt des Juda ben Josef, 438
 AM 5293/AD 1533-08, 444
 AM 5294/AD 1534 Befestigung Mailands, 452
 AM 5294/AD 1534 Kaisernichte vom nach Mailand, 450
 AM 5294/AD 1534 Papst Clemens VII. reist nach Marseille, 445
 AM 5294/AD 1534-11 Genuesische Gesandtschaft bei Fran. Kg. Franz, 446
 AM 5295, AD 1535, 04-23 Ausfall aus Goulette, 458
 AM 5295, AD 1535, 04-25 Zweiter Ausfall aus Goulette, 459
 AM 5295, AD 1535, 04-30 Begegnung zwischen Muley Hasan und Karl V., 459
 AM 5295/AD 1535 Andreas Doria als Feibeuter, 449
 AM 5295/AD 1535 Begräbnis Papst Clemens' VII., 453
 AM 5295/AD 1535 Flottenbewegung, 455
 AM 5296/AD 1535-10-30 Karl V. in Messina, 466
 AM 5296/AD 1536-03-08 Ibrahim Pascha hingerichtet, 469
 AM 5297/AD 1536-10-11 Karl V. in Genua, 480
 AM 5297/AD 1536-11-15 Do. Karl V. Abfahrt, 481
 AM 5297/AD 1536-11-17 Fr. Friedrich II. Gonzaga geht von Genua nach Casale, 481
 AM 5297/AD 1536-11-22 Chabot nimmt Casale, 481
 AM 5297/AD 1537-01-08 Andreas' Dorias Rückkehr, 484
 AM 5297/AD 1537-04 Franzosen in Flandern und Picardie, 486
 AM 5297/AD 1537-06 Andrea Doria in Messina, 487
 AM 5297/AD 1537-07-07 Andrea Doria sieht osmanische Schiffe, 487
 AM 5297/AD 1537-07-11 Andrea Doria sieht osmanische Schiffe, 487
 AM 5297/AD 1537-07-14 osmanische Versorgungsschiffe aufgebracht, 488
 AM 5297/AD 1537-08-20 Franzosen nehmen Cherasco, 493
 AM 5297/AD 1537-08-21 Hinrichtungen in Florenz, 492
 AM 5297/AD 1537-08-27 Barbarossa verbrennt Häuser auf Korfu, 496
 AM 5298/AD 1537-09-14 Ende der Belagerung Korfus, 496
 AM 5298/AD 1537-09-29 Zug in die Abruzzen, 497
 AM 5298/AD 1537-10 Französischer Vorstoß zum Po, 498
 AM 5298/AD 1537-11 dreimonatiger Waffenstillstand zwischen Frankreich und Römischem Reich, 499
 AM 5298/AD 1538-01 dreimonatige Verlängerung des Waffenstillstandes zwischen FR und

RR, 500
 AM 5298/AD 1538-04-14 Übergabe Nadins an die Osmanen, 501
 AM 5298/AD 1538-06-11 Treffen bei Nizza, 503
 AM 5298/AD 1538-06-18 Frieden von Nizza, 504
 AM 5298/AD 1538-08-11 Päpstlicher Zug gegen Osmanen, 507
 AM 5298/AD 1538-08-12 Flottenbewegung von Koru, 507
 AM 5298/AD 1538-09-05 Flottenbewegung von Koru, 508
 AM 5298/AD 1538-09-09 Flottenbewegung von Koru, 508
 AM 5298/AD 1538-09-22 Flottenbewegung von Koru, 508
 AM 5298/AD 1538-09-27 vor der Schlacht von Preveza, 508
 AM 5299/AD 1538-10-27 Mauern von Castelnuovo brechen, 511
 AM 5299/AD 1538-11-24 Exilierung der Bewohner, 511
 AM 5299/AD 1539 Hungersnot in Italien, 516
 AM 5299/AD 1539-05-01 Tod der Kaiserin Isabella, 513
 AM 5299/AD 1539-07-17 Barbarossa belagert Castelnuovo, 513
 AM 5299/AD 1539-08-07 Regen auf Castelnuovo, 514
 AM 5299/AD 1539-08-11 Übergabe von Risan, 515
 AM 5299/AD 1539-08-15 Barbarossa vor Cattaro, 515
 AM 5299/AD 1539-08-20 Barbarossa zieht ab, 515
 AM 5300/AD 1540 Unterjochung von Gent, 516
 AM 5300/AD 1540-05 Andrea Doria geht nach Messina, 517
 AM 5300/AD 1540-06-05 Andrea Doria nimmt Capraia, 517
 AM 5300/AD 1540-06-19 Josefs Sohn Josua verunglückt, 519
 AM 5300/AD 1540-06-20 Turgut nach Genua gebracht, 518
 AM 5300/AD 1540-06-25 Josefs Sohn Josua stirbt, 518
 AM 5300/AD 1540-07-07f? stirbt ein weiterer Sohn Josefs, 519
 AM 5301/AD 1540-10-02 Seegefecht, 522
 AM 5301/AD 1541-05 Spanischer Zug nach Tunis, 523
 AM 5301/AD 1541-09 Karl V. sticht in See, 526
 AM 5301/AD 1541-09-03 Karl V. in Genua, 525
 AM 5302/AD 1541-09-27 Zug gegen Algier, 526
 AM 5302/AD 1541-10-02 Korsika, 526
 AM 5302/AD 1541-10-27 Schiffsuntergang, 529
 AM 5302/AD 1541-10-30 Nahrungsknappheit im Feldlager, 530
 AM 5302/AD 1541-11-01 Aufbruch nach Spanien, 530
 AM 5302/AD 1541-12 Rückkehrer in Genua, 532

AM 5302/AD 1542-02 Judenvertreibung aus
Böhmen, 535

AM 5302/AD 1542-06-12 Erdbeben von Florenz, 536

AM 5302/AD 1542-08-25 Franzosen nehmen
Cherasco im Piemont, 537

AM 5302/AD 1542-11-16 Kaiserliche nehmen
Mombaruzzo im Piemont, 539

AM 5303/AD 1542-12 Franzosen nehmen Castilion,
540

AM 5303/AD 1542-12 Granvelle reist nach Genua,
542

AM 5303/AD 1543-02 Spanischer Versuch, Turin
einzunehmen, 546

AM 5303/AD 1543-02 Versklavung von Juden aus
Tlemcen, 544

AM 5303/AD 1543-03-24 Schlacht bei Sittard, 548

AM 5303/AD 1543-05 Andisano fällt an die
Franzosen, 553

AM 5303/AD 1543-05-25 Karl V. in Genua, 549

AM 5303/AD 1543-06-02 Karl V. bricht nach Pavia
auf, 550

AM 5303/AD 1543-06-17 Flottenfalle vor Nizza, 551

AM 5303/AD 1543-08-05 Villa Franca fällt an die
Franzosen, 554

AM 5303/AD 1543-08-23 Verrat Nizzas an die
Franzosen, 555

AM 5303/AD 1543-08-24 Kaiserliche nehmen Düren,
557

AM 5303/AD 1543-09-01 Heuschreckenplage in
Italien, 538

AM 5304/AD 1543-09-09 Barbarossa vertreibt
Belagerer, 556

AM 5304/AD 1543-09-14 Vier Schiffe Andrea Dorias
scheitern bei Nizza, 556

AM 5304/AD 1543-10 Tunesischer König kehrt
zurück, 560

AM 5304/AD 1544-04-11 Schlacht von Cresole, 566

AM 5304/AD 1544-05 Barbarossa in Genuesischen
Gewässern, 571

AM 5305/AD 1544-10-08 Frieden von Crépy, 576

AM 5305/AD 1545-02-08 Raubmord an
Familienmitgliedern Josefs, 547

AM 5305/AD 1545-03 Zerstreung, 581

AM 5305/AD 1545-07-02 Seebeben um Tabarka, 582

AM 5305/AD 1545-07-13 Brand in Saloniki, 581

AM 5306/AD 1545-09-09 Krankheit und Tod von
Karl/Charles de Valois-Angoulême, 584

AM 5306/AD 1546-06-13 Bund zwischen Franz I.
und Heinrich VIII., 586

AM 5306/AD 1546-07-25 Plünderungen Turguts, 588

AM 5306/AD 1546-07-27 Turgut überfällt Oneglia u.
a., 588

AM 5307/AD 1547-04-27 Schlacht bei Mühlberg, 599

AM 5307/AD 1547-08-27 Donaufeldzug 1546, 589

AM 5308/AD 1548-10-16 Erdbeben, 606

AM 5309/AD 1548, 610

AM 5309/AD 1549-01-28 Juda ben Josef ha-Kohen
stirbt 17jährig, 611

AM 5310/AD 1549-11-09, 613

AM 5310/AD 1550-01-23 Ismaelitischer König reist
über Genua zu Karl V., 616

AM 5310/AD 1550-02 Tribut aus Tunis über Genua
zu Karl V., 617

AM 5310/AD 1550-02-17 Turgut erobert
Afrika/Mahdia, 617

AM 5310/AD 1550-03-24 Vertrag von Boulogne, 618

AM 5310/AD 1550-04-02 Erlaß zur Vertreibung
Josefs (oder aller Juden?) aus Genua, 618

AM 5310/AD 1550-04-02 Zweiter Pesach-Tag,
antijüdische Predigt in Genua, 618

AM 5310/AD 1550-06-03 Josef verläßt Genua, 618

AM 5310/AD 1550-06-27 Erster Angriff auf Mahdia,
619

AM 5310/AD 1550-07-24 Zweiter Angriff auf
Mahdia, 619

AM 5310/AD 1550-09-08 Mahdia von Doria
genommen, 620

AM 5311/AD 1551-03, 620

AM 5311/AD 1551-05-06 Druckerei in Sabbioneta,
622

AM 5311/AD 1551-06 Heerzug gegen Parma, 623

AM 5311/AD 1551-07-24 Osmanen nehmen Goso
ein., 626

AM 5311/AD 1551-08 Osmanen nehmen Johannitern
Tripolis ab, 627

AM 5312/AD 1551-07-04 Franzosen nehmen San
Damiano u. a., 627

AM 5312/AD 1551-11-22 Elefant zieht aus Genua
los, 630

AM 5312/AD 1552 Fürstenaufstand, 631

AM 5312/AD 1552-01-10 Franzosen nehmen
Costigliole, 631

AM 5312/AD 1552-01-15 Vertrag von Chambord, 631

AM 5312/AD 1552-04 gegen Cherasco, 634

AM 5312/AD 1552-04-15 Aufhebung der Belagerung
Mirandolas, 634

AM 5312/AD 1552-04-23 Belagerung von Cherasco,
635

AM 5312/AD 1552-05 Sala Rais erobert Schiffe aus
Genua, 635

AM 5313/AD 1553-03-21 Franzosen im Tal von
Caluso, 650

AM 5313/AD 1553-03-30 Bruder von Cornelio
Bentivoglio verwundet, 651

AM 5313/AD 1553-04-05 Spanier gegen Montalcio,
651

AM 5313/AD 1553-06 Blitzschlag und Brand in
Cremona, 653

AM 5313/AD 1553-06-21 Thérouanne von
Kaiserlichen genommen, 652

AM 5313/AD 1553-07-06 Eduard VI. v. Engld. stirbt,
654

AM 5313/AD 1553-07-09/11 Schlacht bei
Sievershausen/Tod Moritz' von Sachsen,
653

AM 5313/AD 1553-08-02 Franzosen greifen Volpiano

an, 645

AM 5313/AD 1553-08-31 Kampf zwischen
Kaiserlichen und Franzosen, 654

AM 5314/AD 1553-10f Talmudverbrennung, 655

AM 5314/AD 1553-11-06 Abschluß des Buches, 656

Sachregister

?Monte Malio? 1548-10-16 Erdbeben, 606

?Savignano? 1548-10-16 Erdbeben, 606

2 Monate lang Karl V. in Piacenza, 380

4 Monate Ruhe, 331

5 Monate Belagerung von Askalon 1157, 101

7 Wege, 37, 491, 570, 629, 640

18 Monate Balduin I v. Jerus. exiliert, 68

20 Wunden eines Schülers in Würzburg 1147?, 87

20 ermordete Juden in Barcelona, 166

21 Getötete in Würzburg 1147?, 87

23 Jahre Regierung Philipps VI. in Frankreich, 168

23 Jahre regierte Murad I., 172

25 Jahre Karl II. von Anjou König von Sizilien, 230

29 Jahre Regierung von Nur ad-Din, 119

31 Juden in Blois, 117

40 Juden in Blois, 115

72 große Schiffe, 112

75 Jahre Päpste in Avignon, 162

88 Jahre

Jerusalem in der Hand der Christen, 10, 54

Kreuzritter in Tripolis, 156

Kreuzritterherrschaft im Lande, 36

100 gefallene Unbeschnittene, 108

150 Galeeren, 112

150 getötete Juden in York um 1190, 138

270 Pferde, 57

300 ermordete Juden in Solsona und Salkona, 167

300 ermordete Juden in Tarrega, 167

400 Häuser bei Flut in Rom zerstört, 401

490 Jahre Israel in arabischer Hand, 10

500 Reiter mit Robert von Flandern nach Jaffa, 51

500 gepanzerte Reiter, 38

700 Jahre Muslime in Spanien, 223

700 Reiter gefallen bei Ager Sanguinis 1119, 65

700 Schweizer, 233

800 Juden in Worms getötet 1096, 25

1 121 Jahre Byzanz vom ersten Konstantin bis zum
letzten Konstantin, 194

1 200 Pferde, 55

1 500 Belagerer Berittene, 53

1 500 Mann spanische Soldaten in Corone, 439

1 500 gefallene Ismaeliten, 108

2 000 Ellen, 42, 44

2 000 Mann, 374

2 000 Reiter, 411

2 000 Reiter Beschaffungstreifen, 37

3 000 Gefallene Insulaner, 311

3 000 Infanterie gefallen bei Ager Sanguinis 1119, 65

3 000 Infanteristen Beschaffungstreifen, 37

3 000 Pferde, 39

3 000 gefallene Türken, 43

4 000 Berittene, 108

4 000 Gefallene von Ilghazi bei Antiochia, 65

4 000 gefallene Ismaeliten in der 3. Schlacht von
Ramla, 59

4 000 gefallene Unbeschnittene, 43

5 000 Gefallene vor Jerusalem 1153, 100

5 000 Gefangene von Akko ermordet, 147

5 000 Pferde aus Europa mit Bohemund, 60

5 000 Reiter ernährendes Land, 99

7 000 Mann bei Gottfried, 43

9 000 Infanterie, 55

10 000 Verlust Peters in Bulgarien, 37

10 000 auf dem Tempelhof gefangen, 54

12 000 Infanterie, 57

12 000 gepanzerte Reiter, 107

14 000 deutsche bzw. kaiserliche Soldaten, 362

15 000 Mann mit Gottschalk, 38

15 000 Reiter, 294

20 000 Belagerer Infanterie, 53

20 000 Infanterie, 57

25 000 Infanterie, 38

25 000 Mann zu Fuß, 55

40 000 Araber, 48

40 000 Belagerer Jerusalems, 53

40 000 Belagerte Jerusalems, 53

40 000 Fußvolk aus Europa mit Bohemund, 60

40 000 Leute mit Peter dem Eremiten, 37

40 000 türkische Zelte vor Wien um 1529, 382

50 000 Gefallene 1101, 57

50 000 Seuchentote in Antiochia 1098, 50

60 000 Leute von Lautrec, 363

100 000 gepanzerte Reiter 1. Kreuzzug, 42

200 000 Infanterie, 39

300 000 Mann bei Gottfried, 45

600 000 Mann 1. Kreuzzug, 37, 42

Aachen, 16, 304

Abbiategrosso/Biagrassa, Lombardei, 361

Ablaß/Verzeihung/Seelenrettung, 299, 326

Abruzzen, Italien, 497

Abtrünnige

Gaspard de Caïs, 557

Jantischaren, aufständische, 290

Juden, 655

Philisterland: Almohaden aus Nordafrika, 79, 80

Sektierer: Albigenser, 157, 181

Adda, Nebenfluß des Po, 251, 316, 323, 351

Admiral

Guillaume Gouffier de Bonnivet, geb. c. 1482,

Admiral von Frankreich, gest. 1525, 304, 331

Adrianopel/Edirne, 178, 180, 187, 189, 214, 221, 245,
267, 303, 407

Aegaeis, 21

Ägypten, 6, 9, 10, 22, 45, 55, 57, 66, 105, 107, 108, 110,
112, 114, 123, 147, 150, 159, 160, 162, 216–218,
291–293, 295–298, 300, 301, 319, 328, 329, 383

Ägypten, König
     1160–1171 Al-Adid, 105–107, 111
 Ägypter, 63
 Älteste
     Genuas, 504
 Afrika, 22, 223, 297, 388, 452
     Kusch, 305
     Mahdia/Aphrodisium, Tunesien, 159, 466, 521,
         617, 619, 622, 624–626
     Tunesien, 257, 296
 Agha der Janitschar, 266, 269
 Ahmad ben Mohammad-el-Hasan, Kg. v. Tunis III.
     1543–1570, 558, 559, 561, 562
 Aigues-Mortes, Okzitanien, 505, 506
 Aire-sur-la-Lys, Hauts-de-France, 157, 637
 Aix en Provence, 182, 476, 477
 Akarnanien, Westgriechenland, südlich von Epirus,
     195
 Akko, 51, 69, 78, 95, 127, 139, 140, 145, 146, 155
     Ptolemais, 150, 156, 293
 Alassio/Aràsce, Ligurien, 588
 Alba, Piemont, 490, 493, 494, 537, 575, 646, 648, 649
 Albaner, 186, 194, 235, 259, 487
 Albanien, 171, 172, 180, 186, 207, 214
 Albenga/Arbenga, Ligurien, 480, 612
 Albigenser, 157
 Alençon, 222
 Aleppo/Halab, 45, 69, 75, 95, 98, 104, 113, 119, 120,
     123, 218, 292, 293, 301
 Aleviten, 286, 303
 Alexandria
     Alessandria, Piemont, 281, 331, 337, 359, 375,
         499, 539, 596
     Alexandrette/Iskanderun, Cilicien, 216
     Alexandrette/Iskanderun, Ägypten, 48, 108, 109,
         139, 297, 300
 Algier, 388, 390, 444, 464, 466, 467, 469, 479, 522,
     526–529, 531, 543, 545, 546, 549, 552, 570, 580,
     582, 583, 586, 635, 642
 Ali Pascha, osman. Großwesir 1501, unterbrochen
     1503–1506, gest. 1511, 245, 246
 Alinso, Fluß?, 381
 Allemannien, 13
 Altenburg: wohl (Bad) Deutsch-Altenburg, etwa 45
     km Donau-abwärts von Wien, oder
     Ungarisch-Altenburg, weiter 45 km etwas
     abseits der Donau, 381
 Alviano, Umbrien, 251, 274, 279, 281
 Amerika, 309
     Neue Welt, 309
     Peru und Klobokana/Kolumbien?, 309
 Anagni, Latium, 161
 Anastasis/Grabeskirche, 9, 52
 Anatolien, 37, 178, 180, 211–213, 217, 245, 267, 269,
     536
 Ancona, Marken, 201, 202, 416
 Andecaver/Angers, 5
 Andezeno, Piemont, 553
 Androusa, Peloponnes, 447
 Anfron?, 253
 Angoulême, Nouvelle-Aquitaine, 222
 Anguillara Sabazia, 539
 Anjou, 231
     nach dem Kelten-Stamm der Andecaver, 69,
         169, 176
 Ankara/Angora, 177
 Anostria/Mopsuestia?, 44
 Antibes, Côte d’Azur, 474, 551, 576
 Antiochia
     Antakia, 42, 44, 45, 48, 50, 55, 58–60, 62–66,
         68–78, 94, 98, 99, 102–104, 106, 107, 113, 120,
         123, 127, 131, 142, 160
     Vorstadt: Daphne-Harbiye, 44, 45, 55
     in Pisidien, 43
 Antwerpen, 274, 537
 Anusim/Gezwungene, 89, 184, 412, 453, 599
 Apennin, Gebirge, 234
 Apulien, 60, 64, 112, 148, 207, 209–211, 250, 573
 Aquila/L’Aquila, Abruzzen, 362
 Aquitanien, 16, 18, 195, 203
 Aquitanier, 5
 Araber, 9, 10, 48, 126, 218, 291, 294, 295, 297, 298, 300,
     306, 455, 458, 460, 473, 488, 523, 527–529, 531,
     543, 544, 546, 560, 583, 644, 645
     Almohaden, 150
 Arabien, 5, 6, 296, 613, 614
 arabisch, 318
 Aragon, 160, 161, 166, 210, 226
 Aram
     Aram, 6, 8–10, 21, 45, 55, 57, 61, 67, 68, 81, 91, 112,
         149, 150, 160, 212, 217, 218, 302, 318, 319, 383
     Aram-Naharaim/Mesopotamien, 44, 122, 123
     Aram-Zova/Syrien, 123, 218
     Assur, 73, 129, 160
     Syrien, 6, 67, 91, 112
     Cilicien, 214
 Aramäisch, 424
 Arbela s. Antiochia/Vorstadt, 44, 45, 55
 Archipelagos, Ägäische Inseln, 244, 505
 Ardesio, Lombardei, 537
 Ardif, 108
 Ardres, Hauts-de-France, 271, 313
 Arezzo, Toskana, 353
 Argenta, Emilia-Romagna, 260
 Arko, 477
 Armenien, 47, 104, 141, 160, 217, 286
     Klein-Armien, 215, 287
     König
         (1187–)1199–1219 Leo (II. Fst.) I., 141
 Armenier, 44, 66, 78, 103, 106, 129

Arno, Fluß, 390, 399
 Arqa/Archas, 155
 Artá, Epirus, 195, 507, 508
 Artois, 157
 Arzt, 77, 332
     Elia Chalfan, 426
     Genua, 618
     Jakob Mantin, 426
 Aschaffenburg, 87
 Ascheren, 513
 Aschkenas, 3, 106
     Deutsche, 5, 23, 142, 174, 202, 241, 252, 273, 275, 299, 313, 315, 321, 323, 325, 333, 335, 339, 340, 346, 347, 349–352, 355–358, 362–364, 383, 396, 411, 454, 464, 467, 470, 472, 475, 478, 486, 493, 494, 534, 538, 539, 541, 564, 567, 589, 629, 640, 644, 651
     Deutscher, 123, 138
     Deutschland, 23, 24, 36, 38, 82, 87, 124, 129, 167, 197, 238, 246, 286, 299, 304, 369, 383, 386, 388, 408, 409, 411, 516, 524, 525, 535, 542, 558, 584, 587, 589, 599, 610, 623, 630–633, 637, 638
     Deutschland und Nordfrankreich, 90
     Lothringen, 16
     Sohn Gomers, 3
 Asien
     römischer Verwaltungsbezirk im Westen des später sogen. Kleinasien, 21, 93, 140, 178, 201, 214, 217, 223, 268, 286
 Askalon, 58, 67, 72, 100, 101, 112–114, 121, 128, 131, 146
 Assassinen, 100
 Assisi, Basilica des Hl. Franz?, 502, 504
 Assur s. Aram, 73, 129, 160
 Asti, Piemont, 236, 376, 472–474, 481, 488, 490, 494, 498, 567, 568, 634, 650
 Astrologie/Sternbilder, 8
 Athen, 194
 Auferstehung, 438
 Aufnahme ins Judentum, 433
 Augsburg, Schwaben, 587, 633, 637
 Augusta, Sizilien, 624
 Austrien/Austrasien/Ostfranken, 11, 13
 Auszeichnung
     Goldenes Band/Goldene Kette, 361
 Autorenvermerk: Themenwechsel, 90
 Auvergne, 135, 158
 Auxerre, 20
 Avellino, Kampanien, 364, 410
 Avignon, 162, 226, 227, 236, 412, 442, 472, 476
 Avignonenser/Albigenser, 157
 Baal, 84, 86
 Baals-Diener, 18
 Babel, 109
 Bacharach s. Karka, 86
 Bagdad, 98
 Bagnacavallo, Emilia-Romagna, 353
 Baili
     Gesandter, 239
     Venezianischer Gesandter bei der Hohen Pforte, 207, 239
 Ban von Kroatien
     Emerik Derenčin, gest. 1493, 228
 Banias, 72, 77, 101
 Banu Raschid, bei Oran, Kalaat Béni Rached/Kalaa, Algerien, 545
 Barcelona, 166, 377, 440, 455, 456, 479, 501, 628
 Barge, Piemont, 486, 565
 Barin/Baarin/Mons Ferrand/Montferrand, 74
 Barletta, Apulien, 210, 370, 371
 Bastia, Vlorë?, 496
 Batterie-Träger, 321, 322
 Bayern, 16, 146, 387
 Bayonne, Pyrénées-Atlantiques, 343
 Beaufort/Belfort, Burg im Libanon, 138, 139
 Bedrucker der Juden: ein unbekannter Philipp, Sohn Heinrich II. von England, 98
 Begräbnisstätte der Juden
     in Mantua, 617
 Beichten, 104
 Beirut, 51, 62, 104, 128, 142, 162, 293, 319
 Bejaia, Algerien, 249, 531
 Belevedere, Rom, 354
 Belgrad, 184, 196, 198, 319, 344, 408
 Bene Vagienna, 636, 637
 Benevento, Campanien, 370
 Benjamin, 52
 Berberei/Barbareskenstaaten/Maghreb, 249, 285, 466, 521, 523, 644
 Bergamo, Lombardei, 250, 251
 Bern, Schweiz, 469, 470
 Berri, Piemont, 633
 Berry/Gebiet der Biturigen, Hauptstadt Bourges, 22, 60, 195, 202
 Beschimpfung
     Hurenkinder, 97
 Beschneidung, 413
 Beschnittene, 9
     Hagariten, 9
 Bethlehem, 52
 Bicocca, nördlich Mailand, 322
 Bilbeis, 106, 107
 Bilder, 193
     Ascheren, 513
     Heiligenaltäre, 513
     Kreuz, 133, 225, 226
     (Kreuz-)Zeichen
         auf der Kleidung, 23, 82
         auf seiner Schulter, 134
         auf sich, 132

- Kreuzreliquie
 Bild, 127
 Holz, 147
 Holz ihrer Statue, 6
 Statue, 128, 131
 Reliefs, 356
 Reliquien
 Gebeine der Heiligen, 356
 Lanzenspitze und Schwamm, 158
 Statue, 13–15, 17, 25, 28, 52, 57, 70, 86, 87, 133, 151, 356, 524, 605, 615
 Stelen, 193
 Binasco bei Mailand, Lombardei, 322, 331
 Bisagno, Fluß in Ligurien, 278
 Bischof, 85, 86, 125, 386, 416, 454
 Akko
 1187 gefallen, Rufin, 127
 Avellino
 1520–1544 Silvio Messaglia, O. Cist., 364
 Cortona
 1521–1529 Silvio Passerini, 354, 357
 Eger
 1440–1444 Simon Rozgonyi, 188
 Esztergom/Gran, Ebf.
 1440–1465 Dénes Szécsi, 188
 1524–1526 Ladislaus Szalkai, 346
 Großwardein/Oradea
 1440–1444 Johannes VI. de Dominis, 188
 1513–1526 Franz I. Perényi, 346
 Kalocsa, Ebf.
 1523–1526 Paul/Pál Tomori, 344–346
 Köln, Ebf.
 1089–1099 Hermann III. von Hochstaden, 28
 1167–1191 Philipp von Heinsberg, 118
 1193–1205 und 1212–1216 Adolf I., 152
 Mainz, Ebf.
 1089–1109 Ruthard, 26, 27
 Melfi
 1528-03-16 bis 1537 Giannotto Pucci, 364
 Metz
 1505–1543.1548–1550 Jean de Lorraine, 470, 503, 577
 Narbonne, Ebf.
 1524–1550 Jean de Lorraine, 470, 503, 577
 Otranto, Ebf.
 1451–1480 Stefano Pendinelli, 209
 Pisa
 1176–1208 Ubaldo Lanfranchi, 134
 Reims
 458–533 Remigius, 5
 Speyer
 1090–1104 Johannes I., 24
 Tyros, Ebf.
 1202 gest. Joscus, 132
 Verdun
 1508–1522 Ludwig/Louis de Lorraine, 370
 1523–1544 Jean de Lorraine, 470, 503, 577
 Vienne, Ebf.
 1088–1119 Guido v. Burgund, 61
 Worms
 1070–1107 Adalbert II., 24–26
 Würzburg
 1146–1150 Siegfried von Truhendingen, 88
 Bisignano, Kalabrien, 600
 Bithynien, 41, 43, 168, 215, 267
 Bizerte, Tunesien, 285
 Blois, 114, 115, 222
 Bologna, Emilia-Romagna, 256, 257, 260, 261, 284, 313, 314, 352, 384–387, 412, 413, 437–440, 483, 490, 491, 548, 651, 655
 Bona/Bône/Annaba/Aphrodisium/Hippo Regius, 464
 Bonifacio, Korsika, 285, 527
 Bopart, 124
 Bordeaux, Gironde, 608
 732 von Abd Ar-Rahman angegriffen, 13
 Borgia
 Alfonso, geb. 1378, röm. Papst Calixt III. 1455, gest. 1458, 184, 198
 Borgo San Donnino, zu Fidenza, Emilia-Romagna, 352
 Borgoforte, Lombardei, 351
 Boschi?, 553
 Bosco Marengo, Piemont, 490, 493, 641
 Bosnien, 172, 184, 264, 383
 Botschafter, portugiesischer, 427
 Bras Neto, 427, 428
 Bottarone, Lombardei, 375
 Bouillon, 54, 156
 Boulogne-sur-Mer, Hauts-de-France, 574, 577, 579, 583, 584, 586, 618
 Bourbon, 222
 Bozra, 416
 Bra, bei Pollenzo, Piemont, 635
 Brabant, 157, 221
 Braunschweig
 Heinrich II. (d. J.), geb. 1489, Hz. zu Braunschweig-Lüneburg u. Fürst v. Braunschweig-Wolfenbüttel 1514, gest. 1668, 369
 Brescello/Brixellum, Emilia-Romagna, 315, 573, 636
 Brescia, Lombardei, 134, 250, 251, 257, 258, 270, 271, 274, 278, 284
 Bretagne, 195, 221–223, 237
 Bricherasio, Piemont, 486
 Brisighella, Emilia-Romagna, 253, 353
 britisch, 579
 Brot: Biskuit, 308
 Brunnenvergiftungsvorwurf
 Hier: Gift, ohne Brunnen, 166

mit Brunnen, 167
 Brügge: frz. Bruges, niederld. Brugge, 137
 Brüssel, 577
 Buchdruck
   Daniel Bomberg in Venedig, 274
   Drucker, 426
   Druckerei in Sabbioneta, 622
 Budapest
   Buda, 344, 346, 408, 525, 534, 541
   Pest, 541, 541
 Bulgarien, 37, 40, 168, 171, 172, 185, 219, 264
 Buna/Bojana/Barbana, Fluß, 207
 Bund
   Liga von Cognac vom 1526-05-22, 354, 359
 Bundesgenossen
   Heilige Liga vom 1511-10-01, 260–262, 270, 271
   Liga von Cognac vom 1526-05-22, 349–352, 354
 Burgund, 18, 20, 146, 148, 163, 170, 187, 201–204, 237, 313, 378
 Burgund, Herzog
   965–1002 Heinrich d. Gr., 20
 Burgunder, 5, 181, 337
 Bursa, Marmara, 168, 175, 178, 212, 214, 219, 267–269, 286, 302, 303
 Byblos, 142
 Böhmen, 176, 197, 381–383, 535, 629, 630
 Böhmen, Personen, 346
 Cabrières-d’Avignon, Vaucluse,
   Provence-Alpes-Côte d’Azur, 578
 Caesaraea
   Cilicia/am Orontes, 75, 95, 113
   Maritima, 108, 109, 146
   Philippi/Paneas, 96
 Caffa/Kaffa/Kaffas/Kefe/Theodosia/Feodossija,
   Krim, 205–207
 Cagliari, Sardinien, 457
 Calais, Hauts-de-France, 165, 271, 583, 584
 Calatrava, 79, 80
 Caluso, Piemont, 650
 Calvi, Korsika, 655
 Cambrai, Nordfrankreich, 250
 Candia/Kandia, Name der (venezianischen) Insel
   Kreta und ihrer Hauptstat Iraklio, 206, 219, 542
 Capo Corso?, 579
 Capraia, Insel, Ligurisches Meer/Toskanischer
   Archipel, 517
 Capua, Campanien, 370
 Capua, Kampanien, 210, 233
 Caravaggio, Lombardei, 316, 317
 Carentan, Frankreich, Departement Manche, 88
 Carignano, Piemont, 478, 564, 566, 569, 572, 573
 Carisio, Vercelli, Piemont, 598
 Carmagnola, Piemont, 342, 478, 485
 Cartagena

in Spanien, 6
 Cartona, Toskana, 354, 357
 Casale Monferrato, Piemont, 441, 481, 482, 482, 498, 540, 564, 568, 576
 Casalmaggiore, Lombardei, 315
 Casalnuovo die Napoli, Kampanien, 233, 236
 Casino
   Cassina de’Pomm?, 321, 322
   Monte Cassino, Kloster, 14
 Cassano d’Adda, 350, 376
 Castel del Diablo?, 629
 Castelguelfo, Emilia-Romagna, 623
 Castelnuovo di Napoli, Kampanien, 585
 Castelnuovo/Herceg Novi, Montenegro, 510, 512–515
 Castilion, 540
 Cattaro/Kotor, Montenegro, 487, 510, 514, 515
 Cephalonia/Kefalonia, Ionische Inseln, 209, 488
 Ceresole Alba, Piemont, 566, 567
 Certosa di Pavia, 322
 Cervera, 166
 Cervia, Emilia-Romagna, 250
 Cetraro, Kalabrien, 451
 Chaldäer, 78
 Chalkida/Chalkis, 204
 Chamat, 108
 Chambrai, Hauts-de-France, 4
 Champagne, 144, 149, 150, 156
 Cherasco, Piemont, 493, 494, 537, 633–635
 Chercell, rd. 100 km westlich von Algier, 388
 Chiavari, Ligurien, 278
 Chieri, Piemont, 478, 480, 494, 498, 499, 540, 576, 627
 Chinon, 136
 Chios, Ägäische Insel, 200
 Christen, 43, 44, 68, 129, 157, 466, 640–642, 645
   Daniel Bomberg, 274
   Hunde, 403
   Irrende, 87–89
   Nozerim, 274, 617, 619
 Christentum
   Die Lehre ihres Messias, 180
 Christus s. Messias, 1, 9, 15, 16, 18, 24, 54, 55, 60, 83, 125
 Cidno/Kydnos, Fluß, 215
 Cilicien, 43, 77, 103, 106, 120, 141, 214–218, 291, 302
   Karamanien, 75, 164
 Ciomoa Vecchia, 329
 Cisterna d’Asti, Piemont, 649
 Citadelle, 258
 Cividale del Friuli, Friaul-Julisch Venetien, 251
 Clairevaux, 81, 83
 Clermont, 146
 Codoniola?, 353
 Coelesyrien, 123
 Colonna

Ascanio I., geb. 1500, gest. 1557, 365, 367
 Colorno, Emilie-Romagna, 623
 Comacchio, Emilia Romagna, 255
 Como, Lombardei, 317
 Concordia sulla Secchia, Emilia-Romagna, 441
 Condé-en-Brie, Hauts-de-France, 486
 Conti/Condottiero
     Alessandro Vitello, 587
     Filippino Doria, 359, 361, 365, 366
     Galeotto II Pico della Mirandola, 475
     Guido de Rossi, 254
     Guido II. Rangon, 375, 475, 477, 478, 485, 486
     Hieronymus/Girolamo de Fiescho, 276, 277, 602, 603
     Hieronymus/Girolamo II. Tuttavilla, 458
     Joan Louis/Giovanni Luigi de Fiescho, 590–596
     Johannes Tomaso/Gian Tommaso Pico, 475
     Johannes Torkoat/Ivan IX. Frankopan Cetinski, gest. 1493, 228
     Julius/Giulio Antonio Acquaviva, 210
     Ludwig Belgiojoso, 371
     Niccolò di Pitigliano, 251, 253
     Virginio degli Anguillara-Orsino, 351
     von Arko, 477
     von Lancaster, 477
 Convento, Romagna?, 252
 Çorlu, Ostthrakien, 303
 Corniglia, Ligurien, 580
 Corone/Koroni, Peloponnes, 240, 409, 411, 439, 441, 442, 444, 447
 Corte de Frati, Lombardei, 315
 Cortona, Toskana, 385, 484
 Costigliole d’Asti, Piemont, 631
 Coucy, 175
 Crema, Lombardei, 250, 251, 270, 271
 Cremona, Lombardei, 239, 250, 251, 317, 323, 333, 348–350, 380, 440, 550, 553, 573, 653
 Crescentino, Piemont, 564
 Crispino, 260
 Cuenca, Spanien, 183
 Cuneo, Piemont, 542
 Dacia
     hier wohl für Dänemark, 134, 450, 587
 Dänemark
     geschrieben: Dacia, 134, 450, 587
 Dalmatien, 263, 501
 Damaskus, 9, 45, 64, 68, 69, 72, 73, 77, 81, 95, 96, 105, 120, 122, 123, 147, 160, 292, 293, 301, 319, 406, 419
 Damaskus, König
     1140/1149–1154 Mujir ad-Din Abaq, Buriden-Dynastie, 81, 101
     1140–1149 Mu’in ad-Din Unur al-Atabeki, 77
     1154–1174 Nur ad-Din, Sohn Zengis, 77, 98, 99, 101, 103, 105–107, 110, 119–122

Tughtigin, Begr. der Buriden-Dynastie, 64
 Damiette, 112, 146, 157, 159
 Dardanien, Gegend um die Stadt Dardanos bzw. an den Dardanellen, 215
 Dauphin, 281
 Dauphiné, 165, 477
 Dawadar, mamluk. Hoftitel, 295
     hier für Tuman Bay II. vor seinem Regierungsantritt, 294
     hier wohl der Atabeg Uzbek, 218
 Debdou, Marokko, 583
 Debelo Brdo, West-Serbien, 227
 Demotika/Didymoticho, Evros, 266
 deutsch, 632
 Deutscher, 252
 Deutschland, König
     1138–1152 Konrad III., 75, 81, 82, 86, 90–93, 95–98, 100
 Diablo: Castel del Diablo?, 629
 Diano Castello, Ligurien, 612
 Die das Gesicht des Königs sehen, 265
 Dionysiopolis s. Warnä, 187
 Djerba, Insel vor der tunesischen Küste, 258, 285
 Dnister, Fluß, 219
 Doge
     Genua
         1513–1515. 1515–1522 44. Octavian/Ottaviano Fregoso, 277, 277, 278, 281, 285, 288, 324, 325
         1545–1547 54. Johannes Battist/Giovanni Battista de Fornari, 594, 595
         1549–1551 56. Gaspere Grimaldi Bracelli, 618
         hebr.: Uralter, 594, 595, 618
         hebr.: Nagid/Fürst, 277
     Venedig
         1462–1471 Cristoforo Moro, 202
         1474–1476 Pietro Mocenigo, 205
         1523–1538 77. Andrea Gritti, 239, 245, 252, 255–259, 271, 274, 313
         hebr.: Dux/Herzog, 202
 Dominikaner, 183
     Genua, 618
 Donau, Fluß, 8, 39, 174, 196, 219, 332, 344, 408, 408, 534
     hier tatsächlich: Elbe, 599
 Draa, Wadi, Marokko/Algerien, 613
 Drisht/Drivastum/Drivasto, Albanien, 207
 Düren, Eifel/Nordrhein-Westfalen, 557
 Dura, Fluß, 628
 Durance, Fluß, 470, 470, 550
 Durazzo/Durrës an der Adria, 39, 241
 Edessa, 44, 55, 56, 58, 59, 63–65, 70, 74, 75, 78, 81, 98, 104, 122
 Edom, 80, 418, 433
     Königreich Edoms, 415
     Land Edom, 415

Egidianen: von Gil Álvarez Carillo de Albornoz,
italienisch Egidio Albornoz 1310–1367, von
Clemens VI. zum Kardinal ernannt,
verfaßte Gesetze des Kirchenstaates, 171

Ehe/Zölibat, 513

Ehrfurcht(-Objekt), 25

Eidesleistung und -entbindung, päpstlich, 188

Eingespannte/Kreuzfahrer, 86, 90

Elam, 108

Elbe, Fluß, versehentlich: Donau, 599

Elefant, 630

Ellern, 30

Empoli, Toskana, 395, 396

Enea, 202

Engel

Engelfürst der Tora, 433

Engelsburg in Rom, 352, 418

England, 18, 23, 89, 134, 135, 137, 139, 145, 147–149,
151, 158, 161, 164, 165, 169, 182, 203, 237, 256,
257, 270–272, 274, 312, 313, 333, 358, 378, 472,
477, 504, 513, 540, 569, 574, 577–579, 583, 586,
597, 618, 654

England, König

1100–1135 Heinrich I. Beauclerc, 61

1154–1189 Heinrich II. Kurzmantel, 132, 134, 135

1189–1199 Richard I. Löwenherz, 135, 136, 139,
145, 147–149, 151

1307–1327 Eduard II., 182

1327–1377 Eduard III., 164, 165, 182

1377–1399 Richard II., 169

1422–1461 u. 1470f Heinrich VI., 182

1471–1483 Eduard IV., 203

1485–1509 Heinrich VII. Tudor, 257

1509–1547 Heinrich VIII. Tudor, 256, 257,
270–274, 312, 313, 358, 378, 472, 477, 504, 513,
540, 569, 574, 577, 586, 597

1547–1553 Eduard VI., 597, 618, 654

1553–1558 Maria I., 654

Engländer, 61, 169, 181, 195, 272, 273, 579, 584

Enza/l'Enza, Fluß, zum Po, 636

Ephesos, 93

Erdbeben

1127 Tyros, 69

1170-06-29 Orient: Tripolis, Aleppo, Caesaraea,
Homs, 113

1202 Orient: Akko, Tyros, Arqa, Tripolis, 155

1509-09-14 Konstantinopel, 245

1530 Lissabon, 402

1540 Genua bis Mailand, 529

1542 Anatolien: Tiro, 536

1542-06-12 Florenz, 536

1542f Candia/Kreta, 542

1542f Saragossa, Aragon, 542

1542f Sizilien, 542

1548-10-16 Monte Malio bei Savignano?, 606

1549-05 Ligurien: Genua, Ventimiglia, Diano,
Albenga, 612

angekündigt, 422, 423, 427

in den Tagen Usias, 155, 536

mythisch, 422

Erhörung, 328

Erzbischof: bei Josef kein eigener Titel, s. Bischof,

Esztergom/Gran, 188, 346, 383, 552

Euböa s. Negroponte, 204

Euphrat, 7, 65, 68, 122, 123, 287, 289

Évreux, 161

Exil/Galut, 2

Jerusalem 629f, 6

Exilierte, 80

Exulantenschaft, 80

Èze/Eza bei Nizza, 556

Faenza, Emilia-Romagna, 250, 262, 393

Farama/Pelusium in Ägypten nahe Tanis, 63, 110

Fasten, 36

Blois, 118

Gedaltas, 118

Ferdinand, geb. 1424, I. Kg. v. Neapel 1458, gest.

1494, 208, 210, 210, 212, 213, 213, 214

Ferrara, Emilia-Romagna, 236, 250, 255, 260–262,

315, 351, 358, 412, 440, 453, 519, 523, 547–549,
563, 573, 608, 636

Fes, Marokko, 544, 546, 616

Feste

Hosanna Rabba, 409

ihr Fest = Unglück

hier: Stefanstag, 228

ihr Pesach = Ostern, 6, 261, 501

Namenstag 5. April Papst Felix V., 184

Neujahr? Neumondtag, 453

Pesach, 176, 566, 611

Purim, 137

Schavuot, 27, 355

an dem die Lehre gegeben worden war, 28

Feuer, 653

Fiorenzuola d'Arda, Emilia-Romagna, 351

Flandern, 47, 51, 134, 170, 181, 204, 271, 314, 402, 480,
486, 516, 537, 548, 553, 557, 569, 576, 616, 637,
648

Florentiner, 233, 238, 390

Florenz, 232, 247, 274, 315, 352–354, 357, 358, 379,
384, 385, 387, 390–400, 442, 456, 468, 471,
482–484, 490–493, 536, 553, 587, 655

Fortezza da Basso, 492

Turm?, 392

Fluß

Adda, Nebenfluß des Po, 251, 316, 323, 351

Alinso?, 381

Arno, 390, 399

Bisagno in Ligurien, 278

Buna/Bojana/Barbana, 207

Cidno/Kydno, 215
 Dnister, 219
 Donau, 8, 39, 174, 196, 219, 332, 344, 408, 534
 Draa, Wadi, Marokko/Algerien, 613
 Dura, 628
 Durance, 470, 470, 550
 Elbe, irrtümlich Donau genannt, 599
 Enza/l'Enza, zum Po, 636
 Euphrat, 7, 287, 289
 Gariliano, Mündungsort: Minturno, Latium, 451
 Inn, 381
 Jerma, 185
 Jordan, 52
 Krbava, fälschlich Morava, 227
 Lambro, Nebenfluß des Po, 349
 Leitha, Ungarn, 39
 Loire, 3, 135
 Morava, richtig: Krbava, 227
 Nil, 63, 105, 108, 109, 111, 296, 298
 Oglio, 348
 Pharaon, 3
 Po, 255, 270, 281, 315, 351, 369, 494, 498, 573, 636
 Quwaiq/Singa, Syrien, 292
 Reno, Emilia-Romagna und Toskana, mündet in
     die Adria, 519
 Rhein, 15, 30, 124, 125, 633, 636
 Rhone, 236, 476
 River für Tweed, 272
 Sau/Save, 197
 Scharon, 7
 Scrivia, Nebenfluß des Po, 569
 Seine, 3
 Souss, Wadi, Marokko, 614
 Tagliamento, 240
 Tanaro, Piemont, 478, 635
 Taro, 234, 574
 Tessin/Ticino, 340, 349
 Tiber, 400, 418
 Treisting, 411
 Tronto, 362
 Tweed, River genannt, 272
 Vjosa, 496
 Fondi, Latium, 451
 Forcoli, Toskana, 393
 Forli, Emilia-Romagna, 239, 262
 Fornovo, Emilia-Romagna, 234
 Fossano, Piemont, 473–475, 565, 566
 Franken, 3
     Austrien/Austrasien/Ostfranken, 11
 Franken, Hausmeier
     679–714 Pippin der Mittlere, 12
     716–741 Karl Martell, 12, 13, 20
 Frankenherzog
     Franzien
         936–956 Hugo d. Gr., 20

Frankenkönig
     gest. wohl 388 Gennobaudes, 3
     um 388 Sunno, 3
     geb. c. 347–404 Marcomer, 3, 4
     420er Faramund, 4
     430/440 Chlodio, 4
     455/460 Meroweich, 4
     geb. 495–561 Chlothar I., 5
     481f gest. Childerich I., 4, 5
     482–511 Chlodwig I., 5
     geb. c. 520–567 Charibert I., 5
     629–639 Dagobert I., 5, 5, 9, 10
     639–657 Chlodwig II., 10
     657–673 Chlothar III., 10
     (662–)673–675 Childerich II. (ab 662 v.
         Austrien), 10, 11
     673 u. 675–691 Theuderich III. (ab 679 mit
         Austrien), 10, 11
     721–737 Theuderich IV., 12–14
     768–814 Karl d. Gr., 14, 15, 15, 16
     800–811 Karl d. J., 16
     923–936 Rudolf v. Burgund, 18, 19
     941–986 Lothar, 19
 Aquitanien
     814–838 Pippin I., 16
     838–864 Pippin II., 16
 Mittelfranken/Lothringen
     843–855 Lothar I., 16, 17
     855–869 Lothar II., 17
 Ostfranken
     843–876 Ludwig II. der Deutsche, 16
 Westfranken
     877–879 Ludwig II. der Stammeler, 17, 18
     843–877 Karl II. der Kahle, 16, 17
     879–882 Ludwig III., 17, 18
     879–884 Karlmann II., 17, 18
     893–923 Karl III. der Einfältige, 18, 18, 19
     936–954 Ludwig IV. der Überseeische, 18, 19
 Frankfurt
     am Main, 4
 Frankreich, 2–5, 9–12, 14–16, 21, 23, 36, 40, 60, 83, 89,
     97, 98, 114, 118, 134–137, 144, 145, 147, 148,
     151, 153, 156, 157, 159, 161, 162, 164, 165,
     168–171, 175, 181, 182, 195, 201–203, 212, 221,
     230, 231, 233, 237, 241–243, 249, 250, 257, 259,
     270, 271, 280, 284, 286, 304, 312, 320, 324, 331,
     333, 340, 343, 347, 349, 358, 361, 376, 378–380,
     390, 402, 409, 412, 440, 442, 445, 469, 473, 477,
     480, 488, 499, 516, 523, 533–535, 537, 539, 548,
     558, 563, 564, 569, 574, 576, 578, 584, 586, 598,
     608, 613, 618, 620, 631, 632, 638, 640, 647, 652,
     653
     Kampftruf, 283
 Frankreich, König
     987–996 Hugo Capet, 20

996–1031 Robert II. der Fromme, 20
 1017–1025 Hugo Magnus, Mitkönig, 20
 1031–1060 Heinrich I., 20–22
 1060–1108 Philipp I., 21, 22, 36, 40, 54, 55–57, 60, 61
 1108–1137 Ludwig VI. der Dicke, 22, 60, 61, 61, 74
 1131–1180 Ludwig VII., 61, 74, 82, 89, 90, 92–98, 117, 122, 130
 1180–1223 Philipp II., 122, 125, 130, 132, 133, 135, 137, 139, 144, 145, 147, 148, 151, 153, 156, 157
 1223–1226 Ludwig VIII. der Löwe, 156, 157
 1305–1314 Ludwig X. der Zänker, 163
 1317–1322 Philipp V. der Lange, 163
 1322–1328 Karl IV. der Schöne, 163, 182
 1328–1350 Philipp VI., 164, 165, 168, 182
 1350–1364 Johannes II. der Gute, 165, 168–170, 222
 1364–1380 Karl V. der Weise, 165, 169–171
 1380–1422 Karl VI. der Wahnsinnige, 171, 173, 181, 237
 1422–1461 Karl VII. der Siegreiche, 181, 194, 195
 1461–1483 Ludwig XI. der Kluge, 195, 201–204, 212, 221, 237
 1483–1498 Karl VIII. der Freundliche, 204, 212, 221–223, 230–237
 1498–1515 Ludwig XII. der Vater des Volkes, 234, 237–239, 241–243, 246–251, 256, 257, 259–262, 270–272, 274–277, 280
 1515–1547 Franz I. der Ritterkönig, 281–285, 304, 312–315, 317, 320, 321, 324, 330, 331, 333–343, 347, 350, 358–364, 368–380, 388, 390, 402, 404, 409, 440, 442, 445–447, 453, 469–473, 475–481, 485, 486, 488, 490, 493, 494, 498–507, 516, 517, 523, 525, 526, 533, 534, 537–540, 542, 546, 548, 550, 552, 554–556, 558, 563–565, 567–569, 571–574, 576–579, 584, 586, 598, 608, 630
 1547–1559 Heinrich II., 342, 343, 477, 498, 598, 608, 609, 613, 618, 620, 624, 627–634, 636–639, 641–643, 645–648, 650, 652–654
 Franziskaner, 299
     Cornelius aus Montalcino, Ger, verbr. 1553, 655
     Paul/Pál Tomori 1522–1526, 344
 Franzosen, 54, 73, 133, 146, 160, 173, 174, 177, 202, 235, 236, 241–244, 248, 252, 256–262, 270–272, 275–279, 281–283, 315–318, 321–325, 327, 331, 333–335, 337–340, 359, 363–365, 367–370, 372–375, 390, 446, 470, 473, 474, 481, 482, 485, 487, 489, 490, 499, 537, 538, 540, 550, 551, 553, 554, 563, 564, 567, 568, 574, 576, 579, 583, 584, 626–631, 633–635, 637, 640, 641, 643, 646, 648, 655
 französisch, 23
 Fraskia/Frascaria?, 358
 Fremder, 623

Friaul, 206, 239, 250, 251, 284
 Friesen, 139
 Fuenterrabía/Hondarribia, Baskenland, 314, 343
 Fürst der Lehre
     Engelfürst der Tora, 433
 Fürstin, 137

 Galeone?, 625
 Gallipoli, 169, 170, 187, 217
 Garaventa?, 603
 Gariliano, Fluß, Mündungsort: Minturno, Latium, 451
 Garlasco, Lombardei, 331
 Gascogne, 12, 376, 608
 Gascogner, 322
 Gaza, 6, 9, 293–295
 Gebeine
     Reliquie s. Bilder, 356
 Geistliche, 65, 81, 104, 125, 136, 179, 193, 299, 325, 356, 357, 416, 469, 513, 524
 Abt
     Bernhard, geb. c. 1090, v. Clairevaux, gest. 1153, 83
 Deutschritter, 188
 Dominikaner
     Genua, 618
     Lissabon, 225, 226
     Vinzenn Ferrer, geb. 1350, OP 1367, gest. 1419, 183, 224
 Englands, 513
 Frankenkönig im Kloster
     673–675 Theuderich III., 11
     675–716 Daniel/Chilperich II., 12
 Franziskaner
     Bernhard, geb. c. 1090, v. Clairevaux, gest. 1153, 81, 83
     Cornelius aus Montalcino, Ger, verbr. 1553, 655
     Paul/Pál Tomori 1522–1526, 344
 Friedrich Fregoso, 285
 Gabriel Saluzzo, gemeint ist aber Johannes
     Ludwig Saluzzo, 376
 Geistlicher als Unterhändler zwischen Hl. Liga und Franzosen, 270
 Geistlicher, der Anusim Zuflucht verschafft, 89
 Genuas, 504
 Gottschalk, führte einen Volkskreuzzug 1096 bis Ungarn, 38
 Johanniter/Rhodesier/Malteser, 212, 217, 258, 303, 318, 327, 328, 451, 584, 609, 626, 644, 645
 Andrea Meral/d'Amaral, Kanzler der
     Johanniter, gest. 1522, 327
 Brüder, 402
     Prior v. Capua: 1536–1552 Leone Strozzi, 645
 Joscius, Ebf. v. Tyros, 132
 Kartäuser, 322

- Malteser, s. Johanniter, 552
 Martin Luther, 299
 Mönch, 13, 102, 115, 116, 129
     aus Soncino, 252
     Mönche, 129
     Rasierter, 229
     Rudolf, 82, 83, 88
 Mönche
     Brüder, 159
 Nonne, 102, 356
     Schwestern, 513
 Obergeistlicher
     Patriarch v. Jerusalem, 6, 52
     Röm. Papst, 412
 Peter der Eremit, 22, 37
 Siziliens, 466
 Geldern, 35, 548
 Gematrie, 183
 Genf, Schweiz, 469
 Gent, Flandern, 516
 Genua, 57, 58, 61, 145, 169, 187, 192, 224, 232, 233,
     235, 236, 238, 241, 243, 244, 246–249, 270, 275,
     277–279, 281, 285, 288, 293, 324–326,
     330–335, 342, 349, 350, 354, 359–361, 365,
     368–370, 372–374, 377–379, 386, 388–390,
     402, 409, 410, 439, 440, 442, 444–446, 450, 452,
     453, 455, 456, 465, 477–481, 487, 500–502, 504,
     505, 507, 517, 518, 525, 526, 529, 531–534, 539,
     542, 549–552, 563, 564, 571–576, 578–580,
     588, 589, 591, 597, 598, 601–603, 608, 610, 612,
     613, 616–618, 620–624, 627, 630, 635, 636, 638,
     640, 655
 Plünderung 1. 205 v. Chr. Z. durch den
     Karthager Mago, 325
 Plünderung 2. um 640 Langobarden-König
     Rothari, 326
 Plünderung 3. 934f Hagariten/Sarazenen, 326
 Plünderung 4. 1522 Antoniotto Adorno, 325
 Spornfestung/Forte Sperone, Beiname Resen?,
     249
 Genuesen, 194, 200, 205, 206, 447, 546, 646
 Georgier, 129
 Ger
     Cornelius, Franziskaner aus Montalcino, verbr.
         1553, 655
 Gesalbter s. Messias, 1, 9, 15, 16, 18, 24, 54, 55, 60, 83,
     125
 Ghiaradadda, Lombardei, 250, 251
 Ghibellinen, 241
 Gibellum, 142
 Gibraltar, 522
 Gibëon, 52
 Giglio, Insel, Grosseto, Toskana, 572
 Gilëad, Höhlenfestung, 77
 Giseh, östlich des Nils, Kairo gegenüber, 296, 297
 Gisors in der Normandie, 133
 Golubac/Galambóc/Columbaria, 178, 179
 Gomera
     La Gomera, Insel, Kanaren, 616
 Gorizia/Görz, Friaul-Julisch Venetien, 251
 Goten, 4, 5
 Goulette, La Goulette bei Tunis, 285, 455, 457, 458,
     460–462, 465, 467, 558–562, 616
 Governolo, Lombardei, 351
 Gozo, Insel nördlich von Malta, 626
 Grabeskirche/Anastasis, 9, 52
 Grafik, 242
 Granada, 22, 80, 223
 Grangano?, 383
 Greenwich, 472
 Greuel
     Reliquie s. Bilder, 158
 Greueltäter, 23
 Griechen, 41, 90, 97–99, 103, 113, 192, 219, 295, 469,
     475
     Byzantiner, 149
 Griechenland, 40, 60, 90, 97, 112, 168–170, 173, 177,
     178, 184, 189, 198, 205, 214, 219, 221, 223, 263,
     267, 289, 290, 303, 409, 433, 522
 Griechische Meere, 202
 Grosseto, Toskana, 651
 Groß-Sohn: Neffe oder Enkel?, 157
 Großes Meer
     Ozean, Atlantik?, 305
     Ozean, indischer?, 305
 Großmeister
     Johanniter/Rhodesier/Malteser, 327
         Fabrizio del Carretto, 43. Großmeister
             1513–1521, 327
     Johannes/Juan de Homedes y Coscón, 47.
         Großmeister 1536–1553, 498, 503
     Philippe de Villiers de l'Isle-Adam, 44.
         Großmeister 1521–1534, 327, 402
 Großwardein/Oradea, 188, 346, 454
 Grünhelme: vielleicht Usbeken?, 449
 Guînes bei Calais, Hauts-de-France, 313
 Götzendienst, 310
 G'tt
     G'tt Israels, 80, 116, 152, 183, 227
     Heiliger Israels, 25, 29, 31, 35, 87, 138, 155, 176,
         225
 Hadum/Hadim/Eunuch
     Jakob, osman. Heerführer um 1490, 227, 228
 Hagariten/Sarazenen, 9, 17, 158, 326, 389
 Haifa/Porphyria, 146
 Halab/Aleppo, 104
 Ham, Somme, Frankreich, 88
 Hama(h) am Orontes, 75, 95, 113
 Handrohr
     Scoppietto, 286

Harim/Harenc, Idlib, 106
Harput, Elazığ, 65, 66
Harran, 58
Hebräer, 86, 87, 118, 137
Heiden, 1, 2, 36, 80, 84, 86, 87, 90, 114–117, 130, 133, 137, 328
Heiligenaltäre, 513
Heiliges Feld s. Gisors, 133
Heiliges Land, 64
Heiligung des Namens/Kiddusch ha-Schem, 153, 154
Hellespont, 41, 42, 90, 93, 140
Hesdin, Hauts-de-France, 486, 647, 652
Heuschreckenplage, 538
Hexamilion: sechs-Meilen-Mauer am Isthmus von Korinth, 189, 200
Hilferuf, 328
Himara, Vlorë, 487
Hirten, mißhandelte, 535
Hohepriester
    ismalitischer, 521
Holland, 22
Homs/Emesa, 75, 113
Huesca, 167
Huete/Guete, 2, 183, 184, 226
Höhenheiligtum, 405
    Kirche, 325

Ibelin/Iamnia/Jawne, 66
Ibiza, Balearen, 479, 586
Iconium/Ikonion/Konya, 91, 92, 141, 217, 290, 291
    Lykaonia, 289
Illescas, 343
Imola, Emilia-Romagna, 239, 262
Inder, 129
Indien, 108, 412
Inn, Fluß, 381
Innsbruck, 448
Inquisition, 184, 224
Inseln des Meeres/Übersee, 108
Irrende, 87–89, 137
Ischia, Insel am Golf von Neapel, 370
Ismael, 79, 80, 523
    arabische Muslime, 79
    Land/islamische Länder, 6, 619
Ismaeliten, 15, 21, 23, 55, 56, 58, 59, 62–67, 72, 78, 79, 97, 107–109, 125, 139, 140, 144, 223, 224, 278, 285, 302, 444, 449, 450, 456, 502, 507, 520, 521, 530, 550, 560, 561, 575, 580, 615, 616, 621, 644
    Muslime/Araber, 258
    Sprache, 307
ismaelitisch, 521
Isola della Scala, Venetien, 254
Israel, 435, 446
    Haus Israel, 523
    Haus Jakob, 82
    Heere des Hauses Israel, 176

Heiliges Land, 435
Land, 9, 10, 36, 81, 156, 158
Land der Kostbarkeit, 305, 419, 434, 435
Land des Heiligtums, 435
Weinberg des DER NAME, 176
Zuflucht in Ferrara, 453
Israeliten, 581
    Israel-Kinder, 424, 425
Istrien, 246
Italien, 14–17, 23, 39, 161, 211, 231, 235, 238, 246, 271, 275, 280, 284, 312, 315, 318, 331–333, 342, 350, 358, 376, 377, 379, 386, 408–410, 412–414, 426, 436–440, 444, 448, 451, 454, 455, 457, 467, 470, 474, 475, 480, 487, 488, 498, 505, 511, 512, 516, 532, 534, 537–542, 549, 558, 564, 574, 579, 582, 587, 603, 620, 638, 655
    Fürsten, 235
Italien, König
    781–810 Pippin, 16, 21
    839–875 Ludwig II., 17
Italiener, 205, 235, 323, 335, 337, 339, 340, 349, 363, 364, 384, 408, 411, 467, 472, 475, 478, 519, 539, 541, 567, 627, 641, 642, 651, 652
italienisch, 190
Itri, Latium, 456

Jaffa, 51, 58, 62, 72
Jakob, 23
    Haus Jakob, 166
    Stammvater, Volk, 166
Jakobiten, 129
Janitscharen, 179, 188, 211, 212, 214, 217, 218, 263, 265, 266, 269, 286, 287, 290, 292, 306, 405, 406, 625
Jawan
    Griechenland, personifiziert, 43
    Sohn Jafets, 3
Jebus/Jevus, 52, 53
Jerma, Fluß, 185
Jerusalem, 2, 6, 9, 10, 21, 23, 36, 51–54, 57, 67, 68, 70, 72, 77, 80, 82, 86, 89, 90, 95, 97, 99, 100, 102–104, 111, 125, 128–130, 139, 144, 147, 153, 157, 293, 301, 419, 434, 522, 581, 656
    Mauern Jerusalems, 644
Jerusalem, Beschützer des hl. Grabes
    1099–1100 Gottfried von Bouillon, 10, 22, 36, 40–43, 45, 49, 53–56, 156
Jerusalem, König
    um -1000 David, 52
    -787 bis -756 Usia, 155, 536
    1100–1118 Balduin I., 36, 43, 44, 55–59, 61–63, 65, 68, 81, 156
    1118–1131 Balduin II. von Bourcq, 58, 64–70, 156
    1131–1143 Fulko, 69–74, 77, 78, 156
    1143–1163 Balduin III., 70, 78, 95–97, 99, 100, 102–104, 156

1162–1174 Amalrich I., 78, 105–110, 112–114,
 119, 143–145, 149, 156
 1174–1183 Balduin IV. der Aussätzige, 120–125,
 144, 156
 1183–1186 Balduin V., 124, 125, 156
 1186–1190 Sibylle, 123–125, 143, 156
 1186–1194 Guido von Lusignan, 123–128, 131,
 132, 138, 139, 142–144, 149, 150, 156
 Jerusalem, Patriarch
 1085/1094–1097f Simeon II., 52
 1147?, 95
 609–614/614–629f/631f Zacharias, 6
 Jircili?, 498
 Johanniter/Rhodesier/Malteser
 Andrea Meral/d’Amaral, Johanniter-Kanzler bis
 1522, 327
 Brüder, 402
 Fabrizio del Carretto, 43. Großmeister
 1513–1521, 327
 Geistliche
 hochrangige, 609
 Malteser, 609, 644
 Geistlicher, 212, 217, 258, 303, 318, 327, 328, 451,
 584, 626, 645
 Johannes/Juan de Homedes y Coscón, 47.
 Großmeister 1536–1553, 498, 503
 Malteser
 Schiffe, 487
 Philippe de Villiers de l’Isle-Adam, 44.
 Großmeister 1521–1534, 327, 402
 Prior v. Capua
 1536–1552 Leone Strozzi, 645
 Ritter
 Malteser, 552
 Jonien, 215
 Jonisches Meer, 21
 Jordan, Fluß, 52
 Judaea, 2, 23, 36, 55, 75, 81, 113, 119, 121–123, 126,
 132, 134, 138, 139, 145, 148–150, 155, 156, 293,
 296, 300, 301, 522
 Juden, 9, 22, 27, 30, 31, 35, 39, 80, 82–85, 87–90, 129,
 130, 133, 136–138, 152, 163, 165–167, 176,
 182–184, 226, 227, 233, 246, 249, 252, 257, 258,
 274, 288, 320, 328, 329, 332, 346, 356, 387, 409,
 412, 465, 481, 482, 521, 523, 527, 536, 544, 581,
 583, 618, 629, 644, 645, 655
 Abraham bei Wolkenburg, 85
 Abraham Official, Don, 226
 Abraham, der Katalane, Parfumeur in Saloniki,
 581, 582
 Abraham, R., der Schreiber, aus Carentan, in
 Köln, 118
 Abraham, Sohn Samuels, 86
 Abravanel, Don Samuel, 523
 Abtrünnige Israels, 655

Anusim/Gezwungene, 599
 Aquila/Onkelos, 433
 Avigdor Kara, 176
 Baruch ben Josef, 152
 Bedränger der Juden, 2, 9, 116, 117, 122, 325, 438,
 469, 523
 Benjamin, R., der Großzügige, aus Vladimir, in
 Köln, 118
 Bonafede, Don, 226
 Chajjim, 617
 Chajjim Galliapapa, Vf. des Emek ha-Refaïm,
 165
 Cornelius aus Montalcino, OFM, Ger, verbr.
 1553, 655
 David ha-Kohen, 117
 David Rëubeni, 412–414, 416, 426, 436
 Dolca bat Josef ben Josua ha-Kohen, 326
 Dolca, Frau von Josua ha-Kohen, Mutter von
 Josef ben Josua ha-Kohen, 226, 326
 Dolca, Mutter der Orositi, 226
 Efraim ben Jakob, 119, 152
 eine alte Jüdin starb bei der Flut in Rom 1530,
 402
 einer aus Santa Nagita?, 451
 Einer in Ragusa, im Singular, 511
 Elia Menachem Chalfan, 426
 Elia Rofe, Meister, Venedig, 436
 Eljakim Nidri, Sohn Moses, 86
 Elieser ben Natan aus Mainz, 24, 26, 36, 85
 Ester, Frau des Jakob, Gefangene, 438
 Gemeinde Israels, 154
 Gintel, Märtyrerin in Moers/Mehr, 33
 Gothilde, Jüdin in Aschaffenburg, 87
 Großer Rabbiner Peter 1147, 88
 Haus Israel, 118
 Haus Jakob, 166
 Hebräer, 86
 Hebräer in Bruges getötet, 137
 Hebräerin, 438
 Händler, 609
 im Herzogtum Mailand, 533
 in Blois, 115, 117
 in Böhmen, 535
 in der Stadt Afrika/Mahdia, 620
 in Deutschland, 535
 in Ellern, 30
 in Fondi, 451
 in Frankreich, 118
 in Xanten, 31
 Isaak aus Mainz, 86
 Isaak ben David, Märtyrer in Worms, 27
 Isaak ben Simson, 152
 Isaak ha-Levi aus Köln in Ellern, 30
 Isaak in Köln, 28
 Isaak in Würzburg, 87

Israel, 2, 22, 24, 25, 35, 79, 80, 83, 84, 86, 89, 118,
 123, 134, 153, 154, 167, 183, 226, 327, 328, 413,
 582
 Italiens Gemeinden, 410
 Jakob ben Meïr, Rabbenu Tam, 1100–1171, 88,
 117, 118
 Jakob Cominito, Konvertit, 327
 Jakob Mantin, 426–428
 Jakob, Erzvater, Volk, 154
 Jechiël ben David ha-Kohen, 116
 Jekutiel ben Juda ha-Kohen, 116
 Josef ben Samuel ha-Nagid, 22
 Josef Tizak, 415, 429
 Juda aus Mainz, 86
 Juda ben Aaron, 116
 Juda ben Josef ha-Kohen, 438
 Juda ben Josef ibn Esra, Spanien, 12. Jh., 80
 Juda ben Schabbetai, 425
 Jude des Königs Muley Hasan, 561, 562
 Judit in Würzburg 1147, 88
 Kalo Rofe, Meister, Venedig, 436
 Kalonymos, Sohn Mordechais, 86
 Kinder Israels, 2, 36, 84, 225, 346, 402, 404, 412
 Lemln/Lemlin/Lämmlein, 246
 Mantua wegen der Begräbnisstätte, 617
 Mar Josef ben Abraham, Bruder von Mar Juda,
 Haupt der Märtyrer in Ellern, 30
 Mar Juda ben Abraham, Bruder von Mar Josef,
 Haupt der Märtyrer in Ellern, 30
 Mas'ud Mazliach, Sohn Goasas', Marokko, 614
 Menachem, 425
 Menachem in Wevelinghofen, 29
 Mina, Jüdin in Speyer, 84
 Mira Official, 226
 Mose ben Salomo ben Samuel, 590, 591, 596, 596
 Mose Hamon, 644
 Natan ben Samuel, 152
 Orositi, 226
 Patras, 410
 Polzilina, Jüdin in Blois, 115
 R. Gerschom, Haupt der Märtyrer in Ellern, 30
 R. Juda ben Samuel ha-Levi, Haupt der
 Märtyrer in Ellern, 30
 R. Levi bar Samuel in Wevelinghofen, 28
 R. Peter, Haupt der Märtyrer in Ellern, 30
 R. Salomo ha-Kohen in Wevelinghofen, 28
 Rabbi Isaak Chasan, 152
 Rabbi Jakob aus Orléans, 136
 Rabbi Jom-Tov, 137
 Rabbi Juda in Köln, 125
 Rabbi Samuel, 152
 Rabbi Samuel b. R. Natronai, 152
 Rachel in Wevelinghofen, 28
 Rechakja in Würzburg 1147, 88
 Rivka, Märtyrerin in Moers/Mehr, 33

Salomo aus Österreich, 151
 Salomo ben Samuel, 590
 Salomo Molcho, 413, 424, 425, 427, 428, 429, 430,
 436, 437
 Samuel, 116
 Samuel bei Wolkenburg, 85
 Samuel ben Ascher, 28
 Samuel ha-Nagid, 22
 Samuel, Sohn Isaaks in Mainz, 86
 Schabbetai, 425
 Schemarja aus Köln, 33
 Simcha ha-Kohen, Worms 1096, 25
 Sklaven, Freikauf, 175, 410, 591
 Stamm Israels, 413
 Söhne Jakobs, 118
 Tovia Jesaja, 622
 Töchter Israels, 26, 35, 117
 Unser Meister Samuel bar Jechiël, 29
 Uri, Märtyrer in Worms, 27
 Volk des G'ttes Abrahams, 622
 Volk Israel, 90, 246
 Zakynthos/Zante, Gemeinde, 410
 Zerstreute Judas, 246
 zwei Töchter des Isaak ben David, Parnas in
 Worms, 27
 Judenkennzeichen, 320
 Judenverfolgung, 328, 387, 409
 Alternative Taufe oder Tod, 9
 Barcelona, 166
 Massaker, 22
 Pogrom von Vincenz Ferrer angestiftet, 183
 Ritualmordvorwurf, 133
 Talmudverbrennung, 655
 Worms, Morde 1096, 25

 Kadi, 265, 290
 Kairo, 66
 Kairouan, Tunesien, 521, 619
 Kaiser, 171, 404
 Rom
 -100 bis -44 Caesar, 3, 108
 79–81 Titus, 10
 324–337 Konstantin d. Gr., 6, 193
 Ostrom
 610–641 Heraklios, 5, 5, 6, 6, 7, 7, 8, 8, 9
 (613–)641 Konstantin III. (ab 613 Mitks.), 6
 1081–1118 Alexios I. Komnenos, 37, 40, 41, 48,
 49, 56, 60
 1118–1143 Johannes II. Komnenos, 73, 75–77
 1143–1180 Manuel I. Komnenos, 78, 90–92, 94,
 95, 97–99, 102–104, 106, 107, 109–111, 114
 1259–1282 Michael VIII. Palaiologos, 161, 168
 1341–1391 Johannes V. Palaiologos, 168–170,
 173
 1391–1425 Manuel II. Palaiologos, 177, 178
 1425–1448 Johannes VIII. Palaiologos, 187

1448–1453 Konstantin XI.
 Dragases-Palaiologos, 189, 190, 192–194
 Ostrom/Trapezunt
 1458–1461 David Komnenos, 199
 Westrom
 800–814 Karl d. Gr., 14, 15, 15, 16
 823–855 Lothar I., 16, 17
 855–875 Lothar II., 17
 Ludwig II. der Stammeler designiert(?), 17
 962–973 Otto I. d. Gr., 19, 20
 1111–1125 Heinrich, 54, 61
 1152 geplant: Konrad III., 75, 81, 82, 86, 90–93,
 95–98, 100
 1155–1190 Friedrich I. Barbarossa, 93, 100, 125,
 129, 130, 134, 140–143, 146
 1220–1250 Friedrich II., 158
 1419–1437 Sigismund v. Luxemburg, 173, 174,
 178, 179
 1508–1519 Maximilian I., 204, 222, 223, 233,
 237, 250–252, 254, 255, 270–272, 279, 284, 304,
 312, 362, 378, 386, 448, 623
 1530–1556 Karl V., 304, 309–318, 325, 330–344,
 347–350, 352, 353, 355, 357, 358, 361–364,
 368–372, 376–380, 384–388, 391, 396,
 398–400, 408–411, 436–441, 448, 450,
 454–481, 484–486, 489, 490, 493–495,
 498–509, 511–513, 516, 520, 521, 523–535,
 537, 539, 540, 542–544, 548–550, 552–560,
 562–565, 567, 569, 571, 572, 574, 576, 577, 580,
 584, 585, 587–589, 598–601, 604–611, 613,
 616, 617, 620–625, 627–633, 636–640,
 645–648, 650–655
 1558–1565 Ferdinand I., 378, 380, 381, 383, 384,
 388, 407, 408, 448, 488, 525, 534, 536, 541, 577,
 617, 622
 1564–1576 Maximilian II., 607, 630
 Spanien
 1135–1157 Alfons (VII.), 79, 80
 Kaisun, bei Josef: Ikon, 70, 71
 Kalabrien, 210, 213, 444, 451, 452, 512, 551, 573
 Kalifen
 1. Kalif: Abu Bakr, 6
 2. Kalif: Omar ibn al-Chattab, 9, 10
 Abbasiden
 1136–1160 Al-Muqtafi, 98
 Fatimiden
 1094–1101 Ahmad al-Mustali, 45, 55, 57
 Kalikut/Calicut/Koshikode, Indien, 305
 Kanaan, 81
 Kanonenkugeln/Schleudersteine, 601
 Kanzel, 618
 Kap Matifo/Ras Matifu, El Marsa, Algier, 529
 Kappadokien
 römischer Verwaltungsbezirk in der Mitte bis
 Osten des später sog. Kleinasien, 21, 267,

287
 Karam/Harran?, 122
 Karamanen, 215, 217, 267
 Abraham/Turgutoğlu Mahmud Bey, 211, 214,
 216–218
 Ibrahim, II. von Karamanien 1424, gest. 1464, 187
 Karamanien
 Cilicien, 75, 164
 Yarhisar, 164
 Kardinal, 318, 356, 427, 429, 453, 524, 613
 des Kaisers, 613
 Florentiner Kardinäle 1537: Giovanni Salvatiati,
 Niccolò Ridolfi, Niccolò Gaddi, 483, 484
 Franciotto Orsini, geb. 1473, Kardinaldiakon
 1517, gest. 1534, 368
 Matthäus Schiner, 282, 282
 Paolo Emilio Cesi, geb. 1481, Kardinaldiakon
 1517, gest. 1537, 368
 Karien, 215
 Karka/Bacharach, 86
 Karthago, Tunesien, 561
 Kastellan – Fremdwort S. 628, 628
 Kastilien, 307
 Katalonien, 166, 210, 377, 563, 580, 610, 642
 Kelibia, Tunesien, 524, 621, 644
 Kerak: Kerak der Moabiter, 124
 Keresdem?, zum Fürstentum Antiochia, vielleicht
 Kerzayhel/Keres am Ifrin, 69
 Kerpen, 35
 Kerum, mythischer Vogel, 420
 Khan, Großkhan, 310, 311
 Kiddusch ha-Schem/Heiligung des Namens, 153, 154
 Kirche
 Anastasis
 Das Grab ihrer Statue, 56
 Das Grab ihres Messias, 9, 54, 83, 125
 Das Große Höhenheiligtum, 129
 Höhenheiligtum, 52
 Höhenheiligtum der Christen, 157
 ihr Grab, 52
 Baals-Höhenheiligtum, 159
 Haus der Geistlichen, 13
 Haus des Geistlichen?, 70
 Haus ihrer Statue, 57, 151
 Haus ihrer Statuen, 319
 Haus ihres Irrtums, 25, 33, 87
 Haus ihres Kultes, 347
 Häuser der Geistlichen, 612
 Höhenheiligtum, 6, 8, 57, 102, 128, 129, 133, 193,
 226, 325, 356, 386, 502, 504
 des Baal-Dionysios: Saint-Denis, 5
 Kartäuserkloster bei Certosa di Pavia, 322
 Kirchenstaat, 299, 352
 Montreal, 159
 Petersdom in Rom, 299, 471

Rom, Nagona-Straße, Spanisch, 401
 Sainte-Chapelle in Paris, 158
 Santo Stefano in Mailand, 228
 ihr Bethaus, 28, 209, 225
 Kadeschen-Häuser, 469
 Kirisci Çelebi – zwei osmanische Prinzentitel, bei
     Josef für Suleiman, geb. 1377, reg. 1403,
     gest. 1411, 178, 643
 Klausen, Die Ehrenberger Klausen, zu Burg Ehrenberg
     bei Reutte, 633
 Kleinasien s. Asien und Kappadokien, 21, 93, 140,
     164, 177, 178, 201, 212, 214, 217, 223, 268, 286
 Kleve, 244, 247, 537, 548, 553, 557, 558
 Klobokana: Kolumbien?, 309
 Kolocsa, Bács-Kiskun, 344
 Kommentar
     Abfassungsgrund, 225
     Attribut, 9
     Autopsie, 57
     Beachtungswunsch, 22, 25, 119, 130, 138, 167,
         176, 183, 224, 482, 545, 655
     Beachtungswunsch, Erbarmensbitte, 523
     Bedauern, 152
     Belohnungswunsch, 410, 465, 523
     Beschimpfung, 47
     Bestimmung, 36
     Bestätigungswort, 6, 156, 179, 193
     Beurteilung der Haltung Bernhards, 83
     Bitte für Märtyrerin, 438
     Buchplan, 312
     Dank, 83, 88–90, 127, 130, 329, 333, 618, 629
     Der das Herz prüft, 41
     Erhörung, 346
     Ersetzungswunsch, 153
     Fluch, 36
     Fluchformel, 50, 84, 86, 113, 188, 512
     Frage nach Zurückhaltung, 35
     Gerichtswort, 86, 88, 133, 561, 596, 626
     Klage, 35, 119, 518, 547
     Lobspruch, 85
     Quellenlage, 413
     Rache, 136
     Rachefeststellung, 90, 127, 325, 410
     Rachewunsch, 9, 27, 28, 35, 152, 154, 167, 410
         posthum, 184
     Rettung, 83
     Rettungsdank, 325
     Rettungsformel, 387
     Rettungswunsch, 22, 119, 138, 155, 167, 176, 183
     Schicksalsformel, 17, 73, 117, 121, 129, 147, 153,
         211, 236, 330, 457, 462, 479, 533, 576, 603, 611
     Schreibabsicht
         Himmlische Vergeltung, 36
     Segensformel, 21
     Segenswunsch, 87, 89, 90, 623

Sela?, 260
 Spanien: verfluchtes Land, 184
 Straffeststellung, 225
 Strafwunsch, 618
 Verachtungsformel, 224, 280
 Verwunderung?, 331
 weise Mahnung, 557
 Zuweisung, 135
 Züchtigung für Israel, 166
 Konstabel
     Connétable v. FR
         Anne de Montmorency 1538–1567, 506, 652
         Karl Bourbon-Montpensier 1515–1527, 330
 Randerklärung: Vizekönig
     Hausmeier, 12
     Marschall, 12, 13
 Konstantinopel, 5, 37, 40, 41, 56, 90, 93, 97, 99, 102,
     103, 114, 140, 145, 158, 161, 168, 173, 177, 177,
     178, 187, 189–191, 194, 199, 201, 207, 211, 214,
     217, 244, 245, 264, 266, 268, 286, 290, 300, 302,
     306, 346, 404, 405, 451, 497, 505, 513, 607
 Konversion
     Abfall, 225
     Abtrünnigkeiten, 183
     besudeln, 33
     Ehre gegen Unnützes tauschen, 9, 26, 33, 88, 183,
         224, 225, 227, 559, 561
     sich verunehren, 623
     vom Judentum zum Christentum?, 327
 Konzil, 161
     1274 Lyon, 161
     Ratschlag, 230, 542, 587
 Koran, 245
 Korfu, Ionische Inseln, 219, 239, 405, 487–489, 496,
     507–510, 643
 Korinth, 199, 200
 Korsika, Insel, Frankreich, 285, 359, 517, 526, 563,
     575, 579, 580, 585, 642, 655
 Kosovo, 97
 Kostol gegenüber von Szörényvár, Kladovo,
     Serbien, 332
 Kozia, Sterbeort eines osman. Heerführers, viel.
     Herzog in Altinova?, 245
 Krankheit, 303
     Aussatz, 123
     Elefantitis, 123
     epidemisch, 90, 327, 465, 467, 476, 480, 512, 556,
         623, 630
     figurativ, 418, 431
     individuell, 158
         zum Sterben, 56, 64, 70, 202, 330, 467
     Krebs, 225, 303
     Pest, 165
     Seuche, 36, 50, 142, 143, 156, 159, 224, 225, 332,
         361, 555

in Rom, 318
Krbava, 227
Kreta s. Candia, 206, 219
Kreuz
    s. Bilder, 6, 13, 14, 17, 23, 25, 28, 52, 57, 70, 82, 86,
    87, 127, 131–134, 147, 151
    weißes, Feldzeichen, 631
Kriegswagen, neukonstruierte, 261
Kroatien, 411
Kroatien, 227
Kruja, 181, 185, 186, 189
Kugel/Reichsapfel, 387
Kusch, 108
Kuschit, 497
Kythira, Ägäis, 244
Köln, 27, 30, 84, 85, 118, 119, 124, 125, 138, 153, 587
König, portugiesischer, 428

La Marche, 163
Laigueglia, Ligurien, 588
Lambro, Nebenfluß des Po, 349
Lancaster, 477
Landrecies, Hauts-de-France, 563, 574, 576
Landriano, Lombardei, 375
Landschaft
    Bretagne, 3
Langobarden, 14, 15
Langobarden, König
    Desiderius, 15
Lanze, 7, 235, 273
    wohl Feuerwaffe, 476
Lanzen, 405, 406
Lanzenspitze in Sainte-Chappelle in Paris, 158
Lanzo Torinese, Piemont, 630
Laodicea/Latakia (weiter südlich noch dreimal
    Laodicea), 141
Laon, 19
Lastra a Signa, Toskana, 390
Lefkada s. Maura, 209
Legat des Papstes
    Grancesco Guicciardini, 315
Lehen
    Königreich Neapel (Festland-Sizilien) als
    päpstliches Lehen, 230
Leitha, Fluß, Ungarn, 39
Lepanto/Naupactus, 239
Lerici, Ligurien, 368
Lerida, 167
Lerma, Piemont, 332
Lesbos: s. Mytilene, 200
Lezha/Lezhë/Alessio, Albanien, 1393 venezianisch,
    1478 osmanisch, 1501 venetianisch, 1506
    osmanisch, 207
Libanon, 96
Ligny, Wallonien, 574
Ligurien, 445

Lilba, 302
Lillers, Hauts-de-France, 486
Linz, 408, 410
Linz/Linec, Oberösterreich, 535
Lipari, Insel, Sizilien, 573
Lissabon, 225, 402, 412
Livorno, Toskana, 650
Lodi, Lombardei, 281, 323, 333, 335, 336, 348, 369
Loire, Fluß, 3, 135
Lombardei, 229, 281, 326, 332, 352, 371, 373, 375, 380,
    384–386, 549, 568, 639
London, 136, 257, 472, 477
Longare, Venetien, 254
Lothringen, 13, 36, 54, 204, 632, 647
Lucca, 357, 444, 472, 526
Lucera, Apulien, 362
lutherisch, 356, 469, 524, 578, 584
Luxemburg, 569
Lykaonia s. a. Iconium, 91, 267, 287, 289
Lykien, 215
Lyon, 158, 161, 330, 442, 472

Maddaloni, Kampanien, 551
Madrid, 342, 343
Magnesia – am Mäander oder am Sipylos, 267, 268
Magreb, 22
Mahdia/Aphrodisium, Tunesien, 79, 159, 466, 521,
    622, 624–626
    Provinz, 79
    Stadt, 617, 619
Mailand, 100, 228, 232–234, 237, 238, 241, 251, 259,
    260, 262, 270, 275, 278, 280, 282–284, 312, 313,
    316, 317, 320–323, 326, 331, 333, 336, 344,
    347–349, 362, 369, 371, 372, 375, 378, 385, 439,
    440, 450, 467, 525, 529, 533, 534, 536, 547, 567,
    568, 574, 577, 584, 585, 605, 607, 610, 613,
    628–630
    Basilica di Santo Stefano Maggiore, 228
    Como-Tor, 536
    Festung: Castello Sforzesco, 317
Maine
    Landschaft, früher Cenomania, 158
    Stadt: Le Mans, früher Oppidum der Cenomani,
    135
Mainz, 26, 86, 448
Mallorca, 479, 527
Malta, 404, 609, 626, 645
    hier: der Malteser, s. Johanniter, 487, 552
Malvasia/Monemvasia, Peloponnes, 505, 516
Mamluken, 218, 291–296, 298, 300, 318, 319
Mandeure/Epomanduodurum,
    Bourgogne-Franche-Comté, 608, 634
Manfredonia, Apulien, 368
Manisa/Magnesia, Westanatolien/am Mäander, 264
Mantua, 198, 234, 250, 254, 256, 314, 317, 321, 351,
    387, 388, 412, 436, 441, 481, 518, 609, 617

Marignano, heute Melegnano, Lombardei, 281, 282,
     316, 323, 348, 349, 369, 474–476
 Maroniten, 129
 Marrakesch, Marokko, 615
 Marseille, 333, 445, 469, 477, 502, 505, 506, 523, 551,
     578, 579, 609
 Martyrium, 87
 Masino, zu Caravino, Piemont, 650, 651
 Maskoal?, 289
 Maura/Lefkada, Ionische Inseln, 209, 245
 Mazagran, Algerien, 545
 Ma'raka al-Raydaniyya, bei Kairo, 295
 Meander, 93
 Medien, 449, 607
 Mehr
     Moers oder Mehr, 31
 Meldola, Emilia-Romagna, 353
 Melfi, Basilikata, 363, 364, 368, 371
     Festung/Castello, 363
 Melun?, Île-de-France, 123
 Menorca, Balearen, 466
 Mesopotamien/Aram-Naharaim, 122, 123
 Messias, 9, 15, 16, 18, 24, 54, 55, 60, 83, 125, 158, 224,
     424, 655
     Sohn Davids, 434
     unser Gesalbter, 1
 Messina, Sizilien, 145, 442, 452, 466, 487, 490, 507,
     512, 517, 551, 624, 626
 Mestre, Venedig, 252, 279
 Metz, 35, 632, 647, 648
 Miniergeräte: Körbe, Eisengerät, in der Erde zu
     graben S. 625, 625
 Mirandola, Emilia-Romagna, 260, 441, 475, 477,
     490–492, 568, 574, 624, 629, 634
 Modena, Emilia-Romagna, 315, 358
 Modon/Methoni, Peloponnes, 240, 402–404, 443
 Moers
     Moers oder Mehr, 31
 Mohács, Südtransdanubien, 344
 Molukken, 311
 Mombaruzzo, Piemont, 539
 Monastir, Tunesien, 519, 619
 Monat
     1, 176, 216, 217
     März, 233, 257, 274, 275, 597, 620, 650
     Nisan, 548, 634, 651
     2/April, 233, 471, 501, 635
     2/Ijjar, 24, 62
     2/Mai, 82
     2, 248, 440, 585, 599
     April, 184, 354, 471, 486, 566, 598, 611, 618, 634
     Ijjar, 35
     Mai, 155
     2/Mai, 276
     3/Mai, 208, 517, 523, 571, 579, 622

3/Siwan, 25–27
 3, 86, 88, 90, 95, 117, 212, 442, 457, 502, 635
 Mai, 251, 279, 312, 324, 331, 342, 347, 404, 450,
     472, 501, 513, 549, 600, 612, 633
 Siwan, 581, 622
 4/Juni, 48, 53, 457, 518, 536, 569, 572, 586, 636
 4/Tamus, 31, 42, 519, 579
 4, 28, 249, 402, 442, 458, 487, 503, 504, 551, 552
 Juni, 206, 270, 277, 326, 351, 407, 408, 503, 517,
     550, 569, 573, 618, 619, 623, 652, 653
 Juni/Tamus, 49, 205
 5/Av, 34, 35, 553, 581, 588
 5/Juli, 365, 475, 506, 513, 536, 580, 582, 608, 619,
     637
 5/Juni, 602
 5, 54, 90, 107, 146, 244, 247, 249, 364, 377, 409, 442,
     450, 461, 488, 489, 507, 624, 638
 Av, 166, 377
 Juli, 208, 209, 235, 254, 408, 409, 460, 487, 580, 612,
     626, 640
 Juli/Av, 53
 6/August, 477, 507, 537, 574, 576, 608, 627
 6/Elul, 588
 6/September, 620
 6, 377, 442
 August, 145, 202, 209, 240, 254, 287, 320, 326, 345,
     350, 361, 377, 380, 442, 445, 448, 477, 489,
     491–494, 496, 507, 514, 554, 555, 557, 575, 589,
     627, 640, 641, 643, 645, 654
 Elul, 83, 293, 444, 452
 7/September, 508, 538, 583
 7/September/Elul, 525
 7/Tischre/September, 526
 7, 68, 112, 176, 445, 496, 497, 526
 September, 282, 330, 372, 382, 453, 478, 494, 584,
     605
 Tischre, 556, 576, 627
 Tischre/September, 51, 556, 627
 (Mar)Cheschwan, 656
 8/Cheschwan, 128
 8/Marcheschwan, 467
 8/Oktober, 577
 8, 400, 498
 Marcheschwan/Cheschwan, 655
 Oktober, 238, 254, 271, 304, 331, 333, 374, 382, 404,
     453, 466, 480, 510, 522, 526, 530, 560, 606, 629
 9/November, 446, 539, 620, 646
 9, 92, 480, 481, 499, 646
 Kislew, 610, 630
 November, 187, 189, 202, 278, 330, 402, 467, 481,
     499, 585, 613, 630
 10/Dezember, 540
 10/Tevet, 22, 62
 10, 113, 232, 468, 532, 542, 590, 591, 630, 648
 Dezember, 279, 648

Dezember/Tevet, 236
 Tevet, 304, 326, 511
 Januar, 132, 223, 327, 335, 439, 446, 449, 484, 500,
 512, 594, 616, 631, 649
 Schevat, 182, 438, 611
 12/Adar, 105, 233, 418
 12, 87, 415
 Adar, 152, 535, 544, 546
 Februar, 241, 336–338, 362, 386, 440, 613
 Zusatzadar, 469
 Moncalieri, Piemont, 342, 494, 498, 499
 Moncalvo, Piemont, 538, 629
 Moncastro/Bilhorod-Dnistrowskyj, am Dnister,
 Oblast Odessa, 219
 Mondovi, Piemont, 556, 564
 Monesen, Bewohner von Chios in der Ägäis, Der
 Name bezieht sich wohl auf das dortige
 Kloster Nea Moni, 200
 Monopoli, Apulien, 370, 371
 Montalcino, Siena, Toscana, 651, 655
 Monte Soratte, Kloster, 13
 Montecchio Vesponi, Turm/Festung, 393
 Montemurlo, Toskana, 491
 Monterosso al Mare, Ligurien, 580
 Montferrat, 124, 132, 143, 145, 149, 441, 481, 490, 538,
 540, 568, 575, 576, 630
 Montichiello, Siena, Toscana, 651
 Montlhéry, 201
 Montoggio, Ligurien, 595, 597, 598, 601
 Montpensier, 157
 Montreal, 159
 Monzon, 167
 Morava, Fluß
 statt Krbava, 227
 Morea/Peloponnes, 189, 194, 197, 199, 200, 202, 239,
 240, 505, 516
 Moria, 52
 Mortara, Lombardei, 241, 242, 331, 497
 Moschee
 ihr Gebetshaus, 464
 Moskau, 502
 Mostaganem/Mustaghanam, Algerien, 545, 546
 Motta di Costabissara, Veneto, 279
 Muley
 Amar v. Debdou 1550–1563, 583
 Hasan, Abu-Abd-Allah-Mohammad-el-Hasan,
 Muhammad V., Kg. v. Tunis 1526,
 unterbrochen 1534–1539, gest. 1543, 452,
 454, 456, 459, 465, 466, 473, 474, 519–521, 524,
 550, 558–562
 Muhammad asch-Scheich asch-Scharif
 al-Hassani ad-Darai at-Tagmadert, Scheich
 u. erster Sultan der Saadier in Marokko
 1544, gest. 1557, 613–616
 Mysien, 215

Mytilene, Lesbos, 200, 244
 Mähren, 383
 Mérindol, Vaucluse, Provence-Alpes-Côte d'Azur,
 578, 579
 Mönch
 Geistliche, 13
 Rasierter, 229
 Mühlen, 635
 Münster, 415, 587
 Nadin, Zadar, Dalmatien, 501
 Napoli de Romania/Nafpoli, Peloponnes, 516
 Narbonne, 157
 Nassau, 273
 Naupactus s. Lepanto/Naupactus, 239
 Nauplio di Romagna/Nafplio, Peloponnes, 505
 Navarra, 163, 226, 227, 314, 340, 343, 537
 Neapel, 160, 176, 208, 210, 212–214, 229, 230, 232, 233,
 235, 236, 243, 244, 258, 288, 313, 353, 362–364,
 368–370, 378, 410, 441, 442, 444, 452, 465, 467,
 468, 470, 489, 493, 495, 498, 500, 523, 530, 550,
 558–560, 572, 580, 585, 599–601, 604, 609, 619,
 621, 624, 638, 640, 642–644, 650, 652
 Negroponte/Euböa, 204, 205
 Nemours, 203
 Nestorianer, 129
 Neumark bzw. Ungarnmark: Terra Nova, 410
 Neustrien/Neustria (Nordwestfranken), 18
 Neuß, 152, 153
 Nevers, 163, 173, 175
 Nicaia/Nizäa, 42, 45, 56, 92
 Nicotera, Kalabrien, 451
 Nikomedien, 268
 Nikopolis, 173
 Nil, Fluß, 63, 105, 108, 109, 111, 296, 298
 Nisch, Serbien, 407
 Nizza, 501–503, 550, 551, 554–556, 576
 Nocera Inferiore, Campanien, 370
 Nola, Campanien, 370
 Nordland, 14
 hier schon: nicht-mediteran, 411
 Norfolk, Stadt, 272
 Normandie, 18–20, 98, 133, 195, 202, 203, 222
 Herzog
 846 geb.–932 Rollo/Robert, 18
 Normannen, 230
 Norwegen, 62
 Norwegen, König
 1103–1130 Sigurd I., 62
 Noschan, 629
 Novara, Piemont, 234, 236, 241, 242, 270, 275, 276, 331
 Novi Ligure, Piemont, 247, 249, 288, 293, 304, 326,
 375, 377
 Novimonti, 179
 Österreich, 151, 161

Oglio, Fluß, 348
 Oran, Algerien, 543, 544, 546, 582, 583
 Orient, 150, 155, 489, 523
     Land des Ostens, 22, 97, 106, 149, 159, 226, 305, 449, 535, 579, 591, 635, 643
     Fernost, 177
     wohl Anatolien?, 42
     ostwärts/in den Orient, 572
 Orléans, 4, 117, 171, 221, 223, 234, 237, 577
 Osmanen, 2, 217
 Osmanen, Sultan
     1288–1325 Osman I., 162, 164, 168, 643
     1326–1359 Orhan I. Gazi, 164, 168, 643
     1359–1389 Murad I., 168–172, 187, 188, 643
     1389–1402 Bayezid I., 172–175, 177, 178, 219, 643
     1413–1421 Mehmed I. Kirisci, 177–179, 643
     1444.1446–1451 Murad II., 179–181, 184–189, 189, 196, 319, 536, 643
     1444–1446, 1451–1481 Mehmed II. der Eroberer, 179, 189–200, 204–209, 211–214, 220, 319, 536, 643
     1481–1512 Bayezid II. der Heilige, 211–220, 227, 228, 239, 240, 244, 245, 262–266, 268, 644
     1512–1520 Selim I. der Gestrenge, 262–269, 286–293, 295–298, 300, 301, 303, 318, 328, 644
     1520–1566 Suleiman I. der Prächtige, 290, 291, 303, 304, 318–320, 326–329, 332, 344–346, 380–383, 386, 388, 404–412, 439, 444, 448, 449, 451, 453, 454, 469, 480, 487, 488, 495–498, 505, 510, 512, 515, 516, 522, 525, 534, 535, 541, 546, 551, 552, 586, 606, 607, 622, 624, 625, 631, 638, 641–644, 654
 Ostiglia, Lombardei, 351
 Ostrovica/Ostrovizza, Littoral, Slovenien, 499
 Otranto, 209–211, 213, 495, 496
     Festung, 495, 496
 Ozean
     atlantischer, 3

 Padua, Venetien, 250, 252–254, 256, 280
 Palaia, Toskana, 393
 Palamós, Katalonien, 563, 642
 Palermo, 452, 550
 Palästina/Philistää, 8, 9, 293
 Pamphylien, 215
 Papst, Rom, 17, 197, 230, 231, 237, 299, 356, 418, 429, 430, 453, 524
     741–752 Zacharias, 14
     752–757 Stefan II./III., 14
     772–795 Hadrian I., 15
     795–816 Leo III., 15
     872–882 Johannes VIII., 17
     1088–1099 Urban II., 23, 54
     1118–1119 Gelasius II., 61
     1119–1124 Calixt II., 61
     1145–1153 Eugen III., 81
     1159–1181 Alexander III., 134
     1243–1254 Innozenz IV., 158
     1261–1264 Urban IV., 230
     1265–1268 Clemens IV., 159, 230, 393
     1271–1276 Gregor X., 161
     1281–1285 Martin IV., 160
     1294–1303 Bonifatius VIII., 161, 162
     1305–1314 Clemens V., ab 1309 in Avignon, 162
     1342–1352 Clemens VI., Avignon, 171
     1406–1415 Gregor XII., 231
     1409f Alexander V., Gegenpapst in Pisa, 231
     1417–1431 Martin V., 231
     1431–1447 Eugen IV., 183, 187
     1439–1449 Felix V. Gegenpapst, 183, 184
     1455–1458 Calixt III., Alfonso Borgia, 184, 198
     1458–1464 Pius II., Enea Silvio Piccolomini, 198, 199, 201, 202
     1484–1492 Innozenz VIII., 212
     1492–1503 Alexander VI. Borgia, 233, 237, 239, 246
     1503 Pius III., 246
     1503–1513 Julius II., 246, 250, 252, 253, 256, 257, 260, 270, 274, 299
     1513–1521 Leo X., 274, 284, 299, 312–317, 320
     1522f Hadrian VI., 315, 318, 326, 329, 330
     1523–1534 Clemens VII. Medici, 315, 330, 342, 347, 348, 350–353, 356, 357, 357, 378, 384–387, 391, 399, 400, 409, 412, 413, 425, 427–429, 439, 445, 446, 453, 456, 468
     1534–1549 Paul III., 453, 469–471, 480, 487, 495, 498–505, 507, 508, 526, 542, 549, 553, 568, 574, 576, 584, 585, 587, 589, 590, 598, 605, 606, 613
     1550–1555 Julius III., 613, 624, 629, 634, 652, 655
     Avignon allgemein, 227
 Paris, 14, 16, 122, 125, 133, 134, 181, 202, 281, 379, 402, 404, 586, 653
 Park, 338
 Parma, Emilia-Romagna, 234, 235, 314, 315, 318, 347, 351, 584, 605, 620, 621, 623, 624, 629, 636, 653
 Parpa?, 391, 393
 Partizens, 146
 Pascha, 305, 306
 Patras, Peloponnes, 202, 239, 410, 411
 Patriarch
     Antiochia
         1140–1193 Aimerich von Limoges, 102, 104
 Pavia, Lombardei, 15, 241, 321, 324, 333–336, 340, 352, 362, 369, 371, 373, 376, 380, 440, 526, 550, 613
 Peccioli, Toskana, 392
 Pelusium s. Farama, 110
 Pera/Konstantinopel, 190, 194, 207
 Peronne, Hauts-de-France, 18, 647
 Perpignan, Okzitanien, 537, 538, 540, 542
 Perser, 7, 177, 287, 288
 Persien, 6, 7, 45, 49, 62, 71, 177, 190, 199, 245, 269, 287,

332, 383, 405, 449, 522, 537, 607
 Heerführer
   Schahin, 7, 7
   Schahraplakan, 7
   Schahrbaras, 7
 König
   590–628 Chosrau II., 6–8, 8
 persisch, 7
 Peru, 309
 Pesach s. Feste, 176
 Pesaro, Marken, 425
 Pescara, Abruzzen, 233, 251, 262, 317, 324–326, 336,
   337, 339, 340
 Pest, 165
 Peterwardein, Festung von Novi Sad, 347
 Pharaon, Fluß, 3
 Pharos von Alexandria, 108
 Philippopol/Plovdiv, 40, 170
 Philistaea/Palästina, 301
 Philister, 52
   Karthager/Nordafrikaner, 79
 Phrygien, 215
 Piacenza, Emilia-Romagna, 281, 317, 352, 369, 380,
   453, 568, 584, 598, 605, 606, 621
 Pianosa, Insel, 302
 Picardie, 222, 480, 486, 558, 647, 652, 653
 Piemont, 342, 347, 472, 474, 478, 480, 485, 494, 504,
   507, 537–540, 542, 550, 553, 566, 567, 570, 574,
   576, 578, 584, 608, 629, 631, 633, 634, 637, 640,
   645, 650, 655
 Pietrasanta, Toskana, 232
 Pieve di Cento, Emilia-Romagna, 519, 547
 Pinerolo, Piemont, 478, 493, 494, 498, 565, 566
 Piombino, Livorno, Toskana, 444, 572, 580
 Pisa, 134, 232–234, 247, 308, 357, 442
 Pisidien, 43
 Pistoia, Toskana, 385, 397
 Pitigliano, Toskana, 251, 254
 Pizzighettone, Lombardei, 323, 341
 Po, Fluß, 255, 270, 281, 315, 351, 369, 494, 498, 573, 636
 Poirino, Piemont, 489
 Poitiers, Hauptstadt des Poitou
   732 von Abd Ar-Rahman angegriffen, 13
 Poitou/Pictavia mit der Hauptstadt Poitiers, 56, 158,
   163, 169, 171, 182
 Polcevera, Haupttal der Stadt Genua, 248
 Polen, 185, 188, 206, 408, 535
 Polesine, Mündungslandschaft zwischen Etsch und
   Po, 250, 256
 Pollenzo, bei Bra, Piemont, 634
 Pontemoli, 234
 Ponto Sisto, Rom, 356
 Pontus, 199
 Ponza, Insel, Pontische Inseln im Tyrrhenischen
   Meer, 501, 506, 640

Porphyria s. Haifa, 146
 Porto Ercole, Toskana, 572
 Porto Farina/Ghar el-Melh bei Tunis, 457
 Porto Vecchio, Korsika, 527
 Portofin, Ligurien, 359, 360
 Portugal, 210, 225, 226, 305, 327, 378, 402, 412, 413,
   415, 422, 423, 427, 428, 453, 455, 526, 615
   Johannes III. 1521–1557, 378, 615
 Portugiesen, 615
 Potamos, Korfu, 496
 Pozzuoli, Kampanien, 233, 314, 349, 364, 500
 Prag, 35, 176, 535
 Prato, 385
 Preveza, Epirus, 507, 508
 Preßburg/Pozsony/Bratislava, 35, 382
 Prinzenmord, 190
 Prior
   Johanniter/Rhodesier/Malteser, Capua:
     1536–1552 Leone Strozzi, 645
 Procida, Insel, Neapel, Kampanien, 572, 638
 Profet
   Lemln/Lemlin/Lämmlein, 246
   Spanier in Übrsee, 309
   Verrückter, 246
 Provence, 167, 182, 224, 226, 227, 231, 236, 241, 390,
   473, 474, 476, 479, 501, 502, 550, 552, 556, 571,
   576, 578
 Ptolemais s. Akko, 150, 156, 293
 Purim, 137, 152
 Quellenangabe, 137, 165, 177
   Buch der Erinnerungen, 55
   Chronik der Könige Deutschlands, 36
   Efraim ben Jakob, 119, 152
   Elieser ben Natan, 24, 26, 36, 85
   Even Bochan des Kalonymos ben Kalonymos,
     133, 153
   mündlich, 402
   Verweis: Buch der Chronik der römischen
     Könige, 379
 Quwaiq/Singa, Fluß, Syrien, 292
 Rabbiner, 425
 Racconigi/Racunis, Piemont, 342, 478
 Rafania/Rafaniyah/Raphanea, 74
 Ragusa/Dubrovnik, Kroatien, 509, 511, 635
 Ramerupt, Aube, Frankreich, 88
 Ramla/Ramle, 51, 52
 Rammbock/Kanone, 112, 139, 164, 198, 199, 201, 204,
   209, 213, 216, 243, 273, 278, 280, 282, 283, 286,
   287, 289, 292, 294, 295, 301, 311, 316, 317, 322,
   323, 326, 331, 334–338, 343, 345, 350, 351, 355,
   362, 366, 367, 371, 373, 375, 378, 380–382, 387,
   389, 392, 399, 405, 410, 439, 441, 443, 445,
   448–450, 452, 455, 457, 458, 460–462, 466, 467,
   471, 472, 475, 479, 485, 486, 488, 490, 498, 502,

504, 506, 507, 509–512, 514, 518, 527, 529, 531,
541, 546, 548, 549, 553, 560, 569, 571, 589, 598,
604, 619, 623, 625, 633, 635, 636, 641, 648, 649
kupfern, 377, 382, 405, 605, 632
Rapallo, Ligurien, 612
Rat
    Konzil, 230, 542, 587
    1274 Lyon, 161
Ravenna, Emilia-Romagna, 250, 253, 256, 260, 261,
    262, 270
Reformation
    protestantische, 469
Regensburg, 388
    Ratisbon, 408, 436, 523, 524
Reggio, Emilia-Romagna, 315, 358, 385, 551
Reichstag
    Regensburg 1541, 524
Reims, 5, 122
    Remer, 5
Religion, 655
    Christentum, 156
    Glaube, 161
    Glauben, wohl beide, 436
    Jesu, 18
    unsere (christliche), 230, 353
Religionsgespräch/Streitgespräch, 416, 436
Reliquie s. Bilder, 158, 356
Remagen/Regomago, Ahrweiler, 27
Reno, Fluß, 519
Resen: Spornfestung/Forte Sperone in Genua?, 249
Residenz, 352, 361, 378, 394, 404, 405, 409, 471, 483,
    506, 594, 618
    des Euseb in Rom, 401
Revello, Piemont, 376
Rhein, Fluß, 15, 30, 124, 125, 633, 636
Rhodos, 212, 217, 258, 268, 303, 318, 326, 328, 329, 404,
    644
    Insel, 208, 402, 644
    Stadt, 208
Rhone, Fluß, 236, 476
Ribiasco?, 634
Richter
    Genuas, 504
Riesen, 310
Rimini, Emilia-Romagna, 250
Risan, Montenegro, 514
River, Fluß, hier der Tweed, 272
Rivolta d'Adda, Lombardei, 251, 316
Robecco Sul Naviglio, Lombardei, 331
Roilly, Bourgogne-Franche-Comté, 342
Rom, 14, 61, 161, 162, 212, 249, 258, 299, 318, 329, 342,
    351–354, 356, 356, 358, 362, 368, 387, 400–402,
    413, 422, 423, 426–428, 445, 453, 471, 484, 495,
    507, 542, 655
    Julia/Giulia-Straße, 401

Monti-Fiori, 356
Monti-Giordano/Jordano, 356
Nagona-Straße? mit spanischer Kirche, 401
Residenz des Euseb, 401
Romagna, 239, 242, 252, 253
Roses, Katalonien, 563, 610
Rouen, 181
Rouen, Normandie, 243, 248
Rovigo, Venetien, 250
Rum-Seldschuken, Sultan von Ikonion
    1116–1156 Rukn ad-Din Mas'ud I., 91, 92
Rumänien, 638
Russi, Emilia-Romagna, 253
Römer, 3, 4, 222, 356, 453
römisch, 4, 233, 237, 250, 316, 379, 394, 430
Rüstung: Schuppenpanzer, 267

Sabbioneta, Lombardei, 622
Sachsen, 15, 448, 587, 589, 598, 631
Saint-Denis
    Kathedrale, 5
Saint-Germain/Germangnano, Piemont, 564
Saint-Omer, Hauts-de-France, Pas-de-Calais, 637
Sainte-Chapelle in Paris, 158
Saintonge/Charente, 158
Salbung zum König, 144
Salerno, Kampanien, 366, 588, 638, 643
Salma, erklärt als Kamelladung, 516
Saloniki, 581, 645
Saluzzo, Cuneo, Piemont, 342, 349, 376, 485, 630, 635
San
    Baal
    San Marcello Pistoiese, 397
Han geschrieben
    San Francesco, 502
    Sankt Peter, Festung, 352
    Sant Peter Arena?, 360
    Santa Nogitera, 451
    Sant'Angelo, 322, 336, 370, 371
    'an geschrieben
    Sant Peter/Sankt Peter, 386
San Dalmazio, Toskana, 394
San Damiano d'Asti, Piemont, 568, 627, 649
San Franzisko
    Franziskaner
    Paul/Pál Tomori 1522–1526, 344
San Lorenzo?, 588
San Marcello Pistoiese, Toskana, 397
San Martino Cavanese, Piemont, 641, 645, 646, 649
San Petronio, Basilika in Bologna, 386
San Salvator, 481
San Simëon, 94
Sankt Peter Arena?, 360
Sankt Peter, Festung, Castel San Pietro?, 352
Santo Stefano al Mare, Ligurien, 575, 588

Sant'Angelo Lodigiano, Lombardei, 322, 336, 370, 371
 Saragossa, Aragon, 542
 Sardinien, 361, 455, 457, 538, 539, 563
 Sarno, Kampanien, 458
 Sarzana, Ligurien, 232
 Sassari, Sardinien, 361
 Sattel: Pferdestuhl, 625
 Sau/Save, Fluß, 197
 Savigliano/Savijan, Piemont, 475, 479
 Savona, Ligurien, 246, 249, 278, 333, 334, 337, 350, 360, 372–374, 377, 440, 502, 571
 Savoyen, 184, 228, 229, 387, 404, 469, 470, 550, 555, 578, 635
     René, Bastard von Savoyen, um 1470–1525, 320
 Scardona/Skradin, Šibenik-Knin, Kroatien, 497
 Scarperia (e San Piero), Toskana, 536
 Schale/Schüssel, Beute für Genua, 57, 249, 325
 Schalem, 52
 Scharif, 614
     Muhammad, Saadier 1505–1517, 614
     Muhammad, Saadier 1544–1557, 613–616
 Scharon, 7
 Schatilien, wohl der Golf von
     Iskenderun/Alexandretta, 216
 Schavuot, 27, 27, 28
 Scheich, 621
 Schelde, 4
 Scheva, 108
 Schießpulver, 294
 Schilfmeer, 108, 305, 527
 Schlacht bei Crécy 1346-08-26, 165
 Schleudersteine/Kanonenkugeln, 127, 191, 405, 461
 Schlüssel
     Afrika/Mahdia/Aphrodisium, 626
     Anastasis, 125
     Jerusalem, 125
     Tlemcen, 544
 Schotten, 273, 540
 Schottland, 23, 272, 341, 540, 569
 Schreibabsicht
     Himmlische Vergeltung, 36
 Schrift, 309
 Schutzsteuer, 9
 Schwaben, 93, 100, 146
     von Karl Martell unterworfenen Stamm, 12
 Schwamm-Reliquie in Sainte-Chappelle in Paris, 158
 Schwarzes Meer: mare maggiore, 162, 187, 206, 219, 221
 Schweizer, 204, 233, 241, 270, 280, 282, 283, 315–317, 320, 322, 336, 339, 340, 633, 653
 Schwestern/Nonnen, 513
 Schüler Jesu, 44
 Schüssel/Schale, Beute für Genua, 57, 249, 325

Scrivia, Nebenfluß des Po, 569
 Sebaste/Sivas in Armenien: Seldschuken 1174, Mongolen 1232, Osmanen 1398; oder Sivasli in Phrygien, 162, 643
 Segler, 365
 Seine, Fluß, 3
 Seldschuken-Familie aus dem Oghusenstamm der Kınık, 21
 Selicha von Avigdor Kara, 177
 Serben, 174
 Serbien, 170, 172, 173, 178, 179, 185, 197, 263, 264
 Serpa, Korfu, 496
 Serravalle Scrivia, Alessandria, Piemont, 375, 569
 Seuche, 36, 50, 142, 143, 156, 159, 224, 225, 332, 361, 555
     in Rom, 318
 Sfax, Tunesien, 523
 Sforzi, Familie, 467
 Sichelgebirge/Žumberačka Gora/Gorjanci, 227
 Sidon, 51, 62, 142, 162, 293
 Siena, Toskana, 353, 471, 572, 628, 629, 638, 639, 650–652, 654
 Sigambria, 3
 Sillano, Toskana, 537
 Silvanito, 171
 Sinope, 199
 Sinusa, im Nildelta, vielleicht Pelusium, 298
 Sinëar, 108
 Sirte/Syrte, Libyen, 466
 Sivas s. Sebaste/Sivas, 162
 Sizilianische Vesper 1282-03-30, 160
 Sizilien, 131, 138, 145, 158–161, 230, 233, 285, 409, 410, 442, 444, 512, 516, 520, 525, 529, 550, 573, 619, 620, 622, 624, 625
 Skarperia e San Piero, Florenz, 385
 Skavakara, 263
 Sklaven, 201, 206, 224, 285, 302, 305, 389, 405, 410, 465, 511, 531, 544, 586, 595, 596
     Befreiung durch Kampf, 586
     Befreiung durch Tausch, 596
     Befreiung von christlichen Galeerensklaven, 302
     Freikauf von Juden, 175, 410, 591
     Handel, 201, 224, 305, 410, 465, 511, 544
     Rudersklaven, 486
 Skopije, 179
 Skutari
     Shkodra/Shkodër, Albanien, 207
     Üsküdar, anatolischer Stadtteil von Istanbul, 211, 265, 290
 Slawonien, 227
 Smederevo, 179
 Smyrna/Izmir, 48
 Soave, Venetien, 255
 Sofia, 179, 319, 407, 631

- Soissons
 Suessionen, 4, 5
 Solsona, 167
 Somma, Monte Somma, d. i. der Vesuv in
 Campanien, 370
 Soncino, Lombardei, 252
 Sopron
 Moson/Wieselburg/Mosonmagyaróvár, 39
 Soria, 184
 Souss, Wadi und nach ihm benannte Ebene bei
 Taroudant, Marokko, 614
 Sousse, Tunesien, 520
 Spanien, 2, 13, 15, 22, 23, 79, 150, 183, 184, 210, 223,
 226, 233, 236, 237, 243, 249, 250, 256, 257, 260,
 261, 270, 304, 307, 308, 310–313, 318, 333, 342,
 354, 374–376, 382, 386, 389, 412, 437, 440, 441,
 446, 454, 455, 457, 479, 484, 517, 522, 527, 529,
 530, 532, 534, 538, 543, 545, 549, 552, 555, 571,
 573, 580, 582, 586, 588, 595, 599, 616, 623, 627,
 630, 637
 Spanier, 250, 257, 260, 262, 271, 277, 279–282,
 308–314, 317, 321, 322, 325, 335, 337, 338, 347,
 356–358, 361, 363, 365, 367, 375, 384, 390, 391,
 395, 396, 401, 411, 439, 447, 454, 459, 460, 465,
 472, 482, 484, 485, 489, 494, 498, 499, 501, 511,
 512, 514, 521–523, 537–540, 543–547, 550, 554,
 555, 558, 563, 564, 566, 567, 575, 583, 601, 604,
 615, 616, 625–631, 634, 636, 637, 639, 651, 652
 Speer, 463, 541, 580
 Spelunke/Höhle, 103
 Sperlonga, Latium, 451
 Speyer, 24, 34, 81, 84
 Spoleto, Umbrien, 384
 Sporn, s. Genua, 249
 Sprache, christliche, 429
 St. Pol: Saint-Pol-sur-Ternoise, Hauts-de-France,
 486
 Stadtfürst
 Worms, Bischof Adalbert II. 1070–1107, 26
 Statue s. Bilder, 6, 128, 131
 Stelen s. Bilder, 193
 Stolpen, 88
 Stradioti, griech. für Soldaten, 537
 Straßburg/Argentina, 587
 Streitgespräch/Religionsgespräch, 416
 Stuhlweißenburg/Székesfehérvár, 552
 Subaşı, Verwalter eines osmanischen Subaşılik, hier
 für Hasàn Bey Versdesa, 180, 181
 Sufa/Sufat/Suffada/Zufada/Shufadaja?, 515
 Suffolk, Duke of, Fam. de la Pole, 257
 Sully, Oise, Frankreich, 88
 Sultan
 Groß-Türke, 239, 286, 306
 Großmogul/Maharadja, 305
 Gümüştekin Danischmend Ahmad Ghazi oder
 Danischmend Taylu, anatolischer
 Herrscher, bezeugt 1097–1104, 70, 71
 Suram, 122
 Synagoge, 27, 416, 425
 Gebetshaus, 137
 Syrien s. Aram, 6, 67, 91, 214
 Syrmien, bzw. die namengebende Stadt Sremska
 Mitrovica in der Vojvodina, 347
 Szörény/Szörényvár/Drobeta Turnu Severin, Kleine
 Walachei, Mehedinți, Rumänien, 332
 Tabarka/Tabarca, Tunesien, 582
 Tagliamento, Fluß, 240
 Talamone, Orbetello, Grosseto, Toskana, 572
 Talmud, 655
 Talmudverbrennung, 655
 Tanaro, Fluß, Piemont, 478, 635
 Tangari s. Modon/Methoni, Peloponnes, 241
 Tanager, Mauretanien/Marokko, 79
 Tanis in Ägypten nahe Farama/Pelusium, 63
 Tarent, 45, 231, 313
 Taro, Fluß, 234, 574
 Taroudant, Marokko, 614
 Tarragona, 167
 Tarrega, 167
 Tarsis
 biblisches fernes Tarsis, 305
 Tarsus, Stadt in Cilicien, 42–44, 57, 215, 218
 Tarsis, Sohn Jawans, 3
 Tartus/Tortosa in Syrien, 57
 Tatalia, 94
 Tatarien/Krim, 21, 206, 408, 502
 Taufe, 24, 25, 29–33, 35, 84, 86, 87, 89, 116, 137, 138
 ein Volk werden, 34, 86
 hier steht „überschäumenden Wasser“ für
 Überschwemmung, 401
 Zwangstaufer, 27
 Tauros-Gebirge, 215, 217, 291, 301
 Tempel, 129, 293
 Hechal, 54
 Jerusalem
 Anrufungsort, 9
 Haus des Heiligtums, 435
 Heiligtum, 157
 Kult, 10
 Wiedererrichtung durch Muslime, 10
 zerstört, 10
 Terra Nova, wohl Neumark bzw. Ungarnmark, 410
 Terracina, 212
 Tessin/Ticino, Fluß, 340, 349
 Thessaloniki/Saloniki, 184
 Thionville, Moselle, 637
 Thérouanne, Hauts-de-France, 272, 274, 652, 653
 Thüringen, 4
 Tibda, Algerien, 543
 Tiber, Fluß, 400, 418

Timixtitán/Tenochtitlan, Mexiko, 310
 Tiro?, (West?-)Anatolien, 536
 Tizi, Nr. 1 oder 2, Marokko?, 614
 Tizi, Nr. 1, Marokko?, 614
 Tizi, Nr. 2, Marokko?, 614
 Tlemcen/Tilimsan/Tremecén, Algerien, 542–544,
 546, 582, 583
 Toledo, 80, 342
 Tortona/Dertona, Alessandria, Piemont, 229, 377,
 569, 635, 640, 646
 Tosch?, Ort bei Belgrad, 408
 Toskana, 308, 353, 358
 Toulon, Provence, 570
 Toulouse, Graf
 1148–1194 Raimund V., 135
 Toulouse, Haute-Garonne, 5, 61, 135, 157
 Tournai, Wallonien, 4
 Tours, 135
 Tramuntana/Tramontana: ein nördlicher bis
 nordwestlicher böiger kalter Wind, hier
 aber wohl der Polarstern, 307
 Trani, Apulien, 370, 371
 Transsilvanien/Siebenbürgen, 344, 346, 383, 407, 454,
 525, 622, 627, 641, 642
 Transsilvanier, 622
 Trapezunt, 199, 263
 Treisting, Fluß, 411
 Trevi, 251
 Treviso, Venetien, 239, 250–252, 256, 257
 Trient, Trentino, 553
 Trier, 84
 Triest, Friaul-Julisch Venetien, 251
 Trino, Piemont, 564, 576
 Tripolis, Libyen, 257, 626
 Tripolis/Tripoli, Libanon, 51, 61, 62, 64, 71–74, 100,
 106, 107, 113, 120, 123, 125–127, 130, 138, 142,
 155, 162, 293, 319
 Troia, Apulien, 362
 Troja, homerisches, 4
 Tromello, Lombardei, 350
 Tronto, Fluß, 362
 Trost, 328
 Troyes, 35
 Tunis, 159, 160, 285, 302, 452, 454–457, 459, 461–466,
 471, 473, 474, 519, 521, 524, 550, 558–561, 616
 Turbessel, 65, 78
 Turin, Piemont, 470, 473–476, 478, 480, 489, 494, 498,
 546, 547, 550, 565, 568, 608, 630
 Turkvölker, Khan
 um 1000 Seldschuk, 21
 Tweed, Fluß, hier River genannt, 272
 Tyros, 51, 67, 69, 131, 132, 138, 140, 143, 145, 155
 Täbris, 287–289, 449
 Türkei, 44, 59, 193, 239, 286, 305–307, 386, 388, 436,
 453, 454, 509, 525, 534, 586, 591, 606, 624, 642

nichtsnutziger, 402
 Suleiman I., 454
 Sultan, 622, 627, 638, 642, 643
 Türkei, 212, 213, 223, 225, 226, 228, 386, 411, 413, 415,
 416, 423, 444, 469, 501, 505, 523, 546
 Türken, 21, 37, 42–44, 47, 48, 50, 52, 56, 58, 59, 62, 63,
 65, 66, 68–72, 81, 91, 92, 98–100, 103, 105, 112,
 113, 121, 122, 126, 127, 129, 130, 132, 141, 142,
 147, 157, 162, 164, 168–170, 172–174, 177, 180,
 185, 186, 188–192, 194–196, 198, 200–202,
 205, 208–211, 213, 214, 218, 228, 285, 286, 289,
 295, 298, 302, 305, 306, 312, 318, 319, 327–329,
 332, 344–346, 366, 367, 381–384, 388,
 403–405, 407, 409, 410, 412, 439, 442–444,
 447–450, 452, 455, 458–463, 466, 473, 479, 481,
 487–490, 495–497, 499, 501, 502, 504, 505, 507,
 509–512, 514, 515, 517, 518, 522, 531, 534–536,
 541, 543, 546, 552, 554–557, 562, 563, 571, 572,
 575, 582, 583, 585, 588, 594, 619, 626, 627,
 639–642, 645, 652
 Ramadan? – einer der Pufferstaaten zwischen
 Osmanen und Mamluken, 217
 Ulm, 587
 Unbeschnittene, 6–9, 15, 17, 21, 23, 29, 38, 43, 47, 48,
 50–56, 58, 59, 62, 63, 66, 68, 72, 77, 81, 92, 96,
 97, 100, 101, 103, 106–112, 117, 119–132,
 138–140, 142, 143, 145–147, 149–153, 156,
 157, 160, 162, 169, 172, 173, 175, 176, 179, 180,
 184, 188, 190, 193, 197, 199–201, 208, 210, 233,
 284–286, 299, 302, 306, 353, 382, 383, 396, 404,
 407, 408, 410, 412, 443, 444, 447, 460–466, 488,
 490, 495, 497, 499, 500, 504, 507–509, 511, 512,
 514, 518, 520–522, 525, 534, 541, 545, 551,
 559–561, 575, 586, 594, 606, 619–621, 644
 Ungar, 39, 180, 188, 228, 642
 Ungarischer König
 1095–1116 Koloman, 38–40
 Ungarn, 4, 15, 21, 37–40, 90, 172–174, 178–180, 184,
 185, 187, 196, 197, 201, 206, 207, 210, 213, 227,
 230, 231, 263, 286, 303, 319, 332, 344, 345, 378,
 388, 407–409, 411, 448, 488, 499, 512, 541, 552,
 631, 641, 644
 Ungarnmark bzw. Neumark: Terra Nova, 410
 Unreiner, 72
 Urbino, Marken, 252, 256, 331, 347–349, 351, 376, 387,
 416, 498
 Utica, Tinesien, 466
 Valencia, Spanien, 183
 Valentinois, Landschaft um Valence in der
 Auvergne, 239, 243
 Valenza, Piemont, 489
 Valois, 161, 182
 Varazze, Ligurien, 333–335
 Varchi: Montevarchi, Toskana, 354

- Varna, 264
- Venedig, 67, 153, 182, 189, 200–202, 205–207, 233, 234, 238–240, 242, 246, 250, 252–257, 259, 260, 270, 274, 278, 279, 284, 310, 313, 314, 330, 331, 347, 348, 351, 358, 368, 370, 371, 375, 376, 380, 385, 406, 407, 409, 426, 427, 436, 439, 454, 483, 487, 495, 496, 498, 499, 501, 504, 505, 508, 509, 514–516, 655
- Marko, Kampftruf der Venezianer, 283
- Venezianer, 184, 187, 207, 219, 235, 239, 242, 244, 250–252, 255, 256, 259, 271, 275, 279–284, 305–307, 316, 320, 323, 348, 350, 364, 371, 451, 497, 501, 505, 515
- Ventimiglia, Ligurien, 612
- Verbrennen
- Eines Jude gewordenen Franziskaners, 655
- Salomo Molcho, 438
- übergriffiger Geistlicher, 226
- Vercelli, Piemont, 470, 564, 576
- Vermandois, 18
- 880 geb.–943 Graf Heribert II., 18
- 1057–1105 Graf Hugo, 36, 40, 55–57
- Verona, Venetien, 250, 252, 254–257, 270, 279, 284, 347, 348
- Verrua Savoia, Piemont, 537, 637
- Vertreibung/Gerusch, 133
- 1186 Frankreich, 133
- 1394? Frankreich, 2
- 1492 Spanien, 2
- Genua 1514, 288
- Spanien, 225, 236
- Vertriebene, 225
- Vertreter
- des Kaisers
- Karl Bourbon-Montpensier 1490–1527, 350, 353
- Louis Gonzaga (Rodomonte), 1500–1532, 357
- Vertreter, Vizekönig?, 620
- Verzeihung/Ablaß/Seelenrettung, 299, 326
- Vicenza, Venetien, 250, 251, 255
- Vienne, Auvergne-Rhône-Alpes, 61
- Viennois, 163, 165
- Vigevano, Lombardei, 241, 331, 349
- Villa Franca/Villefranche-sur-Mer, Nizza, 501–503, 554, 556, 627, 629
- Villanova d’Asti, Piemont, 538, 649
- Vision/Schau, 418, 419, 421, 430
- Traum, 532
- Vjosa, Fluß, 496
- Vlora/Vlorë/Valona/Avlona, Albanien, 189, 214, 241, 487, 495
- Voghera, Lombardei, 629
- Volk
- Bretonen, 3
- Volpiano, Piemont, 630, 641, 645–647
- Voltaggio, Piemont, 438, 618, 630, 636
- Volterra, Toskana, 394–396
- Vostitsa, Peloponnes, 202
- Völker/Nationen/Heiden, 486, 487, 500
- Walachei, 172, 178, 184, 219
- Warna/Dionysiopolis/Odessos, 187
- Wasser
- Taufwasser (s. a. Taufe), 427
- Wechsler, 118
- Westen, 37, 112, 305, 423
- Fürsten, 139
- Könige, 10, 56, 69, 111, 114, 125, 132
- Leute, 81
- Länder, 39, 79, 91, 97, 109, 129
- Westler/Occidentalen/Abendländer, 99
- westlich, 129
- Wevelinghofen, Grevenbroich, 28
- Wien, 151, 380–382, 384, 388, 404, 408–410, 552
- Wojewode
- Krajište
- bis 1493 Karlerije Mehmed-Bey, 227
- Transsilvanien/Siebenbürgen
- 1440–1456 Johannes Hunyadi, 180, 188, 196, 197
- 1511–1526 Johannes Zápolya, 344, 383, 407, 454, 525, 622
- 1530–1534 Hieronymus Laski, Gf. v. Zips, 453
- Walachei
- 1386–1418 Mircea, der Alte, 178
- Wolkenburg, 85
- Worms, 24, 86, 313
- Währung
- Dukaten, 243, 303, 325, 353, 401, 406, 493
- Golddenare, 385
- Goldtalente, 516
- Gulden, 501, 543, 568, 591, 596, 640, 645
- goldene, 631
- silberne, 631
- Litra, 116
- Scudi, 119, 212, 271, 357–359, 399, 516
- goldene, 249
- Wölfe, 332
- Württemberg, 448, 587
- Xanten, 31, 152
- York, 137
- Žabljak Crnojevića, Montenegro, 207
- Zadar/Zara, Dalmatien, 501
- Zakynthos/Zante, Ionische Inseln, 209, 410, 451
- Zara, Dalmatien/Zadar, Kroatien, 497–500
- Zefat/Safed, 419
- Zion, 27, 52, 83, 622
- Berg, 419
- Zor, s. Tyros, 138

Zuwayla, Stadtteil von Kairo, später nach den
Ghori Ghoriya genannt, 298

Zypern, 102, 103, 145, 149, 216, 217
Zölibat/Ehe, 513

Personennamen

?Agent des Kaisers bei Muley Hasan?, 561, 562
?Bilis de la Gomera, 616
?Bin Isa, anscheinend in Mostaganem, vielleicht
von den Banu Raschid, um 1540, 582
?Bint Abd ar-Rahman bin Radwan, Frau v. Abdalla
II. v. Tlemcen, Mutter von Muhammad IX.,
Ahmad II., al-Hassan, 543, 544, 546, 582, 583
?Bruder von Cornelio Bentivoglio, gest. 1554?, 651
?Crivello, Antonio Maria?, 271, 348
?Fürst von Maddaloni, vor Nizza 1543 gefallen?, 551
?Graf von Narbonne, 157
?Graf von Toulouse, 157
?Herzog, 587
?Herzog von Orléans?, 577
?König von Fes?, 616
?Lomana/Melomana?, 631
?Luxemburg, zwei Grafen?, 631
?Monseigneur de Dimirs?, 493
?Monseigneur de Tis?, 475
?Neffe Balduins II., 66
?Pietro, Diener des Vertreters?, 625, 626
?Reiterführer?, 510
?Scheich der Kelibia, 621
?Sohn (Bastard?) eines Hz. v. Nassau um 1513, 273
?Statthalter des Kaisers Karl V. in Siena 1553?, 639
?Söhne des Giannettino Doria?, 593
?Vertreter des Kaisers/Vizekönig?, 623
?Vertreter, des HRR?, 510
?Vertreter?, 501, 620
?Vizekönig?, 601, 604
?kaiserl. Reiterführer 1525 bei Pavia gefallen, 339,
340
?zweiter Sohn, 578
?zweiter Sohn Franz' I. v. FR?, 577

Abd ar-Rahman ibn Abdalla al-Ghafiqi,
spanisch-maurischer Heerführer, gest. 732,
13

Abd ar-Rahman, bin Radwan, Herrscher der Banu
Amir um 1540, 543, 543

Abdalla

Abu Muhammad Abdalla al-Galib bin
Muhammad, geb. 1517, zweiter Sultan der
Saadier in Marokko 1557, gest. 1574, 614

Abu Muhammad Abdalla bin Ahmad, II.
abdawalwadid./zayyanid. Kg. v. Tlemcen ab
1527f, gest. 1540, 542, 543, 543

Abraham bei Wolkenburg, 85

Abraham Official, Don, 226

Abraham, der Katalane, Parfumeur in Saloniki, 581,
582

Abraham, Karamane, wohl Turgutoğlu Mahmud
Bey, 1483–1487, 211, 214–216, 216–218

Abraham, R., der Schreiber, aus Carentan, in Köln,
118

Abraham, Sohn Samuels, 86

Abu Bakr, 1. Kalif, geb. um 573, gest. 634, 6

Abul Gasi Sultan Alqas Mirsa, geb. 1515, Regent v.
Astrabad 1532/33–1538, Shirvan 1538–1547
u. Derbent 1546–1547, Gefangenschaft, gest.
1550, 607

Achmed Pascha, Hain Achmed Pascha, osman.
Gouverneur Ägyptens 1523, Sultan v. Äg.
1523, gest. 1524, 328, 329

Achmed Pascha/Gedik Achmed Pascha, osman.
Heerführer, gest. 1482, 206, 207, 209, 211, 213

Ad-daula: Ala ad-Daula Boskurt/Alaüddevlé
Bozkurt, Bey von Dulkadir/Zulkadir 1480,
gest. 1515, 287–289, 289

Adalbert II. Bf. v. Worms 1070–1107, 24–26
Gefolgsmann, getötet 1096-04-25, 26

Adam, 3

Adolf von Atena, geb. c. 1157, I. Ebf. v. Köln
1193–1205 und 1212–1216, gest. 1220, 152

Adorno, 276, 281

Antonio(tto) Adorno, geb. 1479, frz. Statthalter
in Genua 1513, als Antoniotto II. 45. Doge v.
Genua 1522, Rückzug nach Mailand 1527,
gest. 1528-09-12, einer der vier
Adorno-Brüder: Antonio(tto), Augustin,
Hieronymus, Johannes, 277, 278, 324, 325,
334, 359, 359, 360, 361, 369, 372

Augustin/Agostino um 1500, einer der vier
Adorno-Brüder: Antonio(tto), Augustin,
Hieronymus, Johannes, 238, 276

Hieronymus/Gerolamo/Girolamo Adorno, geb.
1483, gest. 1523, einer der vier
Adorno-Brüder: Antonio(tto), Augustin,
Hieronymus, Johannes, 276, 279, 281, 324,
330

Johannes/Gian/Giovanni um 1500, einer der
vier Adorno-Brüder: Antonio(tto),
Augustin, Hieronymus, Johannes, 238
vier Adorno-Brüder: Antonio(tto), Augustin,
Hieronymus, Johannes, 277, 278, 332

Adrian s. Hadrian, 15, 315, 318, 326, 329, 330

Agostino Trivulcio, geb. c. 1485, Kardinal 1517, gest.
1548, 480

Ahmad

Abu al-Abbas Ahmad al-Aradsch bin
Muhammad al-Mahdi, Scheich der Saadier
1517–1544, gest. 1557, 613, 614, 614, 615, 615

Ahmad al-Mustali, geb. 1029, achter Fatimiden-Kalif
1094, gest. 1101, unter der Regentschaft des
Wesirs al-Afdal Schahanschah ibn Badr
al-Dschamali 1094–1121, 45, 55, 57

Ahmad ben Mohammad-el-Hasan, Kg. v. Tunis III.

- 1543–1570, 466
- Ahmad III. bin Muhammad, Hafsid. Herrscher von Tunis 1543–1569/1570, 616
- Ahmet, Sehzade Ahmet, geb. etwa 1466, gest. 1513, 262, 264, 265, 267–269
- Aimerich von Limoges, Patriarch v. Antiochia 1140, gest. 1193, 102, 104
- Al Hassan, bin Abdalla, abdalwadid./zayyanid. Kg. v. Tlemcen 1550–1555f, 543, 543–546
- al-Abbas bin Ahmad bin Muhammad, Saadier, nach 1500, 614, 615
- Al-Adid, geb. 1149, Fatimiden-Sultan/König/Kalif von Ägypten 1160, gest. 1171, 105–107, 111
- Al-Ghuri: Al-Aschraf Qansuh (II.) al-Ghuri aus der Burdschi-Dynastie, geb. 1441, ägypt. Sultan 1501, gest. 1516, 291, 291, 292, 292, 298
- Al-Muqtafi, geb. 1096, Kalif 1136, gest. 1160, 98
- Alaeddin 1496–1513 oder Suleiman 1497–1513 oder Kasim 1501–1518? – drei von den sieben Söhnen des Sehzade Ahmet starben in Kairo, 269
- Alarcon, span./ksrl. Heerführer Karls V. gegen Franz I., 363, 367
- Alberto, geb. c. 1519, Pico della Mirandola, erm. 1533, 441
- Albrecht von Brandenburg, geb. 1490, 1514 Ebf. v. Mainz, gest. 1545, 448
- Albrecht, geb. 1480, VII. (auch III. und IV.) Gf. v. Mansfeld-Hinterort, gest. 1560, 631
- Albrecht, geb. 1522, II. Mkgf. Alcibiades v. Brandenburg 1541–1554, gest. 1557, 631, 637, 647, 653
- Albrecht, geb. 1522, II. Mkgf. Alcibiades v. Brandenburg 1541–1554, gest. 1557?, 653
- Alessandro Maio aus Mailand, 547
- Alexander d. Gr., geb. 356 v. chr. Z., gest. 323 v. chr. Z., 44, 108
- Alexander von Conversana aus Apulien, 112
- Alexander, 3rd Lord Home 1506, gest. 1516, 273
- Alexander, geb. c. 1100/1105, III. Papst 1159, gest. 1181, 134
- Alexander, geb. 1550/Alessandro Vitello, ital. Condottiero, gest. 1554, 391, 393, 394, 396, 484, 485, 491–493, 587
- Alexander, Pietro Philargi von Candia geb. 1340, Alexander V. (Gegen-)Papst in Pisa 1409f, gest. 1410, 231
- Alexander, Roderic Llançol i de Borja geb. 1431, Rodrigo Brogia, Alexander VI. röm. Papst 1492, gest. 1503, 233, 237, 239, 246
- Alexios, geb. 1048 Komnenos, I. byz. Ks. 1081, gest. 1118, 37, 40, 41, 48, 49, 56, 60
- Alfons von Poitiers 1220–1271, 157, 158
- Alfons, geb. 1105 VII. Kg. v. Galicien 1111, Kg. v. León u. Kastilien 1126, Ks. v. Span. 1135, gest. 1157, 79, 80, 80
- Alfons, geb. 1155, VIII. v. Kastilien 1158, gest. 1214, 150
- Alfons, geb. 1396, V. Kg. v. Aragon u. Sard. 1416, I. Kg. v. Neapel 1442, gest. 1458, 195
- Alfons, geb. 1448, Hz. v. Kalabrien 1458, II. Kg. v. Neapel, gest. 1495, 210, 213, 229, 232
- Alfonso d'Este, geb. 1431, I. Hz. v. Ferrara 1476, gest. 1534, 250, 255, 260–262, 315, 351, 358, 453
- Alfonso, geb. 1378 Borgia, röm. Papst Calixt III. 1455, gest. 1458, 184, 198
- Alfonso, geb. 1502 III. d'Avalos, de l'Vasto, kaiserl. Feldherr 1525, gest. 1546, 339, 347–349, 365, 366, 367, 368, 455, 457, 481, 485, 488–490, 494, 494, 498, 499, 533, 538, 539, 539, 540, 555, 556, 564–570, 574, 575, 585, 586
- Alice v. Jerusalem, geb. nach 1180, gest. 1191, 143
- Alice, geb. c. 1110 Tochter von Balduin II. von Jerusalem, Ehe mit Bohemund II. von Antiochia, gest. 1137, 69–71
- Aliodanti Galsaa?, 408
- Almerich, Sohn Roberts II. d. Frommen von Frankreich, nur hier genannt, 20
- Amalrich, geb. 1136, Gf. v. Jaffa 1151, I. Kg. v. Jerus. 1162, gest. 1174, 78, 105, 105, 106–110, 110, 112–114, 119, 143–145, 149, 156
- Amar, Muley v. Debdou 1550–1563, 583
- Ameriko, 307, 309
- Andrea Gritti, geb. 1455, Vertreter Venedigs in Konstantinopel, 77. Doge v. Venedig 1523, gest. 1538, 239, 239, 245, 252, 255–259, 271, 274, 313
- Andrea Meral/d'Amaral, Johanniter-Kanzler, gest. 1522, 327
- Andreas von Ungarn, geb. 1327, Ehe mit Johanna v. Anjou 1342, erm. 1345, 230, 231, 231
- Andronikos Kontostephanos Komnenos, geb. 1131f, byz. Feldherr und Admiral, gest. nach Sommer 1183, 112
- Anguillara, Graf von – s. a. (aber zu früh): Ceri Renzo da Ceri/Lorenzo dell'Anguillara, geb. 1476f, ital. Condottiero, gest. 1536, 539
- Anna, geb. 1528 v. Österreich, verl. mit Theodor v. Bayern, verl. mit Kalr v. Orleans 1544, verh. mit Albrecht v. Bayern 1546, gest. 1590, 577, 578
- Anne Boleyn, geb. 1501/7, Ehe mit Heinrich VIII. v. Engld. 1533, gest. 1536, 472
- Anne de Bretagne, geb. 1477, Hzin. d. Bretagne 1489–1498/1498ff, gest. 1514, 222, 223, 237
- Anne de Montmorency, geb. 1493, Marschall v. FR 1522, Großmeister v. FR 1526–1558, (Grand) Connétable 1538, Hz. v. Montomrency 1551, gest. 1567, 506, 652
- Anne, geb. 1461, Ehe mit Pierre de Beaujeu 1474,

- gest. 1522, 221, 221
- Antiochos, 44
- Antonio de Leyva, geb. 1480, Gouverneur von Mailand 1535, gest. 1536, 321, 334–336, 338, 347, 348, 362, 369–371, 375, 408, 440, 470, 477
- Antonio Rincon, frz. Botschafter bei der Hohen Pforte 1538, gest. 1541, 526
- Antonio Torisano?, 485
- Antriani, 169
- Aq-Sunqur: Qasim ad-Daula Abu Said Aq-Sunqur al-Hadschib, 1086 Statthalter von Aleppo, gest. 1094, 45
- Aquila/Onkelos, 433
- Arauna, 53
- As-Salih Ismail Sohn Nur ad-Dins Sohn Zengis, geb. 1163, Emir von Damaskus und Aleppo 1174, gest. 1181, 120
- Ascanio Maria, geb. 1455 Sforza, Kardinal 1484, gest. 1505, 238, 241, 242
- Aschkenas, Sohn Gomers, 3
- Aschraf, Al-Malik al-Aschraf Salah ad-Din Chalil, Mamluken-Sultan in Ägypten 1290–1293, 162
- August von Sachsen, geb. 1526, Bruder Moritz', Kf 1553, gest. 1586, 631
- Augustin Grande, Genuese, 446, 447
- Augusto Spinola, Genueser Offizier um 1547, 602
- Avigdor Kara, 176
- Avogaro/Avogadro, Luigi gest. 1512, 257, 259
- Ayas Mehmed Pascha, geb. 1483, Großwesir 1536, gest. 1539, 496
- Baglioni
(H)Oratio 1493–1528, 353, 356, 653
Malatesta IV 1491–1531, 348, 384, 392–394, 396–399
- Baibars I. al-Bunduqdari, geb. 1223, Sult. 1260, gest. 1277, 160
- Balak ibn Bahram, geb. c. 1080, gest. 1124, 65, 66
- Balduin, Bote Kg. Guidos, 142
- Balduin, geb. 1012, V. v. Flandern, gest. 1067, Vormund Philipps I., *als Schwiegervater verwechselt mit: Florens, geb. 1020, I. v. Holland, 22*
- Balduin, geb. 1058 v. Boulonge, Graf von Edessa 1098–1100, I. Kg. v. Jerusalem 1100, gest. 1118, 36, 43, 44, 55, 56, 57, 58, 59, 61, 62, 62, 63, 65, 68, 81, 156
- Balduin, geb. 1080 v. Bourcq, II. Graf von Edessa 1100–1118, II. König von Jerusalem 1118, gest. 1131, 58, 59, 63, 64, 64, 65, 65–68, 69, 69, 70, 156
- Balduin, geb. 1130, III. Kg. v. Jerus. 1143, gest. 1163, 70, 78, 78, 95, 95–97, 99, 99, 100, 102, 102, 103, 104, 104, 156
- Balduin, geb. 1161 der Aussätzige, IV. König von Jerusalem 1174, gest. 1183, 120, 121, 121, 122, 123, 124, 125, 144, 156
- Balduin, geb. 1177, Kg. v. Jerus. 1183, gest. 1186, 124, 125, 156
- Balduin, geb. 1217, II. lat. Ks. v. Konst. 1228–1261, gest. 1274, 158
- Barbarossa, Baba Arudsch – sein Sohn: Ali?, 586, 625
- Barbarossa, Haireddin 1478–1546, 388–390, 444, 451, 452, 454–457, 460–464, 466, 467, 469, 479, 495–497, 505, 508, 509, 513–515, 519, 546, 551, 552, 556, 563, 570–573, 582, 586
- Barbarossa, Haireddins Sohn Ali?, 586
- Bartolome, geb. 1477/Baccio Valori, ital. Condottiero, gest. 1537, 491, 492
- Bartolomeo, geb. 1455 d'Alviano, gest. 1515, 251, 271, 274, 279–283
- Baruch ben Josef, 152
- Battista Doto, Infanterieführer in venezian. Dienst, gest. 1513, 280
- Bayezid, geb. 1360, I. osman. Sultan 1389–1402, gest. 1403, 172, 172, 173–175, 177, 177, 178, 178, 219, 643
- Bayezid, geb. 1447 der Heilige, II. Sultan 1481, gest. 1512, 211–214, 214, 215, 216, 216, 217–220, 227, 228, 239, 240, 244, 244, 245, 262–266, 268, 644
- Beatrix, verh. mit Wilhelm v. Sahyun –1132, verh. mit Joscelin II. von Edessa –1149, gest. ?, 99
- Benjamin, R., der Großzügige, aus Vladimir, in Köln, 118
- Bernaldin de Corte, Vertrauter von Ludwig il Moro um 1499, 238, 239
- Bernardino, geb. 1501 Mendoza, Generalkapitän der spanischen Galeeren 1533, gest. 1557, 530
- Bernardo Salviati, geb. 1492/1508, Kardinal 1566, gest. 1568, 483, 484
- Bernhard, geb. c. 1090, v. Clairevaux, gest. 1153, 81, 83
- Bertha, geb. c. 965, v. Burgund, zweite Frau Roberts II. v. FR 996–1003, gest. 1010, 20
- Bertha, geb. c. 1055, v. Holland, Ehe mit Philipp I. v. FR 1071f–1092, gest. 1094, 22
- Berthold, IV. Gf. v. Andechs 1172, Mkgf. v. Istrien, Hz. v. Meranien 1185, Italienzug, III. Kreuzzug 1189, Vogt v. Tegernsee 1195, gest. 1204, 138
- Bertrand, geb. 1065, Gf. v. Toulouse u. Mkgf. der Provence 1105, Gf. v. Tripolis 1109, gest. 1112, 61
- Bertrand, geb. 1250–1265 de Got, röm. Papst Clemens V. 1305, in Avignon 1309, gest. 1313, 162
- Bianca Maria Visconti, geb. 1425, Ehe mit Francesco Sforza 1441, gest. 1468, 228

- Bilis de la Gomera, 616
 Bischof
   Rouen, Ebf.
     1493–1510 Georges d'Amboise, 243, 248
   Sitten
     1499–1522 Matthäus Schiner, 282
- Blanche, geb. 1328, Ehe mit Philipp v. Valois 1344, gest. 1392, 164
- Blanka, geb. c. 1282, Ehe mit Rudolf III. v. Habsbg. 1300, gest. 1305, 161
- Bohemund, geb. 1051, I. Fürst von Tarent 1085, 1098
   Fürst von Antiochia, gest. 1111, 42, 45–47, 50, 55, 56, 58–60, 62, 68, 73
- Bohemund, geb. 1108, II. Fürst von Antiochia 1111, gest. 1130, 60, 62, 68–70, 72, 73
- Bohemund, geb. 1144, III. Fürst von Antiochia 1163, gest. 1201, 106, 107, 123, 142
- Bohemund, geb. c. 1175, der Einäugige, I. Gf. v. Tripolis 1189, IV. Fürst v. Antiochia 1201 mit Unterbrechungen, gest. 1233, 142
- Bona von Savoyen, geb. 1449, Ehe mit Galeazzo Maria Sforza v. Mailand 1468, gest. 1503, 228, 229
- Bonafede, Don, 226
- Bonifatius, geb. c. 1150, mit Wilhelm und Konrad Mkgf. v. Montferrat 1191, Kg. v. Thessaloniki 1204, gest. 1207, 132
- Bonifatius, geb. 1235, VIII. röm. Papst 1294, gest. 1303, 161, 162
- Bonnivet, Guillaume Gouffier de, geb. c. 1482, Admiral von Frankreich, gest. 1525, 304, 323, 331
- Borasino, 360
- Bosco Marengo, Piemont, 358
- Bras Neto, portugiesischer Botschafter beim Heiligen Stuhl um 1530, 427, 428
- Braunschweig
   Erich, geb. 1470, Hz. zu
     Braunschweig-Lüneburg u. Fürst v. Calenberg-Göttingen 1495, gest. 1540, 251
- Bursuq bin Bursuq von Hamadan, Seldschuken-Heerführer, 63, 68
- Caesar 100–44 v. chr. Z., 3, 108
- Caesar von Neapel?, 489, 498, 550
- Calixt, geb. c. 1060, Guido Gf. v. Burgund, Ebf. v. Vienne 1088, Calixt II. röm. Papst 1119, gest. 1124, 61
- Calixt, geb. 1378 Alfonso Borgia, röm. Papst Calixt III. 1455, gest. 1458, 184, 198
- Camillo Trivulzio, gest. 1522, 321
- Campofregoso s. Fregoso, 270, 276–278, 281, 285, 288, 324, 325, 360, 361, 477, 478, 485, 493, 526
- Capello, Paolo, geb. 1452, venz. Gesandt beim Hl. Stuhl 1499–1500, gest. 1532, 271
- Caracciolo
   Giovanni, Sergianni/Ser Gianni, geb. wohl 1372, u. a. Herr von Melfi, gest. 1432, 363, 368
- Caraggio, um 1510 getöteter osmanischer Heerführer, viell. Hercigli Ahmad Pascha, 245
- Carlo Visconti, gest. 1477, 228, 229
- Cem Sultan, geb. 1459, gest. 1495, 211, 212, 212, 213, 214, 217
- Ceri
   Bernardin de?, 650
   Enzio de?, 281
   Renzo da Ceri/Lorenzo dell'Anguillara, geb. 1476f, ital. Condottiero, gest. 1536, 333, 361
- Cesare, geb. 1475f Borgia, Hz. v. Valentinois 1498, gest. 1507, 239, 243
- Cesi
   Paolo Emilio, geb. 1481, Kardinaldiakon 1517, gest. 1537, 368
- Chajjim Galliapapa, 165
- Chajjim, Jude, 617
- Charibert I., geb. um 520, gest. 567, 5
- Charles de Lannoy, geb. 1487, Ritter vom Goldenen Vlies 1516, Vizekg. v. Neapel 1522, Großmarschall der Truppen Karls V. 1523, Fürst von Sulmona 1526, gest. 1527, 339, 340, 342
- Charlotte von Savoyen, 221
- Childebert III., Merowinger, geb. 678f, Kg. 694, gest. 711, 11
- Childerich, geb. 655, Merowinger, Kg. v. Austrien 662, II. Frankenkg. 673, gest. 675, 10, 11, 11
- Childerich I., 457/463–481f, 4, 5
- Chilperich II. Daniel, Merowinger, geb. um 670, Kg. 716, gest. 721, 12
- Chlodio um 430/440, 4
- Chlodwig I., geb. 466, reg. 482, gest. 511, 5
- Chlodwig III./IV., Merowinger, geb. um 677, Kg. 691, gest. 694, 11
- Chlodwig, geb. 634 (bei Josef: Ludwig), Merowinger, II. Frankenkg. 639, gest. 657, 10
- Chlothar I., geb. um 495, gest. 561, 5
- Chlothar, geb. c. 650f, Merowinger, III. Kg. 657, gest. 673, 10
- Chosrau II. reg. 590, gest. 628, 6, 7, 7, 8, 8
- Christian, geb. 1481, II. Kg. v. Dänemark und Norwegen 1513, Kg. v. Schweden 1520, gest. 1523, 450
- Christian, geb. 1503, III. Kg. v. Dänemark und Norwegen 1534, gest. 1559, 587
- Christina von Dänemark, geb. 1521, Ehe mit Francesco II. Sforza, Hz. v. Mailand 1533, verw. 1535, Ehe mit Franz I. v. Lothringen 1541, gest. 1590, 450, 450
- Cibak/Czibak, Imre, Obergespan und Bischof von Großwardein 1526, gest. 1534, 454

- Cicco Simonetta Calabrese, geb. 1410, Sekretär des Francesco Sforca, gest. 1480, 228
- Claude d'Annebault, geb. etwa 1495, Marschall v. FR 1538, Gouverneur v. Piemont 1539, Admiral v. FR 1544, gest. 1552, 470
- Claudia, geb. 1499 v. Frankreich/Claude de France, Gfin. v. Soissons 1505, Hzin. der Bretagne 1514, Hochzeit mit Franz von Orléans-Angoulême 1514, Kgin. von FR mit Franz I. 1515, gest. 1524, 281, 442
- Clemens, geb. c. 1200 Guido Foucois, Clemens IV. röm Papst 1265, gest. 1268, 159, 230, 393
- Clemens, geb. 1250–1265 Bertrand de Got, röm. Papst Clemens V. 1305, in Avignon 1309, gest. 1314, 162
- Clemens, geb. c. 1290 Pierre Roger, röm. Papst Clemens VI. in Avignon 1342, gest. 1352, 171
- Clemens, geb. 1478 Guilio Medici, röm. Papst Clemens VII. 1523, gest. 1534, 315, 330, 342, 347, 348, 350–353, 356, 357, 378, 384–387, 391, 399, 400, 409, 412, 413, 425, 427–429, 439, 445, 446, 453, 456, 468
- Colonna, 351–353
- Fabricio, geb. c. 1450, gest. 1520, 261, 262
- Marcantonio, geb. 1478, ital. Condottiero, gest. 1522, 321
- Pompeo, geb. 1479, ital. Condottiero, Kardinal 1524, gest. 1532, 351
- Prospero, geb. 1452, Condottiero, gest. 1523, 280, 313–317, 320–324, 326, 332
- Sciarra, geb. c. 1270/Giacomo, gest. 1329, 161
- Stefano, di Palestrina, geb. 1490/1500, ital. Condottiero, gest. 1548, 391–393
- Vespasian Gonzaga, geb. 1531, aus Mantua, Vizekg. v. Navarra 1571, Vizekg. v. Valencia 1575, Stadthr. v. Sabbioneta, gest. 1591, 622
- Vespasian, geb. c. 1485, ital. Condottiero, gest. 1528, 351
- Cornelio, geb. 1519f Bentivoglio, Mkgf. v. Gualtieri 1579, gest. 1585, 651
- Cornelius aus Montalcino, OFM, Ger, verbr. 1553, 655
- Cornelius Edelkind, Verleger, 656
- Covero Florentino, erhält 1520 Rückerstattung von Sultan Selim I., 303
- Cristoforo Moro, geb. 1390, Doge v. Venedig 1462, gest. 1471, 202
- Dagobert I., geb. um 608/10, reg. 629, gest. 639, 5, 5, 9, 10
- Dagobert III., Merowinger, geb. 699, Kg. 711, gest. 716, 11
- Daniel s. Chilperich II, 12
- Daniel, geb. 1470/1480, Bomberg, Drucker in Venedig 1516–1539, gest. 1549, 274
- David ha-Kohen, 117
- David Komnenos, Ks. v. Trapezunt 1458f–1461, hinger. 1463, 199
- David Rëubeni, 412–414, 416, 426, 436, 437
- David, König Israels um 1000 v. chr. Z., 52
- Demetrios, geb. c. 1407 Palaiologos, Mit-Despot der Morea 1449–1460, gest. 1470, 189, 194, 199
- Desiderius, Kg. 757, abges. 774, gest. nach 786, 15
- Dietrich, geb. 1099, Graf von Flandern 1128, gest. 1168, 77
- Dodanim, Sohn Jawans, 3
- Dolca
- bat Josef ben Josua ha-Kohen, 326
- Frau von Josua ha-Kohen, Mutter von Josef ben Josua ha-Kohen, 226, 326
- Mutter der Orositi, Schwiegermutter von Don Bonafede, 226
- Dominico Michael, Befehlshaber der venezianischen Flotte 1124 vor Tyros, 67
- Doria
- Andrea, geb. 1466, gest. 1560, 276, 278, 285, 302, 342, 354, 358, 359, 361, 364–366, 368–370, 372, 374, 376, 377, 388–390, 409, 438, 441–444, 446, 449–452, 455, 456, 466, 484, 487, 489, 490, 495, 498, 501, 506–512, 514, 517, 519, 521, 526, 533, 542, 549, 551, 552, 555, 556, 563, 571, 572, 575, 576, 582, 585, 589–594, 596, 597, 601, 602, 604, 608, 610–612, 619–622, 625, 627, 628, 630, 636, 640, 644
- Antonio, Flottenchef um 1537, 580
- Dominigo, 603
- Filippino/Philippino, geb. zw. 1470/1480, genues. Militär, gest. zw. 1548/1558, 359, 361, 365–368, 370
- Giannettino, geb. 1510–1520, gest. 1547, 589–594, 596, 597
- Dudley, Edmund, 1. Earl von Leicester, geb. 1462/1471f, gest. 1510, 257
- Duqaq, Abu Nasr Schams al-Muluk Duqaq, seldschukischer Herrscher von Damaskus 1095, gest. wohl 1104, 45
- Dénes Szécsi, geb. 1410, Metropolit von Esztergom 1440, gest. 1465, 188
- Eadgifu, geb. 903, gest. 951, Tochter Eduards I. von Wessex, Frau Karls III. des Einfältigen von Franken, Mutter Ludwigs IV. des Überseeischen, 18
- Edmund, geb. 1472 de la Pole, 3. Duke of Suffolk 1492, gest. 1513, 257
- Eduard, geb. 871, d. Ä., Kg. v. Wessex 899, gest. 924, 18
- Eduard, geb. 1239, I. Kg. v. Engld. 1272, gest. 1307, 161, 161
- Eduard, geb. 1284, II. Kg. v. Engld. 1307, gest. 1327, 182
- Eduard, geb. 1312, III. Kg. v. England 1327, gest.

1377, 164, 164, 165, 182
 Eduard, geb. 1442, IV. Kg. v. England 1471, gest. 1483, 203
 Eduard, geb. 1537, VI. Kg. v. England 1547, gest. 1553, 597, 618, 618, 654
 Efraim ben Jakob, 119, 152
 Eleonore, geb. c. 1122, v. Aquitanien, Ehe mit Kg. Ludwig VII. v. FR 1137–1152, Ehe mit Kg. Heinr. II. v. Engl. 1154–1189, gest. 1204, 97
 Eleonore, geb. c. 1122, von Aquitanien, verh. mit Kg. Ludwig VII. von Frankr. 1137–1152, verh. mit Kg. Heinr. II. v. Engl. 1154–1189, gest. 1204, 98, 499, 500, 503
 Eleonore, geb. 1498 v. Kastilien, Ehe mit Franz I. v. FR 1530–1547, gest. 1558, 342, 343, 378, 379, 445, 502, 506, 507, 542, 577, 577
 (E)Leonore, geb. 1523 Cybo, Ehe mit Conti Johann Ludwig de Fiescho bis 1543–1547, Ehe mit General Chiappino Vitelli 1548–1575, gest. 1594, 590, 590, 593
 Eleusius?, 164
 Elia Menachem Chalfan, Arzt, 16. Jh., 426
 Elia Rofe, Meister, Venedig, 436
 Elischa, 3
 Eljakim Nidri, Sohn Moses, 86
 Elëasar s. Elieser ben Natan, 24, 26, 85
 Elieser ben Natan aus Mainz, Chronist und Pajtan, geb. etwa 1090/1100 gest. etwa 1150/1170, 24, 26, 36, 85
 Emanuel Philibert, geb. 1528 von Savoyen, genannt Eisenschädel, Hz. v. Savoyen 1553, Statthalter d. habsb. Niederlande 1556–1559, gest. 1580, 555, 635
 Emerik Derenčin, Ban von Kroatien, gest. 1493, 228
 Empson, Sir Richard, geb. 1450, gest. 1510, 257
 Enea Silvio, geb. 1405 Piccolomini, röm. Papst Pius II. 1458, gest. 1464, 198, 199, 201, 202
 Enguerrand, geb. c. 1339, VII Herr v. Coucy 1346, Gf. v. Soussons 1367, gest. 1397, 175
 Enosch, Sohn Sets, 3
 Enzo de Ceri?, 281
 Ercole d'Este, geb. 1431, I. Hz. v. Ferrara 1471, gest. 1505, 236, 236
 Ercole d'Este, geb. 1508, II. Hz. v. Ferrara 1534, gest. 1559, 453, 548, 549, 563, 564, 608, 636
 Eriprando Madruzzo, ital. Landsknechtführer, gest. 1547, 567
 Escorza Pia, 169
 Ester, Frau des Jakob ha-Kohen, 438
 Eudes Herpin von Bourges, heiratet Mathilde von Sully vor 1092, Kreuzzug von 1101, gest. 1109, 22, 60
 Eudes s. Odo, 23, 54
 Eudo von Aquitanien, gest. 735, 12
 Eugen, geb. Bernardus Paganella, röm. Papst Eugen

III. 1145, gest. 1153, 81
 Eugen, geb. Gabriele Condulmer 1383, röm. Papst Eugen IV. 1431, gest. 1447, 183, 187
 Euseb in Rom 1530 bei Tiberüberschwemmung gestorben, 401
 Eustach I. Garnier, Herr von Caesarea 1101, Graf von Sidon 1110, Konstabler und Baili von Jerusalem 1123, gest. 1123, 66, 67
 Eustach, geb. 1060, III. Graf von Boulogne und Lens 1088, gest. 1125, 36, 54, 55, 64
 Fabrizio del Carretto, geb. 1455, 43.
 Johanniter-Großmeister 1513, gest. 1521, 327
 Fabrizio Maramaldo, geb. 1494, gest. 1552, 394, 397, 398
 Fabrizio, geb. c. 1450 Colonna, gest. 1520, 261, 262
 Faramund, 5. Jh., 4
 Farnese
 Octavio, geb. 1524/Ottavio, Hz. v. Parma u. Piacenza, Ehe mit Margareta 1538, gest. 1586, 605, 620, 636, 653
 Felix, geb. 1383, Amadeus VIII. der Friedfertige Hz. v. Savoyen 1391–1434, Felix V. Gegenpapst 1439–1449, gest. 1451, 183, 184
 Ferdinand, geb. 1452, Kg. v. Sizilien 1468, V. Ehe mit Isabella v. Kastilien und Leon 1474–1504, II. Kg. v. Aragon 1479, III. Kg. v. Neapel 1505, gest. 1516, 223, 225, 226, 232, 233, 235, 237, 243, 243, 249, 250, 256, 257, 258, 260, 270, 280, 441
 Ferdinand, geb. 1469, II. Kg. v. Neapel 1495f, gest. 1596, 233, 233
 Ferdinand, geb. 1480 Magellan, Aufbruch zur großen Expedition 1519, gest. 1521, 311
 Ferdinand, geb. 1503, Ezhz Österr. 1521, Kg v. Böhmen, Kroat, Ungarn 1526f, Kaiser des HRR 1558, gest. 1564, 378, 380, 381, 383, 384, 388, 407, 408, 448, 448, 488, 525, 534, 536, 541, 577, 617, 622
 Ferdinando Sanseverino, geb. 1507, Fürst v. Salerno 1511–1557, gest. 1568, 600, 638, 643
 Ferhad Pascha, geb. 1495, osman. Wesir, gest. 1524, 319
 Fernando Francesco d'Avalos di Pescara, geb. 1489f, gest. 1525, 233, 262, 313, 317, 324–326, 336, 337, 339, 340
 Fiescho
 um 1513, 276–278, 281
 um 1547, 592
 Hieronymus, geb. c. 1480/Girolamo, erm. 1513, 276, 277
 Hiernoymus, geb. 1522–1532/Girolamo, enth. 1547, 593, 601–603
 Johannes Ludwig, geb. 1522/Giovanni Luigi/Gianluigi/Giovane, verungl. 1547, 590–598, 601, 606

Maria Grosso della Rovere, Ehe mit Sinibaldo
Fiescho bis 1532, 593
Scipio(ne), geb. c. 1480, gest. 1520, 279, 281
Sinibaldo, geb. c. 1195, röm. Papst Innozenz IV.
1243, gest. 1254, 158
Filippo Maria, geb. 1392 Visconti, Regent v. Pavia
1402, Hz. v. Mailand 1412, gest. 1447, 171,
237
Filippo Valori, gest. 1537, 492
Filippo, geb. 1489 Strozzi, gest. 1538, 483, 484,
490–493, 568, 645
Firuz aus Antiochia, 46
Florens, geb. c. 1020, I. Gf. v. Holland, gest. 1061
*verwechselt mit Balduin, geb. 1012, V. v.
Flandern, 22*
Foix, de
Gaston, geb. 1489, Hz. v. Nemours u. Pair v. FR
1507f, gef. 1512, 259, 261, 262
Margareta, geb. 1473 de Foix-Candale, Ehe mit
Ludwig I. v. Saluzzo 1492, gest. 1536, 370,
376
Odet, geb. 1485 de Foix, Vizegf. v. Lautrec 1498,
Marschall v. FR 1511, Gf. v. Beaufort 1512,
gest. 1528, 313–317, 320, 321, 358, 360–363,
365, 368, 370
Thomas, geb. 1485, Bf. v. Tarbes 1505–1514, Hr.
v. Lescun 1515, Marschall v. FR 1518, gest.
1525, 313, 317
Fornari, de, 646
Johannes Baptist, geb. 1484/Giovanni Battista,
54. Doge v. Genua 1545–1547, gest. nach
1549, 594, 595, 646, 647
Francesco Corso?, 394–396
Francesco Maria, geb. 1490, della Rovere, I. Hz. v.
Urbino 1508–1516 u. 1521–1538, gest. 1538,
252, 253, 256, 331, 347, 348, 349, 351, 376, 387,
416, 425, 498
Francesco Maria, geb. 1491, Abt v. Marmoutier,
gest. 1512, 229, 232, 234
Francesco Visconti, gest. 1540, 348
Francesco, geb. c. 1330 Gattilusio, Archon v. Lesbos
1355, gest. 1384, 200
Francesco, geb. 1401 Sforza, I. Hz. v. Mailand 1450,
gest. 1466, 228
Francesco, geb. 1469f Jan F./Gian F./Giovanni F. II.
Pico della Mirandola, gest. 1533, 441, 475
Francesco, geb. 1483 Guicciardini, Politiker u.
Historiker, gest. 1540, 315
Francesco, geb. 1489 Ferrucci, ital. Heerführer,
hinger. 1530, 390, 395–398
Francesco, geb. 1495 Sforza, II. Hz. v. Mailand 1521,
gest. 1535, 313, 321–323, 323, 326, 337, 344,
347, 348, 349, 350, 350, 358, 359, 362, 369, 372,
380, 385, 439, 450, 467
Francesco, geb. 1516 d'Este, Fst. v. Massa, gest. 1578,

563, 564
Francisco, geb. c. 1475/85 de los Cobos y Molina,
Staatssekretär Karls V. 1529, gest. 1547, 542,
560, 616
Frankfurt, Hz. von – wohl Erich I. von
Braunschweig, 251
Frankos, sagenhafter Gründer des Frankenreiches, 3
Franz I. Perényi, Bf. v. Großwardein/Oradea 1513,
gest. 1526, 346
Franz Ludwig, geb. 1498/Francesco Ludovico
Saluzzo, Monseigneur, Mkgf. v. Saluzzo
1529, gest. 1537, 376
Franz, geb. 1435, II. Hz. v. d. Bretagne 1458, gest.
1488, 221, 222, 223
Franz, geb. 1494/François d'Angoulême, I. Kg. v. FR
1515, gest. 1547, 281, 281–283, 284, 284, 285,
304, 312, 312, 313, 313, 314, 314, 315, 317, 320,
320, 321, 324, 330, 330, 331, 333, 333, 334,
334–339, 340, 340, 341, 341, 342, 342, 343, 343,
347, 350, 358, 359–364, 368, 369, 370–377, 378,
379, 380, 380, 388, 390, 402, 402, 404, 409, 440,
440, 442, 445, 445, 446, 446, 447, 453, 469, 470,
470–473, 475, 475, 476, 476–479, 480, 480, 481,
485, 486, 488, 490, 493, 494, 498, 498–504, 505,
505–507, 516, 517, 523, 525, 526, 533, 534,
537–540, 542, 542, 546, 548, 550, 550, 552, 552,
554, 555, 556, 558, 558, 563–565, 567–569, 571,
572, 572–574, 576, 577, 577–579, 584, 586, 586,
598, 608, 630
Franz, geb. 1518, III. Hz. d. Bretagne 1524/1532, gest.
1536, 342, 343, 476
Franz, geb. 1544, II. Kg. v. FR 1559, gest. 1560, 632
Franz, Herzog, 375
François, geb. c. 1480 de Montholon, Kanzler von FR
u. erster Präsident des Parlaments von Paris
1542, gest. 1543, 542
François, geb. 1519 de Lorraine, Hz. de Guise 1550,
gest. 1563, 648
François, geb. 1530, Großmeister v. FR 1558f, gest.
1579, 652
Fraskara?, 539
Fregoso
Caesar(e), geb. c. 1500, Heerführer, gest. 1541,
360, 361, 477, 478, 485, 493, 526
Fregosino, Sohn Tommasinos, 276, 277
Friedrich/Federigo, geb. 1488, Bf., Kardinal und
Genueser Heerführer, gest. 1541, 285
Janus/Giano, geb. 1455, 43. Doge v. Genua
1512–1513, gest. 1529, 270, 276, 276, 277, 278
Ludwig/Ludovico, Sohn Tommasinos, 276
Octavian/Ottaviano, geb. 1470, 44. Doge v.
Genua 1513–1522, Unterbrech. Sept. bis
Nov. 1515, gest. 1524, 277, 278, 279, 281, 285,
288, 324, 325
Peter/Pietro, Sohn Battistas II., 277

Zaccaria/Sacharia, Sohn Tommasinos, gest.
1513, 277

Friedrich, geb. 1090, d. Einäugige, Hz. v. Schwaben
1105, gest. 1147, 93, 100

Friedrich, geb. c. 1122, Barbarossa, III. Hz. v.
Schwaben 1147–1152, Kg. 1152, I. Ks. HRR
1155, gest. 1190, 93, 100, 125, 129, 130, 134,
140–143, 146

Friedrich, geb. 1175 v. Babenberg, Hz. v. Österr.
1194, gest. 1198, 151

Friedrich, geb. 1194, II. Kg. 1215, Ks. HRR 1220, gest.
1250, 158, 230

Friedrich, geb. 1452, v. Aragón, I./IV. Kg. v. Neapel
1496–1501, gest. 1504, 233, 243, 250, 441

Friedrich, geb. 1479/Federico Contarini, gest. 1512,
259

Fulko, geb. 1092, V. Gf. v. Anjou, Tours u. Maine
1109, Kg. v. Jerus. 1131, gest. 1143, 69–71, 71,
72, 73, 74, 74, 77, 78, 156

Fürst von Melfi?, 371

Gabriel, geb. 1501/Gian Gabriele Saluzzo, Abt v.
Staffarda, Bf. v. Aire 1530–1538, Mkgf. v.
Saluzzo 1537, gest. 1548, 376

Gabriel?, 497

Galeazzo Maria, geb. 1444 Sforza, Hz. v. Mailand
1466, erm. 1476, 228, 229

Galeotto, geb. 1508 II. Pico della Mirandola, gest.
1550, 441, 475

Galgan, Bote Kg. Guidos, 142

Garaventa?, 602

García Álvarez de Toledo y Zúñiga, 3. Markgraf von
Coria, gest. 1510, 258

Gasali, Janbirdi al-Ghazali, mamlukischer
Heerführer und Verwalter, gest. 1521, 292,
294, 297, 298, 301, 318, 319

Gaspard de Caïs, auf frz. Seite bei der Belagerung
von Nizza 1543, 555–557

Gaspore, geb. 1477 Grimaldi Bracelli, 56. Doge v.
Genua 1549–1551, gest. 1552, 618

Gaston, geb. 1489 de Foix, Hz. v. Nemours u. Pair v.
FR 1507f, gef. 1512, 259, 261, 262

Gattinara, geb. 1465 Mercurino Arborio di,
Großkanzler d. HRR 1518, Kardinalpriester
1529, gest. 1530, 357

Geistlicher aus Parpa?, 391, 393

Gelasius, geb. 1060–1064 Johannes v. Gaeta, röm.
Papst Gelasius II. 1118, gest. 1119, 61

Gennobaudes, fränkischer Kleinkönig, gest. wohl
388, 3

Georg, aus Siena, 628, 629

Georg, geb. 1377/Durad Branković, serb. Despot
1427, gest. 1456, 179, 190, 196

Georg, geb. 1405 Kastriot/Castriot/Skanderbeg,
Prinz v. Albanien 1443, gest. 1468, 180, 180,
181

Georg, geb. 1471, d. Bärtige, 1500 Hz. v. Sachsen
(albertinisch), gest 1539, 448

Georg, geb. 1473 v. Frundsberg, gest. 1528, 351, 352

Georg, geb. 1482 Martinuzzi, „Bruder Georg“, Bf.,
Kardinal, OSPPE, gest. 1551, 525, 622, 627

George, geb. 1504 Boleyn, 2. Viscount Rochford
1529, gest. 1536, 472

Georges, geb. 1460 d'Amboise, Ebf. v. Rouen 1493,
gest. 1510, 243, 248

Gerberga, geb. 913, gest. 969, Tochter von Heinrich
I., Schwester Ottos I. d. Gr., Frau von
Ludwig IV. Frankr., 19

Gerolamo, geb. 1453 Olgiati, gest. 1477, 228, 229

Gerschom, R., Haupt der Märtyrer in Ellern, 30

Ghars al-Dîn Khalil/Garseddin Halil?, 1485–1510,
Ramadanide, vielleicht der turkmenische
König, der sich den Osmanen unterwirft?,
217

Giacomo, geb. c. 1270, genannt Sciarra Colonna,
gest. 1329, 161

Giacomo, geb. 1480 Lomellini, gest. 1526, 276

Gian Giacomo, geb. 1440f/1448 Trivulzio, gest. 1518,
234, 242, 257, 259, 260

Gian Giacomo, geb. 1495 Medici, Hz. v. Marignano
u. Mkgf. v. Musso u. Lecco, gest. 1555,
474–476

Gian Paolo, geb. c. 1470 Baglioni, Herr v. Perugia,
Hzg. v. Bettona 1516, gest. 1520, 251

Gianfrancesco, geb. 1502/Cagnino Gonzaga, erbt
Bozzolo 1528, gest. 1539, 477

Giannotto Pucci, Bf. v. Melfi 1528, gest. 1537, 364

Gigante Corso, Anführer frz. Besatzung von
Varazze, 335

Gilbert de Bourbon-Montpensier, geb. 1443, Vizekg.
v. Neapel 1495, gest. 1496, 234

Gintel, Märtyrerin in Moers/Mehr, 33

Giovanni Battista s. Johannes Baptist, 212, 499, 594,
595, 627, 634, 641, 642, 646, 647, 651

Girolamo de Pesaro?, 487, 497, 498, 515

Gisela, Tochter Karls III., des Einfältigen, Frau des
Rollo/Rolf/Robert von der Normandie, 18

Giuliano, geb. 1398 Cesarini d. Ä., Kardinal
1426/1430, gest. 1444, 188

Giulio, geb. 1478 Medici, röm. Papst Clemens VII.
1523, gest. 1534, 315, 330, 342, 347, 348,
350–353, 356, 357, 378, 384–387, 391, 399, 400,
409, 412, 413, 425, 427–429, 439, 445, 446, 453,
456, 468

Giulio, geb. 1525 Cybo, Mkgf. v. Massa u. Hr. v.
Carrara 1546, gest. 1548, 590

Gomer, Sohn Jafets, 3

Gonzaga
Don Ferrante I, geb. 1507, gest. 1557, 398, 508,
511, 569, 585, 598, 605, 606, 623, 628, 630, 633,
635, 637, 645–650

- Francesco/Gianfrancesco II., geb. 1466, Mkgf. v. Mantua 1484, gest. 1519, 234, 235, 254, 256
- Friedrich II., geb. 1500, Mkgf. v. Mantua 1519, Hz. v. Mantua 1530, gest. 1540, 314, 317, 321, 349, 386, 387, 481, 482, 518
- Friedrich III., geb. 1533, Mkgf. v. Mantua 1550, Hz. v. Mantua 1540, gest. 1550, 518, 617, 617
- Gianfrancesco, geb. 1502/Cagnino Gonzaga, erbt Bozzolo 1528, gest. 1539, 477
- Guglielmo, geb. 1538, Hz. v. Mantua u. Mkgf. v. Montferrat 1550, gest. 1587, 617
- Louis (Rodomonte), geb. 1500, kaiserl. Militär, gest. 1532, 357
- Luigi Alessandro Gonzaga di Castiglione (auch Aloisio oder Aloysius), geb. 1494, gest. 1549, 369
- Gothilde, Jüdin in Aschaffenburg, 87
- Gottfried, geb. 1060 v. Bouillon, Beschützer des Hl. Grabes 1099, gest. 1100, 10, 22, 36, 40–43, 45, 49, 53–56, 156
- Gottfried, geb. 1149, Sohn d. Hugo VIII. v. Lusignan, Hl. Ld. 1188, Gf. v. Jaffa u. Askalon 1191–1193, gest. 1224, 106, 140
- Gottschalk, führte einen Volkskreuzzug 1096 bis Ungarn, 38
- Granvelle, geb. 1484 Nicolas Perrenot de, Kanzler Karls V. 1530, gest. 1550, 533, 542
- Gregor, franz. Heerführer um 1149, 97
- Gregor, geb. 1210 Tebaldo Visconti, röm. Papst Gregor X. 1271, gest. 1276, 161
- Gregor, geb. 1335 Angelo Correr, röm. Papst Gregor XII. 1406–1415, gest. 1417, 231
- Gregor, geb. c. 1415 Branković, gest. 1459, 196
- Grifo, geb. 726, gest. 753, 13
- Guido, geb. c. 1060 v. Burgund, Ebf. v. Vienne 1088, röm. Papst Calixt II. 1119, gest. 1124, 61
- Guido, geb. c. 1150 v. Lusignan, Kg. v. Jerusalem 1186–1192, Kg. v. Zypern 1192, gest. 1194, 123–128, 131, 132, 138, 139, 142–144, 149, 149, 150, 156
- Guido, geb. 1346/Guy le Vaillant, VI. de la Trémoille, gest. 1397, 175
- Guigues, geb. 1309, VIII. Dauphin v. Viennois 1318, Ehe mit Isabella v. FR 1323, gest. 1333, 163
- Gérard, geb. 1140 de Ridefort, 10. Großmeister d. Templer 1184, gest. 1189, 127
- Gümüştekin Danischmend Ahmad Ghazi oder Danischmend Taylu, anatolischer Herrscher, bezeugt 1097–1104, 70, 71
- Hadim Ali Pascha, geb. vor 1470, osman. Großwesir, gest. 1511, 218
- (H)Adrian, geb. nach 700, röm. Papst (H)Adrian I. 772, gest. 795, 15
- (H)Adrian, geb. 1459 v. Utrecht, röm. Papst (H)Adrian VI. 1522, gest. 1523, 315, 318, 326, 329, 329, 330
- Halime Begum, Tochter des Uzun Hazan, geb. 1460, Ehe mit Haydar Safawi, gest. 1522f, 245
- Ham, Sohn Noachs, 3
- Hamad/Ahmad, bin Abdalla, Abu Zayyan, II. abdalwadid./zayyanid. Kg. v. Tlemcen 1541–1543.1544–1550, 544, 546, 582, 583
- Hanibal Pizinardo, 372
- Hargosio?, Kapitän, 523
- Hasan Agha/Hadım Hassan Ağa/Hassan der Eunuch, reg. für Barbarossa Algier 1533–1545, 543, 545, 582, 583
- Hasan Pascha, geb. etwa 1517, Sohn Barbarossas, Herrscher v. Algier ab 1545 mit Unterbrechungen, gest. 1572, 582
- Hasan, Muley Hasan, Abu-Abd-Allah-Mohammad-el-Hasan, Muhammad V., Kg. v. Tunis 1526, unterbrochen 1534–1539, gest. 1543, 452, 454, 456, 459, 465, 465, 466, 473, 474, 519–521, 524, 550, 558–562
- Hasan Bey Versdesa, Subaşı im Krujë Subašilik 1437, 180, 181
- Heinrich, geb. 946, d. Gr. Hz. v. Burgund 965, gest. 1002, 20
- Heinrich, geb. 1008, I. Kg. v. FR 1031, gest. 1060, 20–22
- Heinrich, geb. c. 1068, Beauclerc, I. Kg. v. Engld. 1100, gest. 1135, 61
- Heinrich, geb. 1081/6, V. Kg. 1099, Ks. 1111, gest. 1125, 54, 61
- Heinrich, geb. 1129/1135 Welf, d. Löwe, Jerusalemfahrt 1172f, Hz. v. Sachsen 1142–1180, gest. 1195, 123
- Heinrich, geb. 1133, Kurzmantel, Hz. d. Normandie 1150, II. Kg. v. Engld. 1154, gest. 1189, 89, 98, 132, 134, 135, 135
- Heinrich, geb. 1155, d. J. Mitkg. v. Engld., gest. 1183, 135
- Heinrich, geb. 1165, dt. Kg. 1169, VI. Ks. 1191, siz. Kg. 1194, gest. 1197, 148
- Heinrich, geb. 1166, II. Gf der Champagne 1181, Ehe mit Isabella v. Jerus., I. Kg. v. Jerus. 1192, gest. 1197, 140, 144, 148–150, 156
- Heinrich, geb. 1421, VI. Kg. v. Engld. 1422–1461 und ab 1470, gest. 1471, 182
- Heinrich, geb. 1457 Tudor, VII. Kg. v. Engld. 1485, gest. 1509, 237, 257
- Heinrich, geb. 1491 Tudor, VIII. Kg. v. Engld. 1509, gest. 1547, 256, 257, 270, 271, 271, 272, 272, 273, 274, 312, 313, 358, 378, 472, 477, 504, 513, 540, 569, 574, 577, 586, 586, 597
- Heinrich, geb. 1503, II. Titular-Kg. v. Navarra 1517, gest. 1555, 314, 340
- Heinrich, geb. 1519, II. Kg. v. FR 1547, gest. 1559,

342, 343, 442, 477, 498, 499, 502, 507, 586, 598,
608, 608, 609, 613, 618, 618, 620, 620, 624, 627,
628, 629–632, 632, 633, 633, 634, 636, 637, 637,
638, 638, 639, 641, 642, 642, 643, 643, 645, 646,
647, 647, 648, 650, 652, 653, 654, 654

Helena, geb. 248–250, Augusta 325, gest. c. 330, 193

Helena, geb. c. 1372, Dragasch/Drageses, Ehe mit
Manuel II. 1392, gest. 1450, 192, 193

Helena, geb. 1431 Palaiologina, Ehe mit Lasar
Brankovic, Nonne Hypomone, gest. 1473,
197

Henoch, Sohn Jereds, 3

Heraklios, geb. 575, byz. Ks. 610, gest. 641, 5, 5, 6, 6,
7, 8, 8, 9

Hercigli/Hersekli/Hersezkade/Hercegović Ahmad
Pascha, geb. etwa 1456, osman. Großwesir,
gest. 1517, 218

Hercules Rangon, 392, 393

Heribert, geb. 880, II. Gf. v. Vermandois, gest. 943, 18

Hermann, geb. c. 1055, v. Hochstaden, III. Ebf. v.
Köln 1089, gest. 1099, 28

Hermann, geb. 1477 v. Wied, V. Ebf. u. Kf v. Köln
1515–1547, gest. 1552, 587

Herpin s. Eudes Herpin von Bourges, 22, 60

Hieronymus, geb. c. 1480/Girolamo de Fiescho, erm.
1513, 276, 277

Hieronymus, geb. 1496 Laski, Gf. v. Zips, Wojewode
v. Transsilvanien 1530–1534, Gefangener
Johannes Zápolyas 1534f, Diplomat an der
Hohen Pforte 1539f, gest. 1542, 453

Hieronymus, geb. 1515/Girolamo II. Tuttavilla,
Conti di Sarno, gest. 1535, 458

Hieronymus, geb. 1522–1532/Girolamo de Fiescho,
enth. 1547, 593, 601–603

(H)Oratio, geb. 1493 Baglioni, ital. Condottiero,
gest. 1528, 353, 356, 653

Hugo, geb. c. 895, d. Gr. Hz. d. Franken 936, gest.
956, 20

Hugo, geb. 940f Capet, Kg. d. Franken 987, gest. 996,
20

Hugo, geb. 1007, Magnus Mitkg. v. FR 1017, gest.
1025, 20

Hugo, geb. 1057, Heirat v. Adelheid v. Valois u.
Vermandois 1078, Gf. v. Valois u.
Vermandois 1080, gest. 1101, 36, 40, 55–57

Hugo, geb. 1106 v. Le Puiset, II. Gf. v. Jaffa 1118,
gest. 1134, 72

Hugo, geb. 1106, VIII. v. Lusignan, gest. 1173, 106,
107

Hugo, geb. 1130 Garnier, gest. nach 1167, 108, 109

Hugo, geb. c. 1148, III. Hz. v. Burgund, gest. 1192,
146, 148

Hugo, geb. 1476? v. Moncada, Vizekg. v. Sizilien
1509–1517, Vizekg. v. Neapel 1527, gest.
1528, 334, 335, 351, 352, 353, 365, 366, 366, 367

Humbert, geb. 1312, Dauphin v. Viennois
1333–1349, gest. 1355, 165

Humfried, geb. c. 1166, IV. v. Toron 1179, gest. 1192,
144, 145

Ibn Tūmart: Abū ‘Abdallāh Muhammad ibn
Tūmart, geb. 1077, Gründer der
Almohaden-Bewegung, gest. 1130, 79

Ibrahim Pascha, Pargali Ibrahim Pascha, geb. etwa
1495, Großwesir 1523, gest. 1536, 329, 405,
406, 408, 448, 469

Ibrahim, II. von Karamanien 1424, gest. 1464, 187

Ilghazi I. bin Artuq, Emir von Mardin 1107, von
Aleppo 1118, gest. 1122, 64, 65

Innozenz, geb. c. 1195 Sinibaldo Fiescho, röm. Papst
Innozenz IV. 1243, gest. 1254, 158

Innozenz, geb. 1432 Giovanni Battista Cibo, röm.
Papst Innozenz VIII. 1484, gest. 1492, 212

Ippolito, geb. 1509 II. d’Este, Kardinal 1539, gest.
1572, 573

Ippolito, geb. 1511 Medici, Kardinal 1529, gest. 1535,
354, 357, 456

Irene: s. Mara, Tochter v. Georg/Durad Branković,
189

Isa, anscheinend in Mostaganem, vielleicht von den
Banu Raschid, um 1540, 545, 546, 582

Isaak aus Mainz, 86

Isaak ben David, 27

Isaak ben Simson, 152

Isaak Chasan, 152

Isaak ha-Levi aus Köln in Ellern, 30

Isaak in Köln, 28

Isaak in Würzburg, 87

Isaak, geb. 1155, II. Angelos Ks. Byz. 1185, gest. 1195,
140, 145

Isabella, geb. 1170, Kgin. v. Jerus. 1192, gest. 1205,
144, 145, 149

Isabella, geb. 1243, v. Aragon, Ehe mit Philipp III. v.
FR 1262, gest. 1271, 161

Isabella, geb. 1295? v. FR, heiratet Eduard II. v.
Engld. 1308, gest. 1358, 182

Isabella, geb. 1310, Ehe mit Dauphin Guigues VIII.
v. Viennois 1323, Ehe mit Sire Johannes III.
v. Faucogney 1339, gest. 1348, 163

Isabella, geb. 1451, I. Kgin. v. Kastilien u. Leon 1474,
Ehe mit Ferdinand II. v. Aragon 1479, gest.
1504, 223–225, 225, 272

Isabella, geb. 1470 v. Aragon, Ehe mit Johannes/Gian
Galeazzo Sforza 1489, gest. 1524, 229

Isabella, geb. 1501 v. Österreich, Ehe mit Christian
II. v. Dänemark 1514/1515, gest. 1526, 450

Isabella, geb. 1503 v. Portugal, Ehe mit Karl v.
Habsburg 1526, Ks. 1530, gest. 1539, 440, 513

Isabella, geb. 1519 Jagiellonica, Ehe mit Johannes
Zápoly 1539, verwaltete
Ungarn/Siebenbürgen ab 1540, gest. 1559,

Ismael, Sandschak-Bey von Alaca Hisar/Kruševac,
um 1493, 227

Ismael, Sohn Abrahams, 79

Ismael: Schah Ismail Abul-Mozaffar bin Scheich
Haydar bin Scheich Dschunayd Safawi,
geb. 1487, Ismail I. Schah von Persien 1501,
gest. 1524, 245, 246, 269, 286–289, 291, 332

Ivan Crnojević, Herr von Zeta 1465–1490, 207

Jacques, geb. vor 1200 Pantaléon, röm. Papst Urban
IV. 1261, geb. 1264, 230

Jacques, geb. 1433 d'Armagnac, Hz. v. Nemours
1464, hinger. 1477, 203

Jafet, Sohn Noachs, 3, 43

Jakob

Erzvater, 118

Erzvater, Volk, 154

Jakob ben Meïr, Rabbenu Tam, 1100–1171, 88,
117, 118

Jakob aus Orléans, 136

Jakob ben Salomo Mantin, geb. 1490, Arzt, gest.
1549, 426–428

Jakob Cominito, Konvertit, 327

Jakob ha-Kohen, Mann der Ester, 438

Jakob Pascha, osman. Heerführer um 1490, 227, 228

Jakob, geb. c. 1380/Jacques III. de Créquy, Hr. v.
Heilly, Marschall v. FR, gest. 1415, 175

Jakob, geb. 1451, III. Kg. v. Schottland 1460, gest.
1488, 274

Jakob, geb. 1473 Stuart, IV. Kg. v. Schottland 1488,
gest. 1513, 272–274, 540

Jakob, geb. 1512 Stuart, V. Kg. v. Schottland 1513,
gest. 1542, 341, 569

Jawan, Sohn Jafets, 3

Jean, geb. 1341 de Vienne, Admiral, gef. 1396, 175

Jean, geb. 1366, II. Le Maingre, genannt Boucicaut,
Marschall v. FR 1391, gest. 1421, 175

Jean, geb. 1498 de Lorraine, Bf. v. Metz 1505, später
weitere Sitze, Kardinal 1518, Ebf. v.
Narbonne 1524, später weitere Sitze, gest.
1550, 470, 503, 577

Jechiël ben David ha-Kohen, 116

Jekutiël ben Juda ha-Kohen, 116

Jered, Sohn Mehallal'els, 3

Jesus aus Nazareth, 44

Johanna, geb. 1308, Heirat Odo v. Burgund 1318,
gest. 1347, 163

Johanna, geb. 1310 v. Évreux, Ehe mit Karl IV. v. FR
1325, gest. 1371, 163

Johanna, geb. 1326, v. Anjou, I. Kgin. v. Neapel 1343,
gest. 1382, 230, 231

Johanna, geb. 1464 v. Valois, Ehe mit Ludwig v.
Orléans 1476–1498, gest. 1505, 221, 237

Johanna, geb. 1479, d. Wahnsinnige, I. v. Kastilien
usw. 1504/1506, gest. 1555, 513

Johannes Baptist del Monte, gest. 1552, 634

Johannes Baptist, geb. 1432/Giovanni Battista Cibo,
röm. Papst Innozenz VIII. 1484, gest. 1492,
212

Johannes Baptist, geb. 1484/Giovanni Battista de
Fornari, 54. Doge v. Genua 1545–1547, gest.
nach 1549, 594, 595, 646, 647

Johannes Baptist, geb. 1493/Giovanni Battista
Castaldo, gest. 1563, 499, 627, 641, 642, 651

Johannes de Urbino, 384

Johannes Friedrich, geb. 1503 der Großmütige, I. Hz.
v. Sachsen 1532, Kf. 1532–1547, gest. 1554,
589, 598, 599, 631

Johannes Friedrich, geb. 1529 der Mittlere, II. Hz. zu
Sachsen vorläufig 1547, Erbfall 1554,
Gefangener 1567-04-13, gest. 1595, 599, 631

Johannes Georg, geb. 1588 Palaiologos, Mkgf. v.
Monferrat 1530, gest. 1533, 441

Johannes Grecco?, 253

Johannes Justinian, geb. 1418 Long/Giovanni
Giustiniani Longo, Genues. Kapitän,
Kommandeur der Verteidigung
Konstantinopels 1453, gest. 1453, 192, 192

Johannes Kordona?, 262

Johannes Ludwig, geb. 1496/Gian Ludovico Saluzzo,
Mkgf. v. Saluzzo 1528f, gest. 1563, 342, 376

Johannes Ludwig, geb. 1522/Giovanni
Luigi/Gianluigi/Giovane Conti de Fiescho,
verungl. 1547, 590, 591, 591, 592, 592, 593,
594, 594, 595, 596, 596, 597, 598, 601, 606

Johannes Maria, geb. 1451f Vicentino/Gian-Maria
Angiolello aus Vicenza, gest. c. 1525, 190

Johannes Minaldo?, 371

Johannes Paul ?, 253

Johannes Sigismund, geb. 1540 Zápolya, II.
erwählter Kg. v. Ungarn 1540–1551 u. 1556,
gest. 1570, 525

Johannes Tomaso, geb. 1492/Gian Tommaso Pico,
Ehe mit Carlotta Orsini 1523, Signore di
Roddi 1534, gest. 1567, 475

Johannes Torkoat/Ivan IX. Frankopan Cetinski, gef.
1493, 228

Johannes Tristan, geb. 1250, Gf. v. Nevers 1265,
Valois 1268, gest. 1270, 159

Johannes VI. de Dominis, Bf. v.
Großwardein/Oradea 1440–1444, 188

Johannes Vitori?, 487, 497

Johannes Wilhelm Viandro?, 481

Johannes, geb. vor 852, röm. Papst Johannes VIII.,
872, getötet 882, 17

Johannes, geb. 1060–1064 v. Gaeta, röm. Papst
Gelasius II. 1118, gest. 1119, 61

Johannes, geb. 1063, I. Bf. v. Speyer 1090, gest. 1104,
24

Johannes, geb. 1087 Komnenos, II. byz. Ks. 1118,

gest. 1143, 73, 75, 75–77

Johannes, geb. 1316 Posthumus, I. Kg. v. FR, gest. 1316, 163

Johannes, geb. 1319 der Gute, II. Kg. v. FR 1350, gest. 1364, 165, 168, 169, 169, 170, 222

Johannes, geb. 1332, V. Ks. v. Byz. 1341, gest. 1391, 168–170, 173

Johannes, geb. 1351/Gian Galeazzo Visconti, Hz. v. Mailand 1385, gest. 1402, 237

Johannes, geb. 1371, Ohnefurcht, Gf. v. Nevers 1385–1404, Hz. v. Burgund 1404, erm. 1419, 173–175

Johannes, geb. 1380 Kastriot/Castriot, I. Fst. Kastrioti 1389, gest. 1437, 180, 180, 181

Johannes, geb. 1386 Kapistran/Capistran, OFM 1415, gest. 1456, 197

Johannes, geb. 1387/1407 Hunyadi, Wojewode v. Transsilvanien/Siebenbürgen 1440, gest. 1456, 180, 188, 188, 196, 197

Johannes, geb. 1388/Gian Maria Visconti, Hz. v. Mailand 1402, erm. 1412, 228

Johannes, geb. 1392, VIII. Palaiologos byz. Ks. 1425, gest. 1448, 187

Johannes, geb. 1399f?/Juan Carvajal, Bf. v. Plasencia u. Kardinaldiakon v. S. Angelo 1446, Kardinalbf v. Porto 1461, gest. 1469, 197, 197

Johannes, geb. 1403 Komnenos (Br. u. Vorg. v. David), IV. Ks. v. Trapezunt 1429, gest. 1460, 199

Johannes, geb. 1468 d. Beständige, Hz. u. Kf. v. Sachsen 1525, gest. 1532, 587

Johannes, geb. 1469, III. Kg. v. Navarra 1484–1512, gest. 1516, 226, 227

Johannes, geb. 1469/Gian Galeazzo Sforza, gest. 1494, 228, 229, 232, 233

Johannes, geb. 1475/Giovanni de' Medici, röm. Papst Leo X. 1513, gest. 1521, 284, 299, 312–317, 320

Johannes, geb. 1477/Juan de Homedes y Coscón, 47. Johanniter-Großmeister 1536, gest. 1553, 498, 503

Johannes, geb. 1487 Zápolya, Wojewode v. Transsilvanien/Siebenbürgen 1511–1526, Kg. v. Ungarn gewählt 1526, Kgtm. an Habsburg 1538, gest. 1540, 344, 383, 407, 407, 454, 525, 525, 622

Johannes, geb. 1487/Giovanni Maria Ciocchi Del Monte, röm. Papst Julius III. 1550, gest. 1555, 613, 624, 629, 634, 652, 655

Johannes, geb. 1502 v. Avis, d. Fromme/d. Kolonisator, III. Kg. v. Portugal 1521, gest. 1557, 378, 412, 413, 427, 437, 455, 526, 615

Johannes, Heerführer von Alfons von Neapel, 195, 196

Johannes, Soldat, 126

Johannes/Giovanni Andrea Lampugnani, gest. 1476, 228

John, geb. 1442 de la Pole, 2. Duke of Suffolk, gest. 1491/1492, 257

Jom-Tov, 137

Joscelin, geb. c. 1072 v. Courtenay, Fst. v. Tiberias 1113–1119, I. Gf. v. Edessa 1118, gest. 1131, 59, 64, 64, 65, 66, 66, 70, 71

Joscelin, geb. 1113, II. Graf von Edessa 1131, Verlust von Edessa 1144, gest. 1159, 70, 71, 74, 75, 78, 78, 98

Joscius, Ebf. von Tyros, Kanzler des Königreiches Jerusalem, gest. um 1202, 132

Josef ben Abraham, Mar, Bruder von Mar Juda, Haupt der Märtyrer in Ellern, 30

Josef ben Josua ha-Kohen, 2, 36, 57, 90, 114, 119, 182, 183, 184, 225, 226, 236, 288, 293, 326, 332, 333, 402, 422, 438, 500, 518, 532, 547, 591, 596, 610, 617, 618, 636, 656

Familiengeschichte, 224, 438

sein Großvater Josef ben Josua, 79

sein Neffe (Schwestersohn) Serachja ha-Levi, 1, 617, 618

sein Neffe Samuel, 547

sein Neffe Schem-Tov, 547

sein Onkel Don Bonafede, 226

sein Schwager Josef ibn David, 332

sein Schwager Mose ha-Kohen, 547, 548

sein Schwiegervater Abraham, 293, 548

sein Sohn Josua ha-Kohen, 304, 518

sein Sohn Juda, 438

sein Sohn, als Säugling gest. 1540, 519

sein Vater Josua ha-Kohen, 226, 288, 304, 618

seine Cousins und Cousinen, 226

seine Frau Paloma bat Abraham, 293, 326, 438, 611

seine Mutter Dolca, 226, 326

seine Nichte Judit, 547

seine Tochter Dolca, 326

seiner Tante Mutter Dolca, 226

seines Onkels Frau Orositi, 226

seines Schwagers Diener Samuel ha-Zarfati, 547

seines Schwagers Frau Hanna, 547

Josef ben Samuel ha-Nagid, 22

Josef Tiza s. Josef Tizak, 415

Josef, geb. 1487f Tizak, rabbinischer Lehrer in Soloniki, gest. 1545, 415, 429

Josephus Flavius, 2

Josua ha-Kohen, 226, 288

Juda aus Mainz, 86

Juda ben Aaron, 116

Juda ben Abraham, Mar, Bruder von Mar Josef, Haupt der Märtyrer in Ellern, 30

Juda ben Josef ha-Kohen, 438

Juda ben Josef ibn Esra, Spanien, 12. Jh., 80

Juda ben Samuel ha-Levi, Haupt der Märtyrer in Ellern, 30
 Juda ben Schabbetai, 425
 Juda, Rabbi Juda in Köln, 125
 Jude des Königs Muley Hasan, 561, 562
 Judit, Jüdin in Würzburg 1147, 88
 Julia, geb. 1492 v. Neapel, Ehe mit Johannes Georg Mkgf. v. Montferrat 1533, gest. 1542, 441
 Julius, geb. c. 1425/Giulio Antonio Acquaviva, Condottiero, gest. 1481, 210
 Julius, geb. 1443/Giuliano della Rovere, röm. Papst Julius II. 1503, gest. 1513, 246, 250, 252, 253, 256, 257, 260, 260, 270, 274, 299
 Julius, geb. 1487 Johannes/Giovanni Maria Ciocchi Del Monte, röm. Papst Julius III. 1550, gest. 1555, 613, 624, 629, 634, 634, 652, 652, 655
 Justinian
   Dimitro, Genua gest. um 1507, 249
   Paulo Battista, Genua, um 1500, 249

 Kait-Bay, geb. 1416, Sultan aus der Dynastie der Burdschi-Mamluken v. Äg. 1468, gest. 1496, 212, 217, 218
 Kalo Rofo, Meister, Venedig, 436
 Kalonymos ben Kalonymos 1286–1328, 133, 153
 Kalonymos, Sohn Mordechais, 86
 Kamrei? Fürst von Kamrei und Onkel von Sigismund, der mit ihm 1396 vor Nikopolis floh, 174
 Karambey: Mahmud Çelebi, osman Heerführer, 1444 bei Kunovica gefangen, 185, 187
 Karl, geb. 688–691, Martell, fränk. Hausmeier 716, gest. 741, 12, 13, 20
 Karl, geb. 706–714, Sohn Martells s. Karlmann, geb. 706–714, 13
 Karl, geb. 747f, d. Gr., Kg. 768, Ks. 800, gest. 814, 14, 15, 15, 16
 Karl, geb. 772f, d. J., Kg. 800, gest. 811, 16
 Karl, geb. 823, d. Kahle, II. Kg. d. Franken 843, gest. 877, 16, 17
 Karl, 879, d. Einfältige, III. Kg. d. (West-)Franken 893, gest. 929, 18, 18, 19
 Karl, geb. 953, Hz. v. Niederlothringen 977, gest. 991, 19
 Karl, geb. 989 Sohn Karls v. Niederlothringen, gest. nach 991, 19
 Karl, geb. 1227, v. Anjou, I. Kg. v. Sizilien 1266, nur noch Neapel 1282, gest. 1285, 157–161, 230
 Karl, geb. 1254, v. Anjou, II. Kg. v. Neapel 1285, gest. 1309, 230
 Karl, geb. 1270, Gf. v. Valois 1285, Regent v. FR 1314–1316, gest. 1325, 161, 164
 Karl, geb. 1271, Martell, Titularkg. v. Ungarn, gest. 1295, 230, 230
 Karl, geb. 1294, d. Schöne, Gf. v. La Marche 1314, IV. Kg. v. FR, I. v. Navarra 1322, gest. 1328, 163,

182
 Karl, geb. 1298, Hz. v. Kalabrien, gest. 1328, 230, 230, 231
 Karl, geb. 1338, d. Weise, V. Kg. v. FR 1364, gest. 1380, 165, 169–171
 Karl, geb. 1368, d. Wahnsinnige, VI. Kg. v. FR 1380, gest. 1422, 171, 173, 173, 181, 237
 Karl, geb. 1394, v. Valois, Hz. v. Orléans, gest. 1465, 237
 Karl, geb. 1403, d. Siegreiche, VII. Kg. v. FR 1422, gest. 1461, 181, 194, 195
 Karl, geb. 1433, d. Kühne, Hz. v. Burgund u. Luxemburg 1465, gest. 1477, 201, 201, 202, 203, 203, 204
 Karl, geb. 1446, Hz. v. Berry 1461–1465, v. Valois 1465–1468, der Champagne 1468f, v. Guyenne 1469, gest. 1472, 195, 202, 203
 Karl, geb. 1459 von Orléans, Gf. v. Angoulême 1467, gest. 1496, 222
 Karl, geb. 1470, d. Freundliche, VIII. Kg. v. FR 1498, gest. 1498, 204, 212, 221–223, 230, 230, 231, 232, 232, 233–235, 235, 236, 237
 Karl, geb. 1486, III. (II.) Hz. v. Savoyen 1504, gest. 1553, 387, 469, 470, 550, 555, 557, 578, 635
 Karl, geb. 1489, IV. v. Valois, Gf. v. Le Perche 1492, Gf. v. Armagnac usw. 1497, Hz. v. Alençon 1492, gest. 1525, 340
 Karl, geb. 1490, III. Hz. v. Montpensier 1501, v. Bourbon 1505, gest. 1527, 330, 331, 333, 335, 339, 341, 349, 350, 352–355, 358, 401
 Karl, geb. 1500, Kg. v. Span. 1516–1556, V. Ks. d. HRRR 1530–1556, gest. 1558, 304, 309, 310, 311, 311, 312, 313, 313, 314, 315–318, 325, 330–340, 341, 341, 342, 342–344, 347–350, 352, 353, 355, 357, 358, 361–364, 368–372, 376, 377, 378, 378, 379, 379, 380, 380, 384, 385, 385, 386, 386–388, 391, 396, 398–400, 408, 408–411, 436–438, 439, 439–441, 448, 450, 454–481, 484–486, 489, 490, 493–495, 498–509, 511–513, 516, 516, 520, 521, 523–535, 537, 539, 540, 542–544, 548–550, 552–560, 562–565, 567, 569, 571, 572, 574, 576, 577, 577, 580, 584, 585, 587–589, 598, 598, 599, 600, 601, 604, 605, 606, 606–611, 613, 613, 616, 617, 620–625, 627–633, 636–640, 645–648, 650–655
 Karl, geb. 1522/Charles de Valois-Angoulême, gest. 1545, 502, 507, 577, 578, 584
 Karl, geb. 1543, d. Gr., III. Hz. v. Lothringen 1545, gest. 1608, 632
 Karlerije, Mehmed, Bey des Krajište von Skopje/Üsküp, 227
 Karlmann, geb. 706–714, fränk. Hausmeier 741f, gest. 747, 13
 Karlmann, geb. 751, I. Kg. d. Franken 768, gest. 771, 14, 15

- Karlmann, geb. 777 s. Pippin, geb. 777, 16, 21
- Karlmann, geb. 866, II. Kg. d. Franken 879, gest. 884, 17, 18
- Katharina, geb. 1485, v. Aragon, Ehe mit Heinrich VIII. v. Engld. 1509, gest. 1536, 272, 472
- Katharina, geb. 1533, v. Österreich, Ehe mit Francesco III. Gonzaga 1549, gest. 1572, 617
- Kavadh II. Siroe 630, 8
- Kazianer, geb. 1491 zu Katzenstein, Hans/Kaczy János, Landeshauptmann der Krain 1528–1537, gest. 1539, 488
- Kenan, Sohn Enoschs, 3
- Kerboga, Atabeg von Mosul, gest. 1102, 48–50
- Khai'r Bey, mamlukischer Verwalter von Aleppo, osman. Gouverneur Ägyptens 1517, gest. 1522, 216, 293, 298, 300, 301, 318, 328
- Kilidsch Arslan, geb. 1079, I. Sultan v. Rum 1092, gest. 1107, 37, 38, 42, 43, 45, 56
- Kilidsch Arslan, II. Sultan v. Rum 1156, gest. 1192, 141
- Kittim, Sohn Jawans, 3
- Koloman, geb. c. 1065, Kg. v. Kroatien u. Dalmatien 1102, 1095 Kg. v. Ungarn, gest. 1116, 38–40
- Komnenoi
- Alexios, geb. 1048, I. byz. Ks. 1081, gest. 1118, 37, 40, 41, 48, 49, 56, 60
- David, Ks. v. Trapezunt 1458f–1461, hinger. 1463, 199
- Johannes, geb. 1087, II. byz. Ks. 1118, gest. 1143, 73, 75–77
- Johannes, geb. 1403 (Br. u. Vorg. v. David), IV. Ks. v. Trapezunt 1429, gest. 1460, 199
- Manuel, geb. 1118, I. byz. Ks. 1143, gest. 1180, 78, 90–92, 94, 95, 97–99, 102–104, 106, 107, 109–111, 114
- Maria, geb. 1154, Ehe mit Kg. Amalrich I. v. Jerus. 1167, gest. 1217, 145
- Konrad geb. 1093f, Hz. in Franken 116–1120, Gegenkönig 1127–1135, dt. Kg. 1138, gest. 1152, 75, 81, 82, 86, 90–93, 93, 95, 95, 96, 97, 98, 100
- Konrad, geb. c. 1146, mit Wilhelm und Bonifatius Mkgf. v. Montferrat, Hr. v. Tyros 1187, gest. 1192, 132, 138, 143, 145, 149
- Konrad, geb. 1167, nach des Bruders Friedrich Tod nach ihm genannt 1169, gezählt als V. (oder VI.) Hz. von Schwaben, gest. 1191, 134, 142, 143, 146
- Konrad, geb. 1494 v. Beyneburg, Kaiserl. Befehlshaber 1526, gest. 1567, 349, 350
- Konstantin Kalamanos, Sohn des Prinzen Boris von Ungarn, Gouverneur v. Isaurien 1167, gest. 1151/1155, 106, 107
- Konstantin, geb. 270–288, d. Gr., röm. Ks. 306, Alleinherrscher 324, gest. 337, 6, 193
- Konstantin, geb. 612, III. byz. Mitks. 613, Ks. 641, gest. 641, 6
- Konstantin, geb. 1405, XI. byz. Ks. 1448, gest. 1453, 189, 190, 192, 192, 193, 194
- Konstanze, geb. 986 v. d. Provence, dritte Frau Roberts II. v. FR 1003, gest. 1034, 20
- Konstanze, geb. c. 1078, Tochter Philipp I. v. FR, Ehe mit Bohemund I. 1106, gest. 1124–1126, 60
- Konstanze, geb. 1127, Fstin. v. Antiochien 1130, Ehe mit Raimund v. Poitiers 1136–1149, Ehe mit Rainald v. Châtillon 1153, gest. 1163–1167, 70, 72, 73
- Kordirio? nicht identifiziert, sonst an dieser Stelle: Neffe Al-Malik al-Mu'asem Isa Sharaf al-Din, gest. 1227, 157
- Korkud, geb. 1467/1469, gest. 1513, 211, 264, 265, 267, 268
- Kurtoğlu Muslihiddin Reis, geb. 1487, gest. um 1535, 284, 285
- Kuschi, hier für einen kräftigen Bediensteten wie 2Sm 18,21–32?, 229
- Ladislaus, geb. 1376, d. Großmütige, Kg. v. Neapel 1386, gest. 1414, 231
- Ladislaus, geb. 1424/Ulászló, III. Kg. v. Polen 1434, I. Kg. v. Ungarn u. Kroatien, gef. 1444, 184, 187, 188, 188, 189, 231
- Ladislaus, geb. 1440 posthum/László, V. Kg. v. Ungarn, gest. 1456, 196, 197, 197
- Ladislaus, geb. 1456/Ulászló, II. Kg. v. Böhmen u. Ungarn, gest. 1516, 319, 344
- Ladislaus, geb. 1475 Szalkai, Ebf. v. Esztergom 1524, gest. 1526, 346
- Ladislaus/László Szilágyi, Sohn Ladislaus'/László Szilágyi und Katharinas/Katalin Bellyéni, Bruder von Elisabeth und Michael, 196, 196
- Lamech, Sohn Metusalems, 3
- Landry/Landerich, Gf. v. Nevers, gest. 1028, 20
- Lasar, geb. c. 1329, Hrebeljanović, serbischer Fürst 1371, gest. 1389, 171, 172
- Lasar, geb. 1421–1427 Branković, serb. Despot 1456, gest. 1458, 196, 197
- Lautrec
- Odet, geb. 1485 de Foix, Vizegf. v. Lautrec 1498, Marschall v. FR 1511, Gf. v. Beaufort 1512, gest. 1528, 313–317, 320, 321, 358, 360–363, 365, 368, 370
- Lemln/Lemlin/Lämmlein, 246
- Leo, geb. c. 750, röm. Papst Leo III. 795, gest. 816, 15
- Leo, geb. 1150/Lewon, II. Fst. v. Armenien 1187, I. Kg. v. Armenien 1199, gest. 1219, 141
- Leo, geb. 1475 Johannes/Giovanni de' Medici, röm. Papst Leo X. 1513, gest. 1521, 284, 299, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 320
- Leon, ein Heerführer bei Florenz oder Spoleto 1529, 384

- Leonardo III. Tocco, Despot v. Epirus 1448–1479, gest. 1503, 195, 196
- Leone, geb. 1515 Strozzi, Malteserritter, Prior v. Capua, Kommandeur der Ordensgaleeren 1536–1552, gest. 1554, 645
- Leonore s. Eleonore, 590, 593
- Leopold, geb. 1157, V. Hz v. Österreich 1177, gest. 1194, 148
- Lescun
Thomas, geb. 1485 de Foix-Lescun, Bf. v. Tarbes 1505–1514, Marschall v. FR 1518, gest. 1525, 313, 317
- Levi bar Samuel in Wevelinghofen, 28
- Linbirg/Lüneburg, Herzog: Hierher gehört vielleicht Wilhelm IV., Ldgg von Hessen-Kassel, 631
- Lorraine, de
Jean, geb. 1498, Bf. v. Metz 1505, später weitere Sitze, Kardinal 1518, Ebf. v. Narbonne 1524, später weitere Sitze, gest. 1550, 470, 503, 577
Ludwig, geb. 1500/Louis, Bf. v. Verdun 1508–1522, Gf. v. Vaudémont 1522, gest. 1528, 370
- Lothar, geb. 795, I. Mit-Ks. 817, Ks. 823, gest. 855, 16, 17
- Lothar, geb. 835, II. Kg. v. Lothringen 855, gest. 869, 17
- Lothar, geb. 941, Kg. v. Franken 952, gest. 986, 19
- Louis Mendes?, 460
- Louis Prisinda?, 456
- Loukas, geb. 1402 Notaras, Megas Dux v. Byzanz 1441, hinger. 1453, 193
- Lucian, Genuese, span. Repräsentant in Tlemcen 1550–1555, 544, 546
- Lucius, 5. Jh.?, röm. Statthalter in Gallia Belgica, 4
- Ludwig Vistarini, 348
- Ludwig, geb. 778, d. Fromme, Kg. Aquitanien 781, Kg. Franken 814, Ks. 813, gest. 840, 16
- Ludwig, geb. 806, d. Deutsche, Kg. in Bayern 826, II. Kg. in (Ost-)Franken 843, gest. 876, 16
- Ludwig, geb. 825, Kg. v. Italien 839, II. Ks. 855, gest. 875, 17
- Ludwig, geb. 846 der Stammher, II. Kg. v. (West-)Franken 877, gest. 879, 17
- Ludwig, geb. 846, d. Stammher, II. Kg. v. (West-)Franken 877, gest. 879, 17, 18
- Ludwig, geb. 864, III. Kg. d. (West-)Franken 879, gest. 882, 17, 18
- Ludwig, geb. 920, d. Überseeische, IV. Kg. d. (West-)Franken 936, gest. 954, 18, 19
- Ludwig, geb. 989ff, v. Niederlothringen, gest. 1023, 19
- Ludwig, geb. 1081, d. Dicke, VI. Kg. v. FR 1108, gest. 1137, 22, 60, 60, 61, 74
- Ludwig, geb. 1120, d. J., VII. Kg. v. FR 1131, gest. 1180, 61, 74, 82, 89, 90, 92, 93, 93, 94, 94, 95, 95, 96, 97, 97, 98, 117, 122, 130
- Ludwig, geb. 1187, VIII. Kg. v. FR 1223, gest. 1226, 156, 157
- Ludwig, geb. 1214, IX. Kg. v. FR 1226, gest. 1270, 157–160
- Ludwig, geb. 1276, Gf. v. Évreux 1317, gest. 1319, 161
- Ludwig, geb. 1289, X. Kg. v. FR u. Navarra 1305–1314, gest. 1316, 163
- Ludwig, geb. 1304, I. Gf. v. Flandern, II. Gf. v. Nevers und Rethel, Baron v. Donzy 1322, Ehe mit Margareta v. FR 1320, gest. 1346, 163
- Ludwig, geb. 1326, d. Gr., I. Kg. v. Ungarn 1342, Kg. v. Polen 1370, gest. 1382, 231
- Ludwig, geb. 1327, v. Tarent, Ehe mit Kgin. Johanna I. v. Neapel 1347, gest. 1362, 231
- Ludwig, geb. 1330, II. Gf. v. Flandern 1346, gest. 1384, 170
- Ludwig, geb. 1339, Gf. v. Poitou 1350–1354, Gf. v. Anjou 1351, Hz. v. Anjou 1360, gest. 1384, 169, 171
- Ludwig, geb. 1372, Hz. v. Valois, Gf. v. Orléans, erm. 1407, 171, 237
- Ludwig, geb. 1377, II. Hz. v. Anjou 1383, nominell Kg. v. Neapel, gest. 1417, 176, 231
- Ludwig, geb. 1403, III. Hz. v. Anjou, Kg. v. Neapel 1417/1420, gest. 1434, 231
- Ludwig, geb. 1413, Hz. v. Savoyen 1434/1440, gest. 1465, 228, 555
- Ludwig, geb. 1418, I. v. Luxemburg, Connétable v. FR 1465, enthpt. 1475, 203
- Ludwig, geb. 1423, d. Kluge, XI. Kg. v. FR 1461, gest. 1483, 195, 201, 202, 202, 203, 203, 204, 212, 221, 221, 237
- Ludwig, geb. 1452 Sforza, il Moro, Hz. v. Mailand 1494–1499/1500, gest. 1508, 228, 229, 229, 232–234, 236, 238, 239, 241, 242, 249, 270, 280, 313, 321
- Ludwig, geb. 1460/Louis II. de La Trémoille, gest. 1525, 242
- Ludwig, geb. 1462, XII. Kg. v. FR 1498, gest. 1515, 221–223, 234, 237, 238, 238, 239, 241, 242, 243, 243, 246, 247, 247, 248, 249, 249, 250, 250, 251, 256, 257, 259–262, 270, 271, 271, 272, 274, 275, 275–277, 280, 280
- Ludwig, geb. c. 1480/Lodovico/Aloisius/(A)Lajos Gritti, 1527 geh. Berater des Diwan, Reichsverweser v. Ungarn 1530, gest. 1534, 454
- Ludwig, geb. 1488/Ludovico Barbiano da Belgiojoso di Cremona, kaiserl. Condi, gest. 1530, 362, 371
- Ludwig, geb. 1500/Louis de Lorraine, Bf. v. Verdun 1508–1522, Gf. v. Vaudémont 1522, gest. 1528, 370

- Ludwig, geb. 1503/Luigi Farnese, Sohn v. Alessandro Farnese, gest. 1547, 368
- Ludwig, geb. 1506, Jagiello, II. Kg. v. Böhmen, Ungarn u. Kroatien 1516, gest. 1526, 303, 319, 344, 345, 346, 388
- Ludwig, gemeint ist Chlodwig II., 10
- Ludwig/Luis/Luigi von Capua, vielleicht VI. oder VIII. Graf von Altavilla (Irpina, Kampanien), 210
- Luise, geb. 1476 v. Savoyen, Mutter v. Franz I. v. FR., Hzin. v. Agoulême 1515, Hzin v. Bourbon usw. 1523, gest. 1531, 330, 404
- Luther, Martin s. Martin, geb. 1483 Luther, gest. 1546, 299, 504, 513, 524, 535, 584
- Madai, Sohn Jafets, 3
- Magdalene, geb. 1520/Madeleine v. Frankreich, Ehe mit Jakob V. v. Schottland 1537, gest. 1537, 445
- Magellan, geb. 1480, Ferdinand, Aufbruch zur großen Expedition 1519, gest. 1521, 311
- Mago der Karthager, gest. 203 v. Chr. Z., 326
- Magog, Sohn Jafets, 3
- Malatesta, geb. 1491 IV. Baglioni, ital. Condottiero, gest. 1531, 348, 384, 392–394, 396–399
- Malik Schah I.: Dschalal ad-Daula wa-d-Din Abu l-Fath Malik-Schah, geb. 1055, Seldschuken-Sultan 1072, gest. 1092, 45
- Manfred, geb. 1232, Kg. v. Sizilien 1258, gest. 1266, 230
- Mansur, bin Abd ar-Rahman bin Radwan, Herrscher der Banu Amir um 1540, 544–546, 582, 583
- Manuel Cablo, 275
- Manuel, geb. 1118 Komnenos, I. byz. Ks. 1143, gest. 1180, 78, 90–92, 94, 95, 97–99, 102–104, 106, 107, 109, 110, 111, 114
- Manuel, geb. 1350 Palaiologos, II. byz. Ks. 1391, gest. 1425, 177, 178
- Manuel, geb. 1469, I. v. Portugal 1495, gest. 1521, 225
- Manuel, um 1170–1190, byz. Kaiser, den Saladin gefangen nimmt, ist nicht bekannt, 149
- Mara, geb. 1412, Tochter v. Georg/Durad Branković, Frau v. Sultan Murad II., Stiefmutter v. Sultan Mehmed II., gest. 1487, 189, 196
- Marco Antonio de Cossano, 475, 476
- Marco, geb. 1494 Grimani, Prokurator v. Venedig 1522, Patriarch v. Aquileia 1526, päpstl. Legat 1538, gest. 1544, 507
- Marcomer, geb. c. 347, fränk. Kleinkg., gest. 404, 3, 4
- Margareta, geb. c. 1158, Capet, gest. 1197, 135
- Margareta, geb. 1221 v. d. Provence, verheir. mit Ludwig IX., Kg. v. FR 1234–1270, gest. 1295, 157
- Margareta, geb. 1279/1282, Ehe mit Kg. Eduard I. v. Engld. 1299, gest. 1318, 161
- Margareta, geb. c. 1312, Ehe mit Ludwig I. v. Flandern 1320, gest. 1348, 163
- Margareta, geb. 1350 von Dampierre/III. von Flandern, Ehe mit Philipp d. Kühnen 1369, gest. 1405, 170
- Margareta, geb. 1473 de Foix-Candale, Ehe mit Ludwig I. v. Saluzzo 1492, gest. 1536, 370, 376
- Margareta, geb. 1480 v. Österreich, Ehe mit Karl VIII. v. FR 1483–1491, gest. 1530, 204, 223, 271
- Margareta, geb. 1510 von Montferrat, Ehe mit Federico II. Gonzaga 1531, gest. 1556, 481, 518, 617
- Margareta, geb. 1522 v. Parma, Ehe mit Alessandro de' Medici 1536, Ehe mit Ottavio Farnese 1538, Statthalterin der Niederlande 1559–1583, gest. 1586, 468
- Margareta, geb. 1523 von Angoulême, Ehe mit Hz Emanuel Philibert v. Savoyen, gest. 1574, 445
- Maria Grosso della Rovere, Ehe mit Sinibaldo Fiescho bis 1532, 593
- Maria Manuela, geb. 1527, v. Portugal, Ehe mit Philipp II. v. Spanien 1543, gest. 1545, 580
- Maria, geb. 1145, Vater: Ludwig VII. v. FR., Mutter: Eleonore v. Aquitanien, Ehe mit Heinrich I. v. d. Champagne 1164, gest. 1198, 151
- Maria, geb. 1154, Komnena, Ehe mit Kg. Amalrich I. v. Jerus. 1167, gest. 1217, 145
- Maria, geb. 1180ff, v. Jerusalem, gest. 1191, 143
- Maria, geb. 1254, v. Brabant, Ehe mit Philipp III. v. FR 1275–1285, gest. 1321, 161
- Maria, geb. 1257, I. v. Ungarn, Ehe mit Karl II. v. Neapel 1270, gest. 1323, 230
- Maria, geb. 1457, Hzin. von Burgund 1477, Ehe mit Maximilian I. v. Österreich 1477, gest. 1482, 204
- Maria, geb. 1457, v. Burgund, Ehe mit Maximilian I. v. Österreich 1477, gest. 1482, 222
- Maria, geb. 1505, Ehe mit Ludwig Jagiello 1515–1526, Prinzessin v. Ungarn, Kgin. v. Ungarn 1521, gest. 1558, 388, 499, 500, 548, 548, 549, 553, 553, 557, 647, 647, 648
- Maria, geb. 1516, Kg. v. Engld. 1553–1558, gest. 1558, 654
- Maria, geb. 1528 v. Spanien, Ehe mit Maximilian II. Ks. des HRR 1548–1576, gest. 1603, 607, 627, 629, 630
- Mario Orsino?, 391
- Mark, geb. 1511ff, Smeaton, hinger. 1536, 472
- Marko, geb. c. 1335 Zarnovic/Kraljević/Mrnjavčević, Kg. v. Serbien 1371, gest. 1394f?, 168, 171, 172
- Martell, s. Karl, 12, 13, 20
- Martin IV., Papst 1281–1285, 160

- Martin, geb. 1483 Luther, gest. 1546, 299, 504, 513, 524, 535, 584
- Martín, geb. c. 1498 Alonso Fernández de Córdoba Montemayor y Velasco, Vizekg. v. Navarra 1527–1534, span. Gouverneur v. Oran 1534–1558, gest. 1558, 543–545
- Martin, Oddo di Colonna geb. 1368, Martin V. Papst 1417, gest. 1431, 231
- Martinengo?, 360, 361
- Mary, geb. 1496 Tudor, Ehe mit Ludwig XII. v. FR 1514f, gest. 1533, 274
- Mas‘ud Mazliach, Sohn Goasas’, Jude aus arabischen Ländern, 614
- Mas‘ud, Rukn ad-Din Mas‘ud, geb. vor 1107, I. Sultan v. Rum 1116, gest. 1156, 91, 92
- Mathilde, geb. 1224, v. Brabant, gest. 1288, 157
- Matthias, geb. 1443 Corvinus/Hunyadi, I. Kg. v. Ungarn u. Kroatien 1458, gest. 1490, 201, 210, 346
- Maximilian, geb. 1459, Hz v. Burgund 1477, röm.-dt. Kg. 1486, Herr v. Österreich 1493, I. Ks. d. HRR 1508, gest. 1519, 204, 222, 223, 233, 237, 250, 251, 252, 254, 255, 270–272, 279, 284, 304, 312, 362, 378, 386, 448, 623
- Maximilian, geb. 1493/Massimiliano Sforza, Hz. v. Mailand 1512f, gest. 1530, 270, 275, 278, 280, 284
- Maximilian, geb. 1527, II. Ks. d. HRR 1564, gest. 1576, 607, 630
- Medici, 354, 357, 394, 399, 400
- Alessandro, geb. 1510, 1530 Stadtherr, 1532 Hz. in Florenz, gest. 1537, 387, 400, 442, 456, 468, 468, 471, 482, 482, 483, 483, 484, 655
- Cosimo, geb. 1519, Hz. v. Florenz 1537, I. Ghz. d. Toskana 1537, gest. 1574, 484, 485, 485, 491–493, 553
- Gian Giacomo, geb. 1495, Hz. v. Marignano u. Mkgf. v. Musso u. Lecco, gest. 1555, 474–476
- Giovanni, geb. 1475, röm. Papst Leo X. 1513, gest. 1521, 274
- Giulio, geb. 1478, röm. Papst Clemens VII. 1523, gest. 1534, 315, 330, 342, 347, 348, 348, 350, 351, 351, 352, 353, 356, 357, 357, 378, 384, 384–387, 391, 399, 400, 409, 412, 413, 425, 427–429, 439, 445, 445, 446, 453, 456, 468
- Ippolito, geb. 1511, Kardinal 1529, gest. 1535, 354, 357, 456
- Johannes, geb. 1475/Giovanni, röm. Papst Leo X. 1513, gest. 1521, 284, 299, 312–317, 320
- Johannin, geb. 1498/Giovanni dalle Bande Nere/Lodovico de’ Medici, gest. 1526, 351, 484
- Katharina, geb. 1519, Ehe mit Heinrich v. FR 1533, gest. 1589, 442, 632
- Lorenzo, geb. 1514/Lorenzino/Lorenzaccio, gest. 1548, 482, 483
- Mehallal’el, Sohn Kenans, 3
- Mehmed Pascha/Rum Mehmed Pascha, Großwesir 1466–1470, gest. 1470/1474, 204
- Mehmed, geb. 1381, Sohn Bayezid’ I., Herrscher in Anatolien 1402, I. Sultan 1413, gest. 1421, 177, 178, 179, 643
- Mehmed, geb. 1432, d. Eroberer, II. Sultan 1444–1446 u. 1451, gest. 1481, 179, 189–200, 200, 204–209, 211–214, 220, 319, 536, 643
- Mehmed, Sohn Kirisci Çelebis – vereint Josef Mehmed Sohn Bayezid I. und Mehmed, Sohn Suleimans, 178, 179
- Mehmed, Sohn Suleimans, gest. 1421, 178
- Melisande, geb. 1105, Tochter von Balduin II., heiratet Fulko von Anjou 1129, reg. mit ihrem Manne in Jerusalem 1131, gest. 1161, 69, 70
- Menachem in Wevelinghofen, 29
- Menachem, ein Jude, 425
- Mendoza
- Don Bernardino, geb. 1501, Generalkapitän der spanischen Galeeren 1533, gest. 1557, 530
- Meroweck um 455/460, 4
- Meschech, Sohn Jafets, 3
- Metusalem, Sohn Henochs, 3
- Michael, geb. 1223, Palaiologos, VIII. Ks. 1259, gest. 1282, 161, 168
- Michael, geb. 1400?, Szilágyi, gest. 1461, 196
- Mikalogili Pascha, Kasim Bey, Akindischi-Führer, gest. 1532-09-19, 410, 411
- Mina, Jüdin in Speyer, 84
- Mira Official, 226
- Miralin, hier: Al-Malik al-Aziz Uthman ibn Salah ad-Din Yusuf, geb. 1171, Sultan v. Äg. 1193, gest. 1198, 150
- Mircea, geb. 1355, d. Alte, Wojewode d. Walachei 1386, gest. 1418, 178
- Montecuccoli
- Sebastian(o), Gf., Sekretär des Dauphin Franz III. v. d. Bretagne, hinger. 1536, 477
- Morato?, 512
- Moritz, geb. 1521, Hz. v. Sachsen 1541, Kf. 1547, gest. 1553, 631–633, 637, 653
- Mose/Musa, Ismaelit, 644
- Muhammad
- Abu Abdalla Muhammad al-Mahdi al-Qa’im bi-Amrilla, Scheich der Saadier 1505, gest. 1517, 613, 614
- Abu Abdalla Muhammad bin Abdalla, IX. abdalwadid./zayyanid. Kg. v. Tlemcen 1540f. 1543, 542–544, 544, 545, 545, 546, 582, 582
- der Profet, 5, 6, 9, 245, 405, 613
- Muhammad asch-Scheich asch-Scharif

- al-Hassani ad-Darai at-Tagmadert, Muley Muhammad, Scheich u. erster Sultan der Saadier in Marokko 1544, gest. 1557, 613, 613–616
- Mujir ad-Din Abaq, Atabeg von Damaskus, gemeinsam mit Mu'in ad-Din Unur 1140–1149, allein 1140–1154, gest. 1169, 81, 101
- Murad, geb. 1319/1326, I. Sultan 1359, gest. 1389, 168–172, 172, 187, 188, 643
- Murad, geb. 1403, II. Sultan 1421–1444, erneut 1446, gest. 1451, 179, 180, 180, 181, 184, 184, 185, 185, 186, 186, 187–189, 196, 319, 536, 643
- Murad, geb. c. 1495, Sehzade Murad, gest. 1519, 269
- Musa, geb. 1388, Sohn Bayezid I., Mongolische Gefangenschaft 1403–1405, gest. 1413, 177, 178
- Mustafa Pascha
Koca Mustafa Pascha, osman. Großwesir, gest. 1512, 217
Çoban Mustafa Pascha, osman. Großwesir, Gouverneur v. Ägypten 1522f, gest. 1529, 298, 301
- Natan ben Samuel, 152
- Niccolò Canaletto, 202
- Niccolò Strozzi?, 395
- Niccolò, geb. 1442 di Pitigliano, ital. Condottiero, gest. 1510, 251, 253
- Niccolò, geb. 1499 Gaddi, Kardinal-Diakon 1527, gest. 1552, 483, 484
- Niccolò, geb. 1501 Ridolfi, Kardinal 1517, gest. 1550, 483, 484
- Nicolò, geb. 1415 Canal, venez. Gesandter beim Hl. Stuhl 1449f, gest. 1483, 205
- Nilüfer Hatun/Holifere/Holophira/Olivera, eine Frau von Orhan I., Mutter von Murad I., 164
- Noach, Sohn Lemechs, 3, 43
- Nur ad-Din, Sohn Zengis, Atabeg/Emir von Aleppo 1146, Emir von Damaskus 1154, gest. 1174, 77, 98, 99, 101, 103, 103, 105–107, 110, 119–122
- Octavio, geb. 1524/Ottavio Farnese, Hz. v. Parma u. Piacenza, Ehe mit Margareta 1538, gest. 1586, 605, 620, 636, 653
- Odet, geb. 1485 de Foix, Vizegraf v. Lautrec 1498, Marschall v. FR 1511, Gf. v. Beaufort 1512, gest. 1528, 313–317, 320, 321, 358, 360–363, 365, 368, 370
- Odo, geb. c. 1035/Otto/Eudes v./de Châtillon/Lagery, röm. Papst Urban II. 1088, gest. 1099, 23, 54
- Odo, geb. 1110/Eudes de St. Amand, 8. Großmeister d. Templer 1171, gest. 1180, 121
- Odo, geb. 1295/Eudes, IV. Hz. v. Burgund 1315, Ehe mit Johanna v. FR 1318, gest. 1350, 163
- Omar ibn al-Chattab, 2. Kalif, geb. 592, reg. 634, gest. 644, 9, 10
- Orange
1502–1522 Philibert de Chalon, 363, 370, 384, 385, 390, 391–393, 397, 397
- Oratio s. Horatio, 353, 356, 653
- Orhan Gazi, geb. 1281, I. Sultan 1326, gest. vermutl. 1359, 164, 168, 643
- Orhan, Sohn Suleimans, Sohn Bayezid I., gest. 1429, 178
- Orositi, Frau des Onkels von Josef ha-Kohen, 226
- Orsino
Anguillara, Virginio degli Anguillara, geb. 1498, gest. 1548, 351
Camillo, geb. 1491, Mkgf. v. Montefredan, Fürst v. Amatrice, gest. 1559, 368, 371
Franciotto, geb. 1473, Kardinaldiakon 1517, gest. 1534, 368
- Osman, geb. 1258f, I. osman. Sultan 1288, gest. 1326, 162, 164, 168, 643
- Ottaviano Segneurilo?, 392
- Otto, geb. 912, d. Gr., I. Kg. 936, Ks. 962, gest. 973, 19, 20
- Pakrad der Armenier, 44
- Palaiologoi
Demetrios, geb. c. 1407, Mit-Despot der Morea 1449–1460, gest. 1470, 189, 194, 199
Johannes, geb. 1392, VIII. byz. Ks. 1425, gest. 1448, 187
Manuel, geb. 1350, II. byz. Ks. 1391, gest. 1425, 177, 178
Thomas, geb. 1409, Mit-Despot der Morea 1428–1460, gest. 1465, 189, 194, 197, 199
- Paloma bat Abraham, Frau von Josef ben Josua ha-Kohen, 326
- Paramoni?, 92
- Paul, geb. 1440/Paolo da Novi, 42. Doge v. Genua 1507–04–10 bis 27, gest. 1507-07-10, 247, 249
- Paul, geb. 1468, Alessandro Farnese, Paul III. röm. Papst 1534, gest. 1549, 453, 469, 470, 471, 471, 480, 487, 495, 495, 498, 499, 500, 501–504, 504, 505, 507, 508, 526, 542, 549, 553, 568, 574, 576, 584, 585, 587, 587, 589, 590, 590, 598, 605, 605, 606, 613
- Paul, geb. 1475/Pál Tomori, Franziskaner 1520, Ebf. von Kalocsa 1523, gef. 1526, 344–346
- Paul, geb. 1482 de la Barthe, (Mon)Seigneur de T(h)ermes, Marschall v. FR 1558, gest. 1562, 567
- Paulus, Apostel Paulus aus Tarsus, 300
- Pedro di Porto, Graf?, 565
- Pedro, geb. c. 1460, Navarro, Gf. v. Oliveto, gest. 1528, 282, 324, 325, 370
- Pedro, geb. c. 1480, Álvarez de Toledo, Vizekg. v. Neapel 1532, gest. 1553, 550, 599, 600, 625,

Peretta, geb. 1526 Doria, Ehe mit Giulio Cybo
1546–1548, gest. 1591, 590

Peter

Schüler von Rabbenu Tam, gest. 1147, 88

Peter, geb. c. 1050, d. Eremit, aus Amiens, gest. 1115,
22, 23, 36, 37

Peter, geb. 1240, III. d. Gr. Kg. v. Argon 1276, Kg. v.
Siz. 1282, gest. 1285, 160, 161

Peter, geb. 1251, Gf. v. Alençon, gest. 1283, 159

Peter, R., Haupt der Märtyrer in Ellern, 30

Philibert, geb. 1502 de Chalon, Fürst v. Orange bis
1522, Hz. v. Gravina, Gf. v. Tonerre u.
Charnya, Hr. v. Arlay u. Nozeroy, gef. 1530,
363, 370, 384, 385, 390, 391–393, 397, 397

Philipp August, geb. 1165, Mitreg. 1179, Philipp II.
Kg. v. Frankr. 1180, gest. 1223, 122, 125, 130,
132, 133, 135, 135, 137, 137, 139, 144, 145, 145,
147, 147, 148, 148, 151, 153, 156, 157

Philipp, geb. 1052, I. Kg. v. FR 1059f, gest. 1108f, 21,
22, 36, 40, 54, 55–57, 60, 60, 61

Philipp, geb. 1116, Mitkg. von Frankreich 1129, gest.
1131, 61

Philipp, geb. 1130 von Heinsberg, Ebf. v. Köln 1167,
gest. 1191, 118

Philipp, geb. 1245, III. Kg. v. FR 1270, gest. 1285,
159–161

Philipp, geb. 1268, d. Schöne, IV. Kg. v. FR 1285,
gest. 1314, 161, 163, 163

Philipp, geb. c. 1293, d. Lange, Gf. v. Poitou 1311, V.
Kg. v. FR u. II. Navarra 1317, gest. 1322, 163

Philipp, geb. 1293, VI. Kg. v. FR 1328, gest. 1350, 164,
165, 168, 182

Philipp, geb. 1342, d. Kühne, Gf. v. Tours 1360–1364,
Hz. v. Burgund 1363, gest. 1404, 169, 170

Philipp, geb. c. 1358/Philippe d'Artois, Gf. v./Comte
d'Eu 1387, Connétable v. FR 1392, gest.
1397, 175

Philipp, geb. 1396, d. Gute, III. Hz. v. Burgund usw.
1419, gest. 1467, 187

Philipp, geb. 1456, v. Kleve-Ravenstein, Vertreter
des frz. Kgs. (Vizekönig) v. Mailand u.
Genua in Genua 1499–1506, gest. 1528, 244,
247

Philipp, geb. 1464/Philippe de Villiers de
l'Isle-Adam, 44. Johanniter-Großmeister
1521, gest. 1534, 327–329, 402

Philipp, geb. 1478, d. Schöne, v. Habsburg/v. Österr.,
Hz. v. Burgund, I. Kg. v. Kastilien u. Leon,
gest. 1506, 304, 378, 386

Philipp, geb. 1492/Philippe de Chabot, Admiral v.
FR (Admiral de Brion) u. Gouverneur v.
Burgund 1526, gest. 1543, 475, 481, 482

Philipp, geb. 1504, I. Lgf. v. Hessen 1509/1518, gest.
1567, 448, 587, 589, 598, 599, 631, 637

Philipp, geb. 1527, v. Spanien, Kg. der Niederlande
1555, II. Kg. v. Kastilien, Aragon, Sizilien
1555, gest. 1598, 580, 609, 623

Philipp-Deodatus, Sohn Heinrichs II. und Eleonores
v. Aquitanien, 98

Piccolomini

Enea Silvio geb. 1405, röm. Papst Pius II. 1458,
gest. 1464, 198, 199, 201, 202

Pico

della Mirandola

Alberto, geb. 1519?, erm. 1533, 441

Francesco, geb. 1469f./Jan F./Gian F./Giovanni
F. II., erm. 1533, 441, 475

Galeotto, geb. 1508 II., gest. 1550, 441, 475

Johannes Tomaso, geb. 1492/Gian Tommaso,
Ehe mit Carlotta Orsini 1523, Signore di
Roddi 1534, gest. 1567, 475

Pier Maria, geb. 1504, III. de' Rossi, ital. Condottiero
auf ksrl. Seite, gest. 1547, 392, 393

Pierre, geb. 1438 de Beaujeu, II. Hz. v. Bourbon 1488,
gest. 1503, 221

Pietro Louis, geb. 1503/Pier Ludwig II. Farnese,
Sohn des Papstes Paul III., Gf. v.
Ronciglione 1526–1547, Gonfaloniere d.
röm. Kirche 1537, Hz. v. Castro 1537–1545,
Mkgf. v. Novara 1538, Hz. v. Parma u.
Piacenza/Placentia 1545, gest. 1547, 495, 584,
585, 585, 598, 605, 606, 620

Pietro, geb. c. 1405, Mocenigo, Flottenführer, Doge
v. Venedig 1474, gest. 1476, 205

Pietro, geb. 1510/Piero Strozzi, gest. 1558, 491,
568–570, 574, 575

Pippin, geb. c. 635, d. Mittlere, fränk. Hausmeier
679, gest. 714, 12

Pippin, geb. 714, d. J., III. Kg. d. Franken 751, gest.
768, 13–15

Pippin, geb. 770, d. Bucklige, gest. 811 *hier wohl
ignoriert zugunsten Pippin/Karlmanns, geb.
777, 16*

Pippin, geb. 777 Karlmann, wohl 781 umbenannt in
Pippin, Kg. v. Italien 781, gest. 810, 16, 21

Pippin, geb. 797, I. Kg. v. Aquitanien 814, gest. 838,
16

Pippin, geb. 823, II. Kg. v. Aquitanien 838, gest. 864,
16

Piri Mehmed Pascha, Großwesir des Osman.

Reiches 1518–1523, gest. 1533, 290, 303

Pius, geb. 1405 Enea Silvio Piccolomini, röm. Papst
Pius II. 1458, gest. 1464, 198, 199, 201, 202

Pius, geb. 1439, Francesco Todeschini Piccolomini,
Pius III. röm. Papst 1503, gest. 1503, 246

Pole, de la

Edmund, geb. 1472, 3. Duke of Suffolk 1492,
gest. 1513, 257

John, geb. 1442, 2. Duke of Suffolk, gest.

1491/1492, 257
 Richard, geb. 1480, gest. 1525, 257
 Polzilina, Jüdin in Blois, 115
 Pons, geb. c. 1098/Pontius, Gf. v. Tripolis 1112, gest. 1137, 64, 71, 73, 74
 Priamos, Kg. v. Troja, 4
 Prospero, geb. 1452, Colonna, Condottiero, gest. 1523, 280, 313–317, 320–324, 326, 332
 Rachel in Wevelinghofen, 28
 Radwan, Fachr al-Mulk Radwan ibn Tutusch bin Alp-Arslan, seldschukischer Herrscher in Syrien 1095–1113, 59, 69
 Raimund Berengar, geb. 1205, V. Gf. v. d. Provence, gest. 1245, 157
 Raimund, geb. c. 1070, v. Burgund, gest. 1107, 79
 Raimund, geb. 1099, v. Poitiers, Ehe mit Konstanze Tochter Bohemunds II., Fst. v. Antiochia 1136, gest. 1149, 72–74, 74–78, 94, 95, 98, 102
 Raimund, geb. 1115, II. Gf. v. Tripolis 1137, gest. 1152, 73, 74, 100
 Raimund, geb. 1134, Gf. v. Toulouse 1148, gest. 1194, 135, 135
 Raimund, geb. c. 1142, III. Gf. v. Tripolis, Fürst v. Galiläa 1174, gest. 1187, 106, 107, 120, 120, 123, 125–127, 130, 130
 Rainald, geb. c. 1125, v. Châtillon, Ehe mit Konstanze v. Antiochien 1153, Fst. v. Antiochien 1153–1160, gest. 1187, 102–104, 120, 127
 Ramón, geb. 1467 Folch de Cardona, span. Vizekg. v. Neapel 1509, gest. 1522, 260, 261
 Rangon
 Guido II., geb. 1485, venez./päpstl. Condottiero, gest. 1539, 375, 375, 475, 477, 478, 485, 486
 Hercules?, 392
 Rechakja, Jude in Würzburg 1147, 88
 Reinald I. Mansoer v. Margat, Konstabler v. Antiochia 1131, gest. 1134–1140, 71
 Remigius, geb. 436, Bf. v. Reims 458, gest. 533, 5
 Renzo Orsini, 337, 353, 356, 371
 René, geb. 1409 v. Anjou, I. Kg. v. Neapel 1435–1442/1480, gest. 1480, 231
 René, geb. 1451, II. Hz. v. Lothringen 1473, gest. 1508, 204
 René, geb. 1454 de Valois, Hz. v. Alençon 1476, gest. 1492, 222
 René, geb. c. 1470 v. Savoyen, Gf. v. Villars 1497, Gf. v. Tende 1501, Großmeister v. FR 1519, gest. 1525, 320
 René, geb. c. 1495 de Montjean, Gouverneur v. Piemont 1537, Marschall v. FR. 1538, gest. 1539, 470
 Richard, geb. 1157, Löwenherz, Hz. v. Aquitanien 1172–1189, I. Kg. v. Engld. 1189, gest. 1199, 135, 136, 136, 139, 145, 147–149, 151

Richard, geb. 1367, II. Kg. v. Engld. 1377–1399, gest. 1400, 169
 Richard, geb. 1480 de la Pole, gest. 1525, 257
 Rifat, Sohn Gomers, 3
 Rivka, Märtyrerin in Moers/Mehr, 33
 Robert, geb. 846/Rollo/Rolf v. d. Normanide, gest. 931f, 18
 Robert, geb. 972, d. Fromme, II. Mitkg. v. FR 987, Kg. 996, gest. 1031, 20
 Robert, geb. 1002–1010, d. Großartige, I. Hz. v. d. Normandie 1027, gest. 1035, 20
 Robert, geb. 1011, I. Hz. v. Burgund 1032, gest. 1032, 20
 Robert, geb. c. 1065, II. Gf. v. Flandern 1086–1090 u. ab 1093, gest. 1111, 51
 Robert, geb. 1216, v. Artois, gest. 1250, 157
 Robert, geb. 1278 v. Anjou, Kg. v. Neapel 1309, gest. 1343, 230
 Robert(o), geb. 1418 Sanseverino d'Aragona, Mutter: Elisa Sforza, Gf. v. Colorno 1458–1477, Gf. v. Caiazzo 1460, gest. 1487, 229
 Robert, geb. 1468 II. de La Marck, gest. 1536, 314, 315
 Robert, geb. 1492 III. de La Marck, gest. 1593, 315
 Robert(o), geb. 1520 Strozzi, gest. 1566, 483, 484, 484, 492
 Roger v. Salerno, Verwandter v. Tankred, Verwalter v. Antiochia 1112, gest. 1119, 62, 63, 64, 65
 Rollo/Rolf s. Robert, 18
 Rossi
 Guido de Rossi ?, 254
 Rothari, geb. c. 606/Chrothar/Chrothachar, Kg. d. Langobarden 636, gest. 652, 326
 Rozala-Susanna, geb. 950–960, v. Italien u. Ivrea, Ehe mit Arnulf II. Gf. v. Flandern vor 968 bis 987, Regentin f. Sohn Balduin IV. v. Flandern, erste Frau Roberts II. v. FR 988–992, gest. 1003, 20
 Rudolf d. Rote I. v. Clermont, gest. 1191, 146
 Rudolf v. Melun?, 123
 Rudolf, geb. vor 890, hier versehntl. Sohn Karlmanns II. v. Franken, Hz. v. Burgund, Kg. v. Franken 923, gest. 936, 18, 19
 Rudolf, geb. c. 1282, III. Hz. v. Österr. u. d. Steiermark 1298–1306, I. Kg. v. Böhmen und Titularkg. v. Polen 1306, gest. 1307, 161
 Rudolf, Geistlicher/Mönch, 82, 83, 88
 Rufin, Bf. v. Akko, gef. 1187, 127
 Rum Mehmed Pascha s. Mehmed Pascha, 204
 Ruthard OSB, Ebf. v. Mainz 1089, gest. 1109, 26, 27
 Saadier
 Abu Abdalla Muhammad al-Mahdi al-Qa'im bi-Amrilla, Scheich der Saadier 1505, gest. 1517, 613, 614
 Frau des Muhammad, der 1505 bis 1517 regiert, Mutter der beiden folgenden Saadier, 615

- Safadin, Al-Adil, al-Malik al Adil sayf ad-Din
Abu-Bakr Ahmad ibn Najm ad-Din Ayyub,
Bruder von Saladin, geb. 1145, gest. 1218,
150
- Safadin: Hier statt: Al-Afdal ibn Salah ad-Din geb.
1169, Emir v. Damaskus 1193–1196, gest.
1225, 150
- Safawi
Tahmasp, geb. 1514, Abul-Fath Tahmasp I.
Schah v. Persien 1524, gest. 1576, 332, 405,
407, 448, 449, 469, 536, 607
- Sagramoro, Reiterführer in venezian. Dienst, gest.
1513, 280
- Sai, Heeführer Suleimans I., d. Prächtigen, 1532?,
404
- Saif ad-Din Ghazi I., Zengiden-Herrscher von
Mosul, 122
- Saladin, geb. 1137f, reg. 1174, gest. 1193, 10, 108, 109,
111, 113, 114, 119–132, 134, 138–141, 143, 146,
147, 149, 150, 157
- Salah Raïs, geb. c. 1488, osman. Admiral, gest. 1568,
635
- Salomo ha-Kohen in Wevelinghofen, 28
- Salomo Molcho, 413, 424, 425, 427, 428, 429, 430, 436,
437
- Salomo, Jude aus Österreich, 151
- Saluzzo
Francesco Ludovico, geb. 1498, Mkgf. v. Saluzzo
1529, gest. 1537, 474, 485, 486
Franz Ludwig, geb. 1498/Francesco Ludovico,
Monseigneur, Mkgf. v. Saluzzo 1529, gest.
1537, 376
Gabriel, geb. 1501/Gian Gabriele, Abt v.
Staffarda, Bf. v. Aire 1530–1538, Mkgf. v.
Saluzzo 1537, gest. 1548, 376
Johannes Ludwig, geb. 1496/Gian Ludovico,
Mkgf. v. Saluzzo 1528f, gest. 1563, 342, 376
Michele Antonio, geb. 1495, Mkgf. v. Saluzzo
1504, gest. 1528, 334, 342, 349, 351, 352, 370,
376
- Samuel, 116, 152
- Samuel b. R. Natronai, 152
- Samuel bar Jechiel, 29
- Samuel bei Wolkenburg, 85
- Samuel ben Ascher, 28
- Samuel ha-Nagid, 22
- Samuel, Sohn Isaaks in Mainz, 86
- Sanseverino, Federico, geb. 1475/1477,
Kardinaldiakon 1489/1492, gest. 1516, 241
- Sa'ad ad Dalauh el-Qawasi, Mameluckischer
Heerführer des fatimidischen Heeres bei
der ersten Schlacht bei Ramla 1101, 57
- Schabbetai, 425
- Schahin, pers. Heerführer, gest. 626, 7, 7
- Schahraplakan, pers. Heerführer, nach 624, 7
- Schahrbaras/Farrukhan, pers. Heerführer, 630-04-27
bis -06-09 pers. Großkönig, 7
- Schams al-Muluk Abu'l-Fath Ismail, Atabeg der
Buriden in Damaskus 1132, gest. 1135, 72
- Schawar, Wesir der Fatimiden in Ägypten 1163,
gest. 1169, 105, 106, 107, 110, 110, 111
- Schemarja aus Köln, 33
- Schiner
Matthäus, geb. 1465, Bf. v. Sitten 1499, Kardinal
1511, gest. 1522, 282, 282
- Schirkuh, Heerführer von Nur ad-Din, gest. 1169,
105–111
- Sciarra, geb. c. 1270/Giacomo Colonna, gest. 1329,
161
- Scipio(ne), geb. c. 1480 Fiescho, gest. 1520, 279
- Sebastian(o) Montecuccoli, Sekretär des Dauphin
Franz III. v. d. Bretagne, hinger. 1536, 477
- Seldschuk, Namengeber der Seldschuken, um 1000,
21
- Selim, geb. 1470, I. Sultan 1512, gest. 1520, 262–269,
286–293, 295, 296, 296, 297, 298, 300, 301, 303,
318, 328, 644
- Sem, Sohn Noachs, 3
- Set, Sohn Adams, 3
- Sforza
Ascanio Maria, geb. 1455, Kardinal 1484, gest.
1505, 238, 241, 242
Galeazzo Maria, geb. 1444, Hz. v. Mailand 1466,
erm. 1476, 228, 229
Johannes, geb. 1469/Gian Galeazzo, gest. 1494,
228, 229, 232, 233
Ludwig, geb. 1452, il Moro, Hz. v. Mailand
1494–1499/1500, gest. 1508, 228, 229,
232–234, 236, 238, 239, 241, 242, 249, 270, 280,
313, 321
- Sforza Pallavicino, venezian. General 1544, gest.
1585, 641, 642
- Sibylle, geb. c. 1160, Regentin v. Jerus. 1183, Kgin.
1186, gest. 1190, 123, 124, 125, 143, 143, 156,
156
- Siegfried von Truhendingen, Bf. v. Würzburg 1146,
gest. 1150, 88
- Sigismund, geb. 1368 v. Luxemburg, Kf. v.
Brandenbg. 1379–1388, Kg. v. Ungarn u.
Kroatien 1387, rm.-dt. Kg. 1411, Kg. v.
Böhmen 1419, Ks. HRR 1433, gest. 1437, 173,
174, 178, 179
- Sigismund, geb. 1467 Jagiello, d. Alte, I. Kg. v. Polen
u. II. Großf. v. Litauen 1507, gest. 1548, 408
- Sigurd, geb. c. 1090, in brüderlicher Gemeinschaft
Kg. v. Norwegen 1103, gest. 1130, 62
- Silvio Messaglia, O. Cist., Bf. v. Avellino 1520–1544,
364
- Silvio, geb. 1469 Passerini, 1517 Kardinal, Bf. v.
Cartona 1521, gest. 1529, 354, 357

- Simcha ha-Kohen, Worms 1096, 25
- Simeon, II. Patriarch v. Jerusalem 1085/1094–1097f, 52
- Simon Rozgonyi, Bf. v. Eger 1440, vermißt 1444, 188
- Simon, Sohn Roberts II. d. Frommen v. FR, nur hier genannt, 20
- Simëon, Kölner Jude um 1146, 84
- Sinan Pascha, Hadım Sinan Pasha, geb. 1459, osman. Großwesir 1516f, gest. 1517, 289, 293–295
- Sinan Pascha, Sianüddin Yusuf Paşa, osman. Großadmiral, gest. 1553, 407, 638
- Sinibaldo, geb. c. 1195 Fiescho, röm. Papst Innozenz IV. 1243, gest. 1254, 158
- Skanderbeg
ein Sandschak-Bey/Pascha/osmanischer Heerführer, der um 1500 bis Treviso vordringt, 239
Georg Kastriot s. d., 180, 181, 185–187, 189
- Spinola/Espinola
August/Augustin/Agostino, geb. wohl 1482, Bf. v. Perugia 1509, Kardinal 1527, gest. 1537, 359–361, 603
- St. Pol, Franz v. Bourbon, Gf. v. St. Pol, geb. 1491, gest. 1545, 369, 371, 373, 375, 486
- Stefan, geb. 1377 Lazarević, Despot v. Serbien, gest. 1427, 173, 178
- Stefan(o), geb. 1403 Pendinelli, Ebf. v. Otranto, erm. 1480, 209
- Stefan, röm. Papst Stefan II. (III.) 752, gest. 757, 14
- Strozzi
Filippo, geb. 1489, gest. 1538, 483, 484, 490–493, 568, 645
Leone, geb. 1515, Malteserritter, Prior v. Capua, Kommandeur der Ordensgaleeren 1536–1552, gest. 1554, 645
Niccolò?, 395
Pietro, geb. 1510/Piero, gest. 1558, 491, 568–570, 574, 575
Roberto, geb. 1520, gest. 1566, 483, 484, 492
- Suleiman I., der Prachtige, geb. 1495, reg. 1520, gest. 1566, 290, 291, 303, 304, 318–320, 326–329, 332, 344–346, 380–383, 386, 388, 404, 405, 406, 406, 407, 407, 408, 408, 409, 410, 410, 411, 412, 439, 444, 448, 449, 451, 453, 454, 469, 469, 480, 487, 488, 495–498, 505, 510, 512, 515, 516, 522, 525, 534, 535, 541, 546, 551, 552, 554, 586, 606, 607, 622, 624, 625, 631, 638, 641–644, 654
- Suleiman, n. a. Yakub, 1389 von Sultan Bayezid I. ermordeter Bruder, 172
- Suleiman, Satrap von Nizäa, Sultan v. Rum 1077, gest. 1086; Nennung hier betrifft seinen Sohn Kilidsch Arslan I., s. diesen, 37, 38, 42, 43, 45
- Suleiman, Sohn Bayezid I., geb. 1377, Regent in Edirne 1403, gest. 1411, 177, 178, 178, 179, 643
- Sultan, 106
- Sunno, fränkischer Kleinkönig um 388, 3
- Tahmasp, geb. 1514 Safawi: Abul-Fath Tahmasp I. Schah v. Persien 1524, gest. 1576, 332, 405, 407, 448, 449, 469, 536, 607
- Tamerlan, geb. 1336/Timur Lenk/Timur, d. Lahme/Temur ibn Taraghai Barlas, gest. 1405, 177, 178
- Tankred, geb. 1072, v. Tarent/v. Tiberias, gest. 1112, 43, 44, 47, 50, 54, 58, 59, 62
- Tankred, geb. c. 1138, Gf v. Lecce 1149 mit Unterbr., Kg. v. Siz. 1190, gest. 1194, 145
- Taqi ad-Din, Al-Muzaffar Taqi ad-Din Umar, Emir v. Hama 1179, gest. 1191, 143
- Tarsis, Sohn Jawans, 3, 43
- Tebaldo, geb. 1210 Visconti, röm. Papst Gregor X. 1271, gest. 1276, 161
- Teodoro, geb. 1456 Trivulzio, Marschall von FR 1526, gest. 1532, 316, 361
- Theobald, geb. 1130, V. Gf. v. Blois 1151, gest. 1191, 146
- Theuderich, geb. 653, Merowinger, III. Frankenkg. 673 und ab 675, auch v. Austrien 679, gest. 691, 10, 11
- Theuderich, geb. 711, Merowinger, IV. Frankenkg. 721, gest. 737, 12, 13, 14
- Thomas, geb. 1409 Palaiologos, Mit-Despot der Morea 1428–1460, gest. 1465, 189, 194, 197, 199
- Thomas, geb. 1443, Howard, 2. Duke of Norfolk, gest. 1524, 272, 273, 274
- Thomas, geb. 1485 de Foix-Lescun, Bf. v. Tarbes 1505–1514, Hr. v. Lescun 1515, Marschall v. FR 1518, gest. 1525, 313, 317
- Thoros II., Fürst von Klein-Armenien 1140, gest. 1169, 103, 104, 106
- Tiras, Sohn Jafets, 3
- Titus, geb. 39, röm. Ks. 79, gest. 81, 10
- Togarma, Sohn Gomers, 3
- Tovia Jesaja, 622
- Trivulzio
Agostino 1485–1548, 480
Camillo ?–1522, 321
Gian Giacomo 1440–1518, 234, 242, 257, 259, 260
Teodoro 1456–1532, 316, 361
- Trémoille, de la
Guido, geb. 1346/Guy le Vaillant, VI. de la Trémoille, gest. 1397, 175
Ludwig, geb. 1460/Louis II., gest. 1525, 242
- Tubal, Sohn Jafets, 3
- Tughtigin, Atabeg von Damaskus, gest. 1128, 64
- Tuman Bay, II. Mamluken-Sultan von Ägypten 1516, gest. 1517, 294, 295, 295, 296, 296, 297, 297, 298, 298, 300
- Tuntasch, 81

- Turan Schah ibn Ayyub al-Malik al-Mu'azzam
Schams ad-Dawla Fakhr ad-Din, älterer
Bruder von Saladin, Gouverneur v. Jemen
1174–1176, v. Syrien 1176–1179, gest. 1180,
120
- Turan Schah, Al-Malik al-Mu'azzam Turan Schah,
Ayyubiten-Sultan in Ägypten 1249, gest.
1250, 159
- Turgut Raïs, Bey v. Tripolis 1552, gest. 1565, 513,
517, 518, 572, 579, 580, 588, 606, 609, 612, 613,
617, 619–621, 626, 638, 639
- Turgutoğlu Mahmud Bey, 1483–1487, s. a. Abraham,
Karamane, 211, 214, 215
- Töchter des Parnas Isaak, Märtyrer in Worms, 27
- Ubaldo Lanfranchi, Ebf. v. Pisa 1176–1208, 134
- Ulrich v. Württemberg, geb. 1487, Hz. 1534, gest.
1550, 448, 587
- Unur, Mu'in ad-Din Unur al-Atabeki, buridischer
Emir von Damaskus 1140, gest. 1149, 77, 81,
101
- Urban, geb. c. 1035 Otto/Odo/Eudes v./de
Châtillon/Lagery, röm. Papst Urban II. 1088,
gest. 1099, 23, 54
- Urban, geb. vor 1200 Jacques Pantaléon, röm. Papst
Urban IV. 1261, gest. 1264, 230
- Uri, Märtyrer in Worms, 27
- Usia, Kg. v. Judaea in Jerusalem ca. 787–756 v. chr.
Z., 155, 536
- Uzun Hasan, geb. 1423, Herrscher der
turkmenischen Aq Qoyunlu/Akkoyunlu
über Westiran, Irak und Anatolien 1453,
gest. 1478, 190, 199, 245
- Valentina, geb. 1368 Visconti, Ehe mit Hz. Ludwig v.
Orléans 1389–1407, gest. 1408, 171, 237
- Vasto
Alfonso, geb. 1502 III. d'Avalos, de l'Vasto,
kaiserl. Feldherr 1525, gest. 1546, 339,
347–349, 365, 367, 368, 455, 457, 481, 485,
488–490, 494, 498, 499, 533, 538–540, 555, 556,
564–570, 574, 575, 585
- Vaudémont, Gf. v.
1522–1528 Louis de Lorraine, 370
- Vertreter des Papstes in Rom 1533f?, 445
- Vespasian Gonzaga, geb. 1531 Colonna aus Mantua,
Vizekg. v. Navarra 1571, Vizekg. v. Valencia
1575, Stadthr. v. Sabbioneta, gest. 1591, 622
- Vinzenz, geb. 1350 Ferrer, OP 1367, gest. 1419, 183,
224
- Visconti
Bianca Maria, geb. 1425, Ehe mit Francesco
Sforza 1441, gest. 1468, 228
Carlo, gest. 1477, 228, 229
Filippo Maria, geb. 1392, Regent v. Pavia 1402,
Hz. v. Mailand 1412, gest. 1447, 171, 237
- Francesco, gest. 1540, 348
- Johannes/Gian Galeazzo, geb. 1351, Hz. v.
Mailand 1385, gest. 1402, 237
- Johannes/Gian Maria, geb. 1388, Hz. v. Mailand
1402, erm. 1412, 228
- Valentina, geb. 1368, Ehe mit Hz. Ludwig v.
Orléans 1389–1407, gest. 1408, 171, 237
- Vollrad, geb. 1520, V. Gf. v. Mansfeld zu Hinterort,
gest. 1578, 631
- Waleran v. Biredschik, 65, 66, 66
- Walter Sans-Avoir/Habenichts, gest. 1096 als
Anführer eines franz.
Volkskreuzzugsheeres, 37, 38
- Wilhelm v. Gramatildis, wahrscheinlich Wilhelm v.
Melun, 48
- Wilhelm v. Melun, bezeugt zwischen 1087 und 1102,
als Wilhelm v. Gramatildis angeführt, 48
- Wilhelm, geb. 1071, d. Troubadour, 1086 VII. Gf. v.
Poitou u. IX. Hz. v. Aquitanien u. der
Gascogne, gest. 1126, 56
- Wilhelm, geb. c. 1090 v. Bures, Konstabler und Baili
von Jerusalem 1123f, gest. 1158, 67
- Wilhelm, geb. 1135–1145, Langschwert, Mkgf. v.
Montferrat 1191, gest. 1177, 124
- Wilhelm, geb. c. 1153, II. von Sizilien Mitkg. 1166,
Kg. 1171, gest. 1189, 131, 138
- Wilhelm, geb. 1493, d. Standhafte, IV. Hz. v. Bayern
1508, gest. 1550, 387
- Wilhelm, geb. 1516, d. Reiche, V. Hz. v.
Jülich-Kleve-Berg, Gf. v. Mark u.
Ravensberg, Verlust Gelderns 1543, gest.
1592, 537, 548, 549, 553, 557, 558
- Wilhelm, geb. 1532, IV. Ldgf. v. Hessen vorläufig
1547, Ldgf. v. Hessen-Kassel 1567, gest.
1592, 631
- Wilhelm, geb. 1535, V. Hz. v.
Braunschweig-Lüneburg mit Bruder
Heinrich 1559, allein 1569, gest. 1592, 631
- Wolfgang, geb. 1526, Pfalzgf u Hz v
Pfalz-Zweibrücken 1532, Hz v
Pfalz-Neuburg 1557, gest. 1569, 631
- Yaghi-Siyan, 1088 Statthalter von Antiochia, gest.
1098, 44, 45, 47
- Yunus Pascha, osman. Großwesir 1517, gest. 1517,
300, 301
- Zacharias, Patriarch v. Jerusalem 609–614, erneut
bis 629f oder 631f, 6
- Zacharias, röm. Papst 741, gest. 752, 14
- Zengi, Imad ad-Din Zengi, geb. 1087, Atabeg von
Mossul 1127, gest. 1146, 72–74, 77–79, 98
- Zipot?, 513
- Zizimo: Cem Sultan, 211

Bibelstellen u. a. Traditionsliteratur

- Gn 1,28, 431
Gn 2,23, 83
Gn 2,25, 167, 256, 307, 475, 533, 570, 581
Gn 3,24, 295
Gn 4,7, 221
Gn 4,8, 172
Gn 4,12, 484, 581, 630
Gn 5,1–32 zusammengefaßt, 3
Gn 5,24, 611
Gn 5,29bß, 184
Gn 6,4, 164, 190
Gn 6,5, 431
Gn 6,12, 524
Gn 7,11b, 400
Gn 8,21, 437
Gn 10,1–4, 43
Gn 10,2, 3
Gn 10,3, 3
Gn 10,4, 3
Gn 10,5, 3
Gn 10,8f, 302
Gn 10,9, 590
Gn 11,1a, 431
Gn 11,3a, 431
Gn 11,4a, 431
Gn 11,6, 593
Gn 11,7, 147, 528
Gn 11,8a, 431
Gn 11,8b, 528
Gn 11,9, 45, 92, 147, 166, 528
Gn 12,5, 431
Gn 12,10; 47,4.13, 240
Gn 13,10, 44, 309
Gn 13,13, 374
Gn 14,10, 275
Gn 14,13, 581, 608
Gn 14,14, 73, 244, 365, 390, 390, 483, 525, 601, 611, 621, 622, 645, 647, 652
Gn 14,15, 364
Gn 14,21, 621
Gn 14,23, 89, 346
Gn 16,12, 457, 598
Gn 19,20, 618
Gn 19,29, 49
Gn 20,9, 38, 482
Gn 21,15, 332
Gn 22,4, 307, 416
Gn 22,5, 484
Gn 22,6.8, 159
Gn 22,6=8, 62
Gn 23,16, 249
Gn 24,49, 597
Gn 24,50, 266, 341
Gn 24,67, 326
Gn 25,28, 265, 590
Gn 25,32, 303
Gn 26,32, 154
Gn 27,19.31, 263
Gn 27,22, 428
Gn 27,33a, 84, 210, 601, 647
Gn 27,33b, 523
Gn 27,34, 224, 596, 605
Gn 29,1, 102, 111, 362
Gn 29,7, 94
Gn 29,8 vgl. Gn 29,2f; 32,20, 37, 41, 72, 242
Gn 29,35, 438
Gn 30,25, 234
Gn 31,29 ≈ 24, 83
Gn 31,36, 40, 110, 185
Gn 31,40, 76
Gn 32,8, 40, 76, 84, 91, 98, 105, 106, 141, 146, 157, 177, 196, 203, 217, 218, 232, 243, 271, 319, 640
Gn 32,12, 520
Gn 32,17, 375
Gn 33,4, 90, 343
Gn 33,10, 145, 505
Gn 33,14, 94
Gn 34,15, 24, 31, 32, 34, 116
Gn 34,16.22, 34, 86, 562, 650
Gn 34,16.22, 34, 86, 562, 650
Gn 35,5, 39, 208, 227, 251, 262, 346, 557
Gn 36,7, 37, 90
Gn 37,4, 11, 22, 221, 228, 248, 376, 456, 639, 646
Gn 37,5.8, 133, 228
Gn 37,17, 415
Gn 37,20, 39, 77, 282, 291, 337, 366, 449, 471, 491, 524, 535, 615
Gn 37,25, 59, 188
Gn 37,35, 596
Gn 38,14, 479
Gn 39,2, 457
Gn 39,3, 615
Gn 39,23, 180
Gn 40,23, 509
Gn 41,8 (= Dan 2,3), 45
Gn 41,14, 376, 562
Gn 41,31, 363
Gn 41,40aß, 69, 221, 229, 306, 345, 518, 525, 562, 638
Gn 41,40b, 75, 76, 123, 144, 194, 221, 460, 559, 593
Gn 41,43, 453
Gn 41,55aß, 516
Gn 42,4bß, 535
Gn 42,11 und 31, 403
Gn 42,11 und 31, 403
Gn 43,1, 67, 112, 359, 363, 365, 368
Gn 43,11, 571
Gn 43,27, 571
Gn 43,28, 571

Gn 44,16, 152
 Gn 45,7, 83
 Gn 45,24, 305
 Gn 45,26, 256, 592
 Gn 45,27, 335, 457
 Gn 46,30, 144
 Gn 47,9, 229
 Gn 47,17, 367
 Gn 49,9, 611
 Gn 49,9b, 611
 Gn 49,15a, 17
 Gn 49,15b, 589
 Gn 49,15bβ, 131, 157, 162, 173, 214, 216, 308, 374, 509, 521
 Gn 50,2, 597
 Gn 50,26, 159, 330, 597
 Ex 1,10, 7, 45, 148, 235, 358, 565, 639
 Ex 2,3a, 67
 Ex 2,23, 527
 Ex 2,24, 83
 Ex 4,19, 167
 Ex 5,17, 396
 Ex 5,21, 86, 88, 133, 561, 596, 626
 Ex 8,15, 117, 288, 309, 311, 402, 500, 529, 536, 585, 607, 654
 Ex 9,24, 67, 92, 119, 177, 283, 340, 377, 379, 455, 516, 528, 536, 539, 567, 603, 607, 630
 Ex 10,6, 49
 Ex 10,7, 49, 102, 365, 398, 530, 553, 558, 616
 Ex 10,15, 538
 Ex 10,17, 71, 76, 216, 253, 353, 600
 Ex 11,7, 32, 346, 457
 Ex 12,33, 80
 Ex 12,38, 28, 37, 42, 513, 544
 Ex 14,3, 91, 94
 Ex 14,6, 6, 63, 72, 73, 126, 373, 607
 Ex 14,10, 84
 Ex 14,12, 112, 516
 Ex 14,13, 188, 366
 Ex 14,20b, 545
 Ex 14,21, 148, 285, 467, 528, 556
 Ex 14,22, 101
 Ex 14,25, 375, 530
 Ex 15,1, 531
 Ex 15,4, 367, 527
 Ex 15,5, 29, 141, 244, 354, 390, 467, 529, 575, 624
 Ex 15,9, 592
 Ex 15,10, 116, 148, 467, 512, 519, 529, 530
 Ex 15,15, 653
 Ex 15,24, 363
 Ex 15,25, 293
 Ex 16,13f, 50
 Ex 17,13, 7, 264
 Ex 18,8, 83, 90, 119, 142, 308, 527
 Ex 19,16, 366, 391, 402, 472, 548

Ex 20,18 [14], 623
 Ex 21,13, 579, 638
 Ex 22,5, 45, 91, 105, 283, 510
 Ex 23,8, 96
 Ex 32,2, 299
 Ex 32,11, 55
 Ex 32,14, 19
 Ex 32,25, 339
 Ex 32,32, 597
 Ex 33,11, 242
 Lv 10,5, 536, 548
 Lv 10,6, 536, 581
 Lv 26,32, 6, 36
 Lv 26,32b, 54
 Lv 26,36, 602
 Lv 26,44, 528
 Nm 1,46, 42
 Nm 10,31, 37, 91, 131, 149, 309, 331, 333, 375, 549, 555, 639
 Nm 11,12, 76
 Nm 11,20, 140, 142
 Nm 11,25a, 528
 Nm 11,25b, 403
 Nm 11,33, 581
 Nm 13,20, 333, 370, 473
 Nm 13,27, 169
 Nm 13,28, 169
 Nm 13,33, 310
 Nm 16,13, 229, 468
 Nm 16,15, 116
 Nm 16,22, 438, 611
 Nm 16,30, 511, 532
 Nm 16,34, 594
 Nm 17,27, 565, 600, 601
 Nm 20,20, 8, 15, 91, 98, 101, 145, 177, 190, 215, 234, 311, 344, 380, 445, 462, 466, 474, 476, 487, 498, 502, 513, 553, 558, 569, 598, 653
 Nm 21,22 vgl. Dt 2,27; Ri 11,17, 38, 574, 624
 Nm 21,23, 38
 Nm 22,3, 41
 Nm 22,15, 7
 Nm 22,38, 456
 Nm 24,17, 614
 Nm 24,18aα, 418
 Nm 24,18aβ, 417
 Nm 24,18b, 417
 Nm 27,17 = 1Kg 22,17 = 2Chr 18,16, 39, 204, 247, 270, 445, 523, 604, 639
 Nm 33,14b, 43
 Nm 33,55 vgl. Jos 23,13; Ri 2,3, 95, 223, 382, 526, 554, 584, 604, 615, 641
 Dt 2,27 vgl. Nm 21,22; Ri 11,17, 38, 574, 624
 Dt 13,17, 652
 Dt 20,10f, 41
 Dt 20,13, 72, 77, 81, 200, 524, 552, 554, 557

Dt 21,3, 516
Dt 21,17, 264
Dt 28,48, 90, 96, 308
Dt 28,49, 43, 333, 349, 367, 374, 403, 477, 517, 554, 612
Dt 32,15, 37, **38**
Dt 32,20, 147, 247, **545**, 564, 573
Dt 32,24, 49, 50, 92, 532, 533, 555
Dt 32,25, 578
Dt 32,35, **656**
Dt 32,35aα, 418
Dt 32,35aβ, 417
Dt 32,36, 418
Dt 32,42, 56
Dt 34,10, 2

Jos 1,9, 195
Jos 1,16, 597
Jos 2,11, 39, 82, 259
Jos 6,1, 48, 331, 334, 335, 348, 350, 390, 441, 442, 494,
527, 564, 569, 579, 601, 634, 639
Jos 7,5b, 24, 26, 82, 112, 123, 128, 174, 216, 359, 361,
474, 478, 487, 495, 500, 529, 535, 553, 568, 585,
609
Jos 7,9b, 83
Jos 8,20, 292, 378, 383, 395, 443, 444, 447, 451, 461, 490,
496, 499, 504, 509, 535, 554, 557, 580, 626
Jos 9,12, 565
Jos 9,13, 565
Jos 11,20, **97**, **135**, **169**, **446**, **463**, **558**
Jos 11,23b = 14,15, 71

Ri 3,21, 172
Ri 5,2, 167
Ri 5,6, 91
Ri 5,16, 234
Ri 5,18, 325, 459, 490
Ri 5,20, 7, 142, 156, 194, 197, 458, 464, 469, 529, 530,
584
Ri 5,22, 339, 570, 584, 642
Ri 5,30, 518
Ri 5,31, 50, 86, 113, 188, 512
Ri 6,6a, **35**, **84**, **89**, **123**, **143**, **183**, **582**
Ri 8,2, 272
vgl. Ri 8,20, 71
Ri 8,21, 459, 558
Ri 9,23, 647
Ri 10,16, 134
Ri 11,1, 273
Ri 11,10f, 132
Ri 11,17 vgl. Nm 21,22; Dt 2,27, 38, 234, 574, 624
Ri 11,25, 552
Ri 12,1, **62**
Ri 14,6, **249**, 446
Ri 15,5, 6
Ri 15,18, 92
Ri 16,30, 172, 490

Ri 17,6 = 21,25, 237
Ri 18,7, 37, 124
Ri 18,27, 403, 466, 644
Ri 18,30, 51, 63
Ri 20,43, **35**, **119**
Ri 20,45, **35**
Ri 20,8, **38**
Ri 17,6 = 21,25, 237

1Sm 1,8, 557
1Sm 1,9, 471
1Sm 2,3, 463, 531, 552, 596
1Sm 2,4, 283
1Sm 2,7, 588
1Sm 2,24, 611
1Sm 4,2, 50, 411
1Sm 4,22, 118
1Sm 12,2, 70
1Sm 12,4, 185
1Sm 15,12, 74
1Sm 15,33, 594
1Sm 16,12, 55
d1Sm 17,29b, 114
1Sm 20,3, 333
1Sm 20,7.9.17, 32, 34, 41, 46, 50, 68, 96, 126, 128, 176,
206, 215, 220, 242, 256, 263, 277, 280, 289, 298,
311, 328, 339, 346, 347, 357, 360, 367, 374, 377,
400, 437, 447, 464, 475, 492, 518, 520, 521, 545,
550, 551, 554, 570, 598, 604, 621, 640, 652
1Sm 24,13, 597
1Sm 25,29, 35, 519, 611
1Sm 25,31, **331**, **369**, **382**, **394**, **412**
1Sm 30,16, 644
2Sm 1,19b.25.27, **321**
2Sm 1,21, 519
2Sm 1,26, 186
2Sm 2,14, 242, **364**
2Sm 2,26, 75, 202, 448, 499, 651
2Sm 11,24, 127, 168, 198, 351, 355, 371, 392, 486, 651,
653
2Sm 16,20, 45
2Sm 16,22, **543**
2Sm 18,21–32, **229**
2Sm 20,15 ähnl. Jer 6,6, 39
2Sm 22,7 = Ps 18,7, 346
2Sm 22,30 = Ps 18,30, 425
2Sm 22,37 = Ps 18,37, 570
2Sm 22,50 = Ps 18,50, 90, 329, 333
2Sm 23,20, 332
2Sm 24,14, 297

1Kg 1,5, 318, 557, 558
1Kg 1,40, 191, 241, 251, 254, 258, 287, 292, 300, 321,
338, 339, 343, 347, 350, 355, 362, 369, 371, 378,
382, 387, 392, 396, 404, 405, 441, 445, 450, 457,
457, 460, 461, 466, 467, 471, 472, 502, 504, 506,
518, 549, 561, 608, 623

1Kg 2,9, 66, 100, 111, 127, 151, 163, 172, 175, 181, 193,
199, 201, 203, 203, 206, 209, 226, 229, 249, 251,
257, 259, 268, 269, 271, 283, 291, 301, 319, 327,
392, 400, 441, 447, 454, 469, 477, 486, 492, 496,
498, 539, 571, 587, 609, 627, 643

1Kg 5,5; Mic 4,4, 181, 372

1Kg 5,11, 413

1Kg 5,21, 424

1Kg 5,26, 413

1Kg 18,21, 226, 564

1Kg 18,22, 474, 524

1Kg 18,28, 601

1Kg 20,32, 219

1Kg 22,4, 291

2Kg 1,14, 265

2Kg 4,27, 42

2Kg 7,4, 49

2Kg 9,20, 152, 174

2Kg 11,14, 248

2Kg 13,23, 83

2Kg 14,8f par 2Chr 25,17, 272

2Kg 18,21, 197

2Kg 19,3 = Jes 37,3, 81, 110, 173, 339, 504

2Kg 19,3b = Jes 37,3b, 32

2Kg 19,3a = Jes 37,3a, 32

Jer 47,3, 80

Jes 1,2, 596

Jes 1,8, 444

Jes 1,9, 125

Jes 1,14, 155

Jes 2,3, 23

Jes 2,4 par Mic 4,3, 434, 448, 504

Jes 2,19.21, 581

Jes 5,2.4, 247

Jes 5,24, 176

Jes 5,25, 176, 340, 349, 480, 540

Jes 5,25bβ; 9,11.16.20; 10,4, 238, 603, 632

Jes 5,27αα, 232, 551

Jes 7,2b, 602

Jes 7,4, 195, 313

Jes 7,9, 299

Jes 8,19, 191

Jes 9,6, 374

Jes 10,31, 270, 357, 452, 561, 571

Jes 11,1, 413

Jes 11,7, 372

Jes 11,10, 611

Jes 12,1, 83

Jes 12,5, 119

Jes 12,5, 2

Jes 13,10, 232

Jes 14,8, 611

Jes 16,9b, 114

Jes 21,3, 133, 153

Jes 22,7, 49, 201, 463, 480, 610

Jes 23,8b, 573

Jes 24,4, 113

Jes 24,16, 435, 435, 536

Jes 24,19, 606

Jes 26,2, 435

Jes 26,20, 434

Jes 26,20 vgl. Ps 78,49, 84, 85, 88, 366

Jes 34,6, 567

Jes 34,9, 415

Jes 34,11, 184

Jes 35,10, 2

2Kg 19,3 = Jes 37,3, 81, 110, 173, 339, 504

2Kg 19,3b = Jes 37,3b, 32

2Kg 19,3a = Jes 37,3a, 32

Jes 40,17, 339

Jes 40,2, 365

Jes 42,22, 166

Jes 43,9, 32

Jes 44,5, 226, 413, 524

Jes 44,18, 457

Jes 49,17, 179

Jes 50,7, 655

Jes 51,13, 82

Jes 51,17.22, 31, 35, 167, 476, 488, 512, 572

Jes 52,14, 533

Jes 53,1, 611

Jes 53,6, 50, 90

Jes 53,9, 154

Jes 54,1, 224

Jes 56,11, 37, 526, 582, 605

Jes 57,1, 79

Jes 57,1 ≈ Jer 12,11, 81

Jes 57,20, 646

Jes 58,6, 80

Jes 59,10, 161

Jes 60,22, 246

Jes 62,7, 198

Jes 63,8, 528

Jes 64,11, 26, 35

Jes 66,24, 589

Jer 2,13, 214

Jer 8,23 [9,1], 611

Jer 9,21[22], 84, 340, 575, 593, 605

Jer 10,2, 170, 500, 539, 551

Jes 57,1 ≈ Jer 12,11, 81

Jer 17,7a, 425

Jer 20,10, 38

Jer 20,14a, 519

Jer 20,17, 155, 519

Jer 25,30, 548

Jer 31,12, 336

Jer 31,14, 477

Jer 42,2, 49, 113

Jer 46,15b, 50, 92, 458, 485, 491, 541, 547

Jer 46,23, 81, 90, 91

Ez 1,12.20, 261
Ez 1,24, 435
Ez 3,3, 415
Ez 28,2aα, 7
Ez 28,2aβ, 240
Ez 37,11, 84, 177

Hos 2,1 ähnl. Jer 33,22, 38
Hos 4,2, 445
Hos 5,8, 119
Hos 6,1aα, 25
Hos 10,8, 133
Hos 10,14, 183
Hos 13,1, 166
Hos 13,8 ≈ 2Sm 17,8; Spr 17,12, 42, 141, 359, 390, 443,
520, 609, 619, 620, 622, 645, 647
Hos 14,3, 405
Hos 4,12, 133
Joe 1,3, 155, 401, 539, 542
Joe 1,4, 156
Joe 2,10 par. 4,15, 292
Joe 2,9, 47, 193
Joe 4,10b, 49, 97
Joe 4,11, 201, 510, 550, 588, 602, 633
Joe 4,15 par 2,10, 292
Joe 4,21, 27
Am 3,12, 99, 131, 186, 197, 243, 452, 470, 551, 640, 655
Am 5,3, 165
Ob 3, 468
Ob 6, 482
Ob 8, 433
Ob 11, 401
Jon 1,4b, 366
Jon 1,6, 530
Jon 1,7, 307
Jon 1,9, 412
Jon 1,13, 307, 359, 451
Jon 4,5, 332
Mic 1,8, 610
Jes 2,4 par Mic 4,3, 434, 448, 504
1Kg 5,5; Mic 4,4, 181, 372
Mic 7,10, 15, 25, 183, 605, 615
Nah 1,9, 83
Nah 2,11, 82, 367, 386, 581, 640
Hab 1,5, 331
Hab 2,6, 557
Hab 2,11a, 27, 238, 525
Hab 3,6, 167
Zef 1,15, 32
Sac 2,12, 83
Sac 3,8, 540, 562, 602
Sac 4,7, 505
Sac 8,4, 48
2Chr 15,5; Sac 8,10, 279, 285, 364, 382, 385, 439, 641
Sac 8,21, 415
Sac 8,23, 155

Sac 9,10b, 434
Sac 12,10, 595
Sac 14,2, 434
Sac 14,3, 528
Mal 1,2, 434
Mal 1,3, 434
Mal 3,16, 324

Ps 2,2, 39
Ps 2,3a, 365
Ps 2,4, 451, 522
Ps 7,17, 290, 446, 596
Ps 9,16, 540, 565, 575, 616
Ps 12,4, 592
Ps 14,1, 411
2Sm 22,7 = Ps 18,7, 346
2Sm 22,30 = Ps 18,30, 425
2Sm 22,37 = Ps 18,37, 570
2Sm 22,50 = Ps 18,50, 90, 329, 333
Ps 19,6, 154
Ps 19,8, 101, 155
Ps 22,20, 224
Ps 22,28, 89
Ps 30,6, 430, 610
Ps 31,13, 431
Ps 31,25, 436
Ps 35,13, 166
Ps 38,23, 224
Ps 40,15, 438
Ps 43,1, 22, 119, 138, 155, 167, 176, 183
Ps 44,18, 224
Ps 44,23, 153, 155, 183, 224
Ps 48,7, 24, 82, 560, 581
Ps 50,1b par. Ps 113,3b, 165
Ps 56,11, 548
Ps 58,5, 190
Ps 59,12, 83
Ps 68,7, 80
Ps 68,23b, 30, 438
Ps 69,2, 183, 201
Ps 72,7, 434
Ps 72,8, 434
Ps 73,3a, 471
Ps 75,8, 267, 421
Ps 77,8, 83
Ps 78,7, 252
Ps 78,31, 561
Ps 78,33, 610
Ps 79,3, 35, 39, 76, 82, 139, 316, 318, 320, 456, 468
Ps 79,10, 27, 154, 155
Ps 80,14, 77
Ps 81,4, 589
Ps 81,6, 155
Ps 82,5, 309
Ps 83,5, 24, 72, 79, 166, 328, 526, 596
Ps 89,35, 328

Ps 89,53, 436
 Ps 94,1, **90**, 154, 325
 Ps 94,17, 427
 Ps 98,1, 435
 Ps 101,1, 548
 Ps 102,1 s. a. 142,3, 638
 Ps 104,31, 435
 Ps 104,35, 423
 Ps 105,18, 149, 573
 Ps 106,9, 528
 Ps 106,45, 528
 Ps 107,13.19.28, **24**
 Ps 107,27, 307, 526, 528, 532, 617, 636
 Ps 107,30, 90
 Ps 109,11, 647, 650
 Ps 111,1, 333
 Ps 111,6, 434
 Ps 113,2, 89, 130
 Ps 50,1b par. Ps 113,3b, 165
 Ps 118,9, 415
 Ps 118,23, 117, 121, 129, 147, 153, 576, 603
 Ps 119,154, 224
 Ps 120,5, 416
 Ps 122,4, 431
 Ps 124,1f, 125, 469
 Ps 124,2, 166
 Ps 124,3, 125, 129, 154, 183, 270, 325
 Ps 124,5, 24, 25, 29, 30, 33, 86, 116, 137, 138, **519**
 Ps 124,6, 119, 130, 325
 Ps 125,2a, 52
 Ps 125,4f, 166
 Ps 127,1, 155
 Ps 130,2, 168
 Ps 137,7, 113
 Ps 137,7b, 160
 Ps 137,7b, 155, 157
 Ps 139,6, 309
 Ps 139,12, 296
 Ps 102,1 s. a. 142,3, 638

 Spr 1,12a, 536
 Spr 1,19, 590
 Spr 4,26, 172
 Spr 8,18, 630
 Spr 8,30, 432, 437
 Spr 9,17, 441
 Spr 10,7b, 224, 280
 Spr 11,4, 116
 Spr 12,27, 159
 Spr 16,12, 219
 Spr 17,3, **41**
 Spr 19,21b, **17, 73, 211, 236, 330**
 Spr 21,1, 89
 Spr 22,21, 416
 Spr 23,7, 590
 Spr 24,6, 589

Spr 24,11, 153
 Spr 24,31, 379
 Spr 27,1, 52, 110, 147, 168, 203, 267, 452, 463, 608
 Spr 29,12, 154
 Spr 30,27, **23**

 Iob 1,1, 12, 18, **151**
 Iob 1,1b, **29**
 Iob 1,16, **581**
 Iob 1,16–18 jeweils a, 450
 Iob 2,4, 256
 Iob 2,13, 611
 Iob 3,6, 154, 183, 518
 Iob 3,6b, 547
 Iob 3,7, 547, 611
 Iob 3,12, 610
 Iob 5,18, 519
 Iob 7,6, 520
 Iob 7,15, 154
 Iob 7,19, 144, **610**
 Iob 9,12, 266, 308, 341, 558
 Iob 14,14, 46, 519, 600
 Iob 16,12, 610
 Iob 19,9, 611
 Iob 19,21, 541
 Iob 37,21, 526
 Iob 39,25, 265
 Iob 42,7f, 83

 Hld 1,6, 433
 Hld 6,11, 599
 Hld 1,5, **433, 434**
 Hld 2,12, 607
 Hld 3,8, 336
 Hld 4,11, 590
 Hld 7,6, 290
 Rut 1,1, 3
 Rut 1,5, 172
 Rut 1,19, 54, 76, 101, 116, **129**, 140, 229, 252, 259, 275,
 296, 317, 334, 335, 386, 409, 437, 447, 481, 483,
 536, 547, 562, 585, 600, 639, 647, 650
 Rut 1,22, 375, 534
 Rut 2,2f, 2
 Rut 2,3, 644
 Rut 3,14, 34, 350, 514
 Klgl 1,5, 73, 193, 200, 205, 207, 209, 250, 257, 362, 381,
 410, 465, 473, 620, 626, 627
 Klgl 1,6, 209, 362
 Klgl 1,9, 529
 Klgl 1,11 = 2,20, 22, **25, 138, 167, 176, 183, 523, 545,**
655
 Klgl 1,12, **29**
 Klgl 1,16, **35**
 Klgl 1,18, 401, 444, 469, 580, 610
 Klgl 2,3, 636
 Klgl 2,7, **25**

Klg 2,8, 637
Klg 2,10, 24
Klg 2,13, 519
Klg 2,20a, 224, 482
Klg 2,22, 35
Klg 2,22aβ, 25, 31, 54, 183, 482, 494, 529, 578, 581, 620
Klg 3,13, 610
Klg 3,21, 611
Klg 3,22, 387
Klg 3,23a, 435
Klg 3,24, 24, 611
Klg 3,49, 610
Klg 3,53, 7
Klg 3,54, 402
Klg 4,4, 48
Klg 4,5, 581
Klg 4,6, 113, 252, 385
Klg 4,8, 48
Klg 4,9, 49
Klg 4,18, 39, 65, 103, 268, 285, 382, 458, 540, 564, 576
Klg 4,20, 611
Klg 4,21, 193
Klg 5,10, 48, 67, 109
Koh 1,9, 328, 603
Koh 3,1bα, 430
Koh 3,2aβ, 433
Koh 3,2b, 597
Koh 3,2aα, 430, 432
Koh 3,2bα, 431
Koh 3,2aβ, 431
Koh 3,2bβ, 431
Koh 3,3aα, 431
Koh 3,3aβ, 431
Koh 3,3bα, 431
Koh 3,3bβ, 431
Koh 3,4aα, 431
Koh 3,4aβ, 7, 78, 81, 94, 185, 235, 318, 352, 375, 431, 488, 509, 514, 522, 549, 602
Koh 3,4b, 603
Koh 3,4bα, 432
Koh 3,4bβ, 432
Koh 3,5aβ, 432
Koh 3,5aα, 432
Koh 3,5bα, 433
Koh 3,5bβ, 433
Koh 3,6aα, 433
Koh 3,6bα, 433
Koh 3,6bβ, 433
Koh 3,7aα, 433
Koh 3,7aβ, 433
Koh 3,7bα, 434
Koh 3,7bβ, 434
Koh 3,8aα, 434
Koh 3,8aβ, 434
Koh 3,8bα, 434

Koh 3,8bβ, 434
Koh 6,4, 161
Koh 9,6, 155
Koh 9,16, 654
Koh 12,3, 48
Koh 12,7, 355
Est 1,5, 245, 295
Est 1,8, 343
Est 2,5, 614
Est 2,23, 469, 511, 542, 622, 629
Est 3,6, 327, 474
Est 3,13 = 7,4 = 8,11, 82
Est 3,15a, 329, 467, 551, 605, 613
Est 3,15b, 40, 191, 244, 248, 324, 347, 349, 356, 363, 367, 399, 400, 462, 482, 560, 604
Est 4,3a, 581
Est 4,3b, 166, 581
Est 4,14b, 231
Est 4,16, 433
Est 6,1, 1, 338, 355, 383, 528
Est 6,6, 301
Est 6,9b, 387
Est 6,12, 198, 390, 597, 600
Est 6,13, 451
Est 7,10 vgl. 2,1, 41, 263, 276, 291, 363, 399, 472, 492, 548, 600
Est 8,8, 597
Est 8,15, 266, 329, 340, 378, 379, 387, 504, 518
Est 8,16, 469
Est 9,1, 329
Est 9,10, 25, 42, 58, 60, 64, 93, 138, 152, 166, 167, 182, 191, 193, 247, 404, 548, 568, 580, 612
Est 9,25, 329
Est 9,30, 503

Dan 2,3 s. Gn 41,8, 45
Dan 3,8, 154
Dan 3,29, 298
Dan 4,14, 185, 603
Dan 10,7, 416
Dan 11,43, 3, 194, 558, 561, 614
Dan 12,5, 50

Esr 8,15, 433
Esr 10,11, 52, 92, 119, 308, 522, 531, 567, 570, 576, 649, 654

Neh 4,16b, 52, 78, 112, 126, 167, 213, 218, 384, 455
Neh 5,13, 2
Neh 5,19 ≈ 13,31, 119

1Chr 4,23, 35
1Chr 11,2, 13
1Chr 20,1, 75, 78, 110, 135, 217, 652
2Chr 15,5; Sac 8,10, 279, 285, 364, 382, 385, 439, 641
2Chr 15,6, 279

2Chr 20,15 vgl. 1Sm 17,47, 185, 341, 473, 490, 561, 568,
603

2Chr 24,23, 59, 60

2Chr 25,17 par 2Kg 14,8f, 272

mAv 4,11/14, 623

mAv 5,20/24, 458, 461

bPes 28a, 427

Liturgie

Respons auf eine Todesnachricht, 519, 581, 611

Uns obliegt zu loben (Alenu), 117

Kalonymos ben Kalonymos 1286–1328: Even

Bochan 1319–1322, Erstdruck Neapel 1489,

hier Venedig 1546

S. :גפ, 133

S. .תפ, 153

Grammatik

גלות אותו Genusfehler, 433
אנשים statt אנשים?, 537
העם als Vorname?, 643
G'ttes – Schluß-Mem oder ersatzweise Gersch fehlt, 650
die Hand des DER NAME: Anschließend seltsame Verwendung der Zeichenfolge he-waw-yod-waw, 648
schütteten gegen sie; bedrängten sie – hebr. männliches statt weibliches Objekt-Pronomen, 641
באש mit femininer Verbform konstruiert, 461
בואינו eigentümliches Jod in der Verbform, 484
במלכתי – bin mir der Deutung unsicher, 270
התלכתי statt התלכתי – ein He ausgefallen?, 437
וינחם bereuen oder verlassen?, 410
וישב ohne waw, 100
לירוא Schießen mit Alef, 455
לרכוב als Infinitiv, 386
מכלים/מכלים offenbar Buchstabendreher, 577
מקומינו ungewöhnlicher Plural, 428
סתיו für Winter, 375
עשן mit femininer Verbform konstruiert, 292, 383, 395, 443, 444, 451, 490, 496, 499, 504, 509, 535, 554, 557, 580, 626
עשן richtig mit maskuliner Verbform konstruiert, 378, 447
קלל statt כלל?, 308
רבה für schießen, 381
שופכו am Ende waw statt yod?, 395
שלם für Frieden, ohne waw, 500, 502, 515, 516, 540
1515: Fehlt die fünf in der Angabe der Hunderter, 279
1538: Das Zahlwort hundert scheint ausgefallen zu sein., 500
1 500: Das Zahlwort hundert scheint ausgefallen zu sein., 486
2Sm 23,20 übernimmt das Ketiv und eine fem. Sg. von Generation, 332
achtzehn Genus nicht regelrecht, 581
Alef statt Ajin?, אדין statt עדין?, 417, 421
Andrera statt Andrea, 563
Angelehnte Form vor Relativpartikel: אנשי אשר, evtl. ausgefallenes Apostroph?, 624
Antworten mit G-Stamm statt D-Stamm?, 248
Artikel an das vorangehende Verb gerutscht, richtig: ויראו השוויצ"ארי, 339
Artikel für realtiven Anschluß, 498
Aschkenasim – das s ist ausgefallen, 567
Ausdruck ...ב...נפש?, 482
Ausfall eines Buchstabens: חרץ statt רץ, 346
ausnehmen: wie versteht Josef נצל?, 572
bedrängte: Semantik?, 606

begegnen wohl für rufen?, 91
Bibel und Josef S. 597: וישיש, Josef S. 330: ויושיש, 330, 597
Biblischer Plural an Sg. angepaßt, 83
bis heute: עוד „noch“ statt עד „bis“, 3
Bund maskulin konstruiert, 342
Das Pluralzeichen ist im Druck eher ein Interpunktionszeichen, der Sache nach aber sinnvoll, 297
das Zahlwort fünf versehentlich doppelt geschrieben, 469
Deigma ohne gramm. Kongruenz, 153
DER NAME als Wort, nicht als Tetragramm-Kürzel, 309
Die Angabe „kleiner Zählung“ trifft nicht zu, 386
Die Formanalyse verlangt die Lesung: *und seine Brüder wurden mit Schwertes Schneide erschlagen*. Dem steht die Sache entgegen., 196
Druckfehler מאת statt richtig מאות, 233
Druckfehler: Ajin statt Mem?, 392
Druckfehler: Ajin statt Schin?, 278
Druckfehler: bei Casal ein Schluß-mem statt eines samech, 315
Druckfehler: Bei Papst ist ein Buchstabe ausgefallen, 253
Druckfehler: Buchstabenausfall bei תחתיהן, 409
Druckfehler: das Zahlwort fünf fehlt vor hunderte, 335
ebendes aus ב, 457
eigentümliche Präposition zu auflehnen, 372
eigenwillige Struktur, 86
Fest?, 605
Feuer – ergänzt zu: sie gaben (zuerst), 366
G-Stamm statt h-Stamm von ראה, 95
G-stamm statt n-Stamm?, 79
Gabriel: K statt G, 497
Galeere: Schiff (sg.) von Rudern (pl.), 628
„gedreht“ für „vermittelt“, 456
Genus
Turm feminin, 8
Genus, Tier, Schaddai?, 421
h-Stamm statt sichtbarem G-Stamm?, 70
he für Tetragramm, 480
Hier scheint der Setzer das alef versetzt zu haben und ein waw überflüssig?, 387
hinüber: mit Präposition der Trennung und Infinitiv, 96
im Druck Lodo statt Lodi, 323
Inf. G-Stamm statt h-Stamm von *sehen*, 91, 92

Jerusalem auch ohne waw, 419

Lambro: sowieso ohne lamed, bei zweitemal auch ohne bet, 349

nach Tripolis: Am Rand Grundform mit Richtungspräposition als Alternative zu Richtungsform genannt; eine Lücke zwischen r und p im Haupttext deutet auf ausgefallenes i., 74

Normazia für das übliche Wormaisa, 313

Nr. 962: Genitive: den Wächter der Festung des Tores des Gerichtes?, 492

Pfeile oder Hälfte?, 610

Plural des Partizipes zu Sg. des Substantives, 275

Plural statt Singular, 145

Pluralverb bei Sg.?, 368

Präpositionanlkonstruktion im Verhältnis zu den folgenden Präpositionen?, 317

Qanush/Sultan – Name und Titel wie zwei Titel behandelt, 291

relativer Anschluß mit Artikel und Verb: הָהִי, 459

Relativer Anschluß mit bestimmtem Artikel an Partizip, 513

S. 19 bei der Zahl 960 Doppelung des Wortes „Jahr“, 19, 20

S. 597 Festungen von Montoggio, sonst Sg., 597

S. 639 Ende: *Sie holten* – Blatthüter dessen Wiederholung auf der Folgeseite fehlt, 638

S. 639 Ende: *Sie wurden schuldig*. – vielleicht hier fälschlich gesetzt?, 638

S. 639, Anfang: und legten – vielleicht Entsprechung zu *Sie wurden schuldig*?, 639

S. 8 bei der Zahl 21 Doppelung des Wortes „Jahr“, 8 Schulter?, 618

Semantik unklar: לָכַסוּת – כָּנַס? versammeln?, 321

Semantik?, 86

Sie ... in sein Land, 106

Sollte hier das Subjekt nicht Singular sein?, 290

statische Praeposition statt dynamischer (b statt [e]l), 100

statische Präposition für dynamische – bet für lamed, 104

Statt femininem maskulines Objektpronomen für eine Stadt, 64

Syntax?, 282

Syntax inkonsistent, 6

Syntax?: des Bewohners jenes Landes, 609

Türken: Buchstabendreher, 463

umarmte ihn und den Hals; küßte ihn: beide Male Subjekt und Objekt maskulin, 557

und brachte sie – Sg. Suffix (ihn) statt des Plural, 206 ungewöhnlicher Ausdruck: ויקרע סגור לבם, 461

Verb im Sg. statt Plural, 400

verwendet בראותם wo biblisch eher כראותם, 176 vor dem Schwert – seltsam tautologisch, 567

Warum ist „sein Land“ mit Anführungszeichen versehen?, 226

wohl 20. statt 2.?, 165

zum Ausgang usw. Syntax/Semantik?, 591

übergaben es – ausnahmsweise mask. Objekt-Pronomen für Stadt?, 647

Inhaltsverzeichnis

Titelblatt	1
Vorderseite	1
Titel	1
Geleitwort	1
Gedicht	1
Rückseite	2
Titel	2
Vorwort	2
Erstes Buch (Erster Teil)	3
1 Genealogie von Adam bis zu Frank bzw. zu den Bretonen	3
2 Römische Herrschaft über Gallien	3
3 Fränkische Kleinkönige	3
4 Franken, Merowinger: Meroweich bis Dagobert I.	4
4b Ostrom	5
5 und Anfänge des Islam	5
6 Jerusalem zwischen Ostrom und Persien	6
7 Römisch-Persischer Krieg b	6
8 Übermut des persischen Königs	7
9 Römisch-Persischer Krieg c	8
10 Judenverfolgung durch Heraklios und Dagobert	8
11 Vordringen der Muslime	9
12 Wiederaufbau des Tempels durch Omar	9
13 Israel im Besitz der Araber	10
14 Franken, Merowinger: Chlodwig II. (hier: Ludwig) und Chlothar III.	10
15 Franken, Merowinger: Theuderich III. bis Dagobert III.	11
16 Franken, Merowinger: Daniel/Chilperich II. und Karl Martell	12
17 Franken, Merowinger: Daniel/Chilperich II. und Karl Martell b	12
18 Franken, Merowinger: Theuderich IV. und Karl Martell	12
19 Franken, Merowinger: Theuderich IV. und Karl Martell b	12
20 Poitiers 732	13
21 Franken: Karolinger lösen Merowinger ab	13
22 Langobarden	14
22b Karl d. Gr.	15
23 Kaiser Karl d. Gr. und Ludwig der Fromme	15
23b Kaiser Lothar	17
24 Kaiser Ludwig	17
24b Karl III. der Einfältige	18
24c Rudolf von Burgund	18
25 Hugo Capet von Frankreich	20
25b Robert II., der Fromme, von Frankreich	20
26 Heinrich I. von Frankreich	20
27 Türken: Seldschuken	21
28 Frankreich: Philipp I.	22
29 Kauf des Berry	22
30 Judenmassaker von Granada 1066	22
31 Pilgererfahrung des Eremiten Peter von 1095	22
32 Synode von Clermont 1095	23
33 Judenmassaker vor dem Kreuzzug 1096	23
34 Das Martyrium in Speyer	24

35 Das Martyrium in Worms	24
36 Das Martyrium in Worms beim Bischof	25
37 Mordversuch in Worms beim Bischof	25
38 Das Martyrium in Mainz	26
39 Das Martyrium der aus Worms nach Remagen Geflohenen	27
40 Das Martyrium in Köln	27
41 Isaak in Köln	28
42 Juden in Neuß	28
43 Juden in Wevelinghofen	28
44 Samuel bar Jechiël und sein Sohn	29
45 Der Synagogendiener Menachem	29
46 Juden in Ellern	30
47 Juden in Ellern b	30
48 Juden in Xanten	31
49 Juden in Moers oder Mehr	31
50 Juden in Haft	33
51 Zwangmaßnahmen	33
52 Schemarja	33
53 Kerpen und Geldern	35
54 Troyes, Metz, Preßburg und Prag	35
55 Quellenangaben	36
56 Die Heerzüge	36
57 Der Volkskreuzzug	37
58 Der Zug des Geistlichen Gottschalk	38
59 Der Zug des Grafen Emicho	39
60 Der Heerzug Gottfrieds	40
61 Ankunft der letzten Heeresteile	41
62 Musterung in Bithynien	41
63 Die Einnahme Nizäas 1097	42
64 Schlacht von Dorylaion 1097	42
65 Wassermangel	43
66 Eroberung von Tarsus 1097	43
67 Kilikien 1097	44
68 Der Weg nach Antiochia	44
69 Antiochia und andere Seldschukenherrschaften	44
70 Belagerung von Antiochia 1097	45
71 Verrat des Firuz	46
72 Eroberung von Antiochia 1098	47
73 Wieder Belagerung von Antiochia 1098	48
74 Kaiser Alexios bricht seinen Zug ab	48
75 Ausfall	49
76 Der Sieg	50
77 Seuche in Antiochia	50
78 Ankunft vor Tripolis	51
79 Einnahme von Ramla	51
80 Vorbereitung Jerusalems	52
81 Ankunft vor Jerusalem	52
82 Die Anfangsgeschichte Jerusalems	52
83 Kämpfe um Jerusalem	53
84 Kämpfe um Jerusalem b	53
85 Einnahme Jerusalems	53
86 Herrschaft Jerusalem	54
87 Schlacht von Askalon 1099	55
88 Heimkehrende Kreuzfahrer	55
89 Bohemund und Balduin besuchen Jerusalem	55

90 Bohemunds Gefangennahme	56
91 Balduin wird Gottfrieds Nachfolger in Jerusalem	56
92 Der Aufbruch zum Kreuzzug von 1101	56
93 Kampf bei Heraklea	56
94 Die Eroberung von Tartus/Tortosa	57
94b Die Schle aus Tartus/Tortosa	57
95 Die erste Schlacht von Ramla/Ramle 1101	57
96 Die zweite Schlacht von Ramla/Ramle 1102	58
97 Eroberung von Akko 1104	58
98 Belagerung von Harran 1104	58
99 Die Schlacht von Harran 1104	59
100 Die Schlacht von Artah 1105	59
101 Die Dritte Schlacht von Ramla/Ramle 1105	59
102 Bohemunds Zug an der Adria 1107f	60
103 Vertrag von Devol 1108	60
104 Bohemunds Tod 1111 und Nachfolge	60
105 Philipp I. von Frankreich gefolgt von Ludwig VI. dem Dicken	60
106 Ludwig VI. der Dicke	61
107 Eroberung von Tripolis (1109) und Beirut (1110)	61
108 Eroberung von Sidon 1110	62
109 Tankreds Tod und Nachfolge	62
110 Schlacht von Al-Sannabra 1113	62
111 Schlacht von Sarmin 1115	63
112 Zuzug nach Jerusalem	63
113 Balduin I. Tod 1118 und seine Nachfolge	63
113b Eustachs Absage	64
114 Joscelin Nachfolger für Edessa	64
115 Schlacht von Ager Sanguinis 1119	64
116 Sieg der Kreuzfahrer 1119-08-14	65
117 Gefangennahme Balduins II. durch Balak 1123	65
118 Kampf bei Ibelin 1123-05-29	66
119 Eustach Garniers Nachfolger Wilhelm von Bures 1123	67
120 Einnahme von Tyros 1124	67
121 Auslösung Balduins II. 1124	68
122 Schlacht von Azaz 1125	68
123 Zug gegen Damaskus 1126	68
123b Bohemund II. tritt sein Erbe an 1127	68
124 Fulko von Anjou 1129	69
125 Zug gegen Damaskus 1129	69
126 Tod Bohemunds II. 1130	69
127 Alice verweigert ihrem Vater Balduin II. den Zutritt nach Antiochia	70
128 Tod Balduin II. 1130	70
129 Fulko König von Jerusalem und Joscelin I. von Edessa 1131	70
130 Tod Joscelins I. von Edessa 1131	71
131 Die Herrschaft Fulkos beginnt 1131	71
132 Verschwörung des Hugo von Jaffa 1134	72
133 Raimund heiratet Konstanze 1136	73
134 fällt Pons, Graf von Tripolis 1137	73
135 Rivalität zwischen Byzanz und Jerusalem um Oberhoheit in Antiochia	73
136 Damasener Überfall auf Tripolis 1137	73
137 Zengi schlägt Fulko bei Barin 1137	74
138 Ludwig VII. folgt Ludwig VI. und zieht mit Konrad III. nach Judaea	74
139 Byzanz sucht Antiochia zu unterwerfen 1137	75
140 Vereinbarung Antiochias mit Byzanz 1137	75
141 Johannes II. Komnenos belagert Caesaraea in Cilicia 1137	75

142 Johannes II. Komnenos zieht aus Antiochia ab 1137	76
143 Dietrich von Flandern in Gilead 1139	77
144 Zengi bedrängt Unur in Damaskus 1140	77
145 Eroberung von Baniyas und Rückgabe an Raimund 1140	77
146 Der Tod Kaiser Johannes II. Komnenos 1143	77
147 Tod König Fulkos; Verluste Joscelins 1143	78
148 1146 Judenvertreibung durch die Almohaden	79
150 Angebot an Balduin, Damaskus auszuliefern 1147	81
151 Aufruf zum Zweiten Kreuzzug 1145-12-01	81
152 Aufbruch zum Zweiten Kreuzzug 1146-05	82
153 Kreuzzugspredigt Rudolfs und Bernhards 1146	82
154 Dank für die Rettung durch Bernhard	83
155 Freikauf	83
156 Mord an Simëon	83
157 Mißhandlung der Mina	84
158 Juden suchen Zuflucht an festen Orten	84
159 Ermordung zweier Jungen bei Wolkenburg	85
160 Mord an zwei Juden bei Mainz	86
161 Mord an Isaak zwischen Worms und Mainz	86
162 Überfall auf Würzburger Juden am 1148-02-22	87
163 Friedhof in Würzburg	88
164 Judenmorde in Nordfrankreich 1147	88
165 Judenmorde in Ramerupt	88
166 Heinrich II. und ein Geistlicher	89
167 Untergang der Kreuzeskrieger und Weiterbestehen der Juden	90
168 Überleitung von den Verfolgungen in Europa zum Kreuzzug nach Jerusalem	90
169 Zug Konrads und Ludwigs, Begegnung mit Manuel 1146	90
170 Bei Lykaonia lassen die zwei Fremdenführer das Heer im Stich	91
171 Zug gegen Ikonion 1146/Schlacht von Doryläum 1147-10-25	91
172 Täuschung des französischen Königs	92
173 Ludwig trifft Konrad in Lopadium am Rhyndakos	93
174 Anfang der Schlacht bei Laodikea 1147	93
175 Niederlage der Franzosen bei Laodikea 1147	93
176 Ludwig bei Raimund in Antiochia	94
177 Konrad trifft Balduin und Ludwig	95
178 Belagerung von Damaskus 1148	95
179 Ausgang der Belagerung von Damaskus 1148	96
180 Konrad kehrt zurück	97
181 Ludwig kehrt zurück	97
182 Verwicklungen während der Rückreise Ludwigs	97
183 Schlacht von Inab 1149	98
184 Manuel übernimmt die Festungen Edessas von Beatrix	99
185 Balduin nimmt Beatrix mit nach Jerusalem	99
186 Verlust der Restgrafschaft Edessa 1150, Assassination Raimund II. von Tripolis 1152	99
187 Husam ad-Din vor Jerusalem geschlagen 1152	100
188 Barbarossa folgt auf Konrad 1153	100
189 Einnahme von Askalon 1153	100
190 Auseinandersetzung mit Patriarch Aimerich von Limoges	102
191 Plünderung Zyperns 1158	102
192 Zug gegen Abu Schamma 1148	102
193 Belagerung und Entsatz der Höhlenfestung 1148	103
194 Rainald unterwirft sich Manuel	103
195 Balduin tritt sich mit Manuel	104
196 Schlacht bei Kommi 1160 und die Folgen	104
197 Auf Balduin folgt sein Bruder Amalrich in Jerusalem	105

198 Schawar verbündet sich mit Amalrich gegen Schirkuh/Nur ad-Din 1164	105
199 Schlacht von Artah/von Harim/Harenc 1164	106
200 Auslösung Bohemunds III. von Antiochia 1165	107
201 Amalrich kämpft mit Schirkuh bei Alexandria 1167	107
202 Beschreibung Alexandrias	108
203 Amalrich und Schirkuh lassen von Ägypten ab 1165	109
204 Einnahme von Pelusium 1168	109
205 Das Ende des Schawar 1168	110
206 Ende des ägyptischen Fatimiden-Kalifen Al-Adid 1171	111
207 Belagerung von Damiette 1169	111
208 Untergang der byzantinischen Flotte auf dem Heimweg	113
209 Erdbeben 1170-06-29	113
210 Konfrontation um Askalon und Gaza 1170	113
211 Amalrich besucht Manuel in Konstantinopel 1171	114
212 Verfolgung in Blois 1171	114
213 Wasserprobe gegen die Juden in Blois	115
214 Klagelied und Fastenregel	117
215 Münzbetrugsvorwurf in Köln um 1170	118
215b Tod des Nur ad-Din 1174	119
216 Tod des Amalrich und Nachfolge durch Balduin IV. 1174	119
217 Balduin IV. und Saladin	120
218 Kampf von Mardsch Uyun 1179	121
219 Mitkönig Philipp bedrängt Juden in Frankreich	122
220 Saladins Gebiet umschließt das christliche	123
221 Balduin IV. Rücktritt	123
222 Balduin V. und Belagerungen von Kerak 1183 und 1184	123
223 Mordbeschuldigung bei Bopart	124
224 Tod der Könige Balduin IV. 1183 und Balduin V. 1186, Nachfolge durch Sibylle und Guido	125
225 Nachschub aus Europa 1184f	125
226 Schlacht bei den Hörnen von Hattin 1187	126
227 Saladin verschont Guido und Gérard de Ridefort	127
228 Saladin gewinnt Akko und Beirut und belagert Askalon	127
229 Jerusalem fürchtet sich vor Saladin	128
230 Saladin erobert Jerusalem 1187	128
231 Das neue Religionsregime	129
232 Unterwerfung der übrigen Städte	129
233 Judenschutz durch Friedrich I. Barbarossa	129
234 Tod Ludwigs VII. 1180 und Herrschaft Philipps II.	130
234b Das Elend der aus Jerusalem Vertriebenen	130
235 Raimund von Tripolis als Verräter	130
236 Belagerung von Askalon und Tyros	131
237 Konrad rettet Tyros 1187	131
238 Vorbereitung zum dritten Kreuzzug 1188	132
239 Vertreibung aus dem Frankreich Philipps II. 1182	133
240 Kreuzzugs-Zehnt	134
241 Kaiser Friedrich Barbarossa nimmt das Kreuz 1188	134
242 Der Konflikt zwischen Heinrich II. v. England, seinen Söhnen und Ludwig VII. von Frankreich	134
243 Der Konflikt Richards mit seinem Vater Heinrich II. und des letzteren Tod 1189	135
244 Judenverfolgung bei der Krönung von Richard Löwenherz	136
245 Judenmord in Brügge	137
246 Judenvernichtung in York 1190	137
247 Konrad verweigert Guido 1188/1189 den Zutritt nach Tyros	138
248 Richard und Philipp verabreden sich zum Kreuzzug 1188	139
249 Belagerung von Akko 1189–1191	139
250 Belagerung von Akko 1189–1191 b	139

251 Belagerung von Akko 1189–1191 c	139
252 Belagerung von Akko 1189–1191 d	140
253 Kämpfe bei Philomelion und Ikonion 1190	140
254 Friedrich Barbarossas Tod 1190	141
255 Saladins Furcht	141
256 Gibellum, Byblos, Beirut, Sidon ohne Befestigung	141
257 Konrad kontaktiert Guido	142
258 Verweilen auf den Rat von Balduin und Galgan	142
259 Völlerei im Lager	142
260 Seuche und Begräbnis Friedrichs in Tyros	142
261 Krankheiten und Weigerungen	143
262 Konrad erreicht die Belagerer	143
263 Königin Sibylle stirbt ohne Erben	143
264 Der Anspruch der Halbschwester Isabella	144
265 Streit zwischen Guido und Humfried	144
266 Wechsel Isabellas und des Thronanspruchs	145
267 Philipps Reise 1190f	145
268 Richard erobert Zypern 1191	145
269 Kapitulation Akkos 1191-07-12	146
270 Besetzung Akkos	146
271 Beuteteilung zwischen Philipp und Richard	147
272 Richard tötet einen Teil seiner Gefangenen	147
273 Philipp tauscht seine Gefangenen	147
274 Uneinigkeit über weitere Pläne	147
275 Differenzen der Temperamente	147
276 Philipps Heimkehr 1191	148
277 Richards Heimkehr 1192	148
278 Heinrich I. König von Jerusalem 1192	149
279 Das Haus Lusignan auf Zypern 1192–1470	149
280 Zusammenfassung von Saladins Taten	149
281 Saladins Tod 1193 und seine Nachfolge	150
282 Spanien: Schlacht bei Alarcos 1195	150
283 Tod Heinrichs II. 1197	150
284 Judenmassaker in Wien 1196	151
285 Neuß 1197	152
286 Erneute Zulassung der Juden im Frankreich von Philipp II. 1198	153
287 Aufbruch zum Vierten Kreuzzug 1202	153
288 Elegisches nach Even Bochan	153
289 Beschuldigung der Brunnenvergiftung	154
290 Bittere Würdigung der Martyrien	154
291 Erdbeben im Orient 1202	155
292 Die Liste der Kreuzfahrer-Könige von Jerusalem	156
293 Frankreich 1223: Ludwig VIII., der Löwe, nach Philipp II. August	156
294 Entmilitarisierung Jerusalems 1219	157
295 Albigerserkreuzzug 1209–1229, Tod Ludwigs VIII. 1226	157
296 Ludwig IX., Nachfolger Ludwigs VIII.	157
297 Anlage von Sainte-Chapelle in Paris	158
298 Ausstattung der Brüder Ludwigs IX.	158
299 Ludwig IX. und sein Bruder Karl I. von Sizilien	158
300 Tod Ludwigs IX. 1270	159
302 Philipp III.	159
303 Karl I. von Sizilien	160
303b Das Ende der Regierung Karls in Sizilien	160
304 Kirchliche Unionsbemühungen	161
305 Philipp III. und Philipp IV., der Schöne	161

306 Ägyptische Mamluken erobern Kreuzfahrerstädte	162
307 Beginn des päpstlichen Exils in Avignon	162
308 Der Stammvater der Osmanen, Osman I. 1288–1325	162
309 Die Könige Frankreichs von Ludwig X. bis Philipp VI.: Ludwig X. 1314–1316, Johannes I. 1316 . . .	163
310 Philipp V. 1316–1322, Karl IV. 1322–1328	163
312 Philipp VI. 1328–1350	164
312 Orhan I., reg. 1326–1359	164
313 Beginn des Hundertjährigen Krieges, Schlacht bei Crécy 1346-08-26	164
314 Übertragung der Dauphiné auf das französische Königsgut 1349	165
315 Pest von 1348	165
316 Judenmassaker im Zuge der Pest: Barcelona 1348	166
317 Morde in Cervera	166
318 Morde in Tarrega	166
319 Von der Provence bis nach Deutschland	167
320 Frankreich: Auf Philipp VI. folgt Johannes I. der Gute	168
321 Osmanen: Orhan I. erobert 1326 Bursa, ihm folgt Murad I.	168
322 Osmanen: Schlacht an der Mariza 1371	168
323 Frankreich: Johannes II. und seine Gefangenschaft in England	169
324 Osmanen: Die Einnahme Gallipolis 1354	169
325 Frankreich: Auf Johannes II., den Guten, folgt Karl V., der Weise	170
326 Osmanen: Weitere Eroberungen Murads I.	170
327 Frankreich: Regierung und Nachfolge Karls V., des Weisen	170
328 Frankreich: Karl VI.	171
329 Frankreich: Karl VI. Hirsch-Legende und die Egidianen	171
330 Osmanen: Amselfeld 1389	171
331 Osmanen: Sieg über Marko und allgemeiner Raubzug Bayezids I.	172
332 Europareise des Johannes V. Palaiologos 1341–1391	173
333 Zug nach Nikopolis 1396	173
334 Schlacht bei Nikopolis 1396	174
335 Ermordung der Gefangenen, Freikauf einiger	175
336 Massive Überlegenheit Bayezids 1385	175
336b Ludwig II. von Anjou, Titularkönig von Sizilien-Neapel 1385	176
337 Judenvernichtung in Prag 1389	176
338 Verzweiflung im belagerten Konstantinopel	177
339 Die Schlacht bei Ankara 1402	177
340 Osmanisches Interregnum 1402–1413, Suleiman 1403–1411	177
341 Osmanisches Interregnum 1402–1413, Mehmed I. 1403–1421	178
341b Belagerung von Golubac 1428	178
342 Auf Mehmed I. folgt Murad II. 1421, danach Mehmed 1444	179
343 Murad II. zieht gegen Georg Branković, blendet dessen Sohn, richtet die Knabenlese/Janitscharen ein	179
344 Murad II. nimmt den späteren Skanderbeg als Geisel	180
345 Skanderbeg lernt seine Herkunft kennen	180
346 Murad II. läßt die Erbfolge der Kastrioti offen	180
347 Verrat Mehmeds an den Kastrioti	181
348 Frankreich: Aufstände gegen Karl VI.	181
349 Tod Karls VI. 1422	181
350 Ausgang des Hundertjährigen Krieges 1346–1453	181
351 Entwicklung des Buchdruckes	182
352 Frankreich: Judenverfolgung in Aix en Provence 1430	182
353 Predigten Vinzenz Ferrers 1412–1414 u. a. Bedrängnisse	183
354 Savoyen unter Amadeus VIII.?	184
355 Osmanen erobern Thessaloniki 1430	184
356 Erste osmanische Belagerung Belgrads unter Murad II. 1443	184
357 Schlacht von Nisch 1443 bzw. Schlacht von Kunovica 1444	184

358 Skanderbegs Abfall von Murad II.	185
359 Skanderbeg behauptet sich	187
360 Osmanische Verständigung mit Ungarn 1444	187
361 Die Schlacht bei Warna 1444-11-10	187
362 Murad II. läßt Ladislaus III. Kopf zur Schau stellen	189
363 Murad II. beginnt die Eroberung der Morea/Peloponnes 1446	189
364 Murad II. leidet an Skanderbeg	189
365 Mehmed II. 1432/1444–1446, 1451–1481	189
366 Die Eroberung von Konstantinopel 1453	190
367 Umgestaltung der Morea	194
368 Einnahme Athens 1456/1458	194
369 Frankreich: Karl VII. 1403/1422–1461	194
370 Frankreich: Ludwig XI.	195
371 Mehmed II. bemächtigt sich Akarnaniens 1458	195
372 Georg Branković, 1377/1427–1456, zwischen Ungarn und Osmanen	196
373 Vergebliche und verspätete ungarische Hilfe für Serbien 1459	196
374 Vorübergehender Abfall der Morea von Mehmed II.	197
375 Mehmed II. zieht gegen Ungarn 1456	197
376 Ungarische Truppensammlung, Predigt Johannes Kapistrans 1456	197
377 Mehmed II. bei der Belagerung Belgrads verwundet 1456	198
378 Papst Calixt III. folgt Pius II. 1458	198
379 Mehmed II. erobert die Peloponnes 1460	199
380 Osmanen nehmen Trapezunt ein 1461	199
381 Mehmed II. erobert Lesbos 1463	200
382 Chios zahlt Tribut an Mehmed II. 1566	200
383 Venedig belagert Korinth	200
384 Mehmed II. schlägt die Belagerer zurück	200
385 Statt christlichen Bündnisses die Schlacht bei Montlhéry 1465-07-16	201
386 Karl belagert Ludwig in Paris	202
387 Pius II. löst das Heer in Ancona auf und stirbt 1464-08-13	202
388 Venedig nimmt Vostitsa auf der Peloponnes	202
389 Frankreich: Friedensschlüsse bis Mord, 1465 bis 1468	202
390 Frankreich: Burgund zieht England in den Streit	203
391 Frankreich: Hinrichtungen 1475/1477	203
392 Frankreich: Heirat 1483	204
393 Osmanen belagern Chalkida/Negroponte 1470	204
394 Venedig: Auf Nicolò Canal folgt Pietro Mocenigo als Flottengeneral	205
395 Genuesen: Caffa	205
396 Osmanische Eroberung von Caffa 1475	206
397 Osmanen belagern Skutari	207
398 und Übergabe von Skutari 1478	207
399 erfolglose osmanische Belagerung von Rhodos 1480	208
400 osmanische Einnahme von Otranto, Martyrium der Christen 1480	209
401 Gegenmaßnahmen 1480f	210
402 Osmanische Plünderungen italienischer Küsten	211
403 Mehmed II. stirbt, Nachfolger Bayezid II. 1481	211
404 Inthronisation Bayezid II.	211
405 Cems Exil	212
406 Das Ende von Cem	212
407 Ferdinand verlangt Otranto zurück 1481	212
408 Rückeroberung Otrantos 1481	213
409 Erste Maßnahmen Bayezids II.	214
410 Freilassung der in Otranto gefangenen Türken	214
411 Vorgehen gegen Karamanien	214
412 Die Karamanen	214

413 Zug gegen Karamanien, wohl 1487	215
414 Einnahme von Tarsis	215
415 Unterwerfung des Umlandes	215
416 ägyptische Verstärkung für die Karamanen	216
417 Sieg über die Karamanen 1487	216
418 Der Herrscher von Alexandrette unterwirft sich Bayezid II.	216
419 Bayezid II. besetzt Armenien	217
420 Bayezid II. bereitet in Cilicien einen Zug gegen Ägypten vor	217
421 Bayezid II. unterliegt Kait-Bay bei Tarsis 1488	218
422 Mamluken-Offensive 1490	218
423 Friedensschluß 1491	218
424 Bayezid II. gegen Korfu und die Walachei	219
425 Mehmed II. belagerte Moncastro 1453	219
426 Bayezid II. erobert Moncastro 1485	220
427 Frankreich: Verheiratung der Töchter und Tod Ludwig XI. 1483	221
428 Kämpfe um den unmündigen Thronfolger Karl VIII.	221
429 Der verrückte Krieg (Guerre folle) 1485–1488	222
430 Maximilian von Habsburgs Handschuhehe mit Anne von der Bretagne	222
431 Karl VIII. heiratet Anne von der Bretagne 1490	223
432 Granada fällt an die spanischen Könige 1492	223
433 Vertreibung der Juden aus Spanien 1492	223
434 Inquisition gegen Konvertiten	224
435 Himmlische Strafen den bösen Königen	225
436 Vertreibung aus Spanien Grund für dieses Buch	225
437 Massaker in Lissabon 1506-04-19	225
438 Heimliche Juden	226
439 Vorübergehende Duldung in Navarra und der Provence, Josefs Familie	226
440 Die Schlacht auf dem Krbava-Feld 1493	227
441 Mailand unter Galeazzo Maria 1466–1476 und Johannes Galeazzo 1476–1494 Sforza	228
442 Alfons II. von Neapel stellt sich gegen Ludwig, den Mohren	229
443 Historische Ansprüche auf Sizilien und Neapel	230
444 Mailand unter Ludwig, dem Mohren, 1494–1499/1500	232
445 Italienzug Karl VIII. 1494	232
446 Karl VIII. nimmt das Königreich Neapel ein 1495-02-22	232
447 Pisa sucht Hilfe bei Genua gegen Florenz	233
448 Italienisches Bündnis gegen Karl VIII.	233
449 Ludwig in Novara	234
450 Die Schlacht bei Fornovo am Taro 1495	234
451 Zweikampf zwischen Karl VIII. und Gianfrancesco II. Gonzaga	235
452 Ferdinand III. v. Neapel nimmt Neapel wieder ein 1495-07-13	235
453 Karl VIII. zieht sich nach Frankreich zurück	236
454 Josefs Geburt 1496-12-22, Umzug nach Genua 1501	236
455 Karl VIII. stirbt 1498-04-07	236
455b Ludwig XII. 1498–1515	237
456 Drei Grenzgebiete: Burgund, Spanien, England	237
457 Ludwig XII. Anspruch auf Mailand	237
458 Ludwig XII. vertreibt Genuesische Kaufleute	238
459 Ludwig, der Mohr, verläßt Mailand 1499	238
460 Ludwig XII. nimmt Genua ein 1499	238
461 Die Festung von Mailand Ludwig XII. übergeben	239
462 Osmanische Züge gegen Venedig um 1500	239
463 Osmanen unterwerfen Modon, Corone, Durazzo 1500f	240
464 Ludwig, der Mohr, erobert Mailand zurück 1500	241
465 Genuas Verhalten	241
466 Einnahme und Verrat von Novara 1500	241

467 Festnahme von Ascanio Maria Sforza	242
468 Französisch-spanisches Bündnis gegen Neapel	243
469 Unterwerfung und Rebellion des Neapolitanischen Königs Friedrich	243
470 Genuesische Expedition 1501	243
471 in die Ägäis	244
472 Venezianisch-osmanische Verständigung	244
473 Beben in Konstantinopel 1509-09-14	245
474 Osmanisch-Safawidische Konfrontation um 1510	245
475 Messiasankündigung des Ascher Lämmlein aus Istrien um 1500	246
476 Ludwig XII. in Genua 1502f	246
477 Die Päpste Alexander VI., Pius III., Julius II.	246
478 fällt Pisa an Florenz 1504	247
479 Revolte in Genua bis zum 1506-04-24	247
480 Unterwerfungsangebot	248
481 Einzug Ludwigs XII. 1506-04-28	248
482 Strafen, Hinrichtung des Anführers 1507-07-15	248
483 Ferdinand von Spanien besucht Ludwigs XII. von Frankreich	249
484 Tod Ludwig des Mohren 1508-05-27	249
485 Spanien erobert Bejaia 1509	249
486 Die Liga von Cambrai 1508	250
487 Rückgabeverabredungen	250
488 Die Schlacht von Agnadello 1509-05-14	250
489 Einnahme von Gorizia, Belagerung von Cividale	251
490 Maximilians Erfolge, Venedig gewinnt Padua zurück	251
491 Päpstliche Gewinne in der Romagna	252
492 Gianfrancesco II. Gonzaga gefangen 1509-08-08	253
493 Guido de Rossi gefangen	254
494 Vergebliche Belagerung Paduas 1509-07-17 bis 10-02	254
495 Venezianer gehen nach Vicenza, Verona und Soave 1510	255
496 Die Schlacht von Polesella 1509-12-22	255
497 Päpstliche und Venezianer gegen Franzosen	256
498 Papst Julius II. verbündet sich mit England und Spanien gegen Frankreich	256
499 Brescia zwischen Venedig und Frankreich	257
500 Auf Heinrich VII. folgt Heinrich VIII. 1509	257
501 Spanier erobern Tripolis 1510	257
502 Spanien: Vergeblicher Zug gegen Djerba	258
503 Die Plünderung Brescias 1512-02-19	258
504 Kämpfe um Bologna	260
505 Kräfte der Heiligen Liga marschieren nach Ravenna	260
506 Aufstellung der päpstlichen Truppen aus Ravenna	261
507 Schlacht bei Ravenna 1512-04-11	261
508 Franzosen bekommen Imola, Faenza und Forli	262
509 Ahmet und Selim vor der Nachfolge Bayezid II.	262
510 Konfrontation zwischen Bayezid II. und seinem zweiten Sohn Selim	263
511 Der dritte Sohn Korkud	264
512 Die Janitscharen bevorzugen Selim vor Ahmet	265
513 Bayezid II. fügt sich seinem Sohn Selim und stirbt 1512-05-26	266
514 Ahmet verschanzt sich im Tauros-Gebirge	267
515 Selim I. zieht gegen Ahmet	267
516 Selim I. zieht gegen Korkud	267
517 Selim I. läßt andere Geschwisterkinder ermorden	268
518 Selim I. entledigt sich Ahmets, dessen zwei Söhne im Exil	268
519 Die Heilige Liga vom 1511-10-01, Janus Fregoso in Genua	270
520 Franzosen übergeben Brescia den Spaniern 1516-05-22	271
521 Englische und Kaiserliche Angriffe auf Frankreich	271

522 Heinrich VIII. Tudor und Maximilian I. in Théroouanne	271
523 Ludwig XII. geht gegen Théroouanne	272
524 Schlacht von Flodden Field 1513-09-09	272
525 Julius II. stirbt 1513-02-21, Leo X. gewält 1513-03-11	274
526 Daniel Bomberg beginnt zu drucken 1513	274
527 Venzianer belagern Brescia 1513	274
528 Schlacht bei Novara 1513-06-06	275
529 Kampf um die Festung Genuas	275
530 Streit zwischen Fiescho und Fregosi 1513-05-23	276
531 Ermordung des Hieronymus Fiescho 1513-05-23	276
532 Janus Fregoso verläßt Genua 1513-05-25	276
533 Rückkehr der Adorni und der Fiescho 1513	277
534 Spanier besetzen Genua und bedrängen Franzosen in der Festung	277
535 Unruhe um Genua	278
536 Kampf um Chiavari	278
537 Kämpfe um Brescia, Verona, Genua 1514f	278
538 Schlacht von La Motta 1513-10-07	279
539 Ludwig XII. stirbt 1515-01-01, Nachfolger Franz I.	280
540 Krönung Franz I. 1515–1547	281
541 Genuesisch-französisches Bündnis	281
542 Züge in Norditalien	281
543 Schlacht bei Marignano 1515-09-13f	282
544 Schlacht bei Marignano 1515-09-13f, Fortsetzung	282
545 Mailand unterwirft sich den Franzosen und Venezianern	283
546 Franz I. trifft Papst Leo X. in Bologna	284
547 Verona an Mailand	284
548 Auseinandersetzung mit Kurtoğlu Muslihiddin Reis 1513	284
549 Osmanisch-Persische Spannung	286
550 Osmanische Rüstung gegen Persien	286
551 Bergfürst Ad-Daula erklärt Neutralität	287
552 Schlacht bei Tschaldiran 1514-08-23	287
553 Vertreibung der Juden aus Genua nach Neapel	288
554 Ad-Daula plündert Durchziehende	288
555 Selim I. in Konya	289
556 Safawiden realisieren die technische Überlegenheit der Osmanen	289
557 Die Schlacht von Turnadağ 1515-06-13	289
558 Konflikt zwischen Selim I. und den Janitscharen	290
559 Suleiman huldigt seinem Vater Selim I.	291
560 Selim I. in Ikonion/Konya	291
561 Persisch-ägyptisches Bündnis	291
562 Selim I. zieht zuerst gegen Ägypten	291
563 Die Schlacht von Mardsch Dabiq 1516-08-24	292
564 Aleppo wird von den Osmanen übernommen 1516	292
565 Josef ha-Kohen: Heirat	293
566 Von Aleppo bis Judaea	293
567 Osmanischer Heerführer Sinan Pascha zieht nach Gaza	294
568 Tuman Bay II. 1516f Nachfolger des Qansuh II.	294
569 Selim I. kommt ins Feldlager und zieht nach Ma'raka	295
570 Vorbereitungen zum Kampf	295
571 Schlacht von Raydaniyya 1517-01-22f	295
572 Tuman Bay II. zieht Verstärkung zusammen	296
573 Tuman Bay II. zieht sich in die Stadt zurück	296
574 Selim I. treibt Tuman Bay II. aus der Stadt	296
575 Des Tuman Bay II. Heerführer Gasali geht zu Selim I. über	297
576 Araber schließen sich ihm an	297

577 Selim I. verfügt über gute Feindaufklärung	297
578 Timan Bay II. flieht bei Gizah	297
579 Tuman Bay II. gefangen und hingerichtet 1517-04-14	298
580 Luthersche Reformation 1518	299
581 Osmanen übernehmen das gesamte Mamlukenreich	300
582 Umsiedlung und Administration in Alexandria	300
583 Rivalität zwischen Khai'r Bey und Yunus Pascha	301
584 Hinrichtung des Yunus Pascha und Rückkehr Selims I. nach Konstantinopel	301
585 Seesieg Andrea Dorias 1519-04-22	302
586 Selim I. stirbt 1520-09-21	303
587 Maximilian I. stirbt 1519-01-12	304
588 Josef ha-Kohen: Tod seines Vaters 5280/1519	304

Zweiter Teil (Zweites Buch)

305

589 Portugiesische Indienreisen	305
590 Kolumbus/Ameriko reist für Spanien in die Neue Welt	307
591 Das Land nimmt die Spanier auf	309
592 Spanien besetzt die Neue Welt	309
593 Die Schätze der Neuen Welt	310
593b Hernán Cortés und Ferdinand Magellan 1519–1521	310
594 Unterwerfung nach der Tötung Magellans	311
595 Besteuerung des neuen Landes	312
596 Französischer Anspruch auf die Kaiserkrone	312
597 Camp du Drap d'Or/Field of the Cloth of Gold 1520	312
598 Englisches Bündnis mit Kaiser Karl 1520	313
599 Kaiser Karl zieht in Italien eine Streitmacht zusammen	313
600 Französisches Bündnis mit Venedig	313
601 Kampf um Parma 1521	314
602 Navarra, Flandern und Italien	314
603 Entlastungsmanöver während der Belagerung Parmas	315
604 Unterlegenheit der Franzosen	316
604b Manöver der Kaiserlichen	316
605 Kampf um Cremona	317
606 Unterwerfungen unter den Kaiser	317
607 Wahl von Papst Hadrian VI. und Seuche 1522	318
608 Osmanen: Aufstand Gasalis 1520–1521	318
609 Anfangserfolge Gasalis	319
610 Gasalis Ende 1521-02	319
611 Suleiman plant Krieg gegen Ungarn	319
612 Leichte Erfolge Suleimans in Ungarn	319
613 Französische Bedrohung Mailands	320
614 Judenhüte in Mailand	320
615 Kampf um Mailand 1522	320
616 Kämpfe um Mailand und Pavia	321
617 Schlacht bei Bicocca 1522-04-27	322
618 Cremona, Lodi, Marignano, Pizzighettone, Pavia	323
619 Kampf um Genua 1522	324
620 Die vier Plünderungen Genuas	325
621 Besuch Papst Hadrians in Genua	326
621b Josefs Mutter stirbt, eine Tochter wird geboren	326
622 Suleiman zieht gegen Rhodos	326
623 Verrat und Fall von Rhodos	327
624 Die Übergabe von Rhodos 1523	327
625 Gouverneur von Ägypten Achmed Pascha wird abtrünnig und wird ermordet	328
626 Suleiman erfährt vom Verrat	329

627 Neuer Vertreter Ibrahim Pascha in Ägypten	329
628 Kurzer Aufenthalt in Ägypten	329
629 Juden siedeln auf Rhodos	329
630 Hadrians VI. Ende, Nachfolge Clemens' VII 1523	329
631 Herzog Karl III. von Bourbon geht vom König zum Kaiser	330
632 Hieronymus Adorno	330
633 Franzosen ziehen gegen Novara und Mailand	330
634 Die Kaiserlichen schlagen die Franzosen	331
635 Karl Bourbon-Montpensier als unterstützt die Kaiserlichen	331
636 Prospero Colonna gestorben 1523	332
637 Tod des Schahs von Persien Ismails I. 1524	332
638 Osmanischer Grenzkrieg gegen Ungarn 1524	332
639 Juden in Genua, darunter Josefs Schwager	332
640 Seuche in Italien und Krankheit Josefs	332
641 Kämpfe in Frankreich 1524	333
642 Franzosen belagern Kaiserliche in Pavia 1524	334
643 Kaiserlicher Feldherr Hugo Moncada bei Varazze gefangen	334
644 Züge um Pavia im Januar 1525	335
645 Fernando Francesco d'Avalos di Pescara nimmt Sant'Angelo	335
646 Nachschub der Kaiserlichen Anfang Februar	336
647 Ein französische Verlust am 1525-02-17	337
648 Zerstörung französischer Kanonen	337
649 Aufbruch zum Kampf am 1525-02-23	338
650 Die Schlacht von Pavia 1525	338
651 Franzosen gewinnen kaiserliche Kanonen	338
652 Der Eifer kaiserlicher Heerführer	339
651b Gefangennahme Franz I. von Frankreich	339
652b Verluste und Verständigungen	340
653 Haft Franz' I. und (angeblicher) Mord am schottischen König	341
654 Kaiserliche Heere in Italien	342
655 Andrea Doria päpstlicher Heerführer	342
656 Der Frieden von Madrid 1526	342
657 besiegt durch Heirat	342
658 Franz I. kehrt nach Frankreich zurück	343
659 Francesco Sforzas Herrschaft in Mailand	344
660 Osmanen: Zug gegen Ungarn 1526	344
661 Die osmanische Streitmacht	345
662 Schlacht bei Mohács 1526-08-29	345
663 Besetzung Budas und Umsiedlung der Juden in die Türkei	346
664 Die Liga von Cognac 1526	347
665 Kaiserliche Truppenkonzentration	347
666 Straßenkämpfe in Mailand	347
667 Beruhigungsversuche	348
668 Kaiserliche besetzen das Land	348
669 Päpstliche Truppen rücken nach Mailand	348
670 Hartnäckige Kämpfe	349
671 Verstärkung der Kaiserlichen	349
672 Übergabe der Mailänder Festung an die Kaiserlichen	349
673 Übergabe von Cremona an die Franzosen	349
674 Franzosen nehmen Savona und bedrängen Genua	350
675 Kaiserliche Verstärkung unter Georg Frundsberg rückt vor	350
676 Kämpfe zwischen den Colonna und Papst Clemens	351
677 Zug der Kaiserlichen gegen Piacenza und Bologna	352
678 Plünderungszüge der Kaiserlichen und der Päpstlichen	352
679 Clemens läßt Florenz zahlen	353

680 Unruhe der Soldaten	353
681 Spanisch-Genuesischer Seekampf	354
682 Aufstand gegen die Medici in Florenz	354
683 Karl Bourbon-Montpensier ahnt seinen Tod	354
684 Sacco di Roma 1527-05-06	355
685 Greuelthaten in Rom	356
686 auch an den Juden	356
687 Papst Clemens verhandelt	357
688 Vertreibung der Medici aus Florenz	357
689 Papst Clemens ergibt sich und zahlt 1527-06-06	357
690 Seuche in Rom 1527	358
691 Alfons von Ferrara erobert Modena und Reggio	358
692 Französische Eroberungen	358
693 Alexandria wird Francesco Sforza gegeben	359
694 Genua hungert, sichert Portofin	359
695 Franzosen nehmen Genua das Umland	359
696 Andrea Doria bedrängt den Vorort Portofin	359
697 Übergabeverhandlungen	360
698 Caesar Fregoso bedrängt die Genuesen	360
699 Übergabe	361
700 Genua unter französischer Herrschaft	361
701 Franz I. ehrt Andrea Doria	361
702 Einnahme von Sassari auf Sardinien	361
702b Franzosen erobern Pavia	361
703 Französische Erfolge bis zur Einnahme von Melfi 1528-03-22f	362
704 Belagerung Neapels April bis August 1528	363
705 Nur Neapel hält sich	364
706 Neapel ist auch von der See abgeriegelt	364
707 Kämpfe um Neapel 1528-05-25	364
708 Plan eines Entsatzes zur See	365
709 Eröffnung des Seegefechtes	366
710 Don Hugo fällt 1528-05-28	366
711 Die Gefangenen in der Stadt werden von den Belagerern versorgt	367
712 Kein Gefangenenaustausch	368
713 Andrea Doria wechselt von der Liga zu den Kaiserlichen 1528	368
714 Nebenbei Versuch Manfredonia zu erobern	368
715 Franzosen vor Neapel sind geschwächt	369
716 Kurze spanische Besetzung Paviass	369
717 Verstärkung aus Deutschland, Belagerung Lodi	369
718 Französische und Kaiserliche Bewegungen um Piacenza und Mailand	369
719 Andrea Doria auf kaiserlicher Seite	370
720 Rückzug der französisch gesinnten Schiffe	370
721 Eine Seuche bei den Franzosen begünstigt die Kaiserlichen	370
722 Die Französischen erobern Sant'Angelo	371
723 Die Französischen erobern Pavia	371
724 Die französische Besatzung der Festung von Pavia	371
725 Andrea Doria in Genua	372
726 führt die Stadt auf die kaiserliche Seite	372
727 Genua nach dem Tode des früheren Dogen Antoniotto II. Adorno in Mailand 1528-09-12	372
728 Genua zwischen Franzosen	373
729 Franzosen von Landbevölkerung geschlagen	373
730 Genua gewinnt Savona zurück	373
731 Die Franzosen übergeben die Genueser Festung an die Stadt	374
732 Gegenangriff der Franzosen auf Genua	374
733 Überwinterung der Heere 1528/1529	375

734 Französischer Zug gegen Mailand Frühling 1529	375
735 Schlacht von Landriano 1529-06-21	375
736 Die Familie Saluzzo	376
737 Andrea Doria trifft den Kaiser in Spanien	376
738 Kaiserliche besetzen Novi und Tortona	377
739 Kaiser Karl fährt mit Andrea Doria nach Italien	377
740 Empfang in Genua	377
741 Der Damenfrieden von Cambrai 1529-08-05	378
742 Friedensempfang in Genua	379
743 Zurückweisung der Vergebungsbitte aus Florenz	379
744 Empfang der Rückkehrer in Paris	379
745 Unterwerfung Pavias, Resistenz Venedigs	379
746 Französische Gesandtschaft beim Kaiser	380
747 Osmanen: Belagerung von Wien 1529	380
748 Propagandaaktion 1529-09-27	381
749 Einnahme von Altenburg	381
750 Umgehen von Preßburg	382
751 Ankunft Suleimans 1529-09-26	382
752 Feldlager der Türken und Verwüstung der Umgebung	382
753 Beschuß der Stadt	382
754 Sturmversuch durch eine Bresche 1529-10-14	382
755 Rückzug der Türken	383
756 Ferdinand trifft in Wien ein	383
757 Kaiser Karl und Papst Clemens treffen sich in Bologna 1529-11-05	384
758 gegen Florenz	384
759 Übergabe von Spoleto, Cortona, Reggio	385
760 Aufmarsch gegen Florenz	385
761 Vororte von Florenz	385
762 Zahlungen aus der Lombardei an den Kaiser	385
763 Frieden in Italien von Nachteil für Osmanen	385
764 Großbrand in Genua 1530-02-22	386
765 Papst Clemens VII. krönt Kaiser Karl V. in Bologna 1530-02-24	386
766 Abwendung gleichzeitiger Judenverfolgung	387
767 Abschied von Bologna, Medici Herzog von Florenz	387
768 Kaiser Karl macht Friedrich Gonzaga zum Herzog von Mantua	387
769 Karl, Ferdinand und Maria treffen sich in Regensburg	388
770 Verabredung zu neuem Türkenzug	388
771 Rekurs auf die Belagerungs Wiens von 1529	388
772 Expedition gegen Algier	388
773 Verluste in Cherchell	388
774 Haireddin Barbarossa besiegt zwei genuesische Schiffe	389
775 Lastra ergibt sich den Kaiserlichen	390
776 Kampf bei Florenz	391
777 Beteiligung Philiberts von Orange am Kampf	392
778 Kampf um Peccioli	392
779 Malatesta IV Baglioni Heerführer von Florenz, Einnahme von Montecchio Vesponi	393
780 Kampf um Forcoli mit Gefangenenaustausch	393
781 Kampf bei Palaia	393
782 Holzfäller überfallen	393
783 Malatestas Untätigkeit	393
784 Übergabe von San Dalmazio	394
785 Niccolò Strozzi geht zu Francesco Ferrucci	395
786 Zug des Niccolò Strozzi	395
787 Ferruccis Macht in Empoli	396
788 Ausfall aus Florenz	396

789 Kaiserliche gehen gegen Empoli und Volterra	396
790 Empoli übergeben, Volterra gehalten	396
791 Geringe Hilfe durch Francesco Ferrucci	397
792 Philibert die Chalon, Fürst von Orange zieht ihm entgegen	397
793 Schlacht von Gavinana 1530-08-03	397
794 Don Ferrante Gonzaga neuer kaiserlicher Heerführer	398
795 Nochmalige Entscheidung für Widerstand	398
796 Malatesta bedroht die Stadt	399
797 Florenz ergibt sich	399
798 Die Kapitulation vm 1530-08-12	399
799 Vertragsbruch	400
800 Alessandro de Medici wird Herzog von Florenz	400
801 Tiberüberschwemmung in Rom 1530	400
802 Flut in Flandern	402
803 Erdbeben in Lissabon 1530	402
804 Vertreibung Genuesischer Händler aus Frankreich 1531	402
805 Malteser überfallen Modon 1530	402
806 Luise von Savoyen stirbt 1531	404
807 Türkenzug gegen Wien 1532	404
808 Botschaft aus Persien	405
809 Zeremonie	405
810 Aufbruch des Vortrupps	405
811 Aufbruch Suleimans	406
812 Die Nachhut	406
813 Aufenthalt in Adrianopel	407
814 Zweite Botschaft aus Persien	407
815 Der Weitermarsch	407
816 Das kaiserliche Heerlager in Wien 1532	408
817 Seekrieg zur Ablenkung, Schießpulver-Explosion in Genua	409
818 Andrea Doria erobert Corone 1532	409
819 Andrea Doria erobert Patras 1532	410
820 Andrea Doria erobert Avellino nicht	410
821 Suleimans Ungarnzug 1532	410
822 Suleiman kehrt heim	411
823 Die entlassenen Soldaten des Kaisers	411
824 David Rëubeni	412
825 Salomo Molcho	413
Brief Salomos	414
826 Brief Salomos	414
827 Anrede	414
828 Aufforderung zum Hören	414
829 Verschiedene Orte und Länder	415
830 Visionäre Bilder	417
831 Rückkehr vor dem Morgen	424
832 Verfolgung durch Jakob Mantin	427
833 28 Zeiten von Koh 3	430
834 Englische Liturgie	435
835 Der Versandweg	436
836 Warnung vor Fälschungen und Briefschluß	436
Hier ist der Brief beendet	436
837 Religionsgespräch in Regensburg und Gefangennahme	436
838 Hinrichtung Salmomo Molchos, David Rëubeni stirbt im Gefängnis	436
839 Gerüchte vom Überleben des Salomo Molcho	437
840 Geburt des Sohnes Juda am 11. Schevat 5293, 1533-01-17	438

841 Rückkehr des Andrea Doria	438
842 Eine Gefangene entzieht sich der Vergewaltigung durch Selbstmord	438
843 Andrea Doria läßt Corone gut gesichert zurück	438
844 Türkische Belagerung von Corone	439
845 Italienischer Zusammenschluß mit Kaiser und Papst	439
846 Französischer Anspruch auf italienische Städte	440
847 Reise des Kaisers von Italien nach Spanien	440
848 Kurze Ehe des Johannes Georg von Montferrat 1533	441
849 Morde im Hause Pico della Morandola 1533	441
850 Belagerung von Corone	441
851 Die französische Königsfamilie unterwegs	442
852 Seekrieg	442
853 Sieg über Türken bei Corone	443
854 Haireddin Barbarossa verbrennt genuesische Schiffe bei Piombino	444
855 Muslime kapern Galeeren des Andrea Doria	444
856 Haireddin Barbarossa wird Suleimans Heerführer	444
857 Treffen zwischen Papst Clemens und König Franz	445
858 Römisches Chaos während Papst Clemens VII. Abwesenheit	445
859 Erfolglose Genuesische Gesandtschaft an König Franz	445
860 Genueser Verräter Augustin hingerichtet	446
861 Französische Seeräuberei 1534	446
862 Französischer Schiffsführer wegen Verrat an Augustin hingerichtet	446
863 Hinterhalt in Androusa	447
864 Corone den Osmanen übergeben 1534-04-01	447
865 Von der Schlacht bei Lauffen 1534-05-13 zum Vertrag von Kaaden 1534-06-29	448
866 Erste Phase des Osmanisch-Safawidischen Kriegs 1532–1536	448
867 Andrea Doria als Freibeuter	449
868 Empfang der der Kaisernichte als Herrin in Mailand 1534-05-03	450
866b Wechselndes Glück des Andrea Doria	450
867b Haireddin Barbarossas Flottenzug 1534	451
868b verbreitet Schrecken an der italienischen Küste	451
869 Genua verstärkt seine Seebefestigung	452
870 Haireddin Barbarossa nimmt Tunis 1534-08-16	452
871 Andrea Doria fährt nach Messina und zurück nach Genua	452
872 Tod Papst Clemens' VII. 1534-09-26	453
873 Heraclius/Ercole folgt Alfonso als Herzog von Ferrara 1534-10-31	453
874 Zuflucht für portugiesische Juden in Ferrara	453
875 Transsilvanien/Siebenbürgen 1528 bis 1534	453
876 Der tunesische König bittet den Kaiser um Hilfe	454
876b Portugal unter den Helfenden	455
877 Haireddin Barbarossa betreibt Aufklärung	455
878 Kaiserliche Flotte sammelt sich 1535/5295	455
879 Muslime nehmen u. a. Louis Prisinda gefangen	456
880 Florentiner bitten den Kaiser die Herrschaft der Medici zu zügeln	456
881 Aufbruch der kaiserlichen Flotte	456
882 Der 66jährige Haireddin Barbarossa ermuntert seine Leute	457
883 Belagerung von Goulette	457
884 Kaiserliche stellen Kanonen auf	458
885 Erfolgreicher Ausfall aus Goulette	458
886 Zweiter Ausfall aus Goulette	459
887 Begegnung zwischen dem Kaiser und dem tunesischen König	459
888 Der tunesische König wirbt für Unterwerfung unter den Kaiser	460
889 Dritter Ausfall aus Goulette	460
890 Beschuß von Goulette	460
891 Erstürmung von Goulette	461

892 Entsatzversuch aus Tunis, Rückzug nach Tunis	461
893 Die Einnahme von Tunis durch Kaiser Karl V.	462
894 Die Kaiserlichen pausieren	462
895 Gefangenenerbefreiung in der Stadt	463
896 Verbindung zu den Angreifern draußen	464
897 Plünderung von Tunis	464
898 Schicksale der Juden, einige kommen nach Neapel und Genua	465
899 Ende der Plünderung, Restitution des tunesischen Königs	465
900 Freiheit und Gefangenschaft, Aufräumen	465
901 Heimreise des Kaisers	466
902 Haireddin Barbarossa nimmt Rache in Menorca	466
903 Aussterben der Sforzi 1535	467
904 Der Kaiser kommt nach Neapel 1535-11-30	467
905 Exilierte Florentiner werden beim Kaiser vorstellig	468
906 Brautwerbung des Alessandro de' Medici	468
907 Heirat des Alessandro de' Medici	468
908 Franz I. verbündet sich mit Haireddin Barbarossa	469
909 Verrat und Sturz des Ibrahim Pascha	469
910 Reformation in Genf und Bern (fälschlich) als lutherisch bezeichnet	469
911 Franz I. gegen Karl III. von Savoyen, Karl V. unterstützt Letzteren	470
912 Französische und kaiserliche Truppen nähern sich einander	470
913 Der Kaiser beklagt sich bei Papst Paul über König Franz	470
914 Kaiserlicher Zug nach Siena, Florenz und Lucca	471
915 Heinrich VIII. trennt sich von Katharina von Aragon und Anne Boleyn	472
916 König Franz geht von Lyon nach Avignon	472
917 Der Kaiser geht von Lucca nach Asti, gegen Turin und Fossano	472
918 Mißlungener Aufstand in Tunis	473
919 Markgraf Francesco Saluzzo geht zu den Kaiserlichen über	474
921 Kämpfe in Piemont	474
921b Kaiserliche Eroberung von Antibes	474
922 Zug von Turin aus gegen eine ungenannte kleine Stadt	475
923 Kaiserliche verheeren das Gebiet um Mirandola	475
924 Französischer Beutezug	475
925 Franzosen hinterlassen den Kaiserlichen verbrannte Erde	476
926 Franzosen lagern den Kaiserlichen gegenüber an der Rhone	476
927 Der Tod des Dauphin Franz III. von der Bretagne 1536	476
928 Tod des kaiserlichen Heerführers Antonio Leyva 1536	477
929 Rebellion in England	477
930 Während die Kaiserlichen Marseille belagern, versuchen die Franzosen vergeblich Genua zu nehmen	477
931 Züge in Piemont	478
932 Dominanz der Franzosen	478
933 Franzosen im Bund mit Haireddin Barbarossa	479
934 Rückzug der Kaiserlichen aus der Provence	479
935 Der Kaiser in Genua, das Heer gegen Chieri	479
936 Päpstlicher Vermittlungsversuch	480
937 Konfrontation in der Picardie und in Flandern	480
938 Winterlager in Turin	480
941 Französisch-osmanisches Bündnis	480
939 Verlustreiche Seereise	481
940 Franzosen überfallen Casale 1536-11	481
941b Kaiserliche erobern Casale von den Franzosen zurück 1536-11	481
942 Lorenzo de Medici ermordet Alessandro de Medici 1537-01-06	482
943 Cosimo de Medicia Nachfolger von Alessandro in Florenz	483
944 Andrea Doria bestätigt für den Kaiser die Einsetzung Cosimos	484
945 Alessandro Vitello erlistet die Festung von Florenz	485

946 Kampf um Carmagnola	485
947 Erneuter Kampf um Carmagnola	485
948 Carmagnola den Franzosen abgenommen	485
949 Einnahme von Bricherasio und Barge	486
950 Französische Erfolge in Flandern und Picardie	486
951 Kaiserliche nehmen St. Pol, Waffenruhe	486
952 Osmanische Angriffe in Italien	487
953 Erfolglose osmanische Angriffe in Albanien	487
954 Andrea Doria kämpft mit Täuschung	487
955 Schlacht bei Gorjani 1537-10-09	488
956 Französische Truppenbewegungen	488
957 Hunger bei den Kaiserlichen	489
958 Nächtlicher Überfall auf Turin mißlingt	489
959 Andrea Doria verfolgt nachts türkische Schiffe erfolgreich	489
960 Französische Angriffe auf Bosco und Alba	490
961 Schlacht von Montemurlo 1537-08-02	490
962 Hinrichtungen in Florenz um 1537-08-20	492
963 Des Filippo Strozzi Gefangenschaft bei Alessandro Vitello	492
964 Filippo Strozzi begeht in der Gefangenschaft Selbstmord 1538-12-18	493
965 Franzosen nehmen Cherasco, belagern Bosco, gehen nach Pinerolo	493
966 Kaiserliche Erfolge in Piemont	494
967 Papst Paul rüstet gegen osmanische Bedrohung	495
968 Osmanischer Plan des Angriffs auf Korfu	495
969 Osmanen bereitet den Angriff auf Korfu vor	496
970 Angriff auf Korfu 1537-09	496
971 Abbruch der Belagerung 1537-09-14	496
972 Der Venezianer Girolamo de Pesaro	497
973 Kaiserlich-Päpstliches Bündnis gegen Osmanen	498
974 Französischer Zug nach Italien 1537	498
975 Kaiserliche ziehen sich in Städte zurück	498
976 Verzögerte Soldzahlungen an Spanier	499
977 Erneuter Damenfrieden 1537	499
978 Venezianer erobern Ostrovica	499
979 Verlängerung des Friedens	500
980 Vulkanische Aktivitäten bei Pozzuoli	500
981 Übergabe von Nadin an die Osmanen 1538-04-14	501
982 Papst Paul III. vermittelt Frieden zwischen Franz I. und Karl V.	501
983 Gesandtschaft aus Moskau	502
984 Begegnung von Papst Paul III. und Kaiser Karl V.	502
985 Begegnung von Papst Paul III. und König Franz I.	502
986 Treffen mit Brückeneinsturz	503
987 Deutsch-Französische Verständigung gegen Lutheraner und England – Frieden von Nizza 1538-06-18	504
988 Papst und Kaiser in Genua	504
989 Französische Schiffe verlassen Osmanischen Bereich	505
990 Osmanische Angriffe auf Morea	505
991 Begegnung zwischen Kaiser Karl V. und König Franz I. an Deck	505
992 Begegnung zwischen Kaiser Karl V. und König Franz I. an Land	506
993 Heimkehr des Papstes unter Verlust seines Gepäcks	507
994 Mißglückter Zug des päpstlichen Heerführers gegen Osmanen	507
995 Die Flotte unter Andrea Doria bei Korfu 1538-08-12 bis 22	507
996 Seeschlacht von Preveza 1538-09-27	508
997 Rückzug des Andrea Doria nach Korfu	509
998 Ragusa fällt von den Osmanen ab	509
999 Übergabe von Ragusa am 1538-10-27	510
1000 Verlustreiche Heimkehr der christlichen Flottenteile	512

1001 Osmanischer Zug gegen Castelnuovo zurückgeschlagen 1539-01-01	512
1002 Osmanische Verheerung Ungarns 1539	512
1003 Reformation in England 1539	513
1004 Tod der Kaiserin Isabella 1539-05-01	513
1005 Getreidelieferung nach Castelnuovo	513
1006 Haireddin Barbarossa erobert Castelnuovo 1539-07-17 bis -08-07	513
1008 Haireddin Barbarossa fordert die Übergabe von Risan und Cattaro	514
1009 Osmanen verzichten auf Cattaro, fordern Sufa	515
1010 Hungersnot in Italien 1539 führt zu Verkäufen an Osmanen	516
1011 Unterjochung von Gent 1540	516
1012 Andrea Doria erobert Capraia 1540-06-05	517
1013 Andrea Doria fängt Turgut 1540-06-20	517
1014 Tod und Nachfolge des Herzogs von Mantua 1540	518
1015 Zwei Söhne von Josef ha-Kohen sterben 1540	518
1016 Andrea Doria im Auftrag des Königs von Tunis	519
1017 Der König von Tunis besetzt die Stadt Afrika	520
1018 Vergeblicher Zug gegen Kairouan	521
1019 Türken ziehen von Algier gegen Gibraltar	522
1020 Seekampf 1540-10-02	522
1021 Osmanen bauen die Mauer Jerusalems 1540	522
1022 Vertreibung der Juden aus dem Königreich Neapel 1540	523
1023 Spanier erobern Sfax nicht, aber Kelibia für den König von Tunis	523
1024 Martin Luthers reformatorische Tätigkeit	524
1025 Reichstag zu Regensburg 1541	524
1027 Ungarn nach dem Tode Johannes I. 1540	525
1028 Der Kaiser in Mailand und am 1540-09-03 in Genua	525
1029 Franz I. schickt Genua Nahrung	525
1030 Ungeklärter Tod von Caesar Fregoso und Antonio Rincon	526
1031 Kaiserlicher Zug gegen Algier	526
1032 Verstärkung für die Kaiserlichen	527
1033 Unwetter bedrängt die Belagerer	528
1034 Erdbeben von Genua bis Mailand	529
1035 Weiterer Schiffsverlust der Kaiserlichen 1540-09-27	529
1036 Rückzug der Kaiserlichen zu den Schiffen	530
1037 Aufgabe der Pferde und Verlust eines großen Schiffes 1540-10-30	530
1038 Aufbruch und Unterstützung 1540-11-01	530
1039 Algier von der Belagerung befreit	531
1040 Ein Schiff scheitert bei Algier	531
1041 Ein Schiff scheitert bei Bejaia	531
1042 Josefs Vision von der jämmerlichen Rückkehr	532
1043 Jämmerliche Gestalt der Rückkehrer in Genua	532
1044 Genua verständigt sich mit dem französischen König gegen den Kaiser	533
1045 Andrea Doria ist verärgert	533
1046 Vertreter des Kaisers in Genua	533
1047 Abreise des kaiserlichen Vertreters	534
1048 Doppelte Belagerung Budas 1542	534
1049 Frankreich sucht osmanische Unterstützung gegen den Kaiser	534
1051 Juden und Hirten für Brände verantwortlich gemacht	535
1052 Reformation und Judenvertreibung aus Böhmen	535
1053 Brand von Linz	535
1054 Rückkehr Ferdinands, Rückholung der Juden	536
1055 Erdbeben von Florenz	536
1056 Schießpulverexplosion in Mailand	536
1057 Beben in Anatolien verwüstet Tiro 1542	536
1058 Kämpfe um Perpignan, Antwerpen, Navarra	537

1059 Französische Angriffe in Piemont	537
1060 Kaiserliche Gegenangriffe	538
1061 Heuschreckenplage in Italien	538
1062 Kaiserliche nehmen Mombaruzzo ein 1542-11-16	539
1063 Der Graf von Anguillara läuft von der kaiserlichen auf die französische Seite über	539
1064 Franzosen nehmen Castilion und belagern Chieri	540
1065 Kaiserliche verstärken die Besatzung von Casale	540
1066 Schottisch-englische Kämpfe	540
1067 Kämpfe um Pest	541
1068 Osmanischer Sieg über Habsburg 1543	541
1069 Vergebliche französische Belagerung von Cuneo	542
1070 Reiseziele kaiserlicher Diplomaten	542
1071 Erdbeben	542
1072 Sekretär und Frau des französischen Königs als Parteigänger des Kaisers kaltgestellt	542
1073 Rivalitäten im Königshaus von Tlemcen	542
1074 Einsetzung des jüngsten Königssohnes von Tlemecen	544
1075 Plünderung und Versklavung der Juden von Tlemcen	544
1076 Kämpfe um Mazagran	545
1077 Übergabe Mostaganems an die Osmanen	546
1078 Erneute Vertreibung des jüngsten Königssohnes aus Tlemcen	546
1079 Zwei Königssöhne in Oran	546
1080 Auslösung des Genuesen Lucian aus Tlemecen	546
1081 Französische Verbindung mit Osmanen	546
1082 Spanischer Versuch, durch List in Turin einzudringen	546
1083 Räuber bei Verwandten von Josef ha-Kohen	547
1084 Gefangenschaft und Hinrichtung eines der Raubmörder	548
1085 Maria v. Ungarn unterliegt Wilhelm V., dem Reichen, von Geldern 1543	548
1086 Kaiser Karl V. in Ferrara	549
1087 Schiffe aus Algier auf Beutezug in spanischen Gewässern	549
1088 Der Kaiser in Genua und Pavia	549
1089 Reise des Königs von Tunis erreicht nur den Süden Italiens	550
1090 Franzosen siegen an der Durance	550
1091 Preludium zur Belagerung von Nizza 1543	550
1092 Haireddin-Barbarossa macht die Küste vor Genua unsicher	551
1093 Andrea Doria geht nach Spanien	552
1094 Türkenzug gegen Wien, nach Esztergom und Stuhlweißenburg 1543	552
1095 Malteser nehmen ein Schiff Suleimans	552
1096 Kaiser und Papst in Italien	553
1097 Wilhelm V., der Reiche, von Geldern unterliegt Maria von Ungarn 1543	553
1098 Franzosen nehmen und halten Andesano	553
1099 Franzosen und Osmanen erobern gemeinsam Villa Franca und Nizza	554
1100 Kaiserliches Aufgebot zur Rückeroberung Nizzas	555
1101 Haireddin-Barbarossa vertreibt die Belagerer	556
1102 Vier Schiffe Andreas Dorias scheitern bei Villa Franca	556
1103 Kaiserliche in Nizza und Mondovi	556
1104 Verrat in Èze	556
1104b Begegnung zwischen Kaiser Karl V. und seiner Schwester Maria in Flandern	557
1105 Dritter Geldrischer Erbfolgekrieg: Einnahme von Düren 1543-08-24	557
1106 Vertrag von Venlo 1543-09-07	558
1107 Zug in die Picardie	558
1108 Söhne des Königs von Tunis in Tunis und Goulette	558
1109 Reaktion des Königs von Tunis	559
1110 Goulette empfängt den König von Tunis	559
1111 Der König wendet sich nach Tunis	560
1112 Der König wird von seinem Sohn gefangen	561

1113 Der Sohn läßt den alten König blenden	562
1114 Verhandlungen mit Goulette	562
1115 Beutezüge von Andrea Doria und Haireddin-Barbarossa	563
1116 Franzosen fangen kaiserliche Kundschafter	563
1117 Vergeblicher Zug des Kaisers gegen Landrecies	563
1118 Vergebliche Gesandtschaft Genuas an den französischen König	564
1119 Kämpfe um Carignano	564
1120 Verrat und Hinterhalt um Barge und Fossano	565
1121 Kaiserliches Feldlager bei Ceresole	566
1122 Schlacht von Ceresole 1544-04-11	566
1123 Franzosen nehmen San Damiano d'Asti, aber nicht Casale und Turin	568
1124 Die Kaiserlichen sammeln sich in Mailand	568
1125 Märsche	568
1126 Kaiserliche nehmen Luxemburg ein	569
1127 England gegen Schottland und Frankreich	569
1128 Sieg der Kaiserlichen bei Tortona 1544-06-04	569
1129 Flucht des Pietro Strozzi	570
1130 Haireddin-Barbarossa in Frankreich	570
1131 Haireddin Barbarossa empfängt Tribute oder verwüstet in Italien	571
1132 Übergabe von Carignano und Waffenruhe	572
1133 Einnahme von Brescello	573
1134 Franzosen nehmen ein genuesisches Schiff	573
1135 Haireddin Barbarossa verheert Süditalien	573
1136 Einnahme von Ligny, Kampf gegen Landrecies	574
1137 Heinrich VIII. von England besetzt Boulogne 1544	574
1138 Pietro Strozzi weicht den Kaiserlichen durch Genueser Gebiet aus	574
1139 Beutezüge zur See	575
1140 Kaiserliche nehmen Landrecies 1544-08-17	576
1141 Vorfrieden	576
1142 Der Frieden von Crépy 1544-09-18	576
1143 Vertragsgemäßer Gebietsaustausch	576
1144 Treffen in Brüssel 1544-10-22	577
1145 Fortsetzung des Kampfes zwischen England und Frankreich	577
1146 Ehe- und Erbverabredungen des Friedens von Crépy	577
1147 Vorgehen gegen Protestanten in Frankreich	578
1148 Verlegung der französischen Flotte	579
1149 Adragut plündert an den Küsten	579
1150 Maria Manuela von Portugal/Spanien stirbt 1545	580
1151 Brand im jüdischen Saloniki 1545	581
1152 Algier und Tlemcen	582
1153 Haireddin Barbarossa schickt Unterstützung nach Algier	582
1154 Kämpfe zwischen Tlemcen und Algier	583
1155 Kampf um Oran	583
1156 Engländer halten Boulogne-sur-Mer	583
1157 Tod Karls von Valois-Angoulême 1545-09-09	584
1158 Vergeblicher Kampf der Päpstlichen gegen die Lutherischen	584
1159 Pietro Louis II. Farnese wird Herzog von Parma und Piacenza 1545	584
1160 Andrea Dorias Plünderungsfahrten	585
1161 Schießpulver-Explosion in der Festung von Neapel	585
1162 Tod des kaiserlichen Feldherrn Alfonso III. d'Avalos, de l'Vasto, Nachfolger Ferrante Gonzaga 1546	585
1163 Vertrag von Ardres 1546-06-07	586
1164 Haireddin Barbarossas Tod 1546-07-04 und Nachfolger	586
1165 Beutezug Alis	586
1166 Schmalkaldischer Bund als Verschwörung gegen den Kaiser	587
1167 Die Mitglieder des Schmalkaldischen Bundes	587

1168 Tod des päpstlichen Heerführers	587
1169 Plünderzüge des Turgut	588
1170 Der Schmalkaldische Krieg: Donaufeldzug 1546	589
1171 Unterwerfung der meisten oberdeutschen protestantischen Städte	589
1172 Andrea Doria setzt 1547 seinen Neffen Giannettino über die Flotte	589
1173 Giannettino Doria verliebt in die Frau des Joan Louis Fiescho	590
1174 Louis Fiescho Befehlshaber der päpstlichen Flotte	590
1175 Verschwägerung der Doria und Fiescho	590
1176 Josef führt Freikaufverhandlungen mit Giannettino Doria	590
1177 Die Verschwörung des Fiescho zu Genua: Vorbereitung	591
1178 Die Verschwörung des Fiescho zu Genua: Tod des Giannettino Doria und des Joan Louis Fiescho	592
1179 Die Verschwörung des Fiescho zu Genua: Ruf nach Joan Louis Fiescho	594
1180 Die Verschwörung des Fiescho zu Genua: Plünderungen	594
1181 Die Verschwörung des Fiescho zu Genua: Zusammenbruch	595
1182 Josef sorgt für die Freiheit zweiter jüdischer Gefangener	595
1183 Josef kümmert sich um einen geflohenen Juden	596
1184 Die Leiche des Joan Louis Fiescho wird ins Meer geworfen	596
1185 Klage des Andrea Doria	596
1186 Die Ältesten Genuas sind bereit Andrea Doria zu willfahren	597
1187 Tod Heinrichs VIII. von England 1547 und Nachfolge Eduards VI.	597
1188 Wortbrüchiger Zug gegen die Fiescho	597
1189 Tod Franz' I. von Frankreich 1547	598
1190 Sein Nachfolger Heinrich II.	598
1191 Der Schmalkaldische Krieg: Schlacht bei Mühlberg 1547-04-24	598
1192 Streit um Aufhebung von Zwangskonversionen in Neapel	599
1193 Hinrichtungen nach einer Befreiungsaktion	600
1194 Aufstand gegen den Vizekönig in Neapel 1547	600
1195 Andrea Dorias spanische Hilfstruppen vor Neapel	601
1196 Verrat in der Festung Montoggio	601
1197 Andrea Doria verfolgt seine Rache	602
1198 Übergabe der Festung Montoggio	602
1199 Die Dorias vollziehen ihre Rache	603
1200 Niedergang Neapels	604
1201 Tod des Piero Louis II. Farnese 1547-09-10	605
1202 Ferrante Gonzaga bleibt unbehelligt	606
1203 Gesinnung von Papst Paul III. gegen Karl V.	606
1204 Fünfjähriger Waffenstillstand zwischen dem Osmanischen und dem Römischen Reich 1547	606
1205 Erdbeben 1548-10-16	606
1206 Osmanen in persischem Bruderzwist angerufen	607
1207 Osmanischer Zug gegen Persien 1548	607
1208 Verheiratung der Kaisertochter und Rückkehr des Kaisers nach Spanien	607
1209 Heinrich II. von Frankreich besucht Piemont	608
1210 Herzog Ercole von Ferrara zur Audienz in Turin	608
1211 Aufstand in der Gascogne	608
1212 Erleichterungen für Juden von Mantua	609
1213 Turgut gewinnt ein Schiff mit hochrangigen Johannitern	609
1214 Philipp v. Spanien in Genua und Mailand	609
1215 Josef ha-Kohen: Klage über ein Familienunglück	610
1216 Josef ha-Kohen: Tod seines siebzehnjährigen Sohnes Juda	611
1217 Andrea Doria verfolgt Turgut 1549	611
1218 Turgut gewinnt zwei große Genuesische Schiffe 1549-05-01	612
1219 Beben in Ligurien	612
1220 Weitere Raubzüge Turguts	612
1221 Papstwechsel von Paul III. zu Julius III. 1549f.	613
1222 Kaiserliche Befestigung von Mailand und Pavia	613

1223 Die Saadier vom Wadi Draa	613
1224 Ein jüdischer Profet	614
1225 Die beiden Saadier bekommen Söhne	614
1226 Bruderzwist unter den Söhnen	614
1227 Verbannung	615
1228 König von Marrakesch	615
1229 Sieg über den König von Fes und Bilis de la Gomera	616
1230 Der König Bilis de la Gomera reist zum Kaiser	616
1231 Der Kaiser lehnt ein Friedensangebot aus Tunis ab	616
1232 Turgut nimmt die Stadt Afrika ein	617
1233 Wegnahme des jüdischen Friedhofs in Mantua	617
1234 Vertreibung Josefs aus Genua	617
1235 Vertrag von Boulogne 1550-03-24	618
1236 Andrea Doria nimmt Monastir	619
1237 Andrea Doria belagert und erobert die Stadt Afrika	619
1238 Turgut fängt ein Versorgungsschiff für Afrika ab	620
1239 Schiffsverluste durch Wetter	620
1240 Parma unterstellt sich den Franzosen 1551	620
1241 Turgut entkommt Andrea Doria 1551	621
1242 Georg Martinuzzi fällt von den Osmanen ab 1551	622
1243 Verschwörung gegen die Herren von Genua	622
1244 Hebräische Druckerei in Sabbioneta 1551	622
1245 Kaiserliche belagern Parma und nehmen Castelguelfo und Colorno	623
1246 Besuch Philipps und Maximilians in Genua	623
1247 Schiffe nach Afrika von Seebeben heimgesucht	623
1248 Päpstliche Belagerung von Mirandola	624
1249 Durchzug durch Genua nach Parma und Mirandola dem französischen König verweigert	624
1250 Osmanen zerstören Augusta	624
1251 Verhandlungen um Afrika	624
1252 Osmanen gegen Johanniter auf Malta, Gozo und in Tripolis 1551	626
1253 Verzögertes Geleit nach Spanien für die Kaisertochter	627
1254 Giovanni Battista Castaldo läßt Georg Martinuzzi ermorden 1551-12-17	627
1255 Franzosen nehmen San Damiano und Chieri	627
1256 Französische Schiffe nehmen spanische durch Täuschung	628
1257 Vereiteter Verrat von Mailand	628
1258 Kaiserliche nehmen Noschan und Castel del Diablo	629
1259 Juden in Böhmen Brandstiftung vorgeworfen	629
1260 Französische Piraterie	629
1261 Genua, Mailand, Deutschland, mit einem Elefanten	630
1262 Franzosen nehmen Lanzo	630
1263 Franzosen nehmen Volpiano	630
1264 Franzosen nehmen ein Schiff aus Spanien	630
1265 Franzosen überrumpeln Costigliole 1552-01-10	631
1266 Suleiman zieht bis Sofia	631
1267 Fürstenaufstand 1552	631
1268 Heinrich II. setzt 1547 Franz II. als Nachfolger ein	632
1269 Heinrich II. zieht nach Deutschland 1552	632
1270 Der Fürstenaufstand 1552	633
1271 Mißlungener Verrat von Cherasco	633
1272 Französisches Feldlager bei Cherasco 1552	633
1273 Verrat in Mandeure	634
1274 Verständigung über Mirandola	634
1275 Einnahme kleiner Städte	634
1276 Belagerung von Cherasco	635
1277 Kaiserliche nehmen Bara	635

1278 Sala Reis nimmt italienische Schiffe	635
1279 Kaiserliche nehmen offene Städte	635
1280 Verständigung mit dem Herzog von Parma	636
1281 Spanische Verstärkung zieht an Josefs Voltaggio vorüber	636
1282 Franzosen nehmen flandrische Städte	636
1283 Franzosen belagern und erobern Verrua	637
1284 Verstärkung der Kaiserlichen in Deutschland	637
1285 Protestantische Fürsten mit dem Kaiser gegen Franzosen	637
1286 Der Fürst von Salerno geht ins Exil nach Frankreich 1552	638
1287 Osmanen unterstützen Franzosen mit italienischen Raubzügen	638
1288 Siena entledigt sich der spanischen Besatzung	638
1289 Siena schließt sich König Heinrich II. an	639
1290 Osmanen nehmen Andrea Doria den Entsatz für Neapel weg	640
1291 Franzosen erobern Tortona und Bosco und bedrängen Volpiano	640
1292 Castaldo und Sforza in Ungarn	641
1293 Verrat in Neapel entdeckt und abgewendet	642
1294 Liste der osmanischen Herrscher	643
1295 Andrea Doria versorgt Neapel mit Besatzung	644
1296 Ein Beutezug der Malteser	644
1297 Ein weiterer Beutezug der Malteser	645
1298 Kaiserliche besiegen die Franzosen, die Volpiano belagern wollten	645
1299 Franzosen überrumpeln Alba bei Nacht	646
1300 Markgraf Albrecht unterstützt den Kaiser vor Metz 1552	647
1301 Franzosen nehmen Hesdin	647
1302 Vergebliche Belagerung von Metz 1552-10-18 bis 1553-01-02	648
1303 Vergebliche Belagerung von San Martino	648
1304 Bedrängnis des kaiserlichen Heeres	649
1305 Vizekönig stirbt in Livorno	650
1306 Vereiteter Verrat am kaiserlichen Heerführer	650
1307 List aus Masino vereitelt	650
1308 Kämpfe um Siena	651
1309 Der Kaiser nimmt Thérouanne und Hesdin und geht gegen Paris	652
1310 Schlacht bei Sievershausen 1553-07-09	653
1311 Brand nach Blitzeinschlag in Cremona	653
1312 Kämpfe bis zum Wintereinbruch 1553	654
1312b Eduard VI. stirbt, Jane wird Königin, dann Maria I. Tudor 1553	654
1313 Osmanen und Franzosen plündern Genuesen auf Korsika	654
1314 Genua und der Kaiser schicken Hilfe	655
1315 Franziskaner wird Jude und wird in Rom verbrannt	655
1316 Talmudverbrennung in Italien 1553	655
1317 Kämpfe um Piemont und Korsika	655
Kolofon 1553-11	656

Jahreszahlen	657
---------------------	------------

Weitere Zeitangaben	659
----------------------------	------------

Sachen und Orte, Gemeinschaften	663
--	------------

Personen	689
-----------------	------------

Bibelstellen u. a. Traditionsliteratur	713
---	------------

Fragen zur Grammatik	721
-----------------------------	------------